Bundel - Politieke Avond van 19 april 2023

Agenda bijlagen

Raadskamerindeling PA 19 april 2023

1 18.45 uur - 19.15 uur: Presentatie en aanbieden Perspectiefnota
Zoals beschreven in het spoorboekje P&C cyclus 2023 (https://arnhem.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Item/0ce5928d-e95b-4468-9334-1e0fd6b62fee) wordt de Perspectiefnota 2024-2027 op woensdagavond 19 april door de wethouder financiën aangeboden aan de gemeenteraad. Hiervoor is aan het begin van deze Politieke Avond 30 minuten plenair gereserveerd. De insteek van de presentatie is om de raad bij het aanbieden van de jaarstukken 2022, de Turap-1 2023 en de Perspectiefnota 2024-2027 van toelichting te voorzien over de inhoud van deze documenten en de onderlinge samenhang daartussen. In de presentatie zal stilgestaan worden bij de belangrijkste (financiële) resultaten en conclusies uit deze documenten. De meeste aandacht zal uitgaan naar een toelichting op de PPN en de context waarin deze opgesteld is dit jaar. Er wordt gestreefd om tijdens deze presentatie voor alle raadsleden en fractievolgers ook een geprinte versie van de Perspectiefnota aan te bieden.
(Zie voor het gehele behandelproces rondom de Perspectiefnota de bijgevoegde memo 'proces behandeling 'Perspectiefnota 2024-2027')
Locatie: Raadzaal

Memo inzake proces behandeling 'Perspectiefnota 2024-2027', d.d. 14-04-2023
Raadsvoorstel "Perspectiefnota 2024-2027"
Bijlage 1 - Perspectiefnota 2024-2027
Bijlage 2 - Rapportage panelonderzoek PPN 2023
Bijlage 3 - Alle adviezen van digipanelleden
Raadsvoorstel "Turap-1 2023"
Bijlage 1 - Turap 1 2023
Bijlage 2 - Begrotingswijziging 23-003 OW040 bij Turap-1
Raadsvoorstel "Jaarstukken 2022" (inclusief Financiële Jaarrapportage Projecten 2022)
Bijlage - Jaarstukken 2022
Presentatie - Jaarstukken 2022, Turap-1 2023, Perspectiefnota 2024-2027

2 19.15 uur - 19.30 uur: Pauze

3.RZ 19.30 uur - 21.00 uur: Wijziging Algemene Plaatselijke Verordening ten behoeve van de aanpak van ondermijnende criminaliteit
Fase: meningsvormend (2)
Locatie: Raadzaal

Behandeladvies 19 april 2023, meningsvormende (2) behandeling
amendement "Gemeente verantwoordelijk voor tijdig beslissen" (23A12) van de fracties D66 en VVD
motie "Arnhemse cyberwegenkaart 2.0" (23M32) van de fractie VVD
motie "Jaarlijkse Veiligheidstafel Gemeenteraad" (23M33) van de fracties CDA en VVD
motie "Onderzoek naar veiligheid op en rond stations Arnhem" (23M34) van de fracties Arnhem Centraal en PvdA
Raadsvoorstel "APV Arnhem aanvullen met artikelen ten behoeve van aanpak ondermijnende criminaliteit"
Raadsbrief "Plan van aanpak ondermijnende criminaliteit", d.d. 21-12-2021
Bijlage - Plan van aanpak Ondermijnende criminaliteit
Rekenkameronderzoek "De wet van de stimulerende achterstand Onderzoek Ondermijning" d.d. 15-06-2021
Raadsbrief "Interventieteam Ondermijning Arnhem", d.d. 04-02-2020
Presentatie dhr. Ferwerda op 8 februari 2023, 'Ondermijning en nieuwe aanwas'
Behandelresultaat 8 februari 2023, informatieve behandeling
Behandelresultaat 1 maart 2023, meningsvormende behandeling
Behandelresultaat 22 maart 2023, 2e meningsvormende (1) behandeling
Behandelresultaat 5 april 2023, 3e meningsvormende (1) behandeling
Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 24-05-2023

4.LF 19.30 uur - 21.00 uur: Nota Grondbeleid 2023
Fase: informatief & meningsvormend (1)
Locatie: Landgoed/Festival

Behandeladvies 19 april 2023, informatieve & meningsvormende (1) behandeling
Raadsvoorstel "Nota grondbeleid 2023"

Bijlage - Nota Grondbeleid Arnhem 2023
Technische vragen & beantwoording van de fractie VVD
Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 24-05-2023

5.WG 19.30 uur - 21.00 uur: Agenderingsverzoek "Klachten door renovatie en het van het gas afhalen van wijken"
Locatie: Walburgis
Behandeladvies 19 april 2023
Agenderingsverzoek "Klachten door renovatie en het van het gas afhalen van wijken" van de fractie SP
Schriftelijke bijdrage van R. Bachir, d.d. 16-04-2023
Tekst - Petitie renovatie
Lijst met insprekers
Bijdrage inspreker Timmer, d.d. 18 april 2023
Behandelresultaat 19 april 2023

6 21.00 uur - 21.15 uur: Pauze

7.RZ 21.15 uur - 23.15 uur: Startnotitie Schaapsdrift & Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o.
Fase: meningsvormend (2)
Locatie: Raadzaal
Behandeladvies 19 april 2023, meningsvormende (2) behandeling
amendement "Gelijk speelveld; vergoeding juridische kosten" (23A10) van de fractie BurgerBelang Arnhem
amendement "Respecteer de Schaapsdrift e.o. en haar bewoners. Plan voor sloop en nieuwbouw beperken tot het bedrijventerrein (23A11) van de fracties SP en ChristenUnie
amendement "Toekomstperspectief Schaapsdrift en omstreken" (23A13) van de fracties GroenLinks, VVD, CDA, Arnhem Centraal, ChristenUnie, Volt, PvdA, Partij voor de Dieren en BurgerBelang Arnhem
Raadsvoorstel "Startnotitie Schaapsdrift"
Bijlage 1 - Startnotitie Schaapsdrift
Bijlage 2 - Communicatie- en participatieplan Schaapsdrift
Lijst van deelnemers rondetafelgesprek
Raadsvoorstel "Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift
Bijlage 1 - Bezwaarschriften - geanonimiseerd
Bijlage 2 - Adviezen van de bezwaarschriftencommissie - geanonimiseerd
Bijlage 3 - Lijst met bezwaarmakers - geanonimiseerd
Handen af van Park Presikhaaf van de Werkgroep Woonomgeving Presikhaaf 1, d.d.
Schriftelijke bijdrage vereniging Schaapsdrift e.o. d.d. 31 januari 2023
Schriftelijke bijdrage van Peter Broens d.d. 31 januari 2023
Schriftelijke bijdrage van mevrouw Kho d.d. 2 februari 2023
Behandelresultaat 1 februari 2023, informatieve & meningsvormende (1) behandeling
Behandelresultaat 8 februari 2023, 2e meningsvormende (1) behandeling
Aanvullend advies bezwaarschriftencommissie bij bezwaarprocedure Van Collem, inclusief open brief en reactie van de heer Van Collem, d.d. 21 februari 2023
Schriftelijke bijdrage vereniging Schaapsdrift e.o. d.d. 28 februari 2023
Behandelresultaat 1 maart 2023, 3e meningsvormende (1) behandeling
Schriftelijke bijdrage vereniging tot behoud van Schaapsdrift e.o., d.d. 20 maart 2023
Behandelresultaat 22 maart 2023, 4e meningsvormende (1) behandeling
Behandelresultaat 5 april 2023, 5e meningsvormende (1) behandeling
Schriftelijke inbreng vereniging Schaapsdrift e.o., d.d.12 april 2023
Behandelresultaat 19 april 2023, meningsvormende (2) behandeling

8.LF 21.15 uur - 23.15 uur: Actualisering Opkoopbescherming: Wijziging Huisvestingverordening gemeente Arnhem 2020
Fase: informatief & meningsvormend (1)
Locatie: Landgoed/Festival
Behandeladvies 19 april 2023, informatieve & meningsvormende (1) behandeling
Raadsvoorstel "Actualisering Opkoopbescherming: Wijziging Huisvestingverordening gemeente Arnhem 2020"
Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 24-05-2023

Agenda Politieke Avond
19 april 2023

Raadzaal
18.45 uur – 19.15 uur (30) Presentatie en aanbieden Perspectiefnota
Pauze: 19.15 uur – 19.30 uur

Raadzaal	Landgoed/Festival	Walburgis
19.30 uur - 21.00 uur (90) Wijziging Algemene Plaatselijke Verordening ten behoeve van de aanpak van ondermijnende criminaliteit (m2)	19.30 uur - 21.00 uur (90) Nota Grondbeleid 2023 (i/m1)	19.30 uur - 21.00 uur (90) Agenderingsverzoek "Klachten door renovatie en het van het gas afhalen van wijken"
Pauze: 21.00 uur – 21.15 uur		
Raadzaal	**Landgoed/Festival**	**Walburgis**
21.15 uur - 23.15 uur (120) Startnotitie Schaapsdrift & Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o. (m2)	21.15 uur - 23.15 uur (120) Actualisering Opkoopbescherming: Wijziging Huisvestingverordening gemeente Arnhem 2020 (i/m1)	

Proces behandeling Perspectiefnota

Datum : 14 april 2023

Aan : Raadsleden, fractievolgers en college van B&W

Van : Griffie

Betreft : proces behandeling 'Perspectiefnota 2024-2027'

Beste raadsleden, fractievolgers en collegeleden,

Binnenkort staat de behandeling van de *'Perspectiefnota 2024-2027'* op de raadsagenda. Het proces rondom de behandeling van de perspectiefnota (PPN) is besproken in de auditcommissie van 12 december 2022 en vastgesteld in de agendacommissie van 8 februari 2023 tijdens de behandeling van het 'Spoorboekje P&C cyclus 2023' Via deze brief wil de griffie jullie informeren over het proces rondom de behandeling van de perspectiefnota. Vragen? Neem dan contact op met de griffie.

Oproep agendacommissie: houd je aan de deadlines!

In het proces wordt op twee momenten gewerkt met deadlines: bij het stellen van technische vragen en bij het indienen van de concept en definitieve moties en amendementen. Deze deadlines zijn er voor om te zorgen dat iedereen (raad, college, ambtelijke organisatie en griffie) voldoende tijd heeft, bijvoorbeeld voor de voorbereiding van de M2 en besluitvormende raad. Uiteraard zijn deze deadlines in principe slechts een 'verzoek', omdat het de raad vrij staat om zelfs tijdens de vergadering zelf nog een motie of amendement in te dienen. In het presidium en de agendacommissie is besproken dat ondanks het tijdig communiceren van deze deadlines - met name rondom het indienen van de moties en amendementen - niet alle fracties zich er aan houden. Hierbij dus de oproep u aan de deadline te houden!

Behandeling perspectiefnota in samenhang met de Turap-1 2023 en Jaarstukken 2022

Tegelijk met de perspectiefnota wordt de raad ook de Turap-1 2023 en de Jaarstukken 2022 aangeboden. Het behandelproces rondom deze twee stukken is als volgt:

Jaarstukken 2022

In het jaarverslag en de jaarrekening (samen de jaarstukken) legt het college van B&W verantwoording af over de realisatie van de door de raad in de Begroting vastgestelde beleidsvoornemens. De jaarstukken gaan dus over het vorige begrotingsjaar (2022). In het verleden liep de behandeling van de jaarstukken en perspectiefnota vaak gelijk op. In verband met het Duisenbergonderzoek op de jaarstukken is dit voor dit jaar niet het geval en doorlopen de jaarstukken een eigen besluitvormingsproces . Zie hiervoor het 'spoorboekje P&C cyclus 2023'. De jaarstukken worden wel gelijktijdig met de PPN gepubliceerd. Ook is er op de technische vragenmarkt ruimte voor het stellen van vragen over de jaarstukken.

Turap-1 2023

Om de voortgang op de realisatie begroting te kunnen bewaken wordt door het college minimaal een tweetal tussenrapportages aangeboden. In Turap-1 wordt de raad geïnformeerd over verwachte majeure afwijkingen op programmaniveau. De behandeling van de turap-1 loopt gelijk met de perspectiefnota.

Hoe ziet het proces eruit rondom de behandeling van de perspectiefnota eruit?

1. Publicatie & presentatie – *woensdagavond 19 april*
2. Schriftelijke technische vragen - woensdag 19 april t/m vrijdag 12 mei 12.00 uur
   → *via het nieuwe emailadres technischevragenraad@arnhem.nl*
3. I: Technische vragenmarkt – Woensdag 10 mei 17.00 – 19.00 uur (inclusief maaltijd)
4. I: Inspreekavond inwoners 'in gesprek met de raad. Wat vindt u belangrijk voor Arnhem?' – Woensdag 10 mei 19.15 – 22.00
5. M1 – *Politieke Avond 17 mei (uitloop 24 mei)*
6. Indienen moties & amendementen voor de M2 – *Donderdag 18 mei tot en met vrijdag 2 juni*
7. M2 – *Politieke Avond 7 juni*
8. Indienen definitieve moties & amendementen – *Donderdag 8 juni tot en met maandag 12 juni*
9. Besluitvorming – *Politieke Avond 14 juni, aanvang 18.45 uur*

---

1. Publicatie & presentatie – *woensdagavond 19 april (18.45-19.15 uur)*

De perspectiefnota zal op woensdagavond 19 april aan het begin van de Politieke Avond door de het college aan de gemeenteraad worden aangeboden en kort worden gepresenteerd. De insteek van de presentatie is om de raad bij het aanbieden van de jaarstukken 2022, de Turap-1 2023 en de Perspectiefnota 2024-2027 van toelichting te voorzien over de inhoud van deze documenten en de onderlinge samenhang daartussen. In de presentatie zal stilgestaan worden bij de belangrijkste (financiële) resultaten en conclusies uit deze documenten. Er wordt naar gestreefd om tijdens deze presentatie voor alle raadsleden en fractievolgers een geprinte versie van de perspectiefnota aan te bieden. (Indien dit onverhoopt niet mogelijk blijkt te zijn, wordt deze zo snel mogelijk via de post verstuurd) De jaarstukken en turap zijn vanaf dit moment ook digitaal raadpleegbaar. Voor alle fracties zal er 1 geprinte versie van de jaarstukken zijn, deze is op te halen op de griffie.

- *Bekijk de digitale stukken op https://financien.arnhem.nl/*

---

2. Schriftelijke technische vragen - woensdag 19 april t/m vrijdag 12 mei 12.00 uur

Het stellen van schriftelijke technische vragen is het startpunt van het verkrijgen van informatie. Alle technische vragen dienen – zo veel mogelijk - voorafgaand aan de M1 van woensdag 17 mei gesteld te worden. Omdat er bij de behandeling van de perspectiefnota meestal veel schriftelijke technische vragen worden gesteld, worden deze verzameld in één document. Deze 'technische vragen bundel' zal tijdens het proces telkens worden geüpdate met nieuwe vragen en antwoorden. Bij het publiceren van een nieuwe versie ontvangen jullie via iBabs een notificatie.

Technische vragen ingediend vóór vrijdag 12 mei 12.00 zullen z.s.m. worden beantwoord, met als uiterlijke datum woensdag 17 mei voor de Politieke Avond (M1). Schriftelijke technische vragen die na afloop van deze periode worden gesteld, worden beantwoord, de termijn waarop is onzeker.

Voor de jaarstukken ligt de deadline van het stellen van technische vragen later. Alle technische vragen over de jaarstukken die voor 31 mei zijn ingediend, zullen beantwoord worden voor 7 juni. Voor de technische vragen rondom de jaarstukken wordt een aparte vraag- en antwoordbundel gemaakt.

Om zorg te dragen voor een zo snel mogelijke beantwoording, werken we vanaf deze raadsperiode met een nieuw emailadres voor alle schriftelijke technische vragen rondom de P&C producten,

- *Zowel de technische vragen over de jaarstukken als perspectiefnota worden ingediend via technischevragenraad@arnhem.nl*

---

3. I: Technische vragenmarkt – Woensdag 10 mei 17.00 – 19.00 uur (inclusief maaltijd)

Ook dit jaar wordt er vanuit de ambtelijke organisatie weer een technische vragenmarkt georganiseerd waar jullie direct aan de verantwoordelijk ambtenaar jullie technische vragen kunnen stellen. Deze vragenmarkt vindt plaats voorafgaand aan de Politieke Avond van woensdagavond 10 mei van 17.00 tot 19.00 uur. Tijdens deze vragenmarkt zijn er vanuit verschillende beleidsterreinen ambtenaren aanwezig. Ook is de accountant aanwezig voor vragen over de jaarstukken. Tijdens de technische vragenmarkt is er een gezamenlijk buffet.

- *Jullie ontvangen vlak voor de vragenmarkt een 'plattegrond/overzicht' waar de ambtenaren van de verschillende beleidsterreinen zich in het Stadhuis bevinden voor het beantwoorden van jullie technische vragen.*

---

4. I: Inspreekavond inwoners 'In gesprek met de raad. Wat vindt u belangrijk voor Arnhem?– Woensdag 10 mei 19.15 – 22.00

Op verzoek van de raadswerkgroep burgerparticipatie vindt er tijdens de informatieve fase van de behandeling van de perspectiefnota een open inloopavond voor inwoners plaats: *'In gesprek met de raad. Wat vindt u belangrijk voor Arnhem?'* Doel van de bijeenkomst is om op een laagdrempelige manier het gesprek aan te gaan met inwoners over belangrijke thema's in de perspectiefnota. Tijdens deze gesprekken is er vooral ruimte voor inwoners om te vertellen zij belangrijk vinden, waarin zij vragen kunnen stellen, zorgen kunnen uiten of een goed idee onder de aandacht kunnen brengen.

- *Over 'In gesprek met de raad' bent u afzonderlijk geïnformeerd. Voor de raadsleden en fractievolgers: meld jullie i.v.m. de organisatie tijdig aan!*

  Kijk ook voor meer informatie op www.arnhem.nl/ingesprekmetderaad

---

5. M1 – *Politieke Avond 17 mei (uitloop 24 mei)*

De Politieke Avond van 17 mei staat volledig in het teken van de M1 fase. In het spoorboekje P&C cyclus 2023 is opgenomen dat - in tegenstelling tot voorgaande jaren - de raadskamerindeling van deze M1 thematisch zal worden ingedeeld (en dus niet op portefeuillehouder). Uitgangspunten bij het maken van deze indeling zijn:

- Beantwoording vragen: de indeling draagt bij aan het beantwoorden van alle door de raadskamer gestelde vragen;
- Herkenbaarheid: de indeling sluit aan bij de ordening van de Perspectiefnota;
- Aanwezigheid; de indeling maakt het mogelijk voor alle deelnemers (raad en college) om in de raadskamer binnen hun portefeuille aanwezig te zijn;

Mede op basis van deze uitgangspunten zullen de raadskamer worden geordend op de hoofdstukken uit de perspectiefnota (Duurzaam Arnhem, Kansrijk Arnhem, Verbonden Arnhem en Groen Arnhem). Daarnaast komt er een aparte raadskamer over financiën. Per raadskamers zullen er meerdere portefeuillehouders aanwezig zijn. De definitieve invulling van de raadskamers ontvangt u voor 17 mei. De vergaderorde is hetzelfde als bij een reguliere M1 behandeling. Een eventuele uitloop kan plaatsvinden op 24 mei.

---

6. Indienen moties & amendementen voor de M2 – *Donderdag 18 mei tot en met vrijdag 2 juni*

Tijdens de M1 op 17 mei kunnen fracties in de tweede termijn aangeven of zij overwegen moties en/of amendementen in te dienen. Deze moties en amendementen kunnen vanaf dat moment dan ook (in concept) worden ingediend bij de griffie voor agendering op de M2 van 7 juni. De ingediende moties/amendementen worden bijgeplaatst op iBabs. Jullie ontvangen een notificatie. Alle moties en amendementen dienen uiterlijk op vrijdag 2 juni 9.00 uur bij de griffie te zijn ingediend, zodat er zowel voor de fracties, het college als de voorzitters voldoende tijd is om de M2 voor te bereiden.

---

7. M2 – *Politieke Avond 7 juni*

De Politieke Avond van 7 juni staat geheel in het teken van de M2. De raadskamers worden voor deze behandeling - in tegenstelling tot voorafgaande jaren - niet plenair, maar (vergelijkbaar met de M1) thematisch ingedeeld op basis van de hoofdstukken uit de perspectiefnota. Er is geen uitloop mogelijk bij de M2.

---

8. Indienen definitieve moties & amendementen – *Donderdag 8 juni tot en met maandag 12 juni*

Na de M2 kunnen de fracties t/m maandag 12 juni 9.00 uur hun definitieve moties en amendementen indienen (of aangeven of zij de door hen reeds ingediende concept moties en amendementen intrekken) De griffie maakt naar aanleiding van alle ingediende moties en amendementen een bundel, welke ook zal worden bijgeplaatst op iBabs.

---

9. Besluitvorming – *Politieke Avond 14 juni, aanvang 18.45 uur*

Besluitvormende raad. Aanvang 18.45 uur. De gebruikelijke spreektijden zullen gehanteerd worden. Zoals te doen gebruikelijk bij de raadsvergaderingen waarin de perspectiefnota en de begroting worden vastgesteld voert de grootste oppositiefractie de spreekvolgorde aan. Gevolgd door de grootste coalitiefractie en zo verder. Tijdens deze vergadering zijn twee woordvoerders per fractie toegestaan, waarvan een financieel woordvoerder..

- *Over het exacte verloop van de besluitvormende raadsvergadering op 14 juni worden jullie van te voren door de griffie nog verder over geïnformeerd*

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 160470

Onderwerp: Perspectiefnota 2024-2027

Kernboodschap

De Perspectiefnota is het startpunt van een nieuwe cyclus van begroten en verantwoorden. De Perspectiefnota 2024-2027 geeft inzicht in de beleidsinhoudelijke en financiële kaders voor de Begroting 2024 en de daarin opgenomen meerjarenraming 2025-2027. Het beeld dat deze Perspectiefnota laat zien is dat de beleidsinhoudelijke ontwikkelingen op de lange termijn vooralsnog belemmerd worden door onzekerheid over het financiële meerjarenperspectief. Het financiële kader is voor de eerste jaren meer dan toereikend voor het kunnen opvangen van de autonome en overige financiële ontwikkelingen. Door de forse terugval van de rijksmiddelen (het gemeentefonds) vanaf 2027 ontstaat op grond van de huidige kaders echter een structureel knelpunt. Er is een aantal aanknopingspunten dat het aannemelijk maakt dat de structurele ruimte in de komende meicirculaire vergroot wordt. Het is echter onzeker of deze (extra) ruimte ook dermate groot is dat hiermee de in deze Perspectiefnota beschreven knelpunten en ambities in (lopend) beleid en uitvoering ook (volledig) van dekking kunnen worden voorzien. In aanloop naar de Begroting 2024 zal hierover duidelijkheid ontstaan.

Voorstel

1. De Perspectiefnota 2024-2027 vast te stellen.

Inleiding

Hierbij bieden wij u de Perspectiefnota 2024-2027 aan waarin we onze ambities voor de komende jaren beschrijven en aangeven welke keuzes we daarbij maken. We werken stevig verder aan onze ambities om de stad duurzamer, groener, kansrijker en meer verbonden te maken.
De Perspectiefnota is het eerste document in de cyclus van begroten en verantwoorden. De Perspectiefnota is een vormvrij document, zonder richtlijnen vanuit de gemeentewet of het BBV. Het gepresenteerde financiële meerjarenbeeld geeft een eerste inzicht voor de Begroting 2024, maar hoeft in tegenstelling tot de Begroting niet te voldoen aan door de provincie gestelde eisen in het kader van structurele en reële sluitendheid.

De Perspectiefnota is als volgt ingedeeld:

- Een inleidend hoofdstuk over de belangrijkste beleidsinhoudelijke ontwikkelingen waar we voor staan en waar we aan werken. In dit hoofdstuk zijn ook de resultaten uit het Digipanel verwerkt, dat specifiek voor deze Perspectiefnota bevraagd is op een aantal onderwerpen;
- Een hoofdstuk over het financiële perspectief voor de komende jaren, met daarin:
  - een algemene inleiding over de verwachte ontwikkeling van de gemeentelijke financiën

Gemeente Arnhem

- een concrete duiding en toelichting van de autonome en overige financiële ontwikkelingen
- een beschrijving van de knelpunten en ambities in het (lopende) beleid en uitvoering, die vanwege de onzekerheid over het (structurele) financiële perspectief nog niet allen van dekking kunnen worden voorzien. Deze knelpunten en ambities zijn beschreven aan de hand van de thema's uit het coalitieakkoord: Een duurzaam Arnhem, een groen Arnhem, een kansrijk Arnhem en een verbonden Arnhem.

Beoogd effect

De uitkomsten van de besluitvorming over de Perspectiefnota te betrekken bij het opstellen van de ontwerp Begroting 2024.

Argumenten

1.1 De beleidsinhoudelijke ontwikkelingen en ambities worden toegelicht
In de Perspectiefnota 2024-2027 wordt een actueel inzicht gegeven van de inhoudelijke ontwikkelingen en ambities die op diverse beleidsterreinen voor de komende jaren van belang zijn.

1.2 Het begrotingskader wordt geactualiseerd
Met de Perspectiefnota 2024-2027 worden de begrotingskaders bijgesteld op basis van autonome ontwikkelingen en overige financiële ontwikkelingen. Tevens worden de knelpunten en ambities in (lopend) beleid en uitvoering in beschrijvende zin verwerkt. In de Begroting 2024 zullen deze kaders verder worden ingevuld.

Kanttekeningen en risico's

Net als in de afgelopen jaren is het ook in dit voorjaar onzeker hoe de financiële vooruitzichten voor de komende jaren zullen zijn. Twee jaar geleden was er onzekerheid omdat er nog geen nieuw kabinet was. Vorig jaar ontstond onzekerheid vanwege de onduidelijkheid in het regeerakkoord van het kabinet over de nieuwe financieringssystematiek vanaf 2026. De door gemeenten dringend gewenste duidelijkheid over het structurele financiële perspectief is helaas tot op heden nog altijd niet geboden. In de septembercirculaire 2022 is wel een incidentele tegemoetkoming in het gemeentefonds voor het jaar 2026 toegekend. Daardoor is het 'ravijn' in 2026 enigszins gedempt en in volle omvang verschoven naar 2027. Het Rijk belooft duidelijkheid aan gemeenten in de meicirculaire van dit jaar, waarbij het afwachten is hoe duidelijk deze circulaire gaat zijn. Komt er bijvoorbeeld een (aanvullende) compensatie? En is deze compensatie dan incidenteel of structureel? Of komt er ook een nieuwe systematiek voor de berekening van het gemeentefonds? En hoe ziet die systematiek er dan uit? De meicirculaire 2023 komt voor alle gemeenten te laat in het proces van het opstellen van kadernota's, waardoor ook het financiële meerjarenperspectief in deze Arnhemse Perspectiefnota 2024 onzekerheid kent. Gemeenten gaan hier ieder naar eigen inzicht mee om en de provincie worstelt hier vanuit haar toezichthoudende rol (ook) mee. Het risico bestaat dat in aanloop naar de Begroting 2024 duidelijk wordt dat de rijksmiddelen onvoldoende ruimte bieden om alle financiële knelpunten en ambities uit deze Perspectiefnota te dekken. In dat geval worden in de Begroting 2024 voorstellen gedaan om hier op een passende wijze mee om te gaan.

Participatie

De Perspectiefnota is een integraal kaderstellend document waarin de plannen en visies op de diverse beleidsterreinen terugkomen. In de voorbereiding van deze visies/plannen zelf hebben participatietrajecten vaak al plaatsgevonden en/of zijn nog aan de gang.

Daarnaast is in de periode 8 februari tot en met 24 februari 2023 het Digipanel via e-mail uitgenodigd om mee te denken over de ambities van de gemeente Arnhem. 1.161 Digipanelleden hebben de vragenlijst ingevuld, een respons van 29,8%. Alhoewel het Digipanel niet volledig representatief is voor de gemeente Arnhem, geven de resultaten van het onderzoek wel een goed beeld van wat er leeft in de stad, en wat belangrijke aandachtspunten zijn in relatie tot de Perspectiefnota. We hebben deze groep ‘kritische meedenkers’ bedankt voor hun bijdrage. Ook hebben we ze de gelegenheid gegeven hun advies toe te lichten tijdens de ‘Inspiratiemarkt’ die op 10 mei 2023 plaatsvindt in het kader van de behandeling van de Perspectiefnota in de raad. 220 panelleden hebben aangegeven dit graag te doen.

Financiën

Wanneer we de autonome en overige financiële ontwikkelingen in de begroting zouden verwerken, ontstaat voor het begrotingsjaar 2024 net als in de huidige Begroting een fors positief structureel sluitende begroting. Hierop wordt de begroting van de gemeente door de provincie beoordeeld. Ook de ontwikkeling van de weerstandsfactor laat een flink positieve ontwikkeling zien: in alle jaren van 2023 tot en met 2027 ligt deze (fors) boven de norm van 1,4. Dit komt door de aanwezige incidentele ruimte.

Het verwerken van deze autonome en overige financiële ontwikkelingen leidt er *binnen de momenteel bekende kaders* echter ook toe dat de totale onttrekking aan de algemene reserve in 2027 ruim € 10 miljoen bedraagt, die grotendeels structureel zou zijn. Mogelijk wordt dit tekort verlaagd naar circa € 4 miljoen, indien de invoering van het nieuwe verdeelmodel Beschermd Wonen een jaar uitgesteld wordt (zie verderop onder gemeentefonds). We beschouwen dit structurele tekort vanaf 2027 als een onwenselijke situatie die, zoals gezegd, het gevolg is van de huidige financiële kaders waarbinnen gemeenten moeten opereren.

Zoals hiervoor geschetst, verwachten we in aanloop naar de Begroting 2024 meer duidelijkheid vanuit het Rijk te ontvangen. Daarbij gaan we uit van een verruiming van de middelen die gemeenten nodig hebben om tenminste de autonome en overige financiële ontwikkelingen ook structureel het hoofd te bieden, maar die daarnaast ook noodzakelijk zijn om de knelpunten en ambities in (lopend) beleid en uitvoering te kunnen realiseren. Hieronder vallen ook de in de Begroting 2023 noodgedwongen incidenteel gedekte ambities, die we eigenlijk een meer structurele dekking zouden willen geven. Gelet op de in de meicirculaire beloofde duidelijkheid uit Den Haag, vinden we het niet opportuun om nu al concrete ombuigingen in gang te zetten. Indien de structurele ruimte in aanloop naar de Begroting 2024 onverhoopt niet of niet in voldoende mate wordt geboden, dan vindt binnen de VNG overleg plaats over hoe hiermee om te gaan, omdat alle gemeenten dan met hetzelfde probleem kampen. Indien nodig bekijken we bij het opstellen van de Begroting 2024 welke mogelijkheden er zijn om ook vanaf 2027 een sluitende begroting te kunnen realiseren. Hoewel we dit zeer ongewenst vinden, voorzien we binnen de in deze Perspectiefnota gepresenteerde financiële ontwikkelingen wel aanknopingspunten om in aanloop naar de Begroting 2024 andere keuzes te maken, bijvoorbeeld door de indexaties niet (volledig) toe te kennen.

Uitvoering

De besluitvorming van de raad over de Perspectiefnota 2024-2027 wordt betrokken bij het opstellen van de ontwerp Begroting 2024, die eind september 2023 aan uw raad wordt aangeboden.

Communicatie

Er is een persbericht verzonden over deze Perspectiefnota. Daar waar van toepassing worden externe partijen door hun gemeentelijke accounthouders op de hoogte gebracht van besloten maatregelen. Net als andere jaren maken we bij deze Perspectiefnota een infographic.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Perspectiefnota 2024-2027
- Rapportage panelonderzoek PPN 2023
- Alle adviezen van digipanelleden

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	160470

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 18 april 2023, nummer: 160470;

gelet op artikel 192 van de Gemeentewet;

besluit:

1. De Perspectiefnota 2024-2027 vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Perspectiefnota 2024–2027

Perspectiefnota 2024–2027

Gemeente Arnhem

Inhoud

1. INLEIDING 5

2. PERSPECTIEF OP HET FINANCIEEL MEERJARENBEELD 9

3. PERSPECTIEF OP AMBITIES EN KNELPUNTEN 17

3.1 Een DUURZAAM Arnhem 17
3.2 Een GROEN Arnhem 22
3.3 Een KANSRIJK Arnhem 23
3.4 Een VERBONDEN Arnhem 28

Locatie foto voorzijde: Presikhaaf University – Presikhaaf

1. Inleiding

Het voorjaar brengt Arnhem weer tot leven en nodigt uit om erop uit te trekken. Te genieten van de flora en fauna in de parken die onze stad rijk is, een terrasje te pakken in onze creatieve binnenstad of een mooie fietstocht te maken langs de Rijn. Ook in een ander opzicht is de lente begonnen. Corona is niet langer de gevreesde ziekte die ervoor zorgde dat de stad op slot ging.

Tegelijkertijd leven we in een tijd waarin de onvrede in onze samenleving voelbaar is, de tweedeling in Arnhem steeds opvallender wordt en de bestaanszekerheid voor een groeiend deel van onze inwoners niet vanzelfsprekend is. In Oekraïne woedt nog steeds een gruwelijke oorlog waardoor grote groepen mensen zijn weggevlucht van huis en haard op zoek naar een veilig heenkomen. Ook in Arnhem doen we er alles aan om hen ruimhartig op te vangen.

De klimaatcrisis geeft grote zorgen en de stikstofontwikkelingen brengen onzekerheden met zich mee. Betaalbare koop- en huurwoningen zijn helaas vaak onvindbaar en de biodiversiteitscrisis maakt dat we vol moeten inzetten op het vergroten en verbinden van onze natuurgebieden en parken. Op al deze onderwerpen dragen we als stad een grote verantwoordelijkheid.

Financiële duidelijkheid bij meicirculaire

Een nieuwe lente betekent ook een nieuwe Perspectiefnota. Het gesternte waarin we deze moeten maken, is nog ongewis. Dit komt met name door het onzekere financiële meerjarenperspectief vanuit de Rijksoverheid. Hoewel we in Arnhem de financiën op orde hebben en de eerste jaren de middelen nog toereikend zijn, worden hierdoor – net als in elke andere Nederlandse gemeente – onze inhoudelijke ambities mogelijk beperkt.

Uit deze Perspectiefnota blijkt dat de structurele financiële ruimte die er is, (vrijwel) volledig wordt opgeslokt door de (doorwerking van) indexaties die veel hoger zijn dan eerdere jaren. De Rijksoverheid compenseert gemeenten hier onvoldoende voor. Bovendien worden we in 2027 opnieuw geconfronteerd met het ‘ravijn’ in het gemeentefonds, dat in 2026 ook al was aangekondigd maar op het laatste moment incidenteel is verzacht.

We hopen van harte dat het Rijk bij de meicirculaire financiële duidelijkheid biedt en ruimte schept die het mogelijk maakt om financiële knelpunten op te lossen en onze ambities waar te maken. Met deze Perspectiefnota informeren we u als gemeenteraad niet alleen over de stand van de gemeentefinanciën. We nemen u vooral ook mee in de hoofdlijnen van het beleid. Graag gaan we met u in gesprek over de ontwikkelingen die op ons afkomen en horen we uw visie daarop. Die betrekken we dan vanzelfsprekend bij het opstellen van de begroting 2024.

Staat van de Stad en digipanel

De ‘Staat van de Stad’ is belangrijk geweest bij het opstellen van de Perspectiefnota. De cijfers die hierin worden gepresenteerd, laten belangrijke ontwikkelingen zien: bijvoorbeeld de groei van de stad, de armoede die nog in veel wijken aanwezig is en de verschillen in ervaren gezondheid tussen inwoners. Ruim 1.000 Digipanelleden hebben daarnaast aangegeven wat zij belangrijke thema’s vinden. Onderwijs, leefbaarheid, milieu en klimaat staan bovenaan. Ook hebben we ze gevraagd naar hun adviezen over de thema’s die zij belangrijk vinden. Een aantal daarvan vindt u terug in deze Perspectiefnota. Soms ondersteunen ze onze visie, soms laten ze juist een ander geluid horen.

Ondanks de onzekerheden die nu uit het financieel meerjarenperspectief blijken, blijven we volop werken aan onze doelen zoals verwoord in de begroting 2023. In deze perspectiefnota beschrijven we op hoofdlijnen onze inspanningen, knelpunten en uitdagingen voor een Duurzaam, Groen, Kansrijk en Verbonden Arnhem. Onze plannen voor en met de stad zijn onverkort ambitieus.

Een DUURZAAM Arnhem

Arnhem staat voor een grote woningbouwopgave. In 2040 willen we dat er 16.000 woningen meer zijn dan in 2020. Ondanks forse tegenwind proberen we te versnellen. Om dit mogelijk te maken, pakken we als gemeente een actievere rol. Duurzame verstedelijking in een groene leefomgeving is ons uitgangspunt. Bij het realiseren van deze opgave is Spoorzone Arnhem Oost van vitaal belang.

De wooncrisis vraagt om een radicale omslag waarbij voor wonen niet langer het recht van de sterkste geldt.
Om dit aan te pakken sturen we in Arnhem op goede volkshuisvesting. Goede, onorthodoxe oplossingen en goed woonbeleid zijn noodzakelijk om meer woningen toe te voegen voor alle doelgroepen en wonen weer betaalbaar te krijgen. Om dit voor elkaar te krijgen stellen we dit jaar samen met de raad en de stad een nieuwe woonvisie op.

We willen voorkomen dat mensen dakloos worden zodat ze volwaardig mee kunnen doen aan onze samenleving. Hier blijven we samen met onze ketenpartners en de regiogemeenten ook in 2024 vol op in zetten. In lijn met het Nationaal Actieplan Dakloosheid proberen we dakloosheid zoveel mogelijk te voorkomen en streven we ernaar om voldoende en kwalitatief goede opvangplekken te creëren. Opvang duurt idealiter zo kort als mogelijk en zo lang als nodig met als resultaat een passende vervolgplek.

We werken aan een sterke en duurzame economie die bijdraagt aan het waarborgen van de bestaanszekerheid van onze bewoners en die bedrijven en (jong) talent kansen biedt voor de toekomst. Daarbij streven we naar een circulaire economie, een economisch systeem en samenleving waarin we veel minder grondstoffen, materialen en producten gebruiken. Een economie die klaar is voor de grote transities.

Klimaatverandering tegengaan betekent dat we op alle fronten moeten inzetten, onder andere door te isoleren, met grootschalige opwek, door circulair bouwen en door gedragsverandering. Dit zijn geen keuzes, maar maatregelen die we allemaal moet oppakken.

Ook voor onze bedrijven hebben we een verduurzamingsambitie. Met bedrijventerreinen en sectoren sluiten we green deals waarin we afspraken maken over energietransitie, vergroenen en het klimaatadaptiever worden van bedrijven/bedrijventerreinen. Ook helpen we bedrijven inzicht te krijgen in hun energieverbruik en hun besparingsmogelijkheden via de ketenaanpak “Arnhem zet de knop om”.

De groei van Arnhem en de regio heeft met de onder druk staande bereikbaarheid ook een keerzijde. Om onze stad bereikbaar, gezond en leefbaar te houden zullen we een mobiliteitstransitie moeten doormaken waarbij voetganger, fiets en het openbaar vervoer prioriteit hebben boven de auto. Samen met onze partners in de stad werken we dit jaar deze transitie uit in een nieuw mobiliteitsplan.

Een GROEN Arnhem

Samen met wijkbewoners gaan we – onder meer via de wijkgroenagenda’s – aan de slag met het radicaal vergroenen van de stad. We zetten alles op alles om de onder druk staande biodiversiteit te behouden, versterken en verbeteren. Om dit goed te kunnen doen is het belangrijk te weten wat de huidige stand van zaken is. Door middel van een monitoringsprogramma willen we inzicht krijgen in de huidige waarde van de biodiversiteit en de huidige waarde van leefgebieden van diersoorten (bijv. wilde bijen, amfibieën, grote fauna). Zo kunnen we in kaart brengen hoe we de biodiversiteit in het algemeen en de leefgebieden van soorten in het bijzonder kunnen verbeteren en verbinden.

In 2023 wordt een nieuwe visie stadslandbouw en regionaal/duurzaam voedsel opgesteld en een daaraan gekoppelde uitvoeringsagenda. In deze agenda geven we niet alleen vorm aan onze ambities op het gebied van natuurinclusieve (stads)landbouw en de eetbare stad, maar geven we ook in bredere zin uitvoering aan onze ambities op het gebied van biodiversiteit, klimaatadaptatie en circulariteit. We hebben daarvoor de afgelopen jaren ook al veel bomen geplant en zullen de komende jaren zoveel mogelijk en zo divers mogelijk groen toevoegen door bijvoorbeeld minimaal 10.000 bomen te planten. We blijven een klimaatadaptieve koplopersstad.

Ook werken we aan een integrale beleidsvisie gezonde en veilige leefomgeving. We vinden het namelijk van belang dat de ontwikkeling van onze stad hand in hand gaat met het gezonder en veiliger maken van de leefomgeving van mens, dier en milieu. Dit vraagt om een stevige positionering van gezondheid bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Een KANSRIJK Arnhem

Als overheid hebben en voelen we de plicht om actief te zorgen voor bestaanszekerheid van onze inwoners.
Als mensen ondersteuning nodig hebben, bijvoorbeeld om rond te komen, moet die ondersteuning uitgaan van waardigheid en vertrouwen. Een belangrijke voorwaarde daarvoor is goed toegankelijke voorzieningen en regelingen die eenvoudig zijn en eenvoudig zijn aan te vragen. Daarom gaan we onze inkomensregelingen verbeteren en makkelijker toegankelijk maken.

Preventie

12% van de Arnhemse huishoudens heeft problematische schulden. Dit zorgt voor grote stress en andere problemen in veel Arnhemse huishoudens. Wij vinden dat mensen met schulden perspectief op een beter leven verdienen.
De komende jaren willen we weer vooroplopen in onze schuldenaanpak: door schulden nog beter te voorkomen met vroegsignalering en financiële educatie, met radicale schuldhulpoplossingen zoals Immerloo Schuldenvrij, en met een Arnhemse schuldhulpverlening in eigen beheer die uitgaat van kortere schuldhulptrajecten met duurzame resultaten.

Een kansrijk Arnhem met veerkrachtige wijken en perspectief voor de jeugd draagt bij aan het welzijn en geluk van onze inwoners. Hiervoor is preventie net zo belangrijk als goede zorg en jeugdzorg en onmisbaar voor effectief beleid. Goed welzijnswerk is daarbij de basis, denk aan jongerenwerk 3.0 of opbouwwerk in wijken en buurthuizen. We zetten wijknetwerken preventief in zodat onze inwoners kunnen helpen met onder meer lichte opvoedvragen. In de jeugdzorg zetten we fors in op het terugbrengen van wachtlijsten en zo dicht mogelijk bij huis hulp bieden. We bekijken

per individueel geval of de hulpvraag met name bij het kind zit of in feite voortkomt uit problemen die zijn of haar ouders betreffen. In die gevallen willen we kijken of we het hele gezin kunnen helpen en ondersteunen.

Integraal Huisvestingsplan en Integraal Accommodatiebeleid

Goed onderwijs, fijn wonen, leefbaarheid, veiligheid en welzijn kunnen niet zonder elkaar en versterken elkaar door die aspecten goed met elkaar te verbinden. De school en de sportparken zijn belangrijke plekken in de buurt. Zo zijn scholen veel meer dan de plek waar kinderen onderwijs volgen. De school is ook een plek waar de basis van een gelijkwaardige en kansengelijke stad wordt gelegd. Goede, prettige en toegankelijke schoolgebouwen zijn daarom cruciaal. Momenteel werken we samen met schoolbesturen aan een onderwijsagenda waarin beschreven staat hoe we die kansengelijkheid vormgeven en die agenda gaan we vertalen in een Integraal Huisvestingsplan. Ook werken we aan een Integraal Accommodatiebeleid, zodat we accommodaties voor sport, welzijn cultuur en onderwijsactiviteiten zo passend mogelijk kunnen inzetten bij de vraag uit de stad.

We streven ernaar alle Arnhemmers met plezier in beweging te krijgen voor een zo goed en gezond mogelijk leven. We richten de sportparken in als middelpunt van de wijk en zetten alles op alles om te voorkomen dat jongeren aan het eind van hun middelbare schoolperiode hun sportlidmaatschap aan de wilgen hangen vanwege hun veranderende levensfase. Conform het motto ‘jong geleerd, is oud gedaan’ streven we ernaar dat alle Arnhemse basisschoolleerlingen kunnen profiteren van het Beweegconcept 2+1+2= 5 uur. Hierbij leren kinderen tussen 4 en 12 jaar meer en beter bewegen op school en na schooltijd in hun wijk. Hoewel het de goede kant op gaat zijn we er nog lang niet. Toch willen we ook vast verder kijken door niet alleen vast te houden aan de reeds bestaande norm van vijf uur, maar te kijken of we kinderen meer kunnen laten bewegen.

Arnhem-Oost

De tweedeling in onze stad is onacceptabel. Daarom zijn we gestart met het Nationaal Programma Arnhem-Oost. Dit vereist duidelijke keuzes, anders werken en extra investeringen om jarenlange achterstanden nu weg te werken. Daarvoor is lange adem, en partnerschap nodig van iedereen; in de wijken, in de stad en ook met andere overheden.

Veiligheid en leefbaarheid

Veel Arnhemmers ervaren dagelijks overlast en criminaliteit in de directe woonomgeving en in de buurt. De aanpak van de georganiseerde (drugs)criminaliteit door het sluiten van panden, het oprollen van kwekerijen, het beëindigen van overlast door dealers en het opwerpen van (bibob) barrières is daarom noodzaak, evenals het voorkomen van een volgende generatie dealers en verslaafden door de aanpak van Preventie met Gezag in de kwetsbare wijken. Daarnaast moeten wij voortdurend op straat een forse inspanning leveren om de wijken schoon, heel en veilig te maken en te houden en een eind te maken aan verloedering en hufterigheid.

Een VERBONDEN Arnhem

In 2024 blijven we ons volop inzetten om onze stad inclusiever te maken. Dat doen we door racisme en discriminatie onverminderd te bestrijden, door pal voor onze LHBTIQ+ gemeenschap te staan en door onze samenleving toegankelijker te maken voor inwoners met een beperking. Hierin hebben we als gemeente een voorbeeldfunctie. We werken hard om onze gemeentelijke organisatie divers en inclusief te maken. En we onderzoeken, in dit Herdenkingsjaar Slavernijverleden, of en zo ja welke rol Arnhem en het Arnhemse stadsbestuur hebben gespeeld in deze periode.

De Arnhemse culturele organisaties hebben het de afgelopen tijden zwaar gehad. Voor de meesten geldt dat zij de effecten van corona nog niet te boven zijn. Daarbovenop worden ze vaak geconfronteerd met grote kosten- en loonstijgingen. Het zijn organisaties die evenals kunstenaars en creatieve makers, zorgen voor levendigheid en kleur geven aan onze stad. Dat betekent dat zij – in de beperkte ruimte – ook plek nodig hebben. Op dit moment lukt dat niet voldoende en dat betekent dat de gemeente hier meer op zal gaan sturen en ook zelf keuzes zal maken om dit mogelijk te maken. Kunst en cultuur is van en voor iedereen: we kijken daarom hoe we cultuureducatie en participatie goed verspreid over de stad krijgen en hoe dit betaalbaar blijft. Juist in deze tijden willen we voorkomen dat mensen door een gebrek aan geld gedwongen worden te stoppen met dat wat hen kan inspireren en verbinden.

We willen een rechtvaardige, open en gastvrije stad zijn, die vluchtelingen uit alle delen van de wereld ruimhartig opvangt. Hoewel het COA verantwoordelijk is voor de uitvoering van het opvangbeleid, willen we als gemeente actief ondersteunen bij het realiseren van meer duurzame opvang. Zo is het onze ambitie om permanent 2000 opvangplekken beschikbaar te hebben voor mensen die huis en haard ontvlucht zijn op zoek naar een veilig heenkomen.

Goede dienstverlening

Onze inwoners en ondernemers moeten kunnen rekenen op een goede dienstverlening van hun gemeente. Of het nu gaat om het verstrekken van een paspoort, het doorgeven van een verhuizing of een verzoek om een vergunning, als gemeentelijke overheid staan wij in dienst van onze inwoners en ondernemers. Om onze dienstverlening te verbeteren is een visie met duidelijke uitgangspunten hiervoor onontbeerlijk. Die visie, waarin aspecten als communicatie, participatie en digitalisering een voorname rol spelen, gaan we in 2024 opstellen.

Ook een sterke en weerbare democratie vinden we van groot belang. Al jaren zien we dat de opkomst bij verkiezingen in Arnhem achterblijft bij het landelijk gemiddelde. Zowel op de praktische organisatie van als de opkomstbevordering bij de verschillende verkiezingen zetten we de komende jaren dan ook nog sterker in.

2. Perspectief op het financieel meerjarenbeeld

Het financieel meerjarenbeeld in deze Perspectiefnota bouwt verder op het financiële beeld dat in de Begroting 2023 is vastgesteld. Deze Begroting gaf voor de komende jaren de mogelijkheid om de belangrijke investeringen in de stad te kunnen doen, deels op basis van de forse incidentele ruimte die beschikbaar is voor de jaren 2023 tot en met 2025. Inmiddels is het jaar 2022 afgesloten en de jaarrekening 2022 laat een voordeel voor de algemene reserve zien dat hoger ligt dan vorig jaar bij de Begroting 2023 is ingeschat. Dit heeft als gevolg dat de incidentele ruimte verder is verruimd. In de Begroting 2023 is echter ook al aangegeven dat het meerjarenperspectief vanaf 2026 vanwege de onzekerheid over de financiële verhoudingen tussen Rijk en gemeenten onder druk staat.

Net als in de afgelopen jaren is het ook in dit voorjaar onzeker hoe de financiële vooruitzichten voor de komende jaren zullen zijn. Twee jaar geleden was er onzekerheid omdat er nog geen nieuw kabinet was. Vorig jaar ontstond onzekerheid vanwege de onduidelijkheid in het regeerakkoord van het kabinet over de nieuwe financieringssystematiek vanaf 2026. De door gemeenten dringend gewenste duidelijkheid over het structurele financiële perspectief is helaas tot op heden nog altijd niet geboden. In de septembercirculaire 2022 is wel een incidentele tegemoetkoming in het gemeentefonds voor het jaar 2026 toegekend. Daardoor is het ‘ravijn’ in 2026 enigszins gedempt en in volle omvang verschoven naar 2027. Het Rijk belooft duidelijkheid aan gemeenten in de meicirculaire van dit jaar, waarbij het afwachten is hoe duidelijk deze circulaire gaat zijn. Komt er bijvoorbeeld een (aanvullende) compensatie? En is deze compensatie dan incidenteel of structureel? Of komt er ook een nieuwe systematiek voor de berekening van het gemeentefonds? En hoe ziet die systematiek er dan uit? De meicirculaire 2023 komt voor alle gemeenten te laat in het proces van het opstellen van kadernota’s, waardoor ook het financiële meerjarenperspectief in deze Arnhemse Perspectiefnota 2024 onzekerheid kent. Gemeenten gaan hier ieder naar eigen inzicht mee om en de Provincie worstelt hier vanuit haar toezichthoudende rol (ook) mee.

Wanneer we de septembercirculaire en decembercirculaire 2022 volgen, is in 2024 nog steeds sprake van een sluitend beeld en zijn er meer dan voldoende incidentele middelen, maar komen we geld te kort vanaf 2027 om de autonome en overige, in meer of mindere mate onvermijdelijke, financiële ontwikkelingen vanaf 2027 structureel te kunnen dekken. In de toelichting op het gemeentefonds verderop wordt dit nader toegelicht. Aan de andere kant heeft het kabinet door laten schemeren wel ergens mee te komen. Naast deze mogelijke aanvullende compensatie in de komende meicirculaire, zijn er meer scenario’s die in aanloop naar de Begroting 2024 de structurele ruimte zouden kunnen vergroten. Ook dit is verderop bij het gemeentefonds nader toegelicht.

We presenteren in dit hoofdstuk een concrete doorkijk op de autonome en overige financiële ontwikkelingen. Wanneer we de autonome en overige financiële ontwikkelingen in de begroting verwerken, ontstaat voor het begrotingsjaar 2024 net als in de huidige Begroting een fors positief structureel sluitende begroting. Hierop wordt de gemeente door de provincie beoordeeld. Ook de ontwikkeling van de weerstandsfactor laat een flink positieve ontwikkeling zien: in alle jaren van 2023 tot en met 2027 ligt deze (fors) boven de norm van 1,4. Dit komt door de aanwezige incidentele ruimte.

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	2023	2024	2025	2026	2027
Weerstandsfactor in Begroting 2023-2026	1,4	1,7	2,3	2,0	2,0
Weerstandsfactor na autonome en overige fin. ontwikkelingen	1,6	1,7	2,2	2,1	1,8

Het verwerken van deze autonome en overige financiële ontwikkelingen leidt er *binnen de momenteel bekende kaders* echter ook toe dat de totale onttrekking aan de algemene reserve in 2027 ruim € 10 miljoen bedraagt, die grotendeels structureel zou zijn. Mogelijk wordt dit tekort verlaagd naar circa € 4 miljoen, indien de invoering van het nieuwe verdeelmodel Beschermd Wonen een jaar uitgesteld wordt (zie verderop onder gemeentefonds). We beschouwen dit structurele tekort vanaf 2027 als een onwenselijke situatie die, zoals gezegd, het gevolg is van de huidige financiële kaders waarbinnen gemeenten moeten opereren.

Zoals hiervoor geschetst, verwachten we in aanloop naar de Begroting 2024 meer duidelijkheid vanuit het Rijk te ontvangen. Daarbij gaan we uit van een verruiming van de middelen die gemeenten nodig hebben om tenminste de autonome en overige financiële ontwikkelingen ook structureel het hoofd te bieden, maar die daarnaast ook noodzakelijk zijn om de knelpunten en ambities in (lopend) beleid en uitvoering te kunnen realiseren. Hieronder vallen ook de in de Begroting 2023 noodgedwongen incidenteel gedekte ambities, die we eigenlijk een meer structurele dekking

zouden willen geven. Gelet op de in de meicirculaire beloofde duidelijkheid uit Den Haag, vinden we het niet opportuun om nu al concrete ombuigingen in gang te zetten. Indien de structurele ruimte in aanloop naar de Begroting 2024 onverhoopt niet of niet in voldoende mate wordt geboden, dan vindt binnen de VNG overleg plaats over hoe hiermee om te gaan, omdat alle gemeenten dan met hetzelfde probleem kampen. Indien nodig bekijken we bij het opstellen van de Begroting 2024 welke mogelijkheden er zijn om ook vanaf 2027 een sluitende begroting te kunnen realiseren. Hoewel we dit ongewenst vinden, voorzien we binnen de in deze Perspectiefnota gepresenteerde financiële ontwikkelingen wel aanknopingspunten om in aanloop naar de Begroting 2024 andere keuzes te maken, bijvoorbeeld door de indexaties niet (volledig) toe te kennen.

In dit hoofdstuk worden de autonome en overige financiële ontwikkelingen voor de komende jaren concreet geduid en toegelicht. Zoals aangegeven zijn hierop op onderdelen eventueel keuzes te maken om in de Begroting 2024 het beslag op de structurele ruimte te beperken. In het volgende hoofdstuk lichten we in meer beschrijvende zin toe welke ambities en knelpunten in (lopend) beleid en uitvoering daarnaast voorzien worden. Zodra er zicht is op verruiming van de structurele middelen door aanvullende compensatie vanuit het Rijk, eventueel aangevuld met andere keuzes binnen de overige financiële ontwikkelingen, kan de ontstane ruimte in aanloop naar de Begroting 2024 ingezet worden om deze ambities en knelpunten mogelijk van dekking te voorzien. Naar verwachting is op dat moment ook duidelijk in hoeverre het Rijk gemeenten tegemoet komt in het meerjarenperspectief en hoe de Provincie vanuit haar toezichthoudende rol hierin staat. In een aantal gevallen is er voor deze ambities en knelpunten wel dekking aanwezig vanuit bestemmingsreserves of bestaande budgetten, dit is dan expliciet aangegeven.

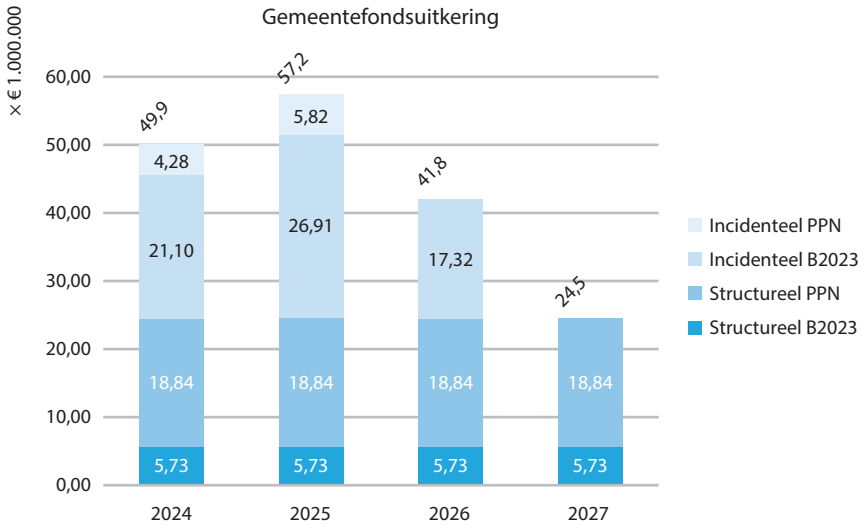
Autonome en overige financiële ontwikkelingen

Het financiële meerjarenbeeld in deze Perspectiefnota wordt grotendeels bepaald door jaarlijkse autonome ontwikkelingen met nauwelijks keuzevrijheid en door overige financiële ontwikkelingen, waarin op onderdelen nog keuzes te maken zijn. Onderstaande tabel geeft inzicht in de meerjarige ontwikkeling van de autonome en overige financiële ontwikkelingen gevolgd door een toelichting waaruit blijkt in hoeverre er een keuzevrijheid is:

Autonome en overige financiële ontwikkelingen	2024	2025	2026	2027	I/S
Gemeentefonds	23.118	24.662	36.162	18.838	S
OZB indexatie (inkomsten)	1.489	1.489	1.489	1.489	S
Areaalontwikkeling OZB	233	233	233	233	S
OZB indexatie (lasten voor panden in eigen gebruik)	-214	-333	-456	-566	S
Actualisatie MIP	1.583	2.042	1.439	365	S
Indexering MIP	-2.038	-2.625	-2.226	-1.402	S
Planningsrealisme MIP	12	387	1.265		I
Nominaal: Cao	-7.032	-6.956	-6.923	-6.788	S
Nominaal: Zorgcontracten	-6.600	-6.600	-6.600	-6.600	S
Nominaal: Subsidies	-4.000	-4.000	-4.000	-4.000	S
Nominaal: Gemeenschappelijke regelingen	-3.200	-3.200	-3.200	-3.200	S
Nominaal: Overige	-5.200	-5.200	-5.200	-5.200	S
Areaalontwikkeling	-2.051	-2.051	-2.051	-2.051	S
Zorg: Aanvullende indexering zorgtarieven	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	S
Zorg: kostprijsdekkende tarieven huishoudelijke ondersteuning	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	S
Zorg: verhoging vergoeding/tarief pleegzorg	-300	-300	-300	-300	S
Zorg (wmo): PGB in verhouding tot uitstroom WLZ	1.200	600	600	600	S
Indexatie contracten parkeergarages	-282	-282	-282	-282	S
Extra loon- en prijsstijgingen 2023 ev bij VGGM	-1.203	-1.203	-1.203	-1.203	S
VGGM: Basis op orde JGZ / AGZ	-600	pm	pm	pm	I
VGGM: Programma Beter Bedrijfsvoeren	-493	pm	pm	pm	I
Actualisatie BUIG	1.718	1.670	1.677	1.633	S
Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed	527	527	527	527	S
Onderwijshuisvesting verbouwing Spiekmanlaan	-76	-75	-74	-73	S
Dekking Spiekmanlaan uit onderwijsmiddelen Begroting 2023	76	75	74	73	S
Uitbreiding school Confetti			-57	-57	S
Aanvullend investeringskrediet MFC De Salamander	-99	-98	-97	-96	S
Vervanging ondergrondse containers (OC's)	-194	-340	-484	-626	S
Dekking kosten OC's uit afvalstoffenheffing	194	340	484	626	S
Hogere beheerkosten transferhal Arnhem Centraal	-280	-280	-280	-280	S
Totaal autonome en overige financiële ontwikkelingen	**-5.712**	**-3.518**	**8.517**	**-10.340**	

Gemeentefonds

De raming van het gemeentefonds is gebaseerd op de september- en decembercirculaire 2022. Hierbij is rekening gehouden met een verwachte accresstijging voor loon- en prijsontwikkelingen (op basis van het CEP van 9 maart) en met het verwachte Arnhemse aandeel in de door het Rijk aangekondigde extra compensatie voor nominale effecten voor de doorwerking van de hogere loon- en prijsindexatie over 2022 (nabetaling).
In het verloop van de reeks van het gemeentefonds is te zien dat het accres in 2026 incidenteel hoger uitkomt, vanwege de eenmalige rijksbijdrage die in de septembercirculaire 2022 is toegekend. Voor Arnhem is dit € 10,2 miljoen. Vervolgens daalt de bijdrage uit het gemeentefonds vanaf 2027 fors als gevolg van het ravijn waar alle gemeenten op basis van de huidige landelijke kaders in belanden, maar specifiek in Arnhem ook door het effect van het verdeelmodel Beschermd Wonen. In onderstaande figuur wordt het verloop van de mutatie van het gemeentefonds inzichtelijk gemaakt:

Dit plaatje laat het verschil zien tussen het structurele deel van het gemeentefonds (€ 5,7 miljoen uit de Begroting 2023 en € 18,8 miljoen vanuit deze Perspectiefnota) en het incidentele deel van het gemeentefonds (€ 21,1 miljoen en € 26,9 miljoen uit de Begroting 2023 en respectievelijk € 4,3 miljoen, € 5,8 miljoen en € 17,3 miljoen in deze Perspectiefnota). Hieruit blijkt ook dat de incidentele stijging van € 10,2 miljoen (als onderdeel van de € 17,3 miljoen) in 2026 ons ravijn in 2026 eigenlijk maar gedeeltelijk opvult.

Naast dit negatieve scenario waarin het 'ravijn' praktijk wordt, voorzien we een aantal alternatieve scenario's in het verloop van het gemeentefonds. Op de eerste plaats bestaat de mogelijkheid dat het Rijk de incidentele bijdrage van ruim € 10 miljoen in 2026 structureel toekent. In dit scenario ontstaat direct ook op langere termijn een sluitend beeld. Daarnaast is het mogelijk dat het Rijk gemeenten nog verder compenseert en het gehele ravijn vanaf 2026/2027 terugdraait. Een andere optie is de vraag of en wanneer het Rijk en de VNG overeenstemming bereiken over het schrappen van de opschalingskorting, incidenteel dan wel structureel. De oploop van de opschalingskorting is reeds geschrapt voor de duur van de kabinetsperiode tot en met 2025. Vanaf het jaar 2026 is in de Arnhemse begroting met een totale korting van bijna € 10 miljoen rekening gehouden (de oploop in 2026 is circa € 6,8 miljoen). Ook wordt er tussen Rijk en VNG nog steeds gesproken over de Hervormingsagenda Jeugd om hierover tot een bestuurlijk akkoord te komen. Mogelijk wordt alleen overeenstemming bereikt voor het komende begrotingsjaar 2024. Daarmee blijft er onzekerheid bestaan over de middelen waar gemeenten op de langere termijn op kunnen rekenen en over het feit of het Rijk de taakstelling van ruim € 500 miljoen op jeugd daadwerkelijk voor haar rekening neemt.

Tot slot houdt Arnhem rekening met de invoering van het nieuwe verdeelmodel voor beschermd wonen per 2024. In de huidige Begroting 2023 is dit in de jaren 2024, 2025 en 2026 verwerkt met als gevolg dat rekening is gehouden met lagere inkomsten op het gemeentefonds van respectievelijk € 2,8 miljoen, € 7,4 miljoen en € 14,7 miljoen over deze jaren. In de nieuwe Begroting betekent dit in de nieuwe jaarschijf 2027 een extra nadeel van ruim € 6 miljoen in vergelijking met 2026, waardoor het nadeel in 2027 uitkomt op € 20,9 miljoen. De verwachting is echter reëel dat de invoering van het verdeelmodel (opnieuw) met een jaar wordt uitgesteld. In dat geval schuift deze gehele negatieve reeks een jaar op en ontstaat incidentele ruimte van ruim € 14 miljoen over de jaren 2024 tot en met 2026 en structurele ruimte vanaf 2027 van € 6 miljoen. Pas bij de meicirculaire 2023 bestaat hierover duidelijkheid.

OZB

Afgesproken is dat de opbrengsten OZB, exclusief areaalontwikkeling, in de komende jaren jaarlijks met 5% stijgen ter dekking van de stijging van lonen en prijzen en andere bestedingsdoelen. De aanvullende indexatie bovenop de inflatiecorrectie is in de Begroting 2023 reeds cumulatief verwerkt voor de jaarschijven 2023-2026. Het deel dat specifiek is bedoeld voor inflatiecorrectie wordt jaarlijks met een gelijkblijvende reeks in de begroting opgenomen.

Dit betreft het bedrag van € 1,5 miljoen in voorgaande tabel. Uitgangspunt is om net als vorig jaar een totale stijging van 5% van de opbrengsten OZB te realiseren.

De opbrengsten OZB worden geraamd op het aantal woningen inclusief de groei die hierin in de komende jaren verwacht wordt. Voor deze zogenaamde areaalontwikkeling is meerjarig een extra opbrengst OZB in de begroting opgenomen. Jaarlijks wordt beoordeeld of de geraamde extra opbrengsten naar boven of beneden bijgesteld moeten worden op basis van actuele gegevens over de ontwikkeling van de woningbouwvoorraad. Voor de areaalontwikkeling 2024 worden de geraamde opbrengsten OZB structureel met € 233.000 verhoogd.

De indexatie van de OZB heeft ook gevolgen voor de panden die in het bezit zijn van de gemeente zelf. In de meeste gevallen wordt dit gecompenseerd door een verhoging van de door de gemeente te ontvangen huur. Voor een beperkt aantal panden is er echter geen sprake van een huurrelatie waardoor de verhoging van de OZB leidt tot een verhoging van de exploitatielasten. Dit is het geval bij de onderwijspanden en de panden in gebruik voor de eigen ambtelijke organisatie. Dit effect was in de Begroting 2023 nog niet meegenomen bij het invoeren van de 5% indexatie en wordt nu alsnog verwerkt.

Bij de Begroting 2011 is besloten structureel een stelpost meeropbrengsten OZB te begroten van € 860.000, die losstaat van de jaarlijkse tariefberekening. De reden voor het opnemen van deze stelpost was dat destijds elk jaar bleek dat er op de OZB een positief resultaat werd behaald. De afgelopen jaren laten zien dat de realisatie van deze meeropbrengsten onder druk staat. De verschillen tussen de feitelijke waardeontwikkeling en de bij de tariefberekening gehanteerde te verwachten waardeontwikkeling zijn beperkt, waardoor ook afwijkingen op de op basis van de tariefberekening begrote opbrengsten minder te verwachten zijn en de stelpost minder realistisch is. In aanloop naar de Begroting 2024 bekijken we welke mogelijkheden er zijn om deze stelpost af te bouwen.

Actualisatie meerjareninvesteringsplanning (MIP)

Op basis van de realisatie over 2022 zijn de planningen van de investeringsprojecten in het MIP geactualiseerd. Hierdoor verschuift de realisatie van een aantal projecten naar een later jaar. Vertragingen kunnen diverse oorzaken hebben. Het is gebruikelijk dat niet alle investeringen hun oorspronkelijk geplande investeringsritme volgen. In de reeks actualisatie MIP zijn geen nieuwe investeringen opgenomen. Voor een tweetal investeringen wordt de investeringssom aangepast: gymzaal Fluitekruid en zwembad Valkenhuizen. Vertraging in de uitvoering in combinatie met sterk gestegen kosten maken deze aanpassing noodzakelijk. Bij gymzaal Fluitekruid stijgen door de vertraging de plankosten en daarnaast speelt een opwaardering van BENG (Bijna Energieneutrale Gebouwen) naar ENG (Energieneutrale Gebouwen) en toegenomen eisen ten aanzien van duurzaamheid (warmtepomp). De afronding van het buitenterrein van zwembad Valkenhuizen is door de aanleg van het waterdepot uitgelopen. In deze periode zijn de aanlegkosten en materiaalprijzen zeer fors gestegen. Deze prijsstijgingen zijn nog niet eerder doorgerekend. Bij dit soort grote lopende projecten doen we dit namelijk niet generiek, maar via maatwerk. Door de langer dan voorziene technische uitwerking van de waterbuffer is de aanleg hiervan ook uitgelopen, waardoor ook op dit onderdeel een (beperktere) stijging van de investering benodigd is.

De totale actualisatie van de bestaande investeringen levert in 2024 een voordeel op van € 1,5 miljoen oplopend tot € 2,0 miljoen in 2025 en weer aflopend naar € 0,4 miljoen in 2027.
Voor alle investeringsprojecten wordt een zo realistisch mogelijke planning gemaakt. De ervaring leert dat onvoorziene omstandigheden ervoor zorgen dat in een aantal gevallen deze planning niet wordt gehaald. Vooraf valt niet te zeggen welke projecten dit betreft. Door de vele investeringsprojecten die lopen, is het op basis van ervaring, echter wel een zekerheid dat dit bij een aantal projecten zal gebeuren. Projecten die later dan oorspronkelijk gepland afgerond worden, worden later geactiveerd, waardoor de kapitaallasten in de begroting naar achteren schuiven. Hier wordt rekening mee gehouden door planningsrealisme in te ramen. Dit geeft een voordeel voor het financieel beeld van € 12.000 in 2024, € 0,4 miljoen in 2025 en € 1,3 miljoen in 2026.

In lijn met motie 21M247 (Stijging bouwkosten volledig opnemen in begroting) zijn de projectuitgaven geïndexeerd. Hiervoor zijn drie verschillende indices gebruikt, namelijk de index Schoolgebouwen nieuwbouw (3,4%), grond-, weg- en waterbouw nieuwbouw (5,1%) en bedrijfsgebouwen nieuwbouw (5,1%). Voor de indexering moet in 2024 € 2,0 miljoen gereserveerd worden, in 2025 € 2,6 miljoen, in 2026 € 2,2 miljoen en dit loopt af tot € 1,4 miljoen in 2027. Uiteraard kunnen we niet exact voorspellen hoe de kosten zich in de komende jaren zullen ontwikkelen.

Nominale en areale ontwikkelingen

Jaarlijks moet de begroting voor de komende jaren bijgesteld worden voor de loon- en prijsontwikkeling (nominaal) en volumeontwikkeling (areaal). Hiermee worden alle budgetten naar het prijs- en volumepeil van 2024 gebracht. Dit speelt op een aantal onderdelen van de begroting: de ambtelijke organisatie, zorgcontracten (vanaf 2024), subsidies, gemeenschappelijke regelingen, overige budgetten, areaalontwikkeling, zorg (doorwerking 2023) en parkeergarages. Deze worden hierna toegelicht.

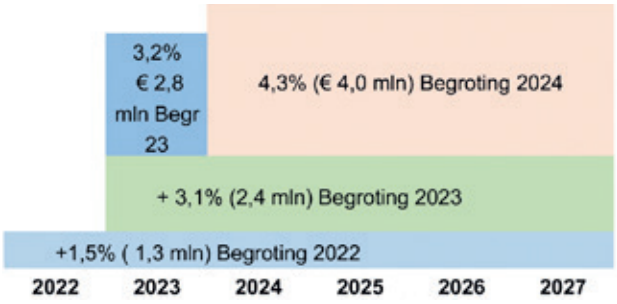
Ambtelijke organisatie

De loonontwikkeling van de ambtelijke organisatie volgt uit de cao-afspraken. Op 22 februari jl. is een principeakkoord gesloten voor de cao van gemeenten. Deze cao loopt tot en met 31 december 2023. Het effect voor 2023 is in Turap-1 verwerkt. Voor 2024 zijn nog geen cao-afspraken gemaakt. Daarom baseren we de raming voor

de loonontwikkeling in 2024 op het Centraal Economisch Plan 2023 dat 9 maart door het CPB is gepubliceerd. De verwachte loonontwikkeling van de sector overheid bedraagt 5,2%. Dit leidt tot een structurele verhoging van de loonkosten van circa € 7 miljoen vanaf 2024. Formatieve ontwikkelingen binnen de gemeente hebben mogelijk ook gevolgen voor de omvang van de dienstverlening van de Connectie. Zo leidt een uitbreiding van de formatie binnen de gemeente Arnhem tot een toename van het aantal te verstrekken ICT-producten. In aanloop naar de Begroting wordt dit effect nader uitgewerkt en in beeld gebracht.

Zorgcontracten (vanaf 2024)
De zorgcontracten moeten jaarlijks worden geïndexeerd met de overheidsbijdrage in de arbeidskostenontwikkeling (OVA) en de consumentenprijsindex (cpi). De OVA bedraagt 4,7% en de cpi 3,1%. Daarmee bedraagt de indexatie van de zorgcontracten 4,3%. Dit leidt tot structureel hogere uitgaven van € 6,6 miljoen vanaf 2024.

Subsidies
De indexering van subsidies gebeurt op basis van een gemengd percentage. Dit bestaat voor 58% uit de loonontwikkeling van de sector overheid en voor 42% uit de consumentenprijsindex (cpi). De loonontwikkeling bedraagt voor 2024 5,2% en de cpi 3,1%. Daarmee komt de index voor subsidies voor 2024 uit op 4,3%. Dit betekent dat daar structureel € 4,0 miljoen voor moeten worden gereserveerd. Het onderstaande plaatje maakt inzichtelijk hoe de subsidies zijn/worden geïndexeerd:

De subsidiebudgetten zijn in de Begroting 2022 structureel geïndexeerd met 1,5% (1,3 miljoen) (lichtblauw in de figuur). Voor 2023 bedraagt de indexatie 3,1% (€ 2,4 miljoen) (groen in de figuur), welke in de Begroting 2023 is verwerkt. Daarnaast is incidenteel de aanvullende indexatie over 2022, het verschil tussen de raming op basis van het CEP 2022 van 4,7% en de reeds verwerkte 1,5% van 3,2% (€ 2,8 miljoen) in het jaar 2023 (donkerblauw in de figuur) in de Begroting 2023 opgenomen. De totale indexatie van subsidies in 2023 bedraagt dus 3,1% + 3,2% = 6,3% (€ 5,1 miljoen) ten opzichte van 2022. Vanaf de Begroting 2024 komt er 4,3% bij (€ 4,0 miljoen, de roze balk in de figuur). De aanvullende indexatie in 2023 van 3,2% was incidenteel. In aanloop naar de Begroting 2024 wordt bekeken of er noodzaak is om dit structureel te maken en of er aanvullend voor dit jaar aanleiding is om extra compensatie aan subsidiepartners te verstrekken als gevolg van acute problematiek. In dat laatste geval wordt de raad hierover voor de zomer separaat geïnformeerd. Dit hangt ook samen met de wijze waarop we om willen gaan met huurindexaties, die later in het hoofdstuk aan bod komen.

Gemeenschappelijke regelingen
Voor gemeenschappelijke regelingen wordt in de Perspectiefnota een totale raming van de benodigde loon- en prijscompensatie gemaakt, uitgaande van dezelfde indexatie als voor de subsidies. Daarmee komt het bedrag dat gereserveerd moet worden vooralsnog uit op € 3,2 miljoen. Zodra de begrotingen van de verschillende gemeenschappelijke regelingen die in de komende periode worden vastgesteld, ontstaat duidelijkheid over de exacte benodigde middelen en wordt de definitieve indexatie in de Begroting 2024 verwerkt.

Overige budgetten
De overige budgetten uit de begroting die voor indexering in aanmerking komen zijn budgetten die gedekt worden door de algemene middelen en gevoelig zijn voor prijsontwikkeling, zoals onderhoud van de openbare ruimte, maar ook bijvoorbeeld de niet-loonkosten bij welzijn en armoede. Onderhoud in de openbare ruimte wordt sinds vorig jaar geïndexeerd met de index voor grond-, weg- en waterbouw onderhoud (GGW OH). Deze bedraagt voor 2024 4,9%. Voor de andere budgetten is de prijs materiële overheidsconsumptie (imoc) uit het CEP de belangrijkste index. Deze bedraagt voor 2024 3,9%. Voor de indexering van deze overige budgetten is het nodig om, indien de gebruikelijke systematiek gevolgd wordt, € 5,2 miljoen te reserveren.

Areaalontwikkeling
Diverse budgetten in de begroting zijn gevoelig voor de groei van de stad, zoals budgetten voor publieke dienstverlening en onderhoud van de openbare ruimte. Daarom groeien deze budgetten volgens de gebruikelijke systematiek mee met de areaalontwikkeling met € 2,1 miljoen vanaf 2024.

Zorg (doorwerking vanaf 2023)
Jaarlijks worden de zorgtarieven jeugdzorg en Wmo door onze regionale inkooporganisatie geïndexeerd op basis van voorjaarsramingen van het Centraal Planbureau (CPB). Naar aanleiding van de sterk gestegen prijzen in de afgelopen

periode, heeft het CPB deze ramingen in het najaar van 2022 naar boven aangepast. De VNG heeft gemeenten opgeroepen deze najaarsramingen van het CPB te volgen bij de indexering van de zorgtarieven voor 2023. Dit betekent een aanvullende indexering van de zorgtarieven voor 2023. De indexatie komt op basis van de nieuwe gegevens van het CPB uit op een totaal van 4,78% en dit komt neer op € 1 miljoen vanaf 2023. Dit was 4,05%. De raad is hier reeds over geïnformeerd (raadsbrief van 31 januari 2023).
Daarnaast ontstaat een knelpunt doordat het tarief, dat de gemeente betaalt aan aanbieders van Huishoudelijke Ondersteuning, vanaf 2023 wordt verhoogd. Het is wettelijk verplicht om een kostendekkend tarief te betalen. Ook dit betekent circa € 1 miljoen extra kosten vanaf 2023.

Dit geldt ook voor de pleegzorgvergoeding, waarvan het Rijk heeft aangegeven dat deze vergoeding in verband met de hoge inflatie met ingang van 1 januari 2023 met 14,3% verhoogd wordt. Het structureel financieel effect hiervan is € 300.000 per jaar.
Tot slot laat het gehele beleidsveld zorg in de afgelopen jaren een daling zien in de kosten voor persoonsgebonden budgetten (PGB's). Deze daling hangt enerzijds samen met de openstelling van de Wet Langdurige Zorg (WLZ) voor cliënten met een psychische stoornis sinds 1 januari 2021. Anderzijds is de daling het gevolg van scherpere beoordeling door de Sociale Wijkteams of iemand in staat is de zorg of ondersteuning zelf te regelen. Zo niet, dan is Zorg in natura een beter passende zorgvorm. De kostendaling PGB's is naar verwachting structureel en komt ten goede aan de algemene middelen.

Parkeergarages
Conform overeenkomsten zijn er prijsindexaties toegepast op bijvoorbeeld de dienstverleningsovereenkomst P1 en de verschillende onderhoudscontracten. Deze indexaties leveren een structureel knelpunt van € 282.000 op. In aanloop naar de Begroting 2024 wordt bekeken of de bestemmingsreserve Bereikbaarheid hiervoor mogelijk ingezet kan worden.

VGGM: Extra loon- en prijsstijgingen, Basis op orde JGZ/ AGZ en Programma Beter Bedrijfsvoeren
Ondanks de reeds opgenomen loon- en prijsindex in de Begroting 2023 ontstaat bij de VGGM een tekort als gevolg van de fors hogere prijsontwikkeling ten opzichte van deze toegekende indexatie over 2023. De impact is niet op te vangen met het weerstandsvermogen van VGGM. Dit leidt tot een structurele verhoging van de gemeentelijke bijdragen aan de VGGM van in totaal € 1,2 miljoen vanaf 2023, voor de onderdelen gezondheidszorg en brandweer gezamenlijk.

De uitvoering van de verschillende GGD-taken staat onder grote druk als gevolg van diverse ontwikkelingen in de algemene gezondheidszorg (AGZ) en jeugdgezondheidszorg (JGZ). Dit blijkt ook uit een extern gehouden onderzoek. Inwoners van Gelderland-Midden ervaren de druk bij de GGD helaas ook. Een voorbeeld hiervan is de afschaling bij de JGZ waardoor minder contactmomenten hebben plaatsgevonden dan minimaal noodzakelijk zijn. Om de dienstverlening qua basis binnen de JGZ en op onderdelen van de AGZ op orde te houden en op een acceptabel niveau te handhaven is een hogere bijdrage van de deelnemende gemeenten noodzakelijk. Voor Arnhem gaat het om een bedrag van circa € 600.000. Vooralsnog is dit alleen in het jaar 2024 opgenomen. Dit bedrag dient nog nader uitgewerkt te worden en zal op de middellange termijn ook in samenhang worden bezien met de nog te voeren discussie over de reikwijdte en kwaliteit van het takenpakket GGD.

Uit een gehouden benchmarkonderzoek en diverse externe rapporten is daarnaast gebleken dat VGGM in vergelijking met andere Veiligheidsregio's qua bedrijfsvoering ondergemiddeld en kwetsbaar is georganiseerd. Dat hangt mede samen met het feit dat de (wettelijke) taken van VGGM in de afgelopen jaren zijn toegenomen, maar de bedrijfsvoering hierop niet is aangepast en meegegroeid. Hierdoor ontstaat het risico dat de organisatie onvoldoende in staat is om zich aan te passen bij toekomstige ontwikkelingen. VGGM wil daarom structureel groeien van de huidige situatie van 15,5% naar een norm van 18,8% aan personele overhead (= het gemiddelde van alle veiligheidsregio's). Dit betekent voor alle deelnemende gemeenten een verhoging van de bijdragen. De VGGM ziet zich genoodzaakt voor 2024 uit te gaan van een gemiddelde overhead van 18,8% (gemiddelde van Nederland) en te onderzoeken welk niveau voor bedrijfsvoering structureel nodig is voor 2025 en verder. Voor 2024 betekent het voor de gemeente Arnhem een extra bijdrage van € 493.000. Het definitieve bedrag voor 2025 en verder dient nog nader uitgewerkt te worden en zal op de middellange termijn ook in samenhang worden bezien met de nog te voeren discussie over de reikwijdte en kwaliteit van het takenpakket GGD.

Actualisatie BUIG
In de raadsbrief 'Gebundelde uitkering BUIG 2022 en 2023' van 13 december 2022 is vermeld dat de bijgestelde raming voor 2023 en verder wordt meegenomen in de Turap 1 en de Perspectiefnota 2024. Het voordeel (€ 1,6 miljoen in 2023 en verder), mede ontstaan doordat steeds meer mensen vanuit de bijstand doorstromen naar betaald werk, gaat terug naar de algemene middelen, in overeenstemming met de afgesproken begrotingssystematiek voor BUIG. Het risico op BUIG wordt hiermee groter, omdat we met een kleiner nadeel in onze begroting rekening houden.

Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed
De gemeente Arnhem hanteert de systematiek van kostprijsdekkende huur. Jaarlijks indexeren wij per 1 mei de huurprijs. Voor de verhuur van onze gebouwen maken wij gebruik van standaard ROZ (Raad Onroerende Zaken)

huurcontracten. Conform de algemene voorwaarden behorende bij de ROZ contracten, en zoals gebruikelijk in het vastgoed, gebruiken ook wij voor de indexering van huren de CPI (Consumenten Prijs Index) zoals deze wordt gepubliceerd door het CBS. De indexering van de huurbedragen op basis van de CPI-index levert een indexering op per 1 mei 2023 van ongeveer 8% (ten opzichte van ongeveer 2% voorgaande jaren en 4,5% afgelopen jaar).
Sinds de start van de CPI index is deze nog nooit zo hoog geweest. In de markt, ook de commerciële verhuurmarkt, wordt opgeroepen tot coulance afspraken. Hoewel CPI de norm is en ook wij te maken hebben met gestegen bouw- en beheerkosten van ons vastgoed zien we mogelijkheden om onze huurders enigszins tegemoet te komen. Wij doen door dit door eenmalig van de CPI als index af te wijken en een lager indexpercentage, namelijk de “kerninflatie”, te hanteren voor de huurprijsindexering (vanaf 1 mei 2023). Dit alleen indien de kerninflatie lager is dan de CPI indexatie. De kerninflatie, gepubliceerd als SA20 bij CBS, is nu 6,7%. Hierdoor ontstaat een structureel effect, omdat de indexatie volgens onze systematiek van constante prijzen structureel wordt doorgetrokken.
Voorgaande jaren hielden de indexeringen van de huuropbrengsten en de stijging van de kosten van het onderhoud van vastgoed elkaar redelijk in evenwicht. Met de hogere indexatie van de huren ontstaat echter een verschil ten opzichte van de ontwikkeling van de lasten (een groot deel betreft namelijk kapitaallasten die gelijk blijven). Het positieve resultaat dat hierdoor ontstaat kan ten gunste van de algemene middelen vallen. Uitgaande van de kerninflatie is dit € 527.000 vanaf 2024.
Ook bij het toepassen van de lagere kerninflatie in vergelijking met de CPI ontstaat een knelpunt bij gesubsidieerde partners die bij ons vastgoed huren, aangezien de huurindexatie hoger ligt dan de indexatie van de subsidies.
We onderzoeken daarom, mede gelet op het genoemde positieve resultaat dat ontstaat door het verschil tussen huurindexatie en werkelijke kostenstijging, op welke wijze we subsidiepartners die bij ons huren kunnen compenseren voor dit verschil en of dit ook breder voor alle subsidiepartners kan gelden. Mochten zich bij partijen acute problemen voordoen nog voordat we dit onderzoek hebben afgerond, maken we tussentijds individuele afwegingen.

Onderwijshuisvesting
Het schoolgebouw aan de Spiekmanlaan wordt (deels) gerenoveerd om minimaal voor 15 jaar als wissellocatie voor onderwijs geschikt te zijn. De eerste beoogde gebruiker is Vrijeschool Parcival-Noord, die nu nog tijdelijk is gehuisvest in het gebouw Brugstraat 6. In de loop van de tijd zal worden bezien of dit gebouw nog langer als wissellocatie voor het onderwijs zal worden gebruikt, als definitieve locatie voor een school zal worden ingezet of een andere bestemming zal krijgen. Om dit gebouw voor minimaal 15 jaar geschikt te maken voor het onderwijs, is een flink aantal onvermijdelijke investeringen noodzakelijk. Te denken valt hierbij onder anders aan uitvoering achterstallig onderhoud en het gebouw geschikt maken voor frisse scholen klasse B. De verwachte investeringslast bedraagt € 1,6 miljoen in 2023. De verwachting is dat de werkzaamheden dit jaar zijn afgerond, zodat de kapitaallasten van jaarlijks circa € 76.000 vanaf 2024 op de begroting zullen drukken. De dekking is voorzien uit de reeds beschikbaar gestelde budgetten voor onderwijshuisvesting.

In juli 2021 is de nieuwbouw van de Confetti opgeleverd. De leerlingenprognose toont aan dat het aantal leerlingen in Schuytgraaf nog stijgt. Daardoor blijft de druk voor de scholen in Schuytgraaf onverminderd groot. Een verdere groei van Confetti is onvermijdelijk. Om de toename van het aantal leerlingen op te vangen is een viertal noodlokalen tegenover de Confetti geplaatst en is in 2021 ten behoeve van onderwijsuitbreiding grond aangekocht. Het is de bedoeling op deze grond extra (definitieve) uitbreiding van 420 m2 voor Confetti te realiseren. De inschatting is dat een extra investeringskrediet van € 1,2 miljoen nodig is in 2025 om de uitbreiding van Confetti te realiseren. Ook bij de beide basisscholen in MFC De Salamander is er sprake van een sterke groei van het aantal leerlingen. Een uitbreiding met leslokalen is noodzakelijk. Deze groei was nog niet eerder voorzien. Vooralsnog wordt uitgegaan van een uitbreiding van 700 m2 met een verwachte investering van circa € 2,1 miljoen. Er wordt gekeken naar mogelijkheden om binnen het bouwvlak te blijven door bijvoorbeeld bovenop bestaande lokalen te bouwen. De kapitaallasten van deze investeringen in het primair onderwijs drukken op de algemene middelen.

Ondergrondse afvalcontainers
Op 1 januari 2023 is een nieuw contract voor levering en onderhoud van ons areaal ondergrondse afvalcontainers ingegaan. In dat contract is conform de meest recente wet- en regelgeving een verplichte veiligheidskeuring conform TÜV-keuringsprotocol opgenomen. Op basis van de eerste keuringen is al een aantal containers afgekeurd die vervangen moeten worden om de veiligheid en continuïteit van de afvalinzameling te borgen. De verwachting is dat naar aanleiding van de keuringen in 2023 nog een groot aantal containers vervangen moet worden. Reparatie is in veel gevallen niet toegestaan. Ongeacht verdere besluitvorming over de gewenste inzamelingssystematiek is deze aanvullende investering dus noodzakelijk.
Vervangingsinvesteringen vanaf 2024 waren voorzien; de eerste ondergrondse containers zijn immers al zo’n 20 jaar geleden geplaatst en de komende jaren zal vanwege einde levensduur gefaseerd vervanging plaats moeten vinden. De noodzakelijke vervangingen in 2023 als gevolg van de veiligheidskeuringen komen eerder dan voorzien. De inschatting is dat hiervoor in 2023 een investeringskrediet van € 1,7 miljoen nodig is (zie ook Turap-1). Hier tegenover staat dat de begrote investering in het afvalbrengstation van € 1,7 miljoen niet in 2023 plaats zal vinden maar pas in 2024 of later. De kapitaallasten bij de investeringen in 2023 in de ondergrondse afvalcontainers bedragen € 194.000 vanaf 2024, oplopend tot € 626.000 in 2027. Deze jaarlijkse kapitaallasten zullen conform de huidige werkwijze opgenomen worden in de afvalstoffenheffing. Het is momenteel nog niet te zeggen of dit een effect heeft op de tarieven, dat hangt af van wat er met de andere kosten gebeurt. Voor de tarieven heeft een mutatie in het aantal huishoudens daarnaast ook effect. Bij het bepalen van de tarieven in aanloop naar de Begroting wordt dit effect duidelijk.

Voor de jaren 2024-2027 is een jaarlijks investeringskrediet van € 1,3 miljoen nodig ter vervanging van ondergrondse containers. Deze investeringen lopen vanaf 2024 mee in de reguliere investeringscyclus en worden opgenomen in het MIP. De keuring zal bepalen of vervanging ook daadwerkelijk nodig is, zodat de technische levensduur van de containers maximaal benut wordt.

Beheerkosten transferhal Arnhem Centraal

De gemeente onderhoudt samen met Prorail en de NS de transferhal van Arnhem Centraal. De uitvoeringsorganisatie die het beheer uitvoert heeft aangeven dat de kosten van het beheer van de transferhal voor de gemeente met € 280.000 zullen stijgen. De stijging heeft voornamelijk betrekking op energie, schoonmaakkosten en procesmatig onderhoud. In aanloop naar de Begroting 2024 wordt bekeken of de bestemmingsreserve Arnhem Centraal hiervoor mogelijk ingezet kan worden.

3. Perspectief op ambities en knelpunten

In dit hoofdstuk schetsen we een aantal belangrijke beleidsontwikkelingen en lichten we in meer beschrijvende zin toe welke knelpunten en ambities in (lopend) beleid en uitvoering daarnaast voorzien worden, maar door het ontbreken van het financiële meerjarenperspectief in deze Perspectiefnota niet van concrete dekking voorzien kunnen worden. In een aantal gevallen is dekking wel mogelijk vanuit een bestemmingsreserve of bestaande middelen, zoals met name bij duurzaamheid.

3.1 EEN DUURZAAM ARNHEM

76% van de Digipanelleden vindt het (heel) belangrijk dat Arnhem de komende jaren in milieu en klimaat investeert.

Om de klimaatcrisis een halt toe te roepen is een fundamentele verandering noodzakelijk. Voor Arnhem heeft de energietransitie en het toewerken naar een circulaire economie absolute prioriteit en daarom hebben we het klimaatfonds bij de begroting van 2023 voor de komende jaren aangevuld met in totaal € 15 miljoen. Daarnaast zijn ook rijksmiddelen beschikbaar gesteld, in totaal € 2.8 miljoen. Met dit geld kunnen we de energietransitie mede mogelijk maken en beschikken over voldoende geld voor cofinanciering. Ook nemen we maatregelen om de klimaatverandering tegen te gaan en de negatieve milieu-impact en afhankelijkheid van primaire grondstoffen te verminderen.

We dragen ons deel bij aan de klimaatopgave door te sturen op een duurzaam energiesysteem en circulair gebruik van grondstoffen, materialen en producten. Bij onze duurzame ambities past ook het verminderen van het aantal kilogram restafval per persoon. Dit doen we samen met de stad. Bijvoorbeeld door middel van een burgerberaad zodat inwoners, bedrijven en maatschappelijke instellingen kunnen meedenken over maatregelen die ook werken.

Wat zou je doen met een miljoen euro?

Digipanellid: *"Ik zou alles uitgeven aan klimaat en duurzaamheid, maar wel op zo'n manier dat andere problemen mee opgelost worden (wijken vergroenen met eetbare planten waardoor iedereen beschikking heeft over gezond eten, huizen isoleren van bewoners die dit niet kunnen betalen, leefbaarheid wordt sowieso beter met vergroening, meer sociale cohesie in buurtmoestuinen, etc.)."*

Snelle en effectieve maatregelen zijn nodig om de klimaatcrisis te bestrijden. In de energietransitie is de afgelopen jaren al flink geïnvesteerd en deze zal de komende jaren, met behulp van de aanvulling van het Klimaatfonds, worden geïntensiveerd.

Een circulaire economie is ons ideaalbeeld van een economisch systeem en samenleving waarin we veel minder grondstoffen, materialen en producten gebruiken en waarbij we de grondstoffen die we wel nodig hebben, op een veel duurzamere manier gebruiken. De circulaire economie is niet het doel, maar het middel waardoor consumptie minder negatieve impact heeft op de wereld om ons heen.

Het is onze ambitie om in 2030 voor 50% en in 2050 volledig circulair te zijn. Dit doen we onder meer door bestaande en nieuwe bedrijven die zich bezighouden met innovatie en circulariteit te stimuleren; door het gebruik van nieuwe grondstoffen te reduceren en door het creëren van extra werkgelegenheid. Hierbij geven we als gemeente uiteraard zelf het goede voorbeeld, bijvoorbeeld bij aanbestedingen. We trekken nauw op met onze ondernemers en met vertegenwoordigende organisaties zoals het Platform Binnenstad Arnhem (PBA). De economische weerbaarheid en leefbaarheid van bijvoorbeeld onze binnenstad vraagt om een aanpak waarbij we integraal kijken naar onze visies over wonen, klimaat, verdichting en hoogbouw.

We willen inkoop gebruiken als middel om de lokale economie te versterken, meer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk te helpen en inclusiviteits- en diversiteitsafspraken te maken met partners. Ook zetten we het in om circulariteit te ontwikkelen en het reduceren van energiegebruik en CO2. Met andere woorden: we willen meer lokaal, sociaal, duurzaam en circulair inkopen.

Er worden op deze maatschappelijke thema's al goede resultaten geboekt, maar dit gebeurt nog te versnipperd en is onvoldoende in onze werkprocessen geborgd. Om de resultaten op deze maatschappelijke thema's te vergroten, is het noodzakelijk om een werkwijze in de organisatie te verankeren die ervoor zorgt dat deze thema's structureel worden.

Digipanellid: *"Kijk wat in deze tijd belangrijk is voor de inwoners van Arnhem. Misschien iets minder uitgeven aan het voorop lopen in duurzaamheid maar meer investeren in de mensen die nu moeten overleven met de hoge prijzen. En het belonen van groen in tuinen, wijken, de stad. Denk praktisch na en denk goed na voor je je geld uitgeeft. Misschien zijn er belangen te combineren?"*

De energietransitie is primair gericht op het beperken van de opwarming van de aarde. We dragen hieraan bij door de uitstoot van CO_2 te reduceren. In 2050 willen we een klimaatneutrale gemeente zijn. Om de doelen van het Klimaatakkoord te behalen forceren we een trendbreuk. Dit doen we door een forse intensivering van alle lopende en reeds geplande inspanningen zoals die staan in het actieplan New Energy made in Arnhem 2020-2030 en door te focussen op vernieuwing en innovatie.

Voor de regio Arnhem Nijmegen en voor Arnhem zelf vormen de maatschappelijke opgaven op het gebied van energietransitie, duurzaamheid en circulaire economie niet alleen uitdagingen, maar ook economische kansen. Het cluster – en Arnhem als centrum daarvan – wordt nationaal en internationaal erkend en opgezocht vanwege de samenwerking in toonaangevende projecten rond elektriciteits- en waterstoftechnologie en als vestigingslocatie voor ondernemers of professionals in de energiesector. Wat in onze regio aan innovaties wordt bedacht en gemaakt, wordt breed toegepast: in proeftuinen en 'smart energy-hubs' binnen de eigen Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen, maar zeker ook op andere plekken in Europa en daarbuiten. Dat maakt Arnhem en de regio tot economische Hotspot Energy binnen Europa. Arnhem kiest daar binnen Hotspot Energy voor een focus op 3 locaties in de stad, te weten Industriepark Kleefse Waard (IPKW), Businesspark Arnhems Buiten en kenniscampus HAN/Van Hall Larenstein. Op deze locaties zal de komende jaren innovatie, kennisontwikkeling en ondernemerschap in het cluster duurzaam groeien.

Crisisaanpak

De afgelopen maanden hebben we voor Arnhemse inwoners de crisisaanpak energiearmoede en bestaanszekerheid opgezet. Voor onze ondernemers is de crisisaanpak "Zet de knop om" ontwikkeld. De komende periode gebruiken we om inwoners en bedrijven die dat nodig hebben, volop te ondersteunen. We intensiveren de aanpak energiearmoede en de campagne Arnhem Aan. Ook gaan we door met de toekomstbestendig wonen-lening en het aanjaagfonds, waarmee inwoners ondersteund worden om (collectief) aan de gang te gaan met verduurzamen.

Ook hebben we extra geld vrijgemaakt voor kinderen en jongeren die in armoede leven, zijn we een pilot gestart voor energiezuinig witgoed via de bijzondere bijstand en hebben we extra aandacht voor onze ondernemers. Veel landelijke regelingen lopen dit jaar af. Tegelijkertijd houden we er rekening mee dat de gevolgen van de energiecrisis nog steeds effect zullen hebben op onze inwoners, zeker in de volgende winter.

Isolatieprogramma

Het isoleren van Arnhemse woningen gaan we versnellen door de Arnhemse Aanpak Woningisolatie. Hierbij richten we ons op particuliere eigenaren, Verenigingen van Eigenaren (VVE's), particuliere verhuurders en woningcorporaties. Dit doen we door voor iedere Arnhemmer een aanbod te kunnen doen, daar waar mogelijk afspraken te maken en te versnellen door vernieuwende werkwijzen te bevorderen en innovaties toe te passen. Bij deze aanpak worden zowel generieke als wijkgerichte instrumenten ingezet. Daarbij worden werkzaamheden en instrumenten gekoppeld aan het tegengaan van energiearmoede. Hierdoor zorgen we dat de energietransitie inclusief is. Ook pakken we elke kans om meer Arnhemmers (betaald of vrijwillig) op te leiden en/of aan het werk te krijgen binnen de energietransitie. Dit is belangrijk omdat er een steeds groter capaciteitstekort dreigt, die de versnelling van het verduurzamen van onze stad zal vertragen.

Ook werken we de transitievisie warmte verder uit met betrekking tot duurzame warmtebronnen en de rol van de gemeente in de warmteketen. We continueren de voorbereiding van de warmtetransitie in de kansrijke buurten (Kronenburg, Elderveld-Noord, Plattenburg, Hoogkamp, All-electric buurten) en betrekken daarbij Arnhemmers wijkgericht. Daarnaast onderzoeken we in Malburgen-Oost, Geitenkamp, Arnhem-West, Presikhaaf, Centrum e.o. welke duurzame warmte oplossingen het meest effectief zijn.

We intensiveren het verduurzamen van bedrijven door een uitrol van de gebiedsgerichte en sectorgerichte aanpak in zogenaamde Green Deals met bedrijven. Deze Green Deals komen voort uit de afgesloten convenanten met werklocaties en/of koepelorganisaties, en gaan niet alleen over energiebesparing maar over duurzaamheid in de volle breedte.

We zetten in op grootschalige opwek van duurzame energie. Zo gaan we op zoek naar een geschikte locatie voor een zonneveld in zoekgebied Deelen, waarbij we rekening houden met andere belangen die in het gebied spelen

zoals natuur, landbouw en recreatie. We onderzoeken of we als gemeente zelf zonnecarports kunnen ontwikkelen. Ook stellen we een uitnodigingskader op voor (zeer) kleine windturbines. Verder zoeken we naar innovaties, zoals modulaire zonnecarports, verticale zonnepanelen, gevelpanelen en smart energy hubs. In deze hubs komen energiestromen samen in een decentraal netwerk, dat de opwek, de opslag en het verbruik steeds in een onderlinge balans brengt.

Verstedelijkingsstrategie

Arnhem groeit en is in trek bij bewoners, bedrijven en bezoekers. Op 1 januari 2023 wonen er in onze stad ruim 165.000 inwoners. Volgens prognoses zal Arnhem in 2030 zo'n 177.000 inwoners tellen, oplopend tot ca. 186.000 inwoners in 2040 (bron: Staat van de Stad 2022). Deze groeicijfers betekenen dat tot 2040 naar schatting 16.000 woningen moeten worden bijgebouwd. Hiervan zijn inmiddels - sinds 2020 - bijna 3.000 woningen ontwikkeld. We kiezen ervoor om deze woningen in de stad te bouwen, dichtbij openbaar vervoer (ov)-locaties en bestaande voorzieningen. Voor elke woning streven we naar een baan erbij. Voorzieningen (zoals zorg, welzijn, sport, ontspanning, cultuur en parken) moeten gelijke tred houden met het groeiend aantal inwoners. Door vergroening van de leefomgeving willen we de leefbaarheid en veiligheid, in het bijzonder in de Arnhem-Oost wijken, verbeteren.

Onze stad heeft veel kwaliteiten waar we trots op zijn en die we willen koesteren. Maar als stad staan we ook voor grote uitdagingen, zoals klimaatverandering. Dat betekent dat we de stad klimaatadaptief zullen moeten maken om te zorgen dat de stad leefbaar is en blijft ondanks het veranderende klimaat. Andere uitdagingen zijn het stimuleren van onze duurzame economie met voldoende werkgelegenheid, het zorgdragen voor een stad met minder kansenongelijkheid, de grote woningbouwopgave en op welke manier we Arnhem goed bereikbaar houden.

Digipanellid: *"Aantrekken van (schone) bedrijvigheid/werkgelegenheid op alle niveaus: voor "moeilijke doelgroepen" tot en met hoog en specialistisch opgeleid. Arnhem blijft achter in vergelijking met Nijmegen, Eindhoven, Den Bosch. Dit betekent op termijn wegtrekken van een deel van de beroepsbevolking en daling van de inkomsten voor de stad."*

Actiever grondbeleid

Bij onze verstedelijkingsopgave past een meer regisserende actieve overheidsrol, dan de rol die Arnhem de afgelopen jaren heeft ingevuld. Hierover is recent een nota Grondbeleid aan uw raad aangeboden. Zowel de groei van de stad als de actieve rolneming voor de gemeente vraagt opschaling en professionalisering van de organisatie zodat dit mogelijk kan worden gemaakt.
Met de omgevingsvisie en verstedelijkingsstrategie hebben college en raad de kaders en richting vastgesteld voor een gezonde groei van de Arnhem in de komende 20 jaar. We zien de urgentie van de woningbouwopgave en het momentum om hier samen met het Rijk op te trekken, waarbij we hun steun gedurende een langere periode hard nodig hebben. Door actief te sturen op stedelijke ontwikkeling ontstaan mogelijkheden om de stad te versterken. Tegelijkertijd moeten we ons bewust zijn van de risico's voor de gemeente, het beslag op financiële middelen en de uitvoerbaarheid van grootschalige projecten.

Grootschalige woningbouw- en verdichtingslocaties

In de omgevingsvisie zijn vier gebieden aangewezen waar we deze groei binnenstedelijk willen invullen: Arnhem-Centrum, Arnhem Oost (de Spoorzone), Arnhem Zuid en Arnhem West.

Op basis van de kansen en risico's die zich in de gebieden voordoen, maakt de gemeente plannen en een passende ontwikkelstrategie. Het zwaartepunt qua aantallen woningen in de verstedelijkingsopgave is voorzien in de Spoorzone Arnhem Oost: dit gebied heeft in potentie veel ruimte voor nieuwbouw van woningen, bedrijvigheid, verbeterde mobiliteitsoplossingen en toevoegen van groen. Tegelijkertijd kent dit gebied ook grote uitdagingen in de stedelijke ontwikkeling, zoals de aanwezigheid van het spooremplacement die een barrière vormt.

Spoorzone Arnhem Oost

Ruim de helft van de te bouwen woningen in Arnhem zijn voorzien in Spoorzone Arnhem-Oost. In dit gebied is veel ruimte voor nieuwbouw, verbeterde mobiliteit en meer groen. De afgelopen twee jaar werkten we met het Rijk, de Groene Metropoolregio en de provincie Gelderland binnen de Verstedelijkingsstrategie Arnhem Nijmegen Foodvalley aan de ontwikkeling van het sleutelgebied Spoorzone Arnhem-Oost. Het besluit van de regio en het Rijk om Spoorzone Arnhem Oost te ontwikkelen is een belangrijke eerste stap als antwoord op de urgentie om meer (betaalbare) woningen te bouwen. Het rijk wil hieraan € 72 miljoen bijdragen en we hebben goede hoop dat het rijk op afzienbare termijn hier bovenop nog extra middelen beschikbaar stelt. Met deze middelen en afspraken kunnen we de woningnood aanpakken, de omgeving vergroenen en meer banen scheppen.

De nadruk ligt bij deze afspraken op de urgente opgave tot en met 2030. Daarom is versnelling van de woningbouwontwikkeling noodzakelijk en hebben we afspraken gemaakt over het gezamenlijk opzetten van een ruimtelijke-, financiële- en ontwikkelstrategie.

Digipanellid: *"Ik vind dat Arnhem veel grootstedelijker moet denken. Neem een voorbeeld aan Berlijn. Zorg voor veel meer "echte" architectonische hoogbouw, bijvoorbeeld op het ENKA terrein, bij de Westervoortsedijk of op de Kleefse Waard. Combineer dit met creatieve hotspots en zorg dat toeristen/dagjesmensen zich over de hele stad verspreiden."*

Digipanellid: *"Echte hoogbouw met name in nieuw ontwikkelde stadswijken zoals Spoorzone, Rijnwijk, station Zuid."*

Het bouwen van vele woningen met bijbehorende voorzieningen vragen forse gemeentelijke inspanningen. Deze vertalen zich naast omvangrijke plankosten ook in een omvangrijke publieke onrendabele top (op basis van landelijke kentallen van gemiddeld €15.000 per woning). Daarnaast zijn voor de ontwikkeling van Spoorzone Arnhem Oost investeringen nodig die samenhangen met de uitplaatsing van het spooremplacement en bereikbaarheidsmaatregelen. Naast de inzet van Rijk en Provincie vraagt dat om cofinanciering door de gemeente. De opgave voor de gemeente is zowel in uitvoering als in financiële zin fors en vereist een langjarig commitment van zowel raad als college. De betrokkenheid van de raad, inwoners en ondernemers bij deze opgave vinden wij cruciaal.

Binnenstad

Het komende half jaar stellen we een ontwikkelperspectief voor de binnenstad op. Hierin verwoorden we onze visie op de toekomst van de Arnhemse binnenstad en beantwoorden we de vraag: hoe ziet een aantrekkelijke en levendige Arnhemse binnenstad er in 2040 uit. In het perspectief staat integraliteit centraal. Door de opgaven die we hebben op het gebied van verduurzamen, economie, wonen, leefbaarheid, klimaat en groen met elkaar te verbinden, geven we de binnenstad een krachtige impuls. Het perspectief stellen we samen met de stad op en biedt vervolgens de kaders voor nieuwe (transformatie)projecten en ontwikkelingen in de binnenstad. De gebiedsvisies voor het Stadstheater en omgeving/ Bestuurskwartier (ontwikkeling Oostflank) worden opgestart.

Digipanellid: *"Zorg dat we trots zijn op onze stad en daarnaast; zorg dat we opvallen. Ik zie de verloedering en verwaarlozing in de binnenstad toenemen. Veel panden staan leeg en de mensen zien er onverzorgd uit."*

Arnhem Zuid: Kronenburg e.o.

Op basis van het door de raad vastgestelde ontwikkelperspectief wordt gewerkt aan planuitwerking voor de ontwikkeling van het winkelcentrum als onderdeel van een bredere kwaliteitsimpuls aan de leefomgeving met ruimte voor betaalbaar wonen, werken, bereikbaarheid en stedelijke voorzieningen.
Veranderende marktomstandigheden (stijgende rentes en bouwkosten) zetten de haalbaarheid van de businesscase voor deze gebiedsontwikkeling in toenemende mate onder druk.

Arnhem West

In Arnhem West liggen kansen om te komen tot gevarieerde en veerkrachtige wijken in een groene landschappelijke omgeving. De gemeente neemt het komende half jaar het initiatief om te verkennen welke mogelijkheden er zijn om hier vorm aan te geven. Behoud van het unieke landschap, toevoegen van betaalbare koopwoningen en sociale huurwoningen, mobiliteitsoplossingen en passende zorg- en onderwijsvoorzieningen zijn daarbij belangrijke uitgangspunten.

Volkshuisvesting

Iedereen heeft recht op een goede en betaalbare woning. Helaas is de praktijk nog steeds anders. Huren in de vrije sector is vaak onbetaalbaar en het kopen van een huis is voor starters en mensen met een gemiddeld inkomen bijna onmogelijk. Ook de wooncrisis vraagt om een radicale omslag.
Daarbij hebben we bijzondere aandacht voor huurders, doorstroming op de woningmarkt (ook voor bijzondere doelgroepen) en de huisvesting van statushouders. Zo creëren we tijdelijke betaalbare woningen op het Merwedeterrein voor diverse doelgroepen waaronder statushouders.

Digipanellid: *"Betaalbare woningen voor eenpersoonshuishoudens, zodat grotere huizen vrij kunnen komen voor gezinnen."*

Digipanellid: *"Betaalbare woningbouw heeft mijns inziens prioriteit. Door woningbouw voor 1- en 2-persoonshuishoudens gericht op ouderen, komen er grotere woningen vrij. Hierdoor ontstaat in oudere wijken, verjonging van de bewoners, waardoor ook bestaande scholen hun leerlingenaantal zullen zien stijgen."*

Digipanellid: *"Bouw comfortabele seniorenwoningen in veilige buurt zodat het voor oudere aantrekkelijk wordt om een groot huis hiervoor in te ruilen."*

Bij het aannemen van het raadsvoorstel voor het realiseren van flexwoningen op het Merwedeterrein heeft de gemeenteraad een motie aangenomen die het college vraagt een sociaal beheerder aan te stellen voor het gebied. Hoewel we nog afspraken over financiering met woningcorporaties dienen te maken met betrekking tot de 'sociale componenten' van de flexwoonontwikkeling bij het Merwedeterrein, en er subsidiekansen liggen bij de Provincie Gelderland, dienen we zelf ook middelen te hebben om voor dit doel in te zetten.

We committeren ons aan de ambitie van het eind 2022 gelanceerde Nationaal Actieplan Dakloosheid: in 2030 heeft iedereen een thuis, met ondersteuning op maat. Waar mogelijk willen we dakloosheid voorkomen. Dit vraagt om integraal werken in de uitvoering samen met ervaringsdeskundigen en met een inclusieve aanpak. Zolang opvang nodig is zorgen we daarvoor, want niemand hoeft onvrijwillig op straat te slapen.

We hechten aan goed verhuurderschap. Om dat te borgen wil het college verhuurdersvergunningen invoeren. Voor een stadsbrede invoering daarvan zullen zo'n 15.000 adressen onder een vergunningsregime vallen. Structureel budget is reeks beschikbaar, maar het opzetten van vergunningverlening- en handhavingregime vraagt ons om een eenmalige investering.

De woonwagenlocatie aan de Bethaniënstraat wordt aangepast en uitgebreid. De grondwal wordt daarbij ook verwijderd (ontgraven, afvoeren en verwerken) en de locatie wordt ingericht als openbaar groen. De kosten zullen hoger zijn door hogere tarieven voor de verwerking van de vrijkomende grond. Dit komt omdat de verhouding tussen te storten grond, te reinigen grond en te hergebruiken grond anders uitvalt doordat veel meer grond moet worden gereinigd dan eerder werd aangenomen. Ook zijn de kosten voor het afvoeren van deze grond hoger dan voorzien. Daarnaast blijkt uit een recente inmeting van de grondwal dat er meer grond uit de grondwal vrijkomt dan eerder werd aangenomen.

Afbouw permanente bewoning vakantieparken

Op een aantal van onze vakantieparken, waaronder Vakantiepark Arnhem, vindt permanente bewoning plaats. Dit is niet toegestaan. Daarom werken we via verschillende instrumenten aan het terugdringen hiervan. Om te voorkomen dat daarna op sommige parken bewoning weer toeneemt is de komende jaren actief toezicht noodzakelijk.

Duurzame Mobiliteit

We hebben een brede mobiliteitsopgave in Arnhem. We willen een goed bereikbare stad zijn. Een stad waar je je snel, veilig en op een prettige manier kan verplaatsen. We richten ons mobiliteitssysteem meer in gericht op voetgangers, fiets en OV. Tegelijkertijd is het belangrijk dat onze stad, voor wie daarvan afhankelijk is, ook goed per auto bereikbaar is.

In Arnhem is verkeersoverlast een steeds groter probleem. Het vele verkeer maakt bovendien dat de luchtkwaliteit op veel plekken in de stad slecht is. Ook laat de bereikbaarheid van de stad te wensen over. Hoewel we oog blijven houden voor degenen die afhankelijk zijn van de auto, komen in de verdeling van de schaarse ruimte op straat eerst de voetganger, dan de fietser, dan het openbaar vervoer en daarna pas de auto. Door deze duurzame keuzes te maken, vergroten we de leefbaarheid van de stad.

Digipanellid: *"Auto's uit stadscentrum weren. Volop inzetten op fietsstad. Fijnstof rigoureus omlaag."*

We stellen een nieuw mobiliteitsplan op waarin naast de bereikbaarheid van de stad, het tegengaan van verkeersoverlast en schone lucht de uitgangspunten zijn. We kijken naar de verkeersstructuur voor de hele stad en specifiek naar het centrum en de singels. Ook maken we plannen om het aantal auto's in en om de binnenstad terug te dringen en doorgaand verkeer en distributie aanzienlijk te beperken. We koersen aan op een flinke wijziging in het (duurzaam) mobiliteitsbeleid. Hiervoor zullen naar verwachting ook forse investeringen nodig zijn in de infrastructuur (fiets, openbaar vervoer, andere profielen wegen (minder asfalt, lagere snelheden) en hubs. Voor deze investeringen is onvoldoende geld beschikbaar. In het duurzaam mobiliteitsplan zal daar meer inzicht in worden gegeven.

Het Willemsplein is een belangrijke plek in de stad en een grootste OV knelpunt van de provincie Gelderland. Aanpassing is echter duur. De aanpassingen gaan gepaard met grote investeringen die niet alleen het Willemsplein raken, maar ook de hele omgeving tussen Arnhem Centraal en Gele Rijdersplein. Voor dit project is beperkt regulier mobiliteitsbudget voorhanden. We gaan dan ook nadrukkelijk op zoek naar gemeentelijke budgetten, zoals het klimaatfonds, vanuit het programma Radicaal Vergroenen en bijvoorbeeld vanuit Groot Wegenonderhoud.

De aanpak van verkeersveiligheidsknelpunten en de realisatie van schoolzones dragen bij aan het verbeteren van de verkeersveiligheid. Daarnaast is het van belang te blijven investeren in het verduurzamen van mobiliteit.

De fiets is samen met het openbaar vervoer de sleutel tot een schoon, gezond en efficiënt vervoerssysteem. Om ervoor te zorgen dat nog meer mensen de fiets boven de auto verkiezen zijn verkeersveiligheid en goede

infrastructuur van groot belang. Voor de bereikbaarheid van de stad zijn goede snelfietsroutes cruciaal. Hiervoor zijn aanvullende budgetten noodzakelijk, waarbij ook hier nadrukkelijk wordt gezocht naar cofinanciering.

3.2 EEN GROEN ARNHEM

De groene leefomgeving van Arnhem vinden Digipanelleden verreweg het sterkste punt van Arnhem.

Arnhem wil een aantrekkelijke, gezonde, groene woon- en leefomgeving bieden, passend bij het veranderende klimaat, met oog voor biodiversiteit en dierenwelzijn. In onze stad krijgt de natuur alle ruimte omdat zij de basis vormt voor een prettige, gezonde en toekomstbestendige stad.

Het vergroten van de biodiversiteit, het erkennen van de intrinsieke waarden van dieren en het verbeteren van dierenwelzijn krijgt een centrale(re) plek in het beleid. Bijvoorbeeld bij onze eigen inkoop, bij het evenementenbeleid, bij wildbeheer en bij het beheersen van overlast van dieren.

Radicaal groene en toekomstbestendige stad

We kiezen ervoor om Arnhem radicaal te vergroenen, zowel kwantitatief als kwalitatief. Kwantitatief betekent dat de stad voldoet aan de 3-30-300 groennorm (3 significante bomen zichtbaar vanuit elke woning, 30% kroonbedekking per wijk en op 300m loopafstand een park van minimaal 1 hectare) en dat er minimaal 48m² toegankelijk groen per inwoner aanwezig is. Ook qua kwaliteit gaan we voor radicale vergroening wat betekent dat het groen moet bijdragen aan een aantal belangrijke onderwerpen zoals klimaatadaptatie, biodiversiteit, klimaatadaptatie, leefbaarheid en gezondheid.

De klimaatverandering begint zich steeds duidelijker te manifesteren. In de komende decennia zullen hitte, wateroverlast en droogte vaker en heviger optreden. Het is daarom nodig om de stad aan te passen op deze nieuwe weersomstandigheden. We vangen de gevolgen van de klimaatverandering op door hittestress, wateroverlast en droogte aan te pakken. Radicaal vergroenen zorgt voor een toekomstbestendige stad waarin het leven voor mens in de stad prettig en gezond blijft.

De natuur en daarmee de biodiversiteit staan onder grote druk. Vanwege de intensieve landbouw neemt de biodiversiteit in het buitengebied steeds verder af; de stedelijke omgeving wordt hierdoor steeds belangrijker voor het ontwikkelen van natuur en biodiversiteit. Onze stad heeft hiervoor ook grote potentie die we maximaal willen benutten. Dat kan door natuurinclusief te bouwen en het aanleggen van stedelijk groen waarin natuurwaarden centraal staan.

Bij het beheer van de bossen en natuurterreinen in ons buitengebied zetten we de natuur op één waarbij via natuurvolgend beheer de terreinen geleidelijk worden omgevormd naar toekomstbestendige, klimaatadaptieve en biodiverse bossen en natuurterreinen. We pakken ruimtelijke kansen ten aanzien van Natuurinclusieve landbouw en natuurontwikkeling door strategische aankopen te doen.

We zijn bezig met een beheervisie parken Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem en Sonsbeek 125 jaar. Deze wordt binnenkort naar uw raad gestuurd. De parkenvisie kan aanleiding zijn tot extra investeringen.

Leefbaar door vergroenen

Aanwezigheid van groen is essentieel voor de leefbaarheid. Bewoners voelen zich prettiger in een groene omgeving. Radicaal vergroenen is daarom gericht op het realiseren van voldoende groen met een goede kwaliteit en toegankelijkheid voor alle Arnhemmers. Daarnaast biedt het groen goede mogelijkheden voor bewonersparticipatie. Zo willen we de sociale cohesie in wijken vergroten en er ook voor zorgen dat zoveel mogelijk mensen een actieve rol spelen bij het groen in hun woonomgeving.

Digipanellid: *"Ga door met vergroenen: verharding eruit, groen erin. Dicht gaten in de lanen. De Singels worden eindelijk weer mooi!"*

Digipanellid: *"Breng nog meer groen de stad in: sedumdaken, tegels vervangen voor groen."*

Naast mentale gezondheid draagt groen ook bij aan lichamelijke en mentale gezondheid. Groen heeft een positief effect op de kwaliteit van lucht, bodem en water. Minstens zo belangrijk is de rol die groen speelt in bewegen. Parken en groene routes en groen in de wijken nodigen uit tot spelen, wandelen, fietsen en sporten en leveren zo een belangrijke bijdrage aan de gezondheid.

In het komende jaar ontwikkelen we de aanpak voor het radicaal vergroenen van onze stad. Daarbij stellen we bijvoorbeeld een lokaal hitteplan op en werken we de klimaatadaptatietoets uit. Ook gaan we zoveel mogelijk en zo divers mogelijk groen toevoegen, onder andere door minimaal 10.000 bomen te planten. Bij de uitvoering van herinrichtingen – zoals die op de Van Muijlwijkstraat, Onderlangs en de Velperweg – kiezen we nadrukkelijk voor kwalitatief groen en ruimte voor mens en dier.

Ook de wijkgroenagenda's vormen een belangrijk onderdeel in het verder vergroenen van de stad. Voor alle wijken wordt daarom, in samenspraak met de bewoners, een wijkgroenagenda opgesteld. Daarin staan de belangrijkste wensen en mogelijkheden voor vergroening in de wijk. Aan de wijkgroenagenda's is een uitvoeringsbudget gekoppeld waarmee de minder complexe maatregelen snel uitgevoerd kunnen worden. In de wijkgroenagenda's wordt ook gekeken naar mogelijkheden voor het koele netwerk en de aanleg van buurtbosjes/parkjes.

Gezonde leefomgeving

Een gezonde, groene en veilige leefomgeving is een belangrijk uitgangspunt in de omgevingsvisie. In 2023 vertalen we dit naar een visie gezonde leefomgeving. We willen voldoen aan de kaderrichtlijn Water en streven naar het behalen van de normen van de WHO. Ook werken we aan de uitvoering van afspraken uit de Luchtagenda.
Om hieraan te kunnen bijdragen willen we deelnemen aan een subsidieregeling voor het verwijderen of onklaar maken van rookgaskanalen. Hiervoor is van de gemeente Arnhem cofinanciering nodig.

Ook monitoren we de voortgang van de milieudoelstellingen. Om ongewenste ontwikkelingen tegen te gaan verstevigen we het milieutoezicht (door de Omgevingsdienst Regio Arnhem, ODRA). Samen met de ODRA werken we aan een gezonde en veilige leefomgeving. Evenals de andere deelnemende gemeenten maken we budget vrij om formatie bij de ODRA aan te stellen. Met deze extra arbeidskrachten kunnen zij werk maken van de coördinatie en afstemming van het gezamenlijk milieubeleid.

Digipanellid: *"Wanneer we thema's als duurzaamheid, cultuur, onderwijs en leefklimaat aanpakken, wordt de stad vanzelf wat veiliger. Zorg voor kleine voedselbossen in parken en openbaar groen, zodat het openbaar groen ook bruikbaar wordt voor de burger, en de inwoners er zelf beter voor zullen zorgen."*

3.3 EEN KANSRIJK ARNHEM

We streven naar een Arnhem waarin al onze inwoners mee kunnen doen en een goed leven kunnen leiden, dat bij ze past. Het hebben van werk of anderszins bijdragen aan de samenleving, is voor ieder mens belangrijk. Mogelijkheden om jezelf te kunnen ontwikkelen en het recht op bestaanszekerheid vinden wij dan ook essentieel.

Ook is het ons doel dat elke Arnhemmer een stabiel en fijn thuis heeft. Dat iedereen woont in een geschikte en betaalbare woning in een buurt met voorzieningen passend bij zijn, haar of hen levensfase en zorgvraag. Iedereen die dat nodig heeft moet een beroep kunnen doen op onderdak en de juiste begeleiding of zorg om prettig en liefst zelfstandig te kunnen wonen. Daarom willen we zo snel mogelijk meer beschikbare, betaalbare en passende woningen toevoegen in gevarieerde wijken met voldoende veerkracht.

Digipanel: *"In sommige wijken van Arnhem heeft maar liefst 25% van de inwoners moeite met rondkomen."*

Bestaanszekerheid

In deze tijden waarin steeds meer mensen in hun bestaanszekerheid worden bedreigd, willen we in een zo vroeg mogelijk stadium in contact komen met inwoners die geldzorgen hebben. Ook willen we voorkomen dat hun geldzorgen problematische schulden worden. Wij willen gerichte preventieplannen maken voor de verschillende doelgroepen en insteken op belangrijke life-events.
Om te zorgen dat alle Arnhemmers kunnen rondkomen, gaan we de komende jaren van onze inkomensregelingen het bereik en de toegankelijkheid verbeteren. We verkennen ook de mogelijkheden om deze regelingen te harmoniseren.

Digipanellid: *"Om Arnhem leefbaar te houden, is het ook belangrijk te kijken naar de groep werkende mensen en niet alles te steken in armoedebeleid."*

We voeren gerichte communicatiecampagnes uit en werken veel samen met ketenpartners. We zorgen dat we op de juiste plekken aanwezig zijn zodat we onze inwoners pro-actief kunnen benaderen met ons hulpaanbod. Op scholen

zetten we in op financieel bewustzijn bij jongeren en het aanleren van financiële vaardigheden (vooral bij de overgang van 18- naar 18+). Daarnaast willen we meer ketenpartners bereiken met de training "Alert op geldzorgen".

Beschut werk

Voor beschut werk hebben we in de Arnhemse begroting (in 2022 en 2023) extra middelen vrijgemaakt en toegevoegd aan het re-integratiebudget. We intensiveren de inzet van beschut werk de komende jaren. Vooralsnog verwachten we niet alle middelen hiervoor nodig te hebben. We stellen voor om de rest van de middelen de komende jaren in de volle breedte in te zetten voor onze inspanningen op het gebied van re-integratie. Dit past bij onze visie dat (de ontwikkeling naar) een passende werkplek voor onze inwoners centraal staat en dat wij doen wat daarvoor nodig is.

Voor inwoners die werken naast de bijstand voeren we een Arnhemse bijverdienpremie in. We helpen mensen in de bijstand om zo goed mogelijk te participeren en zetten daarmee het werk van de afgelopen jaren voort.

Schuldhulpverlening

Schulden zijn een hardnekkig probleem in het leven van veel Arnhemmers. 12% van de Arnhemse huishoudens heeft zelfs problematische schulden. Het hebben van schulden geeft veel stress, gezondheidsproblemen, en vormt een belangrijke belemmering om aan het werk te gaan (en te blijven). Waar het mensen met kinderen betreft, heeft het bovendien enorm veel impact op het gezin. Het college is voornemens de schuldhulpverlening en vroegsignalering weer in eigen beheer uit te voeren. Bij deze overname van activiteiten is warme overdracht van dossiers cruciaal om de dienstverlening voor onze inwoners te continueren en vertrouwen op te bouwen. Daarnaast zal geïnvesteerd moeten worden om medewerkers aan ons te verbinden, de ICT op orde te hebben en bijvoorbeeld werkprocessen voor te bereiden.

In Immerloo starten we een pilot met een radicaal andere schuldenaanpak. Kern van deze aanpak is het direct wegnemen van de schuldenzorg en de proactieve benadering via de zogeheten doorbraakmethode. We zorgen voor een snelle oplossing van de schulden, en helpen daarna inwoners stappen te zetten richting bijvoorbeeld een taalcursus, participatie of werk.

Digipanellid: *"Armoede en gezondheid hangen direct met elkaar samen. Investeer in goede praktische hulpverlening bij schulden. Bied arme gezinnen met kinderen extra financiële steun. Investeer in een gezonde jeugd, maak ze financieel wijs. Ondersteun ouders bij het opvoeden voordat er problemen zijn, dat betekent preventie en normaliseren. Maak de ouders van nu sterk door laagdrempelige (online) voorlichting, en een plek en community waar ze met hun vragen terecht kunnen."*

Ervaringsdeskundigen

We hebben de afgelopen tijd onder meer binnen de campagnes Geldzorgen ervaring opgedaan in de samenwerking met ervaringsdeskundigen. Zij hebben meegedacht over de campagnes. Door hun verhaal te vertellen, fungeerden zij als ambassadeur. Ze verlaagden de drempel voor inwoners om hun geldzorgen bespreekbaar te maken. Dit zijn vrij incidentele acties geweest, maar wij willen hier meer gebruik van gaan maken. Dat is ook in lijn met ontwikkelingen binnen het sociaal domein waarin steeds meer aandacht uitgaat naar het inwonersperspectief, en met acties genoemd in beleidsplannen zoals de Armoedeaanpak en de Uitvoeringsagenda Schulddienstverlening.

Daarom zijn we voornemens een pilot te starten waarin een pool van ervaringsdeskundigen wordt gevormd (oftewel: een ervaringsraad) die meedenkt en advies geeft in de ontwikkeling van beleid. In eerste instantie vooral gericht op bestaanszekerheid, maar met de intentie om dit te verbreden naar andere terreinen.

Kinderen en jongeren

We willen jongeren laten opgroeien en opvoeden in een stimulerende en faciliterende omgeving. Een veilige woonomgeving en goede faciliterende onderwijshuisvesting zijn daarbij belangrijke randvoorwaarden. Daarom bieden we kinderen en jongeren in heel Arnhem een stevige en kansrijke basis. Per wijk of gebied kijken we of er aan deze basis iets extra moet worden toegevoegd, op basis van wat daar speelt bij gezinnen, kinderen en jongeren.

Onze aanpak voor jongeren richt zich op hun brede omgeving. Daarin spelen ouders, verzorgers, familieleden, vrienden, buurtbewoners, onderwijs, kinder- en jongerenwerk, wijkteams en sportvereniging een belangrijke rol. We stimuleren de ontwikkeling van kinderen en jongeren in brede zin; dus niet alleen hulp bij opgroeien en opvoeden maar in de ontwikkeling naar volwassenheid ook aandacht voor sport, spel, cultuur, kunst, natuur, literatuur, voeding, geld, gezondheid, etc. Zodat kinderen op meerdere manieren kunnen ontdekken waar hun talenten liggen en kansen krijgen om deze te ontwikkelen. Dit doen we met elkaar volgens het principe van de pedagogische wijk, want opvoeden en opgroeien doe je niet alleen: ''It takes Arnhem to raise a child''.

Digipanellid: *"Verantwoordelijkheid ligt niet altijd bij de overheid, maar meer bij ouders."*

De coronacrisis heeft zijn sporen nagelaten. Vooral kinderen merken daarvan de effecten. De voor hun relatief lange periode dat zij zonder leeftijdsgenoten hebben moeten doorbrengen heeft ervoor gezorgd dat er meer en complexere problematiek is. De kinderopvang en scholen merken de effecten. Ook hier werken we hard samen met ketenpartners in de stad om deze ontstane problematiek en achterstanden weg te werken. Bijvoorbeeld via het inzetten van extra dagdelen voorschoolse educatie en het aanbieden van onderwijs achterstandenbeleid op scholen binnen het primair onderwijs. Ook het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) draagt hieraan bij.

De raad heeft via motie 21M105 gevraagd om een campagne om de bewustwording en weerbaarheid van kinderen en jongeren ten aanzien van online seksualiteit bij de tijd te brengen. Om uitvoering te geven aan deze motie wil Arnhem in 2024 starten met een preventiecampagne online seksuele grensoverschrijding. Deze campagne wordt gedekt (€ 168.000 in 2024) vanuit de BR Beschermd en Weerbaar.

Onderwijs

Inclusief en passend onderwijs zijn de randvoorwaarden voor kinderen om hun ontwikkelkansen te kunnen benutten. Om deze te verwezenlijken zetten we ons samen met het onderwijs in om elk kind een passende plek binnen het onderwijs te bieden. Daarbij is het uitgangspunt om achterstanden te voorkomen en waar die onverhoopt toch zijn ontstaan zo snel en vroeg mogelijk weg te werken.

Digipanellid: *"De onderwijshuisvesting moet op orde komen, dit speelt al heel lang. Wellicht iets meer druk om op de grote besturen om wat scholen te fuseren en om snel groeiende nieuwe schoollocaties (die blijkbaar in een behoefte voorzien) beter te faciliteren."*

We stellen een beleidsrijk integraal huisvestingsplan op. In dit plan ondersteunen de schoolgebouwen de inhoudelijke opgave die onderwijs en gemeente met elkaar hebben om kinderen de beste ontwikkelkansen te kunnen bieden. Hiervoor geldt wel een winstwaarschuwing. Op dit moment is er € 3 miljoen per jaar beschikbaar maar de kosten worden hoger als gevolg van het feit dat het nieuwe IHP zowel de scholen in het primair onderwijs als het voortgezet onderwijs betreft. Daarnaast is er sprake van een sterke stijging van bouwkosten en inflatie. (In het raadsvoorstel over het IHP zullen de verwachtte kosten opgenomen worden).

Wijkgericht werken

Wijkgericht werken heeft in Arnhem met de invoering van de Teams Leefomgeving en 'Van Wijken Weten' al grote stappen gezet, daar bouwen we graag op door. De Koersnota 2.0 wordt in 2023 aan de gemeenteraad voorgelegd en de implementatie volgt in 2024. Daarbij willen we wijkgericht werken verder een plek geven in de totale werkwijze van de gemeente, ongeacht op welk beleidsterrein. Dat betekent dat we ontwikkelingen, knelpunten en kansen binnen de samenleving integraal oppakken, vanuit het perspectief van de inwoner en passend bij het 'DNA' van het gebied. Al het goede van Van Wijken Weten wordt behouden en we sturen bij waar nodig. Dit doen we samen met de stad.

Digipanellid: *"Teams leefomgeving moeten eigenlijk teams leefbaarheid heten. Zij moeten veel meer actief en aanwezig zijn in de wijk en de communicatie verzorgen naar de inwoners. Nu weten wijken van niets."*

We streven naar veilige wijken met voldoende voorzieningen. Zo gaan we met alle betrokkenen aan de slag met het winkelcentrum Drieslag, waar zorgen over leefbaarheid, veiligheid, sociale cohesie en een rommelige openbare ruimte samenkomen.

Financiële verantwoording wijken

De Begroting, turap en jaarrekening zijn mede opgebouwd op wijkniveau en aan de hand van wijkprogramma's. De kosten over een begrotingsjaar worden aan de hand van een doorbelastingssystematiek verdeeld over deze wijkprogramma's. Het verklaren van afwijkingen en een analyse van de realisatie van de gestelde doelen vindt plaats op wijkniveau én op stadsniveau. Het op deze wijze begroten en verantwoorden leidt echter tot onnodig veel administratieve lasten. Daarnaast draagt het verdelen van kosten over de wijkprogramma's niet bij aan het inzicht in het bereiken van de doelen met de bijbehorende budgetten als geheel. We gaan deze wijze van begroten en verantwoorden evalueren.

Preventief en flankerend welzijnsbeleid

De grote uitdagingen waar Arnhem voor staat, zoals de groeiende stad met een grote woonopgave de huisvesting voor bijzondere doelgroepen, de leefbaarheid en veiligheid in veerkrachtige wijken, een inclusieve samenleving en de (jeugd)zorgvraag van inwoners vragen om preventief en flankerend welzijnsbeleid. Zo willen we onder andere dat de wijken voldoende voorzieningen hebben, kinderen en jongeren die gezond en veilig opgroeien en dat Arnhemmers zich vrij en veilig kunnen bewegen. Ook voor volwassenen die in hun jeugd hun ontwikkelkansen niet volledig konden benutten is het hebben van perspectief essentieel. Beschikken over voldoende basisvaardigheden heeft een grote kwaliteit op alle domeinen van het leven. Vandaar dat er een divers cursusaanbod is voor volwassenen om laaggeletterdheid tegen te gaan.

Deze ambities die de gemeenteraad in de begroting heeft vastgesteld, vragen om een stevige sociale basis aan welzijn. Dit vraagt om een nieuwe blik op welzijn voor Arnhem, om een transformatie van welzijns(subsidie)beleid naar een betere aansluiting bij de complete opgave en begroting. Welzijn, zoals we dat nu kennen, is met bovenstaande onvoldoende meegegroeid en op dit moment nog niet genoeg klaar voor de toekomst. De huidig ingeboekte taakstelling van € 545.000, opgenomen sinds de perspectiefnota 2020, draagt niet bij aan het realiseren van deze ambities. In de Begroting voor 2024 nemen we incidenteel middelen op voor subsidies voor welzijn.

Daarnaast willen we onze subsidieorganisatie en het subsidieproces versterken en- professionaliseren middels het instellen van een zogeheten subsidiehuis. Het anders inrichten van het subsidieproces, het positioneren van het subsidiebureau en tools om monitoring richting subsidiepartners te organiseren, vragen om tijd en middelen.

Buurtconciërges

De verlengde pilot van de buurtconciërges loopt nog tot in 2024. Voor 2024 is dekking aanwezig vanuit het werkinvesteringsfonds, net zoals in 2023. De pilot van de buurtconciërges zal worden geëvalueerd. Op basis van die evaluatie zal een voorstel worden gedaan voor de inzet van buurtconciërges in 2025 en verder.

Nationaal Programma Arnhem-Oost

Het Nationaal Programma Arnhem-Oost is een integrale, langjarige aanpak die nodig is om de achterstanden op het gebied van onderwijs, werk & inkomen, wonen, gezondheid, leefbaarheid en veiligheid aan te pakken. Met het programma werken we ook aan het benutten van het potentieel talent in de stad, zeker nu we door de vergrijzing geconfronteerd worden met krimpend arbeidspotentieel. Daarnaast investeren we hiermee in de sociale samenhang, waarin mensen met elkaar en de omgeving verbonden zijn en daardoor ook elkaar helpen. Sociale samenhang draagt bij aan een betere leefbaarheid in de wijk(en) en voorkomt problemen. De aanpak wordt langs drie lijnen opgebouwd: *Opvoeden en Opgroeien*, een optimale ontwikkeling voor ieder kind (min 9 maanden) en iedere jongere (tot 27 jaar); *Werk en Inkomen*, bestaanszekerheid voor ieder gezin en huishouden en *Wonen en Leven*, leven in een duurzame woning en in een leefbare en veilige buurt.

Het doel is de jeugd in de bij Arnhem-Oost behorende wijken – Presikhaaf, Malburgen, Arnhemse Broek, Klarendal en Geitenkamp – meer perspectief te bieden op een kansrijke maatschappelijk deelname. We willen in één generatie het verschil maken door over een langere periode te zorgen voor gelijke kansen. Zo is bijvoorbeeld op korte termijn op de Geitenkamp meer nodig dan het reguliere jongerenwerk, dat al zeer onder druk heeft gestaan en in de huidige vorm ontoereikend is gebleken. Ook de transformatie van de Vlindertuin naar een broedplaats voor talentontwikkeling ter versterking van de leefbaarheid in de Geitenkamp is nog onvoldoende gerealiseerd.

Veiligheid

De veiligheidsopgave in Arnhem is onverminderd groot, te denken valt aan drugscriminaliteit en wijken met kinderen en jongeren die daarmee te maken hebben, overlast van onberekenbare personen op straat en een toename aan evenementen met een risico op geweld. Dit tegen een achtergrond van toenemende armoede en onzekerheid over de toekomst.

Voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling focussen we ons op drie pijlers: meer inzetten op preventie en vroegsignalering, huiselijk geweld duurzaam stoppen en oplossen, en aandacht voor specifieke doelgroepen. Daarvoor is integrale sturing op zorg en veiligheid en intensieve samenwerking met onze partners uit het zorg-, welzijn- en veiligheidsdomein nodig.

Digipanellid: *"Door falend beleid van vele jaren van de overheid zijn er teveel kwetsbare personen in onze stad die ervoor zorgen dat de veiligheid en leefbaarheid in de stad onder druk komen te staan. Politie heeft er een hoofdtaak aan. We zullen weer meer moeten investeren aan preventie."*

Momenteel worden investeringen in het veiligheidsdomein voor een aanzienlijk deel bekostigd uit incidentele middelen, waarvan een deel door het Rijk. Dit geldt voor de aanpak inzake jeugdcriminaliteit, handhaving,

radicalisering, woonoverlast, seksuele intimidatie en veilige demonstraties, manifestaties en evenementen. Het incidentele karakter van de middelen vormt een aandachtspunt, omdat een lange adem is vereist om het verschil te kunnen maken. Daarnaast zien we dat van de gemeente in toenemende mate aansturing en uitvoeringskracht in de wijken en op straat wordt gevraagd, hetgeen de komende jaren hoogstwaarschijnlijk extra inspanningen met zich mee zal brengen. Ook zal een uitbreiding van de capaciteit voor wet Bibob-toetsing en controle noodzakelijk zijn indien de ambitie om alle vastgoedtransacties hieraan te onderwerpen vast beleid wordt. Daarnaast zal de vervanging van het systeem van camera's die zorgen voor een veilige binnenstad vragen om een extra investering.

Preventieve jeugdbescherming Veilig, Aanwezig, Vertrouwd

In 2022 is besloten structureel invulling te geven aan preventieve jeugdbescherming en de pilot VAV (Veilig, Aanwezig en Vertrouwd) structureel te beleggen. De pilot is succesvol afgerond; het laat zien dat jeugdbeschermingsmaatregelen daadwerkelijk worden voorkomen. Deze structurele verlenging van de pilot konden we dekken uit eerder beschikbaar gestelde (rijks)middelen jeugdzorg.
Met deze (extra) middelen kunnen we de komende 4 jaar jaarlijks tien extra gezinnen in Arnhem geholpen worden. De meerjarige uitbreiding dekken we daarbij uit de bestemmingsreserve WMO & Jeugdzorg.

Integraal accommodatiebeleid

Meer dan een kwart van de Arnhemmers is maatschappelijk actief. In de afgelopen jaren is de wens ontstaan om integraal te kijken naar het gebruik, beheer en exploitatie van accommodaties die vallen onder de definitie 'maatschappelijk'.

Maatschappelijke accommodaties zijn fysieke plekken die sociale cohesie ondersteunen, doordat ontmoeting en verbinding in de wijk en buurt kan plaatsvinden. Ze kunnen gebruikt worden voor onderwijs, culturele activiteiten, sport en/of welzijnsactiviteiten, natuureducatie en bijvoorbeeld dienstverlening in de wijken.

Momenteel worden (gemeentelijke) plekken nog onvoldoende goed benut, of passen ze niet bij de behoefte van inwoners, organisaties en professionals. Voor organisaties als de Kledingbank en Ecovrede bijvoorbeeld is het een voortdurende zoektocht naar passende huisvesting. Door gericht beleid, inspanningen en betere afstemming op elkaar, kunnen we groeien naar een stad waar bijvoorbeeld MFC's, buurthuizen, sportclubs en scholen centrale plekken in de wijk kunnen zijn. Daarom komen we dit jaar met een integraal accommodatiebeleid, waarbij afstemming zal plaatsvinden met het Integraal Huisvestingsplan voor het onderwijs dat ook wordt opgesteld.

Sport en bewegen

Sport en bewegen is belangrijk voor jong en oud en draagt bij aan de fysieke en mentale gezondheid van Arnhemmers. Om te kunnen blijven voorzien in de sportbehoefte van onze inwoners is het nodig dat er voldoende en kwalitatief goede speelvelden beschikbaar zijn en blijven. In groeiende wijken zijn momenteel verenigingen met een ledenstop vanwege te weinig beschikbare velden. Om dit te voorkomen vragen een aantal locaties om aandacht.

Het hockeyveld waarop hockeyvereniging HCM speelt, is toe aan vervanging. Deze vereniging heeft een groot aantal leden en bedient bovendien een groot aantal jongeren uit de omliggende wijken.

Voetbalvereniging Arnhemse Boys in Schuytgraaf is één van de sterkere (vitalere) verenigingen in Arnhem met een belangrijke functie in de wijk. Afgezien van een tijdelijke kleine dip in ledenaantal in verband met Covid, kent de club sinds een aantal jaar een stabiel ledenaantal van 700 leden. Meer leden kan de club in verband met de capaciteit van de huidige velden niet huisvesten. De meest logische oplossing is om een natuurgrasveld waarvan de Arnhemse Boys gebruik maken, om te zetten naar een (duurzaam) kunstgrasveld. Een kunstgrasveld is namelijk nagenoeg continu bespeelbaar, terwijl een natuurgrasveld maar zeer beperkt bespeeld kan worden in verband met de kwaliteit van het veld. Met deze omzetting zouden de Arnhemse Boys veel meer Arnhemse jeugd kunnen laten voetballen.

71% van de Arnhemse kinderen voldoet niet aan landelijke beweegnorm. In opdracht van de raad (motie 21M103) hebben we onder de noemer 'Het Geheim van Papendal' Arnhemse sportdagen georganiseerd op Papendal. Hierbij is gekozen voor een langduriger traject van dertig weken gedurende het schooljaar 2022-2023, waarbij elke week een andere groep basisschoolleerlingen (groep 6 t/m 8) langskomt op Papendal voor een dagvullend pedagogisch verantwoord lesprogramma, dat breder is dan enkel sport. Gedurende de dag gaan de kinderen onder andere aan de slag met de 'Olympische waarden' (excelleren, respect en vriendschap), gaan ze het 'Olympic Training Centre' ontdekken, ontdekken ze welke sport bij hen zou kunnen passen door het ervaren van verschillende sporten, maken ze kennis met gezonde voeding en ervaren ze ook. Op dit moment wordt gewerkt aan een evaluatie van het traject. Mocht de evaluatie positief zijn dan zouden we het lesprogramma willen verlengen. Uiteraard vraagt dit om budget.

Op dit moment is het echter lastig om deze sportambities te realiseren omdat er nog een structurele taakstelling van € 105.000 uit 2015 open staat, die op de sportbegroting drukt.

Uitbreiding capaciteit opvang dakloosheid

Er is een toename in het aantal dakloze bezoekers. Deze toename wordt veroorzaakt door EU-burgers in combinatie met een toename in het aantal bezoekers met psychiatrische problemen en/of verward gedrag. Hierdoor is er een structurele personele krapte bij het Kruispunt ontstaan. Daarnaast blijkt dat de geleverde extra inzet bij de nachtopvang De Duif tijdens de winterperiode inmiddels voor meerdere jaren benodigd is. De stichting zal hiervoor de personele bezetting moeten uitbreiden. Voor deze uitbreiding bij Kruispunt en De Duif is in 2024 tot en met 2027 € 120.000 per jaar nodig. Tot slot blijkt uit de praktijk dat de capaciteit van de opvanglocaties voor gezinnen al langere tijd onvoldoende is. Samen met het Leger des Heils wordt momenteel gezocht naar een nieuwe locatie voor woonplekken met ambulante begeleiding voor dakloze gezinnen. De verwachting is dat deze uitbreiding voor de periode vanaf 2023 voor de komende jaren nodig is. In de lopende verkenning zijn de kosten vooralsnog geraamd op € 200.000 per jaar. Voor 2023 en 2024 (via overheveling) is budget beschikbaar in de brede aanpak middelen dakloosheid. Dekking voor de jaren 2025 tot en met 2027 kan gerealiseerd worden uit de BR Beschermd en Weerbaar.

De toename van dakloosheid van met name kwetsbare dakloze EU-burgers draagt bij aan de overlast in de binnenstad en parkeergarages. De genomen beheersmaatregelen sorteren nog onvoldoende effect. We willen de dakloosheid oplossen conform het Nationaal Actieplan Dakloosheid en iedereen helpen. Ook deze doelgroep. De noodzaak hiervoor is groot en starten we in 2023 al op. We verwachten voor minimaal 2 jaar aanvullende opvang in Arnhem nodig te hebben en daarmee ook de overlast die wordt ervaren terug te dringen, dit vraagt uiteraard om budget.

3.4 EEN VERBONDEN ARNHEM

Digipanellid: *"Door elkaar en elkaars cultuur te leren kennen zullen we beter samen met elkaar kunnen leven."*

We streven naar een stad waarin Arnhemmers solidair zijn en naar elkaar om kijken. Een stad waar verbindingen worden gelegd door toegankelijk en bereikbare kunst, cultuur en erfgoed. Een stad ook waar iedereen zichzelf kan en mag zijn.

We investeren zowel in de culturele top, het middensegment, makers en ook in de breedtekunst. Voor programmering die zich richt op crossovers, verbinding en vernieuwing is meer geld vrijgemaakt. Zo blijft het aanbod levendig en aantrekkelijk. Belangrijke troef is ook het vergroten van de cultuurdeelname in Arnhem-Zuid door daar meer culturele voorzieningen te realiseren.

Een stad die vooruit wil, heeft ruimte voor mensen met ideeën nodig. Ruimtes voor onderzoek, ontwikkeling en experiment. Zo komt innovatie en vernieuwing tot stand. Een stad waar volop van deze plekken voor onderzoek en experiment voorhanden zijn trekt mensen aan die hierop willen voortbouwen of mee willen liften op het imago dat ontstaat. Zo kan een stad groeien, in aantrekkingskracht en werkgelegenheid. Ook in Arnhem zetten we in op het creëren van plekken in de stad waar kennis en werkpraktijk worden gebundeld en volop interactie ontstaat. Bijvoorbeeld op het gebied van duurzaamheid, innovatie en mode. Plekken waar samenwerking kan ontstaan tussen kunst, design, het Arnhemse bedrijfsleven en het onderwijs. Zo ontstaat een gunstig maakklimaat. Het realiseren van meer ruimte in de stad voor deze creatieven is hiervoor een voorname succesfactor.

Op basis van de huidige prognoses (Rapport Huisvesting Culturele en Creatieve sector Arnhem, Bureau Buiten) dreigt binnen de komende twee jaar een substantieel tekort aan ateliers, werk- en oefenruimtes voor de creatieve en culturele sector in Arnhem van 15.500m2. Handelswijze van het college tot nu toe was om de markt nieuwe creatieve bedrijfsverzamelgebouwen te laten realiseren via een tegemoetkoming in de onderzoeks- en plankosten (plan van Aanpak Huisvesting culturele en creatieve ondernemers). Die werkwijze heeft nog niets opgeleverd. Gezien bovengenoemd cultureel en economisch belang kiest het college er nu voor om zelf een actievere rol te spelen. Het college wil waar nodig strategische gebouwaankopen realiseren en bovendien de financiële ruimte hebben om noodzakelijke investeringen in potentiële creatieve broedplaatsen en atelierruimte mogelijk te maken. Mede zo kunnen huurlasten worden beperkt. Een beoogde strategische aankoop en/of investering is ook een culturele manifestatieruimte of kunsthal van enige omvang. Met het wegvallen van de Cobercofabriek als uitvalsbasis ontbreekt nu een dergelijke centrale plek en voorziening in Arnhem.

Zichtbaar en beleefbaar erfgoed

Arnhem is een prachtige stad met erfgoed om te koesteren. We willen het erfgoed in onze stad zo zichtbaar en beleefbaar mogelijk maken, zodat onze inwoners en bezoekers kunnen stilstaan bij en genieten van waardevolle bouwwerken die van generatie op generatie zijn doorgegeven. We vinden het belangrijk dat ons erfgoed goed beschermd blijft. Om dit te borgen, willen we eerst inzichtelijk maken welk gebouwd erfgoed onze stad rijk is. Dit is eveneens van belang voor de Omgevingswet die per 1 januari 2024 in werking treedt en de verstedelijkingsopgaven waar we als stad voor staat. Als we weten over welk gebouwd erfgoed we beschikken, kunnen we kansen benutten en erfgoed als wettelijk vereiste vroegtijdig meewegen in ruimtelijke ontwikkelingen. Daarom gaan we aan de slag met een

inventarisatie van gebouwd erfgoed zoals waterbouwkundige monumenten (sluizen, gemalen en bruggen) en uiteenlopende gebouwen. Deze inventarisatie wordt opgenomen in een (digitale) Cultuurhistorische Waardenkaart, waarvan ook een publieksversie wordt gemaakt. Voor het op deze manier zichtbaar en beleefbaar maken van erfgoed, trekken we in 2024 incidenteel € 60.000 uit. Hiervoor zetten we de middelen voor de invoering Omgevingswet in.

Ruimhartig en gastvrije opvang

Met alle onrust in de wereld willen we als Arnhem een gastvrije stad zijn. We vangen vluchtelingen en ontheemden van waar ook ter wereld ruimhartig op en realiseren duurzame en structurele opvang. We bieden vluchtelingen (met en zonder papieren) en ontheemden perspectief. Nieuwkomers heten wij welkom in Arnhem. Wij helpen ze met wonen, werken, geld, opleidingen en gezondheid zodat ze mee kunnen te doen in onze Arnhemse samenleving.

Hoewel het bieden van opvang aan vluchtelingen in principe aan het Rijk is en door het Rijk gefinancierd moet worden, willen we het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) - dat als uitvoerder van het opvangbeleid met onvoldoende opvangcapaciteit kampt – actief ondersteunen bij het vinden van nieuwe locaties.

Met de realisatie van opvanglocatie Schuytgraaf beschikken we in Arnhem over ruim 2000 opvangplekken voor vluchtelingen. Voor het overgrote deel zijn dit tijdelijke plekken. Het is onze ambitie om permanent 2000 plekken beschikbaar te hebben. Dit doel kunnen we in 2027 bereiken door vanaf 2024 jaarlijks 400 permanente plekken te realiseren.

Huisvesting bijzondere doelgroepen

In de Nota Wonen en Zorg, die recent door de raad is vastgesteld, staan onze ambities met betrekking tot de huisvesting van bijzondere doelgroepen. We willen daarom aan de slag met zowel het beter toewijzen en benutten van huisvesting als met het beter spreiden en uitbreiden van het aantal passende en betaalbare woningen voor bijzondere doelgroepen. Hierbij kan het bijvoorbeeld gaan om het ontwikkelen van een tussenvoorziening voor statushouders, uitbreiding van woningen voor extreme overlastgevers, het realiseren van flexwoningen, aankopen en verbouwen van panden (al dan niet voor specifieke doelgroepen, en/of ten behoeve van een betere spreiding over de wijken).

Inclusieve en moderne gemeente

Arnhem wil een inclusieve stad zijn met een inclusieve gemeentelijke organisatie. Een plek waar iedereen zich gezien, gehoord, gewaardeerd en veilig voelt. Waar iedereen gelijkwaardig is en zo behandeld wordt. En waar iedereen dezelfde kansen heeft.

Dit jaar (1 juli) starten we het herdenkingsjaar voor de afschaffing van de slavernij, 150 jaar geleden. Een belangrijk onderdeel voor Arnhem is het onderzoek naar onze Slavernijgeschiedenis, dat in het najaar zal verschijnen. Naar aanleiding van dit wetenschappelijk onderzoek willen we een programma opzetten om de bewustwording en kennis van het slavernijverleden te vergroten bij inwoners, organisaties en collega's. In dit programma zitten activiteiten met betrekking tot ons gedeelde Koloniaal en Slavernijverleden en de doorwerking daarvan naar het Arnhem van nu.

Arnhem wil niet alleen een inclusieve maar ook een toegankelijke stad zijn. Deze collegeperiode is reeds geld gereserveerd zodat we breder kunnen investeren in de toegankelijkheid van de openbare ruimte en ons eigen vastgoed (zoals de sportaccommodaties van het Sportbedrijf, de MFC's en een deel van de verkiezingslocaties).

Daarnaast willen we de toegankelijkheid van bedrijven waar veel consumenten komen verbeteren, zoals de horeca, detailhandel en dienstverlening met een baliefunctie. De raad heeft bij het vaststellen van de Arnhemse Standaard Toegankelijkheid (AST) via een motie verzocht om te onderzoeken of een toegankelijkheidsfonds een bijdrage kan leveren aan het succesvol implementeren van de AST. Met de gelden uit dit fonds kunnen bedrijven waar veel consumenten komen, gedeeltelijke financiering aanvragen voor hun aanpassingen ten behoeve van toegankelijkheid.

Naast inclusief streven we ernaar een moderne gemeente te zijn met een betrouwbare dienstverlening. Inwoners, bezoekers, bedrijven en organisaties willen we vanuit een dienstbare, klantgerichte, open en mensgerichte houding tegemoet treden. De wens is om al bestaande goede praktijken en visies bij elkaar te brengen en nog veel meer dan nu te werken en denken vanuit het perspectief van inwoners en bedrijven.

We willen de kansen op het gebied van dienstverlening naar de inwoner, instellingen en bedrijven beter benutten. Daarom richten we een organisatieprogramma Dienstverlening in en werken we in 2023 aan een visie op de gemeentelijke dienstverlening. Deze visie moet antwoord geven op kaderstellende vragen als: Wat mogen inwoners van ons verwachten? Hoe sluiten we aan bij Europese en landelijke dienstverleningskaders? Hoever gaan we met onze digitalisering? Hoe bieden we ruimte aan toegankelijke dienstverlening voor iedereen? Welke normen hanteren wij en hoe borgen we dat we deze ook echt halen? Begin 2024 verwachten we deze visie aan de raad te kunnen voorleggen. We verwachten voor het hieruit volgende plan van aanpak, de uitvoeringsagenda en de eerste implementatie budget vrij te moeten maken.

Diverse en duurzame evenementen

Evenementen in Arnhem moeten zo divers, inclusief, laagdrempelig en duurzaam mogelijk zijn en mogen niet ten koste gaan de natuur. Daarom worden evenementen beter over de stad gespreid. Laagdrempelige en succesvolle evenementen willen we graag behouden. De subsidieregeling wordt herzien waardoor deze evenementen kunnen blijven bestaan.

Digipanellid: *"Minder geld naar de 'prestigieuze' evenementen, met enorm dure curators en 'kunst'. Doe niet te moeilijk over alsmaar een bepaald cachet uit willen stralen als stad, maar biedt aan wat de gewone mens verlangt. Góede evenementen leveren enorm veel geld en aanzien op!!"*

Daarnaast vinden we het belangrijk dat Arnhemse evenementen toegankelijk zijn voor iedereen. Naar aanleiding van de motie 'Maak werk van (dekking voor) de Arnhemse Standaard Toegankelijkheid (AST) uit november 2019 is een traject gestart om evenementen toegankelijk te maken voor mensen met een anderswerkend lichaam. Hierbij is sinds 2020 een koplopersgroep, bestaande uit evenement- en festivalorganisatoren, betrokken. Voor veel Arnhemmers met een anderswerkend lichaam is het vaak niet mogelijk of moeilijk om evenementen te bezoeken, terwijl de gemeente Arnhem ernaar streeft dat iedereen mee kan doen en dat niemand wordt uitgesloten.

Samen met de koplopersgroep, het Arnhem Platform Chronisch Zieken en Gehandicapten (APCG) is er een checklist toegankelijkheid voor evenementen gemaakt, die organisatoren kunnen gebruiken. We zijn van plan om deze checklist als referentiekader bij subsidie- en vergunningverlening verplicht te stellen. Tijdens een recente bijeenkomst met organisatoren bleek dat zij het toegankelijker maken van hun evenementen omarmden maar dat ze behoefte hebben aan kennis- en ervaringsuitwisseling en contact en begeleiding met ervaringsdeskundigen. Daarom willen we hiervoor een digitale kennisbank inrichten en kennissessies, workshops, netwerkbijeenkomsten en spreekuren organiseren voor de hele evenementensector. Bij de uitvoering hiervan willen we de Cultuur Academy (voorheen Schakel025) en het APCG inschakelen.

Nieuwe vormen van burgerparticipatie

Bij het tot stand komen en de uitvoering van beleid, zetten we nieuwe vormen van burgerparticipatie in, zoals digitale wijkpanels en burgerberaden. De pilot digitale wijkpanels draait in de wijken De Laar en Presikhaaf. Bij de burgerberaden trachten we via loting voor een representatieve afspiegeling van de Arnhemse samenleving. Bij de burgerberaden trachten we via loting voor een representatieve afspiegeling van de Arnhemse samenleving te zorgen.

Ook hebben we sinds november 2022 op initiatief van de raad een kinderburgemeester. Na het eerste jaar, in juni, volgt een tussenevaluatie zodat de bevindingen kunnen worden meegenomen in het selectieproces voor de volgende kinderburgemeester in september.

Digipanellid: *"Werk samen met groepen uit de bevolking om mee te helpen aan de veranderingen. Zo maak je het echt een thema voor de burgers en heb je directe feedback. Wees open en duidelijk wat er gedaan wordt. Transparante overheid is een must."*

Digipanellid: *"Betrek de bevolking er echt bij en niet via allerlei "schijncircussen". Communiceer eens eindelijk en wees open en transparant."*

Burgerzaken

De hoeveelheid werk voor Burgerzaken neemt aanzienlijk toe door enerzijds de groei van de bevolking en anderzijds extra taken waarvoor geen volledige compensatie vanuit het Rijk komt. Het extra werk – dat onder meer volgt uit de Landelijke Aanpak Adreskwaliteit en de Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen – vraagt niet alleen meer personeel, maar ook hoger gekwalificeerd en dus duurder personeel.

Naast taken uit deze (wettelijke) verplichtingen, voert Burgerzaken extra werkzaamheden uit voor de registratie van asielzoekers (BRP-straten). Bovendien rekenen we vanaf 2024 op een grote toename van het aantal paspoortaanvragen, omdat paspoorten sinds 2014 voor een periode van 10 jaar geldig zijn. In de begroting is vanaf 2024 al deels rekening gehouden met hieruit volgende hogere legesopbrengsten.

Het budget voor het organiseren van verkiezingen is toe aan actualisatie. Op deze manier hebben we weer een realistisch bedrag beschikbaar waarmee we onder meer ook de gestegen en (onvermijdbare) kosten voor zaken als drukwerk, stembureaus en stembureauleden kunnen financieren.

Ambities met dekking

Een aantal van de hiervoor genoemde ambities kan zoals aangegeven gedekt worden door bestaande budgetten in te zetten of door de inzet vanuit bestemmingsreserves, zodat we kunnen starten met het verwezenlijken van deze ambities. In onderstaande tabel staan de betreffende ambities plus de voorgestelde dekking:

Gedekt uit bestemmingsreserves of bestaande budgetten	2024	2025	2026	2027	I/S
Motie Online bew ustw ordingsaanpak voor jongeren (21M105)	-168				I
Dekking Online bew ustw ordingsaanpak jongeren uit BR Beschermd en weerbaar	168				I
Investeren in jongerenw erk zw aardere doelgroepen Geitenkamp	-75	-75			I
Vlindertuin Geitenkamp	-75	-75			I
Immerloo Schuldenvrij	-250	-250			I
Dekking jongerenw erk en Vlindertuin Geitenkamp en Immerloo Schuldenvrij uit middelen Arnhem Oost	400	400			I
Implementatie subsidiehuis	-60				I
Dekking implementatie subsidiehuis uit BR WMO & Jeugdzorg	60				I
Preventieve jeugdbescherming Veilig, Aanw ezig, Vertrouwd. Uitbreiding pilot	-180	-180	-180	-180	I
Dekking uit BR Wmo en jeugdzorg: VAV uitbreiding pilot	180	180	180	180	I
Inzet ervaringsdeskundigheid binnen maatschappelijke opvang		-75	-75	-75	I
Dekking uit BR Beschermd en weerbaar: Inzet ervaringsdeskundigheid binnen maatschappelijke opvang		75	75	75	I
Uitbreiding capaciteit Kruispunt en De Duif		-120	-120	-120	I
Uitbreiding gezinsopvang		-200	-200	-200	I
Dekking uitbreiding capaciteit Kruispunt, De Duif en gezinsopvang uit BR Beschermd en w eerbaar		320	320	320	I
Cultuurhistorische Waardenkaart	-60				I
Dekking cultuurhistorische Waardenkaart uit invoeringsbudget Omgevingswet	60				I
Buurtconciërges	-425				I
Buurtconciërges dekking uit WIF	425				I
Buurtconciërges overheveling dekking uit WIF	-425				I
Totaal Gedekt uit bestemmingsreserves of bestaande budgetten	**-425**	**0**	**0**	**0**	

GEMEENTE ARNHEM
Postbus 9029
6802 EL Arnhem
Tel: 0800-1809 (gratis)
E-mail: info@arnhem.nl

Rapportage

Digipanelonderzoek

Meedenken over de ambities van de gemeente Arnhem

Opdrachtgever:	Paul Smeulders, wethouder
Opdrachtnemer:	Joost Fledderus, Wilco Liebrand, Renée van Os, Afdeling Informatie (Onderzoek en Statistiek)
Zaaknummer:	144313
Datum:	21-3-2023

Inhoudsopgave

Samenvatting 2
1 Inleiding 3
2 Sterke kanten van Arnhem 4
3 Belangrijke beleidsthema's 6
4 Adviezen aan het college 10
4.1 Inhoudelijke adviezen 10
4.2 Algemene adviezen 13
5 Adviezen over het spreiden van woningen en opvang kwetsbare inwoners 15
5.1 Spreiding woningen 15
5.2 Spreiding opvang kwetsbare inwoners 16
5.3 Adviezen 18

Samenvatting

- **1.161 Digipanelleden** hebben in de periode van 8 februari tot en met 24 februari 2023 meegedacht over de ambities van de gemeente Arnhem.
- **Groen, parken en ligging** zijn volgens de Digipanelleden de sterkste kanten van Arnhem.
- **Onderwijs, leefbaarheid en milieu en klimaat** zijn volgens de Digipanelleden de belangrijkste thema's om de komende jaren in te **investeren.** Ook veiligheid, armoede en gezondheid vinden Digipanelleden belangrijke thema's.
- **1 miljoen euro** investeren Digipanelleden het liefste **in het verbeteren van de leefbaarheid.**
- Als er **bezuinigd** moet worden**,** dan kiezen Digipanelleden het vaakst voor **kunst en cultuur.**
- **55% van de Digipanelleden** is het eens met de stelling dat in **elke Arnhemse wijk de aantallen betaalbare en dure woningen meer in evenwicht moet zijn.**
- **56% van de Digipanelleden vindt het spreiden van kwetsbare inwoners over de stad goed,** ook als dat betekent dat er meer opvang in hun eigen wijk plaatsvindt.
- De Digipanelleden hebben **veel adviezen** meegeven aan het college:
    - Bijna 900 adviezen over thema's die de leden zelf belangrijk vinden.
    - Ruim 700 adviezen over de spreiding van betaalbare en dure woningen en de opvang van kwetsbare inwoners.
- **Al deze adviezen zijn in de bijlage bij dit rapport te lezen.**

1 Inleiding

Ieder jaar maakt de gemeente Arnhem een ‘Perspectiefnota’. Deze nota beschrijft belangrijke ontwikkelingen in de stad en welke invloed deze hebben op de ambities van de gemeente. Dit jaar hebben we de leden van het Digipanel gevraagd om mee te denken over die ambities. Deze rapportage beschrijft de resultaten van dit onderzoek.

Doel en vragen
Het doel van het onderzoek was om adviezen op te halen voor de gemeente, en dan specifiek voor het college. De volgende vragen zijn gesteld:

- Wat zijn volgens u de twee sterkste kenmerken van Arnhem?
- Stel, u heeft 1 miljoen euro te besteden om van Arnhem een betere stad te maken. Waar zou u dit geld aan uitgeven?
- Stel, de gemeente moet 1 miljoen euro bezuinigen. Waar zou u dit geld op besparen?
- Hieronder staan een aantal thema's in willekeurige volgorde. Kunt u aangeven hoe belangrijk u deze thema's vindt voor Arnhem om de komende jaren extra in te investeren? [thema’s: armoede, veiligheid, werkgelegenheid, gezondheid, onderwijs, milieu en klimaat, inclusieve samenleving, kunst en cultuur, woningbouw, leefbaarheid]
- Welk advies wilt u het college geven over de aanpak van de thema’s die u belangrijk vindt?

Daarnaast zijn vragen gesteld over de volgende twee onderwerpen:

- de spreiding van woningen voor inwoners met verschillende inkomens over de verschillende Arnhemse wijken;
- de verdeling van opvanglocaties voor kwetsbare inwoners over de verschillende Arnhemse wijken (zoals opvang voor daklozen, ex-gedetineerden, vluchtelingen en inwoners met een psychiatrische aandoening).

Meer dan duizend respondenten
In de periode 8 februari tot en met 24 februari 2023 is het Digipanel via e-mail uitgenodigd het onderzoek. Het Digipanel bestaat uit 3.891 leden. 1.161 Digipanelleden hebben de vragenlijst ingevuld, een respons van 29,8%. Alhoewel het Digipanel niet volledig representatief is voor de gemeente Arnhem, geven de resultaten van het onderzoek wel een goed beeld van wat er leeft in de stad, en wat belangrijke aandachtspunten zijn in relatie tot de Perspectiefnota. We hebben deze groep ‘kritische meedenkers’ bedankt voor hun bijdrage. Zij krijgen de gelegenheid hun advies toe te lichten tijdens de ‘Inspiratiemarkt’ die op 10 mei 2023 plaatsvindt.

Alle adviezen van Digipanelleden zijn te bekijken
Dit rapport geeft een samenvatting van de antwoorden van de Digipanelleden. Voor de antwoorden op de open vragen hebben we ons in de eerste plaats laten leiden door de meest genoemde thema’s. Andere, opvallende antwoorden hebben we ook een plek proberen te geven. We vinden echter elk gegeven antwoord waardevol. Daarom zijn alle antwoorden ook in een bijlage onder elkaar gezet.

2 Sterke kanten van Arnhem

Groen en ligging sterkste kanten van Arnhem volgens het Digipanel
Groen, parken en ligging. Deze sterke punten van Arnhem noemen Digipanelleden het meest. Als we de sterke kanten die genoemd worden in thema's categoriseren, springen er drie thema's uit: leefomgeving, kunst en cultuur, en bereikbaarheid.

- *Leefomgeving*

Binnen het thema leefomgeving noemt veruit de grootste groep Digipanelleden kenmerken die gaan over groen in en rondom de stad. Verschillende 'groene' kenmerken komen aan bod: parken (zoals park Sonsbeek), natuurgebieden (zoals de Veluwe en de Betuwe), de omliggende bossen, het heuvelachtige landschap en de rivieren (zoals de Rijn).

Naast groen wordt ook de aanwezigheid van voldoende voorzieningen vaak genoemd. Specifiek noemen Digipanelleden het compacte gevoel door een gezellige binnenstad die dorps aanvoelt.

- *Kunst en cultuur*

Binnen het thema kunst en cultuur noemen Digipanelleden een grote variatie aan culturele kenmerken van Arnhem. Digipanelleden beschrijven de algemenere kenmerken zoals de historie, de kunst en de mode in Arnhem. Het overige deel noemt specifiekere culturele instellingen: van Burgers Zoo, Vitesse en het Openlucht Museum tot de herdenkingen rondom de Tweede Wereldoorlog (Airborne) en de John Frostbrug als icoon.

- *Bereikbaarheid*

Tot slot wordt binnen het thema bereikbaarheid de (centrale) ligging het meest genoemd als een van de belangrijkste kenmerken van Arnhem. De trolleybussen staan op de tweede plek en daarna volgen goede bereikbaarheid en goede verbindingen via het openbaar vervoer.

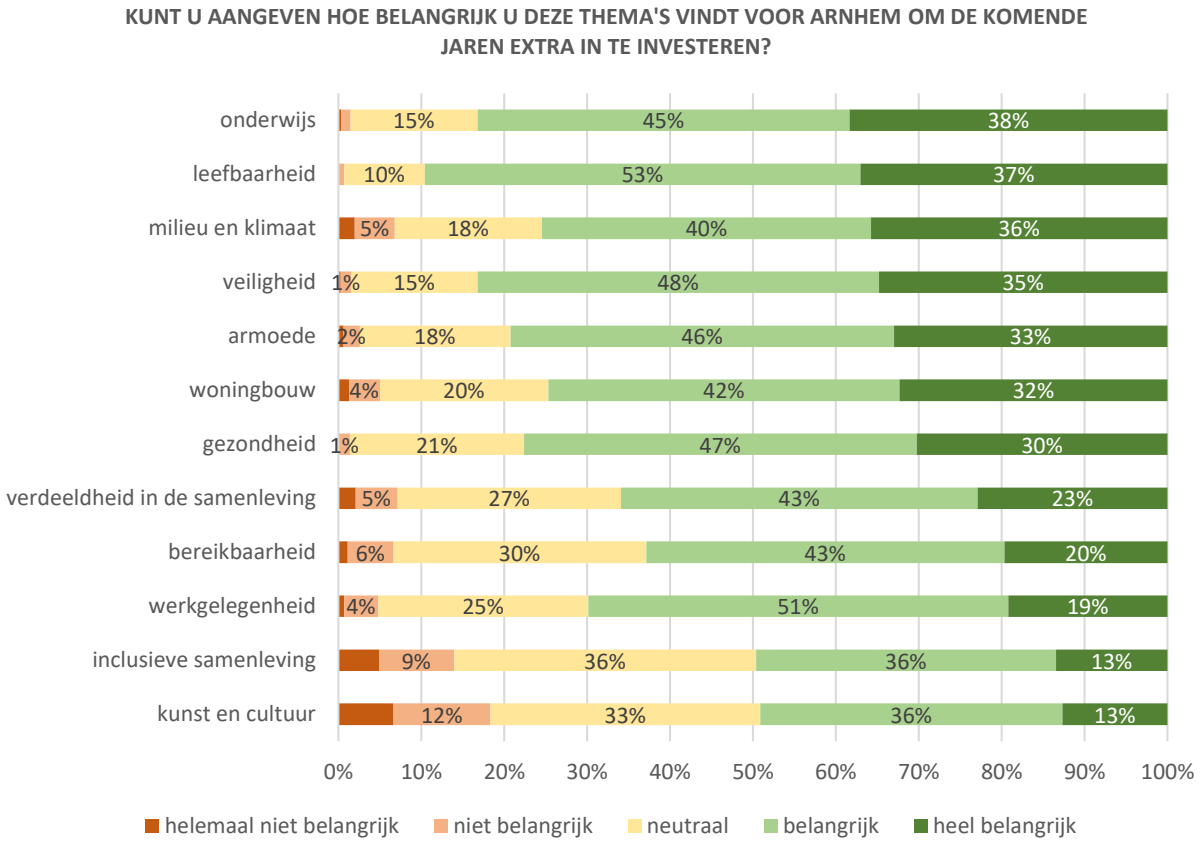
De wordcloud op de volgende pagina vat de door het Digipanel gegeven antwoorden op de vraag 'wat zijn volgens u de twee belangrijkste kenmerken van Arnhem?' visueel samen.

Figuur 1. Wat zijn volgens u de twee belangrijkste kenmerken van Arnhem? n=1.084, in totaal 2.038 antwoorden

3 Belangrijke beleidsthema's

Onderwijs, leefbaarheid en milieu en klimaat het belangrijkst volgens het Digipanel
De grootste groep Digipanelleden vindt het heel belangrijk om te investeren in onderwijs (38%). Kort daarop volgen de thema's leefbaarheid (37%), milieu en klimaat (36%) en veiligheid (35%). Over het thema leefbaarheid is de meeste overeenstemming: negen op de tien Digipanelleden vindt dit thema belangrijk of heel belangrijk. Het minst vaak noemen Digipanelleden de thema's kunst en cultuur (13%) en inclusieve samenleving (13%) als (heel) belangrijk om in te investeren. Zie figuur 2 en bijbehorende tabel 1.[1]

Figuur 2. De belangrijkste thema's om de komende jaren in te investeren volgens Digipanelleden (n=1.161)

[1] De tabel is toegevoegd zodat screenreaders die gebruikt worden door blinden en slechtzienden de resultaten goed kunnen lezen.

Tabel 1. De belangrijkste thema's om de komende jaren in te investeren volgens Digipanelleden (n=1.161)

	helemaal niet belangrijk	niet belangrijk	neutraal	belangrijk	heel belangrijk
kunst en cultuur	7%	12%	33%	36%	13%
inclusieve samenleving	5%	9%	36%	36%	13%
werkgelegenheid	1%	4%	25%	51%	19%
bereikbaarheid	1%	6%	30%	43%	20%
verdeeldheid in de samenleving	2%	5%	27%	43%	23%
gezondheid	0%	1%	21%	47%	30%
woningbouw	1%	4%	20%	42%	32%
armoede	1%	2%	18%	46%	33%
veiligheid	0%	1%	15%	48%	35%
milieu en klimaat	2%	5%	18%	40%	36%
leefbaarheid	0%	1%	10%	53%	37%
onderwijs	0%	1%	15%	45%	38%

Digipanelleden besteden 1 miljoen euro het liefst aan verbeteren van de leefbaarheid
'Stel, u heeft 1 miljoen euro te besteden om van Arnhem een betere stad te maken. Waar zou u dit geld aan uitgeven?' Als antwoord op deze vraag geven de meeste Digipanelleden aan om dit bedrag uit te geven aan de leefbaarheid van Arnhem. Een deel richt zich op groen. Een ander deel focust op het verbeteren van bepaalde wijken.

"Verbeteren van de leefbaarheid in (achterstand)wijken. Leer van het verleden en zie wat bijvoorbeeld een financiële injectie betekend heeft voor een wijk als Klarendal. Van een achterstandswijk tot een hippe woonomgeving voor zowel nieuwe als de oorspronkelijke bewoners."

Verder zou een groot deel van de Digipanelleden een miljoen uitgeven aan het bestrijden van armoede in de stad. Een deel legt de focus op betaalbare woningen en gezondheidzorg. Een ander deel vindt vooral kansengelijkheid belangrijk.

"Armoede bestrijden door wellicht een werkgroep met een goede doorsnede van de samenleving hierover met elkaar in gesprek te laten gaan en als een soort denktank te laten fungeren. En daar geld aan te besteden, wellicht samenwerking met Collectief Kapitaal[2]."

Andere Digipanelleden zetten een miljoen euro liever in om de klimaatdoelstellingen te halen. Ook zien een aantal leden kansen om uitgaven aan klimaat en duurzaamheid te combineren met andere thema's die tegelijkertijd aangepakt kunnen worden, zoals leefbaarheid en armoede.

[2] Zie Collectief Kapitaal.

“Ik zou alles uitgeven aan klimaat en duurzaamheid, maar wel op zo’n manier dat andere problemen mee opgelost worden (wijken vergroenen met eetbare planten waardoor iedereen beschikking heeft over gezond eten, huizen isoleren van bewoners die dit niet kunnen betalen, leefbaarheid wordt sowieso beter met vergroening, meer sociale cohesie in buurtmoestuinen, etc.).”

Weer een ander deel van de Digipanelleden willen het geldbedrag uitgeven aan woningbouw. Digipanelleden vinden betaalbare woningen en een goede doorstroom belangrijk.

“Betaalbare woningen voor eenpersoonshuishoudens, zodat grotere huizen vrij kunnen komen voor gezinnen.”

Als het moet, geven Digipanelleden de voorkeur aan bezuinigen op kunst en cultuur
Digipanelleden noemen kunst en cultuur relatief vaak als een mogelijke kans om te bezuinigen. Veel Digipanelleden geven in hun antwoord hierbij wel aan dat ze dit een vervelende bezuiniging vinden.

“Kunst en cultuur is belangrijk, maar er is al veel geld aan uitgegeven. In de huidige situatie van armoede voor veel bewoners mag het denk ik wat soberder, bijvoorbeeld verbouwing theater. Dat moet gebeuren maar na een nieuw Musis en Focus is een sobere en bescheiden verbouwing gepast.”

Verder noemt een groot deel van de Digipanelleden het thema klimaat en duurzaamheid om op te bezuinigen als het moet. Hoewel dit ook een thema is waarin veel Digipanelleden juist graag extra uitgaven naar toe zien gaan, vindt een andere groep dat de uitgaven van Arnhem een druppel op de gloeiende plaat zijn.

“Met kritisch kijken naar alles wat onder de noemer klimaat valt en vervolgens terughoudend zijn met geld daarvoor. Het lijkt een wedstrijd te worden van het beste jongetje van de klas! Als gemeente zelf zou ik zelf soberheid aanwenden in bijvoorbeeld recepties, vergoedingen, subsidies en alle representatieve zaken.”

Ook zien sommige Digipanelleden kansen om te bezuinigen op allerlei soorten subsidies. Deze subsidies raken meerdere beleidsthema’s en de Digipanelleden willen hier via twee manieren op bezuinigen. De eerste manier die genoemd wordt is het helemaal schrappen van bepaalde subsidies. Digipanelleden noemen bijvoorbeeld subsidies voor bedrijven, culturele instellingen en duurzaamheidssubsidies. Panelleden geven bijvoorbeeld aan dat bedrijven die subsidies niet nodig hebben om financieel gezond te blijven, of noemen dat bedrijven geen subsidies zouden moeten krijgen als ze niet aan de klimaateisen voldoen.

“Ik zou bezuinigen op het geven van subsidies aan individuen en instellingen die voldoende draagkracht hebben om zelf te investeren. Dus geen algemene subsidies verstrekken, maar alleen met een duidelijke doelgroep voor ogen.”

“Stoppen met subsidies voor bedrijven en projecten met fossiele energie: meer hergebruik, minder vernieuwing (bijvoorbeeld voor woningenproject Kronenburg). Hogere belastingen voor vervuilende bedrijven & getrapte belastingen naar inkomen.”

Ten slotte zouden sommige Digipanelleden willen bezuinigen op ambtenaren. Ze zouden graag minder bureaucreatie zien, waardoor het ambtenarenapparaat kleiner kan worden in hun ogen. Ze zien mogelijkheden door bepaalde controles of administratieve handelingen af te schaffen.

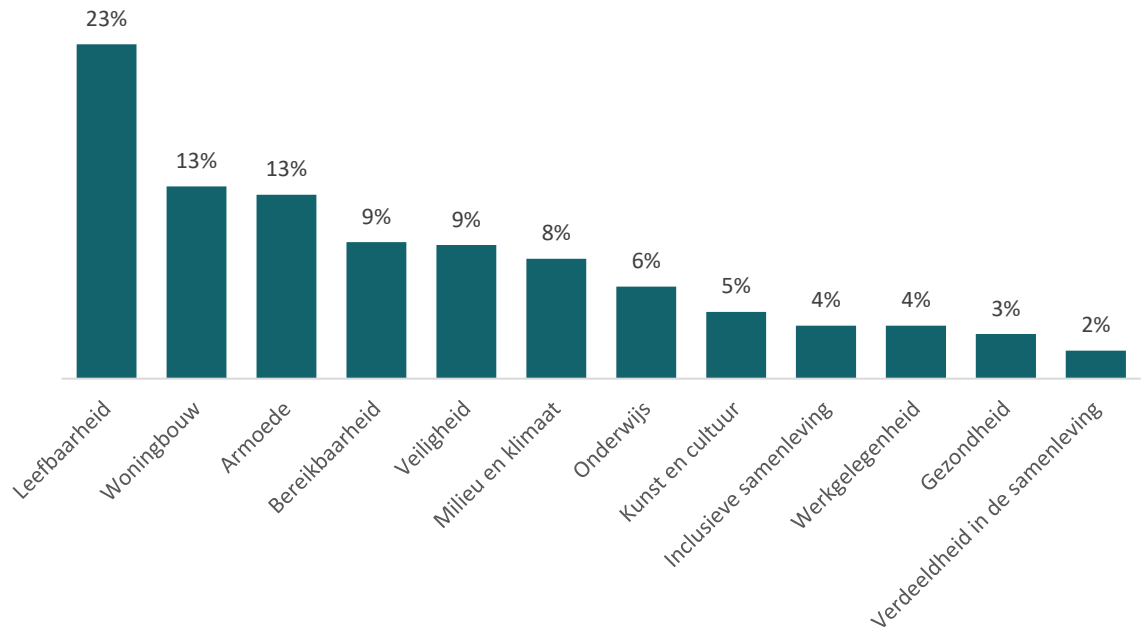
“Verder zou ik bezuinigen op het ambtenarenapparaat door controle op bijvoorbeeld werklozen af te schaffen en überhaupt door uit te gaan van het goede van de mens en niet van het slechte.”

4 Adviezen aan het college

Aan de Digipanelleden is gevraagd welk advies ze het college willen geven over de aanpak van de thema's die ze belangrijk vinden. Bijna 900 Digipanelleden hebben een advies opgeschreven. De adviezen zijn opgedeeld in inhoudelijke adviezen die betrekking hebben op specifieke beleidsthema's en adviezen die meer algemeen van aard zijn – bijvoorbeeld omdat het gaat over het betrekken van inwoners en de politiek-bestuurlijke cultuur in Arnhem.

4.1 Inhoudelijke adviezen

Inhoudelijke adviezen gaan vooral over leefbaarheid, woningbouw en armoede
Als eerste stap in de analyse hebben we de inhoudelijke adviezen van Digipanelleden gegroepeerd per thema's (waar gaat het advies inhoudelijk over?). Het gaat om een ruwe indeling – veel adviezen hebben een overlap. Figuur 3 moet daarom alleen als indicatie worden beschouwd. Hieronder worden de drie meest genoemde thema's waarop Digipanelleden advies hebben gegeven uitgelicht. Het totaaloverzicht van adviezen is te vinden in de open antwoorden bijlage van dit rapport.

Figuur 3. Adviezen aan het college onderverdeeld naar thema's – sommige antwoorden zijn onderverdeeld in meerdere thema's, waardoor het totaal meer dan 100% is (n=877)

- *Leefbaarheid*

De meeste Digipanelleden (23%) geven advies over onderwerpen binnen het thema leefbaarheid. Digipanelleden leggen de grootste nadruk op groen. Digipanelleden adviseren met name om te (blijven) focussen op meer groen en ervoor te zorgen dat dit altijd bovenaan de agenda staat.

"Ga door met vergroenen: verharding eruit, groen erin. Dicht gaten in de lanen. De Singels worden eindelijk weer mooi!"

“Breng nog meer groen de stad in: sedumdaken, tegels vervangen voor groen.”

Enkele respondenten geven een tegenovergesteld advies en vinden dat groen niet altijd de focus moet hebben.

“Zet groen niet altijd helemaal bovenaan, maar maak echt integrale plannen.”

Digipanelleden adviseren ook over de samenhang tussen leefbaarheid en de andere thema’s. Digipanelleden geven aan dat leefbaarheid afhankelijk is van onderwerpen zoals woningbouw, armoede, onderwijs, veiligheid en bereikbaarheid.

“Focus op de menselijke en gemeentelijk schaal. Pak de tastbare dingen aan die de stad leefbaar maken, zoals betaalbare woningen, goed onderwijs, aantrekkelijke cultuur, een mooi straatbeeld en parken.”

“Wanneer we thema’s als duurzaamheid, cultuur, onderwijs en leefklimaat aanpakken wordt de stad vanzelf wat veiliger. Zorg voor kleine voedselbossen in parken en openbaar groen, zodat het openbaar groen ook bruikbaar wordt voor de burger, en de inwoners er zelf beter voor zullen zorgen.”

Digipanelleden geven ook adviezen over bepaalde wijken. Deze adviezen zijn voornamelijk gericht op het verbeteren van achterstandswijken of een wijkgerichte aanpak in samenspraak met de inwoners opzetten.

“Per wijk in Arnhem bezien wat en waar van toepassing is en dan met een wijkinitiatief actie ondernemen.”

“Het is opmerkelijk dat ik veel lees over tegelwippen en vergroening van de binnenstad, maar in de nieuwe buurten in Schuyfgraaf worden niet of nauwlijks bomen gepland en in de tuinen verschijnen alleen maar meer tegels en kunstgras.”

- *Woningbouw*

Als het gaat om woningbouw adviseren Digipanelleden om in te zetten op meer woningbouw, een goede doorstroom, betaalbare woningen en een integrale aanpak.

“Betaalbare woningbouw heeft mijns inziens prioriteit. Door woningbouw voor 1- en 2-persoonshuishoudens gericht op ouderen, komen er grotere woningen vrij. Hierdoor ontstaat in oudere wijken, verjonging van de bewoners, waardoor ook bestaande scholen hun leerlingenaantal zullen zien stijgen.”

“Bouw comfortabele seniorenwoningen in veilige buurt zodat het voor oudere aantrekkelijk wordt om een groot huis hiervoor in te ruilen.”

Ook geven Digipanelleden adviezen over de mate waarin hoogbouw moet worden ingezet. Een deel van de Digipanelleden adviseert om grootstedelijk te denken en meer hoogbouw te realiseren.

"Ik vind dat Arnhem veel grootstedelijker moet denken. Neem een voorbeeld aan Berlijn. Zorg voor veel meer "echte" architectonische hoogbouw, bijvoorbeeld op het ENKA terrein, bij de Westervoortsedijk of op de Kleefse Waard. Combineer dit met creatieve hotspots en zorg dat toeristen/dagjesmensen zich over de hele stad verspreiden."

"Echte hoogbouw met name in nieuw ontwikkelde stadswijken zoals Spoorzone, Rijnwijk, station Zuid."

Een ander deel van de Digipanelleden adviseert juist om niet te focussen op hoogbouw.

"Aanvaard dat Arnhem een provinciestad is, gekenmerkt door laagbouw. Maak er geen Manhattan van, dat lukt toch niet."

"Woningbouw vind ik belangrijk om in te investeren als het gaat om duurzaam bouwen van kleine huizen in bestaand gebied. Dus niet in groene gebieden en geen kasten van huizen, dat kan gewoon niet meer in deze tijd vind ik."

- *Armoede*

Digipanelleden adviseren om armoede te bestrijden door middel van een integrale aanpak. Zij geven aan: "Het begint bij investeren in onderwijs en betaalbare woningen." Digipanelleden geven aan dat dit niet alleen respectvol is, maar ook lagere zorgkosten tot gevolg heeft. Verder kan armoede bestrijden er ook toe leiden dat de tweedeling in de samenleving kleiner wordt, zo geven zij aan:

"Armoede en gezondheid hangen direct met elkaar samen. Investeer in goede praktische hulpverlening bij schulden. Bied arme gezinnen met kinderen extra financiële steun. Investeer in een gezonde jeugd, maak ze financieel wijs. Ondersteun ouders bij het opvoeden voordat er problemen zijn, dat betekent preventie en normaliseren. Maak de ouders van nu sterk door laagdrempelige (online) voorlichting, en een plek en community waar ze met hun vragen terecht kunnen."

"Mensen uit de armoede helpen geeft hun eigenwaarde en zelfbeschikking terug en werkt door op allerlei andere thema's zoals gezondheid, leefbaarheid en verdeeldheid"

Digipanelleden uiten ook nieuwe ideeën om armoede te bestrijden. Zo zou er extra ondersteuning via bijvoorbeeld ruimhartige schuldhulpverlening ingezet kunnen worden of

kunnen dagelijkse uitgaven goedkoper gemaakt worden zoals het openbaar vervoer gratis maken voor lage inkomens.

"Ook openbaar vervoer is belangrijk, en wordt alsmaar duurder: start een proef om mensen met een laag inkomen gratis in de bus te laten rijden."

"Werk aan de verborgen armoede zowel met ondersteuning voor opleidingen (zodat men meer kans maakt op de arbeidsmarkt) als met een ruimhartige schuldhulp. Geef mensen echte oplossingen en begeleiding. Dat vergroot de kans dat ze er uit komen. En in het kielzog zal gezondheid en sociale veiligheid ook verbeteren. (hoop ik)."

4.2 Algemene adviezen

Algemene adviezen: pak problemen aan, betrek inwoners en toon bestuurlijke daadkracht

De algemene adviezen bestaan vooral uit oproepen tot actie, adviezen om inwoners meer te betrekken, of opmerkingen over de bestuurlijke insteek of de visie van het huidige college.

- *Actiekreten*

Verschillende Digipanelleden roepen in korte kreten op tot actie. Deze adviezen gaan vaak gepaard met een dringende of kritische ondertoon.

"Betere plannen, problemen aanpakken met goede oplossingen. Geen pappen en nathouden."

Het overige deel wil het college met hun advies vooral een hart onder de riem steken, en adviseert hen om de huidige koers vast te houden.

"Ga verder met de al ingeslagen weg."

- *Inwoners betrekken*

Digipanelleden adviseren het college om (meer) te luisteren naar inwoners en om (meer) met hen in gesprek te gaan. Digipanelleden vinden dat inwoners betrekken ervoor zorgt dat nieuw beleid beter aansluit op de wensen van de burgers.

"Werk samen met groepen uit de bevolking om mee te helpen aan de veranderingen. Zo maak je het echt een thema voor de burgers en heb je directe feedback. Wees open en duidelijk wat er gedaan wordt. Transparante overheid is een must."

"Ik ben leerkracht en heb dagelijks te maken met de aankomende pubers. Graag eens echt gaan praten en luisteren naar leerkrachten, zij kunnen u heel goed vertellen wat nu echt belangrijk is!!!"

- *Bestuurlijke insteek*

Een deel van de Digipanelleden maakt opmerkingen over de bestuurlijke insteek van het huidige college. Digipanelleden adviseren het college om duidelijke kaders te stellen en de impact op de lange termijn mee te nemen bij het opstellen van nieuw beleid. Ook worden er adviezen gegeven over de stijl van besturen.

"Durf impopulaire maatregelen te nemen t.b.v. verbeteren samenleving. Bijv. bezuinigen op cultuur om armoede te bestrijden of bereikbaarheid minder te maken om vergroening mogelijk te maken."

Ook adviseert een enkeling over hoe het college eventueel gedrag van inwoners kan veranderen:

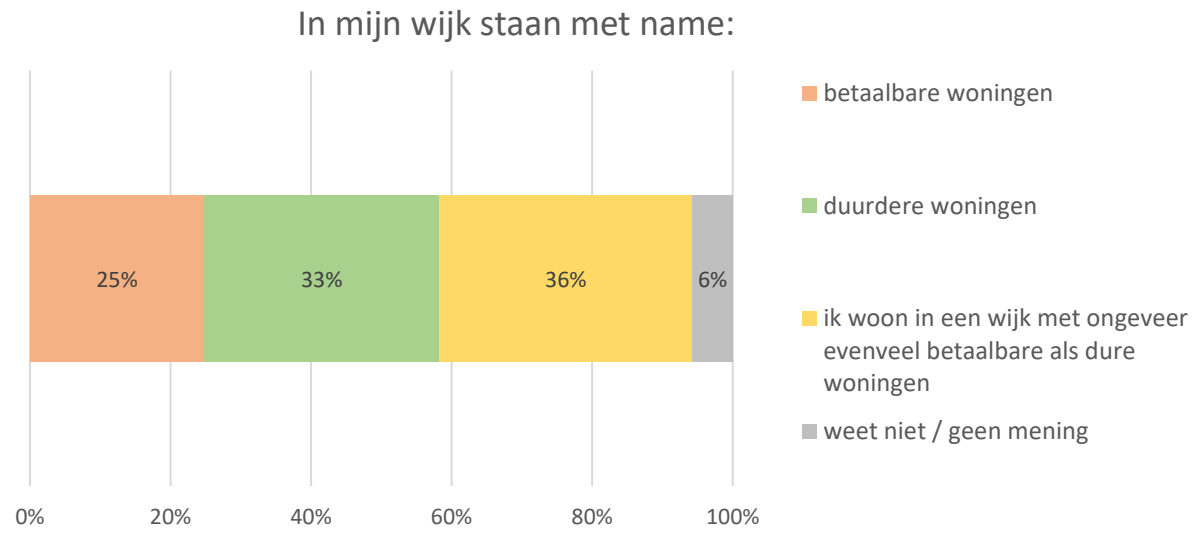
"Zorg voor een positieve prikkel om gedrag van inwoners te veranderen. Geef bijvoorbeeld docenten, politie, verpleegkundigen gratis gas en electra."

5 Adviezen over het spreiden van woningen en opvang kwetsbare inwoners

Aan Digipanelleden is ook advies gevraagd over twee specifieke vragen. Deze gaan over de spreiding van woningen voor verschillende inkomensgroepen en over de spreiding van voorzieningen voor kwetsbare inwoners. Het gaat dan bijvoorbeeld om buurthuizen, opvang van kwetsbare inwoners zoals daklozen, ex-gedetineerden, vluchtelingen en inwoners met een psychiatrische aandoening.

5.1 Spreiding woningen

Eerst is gevraagd naar de huidige samenstelling van de wijk waar Digipanelleden wonen (zie Figuur 4, Tabel 2). Eén derde van de Digipanelleden geeft aan in een wijk met duurdere woningen te wonen. Hier staat tegenover dat een kwart van de Digipanelleden aangeeft in een wijk met betaalbare woningen te wonen. Het overige deel (36%) geeft aan in een wijk met ongeveer evenveel betaalbare als dure woningen te wonen.

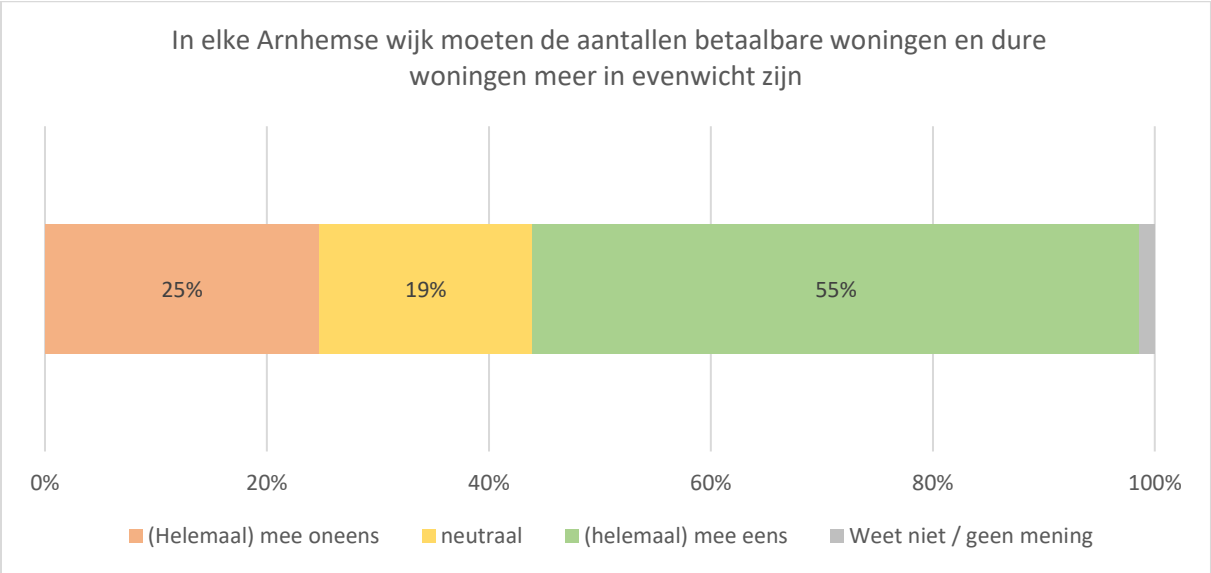
Figuur 4. De samenstelling van woningen in de eigen wijk volgens Digipanelleden (n=1.161)

Tabel 2. De samenstelling van woningen in de eigen wijk volgens Digipanelleden (n=1.161)

	Aantal	Percentage
betaalbare woningen	288	25%
duurdere woningen	388	33%
ik woon in een wijk met ongeveer evenveel betaalbare als dure woningen	419	36%
weet niet / geen mening	66	6%

55% van de Digipanelleden is het eens met de stelling dat in elke Arnhemse wijk de aantallen betaalbare en dure woningen meer in evenwicht moeten zijn (Figuur 5, Tabel 3). Digipanelleden zijn het hier vaker mee eens als ze vinden dat ze in een wijk wonen met meer betaalbare woningen of evenveel betaalbare als duurdere woningen (61% / 57,8%). Van de

Digipanelleden die vinden dat ze in een wijk met meer duurdere woningen wonen, is het 47% eens met deze stelling.

Figuur 5. De mening van Digipanelleden over de spreiding van het aantal betaalbare woningen en dure woningen in alle wijken (n=1.161).

Tabel 3. De mening van Digipanelleden over de spreiding van het aantal betaalbare woningen en dure woningen in alle wijken (n=1.161).

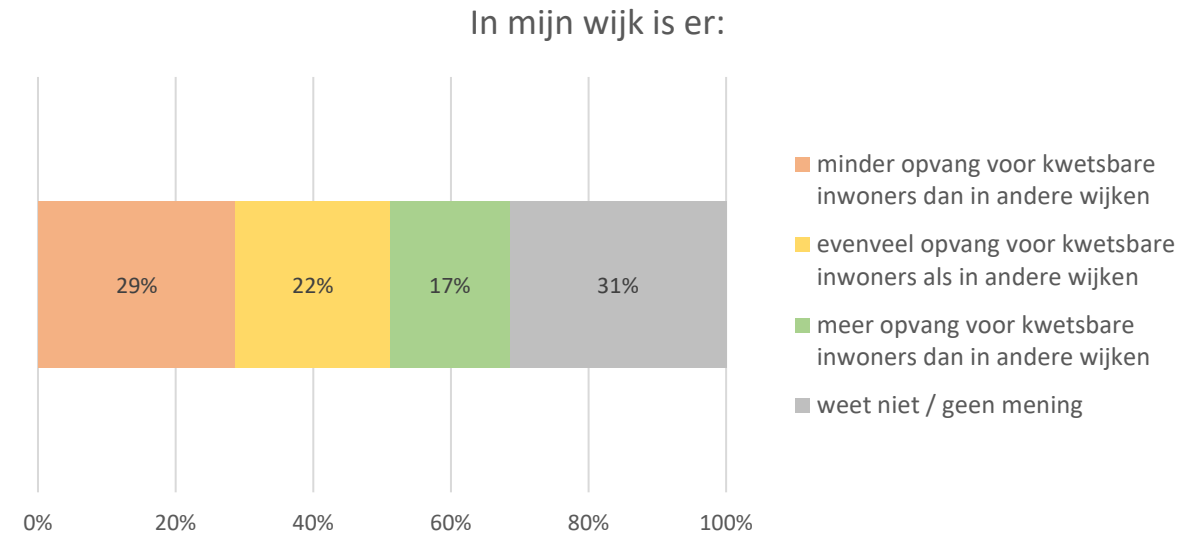
	(helemaal) mee oneens	neutraal	(helemaal) mee eens	Weet niet / geen mening
In elke Arnhemse wijk moeten de aantallen betaalbare woningen en dure woningen meer in evenwicht zijn	25%	19%	55%	1%

5.2 Spreiding opvang kwetsbare inwoners

Zoals gezegd is aan Digipanelleden gevraagd hoe zij de opvang voor kwetsbare inwoners in hun wijk ervaren in vergelijking met andere wijken. Er zijn twee stellingen voorgelegd:

- *"In mijn wijk is er meer opvang van kwetsbare inwoners dan in andere wijken."*
- *"Het spreiden van de opvang van kwetsbare inwoners over de stad is goed, ook als dat betekent dat er meer opvang in mijn eigen wijk plaatsvindt."*

Uit de antwoorden op de eerste stelling blijkt dat de grootste groep respondenten (29%) het idee heeft dat er minder opvang voor kwetsbare inwoners in hun eigen wijk is in vergelijking met andere wijken (Figuur 6, Tabel 4). Hier tegenover staan respondenten (17%) die het idee hebben dat er meer opvang voor kwetsbare inwoners is in hun wijk dan in andere wijken.

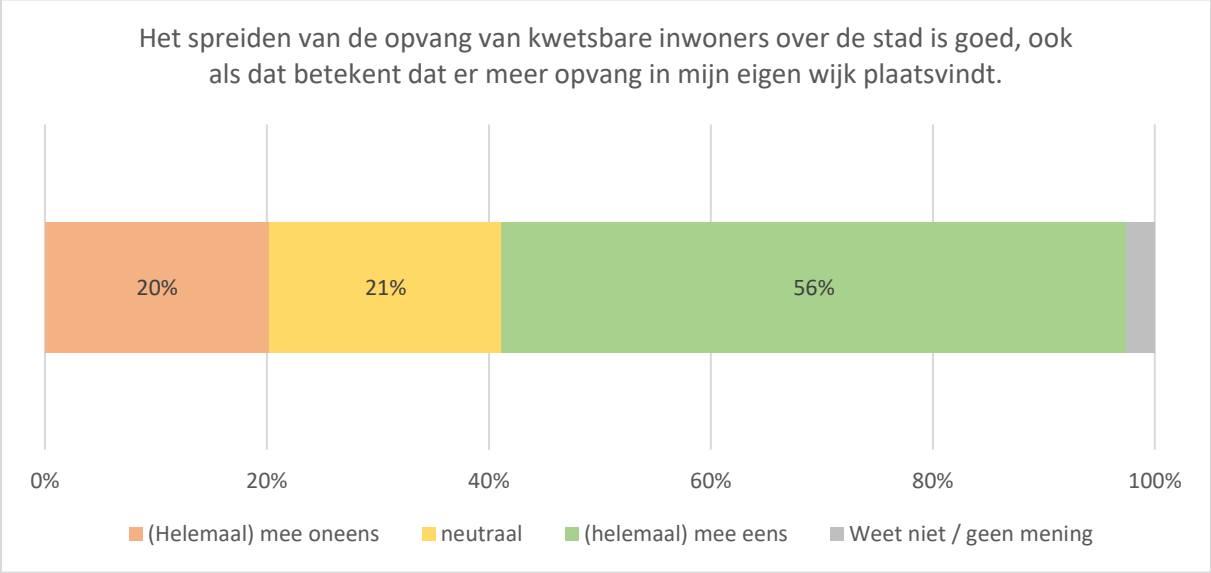

Figuur 6. De mate van opvang kwetsbare inwoners in de eigen wijk volgens Digipanelleden (n=1.161)

Tabel 4. De mate van opvang kwetsbare inwoners in de eigen wijk volgens Digipanelleden (n=1.161)

	Aantal	Percentage
minder opvang voor kwetsbare inwoners dan in andere wijken	334	29%
evenveel opvang voor kwetsbare inwoners als in andere wijken	260	22%
meer opvang voor kwetsbare inwoners dan in andere wijken	202	17%
weet niet / geen mening	365	31%

De meerderheid van de Digipanelleden (56%) staat positief tegenover het spreiden van de opvang van kwetsbare inwoners over de stad. 20% is negatief. Het maakt hierbij niet uit of Digipanelleden vinden dat ze in een wijk wonen waar al meer of juist minder opvang van kwetsbare inwoners is: voor beide groepen geldt dat 56% positief tegenover het spreiden van opvang van kwetsbare inwoners over de stad is.

Figuur 7. De mening van Digipanelleden over de spreiding van opvang kwetsbare inwoners in de stad (n=1.161).

Tabel 5. De mening van Digipanelleden over de spreiding van opvang kwetsbare inwoners in de stad (n=1.161).

	(helemaal) mee oneens	neutraal	(helemaal) mee eens	Weet niet / geen mening
Het spreiden van de opvang van kwetsbare inwoners over de stad is goed, ook als dat betekent dat er meer opvang in mijn eigen wijk plaatsvindt.	20%	21%	56%	3%

5.3 Adviezen

Aansluitend op de voorgaande vragen is Digipanelleden gevraagd om advies te geven voor de opvang van kwetsbare inwoners en de spreiding van betaalbare en dure woningen over de stad.

- *Kwetsbare inwoners*

Om kwetsbare inwoners goed op te vangen adviseren Digipanelleden om een goed afgebakend plan te hebben om dit te realiseren. Er moet ingezet worden op gerichte plaatsing van de inwoners en dit moet worden gedaan in samenspraak met omwonenden.

"Biedt meer opvang in sterke (duurdere) wijken. Maak een goed gemotiveerd en duidelijk verdeelplan (met de nodige flexibiliteit) over de spreiding, biedt inspraak en leg het vast zodat iedereen weet waar hij/zij aan toe is."

Een ander deel van de Digipanelleden benoemt dat spreiding van kwetsbare inwoners kan helpen meer oog voor elkaar te hebben:

"Belangrijk dat we weer wat meer door elkaar leven en daarom ook oog voor elkaar hebben/met elkaars situatie in aanraking komen. Polarisatie ontstaat als je in een wijk woont met alleen meer hele dure koopwoningen en de ander in een wijk met sociale huur. Dan ontstaan gescheiden werelden die elkaar niet meer kunnen vinden."

Digipanelleden adviseren dat goede begeleiding belangrijk is bij het spreiden van kwetsbare inwoners.

"Ik denk dat begeleiding van deze mensen belangrijk is. Als je ze zonder dit in een willekeurige wijk neerzet gaat het zeker fout. Respect moet van beide kanten komen."

Er zijn ook Digipanelleden die aangeven huiverig te zijn om kwetsbare inwoners meer te spreiden over de wijken. Het kan volgens hen leiden tot bepaalde mate van overlast of verloedering.

"Een relatieve kleine groep sociaal zwakkeren in een villawijk of andersom werkt niet. De sociale verschillen moeten niet te groot zijn om door de meerderheid geaccepteerd te worden. Spreiding is heel belangrijk, maar er moet ergens een evenwicht zijn."

- *Betaalbare/duurdere woningen*

Een deel van de Digipanelleden adviseert om flink in te zetten op de spreiding van betaalbare en dure woningen in de stad. Dit kan gedaan worden door betaalbare woningen niet te verbouwen naar onbetaalbare woningen of in te zetten op de bouw van sociale huurwoningen. Ook worden er oplossingen voorgesteld zoals inzetten op flexwoningen:

"Maak (ambtelijke) ruimte met buurgemeentes voor flexwoningen zodat deze geplaatst kunnen worden rond Arnhem. Flexwoningen zouden betaalbaar en te huur moeten zijn, voor alle leeftijden, met een goede juridische basis."

Een ander deel van de Digipanelleden zet vraagtekens bij het überhaupt kunnen realiseren van betaalbare woningen als gemeente.

"De verhouding betaalbare/dure woningen hangt sterk samen met de plek: in een groene omgeving zijn woningen daardoor automatisch duurder. Het streven naar een balans tussen betaalbaar/duur moet hierom geen doel op zich zijn. Door per wijk/buurt te kijken wat een reële verhouding is ontstaan de meest natuurlijke en logische oplossingen."

1 Wat zijn volgens u de twee sterkste kenmerken van Arnhem?

Cultuur
de gemeente of de stad? onduidelijke vraag. Arnhem is een complete stad
Groen/Grijs
Kunst en cultuur
Natuur, stadsparken
"Bekijkdingen" en historie
"De Genoeglijkste
"grote stad" met "dorpse" kenmerken als schaal, bereikbaarheid en voorzieningenniveau
"Het (Veluwe)groen via de stadsparken bijna in het Centrum
"provinciale stad" (wel alle voorzieningen, maar verder gewoon beetje menselijke maat stad)
(nog) groene stad
(nog) kleinschalig - houden zo!
(nog) veel parken binnen de stad
(Nog) Voldoende cultuur
(toenemende) aandacht voor duurzaamheid en diversiteit
.
7 straatjes met aparte winkeltjes.
A bridge too far
wereldstad' in diversiteit, aanbod, beleving, cultuur
"Ontzettend leuke stad voor het dorp dat het is"
Aan de rand van de Veluwe
Aan de Rijn
aandacht van burgervader.
aandacht voor de groene stad
Aandacht voor klimaatadaptatie / laadinfrastructuur ed.
Aangenaam
Aangenaam
aangename schaalgrootte
Aanleg en onderhoud fietspaden
Aanpak drugscriminaliteit
aantrekkelijk centrum
Aantrekkelijk centrum
aantrekkelijk om te bezoeken bezienswaardigheden enz voldoende
Aantrekkelijke binnenstad
Aantrekkelijke binnenstad
Aantrekkelijke binnenstad
aantrekkelijke stad met veel natuur (Rijnoevers, Meinerswijk), parken (Sonsbeek e.o.) en de Veluwe dichtbij
Aantrekkelijke winkelgebied en groen wandelgebied naast elkaar centrum en sonsbeek
Aardige binnenstad
Aardige mensen
Actieve mensen
activiteiten,gezelligheid
Afwisselende landschappen
Afwisseling
Ahmed Marcouch
Aim struggling with this wall
Airborne

Airborn-monument
Akzo
algemene leefbaarheid
Alle faciliteiten aanwezig
alle voordelen van een grote stad, rijk cultureel aanbod
Alle voorziening maar geen hele grote stad
Alles binnen handbereik
Alles is voorhanden: winkels, voorzieningen
Als bestuur: gemeenteraad niet altijd even zichtbaar, de burgemeester wel
Als stad mooi gelegen aan de voet van de Veluwe
altijd in ontwikkeling
ambtenaren
Anker in en voor regio
Architectuur
Architectuur: nieuwe gebouwen
Armoede
Arnhem een groene stad
Arnhem heeft veel bezienswaardigheden
Arnhem heeft veel natuur om zich heen en tot in het centrum
Arnhem Noord en haar mooie klassieke binnenstad.
Arnhem noord prettig wonen
Arnhem parkenstad
Arnhem spant zich enorm in om de kwetsbare inwoners te ondersteunen
Arnhem staat bekend als groene stad
Assertiviteit bewoners, gebrek aan ontzag voor autoriteiten
atmosfeer binnenstad
Attracties zoals Burgers Bush, Openlucht Museum
Authenticiteit
Authentiek
Authentieke stad
Bakstenen
Bedrijvigheid
behoud van natuur
Bekend om Vitesse
Bekendheid inzake operatie Market Garden
Bereikbaar
Bereikbaar
Bereikbaar
Bereikbaar
bereikbaar
Bereikbaar
Bereikbaarheid
Bereikbaarheid
Bereikbaarheid
Bereikbaarheid
Bereikbaarheid
Bereikbaarheid
Bereikbaarheid
Bereikbaarheid
bereikbaarheid met openbaar vervoer

Bereikbaarheid voor auto en openbaar vervoer
Bereikbaarheid, ligging t.o.v. andere steden, ook in Duitsland
Bereikbaarheid, plek van de stad in Nederland
Bereikbaarheid, trein, a12, a50
Bereikbare binnenstad
Besluiteloosheid m.b.t huizenbouw
Best een leuke binnenstad met de beek
Betaalbare gemeente
Betaald voetbal
betrokken
Betrokkenheid
Betrokkenheid bij de burgers via wijkteams
Binnenstad
binnenstad
binnenstad
binnenstad
Binnenstad
binnenstad
Binnenstad
Binnenstad
Binnenstad
Binnenstad
Binnenstad (horeca, cultuur e.d.)
Binnenstad onaantrekkelijk gemaakt
Binnenstad.
Bloeiende culturele sector.
Bos (Groen)
Bos en parken
Bos en Stad
Bosrijk
Bosrijk
Bosrijk en heuvelachtig
Bosrijk en parken
Bosrijk en parkrijk
bosrijk, park sonsbeek
Bosrijke omgeving
bossen
Bossen
Bossen in omgeving
Bouwstijl en de aandacht daarvoor
Bruisend
Bruisend centrum
bruisende en compacte binnenstad
Bruisende stad
Bureaucratie: alles volgens regeltjes die bewonersinitiatieven bemoeilijken/ontmoedigen.
Burgemeester
Burgemeester
Burgemeester Marcouch
Burgemeester op de juiste plaats
Burger zoo en openluchtmuseum

Burgerparticipatie
Burgers ZOO
Burgers zoo
Burgers Zoo
Burgers Zoo
Burgers Zoo
Burgers zoo
Burgers zoo
Burgers zoo
Burgers zoo
Burgers zoo /openlucht museum
Burgers zoo en OLM
Burgers zoo ennopenluchtmuseum
Busvriendelijk
cafe,s/restaurants
Centraaal station met verbindingen naar alle windstreken
Centraal
Centraal
Centraal
Centraal
Centraal Station is t mooiste van t land
centraal gelegen
centraal gelegen
Centraal gelegen
Centraal gelegen
Centraal gelegen
Centraal gelegen
Centraal gelegen
Centraal gelegen
Centraal gelegen
Centraal gelegen (midden Nederland)
Centraal gelegen in het land aan wegen en spoorlijnen.
Centraal gelegen in Nederland met voldoende groen in de buurt
Centraal gelegen stad met natuur wonen en recreatie
centraal gelegen voor mensen uit noord-rijnwestfalen
Centraal gelegen, goed bereikbaar
Centraal gelegen, groene stad
Centraal in het land
Centraal in Nedeland
Centraal in Nederland.
centraal in NL
Centraal tussen bos, hei en vennen: dat maakt ons open en uitnodigend.
centraal voor regio
Centrale / gunstige ligging in Nederland
Centrale ligging
Centrale ligging
centrale ligging
centrale ligging
Centrale ligging
Centrale ligging
Centrale ligging

Centrale ligging
centrale ligging
Centrale ligging
Centrale ligging
Centrale ligging
Centrale ligging
Centrale ligging
centrale ligging
centrale ligging
Centrale ligging
Centrale ligging
Centrale ligging boven zeeklimaatstijgingsniveau
Centrale ligging en infra
centrale ligging in het land
Centrale ligging in Nederland
Centrale ligging in Nederland
Centrale ligging in provincie en land.
Centrum
Centrum
Centrum : winkelen en evenementen
Centrum met winkels en horeca
Centrumstad
Combi stad en natuurlijke omgeving (Veluwezoom etc.)
Combinatie stad en natuur(omgeving)
compact
Compact
Compact
Compact autoloos centrum
compact centrum waar je leuk kunt winkelen
Compact centrum, gemoedelijk
Compact centrum, gezellig en niet te 'groots'
compact gezellig centrum
Compact historisch stadscentrum
compacte binnenstad
compacte binnenstad
Compacte binnenstad
compacte stad, gezellige sfeer
Compleet qua voorzieningen
complete stad
Complete stad
Concentratie voorzieningen binnenstad
Connectie met parken en natuur
Consequent
creatief
Creatief
Creatief
Creatief
Creatieve stad
Creatieve stad
Creativiteit

Creativiteit
Creativiteit
Creativiteit
Creativiteit
Creativiteit door creatieve opleidingen
Criminaliteit
Criminele stad
Cultureel
Cultureel
Cultureel aanbid
Cultureel aanbod
Cultureel aanbod
Cultureel aanbod
Cultureel en creatief
cultureel erfgoed
cultureel innovatief
culturele aanbod
Culturele aanbod
Culturele activiteiten en voorzieningen
Culturele instellingen
Culturele stad
Culturele stad
Culturele voorzieningen
Cultuur
cultuur
Cultuur
Cultuur
cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur
cultuur
Cultuur
Cultuur
cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur
cultuur
cultuur
cultuur
Cultuur
Cultuur
cultuur
cultuur

Cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur & natuur
cultuur (historie, modestad)
Cultuur (theater, bands, etc.)
Cultuur in Arnhem-Noord
Cultuur natuur rivier
Cultuur op hoog niveau
cultuur/natuur sterk
Cultuuraanbod
cultuurinstellingen
cultuursector
cultuurstad
cultuurstad
Daadkrachtige burgermeester
Dat er een stad noord en zuid is
Dat het geen Universiteitsstad is.
De (culturele) evenementen
De (groene) vinger structuur
de 'Arnhemse maat'!
De aanwezigheid can de Rijn
De aanwezigheid van het vele groen: de parken
De aanwezigheid van Introdans.
De bereikbaarheid
De bereikbaarheid
De bereikbaarheid door goede aansluiting op het (snel)wegennet en het spoor
de binnenstad
De binnenstad
de bossen er omheen
De brug (Mandela brug)
De bruggen
De Burgemeester.
de burger centraal
De burgervader met zijn PR voor de stad
De combinatie van oude architectuur met het nieuwe deel boven de Rijn
De cultuur
De cultuur in de vorm van makers en plekken (Musis, Rozet etc...)
De diversiteit aan landschap en natuur rond Arnhem.
De geografische ligging.
De gezellige binnenstad
De gezelligheid
De goede bereikbaarheid
De groene omgeving
de groene omgeving
De groene omgeving.
De groene parken en omgeving
De groene vingerstructuur
de grootte - niet te klein, niet te groot

De grote hoeveelheid groen
de grote stadsparken
De gunstige ligging aan de Rijn en de rand vd Veluwe
de gunstige ligging t.o.v. Duitsland en de Randstad
De heuvels en de prachtige groene omgeving/landgoederen.
De John Frostbrig
de John FrostBrug
De kunstensector
De landschappelijke ligging: rivier, stuwwal, bos, natuur
de ligging
de ligging
de ligging aan de Rijn
De ligging aan veel natuur en karakter van een niet te grote stad
de ligging aan Veluwe en rivier
de ligging met al het groen er omheen
De ligging omringd door natuurgebieden
De ligging qua andere steden met de Duitse grens.
De ligging tov de veluwe
De ligging tussen de Rijn en de Veluwe. De vele langoederen/parken.
De ligging tussen de Veluwe en de Rijn, natuur op korte afstand
De ligging tussen veluwe en rivierengebied
De ligging vanwege de mooie natuur rondom Arnhem
de ligging, aan de rand van de natuur
De ligging: de natuur en de randen vd Veluwe
de ligging: midden in het groen en aan de Rijn
De mogelijkheden voor ontspanning: oa. Sonsbeekpark, museum Arnhem, filmhuis, Posttheater, Willemeen
De mooie ligging op grens rivierenland en Veluwe
De mooie ligging tussen Veluwe, Betuwe en Achterhoek
De mooie ligging....in mooie natuuromgeving.
De mooie parken
de mooie stadsparken
De mooiste stad aan de rijn
De nabijheid van veel groen, waardoor veel inwoners een aangenaam woonmilieu ervaren
De Natuur
De natuur n het noorden van de stad
de natuur rondom de stad
de natuur tot bijna in het centrum
De natuurlijke ligging aan de Veluwezoom.
De natuurlijke omgeving
De omgeging
de omgeving
De oude brug
De parken
De parken
De parken
De parken
De parken
De Parken
De parken

De parken
de parken
De parken
De parken en beken.
De parken en de prachtige omgeving
De prachtige natuur
De prachtige natuur in en rond de stad
de prachtige natuur rondom en in de stad
de prachtige parken
De profilering van de stad op het punt van energie, creativiteit en cultuur
De relaxen sfeer inde stad en de prachtige natuur er omheen
De Rijn
de Rijn
De Rijn
de Rijn
De Rijn
De Rijn
De rijn door de stad
De Rijn en de Veluwe als mogelijkheden
de Rijn en zijn groene omgeving en de Rijnoevers
de rijn loopt door dwars door arnhem
De Rijn met de oevers
De Rijn met Uitwaard en
De Rijn.
De rivier
de rivier
De sfeer
De Slag om Arnhem
De stadsbrug
De stadsparken
De stadsparken
De stadsparken en -bossen en nabij gelegen landgoederen en natuurgebieden.
De steeds vervuilender binnenstad
de vele horeca en cultuur
De vele parken
de vele parken plus groene long naar de veluwe
De vele parken verspreid over de stad
de veluwe binnen handbereik
De Veluwe, brug te ver, winkelstad,
De verbondenheid met geschiedenis met name in WO2
De verpaupering
De wandelaars zijn de paria's van de stad.
Dicht bij de grens: als je wilt ben je zo het land uit (ik ontvlucht NL al zo'n 25 jaar met Oudjaar).
Dicht bij de natuur
Dicht bij de natuur
Dicht bij de Veluwe
dicht bij het groen
Dicht bij natuur
Dicht bij veluwe
Dichtbij bosrijke omgeving

dichtbij de Randstad (binnen 1 uur in Amsterdam)
Dichtbij Duitse grens
Dichtbij Duitsland
Dichtbij het groen en de natuur
Dichtbij natuur
Dienstenstad
dierntuin, openlucht museum, kunst museum
Difficult to find
Direct aan de Veluwe
divers
Divers
divers
Divers
Divers
Divers
Divers
divers aanbod aan voorzieningen
Divers aanbod van recreatieve mogelijkheden
Divers cultureel aanbod, schouwburg, Musis, Oostpool, theater ad Rijn, Posttheater, Focus, Introdans, etc etc
Divers Cultuuraanbod
Diverse architectuur
Diverse parken
Diverse winkels
Diversiteit
Diversiteit
Diversiteit
Diversiteit
diversiteit
Diversiteit
Diversiteit
Diversiteit
Diversiteit
Diversiteit
Diversiteit
Diversiteit
Diversiteit aan mogelijkheden
Diversiteit aan winkels en terassen
Diversiteit bevolking
diversiteit in bevolkingssamenstelling
Doorgangs stad
Dorp
Dorpelijk voor een stad
Dorps
dorps karakter
Dorpse karakter
Dorpse stad
dorpse stad
Drugs
Drugs

Duivelshuis,
Duur om te wonen
Duurzaam
Duurzame stad
dynamisch
Dynamisch
Dynamisch en ruimtelijk
Echte fietsstad
Echte stad
Economisch Groeipotentieel
Economische structuur met veel zakelijke dienstvererlening
een aantal mooie, prettig leefbare wijken (geldt niet voor de hele stad)
een behapbaar cultureel aanbod, wat zich ontwikkelt en eigenzinnige bewoners die van de stad gebruik willen maken.
Een betrokken burgemeester
Een brug te ver
Een burgemeester 'met ballen'.
Een burgemeester met een sociale instelling.
Een compact centrum/winkelaanbod
Een complete stad
Een echte stad, maar wel overzichtelijk en niet te groot.
een fraaie binnenstad in een groene omgeving
Een gezellige binnenstad.
Een goed cultureel aanbod
een goede burgemeester, die betrokken is bij zijn stad.
Een goede combinatie van groen en stad.
Een groene stad
een groene stad
Een groene stad
Een groene stad vol bomen en planten.
Een hele groene stad
Een leuke binnenstad
Een multiculturele stad
Een rijk gemeente
Een stad met mooie karakteristieke wijken en veel groene parken,
Een toch wat provinciale stad die te weinig aandacht heeft voor aantrekkelijke mogelijkheden voor e ligging langs de Rijn.
Een topburgemeester
Een topburgemeester met een brede visie!
Een van de kenmerken is de groene stad. Sonsbeek, Zijpendaal, Mariendaal, zijn enkele prachtig groene parken
een verdeelde (niet homogene) stad
eigentijds
eindelijk goed gekozen positionering: energiehoofdstad
Eindelijk meer groen
Elektrische trolleybussen
En 2 zou ik niet weten
En een stad met groen, prachtige parken
Energie
energiebeleid

Energietransitie
Er is binnen Arnhem voor een ieder op vele gebied behoefte bevrediging te vinden.
Er is veel te beleven
Eusebius
Eusebius
Eusebius
Eusebius kerk
eusebiuskerk
Eusebiustoren
Evenementen
Evenwicht tussen stad en natuur
faciliteiten
faciliteiten
Faciliteiten
Fietsvriendelijk
Fijn
Fijn om te wonen
Fijn provincie stad in het oosten van NLD met veel voorzieningen
Fijn wonen
Fijn wonen
Fijn woon en leefklimaat
Fijne binnenstad
fijne gevarieerde stad
fijne stad met goede voorzieningen
File
Fraai groen hart middenin de stad
Fraaie ligging
Fraaie omgeving
fraaie parken
Frostbrug en pleybrug
gastvrij
Gastvrij
geaccidenteerd
gedeelde stad (noord & zuid)
gedreven
Geeft Asielzoekers meer kansen dan eigen inwoners
geen idee
Geen idee
Geen idee
Geen randstad maar wel groot genoeg
Gelderdom
Gelegen in afwisselende natuurlijke omgeving.
Gelegen in een groen landschap
Gelre Dome
gelredome
Gelredome
Gelredome
Gelredome
Gelredome
Gelredome burgers Zoo. Openlucht museum

Gemêleerd, niet zo arrogant als Nijmegen.
Gemoedelijk
Gemoedelijk
Gemoedelijk
gemoedelijkheid
Gemoedelijkheid
geografische ligging
Gerieflijk wonen
Geschiedenis
geschiedenis
Geschiedenis
Geschiedenis
Geschiedenis
Geschiedenis
geschiedenis van de slag om Arnhem
Geschiedenis WWII
Gevarieerd
Gevarieerd
Gevarieerd aanbod kunsten
gevarieerd aanbod van activiteiten
Gevarieerd aanbod van faciliteiten
Gevarieerd landschap: Stad, Veluwe en Rivierengebied
Gevarieerde bebouwing
gevarieerde omgeving
Gevarieerde stad
Gezellig
Gezellig
Gezellig
Gezellig
Gezellig
Gezellig
gezellig
gezellig
Gezellig
gezellig
Gezellig
Gezellig altijd wat te doen. Sonsbeek
Gezellig centrum
Gezellig centrum
Gezellig centrum
Gezellig centrum aan de Rijn
Gezellig centrum, veel diversiteit in winkels
Gezellig uitgaans centrum
Gezellig, groene stad.
gezellig/natuur
Gezellige binnenstad
Gezellige binnenstad
Gezellige binnenstad
gezellige binnenstad
Gezellige binnenstad , Aandacht hebben voor vergroening,

Gezellige binnenstad en fantastisch sonsbeek
Gezellige binnenstad met goed aanbod van winkels, horeca en amusement
gezellige binnenstad met veel (culturele) voorzieningen
Gezellige compacte stad
Gezellige horeca en winkelaanbod
Gezellige stad
Gezellige stad met mooie buitenwijken.
Gezellige winkelstad
Gezelligheid
glooiend
Glooiend landschap, groen
Goed aanbod scholen
Goed bereikbaar
Goed bereikbaar
goed bereikbaar
Goed bereikbaar
Goed bereikbaar
goed bereikbaar
Goed bereikbaar centrum
Goed centrum
Goed fietsnetwerk
goed leefbaar
Goed leefklimaat in bijna alle wijken
Goed OV
Goed OV-vervoer
Goed sociaal beleid
Goed toegankelijk en gastvrij voor inwoners en bezoekers
Goed voorzieningen niveau
Goed werk door buurthuizen.
Goed winkelbestand
Goed wonen
goede afspiegeling van de samenleving
Goede bereikbaarheid
Goede bereikbaarheid
Goede bereikbaarheid
goede bereikbaarheid met openbaar vervoer
Goede burgemeester
Goede burgemeester
Goede burgemeester die verbindt
Goede culturele voorzieningen
goede fietsregio
Goede invalswegen
Goede ligging
goede ligging in het land
goede medische voorzieningen
Goede ontsluiting internationaal OV
Goede ontwikkeling openbare ruimten. (herstel/renovatie)
Goede opleidingen en cultuur (Artez, Han en Introdans)
goede ov verbindingen
Goede OV verbindingen

goede treinverbindingen
Goede treinverbindingen
Goede verbinding met Europa
Goede verbindingen
Goede verbindingen
Goede verbindingen
Goede verbindingen (Snelwegen en trein)
goede verbindingen met andere steden (Randstad, Nijmegen)
Goede verbindingen o.v.
goede voorzieningen
Goede voorzieningen
Goede voorzieningen
Goede voorzieningen (winkels, scholen en zorg)
Goede voorzieningen.
goede voorzieningen: medisch, mobiliteit en recreatie
goede, betrokken en daadkrachtige burgemeester
goen
grenst aan de Veluwe
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
groen
Groen
groen
Groen
Groen
Groen
groen
Groen
Groen
Groen
groen
Groen
Groen
Groen
groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
groen
Groen
groen
Groen
groen
Groen
groen

Groen
Groen
groen
Groen
Groen
Groen
Groen
groen
groen
groen
groen
Groen
Groen
groen
groen
groen
Groen
groen
groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
groen
Groen
Groen
groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
groen
groen

Groen
Groen
Groen
groen
groen
groen
groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
groen
groen
Groen
groen
Groen
Groen
groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
groen
Groen
Groen
Groen
Groen
groen
Groen
groen
Groen
groen
Groen
Groen
groen

Groen
groen
Groen
Groen
Groen
groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen Arnhem-Noord
Groen (Sonsbeek)
groen , parken en natuur
groen binnen de stad
Groen door bossen en parken
groen een stad maar toch niet te groot
groen en de parken
Groen en de stuwwallen
Groen en hip
groen en schoon
Groen en stads bij elkaar
Groen en veel stadsparken
Groen en water
Groen en water
Groen gemeente
Groen in de Stad
Groen in de stad
groen in de stad
Groen in de stad
Groen in en om de stad
Groen in en om de stad.
groen in en rondom de stad
Groen met bossen en parken
Groen met ruimte in stad en omgeving. Heuvels en rivierdal.
Groen rondom en ook steeds meer in de stad
groen stad in mooie omgeving
Groen stad veel parken en bossen
Groen(e parken)
Groen(e) ambities
Groen, creatief en vrij
Groen, lommerrijk en heuvelachtig (het prachtige coulissen landschap)
Groen, natuur
Groen, natuur
Groen, natuur, parken
Groen, natuur,goed leefklimaat
Groen, park en bos dichtbij
Groen, rivier, landschap

Groen, Ruimte & Natuur: Prachtige parken in de stad zelf. Daarbuiten de Veluwezoom, Rijnvallei, Posbank enzovoorts.
Groen, ruimtelijk, rustig
groen, zowel Ã¬n de stad als overal eromheen.
Groen.
Groen/ligging
Groen/parkachtig
Groenbeleid
groene "longen" in de stad
groene achtertuin (veluwe)
groene bloemrijke stad aan het water en op de Veluwe
Groene diverse omgeving
Groene Gemeente
Groene gemeente
Groene gemeente wat voor buitenmensen/sportieve mensen een enorme trekpleister is
groene leefomgeving
Groene leefomgeving
Groene longen, natuur: bossen en riviergrbied
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
groene omgeving
groene omgeving
groene omgeving
groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving
Groene omgeving door de vele parken.
Groene omgeving en groene stad
Groene omgeving en parken
Groene omgeving, parken

Groene omgeving, veel mooie parken
Groene parken
Groene parken
Groene parken
Groene parken
Groene parken
Groene parken en -vingers
groene parken in stad
Groene parken tot in en om de stad
Groene parken zelfs in centrum
Groene parken.
Groene parkstad
Groene parkstad
groene ruimtes
groene stad
Groene stad
Groene stad
Groene stad
Groene stad
Groene stad
Groene stad
Groene stad
groene stad
Groene stad
groene stad
Groene stad
groene stad
Groene stad
groene stad
Groene stad
Groene stad
groene stad
Groene stad
Groene stad
Groene stad
Groene stad
Groene stad
Groene stad

Groene stad
Groene stad
Groene stad
Groene stad
groene stad
groene stad
Groene stad
groene stad parkrijke stad
Groene stad / parken
groene stad en omgeving
groene stad in afwisselend landschap
groene stad in een groene omgeving
Groene stad in mooie omgeving
Groene stad met (nu nog) veel groen
Groene stad met de vele parken, natuur en uiterwaarden
Groene stad met haar vele parkencultuur
Groene stad met mooie parken
Groene stad met parken
Groene stad met zijn stadsparken .
Groene stad middenin de natuur
Groene stad(in fysiek opzicht door parken ed(
Groene stad, aanwezigheid van unieke natuur in omgeving
Groene stad, veel groen
Groene stad, veel mogelijkheden om in de parken en natuur "buiten" te zijn
Groene uitstraling
groene uitstraling en de landschappelijke ligging van de stad
Groene/bosrijke omgeving. En prettige stad om in te winkelen.
Groenen divers
groenheid
Groenste stad
Groenstroken/plantsoenen/natuur
Groenvoorziening
Groenvoorziening, parken en parkjes
Groenvoorzieningen
Groot aanbod in winkels, bouwmarkten, horeca en culturele gelegenheden
Groot dorp
Groot maar niet massaal
groot, maar niet te groot en klein, maar niet te klein.
Groots, stads en prettig eigenwijs
Grootte: stads, maar niet massaal
Grote parken
Grote stad
grote stad met veel recreatieve mogelijkheden grenzend aan de Veluw
Grote stad zonder de gekte van de Randstad. Alles is er. Groen en stedelijk tegelijk
Gunstige ligging aan Rijn en IJssel Dichtbij Duitsland
gunstige ligging tov randstad en ruhrgebied
Heeft alles (theater, parken, veel restaurants etc.) voor een grote stad,
heeft een rijke historie
heel veel mooie natuur.
Herdenking slag om arnhem

Herdenkingen WO2 / brug te ver
het "haagje van het oosten"
Het centum met Grote Kerk en de parken
het culturele aanbod
Het culturele aanbod, diverse musea en Burgers Zoo
Het groen
Het groen
Het groen
Het groen
Het groen in de parken en eromheen
Het groen in de stad
Het groen in en rond de stad
Het groen van de parken dichtbij de stad!
het groen, wat overigens door het stadsbestuur nauwelijks serieus genomen wordt
Het groene karakter van de stad
Het groene karakter van de stad met uitgestrekte parken en groen in de wijken
Het groene karakter van de stad, inclusief het prachtige hertenkamp in Sonsbeek
Het is een grote plattelandsgemeente!
Het kunst aanbod.
het mooie park Sonsbeek
Het Open Lucht Museum, de dierentuin het centrum met de winkels en horeca en Vitesse
Het vele groen
het vele groen vlakbij
Het vergroenen
Het woon- en leefklimaat in het groen.
heuvelachtig
heuvelachtig
Heuvelachtig
Heuvelachtig groen
Heuvels
heuvels
Heuvels
Heuvels en hoogteverschillen in en om de stad
Heuvels en park
Heuvels van de Veluwe
Historie
Historie
Historie
Historie
historie
Historie
Historie
Historie
Historie
Historie
Historie
Historisch centrum, geschiedenis: tweede wereldoorlog. Musis.
historische bezienswaardigheden zoals de Eusebiuskerk, de John Frostbrug, Duivelshuis etc.
Historische binnenstad

Historische elementen
Historische stad
hoeveelheid groen. parken enz.
Hogeschool voor de kunsten en mode
Hoofdstad van Gelderland
hoofdstad van Gelderland
hoofdstad van het Oosten
Hoog voorzieningen niveau, zonder de touristische overkill.
Hoog voorzieningenniveau, goede leefomgeving
Hoog/Laag
Horeca
Horeca
Horeca en Cultuur
Houtstookoverlast. Parkeer en vuilnisoverlast gemis handhaving
In de provincie maar niet provinciaal
in gevarieerde natuur
In grote mate nog een woonstad, maar door de studenten niet zo ingeslapen als bijv. Apeldoorn.
In het centrum is alles op loopafstand. Dat is prettig
In het groen
in het groen gelegen en voorzien van prachtige oude kerk in centrum
In noord en deel zuid de vele parken en ondergrondse stromen
In ontwikkeling
in zuid ruimte om uit te breiden
Inclusief voor iedereen
Inde gemeenteraad een groot zooitje ervan maken met ruzies. Moet toch een speciale gave zijn toch?
Infrastructuur
infrastructuur
Infrastructuur
Infrastructuur
Innovatiekracht
Internationaal treinstation
Inzet op duurzaamheid
is een groene stad
John Frost
John Frost brug
John Frost brug
John Frost brug / Slag om Arnhem
John Frostbrug
John Frostbrug
John Frostbrug, Eusebiuskerk,2e Wereldoorlogmonumenten
John Frostbrug, herdenking WO2
Karakteristieke wijken
Kerkstraat en andere kleine straatjes
Klein
Klein compact centrum
Klein en overzichtelijk centrum
Kleine grote stad
Kleine maar leuke binnenstad
kleine overzichtelijke binnenstad.
Kleine provinciestad

Kleine stad
Kleine stad
Kleine stad met alle voorzieningen
kleinschalig
Kleinschalig
kleinschalige binnenstad en prachtig achterland
kleinschaligheid
kleinschaligheid van de stad
Knooppunt
Knus centrum
knusse stad maar heeft alles wat ik wil van een stad
Koningsdag
korenmarkt
Korenmarkt
Krachtig
Krachtige burgemeester
krachtwijken
Kunst
Kunst en cultuur
kunst en cultuur
kunst en cultuur door Artez e.d.
Kunst gericht
Kunst, (openlucht) musea en parken
kunst, mode, cultuur en muziek
kunstenaars en uitstraling van stad
Kunststad
Kunststad
Kunstzinnige HBO opleidingen
Laagbouw
laks
Land en water
landelijk
Landelijk bekend
Landelijk gelegen
Landelijke Ligging: Rijn, Achterhoek, randstad
Landschap
Landschap
Landschappelijke ligging
leefbaar
Leefbaar woon- en leefmilieu i.r.t. de randstad
leefbaarheid
Leefbare omgeving met veel groen
Leefbare stad
Leegstand
Leegstand
Lef en bij de tijd
Leuk stadscentrum
Leuke binnenstad
Leuke binnenstad
Leuke binnenstad

leuke restaurants
Leuke stad
Leuke stad met mogelijkheden
Leuke winkels
Leven in een prachtige natuurlijke omgeving.
levendig
Levendig centrum direct eindigend aan de Rijn
Levendig dankzij jonge kunst en cultuur scéne
Levendig en bruisend
Levendige kunst en cultuursector
Levendige stad
Levendigheid
LHBTIQ+ (Regenboog) Stad
Licht heuvelachtig
liggin aan de veluwezoom
Ligging
ligging
ligging
Ligging
Ligging
ligging
ligging
Ligging
ligging
ligging
Ligging
Ligging
Ligging
Ligging
Ligging
Ligging
Ligging (Veluwe en Posbank), parken.
Ligging (verbinding Oost west zuid noord)
ligging (vlakbij de Veluwe en naats de Rijn) en sfeer (gebouwen)
Ligging aan de rand van de veluwe.
Ligging aan de rijn
Ligging aan de Rijn
Ligging aan de rijn
Ligging aan de Rijn
ligging aan de veluwerand, dicht bij Duitsland
Ligging aan de zuidkant van de Veluwe
Ligging aan rand Veluwe
Ligging aan rivier
Ligging aan Veluwe
ligging aande voet van de Veluwe (natuur naast de deur)
Ligging Arnhem centraal in Nederland met goede infrastructuur, wegen, spoorwegen en bereikbaarheid op het water
Ligging Arnhem tussen Rijn en Veluwe, tussen natuurlijk water en natuur
ligging bereikbaarheid
Ligging bij bos en rivier

Ligging bij bos, rivieren en snelwegen.
Ligging bij natuur
Ligging bos, rivieren rn snel in Duitsland
ligging buiten randstad en mooie omgeving
Ligging en bereikbaarheid
ligging en omgeving
ligging in groene omgeving
Ligging in het grensgebied
Ligging in het groen
Ligging in het groen en op as randstad duitsland
Ligging in mooie omgeving
Ligging in mooiste deel van Nederland
ligging in/nabij grote natuurgebieden
Ligging nabij natuurgebieden
Ligging noordelijke Rijnoever, combi van groen/natuur en stad
Ligging op de grens van stuwwal en betuwe
ligging op de grens van Veluwe en rivierengebied
Ligging op de Veluwe
ligging op rand Veluwe en uiterwaard
Ligging tegen de polder en de Veluwe en parken in de stad.
Ligging tov de natuur. Groene omgeving.
Ligging tov Veluwe
ligging tussen het vlakke rivierengebied in het zuiden en de veluwe in het noorden
ligging tussen rivieren en veluwe
Ligging tussen Veluwe en Betuwe
Ligging tussen Veluwe en Betuwe
ligging tussen Veluwe, rivieren, spoorlijn naar Duitsland/Zwitserland
Ligging tussen/naast de parken, tegen de Veluwe en met Burgers Zoo en Nederlands Openluchtmuseum.
Ligging van de stad
ligging van de stad bij natuur en uitvalswegen
Ligging vlakbij Duitsland en centraal vanuit Noord en Zuid Nederland
Ligging zuid in de Betuwe
Ligging, ene kant aan het water en polder landschap in het zuiden en je loopt ook zo vanuit de binnenstad het groen in.
Ligging, landelijk centraal en tussen afwisselende landschappen
ligging, omgeving, groen, natuur makkelijk bereikbaar
Ligging, omringd door groen
ligging, treinknooppunt
Ligging: veel groen
Ligging: Veluwe, Betuwe, en rivier
Ligt centraal.
Ligt gemoedelijk aan de Rijn
Ligt in bosrijke omgeving.
Link betuwe en veluwe
Links georiënteerd
Locatie
Locatie in NL is uitstekend, veel steden en regio's zijn bereikbaar in 1 uur.
lokaal lekkers
Luxor live

Meer en meer kultuuraanbod....en toch die rust!!!
meinerwijk,sonsbeek
Mensen
met veel mogelijkheden en faciliteiten maar met een wat provincialer karakter.
Middelgrote stad met veel voorzieningen en cultuur
Mode
Mode
mode
Mode kwartier
Modekwartier, Artez
Modern
Modern
Modestad
Modestad, populair bij Oosterburen
Moeilijk doen over makkelijke zaken.
Moeilijke woorden zoals inclusiviteit vermijden.
Monumentaal groen in de stad
monumenten in de binnenstad
mooi
Mooi
Mooi centrum en mooie groene parken
mooi centrum gebied
mooi gelegen
Mooi gelegen
mooi gelegen aan de Rijn
Mooi gelegen aan de veluwezoom.
Mooi gelegen locatie in Nederland
Mooi gelegen veel groen
Mooi museum
Mooi opgeknapte kerk
mooi park en veel groen
Mooi park en veel groen
Mooi wonen in Arnhem- noord
Mooie groene ligging, Veluwe, Rijn, Ijsel, rivierengebied
Mooie groene provinciestad
Mooie groene stad
Mooie groene stad met prachtige parken.
Mooie ligging
Mooie ligging
Mooie ligging
Mooie ligging
Mooie ligging
mooie ligging
mooie ligging aan de rand van de veluwe
Mooie ligging aan de Veluwe
mooie ligging van de stad tussen heuvels en rivier.
Mooie omgeving
Mooie omgeving
Mooie omgeving
Mooie omgeving

Mooie omgeving
Mooie omgeving (natuur)
Mooie omgeving in en buiten de stad
Mooie omgeving met veel natuur.
Mooie omgeving, Veluwe, parken. Momenteel leuke en goede burgemeester!
mooie oude binnenstad met historie
Mooie OV verbindingen met rest van het land en buitenland
mooie parken
mooie parken
Mooie parken
Mooie parken
Mooie parken
Mooie parken .
Mooie parken mooie natuur
Mooie parken, Dierentuin, Openluchtmuseum
Mooie stad
Mooie stad en omgeving
Mooie stad in een mooie omgeving
mooie stad in prachtige omgeving
mooie stad met historie
Mooie stad met veel groen.
Mooie stad qua ligging
mooie voetbalclub met veel historie
Mooie wijken (in Noord)
Mooie wijken zoals paasberg
Mopperen.
Multi culti
Multicultureel
Multicultureel
Multicultureel
Multicultureel in cultuur
Multiculturele samenleving
Musea
Musea en hoge Veluwe om de hoek
musis
Musis en schouwburg
Nabij de natuur
Nabij hoge Veluwe
Nachtleven
Natuur
Natuur
natuur
Natuur
Natuur
Natuur
Natuur
natuur
Natuur
Natuur
natuur

Natuur
Natuur
Natuur
Natuur
Natuur
Natuur
natuur
Natuur
natuur
Natuur
Natuur
natuur
Natuur
Natuur
natuur
Natuur
Natuur
Natuur
Natuur
natuur / omgeving
natuur /bos
natuur dichtbij de stad, de heuvels
Natuur en bebouwing gaan in elkaar over
Natuur en groen
Natuur en groen, in en om stad.
Natuur en stad ineen
natuur in de (directe) omgeving
natuur in de stad
Natuur in en om de stad
Natuur in en om de stad
Natuur in en rond de stad
natuur in omgeving
Natuur omgeving
Natuur park
Natuur, Groen, Rijn
Natuur, parken, Veluwe
Niet groot maar op alle gebieden alles aanwezig
Niet in de randstad gelegen
Niet lullen maar poetsen
Niet te groot
Niet te groot en niet te klein
Niet te groot en niet te klein
Niet te groot met prettige sfeer
Niet te groot niet te klein
Niet te groot, niet te klein
Niet te groot, niet te klein
niet te groot, niet te klein
niet te grootsteeds
niet te grote stad, gezellig,
Niet te klein niet te groot

Niet te stedelijk
no nonsense houding
Nog landelijke kenmerken
nog veel laagbouw
Noord en zuid
normaal
Nvt
Nvt
O.V.
Olm, burgers zoo, eusebius.
Ombouw kantoorpanden naar woningbouw , idem herstel binnenstad
Omgeven door groen
omgeven door natuur
omgeving
omgeving
Omgeving
Omgeving
Omgeving
omgeving
Omgeving en ligging
Omgeving en ligging
omgeving met bos en water
Omgeving met divers landschap
Omgeving van de stad
Omgeving, natuur, variatie landschap
omgeving/ligging
Omliggende natuur
Omringende natuur
Omringt door bossen
omvang (niet te groot, niet te klein)
Onbereikbaar
ondernemend
Ondernemende stad
Only in Arnhem
Onoverzichtelijke verkeerscirculatie
Onze burgemeester
Onze burgemeester
Onze burgemeester
Onze fantastische burgemeester
Oorlog historie
Oorlogsgeschiedenis
Oorlogsverleden
Opbouw werkers, en actieve bewoners in de wijk met kennis.
open lucht en burgers zoo
Open staan voor álle inwoners, ieder een plek bieden.
Openbaar groen
Openbaar vervoer
Openbaar vervoer
Openbaar vervoer
Openbaarvervoer (lijnbussen)

openheid
openheid
Openlucht museum en dierentuin
Openluchtmuseum
Openluchtmuseum
Openluchtmuseum
openluchtmuseum dierentuin
openluchtmuseum en dierentuin en kunstmuseum
Openluchtmuseum, Burgers Zoo, Tweede Wereldoorlog
openluchtmuseum, dierentuin en informatiecentrum Slag om Arnhem
Openminded
Oude binnenstad
Oude binnenstad
Oude buurten en groen
OV trein
Overal groen dichtbij
Overdreven ondersteuning van minderbedeelden
overzichtelijk
overzichtelijk
Overzichtelijk
Overzichtelijk
overzichtelijk stedelijk
Overzichtelijke maat, de zogenaamde 150.000 inwoners stad.
Overzichtelijke stad
Overzichtelijke stad
Overzichtelijkheid
OV-verbindingen en cultuuraanbod
Park
Park sonsbeek
Park sonsbeek
Park Sonsbeek
Park Sonsbeek
Park Sonsbeek
Park Sonsbeek en andere parken
Parken
Parken
Parken
Parken
Parken
Parken
Parken
Parken
parken
Parken
Parken
parken
Parken
Parken
Parken
parken

Parken
Parken
Parken
Parken
parken
Parken
Parken
Parken
parken
Parken
Parken
Parken
Parken
Parken
Parken
Parken
Parken
parken
Parken
Parken
Parken
Parken
Parken / groen
Parken en bossen
Parken en bossen
parken en groen
Parken en groen
parken en natuur in en om de gemeente
parken en natuurgebieden
parken in binnenstad.
Parken in de stad, groene omgeving
Parken in en om de stad
Parken toch nog te weinig groen in de wijken
Parken tot in de binnenstad
Parken tot in de stad
Parken, groen, natuur
Parken, groenvoorzieningen
Parken, natuur
Parken, natuur
Parken, veel groen
Parken. En bos veluwe
Parken. Veel groen
Parken/ Groen/Water
Parken/groen
Parken/groen
Parken/groen
parken/weilanden in de stad. bossen/heide
Parkenstad
Parkenstad
parkenstad

Parkenstad
Parken-stad
Parkenstad: de vele oud-landgoederen.
Parkstad
parkstad
Parkstad als geen andere
Pathe bioscoop
Perfecte ligging. Natuur en stad
Plattelandsstad
Pluriformiteit
Poort van rivierengebied naar de Veluwe
Positie op de as Randstad-Roergebied
potentieel om evenementen te organiseren
Prachtig gelegen
Prachtig gelegen groene stad.
prachtig gelegen in natuur
prachtig gelegen tegen de Veluwe
Prachtige heuvelachtige structuur Arnhem-Noord
Prachtige omgeving
Prachtige omgeving
Prachtige parken
praten over plannen
prettig wonen
Prettig wonen
Prettig wonen
prettig wonen
Prettig wonen
Prettig wonen
Prettig wonen, veel groen
Prettig wonen.
Prettige binnenstad
Prettige omgeving
Prettige stad
Prettige woonomgeving
Prettige woonomgeving
Prima aanbod winkels
Prima binnenstad
Proeftuin projecten
Provinciaal
Provinciaal
Provinciaal
Provinciaal karakter
Provinciale stad met alle voorzieningen
provincie
Provincie stad niet te groot
Provinciehoofdstad omgeven door natuur
Recht door zee
Recreatieve mogelijkheden
Redelijk centraal gelegen in NL
Redelijk centraal gelegen, maar toch niet in de Randstad

Redelijke rust
Regionaal hoofdknooppunt
regionale functie, bijvoorbeeld cultuur
regionale hoofdstad
relatief betaalbaar om te wonen
Relatief veel te doen
relaxt
renovatie projecten
Respect
Reuring
Rijk aan natuur.
Rijke geschiedenis
Rijn
Rijn
Rijn
Rijn
Rijn
Rijn stad
Rijn(brug)
Rijnbrug
Rijnbrug met Slag om Arnhem 1944
Rijnbrug, john Frost
rijnkade
Rijnstad
Rivier
Rivier
Rivier
rivier
rivier
Rivier en brug
Royaal vluchtelingenbeleid.
Ruim voldoende culturele activiteiten.
Ruimdenkend
Ruime wegen
Ruimte
Ruimte
Ruimte en Groen
Ruimte voor groen
ruimte voor groen en parken
ruimte voor kunst en cultuur, diversiteit en groen..
ruimtelijk
Rust
rust
Rust
rustig
Rustig vergeleken met de randstad
Ruzie in de gemeenteraad
Ruziende raad
Saamhorigheid
Sabelspoort

Samenwerking wijkbewoners
Schone stad
Schoon
sfeer
Sfeer en historie
Sfeer en kleinschaligheid
Sfeer: alles was een grote stad heeft, maar met de gezellige sfeer van een provinciestad. Dit, tezamen met de grandeur van de vele kassieke bouwwerken die Arnhem nog rijk is.
Sfeervol
shopping
Slag om Arnhem
Slag om arnhem
slecht onderhoud armere wijken
Slechte burgerparticipatie
Sociaal
Sociaal
Sociaal
sociaal
sociaal
Sociaal
Sociaal
sociaal (vluchtelingen)
sociaal denken
Sociaal en betrokken bij de bewoners
sociaal-culturele voorzieningen
sociale stad
Sonsbeek
Sonsbeek
Sonsbeek
Sonsbeek
Sonsbeek
Sonsbeek
Sonsbeek
Sonsbeek en andere parken
Sonsbeek park
Sonsbeek Park
Sonsbeek park (groen) gekoppeld aan de Sonsbeek beelden tentoonstelling (vernieuwing)
Sonsbeek, musis sacrum
Sonsbeek/Zypendaal
Sonsbeekpark
Sonsbeekpark
Spoorknooppunt
Sport (Vitesse, Papendal, CIOS etc)
sportaccommodaties
Sportstad
Stad
Stad
Stad
Stad
stad aan de Rijn

Stad aan de Rijn
stad dichtbij bossen
Stad die alles heeft
Stad en bos
Stad en toch nog normale verhoudingen, geen grote stadsgekte
Stad in actie
Stad in de bossen en aan de rivier: parken tot in het hart van de stad
Stad in de natuur
Stad in een groene omgeving
Stad in het groen
stad in het groen
Stad in het groen
stad in het groen
Stad in het groen
stad in het groen, bos- rivierenlandschap
Stad in het groen. Houden zo. Wees er zuinig op
Stad in regio
Stad in t groen
Stad met alles
Stad met bosrijke omgeving
Stad met geschiedenis
Stad met prachtig groen hart ingebed in een voor Nederland unieke heuvelachtige omgeving.
stad met veel groen
Stad met veel groen
Stad met veel groen en mooie omgeving
Stad omgeven door groen/parken
stad redelijk bereikbaar
Stad steeds completer en aantrekkelijk om te wonen
stad tussen het groen
Stad tussen het groen van Betuwe en Veluwe
Stad van aanpakken
Stad vol historie, goede winkels en eetgelegenheden.
Stads en toch provinciaal.
Stads, maar toch rustig
Stadscentrum
Stadse elementen en toch overzichtelijk
Stadse faciliteiten
stadse uitstraling
Stadsparken
stadsparken
Stadsparken
Stedelijk
stedelijk groen
Stedelijk met historische uitstraling
Stedelijk midden in sterk afwisselende aantrekkelijke omgeving
stedelijk, maar niet te groot
Stedelijke ontwikkeling
Stedelijke sfeer
Stedelijke uitstraling en toch provinciaal
Stedelijke voorzieningen

Steeds meer verkeersopstoppingen
Steen
Sterk klimaatbeleid gericht op wat de klimaatverandering voor Arnhem lijkt te gaan betekenen
Sterk sociaal beleid voor mensen met een minimaal inkomen
Sterk stadsbestuur
sterke binding met de regio
Sterke milieu en energiesector
Sterke regionale verbinding
Sterke stad en redelijk voor koop/huurwoningen
Sterkte stad (na wederopbouw]
Stiekem best internationaal
strategische ligging
Tegelse e.d. weglaten haken voor meer groen!!
Terrasjes
Teveel aandacht voor "Arnhem Noord"
Teveel gericht op de minder bedeelden
Thuis
Thuis
toch wat cultuur in de provincie
Toegankelijk
Toegankelijke burgemeester
toegankelijke stad, niet zo kolossaal
Toename aan racende en knallende voertuigen
toerisme
toerisme
toeristische trekpleisters
Toeristische trekpleisters zoals open lucht museum, sonsbeek en burgers zoo
Tokkie: trainingsbroek, badslippers en met gouden kettingen op een scooter een joint roken
Traditie bv a bridge too far
trolley
Trolley
Trolley
Trolley bussen
Trolleybus
Trolleybus
Trolleybus
Trolleybussen
Trolleybussen
Trolleybussen
Trolleybussen
Trolleybussen
Trolleybussen
Trolleybussen
Trolleys
Trolleystad
trolleystad
Trolliebussen
Trollies
Trolly
Trolly bus

trollybus
Trollybussysteem
Tussen bossen en rivieren
Tussen de Veluwe en de Betuwe
Tweede wereld oorlog: een brug te ver"
uitgaan
uitgaand leven
Uitoefening van creativiteit
Uitstekende centrale Ligging
Uitstekende uitvalswegen in alle richtingen
Upgraden oude wijken
Vanuit vrijwel de gehele stad is er natuurgebied op loopafstand
Variateit stad groen
Variatie
Veel aandacht voor sfeer
Veel activiteiten
Veel afwisseling in cultuur, ontspanning en natuur
Veel bedrijvigheid, enorm zorgaanbod
Veel beroepsopleidingen die personeel leveren aan de regionale bedrijvigheid
Veel bos
Veel bossen
veel bossen en natuur om arnhem heen
veel buitenactiviteiten
Veel creativiteit onder haar inwoners door ArtEZ
veel culturele mogelijkheden
Veel culturele mogelijkheden
veel cultuur
Veel eetgelegenheden
veel evenementen organiseren
Veel evenementen.
veel faciliteiten
Veel faciliteiten aanwezig
Veel faciliteiten in een mooie omgeving: bossen mar ook rivierlandschap
Veel faciliteiten voor burgers
veel goedkope winkels
Veel groen
Veel groen
Veel groen
Veel groen
Veel groen
veel groen
veel groen
Veel Groen
Veel groen
Veel groen
Veel groen
veel groen
veel groen
Veel groen
Veel groen

Veel groen
Veel groen
Veel groen
Veel groen
Veel groen
Veel groen
veel groen
Veel groen
Veel groen (parken/bossen)
Veel groen aanwezig. (bossen en parken)
Veel groen binnen de stad (o.a. parken)
Veel groen en goede voorzieningen
Veel groen en natuur
veel groen en natuur in en rond de stad
veel groen en parken
Veel groen en parken
Veel groen en water
veel groen in de omgeving
Veel groen in de stad
Veel groen in de stad
Veel groen in de vorm van parken en bossen
veel groen in en naast Arnhem
Veel groen in en om arnhem
veel groen in en om de stad
Veel groen in en rond de stad
Veel groen in mooie parken
Veel groen in stad.
veel groen zowel in als om de stad
veel groen, grote parken
veel groen, mooie natuur (Meinerswijk)
Veel groene wijken
Veel kunst en cultuur
Veel leuke kleine winkels
Veel mode en cultuur
Veel moeilijker wijken
veel natuur
Veel natuur
Veel natuur / groen in de buurt (ik heb makkelijk praten want ik woon in Arnhem Noord
veel natuur en groen, parken
Veel natuur in en rondom te stad.
Veel natuur, parken
Veel natuur.
Veel parken
Veel parken
Veel parken
Veel stadsparken
Veel te bieden
Veel te doen op cultureel en attracties
veel voorzieningen
Veel voorzieningen.

Veel water en groen
Veelzijdig
veelzijdig
Veelzijdig
veelzijdig
Veelzijdig
Veelzijdig
Veelzijdige en diverse stad qua beleving zowel in de fysieke ruimte als qua publiek
Veelzijdige omgeving, bos en water
Veelzijdigheid
veelzijdigheid
veilig
Veiligheid
Veluwe
veluwe
Veluwe
Veluwe
Veluwe om de hoek
Veluwe tot in het centrum
Verbindende burgemeester die oog heeft voor alle inwoners van de stad.
Verbinding
Verbinding met de natuur
Verdeelde stad, Sociale en economische tegenstellingen, Noord met bijna alle voorzieningen
Vergroening
Vergroening in ruimste zin
Verkeers luwe binnenstad
Vernieuwend
Vernieuwend centrum
vernieuwende stad
Veroening van de stad
verscheidenheid bevolking
Verwaarlozing van grote gebieden in de stad.
verwaarlozing zwerfvuil.
Verwelkomend
Vinger stad, natuur komt stad in
Vitesse
Vitesse
Vitesse
Vitesse
Vitesse
Vitesse
Vitesse
Vitesse
Vitesse
Vitesse
Vitesse
Vitesse
Vitesse Burgers Bush Openluchtmuseum Sonsbeekpark
Voordelen van een grote stad, toch overzichtelijk.
Vooruitstrevend.

Voorzieningen
Voorzieningen
Voorzieningen
Voorzieningen
Voorzieningen van een stad maar nog 'dorps' klein
Voorzieningenniveau
vriendelijk
Vriendelijk
Waar je ook woont in Arnhem, je zit in 10 minuten in het groen.
Wanbeleid
water
water
water
water
Water (Rijn)
Water en bos
water en groen
water, bossen, veel groen
Waterrijk
Waterstof
Waterstof-valley
We zijn omringd met water,bossen,heide voor ieder wat wils.
Weet het echt niet
Weet het echt niet
Weg en spoor verbindingen
Weids
Weinig eigen mbt winkelaanbod
weinig groen in centrum
Weinig hoogbouw
Werkstad
Winkel gelegenheid
Winkelaanbod
Winkelbestand en toeristische aantrekkelijkheid
Winkelen
Winkelgebied binnenstad
winkels
winkels
winkels binnenstad
Winkelstad
winkelstad
Winkelstad met fraai centrum.
Wonen (en werken) in het groen
wonen in Arnhem-Zuid
wonen tussen de parken, met name het prachtige Sonsbeekpark
Woonstad
Zaken die uniek zijn voor Arnhem: Trolleybus, Burgers Zoo, Openluchtmuseum, Museum Moderne Kunst, Mode Stad, Waterstof
Zeer aantrekkelijke omgeving: Veluwezoom, Betuwe, etc.
Zeer goede burgemeester.
zijn geschiedenis

zijn natuurrijke omgeving
Zowel in (parken) en buiten de stad veel groen/ natuur

Vraag 2 Stel, u heeft 1 miljoen euro te besteden om van Arnhem een betere stad te maken. Waar zou u dit geld aan uitgeven?

armoedebestrijding. Liefst in de vorm van verduurzaming van woningen. Meer elektrische oplaadpunten plaatsen.
buitenfitness voor ouderen, verlichting fietspaden, openbaar vervoer, mantelzorgvergoedingen (PGB etc)
Duurzaamheid: klimaat, biodiversiteit, circulaire economie Bijvoorbeeld: meer aandacht voor en meer stromen inleveren bij de Milieubak. Milieubak ook vaker in de wijk, eens per maand, meer bomen en bloemen in openbaar gebied (biologische!), gratis openbaar vervoer voor mensen met laag inkomen, betere fietspaden, ondersteunen duurzame wijkinitiatieven - Verdichten van de kloof tussen arm en rijk - uitgeven aan projecten die leiden tot verbinding: Bijvoorbeeld, initiatieven in wijken, enz. Ook aan combinatieprojecten die sociaal en duurzaam zijn, biologische stadlandbouw in buurten , opbouwwerkers in wijken enz. enz.Faciliteiten als poitiebureau in de wijk, maar ook politie op fiets in wijk, vind ik ook heel belangrijk.
Kleinschalige evenementen meer subsidiëren monumentale woningen isoleren
"Continuous Improvement" van de infrastructuur (denk aan parkeren ,bereikbaarheid etc.)En hetzelfde op het gebied van veiligheid. (strakkere politie-inzet, opsporingscapaciteit uitbreiden etc.)
(energie)armoede/verduurzaming slecht geïsoleerde (huur)huizen, educatie en gezondheid
(grote) kunstobjecten in de openbare ruimte
(sociale) armoede bestrijding. Arbeidsparticipatie,
, gezondheid,
1 miljoen begin je niet veel mee... Steek het maar in onderhoud winkelcentra (prullenbakken, schoonhouden, graffiti verwijderen etc.)
1 miljoen is te weinig maar in ieder geval naar de infrastructuur.
1 miljoen is niets om een hele stad beter te maken. In ieder geval uitgeven aan iets struktureels en niet in deeltjes hakken. Er zijn al genoeg subsidiepotjes , weer een nieuwe vergroot de ondoorzichtigheid. Mijn voorkeur is dat het bedrag bijdraait aan verbetering van de economie.
1 miljoen is nog te weinig om de te laag begrote aannames te ledigen!!!
1 miljoen is te weinig. Als ik een verbetering aan de stad zou moeten maken dan zou dat het ontwikkelen en betrekken van de Rijn en rijnkade zijn.
1 miljoen lijkt veel, maar als ik denk aan betaalbare huisvesting dan is het denk ik een druppel op de gloeiende plaat. Maar daar zou ik het aan besteden.
1) leefbaar centrum en wijken (schoon, groen, activiteiten - verbinding tussen de mensen).2) nuttige / menswaardige werkgelegenheid voor mensen met afstand tot arbeidsmarkt (variërend van gehandicapt, tot bijstandsgerechtigde) - daadwerkelijke participatie3) bestrijding kleine criminaliteit (liefst door positieve acties: buurthuizen, straat coaches etc)
1. Armoedebestrijding (dan is het geld meteen op...)2. Leefbaarheid van wijken (idem)3. Vergroening van de stadEen miljoen is erg weinig om iets structureels te doen
1. duurzaamheid: isolatie wan sociale huurwoningen --> energielabel B als doelstelling, dit helpt indirect bij de armoede2. gezondheid: meer inzetten op toegankelijk bewegen (kan ook gratis, bijvoorbeeld Parkrun Oosterbeek)
1. Groene duurzame circulaire leefomgeving2. Armoede bestrijding: zorgen dat mensen weer op zichzelf kunnen staan

1.Armoede bestrijding 2.Gezondheidszorg 3. WC Kronenburg een grote opknapbeurt (zie plannen) en een open karakter geven met de omgeving. Meer horeca pleinen o.i.d in heel Arnhem-Zuid. Lege kantoorgebouwen (zoals bij Pleyweg) tranformeren in appartementen. Sneller een groot gezondheidscentrum die gepland staat bouwen. Alles sneller ontwikkelen. 4. Parkeerproblematiek in o.a de Veendamstraat aanpakken. Paaltjes plaatsen in bochten dan hebben we handhavers vrijgemaakt die meer met belangrijker zaken bezig kunnen zijn.5. Laadpalen
1: Meer groen in de wijken die dat het minste hebben2: armoede bestrijding
100% procent aan wonen, hoe heeft het zover kunnen komen in Arnhem met de wooncrisis.
1mln is niet veel. Nog een paar windturbines (1turbine = 4 velden zonnepanelen), educatie van kwetsbare groepen over vergroening dat op een verbindende wijze aanpakken, de paar boeren die Arnhem heeft helpen met biologische boer worden, natuurlijk een mooie roeibaan voor RV Jason en mezelf, en een locatie voor Doggies Dig It.
20% openbaar vervoer (introductie van het Eurokaartje!)20% Meer toezicht en vervolging op discriminatie20% Klimaat & Milieu Bestrijden van zwerfafval20% Voorkomen en bestraffen van dierenmishandeling20% Fietsvoorzieningen, betere afstelling verkeerslichten voor fietsers (vanaf de John Frostbrug richting Huissensestraat moet ik regelmatig 4 (!) keer wachten.
50% armoede , 30 % gezondheid, 20% combi duurzaamheid en klimaat
â‚¬450.000 aan armoede bestrijding en â‚¬450.000 aan voorzieningen isolatie aan huizen minima (geen woningbouw, die moeten geactiveerd worden door de gemeente, met voorrang). 100.000 aan fietspaden
Aan armoedebestrijding en verduurzamen van slecht geïsoleerde huurwoningen.
Aan betaalbaare (cenioren) woningen.
Aan de leefbaarheid in Zuid
Aan de sfeer in de stad onder de bewoners. Er heerst veel onverdraagzaamheid en agressie. Ik zou zorgen voor:- Leuke, toegankelijke, gratis lessen over samenleven, inclusie en diversiteit in de samenleving op alle PO en VO scholen. Niet door de docenten zelf maar door inspirerende trainers, ism met een Arnhemse organisatie. - Op slechte plekken in de stad een lelijk oud pand een leuke ondernemer plaatsen, zodat de stad op die plekken gaat bruisen. - Duurzaamheid
Aan de vuilverwerkers zodat ze beter het afval zelf kunnen scheiden
Aan een betere rondweg
Aan een leefbare en duurzame stad
Aan goed kopen woningen
Aan het creëren van huur- en koopwoningen in het lagere- en middensegment. Met name voor mensen die nog net wel of net geen student zijn. Dwz (particuliere) huurwoningen die net binnen de huurtoeslagrens vallen, en net erbuiten, voor starters op de arbeidsmarkt die net iets meer te besteden hebben.En koopwoningen rond een ton of anderhalve ton.
Aan huizen bouwen voor onze jeugd want die willen ook eens de deur uit bij hun ouders . Verder zouden er meer seniorenwoningen moeten komen zodat er meer eengezinswoningen vrijkomen voor degene die dit nodig hebben . En dat moeten betaalbare woningen zijn.
Aan nieuwe gemeente ambtenaren. De huidige zitten vastgeroest in oude culturen, kunnen niet beslissen en zijn niet meer daadkrachtig
Aan ouderen, die het slecht hebben.Zij hebben minder zorg.Geen verzorgingshuizen.Schandalig.
Aan Veiligheid, meer betaalbare huurwoningen
Aan verbetering van mijn wijk Presikhaaf III
aan wijkcentra/kerken in Arnhem Zuid
Aankleding van de stad met groen en bloemen in de zomer.
Aanpakken sociale armoede. Kijk maar eens goed in bepaalde buurten, hoe voortuinen eruit zien, zegt vaak ook iets over de (sociale),armoede.

Aanpakken van de doorstroom van verkeer door het centrum. Arnhem is te uitnodigend voor de auto. De paarkeerring veroorzaakt veel overlast in de stad, door andere routes aantrekkelijker te maken kan er voor worden gezorgd dat auto's doelgerichter naar de stad komen en minder door Arnhem heen rijden.
Aanplant bomen waar mogelijk en leefbaar maken van ieders woonomgeving door onderhoud en schoonhouden
Aantrekkelijk maken binnenstad, groen, pleintjes,
Aantrekkelijke verbinding voor voetgangers tussen Kerkplein en Rijnkade
Aantrekken van (schone) bedrijvigheid/werkgelegenheid op alle niveau's: voor "moeilijke doelgroepen" tot en met hoog en specialistisch opgeleid: Arnhem blijft achter in vergelijking met Nijmegen, Eindhoven, Den Bosch. Dit betekent op termijn wegtrekken van een deel van de beroepsbevolking en daling van de inkomsten voor de stad. Arnhem dreigt een "losers"stad te worden Stimuleren woningbouw voor starters en voor ouderen.
Aanzien binnenstad
Absoluut armoede en meer ondersteuning voor mensen net boven minima. Veel meer voorzieningen voor mensen met beperking. Bestrijding misdaad.
Achterstandswijk wijken en verduurzamen
Achterstandswijken opknappen.
Afdwingen dat er kleinere woningen voor 65 + gebouwd worden. Niet alleen appartementen. Dit zal de doorstroming verbeteren en huizen vrijmaken voor jonge gezinnen en starters.
Afronden bestaande beleidsplannen en ideeen
Afval
Al de genoemde thema's zijn belangrijk, maar Gezondheid wil ik er uit lichten. Bekend is dat de rijksoverheid veel op de bordjes van Gemeentes heeft gelegd, samen met een tekort aan financiën. Met een sterk vergrijzende babyboom zullen die financiën een groeiend probleem worden, versterkt door een te kort aan mankracht (thuishulp). Veel bewoners willen daarom nadenken over een zorgcoöperatie, met natuurlijk linken naar professionele ondersteuning. Ik zou als Gemeente die basis-organisatie zelf op poten willen zetten, samen met linken naar Gemeentelijke ambtenaren en medische specialisten. Dan krijg je een eenheid in organisaties en wordt er niet aangemodderd. Deze investering verdien je daarmee terug en zou ik daarna stoppen in klimaat en duurzaamheid.
Algemene stedelijke verwarming en zonnenpanelen over laten plaatsen (klimaat)
Alle asielzoekercentra transformeren naar woningen voor starters.
Alle gemeentelijke landbouwgrond omzetten naar initiatieven zoals Herenboeren en andere burgerparticipatieve projecten t.b.v. duurzaamheid en biodiversiteit
Alle huurhuizen isoleren en voorzien van zonnepanelen
Alle lagen in de bevolking betrekken bij de verbetering van Arnhem. Maak Arnhem beter toegankelijk
Alles aanpakken wat illegaal is
Alles naar veiligheid. Arnhem staat (door ligging, door bevolkingsopbouw, door beleid) al jarenlang bovenaan de verkeerde lijstjes mbt criminaliteit. Meer geld voor veiligheid is goed besteed geld voor heel Arnhem.
Appartementen voor oudere stadsbewoners zodat die hun grote gezinswoningen vrij kunnen maken voor gezinnen
armede
Armoede
Armoede
armoede
armoede
Armoede
Armoede
armoede

Armoede
Armoede
armoede
armoede
armoede
Armoede
Armoede
Armoede
Armoede
Armoede
Armoede
Armoede
Armoede
Armoede
Armoede
Armoede
armoede
Armoede
armoede
Armoede (verborgen)
Armoede ,leefbaarheid en gezondheid.
Armoede bestrijden en meer woningen
Armoede bestrijden leefbaarheid vergroten zorgen voor goede betaalbare gezondheidszorg goede betaalbare en duurzame woningen
Armoede bestrijding
armoede bestrijding
Armoede bestrijding
Armoede bestrijding
Armoede bestrijding en duurzaamheid
armoede bestrijding en duurzaamheid
Armoede bestrijding en goede betaalbare woningen
Armoede bestrijding in combinatie met verduurzamen
Armoede bestrijding om zo criminaliteit te verminderen en allerlei andere problemen die voortkomen uit geldgebrek
Armoede bestrijding vooral de verborgen armmoede bij bejaarden.
armoede bestrijding, aantrekkelijk maken binnenstad
Armoede bestrijding, gratis openbaarvervoer voor de minima, goede opvang dak en thuislozen
Armoede bestrijding, herstellen en versterken van de sociale structuren in de wijk,
Armoede bestrijding, hulp voor mensen met psychische problematiek, zoals thuisbezoeken door professionals.
Armoede bestrijding.
armoede EFFECTIEF terugdringen. Arnhem is nog altijd de één na slechtste stad om uit de armoede te komen. zeer beschamend!!!
armoede en duurzaamheid
armoede en gezondheid
Armoede en klimaat
armoede en klimaat
armoede en klimaat
Armoede en leefbaarheid
Armoede en nieuwe armoede
armoede en onderwijs

Armoede en scholing
Armoede en vergroening
armoede en wonen
Armoede en wonen
Armoede en wonen
armoede en wonen
Armoede leefbaarheid
armoede te bestrijden
Armoede, autoverkeer weg van de singels.
Armoede, armoede, armoedever
armoede, betere parkeergelegenheden, betere voorzieningen voor ouderen
Armoede, daklozen
Armoede, Duurzaamheid
Armoede, duurzaamheid
armoede, duurzaamheid, leefbaarheid
Armoede, duurzaamheid, leefbaarheid
armoede, gelijke kansen in onderwijs, gratis huiswerkbegeleiding VO, politie
armoede, gezondheid, klimaat en duurzaamheid
Armoede, het diverse maken van alle wijken, kinderen op school in eigen wijk, gelijkheid onderwijs
Armoede, jeugdzorg, klimaat, duurzaamheid, openbaar vervoer,
armoede, klimaat, duurzaamheid, ontmoeting tussen mensen uit verschillende culturen, voldoende voorzieningen op het gebied van welzijn in met name armere wijken, leefbaarheid
armoede, klimaat, onderwijs
Armoede, leefbaarheid
Armoede, leefbaarheid
Armoede, leefbaarheid en wonen
Armoede, leefbaarheid, beter winkelaanbod in de binnenstad.
armoede, leefbaarheid, gezondheid
Armoede, leefbaarheid, veiligheid, ruimte
Armoede, maar ook dat iedereen hier wat aan heeft. Wonen.
Armoede, meer inbreiding, meer diversiteit in wonen (meer verschillende mensen in een wijk)
Armoede, scholen van de kinderen, meer voor de ouderen en fietswegen verbeteren.
Armoede, stimuleer maatschappelijke participatie van vluchtelingenvrouwen, zorg voor hulp bij opvoeden zodat jongetjes niet tot 's avonds laat op straat zwerven en rottigheid uithalen, criminaliteit in rollen. Zorg voor buurthuizen, jongerenwerkers, ouderenzorg, woonpolitiek. En VOORAL OOK voor culturele initiatieven: podium met gratis voorstellingen dans, ballet, muziek (grote diversiteit!). Op scholen: richt LEERORKESTEN OP, zoals in de Bijlmer.
Armoede, Weer 12 x per jaar afvalpas voor de stort invoeren.ipv 6x !Voor minima 3x grofvuil ophalen.Leefbaarheid.Zwemles op de lagere scholen.
Armoede, wonen
Armoede, wonen
Armoede, wonen
Armoede, wonen , leefbaarheid
armoede, wonen, culturele infrastructuur
armoede, wonen, cultuur, duurzaamheid/klimaat
Armoede, wonen, klimaat en duurzaamheid.
Armoede, wonen, leefbaarheid
Armoede, wonen, sociale cohesie
Armoede, woningbouw, leefbaarheid, gezondheid en groen (wandelparken etc)
armoede,duurzaamheid,leefbaarheid

armoede,wonen,gezondheid
Armoede,wonen,leefbaarheid en gezondheid
Armoede. Wonen.leefbaarheid
Armoede/ wonen
Armoedebeleid: inzetten op een grotere gelijkheid. Maar ook parkeerbeleid aanscherpen in de woonwijken.
Armoedebestreiding met daarmee de mensen wie het betreft zelf de beslissende positie laten innemen: niet beleid en initiatieven over mensen heen uitstorten.Leefbaarheid: de teveel plekken worden gedomineerd door de auto. Of de auto's geparkeerd staan of ze rijden, met name de kinderen geven hun bewegingsvrijheid totaal op. Laat staan wat het doet met de gezondheid van mensen.
Armoedebestrijding
Armoedebestrijding
Armoedebestrijding
Armoedebestrijding
armoedebestrijding
Armoedebestrijding
armoedebestrijding
Armoedebestrijding
Armoedebestrijding
Armoedebestrijding en duurzaamheid
armoedebestrijding en duurzaamheid
armoedebestrijding en klimaatbestendig
Armoedebestrijding en ten behoeve van voorzieningen voor stijgend aantal mensen zonder huisvesting.
Armoedebestrijding en versterking zwakkere wijken
Armoedebestrijding en wonen
armoedebestrijding in zwakke wijken: betere openbare orde: meer boa's, daklozenopvang, meer politie op straat: betere sociale woonvoorzieningen en voor speciale groepen: (arbeid)migranten, asielzoekers, jongeren, ouderen
armoedebestrijding staat op 1: daarna leefbaarheid en gezondheid
Armoedebestrijding, natuurbehoud en onderhoud, toegankelijkheid van het centrum
Armoedebestrijding, duurzaam maken van de stad,
Armoedebestrijding, goedkoop OV, sociale veiligheid, bestrijding criminaliteit, woningbouw, onderhoud scholen en openbare voorzieningen. 1 miljoen is niet zo veel dus beginnen met de eerste twee.
Armoedebestrijding, gratis openbaar vervoer dat regelmatig rijdt, huurwoningen voor jongeren, doorgaan met aandacht voor klimaat en duurzaamheid met oog voor wat dat voor sociaal economisch zwakkere groepen in de samenleving betekent, hergebruik van bestaande bouw. Veiligheid.
Armoedebestrijding, leefbaarheid verbeteren en lelijkheid tegengaan.
Armoedebestrijding, mbo toeleing naar werk, stadsvernieuwing/ betaalbaar wonen
Armoedebestrijding, Verbetering huisvesting (verduurzaming), Aandacht voor de jeugd (voorkomen van criminaliteit)
armoedebestrijding, vluchtelingenboten permanent maken, minder tegels en meer groen. Meer schoonmaak van wegen, parken en stoepen. Arnhem is vuil..
Armoedebestrijding, wijkverbetering en bibliotheken
Armoedebestrijding, wonen, duurzaamheid, groen in de stad behouden
Armoedebestrijding, zodat niemand naar de voedsel- en/of kledingbank hoeft en alle kinderen/de jeugd kunnen/kan deelnemen aan vrijetijdsbesteding en sportverenigingen.
armoedeen gezondheid
ArmoedeLeefbaarheid

Arnhem autovrij maken
Arnhem zuid aantrekkelijker maken
Arnhem Zuid gezellig maken
Arnhem zuid meer gezelligheid, meer focus Woningen opknappen in Arnhem zuid (de Laar, Kronenbur)Gemeentelijke belastingen verlagenAfval professioneel nascheiden ipv door de burger
Arnhem-zuid groener maken met perkjes en meer bomen.
auto vrij, meer groen, fijnmaziger OV, geen reklameborden meer
Auto weren uit binnenstad.Meer duurzaamheid, hergebruik, ruilen.
auto's de wijken uit
Auto's het centrum uit. Singels afsluiten voor doorgaande verkeer. Betere voet- en fietsvoorzieningen
Auto's uit stadscentrum weren. Volop inzetten op fietsstad. Fijn stof rigoureus omlaag.
autoluw maken van de ring door autoverkeer meer om de stad te laten rijden: extra transferia
Béter schoonhouden straten ,plantsoenen. Aanstellen ouderwetse straatvegers.
bankjes in de stad, veel bankjes in de stad. openbare toiletten, nog meer groen
bankjes met groen om op te zitten
Behoud van de stadspark en de leefbaarheid voor haar inwoners. Preventieve gezondheidszorg.
Behoud van groen in Zuid, klimaat, duurzaamheid, leefbaarheid, gezondheid, onderwijs, met goed onderbouwde en geen popie Jopie plannen.
Behoud van grote bedrijven die van belang zijn voor de werkgelegenheid van hoger opgeleiden zodat deze mensen de stad economisch stimuleren. Tegengaan van misbruik met uitkeringen, Gelre pas en dergelijke zodat dit geld bij de mensen terecht komt die het echt nodig hebben.
Behoud van het Hertenkamp Sonsbeek
Behouden van de sfeerkeepers en schoonhouden van de stad.
bereikbaarheid
bereikbaarheid
Bereikbaarheid
Bereikbaarheid
Bereikbaarheid binnenstad door gratis openbaarvervoer voor alle bezoekers.
Bereikbaarheid en veiligheid.
Bereikbaarheid van de binnenstad, bijvoorbeeld door gratis openbaar vervoer, lagere parkeertarieven en meer en bredere parkeerplaatsen die ook dichtbij zijn.Bushaltes van "op de weg" naar "naast de weg" verplaatsen, zodat de doorstroming van het verkeer niet wordt belemmerd door stilstaande bussen.Doorstroming van het verkeer verbeteren door van rode golf naar groene golf over te gaan, verkeerslichten dus niet als stoplichten gebruiken. Dat is bovendien vele malen beter voor het milieu.Verlagen van de WOZ tarieven en woonlasten in zijn algeheel.Huiseigenaren helpen vergroenen, door bijvoorbeeld stadsverwarming in koopwiningen mogelijk te maken/te faciliteren.
Bereikbaarheid, armoede, duurzaamheid, gezondheid
Bereikbaarheid, duurzaamheid
Bereikbaarheid, klimaat
Bereikbaarheid, Leefbaarheid, gezondheid
Bereikbaarheid, opknappen verpauperde panden binnenstad, groen tegen warmte
Bestaanszekerheid,Bestrijding van (stille) armoede ,Kunst en Cultuur toegankelijkheid.BoaÅ›
bestrating binnenstad
bestrijden armoede zorgen dat minder bedeelden aan het werk komen meer kansen krijgen
Bestrijden van armoede en klimaat
Bestrijding (drugs)criminaliteit, vandalisme door jongeren en overlast door verwarde personen. Het versterken van de veiligheid en de zichtbaarheid van politie en boa's.
Bestrijding)drugs)criminaliteit, veiligheid op straat, uitstraling openbare ruimte (zwerfafval, graffiti, verloedering). Armoede.

bestrijding armoede, daklozenonderdak
Bestrijding criminaliteit
Bestrijding criminaliteit: aandacht voor het groen in de stad
Bestrijding van armoede, meer mensen mee laten doen aan de samenleving met laagdrempelige cultuur, meer aandacht voor kinderen die niet meekomen op school.
Betaalbaar bouwen voor ouderen zodat er ook woningen komen voor jongeren.Armoedebestrijding zodat er geen voedselbanken nodig zijn.
Betaalbaar Wonen
Betaalbaar wonen, zonder te bouwen in het buitengebied.Bestrijding criminaliteit.
Betaalbare centrale woningen voor jongeren
Betaalbare huizen, duurzaamheid
Betaalbare seniorenwoningen, zowel huur- als koopwoning, ter bevordering doorstroming.Promotie zonnecellen plaatsen op industriële daken en scholen.Uitbreiding azc's.
Betaalbare woningen realiseren voor de lage en midden inkomens. Veel nieuwbouwprojecten (vooral in Arnhem Noord) zijn juist gericht op het duurdere segment terwijl er juist zoveel vraag is naar betaalbare woningen.Verder moet de stad bereikbaar blijven. De stad ligt ongunstig tussen meerdere snelwegen waardoor de stad in de spits steeds vaker moeilijk te bereiken is. Vrachtverkeer omleiden en niet over de Pleyroute.
betaalbare woningen voor eenpersoons huishoudens, zodat grotere huizen vrij kunnen komen voor gezinnen
Betaalbare woningen voor middeninkomens, duurzame energie
betaalbare woningenbeloning/prestatie voor groene tuinen/buurtbetere sfeer op korenmarkt, lijkt wel een criminele bende met schorem dat buiten staat en handelt.
Beter begaanbare rondweg
Beter bereikbaarheid ov of meer en betere woningen
Beter gebruik van deskundigheid en in de stad organiseren.
Beter ondehoud
Beter onderhoud omtrend bomen, plantsoen en struiken, vaker de veegwagens laten rijden om blad e.d. te ruimen.
Beter onderhoud van het groen
Beter OV (en uitgangspunt: geen gebruik auto voor vervoer binnen stad(sring))
Beter OV, aandacht voor middeninkomens
Beter OV, isolatie/klimaatbestendig maken woningen. Nieuwbouw is ook nodig, maar kost veel meer.
beter parkeer beleid en meer, betaalbare, woning projecten
Beter schoonhouden van de binnenstadtstraten, GEEN NIEUWE WONINGEN in de uiderwaarden : naast DE STADSBLOKKENWERF "aan de overkant" b.v. (= klimaat)BEPALEN hoe de winkelpuien eruit moeten zien: terug naar de oorspronkelijke aanzicht van de panden,
Beter/goedkoper OV
betere toegankelijkheid naar de binnenstad betere huisvesting voor de lagere en middeninkomens en studenten
Betere bereikbaarheid binnenstad voor auto's
Betere doorstroming van het verkeer realiseren. Goedkopere parkeerplaatsen in de binnenstad.
Betere en betaalbare parkeergelegenheden in Arnhem. Ook 'kort-parkeren' weer herintroduceren.
Betere en betaalbare woningen en nieuwe woonvoorzieningen voor ouderen
Betere en duidelijkere parkeergarages. Meer natuur in bebouwde gebieden terug laten komen. Ontwerpen van wijken en wegen zo ontwikkelen dat er ruimte is voor flora en fauna
Betere en meer betaalbare woningen. Verlaging gemeentelijke belastingen. Betere bereikbaarheid vd stad. Meer groen. Weren vervuilde auto's op de singels. Armoedebestrijding. Hulp bij schulden en dakloosheid. Aandacht voor openbaar groen. Subsidie op verduurzamen woningen.

betere fietspaden
Betere fietspaden in de stad
Betere fietspaden, meer groen in de straten.
Betere geluidswal N325 en het verplaatsen van de woonboulevard de Laar Oost gebouwd in de jaren 80, de ligging is niet van deze tijd. Verder het opknappen van de Rijnkade, zoals de gezellige Waalkade in Nijmegen.
betere leefbaarheid door verkeersmaatregelen
Betere omstandigheden voor minder financieel bedeelden in brede zin.Mn voedsel ondersteuning mbt gezondere voeding.
Betere parkeermogelijkheden , binnenstad echt zonder auto's , wel zodanig dat alles via alternatief vervoer bereikbaar is,
Betere riolering, werkgelegenheid stimuleren, terug dringen kansloze buurten.
Betere skyline Rijnkade
Betere verkeersafwikkeling. Singels en Pleyroute.
betere verlichtingvergroening
Beveiliging en beter onderwijs
Bewoning boven de winkelpanden, klantvriendelijk parkeren, schoonhouden van openbare plaatsen en straten, station waar de bussen af en aan rijden overzichtelijk maken voor voetgangers.
Bijzondere woningen, anders dan anders, groot, klein voor rijke en arme mensen in grote hoeveelheden.
Binnen stad de tegelsBlauwe golfen AKU fontein Wc in de parkeer garage
Binnenstad aantrekkelijke maken voor ondernemingen. Er staan te veel leeg staande winkelpanden.
binnenstad aantrekkelijker maken (gevarieerder aanbod winkels / meer speciaalzaken terug):goed/beter openbaar vervoer/ minder auto's op centrumring
Binnenstad beter verbinden met Rijnkade. Lelijke jaren 50 betongebouwen vervangen door moderne architectuur.
Binnenstad leefbaar houden, meer diverse winkels GEEN leegstand
Binnenstad, winkelgebied op leuken
Blauwe golven
Blijven inzetten op duurzaamheid!
bomen
Bomen, 'groen', natuur, biodiversiteit, klimaat, duurzaamheid
Bouwen van voldoende seniorenwoningen met tuin op de begane grond. Alleenstaand of in een rij en niet in een flat.Niet alle senioren willen in een appartement.
Bouwen voor ouderen
Braakliggende terreinen aanpakken met mooie mix van wonen en recreëren. En verdere verbetering van de fietsinfrastructuur, met een extra fietsbrug over de Rijn.
Buurtfeesten
Centrum autovrij, oude wijken energie zuiniger maken
COÂ² reductie, hulp bij verduurzame mensen die het niet kunnen betalen, meer natuur, afval bestrijding. verbeteren van de luchtkwaliteit. aanpak drugscriminaliteit bij jongeren en jongeren centra's. hard drugs is bijna zo normaal als bier.
Collectieve lasten laag houden
Controle snelheid van auto,s. Geen fietsers tegen de fiets richting in fietsen. Meer senioren woningen.
Creatieve broedplaatsen, organische stadsontwikkelingen die flexibel kan reageren op veranderingen uit de markt. Mentaliteitsverandering van individualisme naar gemeenschapszin. Sociale cohesie bevorderen!Ontsluiting: Arnhem heeft geen binnenring, de Oranjestraat is nu een soort "Ringweg".
Criminaliteit en leefbaarheid
Criminaliteit, armoede
Criminaliteit, armoedige wijken

Cultuur en armoedebestrijding, wonen
Cultuur en huisvesting charitatieve instellingen
Cultuur, die schandalige zzp constructies van de muziekschool beëindigen. En docenten weer fatsoenlijk in loondienst nemen.
Cultuur. Groene stad. Vervoer.
Cultuur: Goed muziekonderwijs (Heroprichting van de Stedelijke muziekschool}Jazzpodium met een goede vaste locatie en, programmering en promotie ook in de Duitse regio aan de grens met Nederland.Minimaal een Herenboerderij (stichting Herenboeren), waar groente- fruit teelt plaats vindt in cooperatieve vorm.Stedelijk hoveniers bedrijf annex opleiding dat op duurzame wijze met goede arbeids ethiek ons plaatselijk groen aanlegt en onderhoudt.Beeldende kunst: Goed onderwijs in het ambacht van tekenen, schilderen en beeldende kunst in het algemeen.Herstel Strümpfler orgel van de Grote Eusebius (als dat al niet gebeurd is}
Daken van overheidsgebouwen vol leggen met zonnepanelen
daklozen
Daklozen opvang
Daklozen, verslaafden en verwarde mensen beter opvangen.Goede plek voor de voedsel- en kledingbank.Geld voor goede huisvesting introdans en oostpool.
Daklozenopvang
Dan zou ik de wegen aanpakken. Arnhem heeft een centrumring welke dwars door Arnhem gaat. In andere steden ligt deze buiten de stad, zodat men doelgericht naar een deel van de stad kan reizen.
Dan zou ik ervoor kiezen om inwoners met een kleine beurs te helpen met verduurzamen van hun woning. Voor eigenaren van koopwoningen directe financiële ondersteuning en ingeval van huur financiële ondersteuning van de verhuurder.
Dat de welvaarts verdeling tussen alle inwoners gelijker word.
de "volkswijken"verder oppeppen
de armste scholen van Arnhem (bv Johannaschool) fatsoenlijk ondersteunen-graffiti aanpakken-daklozen een plek geven
de Arnhsme parken
De bijenkorf terug. Met het verdwijnen van de bijenkorf is het winkelbestand enorm verschraald en heeft Arnhem geen aantrekkelijk winkelbestand meer.
De Binnenstad beter bereikbaar maken en bezoekende auto's weren. Alleen mét vergunning.
De binnenstad schoner makenâ€¦kauwgom bij prullenbakken weg enz. Groene zones in de binnenstad.Bepaalde gevaarlijke fietskruisingen (bij musis) veiliger maken
De binnenstad weer de beste winkel stand van Nederland maken. Nu vind ik het wel heel karigâ€¦
de dorpen wijken in Arnhem Zuid versterken en moderniseren. Meer samenvoegen van woningen voor ouderen, groen verbeteren en zorgen dat je er een koffietje kunt drinken. Ontmoeting in het dorp.
De entreepunten van de stad verbeteren. Mooiere grote plaatsnaamborden in een bloembedElke keer als je de stad inkomt en verlaat, krijg je het arnhemgevoel mee.
De gebouwen in het centrum opschonen zoals gevels reinigen, orginele look and feel terug geven
De menselijkheid terugbrengen en de onvoorstelbare juridisering stoppen
De mensen die het erg slecht hebben in financieel opzicht helpen via een persoonlijk plan van aanpak.Meer bomen in de stad, minder verkeersborden. Gezondheid is een zaak van de burger zélf.
De Nijmeegseweg (begin A325) vanaf de oude Rijnbrug tot voorbij stadion Gelredome, de autoweg onder het maaiveld, verdiept aanbrengen en met gelijkvloerse viaducten, maaiveld hoogte, de wijken Malburgen met elkaar verbinden, met wonen en groen. Dus geen tunnel bouwen. Uiteraard is de 1 miljoen niet voldoende.
De Rijkade gezelliger en begaanbaarder te maken, vergelijking Nijmegen. (mits delen haalbaar)
De slechte wijken beter maken, meer en beter groen onderhoud
De stad "nog" groener maken

De stad (nog) schoner houden en mensen goed voorlichten de stad schoon te houden: met voorzieningen die dit kunnen bevorderen. Ook in de wijken buiten het centrum.
De stad in haar eigen nergie behoefte te laten voorzien
De stad meer "smoel" geven als hoofdstad van Gelderland (iconische gebouwen a la Nijmegen Waalkade)
De stad nog groener maken
de verloedering tegengaan, rommel opruimen, graffiti verwijderen en verbieden en handhaven
De Weerdjesstraat ondergronds maken en daardoor voetgangers verkeer tussen centrum en Rijnkade te vergemakkelijken.
De wijken vergroenen, daarmee ga je in op de leefbaarheid, duurzaamheid en klimaat. Zelfs gezondheid kan ten positieve veranderd worden.
Deel van de 'armere' wijken opknappen en duurzamer maken
deels in sportfaciliteiten, ontbijt op scholen, cultuur bereikbaar voor Arnhemmers
direct besteden aan opruimen/schoonmaken van de (binnen)stad
Direct stoppen met de massale krankzinnig bomen kapMeer parkeerplaatsen zodat mensen vrij en mobiel kunnen blijven, ook de chronisch zieken en werkende moeders
Dit bedrag zou ik besteden aan klimaat en duurzaamheid. Daarnaast vind ik het bestrijden van armoede en eenzaamheid een belangrijk onderwerpen.
Diversiteit en inclusie!
Dominante langdurige autostromen inperken tbv voetgangers en fietsers Jansbuitensingel + Willemsplein. Arnhem is te auto-dominant.
Door op een ecologisch waardevolle, circulaire manier te vergroenen kan de leefbaarheid vergroot worden, levert dit een positieve bijdrage aan gezondheid en klimaat. Focus op de plekken waar de impact het grootst is. In de meeste gevallen zijn dat meest kwetsbare wijken.
Doorgaan met stadsvernieuwing.
Doorgaand verkeer uit centrum
Doorstroming verkeer verbeteren i.p.v. stelselmatig verder te belemmeren zoals nu het geval is.
Drugs bestrijding, alternatieve parkeermogelijkheden
Drugs en drankprobleem aanpakken. Mensen meer stimuleren te werken. Banen creëren in de wijk. Vraag de mensen wat ze (samen) willen doen. Veel van de bewoners willen ook van die drugsoverlast af. Leid mensen (in de wijk op) om dit aan te pakken, denk aan serveillance, (meer) wijkaanspreekpunten. Een boodschap doen of bij elkaar klussen. Maak hier een systeem van wat geld oplevert en wat niet wordt afgetrokken van de uitkering. Geef mensen besef dat zij en hun wijk het waard is. Geef de mensen in de wijk budget om wat met elkaar te organiseren (zonder teveel beperkingen) er moet veel meer voor de jeugd worden georganiseerd. Verder veel planten en bloemen in de wijk. Laat bewoners die dit leuk vinden het onderhouden (tegen vergoeding). Muurschildering, geef ruimte voor de (kunstenaars) die 'kunst' spuiten op muren. Misschien kan je bewoners zelf kunst laten maken voor hun wijk. Maak gebruik van de diversiteit van de mensen die er wonen en dan is er voor ieder wat wils. Misschien dat de diverse culturen dan ook meer met elkaar mengen.
DrugsbeleidOverlast van de burenAfvalverwerking
Drugsbestrijding
Duurzaamheid
Duurzaamheid
duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid

Duurzaamheid
duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid (subsidies voor mensen die bv warmtepomp willen aanschaffen) en onderwijs. Investeren in onderwijs om iedereen gelijke kansen op ontwikkeling te bieden.
Duurzaamheid +sociale ongelijkheid recht(er) trekken.(Aut
Duurzaamheid armoede onderwijs
Duurzaamheid en armoede bestrijden
Duurzaamheid en armoedebestrijding
Duurzaamheid en gezondheid
Duurzaamheid en gezondheid
Duurzaamheid en leefbaarheid
Duurzaamheid en leefbaarheid
Duurzaamheid en leefbaarheid
Duurzaamheid en Leefbaarheid van de stad
Duurzaamheid en leefbaarheid: er gaat nu best veel aandacht naar armoede, maar ik zie daardoor vooral de arme kant van Arnhem. Schrale winkels, weinig leuke 'luxe'. Cultureel mwah. Investeer bijv. in studenten die hier blijven wonen en werken! Of expats/bedrijven.
duurzaamheid en veiligheid
Duurzaamheid van de woningen
Duurzaamheid van met name huizen, (jeugd)zorg eb jongerenwerk, en inzetten op achterstandswijken (financiele steun energierekening bijvoorbeeld). En cultuur evenementen & museum Arnhem toegankelijk maken voor een zo groot mogelijk publiek!
Duurzaamheid, armoede
Duurzaamheid, armoede
duurzaamheid, bereikbaarheid, klimaat
duurzaamheid, culturele infrastructuur, groen
duurzaamheid, energietransitie
Duurzaamheid, gezondheid (meer huisartsen op meerdere locaties) wonen.
Duurzaamheid, hittestress, wateroverlast in park Klarenbeek en verder omlaag, versterken connectie huisartsen en wijkteams
duurzaamheid, klimaat, wonen
Duurzaamheid, leefbaarheid
Duurzaamheid, Leefbaarheid, Klimaat
duurzaamheid, sub cultuur
Duurzaamheid, vergroening en armoedebestrijding
Duurzaamheid, zonnepanelen, luchtkwaliteit
duurzaamheid: betere fietspaden en minder gemotoriseerd verkeer
duurzaamheidwonen
Een (iconisch) kunstwerk. Waar het komt te staan, weet ik nog niet.

Een authentieker centrum maken. Het centrum ziet er afgeleefd uit. Veel glazen puien, "goedkope" winkels, weinig groen/gezelleigheid.
een betere doorstroming van het verkeer maken. (vlotter van arnhem-zuid naar arnhem-noord zonder alle tegenwerkende stoplichten, een groene golf is wel prettiger)
Een del van het openbaarvervoer voor alle Gelre kaarthouders en 70 plussers gratis maken en een uitleen voor eenvoudige hulpmiddelen met een borg en bij schoon en heel inleveren alles terug.
Een extra fietsbrug tussen de Frostbrug en de Sacharovbrug
Een goede advocaat in huren om de raad van state duidelijk te maken na 45 jaar dat de A15 doorgetrokken moet worden naar de A12 om de mensen te verlossen van de onnodige fijnstof en CO2 uitstoot door de files die richting achterhoek en Duitsland gaan.
Een groener Arnhem
Een lelijk gebouw in centrum oud Arnhem vervangen door iets wat wel past
Een mooi overdekte zwemparadijs
Een mooie brede doorbraak van station naar korenmarkt. Met een groot plein als ingang. Ook voor Koningsdag activiteiten etc.
Een nieuw gebouw voor en extra steun aan het dierenasiel. Duurzaamheid, beter OV, mensen helpen hun woning te verduurzamen. Evt woningbouwcoorporaties stimuleren/forceren om hun huurders te helpen met verduurzamen (ik loop nu tegen een muur op bij VHV).
Een stukje historie van de stad blootleggen en zichtbaar houden. Denk aan een stuk stadsmuur of opgravingen.
Eenpersoonswoningen met huur onder de 700 euroMeer diversiteit aan winkels: smpoo ups ed een kans geven
Eenzaamheid ouderen en armoede
eerlijke subsidies (zonder al te ingewikkelde voortrajecten etc) voor het verduurzamen van woningen. Iedereen een eigen gratis regenton. In alle wijken zoveel mogelijk groen toevoegen en voldoende speel- en samenkomstplekken. Armoede bestrijden door wellicht een werkgroep met een goede doorsnede van de samenleving hierover met elkaar in gesprek te laten gaan en als een soort denktank te laten fungeren. En daar geld aan te besteden, wellicht samenwerking met Collectief Kapitaal.
energie armoede en duurzame initiatieven
Energie-armoede
Energietransitie
Energiezuinig wonen
Er voor zorgen dat alle inwoners krijgt wat het nodig heeft. Een potje geld, naar behoefte, dat naar eigen inzicht ingezet kan worden. Meer voor minima en niet voor mensen met geld. Extra op de gelden die sowieso nodig zijn om een stad en inwoners te ondersteunen.
ervanuitgaande dat klimaat e duurzaamheid nu goed op de agenda van dit groene college en raad staan, zou ik naast aandacht voor zaken die onze inwoners direct treffen ook kijken naar hoe Arnhem aantrekkelijker wordt als stad voor bezoekers. we hebben geen grote publiekstrekker, na het station houdt het snel op. Alle grote dingen hier zijn beetje middle of the road. Zelf de uitstraling van de kunstacademie is zeer beperkt: waarom heeft Arnhem niet een uber hip design museum (dat gaan we met een miljoen niet redden).
Evenementen, helaas is er de afgelopen jaren veel re weinig gedaan om grote evenementen als living statues, rio aan de rijn, etc in arnhem te houden
Extra woningen
Fiets en wandelpaden richting belangrijkste knooppunten aantrekkelijk maken
Fietsbrug erbij van noord naar zuid aan de oostkant
Fietspaden
Fietspaden waar het licht sneller groen gaat.
FietspadenOude woningen verduurzamen
fietstoegankelijkheid

Fietsvriendelijkheid en verbod op stinkbrommertjes / schoolmaaltijden voor kinderen uit arme gezinnen / onderwijs
Fonds voor goede verduurzaming sociale huurwoningen en idem koop-met-hoge-energierekening
Formeren van beter b & w. De zwakke personen in de raad vervangen door sterke, evenwichtige personen die niet om het minst geringe in huilen uitbarsten.
geen armoede , werk voor iedereen , wonen voor iedereen en eerbied voor de kleine winkelier zorgt voor diversiteit.
Gelijke kansen voor iedereen te beginnen voor de geboorte.
Gelijkheid (iedereen evenveel kansen en mogelijkheden, minder groot verschil arm-rijk), duurzaamheid (energiezuinig, schone lucht, geen afval op straat en in groen), wonen en veiligheid.
gelijkheid, gelijke kansen, fietspaden, buurttuinen
Gemeleerde wijken creëren met lage en hoge inkomens. Meer groen, minder afval, schonere stad in milieu en aanblik. Criminaliteit de pas afsnijden.
Gentrificatie van Zuid
Gevels graffiti-proof maken in wijken rondom het centrum (hopelijk bestaat er een coating ofzo). Minder telefoonwinkels, nagelsalons, massagesalons en kappers in de Steenstraat, zodat deze straat meer bij het centrum-winkelgebied betrokken wordt. Politie zichtbaarder op straat.
gevoel van veiligheid, ondersteunen echte armoede
gezellige binnenstad
Gezondheid
Gezondheid (preventie), duurzaamheid, klimaat, cultuur
gezondheid en leefbaarheid: voorwaarden voor een gezonde leefbare stad en basisvoorwaarde om de kloof tussen arm en rijk te dichten.
Gezondheid in arme buurten
Gezondheid wonen leefbaarheid en veiligheid
gezondheid, armoede
Gezondheid, met name gezond leven en beweging
Gezondheidszorg, inbreidingsprojecten woningbouw, armoedebestrijding, openbaar vervoer, vergroening, criminaliteitsbestrijding
Gezondheidszorg: meer en snellere opvang van mensen met psychische problemen, vooral jongeren. Ik ben geschrokken van de tv-serie politiebureau Arnhem. Zoveel verwarde mensen. Te weinig hulp, het duurt te lang etc.
GGZ
goed bereikbare zorg (letterlijk en figuurlijk) voor iedereen. positie huisartsen versterken.gratis schoolontbijt/-lunch (basis en middelbaar onderwijs).sociale woningbouw versterken.bejaardenhuizen weer introduceren.
Goede fietspaden cq goede fietsverbindingen/ vergroten van de fietsvriendelijkheid.Veiligheid in de meest brede zin van het woord
Goede opvang voor dakloze mensen . Ook overdag. Niet fijn , mensen die overal rondhangen . Voor hun niet maar ook niet voor bezoekers . Minder doorgaand verkeer rond centrim , snelheid omlaag naar 30 km . Stad beter schoonhouden en onderhouden Ook groene gedeelten . Betere doorgang fietsers , vaak goed uitkijken , afslaand verkeer enz . Niet fietsvriendelijk , betere fietsenstallingen , minder fietsen in straatbeeld .pleinen beter benutten voor terrassen enz .
Goedkope woningen bouwen (zonder parkeerplaatsen), fietspadnetwerk uitbreiden
Goedkoper maken van het openbaar vervoer.
Goedkoper openbaar vervoer
Gratis maaltijden basisscholen. Vergroenen wijken.Promoten tegels eruit.
gratis openbaar vervoer
Gratis openbaar vervoer
Gratis openbaar vervoer

Gratis openbaar vervoer. En parkeren goedkoper maken !
Gratis ov
Gratis OV voor jongeren. Jong geleerd is oud gedaan!
gratis vervoer, wonen
gratis vervoer: goed onderwijs: centrale zonnepanelen waar ieder huishouden gebruik van kan maken
Gratis warmtepompen of met korting
Groen
Groen
Groen . Investeren in winkels . Geen parkeer kosten
Groen / leefbaarheid in de stad
Groen in de bebouwde kom, ondersteuning basisbehoeften (zorg, onderwijs) voor armere huishoudens, leefbaarheid in armere wijken, cultuur voor kinderen en jeugd, cultuur en vertier in Arnhem-Zuid
Groen in de binnestad
Groen voor wegen en parkeerplaatsen
groen, huizenbouw binnen bestaande wijken
Groen. Design waterbeh
groenbeheer op niveau, duurzaamheid, klimaat, armoede en wonen
Groene en beweegvriendelijke omgeving
Groene energie
groene ontmoetings en speelplekken: plekken in de buurt voor kinderen, jongeren en mensen met weinig geld.
groenonderhoud, meer woningbouw,
grondgebonden senioren woningen
grote aanbod aan cultuur onderhouden multicultureel uitbreiden en breder promoten
Grotere duurzaamheid in de vorm van meer en betere (ruimere) afvalbakken in de straten
handhaving parkeerbeleid
Handhaving, armoedebestrijding, city beautification, "skyline planning" (of iig "aangezichtsplanning"), verduurzaming
Handhaving, gezondheid
harde maatregelen tegen drugoverlast en criminaliteit
Hekken verwijderen (kazerne, Hoge Veluwe) tgv betere bereikbaarheid diverse natuurgebieden, vergroening stad
helft verduurzaming van woningen, mede sociale huur. scheelt in de kosten en duurzamer. helft behoud en uitbreiding groen
Herinrichting oversteekplaatsen tussen Sparwinkel, hotel Haarhuis en centrumEen chaos
Herinvoeren van bejaardenwooncentra. De WMO-regeling kan namelijk niet alle pijnpunten wegnemen voor senioren. Centrale zorg in bejaardenwooncentra is veel efficiënter en laagdrempeliger.
Het aanpakken van de kleine zaken in het straatbeeld die de schoonheid en leefbaarheid van de stad ten goede komen
Het aantrekken van kapitaalkrachtigen.
Het centrum groener
Het extra laten bouwen van nog meer sociale huur- en koopwoningen en vrije sectorwoningen
Het leefbaar houden van de stad
Het meer toegangkelijk maken van de oevers als wandelpromenade voor vertier en ontspanning, parkeren dichtbij maar geen doorgang van auto's en scooters. De noord en zuid zijde met elkaar verbinden voor voetgangers. Openbaar vervoer voor inwoners gratis.
Het onmogelijk maken om in Meinderswijk te bouwen Meer groen in de de wijken.
Het subsidiëren van de bouw van betaalbare 1- en 2-persoons woningen voor ouderen, waardoor er meer beweging komt op de woningmarkt
het verbeteren van achterstandswijken waar veel problemen tegelijk spelen

Hittestress oplossen
Hoe pijnlijk ook voor alle andere respectabele onderwerpen, zou ik voor 100% van het geld gaan voor het halen van de klimaatdoelstellingen. Dat niet doen zorgt er uiteindelijk voor dat we ons zelf als mens uiteindelijk niet kunnen handhaven. PS: De natuur redt zich uiteindelijk dan ook wel weer, maar ja daar maken wij dan geen deel meer van uit.
Hoge tolheffing doorgaand verkeer door Arnhem en A325. laat mensen uit Nijmegen maar over de A50 naar Apeldoorn en Utrecht gaan. Laat internationaal vrachtverkeer niet over de A325 maar alleen over de A50.
Hondepoep handhaving en parkeerplaatsen
Hoogwaardig OV
Hortus botanicus met kwekerij voor bijzondere boomsoorten t.b.v. openbaar groen.
Huisvesting, onderwijs.
Huizen en gebouwen (scholen, buurthuizen) verbeteren en fors isoleren. Overal zonnepanelen opleggen, niet op de grond (zonde van de ruimte, daar kunnen bomen en struiken staan), overal waar mogelijk bomen planten, verstening van tuinen verbieden, verkamering in woonwijken verbieden
Huizen verduurzamen
Huizenbouw en dan met name betaalbare sociale woningbouw
Hulp aan mensen die in de problemen / schulden zitten vanwege de enorme complexiteit van de huidige maatschappij/ wetgeving / regels. Vereenvoudigen van die wetgeving.
Hulp voor minima
iets wat toeristen naar de stad zou brengen
Iig hele goedkope woningen bouwen voor de jeugd, meer huisartsen zodat de zorg beter wordt, al het groen behouden
Ik heb net de begroting van Arnhem doorgenomen. Hoe kan ik zinvol antwoord geven op deze vraag?
Ik mis horeca en gezellige eettentjes in Elderveld en Schuijttgraaf
Ik zou 1 miljoen doneren aan de gemeente op voorwaarde dat ze Meinerswijk laten zoals het is.De gemeente mag het geld besteden aan b.v. een culturele bestemming voor de Koepel
Ik zou alle schreeuwderige puien in de binnenstad weghalen en terugbrengen naar hoe de gevels bedoeld zijn. Inclusief het station Daarnaast zou ik in de binnenstad alle winkels bezetten met voor elk wat wils. Het is nu alleen merken en grote ketens maar meer zoals de 7 straatjes. Tot slot zou ik in de wijken initiatieven zoals in Klarendal willen toejuichen, terrasjes, leuke plekjes onder de aandacht brengen en de omgeving er om heen ook aantrekkelijk 'verbouwen'. En!! Rembrandt in ere herstellen!!!Fietsen bevorderen , rood licht voor auto's eeeeuwig laten duren.
Ik zou alles uitgeven aan klimaat en duurzaamheid, maar wel op zo'n manier dat andere problemen mee opgelost worden (wijken vergroenen met eetbare planten waardoor iedereen beschikking heeft over gezond eten, huizen isoleren van bewoners die dit niet kunnen betalen, leefbaarheid wordt sowieso beter met vergroening, meer sociale cohesie in buurtmoestuinen, etc.)
Ik zou dan toch voor gezondheid gaan in de vorm van meer sporten. Dat is mijn inziens beter haalbaar dan gezonder leven door bijvoorbeeld het eetpatroon te verbeteren.
Ik zou de achterstandswijken in overleg met de bewoners proberen te vergroenen , buurtcoaches uit de buurt zelf inzetten , meer (gratis) sport voorzieningen voor de jeugd , maa4 waar ze zelf ook in mee moeten/ mogen mee draaienStructurele Hulp aan mensen die digibeet of laaggeletterd zijn(proberen laagdrempelig in kaart te brengen)
ik zou de Rijnkade aanpakken, maak er een soort van Boulevard van waar de bezoekers van Arnhem niet alleen maar direct het Centrum ingaan, op deze manier kun je het dagrecreatie verspreiden.en de ondernemers meer ruimte voor exploitatie daar hebben.....

Ik zou de wijk klarendal van het gas halen en aansluiten op waterstof. Dit is belangrijk omdat de huizen in deze wijk een "te dunne jas" hebben voor warmtepompen etc. Ook mogen vanwege de monumentenstatus (stadsgezicht) niet overal zonnepanelen op het dak of hebben bewoners te weinig middelen om zonnepanelen aan te schaffen. Alle huizen koop en huur aansluiten op waterstof is dan het eerlijkst en een pilot in Lochem heeft al bewezen dat het kan.
Ik zou dit geld aan armoede bestrijding uitgeven.
Ik zou dit uitgeven aan het behoud van de natuur (beplanting en dieren)
Ik zou driekwart van het miljoen uitgeven aan armoedebestrijding, en dan met name aan woningbouw, want ook mensen in het zgn lagere segment hebben recht op fijn wonen, en werk. Ook zou ik hetopenbaar vervoer in de stad gratis maken! Een kwart blijft over voor duurzaamheidâ€¦
Ik zou het besteden aan verbetering woningen in kader van klimaat en armoede
ik zou het gebruiken voor armoede en wonen
Ik zou het geld op een spaarrekening zetten want er wordt al genoeg uitgegeven aan alle door u genoemde thema's.
Ik zou meer geld besteden om van Arnhem een veilige(re) stad te maken.
Ik zou met jongeren een onderzoek doen om voor de groep 16 etc een fijne dag of avondinvulling. Er is in de nieuwe wijken volgens mij teweinig waar de jeugd elkaar kan ontmoeten. Denk dat ze dan ook verantwoording moeten krijgen.
Ik zou op zoek gaan naar activiteiten en economische of culturele sectoren, die net een beetje steun nodig hebben om over een dood punt heen te komen, waarna ze werkgelegenheid, een bijdrage aan een goed vestigingsklimaat voor bedrijven en organisaties en stimuleren van goed onderwijs . Dat zou ik in de vorm van financiering tegen zeer gunstige voorwaarden doen, zodat het geld niet op is na een bepaalde periode, maar steeds opnieuw beschikbaar komt.
Ik zou oudere wijken opknappen, het multiculturele aspect centraal stellen en arnhem nog verder klimaatbestendig willen maken.
Ik zou proberen de armoede in de stad structureel op te lossen. Daarnaast zou ik niet alleen naar de minima kijken maar ook naar de groep daar net boven. Dus de mensen die bijv. net buiten de gelrepas vallen.
Ik zou zorgen dat de mensen weer naar Arnhem komen om plezier te hebben en te ondernemen waardoor de bal aan het rollen komt en Arnhem weer een metropool van oost Nederland wordt.
Ik zou zorgen dat mensen met een laag inkomen ook meekunnen met het verduurzamen van hun huis. Het mes snijdt zo aan meer kanten.
In Arnhem Zuid meer openbaar groen ter bescherming tegen de bebouwing
In de "achterstands" wijken veel vaker schoon maken en meer en beter groen onderhoud.
In de binnenstad ook echt betaalbaar bouwen voor ouderen en voor starters.
In elk park gewapende parkwachters zetten.
In overleg met verhuurders alle huurwoningen voorzien van zonnepanelen en de oudere woningen isoleren
Inbreiding van woningbouw, kleine betaalbare woningen
Infrastructuur (verkeersdruk op Pleij-route is m.n. een aandachtspunt), opknappen Rijnkade-gebied (weer een mooie stadsboulevard van maken met de nodige horeca), cultuur en verduurzaming van panden (zonnepanelen, zonneboilers)
Infrastructuur en woningen
Initiatieven en subsidies voor duurzaamheid (zonnepanelen e.d.)
Innovatie, bereikbaarheid (nachttrein naar randstad)
Inrichting verbeteren voor betere doorstroom van het verkeer. Meer bruisend hart in zuid maken.
Investeer in het buurthuizen
Investeren in "winkelbaar" maken van de binnenstad en rotzooi (vooral verpauperde gebouwen / winkels) opruimen / herinrichten. Binnenstad Arnhem heeft te veel plaatsen die eruit zien als een achterbuurt.

investeren in armere wijken
Investeren in gelijke kansen en sociaal/duurzaam ondernemerschap
inwoners
Inzetten op leefbaarheid.Maak van bouwen geen proppen. Vooral niet in wijken in achterstand. In armoede, achterstand in wonen, klimaat, duurzaamheid, leefbaarheid, gezondheid, etcetera.
Isolatie huurwoningen en fonds voor mensen met koophuis om te verduurzamen. Ik woon alleen in een koopwoning waar sltijd wat mee is. Ik hrb gern geld voor 'grote' projecten (isolatie vloer, warmtepomp, etc.).
isoleren van huurhuizen
Jeugd (jeugdhonken/behoeden voor crimineel circuit/veiligheid)VeiligheidVerkeersveiligheid GroenDiversiteit binnen de samenleving beter verdelen en bewoners écht vanaf begin meenemen laten participeren.Leegstaande (kantoor)gebouwen opknappen en mooie bestemming eraan geven
Jeugd! Doordat ze vervelen gaan ze pesterij kattekwaad uithalen ze moeten meer entertained worden.Armoede alle wc's in arnhem moeten gratis zijn. Toilleteren mag geen geld kosten.Scholen moeten standaard ontbijt aanbieden.Meer verspillings supermarkten waar iedereen goedkope producten kan krijgen en voedsel niet zomaar weggegooid hoeft te worden.Meer aandacht voor samen tafelen om armoede en eenzaamheid te bestrijden.Meer korte Parkerenmogelijkheden soms hoef je maar 1 uurtje in de stad te zijn maar heb je wel door groot boodschap de auto nodig.Verplichte kinderwijkteam deelname vanaf groep 6 milleubewust maken en vrijwilligerwerk begeleid laten uitvoeren vanaf groep 8 denk aan boodschapjes voor ouderen Huishoudschoolonderdelen terugbrengen voor zowel meisje als jongen.Meer zitgelegenheden in de stad waar je met je eigen drinken en eten kan zitten tijdens shoppen lekker buiten.De boeren met hun waren weer lekker de wijken in eieren verkoop groente en of vlees lekker gezellig vers in de wijken Mooie grote maandelijkse warenmark langs westervoortsesedijk haven zo een mooie plek om te genieten van water en mensen bij elkaar misschien kan het pondje dan eindelijk komen Weg arnhem card ook welgestelden kunnen het zwaar hebbenVerbeteren schimmelhuizen armoedegebieden
Jeugd, Sport, Cultuur
jeugdhulpverlening op orde brengen
Jeugdzorg, zorgen voor sterkFundament voor onze toekomstige inwoners.
Jeugdzorg. Armoede bestrijding.
Jongeren, scholing, ondernemerschap en wonen
Jongerenwerk/sport
Kansen gelijkheid, armoede, duurzaamheid
Kansengelijkheid, vooral voor de jeugd. Goede basisvoorzieningen in preventieve zorg, activiteiten voor jeugd, voorkómen van schooluitval, stimuleren van voldoende woonmogelijkheden. Jeugd= toekomst. Ze groeien op in een lastige tijd en verdienen daarbij wel wat kansen en ondersteuning.
KansengelijkheidGoede kwaliteit schoolgebouwen (energiecentrale en ingericht op verlengde schooldag)
Kinderarmoede
Kinderen uit arme gezinnen meer kansen geven, meer mensen aan (vrijwillig-) werk helpen, lelijke wijken aantrekkelijk maken.
kinderopvang voor jong en oud.nog meer bomen,
Kindvriendelijkheid: speelplaasten voor alle leeftijden in de parken Sonsbeek en ZypendaalBanken voor ouderen, Openbare toiletten, Vuurwerk op Koningsdag
Kleinschalige kunstprojecten , en dan niet om kunstenaars te ondersteunen maar om de "gewone" bewoners te laten genieten van laagdrempelige concerten, populair en klassiek. Verder ontwikkelen van wijkcentra, maar dan met acties van onderop i.p.v. hoe het op dit ogenblik georganiseerd is. Enz.
Klimaat
klimaat
klimaat

Klimaat
klimaat
klimaat , duurzaamheid , gezondheid
Klimaat (schonere lucht), betaalbaar wonen.
Klimaat en armoede
klimaat en armoede
klimaat en duurzaamheid
Klimaat en duurzaamheid
Klimaat en duurzaamheid
Klimaat en duurzaamheid En leefbaarheid in de armere wijken verbeteren
klimaat en leefbaarheid
Klimaat en leefbaarheid
Klimaat en verder auto-luw maken.
Klimaat leefbaarheid
Klimaat maatregelen:Verkoeling in de stad verdere vergroening meer bomen,gevel tuinenOpvang regenwater,maatregelen tegen overstroming rijnToegangswegen tot Arnhem verbeteren
klimaat, behoud groen, armoede, gezondheid
klimaat, duurzaamheid
Klimaat, duurzaamheid
klimaat, duurzaamheid en leefbaarheid
Klimaat, duurzaamheid, betaalbare woningen
Klimaat, duurzaamheid, groen, armoede, gezondheid
klimaat, duurzaamheid, vergroening, biodiversiteit, waterbeheer, gratis openbaar vervoer
klimaat, leefbaarheid binnenstad en achterstandswijken
Klimaat, leefbaarheid, onderwijs,innovatie
Klimaat, nog meer groen in de stad waar zoveel steen is.Leefbaarheid, aanpakken van achteraf straatjes / hoekjes.
Klimaat, nog meer groen om opwarming van de stad tegen te gaan.Maar ook armoedebestrijding.
Klimaat: groen in de stad, leefbaarheid: opruimen zwerfafval, verwijderen fietswrakken, verbinding: ontmoetingsplekken
Klimaat: Huizen isoleren / energie zuinig maken, en armoede-bestrijding: opvang verbeteren voor daklozen / vluchtelingen.
Klimaat: vergroening, opvangen en vasthouden water.
Klimaatadaptatie, bevordering gebruik fiets met betere en snellere fietsroutes, gratis OV binnen de stad, veiligheid
Klimaatbestendigheid, vergroenen
KlimaatDuurzaamheidLeefbaarheid (schoner, veiliger)
Kunst en cultuur
Kunst en cultuur
Kunstvakdocenten in het basisonderwijs
Kwaliteit nieuwbouw borgen
langdurige financiering van: opvang dak- en thuislozen, zorgpartijen voor zware indicaties in de wijk, ondersteuning voedselbank
lastenverlaging
leefbaar wonen, de mindere wijken gaan er hard op achteruit, doordat er veel sociale huur is en de migratie daar wordt gestapeld.
leefbaarheid
leefbaarheid
leefbaarheid
Leefbaarheid

leefbaarheid
Leefbaarheid
Leefbaarheid
Leefbaarheid
leefbaarheid
leefbaarheid
leefbaarheid
leefbaarheid
Leefbaarheid
leefbaarheid
leefbaarheid
Leefbaarheid
Leefbaarheid
Leefbaarheid
Leefbaarheid
Leefbaarheid
leefbaarheid
Leefbaarheid
Leefbaarheid
Leefbaarheid
Leefbaarheid
Leefbaarheid
Leefbaarheid
Leefbaarheid gezondheid en armoede
Leefbaarheid - onderhoud, schoon, veilig
Leefbaarheid (reinheid alg, plantsoenen schoon, openbaar vervoer, verkeersluwe woonwijken, handhaving! (in het bijzonder van geluidsoverlast (is één van de grootste mileuvervuilingen)! zoals motoren, daarnaast gedrag sporters in de buitengebieden vooral mountainbikers (MTB). Ben zelf sporter maar zoals die zich (vaak in groepen) gedragen is asociaal. Ik wil niet generaliseren, er zijn uitzonderingen. Deze mensen komen ook niet voor de natuur. Het gaat hen puur om het hardrijden op de fiets. Soms zelfs elektrisch aangedreven... Armoede is iets wat ten alle tijden bestreden moet worden.
Leefbaarheid ,armoede
leefbaarheid armere wijken en duurzaamheid
Leefbaarheid armoedeo
Leefbaarheid bevorderen Woonruimte voor jonge mensen/startersVerkeersveiligheid
leefbaarheid door de stad heen om tweedeling tegen te gaan, bereikbaarheid op peil houden (ook voor de binnenstad met de auto of beter OV), meer aandacht voor bereikbaarheid voor mensen met beperking, stimuleer zelfredzaamheid
Leefbaarheid en armoede
Leefbaarheid en armoede
Leefbaarheid en armoedebestrijding
Leefbaarheid en armoedebestrijding.
Leefbaarheid en duurzaamheid
Leefbaarheid en gezondheid
leefbaarheid en gezondheid.Veiligheid.
Leefbaarheid en opknappen van Korenmarkt, gezondheid (uitstoot stikstof), subsidie energiemaatregelen voor verbetering oudere woningen, evenementen, inclusie
leefbaarheid en veiligheid
Leefbaarheid en wonen.

leefbaarheid gekoppeld aan armoede, klimaat, duurzaamheid en gezondheid.
leefbaarheid in de slechte wijken en beter groenonderhoud
Leefbaarheid in wijken zoals structureel opruimen van hondenpoep, zwerfafval en betere aanplanten. Veiligheid in breedste zin van het woord aanpakken per wijk. Spelen op straat, betere leefomgeving etc.
leefbaarheid meer recreatie voor de arnhemmers in een rond de stad.
leefbaarheid van de stad, terugdringen criminaliteit, armoedebestrijding, meer betaalbare woningen voor ouderen,gratis ov ouderen
leefbaarheid verbeteren
Leefbaarheid verbeteren, racerij tegengaan vh verkeer, auto's zowel als (bezorg)scooters etc.
Leefbaarheid verbeteren, team Handhaving uitbreiden en eindelijk een keer serieus werk maken van het bekeuren van de hondenpoep-eigenaren. Overal in de stad en niet alleen in het centrum.
Leefbaarheid vergroten. Zorgen dat er geen windmolens (te) dicht bij woongebied komt. Zorgen dat niet alle (mooie groene) weilanden volgeplempt worden met zonnepanelen. Biomassa centrale sluiten. Daklozen uit het centrum halen. Goeie busverbindingen.
Leefbaarheid wijken.
Leefbaarheid wonen duurzaamheid in het groen.
Leefbaarheid Zuid
Leefbaarheid, aanpak verloedering en aso-gedrag, handhaving en sneller straffen (juist ook bij kleine vergrijpen, want daar begint verloedering en aso-gedrag!), educatie op gebied van systemisch denken en doen
leefbaarheid, armoede, duurzaamheid
leefbaarheid, armoede, klimaat, ondermijning
Leefbaarheid, binnenstad opknappen
Leefbaarheid, cultuur, armoede, wonen
leefbaarheid, dus ook armoede
Leefbaarheid, duurzaamheid en voorrang voor de fietser
leefbaarheid, en vooral de zwakkeren, de bejaarden, om hen meer vreugde te bezorgen, die diensten te faciliteren.Zij hebben voor ons de weg geplaveid en ik vind dat er niet zo goed voor hen wordt gezorgd.
Leefbaarheid, infrastructuur schoonmaak parkeergarages
leefbaarheid, meer fietspaden
leefbaarheid, meer groen in en rond het centrum van de stad, meer handhaving.
Leefbaarheid, meer schoonmaken in de buitenwijken. Zoals helaas nodig zoals zwerfvuil opruimen.
leefbaarheid, veiligheid
Leefbaarheid, Vermindering criminaliteit, aantrekken grote bedrijven, stad upgraden vergelijkbaar met Berlijn (een soort mini Berlijn)
leefbaarheid, versterking centrumfunctie qua winkelfunctie en bedrijven
Leefbaarheid, wonen en bereikbaarheid
Leefbaarheid, wonen, groen
Leefbaarheid. Veiligheid. Armoede
Leefbaarheid. Met name bomen en groen in de oude stad, inplaats van bomen kappen, bomen planten. En Het zware vrachtverkeer door woonwijkjes als Klarendal terwille van horeca, en parkeeroverlast door gratis (en fout) parkeren voor bezoekers van horeca en koffieshops.
leefbaarheid. schoonhouden stad. ook in de wijken en achteraf.
Leefbaarheid. Voorzieningen in Arnhem zuid. Aanwijzen en inrichten locatie voor horeca en vrije tijdsbesteding.
Leefbaarheid..bestrijding misdaad
Leefbaarheid: afval op straat
Leefbaarheid: betere doorstroom verkeer centrumring, meer groene golven maken, snelheid omlaag EN CONTROLE DAARVAN in de wijken, meer afvalbakken op straat.
Leefbaarheid: de woonomgeving schoon en inspirerend maken en houden

leefbaarheid: duurzaamheid en veiligheid
Leefbaarheid: verkeersstromen om Arnhem heen / Vergroening / beter OV / en Centrum autovrij / Infrastructuur
Leefbaarheid: verwijderen graffiti en zwerffietsenMeer toezichthouders
leefbaarheidtegengaan verloedering (zoals zwerfafval waaronder fietsen op straat)minder ruimte voor autoverkeer, meer ruimte voor voetgangersverbeteren van alles wat met openbaar vervoer te maken heeft
LeefbaarheidWonen
leefklimaat voor mensen met minder geld
LeefomgevingGezondheidOpenbareorde
Leegstaande bedrijfsgebouwen veranderen woongebouwen.
Leegstaande gebouwen ombouwen tot woonruimte
Leegstaande kantoorpanden inrichting voor studentenhuisvesting
Leegstand MKB bedrijven binnenstad (leefbaarheid)
Lege kantoorpanden ombouwen naar woningen en armoede bestrijden
Lege winkelpanden in centrum zo snel mogelijk toewijzen aan kleine bedrijven die met goede ideeën komen.
Leuke (industrial) plekken voor feesten/concerten/festivals. Breek geen interessante plekken als de melkfabriek af. Minder verkeer Ã-n de stad en door wijken.
Leuke betaalbare huurwoningen en niet alleen in de armere wijken. Meer rekening houden met armere mensen
Lobby en den Haag overtuigen van: Doortrekken van de A15 noodzakelijk om vrachtverkeer langs Arnhem te verminderen.
Maak plannen voor de verbetering van bestaande activiteiten.Onderwijs en prikkels gebruiken, niet alleen regelgeving.Ontwikkelingsprojecten.Samen werken met buren steden voor wederzijds voordeel.
Maatregelen richting klimaat: loskoppelen regenpijpen, waterdoorlatende parkeerterreinen. dit levert op lange termijn veel effect op en kan redelijk simpel worden uitgevoerd. Daarnaast inzetten op gezonde leefstijl-activiteiten, dit levert direct effect op in gezondheidszorg.
Meer aandacht voor Arnhem Zuid
meer aangepaste woningen met voorzieningen
Meer bestelbaare huur woningen
Meer betaalbare,klimaatneutrale huizen bouwen. Hondenspeelplaatsen, uitlaatveldjes maken. Meer veiligheid tegen drugsoverlast.
Meer BOA's
Meer bomen
Meer bomen en groenvoorziening. Verbeteren luchtkwaliteit. Biomassa centrale uit.
meer bomen in de weilanden waar geen dieren meer lopen, handhaving, bossen MEER openstellen en niet zoals nu alles dicht gooien. Bos met rust laten dus niet kappen van bomen. zorgen dat gewone man van een bos kan genieten en niet alleen de bosbeheerders. subsidie geven aan mensen die het echt nodig hebben. dus GEEN subsidie op e. auto's en warmtebompen want met subsidie zijn deze nog veel te duur, alleen de boven modale kunnen hiervan profiteren.
Meer bomen planten.
Meer bomen/groen in wijken Arnhem die nu nauwelijks groen hebben
Meer culturele activiteiten in Arnhem-zuidMeer leefbaarheid in Arnhem-ZuidGelijke kansen voor kinderen
Meer doen (ver)bouw v woningen , voor milieu bijv sneller groene daken en zonnepanelen en oplaadpunten elektrische auto sOpvangbakken voor regen water voor in de zomer
Meer elek. laadpalen, fietsvrije winkelcentrum, betere veiligheid (handhavers/parkeercontroleurs), echt groen i.p.v. bakken die er nu staan, de stoep weer terug,

Meer en betere stoepverbindingen want wij gaan een grijze golf tegemoet die de stoep als enige mogelijkheid hebben om van a naar b te kunnen
Meer en bredere voetpadenMeer groen (nog meer)
Meer en duurzamere huizen bouwen
Meer energie opwekking, zoals windmolens/zonnepanelen tbv nutsvoorzieningen in Arnhem.
Meer evenementen harley dag bijvoorbeeld levende standbeelden moeten weer terugkomen
Meer festivals
Meer focus op het bovengronds halen van beken, met natuurbeleving/waterspeelplaats in het centrum
Meer groen
meer groen door minder bestrating en aanplante bomen
Meer groen en behoud van groen. Lagere onroerend zaak belasting
meer groen en leefbaarheid
Meer groen in de binnenstad tegen hittestress, klimaat, duurzaamheid, armoede
Meer groen in de stadBehoud en herstel van oude gebouwen e.d.Duurzame ontwikkelingen
Meer groen in de wijken
Meer groen in de woonwijken.
Meer groen in nieuwbouwwijken.
Meer groen in wijken
Meer groen op plein voor winkelcentrum Presikhaaf. De blauwe golven verwijderen wel dit gebied vergroenen en een deel van de parkeerplaatsen behouden, maar dit met dan met grasbetontegels. Helaas zal een miljoen hiervoor niet toereikend zijn.
meer groen, alternatieve woonvormen
Meer groen, betere woningen, betere voorzieningen voor fietsers
Meer groen, duurzaamheid en armoede bestrijding.
Meer groen, kleine ondernemers steunen voor betere leefbaarheid in wijken.
Meer groen, minder beton
Meer groen, parken
Meer groen, vooral in nieuwbouw wijken, tegels eruit. Speelgelegenheden voor kinderen. Startkapitaal of ontwikkeling plan voor fietsersbrug naast spoorbrug over Neder Rijn.
Meer huizen voor starters en ouderen.
meer huurwoningen in sociale sfeer
Meer kinderopvang met speelplaats
Meer levensloop bestendige koopwoningen voor ouderen zodat de doorstroming in de woningmarkt op gang komt.
Meer onderlinge verbinding, cultuur
Meer ondersteuning voor jongeren die in armoede leven/schulden hebben
Meer ontmoetings plekken, ook voor ouderen
Meer parkeerruimte in de wijken.
meer politie en handhavingschoonhouden bermen vooral langs de invalswegen
Meer politie op straat en handhaving van de verkeersregels
meer prullenbakken + parkeerplaatsen en camera's rondom station Velperpoort
Meer ruimte voor de fiets (meer en bredere fietspaden, fietsers voorrang op autoverkeer en bij stoplichten. En meer geld naar het busvervoer.
meer ruimte voor de fiets. teams die mensen helpen met energiebesparing geen subsidie maar daadwerkelijk spullen leveren en aanbrengen.
Meer ruimte voor fietsers, minder auto's, meer handhaving.
Meer sociale woningen.
Meer speelplekken voor de jeugd.
meer voor/met elkaar en duurzaamheid.Betaalbare woningen.
Meer wijkinitiatieven, verlaging prijs OV,

meer woningen voor ouderen, armoede, leefbaarheid
Meer woningenOpenbaar vervoer verbeterenMinder asielzoekersIn mindere wijken beter onderhoud van groen enzGrof vuil wagen weer laten rijden 1 x per maandZorg voor ouderen, wijkzorg, aandacht voor ouderen moet beter.Bouw een verzorgingshuisâ€¦. Minder eenzaamheid, huizen komen vrij, betere conditie van ouderen.
Mensen ondersteunen die door hun lichamelijke beperking niet of nauwelijks kunnen werken. Zij zijn veroordeeld tot meestal een minimum uitkering, hebben weinig perspectief of een beter leven omdat ze zelfstandig nooit tot meer inkomen kunnen genereren.
met 1 miljoen begin je niet zoveel. En samenwerking met rijk, provincie en buurgemeentes speelt een grote rol. Daarom zal ik Verlenging A15 niet noemen. (scheelt in en rond Arnhem veel verkeer) Wel zou:- ik op veel wegen grootschalig snelheid gaan controleren- Pro-rail onderdruk zetten: minder vrachtvervoer over het spoor door de steden. (en het stuk spoor waar ik en vele anderen aanwonen, kwam niet in aanmerking voor geluidwerende maatregelen.- Buurthuizen op- en inrichten, kan in een deel van leegstaande gebouwen, of plaats, eventueel tijdelijk, een schuur. Geef in bijzonder de jeugd een toevluchtsoord.- Ga aan de slag met verouderd industrie gebied. Zet geen pakhuizen neer !
Met 1 mio kan je niet veel maar laten we zeggen100mio: Huizen, woontorens, hoogbouw
met zonnepanelen overdekte fietspaden, en bedrijven van noord naar zuid verhuizen, waar mogelijk.
miljoen is te weinig!!!Zorg voor icoons in de stad. Waar toeristen voor naar Arnhem komen. Bijv. Museum Arnhem en De Groen Collectie.Geen eenheidshap! Bezondere gebouwen of kunstwerken. Modekwartier was een leuk iets maar werkt niet op deze manier. Maar als ik maar een miljoen heb zou ik bij de John Frostbrug een skatepark maken! een echt betonnen skatepark!
minder auto's in de stad, door gratis busvervoer, uitbreiden snelfietspaden, veilige fietspaden
Minder auto's in de stad, betaalbaar openbaar vervoer
minder bomen kappen, meer bomen planten, huizen isoleren van mensen met lage inkomens.
Minder leegstand qua winkels/horeca, breder aanbod aan winkels/horeca, hogere kwaliteit evenementen, meer groen in het centrum, minder telefoonzaken, minder pawnshops, minder massagesalons, duidelijkere links tussen centrum > Rijnkade > Modekwartier > Sonsbeekpark.
Minder verkeer over n325 plyroute
Minima ondersteunen
Misstanden.
mmmm
Modernisering AKU fontein en omgeving.
mogelijkheden voor de inwoners (van alle leeftijden en achtergronden) om te kunnen (door)scholen en omscholen.
mooie architectuur, cultuur, plantsoenen, onderhoud kunstwerken in de openbare ruimte
mooiere bushokjes met begroeiing bijvoorbeeld. Hierdoor ziet de stad er mooi uit, nu zijn sommige wijken nogal van steen. Meer parkeergelegenheid nabij Sonsbeekpark. Zorgen dat groot verkeer niet door Arnhem heen komt en allemaal over het Nijmeegseplein en de Pleij willen. Meer openbare laadpaalparkeerplekken en vooral ook dat de palen die niet werken worden gerepareerd. (spijkerkwartier heeft heel wat kapotte palen). Arnhem zou ook van het stuk natuur bij de Rijkerswoerdseplassen misschien iets aantrekkelijkers kunnen maken nog. Meer bedrijven/initiatieven nog die Arnhem op de kaart zetten. Met Nijmegen afstemmen en samen een rijk aanbod van feestelijkheden en cultuur neerzetten. Ik zou ook verlichting aanleggen die alleen aangaat of helderder oplicht wanneer je er loopt of fietst. Bijvoorbeeld bij de Huissense dijk en het Zeegbos. Nog meer onderzoek naar ongure praktijken, drugs en witwasserij. Arnhem zou een eerlijke plek moeten zijn waar je het systeem niet in voor de gek houdt.
mooiere groenvoorziening en beter onderhoud groenvoorziening
Mooiere winkels in de winkelstraten. Meer gezelligheid in de stad
Natuur en biodiversiteit, gezonde leefomgeving, duurzaamheid, autovrije (binnen)stad, ontmoeting
Natuur herstel

natuur in de minder mooie wijken, en bij alle binnenkomsten van Arnhem. Binnenstad gezellig maken/nog meer,waar mensen naar uitzien. Kleur en groen. Ik zou het wel weten/ook waar!
Nieuwe havenweg verlengen voor fietsers onder pleyroute door en over de ijssel fietsbrug en aansluiten op dijkweg.Daardoor is het niet meer nodig om over de westervoortse brug te lopen en rijden voor fietsers. Stoplichten voorrang geven bij overstekende wandelaars en fietsers. Helaas mosterd na de maaltijd , maar een voetgangers/ fietsers onderdoorgang onder het nieuwe opstelspoor terrein van NS bij de Westervoortsedijk had winkelcentrum Lely bereikbaarder gemaakt: nu doet iedereen boodschappen per auto.
Nog meer bomen en groen
Nog meer groen inpassen
nog meer groen ook in de woonwijken
Nog meer groen, isolatie woningen
Nog meer groen, meer (onopvallende) parkeerplaatsen, meer hulp bij verduurzaming, zeker voor armere gezinnen
Nog meer groen. Woningen
Oei, 1 miljoen lijkt veel, maar je bent er zo doorheenâ€¦ Ondersteuning van de opvoeding in sommige gezinnen! Als je merkt dat het dreigt te ontsporen, help ze met opvoeden. Meer tolerantie en begrip voor elkaar.
Om de participatie te ondersteunen, zou ik vooral inzetten op het bevorderen van vrijwilligersactiviteiten en het versterken van wijkcentra. Maar ook evenementen mogen beter ondersteunt worden.
Onderdak en opvang voor asielzoekers
Onderhoud aan het groen en de stoepen
onderhoud fietspaden
onderhoud kleine parken
Onderhoud openbare ruimte
onderhoud parken
Onderhoud plantsoenen, Living statues terug naar Arnhem.
onderhoud stoepen en fietspaden, beter openbaar vervoer (lijn 13 terug) terugdringen kleine criminaliteit
Onderhoud van het groen, en meer opruimen zwerfafval.
Ondernemers steunen, centrum uitnodigender maken voor publiek
Onderscheiden in groen karakter en groene energie
Ondersteuning armoede door het geven van voorlichting en omgaan met geld en een Huiskamer waar men zijn gevoelens kwijt kan.
Ondersteuning van vrijwigers initiatieven in de vorm van ruimte, boekhouding en beheer coordinatie.Denk aan buurthuizen, maar ook aan vitale verbindingen.
Ondersteuning voedselbank. Groenvoorziening. Verbetering leefbaarheid.
Onderwijs
Onderwijs begeleiding voor kinderen die tussen wal en schip vallen. Vergroening en leefbaarheid.
Onderwijs en basisbehoeften voor minderbedeelden (m.n. kinderen en jongeren)
Onderwijs en particuliere initiatieven om wonen betaalbaar te houden steunen.
Onderwijs huisvesting primair onderwijs, de staat van sommige scholen is om je te schamen.
Onderwijs kinderen in achterstandswijken
Onkruidbestrijding en schone trottoirs.
Ontwikkelen van Burgerkracht en ondersteunen van bewonersactiviteiten en gemeenschapsvorming in de wijken.Daarnaast het doorbreken van de ambtelijke en politieke impuls om pas aan het werk te gaan als er grote problemen zijn in plaats van behoorlijk onderhoud van de sociale basis.
Ooenbare ruimte (stad en parken)

Open houden van dependance Rijnstraat in zuidTotaler : zie zuid meer als apart deel en pas de voorzieningen daarop aan
Openbaar vervoer (en daarmee klimaat)
Openbaar vervoer goedkoper maken voor minder draagkrachtigen
Openbaar vervoer gratis
openbaar vervoer noord-zuid
Openbaar vervoer stimuleren. Transferium buiten de stad met zeer goede busverbinding. Meer inzetten op zonnepanelen. Mensen net boven de minima ook tegemoet komen.
openbare gebouwen klimaat neutraal maken.
Openbare ruimte
Openbare ruimte en verkeer
Openbare ruimte, kunst en cultuur e
Openbare toiletten waar je betaald met toilet mevrouw of meneer
Opknappen binnenstad, Voetgangersgebied is op een aantal plaatsen aan het verzakken.Géén reclame voor onze bezoekers
Opknappen buurt in presikhaaf.
Opknappen Geitenkamp, oud Presikhaaf, Klarendal, verduurzaming alle wijken
Opknappen slechte plekken in openbare ruimte
Opknappen trottoirs, vervuiling bestrijding peuken weggooien door scholieren op gemeente groenstroken, te oneigenlijk gebruik maken van doorgangswegen bv fietsen in winkelgebied en racende mindervalide wagentjes bestuurders in winkelcentra, bedelen op straat. Maar zeker ook begeleiding dwalende personen op straat zonder onderkomen. Kortom in de rust reinheid en veiligheidsgevoel voor de inwoners.
Opknappen van pauperwijken
Opknappen van vervallen panden in het centrum. Bedrijven/ondernemers aantrekken. Een extra brug over de Rijn voor betere doorstroom van het (auto)verkeer.Parkeertarieven in het centrum verlagen.Meer evenementen/festivals organiseren.
Oplettendheid op alle vuilnis wat mensen bij de afvalcontainers plaatsen bijv.camera's erbij wie dat doen...en bij de drieslag winkels meer beveiliging.
Oprichten burgerraden.
Optimalisatie verkeerslichten (doorstroming en milieu) op vooral doorgaande wegen (huissen/matsersingel/marga klompe/schuytgraaf). De enige manier om niet elke keer voor een rood licht te staan is door 70+ te rijden waar 50 is toegestaan. Rode golven.
Opvangt van daklozen, subsidiëring van groene projecten, ondersteuning van kunst en cultuur,
Opwekken eigen energie.
Ouderenzorg en woningen voor hun
Ov goedkoper voor iedereen.
OV: vergroening: bereikbaarheid.
Overbruggen van de kloof arm en rijk door alle werklozen in te zetten voor een schone, leefbare stad.Werk moet lonen.
parkeer garage voor binnenstad bewoners (onder de grond) zal wel veel meer kosten als 1miljoen
Parkeergarages bouwen, vergroenen

Parkeerinfrastuctuur. In het verleden zijn veel wijken aangelegd met de gedachte dat voor elke woning een parkeerplek voldoende zou zijn. Echter met het steeds langer thuis blijven van kinderen, die ook vaak een auto hebben, zie dat in veel straten meer auto's staan dan er woningen zijn. En met de toekomstige verduurzaming van het verkeer en een groeiende behoefte aan oplaadpunten, zal dit een steeds groter probleem worden. Ga onderzoeken en doelen stellen voor de toekomst als het over dit onderwerp gaat. Probeer, waar en wanneer het mogelijk is, mensen duidelijk te maken dat 2 of zelfs 3 auto's voor de deur niet perse altijd de juiste keuze is. Maak daar waar het mogelijk is openbaar vervoer, alternatieven zoals fietsen en scooters (elektrisch of zelf aangedreven) interessanter. Maar vooral, hou in de toekomst rekening ermee dat een auto voor de deur niet standaard is bij het ontwikkelen van nieuwe wijken en op andere wijze woningen.
parkeerplaatsen in centrum en omgeving
Parkeren en opknappen parkeergarages
Parkeren goed koper maken
Polikliniek behouden in Arnhem Zuid. Armoede bestrijding.
Politie om het straattuig aan te pakken
Presikhaaf opknappen
Proberen jonge daklozen te helpen
Project buitengewoon beter nieuw leven inblazen. Dat werkte zichtbaar goed
Publieke diensten versterken zoals GGZ, GGD, veilig thuis, wijkteams, politie
Reclame omtrent gezondheid mbt niet roken in horeca en op terrassen
Rembrandtheater
renoveren van sociale woningen, voortzetten klimaatbeleid [oa tegels lichten], voorlichting mbt goede voeding op scholen en in buurten
Rijnkade attractiever maken
Ruimtelijke kwaliteit, Meer diversiteit in woningen passend bij behoefte voor jongeren en ouderen, bv Tiny housen, levensbestendig wonen, mantelzorg.Meer wijkagenten, zorg voor ontheemden.Afvalbakken vaker in binnenstad ophalen.
scholen en evt. andere gebouwen verduurzamen
Scholen/ kinderopvang voor gelijke kansen
Scholing van werklozen zodat ze weer kunnen werken voor een passend loon.
Schonere leefomgeving , zwerfafval vaker verwijderen, meer optreden loslopende honden + poep
Schonere stad, geen/minder vuil op straat door voldoende voorzieningen ter voorkoming.
schoolpleinen vergroenen en oude huizen helpen isoleren
Schoonmaken/onderhoud/onkruid verwijderen/tegels recht leggen
Schouwburg
Schulden van inwoners afkopen en kijken hoe zij zich daarna ontwikkelen.
schuldhulpverlening
seniorenwoningen
Sloopregeling benzinescooters (extreem veel luchtvervuiling en lawaai). Meer bomen, groene daken, minder steen (tegen opwarming). Autoluw centrum (leefbaarheid).
Slopen van wat lelijke troep. Stadhuis of zo.
soc.netwerken ,buurthuizen etc, criminaliteit bestrijding
sociale en betaalbare woningbouw
Sociale woningbouw (huur) en goede,duurzame kleinere woningen voor senioren. Bevordert doorstroom en versterkt zelfredzaamheid
Sociale woningbouw stimuleren
Sport
Sport
sport en cultuur voor jongeren
Stadsblokken ontwikkelen.

Stadsbreed verkeers- en parkeerplan (dus niet per wijk)Hoofdfietsnetwerk
Stadsbussen goedkoper
Stadsnatuur en/of stad-ov
Stedelijke infrastructuur.
stoepen repareren, voedselbank ondersteunen, kledingbank sponsoren, niet teveel Vitesse sponsoren, maar vooral de kleiener sportverenigingen zodat alle kinderen regelmatig kunnen sporten
Stoeptegels goed neerleggen en alles goed schoonmaken,herfst bladeren goed opruimen van de stoepen en van de weg.onderaan de cronjestraat liggen mooie geel achtingen stenen die is goed schoonmaken,in heel Arnhem de bezem er goed doorhalen.Dan wordt Arnhem weer de schoonste stad.zo kan ik wel uren doorgaan.
Stoppen met verstening van de blauwe golven . Staat haaks op het hitteplan. Aandacht voor vergroening C buurten . Dat is er nauwelijks. Alles draait om het centrum en rijke buurten
StraatAfval beheersing
Structurele oplossingen voor armoede, openbaar vervoer, wonen, cultuur
Subsidie duurzaamheid
Subsidie voor burgers die, net als de gemeente, groene energie willen opwekken
Subsidie voor iedereen ongeacht inkomen op isolatiemateriaal danwel gasloos maken van huizen
Subsidie voor verduurzamen woningen
Subsidies voor het klimaat aan bewoners
tegelwippen in en rond het centrum. Meer groen aanleggen (bomen). Arnhem heeft de naam een groene stad te zijn en daar komen mensen in toenemende mate op af. Maar feitelijk is het centrum niet zo groen. Daar ligt een kans om meer mensen naar het centrum te trekken. Meer mensen die daar wonen maakt de stad leefbaarder.
Tegengaan van vervuiling en verloedering. Onderhoud van stad en parken.
Tegengaan van zwerfafval en graffiti
Ten eerste een miljoen bereik je niet veel.mee, maar zal het gebruiken om de openbare ruimte in de zgn volkswijken op niveau te brengen, want het huidige verpaupering beleid waarmee we nu te kampen hebben is belachelijk. Goten worden gemaaid inplaats van geveegd en gazons kan je hooien
terugbrengen van voorzieningen in de wijken zodat er meer gefaccilliteerde plekken zijn voor onderlinge verbinding. Dus een sporthal niet sluiten/afbreken maar functies toevoegen bijvoorbeeld.
Terugdringen van armoede en programma's om groeiende daklozen problematiek aan te pakken
Terugkeer van een vorm van bejaardenwoningen/huizen.
Terugkeer van het 1 euro buskaartje op koopavond en zaterdag.
Thema's waar u aan kunt denken: armoede, wonen, klimaat, duurzaamheid, leefbaarheid, gezondheid, etcetera
Toeleiding naar werk
toezicht op geluids overlast verkeer en evenementen
Uitbannen criminaliteit
Uitbreiding Gelre-pas mogelijkheden. Zorg-Vervoer voor ouderen vergemakkelijken.
uitwisseling Arnhem Noord en Arnhem Zuid
Veel meer groen in het versteende centrum evenals in de wijken.
Veel meer kunst
veiligheid
Veiligheid
veiligheid
Veiligheid
veiligheid
Veiligheid
Veiligheid
Veiligheid

Veiligheid ,wonen.
Veiligheid en armoede
Veiligheid en armoede bestrijding
Veiligheid en duurzaamheid.
veiligheid en handhaving
veiligheid en openbaar vervoer
Veiligheid fietsverkeer
Veiligheid op straat. Overlast verminderen van mensen met psychische klachten etc. Dat iedereen alleen de straat op kan, dag en nacht
Veiligheid, armoede, duurzaamheid (bijv. Waterstof om huizen te verwarmen
Veiligheid, bereikbaarheid
veiligheid, duurzaamheid, mensen aan het werk helpen en leefstijl
veiligheid, leefbaarheid en gezondheid
Veiligheid, onderwijs
veiligheid, wonen
veiligheid.
Veiligheid. Arnhem rent achteruit. Te weinig blauw. Geen handhavers maar echte politie.
Veiligheid: zorgen voor betere handhaving en bestrijding ondermijning
Verbetereing hoeveel parkeerplaatsen in de vooroorlogse wijken
Verbeteren (diverser) en beter onderhoud van het groen in De Singelparken en de feitelijke (versteende) binnenstad
Verbeteren effectiviteit onderwijs in probleem wijken.
Verbeteren luchtkwaliteit door autovrij centrum:Veilige fietspaden: scooters en bromfietsen verbieden op fietspaden: Alternatieve locaties voor festivals die nu nog in het centrum en Sonsbeek plaatsvinden en die geluids- en allerlei andere soorten van overlast genereren: Meer natuur en groen in centrum: meer educatie mbt samenhang milieu / voeding / gezondheidBetere doorstroming bestaande woningen bv door betaalbare woningen/ appartementen (met voorzieningen) te bouwen voor zelfstandige senioren: bestaande woningen renoveren en eventueel lagen erop bouwen. Meer aandacht en respect voor de Rijn en haar oevers (bv geen grote, vervuilende (cruise) boten meer op de Rijn) zodat daar meer ruimte is voor terugkeer biodiversiteit, zoals inheemse bloemen en planten en weide- en watervogels. (zie Nijmegen, wat daar met de Waal en de oevers is gebeurd..)Meer landbouwgrond teruggeven aan de natuur (bv omgeving IJsselbrug), intensieve veehouderij rondom Arnhem laten verdwijnen en plaatsmaken voor natuur !Bewustzijn bevorderen mbt water (subsidies regentonnen) en klimaat verbeteren, bv door voorlichting over meer biologisch tuinieren. Bermen inzaaten met inheemse bloemen en planten en niet meer maaien.
Verbeteren ondernemersklimaat
Verbeteren openbare ruimte middels verwijderen graffiti en verbeteren fietspaden.
Verbeteren openbare ruimte. Minder auto's en verbeterd ov
Verbeteren van de leefbaarheid in (achterstands)wijken. Leer van het verleden en zie wat bijvoorbeeld een financiële injectie betekend heeft voor een wijk als Klarendal. Van een achterstandswijk tot een hippe woonomgeving voor zowel nieuwe als de oorspronkelijke bewoners.
Verbeteren van het openbaar vervoer. Dit is voor stadse begrippen ondermaats. Tenslotte zijn zij dienstverlenend.Woningen voor ouderen, zodat zij de keus hebben om eventueel door te schuiven naar een veilige, comfortabele en betaalbare kleinere woning.Investeren in de veiligheid op straat en in parken.
Verbeteren woningen / infrastructuur in achterstandswijk(en).
verbetering binnenstad
Verbetering en ontsluiting vanuit de cirkel rond om het centrum nu wordt er teveel omgereden , verbetering parkeer plaatsen ,ook minder validen bij het duur verbouwde museum

Verbetering positie culturele instellingen zoals Phion (vh Gelders Orkest) en Oostpool maar ook de wegbezuinigde muziekschool terugbrengen. Muziekles moet net als sport voor alle lagen van de bevolking mogelijk zijn, dat is nu niet het geval.Verbeteren infrastructuur: Arnhem is slecht bereikbaar maar heeft ook een slechte ringweg. Alle stoplichten weghalen op de Pleijweg en ongelijkvloerse verbindingen maken. De A50, A12 en A325 moeten zonder stoplichten verbonden zijn. Er is nu veel te veel verkeer in de stad omdat door de stad heen rijden sneller gaat dan er omheen.Fietspaden verbeteren: fietspaden vaak zeer slecht (stoeptegels) en hobbelig. Fietsstroken zijn te smal of verdwijnen ineens bij stoplichten waardoor auto's in de weg staan. Stoplichten zoveel mogelijk vervangen door rotondes: betere doorstroming, minder uitstoot door wachtende auto's.
Verbetering schouwburg, wonen, klimaat
verbetering slechte wegen en riolering
Verbetering sociaal werk
Verbetering verkeerssituatie in centrum. M.n. voorzitters. Die situatie is onoverzichtelijk en gevaarlijk
Verbeteting en verduurzaming van het huizen potentieel. Oude staat intact houden en verkrotting tegen gaan. Zwervers en drugs bestrijden. Thuiszorg bevorderen.
verbinding noord-zuid / woningbouw / leefbaarheid
Verbreden fietspadenToezicht op naleven van regelsArmoede
verder vergroenen van de stad en de bouw van niet te dure goede woningen
Verdere ontwikkeling van armere wijken zoals ontwikkeling klarendal. Echt top! Daarnaast meer geld voor de politie. Vervelend dat ze daar geen ruimte hebben om alle zaken op te pakken.
Verdere vergroening in de stad, aantrekkelijker maken van de straten rondom de korenmarkt
Verduurzamen en energiezuinig maken van huizen van armsten in de gemeente:Zorgen dat we de groenste stad van Nederland worden: auto's weren, fietsen stimuleren, groen aanplanten, beplante tuinen stimuleren, windmolens, betalen voor afvalInvesteren in kansarme jongeren: jongerencoaches, jongerencentra, opleidings- en stagemogelijkhedenbevorderen van de diversiteit: allemaal Arnhemmer!
Verduurzamen en klimaatbestendig maken.
Verduurzamen overheidsgebouwen / scholen en zorg
Verduurzamen van het vervuilde Warmtenet, weg met de vuilverbranding!
Verduurzamen van mobiliteit, realiseren groene energie, meer cultuur in Arnhem Zuid
Verduurzamen van woningen, vergroenen van de binnenstad, onderhoud fietspaden.
Verduurzamen woningen.Kleine woningen voor starters en senioren.Meer groen in Arnhem-Zuid.
Verduurzaming huursector
Verduurzaming sociale huur woningen
Verduurzaming sociale woningen en arme wijken vergroenen.Gezonde maaltijden op scholen in arme wijken aanbieden.Armoedebeleid verbreden tot 150% minimum, niet alleen Gelrepas-houders.
Verduurzaming van de (binnen)stad door alleen elektrisch vervoer en transport toe te staan (met een adequate wijze van handhaven)
Verduurzaming vervoer en ruimte voor buitensport
verduurzaming woningvoorraad
Verduurzaming, bussen/treinen langer laten doorrijden ('s avonds/nachts), schonere stad, meer parkeergelegenheid in wijken buiten het centrum
verduurzaming, verlagen ozb en gezondheid
Verfraaiing
Vergroenen anti hitte stress
Vergroenen en duurzaamheid
Vergroenen en ronde kringlopen
Vergroenen van de stad door meer aanplant van bomen (in de stad)
Vergroenen van de stad: meer bomen en minder asfalt en stenen. Ik zou beginnen met de speeltuintjes in de woonwijken, deze zijn vaak treurig.

Vergroenen van wijken
Vergroenen, veiligheid,kinderspeelplaatsen
Vergroenen/Leefbaarheid, jeugd-sport en spel, Stadsmoestuinen
Vergroening / ontmoetingsmogelijkheden in de wijken
Vergroening binnenstad
Vergroening en leefbaarheid
Vergroening in wijken, speelplaatsen en buitensport
Vergroening van de stad
Vergroening van de stad
vergroening, wonen , cultuur
Vergroening, woningen in alle prijsklassen, onderwijs, verduurzaming woningen óók in sociale woningbouw, een fatsoenlijk afvalbeleid voor een schonere stad dus niet het utopische idee van de diftar maar gewoon pragmatisch "de stad moet schoon" ipv "de burgers moeten opgevied worden"
Vergroeningen in het centrum en wijken, subsidie voor zonnepanelen, van het gas af en andere verduurzamingen
Vergroten betrokkenheid inwoners bij hetgeen er speelt in de stad.
Vergroten veiligheid
Verkeer
Verkeer (doorstroming die de stad ontziet)
Verkeer.
verkeerssnelheid op verschillende wegen beperken denk aan "woonerven" , doorgaanswegen
Verkeersveiligheid
Verkeersveiligheid
verkleinen van tweedeling tussen arm en rijk door vooral in te zetten op (passend) werk, voldoende beschikbare woningen
Verlagen belasting voor huizenbezitters
Verlagen belastingdruk inwoners
Verlaging huren binnenstad zodat er weer fatsoenlijke winkels terug kunnen komen. Sinds de iets duurdere winkels (Bijenkorf) weg zijn is er een verloedering in de binnenstad aan de gang. Het winkelen is niet meer aangenaam.
Verminderen armoede, koopkracht verbeteren en sociaal contact tussen mensen stimuleren
vernieuwing en verbetering van schoolgebouwen, vergroening voor beter leefklimaat
Verplicht Nederlandse taal op straat. Iedereen die de taal niet kent verplicht op cursus sturen. Als iedereen weer de Nederlandse taal kan spreken, krijg je ook meer bonding met elkaar en doen mensen meer voor elkaar, verkleint het de armoede en is de overheid minder nodig. Uiteindelijk dus een geld besparende maatregel!
Verschillen tussen de bewoners(groepen) kleiner maken.
verschillende kleine parkjes door de gehele stad aanleggen ondergrondse parkeerplaatsen creëren leegstaande grote panden ombouwen naar woongroep locaties, waar verschillende ruimten met elkaar gedeeld kunnen worden
Versnellen woningbouwprojecten
Versterken parken in Arnhem-Zuid en straten meer groen: inheemse bomen met eetbare vruchten/noten, struiken, bloeiende Wilde planten.
Vervoer en energie goedkoper
Verzorging openbare omgeving.
Voedselzekerheid. Armoedebestrijding door ambachtelijke productie terug naar de stad te halen. Preventieve gezondheidszorg door in buurthuizen gezamenlijk te koken. Wijkgerichte duurzame energie productie bevorderen.
volkswoningen
Voor behoud van natuur

Voor mij heeft leefbaarheid een hoge prioriteit.Het creëren en behouden van een leefomgeving die mensen 'voedt', gelukkiger maakt en de mensen zich verbonden laat voelen met hun omgeving.Bijvoorbeeld:Armoede bestrijden heeft wat dat betreft geen zin als zelfs de rijke mensen zich niet gelukkig voelen in de stad.Duurzaamheid creëren of criminaliteit bestrijden heeft weinig zin als de stad tegelijkertijd grauw en ongezellig is en niemand zich ermee verbonden voelt.MAW: er is geen beleid opgewassen tegen een omgeving die niet ondersteunend ('conducive') is voor het menselijk bestaan.
voor oudere binnenstad een ruimte waar ze kunnen samen komen met een ruimte om te sporten sportschool te duur of gym enz voor meer mensen openbaar vervoer gratis of goedkoper binnenstad niet vol bouwen ruimte voor andere dingen
Voorkomen van verwaarlozing / verdere afzakking woonwijken / woongenot .
Voorzieningen treffen bij kleinere treinstations of drukkere bushaltes. Bijvoorbeeld door daar bemenste fietsenstallingen + fietsenmaker daar een plek te geven. Het geeft minder vandalisme en een grotere sociale controle en veiligheid.
Vpoor een schoneestad
Wat meer accent geven aan de Sint Jansbeek door de stad en wat meer accent aan plekken in de stad om stil te staan bij de geschiedenis van WOII. In beide gevallen door een aantal stenen langs de waterloop, dan wel in de straat/gebouwen te vervangen door 'metalen stenen' net als die stenen met de namen van voormalige bewoners die destijds zijn gedeporteerd. Ik denk in elk geval aan iets wat lang kan blijven en niet geld wat na een jaar of zo op is.
welzijn (het geld alleen naar mensen met een moeizaam bestaan, dus armoede, gezondheid, zorg voor jongeren en jong volwassenen in de knoop, betaalbaar wonen, ruim betaalbaar openbaar vervoer, duurzaamheid, aanpak van hittestress met veel groen, veel straten als wandelgebied, ruimte voor ontwikkeling van verbeelding/creativiteit, geen verspillende commercie)
Welzijn van inwoners.Meer groen en beter onderhoud van het groen
Werkgelegenheid, het lijkt erop dat meeste Arnhemmers buiten Arnhem werken. Waar zijn de bedrijven, die het zo voor de wind gaat, zoals de grotere ICT-bedrijven? Met 1 miljoen euro zou ik het vestigingsklimaat verbeteren.
werkgelegenheid, scholing, bejaarde woningen, zorg/gezondheid, armoede,
Werkgelegenheid, sport, leefbaarheid Arnhem Zuid
Wijken groener maken met meer bomen, struiken
Wijken met oude huizen (eind 19e eeuw) van het gas.
Woeps, ik voel me niet genoeg ingevoerd om daar werkelijk antwoord op te kunnen geven. Lastige beslissing!Klimaat en duurzaamheid belangrijk, maar wonen en armoede ook.Ik zou wel willen dat er een soort internationale markt was, met goedkope restaurantjes eromheen met eten uit allerlei culturen, waar mensen van verschillende nationaliteiten elkaar makkelijk zouden kunnen ontmoeten. Met ook een plek voor theater/ muziek. Maar ik weet niet of je zoiets uit de grond kunt stampen of dat dat organisch moet groeien.:
Women en behoud van de natuurWork en inkomenGe,ondheid en bewegen
Wonen
Wonen
Wonen
Wonen
wonen
Wonen
wonen
wonen
Wonen
Wonen
Wonen

Wonen
wonen
Wonen
Wonen
Wonen
wonen / leefbaarheid
Wonen / verbeteren slechtere woonwijken. (de aanpak met de toenmalige vogelaarwijken als voorbeeld. Heeft leefbaarheid en daarmee samenhangende problematiek sterk verbeterd in de toenmalige slechtste wijken)
Wonen armoede
Wonen armoede gezondheid
Wonen en armoede
Wonen en armoede+ leefbaarheid bevorderend
Wonen en duurzaamheid
Wonen en duurzaamheid en cultuur
Wonen en gezondheid, jeugdzorg
Wonen en groenvoorziening op peil brengen.
Wonen en klimaat
wonen en klimaat
wonen en leefbaarheid
Wonen en leefbaarheid
Wonen en leefbaarheid
Wonen en leefbaarheid
Wonen en leefbaarheid in de wijken
Wonen en leefbaarheid zoals het verduurzamen van huizen en het steunen van initiatieven voor het ondersteunen van armere huishoudens
Wonen en veiligheid !
Wonen in de 'arme wijken'.Veiligheid
Wonen Meer betaalbare huizen bouwen voor gezinnen en starters en meer kleine huizen bouwen voor ouderen zodat zij niet grote huizen alleen bewonen. Doorstroming is hard nodig.
Wonen met de natuur
wonen politie gezondheidszorg
Wonen voor dakloze
Wonen voor iedereen. Vooral starters kansen geven. Deze generatie gaat anders echt verloren.
Wonen voor mensen met minder geld
wonen voor senioren, met een flexibele inzet van zorg
Wonen, armoede
Wonen, armoede, gezondheid en klimaatzeker
Wonen, duurzaamheid, individueel sporten zoals fietspaden, zwemvijvers.
Wonen, duurzaamheid, klimaat
wonen, gezondheid , leefbaarheid
Wonen, gezondheid en veiligheid, sponsor een startup voor ontwikkeling van waterstof in combinatie met Kernenergie
wonen, gezondheid, verkeer
Wonen, klimaat , leefbaarheid, nieuwe plek voor Introdans en Oostpool
Wonen, Klimaat en duurzaamheid
wonen, klimaat, leefbaarheid
Wonen, leefbaarheid
Wonen, leefbaarheid
wonen, leefbaarheid, duurzaamheid

Wonen, maar dan voor de doelgroepen die er het meest om zitten te springen. Dus meer huizen voor ouderen en jongeren. Eenpersoonshuishoudens zijn volgens mij in de meerderheid en toch blijft men maar bouwen voor gezinnen. En ik zou vooral investeren in huurwoningen en niet in koopwoningen.Volop aandacht voor klimaat en duurzaamheid: zonnepanelen op openbare daken (geen velden met zonnepanelen), subsidie voor particulieren, geen woningen in Meinerswijk/Stadsblokken voor de happy few maar groen voor iedereen.Aandacht voor en ontlasting van mantelzorgers.
wonen, meer betaalbare woningen voor starters
Wonen, onderhoud groen en uitbreiding gezondheidszorg
Wonen, slechte buurten aanpakken ivm veiligheid
wonen, sport, cultuur
Wonen, veiligheid
wonen,leefbaarheid,duurzaam
Woningbouw
Woningbouw
Woningbouw
Woningen (maar dan wel creatief!)Veiligheid
Woningen ,en met name sociale woningbouw.
Woningen groenvoorziening klimaat.
Woningen van Arnhem isoleren
woningen voor onze kinderen die betaalbaar en geschikt zijn voor een jong gezin
Woningen warmer maken
Woningen!! Een een wachttijd van 18 jaar !Meer maken van de Rijnkade. (In een programma over de loop van de Rijn werd bij Arnhem gezegd dat Arnhem de Rijn de rug toegekeerd had) l
WoningenDuurzame brandstoffen
Woningverbetering van bestaande woningen. Verkrotting tegen gaan.
Woon- en leefklimaat (inclusief meer groen) in oudere wijken
Woonomgeving aanpakken
Zonnepanelen voor huurders
Zorg en welzijn, (duurzaam) wonen
Zorg voor jeugd en jongeren, professionals als begeleiders, minder afhankelijkheid van vrijwilligers en stagiaires: zij moeten "toegevoegde waarde" zijn.
zorg voor zwakken in de samenleving
Zorgen dat dat wat er is behouden blijft en gebruikt wordt.Denk aan de fontein in de blauwe golven en de AKU-fontein. Hoe lang heeft het geduurd dat de verlichting van het kunstwerk op de Mandelabrug weer functioneerde?Nu weer helemaal goed.Aandacht voor dit soort zaken.
Zorgen dat er voldoende speelruimte voor kinderen en jeugdigen is in achterstandswijken en die ruimte niet opofferen aan inbreiding. (Bijvoorbeeld het terugbrengen van het Feestaardvarken tegenover Rozet.)
Zorgen dat kinderen van -9 maanden tot 4 jaar en hun ouder(s) de meest veilige, gezonde en sociale opvoedingsomgeving hebben, alles wat er na komt kunnen ze meestal dan beter handelen. Zorgen dat die leeftijdsgroep continue in beeld is en goed gemonitord.
Zoveel mogelijk klimaat-neutraal maatregelen nemen.
zwerfafval bestrijden en opruimen. Het beleid dat de vervuiler zelf moet opruimen werkt niet. ER zijn zoveel mensen die niets geven om de publieke ruimte en alles op straat gooien. Veel meer prullenbakken en schoonmaakploegen.
Zwerfafval, Groenere schoolpleinen, armoedebestrijding
Zwerfafval, isolatie voor sociale huurwoningen, armoede op scholen
zwerfvuil , hondenstront, onderhoud van groenvoorziening , armoede bestrijding
Zwervers concreet helpen met hun leven en netheid op straat (geen rommel meer, rommel maakt rommel)

3 Stel, de gemeente moet 1 miljoen euro bezuinigen. Waar zou u dit geld op besparen?

Beter om.gaan met het uitdelen van geld, het komt vaak bij de verkeerde mensen die het niet nodig hebben. zoals zwart werken
Bezuinigen op asfalt/wegen, bouw van luxe appartementen
Gemotoriseerd verkeer, wegen
Maaltijden bij vergaderingen. Minder managers.i
subsidies /instroom asielzoekers uit niet gevaarlijke landen /
kunst en cultuur
geen dure cultuur paleizen bouwen
" Kunst" projecten
(Culturele) faciliteiten voor de enkeling die het goed kan betalen
(Extern ingehuurde) ambtenaren
(Groot) onderhoud wegen, parken en plantsoenen, 5 jaar uitstellen mits het niet onveilig wordt. Evenementen, demonstraties, voetbalwedstrijden etc waar politie bij moet cancelen of zonder publiek.
.... hogere belastingen heffen bij vermogenden!
1 miljoen af van cultuur. De gemeente Arnhem geeft per inwoner meer uit aan cultuur dan welke andere gemeente in Nederland. Daar kan fors een heel bedrag af.
1) ga niet iets aanpassen terwijl geen onderhoud nodig heeft. bijv. geld besteden aan 30 km wegen terwijl mensen toch niet hun auto laten staan. Daar heb je als gemeente helemaal geen invloed op. Moet je landelijk oppakken.
1) gezondheid? want dat is iets voor de zorgverzekeraars?2) wonen
12 miljoen op die stomme blauwe golven
â,¬340.000 op voorzieningen voor automobiliteit en parkeren binnenstad: â,¬330.000: de rest met de kaasschaaf.
kaasschaafmethode' toepassen
aan de druppels op de gloeiende plaat. dus zaken waar we eigenlijk in het grotere geheel geen invloed op hebben. Denk aan klimaat....dat gaat echt wel heel slecht ook al besteden we er veel geld en tijd aan. onomkeerbaar. we hebben de aarde al lang geleden uitgehold
Aan het opknappen of bouwen van gebouwen die alleen maar voor de rijken zijn.
Aan leningen verstrekken aan vitesse
Aan van die onzinnige kust die zoveel geld kosten neem maar alleen die blauwe golven
Aandringen op het doortrekken van de A15, zodat er bespaard kan worden op de het hoofdwegenonderhoud.
Aankoop gronden tbv woningontwikkeling, laat dit aan de markt over
Abstracte kunstwerken, Woningen bijbouwen in dichtbevolkte wijken.
Accufonteinrestauratie
Adviseerders. We hebben doeners nodig. Vooral in de hulpverlening.
Afval toeslagen voor vervuilende ketens zoals mac donalds invoeren. Geld uitgeven aan kunst objecten, re-organisatie bij de gemeente, meer de handen uit de mouwen i.p.v. eeuwige durende vergaderingen over bepaald onderwerp. het invoeren van betaald parkeren, "levert geen inkomesten op" (wel met vergunningen maar verhoog dan de gemeentelijke belastingen) en het kost manuren,geld en energie voor niks.(parkeer problemen worden niet opgelost, alleen verplaatst).
Afvalcontainers op slot doen en de vervuiler laten betalen. Ik zie veel mensen uit regiogemeenten met busjes naar de Arnhemse afvalcontainers rijden en deze vervolgens te ledigen.

Alle gesubsidieerde zorg. De stad staat bol van de zorginstellingen, wijkteams, wijkcoaches en zo meer. Die op wat voor manier dan ook mensen willen helpen. Gevoelsmatig is het steeds meer pappen en nathouden. Ik pleit voor terugkeer van de sociale werkplaatsen waar iedereen die niet aan het gewone arbeidsproces kan deelnemen, hier een bijdrage aan de maatschappij kan geven. Ik noem als voorbeeld het schoonhouden van omgeving en groenvoorziening. Voor zieken is er de wijkverpleging en ondersteuning door vrijwilligers en mantelzorgers. Ouderen kunnen elkaar steunen/contacten in sociale ontmoetingsplaatsen.
Alle medewerkers die als ZZPer werken laten kiezen of vast of weg. De organisatie aanpassen naar vraagstuk met kennis in huis. De programma managers wegsturen. Die kosten veel en brengen weinig.
Alle nutteloze ambtelijke bemoeienis inperken.
alle uitbestedingen die geen resultaat boeken, zelf meer regie en verantwoordelijkheid nemen. regie gemeente zijn betekent niet verantwoordelijkheid weg geven. daar lijkt het nu op.
Allemaal thema's waarop je NIET mag bezuinigen. Stuk voor stuk thema's waarmee je met gerichte investeringen, kosten kan besparen. Doe niet als de landelijke overheid, maar ontwikkel een visie op lange termijn. Ontwikkel woningen voor starters. Ik begon in 1970 met een premie-A-woning. Een subsidie voor de eerste 10 jaren. Ook toen was een groot woning te kort. Woonden kinderen bij hun ouders in.
Allerlei ambitieuze langdurende bouwprojecten die 1, Geen aanvullinng zijn 2, Gedurende de looptijd 5x zo duur worden en dan heeft de aannemer de gemeente "in de strop"
Alles een beetje
Als het moet dan besparing op verfraaiing
Ambtelijk apparaat / efficiëntere dienstverlening
ambtelijke en politieke processen vereenvoudigen
Ambtelijke procedures
Ambtenaren
Ambtenaren
Ambtenaren apparaat
Ambtenaren apparaat.
Ambtenaren die elkaar bezig houden
Ambtenaren Kan het minder bureacratisch
ambtenaren salaris
Ambtenaren salarissen.
Ambtenaren, schrappen van regels, klimaat
ambtenarenapparaat, minder rapporten uitbrengen, die toch niemand leest
Ambtenarij
ambtenarij
Ambtenarij en papiergeschuif. Veel effectiever en gerichter werken.
Anders organiseren armoedebestrijding. Minder poppetjes
armoede
armoede
armoede
Armoede
Armoede
armoede
armoede
Armoede er zijn al zoveel regelingen in Arnhem maar de jonge werkenden worden overal in de steek gelaten.
Armoede (taak van landelijke overheid omdat dit steeds meer mensen treft)
Armoede door mensen in uitkeringen aan het werk te krijgen..
armoede en gezondheid , meer taak voor centrale overheid

Armoede, begint in Arnhem beetje bodemloze put te worden waar ontzettend in geinvesteerd word
Armoede, bijstand, subsidies, gelrepas
armoede, klimaat
armoede, klimaat, duurzaamheid
Armoede, klinkt tegenstrijdig, maar ik ken hoop praktijkvoorbeelden waarin bijv energietoeslag werd gegeven aan minima, die een vast contract hadden, een langdurigheidstoeslag ontvangen(jong en vitaal genoeg om weer te werken), laptop en fiets kregen ivm middelbare school(en deze allang hadden)...daarnaast ken ik mensen net boven minimum die het 11 graden in huis hadden omdat zij nergens voor in aanmerking komen...oftewel betere verdeling van gratis geld zou fijn zijn
Armoedebestrijding
Arnhem card?Ik heb niet zoveel zicht op de uitgaven van arnhem
Arnhem NoordVoetbal(Sport)elite evenementen voor hotemetote (de giro laten starten in Arnhem, hoe verzin je het???!!)
asfalt
asfalt voor auto's
Asfalt, parkeren, industrie
Asiel
asiel beleid
Asielopvang, Kinderopvang, Efficiënte overheid
Asielzoekers
Asielzoekers, daar bedoel ik mee gelukzoekers
Asielzoekers. En opvang
Auto mobiliteit
Auto verkeer binnen de centrumring
Automatische Subsidies op wijkcomités stopzetten. Uitsluitend. Budget beschikbaar stellen als er een goedgekeurde begroting is
Automobiliteit
autoverkeer, evenementen
Azc
AZC's
bakstenen , minder woningen en bestaande gebouwen nieuwe bestemming geven in overleg met huisjes melkers die op dit moment de enige zijn die betaalbare en laagdrempelige woningen bieden een mensen die door omstandigheden en life events een woning nodig hebben
bedrijfsterreinen, autoverkeer, topsport
Bedrijfsvoering, leefbaarheid
Bedrijven, industrie, werkgelegenheid
Bedrijventerrein ontwikkeling
Beetje kaasschaaf, overal beetje dan maar
Bereikbaarheid (nieuwe wegen en asfalt)
Bereikbaarheid van de stad per auto. het kan allemaal wel wat minder
bereikbaarheid, bijvoorbeeld gefaseerde aanleg/onderhoud infrastructuur en verhogen parkeertarieven
bereikbaarheid, burgerparticipatie, extra culturele activiteiten
Bespaar op domme besluiten zoals het gelukkig losgelaten afval beleid, door het uitvoeren van zulke hobby projecten
bespaar op wachtgelden van ambtenaren die niet meer in dienst zijn, weg is weg en geen geld meer uitgeven dan die mensen maar naar het uwv net zo als anderen die hun baan opzeggen of verliezen.
Besparen op kappen van bomen en ander groen.
bestuur
bestuur

bestuur en organisatie
Bestuursapparaat en ambtenaren apparaat (efficiency)
Beter kijken wat echt belangrijk is voor de inwoners van Arnhem, bv. blauwe golven alleen schoonmaken .Laten zoals het was .Bouwen in de uiterwaarden is een absurd idee .Laat het water maar komen .De uiterwaarden zijn er niet voor niets.
Betere afstemming van bestrating (soms worden plekken opnieuw bestraat die nog prima zijn, soms worden wegen weer opgebroken omdat een instantie onder de grond moet zijn terwijl er net een ander bezig is geweest. Opvallend hierin Apeldoornseweg en Hommelseweg)
Betere coördinatie werkzaamheden , momenteel gaan de straten te vaak open en dicht. Plannen voor Sonsbeekpark van tafel halen
Bezuinig op culturele projecten waar (bijna) niemand op zit te wachten. (denk aan de inhuur van zg specialisten op het gebied van kunst zoals dat zo pregnant naar voren kwam in het Sonsbeek debacle)Bezuinig continu op ambtelijke " red tape" waar dat kan (efficiëntie en effectiviteit als prioriterende principes)
bezuinig op uitgaven om het beroepsvoetbal/Vitesse en de supporters daarvan plus de nodige veiligheidsmaatregelen te faciliteren. Het beroepsvoetbal brengt het slechtste in mensen boven.
bezuinigen hoeft niet als belastingen voor de rijken en bedrijven worden verhoogd
bezuinigen in rijkere wijken
Bezuinigen op (sociale) uitkeringen en bijdragen. Er zijn heel veel werklozen in Arnhem, terwijl er ook heel veel vacatures zijn. Neem bijvoorbeeld de Gelrepas.... je zult maar net iets meer verdienen dan de grens die geldt voor de Gelrepas, dan kan ik me voorstellen dat je wat minder wilt werken om alsnog voor een Gelrepas in aanmerking te komen.
bezuinigen op ambtenaren
Bezuinigen op het gemeente apparaat.
Bezuinigen op secundaire dingen. Grootschalige festiviteiten, Gelredome
Bezuinigen op vergaderingen en lunches. Op grote evenementen.
Bezuinigen op windmolens en zonnepanelen.
Bezuinigen zou ik vooral op te veel ambtelijke instanties en op alles dat te maken heeft met meer asfalt in de stad
Bezuiniging spreiden.
bijdragen aan 'kunst' biennales stopzetten
Bijv licht vervuiling lantaarnpalen en lichten s nachts uit
Binnenstad
biobrandstof centrale
bioscopen bouwen, is al teveel
Blauwe golf, cultuur
Blauwe golven
blauwe golven
Blauwe golven
Blauwe golven bij Mandelabrug
Blauwe golven onderhoud en heraanleg
Blauwe golven opruimen en betere parkeerplaats maken, nu blijft het een geen mooi uiterlijk. Daarnaast gaan de fonteinen toch niet meer aan. Dus een buizuiniging die omgezet wordt naar inkomsten. .
Blauwe golven renovatieplan anuleren.
Blauwe golven, parkeervoorzieningen binnenstad, subsidies festivals
Blauwe golven: Een groen golvend, schaduwrijk park is een noodzakelijk en beter idee voor milieu, klimaat, biodiversiteit.
Boa's,
Boa's weg sturen doen weinig

Bouw aantal subsidiepotjes af. Bouw administratiedruk af dat is goed voor burger en scheelt ambtenaren.
Bouw faciliteren van huizen boven â‚¬250.000,- subsidies aan bedrijven
bouwen in de uiterwaarden
Bouwen in de uiterwaarden.
Bouwen in natuurgebieden b.v. overloopgebied. Meinerswijk.
bouwen renoveren van theaters e.d.
Bouwprojecten voor een kleine groep. Makkelijkste voorbeeld is natuurlijk de schouwburg. Die hoeft niet per direct opgeknapt te worden. Dat kan ook voor een deel naar het net nieuwe Musis verhuizen. Daarnaast zou ik proberen om te bezuinigen op het ambtenaren apparaat.
Buitengewone sociale uitkeringen zoals het aankopen met Arnhempas, dit worden vaak op een daarvoor niet-bedoelde wijze gebruikt.
Buitenlandse stedenbanden., duurzaamheidsubsidievniet naar hogere inkomens.
bureacratie verminderen op allerlei situaties
Bureaucratie
Bureaucratie
bureaucratie en efficiency
Bureaucratie en overheidsorganisaties.
Bureaucratie verminderen. Aanpak discriminatie
city promotie en tourisme
citymarketing, vastgoedcampagnes voor woningbouwprojecten,
Commercie, groot winkelbedrijf, multinationals en industrie, salarissen (top)ambtenaren, festivals, kunst, (wegen)onderhoud.
Contracten met firma's. Kopen bij de goedkoopste. Kunst. projectontwikkelaars en zelf gaan bouwen.
Contractering zorg
Controle
Controle (FTE) op bijverdienen bijstand. Uitgaan van vertrouwen.
Culture projecten die erg duur zijn en maar voor een klein groep mensen bedienen
Culturele dingen zoals theater, kunst etc. maar dat komt omdat ikzelf de meerwaarde daarvan niet voel. Ik weet dat andere dat anders zien.
Culturele instellingen
Culturele subsidies voor moderne kunst, dans, mode e.d
Cultuur
Cultuur
Cultuur
cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur
cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur

Cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur
Cultuur en horeca
Cultuur en leefbaarheid denk ik. Want dat is niet broodnodig om te financieren, laat mensen zelf meer verantwoordelijkheid nemen voor het prettig houden van hun wijk en organiseren van culturele activiteiten.Of stadsinrichting. Het hoeft niet super strak, hip of modern. Die Jansbeek is mooi geworden hoor, maar ik wil niet weten wat het heeft gekost. Arnhemmers hadden ook een prima leven kunnen hebben zonder deze beek.
Cultuur en mensen activeren mee te doen dus minder uitkeringen
Cultuur en minder stimulering toerisme
Cultuur en wijk evenementen
Cultuur engedifferentieerde afval inzamelen
Cultuur helaas en wsl milieu
cultuur, musea
Cultuur, wonen
Cultuur.
Cultuur. Daar is veel te veel aan uitgegeven.
Cultuurgebouwen voor dit moment. Dit zijn duren projecten in een tijd dat er veel armoede is.
Daar heb ik wat minder ideeën over, maar ik zou hierin vooral denken aan luxegoederen die niet perse nodig zijn voor het basisfundament van onze Arnhemse samenleving. Iets waar met name de welgestelden van Arnhem baat bij zouden hebben, die hierin eventueel ook middels een eigen bijdrage toch iets in kunnen verwezenlijken.
dan kan ik zo niet zeggen, ik ken de huidige begroting niet, weet niet waar veel geld naar gaat.
Dan maar 1 miljoen tekort!
Dat is niet mogelijk....
Dat kan niet!
Dat weet ik niet
De binnenstad is wel even goed zo.
De blauwe golven.
De boomspiegels die nu met takken worden afgezet en ieder jaar vernieuwd moeten worden weer terugbrengen naar hekjes die vele jaren langer meegaan
De bouw van gemeensschapruimten zoals een stadhuis, een filmhuis ed
de duurdere projecten
De enorme bureaucratie wat enorm veel geld kost.
De gemeente geeft thans veel geld uit aan onderwerpen welke bij de centrale overheid thuishoren. Hierdoor krijgen in de ene gemeente inwoners wel een tegemoetkoming en in een andere gemeente niet en/of meer/minder.De VVG dient er voor te zorgen dat de tarieven overal gelijk zijn
de gemeente zelf, personeelskosten , gebouwen
De grote volksfeesten zoals Koningsdag en de hele grote dance-events achtingen festivals
De idiote gemeenteplannen die steeds veranderd worden als ze net zijn ingevoerd. Nadenken voordat er weer eens iets wordt aangenomen in de gemeenteraad!
De kunstsector en scherper op uitkeringen & toeslagen.
De kwaliteit en kunde van het bestuur
De renovatie van de blauwe golven.
De slapende ambtenaren ontslaan brengt nog meer op.
De stadsschouwburg niet verbouwen

De verbouwing van het Nieuwe plein (de blauwe golven) onmiddellijk stopzetten
De verbouwing van het Stadstheater
de verbouwing van het Stadstheater
Denk 5x na voordat je weer een verkeersdrempel maakt en deze dan x jaar later weer verwijderd
Deze lijst is daarvoor niet de juiste, bezuiniging op dingen die overbodig zijn gemeente zou hier goed overzicht van moeten maken, bv in Schytgraaf is fietspad naar Elderveld gelegd waarom niet gelijk wandel pad erbij aangelegd, zo zijn veel van dit soort dingen beter nadenke over infra zo veel geld besparen etcetera etcetera
Diensten, verhoging belasting, minder onderhoud met eigen verantwoording burgers.
diversiteit
Door de stad gezonder te maken en meer participatie en cohesie te bevorderen wordt er misschien al bespaard op zorg en uitvoering van bijvoorbeeld onderhoud van gemeentegroen (geef de stukken ter gebruik aan de wijk en zij zorgen voor onderhoud). Verder zou ik bezuinigen op het ambtenarenapparaat door controle op bijv werklozen af te schaffen en überhaupt door uit te gaan van het goede van de mens en niet van het slechte. Maar geen idee of dat mogelijk is. VOlgens mij moet er gedacht worden vanuit wat nodig is voor de mens en zijn omgeving en vanuit daar moet een haalbaar en creatief plan ontstaan binnen de financiele mogelijkheden.
Doorstroming van auto's bevorderen. Het aantal auto's moet sterk terug.
Druppel op hete plaat Bespaar svp op woke. Minder woke.
Dure {ver}bouw kulturele sektor.
dure adviseurs
Dure ambtenaren
Dure culturele projecten (al dan niet uitgevoerd door commerciële instanties).
dure vastgoedprojecten (50% minder in stenen en 50% meer in programma)
Dure verbouwingen
Duurzaamheid
Duurzaamheid
duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
duurzaamheid
Duurzaamheid
duurzaamheid
Duurzaamheid
duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid
Duurzaamheid - enorm veel overlappende adviesjes, subsidies etc. Gemeente kan zich beter op zaken richten die niemand anders doet, zoals leefbaarheid van gemeente
Duurzaamheid (hoax) en projecten zoals opvang van grote aantallen vluchtelingen waar we geen geld voor hebben.
Duurzaamheid en circulariteit
Duurzaamheid en klimaat

Duurzaamheid en klimaat want dat zijn landelijke thema's met op gemeentelijk niveau nauwelijks impact
Duurzaamheid, infrastructuur auto
duurzaamheid, armoede
duurzaamheid: de voortrekkersrol van de overheid is hier wel uitgespeeld, dat kan de markt en privaat initiatief nu beter.
Duurzaamheidsonzinsubsidies tegengaan, bezuinigen op overheid en geen grote bedrijven steunen.
Economie
Economische zaken
Een deel automatiseren. Denk aan herhaalwerk over het algemeen. Dit kan een deel van de bestuurlijke kosten verminderen. Die een groot deel van de begroting zijn. Daarnaast is armoede bestrijding de grootste kostenpost. Deze evalueren en bezuinigen waar kan. Denk ook dat werken moet lonen.
Een hoger tarief aan belastingen voor mensen boven een bepaalde norm meer geld te laten betalen.
Efficiënte bedrijfsvoering gemeente,
efficiënter bestuurs apparaat
Efficiënter busvervoerâ€¦zie nu vaak grote bussen met weinig passagiers
efficientie, proberen burgerinitiatieven zelfstandig te laten opereren
Elektra
Elke keer weer het veranderen van de rijrichting, stoep, fietspaden, Steenstraat...Onnodig vaak weer verbeteren van iets wat al een keer verbeterd is. Eerst eens goed nadenken en dan pas doen, scheelt ook onnodig veel extra belasting voor ons Arnhemmers.
Energie
energieverbruik verminderen oa door vermindering van verlichting van gebouwen na werktijd
Er kan en mag niet meer bezuinigd worden.
Er kan geld bespaard worden op bereikbaarheid, specifiek het geld dat wordt gebruikt voor het bereikbaar houden van de stad voor auto's.
Er valt niet meer te bezuinigen, te veel is al kapot bezuinigd
erfpacht verlagen
Erg moeilijke vraag.. ik zou zo veel mogelijk eerst proberen te bezuinigen in het aanstellen van mensen van buitenaf (externen) binnen de gemeente arnhem zelf. Verder (bouw) projecten uitstellen of anders inrichten.
Etcetera
evenementen
evenementen
Evenementen
Evenementen in de stad! En het onnodige vuilnis agenten die die vuilnis controlebeurt!
evenementen, managers,
Evenementen, cultuur
Externe adviseurs
Extra belasting huizenbezitters plus 1 miljoen
extra geld uitgeven aan luxe of historiserende lantaarns of ander straatmeubilair. Zoek de schoonheid in de eenvoud. Een lantaarnpaal die niet opvalt, is de mooiste!
Faciliteiten die automobiliteit stimuleren
Faciliteiten voor auto's, industrieparken,
faciliteren van grootkapitaal, steun aan Gelredome e.d., voorzieningen voor autoverkeer in de stad, sfeerverlichting van Eusebius-toren, Rijnbrug e.d., prestigieuze bouwprojecten
feesjes en festivals
Feesten in Arnhem
festivals en andere evenementen
Festivals en festiviteiten.

Festivals, risicovolle evenementen en voetbalwedstrijden. Minder politie inzet
Festivals, Vitesse.
Festivals.
Festiviteiten
Focus Filmtheater, Museum Arnhem en overige te zwaar gesubsidieerde culturele instellingen waar vaak gebruik gemaakt wordt van de diensten van zeer dure ingehuurde tijdelijke professionals.
Frequentie straatreiniging verminderen/ (bestuurlijke) boetes verhogen
ga ik over nadenken
gebouwen voor de cultuursector
Gebouwen, Renovatie, Aanleg van duurdere wegen,
geen aanpassingen van bestaande wegen om het autoverkeer tegen te gaan, maar wel meer rotonde's aanleggen.
Geen geld naar Vitesse (geen idee of dit gebeurt).Geen nieuwe schouwburg, we hebben er al 1. Dat soort projecten worden ook altijd veel duurder dan van tevoren bedacht was.
Geen idee
geen idee
Geen idee
Geen idee
geen idee ik vind dat er meer geld uitgegeven moet worden
Geen idee of het gebeurt maar vooral geen geld naar Vitesse.
Geen idee!
Geen idee, ik zou een kaasschaafmethode hanteren. Van alles iets minder.
Geen idee.
Geen miljoenen project plannen waar maar een deel van de bevolking geniet zoals de schouwburg
Geen nieuwe projecten starten. Vooral die die kansloos zijn
Geen prestige projecten aangaan zoals in het verleden het bouwen van focus. Mede omdat er al verschillende bioscopen in Arnhem zijn.
geen ruimte voor.
Geen subsidie meer naar Vitesse. Niet nóg meer geld naar het opknappen van de Schouwburg.
Geen subsidie meer voor o.a. terugdringen maximumsnelheid auto's. 2x 8 mln. Bent u van de pot gerukt??
Geen subsidie of ondersteuning aan bedrijven en Zaken die zichzelf niet kunnen redden.
Geen van deze dingen. Meer belasting grote koopwoningen.
Geld besparen op symboolpolitieke maatregelen zoals diftar en de milieuzone. Ongetwijfeld heel goed bedoeld maar niet passend omdat de burger hier meer ongemak dan gemak door ondervindt. Had het geld besteedt aan bijvoorbeeld een betere doorstroming van verkeer om Arnhem heen. Zo ongeveer iedere verkeersopstopping op 1 van de snelwegen om Arnhem leidt tot een verkeersinfarct in de stad.
Geld steken in vitesse
Geld uitgeven aan afval inzameling. Had het systeem met de pasjes maar gehouden. Eerst geld uitgeven voor verkleining van containers. Containers op slot. Toen werd er beter gescheiden. Nu niet meer.
Gelredome
Gelredome
GelreDome dicht. Politie ondersteuning bij Voetbalclubs afschaffen.
GelreDome en cultuur
Gelredome, annexatie Rozendaal, verwarming sportzalen, evenementen, Burgermeesterswijk
Gemeentehuis (personeel) verkleinen. Instanties samen voegen. Parkeren duurder maken. Grote multinationals veel bij laten dragen zonder reclame
Gemeentelijk apparaat en dan met name op het vlak van cultuur en kunsten.
Gemeentelijk apparaat inkrimpen.
Gemeentelijk apparaat, minder blah blah beleidsadviseurs.

Gemeentelijke belastingen naar inkomen
Gemeentelijke belastingen voor de inwoners.
Gemotoriseerde Bladblazers van de hand doen.
Gemotoriseerde mobiliteit
Geven aan goede doelen/vluchtelingen
Gezeur over visaktes en sluiten hertenkamp, terwijl zoveel gezinnen amper rondkomen
Gezondheid
Gezondheid en leefbaarheid
Gezondheid, armoede
Gezondheid, leefbaarheid en armoede
Gezondheid: liever niet, maar als het toch moet
Gratis cadeaus voor minima
groen onderhoud: dit meer overdragen aan burgers
groenvoorziening
grootschalige evenementen
Grootschalige projecten die al achter de feiten aanlopen voordat het gerealiseerd is.Grote bedrijven faciliteren/financieren/subsidiërenAdministratieve rompslomp. Processen vereenvoudigen.
Grote evenementen als Bridge to Liberation, bijdrage aan Vitesse en kosten rondom festivals op de Stadsblokken.
grote evenementen, vitesse
helaas 'kaasschaafmethode': niet bezuinigen op slechts 1 thema
Helaas te laat. Plantenbakken bij bushaltes RijnstraatNiemand mist ze als ze er niet zijn
herstructuren onderwijssysteem
Het asielbeleid
Het centrum autoluw maken
Het constante verbouwen van infrastructuur omdat er 1 ding beter kan, Niet werkende vooronderzoeken.
Het inschakelen van externe bureaus om dingen te onderzoeken, meer gebruik maken van de meningen van mensen op de werkvloer.
Het is belangrijk te kijken naar overbodige uitgaven.Verder weet ik het ook niet
het luukse niet overdrijven.
Het onnodig graven in de infrastructuur. Hoevaak er een straat open ligt voor meerdere keren is dom plannen
Het steeds weer veranderen van verkeerssituaties die later dan weer worden teruggedraaid. Het afschaffen of verkleinen van gemeentelijke commissies zoals een Welstand en Monumenten commissie die nu erg veel bezig zijn met onbelangrijke details.
Het stroomlijnen van planwijzigingen en aanvragen bouwvergunningen voor particulieren, dus bij kleine projecten. Nu duurt zo'n aanvraag meerdere jaren met ingehuurde adviseurs. Bekort de doorlooptijd tot 12 maanden, schrijf als Gemeente tegen betaling de planwijziging zelf. Geef de particulier een lijstje met de verplichte onderzoeken. Bespaar tijd en geld.
Het voornemen om "opvoedkundige/onderwijs gerelateerde" tuintjes in te richten (tot een bedrag van ongeveer 1 miljoen) schrappen.....
Het, in mijn ogen, nutteloos wegblazen van bladeren op bospaden. Kijk ook eens naar de effectiviteit van de Team's Leefomgeving. Hier wordt vaak ad-hoc gereageerd op wensen van individuele personen, zonder aandacht te besteden aan een groter plan.
Hoe pijnlijk ook... cultuur...
hoger en middelmanagement reorganisatie, meer werkelozen inzetten bij onderhoud straten en parken,
Idiote prestige projecten.
iets minder wegenonderhoud

Ik denk dat al veel geld bespaard kan worden met betere planning van infrastructurele werken. Hoe vaak wegen /kruisingen direct na elkaar weer worden opengehaald of planningen niet worden gehaald.
Ik denk dat er niet veel te bezuinigen is maar mogelijk op bureaucratie onnodige controle en toezichthouden op overbodige regels en wat praktischer werken met minder managers chefs en regels.
Ik denk niet dat Arnhem nog moet of kan bezuinigen.
Ik heb een beperkt beeld van uitgaven van de gemeente. Sowieso alle bijdragen/subsidies/belasting vrijstellingen aan bedrijven die niet duurzaam zijn.
Ik heb geen inzicht waar je met de kaasschaaf kunt schaven zonder dat het teveel pact heeft. Verdeel het over meerdere posten
Ik heb net de begroting van Arnhem doorgenomen. Hoe kan ik zinvol antwoord geven op deze vraag?
Ik neig toch naar ondersteuning culturele sector al maak ik daar zelf veel gebruik vanâ€¦
Ik vind zelf dat bridge to liberation wel iets subtieler kan.
ik weet het echt niet. Ik zit maar te denken en ik weet het niet. Misschien parkeergelegenheid.
Ik weet niet waar al het geld nu heen gaat,als ik dat zou weten dan zou ik kunnen zeggen waar we op kunnen besparen.
Ik zou andere dingen duurder maken zodat er meer geld binnenkomt, b.v. parkeren, zodat men minder vaak de auto pakt naar de binnenstad.
Ik zou bezuinigen op armoedebeleid, leefbaarheid, klimaat en duurzaamheid, want dat zijn populaire thema's die alleen maar veel geld kosten maar de opbrengsten zijn nihil.
Ik zou bezuinigen op het geven van subsidies aan individuen en instellingen die voldoende draagkracht hebben om zelf te investeren. Dus geen algemene subsidies verstrekken, maar alleen met een duidelijke doelgroep voor ogen. Verder zou ik bezuinigen op potjes met geld die gebruikt worden om grote ondernemingen over te halen om zich te vestigen in Arnhem. We moeten intrinsiek aantrekkelijk zijn als vestigingsstad, niet vanwege tijdelijke of langdurige kortingen op belastingen en andere voordelen.
Ik zou de OZB voor dure huizen verhogen. Dan haal je geld weg bij mensen die het makkelijker kunnen missen. De kloof tussen arm en rijk is groot, rijk kan zeker meer bijdragen aan welzijn van arm. Ik weet op gemeentelijk niveau geen andere manier dan OZB om hogere belasting te vragen van rijk.
Ik zou dit besparen op alle projecten die met wokisme, gendergelijkheid of slavernij te maken hebben. Daar gaat veel te vaak veel geld naar toe.
Ik zou dit geld besparen op sport, omdat ik de andere uitgaven in de begroting meer prioriteit geef.
Ik zou gaan kijken in de apparaatskosten (dus hoe zinvol zijn alle taken van ambtenaren).
Ik zou graag niet bezuinigen.
Ik zou het geld besparen op onderzoeken door peperdure onderzoekbureaus. Maak zoveel mogelijk gebruik van plaatselijke ondernemingen. Laat je niet ringeloren als gemeente. Zoek als gemeente bij vacatures dicht bij huis en divers in leeftijd. Betrokken mensen aantrekken niet alleen pakken en diploma's. Diploma's geeft geen garantie dat je je werk goed doet. Scheelt een hoop geld. (Ik ben zo iemand die 57 is en niet aan de bak komt voor een fatsoenlijke betaalde baan, uiteraard mag er niet gezegd worden dat men mij te oud vindt. Als vrijwilliger echter zien ze mij graag!)Geef als gemeente het goede voorbeeld en neem de inwoners mee. Nu zegt men dat er nog inspraak is. Doe je dit (eerder) in het proces, zullen er goede ideeën ontstaan en mogelijk minder procedures tegen de plannen. Men kan ook b.v. bij bouw (gesubsidieerde) banen eisen bij de uitvoerder voor lokale krachten voor dat specifieke project.Betere planning van werkzaamheden. Dat een stoep/weg niet een aantal keer achter elkaar open hoeft. Niet bezuinigen op groenvoorziening door minder onderhoud/water geven. Als er dan een hittegolf komt en dan alle planten/bomen dood zijn en dan opnieuw moeten worden aangeplant. Dus niet op korte termijn denken, maar lange termijn. Investeer in mensen van je stad, dan komt de besparing vanzelf. Besteed aandacht aan goede communicatie, intern als extern. Bedenkt goed wie op de hoogte moet zijn en op welk moment. Dit kan zoveel tijd/kosten besparen. Probeer als gemeente niet mee te gaan in een wedloop kijk ons eens even dit hebben...om goede sier te maken. (vaak kunst/evenementen die gedoemd zijn te mislukken)

Ik zou het geld willen besparen op overhead overheidsgebouwen , ik zou in overleg met de wijken gaan waarop bezuinigd kan worden .
Ik zou nog eens kritisch kijken naar allerlei vormen van financiële ondersteuning van huishoudens en welzijnsorganisaties in de stad. Gratis geld heeft weinig waarde. Daarbij de echte noodgevallen - maar wees daar heel kritisch op - wel ondersteunen.
Ik zou stoppen met het betuttelen van inwoners die geen toekomst willen (de verliezers) en aandacht geven aan de mensen die Arnhem of zichzelf een toekomst bieden (de winnaars)
Ik zou zo min mogelijk willen besparen en liever kijken of belastingen (WOZ) of bv parkeerheffingen of leges omhoog kunnen. En anders met de kaasschaaf besparen: stukje wegen- en stratenonderhoud minder, stukje minder subsidies, stukje minder handhaving op bv bijstand.
Ik zou zorgen dat hogere inkomens minder gebruik kunnen maken van subsidies in het kader van klimaat, duurzaamheid etc.
immigratie
Immigratie huisvesting
In de duurdere wijken kan dat dan wat minder.
In geval van één begrotingspotje, dan Uit Ruimtelijke Ontwikkeling, simpelweg omdat hetgeen ik voorstel daar het beste bij aansluit. Mag het wat breder, dan ook verdeeld over wonen en leefomgeving en cultuur (verhouding 60-30-10% resp.)
In ieder geval de "goed gedaan" labels die aan de kliko wordt gehangen bij groen afval ! Vind ik persoonlijk overbodig.Bij het leggen van drempels zou ik het fijn vinden als er eerst eens wordt nagedacht. Soms gaat een weg 3 keer op de schop.
In ieder geval op elektriciteit. Denk aan grote lichtbakken uitzetten, straatverlichting minder fel. Verlichte gebouwen niet de hele nacht verlicht laten. Maar je kunt ook denken aan duurzaamheid, kwaliteit ipv kwantiteit, iets bouwen voor de lange termijn.
Industrie, subsidie aan bedrijven
infrastructuur
infrastructuur
infrastructuur
infrastructuur
Infrastructuur
Infrastructuur dure projecten
Infrastructuur, nieuwbouwwijken, grootschalige kunstprojecten
Inhuur externe advies/onderzoeksbureaus. Werkt vertragend en vaak toch richting wens opdrachtgever geschreven, maar dan met excuus dat het de conclusie is na x ton kostend onderzoek.
inhuur externe professionals, bureaus etc
Inhuurkrachten en consultants
Internationale samenwerkingen, subsidies die etnische lijnen versterken
Inzet politie bij voetbal/Vitesse
Inzet van politie bij evenementen waar supporters of publiek zich niet kan gedragen. Starten met meteen flink beboeten (daad stellen die mensen flink in de portemonnee raakt). Wanneer daders het niet kunt betalen, ervoor werken, Geen gevangenisstraf. kost de maatschappij alleen maar geld.
Inzetten op basisinkomen, dit zal op d'n duur meer besparen dat wat het aanvankelijk kost.
Jeugdzorg door minder instroom
Kan nergens op bezuinigen.
Kantoren gereed maken voor bewoning. Efficiënter inzetten van de (thuis)zorg.
Keuzes maken, waar moet je als gemeente in investeren en wat kan je overlaten aan bedrijven, inwoners en lokale organisaties? Geen prestigeprojecten, uitgeven op basis van concrete resultaten voor alle inwoners van Arnhem
Kijken naar de uitgaven interim managers, coaches, allerlei commissies, consultants: wat is nu echt nodig?

Klakkeloos subsidies verstrekken, zonder tegenprestatie
klimaat
klimaat
Klimaat
Klimaat
klimaat
klimaat
Klimaat
Klimaat
Klimaat
Klimaat
Klimaat
Klimaat
Klimaat
klimaat
klimaat
Klimaat
Klimaat
Klimaat
Klimaat
Klimaat en duurzaamheid. Is voornamelijk een landelijke taak, vind ik.
Klimaat en Onderhoud
Klimaat en stikstof beleid, Nederland is een heel klein landje en slaat een beetje door met dit alles !
Klimaat en stikstof kost veel te veel geld. Het is er eenmaal en daar doe je niks aan. Komt het hier niet van dan daar wel van. Straks kunnen we niks meer.
klimaat leefbaarheid
Klimaat omdat ik de andere thema's belangrijker vind.
Klimaat onzin
Klimaat!
Klimaat, duurzaamheid
klimaat, duurzaamheid
Klimaat, minder windturbines
klimaat, subsidies voor festivals en linkse hobbies
klimaat, wonen
Klimaat. Duurzaamheid. Politiek
Klimaatbeleid
klimaatdoelen, heeft mondiaal gezien geen effect
Klimaatgezeur.
klimaatuitgaven
Klimaatwaanzin
Korenmarkt
kosten verbouwing schouwburg
Kritisch kijken naar onderhoud groen. Grasweides wat minder maaien bespaard het nodige en is bevordelijk voor de biodiversiteit
Kritisch zijn op waar geld aan onderkant van maatschappij naar toe gaat. Dan maar op korte termijn pijn, maar op langere termijn wordt de stad dan m.i. gezonder.
Kunst
Kunst
kunst
Kunst

Kunst
kunst
Kunst
Kunst
Kunst & Cultuur, subsidies
Kunst & CultuurHuizen boven meer dan â,¬ 500.000,- extra WOZ/Rioolheffing belastenContainers plaatsen waardoor de mini-containers verdwijnen waardoor de ronde door de stad alleen voor grote ondergrondse containers hoeft
Kunst cultuur
Kunst en allerlei verfraaiingen waar niemand op zit te wachten.
Kunst en Cultuur
Kunst en cultuur
kunst en cultuur
kunst en cultuur
Kunst en cultuur
Kunst en cultuur
Kunst en cultuur
Kunst en cultuur
Kunst en Cultuur en immigratie
Kunst en cultuur is belangrijk maar er is al veel geld aan uitgegeven. In de huidige situatie van armoede voor veel bewoners mag het denk ik wat soberder, bijv verbouwing theater. Dat moet gebeuren maar na een nieuw musis en focus is een sobere en bescheiden verbouwing gepast.
Kunst en cultuur,
Kunst en cultuur,
Kunst en cultuur, evenementen, klimaat en duurzaamheid
Kunst en cultuur.
Kunst en cultuur.
Kunst en cultuur.
Kunst in de openbare ruimte. Te vaak te lelijk en geen budget voor onderhoud.
Kunst, cultuur en andere linkse hobby's
Kunst, cultuur en vooral ambtenaren en aanverwanten.
Kunst, cultuur: ik ben blij dat ik daarover geen beslissing hoef te nemen.
kunst, theater, topsport, autowegen, villawijken
Kunst/cultuur
Kust / modebienale
Kwaliteit groen en wegen in dure wijken
Laadpalen voor electro auto's in rijke wijken belasten met hogere tarieven. Nieuwbouw schouwburg en sowieso bezuinigen op city marketing.
Lastig . Zou niet weten .
Lastig, kan ik moeilijk aangeven.
Lastig, moet ik eerst de begroting beter bestuderen.
Lastige vraag
leefbaarheid
Leefbaarheid (Ik woon in Presikhaaf en aan de Keulse Slag is men ongeveer een half jaar bezig geweest met het vervangen van 100 meter riool) wat een verspilling!
Leefbaarheid. Al die extra gelden voor wijken voor leuke dingen vooral in wijken die het al goed hebben
Leuke maar niet noodzakelijke zaken als recepties, feestjes, evenementen en tentoonstellingen.
Liever niet besparen, maar belastingen verhogen.
luxevoorzieningen, wegen
Maaien van groenstroken, bureaucratie bij omgevingsdiensten

Maaien van riet kragen en dijken
Management stad, langzamer temp verduurzaming, bestrijden inefficiëntie
marketing van de stad, groenvoorziening, vuilophaal
Meer belasting heffen op parkeren in de stad. Minder prestigeprojecten. Minder cultuur (musea, theaters etc).
Meer belasting op verhuurinkomsten.
Meer belasting vragen aan de rijken in ArnhemSelectiever en doelgerichter geld uitgeven, geen losse projecten meerNiet in thema's denken maar aan wijziging van het systeem
meer bloemen in binnenstad niet alleen groen in parken meer vogels vlinders daar voor struiken met besjes
Meer inkomsten.genereren uit parkeergeld, minder prestigieuze projecten, terug naar de basis
meer wegenbelasting heffen,
Mensen die belastingfraude plegen met een uitkering die meteen de uitkering stop zetten
Mensen in de bijstand niet zoveel meer compenseren, ze krijgen nu veel korting met de gelrepas boven op alle toeslagen die ze al krijgen.
Met kritisch kijken naar alles wat onder de noemer klimaat valt en vervolgens terughoudend zijn met geld daarvoor. Het lijkt een wedstrijd te worden van het beste jongetje van de klas! Als gemeente zelf zou ik zelf soberheid aanwenden in bijvoorbeeld recepties, vergoedingen, subsidies en alle representatieve zaken.
Migranten die geen echte vluchtelingen zijn en klimaat
minder "kleine" subsidies voor wijken die weinig toevoegen, al houden ze de wijkcomités bezig.
Minder ambtenaren die op kantoor overbodig zijn.
Minder ambtenaren efficiënter werken!
Minder ambtenaren, meer digitaal
Minder asielzoekers huisvesten
minder auto's
minder bouwen meer renoveren.
Minder bureaucratie ,
Minder bureaucratie, dus minder ambtenaren
minder controle bij ophaal,
Minder evenementen waar je veel subsidie aan kwijt bent
minder festivals
Minder focus op de binnenstad, kunst, renovaties oude panden zoals Theather, Musis, Gelre Dome Shouwburg etc.
Minder geld in verbouwing van theater en musea
Minder geld in Vitesse, geen gratis geld weggeven aan mensen.Subsidies.Nutteloze events die geen publiek trekken. Denk aan programma van beachvolleybal.Mensen laten betalen voor events zoals bij Koningsdag
Minder geld naar armoede bestrijding
Minder geld naar de 'prestigieuze' evenementen, met enorm dure curators en 'kunst'. Doe niet te moeilijk over alsmaar een bepaald cachet uit willen stralen uit stad, maar biedt aan wat de gewone mens verlangt. Góede evenementen leveren enorm veel geld en aanzien op! Kijk (af) bij andere steden: die staan bol van ongedwongen (bier-/eet)festijnen, boeken-/platenmarkten, etc. En geef ruimte hiervoor, zonder een voorkeursbehandeling te geven aan één groep. Zo is Sonsbeekmarkt is niet meer, vanwege voorkeur aan Trotsmarkt. Arnhems Proeft/Smaakvol Arnhem is niet meer, vanwege gedoe omdat 'parken/pleinen vertrapt zouden worden door bezoekers'. Het gaat om een 3-daags evenementje mensen, geen wekenlang festival! Kortom: doe niet zo moeilijk: dat levert direct en/of indirect veel meer geld op!
Minder geld naar de rijke delen van de stadMinder festivals cultuur etc.
minder geld naar het opleuken van de binnenstad en cultuuraanbod in de binnenstad

Minder geld naar Krachtwijken
Minder geld naar ondersteunen prof. voetbal.
Minder geld naar rijke wijken en industrie
minder grootschalige evenementen
Minder inhuur van externen bij de gemeente. Minder kwistig met WMO omgaan. Kritisch met subsidies. Niet elk probleem van mensen willen oplossen , minder pamperen.
minder korte termijn projeten die louter politiek georienteerd zijn
minder lokale asielopvang. minder regulering en handhaving op bouwen en ondernemers
Minder luxe openbare ruimte. Het kan eenvoudiger.
Minder maaien, scheelt geld en goed voor de biodiversiteit.
Minder mensen in ons zogenaamde gemeenteraad. En minder koophuizen laten bouwen, laten we eerst maar een zorgen dat onze kinderen een huis kunnen huren.
Minder na de minima
Minder naar jongerenwerk
Minder nieuwe huizen bouwen
Minder of goedkopere realisatie van renovatieprojecten als Musis en Museum Arnhem.
Minder onderhoud aan wegen. Iets minder is niet erg (maar wel mooie fietspaden!)
Minder openbare aanbestedingen, prestige objecten
Minder regels.
Minder steun aan vervuilende, niet-duurzame activiteiten,
Minder steun voor 'cultuur' in de breedste zin.
minder vaak straten en trottoirs openbreken en herprofileren: minder kleine subsidieregelingen, die duurder in uitvoering zijn dan dat zij doelgroepen baat opleveren en hen structureel helpen: minder duurzame experimenten, alleen duurzaamheidsmaatregelen nemen die hun nut al bewezen hebben
Minder verspilling en luxe projecten
Minder voor elite.Geen verbouwingen aan museums en aan overdreven meujeu doeleinden.Minder gemeenteambtenaren.
Minder voorop lopen op het gebied van duurzaamheid
Minimaregelingen, welzijnswerk, subsidies
Mischien kritisch kijken naar inhuren externen?
Misrekeningen
MKB
mmmm
Mobiliteit voor auto
Moeilijke keuze (in ieder geval niet op onderwijs en armoedebestrijding: liever niet op klimaat en duurzaamheid)
Moestuinen plan
Moskeeën
Musea
Musea en schouwburg
Musea, evenementen subsidies
N.v.T.
n.v.t.
Nadenken â€¦ !!! Bv Parkweg richting Rijnstate drempels in de weg , drempels eruit , nu er weer in . Amsterdamseweg , parkeerplaatsen gebouwd , stoep uitgebreid.. oeps niet goed , doen we het weer overnieuw
Nagaan of tijdelijk een aantal subsidies kunnen worden opgeschort.
Nergens op
niet
Niet aan de orde!

niet bezuinigen op boven genoemde
Niet bezuinigen.
Niet bezuinigen. zorg dat je dat geld bij elkaar haalt bij degenen die die last kunnen dragen.
Niet bouwen in Meinerswijk
Niet direct een idee, vooral kijken waar de hoogste prioriteit ligt
niet mogelijk
Niet teveel vooroplopen bij klimaat en duurzaamheid, ben zuinig met gemeensschapsgeld, dus geen megalomaan bouwavonturen.
Niet werkende
Niet zomaar gemeenschapsgeld weggeven aan Turkije/Syrië dit is een private aangelegenheid en niet voor publiek geld.De wethouder en de burgemeester mag het uit eigen zak betalen.Nu nog 8350000 euro bezuinigen. Industrie terreinen opknappen
Nieuw bouw schouburg
nieuwbouw huizen. Arnhem is groot genoeg. kunst
nieuwbouw schouwburg
nieuwbouw schouwburg.
Nieuwbouw stadstheater
Nieuwbouw theater!!!
nieuwe kantoor ruimte
Nog zuiniger omgaan met energie in de grote bedrijven.
nu even iets minder duurzaamheid en meer investeren in armoede en gezond eten
Nutteloze onderzoekjes. Wat heeft een mens er aan dat de gemeente wil weten of het moeilijk is om op dit moment rond te komen terwijl er over de energietoeslag 2023 (half februari terwijl dit vorig jaar al was afgesproken) nog steeds geen duidelijkheid is terwijl we al twee termijnen energie verder zijn?
nvt
Omdat in deze tijd vrijwel elk thema belangrijk is, wordt het kiezen voor de in mijn ogen minst slechte optie. Ik zou dan bezuinigen op aanleg van openbaar groen ter vervanging van beton.
Onderhoud
Onderhoud
Onderhoud / uitbreiding wegen
onderhoud autowegen, geld dat je bespaart boven dat miljoen in betere fietspaden investeren
Onderhoud en verbetering wegen tbv autoverkeer
Onderhoud groen
onderhoud groen , kunnen we zelf wel doen , lagere subsidies is wel met gevolgen , niet noodzakelijke onkosten laten vervallen , verkoop onroerend goed,
onderhoud groenvoorziening en uitgaven om de stad "mooier" te maken.
Onderhoud openbaar groen, fonteinen uit. Verlichting uit in alle gebouwen ('s avonds uiteraard). Efficiënter plannen (weg op er ngrr er broken. Dan weer dicht. Dan weer open om een andere redenâ€¦). Minder wegenonderhoud.
Onderhoud van groen en bestrating (iets te aangeharkt en opgepoetst)
Onderhoud wegen
Onderhoud wegen. Is laatste jaren al veel aandacht voor geweest.
Onderhoud, beheer bossen
Ondernemersklimaat
Ondersteunende middelen voor mensen die hun (ongezonde) leefpatroon weigeren aan te pakken. Ja, is lastig.
Ondersteuning aan betaald voetbal
ondersteuning bij armoede (minder algemeen maken en meer persoonsgericht), verder kan ik er geen keus in maken.
Ondersteuning bij openbare evenementen.

Ondersteuning industrie
Onlogische verkeerssituaties. (zoals kruisingen op de Boulevard Heuvelink - Broekstraat.
Onnodig energieverbruik.
Onnodige bestuurs- en managmentlagen, onnodige luxe uitgaven voor gemeente personeel, subsidies vervuilende bedrijven, andere uitvoering Arnhem card.
Onnodige bureaucratie
Onnodige en luxe zaken, zoals:*een te duur gebouw op een te dure locatie voor Introdans en Oostpool: die kunnen voor organisatie en repetities ook worden gehuisvest in een goed geoutilleerd gebouw op een bedrijventerrein (dat kan bijvoorbeeld de Bergman Kliniek ook) en voor optredens gebruik maken van Musis en Stadstheater:*herinrichting van het Willemsplein:*veel te hoog budget voor de blauwe golven.
Onnodige functies zoals de zgn afvalcoaches.
Onnodige gemeente uitgaven... Scherper kijken waar het geld heen gaat...
onnodige herindelingen van straat, wegen etc
Onnodige kosten van klimaat, duurzaamheid en evenementen
Onnodige plannen van ambtenaren tbv eigen gewin ipv wat het beste is voor de stad
Onnodige uitgaven zoals: raadswerkgroepen, raadsvergaderingen, nieuwjaarsreceptie, borrelpartijen, de vele afzetpalen
Onnodige verkeersborden, maar dan kom je niet snel op een miljoen.
onnodige verkeersveiligheid (schijnveiligheid)
onnodige wegwerkzaamheden
Onrendabele buslijnen waar nauwelijks gebruik van wordt gemaakt.De veel te ruime sociale voorzieningen zoals de Arnhem Card.
ontwikkelen de praets
Onzin subsidie
Onzinnige bouw-projecten zoals bijv. grachten aanleggen in de binnenstad, en alles wat met Vitesse te maken heeft.
Onzinnige dingen, zoals de blauwe golven
Onzinnige grote geldveeslindende projecten
Onzinnige projecten
Onzinnige uitgaven
Op alle fronten eerst verspilling tegen gaan. Uitgaven aan adviezen, rapporten en externe bureau sterk minimaliseren em besteden aan doel, niet de adviseurs en of tussenpersonen
Op alle megalomane projecten in de binnenstad, zoals de idioot dure renovatie van de schouwburg.
Op alles gratis of tegen sterk gereduceerd tarief toegankelijk maken voor iedereen die niet werkt voor zijn geld. Het voelt alsof je met de Gelrepas overal maar van kan profiteren. Geld besparen door na een bepaald tijdstip niet meer de hele stad te verlichten. En zeker niet allerlei gebouwen etc waar niemand is.
Op alles wat Vitesse de samenleving kost
Op ambtenaren, op alle managers (volkomen overbodig), op wildgroei van zorgcowboys.
Op bijstandsuitkeringen, door mensen die kunnen, deel te laten nemen aan het arbeidsproces. Dit heeft meerdere voordelen dan alleen het verlagen van de kosten voor bijstandsuitkeringen.
Op cultuur
op Cultuur, bijv de nieuwbouw schouwburg
Op de management laag in het stadhuis, volgens mij kan daar flink op bezuinigd worden
Op de nieuwbouw van de schouwburg
Op de oude ambtenaren zie hierboven die niet leveren en vastgeroest zijn in de bestuurscultuur.
Op de politiek. Zoveel zinloos geld uitgeven voor mensen die totaal niet capabel zijn om de gemeente te vertegenwoordigen.
Op de salarissen van het stadsbestuur

Op de wegen.
Op dubieuze subsidies.
op dure externe projecten die niets opleveren.
Op elitaire woke-kunst van Museum Arnhem, de verbouwing van het Stadstheater, het opknappen van de Blauwe Golven.
Op het gemeentelijk apparaat
Op het klimaat...daar is de hele wereld voor verantwoordelijk!!
op het salaris van burgemeester en wethouders
Op kunst- en cultuur, en dan met name de subsidieprojecten in Noord
op kunst. Er wordt jaarlijks veel geld aan kunst besteed waar je eigenlijk maar een beperkt aantal mensen een plezier mee doet
Op mismanagement, mislukte IT projecten, op stroperige besluitvorming, op verdwenen onderzoeksrapporten.
OP NIETS !
Op onderwerpen die niet tot de wettelijke kerntaken van een gemeente behoren. Problemen moeten in 1e instantie op het juist bord liggen
Op projecten die niet bijdragen aan of zelfs tegenwerken van een duurzame (in alle opzichten, mensen, milieu en dier) samenleving. Dus dan bijvoorbeeld bezuinigen op:- parkeervoorzieningen voor auto's - door diftar weer in te voeren kan de gemeente geld besparen- topsportevenementen-
op stom zinnige wensen van de politiek
Op subsidie voor evenementen en cultuur
op subsidies, zorgen dat iedereen genoeg kan verdienen. geen gelre pas etc. onrendabele bus lijnen schrapen of minder frequent laten rijden. wie in buiten gebied gaat wonen weet dat er minder bussen rijden. geen extra fietsbrug bij malburgen maar bij zuid naar oosterbeek.
Op uitkeringen
Op vergroten van de mobiliteit door auto's en de verkeersdoorstroming zou ik bezuinigen. Bovendien op schijn oplossingen door externe expertise in te huren en het in stand houden van de niet integrale beleidsvoering bij de gemeentelijk organisatie.
Op verspilling. Bijvoorbeeld door planvorming beter op elkaar af te stemmen. Door de verschillende afdelingen / ambtenaren beter met elkaar te laten samenwerken. Niet drie keer hetzelfde fietspad opbreken en aanleggen!
op Vitesse
Op Vitesse.
Op voorhand mislukte projecten als aanpassen van vuilcontainers tbv doorgeschoten idee over scheiding afval
op voorliggende voorzieningen
Op voorzieningen voor inwoners die zichzelf prima kunnen bedruipen.
Op vraag 1.
Openbaar feestje
Openbaar vervoer
Openbaar vervoer die leeg rondrijd in avond uren.
Openbare gebouwen minder duur renoveren (Schouwburg!)
openbare ruimte
Ophalen van huisafval weer door de vervuiler laten betalen zoals dat een paar jaar geleden tijdelijk is geweest
Ophouden met schijnparticipatie via het " gestaalde SP kader"/de oude mannetjes.
Opknappen Rijnkade-gebied uitstellen
Opvang alsielzoekers en woonruimte statushouders.Minder belang in (ver)bouwen van theater etc. Kunst en cultuur in zijn algemeenheid minder prominent maken.
Organisatie

Organisatie van grote evenementen.
Overal gelijk verdeeld
overal wat, maar niet op armoede en gezondheid
Overbodige ambtenaren eruit gooien.
Overbodige bureaucratische regels schrappen. Verminderen van loketten. Geen dure aanbestedingen meer.
Overbodige subsidies
Overbodige verkeersmaatregelen
Overeind houden van Vitesse, GelreDome, ed. Eens goed kijken of wijkbudgetten wel besteed worden in overleg met wijkbewoners of dat dit voorbehouden is aan een paar happy few/usual suspects en anders intrekken. Niet voortdurend andere keuzes maken ten aanzien van zorg en sociaal domein en hun organisatiestructuren. Continuïteit voor dit soort organisaties zet zoden aan de dijk en bespaart op termijn veel meer dan de Quick win die men nu denkt te behalen. Niet bezuinigen maar een bijdrage vragen van vermogende ondernemingen in de gemeente onder de vlag van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen: wat dragen deze bedrijven bij aan de omgeving waaraan zij hun bestaansrecht ontlenen?
Overhead
Overhead bij bestaande gesubsidieerde instellingen
Overhead kosten gemeente
Overheidsapparaat / Bureaucratie
ozb en parkeren verhogen
Parkeerbeheer
Parkeerbeheer. In de buurt Rijkerswoerd wordt overal geparkeerd, behalve op de plaatsen waar dit is toegestaan. Door hier (meer) parkeerbeheerders los te laten, kan er veel geld verdiend worden en leren mensen misschien eens dat ze overlast veroorzaken bij bewoners, wanneer ze te pas en te onpas op stoepen parkeren, terwijl er 10 meter verder 12 parkeerplaatsen vrij zijn.
Parkeerbeleid
Parkeergarage's Centrum
ParkeergeldTerugkeer van de afvalpas, betalen per zak
Parkeerplaatsen
Parkeerplaatsen, industrieterrein verommeling
Parkeerplaatsen: mogen in het centrum weg, autoluw maken
parkeerplekken voor autos
Parkeren
Parkeren
parkeren in de stad
Parkeren om er zo voor te zorgen dat er meer met OV naar de stad wordt gereisd.
Participatie en armoedebestrijding
Plannen maken met geringe kans op uitvoering: bijv project Haven in de stad van de Spaanse architect.
Plantsoenendienst.
Politie inzet bij voetbalwedstrijden en grote evenementen laten betalen door organisaties. Supermarkten laten betalen voor zwerfafval rond winkelcentra, flesjes, plasticzakjes ed.
Politieinzet en andere openbare gelden die nodig zijn voor voetbalwedstrijden.
politiek (minder ge oh), efficiency in organisatie, daadkracht
Politiek, geen onzinnige fratsen als containers laten bedienen met een pasje
Politieke hobby's: beperking van het inschakelen van allerlei adviesbureaus
Prestige projecten
Prestige projecten
Prestige projecten als Diftar wat aantoonbaar vervuilender als kostentechnisch niet rendabel is. We moeten minder mensen opleggen en meer inzetten op het belang van de gedragsverandering.

Prestige projecten in de uiterwaarden en nadenken wanneer een straat opengebroken wordt zodat werk gecombineerd wordt en niet vijf keer hetzelfde stuk open in korte tijd
Prestigeprojecten die totaal onnodig en overbodig zijn.
prestiges
Preventief, allen meer te laten bewegen, een gezonde leefstijl aanleren, activiteiten voor jong en oud, en zo een blijere Arnhemmer worden.
Proberen niet te hoeven bezuinigen.
Profileren modestad
projecten als 'stadsblokken' onderop de stapel leggen. Hoeveelheid 'werkgroepen' vanuit de overheid die zich betaald aanmelden bij vrijwilligers: direct stoppen..
Projecten als moestuintjes voor scholen en subsidies klimaatadaptatie
Projecten als Musis of Schouwburg
projecten zoals armoede op de geitenkamp, loopt al enkele jaren en resultaat is ver te zoeken. Wijkteams, team leefomgeving zijn duur en geven niet het rendement wat er van verwacht werd.Afval, terug naar de kliko en ondergrondse afvalbakken verwijderen.Ook zou er eens gekeken kunnen worden naar alle zorginstellingen(bureautjes die als paddenstoelen uit de grond komen.
Projectontwikkelaars dure woningen extr belasten / extra inkomsten genereren door meer handhavers, politie. Milieuheffingen!
promotie activiteiten
promotie/marketing, sport
Reclames.
Regelgeving
regelgeving minder ingewikkeld, maar wel éénduidig, maken!! minder potjes, minder uitzonderingen, minder toeslagen etc..bij infrastructurele activiteiten goed plannen wat 'tegelijkertijd' uitgevoerd kan worden ipv na elkaar (bv. de stoep moet 3x achter elkaar open ipv alles tegelijk).
regionale voorzieningen zoals bijv. de schouwburg, gemeente museum. Zijn maar relatief weinig Arnhemmers die hierebruik van (kunnen,prijzig) maken. Zij betalen via de belasting wel mee.
Renovatie schouwburg
Renovatie schouwburg
Restauratie blauwe golven
Roestige kunstwerken langs de wegen.Verbouwing van Stadsschouwburg
Ruimtelijke ontwikkeling
Ruimtelijke ordening
ruimtelijke ordening
Ruimtelijke ordening, bereikbaarheid
scheiden van afval.
schouwburg
Schouwburg en Musis
Schouwburg en Oostpool gebouwen: overheidsgebouwen nieuw bouw plegen hiervoor
Schouwburg, Musis
Schouwburg, parkeergarages.
Schrap in overbodige uitgaven, teveel aan bureaucratie
Slecht beleid dan
Slimmere aanpak werk en inkomen en dus meer mensen die meedoen en minder uitkeringen.
Snijden in leuke maar niet noodzakelijke kosten
Snippergroen onder beheer van de buurt brengen
sociaal beleid er zijn teveel mensen welke misbruik maken van de regels
sport
Sport

sport
sport en recreatie, subsidies aan vervuilende bedrijven, winkelgebied
Stadspromotie
Stadspromotie,
Stadsschouwburg niet voor zoveel geld verbouwen.
Stadstheater en Musis Sacrum
Stadstheater in Rembrandt. Hergebruik irconisch gebouw
Stadsvernieuwing en klimaat.
sterk versoberen asielopvang
Stimuleren van meer burgerinitiatieven waardoor bijvoorbeeld controle minder nodig is
Stop het plaatsen van windmolens.
Stop met het bijna automatisch inhuren van externe bureau's voof van alles en nog wat en neem zelf als lokaal bestuur/overheid weer de verantwoordelijkheid voor beleids/beleidsontwikkeling. Hou op met het verschuilen achter zogenaamd onafhankelijke deskundigen.
Stop met het gas loos maken van woningen en bedrijven. Voortschrijdend inzicht leidt wellicht tot toepassing van waterstof. Hiervoor kunnen de bestaande gas leidingen worden gebruikt.
stoppen met de huidige grootheidswaanzin. Arnhem is een provinciestadje geen metropool.
Stoppen met het bouwen van geldverslindende prestige objecten, dan maar minder buitensporig en goedkoper, of niet
Stoppen met onzinnig geld uitgeven aan te groene projecten die gedoemd zijn te mislukken en geen geld aan commerciële bedrijven uitgeven die door wanbeleid de broek niet kunnen hooghouden.
Stoppen met subsidie geven aan inwoners die dure grote woningen bezitten en aanpassingen aan hun woning bv zonnepanelen etc. Best zelf kunnen betalen.
Stoppen met subsidies voor bedrijven en projecten met fossiele energie:Meer hergebruik, minder vernieuwing (bijv voor woningenproject Kronenburg)Hogere belastingen voor vervuilende bedrijven & getrapte belastingen naar inkomenEnergiebesparing
Stoppen met uitbesteden. Zelf weer de regie nemen. Dit levert op de lange duur meer op.
stoppen met zo auto gericht zijn, de auto heeft nu een prominente rol in de stad dat is jammer!ik zou de grootste parkeergarages in de stad verplaatsen naar de randen van de stad.en de nu bestaande verbouwen en daar appartementen van maken voor de woning noot!!
stoppen reklameakties voor de stad, zelf meer groene energie opwekken, geen afvalscheiding meer
Stoppend met geld weggooien aan Gelderland levert mooie streken. Alleen marketingblunder logs worden daar rijker van.
Stopzetten subsidies vervuilende bedrijven / evenementen / agrariërs
straatverlichting
straatverlichting? handhaving visverbod? sponsoring vitesse!uitbrijden milieuzone en meer boetes?
Subsidiëren van allerlei duurzaamheidsprojecten
subsidie aan politieke partijen
subsidie biomassacentrale (vordering niet naar het 'verkeerde adres' sturen deze keer), externe inhuur gemeente, de vele kortdurende subsidieprojecten mbt leefbaarheid (zie Geitenkamp de afgelopen 35 jaar)
Subsidie op kunst waar niemand naar toe gaat.
subsidie Vitesse
Subsidie Vitesse.
Subsidieren van de rokers die goedkoop kunnen sporten e.d. (gelrepas e.d.)
subsidies
Subsidies
Subsidies
Subsidies
Subsidies

Subsidies aan bedrijven die zonder subsidie Arnhem dreigen te verlaten. Anders op gebied dat kansen ongelijkheid niet verkleind.
Subsidies aan bullshitbanen
subsidies aan commerciële bedrijven.
subsidies aan grote verenigingen(Vitesse)
Subsidies aan sport activiteiten, met name aan een Giro 'dÃ-talia etc. Dus activiteiten waar ook een commerciele kant aan zit. Stimuleer dan de lokale sportbedrijven en de breedte sport
Subsidies allerlei vage cultuuruitingen
Subsidies bedrijven
Subsidies die geen goede investering zijn (specifieke wijkaanpak, overeind houden van Vitesse)
Subsidies ondernemers, Gezondheid (reactief), onderhoud / aanleg auto-infrastructuur
subsidies op evenementen, kunstenaars en bepaalde sportclubs
Subsidies op fossiele industrie (maar ik weet niet of de gemeente die geeft), bezuinig op alles wat met fossiele industrie te maken heeft, op vestiging van dergelijke bedrijven.Aanleg van (nog meer) snelwegen, zeker als daar natuur voor moet wijken.
subsidies socialee experimenten
subsidies voor de meest achterlijke tentoonstellingen en feesten.
subsidies voor grote, financieel sterke, bedrijven verminderen/stoppen
Subsidies voor het bedrijfsleven.In de basis zijn subsidies een inkomstenbron voor een bedrijf.Als er geen duidelijke afspraken zijn hoe deze inkomsten worden terugbetaald, is het in de basis publiek geld omzetten in privaat geld.
Subsidies voor kunstenaars (let op! Ik ben kunst liefhebber)
Subsidies voor niet-duurzame bedrijven, gemeentelijke organisatie
Subsidies voor niet-werkenden (excl. arbeidsongeachikten)
Subsidieverstrekking en verhoging gemeentebelastingen (bijv. WOZ)
Tandje minder voor 'haute culture', (tijdelijk) stoppen met luxe projectjes zoals Jansbeek e.d.
Te uitgaven voor het klimaat.
Te veel administratie, bureaucratie
Te veel schijven binnen ambtenarij, kortere lijnen.
Tegels verwijderen oké maarEr is genoeg groen dat onderhouden moet wordenBv. Nu onkruid in vlechtmanden
Tegelwip acties! Ik ben een groot voorstander van natuurbehoud, maar wat je ziet bij tegelwipacties dat mensen die hun hele tuin vol hebben met tegels en overkappingen goede sier willen maken door tegels te wippen uit het openbaar trottoir. Hierdoor moeten mensen met een rollator of rolstoel over het fietspad. Is dat vooruitgang?
tekort door de bocht om 1 thema te noemen om de bezuinigen, dan een verdeling op zoveel mogelijk thema's.
Teveel Vergroenen. Moet er een straat aangepast worden, prima dat er groen bij komt. Iets vergroenen omdat het leuk is? Nee.
Tja dat wordt moeilijk
Toch op cultuur (efficiente inzet cultuur gebouwen)
Toezicht bij voetbalwedstrijden
topsport
Uit reserve halen. Subsidies beperken.
Uitbreiden van de stad
uitgave klimaatdoeleinden
Uitgaven aan asielzoekers
Uitgaven aan commerciële activiteiten, zoals betaald voetbal en de horeca
Uitgaven voor verbouw van Schouwburg
Uitkeringen

Uitspattingen, zoals festivals, feesten, andere uitgaven aan zogenaamde culturele zaken
Uitstellen van ondersteuning van de culturele sector: verbouwing van het Stadstheater.
Vastgoed
Vastgoed beheer gemeente beperken
Veiligheid
veiligheid, dat kunnen we zelf wel samen regelen
Verbeteringen in de betere wijken, kunnen die mensen zelf wel betalen, er is in ons land door een zeer onrechtvaardige inkomenspolitiek. De marktwerking in wonen en gezondheidszorg heeft er voor gezorgd dat miljoenen mensen niet meer meetellen!!!

Visies schrijven! Ga aan de slag. Alles duurt maar. Zet niet alleen bestuursadviseurs aan zet. Wat dat betreft kan daar vanuit interne capaciteit zeker 1 mln bezuinigd worden.
Vitesse
Vitesse
vitesse
Vitesse
Vitesse
Vitesse
Vitesse
Vitesse
Vitesse
Vitesse
Vitesse :) en naamsbekendheid stad
Vitesse, opknappen monumentale panden
voedselverspilling verminderen en beheersen
Voetbal
voetbal
Voetbalwedstrijden en grote evenementen. Ik vind het onzinnig dat daar zoveel politie inzet voor nodig is om te voorkomen dat de hooligans op de vuist gaan en vernielingen aan kunnen richten
Voorzieningen in de welvarender wijken. Daar is al veel en de mensen daar kunnen ook zelf vell meer regelen
Voorzieningen t.b.v. de automobilist.
Voorzieningen voor auto's in de stadFinanciële ondersteuning voor bedrijven
Vrijwilligers betrekken bij projecten ondermeer op het gebied van de woonomgeving.
Waarom? Willen we de opgelopen achterstand een beetje inlopen, dan moeten we juist investeren. We hollen in empathisch gedrag, onderhoudstoestand van openbare gelegenheden, vervoer voor behoeftige groepen, ouderenbeleid en vele ander zaken steeds harder achteruit. Wil je besparen? Dan moet je de belastingen op inkomens eerlijker naar rato verdelen.
Weer zo'n moeilijke vraag. Ik denk dat de pijn verdeeld zou moeten worden, want alle onderwerpen zijn belangrijk.
weet ik niet
weet ik niet
Weet ik niet
Weet ik niet.
Weet niet
weet niet
Weet niet
Weet niet
Weet niet.
Weg met de Teams Leefomgeving e sociale wijkteams. Slecht bereikbaar, erg betuttelend en weinig resultaat
Weg met grote verschillen in basisscholen: geen denominatie, ieder het zelfde onderwijs
Weg onderhoud
wegen
wegen
wegen /infrastructuur
Wegen en verkeer voor automobilisten
Wegen smaller maken.... zoo'n onnodige uitgave puur om een linkse proeftuinhobby.. Dat is nu een pot van 8 miljoen, daarvan kan 7 miljoen naar energiearmoede!
Wegen waar drie tot vier, soms vijf banen voor het fossiele verkeer zijn, drastisch verminderen.

Wegenbouw en woningbouw
wegenonderhoud
Weinig doordachte projecten van vervraaing, gewoon meer onderzoek doen naar échte behoeftes en gerichter geld besteden.
Werk volgens de volgende vragen eens af als je ergens geld in wilt steken:- Wat is het?- Waarvoor is het nodig?- Is het nodig?- Gaan we er mee door, stellen we het uit of laten we het liggen?Geld bespaar je niet zomaar op een bepaald onderwerp. Geld bespaar je door kritisch te kijken waaraan je het uiteindelijk wilt besteden. Het is altijd lastig om appelen met peren te vergelijken. En uiteindelijk is dat hetgene wat je hier doet. Elk onderwerp is belangrijk, maar als dan toch iets moet benoemen, is het verfraaien van een rotonde met een kunstwerk zonder enige betekenis echt nodig? Er zijn talloze voorbeelden te vinden (een grote tol op een rotonde in Made, een draaiend huis in Tilburg of een paar raak op elkaar gestapelde schaakstukken in mijn geboortedorp Hoogerheide) die mijn wenkbrauwen doen fronsen. Soms is het begrijpelijk, maar het moet geen prestigeproject zijn.
Wil ik niet aandenken
Wildgroei aan en versnippering van zorgprojecten in jeugdzorg en thuiszorg. Kwaliteitsdrempel toevoegen. Betere planning van bouw- en grondwerkprojecten. De grond hoeft dan niet 3x open, hoewel dat voor de gemeente op korte termijn veel geld genereert
Winkeliersverenigingen, binnenstadsmanagementclubjes.Subsidie aan grote sportevenementen (sport en bewegen voor Arnhemmers reken ik hier niet onder) of andere zaken die vooral bedoeld zijn om 'Arnhem op de kaart te zetten'.
WMO, Participatiewet
Woke/LGBT/Inclusive agenda, theater.
Wonen
Wonen
Wonen
Wonen
Wonen
Wonen
Wonen
Wonen
Wonen (nieuwbouw)
Wonen in de Uiterwaarden
Wonen, onderhoud wegen
Wonen, vergunningen voor kamerverhuur, instellen maximum tarieven voor woning / kamer verhuur.Sport, er zijn best sportclubs die nog beter zelf hun broek op kunnen houden.
Woningbouw
Woningen bouwen, GelreDome
WOZ
x
Zakelijke subsidies
Zeker niet op wonen en gezondheid
Zo gemakkelijk is dat niet!!Op de ambtenaren die geld uitgeven aan zaken die niets brengen.
Zogenaamde kunst op openbare plekken.
Zou ik besparen op de infrastructuur.
zou ik meer voor moeten weten
zoutstrooien

5 Welk advies wilt u het college geven over de aanpak van de thema's die u belangrijk vindt?

experimenteren met onvoorwaardelijk basisinkomen.veiligheid voor voetgangers verbeteren. (meer stoepen zodat mensen niet op de weg of het fietspad hoeven te lopen)plastic recyclen kan heel veel beter. Experimenteer hier mee. kijk op https://prezero.nl/diensten/afvalmanagement/afvalstromen/kunststof overheidsbeleid is vaak zo betuttelend. Stop hier mee! Neem je burgers serieus en onderschat ze niet. Wees veel radicaler met openheid van bestuur.
snelheid controlesbehoud en verdichting groen in de stadbehoud van bouwbedrijven in de stad organiseer een service die mensen van grote (oude, niet geschikt voor 2e hands) spullen af kan helpen. Ook in woonwijken controle camera's toestaan.Overlast veroorzakers scherper in de gaten houden en bijsturen.
1) Gerichte en praktische uitwerking en aanpak van de thema's (geen gezwetst)2) Gezond verstand en ervaringsdeskundigen gebruiken, geen tonnen â,¬ uitgeven aan vaag kletsende tig pagina's producerende consultancy buro's
1. Kijk naar de maatschappelijke effecten van de keuze2. Wees actief op die thema's waar je het verschil kunt maken3. Luister niet altijd naar degene die het hardst roept
1. kleinschalige / lokale projecten en buurtinitiatieven welke meerdere van de aspecten van duurzaamheid / circulairiteit, inclusiviteit en (arbeids-) participatie bevorderen actief te ondersteunen. 2. Inkopen (buiten EU aanbesteding om) bij lokale bedrijven / initiatieven welke voorgaande aspecten onderschrijven met woord en daad.
1. Wooncentra voor senioren moet opnieuw worden ingevoerd. 2. Overlast door overmatige hoeveelheid honden en katten: voer belasting in. 3. Jeugdcentra opzetten om hangplekken te voorkomen. 4. Meer contacturen op school: op school leer je meer dan thuis op de bank met je smartphone. Dus geen vrij meer op woensdagmiddag, is ook beter voor werkende ouders. 5. Meer aanpak van witwaswinkels, zoals telefoonreparatiewinkels en nagelstudio's. 6. Extra gemeentelijke belasting op dure auto's (vooral criminelen) 7. Invoering OZB-alternatief voor woonwagenkampen.
100% voor gaan
aan de slag, nu en niet morgen
aandacht en investeren
Aandacht eraan blijven geven
Aandacht met resultaat.
Aandacht voor de jeugd en hun ouders, zoals al beleid is.
Aanpak armoede hoog op agenda. Handhaving intensiveren
Aanpakken CORRUPTIE EN DE CRIMINALITEIT, OOK DE BESTUURDERS DIE ALLEEN MAAR HUN EIGEN BELANG DIENEN! Aanpakken vuurwerk wat al in vroeg en regelmatig gebruikt wordt Verbieden en de verantwoordelijkheid nemen!!
aanpakken en vasthouden
Aansluiten bij bestaande initiatieven
Advies is om referenda te houden, werkelijk te luisteren naar de burgers en niet van boven af beslissingen te nemen waarin de burgers zich niet kunnen vinden.
Afzien van hoge kosten milieu maatregelen.Maak vestigingsklimaat bedrijven beter.Maak binnenstad beter bereikbaar per auto (inclusief gratis parkeren)
Aktie, minder ambtelijke regels en ervoor zorgen dat niet alle speelveldjes voor jongeren volgebouwd gaat worden, dit ook omdat de verwachting is dat de zomers langer en warmer worden.
Alle genoemde items zijn belangrijk. Vraag is waar moet de Gemeente zich wel en niet bemoeien.
Alleen die acties ondernemen waarvoor de gemeente de competentie heeft en die een grote praktische kans van slagen hebben. Dus bij onderwijs: goede accommodaties bijvoorbeeld en aanvullende structurele maaltijdvoorzieningen. Geen inhoudelijke programma's.
Alles is belangrijk, geen idee over prioriteiten
Alles met gemeende aandacht

Alles tegelijk een beetje aanpakken levert weinig op. Dus kies een beperkt aantal speerpunten en doe dat optimaal.
Als er een idee is, overleg dan eerst met de betrokken buurtbewoners voor dat er een 'definitief' plan is
als je de veiligheid in de stad sterk verbetert dan zal dit een positief sneeuwbaleffect hebben op andere belangrijke thema's, zoals leefbaarheid, cultuur
Als je iets wil bereiken moet je beginnen met iets van onderop te organiseren. Ambtenaren moeten ondersteunen, niet voorschrijven.
Als overheid meer grip krijgen op de huizenmarkt en meer sociale huurhuizen bouwen
Als ze dit ook belangreik. Vinden. Dan moeten ook zij er voor 100% gaan staan
Altijd uitgaan van duurzaamheid, vanuit de vraag: wat betekent dit voor toekomstige generaties?maar die vraag moet altijd centraal staan bij alle besluiten.
Armoede bestrijding moet een speer punt zijn. Tweedeling in de samenleving is onaanvaardbaar.
Armoede en gezondheid hangen direct met elkaar samen. Investeer in goede praktische hulpverlening bij schulden. Bied arme gezinnen met kinderen extra financiële steun. Investeer in een gezonde jeugd, maak ze financieel wijs. Ondersteun ouders bij het opvoeden voordat er problemen zijn, dat betekent preventie en normaliseren. Maak de ouders van nu sterk door laagdrempelige (online) voorlichting, en een plek en community waar ze met hun vragen terecht kunnen.
Armoede en wonen
Armoede is de grootste oorzaak van het verschil tussen Noord aan de ene kant en Zuid en Presikhaaf aan de andere. Dit vereist beter armoedebeleid en beter onderwijs. Bij dat laatste gaat het juist om het motiveren van kinderen en jongeren om door te leren en zich te ontworstelen aan generatie-overstijgende armoede.
Arnhem heeft onvoldoende woningen voor de eigen inwoners. meer bouwen en minder buitenstaanders importeren
Arnhem hoeft voor mij niet aantrekkelijk te zijn voor mensen uit de randstad. Zorg er voor dat de leefbaarheid van alle Arnhemmers goed is
Arnhem is aan het verloederen. Veel zwervers en hanggroepen op straat, vooral in het centrum en in en om het station
Arnhem is een stad die in de avond niet veilig voelt en in het centrum ook niet is. Belangrijk om dit aan te pakken.
Arnhem moet een gezellige stad met veel groen blijven. Dat is ook een argument om bedrijven mee aan te trekken.
Arnhem moet niet alleen aantrekkelijk zijn voor de "armere" gezinnen. De mensen die meer verdienen willen ook graag gezien en gehoord worden. Nu mogen we alleen betalen en verder onze mond houden
Arnhem staat bekend als drugs stad. Op de middelbare school van mijn kinderen wordt buiten het schoolplein gedeald. Jeugd vind gebruik van drugs de meest normale zaak. Alsof het bij het leven hoort. Ik maak me daar echt zorgen over.
Asociaal gedrag en overlast hard aanpakken, doorgaan met ingeslagen milieu- en klimaat-weg.
Bedenk niet alleen plannen maar voer ze uit.
Bedenk voor elk van de (zeer) belangrijke onderwerpen waar het collega wil dat we staan op 10, 15 en 20 jaar in de toekomst. Het kortetermijdenken van de huidige regering die nu al lange tijd regeert, is de oorzaak van de vele crises waar wij nu mee te maken hebben.
Begin met luisteren naar input van de inwoners.
Behoud de natuur zoveel mogelijk
Bekijk het vanuit het grote geheel. Wat maakt Arnhem aantrekkelijk om je te vestigen? Goede culturele voorzieningen en een goede en duurzame infrastructuur.

Belangrijk zijn de thema's die hiervoor werden aangegeven. Bij voorbeeld Kunst en Cultuur is belangrijk, maar ik vind de andere thema's veel zwaarder wegen. Kunnen wonen, gezondheid, klimaat etc. is belangrijker dan lekker uit te kunnen eten of een mooie voorstelling te kunnen zien. De stadsschouwburg opnieuw opbouwen zou ik voorlopig even uitstellen.
Beleid richten op een duurzame groei en niet blind staren op economische groei.
Beoordeel of plannen ook op de langere termijn positief kunnen doorwerken en op welke manier dit kan worden ondersteund.
Bereikbaar houden van Arnhem. Veiligheid/leefbaarheid inwoners, bouwen van woningen waar meeste vraag naar is, bv starters en ouderen (gelijkvloers, bij/met lotgenoten)
Bereikbaarheid en veiligheid vergroten, blauwe golven moet park worden meer ruimte tussen nieuwbouwwijken, kantoren ombouwen tot appartementen
Bereikbaarheid is erg belangrijk zoals buslijnen die verdwijnen waardoor de oudere mensen ver moeten lopen voor een bus .En de veiligheid hardere straffen voor overtreders
Bereikbaarheid van de stad (A12, Pleiroute) wordt de komende jaren een thema van formaat. Hier op in zetten met Rijk en Regio
Bereikbaarheid: Investeren in OVCultuur: Muziek onderwijs hoort bij de basis voorzieningen van het onderwijs van jongsafaan.GeZondheid: Zorg dat er zonder traineren met Stichting Herenboeren wordt samengewerkt om meerdere stadsboerderijen cooperatief te realiseren. Dit draagt bij aan duurzaamheid, leefbaarheid, inclusieve samenleving, Gemeenschap opbouwen en werkgelegenheid.
berijkbaarheid op plaatsen van ziekenhuis en binnenstad.
Besluit sneller in zaken die ECHT belangrijk zijn
Besteed de middelen effectief en meet de resultaten
besteed geen geld aan (dure) onderzoeken, maar probeer direct oplossingen op tafel te leggen en voer die uit.communiceer, zoveel mogelijk zo direct mogelijk. Niet alleen via websites of via een pagina in de Arnhemse koerier (want deze wordt nauwelijks meer bezorgd)
Besteed geen geld aan schoolmoestuintjes, maar aan verbetering van onderwijs in taal en rekenen.
Besteed het geld naar rato van belangrijkheid
besteed vooral minder aan cultuur en kunst prestige projecten maar besteed dat geld aan de armoede , leefbaarheid en veiligheid in Arnhem
Bestrijding armoede is van belang bijvoorbeeld door de voedselbank te ondersteunen en de 'rijkeren' meer belasting te laten betalen.
Betaalbare woningbouw heeft m.i. prio. Door woningbouw voor 1- en 2-persoonshuishoudens gericht op ouderen, komen er grotere woningen vrij. Hierdoor ontstaat in oudere wijken, verjonging van de bewoners, waardoor ook bestaande scholen hun leerlingenaantal zullen zien stijgen
Betaalbare woningen bouwen voor de Arnhemmers zelf, desnoods met subsidie en voorlopig geen villa's meer voor rijke mensen uit het westen want de grond raakt op. En meer geld voor de voedselbank.
Beter milieu en geen honger in Arnhem
betere aanpak van criminaliteit en verslaafden die op straat rondhangen en de boel vervuilen. hardere aanpak van overtredingen 1x waarschuwen daarna actie en niet dat softe gedoe meer.
Betere controle op hulp aan de armere in de stad. Als ik als leek kan zien hoe er wordt gefraudeerd en gesjoemeld zit U in de gemeente raad geweldig te slapen en geld weg te gooien.
Betere plannen problemen aanpakken met goede oplossingen. Geen pappen en nathouden
Betere verdeling en controle op of gratis geld(zoals energietoeslag) wel goed terecht komt. Ook niet meteen uitkeren. Er zijn bij mij in mijn omgeving teveel voorbeelden waarin de energietoeslag uitgegeven werd aan luxe goederen, terwijl de eindafrekening nog moet komen...
betere voorlichting vooraf aan groepen die het betreft
Betrek burgers bij de aanpak
Betrek burgers hierbij en luister naar hun inbreng en laat zien dat hiernaar geluisterd is

Betrek de bevolking bij plannen en werkwijze, leg uit waarom. Voorbeeld Schaapsdrift. Als de bewoners was uitgelegd waarom was er veel minder weerstand geweest. Geldt ook voor de gescheiden afvalverwerking. Dus: communiceren.
Betrek de bevolking er echt bij en niet via allerlei "schijncircussen". Communiceer eens eindelijk en wees open en transparant.
Betrek de bewoners bij de plannen, zij hebben ook ideeën, opleiding, ervaring
betrek de burger bij uw aanpak: introduceer burgerraden
Betrek de burgers bij belangrijke beslissingen, zeker als het directe buurtbewoners betreft.
Betrek de doelgroep over wie het gaat erbij, bijvoorbeeld bij armoedebestrijding
Betrek de inwoners er bij
Betrek deskundigen en weeg de mogelijkheden integraal af
Betrek er je doelgroep bij. Daar zit heel veel kennis
betrek inwoners
Betrek niet alleen de bestaande 'praatgroepen' (wijkcomités - buurtoverleggen etc.) maar organiseer zélf inspreekmomenten in de wijken
betrek vooral de burgers, jongeren bij de besluiten die genomen wordenNiet alle problemen half aanpakken (niet alles tegelijk) maar per probleem de volle 100% geven
Bevorder compact wonen (De hoogte in) aub) spaar openbaar groen en de openbare ruimte. Minder eigen (tuin)ruimte, meer openbaar groen. Behalve bomen planten kan je ook aan heesters denken!
Bevordering van multiculturele samenleving
Bewoners vragen waar behoefte aan is.
bezint eer ge begint! betrek 'de werkvloer' (burgers, werkers, experts etc.) op tijd: zij geven vaak gratis advies vanuit de dagelijkse praktijk: wat is haalbaar ? wat gaat wel/niet werken in de uitvoering/handhaving/etc..
bezuinig niet op vrijwilligerswerk, verenigingen, kleinschalige initiatieven van burgers. Zij zijn de kurken waar de samenleving voor een groot gedeelte op drijft. Als ze eenmaal weg zijn, krijg je ze niet terug.
Bij het realiseren van meer woningen aandacht hebben voor diversiteit zodat wijken inclusief zijn
bijv. inclusiviteit: benadrukken dat verantwoordelijkheid niet altijd bij de overheid ligt, maar meerr bij ouders.onderwijs: druk weghalen bij docenten door daadwerkelijke uitvoering minder administratie. Idem voor zorgpersoneel. Onderwijs bijvoorbeeld: terug naar het kartonnetje van vroeger met alleen maat cijfers en één zinnetje aan het eind. Heeft mij niets tekort gedaan, noch mijn ouders. Grote missie: controlekramp bij burgers weghalen.Woningen en klimaat: verhuurders hard aanpakken (had al lang moeten gebeuren) met daadwerkelijke handhaving: verplicht isoleren zonder huurverhoging (wat ze dan natuurlijk wel gaan doen, dus controle en handhaving).
Bijvoorbeeld parkeernorm bij bouwplannen, coalitieakkoord zegt: parkeernorm naar 0 nabij OV-knooppunt. Mobiliteit Arnhem rekent doodleuk met oude normen. Dus dóórpakken.
Binnenstad alleen bereikbaar maken/houden voor ongemotoriseerd verkeer.Verbreed het ov-netwerk (voor zover u daar een spreekwoordelijke vinger in de pap hebt) en werk aan gratis ov.
Blijf beleef tegen elkaar en blijf luisteren. Naar de bevolking en naar elkaar (raadsleden).Hou niet vast aan je stokpaardjes wanneer de bevolkingcdie geen goed plan vinden.
blijf groen denken
Blijf in gesprek met burgers en hulpverleners en luister met aandacht naar hun verhalen om zo een beter beeld te krijgen van wat er nodig is voor een betere stad
blijf je gezonde verstand gebruiken en laat je niet meeslepen door woke en inclusieve trends
Blijf weg van controle en heel veel regels maar stimuleer verantwoordelijkheid nemen bij de burgers
bouw comfortabele seniorenwoningen in veilige buurt zodat het voor oudere aantrekkelijk wordt om een groot hiervoor in te ruilen.
Breng de grenzeloze verspilling van gemeenteuitgaven terug!!!

Breng focus aan/ prioriteer.Neem sneller besluiten op belangrijke thema's.Blijf binnen de financiële kaders.
Breng nog meer groen de stad in: sedumdaken, tegels vervangen voor groen. Investeer in zonnepanelen op overheidsgebouwen en stimuleer ondernemers en instellingen om ook te verduurzamen
brtandveiligheid - inspectie van binnenterreinen in de oudere wijken (na de brand in Sint Marten): vaak staat de boel zo volgebouwd dat de brabndweer er niet goed bij kan.Tegelwippen en stadsvergroening zijn goede ontwikkelingen, maar inmiddels gaat men prive gewoon door met het betegelen van achtertuinen, van binnenterreinen parkeerplaatsen maken , parkeren in de voortuin etc. Hier een beleid op ontwikkelen.an.
Burgers meer betrekken cq meebeslissen bij keuzes
Choose your battles. Niet alles willen doen. Geen dingen doen die als erg dwingend worden ervaren, zoals verplicht in de hele stad 30 km rijden. Zo'n maatregel zorgt dat de irritaties van de burger toenemen en er minder bereidheid is en draagvlak voor andere dingen.
Communiceer de noodzaak, doelen en aanpak duidelijk
Communiceer goed
communiceer wat je doet en waarom
Communiceren en luisteren
Communiceren en participatie met de bewoners.
Comvineren van armoedebestrijding met andere themas. Zo hopelijk meer kansen creeeren.
concentreren op enkele hoofdpunten zoals werkgelegenheid. hieruit vloeit voor minder armoede en mogelijk betere gezondheid enz.
Concrete aanpak. Goed gemotiveerd, zonder loze beloften.
Concrete uitvoering geven en niet ellenlange vergaderingen en discussie. Bij democratie telt de meerderheid en dat dan ook gelijk uitvoeren
Criminaliteit aanpakken. Toezicht huurders van winkelpanden. Erop toezien welk aanbod van winkels in de stad of straat
Cultuur: Arnhem heeft een krachtige cultuursector, investeer in een cultuur waar jonge ontwerpers zich willen en kunnen vestigen. Duurzaamheid: Zorg dat verduurzamen toegankelijk is voor kleine en middeninkomens (de SEWA bijvoorbeeld is heel moeilijk en ontransperant). Onderwijs: Kijk of je op de basisscholen er al voor kan zorgen dat de populatie meer gemixt is. (bijvoorbeeld door te werken met een top 5 oid)
Daadkracht
Daadkracht
daadkracht tonen en minder onenigheid binnen het college
Daar waar het kan maatwerk. Concreet, geen moeilijke woorden of ingewikkelde regels en wetgeving. Dicht bij de mensen .
Dat belangen voor de bewoners voor persoonlijke carrierebelangen van ambtenaren zou moeten gaan
Dat er geïnvesteerd wordt in duurzaamheid en kwaliteit.Niet investeren in Events waar nauwelijks animo voor is.Investeer in de leefomgeving en moedig buurtinitatieven die verbindend zijn aan.
Dat is niet eenvoudig aangezien er erg veel belangrijke thema's zijn mijn inziens. Ik denk bijvoorbeeld aan verlening van de A15 om de verkeersdruk te verminderen. Persoonlijk denk ik dat wanneer mensen gezonder gaan leven, veel problemen verminderen. Het is goed voor de sociale controle (groepssporten), ziektekosten en integratie van verschillende doelgroepen bij elkaar.
Dat mag de gekozen gemeenteraad bedenken.
Dat vind ik heel lastig want je moet het geld toch verdelen.
Dat zijn Punten die aandacht nodig hebben, goed overleggen met elkaar, en tot een goed besluit komen
De dingen doen waar zoveel mogelijk mensen, op welke manier dan ook, van profiteren
De jeugd heeft de toekomst.
De juiste man/vrouw op de juiste plek!
De kritieke wijken, waar b.v. armoe kan heersen, goed in de picture houden en event. wijk verbeteren!

De ondersteunende maatregelen voor de zwakke in de samenleving zijn veel te complex en uitgebreid en daardoor op den duur niet houdbaar. Het basisinkomen of de uitkering moet omhoog, dit per persoon vaststellen. Maar dan stoppen met toeslagen, subsidies, pasjes en gratis vervoer.
De onderwijshuisvesting moet op orde komen, dit speelt al heel lang. Wellicht iets meer druk om op de grote besturen om wat scholen te fuseren en om snel groeiende nieuwe schoollocaties(die blijkbaar in een behoefte voorzien) beter te faciliteren.
De prioriteit zou naar mijn mening moeten liggen op leefbaarheid en handhaving. Moeilijk om hier advies in te geven. Maar naar mijn idee moet je er eerst voor zorgen dat je je in een schoon Arnhem prettig voelt, fijn kunt leven maar ook gesteund wordt door de lokale overheid door afspraken die we met elkaar gemaakt hebben daadwerkelijk en actief te handhaven.
De Renovatie van de schouwburg moet goedkoper het over grote deel van de bevolking komt er nooit het is alleen maar voor de rijken.
De samenleving ontwricht door massaimmigratie. Waarschijnlijk is dit punt al bereikt.
De stad mag wel wat groener. Er mag geïnvesteerd worden in een goed onderkomen voor Oostpol en de stadsschouwburg. Vooral voor de inwoners aan de onderkant van de samenleving is goed onderwijs, gezondheidszorg en veiligheid heel belangrijk.
De straat op en spreken met de burgers. Meer bij de plannen en visies betrekken.
De toepassing van directe democratie op wijkniveau stimuleren en met de uitkomsten als gemeente aan de slag gaan.
De veluwe eindigt in de punt van Sonsbeekpark, kruising Zypendaalseweg/Sonsbeekweg. Deze punt moet worden doorgetrokken, óver het stationsplein richting Meinerswijk. Dit zal de leefbaarheid in de binnenstad vergroten en dit is de basis. Dan zit de stad goed in elkaar. Van daar uit kunnen probleemwijken aangepakt worden
De verschillende thema's proberen op de kaart te zetten
Denk aan lange termijn visie: stip op de horizon... wat wordt de koers van Arnhem? Wees creatief
Denk als burger van de gemeente en niet als bestuurder die een project op zijn naam wil hebben, dit is al te vaak gebeurd, wat de burger bakken met geld heeft gekost. Denk hierbij o.a. aan het haven idee met al zijn dure architecten die op kosten van de burger hun dure en onzinnige ideeën mochten uitwerken.
Denk bij alle besluiten aan een leefbare toekomst voor onze kinderen
Denk eens 'out of the box'. Breder dan langs het geijkte stramien waarlangs de huidige politieke besluitvorming nu verloopt.
Denk eerst goed na. Over kosten en gevolg. Dan pas plan maken
Denk goed na voor je aan iets begint, blijf met beide benen aan op de grond en laat je oren niet naar (activistische) belangengroepen hangen
Denk goed na, je kunt het geld maar 1 keer uitgeven
Denk minder aan partijpolitieke belangen en wat meer aan de belangen van de bewoners van Arnhem
Denk niet alleen op de korte termijn of in zgn. prestige projecten maar denk vooral na over wat het beleid over 5 ~ 10 jaar voor effect nog zou moeten hebben.
Denk niet om zetelwinst over vier jaar.Regeren is vooruitzien, zo minimaal mogelijk incidentpolitiek
Denk ook aan de lange termijn, niet alleen snelle oplossingen voor nu.
denk over de lange termijn. Geen ad hoc beleid.
Denk vooral buiten de gebruikelijke kaders, zoek eens een wethouder die echt weet wat er leeft in Arnhem en een partijtijger en carriére jager
Deze met voorkeur behandelen en op agenda plaatsen voor zover dat nog niet is gebeurd.
Deze ook daadwerkelijk aanpakken en besteden aan onbelangrijke dingen
Deze vraag is veel te groot voor dit platform. Algemeen: zorg voor goede ambtenaren. Beloon de mensen met ideeen en initiatief. Flikker de lamzakken eruit.
digitale hulp aanouderen
Doe alles wat er moet gebeuren met aandacht en zorgvuldig. Je bent niet voor niets gekozen

Doe een analyse van de bevolkingssamenstelling over 5, 10, 15 jaar en maak lange termijn beleid voor jeugdzorg, sociale woningbouwtoewijzing, onderwijs.
Doe een beroep op professionals en zet die in als klankbordgroep (kan op elke gebied ik denk dat velen dat zonder vergoeding willen doen)
Doe eens je best!
Doe eens meer aan handhaving door politie edAls je een verkeersbord neerzet moet je controleren
doe eens spijkers met koppen slaan ipv dat oeverloze politieke gepraat
Doe er iets aan behalve praten
Doe goede research
Doe het efficiënt. Dat geeft sneller en beter resultaat en schept bovendien ruimte voor meer zaken.
Doe het integraal: wonen, leven en werken horen bij elkaar. Zorg dat het elkaar versterkt.
doe je best en ga de stad in en leg je oor te luister vraag het de bevolking en beleg geen zaaltjes gesprekken maar ik ben bang dat er niets van terecht komt daar ze de bevolking nu al niet weten te bereiken met de huidige verkiezing voor de boog.
Doe wat aan 1) het zware vrachtverkeer door kleine straten in een woonwijk als Kleuredol, en 2) de parkeeroverlast door gratis parkeren aldaar. En 3) de hondenpoep die de vele Klarendalse honden achterlaten.
Doe wat aan de armoede, dat scheelt ook criminaliteit
Doe wat aan wonen en armoede
Doe wat in het brede belang van iedereen is en doe wat duurzaam toekomstgericht is, en houdt er ook rekening mee dat je bij het één niks over de schutting gooit waar een ander last van heeft. Bijvoorbeeld mensen in de armoede niet helpen leidt vaak ook weer tot een achterstand bij hun kinderen
Doelen moeten haalbaar zijn. Betaalbaar en efficiënt zijn. Klimaatbeleid rustig voortzetten, geen gids stad willen zijn, geen GL en D66 luchtfietserij
Doen de wijk in gaan en niet achter een buro iets bedenken
Door elkaar en elkaars cultuur te leren kennen zullen we beter samen met elkaar kunnen leven. Hierin investeren verbeterd leefbaarheid, veiligheid, en verminderd verdeeldheid
Doorpakken en haalbare doelen stellen. Niet alles hoeft een 10 te zijn, een 7 is ook prima.
doorpakken en niet teveel praten. kiesdrempel instellen zodat er hooguit 5 partijen in de raad zitten voor doelmatig vergaderen. zet de mensen met verstand van zaken op de juiste plek.
Doorpakken, helderheid naar inwoners en niet blijven polderen. Niet iedereen kan zijn zin krijgen.
Doorpakken. Niemand weet vooraf welk idee wel goed is, maar doe in ieder geval iets en blijf er niet over doorzeuren
Doorstroming bevorderen door voor senioren gewenste woningen te bouwen. Dwz geen hoogbouw/appartementen
doortastend op-, aan- en doorpakken prioriteiten ervan maken en onbelangrijke zaken stoppen , verminderen
Doorvoeren en de belangrijkheid van de Stad boven het partij belang
Drie stappenplan: plan maken over omvang en tijdsduur Uitwerkcommissie instellen die het proces bewaakt en volgorde regelt Uitvoeren na goedkeuring van de desbetreffende organen Ca drie maanden aan plan besteden geen drie jaren
Dring mensen geen dingen op. Kijk niet teveel met de roze bril. Zorg voor de ondernemers en de mensen die alles moeten betalen in deze stad. Er zijn grenzen en die grenzen worden al aardig bereikt. Hierdoor krijg je ontevreden burgers.
duidelijk aangeven in gemeent huis aan uis bladen
Duidelijke lange termijn visie neerleggen
Durf impopulaire maatregelen te nemen t.b.v. verbeteren samenkleving. Bijv. bezuinigen op cultuur om armoede te bestrijden of bereikbaarheid minder te maken om vergroening mogelijk te maken

Durf te kiezen voor een thema en zet hier vol op in, overal een beetje geld naartoe is niet altijd de meest effectieve oplossing.
Duurzaamheid besteden aan Rijn en IJssel energie. Zij doen veel goede dingen op dat gebied en voor de inwoners.
Duurzaamheid: integrale aanpak waarbij CO2 besparing en betaalbaarheid op lange termijn hand in hand kunnen gaan en meer opleveren dan zo snel mogelijk 'van het gas af'.
ðŸ˜€
echt luisteren naar wat de burgers zeggen, o.a. middels de resultaten van deze enqueteben bang dat partijpolitieke overwegingen toch weer de boventoon gaan voeren ...
Echte hoogbouw met name in nieuw ontwikkelde stadswijken zoals spoorzone, rijnwijk, station zuid.
Een goede en eerlijk verdeling van het geld
Een groot deel van de thema's dient op centraal niveau aangepakt te worden. Dus vanuit Den Haag.Thans wordt er veel te veel punten verschoven naar de gemeenten
Een realistische, pragmatische aanpak van problemen. Geen loze woorden
Efficient/effectief geen ellenlange procedures en vergadercircus
Efficienter werken, kritisch zijn op prestige projecten
Eindelijk eens doorpakken en niet teveel discussies.
Eindelijk eens wat doen
Energie hub Arnhem
Er is een onderzoek geweest mbt gezondheid, vreemd dat we niet de resultaten kregen, ook vreemd dat er geen herhaling bv na een jaar plaatsvindt zodat ook echt de gezondheid van de deelnemers gemeten kan worden
Er moet meer naar de mensen geluisterd worden. En niet alleen van deze vragen lijsten.
er wordt voortgang geboekt in feitelijke inbreng burgers bij verschillende thema's. schokkend om te zien hoe het dan toch jammerlijk misgaat in het overleg mbt herinrichting Parklaan/Prins Hendrikstraat. Inbreng in inrichting leefomgeving is juist cruciaal voor het vertrouwen in de overheid en dat is hierdoor weer ver te zoeken.
er zijn bedrijven die mensen in dienst hebben en ze niet betalen voor de diensten die ze uitvoeren , deze mensen hebben een afstand tot de arbeidsmarkt en kunnen niet voor zichzelf opkomen. Een onkosten vergoeding uit de subsidie die de bedrijven krijgen zou toch mogelijk moeten zijn.
Er zijn zo veel dingen belangrijk. Ik zou geen grote miljoenenprojecten doen die niet absoluut noodzakelijk zijn. Zoals een nieuwe schouwburg. Daar maakt uiteindelijk maar een relatief klein gedeelte van de inwoners gebruik van. Het gros heeft liever een veilige en leefbare omgeving. En ik zou altijd investeren in het milieu, want dat verdient zich altijd terug.
Extra geld, tja. Een aantal zaken is reeds goed geregeld, sommige dingen zullen er altijd zijn, en een aantal punten verdienen aandacht.
fietsbrug naar Oosterbeek via Meinerswijk of langs spoorbrug nij-arn. meer goedkopere huur/koop woningen en iets meer de hoogte in bouwen.
Focus
Focus in subsidies, investeer in samenwerking met stedelijke partners. Wees een schild voor de zwakken en kwersbaren. Maak succes van groene metropoolregio.
Focus niet te veel op de onderkant van de maatschappij. Vergeet niet dat alles gefinancierd wordt door de mensen met 2 tot 4 keer modaal aan inkomen. Je kunt deze doelgroep niet nog meer uitknijpen.
Focus op de behoefte van de inwoners, niet op wat de landelijke politiek verzint. Dat zijn voorbijgangers.
Focus op de menselijke en gemeentelijk schaal. Pak de tastbare dingen aan die de stad leefbaar maken, zoals betaalbare woningen, goed onderwijs, aantrekkelijke cultuur, een mooi straatbeeld en parken. Maak geen prestigeprojecten van thema's die vooral landelijk goed scoren, maar die lokaal te risicovol zijn en weinig opleveren.

focus op kerntaken en laat de rest aan particulieren en ondernemers over. trek als college niet alles naar u en de gemeente toe. maak het particulieren en ondernemers niet te moeilijk. door nog meer regels op te stellen en nog meer te handhaven. deregulering is een must
Focus! kies eerder voor minder thema's en werk die echt goed uit dan te veel thema's half te doen.
Focusgroep bijeenkomsten organiseren met inwoners van de stad, zodat de mensen om wie het gaat betrokken worden bij de aanpak van deze thema's
Frustreer autoverkeer, stimuleer fietsverkeer, zorg voor een glimlach door verrassende en kleurrijke kunstobjecten,
Ga écht kijken wat er speelt en wat er nodig is per wijkdeel in Arnhem! Praat met mensen uit die wijken. Die weten wat er in hun deel nodig is.
Ga bouwen!
ga de wijk in en praat met mensen op straat. bedenk het niet vanachter een buro, maar stel vragen en luister
Ga denken in kansen en benut deze. Ga niet te bureaucratisch om met verbeteringen omdat er altijd wel mensen zijn die bezwaar hebben, leg duidelijk een visie neer voor de stad als geheel en handel daarnaar.
Ga door met het aanpakken van ondermijning en leer mensen constructief omgaan met onderlinge verschillen.
Ga door met vergroenen: verharding eruit, groen erin. Dicht gaten in de lanen. De Singels worden eindelijk weer mooi!Aanvaard dat Arnhem een provinciestad is, gekenmerkt door laagbouw. Maak er geen Manhattan van, dat lukt toch niet.
Ga eens kritisch kijken in wijken als lange water naar het groenonderhoud en vergelijk dit eens met elsweide. Waarom verschil. Als een wijk beter word onderhouden verhoogd dat ook de leefbaarheid.
Ga er mee aan de slag.
Ga goed met de stad en de inwoners om, kijk om je heen wat direct nodig is en wat misschien op langer termijn kan worden gerealiseerd.
ga ik over nadenken
Ga in gesprek met bewoners en stel dan een plan van aanpak voor
ga in gesprek met bewoners van Arnhem. Vorm met enige regelmaat een werkgroep om ideeen te bespreken
Ga in gesprek met de doelgroepen en wees niet de beste stuurlui. Luister wat er gezegd wordt en niet alleen aanhoren.
Ga in gesprek met de inwoners van de stad.
Ga in gesprek met de overrkoepelende organen van de scholen. Ouders van leerlingen die geen regulier onderwijs kunnen volgen. De uitvallers.
Ga in gesprek met de wijken
Ga in gesprek met een doorsnede van de bevolking uit alle wijken
Ga kijken, luister en denk in mogelijkheden.Wijkaanspreekpunten via de mail heel belangrijk.
Ga niet al het geld uitgeven aan kunst en cultuur. Er zijn belangrijkere aspecten die binnen de samenleving spelen. Zoek de dingen die mensen verbinden en schenk daar aandacht aan. Laat mensen zich gehoord en gezien voelen.
Ga niet mee in de hype waarbij de stem van kleine clubjes zwaarder moet wegen dan die van de samenleving. Zorg voor een goed fundament van leefbaarheid, educatie en gezondheid om zo niet alleen voor de korte termijn (uw zittingsperiode) maar voor de komende tientallen jaren progressie te boeken
Ga niet zelf het wiel uitvinden, het college bestaat uit goedwillende amateurs. Denken dat ze verstand van zaken hebben, maar achteraf had het altijd anders gemoeten.
Ga nog eens goed in het college discussiëren of de belangrijke zaken voor onze stad zonder elkaar te snel of sterkste te willen zijn. Werk eens meer samen

Ga op zoek naar onderwerpen waar de burger direct voordeel bij voelt. Dit vergroot het vertrouwen en daarmee het draagvlak. Als er vertrouwen is zal men ook sneller begrip hebben voor minder populaire onderwerpen.Houd op met symboolpolitiek!
Ga ruimer denken dan alleen voor jezelf.
Ga verantwoord om met geld en beslissingen.
ga verder met de al ingeslagen weg
Ga versnippering tegen. Maak een duidelijke keuze voor de belangrijkste thema's / aandachtsgebieden.Voorkom teveel idealisme, blijf realistisch.Koester wat er is en verbeter dat waar nodig.
Ga zo door ðŸ˜„
ga zorgvuldig om met de gelden die je krijgt en hebt, een project waar een bedrag voor is afgesproken moet dan ook voor dat geld klaar gemaakt worden en niet dat de aannemer nadien komt met het is duurder uitgevallen dus het kost toch meer en dat men dat dan ook god keurt.
Garandeer nu eens de veiligheid van de burgers. Niet vooraf iets beloven en achteraf zeggen "dat had anders gemoeten"Doen! Niet erom heen kletsen. Vele dingen zijn te voorkomen.
Geef als college het goede voorbeeld
Geef duidelijkheid over het beleid. Betrek bewoners maar hou wel tempo
Geef geen geld weg: stimuleer gewenste ontwikkelingen door geld als investeringsmiddel in te zetten.
Geef het geld verstandig uit
Geef minder of geen geld uit aan onbelangrijke dingen. Woningbouw is wel belangrijk maar dingen vernieuwen die in huidige staat prima zijn is echt niet nodig.
geef prioriteit aan thema's die elkaar versterken, bijvoorbeeld de combinatie onderwijs/duurzaamheid/werkgelegenheid
Geef t goede voorbeeld
Geef vergroening van de gemeente en kleine duurzame initiatieven voorrang op landelijk klimaatbeleid. Investeer in de publieke ruimte, meer groen, cultuur, toegankelijkheid en beter onderhoud.Doe meer met de historische kelders. Is er echt niks mogelijk met de verbetering can de brandveiligheid noodzakelijk voor gebruik als winkels en horeca?
Geen
Geen echt advies, maar ik mis een perspectief voor de toekomst in de politieke viesie. Te vaak alleen problemen oplossen of leuke dinge vor de verkiezingen doen. Belangrijk is toch vooral de vraag: Hoe willen we leven met elkaar, niet alleen nu maar ook over 5, 10, 20 jaar? En wat moeten we nu doen daarvoor?
Geen enkel thema staat op zichzelf: armoede, gezondheid en leefbaarheid zijn direct met elkaar verbonden. Een stad met voldoende groen en werkgelegenheid, is goed voor haar inwoners. Ook onderwijs, inclusiviteit en kansen voor kansarmen zijn direct met elkaar verbonden. Investeer in onderwijs en er zal meer balans komen in de Arnhemse samenleving.
Geen geldverspilling aan villabouw of dure appartementencomplexen.
Geen idee, nu
Geen ruzie in gemeenteraad..zo achterlijk...
Geen verkwisting in oa het groene geloof, kunst en cultuur, diversiteit-nonsense, etc
Geen woorden maar Daden!!!!
geen woorden, maar daden, geen extra belasting van woningeigenaren
Gefundeerde afwegingen
Geld naar mensen op de werkvloer, praktische kleinschalige langdurige projecten zonder allerlei managers
Gelijkheid en gelijkwaardig zijn belangrijke uitgangspunten
Gelijkheid in samenleving dan worden mensen weer gelukkiger en kunnen ze meer hebben
Gespikkeld bouwen, diverse wijken, sociale woningbouw, betaalbare koopwoningen
Gewoon doen

Gezond eten en bewegen begint op lagere scholen. Dus volop inzetten op voorkomen van obesitas en bewegingsarmoede.
gezondheid en welzijn zijn de motor voor leefbaarheid en welvaart.
Gezondheidszorg, onderzoek hoe wachtlijsten minder lang kunnen worden. Armoedebestrijding, al op scholen inventariseren en kinderen weerbaarder maken. Meer sociale woningbouw in wijken waar de draagkracht groter is.
Goed luisteren naar de Arnhemse bevolking en prioriteiten stellen. Zodat elke bewoner een fatsoenlijk leven kan hebben in o.a. Arnhem. Criminaliteit en daklozen problematiek blijven aanpakken.
Goed luisteren naar de bevolking en een keer zelf s'avonds en s'nachts rondlopen om te kijken hoe veilig Arnhem is. En meelopen met politie en handhaving. Dan leer je Arnhem kennen. Of met wijkcoaches meelopen. Stagedag bij winkeliers, mensen in de bijstand en wijkcentra, etc dan leer je veel.
Goed luisteren naar de bewoners
Goed luisteren naar de bewoners en transparant blijven.
Goed luisteren naar inwonersDe behoefte goed peilen
Goed luisteren, met name ook naar tegenstanders van een plan. Het moet echter ook duidelijk zijn dat niet iedereen zijn zin kan krijgen
Goed nadenken over hoe je de inwoners het beste kunt helpen, manieren zoeken zodat iedere inwoner van Arnhem zich gezien voelt. Iedereen is belangrijk .Je thuis voelen op de plek waar je woont.
Goed onderwijs
goed onderzoek doen bij de juiste doelgroep
Goed over nadenken en het geld eerlijk verdelen .
Goed verdiepen en informeren. Oog voor mensen. Keuzes maken en daaraan vasthouden.
goede besluitvorming en geen oeverloos geklets
Goede en duidelijke plannen laten zien met een duidelijke agenda waarin perspectief op korte-, middellange- en langere termijn
Goede voorlichting, berbinding met bevolking
goedkope oplossingen ipv eindeloos praten erover en niks doen. meer ondersteuning voor de minima die ook handig is en geen kortingsacties op dure uitjes want daar hebben we het geld niet voor
Gooi de onderlinge meningsverschillen opzij en pak met zijn allen aan!
Gooi geen geld over de brug.
Graag aandacht voor de mensen, die niet veel te besteden hebben: bouw ook voor henâ€¦overigens doet Arnhem dat al heel goed in Arnhem-zuid, complimenten!Ook openbaar vervoeris belangrijk, en wordt alsmaar duurder: start een proef om mensen met een laag inkomen gratis in de bus te laten rijden.
Graag scherp kijken naar misbruik van regelingen en inefficiënt gebruik van budgetten.Beloon mensen die willen werken en zich inzetten voor een fijne samenleving.
Haal ideen op bij de jeugd jongeren wat missen zij en laten zij het gevoel krijgen gehoord te worden zij zijn de toekomst maar vergeet ook de ouderen niet zij hebben al veel gezien en veel zien mislukken
Handhaving in wijken behoeft extra aandacht.
heb iknog niet
Heb oog voor de natuur en klimaatverandering. Vergroen zo veel mogelijk en last natuurgebieden met rust.
Heb vertrouwen in en geef vertrouwen aan de burgers, echt de meeste mensen deugen
HEEL VEEL.....
Helaas geen idee
Help de culture sector. De Nederlandse overheid probeert deze al jaren - met succes - te slopen. Maak daar een einde aan.
Help mensen aan werk en een fatsoenlijk inkomen

Het belangrijk maken van bepaalde thema's maakt vanzelf dat andere thema daarin meeliften. Kijk goed naar dat verband!
Het budget zo eerlijk mogelijk verdelen
het gaat om de balans. Weet waar je invloed op hebt vanuit de gemeente. Vermijd onzindiscussies over hertenkampjes. Dat lokt alleen maar negatieve reacties uit: hoe krijg je dat positief omgebogen voor de Arnhemse samenleving.
Het gaat om het welbevinden in zijn algemeenheid en niet voor een kleine groep
het is net als thuis: goed kijken waar het geld aan besteed wordt en controle hierover
Het is opmerkelijk dat ik veel lees over tegelwippen en vergroening van de binnenstad, maar in de nieuwe buurten in Schuyfgraaf worden niet of nauwlijks omen gepland en in de tuinen verschijnen alleen maar meer tegels en kunstgras.
Het is tijd dat mensen die aan de financiële positieve kant van de samenleving staan zoals u en ik mensen echt vooruit helpen die daartoe zelf niet in staat zijn.
Het is voor de huidige Arnhemse bevolking belangrijk dat men goede huisvesting kan vinden. Voorkomen moet echter worden dat het woningaanbod hier goed is en dat vervolgens veel mensen uit de Randstad hier komen wonen. Arnhem moet niet te groot worden en dus niet meer groeien dan strikt noodzakelijk.
Het klimaat is een te groot ding in Nederland. We gaan de Nederlandse waarden en normen m.b.t. landbouw e.d. weghalen om maar huizen te bouwen. Dit is zo krom als het maar kan. Dan moet er simpelweg een stop op de immigratie komen. Laten wij eerst eens de huidige stand van zaken beter regelen voordat wij nog meer mensen naar binnen halen en daarmee een steeds groter en onhandelbaar probleem creëren.
Het voelt in de politiek in het algemeen alsof mensen de onpopulaire keuzes niet willen maken. Dus ze beloven dat ze zich inzetten voor duurzaamheid maar stemmen dan tegen een motie die duurzaamheid boven economische groei plaatst. Ik zou graag zien dat de politiek zich meer inzet voor duurzaam behoud ipv altijd groei en méér.
Het zijn veel belangrijke onderwerpen, zoek daarom naar elkaar versterkende elementen en zorg voor goede opvolging (niet losstaande initiatieven om maar te laten zien dat er iets wordt gedaan op meerdere vlakken, durf keuzes te maken met een goed onderbouwd verhaal).
Het zou goed zijn om lange termijn visie te bepalen - waarbij initiatieven ook geborgd worden.
hou het gezellig en simpel!?
Hou het simpel. Korte lijnen met belanghebbenden en ervaringsdeskundigen.schakel zo min mogelijk ' universitair geschoolde deskundigen' in.
houd woonwijken woonbaar, wijkagenten, bestrijden vandalisme
Houdt de rug recht als het gaat om het bouwen van woningen ook als er bezwaren zijn uit de buurt. Zorg voor woningen die over 100 jaar nog steeds bijzonder zijn. En zorg dat er voor iedereen wat tussen zit. Kies voor variatie ipv eenheidsworst. Denk ook aan groeimodellen: aan elkaar te koppelen en weer los te koppelen units voor als er gezinsuitbreiding komt of als het gezin weer krimpt. Dit gebeurde vroeger veel bij boven-benedenwoningen en er zijn ook mooie nieuwe voorbeelden in de Houthavens.
Iedereen betrekken, inclusieve samenleving
Ik ben leerkracht en heb dagelijks te maken met de aankomende pubers. Graag eens echt gaan praten en luisteren naar leerkrachten, zij kunnen u heel goed vertellen wat nu echt belangrijk is!!!
Ik ben wel tevreden. Het roer hoeft/moet niet drastisch om.
Ik denk dat we vooral moeten kijken dat we de gemeente financieel gezond houden, zodat als het nodig is, er geld beschikbaar gesteld kan worden aan de mensen die het nodig hebben
Ik heb liever dat het college zich beperkt tot een aantal speerpunten en daar veel progressie op maakt, dan dat er over de volle breedte wordt geïnvesteerd en het rendement zich langzaam ontwikkeld. Kies dan vooral speerpunten die veel (positieve) invloed hebben op de andere thema's.
ik hoop dat zij die ook belangrijk vinden

Ik kan de gehele situatie niet overzien niet wat het kost en niet wat het oplevert en ik zou wel willen adviseren de menselijke maat in te voeren en als er iets moet worden gerealiseerd niet te veel bureaucratie en formulieren en controles in te voeren maar vakmensen goed en zelfstandig met de bewoners eenvoudige beslissingen te kunnen laten nemen.
Ik snap dat middelen verdeeld moeten worden en beperkt zijn. Armoede bestrijding en ongelijkheid in bezit versus niets bezitten aanpakken zou veel aandacht verdienen. Afhaken van burgers van de politiek en radicaliseren richting rechts zou daarmee mogelijk enigszins voorkomen kunnen worden
Ik vind dat Arnhem veel grootstedelijker moet denken. Neem een voorbeeld aan Berlijn. Zorg voor veel meer "echte" architectonische hoogbouw, bijvoorbeeld op het ENKA terrein, bij de Westervoortsedijk of op de Kleefse Waard. Combineer dit met creatieve hotspots en zorg dat toeristen/dagjesmensen zich over de hele stad verspreiden.
Ik vind dat er veel armoedige wijken zijn in Arnhem met veel criminaliteit. Veel mensen uit een laag milieu die voor veel overlast en onveiligheid zorgen. Dit geeft een slecht beeld van de stad en deze mensen leven vaak in onvrede, slechte gezondheid en negativiteit wat zij uitstralen, wat veel geld kost maar ook veel verdeeldheid. Mijn advies is om dit aan te pakken
Ik vind leefbaarheid belangrijk. Omdat het veel items omvat. Zo vind ik bijvoorbeeld de stad en de wijken er over het algemeen heel mooi uitzien. Allemaal verzorgd. Dat geeft al leefbaarheid. Dat geldt ook voor de Arnhemse binnenstad. In vind Arnhem een fijne stad om in te wonen en te werken. Ik vind alleen dat wij mensen dat allemaal wel eens wat meer mogen waarderen. En dat we allemaal eens wat aardiger voor elkaar zijn. Dat hoort ook bij leefbaarheid. Maar hoe je zoiets moet aanpakken weet ik niet. U vraagt om wensen. Maar het is toch ook wederkerig. We kunnen toch ook een keer tevreden zijn.
Ik vind woningbouw heel belangrijk. Waarom? Omdat heel veel van de andere onderwerpen daarmee samenhangen. Mensen zoeken naar een eigen plekje. Je kunt lang bij je ouders blijven wonen, maar er komt toch dat moment dat mensen echt iets voor zichzelf willen. Daarnaast kan er een situatie zijn dat het zelfs niet verstandig is om bij je ouders te blijven wonen. (Dit is een zin waarbij je ouders door "partner" of "huisgenoot", "straat" of "wijk" kan vervangen) Veiligheid, gezondheid en zo voorts kunnen daardoor in gedrang komen. Bij dit onderwerp even een kleine zijopmerking. Wat ik niet begrijp is waarom pandeigenaren in de binnenstad er mee weg kunnen komen dat ze een heel pand aan een winkelketen verhuren, maar dat de daarboven gelegen ruimte leeg kan blijven. Hier zouden makkelijk woonlocaties van gemaakt kunnen worden.
Ik wil dat die vraagstukken / thema's worden aangepakt die duurzaamheid / energie besparing en kostenbesparing in één klap aanpakken.
Ik zou beter kijken naar waar welke winkels nog bijkomen . Niet meer fastfood in centrum . Ook geen goedkope winkels . Zijn r al genoeg . Anders wordt t eenzijdig
Ik zou graag zien dat de geldstromen eerlijk verdeeld worden onder diegenen die het nodig hebben dat op basis daarvan gekeken wordt naar prioriteiten
Ik zou wat gaan bezuinigen want Arnhem geeft te veel geld uit aan populaire thema's. Die de begroting nodeloos belasten.
In een polariserende samenleving, dient "het slechte" hard aangepakt te worden. Dat begint al met kleine zaken als asociaal parkeergedrag, hondenpoep, zwerfvuil, geluidsoverlast en ander aso-gedrag. Het zijn vaak een paar aso's die een hele wijk verzieken en door intimiderend gedrag mensen thuis onveilig te laten voelen.Daarnaast dient "de maatschappij" an sich zich meer verantwoordelijke te gedragen. Egoïsme, statusdrang, ijdelheid, hebzucht staan aan de basis van de verharding van het ons. Bewust worden hoe het systeem het ons kapot maakt voor winst, zelfverrijking, geen maat houden, foute prioritering van alledaagse zaken en oneerlijke prijssystemen.
In een samenleving dien je in heel de samenleving te investeren, nu lijkt het voor ons alsof er een grote groep vergeten wordt. Kijk niet naar wat bekend is, maar wat nodig is. Ga de wijk in, kom het kantoor uit.

In een stad heeft alles samenhang. Mensen moeten een huis hebben, geld om zich te kunnen onderhouden en ontspannen en zich kunnen ontwikkelen in school en werk. Is dit alles moeizaam door welke sociale reden dan ook, kan men eerder terugvallen op drank en druks. Dit zorgt voor spanningen en onveiligheid. Je krijgt wrijving in wijken en winkeliers willen zich niet zo snel meer vestigen. Ik ben postbezorger geweest op Klarendal. Toen er extra geld naar toe ging was het best te doen. Streng op drugs(gebruik) De samenstelling van de wijk zag je veranderen. Culturen werden bij elkaar gezet, veel slechte woningen (voor gezondheid). In de coronatijd werd het drank en drugsgebruik steeds erger. Ik ben een aantal keer bedreigd en loop er nu niet meer, terwijl ik het zo'n leuke wijk vond. De 'oude' bewoners herkende 'hun' wijk niet meer door het beleid van de verhuurders. Hoe zo'n wijk na opleving toch weer terugviel. Dan kan je plantenbaken neerzetten wat je wil om de buurt op te vrolijken, maar dat gaat niet lukken. Een wijk kan maar een bepaald aantal problemen aan.
In elk geval prioriteit aan het ophefen van tegenstellingen binnen de bevolking.
in goed overleg met bewoners en betrokkenen
In het opstellen van beleid op deze thema's, zou ik adviseren om zich vooral te richten op grondoorzaken. Om eerst intern te kijken wat er speelt en dan te bezien wat daar in de buitenwereld ene reflectie van is.Criminaliteit, zelfverwaarlozing, vervuiling, etc... zijn niet zozeer problemen an sich, maar eerder gevolgen van diepere oorzaken.In hoeverre voelt men zich verbonden met zichzelf, de familie, de buren, de buurt, de stad?In hoeverre voelt men zich nuttig en heeft men het gevoel iets bij te dragen aan een gezamenlijk doel?In hoeverre heeft men een gevoel van zingeving en een eigen doel in het leven, etc....Vanuit het werk dat ik doe is mij keer op keer helder geworden dat nagenoeg alle problemen in de samenleving voortkomen uit gevoelens van leegte, onvermogen, onverbonden-/eenzaamheid, uitzichtloosheid, etc...Indien een college startend vanuit het verstand maatschappelijke vraagstukken zou aanlopen, verwacht ik dat er in de kern weinig zal veranderen.Ik zou het mooi vinden te zien dat er vanuit het college meer vanuit het Hart gehandeld zou worden.Ik weet het, het klinkt misschien vaag en spiritueel, maar in de kern is het wel waar het om gaat.
Inclusie en diversiteit is Héél belangrijk en dat begint al bij de jeugd (bewustwording in onderwijs en óók bijv, in sport) over samen leven met elkaar.
Informatie en uitleg waarom er gedaan wordt, wat er wordt gedaan. Verantwoording nemen
Inspraak
Inspraak en ideeën van belanghebbenden meenemen.
Inspraak en meepraten moeten anders worden geregeld. Nu lijkt het zo dat burgers wel iets mogen zeggen, maar dat er vervolgens even niets mee gebeurt, tot anderhalf jaar later een totaal ander plan uit de koker van de gemeenteambtenaren - of vaker - een ingehuurd bureau wordt gepresenteerd.Dat is om verschillende redenen behoorlijk fnuikend:voor het vertrouwen 'in de gemeente' maar ook zonde van alle energie die je eerst genereert.Voorbeelden van afgelopen tijd: omgevingsplannen Plattenburg en Presikhaaf. Dat is zacht gezegd niet heel voorbeeldig verlopen.
Instellen burgeradviesgroepen.
Integraal aanpakken en kijken naar maatregelen met brede impact ipv hele lange discussies over kleinere onderwerpen als schouwburg.
integraal beschouwen
Inventariseer op welke een of twee gebieden de meeste achterstand is en focus daarop.
Investeer alsjeblieft in een duurzame toekomst, dat kost nu geld maar levert veel meer op
Investeer in die thema's. Stop met geld uitgeven aan armoede, etc., dat is een landelijke aangelegenheid. Idem wat betreft klimaat e.d.
Investeer in duurzaamheid, juist ook voor de mensen die lijden aan energiearmoede.
Investeer in een groene en gezonde leefomgeving vooral ook in de 'sociaal zwakste' wijken. Investeer in goede en niet te dure woningen
investeer in een groene stad met goed openbaar vervoer en veel fietsinfrastructuur en

Investeer in groen, veiligheid, leefomgeving als goede basis. Ga niet investeren in zaken waar inwoners zichzelf ook niet voor willen inzetten. Wees bewust van je taak en het feit dat je geld uitgeeft dat is gegeven door de inwoners.
Investeer in het activeren van mensen die in de bijstand zitten. Iedereen die kan werken, evt met ondersteuning, kan aan het werk geholpen worden. Dit heeft meerdere voordelen, minder uitgaven aan uitkeringen, vergroting van de zelfredzaamheid van inwoners, het gevoel weer mee te doen. En meer mensen op de arbeidsmarkt, wat onder andere in de bouw kan helpen om met woningen te bouwen.
Investeer in kleinschalige elektrische vervoer voorzieningen om het centrum te bevoorraden en haal daarmee grote (diesel) vrachtwagens het centrum uit. Gratis parkeren op transferia, met goede snelle en goedkopen busverbindingen naar het centrum. Zoek naar mogelijkheden om het verkeer zo min mogelijk door verkeerslichten gehinderd de stad door/uit te krijgen. Minder file is minder uitstoot. Verkeer over de A325 vanuit Nijmegen kan ook zonder verkeerslichten rechtsaf de Pleij op. Dat scheelt files en uitstoot
Investeer in kunst en cultuur en werk met minder ambtenaren. Minder bureaucratie
investeer in onderdelen waar de stad zich verder in kan onderscheiden. En voorkom/verminder factoren die ontregelend en negatief zijn zoals de vrijheid waarmee criminele groepen functioneren.
Investeer in projecten die uiteindelijk op eigen benen kunnen staan. Investeren in duurzaamheid betaald zichzelf terug. Kosten die je nu maakt, zijn later inkomsten en kunnen dan ingezet worden voor andere doelen
Investeer veel meer in zowel veiligheid op straat als in het tegengaan van ondermijning
Investeer vooral in mensen
Investeren in armere wijken.
Investeren in een duurzame toekomst is van levensbelang, ook voor alle andere thema's. Ga voor doelen voor de langere termijn!
Investeren: in armoedebestrijding in onderwijs op maat en zonder vooroordelen (bijv. vanwege etnische afkomst ouders). In het bevorderen van inzicht in hoe je weet of iets waar is.Vooral ook investeren zonder geïnstitutionaliseerd wantrouwen in de vorm van controle vooraf zodat juist de zwakkeren niet aan bod komen omdat ze de ingebouwde hoge drempel niet over komen.
Inzetten op aantrekken van bedrijven en instellingen ivm werkgelegenheidDoortrekken A15 en daardoor ontlasting verkeersdruk in ZuidOp peil houden culturele voorzieningen
inzetten op biodiversiteit en natuur, omdat dit ecosysteemdiensten levert
Inzetten op inclusiviteit
Inzicht
inzicht en wijsheid en kundigheid en vooral niet te veel 'onderzoek' en gepraat: maar DOEN!
Inzicht ontwikkelen en doortastendheid tonen
Is al te laat,de polikliniek had in Arnhem-zuid moeten blijven .Een bejaardenhuis had moeten blijven.De schouwburg moet blijven al vind ik dat het veel te veel gaat kosten.
Je afvragen hoe je het minder bureacratisch kunt doen zodat het effectiever geregeld wordt dan nu.Iedere regeling moet praktisch en te begrijpen zijn voor iedereen. De inzet moet meer opleveren dan het kost
Je kan mensen beter een fiets geven met in de buurt een plek waar ze goedkoop voor onderhoud terecht kunnen, dan gratis ov
Je kunt je geld maar een keer uitgeven. Probeer het geld zo eerlijk mogelijk te verdelen. Alle thema's zijn te belangrijk om er een van te schrappen
Je niet laten leiden door eigen of partijbelangen maar het algemeen belang van nut en noodzaak.
juiste aanpak bij armoedebestrijding, maak speerpunten voor een weloverwogen aanpak voor een aantal onderwerpen van armoedebestrijding maar probeer niet alles tegelijkertijd aan te pakken
Kaders omgevingswet betreffende meer groen misschien ten koste van wat woningen in een nieuwbouw plan
Kan ik zo niet zeggen

Kansengelijkheid moet misschien wel de belangrijkste uitdaging zijn voor alle bestuurders. Onafhankelijk van het beleidsveld moet worden gekeken of iedereen wel gelijke kansen heeft bij de ontwikkelingen die het gemeentebestuur wil realiseren. Vervreemding tussen bewonersgroepen onderling is een groot probleem dat plotseling en onverwacht kan openbaren. Ook dit onderwerp overstijgt de beleidsvelden en verdient brede aandacht.
Kies realiseerbare doelen
Kies thema's waar je voor wilt gaan zoals onderwijs en armoede en maak vooral een plan voor de komende 10 jaar.
Kies voor een integrale benadering. Durf duidelijke kaders te stellen en laat het aan de buurt, bewoners, markt of professionals over. Regeldruk heeft nog nooit iets goeds gebracht!
Kies voor een pragmatische hands on aanpak waarvan snel resultaten zichtbaar zijn. Dit liever dan theoretische studie op studie die geen executie fase kennen.
Kijk en luister goed naar wat de gemiddelde burger wilt en nodig heeft. Focus je niet op prestigeprojecten (zoals haven in de binnenstad, verduurzamen stadhuis, nieuwe schouwburg, etc.) maar focus je op de basisvoorzieningen (onderwijs, zorg, woningbouw, bereikbaarheid, etc.). Probeer niet het wiel opnieuw uit te vinden (diftar) maar kijk goed naar wat bij andere gemeenten wel of niet werkt.
Kijk en luister naar alle inwoners en doe geen dingen omdat jij cq jouw partij denkt dat dat is wat de burger wil. Het gaat niet om partijbelang maar om het belang van de burger
Kijk en luister vanuit de mens (in plaats vanuit politieke stromingen) naar de behoeften van de inwoners van Arnhem. Keer terug naar de gemeenschap Arnhem en onttrek u aan de bemoeizucht en dwang van de "hogere" overheden. Als we goed voor de gemeente zorgen, komt er vanzelf ruimte voor samenwerkingen met externe partijen. Op dit moment wordt het beleid teveel bepaald door just deze externe partijen.
Kijk en onderzoek wat en hoe de samenleving het zou willen. Samenspraak.
Kijk goed met alles dat alle inwoners zich zoveel mogelijk gehoord voelen.
Kijk goed naar het draagvlak onder de bevolking, wees pragmatisch
Kijk goed naar rendement maatregelenVermijd maatregelen die in de smaak van de kiezer vallen maar complex zijn, veel energie kosten en amper iets opleveren.
Kijk goed naar wat landelijke thema's zijn en wat lokale zijn. Klimaat is een belangrijk thema maar op sommige punten echt een landelijk, of zelfs Europees thema. Kijk juist hoe lokaal ingezet kan worden. Zie de bewoners van Arnhem niet als melkkoe. Niet elke keer het budget verhogen als het niet sluitend is. Als het geld er niet is dan moet je bezuinigen, dat doen wij thuis ook.
Kijk goed wat er leeft onder de bevolking en zorg dat iedere burger profiteert van het beleid
Kijk in kader van klimaat wat nog verbetert kan worden aan OV. En goede islolatie van woningen. Ook versnelling aanpak 'van het gas af'. En beter afvalbeleid, zodat we weer beter gaan scheiden (zo jammer dat DIFTAR weer afgezegd is, buiten wat dat weer aan kosten voor zijn gemaakt).
Kijk jaren vooruit, dus geen kortetermijnoplossingen
Kijk met een holistische blik en vanuit de mens en omgeving, niet vanuit efficientie. Uiteindelijk is een gezonde en gelukkige bevolking goedkoper. Met de holistische blik bedoel ik dat de thema's integraal moeten worden gezien en niet als losse items. Wat mij betreft is biodiversiteit en een gezonde leefomgeving dat wat in alle thema's verweven zou moeten zijn. Als laatste: durf beslissingen te nemen. Moeten fietsers worden vergast door brommers, of kan dit anders? Moeten heel veel mensen last hebben (en zorgkosten maken) omdat anderen hout willen stoken?
Kijk met een zeer lange termijn scope
Kijk naar armoede in de samenleving. Daar zit volgens mij ook gezondheid en leefbaarheid aan gekoppeld.Armoede heeft volgens mij een grote invloed op alle thema,s die voorbij Zijn gekomen en heeft veel aandacht nodig. Stop met de extraatjes voor de wijk initiatieven in de rijke wijken. Ik woon zelf in zo,n wijk en denk besteed het aan mensen die het echt nodig hebben. We leven nu in een andere tijd en meer aan delen moeten denken

Kijk naar de daadwerkelijke behoefte die er is wat betreft woningen. Ik begrijp bijvoorbeeld dat er duurdere woningen in de zuidelijke binnenstad zijn gekomen, om (waarschijnlijk) de buurt aantrekkelijker te maken voor een meer diverse doelgroep, maar je kunt hierin ook overdrijven. Dus kijk goed naar de behoeften die er zijn.
Kijk naar Noord en Zuid. Noord wordt alsmaar aantrekkelijker gemaakt terwijl Zuid alleen maar wordt volgebouwd, zonder dat de voorzieningen meegroeien. Ook mag er meer aandacht zijn voor de leefbaarheid en wensen van inwoners die veel betalen, oftewel de mensen met een koopwoning en auto.
Kijk naar waarom door heel veel mensen Nijmegen als een leukere stad wordt ervaren. Doe daar iets mee...
Kijk over je eigen schaduw heen, wees wars van politieke, vanuit machtsdenken gevoede, manipulatie. Voel in wat een rationele burger aan behoeftes heeft en handel daarnaar.
Kijk verder dan je eigen partijpolitieke neus lang is.
Kijk vooral naar de lagere inkomens in de kans arme wijken
Kijk vooral naar de lang termijn effecten
Kijk waar je gaat bouwen. De stadsblokken is een no go. Leuk prestige project en als het mis gaat wie betaalt dan de schade? Toch niet de Arnhemmers
Kijk wat in deze tijd belangrijk is voor de inwoners van Arnhem. Misschien iets minder uitgeven aan het voorop lopen in duurzaamheid maar meer investeren in de mensen die nu moeten overleven met de hoge prijzen.En het belonen van groen in tuinen, wijken, de stadDenk praktisch na en denk goed na voor je je geld uitgeeft. misschien zijn er belangen te combineren?
kijk wat meer naar best practises elders in het land/ europa en pas alleen geverifieerde en onderbouwd gekwalificeerde maatregelen toe. Monitor het goed en durf te besluiten iets te stoppen als het niet werkt. Zorg dat je altijd kunt beargumenteren dat waar je geld aan uit geeft, toekomt aan hen die niet of slecht in hun eigen bestaan kunnen voorzien. Daar is namelijk een overheid voor. Hang je oren wat minder naar schreeuwers en meer naar basisbehoeftigen
Kijk welke ideeën er onder de mensen leven.Durf knopen door te hakken.
Kijk, luister en ontmoet.De burgemeester geeft vaak het goede voorbeeld.
kijken op lange termijn wat nodig is ipv korte termijn werk
Kijken wat er al gebeurd en in ontwikkeling is. Partners in de samenleving vinden om mee samen te werken en zo kennis en advies uit de praktijk meenemen. Oppassen dat het geld niet opgaat aan het onderzoeken van thema's en het schrijven van rapporten.
Klimaat en duurzaamheid zijn essentieel voor het voortbestaan van onze planeet, Gemeente moet het voortouw nemen om bewoners te stimulerende het voortouw te nemen en daarnaast te zorgen dat juridische belemmeringen weggehaald worden. Daarnaast is tweedeling in de samenleving erg belangrijk en dat moet zich richten op wonen, leefbaarheid, gezondheid, werkgelegenheid in de wijken met mensen met de laagste inkomens en dan ook samen met die mensen.
Klimaat, leefbaarheid, duurzaamheid etcetera prevaleren boven economie
klimaat,gekoppeld aan duurzaamheid en leefbaarheid heeft prioriteit
Klimaatbestendig maken van de lagere delen van de stad. Inzetten op vergroening
kloof tussen arm en rijk verkleinen door middel van structurele aanpak (bijvoorbeeld sociale woningbouw) en niet via eenmalige subsidies
Knopen doorhakken!
Kom eens uit die "ivoren toren" en ga het gesprek aan met ALLE betrokkenen en niet alleen met personen die zich belangrijk voelen
Kom met een totaal plan, Laar samenhang zien
Kom uit die linkse bubbel.
koppel milieu aanpak(ontkoppeling regenwater bv.) aan teams met kansarmen, integratie...maak verhuizen makkelijker, met meer huizen!dit verkleind het woonwerk verkeer.
kort en bondig formuleren met een heldere tijdlijn.

Kunst en cultuur zijn in de huidige tijd met armoede en woningnood totaal onbelangrijk.
Laat beslissingen niet hangen naar de landelijke politiek. Daarvan ligt de focus op het westen omdat daar de meeste stemmers zitten. Investeer in werkgelegenheid en behoud daarvan. In de toekomst gaan we rekeningrijden en met het OV naar het westen is geen doen. Inwoners worden dan bestraft als ze in het westen werken terwijl hun baan "afgepakt" is door landelijk beleid.
Laat de bestaande koninkrijken binnen de gemeentelijke organisatie vallen en betrek bij een veel meer integrale beleidsvoering burgers in een zo'n vroeg mogelijk stadium bij de voorbereiding van besluitvorming, de planvorming en de uitvoering van beleid. Durf lange termijn visie te ontwikkelen samen met de betrokken burgers en vindt creatief oplossingen buiten alle bestaande systeem kaders. Deze zijn allemaal ingegeven door risico beperking, korte termijn oplossingen die meer de continuïteit van de politieke partijen dan de houdbaarheid en de verbetering van de samenleving nastreven. Doorbreek bureaucratische regelgeving, die verstikkend werkt op de veerkracht van wijk- en stad gemeenschap. En ontworstel je uit de geld gedreven beleidsdoelstellingen.
Laat je in keuzes ook adviseren door betrokkenen
Laat je niet beïnvloeden door schreeuwende actiegroepen die maar een klein gedeelte van de mensen vertegenwoordigd.
Laat je niet door allemaal bijzaken en minderheden afleiden. De meerderheid telt en niet de woke minderheid.
Laat je oren niet hangen naar projectontwikkelaars voor woningbouw, maar heb een eigen woningbouwvisie
Laat mensen vanuit de gehele gemeente meebeslissen.
laat mensen zelf initiatief nemen
Laat politici keuzes maken ipv sentimenten op sociale media.
Laat regelingen en processen die tot hulp en steun van de worstelende mens bedoeld zijn op elkaar aansluiten en elkaar niet in de weg zitten of vertragen. Stel een speciale bevoegdheid in om bij die vertragingen en patstellingen een knoop door te mogen hakken om adequate en snelle hulp en oplossingen te kunnen bieden
Laat vooral "duidelijk" zien wat het college doet / aanpakt.
Laat zien wat we zijn, waar we voor staan, groen groener. Waar zijn we goed in, groene stad. Benut onze kunstacademie veel beter, immers dit gouden paard krijgt te weinig eer en waardering. Arnhem de groene kunststad.
Lange termijn denken
Laten ze werk er van maken en dan ook uit laten voeren
Leefbaarheid - zorg voor gelijkblijvende of meer groene, recreatieve plaatsen binnen de gemeente. En zorg dat het gebied langs de Rijn veel aantrekkelijker wordt voor de burgers om te verpozen / recreeren. Voorkom verpaupering van de stad
Leefbaarheid , schone lucht / Handhaving, milieu, zwerfafval, verwarde personen, Wonen: appartementen voor ouderen & jeugd : Winkels & toerisme: meer diversiteit en vergroenen: Onderwijs: meer Nederlandse studenten
Leefbaarheid en onderwijs als die goed zijn geregeld geeft dat rust in de samenleving.
Leefbaarheid en veiligheid zijn belangrijk, anders verloedert de stad en gaan de hoger opgeleiden weg
Leefbaarheid raakt veel andere thema's, zet dat centraal
LeefbaarheidDaklozenprobleem
Leegstaande kantoorpanden gereed maken voor studio's voor studenten of starters.
Lees 'Sander en de brug'. Uitstekende invalshoeken voor een andere kijk op de (Arnhemse) samenleving.
Leg bedrijven, verhuurders eisen op qua verduurzaming. Ga hiermee aan de slag op landelijk niveau. inversteer in coÂ² reductie maar pak het aan in plaats van er over te praten.
Leg beleid uit op het taal- en kennisniveau van de Arnhemmers. Werk aan een goede inclusieve lange termijnvisie en niet teveel op het geluid van populisten en de mopperaars.

leg niet zo de druk op inclusiviteit, iedereen doet gewoon mee. Juist die nadruk creëert hokjes
Leren nadenken over maatschappelijk relevante zaken en hierna dit in de praktijk te brengen.
Let eens iets meer op de bevolking. En geen populistisch partij politiek spelen. Onzin standpunten bij uw eigen partijen eruit gooien. Geen hoogdravend geneuzel, dat totaal geen raakvlak met de bevolking heeft. Zowel oppositie als college partijen spelen iets teveel hun eigen agenda, zonder zich iets maar gelegen te laten liggen aan de kiezers. Jammer jammer en jammer.
Let meer op leefbaarheid in de armere wijken
Lobby voor landelijke aanpak.
Lokale problemen oplossen, niet de wereldproblemen.
Loop niet huilend weg tijdens een debat.
Luister
luister beter naar inwoners kom uit het gemeentehuis en luister in de wijken wat er speelt en naar de verenigingen(sport cultuur ed)
Luister echt naar de bewoners en bedenk niet teveel van tevoren achter het bureau en plan voor de langere termijn: heel klein voorbeeld: is wel goed nagedacht over de wilgentenen manden om de boomspiegels...nu al op veel plekken kapot....
Luister goed naar de geluiden van de inwoners. Waar zitten pijnpunten en waar is invloed. Concrete plannen hebben mi het meeste effect. Zet ook inwoners in om zelf te verbeteren op initiatieven
Luister meer naar de burger. Kom uit die bubbel en ga in gesprek. Telkens weer.
Luister meer naar de gewone arnhemmer.
Luister meer naar de inwoners van Arnhem.
Luister meer naar de mensen in de verschillende wijken.En laat mensen initiatieven ontwikkelen die ook ondersteund worden
Luister meer naar je bevolking
Luister naar bewoners en minder principe- en prestige-objecten.
Luister naar de Arnhemse bewoners. Bied ruimte voor dialoog en informeer. Druk geen onzinnige dingen door omwille van politiek. Kijk vooral naar de lange termijn.
Luister naar de bevolking en zit er niet voor jezelf. Kijk in de wijk waar iets moet gebeuren praat eerst met de bewoners daarna een plan maken. Bewoners wonen in de wijk en weten wat er speelt.
Luister naar de burger en maak weloverwogen keuzes
Luister naar de burgers
Luister naar de burgers
Luister naar de burgers.
Luister naar de GEWONE mensen. Wees niet arrogant door gewone mensen hautain aan de kant te schuiven, vooral niet als ze een andere mening hebben.
Luister naar de inwoners
Luister naar de inwoners
Luister naar de inwoners!
Luister naar de inwoners, kies voor duurzaamheid, gezondheid en eerlijkheid op lange termijn, dus ook over de 4 jaar van politieke wisseling heen. Liever iets met lange adem en grondigheid, wat zich op lange termijn en langdurig terugbetaald, dan korte termijn keuzes. Wat minder beslissingen nemen vanuit lobby, macht en geld. Als Arnhem daarin voorop zou kunnen lopen, maakt me dat nog trotser op onze mooie stad.
Luister naar de inwoners.
Luister naar de inwoners. Ik twijfel niet aan de betrokkenheid van de personen die plannen schrijven, maar de inwoners weten beter wat zij nodig hebben. Milieu en duurzaamheid zijn belangrijke thema's, maar als jij je rekeningen niet kan betalen is dat niet wat je belangrijk vindt. Het aan banden leggen van suikers, vet, roken, drinken is ook een dergelijk thema. Niemand zit te wachten op betutteling.
Luister naar de mensen die ermee te maken hebben.

Luister naar de mensen in de wijk!
luister naar de mensen in het veld over gezondheid en veiligheid en wonen. Er zijn goede ideeën over bereikbaarheid met name in flexibele oplossingen mbt piekbelasting.
Luister naar de mensen op de werkvloer
Luister naar de mensen uit Arnhem
Luister naar degene die er mee te maken hebben zoals artsen en jeugd
Luister naar mensen die met argumenten komen, redelijkheid en compromisbereidheid uitstralen: negeer schreeuwers, haatzaaiers en complotdenkers
Luister ook lokaal naar de mensen. Wat zijn de wensen in de wijk
Luister veel meer naar de middengroepen en helemaal niet naar de n
Luisteren na de inwonersMinder regeltjes en wetten
Luisteren naar burgerinitiatief als het gaat om natuur en bomen beleid . Zorgen rondom biomassacentrale serieus nemen
Luisteren naar de bewoners en kom vaker "op de vloer".
luisteren naar de bewoners van Arnhem . Vnl de mensen die er in de buurt wonen.
Luisteren naar de burger en niet eigen straatjes in willen vullen ten koste van alles
luisteren naar de mensen in de stad, de gewone burger, niet teveel regels maar individueel bekijkenafspraken nakomen
Luisteren wat uw burgers vinden
Luisteren,echt luisteren naar de mensen
Luistergoed naar mensen die er verstand van hebben
Maak Arnhem een warme stad. Sloop oude gebouwen niet maar renoveer. Respecteer de aantrekkingskracht van een regionaal winkelcentrum met breed aanbod en aansprekende bouwstijlen (zoals nieuwe bibliotheek.
Maak Arnhem klimaatbestendiger, bv. met nog meer groen in de stad. En dus ook de blauw-witte stenen bij de Nelson Mandela brug eruit en dit deel fors vergroenen (bomen).
Maak beleid óók zichtbaar (realiseer zichtbare resultaten) terwijl je ondertussen werkt aan minder zichtbare resultaten.
Maak de combinatie armoede en energietransitie. Maak de wijken (incl nieuwbouw) vooral voor de bewoners en niet voor de stenen/aantallen. De menselijke maat moet leidend zijn.
Maak duidelijke keuzes en stel prioriteiten ook al houdt dit in dat bepaalde thema's minder aan bod komen.
Maak een duidelijke keuze. Niet alle problemen kunnen tegelijk aangepakt worden.
Maak een integrale aanpak om Arnhem de groenste stad (fysiek als duurzaam) van Europa te maken! Alle ingrediënten zijn aanwezig, doe daar wat mee!
maak een woedescheiding tussen gemeente belangen en Rijksoverheid , er is nu regelmatig overlap
Maak eerst een goede kostenanalyse, inevesteringbeslissing. Geen referendum na invoering of investering.
Maak er kernpunten van
Maak gebruik van burgers om dingen voor elkaar te krijgen, te onderhouden, etc. Waarbij de gemeente een coordinerende rol speelt. Maak burgers verantwoordelijk voor iets.
Maak grote problemen klein en probeer op die manier steeds passende oplossingen te vinden. Vele kleine oplossingen maken ook 1 totale oplossing maar gaan vaak wel sneller dan het vinden van 1 grote oplossing. Luister hierbij ook écht naar de bewoners (en niet ambtelijk voor de vorm) .Dit kan bijvoorbeeld via buurthuizen en wijkcentra of een wijkenquête in de wijkkrant of wijkwebsite. Zo krijg je inzicht in wat er echt leeft in plaats van algemenere meningen die door het land gaan. Vind wat speelt in Arnhem en regel het voor Arnhem
Maak het de mens simpel. simpel vervoer, simpele afval inzameling. En een duidelijk plan waar je heen wilt
Maak het lonend om je in te zetten voor de stad en de mensen.

Maak het makkelijk bereikbaar
Maak keuzes en ga ervoor.
Maak nu eerst iets af
Maak reclame voor Arnhem om mensen te trekken! Geef voordeel aan kapitaalkrachtigen die zich hier willen vestigen, zoals gratis parkeren en belastingvoordeel. Arnhem heeft deze mensen (helaas) heel erg hard nodig. Vooral om werkgelegenheid te creëren voor de (veel aanwezige) armere Arnhemmers.
Maak transparant overzicht zodat burgers dit goed begrijpen over welk thema het gaat, en niet in ambtelijke taal
Maak uitlegbare keuzes voor wat je wel en niet doet en zorg dat je die ook naleeft/ nakomt.
Maakt het aantrekkelijk om in Arnhem te werken, winkelen en wonen. Als er geld uitgegeven wordt in onze stad, valt er ook meer uit te geven op de verbindende thema's.
Medezeggenschap vanuit de burgers is belangrijk. En daar zou ik ook zeker niet mee stoppen. Wél zou ik er een extra dimensie aan toevoegen. Het lijkt mij een goed idee om bij de totstandkoming van beleid de deskundigheid van inwoners op bepaalde thema's/vakgebieden in te zetten. Dus náást de bijeenkomsten met 'leken' ook sessies met deskundigen organiseren.
Meer aandacht en meer geld
Meer aandacht voor cultuur en natuur in Arnhem-Zuid.
Meer aandacht voor de achterstandswijken dan voor de goudkusten
Meer aandacht voor projecten op het gebied van gezondheid
Meer actie minder praten
Meer afstemming met de bevolking, bewoners van Arnhem. Probeer meer in gesprek te gaan
Meer betaalbare woningen, meer handhaving in de stad
Meer contact hebben met de bewoners.
Meer contact tussen inwoners en toezicht over misstanden en ook daadwerkelijk optreden
meer de bevolking te raadplrgen
Meer en beter luisteren naar wat de Arnhemse burgers zelf willen, bijvoorbeeld door het organiseren van referenda. Geen voorstellen er doorheen drukken als de meerderheid van de Arnhemmers tegen is. Betrek ook de oppositiepartijen bij de besluitvorming. Zorg voor een breed draagvlak.
Meer energie, tijd en geld steken in de energietransitie zodat de doelen voor 2050 behaald worden!
Meer focus op uitvoering samen met partijen (inwoners en bedrijfsleven) uit de gemeente. Minder focus op beleidsontwikkeling, deze is nu te versnippert (jeugd, cultuur, inclusie, diversiteit, duurzaamheid).
meer geld besteden aan zaken die echt van belang zijn, en meer om de burgers bekommeren die het echt nodig hebben en geen dure investeringen doen in zaken die niet van belang zijn
Meer groen en bereikbaarheid vergroten
Meer in gesprek met de burgers, daar leven de goede ideeën. Niet zorgen voor, niet zorgen dat, maar zorgen met!Jongeren zijn onze toekomst: zij kunnen hun leven niet opstarten door een schrijnend gebrek aan geschikte woonruimte. Dat zelfde geldt voor sociaal economisch zwakkere groepen. Arnhem: ga niet alleen maar voor het grote geld!
Meer inspelen op gebruik (e)fiets. Scholing is de manier om uit de armoede te komen. Eisen stellen aan bijstand (vrijwilligerswerk)

meer inzetten op woongelegenheid voor jong volwassenen door nieuwe woonvormen toe te staan. Hierbij kan gedacht worden aan een boerderij, die niet meer als zodanig in gebruik is en waar de oorspronkelijke bewoners in het voorhuis blijven wonen (b.v. ouders of grootouders) en kinderen de stal of een opslagloods verbouwen tot een tweede woning. Daarbij kan de de kavel in kwestie ongesplitst blijven en is de belasting van het milieu minder dan in geval het een boerenbedrijf of paardenstal zou zijn gebleven. Voordeel is bovendien dat indien mantelzorg nodig is dit makkelijker gerealiseerd kan worden dan wanneer (klein) kinderen ver(der) weg wonen. Variaties hierop zijn volop te bedenken. Maar zijn in landelijk gebied door de abnormaal grote hoeveelheid regels niet tot nauwelijks mogelijk. Ook de gemeente Arnhem is in dezen niet erg geneigd om soepeler met regels om te gaan.
meer luisteren naar de inwoners en er wat mee doen want alleen luisteren heeft geen zin en daar heb ik weinig vertrouwen in
meer mee naar buiten treden om beter en meer te laten zien wat jullie voor de inwoners doen
meer mensen verplicht laten werken
Meer naar de bevolking luisteren, niet altijd vanuit de eigen partijportefeuille redeneren maar het grotere plaatje in ogenschouw nemen en daar visie en beleid op ontwikkelen
Meer natuur aanpoten. Meer handhaven
meer OV, minder verkeer in het centrum, meer ruimte voor fijne horeca in de woonwijken
Meer politie en handhaving in de binnenstad. Meer parkeergelegenheid in de binnenstad.
Meer politie op straat, grotere pakkans, minder softe aanpak, criminelen van de straat halen en minder gedogen. De inwoners zien dat de gemeente met linkse hobby's bezig is en niet met de inwoners. We MOETEN stelen in supermarkten om rond te komen. We MOETEN die schoenen bij de kledingwinkel stelen. We kunnen geen sportschoenen of een trainingspak om te kunnen hardlopen meer kopen van de gelrepas.De extremistisch linkse coalitie dwingt de gewone burger tot diefstal. 8 miljoen voor wegen versmallen8 miljoen voor snelheid verlagenen maar 5 miljoen voor energiearmoede... stel mongolen! 4e armste stad van Nederland en dan ONS geld verkwanselen aan onnodige hobby's. Op je neus gevallen! Verbazingwekkend dat er nog niet iemand met een pistool heeft staan zwaaien in de raadszaal.
Meer samenweken ipv tegenwerken.
meer sociaal denken en minder politiek en om geld denken
Meer sociale woningbouw.Mensen die overlast veroorzaken harder aanpakken.Mensen die een uitkering hebben en zeggen niet samen te wonen terwijl dat wel gebeurd de uitkering invorderen
Meer stadsnatuur, (eigen) stad-ov, regionale werkgelegenheid, vuurwerkverbod, meer ruimte wilde dieren, NIET bouwen in de Hes, cruciale wegen buiten Arnhem.
Meer zichtbaarheid in de samenleving brengen van veiligheid middels BOA's en politie.
Mensen die rotzooi in hun voortuin hebben liggen actief aansprekenHondenpoep Camera's bij afvalcontainers om illegale dump tegen te gaanIn achterstandswijken met regelmaat veegwagens
Mensen eigen verantwoordelijkheid laten zien en leren.
Mensen hebben t recht om te wonen, woonruimte hebben, er gaat te veel geld naar de gepamperde asielzoekers. Laat ze werken voor hun geld, waarom alles gratis? Onze eigen arme inwoners krijgen ook niets gratis.Overlast gevende asielzoekersâ€¦. Terug naar eigen land.Meer blauw op straat, blij met twee nieuwe wijkagenten in onze wijk.
Mensen in armoede steunen met kwijtschelding en waar mogelijk aanvullende middelen. Extra geld naar voedselbank, kledingbank en andere vormen van aanbod van noodzakelijke goederen. Voor wonen ruimere mogelijkheden bieden voor bouwen van woningen. Eventueel in eigen beheer of met erfpacht constructie
Mensen meenemen en zelf verantwoordelijkheid. Bijvoorbeeld zwerfvuil dat doen mensen zelf, aanpakken
Mensen met een uitkering zoveel mogelijk laten werken. Er zijn overal personeelstekorten. Ik begrijp natuurlijk dat sommige mensen wel willen maar niet kunnen.

Mensen uit de armoede helpen geeft hun eigenwaarde en zelfbeschikking terug en werkt door op allerlei andere thema's zoals gezondheid, leefbaarheid en verdeeldheid
Met harde hand criminaliteit aanpakken, wordt nu teveel gepamperd... nee dat mag je niet meer doen als er wat gezegd wordt... Luk op stuk en de stok er over heen (culturele aanpak, doen ze daar ook en dat werkt!)
Met name richten op leefbaarheid in alle facetten.
Migratie zorgt voor een groei waar we niet op zijn ingesteld als land, als provincie en als stad. Ik vind het prima om te groeien door migratie, maar dan moeten we ALLE faciliteiten (zorg, scholing, wonen, veiligheid etc) daar ook op afstemmen! We lopen telkens achter de feiten aan.
Mijn advies is om misschien minder woorden te gebruiken, maar meer daden! Meer daadkracht!
Milieu en leefklimaat, streng auto luw maken, verbieden van olie en gas motoren, binnenstad en buitengebied koploper worden van verdere verduurzaming van verkeer en vervoer. Arnhem eerste Electrische auto stad maken van Nederland in combinatie met Arnhem Groen Stad, Park Stad.
Minder (partijpolitieke) ruzie, meer oog voor samen beter
Minder bezig zijn met het klimaat, maar wel meer beveiliging en overzicht bij winkels. En zorgen voor de minderbedeelden!!
Minder bureaucratie, zoveel mogelijk iedereen "meenemen", democratische doortastendheid, stop met partijpolitiek hobbyisme, bij iedere maatregel dient de vraag "hoe te handhaven?" uitgebreid te worden beantwoord.
minder commissies en aanverwante clubjes, kijken wat de burger wil en niet je vriendje vragen
Minder de focus op grote projecten, maar meer voor de burgers
Minder ellenlange rapporten. Meer nieuwe dingen proberen. Problemen los je niet op door conservatieve beslissingen te nemen.
Minder externe bureau's inschakelen en meer de ambtenaren betrekken bij het oplossen van de problemen en vraagstukken. Immers, die hebben hier ook voor geleerd en zijn destijds op hun deskundigheid aangetrokken.
Minder geld besteden aan bv cultuur (focus filmtheater vond ik onzin in combi leegstand rembrand). Korenmarkt kan vriendelijker en gezelliger door meer groen. Rondweg arnhem is een verschrikking. Rijnkade kan wel een boost gebruiken
Minder geld uitgeven aan klimaat onzin maar daadwerkelijk investeren in werkgelegenheid, infrastructuur ect
Minder inzet op trekken van bedrijven en daardoor op nieuwe bewoners. Minder inzet op groei, maar meer op verbetering. Als het gaat om inclusieve samenleving: vergeet ook de blanke mannen uit de middenklasse niet of de vrouwen die (als voorbeeld) geen genderneutrale wc's willen. Anders is de samenleving nog steeds niet inclusief.
Minder over praten, meer doen
minder politiek en meer belang voor burgers behartigen
minder praten, meer doen
minder verkeer in de binnenstad en op uitvalswegen
Minder verkeer in de stad. Beter OV, parkeren buiten het centrum.
Minder verkeer, bij evenementen in Gelredome geen parkeer overlast in de omliggende wijken
Mn leefbaarheid, gezondheid armoede.
Mss eens een hele andere route in te slaan, als het beleid wat nu allemaal gevolgd word
N v t
n.v.t.
Na rato wordt gemeentelijke belastingen betaalt, de vervuiler betaald, meer geld naar het onderwijs, gratis kunst en cultuur voor iedereen. Gratis sport abonnement voor kinderen hun ouders die dit niet kunnen betalen. Geen auto's in het centrum van de stad. Meer vriendelijkheid naar elkaar
Nadenken en luisteren naar de bewwoners

Natuur: niet bouwen langs de noordrand van de stad, of eigenlijk uberhaupt niet meer bouwen. Woningnood: voer een normaal, inhoudelijk, op feiten en argumenten gebaseerd debat over het terugdringen van de bevolkingsgroei. Architectuur: stop de dominantie van architecten en geef de bevolking inspraak. Verdeeldheid in de samenleving: stop woke, stop progressieve framing en gescheld.
Neem adviezen goed ter harte
Neem burgerparticipatie serieus
Neem uw verantwoordelijkheid voor de toekomstige generaties. Investeer in de bestaande stad, pas deze aan en focus niet primair op nieuwbouw.
Neem verstandige keuzes.
neem ze mee bij jullie overwegingen
Niet alleen praten maar ook daadwerkelijk uitvoeren
Niet alles een beetje maar duidelijke keuze maken. Prioriteit aan Wonen voor senioren zodat doorstroming plaats vind en de starters ook een kans krijgen.
Niet alles kan, dus er zullen keuzes gemaakt moeten worden. Ga voor lange termijn en niet voor snelle succesjes
Niet alles tegelijk. Overal een beetje helpt niet. Maak een top 3 en maak die succesvol
niet altijd polderen....
Niet belangrijk wat ik vind, doe het meest aan de thema's die het meeste worden genoemd!
Niet bouwen in uiterwaarde, duurzame wijken, geen grote villa's, groen in plannen meenemen, minder bomen kappen
niet brandjes blussen maar lange termijn denken uitvoeren
Niet eindeloos overleggen maar doen!!
Niet het wiel opnieuw uitvinden
Niet huilen maar aanpakken en beter de stukken voorbereiden en en inlezen
niet in allerlei partij politieke voorkeur projectjes steken, maar in wat echt nodig of wenselijk is..
Niet laten bouwen in de polders, zoals in de Stadsblokken:Schaalvergroting door fusie met Renkum en Velp/Rozendaal
Niet luisteren naar commerciele lobbygroepen (projektontwikkelaars, de auto-lobby, horeca, de boeren) maar het algemeen belang laten prevaleren
niet lullen maar poetsen
Niet lullen maar poetsen
Niet lullen maar poetsen. Lang over alles blijven praten kost ook veel geld.Thema's zijn partijpolitiek overstijgendBij alles wat je doet kijk wat het betekend voor klimaat/duurzaamheid
Niet overdrijven, zorg dat de burgers begrijpen wat en waarom jullie iets beslissen, kom uit de ivoren toren
niet praten nu eens aanpakken en doen
niet te hoog grijpen maar blijf realistisch... dus geen voedselpretparkideeen zoals Ede
Niet te veel ad hoc besluiten Mario basis van gegevens uit de bredere samenleving
Niet te veel functies aan één gebouw/gebied etc. verbinden. Dus een park is een park en geen podium voor een concert. Duidelijk en overzichtelijk houden.
Niet te veel over debatteren maar direct aanpakken
Niet zoveel geld uitgeven aan dingen om te deugen en dat verhalen op de inwoners via gemeentelijke belastingverhogingen
Niet zoveel onderling discussiëren maar echte plannen maken en uitvoeren. Er wordt te veel gepraat in Arnhem weinig concrete plannen.
Niewbouw alleen nog maar duurzame gestapelde bouw, naast appartementen vooral beneden- en bovenwoningen. De grond is te duur om er maar een woning op te bouwen. Uitgangspunt aan architecten energieleverend ontwerpen, goed voor milieu, bestrijding woningnood en armoede.
nog meer sociale woningbouwveel aandacht voor jeu (onderwijs, maar dan wel onderwijs met vertrouwen geven (gebeurt veeeeeel te weinig!!

nuchter blijven, geen onzinnige modieuze dingen doen, wel stimuleren waar het kan, bv onderwijs, veiligheid
Om Arnhem leefbaar te houden, is het ook belangrijk te kijken naar de groep werkende mensen en niet alles te steken in armoede beleid
Om dit vanuit de menselijke maat te benaderen
Om ervoor te zorgen dat voorzieningen voor alle inwoners goed toegankelijk zijn, ook voor mensen met minder geld.
Om geld in het laatje te krijgen moeten er meer mensen naar Arnhem komen:De apartere winkels, musea en kunst, bijzondere gebouwen, CS en musis etc.Gewoon weer elk weekend iets bijzonders in de stad. Ijssnijden, standbeelden, modefestival etc.
Om zich daar echt voor in te zetten
Onderbouw de keuzes met goede wetenschappelijke rapporten en luister goed naar alle stakeholders. Baseer keuzes minder op gevoel en emoties, maar meer op feiten die wetenschappelijk onderbouwd zijn.
Onderhoud groen in de wijken en bestrijding van exoten en grasaar (zeer gevaarlijk voor honden).
Onderhoud groen kan beter
Onderhoud van groen moet beter. Veiligheid op de weg: brommers de stad uit.
Onderneem eens iets
Onderschat een aantal thema's niet
Onderwijs en woningbouw
Onderwijs is de toekomst van de stad Arnhem en Nederland. Milieu en klimaat is eveneens belangrijk voor de toekomst. Houtkachels zouden verboden moeten worden, slecht voor de gezondheid en de stank is niet te harden.Wat veiligheid betreft is het nodig dat iedereen zich veilig op straat kan begeven. Het lat open zijn van cafés draagt niet tot de veiligheid bij.
Onderwijs: start bij de jeugd, hoe vroeger je investeert, hoe beter het rendement.Stop met allerlei partijen op het onderwijs af te sturen waar ze iets mee samen moeten doen. Draai het om. Scholen zijn zelf in staat om met ouders te kijken wat nodig is aan andere partijen en ze kunnen hen zelf binnen te halen. Het verplichte 'samen' levert te weinig rendement op we onderwijs, kost veel tijd.Ga in gesprek met schoolbesturen wat ze concreet doen om het leraren tekort doen in de achterstandswijken.
Onderzoek alles en behoudt het goede
Onderzoek beter waar de inwoners behoefte aan hebben. Weg met prestigeprojecten van bestuurders.
onderzoek doen naar de doelgroepen in Arnhem en bepaal de behoefte van de doelgroepen. Op die manier pak je zaken gericht aan.
Oog houden voor leefbaarheid, er komen steeds meer zwakkere groepen/buurten in Arnhem. Verhouding tussen bevolkingsgroepen is in sommige wijken helemaal weg, veel parallelle samenlevingen die er alleen voor zichzelf zijn.
Ook in de stad moeten de mensen voorop staan.
open communiceren met de inwoners: heel goed luisteren: vervolgens prioriteiten stellen en daadkrachtige beslissingen nemen en die vervolgens open communiceren / toelichten!
Ophouden met huizen bouwen, Arnhem is vol !!!
Opletten hoe complex het is om een leuke stad te blijven.
Oplossing zoeken voor daadwerkelijke integratie voor iedereen.
Opnieuw: de menselijke maat terugbrengen in ambtelijk besluiten. Nu is alles bij marktpartijen of uitvoeringsorganen over de heg gekieperd en die verwijzen alleen nog maar "juridische kaders". Exit menselijkheid.
opschieten
Over het algemeen vind ik de politiek in Arnhem meer een negatieve uitstraling hebben dan een positieve. De nieuwe burgemeester is gelukkig een goede uitzondering, nu nog de leden van de politieke fracties.
overleg met burgers, participatie

Overleggen en zonodig terugkoppelen naar de inwoners
Overleggen met alle betrokkenen en vragen wat men nodig heeft, ook al voor er plannen worden gemaakt.
Pak alle drugsoverlast gevende pandjes aan in de stad. Er staan veel verpauperde pandjes in de stad. Daar wonen vaak mensen die drugs gebruiken en voor overlast zorgen. De wijken zie je achteruit gaan.
pak dat rigoreus aan, niet treuzelen en mbt verkeerscontroles op snelheid, voer ze zeer regelmatig uit, maak wegen oninteressant voor racerij, meer camera's, meer stoplichten etc.
Pak de regie rol
pak eens door zou ik zeggen, kijk naar Nijmegen hoe daar gebouwd wordt.
pak eens door, en lul niet zoveel, en schop die fascisten van fvd en pvv er uit
Pak eens een keer door!! Durf eens besluiten te nemen ook al zijn deze in populair
Pak het integraal aan
Pak misdaad aan en probeer polarisatie te voorkomen..heb respect voor elkaar en probeer dat weer in onze samenleving terug te brengen...
Pak nu eens door met projecten die al jaren op de tekentakels liggen en vind niet keer op keer het wiel uit.
Participatie vanaf het begin van de plannen. Betrek de burgers.
Passende goede huisvesting voor vooral ouderen en starters.
Per wijk in Arnhem bezien wat en waar van toepassing is en dan met een wijk initiatief actie te ondernemen. De resultaten moeten dan ook zichtbaar zijn en gecommuniceerd worden
Personeel is moeilijk te vinden. Bespaar kosten door gepensioneerden te vragen een deel van de werkzaamheden uit te voeren voor een kleine vergoeding.
Plannen voor Schaapsdrift zijn misdadig. Waarom zoveel bewoners zo lang in onzekerheid laten?
Politiek is niet je eigen carriére. Luister en kijk vooral ook naar goede ideeën van burgers.Stop met pamperen.
Praat meer met de mensen en minder over de mensen in de wijken. Praat niet alleen maar met de mensen die je kunt bereiken, maar probeer de mensen aan te spreken die minder te bereiken zijn. En stimuleer dat mensen meedoen, niet alleen arme mensen maar ook juist de mensen die het goed hebben.
Praat met bewoners hierover wat zij belangrijk vinden en zet de politieke belangen even aan de kant
Praat met de inwoners ipv er over. Reageer adequaat op de zorgen die inwoners delen via mails, telefoontjes maar ook tijdens de politieke avonden
Praat met mensen, niet óver mensen. Verlies alsjeblieft niet de gewone Arnhemmer, dat sociale cohesie wordt gered, verbeterd. Stel EISEN aan nieuwkomers m.b.t. integratie in de samenleving op gebied van onderwijs, opvoeding, werk.
Praat zelf met de mensen die ermee te maken hebben (en dan niet met niet representatieve wijkcomitees) in plaats van over die mensen.
Pragmatisch en in dienst van de inwoners.Stoppen met bezuinigen en geld uit te geven aan grotere cultuurprojectenz, en meer aan mkb & ondernemers.
Praktisch en concreet zijn.
Praktisch en minder aan controle en keurmerken
Praten met inwoners uit diverse lagen jong en oud
praten met mensen in plaats van over mensen !
Praten met vrijwilligers die het één en ander doen in de stad en in de stad wonen.
Prioriteit moet worden gegeven aan armoedebestrijding en leefbaarheid voor de opgroeiende jeugd, zoals boven aangegeven.
Prioriteiten leggen bij zaken die belangrijk zijn voor de meerderheid van de Arnhemse burgers en die uitdrukkelijk horen bij de verantwoordelijkheid van de lokale politiek. Dus wegblijven bij zaken die bij provincie en centrale overheid horen. Geen inkomenspolitiek als correctief beleid op de rijksoverheid en ook geen milieu politiek als alternatief op provinciaal beleid.

Prioriteiten opstellen
prioriteiten verschuiven, waar even geen regie noodzakelijk is zelfredzaamheid promoten.
Probeer de thema's, ook de de al eerder behandelde maar niet afgeronde te combineren en over meerdere verkiezingsperiodes te evalueren. Dus: houd de continuiteit over lange termijn vast!
Probeer een duidelijk, consequente lijn te trekken die tot spoedige actie leidt. Geen overmatig overleg of wisselingen van beleid.
Probeer in een geheel te kijken en niet in losse onderdelen van een aanpak. Bijv in de zorg, regiotaxi, en herinrichten van verkeer.
probeer je te beperken tot die onderwerpen waar je als gemeente daadwerkelijk invloed kunt hebben en probeer niet om "landelijke politiek" te bedrijven.
Probeer los te komen van de wens om alles altijd meer en te laten groeien. Daar profiteren een klein aantal mensen van ten koste van een grotere groep. En gaat ten koste van het milieu en de gezonde leefomgeving. Zoek een manier om die kloof te laten slinken en daarbij is het inderdaad zo dat de rijkeren het iets minder goed krijgen. Durf gewoon die keuze te maken, ze zullen het zelf niet doen. En klaag niet over geen betrokkenheid van inwoners bij politiek/verkiezingen als je diezelfde inwoners opzadelt met een woningdeal waar zogenaamd niet aan te ontkomen is en nu als drukmiddel gebruikt wordt om projecten erdoor te drukken. Op plekken in Arnhem waar de druk qua inkomens, bevolkingsdichtheid, (on)gezondheid al erg hoog is. Hoe kan het dat er op de Hoogkamp/Burgermeesterswijk e.d. zo weinig mogelijk is? Daar kan ook gesloopt worden.... En hoe kan het dat een terrein als bij de AKZO en Coberco nu al meer dan 20 jaar GEEN ontwikkeling heeft en op recente locaties zoals Gashouderskwartier, bij uitstek een plek voor dichte stedelijke bebouwing, zo'n Schuytgraaf achtige wijk komt terwijl er nu opeens op andere plekken gedwongen allerlei ingrepen gedaan moeten worden vanwege de woningdeal? Met welhaast onrealistische hoeveelheden woningen? Wees open en transparant daarover naar je bevolking. Zeg niet alleen dat je mag meepraten maar luister ook serieus. Laat je oren hangen naar je bevolking in plaats van naar de 'jongens met het geld'. Dan heb je ook geen onderzoek nodig naar waarom mensen niet komen stemmen.....
Probeer met goed geformuleerde (meerkeuze) vragen informatie op te halen bij de burgers. Zodat helder wordt wat ze werkelijk willen. In plaats van de thema's op te halen via publieke praat programma's en BN'ers. Neem meer zelf politieke verantwoordelijkheid in plaats van zaken uit te besteden aan externen en onderzoekscommissies.
Probeer niet te veel politieke stokpaardjes te volgen en zorg dat het betaalbaar blijft
Probeer niet te verzanden in details en regels, maar kijk naar het geheel en hou het efficient en doelmatig.
Probeer ook daar te investeren waar het het meest nodig is.
Probeer ook te luisteren naar mensen die zich niet laten vertegenwoordigen en zich luidkeels uiten.
Probeer te kijken in hoeverre beleid mogelijk effect heeft voor meerdere thema's. En geef beleid dat bijdraagt aan meerdere thema's voorrang op beleid dat slechts één thema vooruithelpt.
probeer weg te blijven van de managementcultuur, de zgn werkgroepen die praten maar niet-doen, de vele papierwinkel. probeer zaken pragmatischer in te richten. dit geldt voor alle thema's
probeer zo goed mogelijk de gelden te verdelen, want eigenlijk is alles belangrijk.
Problemen moeten in een vroegtijdig stadium worden aangepakt, vooral jeugd moet vroegtijdig gezien en geholpen worden om verantwoordelijke burgers te worden die zelf een goed toekomst perspectief hebben en weten hoe ze positief kunnen bijdragen in de samenleving door gezond te leven, goed voor het milieu te zijn en voor elkaar.
Qua woningbouw kunnen we volgens mij een voorbeeld nemen aan Nijmegen. Verder zou ik 'klimaat en milieu' niet in 1 adem noemen, want het zijn twee verschillende dingen. Tenslotte: 'verdeeldheid in de samenleving' is, net als inclusie, inderdaad wel een issue, maar dat los je niet op met 'softe' dingetjes zoals vlaggen of billboards. Dan wordt het al gauw zonde van het verspilde belastinggeld. Denk hierover dus goed na en verzin iets wat echt zoden aan de dijk zet.
Raadpleeg echte kennisdeskundigen omtrent deze thematiek: dat zijn zeker niet persé ambtenaren!

Raadpleeg experts
Realistische aanpak. Dromen en denken is mooi, maar het gaat om doen!
Reserves aanspreken. Nu noodzaak te investeren
Richt je in je beleid niet alleen op de speerpunten uit de verkiezingsprogramma's van de coalitie, maar zorg ervoor dat je als B&W ook oog en oor hebt voor de mening van anderen. Dat vergroot het draagvlak in de stad.
Richt je op de oorzaken aanpakken en minder op uitkomsten proberen te veranderen.
Richt je op kracht ipv focus op dat mensen zich buiten gesloten voelen laat ze bijdragen aan het geheel en niet als uitzondering
Richt je op lange termijnbeleid en niet op het plakken van kortdurende pleisters.
Richt je op lokale zaken, die niemand anders doet. Armoede, duurzaamheid, onderwijs zijn al nationale / rijks onderwerpen, daar hoeft een gemeente niet met extra beleid overheen te gaan.
richt u eens op de sociale klassen met minder geld ipv zoveel mogelijk voordeel creeren voor mensen en bedrijven die al rijk zijn.
richten op doorstroming in de woningmarkt. niet alleen grote yuppen woningen laten bouwen. waar projectontwikkelaars veel geld mee verdienen. recreatieve fiets en wandelvoorzieningen langs de rivier beter ontwikkelen. de rivier toegankelijker maken.
samenhang in de beleidsthema's: armoede en leefbaarheid, is dat niet een thema waar dezelfde kwesties aan ten grondslag liggen en deels dezelfde oplossingen? samenhang (alignement) bestuur en ambtenaren: als ik een ambtenaar vraag wat de belangrijkste thema's zijn uit het sociaal domein, krijg ik geen antwoord maar wordt ik doorverwezen naar de plannen per wijk. Het zo helpen als elke ambtenaar iets zegt wat houdt snijdt ipv deze doorschuif-tactiek. Noem gewoon voor 2 -3 wijken de thema's zodat we in gesprek raken en er iets gaat stromen. Nu loopt het dood.Ik ervaar nog te vaak reactie van ambtenaren gebaseerd op 'kan niet', er kan echt veel meer dan je denkt en bovendien moet je soms ook dingen die niet lijken te kunnen of waar de tijd nog niet rijp voor lijkt te zijn om überhaupt iets op gang te krijgen.
Samenwerken en niet tegenwerken. Helaas zit er altijd een Droeftoeter in de Raad, loop NOOIT weg. Ga zijn/haar gezeur met goede argumenten onderuit halen.
samenwerking regiobeslissingen durven nemengeen discussies over zaken waar gemeente geen invloed op heeft.
Samenwerking tussen diverse culturen
Scholing en begeleiding van werklozen zodat ze weer kunnen voorzien in hun eigen behoeften.Niet alleen maar nieuwbouw, maar ook verbetering van de sociale huurwoningen in de achterstandswijken.Goede huisvesting van onderwijsinstellingen.
Schuif de problemen niet door naar andere straten of wijken, maar kom met een alternatief. Wanneer er parkeerplaatsen geschrapt worden, moet de autoverkeer ook ontmoedigd worden. Alles eenrichtingsverkeer en auto te gast in woonwijken. Zorg dat voetgangers en fietsers meer ruimte krijgen in combinatie met groen, zodat het ook een positief effect heeft op gezondheid. In huidige plannen worden er wel parkeerplaatsen geschrapt, maar blijft de auto leidend in het straatprofiel. Ruimte van de voetganger gaat ten kosten van groen.
serieus bestuderen
Serieus naar kijken, ook kleine stappen zijn de moeite waard
Slagvaardigheid en doen in plaats van alleen maar praten en eindeloze burgerparticipatie initiatieven.
Sloopregeling benzinescooters (die zorgen voor extreem veel luchtvervuiling en lawaai). Meer bomen, groene daken, minder steen (tegen opwarming). Autoluw centrum (leefbaarheid). Zorgen voor elektrische taxi's (ipv een rij stationair walmende diesels).
snel doorpakken
Snellere besluitvorming, indien mogelijk.

Sport en bewegen hoger op de politieke agenda!Sport (en bewegen) komt in de vorige vraag bijvoorbeeld niet expliciet terug. Voor mij exemplarisch dat dit onderwerp niet als speerpunt wordt gezien.
Sta niet toe dat er alleen maar dure woningen worden gebouwd. hou de verhoudingen op dat gebied in de peiling.
steek geld in armoedebestrijding want armoede is begin van uitsluiting en niet meer meedoen naar (jeugd)overlast en criminaliteit. En aanpakken armoede verkleint tweedeling. College is m.i. al goed bezig met Gelrepas en zeer goedkoop openbaar vervoer voor minima.
Stel burger en natuur centraal, meer focus op gezondheid en leefbaarheid door investeren in lopen, fietsen, buitenspelen en (urban) sport.
Stel duidelijke doelen op en ga met de bewoners in overleg hoe de doelen te bereiken. Breng ook in deze overleggen experts mee: sommige ingrepen zijn niet intuïtief maar werken wel. Maar de oplossingen moeten uiteindelijk door de bewoners en eventueel de winkeliers gedragen worden.
Stel het algemeen belang boven het partijpolitieke belang.
Stel het stadsbelang boven het eigen (partij-)belang
Stel prioriteiten en kijk als bestuur naar onze mooie stad zelf zonder het partijbelang op de eerste plaats te laten komen. Het gaat om de stad en niet de partij waar u lid van bent!
Stem de behoefte per wijk af.
Stop eens met al die eilandjes waarop iedereen lijkt te werken en ga inventariseren waar dit soort onderwerpen samenkomen en pak het dan in zijn geheel aan. vb: armoede leidt tot meer ziekte/zorgmijding en dus kosten. Gevaarlijke verkeerssituaties leiden tot meer ongelukken en dus kosten.
Stop met de onzin uitrol van de gender onzin het is schadelijk voor vele jongeren die toch al niet stevig in het leven stonden. In mijn werk hoor ik steeds meer schrijnende verhalen voortkomend uit de inclusie en gender woke agenda
Stop met de overdreven aandacht voor klimaatverandering en inclusiviteit en focus op oude, nog steeds iet opgeloste problemen van een stad.
Stop met denken dat we een metropool zijn en pak de provinciestad problemen aan. 80% van de duur bedachte plannen gaan toch uiteindelijk de vuilnisbak in omdat deze niet haalbaar blijken. Zoals de plannen die er ooit waren tussen station en de Rijn. En nu de huidige plannen om woningen te bouwen in Noord waar weinig auto verkeer bij hoort, 'Want we maken er goede OV'. maar we weten allemaal dat deze na 10 jaar weg bezuinigd wordt. Zorg voor betere doorstroom van het bestemmingsverkeer. Zorg voor sociale woningbouw waar mensen ook hun auto kwijt kunnen (b.v. alleen al omdat veel van deze mensen een bestelbus van het werk mee heeft).
stop met uitbreiding. er staan genoeg huizen in arnhem.
Stop plan snelheidsverlaging autoverkeer, die levert alleen maar meer vervuiling lucht op....
Stop spenderen miljoenen aan Cultuur, grote schande!
Stoppen met kappen van bomen en stoppen met verdere uitbreiding van asiel opvang
Streven naar gelijke kansen
succes!
Te veel onderwerpen om daar een overkoepelend advies over te geven
teams leefomgeving moeten eigenlijk teams leefbaarheid heten. zij moeten veel meer actief en aanwezig zijn in de wijk en de communicatie verzorgen naar de inwoners. Nu weten wijken van niets
terug naar betalend afval weg gooien in de ondergrondse containers het heeft namelijk niets geholpen door het vrij te geven maar er moet wel meer controle zijn en strengere boetes
terughoudend zijn met dwangmatige inclusiviteit en voer serieuze kosten-batenanalyses uit bij milieu- en klimaatprojecten.
Toch investeren in duurzaamheid en natuur

toelichting op antwoorden:woningbouw vind ik belangrijk om in te investeren als het gaat om duurzaam bouwen van kleine huizen in bestaand gebied. Dus niet in groene gebieden en geen kasten van huizen, dat kan gewoon niet meer in deze tijd vind ik. We moeten samen delen dus een " gewoon" huis is goed genoeg, ook voor de rijke inwoners- onderwijs vind ik wel belangrijk maar ik dacht dat dat door anderen betaald wordt niet door de gemeente. Als de gemeente daar wel een rol bij heeft zou ik belangrijk ipv neutraal invullen. Maar dan zeker geen geld investeren in schoolreisjes naar buitenland e.d.
toezicht verbeteren BOA's
twee keer nadenken over de gevolgen van een beslissing
Uit onderzoek (Atlas van afgehaakt Nederland) blijkt dat er een correlatie is tussen de betrokkenheid van de burgers bij de (lokale) politiek en sterke sociale structuren. Daarom lijkt het mij erg belangrijk om bestaande structuren en sociale verbanden die er bestaan in de wijk te herstellen en te versterken. Het voorkeursrecht van de gemeente op de aankoop van woningen in een wijk als Schaapsdrift staat volgens mij haaks op de wens van de bewoners. Dit soort acties brengt onrust onder de bewoners en zou ertoe kunnen leiden dat ook die mensen het vertrouwen en de betrokkenheid bij de lokale politiek zouden kunnen verliezen. Het lijkt mij daarom goed om dat beleid te verlaten en opnieuw met die bewoners in gesprek te gaan
Uiteindelijk zijn veel van deze thema's belangrijk. Ik zou er dan voor kiezen veel tijd en energie te steken in onderwijs aan onze kinderen en een veilige omgeving waarin we met respect voor elkaar op kunnen groeien.
Vat dee koe bij de horens , en luister ook!
Veel belangrijke zaken, dus het geld moet verdeeld worden.
Veel belangrijke zakenPrioriteiten stellenNiet uitstellen en teveel pratenGoed kijken naar de resultatenNiet alleen achter het bureau
Veel meer aandacht voor de verloedering van de achterstands wijken. Het stapelen van migranten in 1 wijk loopt vreselijk uit de hand.
veel meer de wijken in. Echte dialoog met burgers.
Veel meer inzetten op leefbaarheid, onder meer door de auto's uit de wijk te halen. Meer speel- en leefruimte in de straten
veel meer sturen op effectiviteit van het ingezette beleid. doelen omzetten in effecten die te meten zijn. dat is meer dan alleen kwantitatief op de financiën.
Veel samenwerken
Veel slagvaardiger handelen ipv eindeloos partijpolitieke discussies. De nood is daarvoor bij teveel inwoners te hoog.
Veel tijd aan besteden.
Veiligheid
Veiligheid heb ik als heel belangrijk gekwalificeerd. Ik bedoel dan de aanpak van ondermijning/ drugshandel etc. Niet de auto-inbraken en de reguliere criminaliteit.Ik zal wel een van de weinige zijn die woningbouw als zeer onbelangrijk heeft gekwalificeerd maar wanneer houden we op met alles vol te bouwen? Als we moeten bouwen dan de hoogte in. Er blijft geen vrije ruimte meer over en alle systemen lopen vast. Het is heel nobel om mensen op te vangen maar we zitten aan onze max. Meer woningbouw is meer verkeer, meer druk op de zorg, meer onderwijs, meer beroep op de publieke voorzieningen, meer spanningen, minder tolerantie, meer eigen culturen, meer stikstof, meer milieuproblematiek. Wanneer gaan we het taboe benoemen? Nld is van 11 miljoen mensen in de jaren 80 naar 18 miljoen mensen gegroeid in 2023. Neem deze waanzinnige data tot u. De problematiek van de vergrijzing is een probleem van 1 generatie. Daar moeten we ons op voorbereiden dan een nog groter probleem creëren voor de toekomst. Die opdracht heeft u als college en niet alleen de aankomende 4 jaar.
Veiligheid in en om de stad Arnhem!!!

Verbinding in de samenleving, vertrouwen in de overheid vind ik erg belangrijk. Thema's waar lastig invloed op uit te oefenen is. Zeker niet alleen met een zak geld. Beloftes waarmaken, snelheid in handelen en zichtbare resultaten zijn dat wel.
verdeel de aandacht. ook over de wijken waar het niet zo goed gaat.
Verdeeldheid in de samenleving wordt steeds groter. Het is belangrijk om in het onderwijs dit op een positieve, adequate manier aan te pakken. Jongeren inspireren om positieve keuzes te maken en ze leren hoe ze elkaar op foute beslissingen kunnen aanspreken zorgt voor een verantwoordelijke generatie die zorg draagt voor zichzelf en elkaar.
Vergeet bij al die thema's niet de grote groep met middeninkomens. Niet alleen aandacht voor lage inkomens groepen en de groep met een bijstandsuitkering.
Vergeet ook de ouderen niet
Vergroen de stad en pak armoede aan.
Verhuurders van panden met meerdere kamers in 1 gebouw, proberen aan te pakken, juridisch onmogelijk maken
Verkeersveiligheid hoog op de agenda en actieplan opstellen om te kunnen doorpakken en dit ook bewaken.
Verleen niet altijd vergunningen die tot resultaat hebben dat er evenementen de overhand krijgen op ons mooie groen en dieren.
Verminder aanzienlijk het doorgaand verkeer door het Arnhemse centrum
Verplicht werk/scholing/heropvoeding voor overlast jongere. Bijv. Schoonmaken wijken en sociaal werk ouderen helpen boodschappen ect.
Versterk het buurtwerk, luister naar de inbreng en initiatieven en kom als gemeente je 'eigen' afspraken na. Zorg voor handhaving ervan.
vertrouwen winnen bij de inwoners is soms oud zeer uit het verleden oplossen, of het nou om woningbouw en de verkoop van sociale huurwoningen of een biomassacentrale gaat, er is een langetermijnvisie nodig. Zorg dat er ruimte en tijd voor de leden van het college en is om zich te verdiepen en in te lezen in de onderwerpen!
Verzin en bouw dingen waar de gewone man wat aan heeft, niet zo', gesubsidieerde blokkendoos op de markt
VISIE! Denk eens niet in periodes van 4 jaar!
Voldoende mensen om dit te monitoren
Voldoende werkgelegenheid in de regio icm de juiste huisvesting is de basis voor de stad. Van daar uit verder bouwen
Volg de uitgangspunten van de provincie Gelderland: gezond, schoon, veilig en welvarend. Dan heb je alles te pakken wat past bij een stad als Arnhem. Dat creatieve cachet, het groene stadspark, en een stad waar mensen wÃ-llen wonen, werken en recreëren.
Volg niet de SDG's.Dit willen uiteindelijke precies het tegenovergestelde als resultaat.Dus Armoede bestrijden = afhankelijkheid kwekenOnderwijs verzorgen = verlichte indoctrinatieWoonruimte creëren = mensen uit hun huizen zetten of berichten vreemdelingen in huis te nemen.Werkgelegenheid = verplichten geestdodend werk te doen.
Vooral doorgaan!
Vooral inzetten in directe praktische toepassingen om mensen aan het werk en in beweging te krijgen, geen nieuwe overlegorganen of organisaties.
vooral kijken naar mogelijkheden voor mensen(al dan niet met kinderen) met weinig inkomen
Vooral op grote lijnen richten: in de gemeenteraad nu vooral incidentenpolitiek met aandachttrekkerij zonder brede en structurele visies. Meer naar efficiency van maatregelen en te besteden geld kijken. Beleid niet te vaak aanpassen aan de waan van de dag, omdat veel projecten over vele jaren lopen.
vooral openstaan voor ideeen en voorstellen van een partij zoals Forum voor Democratie. Is in Arnhem vertegenwoordigd door zeer belezen en intelligente mensen!

Voorkom verdere verloedering van wijken! Hou groen op orde, herstel straatwerk en neem initiatieven van burgers aan voor verfraaiing van hun wijk !
Voorrang geven aan woningbouw, zodat jonge mensen weer kans hebben op een huis
Vorm groepen met mensen uit de gemeente. Laat hen inspraak hebben. Probeer diversiteit te creëren in de werkgroepen. Mensen uit de stad, uit de buitenwijken, mensen wonend in bovenbouw. Verschillende leeftijden etc.
Vraag burgers naar hun mening en communiceer de resultaten
Vraag per wijk aan welke woningenbehoefte is. Van onderaf beleid bepalen.
Vragen van burgers beantwoorden
Waarschijnlijk hoort u zelf bij de elite van Arnhem en woont voornamelijk in de mooie gedeelten van Arnhem Noord, maar denk vooral ook aan de mensen die het minder hebben en vergeet Arnhem Zuid niet. Wanneer er sociale woningbouw bij moet, sla Malburgen dan een keer over en ga kijken of er plek is in Schaarsbergen of in andere goede wijken van Arnhem Noord.
Wanneer we thema's als duurzaamheid, cultuur, onderwijs en leefklimaat aanpakken wordt de stad van zelf wat veiliger.Zorg voor kleine voedselbossen in parken en openbaar groen, zodat het openbaar groen ook bruikbaar wordt voor de burger, en de inwoners er zelf beter voor zullen zorgen
Wateropvang
we worden ouder dus meer op in spelen
Weeg af waar de problemen het grootst zijn en maak de verdeling dan naar rato
Weeg goed af waar de meeste mensen baat bij hebben en wat de stad op lange termijn vooruit helpt.
Wees aardig voor elkaar.
Wees begripvol en lief voor elkaar. Iedereen heeft een mening waar over gedebatteerd kan worden, neem elkaar daarin serieus en luister werkelijk naar wat de ander te zeggen heeft. Wees respectvol!
Wees bescheiden over wat je kunt, maar ambitieus is wat je doet. Stuur op impact en resultaat, niet op wensdenken.
Wees flexibeler en zie kansen in tijdelijkheid en experimenten!Arnhem heeft de kunstacademie en profileert zich als culturele (mode) stad maar bv Nijmegen is op dat vlak verder dan Arnhem. Laat het KAN gebied elkaar versterken: Arnhem veel meer kunst/cultuur/broedplaatsen (ArtEz), recreatie (zoo, openluchtmuseum, poppodia etc) Nijmegen heeft de ijsbaan, de Universiteit en de vierdaagse.
wees transparant in je keuze en zet het weg in tijd - niet je beleid weer omgooien naar iets anders - stuur een standvastige koers
Wees zuinig op de recreatie mogelijkheden in het buitengebied.Voorkom Posbanktaferelen in Schaarsbergen.Door te veel toeristen gaan flora en fauna achteruit.
welk advies er ook zal worden gegeven door de burger, de verborgen partijprogramma's zijn belangrijker. Cynisme? Ja
Weloverwogen keuzes maken die voor de lange termijn gelden en niet laten leiden door de waan vd dag van de media.
Welzijn en activiteit van bewoners
Werk aan de verborgen armoede zowel met ondersteuning voor opleidingen (zodat men meer kans maakt op de arbeidsmarkt) als met een ruimhartige schuldhulp. Geef mensen echte oplossingen en begeleiding. Dat vergroot de kans dat ze er uit komen. En in het kielzog zal gezondheid en sociale veiligheid ook verbeteren. (hoop ik).
Werk een fatsoenlijk werkgelegenheidsbeleid uit samen met Nijmegen (KAN). Haal bedrijvigheid terug, zorg vokr een goed vestigingsklimaat.
werk intersectoraal: zoek de synergie tussen de thema's: scholing voor jongeren koppelen aan werkgelegenheid: sociaal combineren met groen. Win-win combinaties maken. Investeer in lange termijn winst: duurzame energie, jongeren, inclusieVermijd luxe projecten
Werk met langetermijnvisies
werk samen met de bewoners van de stad

Werk samen met groepen uit de bevolking om mee te helpen aan de veranderingen. Zo maak je het echt een thema voor de burgers en heb je directe feedback. Wees open en duidelijk wat er gedaan wordt. Transparante overheid is een must.
Werk zoveel samen met burgers
werkelijk luisteren naar mensen met problemen, maatwerk leveren bij probleemoplossen, minder bureaucratische regels en ambtenaren inzetten om problemen op te lossen
Wie wijst naar een ander, richt altijd gelijk drie vingers op zich zelf dat zegt voldoende. De huidige richting die onze maatschappij al 15 jaren voert, zal alleen polarisatie en onevenwichtigheid in gedrag en vergroting van inkomensverschillen in de hand werken. Ik zou het in het huidige klimaat niet beter, noch slechter kunnen doen. Deze constatering is al jammer genoeg om zo vast te moeten leggen.
Wijk voor wijk te beginnen met de binnenstad
Wijkgerichte aanpak, meer handhaving.
Wijsheid en een flinke lobby in Den Haag, er moet meer geld naar de buiten randstedelijke gebieden komen.
Wijsheid. Al mijn wensen invullen is helaas niet mogelijk.
WMO -> zorg dat je een ziektegericht aanpak hebt voor mensen die nog niet met pensioen zijn. Bijv. jongere mensen met een spierziekte en vooral ALS. Voor hen valt al vaak een inkomen weg en hebben het al zwaar genoeg. Omarm het landelijk hulpmiddelenbeleid en het normenkader dat door de VNG is opgesteld. Stel per patiënt een budget beschikbaar en zorg dat ze niet voor elke aanpassing weer moeten aantonen dat ze ziek zijn. En bedenk de meeste hulpmiddelen zijn gewoon door te geven aan de volgende patiënt. Een unit kun je in de tuin plaatsen en na 3 jaar gewoon bij de volgende in de tuin zetten. De kosten moet je niet aan de patiënt relateren maar aan de levensduur van het hulpmiddel.
Wonen en armoedebestrijding zijn voor mij de belangrijkste thema's voor de aankomende periode.Klimaat is zeker belangrijk maar ik denk dat er op dit moment meer behoefte is aan woningen dan aan een vervallen parkeerplaats voor groen.Het verschil tussen rijk en arm wordt steeds groter. Je ziet het zelfs aan de bouwprojecten in de stad. In Noord (behalve presikhaaf) worden bijna geen sociale of betaalbare woningen gerealiseerd. In Zuid wordt één van de weinige groene stukjes (Monchyplein) vol gegooid met sociale of betaalbare woningen. Noord is groen, Zuid wordt steeds grijzer (door de stenen).
Woningbouw
Woningen bouwen voor ouderen.Doorstroming bevorderen.
wordt het eens een keer eens zonder geruzie
Wordt toch niets mee gedaan
Ze luisteren toch niet
Zet er eens SAMEN de schouders onder. Stap over politieke verschillen heen.
Zet groen niet altijd helemaal bovenaan maar maak echt integrale plannen. Laat wethouders over eigen portefeuille heen kijken. Maak niet alles kapot voor ondernemers, deze heb je ook nodig voor een stad in balans.
Zet in op arme wijken, investeer in onderwijs
zet in op klimaat en leefbaarheid
Zet mensen met uitkeringen aan het werk en ondersteun bij schulden
Zich vooral te richten op de probleemwijken (slecht geïsoleerde huizen) en de mensen die leven in armoede (of geen woning hebben, daklozen / vluchtelingen)
Zie bij bezuiniging, meer doen, minder uitgeven aan rapporten, meer aan doen en actie
zie de vorige vraag!!
Zie vorige vraag
Zit de woningcoöperaties achter de broek met echte keiharde afspraken. Ze beloven veel , maar doen weinig concreets

Zodra de zorg, het onderwijs, werkgelegenheid en beachikbaarheid van woningen ruim voldoende is, krijg je een samenleving die klaar is voor de toekomst én het heden, waarbij de rest daarna (vanzelf) kan volgen.
zoek de synergie tussen de beleidsterreinen
Zoek met de verschillende politieke partijen en bedrijven naar de overeenkomstige of bindende factoren op deze gebieden en ga daar samen mee aan de slag.
zolang er armoede of weinig te besteden is , kan niet iedereen van cultuur genieten, dus dit eerst aanpakken.
zorg dat Arnhem beter bereikbaar wordt, ga samen met provinciale en landelijke overheid de files rondom Arnhem aanpakken.
Zorg dat Arnhem een nog mooier wordt, zodat de Arnhemmer trots is zijn stad, en er zorg voor draagt dat het zo blijft
Zorg dat Arnhem veel bereikbaarder wordt. Er hoeft maar iets in de omgeving Arnhem te gebeuren en heel Arnhem staat vast. Dit kan toch niet voor een "grote" stad!
zorg dat bewoners zich ook meer verantwoordelijk voelen voor hun eigen daden: meer zelf redzaam worden en aanpakken naar mogelijkheden. Iedereen draagt bij aan de stad (niet alleen financieel) maar ook naar inzet
zorg dat de minder bedeelden mee kunnen draaien in de samenleving
Zorg dat de stad schoon, heel en veilig is
Zorg dat de verdeling van woningen er niet voor zorgt dat de achterstandswijken veranderen in getto's. Het huidige systeem draagt bij aan achteruitgang, omdat je alle lage inkomens bij elkaar zet. De overheid moet beseffen dat hoogopgeleiden in sociale huurwoningen en lagere inkomens in de duurdere huurtoeslagwoningen wel zorgen voor een betere verdeling van je inwoners. En een betere doorstroom. Deze twee soorten huurders kunnen nu geen kant op en zullen dus niet verhuizen, omdat ze er op achteruit gaan in woongenot.
Zorg dat er een minder groot verschil komt tussen arm en rijk onder de bevolking van Arnhem
zorg dat er in ieder geval niet bezuinigd wordt op deze thema's en verdeel de beschikbare budgetten goed over de verschillende belangrijke thema's
Zorg dat het gemeentebestuur gemeenteraad er voor de burgers komt en niet hun eigen zaakjes via de gemeente raad uitspelen.
zorg dat het leefbaar en inclusief blijft
Zorg dat je echte deskundigheid in het ambtenaren apparaat op orde brengt en houdt. Je fundament is de deskundigheid, zonder fundament geen stevig huis.
Zorg dat maatregelen nivellerend werken en in alle gevallen: de vervuiler betaalt.
Zorg dat mensen met concrete zaken aan de slag kunnen om een positieve toekomst met of zichzelf of met een ondernemen kunnen gaan opbouwen in de stad.
Zorg dat mensen verdraagzaam worden en iedereen in zijn/haar eigen waarde laat. Je mag verschillend zijn!
Zorg dat we trots zijn op onze stad en daarnaast, zorg dat we opvallen. Ik zie de verloedering en verwaarlozing in de binnenstad toenemen. Veel panden staan leeg en de mensen zien er onverzorgd uit.
Zorg voor betere handhaving van de bestaande regels en afspraken. Neem actiever de regie in de woningbouwopgave en faciliteer snel nieuwe initiatieven daarvoor. Probeer lange termijn te denken en steek daar energie in, in plaats van symboolpolitiek en korte termijn populisme.
Zorg voor consequent hanteren van een goede visie en blijf uit handen van partijen die slechts uitzijn op winst, zoals projectontwikkelaars. Luister ECHT naar wat de burgers willen.
Zorg voor draagvlak bij grote veranderingen. Bij bezuinigingen eerst kijken naar onnodige kosten in de procesgang en niet de voorzieningen. Stel de burger centraal, kan iedereen meedoen?
Zorg voor draagvlak binnen de doelgroep. Men moet wel echt met de maatregelen geholpen zijn.

Zorg voor een beter ondernemers klimaat, zodat er meer banen ontstaan, en mensen zich zelf kunnen bedruipen. Dat is beter dan mensen aan het infuus van subsidies, voedselbanken of andere armoede-bestrijding. Maak mensen weerbaar en zelfstandig ipv ze afhankelijk te maken.
Zorg voor een bredere samenhang door de initiatieven die er zijn goed te ondersteunen, zonder de hele zware lasten van verantwoording, door bv de boekhouding onder te brengen bij een share service centrum, wat het ook werkelijk kan en doet,
Zorg voor een positieve prikkel om gedrag van inwoners te veranderen. Geef bijvoorbeeld docenten, politie, verpleegkundigen gratis gas en Electra. Dat is aantrekkelijk voor de werkgelegenheid voor deze super belangrijke thema's (onderwijs, gezondheid, veiligheid).
Zorg voor gezonde en goede schoolgebouwen, zorg dat er alleen gezond eten te koop is in schoolkantines
Zorg voor voldoende handhavers, en geef handhavers meer bevoegdheden.Treed daadwerkelijk op tegen deze wanorde in de maatschappij.
zorg voor voldoende parkeerplaatsen ivm werken want het geeft mensen meet vrijheid om bv in ploegendienst buiten de stad meer te kunnen werken zodat men voldoende geld heeft om te leven. Stop al die eeuwige zeer kostbare pilots en projecten en externe bureaus wiens adviezen kant noch wal raken en zo de prullenbak in kunnen. Ga met alle Arnhemmers in gesprek , ook de niet dominante die meerderheid zijn, stop de vreselijke dictatoriale censuur die iedereen bang maakt om nog deel te nemen en laat ons allemaal vrij spreken!!! Dit is bijna de helft van de stad die nu niet mee mag praten, die zich af aan het scheiden is omdat ze door jullie geen keuze meer hebben, er mag van jullie maar een verhaallijn zijn terwijl wij juist fantastische ideeën hebben die wel zinvol zijn, en gebaseerd zijn op de grondwet namelijk dat iedereen mag doen, terwijl jullie beleid een richting is, opgelegd is en iedereen die anders denkt buiten sluit. Als jullie opletten zie je dat iedereen die maar kan de stad uitvlucht!!!
Zorg voor zichtbaarheid op straat en geef boa's/politie etc meer bevoegdheden
Zorgdragen voor evenwichtig beleid.
zorgen dat de financiën en middelen op de juiste plaats komen en controleren
Zorgen dat het geld goed terecht komt.Letten op oneigenlijk gebruik
zorgen voor uitvoering ervan op korte termijn en met eenconcreet plan van aanpak, zonder eindeloze discussies over de inhoud en allerlei commissies
Zorgvuldige afweging maken, die ook nogeens binnen het budget vallen en de I Wonersh niet onnodig met belastingverhogingen opzadelen.

9 Heeft u nog een advies voor het college als het gaat om de opvang van kwetsbare inwoners en/of de spreiding van betaalbare en dure woningen over de stad?

Wees transparant op alle feiten. Als er, ondanks zorgvuldige planning en participatie, overlast is acteer snel en direct. Verleen geen tijdelijke vergunningen als smeerolie. Wees duidelijk en schuif niet door naar de toekomst. Pak overlastgevers hard aan. Kortom: wees een betrouwbare overheid voor iedereen, nu en straks.
Iet alleen inArnhem-Zuid. Ook in de zogenaamde betere wijken kan meer opvang plaats vinden
Naast meer duurdere woningen in de "arme" wijken te bouwen ook meer sociale woningbouw in de duurdere wijken zoals de Hoogkamp etc.
...ik vraag mij af hoe in bijvoorbeeld de wijken Alteveer, Hoogkamp, Molenbeke, Angerenstein dit soort opvang gerealiseerd zou kunnen worden: worden er daarvoor woningen gekocht door zorginstellingen, de gemeente, ...?
Kwetsbare' inwoners spreiden klinkt sympathiek, maar dat is het niet omdat je veilige wijken onveiliger maakt. Dit moet sowieso altijd maatwerk zijn omdat niet iedere 'kwetsbare' hetzelfde is. Jezelf een doel stellen of quota opleggen zou heel onverstandig zijn. Wat woningen betreft: bouw betaalbare koopwoningen voor Arnhemmers overal door de stad. Dan neemt de welvaart vanzelf toe.
Aan bestaande bouw is niet veel te veranderen, zorg dat in de nieuwbouw afstemming komt

Aan de slag, en start dan in de DURE wijken! Geen betaalbare woningen slopen zodat er midden en hoog segment voor in de plek kan komen maar andersom denken!
Aankoopbeleid van woningen aanscherpen. Er moet een binding met de stad zijn. Wonen in Arnhem en werken in de Randstad is een combinatie die niet meer zou moeten kunnen.
ADoor falend beleid van vele jaren van de overheid zijn er teveel kwetsbare personen in onze stad die ervoor zorgen dat de veiligheid en leefbaarheid in de stad onder druk komen te staan. politie heeft er een hoofdtaak aan. We zullen weer meer moeten investeren aan preventie. Een goed initiatief was het op maat kwijtschelden van schulden. Daarmee voorkom je dat mensen zodanig in de problemen komen, dat zij als maar verder in de vernieling geraken.
Advies over opvang voor kwetsbare inwoners? Sorry hoor: maar als ik alleen hier in de wijk Vredenburg kijk wat er allemaal opgevangen word! Asielzoekers, drugsverslaafden, moeilijk opvoedbare kinderen, woonwagenbewoners. Ouderen mogen het zelf oplossen, en mijn kinderen zijn verplicht om te sparen voor een koopwoning, omdat ze voor verhuur niet meer in aanmerking komen! Voorlopig tot 30 jaar wonen ze nog thuis.. En dan moet ik advies geven? Nou, zet maar een rem op de opvang! En als ik dan kijk hoeveel ruimte er nog is in Arnhem-Noord.. Ga daar bouwen... En maak het betaalbaar. Bied oudere, alleenstaande woninghuurders die een eensgezinswoning hebben, een vergelijkbare woning aan, die kleiner is. Er kan dan weer een gezin in dat vrij gekomen huis komen..Arnhem-Noord zitten zoveel oudere huurders, die alleen in een 1-gezinswoning wonen.. Maar die heel graag kleiner zouden willen wonen.. Is dat niet wat jullie willen? Bied die mensen dan een alternatief
Advies over spreiding: moeilijk en moeizaamâ€¦.
afhankelijk van het soort kwetsbare inwoners. meer kleine spreidingen in plaats van 1 grote plek
Alert bliven
Alle mensen zijn mensen, de kwetsbare verdienen extra aandacht
Alle nieuwbouw in het centrum is peperduur en veel grotere woningen en er is nergens rekening gehouden met de oa.kwetsbare groep die er eerst ook woonde . B.v.Ouderen horen ook bij de kwetsbare groep. Dus minder de projectontwikkelaar die de grond heeft gekocht van de gemeente laten beslissen. Maar als gemeente kijken waar behoeft aan is.
Alleen kleinschalige opvanglocaties in wijken.
Alleen voor de allermoeilijkste gevallen is het verstandig om deze een plek te geven waar ze hun gang kunnen gaan zonder voor al te veel overlast te zorgen. Voor de rest geldt dat een diverse samenstelling van een wijk heel goed is voor de leefbaarheid, respect voor anderen bevordert.
Alles willen verdelen en nivelleren is een onmogelijke opdracht. Spreiden wat kan en op korte termijn haalbaar is
Als de gemeente niet de grondeigenaar is, verplicht projectontwikkelaars dan een percentage sociale huur te bouwen. Spreek ons allen aan op het creëren van gelijke kansen.
als dure woningen omringd worden door veel goedkopere of huurwoningen, zullen de bewoners van deze dure woningen weggaan
Als er een opvang in een wijk gepland wordt mensen uitnodigen om op een andere plek te gaan kijken waar het goed loopt in overleg met de bewoners natuurlijk
Als er in een wijk woningen bij komen, laat dit dan betaalbare woningen zijn.
Als het gaat om kwetsbare inwoners die waarschijnlijk tot overlast gaan zorgen, zorg dan voor een plek met enige afstand tot andere inwoners. Voorkom geluidsoverlast. Geen psychisch kwetsbare inwoners bij coffeeshops plaatsen.
Als je een stad van het begin opnieuw kon opbouwen zou dat een goed streven zijn, maar je hebt nu eenmaal wijken met dure woningen en wijken met goedkopere woningen. Daar valt weinig meer aan te doen
Als je mensen veel laat betalen voor een huis , moet je ze niet enorm opzadelen met veel ellende om hun heen.
Als je zorgt voor een verdeling van dure en betaalbare woningen, krijg je misschien meer een schoffie wijk, maar trekt het hogere inkomens wel meer aan omdat deze gebieden veiliger aanvoelen

Als met kwetsbaren wordt bedoeld mensen die zich lastiger op een sociaal acceptabele wijze weten te gedragen dan is het belangrijk hiervoor duidelijke kaders te scheppen. Wijkagenten zouden hierin een belangrijkere rol in kunnen spelen. Inzet hiervan wordt nu altijd aan crimineel gedrag gekoppeld, terwijl het sociale aspect steeds meer naar de achtergrond verdwijnt. Onveiligheid is meestal de grootste boosdoener als het gaat om minder woonplezier. Onafhankelijk van de persoon.
Altijd de buurt goed betrekken, dan krijg je de minste weerstand
Arnhem kent genoeg moeilijke groepen en relatief te weinig inwoners met een beter inkomen. Kwetsbare inwoners zouden veel meer naar de randgemeenten verspreid moeten worden. Daar zitten weinig kwetsbaren en vluchtelingen. Arnhem moet niet veel meer binnenhalen. Normeer versterkt verdeeldheid.
Arnhem moet mi een eigen restrictief beleid voeren over de opvang van asielzoekers. Niet alles accepteren van de centrale overheid. Nederland is echt vol.
Arnhem zuid heeft veel opvang. Nu Arnhem noord aan zet. Bijv de paasberg
begeleid de kwetsbare inwoners goed zodat het geen probleem in de wijk wordt
begeleid deze mensen en als ze niet meewerken en zich aanpassen dan sancties toepassen
Begeleid deze mensen optimaal en laat ze niet in de steek.
begeleid die kwetsbare inwoners dan ook goed en treedt op als er illigale praktijken plaatsvinden
Begeleid wonen spreiden over de stad. De gemeente gaat (helaas) niet over de betaalbaarheid van woningen. Als een wijk interessanter wordt gevonden gaan de prijzen omhoog
Begin er een keer aan ipv er steeds over te praten
Begin weer een eigen woningbedrijf om goede sociale huur te kunnen financieren.
Behandel alle wijken gelijk, hou niet alleen de dure wijken leefbaar!
Behoud wat sterk is (wijken als de Hoogkamp en de Burgemeesterswijk). Dus geen goedkope woningen bouwen in die wijken. Met zeer beperkte mate opvang van kwetsbare inwoners in die wijken.
Bekijk dit thema regionaal. Bekijk het ook vanuit de huidige bewoners. Kwetsbare inwoners klinkt erg gezien vanuit deze personen. Maar goed iedereen verdiend een kans. Dat heeft de hoofdzaak. Maar je kan er ook over nadenken of je potentieel risicovolle mensen op plekken bij scholen plaats.
Belangrijk dat we weer wat meer door elkaar leven en daarom ook oog voor elkaar hebben/met elkaars situatie in aanraking komen. Polarisatie ontstaat als je in een wijk woont met alleen meer hele dure koopwoningen en de ander in een wijk met sociale huur. Dan ontstaan gescheiden werelden die elkaar niet meer kunnen vinden.
Belangrijk is dat rekening moet worden gehouden met de behoefte van de kwetsbare mensen. Sommige zullen meer behoefte hebben aan reuring, andere meer aan een rustige omgeving. Sommige zullen graag met verwanten in de omgeving zitten, anderen juist geintergreerd in een gemixte omgeving.
Bemoei je niet te veel met de prijsontwikkeling. Houdt op het spreiden. Daarmee maak je meer kapot dan lief is.
Benader het praktisch. Mooi als streven maar het is belangrijker om door te pakken.
benut kansen die zich voordoen en investeer daarin
Beperk je niet in de bestaande financiële en beleids -kaders. Durf werkelijk vraaggerichte oplossingen te zoeken en te vinden, voor wat kwetsbare mede inwoners nodig hebben en ondersteun in wijken actieve en betrokken bewoners die buiten alle kaders hun bijdrage willen leveren. Het belonen van gezonde en gezondmakende krachten in wijken levert uiteindelijk meer maatschappelijk en financieel rendement op dan de kortzichtige probleem georienteerde aanpak waar voor te vaak voor wordt gekozen. Durf te besturen!
betaalbare en dure woningenbewoners mengen niet, zinloze exercitie. Komt bevoogdend over
betaalbare woningbouw vergt ook investeren in kwaliteit daarvan - bijvoorbeeld voldoende groen in de omgeving
Betaalbare woningen is een landelijk probleem. Maar de stad kan hierop reageren door te zorgen voor goede woningen voor de lagere inkomensniveaus.

Betaalbare woningen kun je bouwen in leegstaande kantoren. Ga svp niet van de stad één grote eenheidsworst maken. We hebben een paar hele mooie wijken en heel veel lelijke wijken. De stad wordt niet gemiddeld mooier als we de mooie wijken lelijker maken.
Beter bij elkaar kunnen dan beter begeleid worden
Betere begeleiding voor Kwetsbare inwoners.
Betere controle over kwetsbare
Betere mix sociale huurwoningen/duurdere ningen in achterstandswijk.
Betere spreiding over de wijken. Betere zichtbaarheid/bereikbaarheid van politie
Betere spreiding van dure en betaalbare woningen heeft positieve invloed op veel thema's
Betere verdeling
Betrek bewoners al in een zeer vroeg stadium bij plannenmakerij
Betrek bewoners van te voren en neem maatregelen tegen mogelijk overlast
Betrek er de wijkbewoners bij en informeer ze niet pas als de beslissingen al zijn genomen
Betrek tijdig de omgeving er bij
Bewoners in een wijk al heel vroeg meenemen en mee laten beslissen!
Bezuinigen op geestelijke gezondheid betekent nu verplaatsen van het probleem naar de verhuurders, buren en politie.
Biedt meer opvang in sterke (duurdere) wijken. Maak een goed gemotiveerd en duidelijk verdeelplan (met de nodige flexibiliteit) over de spreiding, biedt inspraak en leg het vast zodat iedereen weet waar hij/zij aan toe is.
Bij het huisvesten van kwetsbare mensen moet de sociale begeleiding op orde zijn en geen overlast veroorzaken.
Bij meer kwetsbare mensen in de wijk moet er dan ook voldoende hulpverlening zijn om dit in banen te leiden
Bij nieuwbouw van huizen is het belangrijk om te kijken waar in de stad Arnhem vooral behoefte aan is qua woningen. Dit is belangrijker dat de spreiding in de wijken. In sommige gebieden van Arnhem is de grond duurder, huizen worden hierdoor ook duurder. Lastig om hier goedkope woningen te bouwen.
Bij opvang van kwetsbare inwoners moet er langdurig begeleiding zijn, en aandacht voor de buren inde straat.
Bij spreiding van betaalbare en dure woningen over de stad lopen we het risico dat in de oude wijken waar prachtige historische panden staan, deze in verval raken door dat bewoners niet in staat zijn het onderhoud te bekostigen of verhuurders dit niet nodig vinden. Zonde van het aanzicht van de stad.Opvang van kwetsbare inwoners zou meer onderdeel moeten zijn van een wijk zodat de inwoners ook betrokken zijn met de kwetsbare en elkaar helpen waar nodig (of meer aandacht voor initiatieven die hierin al bestaan)
bijaardehuis bouwe en ook voor kwetsebaar personen.
Binnenstad heeft teveel dure woningen en de huurwoningen lopen achteruit qua verduurzamen/isolatie. Ouderenhofjes zien we nog steeds niet.
Blijf betrokken als gemeente bij de kwetsbare inwoner en zorg dat inburging en integratie handen en voeten krijgt en de buurt ook echt wordt betrokken. Geen wegkijken bij onaangepast gedrag onder mom van cultuur verschillen.
Blijf niet hangen in beleid. Durf maatwerk te leveren als dat zorgt dat een ontwikkeling van de grond komt. Op braakliggende grond kan niemand wonen, omarm een partij die risico durft te dragen.
Blijf niet pushen tegen beter weten in.Of dicteer en wijs plaatsen aan.
blijven investeren, niet erop bezuinigen, vluchtelingen etc. is een blijvend aandachtspunt

Blijven proberen zou ik zeggen. Ik snap dat het lastig is. Alles draait om geld. De mensen die geld hebben vinden het in de regel niet fijn om mensen van een ander milieu in de buurt te hebben. Ze hebben ook geld op procedures te starten. Bovendien is geld macht. Dan hebben we het nog maar niet over de woningbouwverenigingen....en dan het landelijk beleid. Fijn echter dat men de mensen hun mening vraagt. Is het geen valse hoop wekken? Hier op Presikhaaf wordt er ook gereorganiseerd. Wij hebben zogenaamde inspraak. Maar de plannen waren n.l. al mooi gepresenteerd. Meer hoogbouw! Het is al niet zo'n fraaie wijk, hoogbouw! Ook Güven de supermarkt die ons veel overlast geeft (loszwerfend afval, parkeeroverlast van de mensen die van ver komen, ook buitenland, de eigenaar die alle andere winkeliers heeft opgekocht en als enige is overgebleven) wij als bewoners zitten er niet op te wachten. Wij geven onze erfenissen door en krijgen dan vervolgens van de nieuwe projectmanager (ook weer zoiets) te horen dat Güven een belangrijke bijdrage levert aan de wijk, niet dus! Wij willen Güven weg, samen met de overlast die het verkeer bezorgd. Wij wijkbewoners lopen naar het winkelcentrum. Hoezo inspraak? Hoezo weer een nieuwe projectmanager? Die beste man gaf aan dat Güven een andere plek wil in de wijk en dat het goed is dat zo'n iemand wil investeren. Er was nog een tekort en het kwam goed uit. Dit is nu precies wat het is. Het gaat hier niet om de inwoners, maar om het geld! (waar het geld ook vandaan komt, want dan is het cirkeltje weer rond. Je mag het niet hardop zeggen, maar wij bewoners weten het wel. Waar de banken moeten meewerken aan bepaalde transacties, is dit nog weer een mooie manier...)
Bouw gemengde wijken
Bouw kleinere appartementen in laagbouw, waar voor starters, studenten en senioren plek is. Zo creëer je doorstroom. Vooral geen kantoren meer.
Bouw meer sociale huur woningen
bouw oude kantoorpanden om voor sociale woningen.Verplicht projectontwikkelaars tot een betere verdeling (geen oneindig winstbejag)Laat kwetsbare mensen in kleine groepen samenwonen (incl. begeleiding)
Bouw senior vriendelijk (b.v Knarrenhof) zodat ouderen fatsoenlijk kunnen wonen en hun grote gezinswoning kunnen verruilen
bouwen
Burgemeesterswijk en Hoogkamp volledig blanke wijkwn, dat kan echt niet meer anno 2023! Er moet opvang asielzoekers komen in deze wijken, locatie Limburg Stirum school bijvoorbeeld en veel meer migranten huisvesten in de,e wijk, hoogste prioriteit
Cave: mensen willen sociale coherentie binnen hun eigen groep. Zoveel mogelijk spreiden gaat de eigenheid in vele opzichten van de diverse wijken tegen. Dat moet je mi niet willen.
Centreren lijkt mij efficienter en dus beter voir de betrokkenen en goedkoper
College moet zorgen dat er voor ieder betaalbare woningen zijn
communiceer met de buurt als er kwetsbare inwoners ergens komen te wonen.
Communiceer over projecten over succesvolle integratie. (Bijv ter Apel bewoners niet zo negatief nu, als toen een azc aangekondigd werd)
daar heb ik geen verstand van
Daar heb ik zeker een mening over. Ik vind spreiding van zwakke en sterke schouders zeer belangrijk. Wanneer je in een wijk alleen maar zwakke schouders /kwetsbare inwoners plaatst zullen de sterke schouders sterkere inwoners op den duur vertrekken naar een ander wijkdeel/plaats en vervolgens komen er nog meer zwakkere schouders bij elkaar te wonen.
Daar is door Min.Dales een herstelplan opgestart voor het verbeteren van de wijken
Dat er goed gekeken moet worden of er geen scholen in de omgeving van de opvangplaatsen zijn.Wat me opvalt is dat veel opvanglocaties ook in de overlast wijken komen te staan en niet in een wijk met dure koopwoningen.
Dat er verschil bestaat in rijkdom dat resulteert in verschil van wonen is niet perse erg. Het is belangrijk dat het college een goede basis legt t.a.v. kansgelijkheid (lees onderwijs voor iedereen optimaal).
Dat gaat alleen goed als er adequate en permanente begeleiding aanwezig is.

Dat is een rare gedachten kronkel, deze hele stelling is achterlijk. Ieder mens is uniek en iedere mens kan kwetsbaar en krachtig zijn soms tegelijkertijd. Mensen hebben behoefte aan erkenning en herkenning en zoeken dus hun eigen lotgenoten op of mensen die hun begrijpen en empathie kennen. En daar vinden ze houvast en wisselen ze uit want iedereen kan van elkaar leren, in ruimte van woord en vrijheid. Niemand heeft behoefte aan een hijgende hulpverleners over hem/haar heen, integendeel dat maakt mensen kapot. Wat we vooral nodig hebben is empathie en nederigheid, wie denk je wel dat je bent om boven anderen "kwetsbaren "te gaan staan. Misschien moet ben jij wel de stakker ! Denk daar maar eens over na. De woningbouw is onbetaalbaar, functioneert niet en heeft kapot hoge drempels , dan liever nog zorg goed voor de Nederlandse goede ondernemers en huisjes melkerts want die zijn op dit moment veel socialer. En zorg dat Nederlandse bedrijven er weer komen, bakker, boer, slager etc zodat we weer een samenleving krijgen en bank kantoren open en in de buurt zodat oma weer met haar kleinzoon een spaarbank boekje kan openen en de kleintjes weer leren sparen . En niet gokken met onze pensioenen he daar hebben we veel te hard voor gewerkt. Nou er nog veel meer maar daar houd ik het even bij
De begeleiding is belangrijk: zoveel van de kwetsbare inwoners als van inwoners met mogelijk weerstand.Het leefklimaat moet gelijk blijven: de kwetsbare inwoners moeten erop vooruit gaan, maar de anderen moeten er niet op achteruit gaan. Dat zou toch moeten kunnen?
De betaalbare woningen zijn vaak ook de meest slecht onderhouden woningen of niet aangepast op de normen van deze tijd qua woonbelasting. De contrasten zijn te groot met de duurdere woningen.
De diversiteit in wijken miet vooral wel blijven, geen eenheidsworst nastreven!
De gedwongen integratie van "arm" en "rijk" door middel van de woningbouw werkt niet (ik zie ook niet waarom je het zou moeten willen) en leidt slecht tot verpaupering van wijken. Het is m.i. beter om (via de landelijke politiek) te komen tot een rechtvaardiger verdeling van inkomen en werk, zodat ook aan de onderkant normaal toegang tot de woningmarkt kunnen krijgen.Het probleem van de opvang van kwetsbare inwoners is m.i. niet de opvang zelf, maar het gebrek aan adequate hulp aan die kwetsbare mensen die dan vervolgens vanuit die opvang wordt aangeboden, waardoor mensen op straat komen te zwerven en daar overlast veroorzaken terwijl handhaving uitblijft. Het zijn dus (vaak landelijke) politieke keuzes die het probleem hebben veroorzaakt en verhinderen dat het op een passende wijze wordt opgelost.
De hoeveelheid aan betaalbare woningen is belangrijk dan dat dit goed verspeid is.
De huiseigenaren aanpakken die veel te veel huur vragen./ontvangen
De kwetsbare inwoners kunnen nu eindelijk naar de hoogkamp de paasberg en de ander vilawijken de krtachtwijken zitten overvol met kwetsbare inwoners
De kwetsbare inwoners moeten een goede opvang krijgen, anders alleen overlast in de wijk.
de kwetsbare/ psychiatrische inwoners een vaste mogelijk gesloten woonplek met basis voorwaarden aanbieden/verplichten.
De maakbare samenleving bestaat niet. Ondersteun de zwakkere in de samenleving waar hij zich thuis voelt.
De markt (vastgoedondernemers) vragen hier op in te spelen. Grond ter beschikking stellen aan zij dit dit ook doen.
De nood is zo groot, dat het weinig zin heeft om de opvang perse te willen spreiden over "duurdere" wijken. Dure grond, plaatsgebrek en veel juridische bezwaren belemmeren de opvang hier teveel. Juist het "upgraden" van zwakkere wijken werkt veel effectiever en sneller. Doelmatigheid is helaas veel belangrijker nu dan rechtvaardigheid.
De opvang van kwetsbare inwoners moet gepaard gaan met het oplossen van de problemen van deze groep mensen. Je kunt mensen wel een tijdelijk onderdak bieden maar als je daarmee het structurele probleem niet aanpakt dan zitten de mensen binnen de kortste keren weer in de penarie. Daarnaast zal er ook meer in de noord kant van de stad moeten worden ontwikkeld. Denk aan de oude leger kazernes die leeg staan (dacht ik gelezen te hebben). Daar kun je aardig mooie dingen mee doen.

De opvang van kwetsbare inwoners zou juist zoveel mogelijk gecentraliseerd moeten zijn (uiteraard niet in woonwijken), zodat de problemen die dit met zich meebrengt, beperkt blijft tot een klein deel van de stad, en niet over de hele stad worden verspreid.Daarnaast zouden ook betaalbare en dure woningen juist zoveel mogelijk gescheiden moeten zijn. Hiermee voorkom je een 'Flodder-effect'.
De opvang van kwetsbare personen is nu geconcentreerd in een aantal wijken, waardoor daar regelmatig sprake is van grote overlast. Dit zou echt meer gespreid moeten worden.
de opvang van mensen moet wel goed begeleid worden. Geen getto's creëren en zorgen dat mensen niet verloren lopen of teveel zelf hun weg moeten zoeken als dat niet lukt. Het opbouwen van binding met de wijk is daarbij voorwaardelijk en een aandachtspunt
De realiteit is dat de woningvoorraad in een wijk maar mondjesmaat verandert. Als in een wijk als de Geitenkamp veel betaalbare woningen staan duurt jaren voor je daar een substantieel aantal duurdere woningen hebt geplaatst. Ik denk dat het vooral belangrijk is te zorgen dat er woningen voor starters en senioren so wie so bijkomen. Met dogma's over een evenwichtige verdeling per wijk lukt dat niet.
De spreiding van kwetsbare inwoners over de stad is goed, maar het mag niet lijden tot overlast in de vorm van dronkaards en junks op de straat. Dit hebben wij helaas wel in Vredenburg gezien de laatste jaren.
De spreiding van kwetsbare inwoners: zorg voor achtervang. Hen een plek aanbieden is een, maar denk na over de follow-up. Wonen is een werkwoord :-) dus een goede, constante samenwerking met hulpverlening is een must. Dat is een 'contract' wat je m.i. zou moeten aan gaan met inwoner, gemeente en hulpverleners.
de stad heeft vanzelfsprekend behoefte aan betaalbaar wonen
De stad moet ook interessant worden / blijven voor niet-kwetsbare inwoners om zicht te vestigen dus kwetsbare wijken verbeteren ipv goede wijken verslechteren.
De verdeling moet evenwichtig zijn, maar dat betekent niet per definitie overal gelijk. Ook de kwetsbare inwoners moeten zich veilig voelen in de wijk.
De verhouding betaalbare/dure woningen hangt sterk samen met de plek: in een groene omgeving zijn woningen daardoor automatisch duurder. Het streven naar een balans tussen betaalbaar/duur moet hierom geen doel op zich zijn. Door per wijk/buurt te kijken wat een reële verhouding is ontstaan de meest natuurlijke en logische oplossingen.
De vraag is of spreiding leidt tot kansenverbetering. Ik denk dat dat niet in alle gevallen zo uit pakt.
De vraag zou moeten zijn, hoeveel kwetsbare inwoners kan een gemeente aan en hoeveel kunnen de ondersteunende instanties aan die deze mensen helpen? Persoonlijk is mijn indruk dat het percentage kwetsbare inwoners rap omhoog gaat zonder goede steun, begeleiding of controle. Dit heeft een negatieve impact op de gemeente als geheel en alle inwoners. Ik zou hoog inzetten op het voorzien van de juiste steun voor deze kwetsbare inwoners en ook een maximum aantal bepalen die de gemeente redelijkerwijs aankan.
De wet biedt niet veel ruimte om spreiding af te dwingen c.q op te leggen. Dus is spreiding bij nieuwbouwprojecten het meest kansrijk.
de wethouder denk dat hij/zij kan spreiden maar dat lukt niet
De wijken in deze stad zijn behoorlijk verdeeld onder de sociale huurwoningen wijken en de koopwoningen gedeelten en wijken. Ik zou liever meer diversiteit willen zien. Ook meer dingen door elkaar zien zoals mooie woningen, kinderboerderij ect door elkaar. Ik denk dat een woonwijk meer zou opfleuren met meer inhoudelijke diversiteit.
Definieer eerst eens "kwetsbaar" Wat is dan "opvang"? Zorg dat je de kwetsbaren kunt monitoren. Als je ze verspreid over de gehele stad raak je controle en invloed kwijt.Spreiding van verschillende huizen over stad brengt automatisch vermenging van (sociale) culturen. Dit kán een obstakel zijn voor de huizenkopers van de dure woningen

Definitie van betaalbaar wonen dient aangepast te worden. We wonen nu massaal veel te groot. Een-gezin-woningen worden bezet door alleenstaanden, ouderen blijven wonen in grote huizen, omdat er geen plek is in verzorgingstehuizen, projectontwikkelaars en aannemers blijven inzetten op grote twee-onder-één-kap en vrijstaande woningen, daar waar tiny houses kunnen staan. Ombouwen van kantoorpanden naar kleine appartementen. Optoppen van kantoorgebouwen. In tweeën delen van grotere huizen.Kwetsbare inwoners zijn er in twee categorieën. Zij die door externe omstandigheden kwetsbaar geworden zijn en zij die door gedrag menen kwetsbaar te zijn, maar feitelijk zelf de bron van hun ellende zijn. Deze laatste groep dient niet gepamperd te worden, maar aangepakt. Mensen in de eerste groep dienen veilig en rustig te kunnen wonen, zodat herstel kan volgen of een fijne plek verworven kan worden.
Definitie van kwetsbare bewoners blijft is erg vaag. Duurdere woningen verspreid je niet over de stad alleen maar bouw van duurdere woningen kun je beïnvloeden.
Denk dat het belangrijk is dat er nog wat enclaves in de stad zijn die min of meer veilig en daarom bewoonbaar zijn mede gelet op het feit dat Arnhem een top criminele stad is waar geen enkele weerstand aan geboden wordt
Denk na over de vergrijzing, volgens mij duurt het 15 jaar voordat woningbouwprojecten zijn afgerond: dan loopt dat niet synchroon
Des te kwetsbaarder een wijk, te minder kwetsbare opvang.
Deze moeten maar in de duurdere wijken, De laffe mensen in de duurdere woningen/wijken willen geen asielzoekerscentrum, geen kwetsbare mensen in hun wijk, dan worden hun huizen minder waard, zeggen ze zelf!!! Waar is de menselijkheid bij deze mensen/ in deze wijken??? Doe daar wat aan/ ook voor de toekomst!!
Dit betekend dus ook in de burgemeesterswijk en verder in de betere wijken..
dit is een niet afdwingbare situatie. ik denk dat je meer onrust hiermee veroorzaakt dan rust en gelijkheid. Een typisch links thema wat gedoemd is te mislukken
Dit zijn twee verschillende discussies die je niet met elkaar moet vermengen. Kwetsbare inwoners is niet erg: maar dan moet de opvang/begeleiding wel goed zijn.
Diverse eerdere onderzoeken wijzen uit dat een meerderheid van de Nederlanders in een woonomgeving met gelijkgestemden woont. Als de omgeving van de wijk teveel verandert en je daardoor minder aansluiting hebt met de inwoners omdat zij in een andere sociale laag/bubbel zitten, dan vertrekken inwoners uit dure woningen naar dure woningen in naastliggende gemeenten. Pas op met het wensdenken dat iedereen graag in een gemengde wijk wil wonen.
Doe eens wat meer je best!
Doe het kleinschalig en verdeel het
Doe weer wat aan niet alleen vergaderingen er over
Door de weerstand van "rijke" wijken heenbreken. Niet tegen laten houden door zware lobby en juridisch gedoe....
Door nieuwbouw probleemverplaatsingVoorbeeld Malburgen naar De Laar WestNieuwbouw niet betaalbaar
Doorstroom bevorderen, o.m. door woningaanpassingen en nieuwbouw
doorzetten....
Draagkracht van de wijk is voorwaarde. Voor spreiding is het belangrijk dat er overal goede basisvoorzieningen zijn en openbaar vervoer is noodzakelijk. Inwoners moeten zich welkom voelen.
duidelijkheid over wat zijn kwetsbare inwoners. Indien noodzakelijk ook en vooral zogenaamde dure wijken, die relatief veel ruimte hebben, hiermee 'belasten'.
Dure woningen mogen beslist minder, dit feit alleen al schept tweedeling!
Dure woningen zijn er al teveel. Meer betaalbare woningen!.Kwetsbare inwoners kun je beter niet teveel spreiden.
Dure woningen zijn veel koopwoningen, niet iedereen wil of kan dit opbrengen.

Durf te kiezen voor gelijke spreiding en durf inwoners met meer geld minder invloed hierin geven.Als je meer gemengd woont zie je als kind ook meer mogelijkheden binnen je bereik liggen die je anders niet ziet.
Duurdere woningen in een bijvoorbeeld een volksbuurt kan leiden tot onevenwichtigheid waarbij het gevoel gaat heersen van "wie betaald, die bepaald". Bijvoorbeeld: een wijk moet gaan meebetalen naar de aanleg van laadpalen terwijl eigenlijk alleen de inwoners van duurdere woningen hier iets aan heeft.
Dwingend bij woningcoöperaties opleggen
Een goed plan voor gelijke spreiding
Een goede mix maakt de verdraagzaamheid groter
Een relatieve kleine groep sociaal zwakkeren in een villawijk of andersom werkt niet. De sociale verschillen moeten niet te groot zijn om door de meerderheid geaccepteerd te worden. Spreiding is heel belangrijk, maar er moet ergens een evenwicht zijn.
Eerst de verhuurders van eenvoudige woningen aanpakken die hun eigendom tegen onwijs hoge huren aanbieden.Misbruik van het woningentekort/
Eigen kinderen kunnen geen huis krijgen, dat gaat onvrede onder de mensen geven
Elke wijk in Arnhem zo goed als gelijk stellen. Dure villa wijken o.a mogen ook meer open staan voor kwetsbare mensen.Komt bij mij niet over. In heel Nederland overigens.
Elke wijk ongeveer naar rato laten opvangen. Zeker bij nieuwbouw meteen incalculeren. Het veel meer als vanzelfsprekend in beleid inpassen.
Er is al voldoende spreiding Richt je op meer leefbaarheid
Er is beperkte bouwcapaciteit en daar waar grond door de gemeente wordt verkocht is de prijs daarvan al de basis voor de prijs van de woning.
Er is veel te veel bezuinigd op geestelijke en lichamelijke gezondheidszorg. Als voldoende zorg voor kwetsbare bewoners in de wijk niet gegarandeerd kan worden, moet eerst de financiëring op orde gebracht worden.
Er lopen veel 'verwarde' mensen rond, er zijn veel daklozen en zwervers. een vrouw slapend in een portiek. daar zou een betere opvang voor mogen komen. en ja, in my backyard zit er al een.
Er mag best verschil zijn in duurdere en minder dure wijken, als deze wijken maar niet te groot worden. Verspreiding door de stad is belangrijk, maar enige verschillen in buurten mogen er best zijn. Geeft karakter aan elke buurt binnen een wijk
Er moet goed gekeken worden naar de plaatsing van kwetsbare inwoners in bepaalde wijken. In wijken waar al veel mensen dicht op elkaar wonen is eerder kans op overlast en gevaarlijke situaties dan in ruimer opgezette wijken.
Er moet meer aan spreiding gedaan worden en niet alles op een enkele wijk aan laten komen.
Er mogen geen taboes zijn.Vermijdt overlast, iedereen heeft recht op woongenot
Er word teveel gekeken naar de stikstof problemen daar lossen we de woningnood niet mee op
Er zal altijd verschil blijven en dat is oké. Het is een illusie om te denken dat deze verschillen altijd overbrugd kunnen worden.
Er zijn meer (betaalbare) woningen nodig maar het is belangrijk dat die nieuwe wijken meet "ziel" hebben. Een pleintje, een bakker, iets te doen, wat ondernemerschap. Nieuwe wijken zijn zo vaak niet leuk om in te zijn.
Er zijn nu veel "slechte" wijken, dit mag meer verdeeld worden waarbij de kwetsbare mensen in de minderheid zijn om zo geen negatieve overhand te krijgen
Er zijn specifieke plekken waar kwetsbare (overlast veroorzakende) inwoners zich regelmatig verzamelen. Steenstaart, Musis Park, Albert Hein. Ik heb hier persoonlijk regelmatig last van en het lijkt niet dat deze inwoners goed verspreid zijn en opgevangen worden.
Er zijn te veel zogenaamd kwetsbaren, de normale werkende man is altijd de sjaak.
er zouden meer activiteiten voor ouderen komen, zoals meer thuisbezoeken aan eenzame ouderen, niet afwachten tot het te laat is maar zelf doem door bijv. meer vrijwilligers in te zetten
Eventuele klachten serieus nemen en/of begeleiding garanderen.

Faciliteer bouwbedrijven die voor mensenmet een minder grote portemonnee bouwen, knap woningen op en houdt ze betaalbaarâ€¦
financier dit ook langjarig, met een bewezen betrouwbare partner, geen cowboys voor de laagte prijs. maak (ambtelijke) ruimte met buurgemeentes voor flexwoningen zodat deze geplaatst kunnen worden rond Arnhem. flexwoningen zouden betaalbaar en te huur moeten zijn, voor alle leeftijden, met een goede juridische basis.
Focus op ernpersoonswoningen (starters, ouderen) ipv eengezinswoningen, combineer wonen, werken en winkelen in een wijk, hanteer sto(m)p principe, transformeer kantoren naar woningen
Ga altijd in overleg met de wijk(raad)
Ga in een wijk praktisch kijken wat haalbaar is. Beslis niet achter een bureau als u/je de wijk niet kent.
Ga op tijd en actief in gesprek met alle betrokkenen. En blijf nog enige tijd betrokken na de nieuwe opvang van kwetsbare inwoners of bouw van voor de wijk 'atypische' woningen. Het integratieproces over en weer gaat vast niet van zelf.
Ga terug naar voor de kanteling van de AWBZ.Meer verpleeg/verzorgingshuizen, opvang van psychische en psyiatrische mensen, ipv overal en nergens ze te vestigen in woonwijken. Bescherm de kwetsbare en daarmee ook de samenleving
Ga uit van wat de wijk wens en volg niet je idealisme
Geef de juiste zorg en begeleiding in kwetsbare mensen minder kwetsbaar te helpen worden. Afhankelijkheid van medicijnen is geen oplossing.
Geef goede voorlichting en betrek de bewoners erbij
Geef mensen een reëel uitzicht op een betaalbare woning.
Geef z.s.m. voorrang aan de uitvoering van de nota m.b.t. scheiding van wonen en zorg!!!!! En daarmee samenhangend: Betaalbare en rolstoel toegankelijke woningen!
Geen dure woningen boven â,¬ 500.000 Veel meer seniorenwoningen in alle wijken zodat oudere wijkbewoners binnen hun eigen wijk kunnen doorstromen.
Geen extremen bij elkaar. Heel rijk en heel arm moeten niet bij elkaar. Maar wel mengen.
Geen kwetsbare groepen zetten in wijken met veel kinderen. Mensen met betaalbare woning gaan graag om met mensen met betaalbare woning. Ga je splitsen, wordt het nog individualistisch
Geen mensen die overlast veroorzaken in woonwijken maar bijelkaar ergens aan de rand van een wijk zodat gewone mensen er geen last van hebben want je lost het probleem niet op als ze tussen gewone mensen wonen
GEMENGD!! Ik woon met veel plezier in een sociale huurflat, ietsje scheef weliswaar maar ben wel een van de weinigen die zelf de hele huur en 50 euro extra betaalt...
Gericht opvangen, hier is zonder overleg met de bewoners een re-integratie woning gemaakt (Hofsingel 47) sindsdien veel drugsoverlast, diefstal en geweldpleging. regelmatig arrestatie teams of invallen daar... plaats dit soort mensen ergens achteraf in een industrieterrein in container woningen o.i.d. er is al genoeg (geluid) overlast in Arnhem van veelal mensen welke ook de Marokkaanse Nationaliteit bezitten.Zorg als gemeente er eerst maar voor dat dit bij de bron aangepakt wordt, al ben ik al bang dat het hier al te laat voor is en dat Arnhem al een kalifaat stad aan het worden is.
Gevarieerd bouwen voor jong en oud
Gewoon GEEN dure woningen erbij. Kwetsbare inwoners oke, maar dan wél begeleid en goed verspreid. Bijv. Niet 16 woonunits met 'kwetsbaren' op 1 kluitje .
goed dat er geen opeenhoping van mensen in 1 wijk zitten...geeft gedoe...wel betekent spreiding dat er goede controle en nazorg nodig is
Goed kijken naar de samenstelling van een wijk en duidelijk maken wie worden bedoeld met kwetsbare inwoners
Goed overleg met deskundigen voor kwetsbare inwoners
Goed uit te laten zoeken door deskundigen, die er verstand van hebben, niet gelijk maar mensen plaatsen in een wijk, dat roept agressie op

Goede balans per wijk tussen koop (hoog/midden/laag-segment) en huur (particulier en sociaal.Daarbij de zogenaamde huisjesmelkers weren , en de slechte verhuurders (geen onderhoud etc) aanpakken.
Goede begeleiding, wekelijks en indien nodig dagelijks, kijken of er een mantelzorger/vrijwilliger in de buurt woont
Goede begeleiding. Handhaaf de geldende regels!!!!
Goede communicatie vooraf, aanspreken van de beter bedeelde op sociaal maatschappelijke verantwoording. Zorgen voor voldoende begeleiding. Zeker in de "GGZ sferen".
Goede en intensieve begeleiding die ook echt ondersteunt en ingrijpt
goede en tijdige voorlichting
Goede informatievoorziening is belangrijk... tevens goede begeleiding voor alle partijen, zowel als voor de cliënt als diens omgeving.
goede opvang en monitoren van wat er gebeurd
goede van te voren info
Goede verdeling op alle fronten. Aandacht voor Arnhem Zuid!!
goede voorlichting en inspraak is hierbij cruciaal.
Groepen apart laten wonen en leven, absoluut geen menning
Grondig verminderen van overbodige gemeenteuitgaven
Hangt er helemaal vanaf wat onder kwetsbare inwoners wordt verstaan. Mensen met een beperking? Ouderen? Vluchtelingen? Moeten in elke wijk kunnen wonen en opgevangen worden en deelnemen aan wat er in de wijk gebeurt.Lastiger vind ik het als mensen overlast veroorzaken, lawaai, vervuiling en daarop niet aanspreekbaar zijn. Zorg voor begeleiding in die gevallen.
Hangt er van af wat onder kwetsbare inwoners wordt verstaanBewoners die allang het contact met de samenleving kwijt zijn en vaak onrust veroorzaken verdienen aandacht en een dak boven hun hoofd maar liever niet in een doorsnee woonwijk
Heb te weinig inzicht over de huidige situatie
Help ze! Wij doen vrijwilligerswerk bij de duif. Sommige situaties zijn echt heel schrijnend. Er zijn mensen bij met echt potentie.
Het beter en eerlijker verdelen over de gehele stad. Ik weet ook dat dat vaak ook moeilijk is
Het blijft helaas vaak bij holle frasen. Er komen geen betaalbare huurwoningen bij in de Burgemeesterswijk, Alteveer, Hoogkamp etc. De opvang van de meest kwetsbare groepen komt altijd in de AGB-wijken terecht. Of aan de rand van de stad, Groningensingel, voormalige Elderhoeve etc.
Het gaat erom wat ,kwetsbaar betekendArm of gehandikapt , of allebei
Het is belangrijk dat kwetsbare inwoners zich thuis voelen in de wijk.
Het is een illusie om dit gezond te spreiden
Het is een schande dat mensen die iets meer verdienen dan het minimum niet in aanmerking komen voor een huurwoning via Volkshuisvesting e.a. De particuliere huurmarkt is onbetaalbaar. Opnieuw: alleenstaanden kunnen geen betaalbaar huis meer vinden. Tenzij ze heel veel geld verdienen. Jonge mensen kunnen geen huis meer vinden. Totaal absurde situatie. Doe er wat aan!
Het is een utopie te denken dat dit gerealiseerd kan worden. Zeker binnen één college-periode. Zet in op haalbare en realistische doelen
Het is helemaal niet verkeerd als in bepaalde buurten en bepaalde wijken meer mensen met een laag inkomen cq grotere zorgvraag wonen, maar zorg dan dat juist op die plekken het aanbod van maatschappelijk werk en zorgverlening aanwezig is. Immerloo is een goed voorbeeld, dat is de snelste sociale lift van de stad. Rijk mensen de helpende hand dan voorkom je overlast en narigheid, maar bezuinig daar niet op op die plekken.
Het is niet alleen de verschillende woningen. Ook de omgeving bv groen en speelruimte
Het is niet erg dat sommige wijken duurder zijn. Echter moet er altijd sociale huur mogelijk zijn en begeleid wonen.

Het is niet sociaal, maar ik heb niet gewerkt om eindelijk een duurder huis te kunnen kopen in een mooi stukje Arnhem om vervolgens de buurt te zien veranderen door dit soort plannen. Daarom geen voorstander.
Het is niet zo dat door het onderbrengen van kwetsbare mensen in goede wijken de wijk de kwetsbare mensen optrekt, maar de kwetsbare mensen de wijk neerhaalt.
Het is onzin om betaalbare en dure woningen te spreiden, wil je dan bestaande woningen slopen? Wel is het goed als de diversiteit van wijken wordt gestimuleerd
Het is vooral belangrijk om splitsing van woningen in schijnbaar goedkope micro-appartementen te voorkomen. Dat verhult dat de huizen niet voldoen aan redelijke eisen.
Het is zeker goed om een opvang voor kwetsbare dicht bij te hebben, maar als een centrale aanpak beter resultaat en/of lagere kosten met zich mee brengt heeft dat de voorkeur. Er kan natuurlijk altijd een kleine aanloop plek in elke wijk zijn.
het kan niet overal hetzelfde zijn, differentieer
Het lastige is wat te doen met overlastmakers. Mijn aanname is dat als deze mensen begrepen worden en het beter gaat de overlast stopt.
Het lijkt er nu vooral op dat er in de wijken waar al veel goedkopere woningen staan er plannen zijn voor meer sociale woningen. Ik ben van mening dat er ook in de 'rijkere' wijken (Hoogkamp, Schaarsbergen etc.) juist meer sociale woningbouw zou moete zijn om zo tot minder segregatie in de wijken te komen. Het komt mij voor dat er juist in die rijkere wijken minder sociale woningbouw komt. Klopt dat?
het mengen van die groepen lukt nooit: sociale afstand te groot, interesse en leefgewoonten verschillen te veel.
Het probleem voor veel omwonenden is niet zo zeer de opvang van de kwetsbaren en hun problematiek, maar de begeleiding die er is. We hebben daar sinds de transities in het sociaal domein veel te veel op bezuinigd en dat blijkt op termijn duurkoop te zijn. Hoe paradoxaal het ook lijkt, ik geloof dat investeren in dat sociaal domein geld oplevert in andere sectoren en erger voorkomt, betere opvang en spreiding mogelijk maakt en meer perspectief oplevert voor de doelgroep in kwestie.
Het spreiden van dure en betaalbare woningen betekent dus niet alleen dat er sociale woningbouw moet komen in wijken als Hoogkamp, Burgemeesterswijk en Schaarsbergen, maar ook dat er dure woningen gebouwd zullen moeten worden in wijken als Malburgen, Het Broek en Klarendal. Overigens zie ik de noodzaak hiervan niet direct.
Het spreiden van kwetsbare bewoners dient geen doel op zich te zijn. Het gaat er om waar deze groep het beste mee geholpen is.
Het valt mij op dat er in de nu al in wat kwetsbare wijken er meer op van voor nog meer kwetsbare mensen worden ondergebracht. In oa flexwoningen
Het verspreiden van kwetsbare inwoners is een goed idee, mits er voldoende begeleiding is voor deze mensen ter ondersteuning van het zelfstandig wonen.
het voorloppig niet toestaan in de wijken die al veel overlast hebben.
Het woning bouw en de verspreiding van minderbedeelde is tot nog toe evenwicht in Arnhem ik zou er zo mee door gaan want het beleid moet niet uit het lood gehaald worden van wegen populisme. Want nu is de gemeente zeer: en echt zeer realistisch bezig om alle groepen naar redelijkheid en billijkheid te huisvesten en te spreiden over het gemeente grondgebied, ga er zo mee door.
Het wordt voor beide partijen niet beter als je daar te veel nadruk oplegt
Het zou mooi zijn als er nieuwe woonvormen komen, bijvoorbeeld in de vorm van hofjes, waarin mensen vanuit verschillende achtergronden samen komen te leven.
hier heb ik geen mening over, vertrouw op de kundigheid van het openbaar bestuur
hoe meer gespreid, hoe beter. Voorkom gettovorming

Hou eens op met dat alles maar gelijk moet zijn. Iemand uit de Geitenkamp, voelt zich daar thuis en wil daar graag wonen, die gaat zich niet thuis voelen op de Gulden Bodem. Vice versa geldt dat ook. We hoeven echt geen hoge hekken om wijken te zetten, maar andersom die dwangmatige neurose om alles maar te verdelen moet ook eens ophouden. Mensen zoeken de plek waar ze zich thuis voelen.
Hou eens op met het uitdragen van de stelling dat alles "eerlijk" moet worden verdeeld. Dat is polariserend en (denk ik) ook nog eens zeer subjectief. Ga liever pragmatisch om met de vraag waar mensen en woningen een plek kunnen vinden.
Hou meer zicht op die kwetsbare bewoners. Nu worden ze in een wijk geplaatst en zorgen daar voor overlast. De werkende mensen met een koophuis zijn daar het slachtoffer van. Mijn overburen zijn junken, elke nacht is daar herrie en ruzie, terwijl wij de volgende dag wel gewoon om 06:00 op moeten staan om naar t werk te gaan.
Hou rekening met de mogelijke overlast die dit met zich meebrengt voor de bewoners van de wijk en blijf met iedereen in gesprek in plaats met één afgevaardigde waar niemand achter staat
houd als gemeente de regie in eigen hand
Houd de regie in handen, door integraal plaatsen aan te wijzen in de stad. Bezwaar bewoners mag maar dan moet altijd ook een werkbaar alternatief worden gegeven. Houd het bij spreiding over de staf altijd kleinschalig en betrekking buurtbewonersaltijd in het probleem en de oplossing
houd het gescheiden
Houd interactieve info bijeenkomsten in de wijk. Informeer wat nodig zou zijn om deze opvang te realiseren dit is vaak niet bekend en laat wijken meedenken over mogelijke oplossingen
houd rekening met de bestaande configuratie maar verdeel toch meer dan nu
Houd, op welke plek dan ook, de allure in stand (wel eerst creëren)
Houdt ruimtelijke segregatie alstublieft in het achterhoofd. Ik merk dat dit makkelijk te vinden is in Arnhem.
huidige situatie handhaven
Huizenprijzen zijn nou eenmaal gekoppeld aan de locatie. Het is dus erg geforceerd om op een plek waar duurdere woningen staan ook per se goedkopere woningen aan te willen bieden. Het maakt zaken onnodig ingewikkeld
Ik ben mede door een nieuwe buurman met veel problemen (veel ruzie, ramen kapot, politie voor de deur) etc. verhuisd. Dit geeft veel overlast in een straat die ervoor prima was.
Ik betaal niet de hoofdprijs en werk full time als alleenstaande , om naast " gelukszoekers " te wonen
Ik denk als mensen meer persoonlijk contact zouden kunnen hebben met kwetsbare inwoners, en op de een of andere manier persoonlijk zouden kunnen bijdragen aan hun opvang, dat er dan minder bezwaar zou zijn.
Ik denk dat begeleiding van deze mensen belangrijk is.Als je ze zonder dit in een willekeurige wijk neerzet gaat het zeker fout.Respect moet van veide kanten komen.
Ik denk dat betaalbare woningen vooral ook gegeven moeten worden aan de mensen die geen duurdere kunnen betalen en niet andersom
ik denk dat een spreiding hoe dan ook goed is. Zo komen mensen uit hun bubble. Ook dat is heel belangrijk. Het is goed als je niet alleen tussen rijke en/of arme mensen leeft. En ook dat kwetsbare inwoners niet allemaal bij elkaar wonen, ik denk dat het makkelijker is om kwetsbare inwoners te helpen als de wijk gemêleerd is
Ik denk dat er mensen zijn zoals ik die zouden willen helpen in de opvang, hier kan goed gebruik van gemaakt worden. Misschien maaltijden verzorgen, koffiediensten, of kamertjes over in duurdere wijken?
Ik denk dat het moet, ook al is het iets waar niet iedereen op zit te wachten. Ik denk wel dat er een bandbreedte moet zijn, het verschil tussen betaalbare en dure woningen in 1 wijk/straat kan niet te groot zijn. De doelgroepen zullen dan niet met elkaar in contact komen waardoor het concept zijn doel voorbij zal schieten.

Ik denk dat mensen beter ontwikkelen als ze met mensen omgaan die in dezelfde situatie zitten. Natuurlijk is een beetje diversiteit niet slecht
Ik ga wel eens fietsen in Arnhem. Door wijken waar betaalbare woningen staan. En door wijken waar dure woningen staan. In Arnhem ziet het er in zijn algemeenheid dan verzorgd uit. Of je nu een dure woning of een betaalbare woning hebt. Ik vind dat hee positief. Ik kan niet achter de deur kijken.
Ik heb flink geïnvesteerd in mijn eigen woning. Als er achter ons een grote familie zou komen te wonen die rommel maken en andere overlast veroorzaken, vind ik dat echt vreselijk. Bij Alteveer hoort rust, groen en geen reuring en rommel.
Ik heb geen oplossing maar er zijn vast gestudeerde mensen die samen met deze kwetsbare mensen een oplossing vinden.
Ik heb niet het idee dat er inspraak is. Een wachttijd van 18 jaar voor een woning Geen of nauwelijks urgentie. Dat gaat niet over duurdere woningen niet over starterswoningen maar over sociale woningbouw Daar moet harder aan gewerkt worden
Ik heb niet zozeer een advies. Wel valt het me op dat de afgelopen jaren het aantal kwetsbare zichtbare inwoners in het centrum van Arnhem sterk lijkt te zijn toegenomen. Het gaat me aan het hart deze mensen soms zo verloren over de straat te zien lopen. Schokkend vond ik het ook toen ik een aantal maanden geleden met een groep kinderen op zondagochtend het vuil in het centrum ging verzamelen. 90% van de 8 vuilniszakken die we vol kregen (in een klein uurtje) bestond uit gebruiksmateriaal zoals alcoholverpakkingen, drugszakjes, lachgastankjes, sigarettenpeuken etc. Schokkend voor mij, maar ook voor de kinderen.
Ik kan daar niet over oordelen zonder te weten wat de problematiek is en hoe de situatie nu is
Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat in de duurdere wijken in Arnhem, minder kwetsbare inwoners en buitenlandse nieuwkomers (al dan niet tijdelijk) worden ondergebracht als in minder duurdere/betaalbare wijken. Dit zorgt voor een groeiende verdeeldheid onder de bevolking
Ik ken de leegstand en/of mogelijkheid van hergebruik van leegstaande gebouwen niet.
Ik ken jullie dynamiek niet, maar mijn gevoel zegt dat hogeropgeleide inwoners zich met meer succes verzetten tegen de opvang van kwetsbaren dan lageropgeleide inwoners. Als dit zo is, dan moet het beleid ook daarmee rekening houden om ervoor te zorgen dat het eerlijk blijft.
Ik kon mijn antwoord geven binnen de vraagstelling/keuzemenu. Ik woon in een wijk waar zoveel verkamering waardoor de balans uit evenwicht is. Een spreiding is prima om grote concentraties te voorkomen, maar basseer de omvang/spreiding op basis van de (maat en schaal van de) gewenste zorg/opvang die geleverd moet worden.
Ik mis nuance in de vraagstelling. Volgens mij is de betaalbaarheid van woningen niet geheel in evenwicht te sturen. Met het begrip moeten (?) stuur je volgens mij op iets wat niet te sturen is. Of het verspreiden van kwetsbare inwoners een goed idee is weet ik niet. Daarom kan ik ook niet bevestigen (of ontkennen) dat dat goed is. er zijn vast professionals die daar wel verstand van hebben en ook die zullen vast een genuanceerd antwoord hebben dat het vanuit het ene aspect wel of niet beter is. Kortgezegd, mijn advies, vermijd zwart-wit vraagstellingen en ga voor advies te rade bij professionals en houdt bij de toepassing van dat advies rekening met goede motivatie en communicatie (waarom dat het beste is voor de samenleving als geheel).
Ik moet er niet aan denken dat er in mijn wijk buren zou krijgen met een sterk a- sociaal karakter en uitstraling
Ik vind dat er eerst eens een goede definitie van kwetsbare inwoners moet komen. Pas dan kunnen bovenstaande vragen goed beantwoord worden.
Ik vind dat er in het Centrum van Arnhem te weinig wonigen zijn voor kwetsbaren bewoners. Alles wat op dit moment word gebouwd zijn dure woningen. Iemand met een klei beursje heeft ook recht om in het Centrum te wonen!
Ik vind dit lastig.NIMBY, als ik denk aan overlastgevende individuen.Wil van niemand last ervaren, maar andere kwetsbare mensen zijn welkom

Ik vind het helemaal niet erg als er kwetsbare inwoners in mijn wijk wonen maar ik vind het wel heel erg dat daar niet de juiste begeleiding voor is. De spreiding van betaalbare en dure woningen over de stad is goed zodat het wat meer gemêleerd wordt al ben ik bang dat mensen die dure woningen kunnen betalen er niet voor kiezen om in Immerloo te gaan wonen.
Ik vraag me af of de kwetsbare bewoner graag in een "dure" wijk woont. Waar wonen zijn vrienden en zijn die bereikbaar?
Ik weet niet hoeveel andere wijken op dat gebied voor hun rekening nemen, maar een evenredige verdeling over de stad lijkt mij de beste methode de eventuele overlast te beheersen.
Ik woon in Arnhem Noord in Klarendal in een koopwoning die wij hebben kunnen kopen van VHV Arnhem. Wij wonen dus tussen huurders in. Wat ons opvalt is dat de afgelopen dicht om ons heen huurhuizen vrij kwamen (eensgezinswoningen) die dan steevast werden toegewezen aan blanke alleenstaande vrouwen met vaak maar 1 kind. Dat vinden we de wereld op zijn kop. Ook in Arnhem Noord moeten meer statushouders, vluchtelingen en migranten gehuisvest worden.
ik woon in een koopwoning maar 20 meter verder hebben wij hebben als overburen een gezin uit Syrië. als er in elke wijk nieuwe woningen worden gebouwd moet er minstens 1/3 gevuld worden met kwetsbare inwoners.bij het plaatsen coaching bij het integreren. en betrek de rest bij dit proces, b.v. door mensen te vragen!!
Ik woon in Malburgen en hier zijn veel kwetsbare en arme mensen (ik zelf niet) wat ik helemaal prima vindt. Maar ik zie ook dat er maar gebouwd blijft worden in deze wijk, gelukkig zowel duurdere als goedkopere woningen. Ik heb niet het idee dat in de rijke wijken van de stad veel bij gebouwd wordt. En al zeker geen goedkope woningen. Dit vind ik heel oneerlijk. In de duurdere wijken wonen natuurlijk veel mensen die procederen tegen nieuwbouw en iedereen zegt "niet in mijn achtertuin" bij wijze van spreken. Dit is niet sociaal en hier moet het college niet in mee gaan!
Ik woon zelf in een rijtjes koopwoning. Echter in de rij staan 4 huurwoningen. Een daarvan grenst aan onze koopwoning. Waar wij ons best doen om de woning, de tuin en uitstraling goed te houden, merk je dat bij deze vier woningen die behoefte veel minder is. Bij hen ligt die verantwoordelijkheid deels bij de verhuurder. Iemand die een woning koopt heeft nu eenmaal andere belangen dan iemand die huurt. Zeker als het om de woning op zichzelf gaat. Ik zou graag zonnepanelen op het dak van de schuur willen zetten, maar een paar hoge bomen in de tuin van het huurhuis naast onze woning, maakt dit een nutteloze operatie.
Ik woon zelf in een wijk (Geitenkam) waar veel kwetsbare bewoners terecht komen. De impact van deze bewoners (met name ex psychiatrische cliënten) ervaar ik als enorm en meer en betere spreiding is wenselijk.
Ik zie in mijn wijk (Schuytgraaf) diverse wooncomplexen voor kwetsbare inwoners. Al ken ik het niet van binnen, maar zo als buitenstaander oogt het plezierig (en lijken mij meer van dat soort voorzieningen in deze wijk geen probleem (of juist leuk)). Qua betaalbare woningen - ik denk dan aan sociale huur - mag er veel meer komen. Uit eigen ervaring (mijn kinderen) zie ik dat velen al jaren op een wachtlijst staan en nu aangewezen zijn op particuliere verhuur met hoge prijzen. Met het huidige toewijzingsbeleid maken deze mensen weinig kans op een sociale huurwoning.
Ik zie zoveel mensen op straat die de weg kwijt lijken te zijn. Soms zelfs psychotisch denk ik. Agressief schreeuwende mensen geven een onveilig gevoel en ik heb met hen te doen. Het zou fijn zijn als de opvang voor deze mensen beter geregeld is. En als er een partij verantwoordelijk is om sommige mensen van de straat te halen en voor ze te zorgen.
Ik zou die beiden graag homogeen over de stad gespreid zien. Om geen aanleiding tot getto's en kakwijken te geven. Mensen in armzalige buurten hebben net zo weinig zin in overlast, dreiging en verval als die in de betere wijken. Door te streven naar een homogene spreiding moeten de bewoners in een buurt het meer met elkáár zien te redden, maar komen ze ook meer met elkaar in aanraking. Elkaar kennen maakt de verhoudingen al anders, en zeker als men ook nog mogelijkheden ziet wat voor elkaar of met elkaar te doen.

Ik zou graag zien dat er wordt ingegrepen op de privatisering van de woningmarkt.Ik kan er niet bij dat er woekerwinsten worden gemaakt op een basisbehoefte van mensen.Dat gemiddeld 30%-40% van het besteedbaar inkomen opgaat aan een dak boven het hoofd.Een dak dat gemiddeld 38 jaar geleden al af was.Ik vraag me daadwerkelijk af hoeveel minder 'kwetsbare bewoners' er zouden zijn als personen maar 1 woning mochten bezitten en bedrijven alleen bedrijfspanden.Voor wat betreft de spreiding zou ik vooral insteken op maatwerk. De ene kwetsbare bewoner is de andere niet en de ene wijk is misschien geschikter voor een bepaald 'type' kwetsbare bewoner, dan de andere.Zomaar een 'probleemgeval' in een wijk dumpen omdat het beleid dit toestaat/voorschrijft lijkt mij in ieder geval niet de juiste manier, terwijl ik dit wel veel heb zien gebeuren.
ik zou het niet weten
Ik zou vooral veel meer onzelfstandige woonvoorzieningen willen voor kwetsbare mensen. Dat bijna alle kwetsbaren tegenwoordig zelfstandig moeten wonen en zogenaamd zelf hun hulpvraag formuleren en aan de keukentafel met veel te veel verschillende hulpverleners praten - of helemaal niet: zorgmijders dus, dat is inhumaan. In Klarendal (woon ik) zijn daar veel te veel voorbeelden van.Ten tweede is spreiding van dure en goedkope woningen best okee, maar denk dan ook aan toevoegen van spreiding van studentenwoningen, seniorenwoningen en opvanghuizen voor kwetsbaren. Een serieus diverse wijk bestaat uit meer dan alleen goedkopen en dure eengezinswoningen.
In 'duurdere wijken' wonen meer mondige mensen die veel middelen hebben om weerstand te bieden tegen opvang van kwetsbaren. In arme wijken zijn die er niet, maar wel veel andere kwetsbaren die de opvang van kwetsbaren niet aan kunnen. Plus en plus is immers min.
In Arnhem lopen veel gekkies rond, gezien bij bureau Arnhem. Ik ben er van geschrokken.Hoe komt dat er zoveel mensen met een beperking in Arnhem rond lopen. Advies is hoe voorkom je dit. Betekent dat drugs en alcohol aangepakt zou moeten worden, overlast vaak hieraan gerelateerd.
In beginsel wil je graag per wijk een goede mix tussen sociale huur, betaalbare en duurdere woningen. Ik vind het echter niet zinvol om bestaande wijken om te vormen (met hoge investeringskosten). Ik heb dan liever dat er meer wordt geïnvesteerd in voorzieningen die de leefbaarheid verbeteren dicht bij de wijken waar dit nodig is.
In bepaalde wijken zoals de mijne is er een teveel aan kwetsbare bewoners. Evenwicht is zoek
In bijvoorbeeld Schuytgraaf en de Hoogkamp, Burgemeesterswijk, e.d. heb je een volstrekt andere buitenlandse populatie dan in het Broek en Malburgen. Mijn eigen buurt - de Laar Oost - baart me zorgen.
In de " volkse" wijken komt meestal alle opvang terecht, dat zou ook wel naar b.v. Hoogkamp mogen. Het klinkt leuk, een advies hierover geven maar in de praktijk gebeurd hier natuurlijk niks mee.
In de "duren wijken" zal wellicht meer weerstand zijn voor wat betreft spreiding, maar maakt die spreiding eerder zichtbaar en bevorderd ook dat andere wijken hierin makkelijker in meegaan.
In de huidige nieuwbouw wijken is er geen diversiteit tussen betaalbaar en dure woningen
In de loop der jaren in mijns inziens duidelijk geworden dat kwetsbare mensen heel erg verspreiden door wijken eenzaamheid, schulden en sociale isolatie verhogen. Ik denk dat spreiding in wijken een goed idee is, maar dan toch wat geconcentreerde, waardoor er wat meer ondersteuning mogelijk is en dit zal ook de integratie in de wijken v erhogen.
In de loop van jaren opkopen van oude dure huizen en slopen en daar appartementen neerzetten
In dure wijken staan de meeste bewoners niet te trappelen om anderen en dan vooral kwetsbaren te ontvangen maar dat moet toch gebeuren ook al is het op kleine schaal
In het centrum werkt het vast wel, kijkend ook naar de (dure) nieuwbouw in de buurt van het filmhuis, om alles te mixen. Maar in woonwijken zie je toch dat men het fijn vindt met gelijkgestemden te wonen. Dat geeft meestal ook minste gedoe, want men herkent elkaars manier van wonen en leven. Je moet je afvragen of het zinvol is om vanuit beleid coute que coute te willen mixen? Wel zou een mix van gezinswoningen en alleenstaande woningen/appartementen handig zijn: de starters en de senioren kunnen dan allemaal in dezelfde wijk (blijven) wonen.

in iedere wijk evenveel betaalbare als dure woningen is een utopie. Niet haalbaar alleen al omdat (sociale) huurwoningen niet evenredig verdeeld zijn over de wijken. Dat hoeft ook niet per se. Mensen met eenzelfde profiel normen en waardenpatroon zoeken elkaar ook op in hun eigen voorkeur in wijken/woningen. Ik realiseer me heel goed dat dat niet altijd een vrije keuze is. Opvang van kwetsbare inwoners lijkt zich nogal eens te concentreren in kwetsbare wijken. Daar mag best wat meer spreiding in zijn.Nog een dingetje: mijn beide zoons zijn aangewezen op huur in de particuliere sector. Wachtlijsten voor sociale huur zijn te lang. Nu verplichting tot eigen bewoning steeds vaker wordt ingezet bij aankoop van vastgoed (waar ik best begrip voor heb in de strijd tegen speculatie) staat de markt voor betaalbare huurwoningen voor jongeren behoorlijk onder druk. Stevig probleem voor mijn zoons die nu min of meer gedwongen samenwonen omdat zelfstandig huren onbetaalbaar is.
In mijn wijk Malburgen Oost/Immerloo is er al een oververtegenwoordiging van kwetsbare inwoner. en goedkope huurwoningen. Positief is dat er de laatste jaren is ingezet op de bouw van (goedkopere) koopwoningen. Dit beleid kan worden voortgezet.
in onze wijk maar dat is het centrum word al heel veel op gevangen van kwetsbare inwoners en asielzoekers en vluchtelingen
In veel grote dure woningen wonen heeel weinig (oudere) mensen. Hoe kun je (grote) gezinswoningen weer door gezinnen bewoond krijgen?
Informeer bij experts uit de zorg voor deze mensen.Hoe helpen we hun het best met de minste overlast (draagvlak).
Integratie van verschillende doelgroepen heeft nog nooit echt gebracht wat er van verwacht wordt
investeer aan verbinding. voorkom polarisering, integreer
Inzet op informatie en inclusie
Inzetten op inclusiviteit.Men daar bewust van maken.
Is altijd lastig, maar informeer tijdig en volledig
Is moeilijk, in bepaalde wijken is spreiding niet mogelijk gezien de huidige huizen prijs, probeer wel in nieuwe wijken dit zoveel mogelijk te realiseren.
Ja meer opvang in de duurdere wijken. Desnoods kleinschalig
Ja, denk ook aan onze kinderen die kunnen geen huis krijgen.
Ja, zorg dat "tijdelijke" opvang van vluchtelingen dat ook is. Zadel niet constant dezelfde mensen hiermee op. Jarenlang. Voor altijd??
Jazeker: jongeren en alleenstasnden wone vaak graag betaalbaar in en rond het centrum
Je hebt ook duurdere wijken nodig voor een divers aanbod, dus niet altijd opdringen.
je hoeft niet iedereen tegen zichzelf te beschermen
Je hoeft niet nu al te weten waar je de komende 17 jaar in totaal 16.000 woningen wilt bouwen.
Jullie geven het zelf al aan spreiding en diversiteit houd de wijk leefbaar en zorgt voor minder excessen
Kijk eens naar de wijk de schuytgraaf.dure woningen op mooie plekken .Langs het spoor de gewone woningen
Kijk en luister vooral naar de inwoners m.b.t. de opvang van kwetsbare inwoners. Haal er niet meer naar de stad als we onze eigen kwetsbaren nog niet goed kunnen begeleiden.
Kijk naar de huidige samenstelling vd wijken. Presikhaaf in zijn algemeenheid zijn al een aandachtswijken. Meer kwetsbare in de wijk kan men niet aan.
Kijk niet alleen naar mogelijke locaties, maar vooral ook naar de beschikbaarheid van elementaire voorzieningen als winkels, scholen, gezondheidscentra en openbaar vervoer in de verschillende wijken !
Kijk of ze echt zelfstandig kunnen wonen. Ik zie veel mensen die zelfstandig wonen beter niet zo kunnen wonen teveel problemen voor de buurt.
Kijk uit met het verspreiden van kwetsbare mensen over de wijk zodat ze niet voor overlast zorgen. Ik spreek uit ervaring.
Kijk vooral naar de demografie van een wijk. Wat wil je ermee en luister naar de bewoners. Ze kiezen er niet voor niets voor om in een bepaalde wijk wel of niet te wonen.

kijk waar opvang het beste geboden kan worden, welke voorzieningen daarvoor nodig zijn. Geforceerd opleggen van opvang of sociale woningbouw heeft weinig zin.
Kijk zorgvuldig naar vermeende kwetsbaarheid en verwar het niet met luiheid.
kleinschalige aanpak
Klinkt wel als een goed idee. Benieuwd of er in Armhem Noord veel te bereiken is?
Kom met een goed plan en sta in contact met de omgeving waar de plannen gestalte moeten krijgen. Nu worden bewoners overvallen en de grote schreeuwers komen in de krant en rest houd zijn mond.
Koop in dure wijken huizen op en transformeer die naar betaalbare appartementen of woningen voor 1 en of 2 persoonshuishoudens
Koppel projekt aan buurtprojekten/klubhuis/ lezingen
Kwetsbaar is een misleidende term. Delinquent en a-sociaal valt hier niet onder. College gebruik geen verhullende taal. Durf vergaande maatregelen te nemen en isoleer a-socialen. Verdunnen over alle wijken gaat ten koste van het vestigingsklimaat.
Kwetsbare bewoners beter begeleiden en eerder grenzen stellen als zij de leefbaarheid negatief beïnvloeden.
kwetsbare bewoners moeten opgevangen maar niet in 1 locatie een heleboel omdat de huizen daar goedkoop zijn. Geeft heel veel overlast. Betere spreiding over de stad.
Kwetsbare bewoners zo goed mogelijk verspreiden (ook in de duurdere wijken!) en ze niet allemaal op een kluitje zetten
Kwetsbare inwoners centreren.
Kwetsbare inwoners dichtbij winkelcentra laten wonen
kwetsbare inwoners eerder in beeld krijgen en vanaf de basis begeleiden. spreiding van woningen is lastig bij de huidige grondprijzen en bouwkosten: goed overleg met partijen.
kwetsbare inwoners goed verspreiden
kwetsbare inwoners hebben meer aan een goede begeleiding.
Kwetsbare inwoners kleinschalig opvangen werkt het beste denk ik. Zowel voor de (re)integratie van deze mensen als voor de buurt waar ze wonen.
Kwetsbare inwoners kunnen het beste in wijken geplaatst worden waar meer soortgelijke mensen wonen, of dichtbij de stad. Duurdere buitenwijken lijkt me minder geschikt omdat hier de kloof te groot is en dit tot scheve gezichten zal leiden (waarom zitten kwetsbare mensen in dure huizen)?
Kwetsbare inwoners moeten op een plek waar ze goed begeleid zullen worden.Woningbouwverenigingen met bonus stimuleren als ze meer betaalbare woningen in het starter/sociale segment bouwen en ook woningen in het onderste middensegment. Dit voorkomt scheefwonen. De stappen zijn nu te groot.
Kwetsbare inwoners mogen geen overlast bezorgen aan de overige inwoners.Wat is een betaalbare woning? De prijzen die ik vaak hoor in de media zijn verre van betaalbaar voor de gewone burger.
Kwetsbare inwoners niet in de binnenstad plaatsen, dat is nl. de kat op het spek binden. Krijg je nog meer drank- en drugsoverlast etc.
kwetsbare inwoners opvangen is prima maar laat ze ook wat leren zodat ze niet steeds terugkomen.spreiding van het soort woningen in de stad is geen taak van de gemeente en gaat veel te ver
Kwetsbare inwoners zijn volgens mij niet per definitie geholpen door ze te verspreiden over de stad. Ik ben niet kwetsbaar, maar zou me niet prettig voelen naast mensen die heel veel meer te besteden hebben dan ik. Bovendien vraag ik me af of inwoners niet beter geholpen kunnen worden en zich zelfverzekerder kunnen voelen als ze meer met elkaar kunnen praten. Ook is het volgens mij een denkfout dat niet kwetsbaren met een 40-urige werkweek, kinderen enz., in staat zijn kwetsbaren te helpen. In rijke wijken is m.i. niet echt veel sociale cohesie. Dan zit je daar in je eentje. Word je daar gelukkig van?
kwetsbare inwoners zoveel mogelijk centraal in één wijk. Die wijk dan extra begeleiden en monitoren. niet alles door elkaar zetten anders gaat de hele stad verpauperen.

Kwetsbare inwoners zoveel mogelijk helpen. Echter er is een grens. Sociale voorzieningen, toeslagen moeten landelijk geregeld zijn. Het college dient dit aan te kaarten bij de landelijke politiek.
Kwetsbare mensen en probleem mensen moeten gescheiden worden. Voor kwetsbare mensen is veel meer begrip als we de mensen die herhaaldelijk problemen veroorzaken apart gehouden worden
Kwetsbare mensen komen denk ik niet snel in beeld in een wijk. Mensen moeten op een manier in aandacht komen. Vooral samen met veel werkende mensen. Alhoewel integreren met werkende en gezinnen geeft afleiding en een goede prikkel. Belangrijk is meer om kwetsbare inwoners bij verenigingen en clubs laagdrempelig binnen te laten.
Kwetsbare mensen komen makkelijker uit hun comfort zone als ze zich veilig voelen en erbij mogen horen. Daarom is investeren in de sociale cohesie zo belangrijk. Problemen voorkomen door een goede samenwerking van alle betrokken partijen en tijdige signalering.
Kwetsbare mensen kunnen goede dingen doen
Kwetsbare mensen meer contact met buren. Kunnen ze dit zelf niet, begeleiding kan hier veel betekenen.
kwetsbare mensen moeten gewoon deel van de samenleving zijn en kunnen blijven deelnemen niet door in hun eigen woning te blijven wonen maar door goede zorgvoorzieningen en zorg in te zetten: in iedere wijk een ouderen huis waar bewoners ook naar toe gaan om een activiteit te doen
Kwetsbare mensen verdienen zorg op een plek die dit stimuleert. Dus bijv. geen verslavingszorg in het centrum, maar op een rustige plek. Verspreid alle plekken over de stad om ghetto te voorkomen.Verder ook zoveel mogelijk mix van goedkopere en duurdere woningen.
kwetsbare personen opnemen in instantie, zodat de bewoners er geen jarenlange last van hebben. Of als ze asociaal zijn bij asociale bewoners plaatsen en daar de nette buurten niet mee opzadelen.
Kwetsbare personen. Nog zo'n belangrijk thema. Extramuralisatie van zorg, wie is daarbij geholpen geweest (de rijksbegroting)? De kwetsbare mensen hier in de wijk, niemand kijkt daar naar om. Ze komen niet in hun 'kracht' te staan maar zij vereenzamen in de wijk. Psychiatrische overlast gevende mensen worden doorgeschoven in de wijken omdat ze voor overlast zorgen en er is heel vaak geen oplossen (multiprobleem, zorgmijders, zorginstellingen wil/kan niets). Deze mensen zijn het probleem geworden van de woningbouw, buurt en de gemeente . De GGZ kan nu de moeilijke personen buiten de deur houden maar zij vangen wel vrouwen op met een burn-out. Ja, die zijn te behandelen. Terug naar veilige woongebieden voor langdurige psychiatrische patiënten. Denk aan een wolfheze, t Dorp etc. Niet aan Aso-woningen maar naar meer geconcentreerde zorg/woonwijken voor deze doelgroep,
laag percentage dure woningen, workshops voor verduurzaming huis (bv workshop gordijnen maken, isoleren)
Laat de Geitenkamp lekker de Geitenkamp en Malburgen lekker Malburgen. Help kwetsbare mensen maar laat ze ook iets betekenisvols doen voor de stad of voor elkaar.
Laat de organisatie die deze bewoners begeleidt actief contact leggen met de bestaande bewoners om begrip te kweken.
Laat de rijksten niet het beleid bepalen
laat het college bepalen dat het gebeurt en samen met de bewoners hoe het gebeurt.
Laat je niet leiden door de inwoners die het best van de tongriem zijn gesneden
Laat kwetsbare inwoners ook hun bijdrage leveren aan deze maatschappij. Al zijn het kleine klusjes.
laat mensen in heel arnhem geen boven /benedenwoning meer samenvoegen tot 1woonhuis in de tijd van woningschaarste...onbegrijpelijk dat gemeente hier toestemming voor geeftbij verbouwing van kantoren moet de gemeente bedingen dat projectontwikkelaars ook echt goedkope woningen toevoegen. of elders realiseren..ik heb n modaal inkomen en kan al bijv.amper n woning kopen in nieuw/ verbouw projecten zoals voormalig girokantoor of cobercofabriek,laat staan mensen met n lager inkomen

Laat mensen met meer geld ook meer betalen. Vooral als ze geen opvang in de eigen wijk willen. Gebruik dat geld voor opvang elders. Als een wijk meer kwetsbare inwoners opvang betaal ze minder belasting.
Laat professionals meedenken over wat geschikte woonlplekken zijn en let op dat niet de kwetsbare wijken extra belast worden
Laat u niet gijzelen door de harde roepers, maar ga (en blijf) in gesprek o.b.v. argumenten. Voor de gemeente geldt hetzelfde. Geen zaken brengen als voldongen feiten, maar geef aan waarom de gemeente iets wil (moet) en blijf transparant.
Landelijk meer investeren in opvang van kwetsbare - en zorgbehoevende mensen
Leegstaande kantoren ombouwen. Regels durfen te passeren. Zgn standpunten herzien. Minder administratief geneuzel. Bestemmingsplannen kunnen herzien worden. Zijn door college en raad ooit vastgesteld, dus ook zeer snel te herzien. Je niet verschuilen achter regelgeving die het je moeilijk maken om iets te wijzigen. Waarom zit u in de raad en/of college. Voor uzel???? Het lijkt er soms welop. Oog voor de stad en bevolking is er weinig. Zonde.
Lees Hans de Geus: Hoe ik toch huisjesmelker werd, heel interessante visie op woningbouw!
Let wel op dat er niet teveel "complexe gevallen" bij elkaar worden gezet
Loslaten in de wijk is geen oplossing, voor kwetsbare mensen is er meer nodig. Ze zullen hulp nodig hebben van een buddy of op iemand terug kunnen vallen.Zodat ze zo snel mogelijk kunnen integreren.
Luister met compassie naar de tegenstanders
Luister naar de GEWONE mensen. Schuif hen niet hautain aan de kant.
Luister naar de inwoners
Maak de armere wijken niet nog zwakker door vooral hier de kwetsbare bewoners te huisvesten.
Maak gebruik van leegstaande kantoorpanden als opvang/woningen
Maak geen getto's door veel armoede en kansarmen bijelkaar te plaatsen
Maak het leven voor kwetsbare inwoners mogelijk in de verschillende wijken
Maak homogene wijken wat betreft de inwoners, dat is goed voor de verbinding onderling. Arm en rijk naarst elkaar is vragen om herrie.
Maak in parken of daar waar het kan ruimte om te ontmoeten. Bijv zoals plaatsen in Spanje , onder de boom. Ons klimaat wordt sub tropischer , dus pas onze mogelijkheden daarop aan. Immers over 5 tot 10 jaar is het net " Spanje"
Maak vanaf het begin helder voor welke opgave de gemeente staat. Verdeel de aantallen gelijk over alle wijken en ga dan in gesprek hoe je de opvang aanpakt. Ga actief op zoek naar bewoners die niet snel meepraten en luister niet teveel naar bewoners die alleen praten, niet luisteren en alleen maar nee zeggen .
Maak wonen voor starters meer mogelijk
Malburgen oost-noord (waar ik woon) verhoudingsgewijs goedkope sociale woningen, veel armoede, vervuiling en asociaal gedrag. Meer mixen van woningen zou dit deel m.i. kunnen verbeteren
Meer aandacht voor sociale woningbouwprojecten en voor kleinere woningen voor senioren.
Meer begeleiding voor kwetsbare inwoners die toch geacht worden om grotendeels zelfstandig te wonen
meer betaalbare huizen bouwen, die dure kakkers mogen buiten arnhem gaan wonen in een koopwoning
Meer betaalbare woningen en appartementen in Hoogkamp en Burgemeesterswijk en Arnhems Buiten
Meer betaalbare woningen is alleen mogelijk in wijken waar ruimte is voor nieuwbouw en of renovatie. Opkopen van dure bestaande woningen in dure wijken en deze verbouwen tot betaalbare woningen zal financieel erg moeizaam zijn en waarschijnlijk niet tot veel enthousiasme in de de wijk leiden.
Meer bouwen voor oudere mensen,zodat er meer gezinswoningen beschikbaar komen.
Meer doen aan dat 'kwetsbare' en niet alleen door aaibare maatregelen
Meer gebruik maken van leegstaande kantoorpanden
meer goed gebouwde 'tijdelijke' houtskelet multifunctionele appartementen

Meer mogelijkheden voor tiny houses, met name voor ouderen
Meer opvang in dure wijken is goed omdat bewoners wel wat kunnen hebben.Duur en goedkoop wonen is niet echt te realiseren, laat staan recht te trekken. Zie ik ook niet als een probleem, zolang er goede en betaalbare huizen zijn (dus nu niet).
meer opvang voor kwetsbare inwonersspreiding bevordert de leefbaarheid maar moet niet ten koste gaan van goedkope huurwoningen
Meer overlaten aan de woningbouwverenigingen en niet aan de projectontwikkelaars.
meer senioren woongelegenheid in de duurdere wijken. Dit i.v.m. de doorstroming
Meer seniorenwoningen en/of kleinere woningen voor eenpersoonshuishoudens bevorderen doorstroming waardoor meer eengezinswoningen vrijkomen voor startende gezinnen. Nu worden in mijn wijk vele middelgrote gezinswoningen 'vastgehouden' door senioren of eenpersoonshuishoudens.
Meer spreiding sociale woningbouw over de wijken
Meer spreiding van de opvang van kwetsbare inwoners, dit wordt voornamelijk gedaan in wijken waar al veel opvang is.
Meer verspreiding van kwetsbare inwoners, diversiteit en genderidentiteit, culturele achtergrond, dat is voor mij de ideale samenleving.
Meer woningbouw en bouw van de "oude verzorgingshuizen".
mensen die zich goed gedragen mogen niet lijden onder mensen die zich niet kunnen of willen aanpassen.Schep voor deze mensen een woonomgeving waar zij zich prettig voelen en er geen heibel ontstaat met omwonenden
Mensen gaan geen dure woningen kopen pal naast bijv. probleemgezinnen, accepteer dat en faciliteer dat ook. Dat zorgt voor meer inkomsten voor de stad
Mensen meer naar elkaar brengen, en mensen meer vrijer laten leven.
Mensen met psychische problemen worden in deze betaalbare wijk gedropt zonder rekening te houden net de kinderen die hiermee te maken krijgen word er rekening gehouden met veiligheid er word duidelijk geselecteerd op wijk
Mensen moeten wonen op de plaatsen waar het voor ze betaalbaar is, niet op kunstmatig gecreëerde plekken. Mensen met een goed inkomen gaan niet in Broek of Klaredal wonen.
Mensen voelen zich prettig in een wijk met gelijkgestemden. Dat kun je niet geforceerd laten integreren. Kwetsbare inwoners kunnen volgens mij wel overal even goed opgevangen worden, mits goed begeleid.
Mensen willen gezien en gehoord worden. Als dat gebeurt is veel mogelijk. Verschillende groepen mensen mengen vraagt veel aandacht maar biedt uiteindelijk heel veel kansen.
Mensen willen vaak graag bij gelijkgestemden wonen, met ongeveer evenveel te besteden dus dat moet wel mogelijk blijven.
Mensen zijn bang voor het plaatsen van kwetsbare mensen in hun wijk. Zorg dan ook voor goede begeleiding van kwetsbaren en neem de wijk mee in wat er gebeurt. En dan bedoel ik geen nieuwsbrief. Het mooiste is als een wijk de kwetsbaar persoon kan helpen/begeleiden. Win/win situatie
Mensen zorgen nodig hebben. Dat geven , niks maken betaalbare of dure huizen
met 1 maat meten en vooral luisteren naar de bewoners van de wijken
Met 'kwestbaar' bedoelt u waarschijnlijk buitenlanders. Ik zie dat anders: alle ruimte voor de eigen kwetsbare bevolking (verslaving, etcetera), geen voor mensen die tien landsgrenzen oversteken om hier hun hand op te houden.
Met het gebruik van 'flexwoningen' ontstaat de mogelijkheid de opvang van kwetsbare inwoners beter / makkelijker / in kleinere aantallen over de stad te spreiden. Er kan begrip voor elkaar ontstaan. Komt de leefbaarheid in Arnhem ten goede!

Mijn aandacht zou vooral uitgaan naar betaalbare woningen. Bij opvang van kwetsbare inwoners is het belangrijk dat de omgeving gemakkelijk in contact kan komen met deskundigen of voor advies, laagdrempelig en liefst in eigen wijk.
Mijn advies is dat er een eind komt aan opkopen van woningen door beleggers en daarna verkamering en onderverhuur. vb. grote flats naast A12 in Presikhaaf heeft meer als 60% onderverhuur.Maak een plan van aanpak om hier wat aan te doen.
Mijn huidige buurt, met Arnhemse politici, is zo bang voor sociale woningbouw. Terwijl mijn vorige buurt te veel problemen had. Dat mag wel eerlijker. Ander advies: buurthuizen
Mijn wijk valt onder Arnhem Oost aanpak. Toch zouden er in flexwoningen daklozen worden gehuisvest. Gaat gelukkig niet door maar een ambtenaar die dit op het stadhuis bedenkt heeft dus totaal geen idee wat een kwetsbare wijk (Presikhaaf-West) inhoudt. Dit beangstigt mij.
Minder dure projecten van (buiten Arnhemse) luxueuze architectenbureaus
Minder in de Laar (wij zijn verzadigd)De leefbaarheid holt achteruit omdat mensen uit deze doelgroep door psychische problemen zich niet teveel kunnen bemoeienis met de omgeving. Gevolg verloedering van de flats, tuinen etc
Minder obverlaten aan projectontwikkelaars en meer ruimte voor collectief wonen en CPO's
Minder opvangen, maar ze dan wel een haalbaar perspectief bieden om in te stromen in de maarschappij
Mis de deskundigheid hier over te oordelen
Moeilijk
Moeilijke correlatie.
N.v.T.
Naar mijn idee, doet Volkshuisvesting veel aan, maar heb geen volledig goed overzicht om hierover mijn mening te geven.
Natuurlijk wil je geen wijk met alleen maar villa's en een wijk met alleen met sociale huur, maar ik merk nu wel zelf heel erg dat het 50/50 samenvoegen ook niet werkt. Een ander inkomen betekent ook vaak een andere levenswijze. En dat gaat gewoon niet altijd prettig samen. Als er in de villa's (logischerwijs) tweeverdieners wonen die in de avond willen bijkomen van het werk, past dat niet naast een sociale huurwoning waar een bijstandsgerechtigde in woont die tot laat muziek draait en vrienden over de vloer, want diegene hoeft de volgende ochtend toch niet vroeg op naar kantoor. Niemand is hier verkeerd bezig, maar het past gewoon niet zo lekker samen.
Nee, ik weet niet wat het beste werkt.
Nee. Omdat het college geen invloed heeft op de huizenmarkt
Neem wijkbewoners mee in besluitvorming
Niet alle kwetsbare inwoners bij elkaar in de armste wijken.
Niet alle opvang in dezelfde wijk
Niet alle wijken lenen zich voor een ander woning aanbod met als risico clustering. Ook de omliggende gemeentes moeten hun steentje bijdragen (lees Rozendaal).
niet alleen maar moeilijke mensen dumpen in wijken waar de mensen het al moeilijk hebben
Niet alles naar Arnhem -Zuid douwen.
Niet alles naar Arnhem Zuid, ook ruimte maken in Arnhem Noord
Niet bezuinigen op deze doelgroep!
Niet bezuinigen op zorg. Wmo moet geen verkapte bezuinigingsopdracht meer zijn.
Niet de hele stad belasten met mensen die andere normen en waarden hebben
Niet doen
Niet doen! Beide partijen willen niet bij elkaar wonen. Inwoners die het kunnen veroorloven gaan verhuizen (eigen ervaring).
Niet doen...
Niet duidelijk wat de opvang inhoud. Gesloten inrichting, begeleid, zelfstandig?Bio-revalidatie zit ook in het bos !

Niet elke wijk leent zich goed voor een evenwichtige verdeling van dure en goedkopere woningen. Daar moet dan ook niet al te ingewikkeld over worden gedaan. Mensen wonen graag bij elkaar als ze hetzelfde leefpatroon hebben, ook dat is belangrijk en zorgt voor goede samenhang in een wijk.
Niet geforceerd percentages opleggen, maar op de plekken die geschikt zijn kleinere en daarmee betaalbaardere woningen bouwen. Zie ook mijn aanbeveling aan college hierover.
Niet huilen maar aanpakken v de problemen en je goed voorbereiden voor de vergadering
Niet luisteren naar bezwaren van rijke woningbezitters.
niet lullen maar poetsen
niet spreiden - maatwerk leveren. Kijken waar er ruimte is en waar voor de kwetsbare inwoners genoeg voorzieningen zijn.
Niet wegstoppen
Niet zonder voor overleg plaatsen altijd eerst vooraf bespreekbaar krijgen.
Niets aantrekken van NIMBY's.
Nogmaals : houd referenda. Het bestuur is er voor de inwoners, niet andersom
Noord is onbetaalbaar geworden voor mensen die een inkomen onder modaal hebben of men is aangewezen op te kleine, dure woningen.Daar zou meer aandacht voor moeten zijn
Nu de Rijksoverheid zich op het terrein van de geestelijke gezondheidszorg heeft teruggetrokken, ontstaat er vaker overlast door bewoners die hulp nodig hebben, maar niet krijgen. Dat mag niet op het bordje van de omgeving komen. Ergo, het is en blijft een lastige kwestie om hier voor goede opvang te zorgen. In onze wijk is maar beperkt ruimte voor de bouw van nieuwe woningen. Maar de ruimte die er is, kan zeker gebruikt worden voor betaalbare woningen.
nu wordt alles geconcentreerd. spreiden is beter voor integratie en het hautaine gevoel van bepaalde wijken die met hun neus neerkijken op wijken waar veel kwetsbare inwoners zijn.
Om te beginnen doe wat aan vermindering van de kwetsbaarheid dus oorzaak aanpakken en daarna is spreiding niet meer dan ellende verdeling en dat is symptoom verduistering.
Omschrijf kwetsbare inwoners beter! Gezondheid, armoede, asielzoekers, asocialen, junks.....
Ondersteun vitale verbinding structureel, zodat er een laag drempelige vangnet komt voor kwetsbare mensen . Nu op twee plekken, maar minstens op vier plekken beschikbaar komen
Onderzoek de plaats en de omgeving. Ga in gesprek met de biren
ontzie wijken waar deze groepen al oververtegenwoordigd zijn. Zorg ook voor dure woningen in wijken waar deze onder vertegenwoordigd zijn.
Ook de hoge concentratie van kamerbewoning /studenten meer verspreiden. Daarvan zijn er NY wel genoeg op sommige plekken in de stad.
Ook de VVD wijken zullen er iets mee moeten. Wat zeker niet meer moet, is allerlei kwetsbare groepen bij elkaar huisvesten in bv Malburgen of Presikhaaf. Zorg voor betaalbare woningen in skeletbouw, het soort woningen dat 50 jaar meegaat maar nu wel soelaas biedt.
Ook hier goede informatie verstrekken
Ook hier, kijk naar het draagvlak
Ook hiervoor geldt: kijk naar Noord en Zuid.
Ook in kleien buurcentra en wijken bouwen waarbij armen bijzondere en ouderen samen kunnen werken wonen en elkaar helpen. Dus kleinschalige meervoudige opvang voor diverse mensen.
Ook in wijken als Alteveer, Burgemeesterskwartier zal gekeken moeten worden in hoeverre er nieuwbouw of aanpassing van utiliteitsbouw gerealiseerd kan worden. Geen gezichtsbepalende gebouwen meer afbreken maar aanpassen voor opvang of bewoning.
Ook in wijken met duurdere woningen zou dit mogelijk moeten zijn
Ook in zogenaamde Â´luxeÂ´wijken in Arnhem moet mijn insziens meer sociale bouw komen en moeten ook de kwetsbare in de samenleving een plek krijgen.
Ook meer opvang van kwetsbare inwoners, vluchtelingen en betaalbare woningen voor ouderen en starters!
Op dit moment niet.

Op grond van onderzoek bepalen wat het best voor de samenleving is en niet laten bepalen door hoe het nu is of wat de bewoners vinden.
Op het oude fabriekstrerrein van ENKA kunnen tijdelijke woningen voor asielzoekers en statushouders worden geplaats. Niemand die daar last van heeft. Of bij de Turkse moskee.
Open deur natuurlijk, maar bezie ieder 'nieuw' project in dit licht.
Open stukken bouwgrond goed invullen
Opgelegde spreiding kan ook juist zorgen voor spanningen: niemand voelt zich dan meer echt thuis in de eigen wijk. Liever op een meer logische en natuurlijke manier zodat omgeving en voorzieningen passen bij de waarden en wensen van het type inwoner.
opvang centraliseren en niet in woonwijken ivm overlast. Meer een mix van verschillende typen woningen: duur en betaalbaar in alle wijken.
Opvang daklozen junks ea buiten de bebouwde kom
opvang in overleg EN in samenwerking met bewoners
opvang is nodig, maar de kwetsbare in een wijk maken er vaak een rommeltje van, kan men zien in tuinen ook bij status houders die hebben ook een huis nodig natuurlijk maar de woning bouw vereniging let er ook niet op dat het netjes blijft in een staat.
Opvang kan overal, maar wel gecontroleerd (dus zo min mogelijk overlast)
Opvang kwetsbare bewoners in de wijken is goed als daarmee ook de handhaving wordt verbeterd.
Opvang met intensieve begeleiding.
Opvang ook in duurdere wijken. En dan geen excuus over duurdere grond" dus kan niet".
Opvang v kwetsbare mensen kan gebeuren in hun eigen woonomgeving of in buitengebieden zoals bv de Braamberg. Het moet aantrekkelijk zijn voor mensen met duurdere woningen om in een bepaalde omgeving te gaan wonen
Opvang van kwestbare mensen binnen woonwijken m.i. achterhaald concept. De praktijk wijst steeds weer uit dat dat ten koste gaat van niet alleen veiligheid binnen die wijken maar ook van het welzijn van de kwetsbare zelf.
Opvang van kwetsbare inwoners dient wel samen te gaan met goede begeleiding. Het lijkt tegenwoordig soms een vloek te zijn om dure woningen te bouwen, maar deze zijn nodig voor een goed evenwicht van onze werkgelegenheid. Maar betaalbare woningen zijn zeker nodig en mogen ook in wijken met duurdere woningen worden gebouwd, zolang er oog is voor een goede leefbaarheid.
Opvang van kwetsbare inwoners gaat niet samen met dure woningen. Dit bedoel ik niet rot, maar deze twee gaan niet samen.
Opvang van kwetsbare inwoners in de 'beter wijken' ligt vaak gevoelige n de beter wijk is mondig genoeg om flinke obstakels op te werpen. Goede voorbereiding, een eerlijk gesprek en betrouwbaar zijn in het opvolgen van afspraken helpt daarbij. Het liefst door een aanspreekpunt met doorzettingkracht/macht die het dus ook regelt.
Opvang van kwetsbare inwoners kan problemen.oeveren er zal.dan ook goede begeleiding dan wel handhaving moeten plaatsvinden. De spreiding betaalbare en duurdere woningen in bestaande wijken is moeilijk aangezien er weinig tot geen ruimte is. Daar waar nieuwbouw gepland staat zou een evenredige verdeling deel uit moeten maken van het bestemmingsplan
Opvang van kwetsbare inwoners kan veel overlast veroorzaken in een wijk. Dat is voor niemand wenselijk / gezond. Meer plekken nodig waar deze mensen kunnen wonen wat meer aan de rand van de stad, bij elkaar in kleine hoeveelheden met goed contact met bv wijkagent en bemoeizorg. Vrijplaats met grenzen binnen de wet.
Opvang: praktisch naar kijken, goed regelen met oog voor veiligheid.Spreiding: pragmatisch handelen, wonen moet betaalbaar zijn, meer investeren in wijken met veel lage inkomens
Opvang: zorg voor voldoende begeleiding
Opvangen op een plats waar de kwetsbare bewoners zich op hun gemak voelen
Opvangen waar plek is
Opvangenzonder overlast te veroorzken

overdrijf niet !
Overheid moet geld stoppen in psychiatrische woon en zorgcentra, zoals bv Wolfheze, want ambulante zorg is minder efficient en psychiatrische patienten zijn kwetsbaar voor vervallen in drank/drugs/misdaad. (ik heb een neef gehad die in het het psychiatrisch zorgcentrum Wolfheze woonde)
Overlast van diverse inwoners beter aanpakken.
Overlastgevende inwoners zo veel mogelijk bij elkaar zetten en ter plekke begeleiden. Wel de kans geven om promotie te maken naar andere buurten.
Overleg met buurtbewoners
plaatsen pas naar goed overleg met buurtbewoners
Planmatig optreden, communicatie zorgvuldig , draagvlak mbt keuzes
Praten erover en dat ieder zich veilig voelt
Probeer eens met een meer open en minder provinciale mentaliteit dingen aan te pakken zonder te overdrijven.
Probeer polarisatie tegen te gaan. Kwetsbare inwoners en betaalbare woningen beter spreiden bevordert de integratie
Probeer te voorkomen dat inwoners in een kwetsbare positie komen, wees barmhartig voor kwetsbaren die op een of andere manier toch een vorm van balans weten te vinden.
Probeer te voorkomen dat mensen dakloos worden.
Probeer vestiging van kwetsbare groepen te minimaliseren.
Proberen de eigenheid van een wijk in stand te houden.
Regel het en laat partijpolitiek achterwege.
Sinds eeuwen trekken mensen van bepaalde milieus naar elkaar toe. Integratie is een idealistisch doel maar zal volgens mij niet bereikt worden. Lijkt mij dat we dat gewoon moeten accepteren.
Sommige kwetsbare bewoners zijn meer gebaat bij beschermd wonen en dat past niet altijd in een woonwijk
Soms moet bosgebied op offeren voor woningbouw
spreiden helpt niet
Spreiden is belangrijk. Ik heb geen beeld of dat betekent dat het 'meer' in evenwicht moet zijn, want ik ken het huidige evenwicht niet
Spreiden klinkt goed, maar zorgt er ook voor de kwetsbare mensen kunnen verdwijnen tussen de mensen waar het wel goed mee gaat. Vedrer kan dit ook indirect een negatief effect hebben over het veiligheidsgevoel van mensen. Je woont niet meer met gelijkgestemden.
Spreiden van opvang is ook weer zo'n polder-manier van oplossen. Zoek naar de beste aanpak, bijv in andere (buitenlandse) steden en kijk hoe dat te vertalen naar Arnhem. Spreiden wel/niet is geen doel op zich, en al helemaal geen oplossing voor onderliggende problematiek.
Spreiden, spreiden en spreiden. Werk met langetermijnvisies en ben niet kortzichtig alleen bezig met het oplossen van de huidige wooncrisis door daar waar plek is alles vol te plempen met sociale huur.
Spreiding 'an sich' voor zowel woningen als kwetsbare mensen dient in mijn ogen geen doel op zichzelf zijn. Ik kan mij voorstellen dat je beter problemen kunt ondervangen en doelgerichter kunt acteren op de behoeftes van 'kwetsbaren' als deze niet gespreid worden over de stad. Ook bij woningbouw dient men prudent te opereren met de schaarse ruimte
Spreiding betaalbare/dure woningen: hoeft van mij niet persé, als de verhoudingen in zij totaliteit maar goed zijn. Ik denk dat er op dit moment meer behoefte is aan betaalbare woningen, zeker ook in het huursegment. Meer appartementen dan eengezinswoningen, maar wel met voldoende parkeergelegenheid. Niet bouwen in het groen, want je maakt dan onomkeerbaar iets kapot.Opvang kwetsbare inwoners: eerlijk gezegd zou ik er niet op zitten te wachten als die in mijn directe omgeving komen. Qua acceptatie door omwonenden zou ik zeggen: niet te grote groepen kwetsbare inwoners en in samenspraak met de zittende bewoners.

Spreiding betekent meer dan dure en betaalbare woningen over de stad verdelen. Het vraagt m.i. ook om verbinding, het gesprek aangaan, respect voor elkaar en ondersteuning.
Spreiding door kwetsbare bewoners tussen betere woningen te bouwen is een gekunstelde aanpak meer voor de bühne dan dat echt armoede oplost
Spreiding in de wijken en evenredige verdeling tussen noord en zuid.
Spreiding is altijd beter dan alles bij elkaar
spreiding is geen doel op zich, er moeten ook voorzieningen zijn en/of draagvlak om kwetsbare op te vangen. dus niet opleggen maar nagaan of er ook voldoende voorzieningen zijn die mensen op kunnen vangen en niet dat ze bv op schaarsbergen aan hun lot over gelaten worden.
Spreiding is geen doel op zich: zorg dat het zo is georganiseerd dat de opvang en begeleiding van "kwetsbare" inwoners werkt. Ze allemaal bij elkaar zetten werkt niet, maar als de spreiding zo groot is dat de begeleiding het overzicht verliest en het fragmenteert, werkt het ook niet.
Spreiding is goed maar de voorzieningen moeten daar ook passend bij zijn. Sociale huur in Schaarsbergen zorgt ervoor dat mensen meer geïsoleerd worden.
Spreiding is niet het eigenlijke punt daar is niets mis aan. Structuur, controle en verantwoording op afspraken dat helpt kwetsbaren het meest. Rust, Reinheid en Regelmaat waar we in het huidige beleid zo om smalen is de basis van maatschappelijke acceptatie.
spreiding over de stad betekend ook het gesprek aangaan met bewoners die denken, niet in mijn achtertuin.
Spreiding prima maar dan ook overal. Niet selectief wanneer deze in een omgeving komt waar bv. hoog opgeleiden wonen en daarom wellicht mondiger zijn en de weg om te protesteren cq. procederen gemakkelijker weten te vinden.
Spreiding prima maar vraag is of iedereen in alle wijken gelukkig is.
Spreiding van kwestbare inwoners gaat vaak gepaard met verschraling van de zorg die zij nodig hebben. Hoewel kosten inefficiënt ben ik van mening dat we deze groep beter kunnen helpen door te centraliseren en zorg te intensiveren.
spreiding van kwetsbare inwoners vind ik prima. In mijn wijk zijn er volgens mij meer dan in andere wijken. Ik ben woonachtig in Malburgen Oost.
Spreiding woningen meer verdelen over de wijken. Bewoners erbij betrekken
Spreiding: wat is het nut en belang van spreiden en laten mensen / de woningmarkt zich hierdoor sturen.Kwetsbare inwoners: kleinschalige opvang in een wijk waar ze ook verder kunnen met hun leven, wonen & werken
Sta nooit meer toe dat er een wijk als Gaardenhage ontstaat. Net zo min als het oude Malburgen. De toevoeging van Stadseiland is prima, maar het zijn gescheiden wijken. Er is wel één cultureel centrum. Stadseiland is mijn woonwijk en mist een ruimte waarin je kan samenkomen. Dat doen we nu in de huiskamers. Daar worden leuke activiteiten ontwikkeld.
Stap af van het idee dat iedereen zelfstandig moet wonen. Zorg voor permanente opvang ook voor mensen die zijn uitbehandeld of zorgmijders. Vaak mijden ze niet de zorg maar de betutteling.
Steeds vaker is politiek bezig met deze onderwerpen. Zelfredzaamheid wordt door politiek te weinig gestimuleerd. Vooral het vreemdelingenbeleid en druk op integratie zijn zwaar onder de maat.
Stimuleer de integratie en de participatie in de wijken: buddies, taalmaatjes, etcBiedt niet Nederlanders de mogelijkheid om Nederlands te leren
Stop met opvang in zuid
Stop met proberen om met eindeloze bijeenkomsten draagvlak te creëren voor dit soort lastige keuzes. Maak die keuzes en regel het. Uiteraard met zorgvuldige begeleiding en implementatie.
Stop om te beginnen met het binnenhalen van 'kwetsbare inwoners', want iedereen kan wel ongeveer inschatten waar die vandaan komen. En wijken worden kwetsbaar omdat ze lelijk, lees modernistisch, zijn. Omdat ze gebaseerd zijn op conceptuele kletspraatjes van stedenbouwkundigen in plaats van op de leefbaarheidswensen van echte mensen. Spreiding betekent alleen maar dat alle wijken lelijk worden.

strenger aanpakken en niet te veel pamperen. wie niet wil heeft pech.
Teveel mixen kan ook negatief uitpakken en uiteindelijk voor iedereen slechter wordenJe kunt mixen maar niet per woning maar meer klein stratenblok
Toch denk ik dat de opvang voor kwetsbaren soms niet leuk is in een dure wijk
Tref voorzieningen in die wijken waar men dit wil gaan toepassen. Betrek de wijkverpleging erbij.
Type mensen zoeken elkaar op. spreiding is goed maar wel per wijk en niet per straat.
Uit het artikel in De Gelderlander van zaterdag 28 januari blijkt dat wethouder Smeulders óf de stad niet kent óf er een erg gekleurde mening op na houdt. Dat helpt niet bij het oplossen van het probleem van de spreiding. Overigens, 50 jaar geleden kon ik ook al geen woning krijgen in de stad waar ik geboren ben.
Uitersten bij elkaar plaatsen werkt vlg mij niet. Het roept verzet op en de vraag is of de meer kwetsbare groep zich er ook wel thuis voelt. Probeer juist plekken te vinden waar aansluiting plaats kan vinden. Dat kan ook per voorziening verschillen. Ga daarmee aan de voorkant in overleg met de wijk: wat zou hun keuze zijn? Zo was er indertijd in onze (duurdere) buurt een afkickcentrum voor drugsverslaafden. Die werd algemeen geaccepteerd.
Uitgifte van bouwvergunning x % voor sociale huur en x% voor kwetsbare. Elke wijk zelfde percentage.
Van wijken weten, sociale wijkteams zijn mislukt. Veel te veel zorgverleners die hun eigen werk creëren. Veel te weinig tastbare resultaten. Armoede bestrijden doe je door mensen geld te geven. Niet door mensen te betuttelen.
Vang de kwetsbare inwoners en asielzoekers ook op in dure wijken.
Veel kantoren e.d ombouwen tot starters woningen en sociale woningbouw. De woningbouwverenigingen moeten hun prima taak veel beter uitvoeren. Ik zie het aantal betaalbare woningen steeds meer afnemen.
Veel ouderen die in een eengezinswoning wonen willen best naar een huur appartement. Dit doen ze niet omdat ze dan veel meer moeten betalen dan wat ze voor hun koopwoning kwijt zijn. Vaak hebben ze jarenlang extra afgelost om uit te komen met het pensioen en AOW. Mogelijk is daar iets voor te regelen en komen hun huizen vrij voor de jeugd.
Veel overlast in het centrum en omgeving dan bedoel ik de criminaliteit mensen durven in de avond de stad niet meer in.
Verbied verkamering van panden in bepaalde delen van de wijk/ wijken / straten.Stimuleer eigen woning bezit, belast bezit f verhuur van tweede woningen extra. Er is woning schaarste, laten we iedereen een kans geven op een betaalbare woning
Verdeel de lasten eerlijk. Dus ook opvang in de wijken met de duurste huizen. Weet niet of het mixen van goedkope en dure woning leidt tot betere wijken. Mensen gaan toch het liefst om met hun eigen 'soort'. Meer kans op botsende levensstijlen.
Vereenvoudig en verkort de (inspraak-) procedures
Verneuk niet ook alle andere wijken door spreidingsbeleid toe te passen! Zorg dat de instroom van kansarmen lager wordt en dat de instroom van probleemmensen verminderd. LES 1: Problemen oplossen doe je niet door ze te verspreiden, maar door ze bij de bron aan te pakken! In Arnhem verspreiden we liever dan dat we oplossen.
Verplichte spreiding is een illusie. Kunnen beter meer investeren in achterstandswijken.
verspreid het probleem gelijkelijk over de stad, dit is een eerlijker oplossing voor iedereen
verspreid houden.
Vind spreiding belangrijk, zodat er geen wijken meer bestaan, die alleen maar door kwetsbare inwoners worden bewoond.
Vinger aan de pols houden bij opvang kwetsbare inwoners: monitor of het succesvol is.Spreiding woningen is m.i. grotendeels een politieke keuze. Geef duidelijkheid over de keuze en de standpunten van de partijen.
Voldoende betaalbare woningen zijn belangrijk, Waarbij ik voornamelijk denk aan de middeninkomens. Dit moet op stadsniveau en niet perse per wijk.

Volgens mij leidt het concentreren van kwetsbare inwoners op een plek/locatie tot meer overlast. Iedere wijk heeft een verschillende en andere draaglast voor kwetsbare inwoners. Dus goed kijken welke personen en problematieken je op welke plekken in de stad moet willen plaatsen.
Volledig eens dat duurdere en betaalbare woningen in een wijk staan. Jammer wanneer de architectuur of openbare inrichting van de betaalbare woningen de wijk direct ook stigmatiseert en een ghetto-like uiterlijk geeft.
Voor bijvoorbeeld 'beschermd/begeleid wonen' dienen open bouwplekken in de buurt te worden gebruikt om voor hen woningen te realiseren.
Voor de acceptatie van kwetsbare groepen in een wijk is het van belang dat de bewoners bij de komst betrokken worden en er activiteiten plaats vinden waar men elkaar kan leren kennen. Mensen waarvan bekend is dat ze veel overlast gaan geven kunnen (hoe sneu ook) niet in een wijk wonen, want dat stigmatiseert de kwetsbare die wel van goede wil is. Voor de groep overlastgevers moet iets gecreëerd worden buiten de stad in combinatie met een goede begeleiding. Geen ideale oplossing, maar soms is die er gewoon niet.
Voor de opvang van kwetsbare bewoners is het misschien mogelijk om te kijken of er huisvesting te realiseren is in gebouwen / huizen / kerken die leegstaan maar die vanwege historisch belang toch behouden moeten blijven.
Voor een klein deel van de kwetsbare inwoners is opvang in een gewone wijk geen oplossing. Daarvoor moeten alternatieven gevonden worden in de vorm van containerwoningen oid
Voor hen veel aandacht hebben.
Voor het aantrekken van burgers die meer belasting kunnen betalen is een wijk met duurdere woningen een manier om mensen naar je stad te trekken. Zo'n wijk heeft oudere grote woningen en die kan je niet veranderen in betaalbare woningen. De punt van de burgermeesterswijk heeft al heel veel opvang voor kwetsbare inwoners en het heeft er voor gezorgd dat er aantallen burgers met geld inmiddels zijn vertrokken naar andere gemeentes. Zonde. Ik ben principieel voor het vermengen van verschillende inkomens, maar dit moet wel gedaan worden op een manier die opbouwend is
voor kwetsbare/oudere inwoners is een hofje aantrekkelijk.
Vooraf bewoners op de hoogte brengen en in gesprek gaan
vooral jonge mensen die geboren zijn in de stad Arnhem voorrang geven bij vinden van betaalbare woning. Dit zonder wachttijden. Alle jaren/ maanden dat men in Arnhem leeft als allerbelangrijkste graadmeter gebruiken. Dit moet voorrang en prioriteit 1 zijn!!
Vooral meer betaalbare woningen in en om het centrum van Arnhem: voor mensen met een lager of een modaal inkomen is koop of huur daar bijna onmogelijk geworden.
Vooral onderbrengen in de rijke wijken.
voorkom en bestrijd verkamering van de gewone woningen
Voorkom getto vorming
Voorkom ghettovorming
voorkom segregatie. Mix wijken, zorgen dat op scholen mix van leerlingen zijn, voorkom bubbles
Voorkom verkoop van betaalbare huurwoningen.Laat woningbouwverenigingen doen waarvoor zij zijn opgericht.
voorrang jong volwassen die gezinsplanning hebben
Waarom is t zo moeilijk om daklozen overdag een fijne plek te geven waar ze zich kunnen vermaken . Snap dat t niet zonder problemen is , maar geef ze leuke buitenruimte en binnen wat gezelligheid . Ook verwarde personen geven gevoel van onveiligheid . Wat betreft betaalbare duurdere woningen , mensen kiezen zelf soms de buurt waar ze zich thuis voelen , dat kun je niet afdwingen . Maar geen verpauperde wijken , die moeten opgeknapt . Maar dat zie ik ook dat dat gebeurt .

Waarom moet alles genivelleerd en gespreid worden? Logistiek (WMO/zorgvervoer) is véél efficiënter in te plannen als er niet naar 100 verschillende adressen gereden moet worden. Sociale infrastructuur (samen-hulp), voedselbanken en andere nuttige zaken dichtbij. Geen woningwaardedaling door (sociale) huur en dergelijke in koopwijken. Wie zit er te wachten op noodopvang voor asielzoekers, als met 1,5 miljoen wil betalen voor een villa? Of 6 ton voor een nieuw huis? Ik niet!
Waarom moet dit toch zo gemengd worden? Dit snap ik nou echt niet. Wordt de stad er beter van als de verschillende groepen gespreid worden? Onzin!
Waarom zijn er kwetsbare mensen? Pak probleem bij wortels aan.
Wanneer er meer betaalbare woningen worden gebouwd voor iedereen...jong en oud...komt er meer doorstroom oudere mensen zijn best bereid om bijvoorbeeld naar een bejaardrnwoning te verhuizen...nu zijn ze er niet enbblijven veel ouderen ook als ze door overlijden partner alleen komen te staan in een woning wonen die eigenlijk te groot voor hen is.
Wanneer wijkteams, wijkagent etc hierbij goed betrokken blijven zodat criminaliteit, onveiligheid, overlast en daarmee leefbaarheid goed worden gemonitord en gehandhaafd zijn er mogelijkheden
Wat denkt U zelf als er van die halvegare vlak naast U zou komen wonen. Ik kan U zeggen er blijft van woonplezier weinig over. Jammer dat U dit niet begrijpt of niet wilt begrijpen.
Wat is een kwetsbare inwoner? Iemand met beperkingen, senioren, arme mensen, jong asielzoekers, daklozen etc.?Kwetsbaar denk ik ook aan psychisch gestoorde mensen die een buurt verzieken (ervaring). Die moet je opsluiten en niet spreiden of loslaten in de samenleving. Voorkomt hoop straat agressie. De rest van harte welkom.
Wat is er zo erg aan het feit dat er in Arnhem een paar wijken zijn met duurdere woningen? Ook dat geeft best wat glans aan Arnhem als stad.Als er goede back-up plannen zijn die voorkomen dat de huisvesting van zg. kwetsbare mensen leidt tot overlast dan is mijn idee dat je een aantal wijken daarvoor zou kunnen aanwijzen maar zeker niet in alle wijken. Laat bepaalde wijken hun grandeur houden.
wat mij betreft mag de verdeling tussen betaalbare en dure huizen per wijk verschillend zijn als er maar vooraf over nagedacht wordt, opvang vluchtelingen hoeft ook niet in iedere wijk hetzelfde te zijn want er zijn veel vluchtelingen die toch niet echt (willen) integreren in de samneleving
wat wordt verstaan onder kwetsbare inwoners?
Wat zijn kwetsbare inwoners?
We hebben al opvang voor kwetsbare inwoner
we zijn allemaal kwetsbaar, de mensen die zelf niet (meer) kunnen voorzien in een stabiel bestaan moeten niet rondhangen of afglijden naar criminaliteit, verslaving, verwardheid en uiteindelijk de psychiatrie.
Wederom slagvaardigheid. Zorg als gemeente dat je een voortrekkersrol hebt en handel volgens het mandaat dat je hebt.
Wees duidelijk wat kwetsbaar is? In welke wijken gaan deze mensen wonen? Bekijk of de ene mens wel bij de andere past. Ga na waar jullie zelf graag naast zou willen wonen! Hoe jullie buurt er graag zou uit willen zien!
Wees een betrouwbare overheid naar de burgers, in beleid en wat jullie beloven
Wees open en transparant en zorg voor goede communicatie en neem een beslissing
Wees voorzichtig met de buurten en de bewoners!
weet niet of spreiding over de gehele stad zin heeft. Een goede duurzame plek wat nut heeft is misschien beter.
Wel naar de wijken kijken, je kan dat niet in elke wijk doen, dus geen algemene regel.
Wel of niet spreiden van mensen of huizen is minder belangrijk dan wel of geen overlast (herrie, rotzooi) veroorzaken.
Werk huisjesmelkers de wijk uit, zorg dat ouderen makkelijker hun woning uit kunnen zodat de starterswoningen weer vrijkomen.

Werkgelegenheid is heel belangrijk voor mensen die kwetsbaar zijn, niet mee kunnen komen. Een voor hen geschikte werkomgeving realiseren , zodat zij zich waardevol voelen. Mee kunnen komen op hun eigen niveau. Dat wil toch iedereen. Niet alleen woningen op de mooiste plekken voor mensen met meer inkomen, draai het eens om.
Wij wonen zelf in Malburgen, ik vind het niet erg dat de wijk niet de meest rijke wijk is. Daarentegen ken ik mijn buren goed, woont er van alles wat. Ik denk dat het niet realistisch is om Malburgen en de Paasberg bijvoorbeeld gelijkt te trekken. En dat is ok. Verschil mag er best zijn.
Wijken hebben hun eigen karakter en dat vind ik ook belangrijkIk vraag me wel af waarom woonwagenbewoners recht hebben op deze plekken. Op sommige kampen vind ik de woonwagen geen woonwagen maar een villa. Hoe verhoudt zich dat tot vergunning aanvragen??
Wijken hebben hun eigen karakter, maar de segragatie is in Arnhem hier en daar wel erg scherp. Benut mogelijkheden om daar wat aan te doen. Maar verwacht geen wonderen.
wijken met veel kwetsbare inwoners eerder ontzien bij het creëren van opvangvoorzieningen voor kwetsbare groepen, dan wijken waar het veel inwoners goed gaat. Spreiding van betaalbare en dure woningen over de stad is een nobel streven, maar mag niet ten koste gaan van kwetsbare inwoners in armere wijken. Ook zij moeten in hun wijk kunnen blijven wonen.
ze hoeven niet allemaal gespreid te worden. liever de huidige bekende plekken verbeteren
zet de kwetsbare bewoners niet in de achterstand wijken maar in de duurdere wijken waar iedere buurt comité meteen er tegen ingaan dus doe daar het zelfde als in de armere buurten plaats ze gewoon in de buurt en de verspreiding van duurdere en betaalbare woningen maakt niet zoveel uit omdat de projeckt ontwikkelaars bepalen en niet de gemeente zoals je het nu kunt zien
Zet mensen met problemen niet allemaal bij elkaar in een flat: dat veroorzaakt veel en snel overlast en vermindert de mogelijkheid van de wijk om problemen te signaleren. Zorg niet alleen voor woningen voor kwetsbare mensen, maar ook voor goede voorzieningen waar ze terecht kunnen en waar ze andere wijkbewoners kunnen ontmoeten
Zet niet alle moslims bij elkaar zoals in mijn wijk. Gaat een keer fout
Zet niet te veel woningen op elkaar, zodat de druk op de voorzieningen en de wegen niet te groot wordt.
Zet ze in een duurdere buurt, in betaalbare woningen.
Zie mijn eerdere betoog
zie vorig advies
Zogenaamd "kwetsbaren" welkom, mits compromisloos geen overlast veroorzakend.
Zolang de opvang van kwetsbare inwoners goed, zorgvuldig en aan regels gebonden (en gehandhaafd) gebeurt is het te accepteren. Wanneer het betekent dat deze mensen zich in de wijken gaan ophouden, daar hun drugs moeten kopen en onacceptabel gedrag vertonen is het niet acceptabel. Dat moet gewoon beter geregeld worden.
Zolang ze geen overlast geven
Zorg bij opvang van kwetsbare inwoners dat het veilig blijft voor de omgeving. Hierdoor verhoog je draagvlak om zulke voorzieningen in een wijk te realiseren.Kwetsbare inwoners moeten meer begeleid worden mbt zorg.
Zorg bij spreiding ook voor nabijheid (of in ieder geval bereikbaarheid) van relevante voorzieningen!
Zorg dat arm en rijk goed verdeeld zijn over de stad. Alle wijken en buurten zijn de betere
Zorg dat buurtbewoners worden gestimuleerd om kwetsbare inwoners te steunen. Ik weet niet wat de achtergrond is van deze inwoners en waarom ze kwetsbaar zijn. De maatregelen om deze te helpen kunnen heel verschillend zijn. De ene moet je helpen aan een baan. De ander heeft psychische ondersteuning nodig en weer een ander passende hulpmiddelen om deel te kunnen nemen aan de maatschappij
Zorg dat de gemeente de regie houdt over de verdeling hiervan en geef deze niet over aan bouwondernemingen en planbureaus, die anders verleidt worden om voor het grote winst bedrag gaan

Zorg dat de leefbaarheid van de wijk verbeterd met het toevoegen van kwetsbare inwoners of extra woningen.
Zorg dat de overheid de inkomenseis afschaft. Slechtse idee ooit! Alle kwetsbare inwoners eindigen bij elkaar in de arme wijken. Alle hoog opgeleiden verdwijnen naar de elite wijken waar het heerlijk rustig wonen is. En middeninkomens eindigen tussen wal en schap en kunnengeen kant meer op.
Zorg dat er in de huidige kwetsbare wijken meer middendure huurwoningen en koopwoningen beschikbaar komen, waardoor er in die wijken meer diversiteit komt en mensen in hun eigen omgeving een wooncarriére kunnen maken.
Zorg dat ze niet directe buren zijn, dus een vrijstaand huis bijvoorbeeld. Dat zorgt al voor een vermindering van evt geluidsoverlast.
Zorg er aub voor dat er geen opvang voor kwetsbaren komt in de dure wijken! Ik woon niet in zo soort wijk maar anders jaag je de kapitaalkrachtigen Arnhem uit en dat moet je echt niet willen.
Zorg er voor dat er geen scheefgroei komt tussen woonaanbod voor statushouders en wachtende woningzoekenden
Zorg ervoor dat er geen spanningen in de onderlinge samenhang gaat komen.
Zorg ervoor dat wijken ook mooier worden om te zien. Malburgen, Kronenburg en Vredenburg zijn gewoon kale betonbakken. Probeer Zuid meer te laten lijken op Noord. Laat politie en boa's 's avonds en 's nachts meer op sleetse plekken surveilleren, om graffitivandalen in de kraag te vatten.
Zorg goed voor deze mensen, en laat ze niet vallen
Zorg voor acceptatie = ervoor zorgen dat overlast voorkomen of aangepakt wordt. Geen woorden maar daden.
Zorg voor betere, en langere begeleiding van kwetsbaren bij het plaatsen in een woonwijk zodat de wijk minder overlast ervaart. Het plaatsen van kwetsbaren in een (ook economisch) al zwakke wijk leidt tot ghetto-vorming en dus 'slechte' wijken.
Zorg voor de mesnelijke maat. En ook dat de inzet vruchten afwerpt. De inzet moet persoonlijk zijn en meer opleveren dan het kost
Zorg voor doorstroming van scheefwoners.Zorg voor kleinschalige/middelgrote projecten voor kwetsbare inwoners EN voor voldoende begeleiding daarbij, dat vergroot de acceptatie en voorkomt veel ergernis bij de andere bewoners.
Zorg voor goede begeleiding. Het fenomeen verward persoon is vaak iemand die aan zijn of haar lot is overgelaten.
Zorg voor goede dialoog met de buurt.
Zorg voor goede voorzieningen zodat we minder over kwetsbare inwoners praten maar over hun kracht betrekken ipv pamperen
Zorg voor voldoende begeleiding voor deze mensen
Zorg voor voldoende draagvlak,. Bewoners vroegtijdig betrekken.
Zorg voor voldoende zichtbare begeleiding en betrek de buurt.
Zorg voor wijken met wat meer middensegment woningen en vang daar de kwetsbare mensen op.
Zorg voorngoede leefomstandigheden. Van een dak maar wel schimmel en tocht komen mensen van de regen in de drup.
zorg wel voor goede spreiding inde winkelen goed omgevingsmanagement. Waar dat kan betrek buurt bewoners
zorgen dat er minder kwetsbare inwoners zijn, zorgen dat die in een betere situatie komen
zorgen dat instanties bereikbaar zijn en blijven als er spanningen dreigen/zijn door opvang. ook voor de langere termijn
Zorginstelling subsidieren
zou fijn zijn als jullie een definitie geeft over wat kwetsbare inwoners zijn. maar als je ze bij een zet kan je ook de hulp localiseren.

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 169500

Onderwerp: Turap-1 2023

Kernboodschap

Om de voortgang op de realisatie van de begroting te kunnen bewaken worden, conform de verordening financieel beleid en beheer gemeente Arnhem, minimaal twee tussenrapportages aan de raad aangeboden. In Turap-1 2023 worden de financiële afwijkingen die aan het begin van 2023 bekend zijn gerapporteerd.

Voorstel

1. De Turap-1 2023 vast te stellen;
2. De bijgevoegde begrotingswijziging **23-003** OW040 met betrekking tot de Turap-1 2023 vast te stellen.

Inleiding

Als regulier onderdeel van de beleidscyclus 2023 is een eerste tussenrapportage (Turap-1 2023) opgesteld. De Turap-1 2023 bevat informatie over de verwachte majeure financiële afwijkingen over het jaar 2023. In de Turap-1 2023 is rekening gehouden met de ontwikkelingen die zich op basis van het eerste kwartaal aftekenen en die leiden tot afwijkingen in de begroting. Hierbij is een splitsing aangebracht in afwijkingen met een incidenteel en afwijkingen met een structureel karakter.

Beoogd effect

Gemeente Arnhem

De raad krijgt een prognose van de financiële afwijkingen en het resultaat over 2023.

Argumenten

1.1 Turap-1 2023 vaststellen

Op basis van de gepresenteerde majeure afwijkingen verkrijgt u inzicht in het verwachte financiële resultaat per programma en op het totaal van de begroting.

2.1 De begrotingswijziging vaststellen

Net als voorgaand jaar is bij Turap-1 een begrotingswijziging opgenomen waarin we alleen die afwijkingen verwerken die:

- verrekeningen met bestemmingsreserves betreffen (conform doelen bestemmingsreserves);
- overhevelingen tussen programma's betreffen (bijvoorbeeld extra middelen decentralisatie-uitkeringen of taakmutaties gemeentefonds op programma S00 die leiden tot extra lasten op andere programma's);
- vaststaan en niet meer wijzigen in de rest van het jaar (bijvoorbeeld een tussentijdse afrekening, uitspraak op een bezwaarschrift).

Het voordeel hiervan is dat uw raad vroegtijdig een geactualiseerde begroting heeft en dat budgethouders vroeg in het jaar duidelijkheid hebben na akkoord van de raad over wijzigingen in hun budgetten.

De overige afwijkingen die we bij Turap-1 inschatten, verwerken we alleen als prognose in Turap-1 en nog niet in de begrotingswijziging. Dit betreft afwijkingen op bestaand beleid die nog niet vaststaan (bijvoorbeeld open einderegelingen) en waar budgethouders nog op moeten kunnen bijsturen in de rest van het jaar om deze tot een minimum te beperken. Deze worden bij Turap-2 opnieuw ingeschat en op dat moment in de begrotingswijziging verwerkt. In de bijgevoegde Turap is bij elke afwijking aangegeven of deze meeloopt in de begrotingswijziging.

Kanttekeningen en risico's

Er is met de best mogelijke inschattingen gewerkt op het moment van opmaken van de Turap, maar deze inschattingen kunnen aan het einde van het jaar mogelijk afwijken van de daadwerkelijke realisatie.

Participatie

Op verschillende thema's binnen de stedelijke en wijkprogramma's zijn de ambities, het beleid en de uitvoering daarvan mede tot stand gekomen met inbreng vanuit diverse partijen uit de stad.

Financiën

De prognose over 2023 laat een voordelig resultaat van € 9,4 miljoen zien ten opzichte van de begroting tot en met 31 maart 2023. Hiervan wordt voorgesteld om een deel van alle verwachte afwijkingen met bijgaande begrotingswijziging op grond van de begrotingsrechtmatigheid in de begroting te verwerken.
In de bijlagen bij Turap-1 is per programma een uitputtend overzicht gegeven van alle verwachte afwijkingen. In een aantal gevallen is een afwijking op één programma benoemd, maar vindt de vertaling in de administratie plaats door de begrotingswijziging over diverse (wijk)programma's te verdelen. Voor een uitvoerige toelichting wordt verwezen naar de Turap-1 2023 en de bijlagen.

Uitvoering

Na vaststelling door de raad wordt de begroting gewijzigd met de bijgevoegde wijziging.

Communicatie

Niet van toepassing.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Raadsvoorstel Turap-1 2023
- Turap-1 2023
- Begrotingswijziging **23-003** OW040 bij Turap-1

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	169500

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 18 april 2023, nummer: 169500;

gelet op artikel 192 van de Gemeentewet;

besluit:

1. De Turap-1 2023 vast te stellen;
2. De bijgevoegde begrotingswijziging **23-003** OW040 met betrekking tot de Turap-1 2023 vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

Arnhem GEMEENTE

Turap 1 - 2023

Inhoudsopgave

Hoofdlijnen Turap 1 2023 3
Totaalbeeld financiën 4
Bijlagen 6
Wijken Algemeen 6
S00 Bestuur, dienstverlening en financiën 9
S01 Veiligheid 12
S02 Bereikbaarheid 13
S03 Economie 14
S04 Onderwijs 15
S05 Cultuur 16
S06 Participatie en armoedebestrijding 17
S07 Zorg 18
S08 Welzijn en inclusie 20
S09 Gezondheid en sport 22
S10 Klimaat en energie 23
S11 Ruimtelijke ontwikkeling 24
S12 Wonen en leefomgeving 25
Investeringen 27

Hoofdlijnen Turap 1 2023

In deze eerste Turap over 2023 zijn de verwachte financiële afwijkingen over het lopende jaar 2023 opgenomen, voor zover die nu bekend zijn. Deze komen naar voren vanuit de financiële vertaling van de autonome ontwikkelingen en financiële ontwikkelingen die voor het jaar 2023 worden voorzien.

Turap en bestuursrapportages

In de Turaps wordt over de voortgang van de programma's gerapporteerd. Hiermee volgt de Turap de opbouw van de begroting en het jaarverslag. In Turap-1 zijn dit alleen de financiële afwijkingen. In Turap-2 wordt ook de inhoudelijke voortgang aan de hand van de doelenboom weergeven. Naast de Turap kennen we in Arnhem ook bestuursrapportages, zoals de bestuursrapportage Zorgdomein en de bestuursrapportage Bestaanszekerheid. Beide bestuursrapportages worden in mei aan de raad aangeboden en ze bevatten gedetailleerde informatie over de voortgang en resultaten van de programma's. De Turap is minder gedetailleerd dan de bestuursrapportages. In deze Turap geven we in de bijlage bij de programma's S06 en S07 een korte toelichting op de financiële afwijkingen. In de bestuursrapportages is meer informatie over de voortgang op deze onderwerpen aangegeven.

Leeswijzer

De presentatie van de baten en de lasten die in de begroting van 2023 is gebruikt, is doorgezet in deze Turap. Daarom wordt een positief bedrag gepresenteerd op het moment dat er sprake is van meer baten of meer lasten. Concreet betekent dit dat als er hogere lasten zijn, dit als een positief bedrag in de lasten is gepresenteerd. Dit veroorzaakt een nadeel voor de algemene reserve. Wanneer een negatief bedrag als afwijking in de lasten is gepresenteerd, betekent dit dat er sprake is van minder lasten, dus een voordeel voor de algemene reserve. Wat betreft de baten werkt dit hetzelfde: een positieve afwijking in de baten betekent hogere baten en een voordeel voor de algemene reserve. Of een afwijking een voordeel of nadeel voor de algemene reserve veroorzaakt, is eveneens weergegeven in de kolommen in de bijlagen.

Overeenkomstig voorgaand jaar wordt een begrotingswijziging voorgesteld bij Turap-1. Afwijkingen worden in de begroting gewijzigd wanneer deze onder één van de volgende situaties vallen:

- overhevelingen tussen programma's (bijvoorbeeld extra middelen uit decentralisatieuitkeringen (DU's) of taakmutaties gemeentefonds op programma S00 die leiden tot extra lasten op andere programma's);
- wijzigingen die vaststaan en niet meer wijzigen in de rest van het jaar (bijvoorbeeld een afrekening, uitspraak op een bezwaarschrift).

Per afwijking is in de tabellen de nodige informatie verstrekt. Hieronder is per kolom aangegeven welke informatie wordt weergegeven:

- I/S: Is de afwijking incidenteel of structureel;
- AR/BR: Komt de afwijking ten gunste of laste van de algemene reserve (AR) of een bestemmingsreserve (BR);
- B: Wordt de afwijking in de begroting verwerkt met bijgevoegde begrotingswijziging.

Totaalbeeld financiën

In deze Turap zijn alle afwijkingen opgenomen die op dit moment bekend zijn voor het boekjaar 2023.

Turap 1	2023
Compensatie MGR i.v.m. extra loon- en prijsstijgingen 2023	-428
Energieprijzen eigen gebruik openbare ruimte	-4.000
Energieprijzen eigen gebruik vastgoed	-2.300
Zorg: Pluryn	-385
Dekking Pluryn uit Zorg of BR Wmo en jeugdzorg	385
Toegankelijkheid evenementen	-72
Dekking toegankelijkheid evenementen uit budget toegankelijkheid	72
Gemeentefonds	16.648
OZB indexatie (lasten voor panden in eigen gebruik)	-102
Actualisatie MIP	902
Nominaal: Cao	-1.821
Zorg: Aanvullende indexering zorgtarieven	-1.000
Zorg: Aanvullende indexering zorgtarieven uit BR Wmo en jeugdzorg	1.000
Zorg: kostprijsdekkende tarieven huishoudelijke ondersteuning	-1.000
Zorg: kostprijsdekkende tarieven uit BR Wmo en jeugdzorg	1.000
Zorg: verhoging vergoeding/tarief pleegzorg	-300
Zorg: verhoging vergoeding/tarief pleegzorg uit BR WMO en jeugdzorg	300
Indexatie contracten parkeergarages	-282
Extra loon- en prijsstijgingen 2023 ev bij VGGM	-1.203
Actualisatie BUIG	1.598
Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed	294
Hogere beheerkosten transferhal Arnhem Centraal	-280
Buurtconciërges overheveling dekking uit WIF	425
Leefbare Wijken Monitor	-56
Totaal Turap 1	**9.396**

Deze afwijkingen worden in de begrotingsprogramma's in de bijlagen gepresenteerd daar waar de afwijkingen zich voordoen. In een aantal gevallen betekent dit dat een afwijking uit bovenstaande tabel verdeeld is over meerdere programma's, omdat het bijvoorbeeld over vastgoed gaat dat in meerdere programma's is begroot. Ook vindt er in sommige gevallen een verdeling van de afwijking plaats over wijkprogramma's en stedelijke programma's. Tot slot is het voordeel op het gemeentefonds in programma S00 opgenomen, maar is rekening gehouden met het feit dat hierin extra middelen worden ontvangen ter dekking van lasten op andere programma's.

In onderstaande tabel is het totaalbeeld van de Turap op het niveau van lasten en baten opgenomen. Dit beeld laat per saldo wederom het voordeel van € 9,4 miljoen voor de algemene reserve zien.

	Begroting Stand maart 2023	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	880.151	885.204	5.053	V
Baten	839.001	850.765	11.764	V
Saldo lasten en baten	**-41.150**	**-34.439**	**6.711**	**V**
Toevoegingen aan reserves	78.517	78.517	0	
Onttrekkingen aan reserves	119.666	122.351	2.685	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	**41.149**	**43.834**	**2.685**	
Prognose resultaat	**-1**	**9.395**	**9.396**	**V**

Zoals in de leeswijzer benoemd, wordt een aantal afwijkingen in de begroting gewijzigd, omdat deze afwijkingen niet meer zullen wijzigen in de loop van 2023. Dit leidt ertoe dat van de totale afwijking van € 9,4 miljoen een voordeel van € 13,2 miljoen wordt verwerkt in de begrotingswijziging bij deze Turap. Dit voordeel ontstaat door het saldo van voor- en nadelen van de individuele afwijkingen die volgens eerder benoemde criteria hiervoor in aanmerking komen. Deze afwijkingen hebben met name betrekking op de mutatie in het gemeentefonds en de daarbij behorende decentralisatie-uitkeringen, taakmutaties en de actualisatie van het budget BUIG. Het verschil met het totale geraamde voordeel van € 9,4 miljoen wordt mogelijk in Turap-2 verwerkt als er op dat moment zekerheid is over de onderliggende afwijkingen.

Bijlagen

Wijken Algemeen

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand BW03 2023	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	224.935	226.297	1.362	N
Baten	26.679	27.227	548	V
Saldo lasten en baten	-198.256	-199.070	-814	N
Toevoegingen aan reserves	6.620	6.620	0	
Onttrekkingen aan reserves	6.313	6.313	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	-307	-307	0	N
Prognose resultaat	-198.563	-199.377	-814	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR	B
Lasten	1.362	N				
Sociale wijkteams (SWT)	0					
Teams Leefomgeving(TLO)	1.362	N				
Onderwijs	877	N	Energieprijzen eigen gebruik (vastgoed)	I	AR	N
Onderwijs	222	N	Compensatie MGR	I	AR	N
Werk en Inkomen	110	N	Actualisatie BUIG	S	AR	J
Mobiliteit	85	N	Indexatie contracten parkeergarages	S	AR	N
Wijken en wijkgericht werken	56	N	Leefbare wijken monitor	S	AR	J
Water, milieu en luchtkwaliteit	7	N	Energieprijzen eigen gebruik (vastgoed)	I	AR	N
Werk en Inkomen	5	N	Compensatie MGR	I	AR	N
Baten	548	V				
Sociale wijkteams (SWT)	0					
Teams Leefomgeving(TLO)	548	V				
Onderwijs	438	V	Energieprijzen eigen gebruik (vastgoed)	I	AR	N
Werk en Inkomen	110	V	Actualisatie BUIG	S	AR	J
Toevoegingen aan reserves	0					
Sociale wijkteams (SWT)	0					
Teams Leefomgeving(TLO)	0					
Onttrekkingen aan reserves	0					
Sociale wijkteams (SWT)	0					

Teams Leefomgeving(TLO)	0

Energieprijzen eigen gebruik
In het afgelopen jaar zijn de prijzen voor energie fors gestegen. Voor de gemeente Arnhem stond het tarief grotendeels vast tot eind 2022. Voor 2023 zijn eind vorig jaar de nieuwe prijzen voor gas en elektriciteit vastgesteld (voor 1 jaar). De vernieuwde tarieven zijn voortgekomen uit de participatie aan de Groene Metropool Regio, welke een aanbesteding gehouden heeft voor de inkoop van energie. Specifiek voor gas geldt dat deze afspraken per 01-01-2023 gewijzigd zijn: een nieuwe leverancier, en ook nieuwe tarieven. Voor elektriciteit hebben we met behoud van leverancier de tarieven omhoog zien gaan. Dit leidt tot een forse stijging van de energielasten en een knelpunt in de begroting. De grootste stijging van kosten voor elektriciteit zit bij openbare ruimte (openbare verlichting, verkeerslichten, etc.); er wordt een tekort verwacht van € 4,0 miljoen, verspreid over programma S02 en S12. Daarnaast is sprake van een verwachte overschrijding van de begrote budgetten bij Vastgoed van € 2,3 miljoen (na doorbelasting), hier betreffen het de panden in eigen gebruik en de MFC's waar zowel voor gas als elektra een tekort voorzien is. De hogere energieprijzen leiden volgens verwachting tot een hogere energiekosten (+ € 877.000) bij de MFC's. Een deel daarvan (naar schatting 50%) zal kunnen worden doorbelast naar de huurders van de MFC's.
Daarnaast wordt geprobeerd directer energie te besparen door de verwarming lager te zetten en op middellange termijn te werken aan het verduurzamen van de gebouwen.

Het totale financiële effect is verspreid over de wijken, S00, S02, S03, S05 en S09. De kostenstijging wordt aan alle gebruikers één op één doorberekend conform de afgelopen jaren ook het geval was, dit geldt dus zowel voor huurders van gemeentelijk vastgoed als voor gebruikers van walstroom of de markten. Het in kaart brengen van het exacte tekort is een ingewikkeld proces omdat op aansluitingsniveau bekeken moet worden wat de effecten zijn. Dit traject wordt nu voor alle objecten doorlopen. Uiteraard wordt gemeentebreed gekeken naar energiebesparingsmogelijkheden, waar deze al bekend zijn, zijn deze meegenomen in de berekeningen. De eerste inschatting is dat het totale financiële knelpunt van stijging energielasten € 6,3 miljoen bedraagt.

Compensatie MGR i.v.m. extra loon- en prijsstijgingen 2023
De gemeente Arnhem heeft de modules Inkoop Zorg, Onderwijs, Contractmanagement Inburgering, WsW en WSP en Beheer ondergebracht bij de Modulair Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein (MGR-SD) en betaalt hiervoor tezamen met de andere gemeenten van de regio Centraal Gelderland een jaarlijkse bijdrage. De MGR verwacht bovenop haar primaire begroting 2023, structureel een extra indexatie voor loon- en prijsstijgingen (als huisvesting en ICT) door te voeren op deze modules.
De effecten voor de module WSP zijn meegenomen in het re-integratiebudget. Voor de module WsW staat het effect onder de autonome ontwikkelingen. Voor de overige modules is op basis van de nu voorliggende begroting bekend dat een tekort op jaarlijkse bijdrage van Arnhem ontstaat van € 428.000 in 2023.
Het nadeel is verdeeld over de wijken, S06, S07 en S08.

Actualisatie BUIG
In de raadsbrief 'Gebundelde uitkering BUIG 2022 en 2023' van 13 december 22 is vermeld dat de bijgestelde raming voor 2023 en verder wordt meegenomen in de Turap 1 en de Perspectiefnota 2023. Voor 2023 is het voorlopig budget vastgesteld op € 104,4 miljoen (2022: € 103,1 miljoen). De voorspelde lasten stijgen niet en blijven € 106,2 miljoen. Het verwachte nadeel is hiermee kleiner geworden (was - € 3,3 miljoen) en komt uit op € 1,7 miljoen in 2023. Het voordeel (€ 1,6 miljoen in 2023), mede ontstaan doordat steeds meer mensen vanuit de bijstand doorstromen naar betaald werk, gaat terug naar de algemene middelen, in overeenstemming met de afgesproken begrotingssystematiek voor BUIG. Dit voordeel wordt zichtbaar op programma S06.

Indexatie contracten parkeergarages
Conform overeenkomsten zijn er prijsindexaties toegepast op bijvoorbeeld de dienstverleningsovereenkomst P1 en de verschillende onderhoudscontracten. Deze indexaties leveren een structureel knelpunt van € 282.000 op dat al in 2023 wordt voorzien. Bij Turap-2 wordt bekeken of de BR Bereikbaarheid hiervoor mogelijk ingezet kan worden.
Het nadeel valt zowel op de wijken als op S02.

Leefbare wijken monitor
Voor de monitor leefbare wijken is in 2024 € 125.000 in de begroting opgenomen. In de aanloop om tot de monitor te komen, zijn in 2023 al middelen nodig. We stellen voor om het benodigde deel in 2023 budgetneutraal vanuit 2024 te verschuiven naar 2023. Dit is conform collegenota 692933 (1-11-2022) Arnhemse Leefbare wijken monitor.

S00 Bestuur, dienstverlening en financiën

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand BW03 2023	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	101.211	104.358	3.147	N
Baten	559.443	577.492	18.049	V
Saldo lasten en baten	458.232	473.134	14.902	V
Toevoegingen aan reserves	3.931	3.931	0	
Onttrekkingen aan reserves	59.004	59.004	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	55.073	55.073	0	N
Prognose resultaat	513.305	528.207	14.902	V

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR	B
Lasten	3.147	N				
Financiën	1.821	N	CAO ambtelijke organisatie	S	AR	N
Bedrijfsvoering en PenO	1.755	N	Energieprijzen eigen gebruik (vastgoed)	I	AR	N
Bedrijfsvoering en PenO	465	N	Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed	S	AR	N
Bedrijfsvoering en PenO	8	N	OZB indexatie	S	AR	N
Financiën	-902	V	Actualisatie MIP	S	AR	N
Baten	18.049	V				
Financiën	12.311	V	Gemeentefonds september- decembercirculaire	S	AR	J
Financiën	4.980	V	Gemeentefonds verwacht extra accres nacalculatie (najaarsnota)	S	AR	N
Bedrijfsvoering en PenO	758	V	Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed	S	AR	N
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	0					

CAO ambtelijke organisatie
De loonontwikkeling van de ambtelijke organisatie volgt uit de cao-afspraken. Op 22 februari jl. is een principeakkoord gesloten voor de cao van gemeenten. Deze cao loopt tot en met 31 december 2023. De effecten hiervan voor 2023 worden in deze Turap verwerkt. Daarnaast ontstaan er wijzigingen in diverse premies op basis van actualisaties per 1 januari, dit leidt tot een voordeel. Per saldo ontstaat een negatief effect van € 1,8 miljoen in 2023 voor de algemene middelen.

Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed
De gemeente Arnhem hanteert de systematiek van kostprijsdekkende huur. Jaarlijks indexeren wij per 1 mei de huurprijs met de CPI (Consumenten Prijs Index) zoals deze wordt gepubliceerd door het CBS. De indexering van de huurbedragen op basis van de CPI-index levert een indexering op per 1 mei 2023 van ongeveer 8% (ten opzichte van 2% voorgaande jaren en 4,5% afgelopen jaar).
Sinds de start van de CPI index is deze nog nooit zo hoog geweest. In de markt, ook de commerciële verhuurmarkt, wordt opgeroepen tot coulance afspraken. Hoewel CPI de norm is en ook wij te maken hebben met gestegen bouw- en beheerkosten van ons vastgoed zien we mogelijkheden om onze huurders enigszins

tegemoet te komen. Wij wijken eenmalig af van de CPI als index en hanteren een lager indexpercentage, namelijk de “kerninflatie”, te hanteren voor de huurprijsindexering (vanaf 1 mei 2023). Dit alleen indien de kerninflatie lager is dan de CPI indexatie. De kerninflatie, gepubliceerd als SA20 bij CBS, is nu 6,7%. Voorgaande jaren hielden de indexeringen van de huuropbrengsten en de stijging van de kosten van het onderhoud van vastgoed elkaar redelijk in evenwicht. Met de hogere indexatie van de huren (+ € 758.000) ontstaat echter een verschil ten opzichte van de ontwikkeling van de lasten (+ € 465.000), een groot deel betreft namelijk kapitaallasten die gelijk blijven. Het positieve resultaat dat hierdoor ontstaat kan ten gunste van de algemene middelen vallen. Uitgaande van de kerninflatie is dit € 294.000 in 2023.

De afwijking met betrekking tot de hogere energielasten heeft betrekking op meerdere programma's. De verdeling over de verschillende programma's wordt zichtbaar gemaakt bij Turap-2 2023.

Energieprijzen eigen gebruik
Zie hiervoor de toelichting op wijken algemeen.

OZB indexatie
In de begroting is besloten dat de opbrengst OZB jaarlijks met 5% wordt geïndexeerd. Dat heeft ook gevolgen voor de panden die in het bezit zijn van de gemeente zelf. In de meeste gevallen wordt dit gecompenseerd door een verhoging van de door de gemeente te ontvangen huur. Voor een beperkt aantal panden is er echter geen sprake van een huurrelatie. Bij de onderwijspanden en de panden in gebruik voor de eigen ambtelijke organisatie is er geen huurrelatie en leidt de verhoging van de OZB tot een verhoging van de exploitatielasten.
Dit is niet meegenomen bij het invoeren van de 5% indexatie. Dit effect wordt in meerdere programma's (S00 en S04) zichtbaar als gevolg van de verdeling van de gemeentelijke panden over deze programma's.

Actualisatie MIP
Op basis van de realisatie over 2022 zijn de planningen van de investeringsprojecten in het MIP geactualiseerd. Hierdoor verschuift de realisatie van een aantal projecten naar een later jaar. Dit kan diverse oorzaken hebben, zoals personele wisselingen of knelpunten in de capaciteit. Het is gebruikelijk dat niet alle investeringen hun oorspronkelijk geplande investeringsritme volgen. Daarom wordt over het geheel van de investeringen een deel planningsrealisme geraamd om hier op het totaal rekening mee te houden. In de reeks actualisatie MIP zijn geen nieuwe investeringen opgenomen. Voor een tweetal investeringen wordt de investeringssom aangepast:

Gymzaal Fluitekruid
De ontwikkeling van gymzaal Fluitekruid (Malburgen) gaat de aanbestedingsfase in. Dit zal onder regie van Volkshuisvesting Arnhem door een Europese aanbesteding in de markt gezet worden. Het gemeentelijk deel beperkt zich tot de gymzaal; het naastgelegen buurthuis en de appartementen zullen door Volkshuisvesting Arnhem verder opgepakt worden. Samen vormt dit één complex. Volkshuisvesting Arnhem is bouwheer en zal de bouw van gymzaal, appartementen en buurthuis integraal uitvoeren. Voor de bouw van de gymzaal heeft de gemeente Arnhem een budget van €1,64 mln beschikbaar, maar mede door de forse bouwkostenstijgingen in de afgelopen periode is dit budget niet toereikend. Een aanvullend investeringsbudget van €1 mln is nodig om de gymzaal te realiseren. De verwachte oplevering is 2024, zodat de jaarlijkse kapitaallasten van circa €47.000 vanaf 2025 op de begroting zullen drukken.

Zwembad Valkenhuizen
De afronding van de sloop en aanleg buitenterrein alsmede realisatie van een regenopvang waterbuffer in het oude zwembassin bij zwembad Valkenhuizen bevinden zich in de eindfase. De afronding van het buitenterrein van zwembad Valkenhuizen is door de aanleg van het waterdepot uitgelopen. In deze periode zijn de aanlegkosten en materiaalprijzen zeer fors gestegen. Deze prijsstijgingen zijn nog niet eerder doorgerekend. Bij dit soort grote lopende projecten doen we dit namelijk niet generiek, maar via maatwerk. Door de langer dan voorziene technische uitwerking van de waterbuffer is de aanleg hiervan ook uitgelopen, waardoor ook op dit onderdeel een (beperktere) stijging van de investering benodigd is.

In totaal zal het investeringsbudget met naar verwachting € 500.000 overschreden worden. De bijbehorende kapitaallasten van circa € 24.000 zullen vanaf 2024 drukken op de begroting. Daarnaast loopt er nog een onderzoek naar het functioneren van de technische luchtinstallaties in het opgeleverde zwembad. Het is mogelijk dat uit het onderzoek komt dat aanpassing van de luchtinstallaties noodzakelijk is. Met de kosten van mogelijke aanpassingen aan de technische installaties van het zwembad is nu nog geen rekening gehouden, op dit moment is hier nog geen inschatting van te maken. Dit risico is ook opgenomen in het risicoprofiel.

De actualisatie van alle bestaande investeringen levert, inclusief de beschreven effecten met betrekking tot gymzaal Fluitekruid en zwembad Valkenhuizen, in 2023 een voordeel op van € 0,9 miljoen.

Gemeentefonds
De raming van het gemeentefonds is gebaseerd op de september- en decembercirculaire 2022. De stijging in 2023 is het gevolg van stijging van het accres als gevolg van loon- en prijsontwikkelingen in de rijksbegroting, actualisatie van maatstaven in de algemene uitkering en actualisatie van de uitkeringsfactor. Ook is rekening gehouden met het verwachte Arnhemse aandeel in de door het Rijk aangekondigde extra compensatie voor nominale effecten voor de doorwerking van de hogere loon- en prijsindexatie over 2022 (nabetaling). De meicirculaire 2023 zal naar verwachting een nieuwe afwijking geven, in Turap-2 wordt dit verwerkt en toegelicht.

Aankondiging mogelijke afwijking Turap-2 2023 agv verminderingen door bezwaar OZB en rioolheffing
In de begroting is structureel € 1,7 miljoen opgenomen ter dekking van kosten voor verminderingen OZB en rioolheffing, voornamelijk naar aanleiding van bezwaar tegen de WOZ-waarde. Door een inhaaleffect bij de bezwaarafhandeling was dit budget voor 2021 en 2022 ontoereikend. Daarnaast zagen we in die jaren al een toename in het aantal ontvangen bezwaren tegen de WOZ-waarde. Dit jaar zet de stijging in het aantal bezwaren door. In 2023 is voor Arnhem het aantal ontvangen bezwaren meer dan verdubbeld (ruim 8700 ten opzichte van ruim 3800 in eerdere jaren), het aandeel van de zogenaamde no cure no pay bureaus hierin is min of meer verdubbeld (ruim 3800 in 2023 ten opzichte van ruim 1900 in eerdere jaren). Een eerste prognose laat zien dat de aan de no cure no pay bureaus te betalen proceskostenvergoedingen dan ook circa € 6 ton hoger uitkomen. Halverwege 2023 is er een meer betrouwbare prognose te maken van de kosten voor verminderingen over 2023 en het mogelijke effect op het structureel benodigde budget. In Turap-2 en in de Begroting 2024 zal dit effect zo nodig gekwantificeerd worden. Daarbij worden ook de gevolgen van het toegenomen aantal bezwaren op de uitvoeringskosten bij de Connectie en te betalen proceskostenvergoedingen meegenomen.
De staatssecretaris van Financiën heeft maatregelen aangekondigd om de rol van de no cure no pay bureaus in te perken. Mogelijk dat deze maatregelen een dempend effect hebben op het aantal bezwaren dat wordt ingediend.

S01 Veiligheid

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand BW03 2023	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	23.145	24.006	861	N
Baten	2.348	2.348	0	
Saldo lasten en baten	-20.797	-21.658	-861	N
Toevoegingen aan reserves	73	73	0	
Onttrekkingen aan reserves	1.077	1.077	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	1.004	1.004	0	N
Prognose resultaat	-19.793	-20.654	-861	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR	B
Lasten	861	N				
Openbare orde en veiligheid	861	N	VGGM: Extra loon- en prijsstijgingen	S	AR	N
Baten	0					
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	0					

VGGM: Extra loon- en prijsstijgingen
Ondanks de reeds opgenomen loon- en prijsindex in de Begroting 2023 ontstaat bij de VGGM een tekort als gevolg van de fors hogere prijsontwikkeling ten opzichte van deze toegekende indexatie over 2023. De impact is niet op te vangen met het weerstandsvermogen van VGGM. Dit leidt tot een structurele verhoging van de gemeentelijke bijdragen aan de VGGM van in totaal € 1,2 miljoen vanaf 2023, voor de onderdelen gezondheidszorg en brandweer gezamenlijk. Voor het onderdeel brandweer is dit € 861.000.

S02 Bereikbaarheid

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand BW03 2023	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	30.468	34.147	3.679	N
Baten	9.529	9.529	0	
Saldo lasten en baten	-20.939	-24.618	-3.679	N
Toevoegingen aan reserves	14.386	14.386	0	
Onttrekkingen aan reserves	16.084	16.084	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	1.698	1.698	0	N
Prognose resultaat	-19.241	-22.920	-3.679	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR	B
Lasten	3.679	N				
Mobiliteit	3.150	N	Energieprijzen eigen gebruik (openbare ruimte)	I	AR	N
Mobiliteit	280	N	Hogere beheerkosten transferhal Arnhem Centraal	S	AR	N
Mobiliteit	197	N	Indexatie contracten parkeergarages	S	AR	N
Mobiliteit	52	N	Energieprijzen eigen gebruik (vastgoed)	I	AR	N
Baten	0					
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	0					

Energieprijzen eigen gebruik
Zie hiervoor de toelichting op wijken algemeen.

Hogere beheerkosten transferhal Arnhem Centraal
De gemeente onderhoudt samen met Prorail en de NS de transferhal van Arnhem Centraal. De uitvoeringsorganisatie die het beheer uitvoert heeft aangegeven dat de kosten van het beheer van de transferhal voor de gemeente met € 280.000 zullen stijgen. De stijging heeft voornamelijk betrekking op energie, schoonmaakkosten en procesmatig onderhoud. Bij Turap-2 wordt bekeken of de BR Arnhem Centraal hiervoor mogelijk ingezet kan worden.

Indexatie contracten parkeergarages
Zie toelichting op wijken algemeen.

S03 Economie

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand BW03 2023	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	9.622	9.640	18	N
Baten	1.234	1.234	0	
Saldo lasten en baten	-8.388	-8.406	-18	N
Toevoegingen aan reserves	50	50	0	
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	-50	-50	0	N
Prognose resultaat	-8.438	-8.456	-18	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR	B
Lasten	18	N				
Toerisme en recreatie	18	N	Energieprijzen eigen gebruik (vastgoed)	I	AR	N
Baten	0					
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	0					

Energieprijzen eigen gebruik
Zie hiervoor de toelichting op wijken algemeen.

S04 Onderwijs

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand BW03 2023	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	26.549	26.643	94	N
Baten	3.470	3.470	0	
Saldo lasten en baten	-23.079	-23.173	-94	N
Toevoegingen aan reserves	8.545	8.545	0	
Onttrekkingen aan reserves	8.113	8.113	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	-432	-432	0	N
Prognose resultaat	-23.511	-23.605	-94	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR	B
Lasten	94	N				
Onderwijs	94	N	OZB indexatie	S	AR	N
Baten	0					
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	0					

OZB indexatie
In de begroting is besloten dat de opbrengst OZB jaarlijks met 5% wordt geïndexeerd. Dat heeft ook gevolgen voor de panden die in het bezit zijn van de gemeente zelf. In de meeste gevallen wordt dit gecompenseerd door een verhoging van de door de gemeente te ontvangen huur. Voor een beperkt aantal panden is er echter geen sprake van een huurrelatie. Bij de onderwijspanden en de panden in gebruik voor de eigen ambtelijke organisatie is er geen huurrelatie en leidt de verhoging van de OZB tot een verhoging van de exploitatielasten.
Dit is niet meegenomen bij het invoeren van de 5% indexatie. Dit effect wordt in meerdere programma's (S00 en S04) zichtbaar als gevolg van de verdeling van de gemeentelijke panden over deze programma's.

S05 Cultuur

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand BW03 2023	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	41.532	41.557	25	N
Baten	7.524	7.524	0	
Saldo lasten en baten	-34.008	-34.033	-25	N
Toevoegingen aan reserves	3.204	3.204	0	
Onttrekkingen aan reserves	3.596	3.596	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	392	392	0	N
Prognose resultaat	-33.616	-33.641	-25	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR	B
Lasten	25	N				
Cultuur	25	N	Energieprijzen eigen gebruik (vastgoed)	I	AR	N
Baten	0					
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	0					

Energieprijzen eigen gebruik
Zie hiervoor de toelichting op wijken algemeen.

S06 Participatie en armoedebestrijding

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand BW03 2023	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	168.280	159.003	9.277	V
Baten	114.489	107.656	6.833	N
Saldo lasten en baten	-53.791	-51.347	2.444	V
Toevoegingen aan reserves	554	554	0	
Onttrekkingen aan reserves	3.037	3.037	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	2.483	2.483	0	N
Prognose resultaat	-51.308	-48.864	2.444	V

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR	B
Lasten	-9.277	V				
Werk en Inkomen	5	N	Compensatie MGR	I	AR	N
Werk en Inkomen	-850	V	Buurtconciërges	I	AR	N
Werk en Inkomen	-8.432	V	Actualisatie BUIG	S	AR	J
Baten	-6.833	N				
Werk en Inkomen	-6.833	N	Actualisatie BUIG	S	AR	J
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	0					

Compensatie MGR i.v.m. extra loon- en prijsstijgingen 2023
Zie toelichting op Wijken algemeen

Buurtconciërges
De verlengde pilot van de buurtconciërges loopt nog tot in 2024. Voor de dekking van deze pilot worden de middelen van € 425.000 uit het Werkinvesteringsfonds ingezet die in 2023 in de begroting zijn opgenomen. Om deze middelen in 2024 beschikbaar te maken worden deze in 2023 toegevoegd aan de algemene reserve. In de Begroting 2024 zullen deze middelen in 2024 worden onttrokken aan de algemene reserve. De toevoeging aan de algemene reserve is gepresenteerd als een voordeel van € 425.000

De pilot buurtconciërges is begroot in het programma S12 Wonen en leefomgeving. Ook de dekking in 2023 vindt vanuit het werkinvesteringsfonds plaats. Hiervoor wordt deze dekking overgeheveld naar dit programma. Daarvoor worden de lasten in het programma S06 Participatie en armoedebestrijding met € 425.000 verlaagd en in het programma S12 met € 425.000 verhoogd. De totale lastendaling in S06 komt daarmee op € 850.000.

Actualisatie BUIG
Zie toelichting op Wijken algemeen.

S07 Zorg

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand BW03 2023	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	64.933	67.813	2.880	N
Baten	2.898	2.898	0	
Saldo lasten en baten	-62.035	-64.915	-2.880	N
Toevoegingen aan reserves	1.082	1.082	0	
Onttrekkingen aan reserves	639	3.324	2.685	V
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	-443	2.242	2.685	V
Prognose resultaat	-62.478	-62.673	-195	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR	B
Lasten	2.880	N				
WMO en sociale wijkteams	1.000	N	Aanvullende indexering zorgtarieven	S	BR	N
WMO en sociale wijkteams	1.000	N	Zorg: Kostprijsdekkende tarieven	S	BR	N
Jeugdzorg	385	N	Zorg: Pluryn	S	BR	N
Jeugdzorg	300	N	Zorg: Verhoging vergoeding	S	BR	N
WMO en sociale wijkteams	195	N	Compensatie MGR	I	AR	N
Baten	0					
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	2.685	V				
WMO en sociale wijkteams	1.000	V	Aanvullende indexering zorgtarieven	I	BR	N
WMO en sociale wijkteams	1.000	V	Zorg: kostprijsdekkende tarieven	I	BR	N
Jeugdzorg	385	V	Zorg: Pluryn	I	BR	N
Jeugdzorg	300	V	Zorg: Verhoging vergoeding	I	BR	N

Aanvullende indexatie zorgtarieven
Jaarlijks worden de zorgtarieven jeugdzorg en Wmo door onze regionale inkooporganisatie geïndexeerd op basis van voorjaarsramingen van het Centraal Planbureau (CPB). Naar aanleiding van de sterk gestegen prijzen in de afgelopen periode, heeft het CPB deze ramingen in het najaar van 2022 naar boven aangepast. De VNG heeft recentelijk de gemeenten geadviseerd en opgeroepen deze najaarsramingen van het CPB te volgen bij de indexering van de zorgtarieven voor 2023. Dit in navolging van de oproep van het ministerie aan de Nationale Zorgautoriteit om de verhoogde indexering 2023 ook toe te passen voor de Zorgtarieven Wet Langdurige Zorg en Zorgverzekeringswet. Dit betekent een aanvullende indexering van de zorgtarieven voor 2023. De indexatie komt op basis van de nieuwe gegevens van het CPB uit op een totaal van 4,78%. Dit was 4,05%.

Het verschil van 0,73% betekent, berekend over de totale zorgbegroting voor onze gemeente, een extra (structurele) kostenpost van circa € 1 miljoen vanaf 2023. Het college heeft hier eerder al over besloten en de raad hierover met een raadsbrief geïnformeerd (31 januari 2023). Bij Turap 2 2023 wordt bezien of deze last

incidenteel opgevangen kan worden binnen de exploitatie van Zorg. Zo niet, dan worden de meerkosten in 2023 gedekt uit de bestemmingsreserve Wmo & Jeugdzorg. Vooralsnog is de dekking vanuit de reserve aangehouden.

Zorg: kostprijsdekkende tarieven
Het tarief dat gemeente Arnhem betaalt aan aanbieders van Huishoudelijke Ondersteuning wordt vanaf 2023 verhoogd, omdat het wettelijk verplicht is om een kostendekkend tarief te betalen. Zo worden de aanbieders in staat gesteld een gezonde bedrijfsvoering te hebben. Hiertoe heeft het college op 31 januari 2023 besloten.
In 2023 wordt bij Turap 2 bezien of deze kostenstijging à € 1.000.000 gedekt kan worden binnen de exploitatie van Zorg of uit de bestemmingsreserve Wmo en Jeugdzorg gedekt zal worden. Vooralsnog is de dekking vanuit de reserve aangehouden.

Compensatie MGR i.v.m. extra loon- en prijsstijgingen 2023
Zie toelichting op Wijken algemeen.

Zorg: Pluryn
Pluryn is een grote aanbieder van residentiële verblijfszorg, actief in meerdere jeugdhulpregio's in het midden en oosten van het land. Al sinds 2018 verkeert Pluryn in financiële problemen en wordt verlies geleden op de jeugdzorg. Voor de korte termijn is een herstelplan opgesteld. Voorlopig schatten wij in dat dit € 385.000 aan extra kosten voor Arnhem met zich mee brengt. Bij Turap 2 wordt bezien of deze kosten opgevangen kunnen worden binnen het programma S07 Zorg of gedekt zullen worden uit de bestemmingsreserve WMO & Jeugdzorg. Vooralsnog is de dekking vanuit de reserve aangehouden.

Voor de middellange en lange termijn werkt Pluryn aan een plan waarin aanbod en expertise beter aansluiten op de behoefte van de jeugdzorgregio. Voor de gemeente is het van belang om het specialistische, kwalitatief goede aanbod in het landschap van jeugdzorg en daarmee de continuïteit van essentiële zorg voor kwetsbare jeugdigen te kunnen blijven waarborgen. Na uitwerking van het plan zal duidelijk worden of Pluryn voor ons een strategische partner in de residentiële jeugdzorg blijft, en welke structurele meerkosten dit eventueel met zich meebrengt.

Zorg: verhoging vergoeding
De pleegzorgvergoeding is een tegemoetkoming in de kosten die voor de verzorging en opvoeding van het pleegkind gemaakt moeten worden. Het Rijk heeft aangegeven dat deze vergoeding in verband met de hoge inflatie met ingang van 1 januari 2023 met 14,3% verhoogd wordt. Het structureel financieel effect hiervan is € 300.000 per jaar. Dit wordt in 2023 gedekt uit de bestemmingsreserve WMO & Jeugdzorg.

S08 Welzijn en inclusie

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand BW03 2023	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	30.289	30.824	535	N
Baten	1.784	1.784	0	
Saldo lasten en baten	-28.505	-29.040	-535	N
Toevoegingen aan reserves	1.100	1.100	0	
Onttrekkingen aan reserves	2.782	2.782	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	1.682	1.682	0	N
Prognose resultaat	-26.823	-27.358	-535	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR	B
Lasten	535	N				
Asiel, Vluchtelingen en inburgering	411	N	Taakmutatie Asiel (inburgering)	I	AR	J
Welzijn	124	N	DU Uitstapprogramma sekswerkers	S	AR	J
Asiel, Vluchtelingen en inburgering	2	N	Compensatie MGR	I	AR	N
Baten	0					
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	0					

Taakmutatie Asiel (inburgering)
In het bestuurlijk akkoord met betrekking tot de opvang van asielzoekers op 26 augustus jl. is afgesproken dat het kabinet voldoende financiële middelen beschikbaar stelt voor integratie. Als gevolg van een hogere instroom van inburgeraars is afgesproken het budget voor de inburgering voor de jaren 2022, 2023 en 2024 landelijk op te hogen met respectievelijk € 20, 40 en 30 miljoen. Hiermee worden gemeenten in staat gesteld alle inburgeraars passende ondersteuning te bieden. Arnhem krijgt in 2023 € 411.000 ter dekking van de kosten. De baten zijn verwerkt in het voordeel op het gemeentefonds op S00, de lasten worden in dit programma gerealiseerd.

DU Uitstapprogramma sekswerkers
Het kabinet stelt sinds 1 januari 2021 geld beschikbaar voor een landelijk dekkend netwerk van uitstapprogramma's om mensen die het sekswerk willen verlaten te ondersteunen. Met de uitkering ontvangen de aangewezen gemeenten middelen voor het ontwikkelen en uitvoeren van regionale uitstapprogramma's voor sekswerkers. Een uitstapprogramma is een programma waarbinnen begeleiding van sekswerkers plaatsvindt bij het vinden van werk of overige dagbesteding buiten het sekswerk. De programma's hebben nadrukkelijk als doel om de stap naar ander werk dan sekswerk te vergemakkelijken en daarin ondersteuning te bieden. Vanaf 2023 is sprake is van een uitbreiding en verbreding van de uitstapprogramma´s. Hiervoor is vanaf 2023 structureel € 3 miljoen extra beschikbaar gesteld. Arnhem krijgt € 124.000 extra vanaf 2023 ter dekking van de kosten. De baten zijn verwerkt in het voordeel op het gemeentefonds op S00, de lasten worden in dit programma gerealiseerd.

Compensatie MGR i.v.m. extra loon- en prijsstijgingen 2023
Zie toelichting op Wijken algemeen.

S09 Gezondheid en sport

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand BW03 2023	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	25.169	25.515	346	N
Baten	3.398	3.398	0	
Saldo lasten en baten	-21.771	-22.117	-346	N
Toevoegingen aan reserves	418	418	0	
Onttrekkingen aan reserves	903	903	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	485	485	0	N
Prognose resultaat	-21.286	-21.632	-346	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR	B
Lasten	346	N				
Publieke gezondheid en GGD	342	N	Compensatie VGGM	S	AR	N
Publieke gezondheid en GGD	4	N	Energieprijzen eigen gebruik (vastgoed)	I	AR	N
Baten	0					
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	0					

Compensatie VGGM: Extra loon- en prijsstijgingen
Ondanks de reeds opgenomen loon- / prijsindex voor de begroting 2023 ontstaat een tekort als gevolg van de fors hogere prijsontwikkeling ten opzichte van de indexatie van gemeentelijke bijdrage. Cumulatief bedraagt het verwachte tekort € 6,4 miljoen tot € 18,4 miljoen. De exacte berekening en dus de impact voor de begroting van Arnhem is nog niet bekend. Deze impact is niet op te vangen met het weerstandsvermogen van VGGM van € 1,5 miljoen. Begin 2023 wordt de loon- en prijsindex voor 2023 bijgesteld en zal dit leiden tot een structurele verhoging van de/onze gemeentelijke bijdragen van in totaal € 1.200.000. Voor het onderdeel gezondheidszorg bedraagt dit € 342.000.

Energieprijzen eigen gebruik
Zie hiervoor de toelichting op wijken algemeen.

S10 Klimaat en energie

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand BW03 2023	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	12.091	12.091	0	
Baten	7.301	7.301	0	
Saldo lasten en baten	-4.790	-4.790	0	N
Toevoegingen aan reserves	10.715	10.715	0	
Onttrekkingen aan reserves	254	254	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	-10.461	-10.461	0	N
Prognose resultaat	-15.251	-15.251	0	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR	B
Lasten	0					
Baten	0					
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	0					

S11 Ruimtelijke ontwikkeling

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand BW03 2023	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	67.782	67.782	0	
Baten	55.920	55.920	0	
Saldo lasten en baten	-11.862	-11.862	0	N
Toevoegingen aan reserves	11.642	11.642	0	
Onttrekkingen aan reserves	12.649	12.649	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	1.007	1.007	0	N
Prognose resultaat	-10.855	-10.855	0	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR	B
Lasten	0					
Baten	0					
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	0					

S12 Wonen en leefomgeving

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand BW03 2023	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	54.145	55.528	1.383	N
Baten	42.984	42.984	0	
Saldo lasten en baten	-11.161	-12.544	-1.383	N
Toevoegingen aan reserves	16.197	16.197	0	
Onttrekkingen aan reserves	5.215	5.215	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	-10.982	-10.982	0	N
Prognose resultaat	-22.143	-23.526	-1.383	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR	B
Lasten	1.383	N				
Openbare ruimte	510	N	Energieprijzen eigen gebruik	S	AR	N
Groen en klimaatadaptie in de stad	425	N	Buurtcongiërges	I	AR	N
Mobiliteit	275	N	Energieprijzen eigen gebruik	S	AR	N
Wonen	108	N	Taakmutatie wet goed verhuurderschap	S	AR	J
Mobiliteit	65	N	Energieprijzen eigen gebruik	S	AR	N
Baten	0					
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	0					

Energieprijzen eigen gebruik
Zie hiervoor de toelichting op wijken algemeen.

Buurtconciërges
De verlengde pilot van de buurtconciërges wordt in 2023 gedekt vanuit het werkinvesteringsfonds. Deze middelen zijn begroot op programma S06 Participatie en armoedebestrijding. Om de benodigde middelen van € 425.000 in programma S12 Wonen en leefomgeving beschikbaar te maken worden de lasten in programma S06 met dit bedrag verlaagd en in programma S12 met dit bedrag verhoogd.

Taakmutatie wet goed verhuurderschap
In het regeringsakkoord is afgesproken dat gemeenten meer mogelijkheden krijgen om malafide verhuurderschap en discriminatie op de huurmarkt gerichter aan te pakken. Deze afspraken worden uitgevoerd in de vorm van het wetsvoorstel goed Verhuurderschap. Het wetsvoorstel zal naar verwachting in juli 2023 in werking treden. Het wetsvoorstel introduceert een landelijke basisnorm voor goed verhuurderschap, in de vorm van algemene regels, waaraan verhuurders en verhuurbemiddelaars zich dienen te houden. Het Rijk stelt middelen ter beschikking om gemeenten financieel te ondersteunen bij de implementatie en uitvoering van het wetsvoorstel. De structurele middelen van € 12,4 miljoen zullen vanaf januari 2023 uitgekeerd worden via de algemene uitkering op basis van de vaste verdeelsystematiek. Arnhem krijgt vanaf 2023 € 108.000. In de meicirculaire volgt nog een incidentele

aanvulling voor 2023. De baten zijn verwerkt in het voordeel op het gemeentefonds op S00, de lasten woredn in dit programma gerealiseerd.

Investeringen

Aanpassing investeringskredieten
De raad heeft investeringskredieten vastgesteld voor investeringen in gemeentelijk vastgoed. Voor een aantal lopende investeringsprojecten zijn aanpassingen van het investeringskrediet onvermijdelijk. Onderstaand wordt per project hierop een toelichting gegeven.

Confetti en MFC Salamander
De leerlingenprognose toont aan dat het aantal leerlingen in Schuytgraaf nog stijgt. Daardoor blijft de druk voor de scholen in Schuytgraaf onverminderd groot. Het gevolg hiervan is dat het leerlingaantal van de scholen in de omliggende wijken afneemt. Dit is een ongewenste ontwikkeling waarover schoolbesturen en gemeente in gesprek zijn.

Confetti
In juli 2021 is de nieuwbouw van de Confetti opgeleverd. Door de hierboven geschetste ontwikkelingen is een verdere groei van Confetti ook onvermijdelijk.
Om de toename van het aantal leerlingen op te vangen is een viertal noodlokalen tegenover de Confetti geplaatst en is in 2021 ten behoeve van onderwijsuitbreiding grond aangekocht. Op deze grond is de bedoeling extra (definitieve) uitbreiding van 420 m2 voor Confetti te realiseren. De inschatting is dat een extra investeringskrediet van € 1,2 miljoen nodig is in 2025 om de uitbreiding van Confetti te realiseren. De kapitaallasten die hier bij horen drukken vanaf 2026 op de begroting.

MFC De Salamander
Ook bij de beide basisscholen in MFC De Salamander is er sprake van een sterke groei van het aantal leerlingen. Een uitbreiding met leslokalen is noodzakelijk. Deze groei was nog niet eerder voorzien. Vooralsnog wordt uitgegaan van een uitbreiding van 700 m2 met een verwachte investering van circa € 2,1 miljoen. Er wordt gekeken naar mogelijkheden om binnen het bouwvlak te blijven door bijvoorbeeld bovenop bestaande lokalen te bouwen. Het is mogelijk dat met name door diverse prijsstijgingen het daadwerkelijk benodigde investeringsbedrag flink hoger zal zijn dan de genoemde € 2,1 miljoen. Dit wordt komende periode nader onderzocht.

Onderwijshuisvesting verbouwing Spiekmanlaan
Het schoolgebouw aan de Spiekmanlaan 16 wordt -deels- gerenoveerd om minimaal voor 15 jaar als wissellocatie voor onderwijs geschikt te zijn. De eerste beoogde gebruiker is Vrijeschool Parcival-Noord, die nu nog tijdelijk is gehuisvest in het gebouw Brugstraat 6. In de loop van de tijd zal worden bezien of dit gebouw nog langer als wissellocatie voor het onderwijs zal worden gebruikt, als definitieve locatie voor een school zal worden ingezet of een andere bestemming zal krijgen. Om dit gebouw voor minimaal 15 jaar geschikt te maken voor het onderwijs, is een flink aantal onvermijdelijke investeringen noodzakelijk. Te denken valt hierbij onder anders aan uitvoering achterstallig onderhoud (bijvoorbeeld vervangen van een groot aantal kozijnen), het gebouw geschikt maken voor frisse scholen klasse B, etc.
Met het -deels- renoveren van dit gebouw was geen rekening gehouden, ook niet in de begroting. De verwachte investeringslast is € 1,6 mln in 2023. De verwachting is dat de werkzaamheden dit jaar zijn afgerond, zodat de kapitaallasten van jaarlijks circa € 76.000 vanaf 2024 op de begroting zullen drukken. De dekking is voorzien uit de reeds beschikbaar gestelde budgetten voor onderwijshuisvesting.

Vervanging ondergrondse containers (OC's)
Het huidige afvalcontainer areaal wordt, met ingang van een nieuw contract voor onderhoud en levering per 1 januari 2023, gekeurd volgens TUV-normen. Deze veiligheidskeuring is nieuw. De verwachting is dat naar aanleiding van de keuring een groot aantal containers in 2023 nog vervangen moet worden vanwege veiligheid. Reparatie is in veel gevallen niet toegestaan. Ongeacht verdere besluitvorming over de gewenste inzamelingssystematiek is deze aanvullende investering dus noodzakelijk.
Deze vervanging leidt tot noodzakelijke extra investeringen in 2023 en volgende jaren. De inschatting is dat hiervoor in 2023 een investeringskrediet van € 1,7 miljoen nodig is. Hier tegenover staat dat de begrote investering in het afvalbrengstation van € 1,7 miljoen niet in 2023 plaats zal vinden maar pas in 2024 of later. Voor de jaren 2024-2027 is een jaarlijks investeringskrediet van €1,3 miljoen nodig ter vervanging van ondergrondse containers. De keuring zal bepalen of vervanging ook daadwerkelijk nodig is, zodat de technische levensduur maximaal benut wordt. De kapitaallasten bij deze investeringen bedragen € 194.000 vanaf 2024 en oplopend tot € 626.000 in 2027. In de Perspectiefnota 2024-2027 wordt voorgesteld de jaarlijkse kapitaallasten van deze investering op te nemen in de afvalstoffenheffing.

Begrotingswijziging Exploitatie

Nr. : 23-003 OW040
Onderwerp : Turap-1 2023
Raad d.d. :
Zaaknr. : 169500
Toelichting: : Begrotingswijziging bij Turap-1 2023

Programma's	2023						2024						2025						2026						2027						2028						2029					
	Lasten	Baten	Expl.-result.	Toe-voeg.	Ont-trekk.	Saldo	Lasten	Baten	Expl.-result.	Toe-voeg.	Ont-trekk.	Saldo	Lasten	Baten	Expl.-result.	Toe-voeg.	Ont-trekk.	Saldo	Lasten	Baten	Expl.-result.	Toe-voeg.	Ont-trekk.	Saldo	Lasten	Baten	Expl.-result.	Toe-voeg.	Ont-trekk.	Saldo	Lasten	Baten	Expl.-result.	Toe-voeg.	Ont-trekk.	Saldo	Lasten	Baten	Expl.-result.	Toe-voeg.	Ont-trekk.	Saldo
Wijkprogramma's																																										
Geb 0 Gebied nader te verdelen																																										
Geb 1 CSA	26	19	**-7**			**-7**																																				
Geb 2 Noordwest	22	15	**-7**			**-7**																																				
Geb 3 Noordoost	18	11	**-7**			**-7**																																				
Geb 4 Presikhaaf	22	15	**-7**			**-7**																																				
Geb 5 Malburgen	30	23	**-7**			**-7**																																				
Geb 6 Schuytgraaf/Elderveld	14	7	**-7**			**-7**																																				
Geb 7 De Laar/Elden	15	8	**-7**			**-7**																																				
Geb 8 RKV	19	12	**-7**			**-7**																																				
	166	**110**	**-56**			**-56**																																				
Stedelijke programma's																																										
S00 Bestuur, dienstverlening en financ		12.311	**12.311**			**12.311**																																				
S01 Veiligheid																																										
S02 Bereikbaarheid																																										
S03 Economie																																										
S04 Onderwijs																																										
S05 Cultuur																																										
S06 Participatie en armoedebestrijding	-8.432	-6.833	**1.598**			**1.598**																																				
S07 Zorg																																										
S08 Welzijn en inclusie	535		**-535**			**-535**																																				
S09 Gezondheid en sport																																										
S10 Klimaat, energie en milieu																																										
S11 Ruimtelijke ontwikkeling																																										
S12 Wonen en leefomgeving	108		**-108**			**-108**																																				
	-7.788	**5.478**	**13.267**			**13.267**																																				
Totaal	-7.623	5.588	**13.211**			**13.211**																																				

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 153670

Onderwerp: Jaarstukken 2022 (inclusief Financiële Jaarrapportage Projecten 2022)

Kernboodschap

De jaarstukken 2022 zijn het sluitstuk van de P&C-cyclus 2022. In de Begroting 2022 is het beleid op hoofdlijnen toegelicht. In de jaarstukken wordt zowel beleidsinhoudelijk als financieel verantwoording afgelegd over de resultaten die in 2022 zijn behaald.

Voorstel

1. De jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening 2022 vast te stellen.
2. Vast te stellen dat het resultaat 2022 aan de AR wordt toegevoegd.
3. Kennis te nemen van het bij de jaarstukken 2022 behorende accountantsverslag, opgesteld door Deloitte.
4. Kennis te nemen van de reactie van het college op het accountantsverslag.
5. Kennis te nemen van de bij het jaarverslag behorende geheime Bijlage Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP) 2022 met daarin de geactualiseerde (grond)exploitaties.
6. De begrotingswijziging met betrekking tot de FJP in het eerstkomende verzamelbesluit na vaststelling van de jaarstukken te verwerken.

Inleiding

In het jaarverslag en de jaarrekening legt het college van B&W verantwoording af over de realisatie van de door de raad in de Begroting vastgestelde beleidsvoornemens. De raad beoordeelt op grond van de jaarstukken of het college in overeenstemming met de in de begroting

GEMEENTE Arnhem

gestelde kaders heeft geopereerd. Ook dienen de jaarstukken (mede) ter beoordeling van de rechtmatigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde beheer en beleid. In de verantwoording geeft het college aan: wat de gemeente voor de stad, haar inwoners en de stedelijke samenleving heeft bereikt (ambities en doelen), wat het daarvoor gedaan heeft (inspanningen) en wat het heeft gekost (lasten en baten). De inrichting van de jaarstukken sluit aan bij de programma-indeling van de begroting.

Als bijlage bij de jaarstukken is de geheime nota Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP) opgenomen. De FJP bevat het geactualiseerde resultaat van de grondexploitaties en projecten ('herzieningen' genoemd), de toekomstige winstverwachting, de getroffen voorzieningen (= te verwachten verliezen), de stand van de reserves en het benodigde weerstandsvermogen. Om de onderhandelingspositie van de gemeente niet te schaden is de FJP geheim voor onbepaalde tijd.

Beoogd effect

Jaarstukken 2022:
Decharge verlenen aan het college van burgemeester en wethouders voor het gevoerde beleid en beheer door middel van de vaststelling door de raad van de jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening 2022.
FJP 2022:
Inzicht verschaffen in de ontwikkeling van de grondexploitaties en de investeringsprojecten. Daarnaast is het doel om de herzieningen zo snel mogelijk te verwerken in de begroting, zodat in de projecten gewerkt wordt met een actueel (financieel) kader.

Argumenten

1.1 Jaarstukken 2022

Volgens de wettelijke kaders, zijnde het Besluit Begroting en Verantwoording voor Provincies en Gemeenten (BBV), is het college verantwoordelijk voor het opstellen van het jaarverslag en de jaarrekening. Deze verantwoordelijkheid houdt onder meer in dat:

- de jaarrekening zowel de baten en lasten als de activa en passiva getrouw dient weer te geven;

- de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder gemeentelijke verordeningen.

De Verordening Financieel Beleid en Beheer van de gemeente Arnhem verplicht het college om ieder jaar voor 1 mei de opgestelde jaarstukken aan te bieden aan de raad.
De Gemeentewet verplicht de gemeente om ieder jaar uiterlijk voor 15 juli de door de gemeenteraad vastgestelde jaarstukken aan te bieden aan de provincie Gelderland.

2.1 Resultaatbestemming

In 2022 wordt een positief financieel resultaat na mutaties in de reserves van € 23,8 miljoen gerealiseerd. Voorgesteld wordt om dit resultaat toe te voegen aan de Algemene Reserve.

3.1 Accountantsverslag Deloitte

Verantwoordelijkheid accountant:
De controleverordening vormt de basis waarop de accountant de controle over de boekjaren uitvoert. In de verordening wordt de reikwijdte van de controle, de geldende normstellingen en de te hanteren goedkeurings- en rapporteringtolerantie vermeld. De bij de controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten.

Accountantsverslag en controleverklaring Deloitte:
In het accountantsverslag doet Deloitte verslag van de uitkomsten van de controle. Daarbij gaan zij nader in op de scope en reikwijdte van de accountantscontrole en geven zij een nadere toelichting op de getrouw- en rechtmatigheid van de jaarrekening. Het accountantsverslag is integraal onderdeel van de rapportage aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) inzake de SiSa-verantwoording.

De accountant heeft geen controleverschillen ten aanzien van getrouw- en rechtmatigheid geconstateerd. De accountant heeft een goedkeurende verklaring afgegeven voor de

jaarstukken 2022. Voor een nadere toelichting op de bevindingen van de accountant wordt verwezen naar het accountantsverslag.

Ons college heeft een reactie op het accountantsverslag geformuleerd. Hiervoor wordt verwezen naar de reactiebrief.

4.1 FJP: bijlage, geheimhouding en begrotingswijziging

Het algemene, publieke overzicht van de grondexploitaties is terug te vinden in de paragraaf Grondbeleid van het jaarverslag. Deze FJP 2022 is een verdieping daarop met gedetailleerde projectinformatie en risicobeschrijvingen. Wij raden u aan eerst de paragraaf Grondbeleid in het jaarverslag te lezen en pas daarna deze bijlagen. Om de onderhandelingspositie van de gemeente niet te schaden is de FJP geheim voor onbepaalde tijd.

De begrotingswijziging naar aanleiding van de FJP wordt verwerkt in het eerstvolgende verzamelbesluit na vaststelling van de jaarstukken 2022.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Voor de financiële risico's en onzekerheden wordt verwezen naar de paragraaf "Risicomanagement en weerstandsvermogen" in het jaarverslag.

Participatie

Op verschillende thema's binnen de stedelijke en wijkprogramma's zijn de ambities, het beleid en de uitvoering daarvan mede tot stand gekomen met inbreng vanuit diverse partijen uit de stad.

Financiën

In 2022 wordt een positief financieel resultaat na mutaties in de reserves van € 23,8 miljoen gerealiseerd. Voorgesteld wordt om dit resultaat toe te voegen aan de Algemene Reserve.

Uitvoering

De accountant geeft een toelichting aan de auditcommissie over het accountantsverslag en de controleverklaring, behorende bij de jaarrekening.

Communicatie

Er wordt een persbericht en infographic gemaakt voor de jaarstukken.

Op de website financien.arnhem.nl staat de webversie van de jaarstukken weergegeven. Hierin is extra informatie opgenomen, zoals bijvoorbeeld in het onderdeel 'wat heeft het gekost' binnen de programma's (meer informatie tabel baten en lasten en reserves per programma) en bij 'wat hebben we gedaan' (in de doelenboom staat ook de informatie uit Turap 2 weergegeven).

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Concept-raadsbesluit jaarstukken 2022
- Jaarstukken 2022
- De controleverklaring 2022 van Deloitte
- Accountantsverslag 2022 Deloitte
- Reactie college Accountantsverslag
- Financiële Jaarrapportage Projecten 2022 (geheim)

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	153670

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 18 april 2023, nummer: 153670;

gelet op artikel 192 van de Gemeentewet;

besluit:

1. De jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening 2022 vast te stellen.
2. Vast te stellen dat het resultaat 2022 aan de AR wordt toegevoegd.
3. De begrotingswijziging met betrekking tot de FJP in het eerstkomende verzamelbesluit na vaststelling van de jaarstukken te verwerken.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

Jaarstukken 2022

Jaarstukken 2022

Arnhem GEMEENTE

Jaarstukken 2022

Inhoudsopgave

Deel 1 Hoofdlijnen 1
2022, een samenvatting 2
Leeswijzer 7
Deel 2 Jaarverslag 9
Wijken 10
Wijken algemeen 11
Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek 17
Noordwest 22
Noordoost 26
Presikhaaf 32
Malburgen 37
Schuytgraaf, Elderveld 42
De Laar, Elden 47
Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg 51
Stad 58
Bestuur, dienstverlening en financiën 59
Veiligheid 70
Bereikbaarheid 75
Economie 81
Onderwijs 90
Cultuur 96
Participatie en armoedebestrijding 102
Zorg 114
Welzijn en inclusie 127
Gezondheid en sport 137
Klimaat en energie 142
Ruimtelijke ontwikkeling 151
Wonen en leefomgeving 157
Paragrafen 171
Lokale heffingen 172
Risicomanagement en weerstandsvermogen 178
Onderhoud kapitaalgoederen 178
Financiering 206
Bedrijfsvoering 211
Verbonden partijen 218
Grondbeleid 238
Investeringen 247
Subsidies 251
Integriteit 258

Openbaarheidsparagraaf Wet open overheid 261
Deel 3 Jaarrekening 262
Het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening over het begrotingsjaar 263
Incidentele baten en lasten 266
Balans en de toelichting 272
Bijlage met het overzicht van de taakvelden 302
Bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SiSa tabel) 315
Deel 4 Bijlagen 342
Afkortingenlijst 343
Begrippenlijst 346

Deel 1 Hoofdlijnen

Deel 1 bestaat uit:

1. Hoofdlijnen van beleid
2. Leeswijzer

2022, een samenvatting

Voor u ligt het jaarverslag van de gemeente Arnhem over het jaar 2022. In dit verslag vindt u een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen, projecten en uitdagingen van onze gemeente in het afgelopen jaar.

2022 was een jaar waarin de gevolgen van de oorlog in Oekraïne bij iedereen thuis voelbaar waren, we te maken kregen met de energiecrisis en waarin de nasleep van de coronapandemie voor onze inwoners en ondernemers opnieuw zwaar was. Deze bijzondere omstandigheden vroegen om bijzondere maatregelen. Daarom hebben we het afgelopen jaar de winterregeling ingezet om de huishoudens die dat het hardst nodig hadden extra energietoeslag te geven. Daarnaast hebben we een noodfonds in het leven geroepen voor mkb-ondernemers die door de hoge energielasten kampten met grote geldzorgen.

2022 was ook het jaar van gemeenteraadsverkiezingen en een jaar waarin we koers hebben gezet naar een duurzaam, groen, kansrijk en verbonden Arnhem.

In dit verslag leest u over onze inspanningen op het gebied van onder meer vergroening en verduurzaming, wonen, bestaanszekerheid, inclusie, cultuur en de projecten die wij afgelopen jaar in de openbare ruimte hebben uitgevoerd.

Duurzaam

Arnhem is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad waar onze inwoners fijn en betaalbaar moeten kunnen wonen. Grote 'nieuwe' overstijgende opgaven, zoals de energietransitie en klimaatadaptatie, zijn uitdagingen waar onze stad voor staat.

We hebben de ambitie om in 2050 een klimaatneutrale gemeente te zijn. In de aanloop daarnaartoe hebben we in 2022 onder meer twee zonnevelden gerealiseerd. Bij het uitvoeren van onze ambitie spelen bewustwording en gedrag een belangrijke rol. Met 'Arnhem Aan' willen we mensen enthousiasmeren en motiveren om aan de slag te gaan met het besparen van energie en het opwekken van hernieuwbare energie. Inmiddels hebben zich ruim 1100 huishoudens bij de Energiebank regio gemeld voor intensieve begeleiding door een energiecoach. Ook is in het Spijkerkwartier het Buurtklusbedrijf opgericht, dat in samenwerking met de gemeente en Volkshuisvesting huizen gaat bezoeken om maatregelen te installeren.

Met een gebiedsgerichte en sectorgerichte aanpak op werklocaties stimuleerden we bedrijven om energie te besparen. Met kantorenpark Gelderse Poort hebben we een Green deal gesloten en we zien dat kantoren die hier ‘gevestigd zijn hun energielabel hebben verbeterd. In het kader van de energiecrisisaanpak zijn we gestart met de ketenaanpak 'Arnhem zet de knop om'.

Ruimtelijke ontwikkeling
De regio Arnhem Nijmegen groeit sterk. Vooral de steden Arnhem en Nijmegen zijn relatief sneller gegroeid dan andere steden in ons land. Daarom hebben Rijk, provincie en onze regio een woondeal gesloten met als doel de woningmarkt op een duurzame en circulaire manier structureel te verbeteren. Hierbij worden we helaas geconfronteerd met gestegen bouwkosten, hogere rente en belemmeringen zoals hoge personeelskosten en onderzoek naar stikstofdepositie. In februari 2022 tekenden we mede daarom een Stadsakkoord met woningcorporaties en marktpartijen waarbij we hebben afgesproken voldoende woningen te bouwen en de woningbouw te versnellen.

Andere sturingsmiddelen voor de woningmarkt die in het afgelopen jaar zijn vastgesteld, zijn de doelgroepenverordening, de Woon-Zorg-Nota en de opkoopbescherming. In het kader van de doorstroming hebben we samen met de provincie en de drie grote corporaties een verhuiscoach aangesteld. Daarnaast hebben we een startnotitie voor een nieuwe Woonvisie aan de gemeenteraad aangeboden.

Afval
Sinds het stoppen met Diftar is de hoeveelheid restafval per inwoner weer toegenomen. Dit lag in de lijn der verwachting. In juni 2022 is de nieuwe afvalkoers door de gemeenteraad vastgesteld waarna de uitvoering hiervan is gestart. De opgenomen maatregelen moeten weer gaan leiden tot het reduceren van de hoeveelheid restafval.

Groen

Om de schone, groene, klimaatbestendige stad te worden die we willen zijn hebben we in 2022 een start gemaakt met onze ambitie om Arnhem radicaal te vergroenen en aangenamer te maken voor mens en dier. Zo hebben we extra bomen en bos aangeplant op diverse hittegebieden in de stad, waaronder de Jansbuitensingel, Jansbinnensingel, het Jansplein en in de Steenstraat. In Presikhaaf is samen met schoolkinderen uit de wijk een klein klimaatbos aangeplant. In combinatie met rioolvernieuwingen zijn maatregelen getroffen om wateroverlast door wolkbreuken te verminderen, o.a. in het Spijkerkwartier. We hebben een start gemaakt met de vergroening van de Van Muijlwijkstraat: een toonaangevend project waarbij een grote hoeveelheid verharding wordt omgevormd in groen. Daarbij worden ook veel bomen geplant waardoor de straat een koele en groene route gaat vormen in plaats van de stenige hitteplek die het nu is. We werken ook verder aan de wijkgroenagenda's; inmiddels zijn wijkgroenagenda's opgesteld voor de wijken Arnhemse Broek, Elderveld, Sint Marten & Sonsbeek, Klarendal, Alteveer/ Cranevelt en het Centrum. Ook de uitvoering van de voorgestelde vergroeningsmaatregelen is gestart, vaak met actieve medewerking van de bewoners.

Het afgelopen jaar hebben we grote stappen gezet met het ecologisch beheer in de wijken en bossen en parken met als doel de biodiversiteit te vergroten en onze stad klimaatbestendiger te maken.

De luchtkwaliteit in de binnenstad van Arnhem schommelt nog steeds rond de grenswaarde (wet Milieubeheer) op de centrumring. Dit moet beter. Sinds 1 januari 2022 geldt voor vrachtwagens een strenge milieuzone. In het verlengde hiervan hebben we in 2022 een start gemaakt met de voorbereidingen van de zero-emissie-zone voor de binnenstad van Arnhem.

Om de dierenverblijven van het Dierentehuis Arnhem en omstreken weer te laten voldoen aan de huidige eisen, heeft het Dierentehuis een lening nodig om nieuwbouw te realiseren. De gemeentegarantie die hiervoor nodig was hebben we eind 2022 verstrekt. De nieuwbouw wordt waarschijnlijk in 2024 in gebruik genomen.

Fiets en openbaar vervoer
Het gedeelte Hugo de Grootstraat is als onderdeel van de snelfietsroute Arnhem - Dieren aangelegd. De laatste Arnhemse delen van deze route zijn nu in voorbereiding en worden naar verwachting medio 2023 aangelegd. Ook hebben we een aantal projecten voor Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV uitgevoerd, waaronder de HOV-Westervoortsedijk, HOV IJssellaan en HOV Hollandweg-Metamorfoseallee.

In het kader van een betere bereikbaarheid van werklocaties is in 2022 de HOV-verbinding bij Industriepark Kleefse Waard (IPKW) gerealiseerd waarmee de bereikbaarheid met openbaar vervoer van IPKW en Het Broek is verbeterd. Tevens is bij Gelderse Poort de pilot met deelfietsen van start gegaan.

Ondernemers en binnenstad
Het herstel na de coronacrisis, de nieuwe energiecrisis en de krapte op de arbeidsmarkt trekken een zware wissel op de Arnhemse ondernemers. We versterken onze positie als aantrekkelijke stad in en voor de regio door onder meer een afwisselend en duurzaam toeristisch aanbod en gerichte citymarketing richting bedrijven en studenten. In 2022 kozen we voor festivals en (beeldbepalende) evenementen die passen bij Arnhem zoals State of Fashion, Bridge to Liberation en het WK Volleybal voor vrouwen.

De energiecrisis heeft in het tweede deel van het jaar ook de ondernemers, inwoners en instellingen in de binnenstad voor nieuwe uitdagingen gesteld. De binnenstad-challenge (speelroute voor meer sport en spel in de binnenstad) met als opvolging de speelplaats op het Bartokpark, is uitgevoerd. Aansluitend daarop is de Visie op Buitenspelen opgesteld die voor de komende jaren handvatten geeft om spelen in de binnenstad te bevorderen. Deze activiteiten dragen bij aan het duurzame en gastvrije onthaal, net als de realisatie van koele routes.

Kansrijk

Onze ambitie is een Arnhem waar iedereen gelijke kansen krijgt om zich te ontwikkelen en mee te doen in de maatschappij. Hiervoor is een stevige sociale basis nodig, waarbij we prioriteit geven aan preventief jeugdbeleid en ondersteuning bij opgroei- en opvoedvragen.

Jeugd en onderwijs
In 2022 kwamen zowel vanuit het onderwijs als de peuteropvang steeds meer signalen dat kinderen instromen

met een achterstand. Samen met het personeelstekort bij de sector kinderopvang zorgde dit voor een druk op personeel en kwaliteit van het aanbod. Om het personeelstekort niet verder te laten oplopen, hebben we de Arnhemse vereisten voor kwalificaties van medewerkers van voorschoolse en vroegschoolse Educatie (VVE) binnen de landelijke vereisten verlaagd.

De toename van kinderen met een ondersteuningsvraag leidt ook tot langere wachtlijsten bij de jeugdhulp voor onderzoek en/ of behandelgroepen. Deze kinderen bleven hierdoor langer op de reguliere opvang in afwachting van een beter passende plek.
Op een aantal scholen van het voortgezet onderwijs hebben we voorlichting gegeven over seksuele intimidatie. Tevens zijn in 2022 regelmatig gastlessen georganiseerd op scholen, is poster- en campagnemateriaal gemaakt, en is een training ontwikkeld voor professionals om hen meer inzicht te geven in de problematiek en hen handelingsperspectief te bieden.

Conform de verwachtingen was het aantal voortijdig schoolverlaters (VSV) in 2021 licht toegenomen. Vanwege Covid-19 was er onderwijs op afstand en daardoor minder toezicht op de jongeren. Ook het schooljaar 2021-2022 was nog niet geheel “normaal". De verwachting is dan ook dat het aantal voortijdig schoolverlaters nog licht gaat stijgen. Om de aantallen terug te dringen, hebben we de subsidieregeling voortijdig schoolverlaten. In 2022 is vrijwel het gehele budget gebruikt, onder meer voor de inzet van jongerenwerkers op scholen en het inzetten van begeleiding binnen school (We Restart).

Arnhem-Oost
In 2022 stond de Uitvoeringsagenda Arnhem-Oost centraal. Het was een eerste stap om het programma Arnhem-Oost van langetermijnperspectief naar praktische uitvoering te brengen. De Uitvoeringsagenda Arnhem-Oost 2022 beschrijft prioriteiten per wijk, geeft focus aan voor de korte en lange termijn, maar legt ook onderzoeksvragen bloot.

Er is afgelopen periode hard gewerkt aan de opgaven in de wijken. Er is al volop beweging: anders doen, extra investeren, meer mogelijk maken en het bieden van de nodige ondersteuning. Bepaalde acties uit de uitvoeringsagenda zijn dan ook al uitgevoerd en afgerond en sommige acties lopen nog. Successen die geboekt zijn onder andere; Arnhem is koploper met het Volkshuisvestingsfonds, de visie en aanpak binnen de Pedagogische Wijk is doorontwikkeld en verrijkt en de eerste stappen naar een zeer innovatieve schuldenaanpak zijn gemaakt.

Niet alleen Arnhem-Oost heeft zich ontwikkeld, ook het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) is een volgende fase ingegaan. Het kabinet heeft in juli 2022 een nieuwe aanpak leefbaarheid en veiligheid in wijken aangekondigd. Er wordt vanuit verschillende ministeries geïnvesteerd om de stapeling van problemen aan te pakken. Deze problematiek wil het kabinet samen met gemeenten, hun lokale partners en bewoners aanpakken. Het Rijk vroeg de gemeente Arnhem om de aanpak Arnhem-Oost door te ontwikkelen naar het Nationaal Programma Arnhem-Oost. Een aantal zaken waarin voorzien moet worden zijn:
- Een alliantie die zich verbonden heeft aan de ER doelstellingen;
- Bij de gemeente of alliantie commitment voor een langjarige aanpak van 15-20 jaar;
- Aanwezigheid van een gebiedsplan;
- Prioritering focusgebied vanuit de gemeente;
- Een publiek-private alliantie;
- Een programmabureau dat optreedt namens de alliantie.

Bovenstaande zaken dienen ingeregeld te zijn voor de zomer 2023. Dat is de reden dat Van de Bunt adviseurs, onder leiding van Lodewijk Asscher, in 2022 een advies heeft uitgebracht over hoe dit het beste te organiseren.

Veilige en gezonde buurt
De aanpak van radicalisering in Arnhem hebben we onverminderd voortgezet. In de tien wijkveiligheidsoverleggen worden met de wijkprofessionals de leefbaarheids- en veiligheidsproblemen in de Arnhemse wijken geïnventariseerd om vervolgens een aanpak vorm te geven. Doordat we eind 2022 nieuwe capaciteit voor wijkveiligheid hebben aangetrokken, kan deze aanpak worden versterkt.

Een goede gezondheid is de basis voor een gelukkig leven en daarmee de basis voor participatie van inwoners in onze maatschappij. Daarom vinden wij dat alle Arnhemmers gelijke kansen moeten krijgen om te sporten, bewegen en hun gezondheidspotentieel zo goed mogelijk te benutten. Ook willen we een inclusieve stad zijn waarin alle inwoners, ook die met een anders werkend lichaam of chronische ziekte, zo zelfstandig mogelijk

kunnen leven en meedoen. In 2022 zijn de pilots voor jeugdzorg (in Malburgen en Schuytgraaf) en Wmo (in Spijkerkwartier en Kronenburg) voortgezet. Ook hebben we de aanpak, waarin wijkcoaches zelf begeleiding bieden, doorontwikkeld. Daarnaast wordt in complexe (veelal multiprobleem)situaties samen met het Instituut voor Publieke Waarden (IPW) de doorbraakmethode toegepast.

Bestaanszekerheid
In het afgelopen jaar hebben hoge (energie)kosten gezorgd voor extra geldzorgen bij veel Arnhemmers. Deze bestaanszekerheidscrisis is nog niet opgelost. Daarom hebben we in het afgelopen jaar extra ingezet op het zoveel mogelijk voorkomen van armoede en schulden en willen we onze inwoners met geldzorgen zo vroeg mogelijk adequate hulp bieden. Zij die net buiten de regels en voorwaarden vielen hebben we zoveel mogelijk met maatwerk geholpen.

In 2022 hebben we de Arnhemse aanpak energiecrisis uitgevoerd. Deze aanpak richt zich op het ondersteunen van Arnhemse inwoners en bedrijven en het op peil houden van voorzieningen in de stad. Dit heeft geresulteerd in diverse acties en het vormgeven van nieuwe regelingen zoals een noodfonds voor ondernemers, maatwerk voor inwoners waarvoor de energietoeslag niet beschikbaar is, een extra Arnhemse wintertoeslag, verruiming van de Gelrepas en extra subsidies voor maatschappelijke instellingen.

Verbonden

We willen een stad zijn waar inwoners kunnen zijn wie ze willen zijn en waar eenieder zijn, haar of hun identiteit en eigenheid met trots kan uitdragen. In 2022 hadden we dan ook bijzondere aandacht voor het voorkomen en tegengaan van discriminatie en racisme. Bijvoorbeeld door het opstellen van het uitvoeringsplan 'Vrij zijn in Arnhem', met daarin diverse acties die we samen met de stad hebben opgepakt. De Keti Koti viering en herdenking is in 2022 groter gevierd dan voorheen en Erfgoed Gelderland is in opdracht van de gemeenteraad gestart met het onderzoek ‘Sporen van slavernijverleden in Arnhem’. Ook hing in november de ‘Pride Photo Exhibition’ in de stad; een tentoonstelling die de dialoog over seksuele en gendervrijheid stimuleert.

We hebben verschillende acties opgestart of verder in gang gezet om de gemeentelijke organisatie diverser en inclusiever te maken. Zo is het wervings- en selectieproces verder doorontwikkeld om de beste kandidaten aan te trekken en in te laten stromen. We hanteren nu standaard de methodiek inclusief werven en selecteren en werven competentiegericht, waarbij we continu aandacht hebben voor aanwezige (onbewuste) vooroordelen.

Participatie
Arnhemmers zijn voor onze gemeente waardevolle deskundigen als het gaat om hun eigen leefomgeving. Burgerparticipatie is daarom een belangrijk onderdeel van de manier waarop we werken. In dat kader heeft het college in 2022 het Arnhems Stappenplan Participatie vastgesteld, dat als leidraad dient voor de manier waarop we onze inwoners betrekken bij beleid en uitvoering.

In september 2022 is Loket Zuid heropend. Sindsdien kunnen Arnhemmers op deze locatie weer terecht voor het aanvragen en ophalen van verschillende producten zoals een paspoort of rijbewijs. Ook is er een informatiebalie geopend, waar inwoners spontaan kunnen binnenlopen met vragen.

Gastvrije stad
Arnhem wil een veilige haven zijn voor mensen die gevlucht zijn van huis en haard. Daarom zorgen we voor goede opvang en algemene voorzieningen zoals onderwijs. In 2022 hebben we voor ontheemden uit Oekraïne 540 opvangplekken gerealiseerd. Daarnaast hebben we in samenwerking met het COA 636 extra plekken gerealiseerd voor de opvang van overige vluchtelingen. In totaal ving Arnhem eind 2022 ongeveer 1800 vluchtelingen op.
In het tweede kwartaal van 2022 zijn we gestart met het aanbieden van taalles voor Oekraïense ontheemden. Deze taallessen zijn succesvol gebleken en worden in 2023 gecontinueerd.

Cultuur
Op cultureel gebied zijn eveneens belangrijke stappen gezet in het versterken en behouden van onze positie als cultuur- en creatieve stad. Zo is Museum Arnhem heropend en heeft het college een ontwerpteam voor het Stadstheater Arnhem geselecteerd. De website www.buitenkunstarnhem.nl is online gegaan om de al bestaande kunst in de openbare ruimte meer zichtbaar te maken. Via QR-codes bij de kunstwerken kunnen voorbijgangers deze webpagina bezoeken.

Financieel resultaat

We sluiten het jaar 2022 af met een positief financieel resultaat voor mutaties in de reserves van € 51,8 miljoen. Gedurende het jaar zijn overeenkomstig de genomen raadsbesluiten mutaties gedaan in de reserves. Per saldo is er in 2022 € 21,5 miljoen onttrokken aan de algemene reserve. Daarnaast is er per saldo € 49,5 miljoen toegevoegd aan diverse bestemmingsreserves voor door de raad bestemde uitgaven die in toekomstige jaren nog volgen. Door deze mutaties die al in het jaar gedaan zijn, komt het positieve financieel resultaat na mutaties in de reserves in 2022 uit op € 23,8 miljoen.

In het jaarverslag is per programma uiteengezet waardoor de belangrijkste afwijkingen tussen realisatie en begroting worden veroorzaakt. Hieruit blijkt dat het veelal gaat om incidentele afwijkingen. Het incidentele karakter van dit positieve resultaat leidt er toe dat deze effecten niet structureel meegenomen kunnen worden naar de toekomst.

De weerstandsfactor komt uit op 2,3. De ratio is hoger dan de weerstandsfactor van 1,4 zoals in de begroting is opgenomen. De weerstandsfactor drukt uit in welke mate de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Het tot stand komen van de weerstandsfactor en de ontwikkeling van de totale financiële positie wordt nader toegelicht in de paragraaf Risicomanagement en weerstandsvermogen.

Leeswijzer

Inleiding

De jaarstukken zijn een onderdeel uit de P&C-cyclus. In de Begroting wordt het gemeentelijk beleid op hoofdlijnen toegelicht. In de jaarstukken wordt zowel beleidsinhoudelijk als financieel verantwoording afgelegd over de resultaten die in 2022 zijn behaald. De jaarstukken bestaan uit twee delen: het jaarverslag en de jaarrekening.

Jaarverslag
In het jaarverslag staat de beleidsinhoudelijke verantwoording centraal. Deze verantwoording wordt gegeven aan de hand van de 3W-vragen:

- wat wilden we bereiken?
- wat hebben we gedaan?
- wat heeft het gekost?

Jaarrekening
De jaarrekening is financieel van aard. Hierin wordt verantwoording afgelegd over de financiën van de gemeente.

In deze leeswijzer wordt aangegeven hoe de indeling van de jaarstukken eruit ziet.

Opbouw van de jaarstukken

In de inhoudsopgave staat vermeld uit welke hoofdstukken de jaarstukken bestaan. In het kort worden deze hoofdstukken hier toegelicht.

Deel 1 - hoofdlijnen van beleid
In het eerste hoofdstuk staan de belangrijkste opgaven en het beleidsinhoudelijke en financiële resultaat in 2022 benoemd.

Deel 2 - jaarverslag
Het jaarverslag is opgebouwd uit drie onderdelen:

1. Acht wijkprogramma's (W)
Sinds 2017 zijn acht wijkprogramma's ingesteld. De 24 wijken zijn geclusterd in acht gebieden: Noord-West, Noord-Oost, Presikhaaf, Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek, Malburgen, Rijkerswoerd/Kronenburg/Vredenburg, Elden/De Laar en Schuytgraaf/Elderveld.

2. Dertien stedelijke programma's (S)
De doelenboom is een belangrijk onderdeel in de stedelijke programma's. Bij het onderdeel 'wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan' zijn de verantwoording op de doelen en op de inspanningen opgenomen.

Bij de doelen en inspanningen wordt aangegeven of deze op koers (groen bolletje), gedeeltelijk op koers (oranje bolletje), niet op koers lopen (rood bolletje) of gerealiseerd zijn (grijs bolletje).

Binnen de wijkprogramma's en stedelijke programma's zijn bij het onderdeel 'wat heeft het gekost' een financieel overzicht met een toelichting op de afwijkingen opgenomen. In de tabel met de afwijkingen zijn de volgende afkortingen opgenomen:

- V/N - Voordeel/ Nadeel;
- I/S - Incidenteel/ Structureel;
- AR/BR - Algemene reserve/ Bestemmingsreserve.

3. Elf paragrafen
De paragrafen vormen een 'dwarsdoorsnede' van de begroting. Er worden kaderstellende beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot beheersmatige aspecten. De paragrafen geven daarmee belangrijke aanvullende informatie over de meerjarige financiële positie van de gemeente. Een deel van de paragrafen zijn in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht voorgeschreven.

De volgende verplichte paragrafen vanuit het BBV zijn opgenomen:
1. Lokale heffingen - In deze paragraaf wordt stilgestaan bij de diverse gemeentelijke belastingen en heffingen en de consequenties daarvan voor de inwoners.
2. Risicomanagement en weerstandsvermogen - Het weerstandsvermogen geeft aan hoe solide de financiële positie van de gemeente is. In deze paragraaf zijn ook financiële kengetallen opgenomen, zoals het weerstandsvermogen, de solvabiliteit en de schuldquote.
3. Onderhoud kapitaalgoederen - In deze paragraaf wordt toegelicht op welke wijze het onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen (zoals wegen, riolering, gebouwen) gewaarborgd is.
4. Financiering - Hier wordt toegelicht op welke wijze met de financieringsbehoefte van de gemeente is omgegaan.
5. Bedrijfsvoering - In de paragraaf wordt gerapporteerd over de voortgang van interne ontwikkelingen binnen de gemeentelijke organisatie.
6. Verbonden partijen - De gemeente werkt samen met andere partijen om bepaalde doelen te bereiken. Als de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft bij een partij, is dit een zogenoemde verbonden partij. In deze paragraaf worden alle verbonden partijen toegelicht.
7. Grondbeleid - De gemeente speelt een rol in het kopen en verkopen van gronden. Hier wordt verder ingegaan op het gevoerde grondbeleid.

Op verzoek van uw raad zijn drie niet verplichte paragrafen in de jaarstukken opgenomen:
8. Investeringen - In deze paragraaf wordt over de realisatie van de investeringen gerapporteerd.
9. Subsidies - De gemeente verstrekt subsidies aan instellingen die een bijdrage leveren aan gemeentelijke doelstellingen. In deze paragraaf wordt aangegeven welke instellingen subsidie hebben ontvangen inclusief de subsidiebedragen.
10. Integriteit - In deze paragraaf wordt aangegeven op welke wijze invulling is gegeven aan het Arnhemse integriteitsbeleid.

In artikel 3.5 (Openbaarheidsparagraaf) van de Wet Open overheid (Woo) wordt voorgeschreven dat bestuursorganen in de jaarlijkse begroting aandacht besteden aan de beleidsvoornemens inzake de uitvoering van deze wet en in de jaarlijkse verantwoording verslag doen van de uitvoering ervan, mede in relatie tot de beleidsvoornemens. Dit geldt vanaf de jaarrekening 2022 en deze paragraaf is dan ook toegevoegd:
11. Openbaarheidsparagraaf Wet open overheid

Deel 3 - Jaarrekening
Het derde deel van de jaarstukken bestaat uit de financiële jaarrekening. Dit hoofdstuk biedt, conform de vereisten vanuit het BBV, diverse financiële overzichten.
In de jaarstukken kunnen afrondingsverschillen ontstaan in de balans of winst- en verliesrekening.

Interactieve website jaarstukken
De jaarstukken zijn digitaal beschikbaar op: financien.arnhem.nl. Op de website is bij de stedelijke en wijkprogramma's de volgende extra informatie te vinden:

- In de doelenboom zijn ook de teksten te zien vanuit de Begroting 2022 en Turap-2.
- Bij de onderdelen 'wat heeft het gekost' de overzichten per kostensoort, portefeuilleonderdelen en taakvelden.
- Totaaloverzicht subsidies.
- Totaaloverzicht reserves.

Deel 2 Jaarverslag

Het jaarverslag bestaat uit drie onderdelen:

1. Wijkprogramma's (W)
2. Stedelijke programma's (S)
3. Paragrafen

Wijken

De diverse taken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is en die op wijkniveau plaatsvinden, zijn opgenomen in de volgende 8 wijkprogramma's (bundeling van logisch samenhangende wijken):

W1 Wijkprogramma Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek (CSA)
Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek

W2 Wijkprogramma Noordwest
Burgemeesterswijk, Hoogkamp, Transvaal, Heijenoord, Lombok, Klarendal, Klingelbeek e.o., Schaarsbergen e.o., Sint Marten en Sonsbeekkwartier

W3 Wijkprogramma Noordoost
Alteveer, Cranevelt, Geitenkamp, Monnikenhuizen, Velperweg e.o.

W4 Wijkprogramma Presikhaaf
Presikhaaf West en Presikhaaf Oost

W5 Wijkprogramma Malburgen
Malburgen West, Malburgen Oost/Noord, Malburgen Oost/Zuid, waaronder Het Duifje en Immerloo

W6 Wijkprogramma Schuytgraaf/Elderveld
Schuytgraaf en Elderveld

W7 Wijkprogramma De Laar/Elden
De Laar en Elden

W8 Wijkprogramma Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg (RKV)
Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg

Wijken algemeen

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Ambities	Doelen	Inspanningen

Arnhem is / wordt een levendige en vitale stad waar het volgens inwoners en ondernemers fijn wonen, werken en verblijven is.

Samen met de wijken
In 2022 is de sinds 2017 ingezette wijkaanpak gecontinueerd. Samen met (en door inbreng van) inwoners en professionals is het afgelopen jaar gewerkt aan de belangrijkste doelen in de verschillende gebieden. De teams Leefomgeving hebben hierin een belangrijke positie om deze doelstellingen te realiseren. In 2022 is gewerkt aan de doorontwikkeling van wijkprogrammering. Dit moet uiteindelijk leiden tot goede en realistische doelstellingen per wijk/gebied en instrumenten om deze doelstellingen daadwerkelijk naar realisatie te brengen. Deze doorontwikkeling gaat in 2023 verder zal uiteindelijk vertaald worden naar de doelen in de meerjarenbegroting.

Bij de realisatie van doelstellingen in de wijk zijn in veel gevallen maatschappelijke partners (zoals welzijns- en zorgpartners) nodig. Bij de realisatie van een aantal doelen werden in 2022 regelmatig capaciteitsproblemen geconstateerd. De krapte op de arbeidsmarkt blijft ook deze maatschappelijke partners niet bespaard en zorgt er regelmatig voor dat deze partners de gewenste inzet niet konden uitvoeren. Dit speelde in alle gebieden in 2022 een rol.

Samen met inwoners - Het inzicht en de kracht van inwoners wordt maatgevend voor gemeentelijk handelen

Doorontwikkeling van wijksturing
In oktober 2022 is het evaluatierapport van Van Wijken Weten en het rapport van de rekenkamercommissie over wijksturing in de gemeenteraad behandeld. De gemeenteraad heeft uitgebreid kennis genomen van de conclusies en aanbevelingen uit beide rapporten en heeft besloten om over te gaan tot het opstellen van een nieuwe Koersnota inclusief een implementatieplan. De genoemde aanbevelingen worden meegenomen in het proces om tot een nieuwe Koersnota te komen. Het college en de gemeenteraad hebben geconstateerd dat Arnhem met de wijkaanpak iets bijzonders in handen heeft, wat fantastisch kan worden. Daar is een volgende stap voor nodig. Uitgangspunt voor de nieuwe Koersnota is dan ook de huidige wijkaanpak bestendigen en verder doorontwikkelen. De nieuwe Koersnota zal medio 2023 in concept gereed zijn en vervolgens het bestuurlijk proces richting de gemeenteraad in gaan.

Leefbare wijken en Stadsvernieuwing
In 2022 is de door de gemeente, maatschappelijke partners en bewoners gewerkt volgens een integrale aanpak voor leefbaarheid en stadsvernieuwing in wijken waarbij de leefbaarheid onder druk staat. Dit geldt niet alleen voor de wijken vallend onder de Arnhem Oost aanpak, maar ook in een aantal andere wijken in Arnhem waar leefbaarheidssignalen spelen. In de bovengenoemde Koersnota zal het doorontwikkelen van een integrale aanpak op leefbaarheid een belangrijk aandachtspunt zijn.

Ontmoeten en verbinden
In 2022 zijn diverse ontmoetingsplekken in de wijk ondersteund (zowel financieel als op organisatorisch vlak) om ontmoeting tussen inwoners, inwoners en maatschappelijke partners en inwoners en lokale overheid mogelijk te maken. Dat deze ontmoetingsplekken regelmatig tegen bestuurlijke, financiële en beheersmatige problemen aan lopen, is in 2022 duidelijk geworden in de opgestelde Buurthuizenvisie. In maart 2022 is een convenant ondertekend door de samenwerkende buurthuizen in Arnhem en de gemeente Arnhem. In dit convenant is afgesproken dat na de ondertekening beide partijen in co-creatie aan de slag gaan met het ontwikkelen van een buurthuizenvisie. Deze Buurthuizenvisie is vervolgens ontwikkeld door het samenwerkingsverband van Arnhemse Buurthuizen, in samenspraak met de gemeente Arnhem. Deze visie is in oktober 2022 opgeleverd en aangeboden aan het college. Een aantal conclusies en aanbevelingen uit deze visie zullen worden meegenomen in het nieuwe integrale accommodatiebeleid (dat in 2023 wordt ontwikkeld) en het vrijwilligersbeleid.

Invloed en betrokkenheid van bewoners
In 2022 is een grote stap gezet om de invloed en betrokkenheid van inwoners bij ontwikkelingen te vergroten. Het Arnhemse stappenplan burgerparticipatie is vastgesteld en kan worden ingezet bij iedere participatieproces binnen de gemeentelijke organisatie. Begin 2023 worden de medewerkers van de gemeente Arnhem verder getraind op de inzet van het Arnhemse stappenplan.

Op het vergroten van de invloed en betrokkenheid van bewoners wordt gedurende het jaar continu ingezet door de Teams Leefomgeving. Dit bijvoorbeeld bij het ophalen van signalen voor het wijkprogramma als bij de uitvoering van het wijkprogramma. Bij activiteiten op het gebied van openbare ruimte, veiligheid maar sociale initiatieven worden betrokkenheid van bewoners gestimuleerd.

De gemeente als wijkgerichte organisatie en vergroten van invloed en betrokkenheid inwoners: De kracht, kennis en kunde van inwoners en ondernemers benutten
In oktober 2022 is het evaluatierapport van Van Wijken Weten en het rapport van de rekenkamercommissie over wijksturing behandeld. Zoals hierboven vermeld, heeft de gemeenteraad besloten om over te gaan tot het opstellen van een nieuwe Koersnota inclusief een implementatieplan. Deze Koersnota heeft opnieuw tot doel om de invloed en betrokkenheid van inwoners te vergroten. De nieuwe Koersnota zal in het eerste half jaar van 2023 worden samengesteld door een interactief proces met inwoners, maatschappelijke partners en ook de gemeenteraad.

Arnhemse Leefbare Wijken Monitor
Zoals hierboven benoemd, worden per gebied doelen geformuleerd om samen met inwoners en maatschappelijke partners aan te werken. Per wijk worden verschillende interventies ingezet om input op te halen voor het samenstellen van deze doelen, onder andere wijkgesprekken, enquêtes en netwerkbijeenkomsten met maatschappelijke partners. Daarnaast is ook de inzet van data over de verschillende wijken van groot belang. Een belangrijk onderzoeks- en monitoringsinstrument hiervoor is de tweejaarlijkse stadsenquête Arnhemse Leefbare Wijken. Deze is afgelopen najaar opnieuw afgenomen en de resultaten zijn vanaf november 2022 online beschikbaar gekomen.

Integraal werken aan wijkopgaves
De uitkomsten van de Arnhemse Leefbare Wijken Monitor laten des te duidelijker zien dat wijkopgaves integraal en preventief moeten worden opgepakt, zowel fysiek als sociaal. Om dit goed vorm te geven is in 2022 gewerkt aan een verbeteradvies voor het werken met wijkprogrammering. In dit advies worden handvatten gegeven om:
- Een goede analyse te maken van de belangrijkste ontwikkelingen en beleidskaders in een wijk;
- Het betrekken van stedelijk beleid bij de wijkspecifieke opgaves;
- Goede en realistische doelstellingen vast te stellen voor een wijk;
- Focus te houden op deze doelen en hier ook op te sturen met een integrale blik;
- Deze doelstellingen uit te werken naar uitvoeringsmaatregelen.

In 2023 wordt dit advies meegenomen in de ontwikkeling van de nieuwe Koersnota Van Wijken Weten die uiteindelijk wijksturing en integraal werken op een hoger niveau moet brengen.

Toelichting financiële afwijkingen

Onderwerp	Thema	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten		11.866	V			
Sociale wijkteams						
WMO en sociale wijkteams	Gezondheid	7.900	V	Huishoudelijke ondersteuning	I	AR
Jeugdzorg	Gezondheid	2.100	V	Jeugdzorg	I	AR
WMO en sociale wijkteams	Gezondheid	1.200	V	WMO (groeps)begeleiding en activerend werk	I	AR
WMO en sociale wijkteams	Gezondheid	750	V	Beschermd wonen	I	BR
WMO en sociale wijkteams	Gezondheid	550	V	Doelgroepenvervoer	I	AR
Teams Leefomgeving						
Onderwijs	Kansengelijkheid	367	V	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC	I	AR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	354	V	Programma groot onderhoud Groen en Spelen	I	BR
Welzijn	Meedoen	346	V	Opvoeden en opgroeien	I	AR
Onderwijs	Kansengelijkheid	335	V	Onderwijs achterstandenbeleid (OAB)	I	AR
Mobiliteit	Openbare ruimte	304	V	Programma groot onderhoud Wegen	I	BR
Welzijn	Meedoen	220	V	Stichting Welzijn Ouderen Arnhem	I	AR
Schulddienstverlening	Kansengelijkheid	130	V	Schulddienstverlening	I	AR
Werk en Inkomen	Kansengelijkheid	-690	N	Re-integratiebudget	I	AR
Armoedebeleid	Kansengelijkheid	-2.000	N	Armoederegelingen en Energietoeslag	I	BR
Baten		-367	N			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Onderwijs	Kansengelijkheid	-367	N	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC	I	AR
Toevoegingen aan reserves		1.269	V			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	Kansengelijkheid	2.300	V	Energiearmoedefonds	I	BR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	-371	N	Programma groot onderhoud Groen en Spelen	I	BR
Mobiliteit	Openbare ruimte	-660	N	Programma groot onderhoud Wegen	I	BR

Onttrekkingen aan reserves		373	V			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Mobiliteit	Openbare ruimte	356	V	Programma groot onderhoud Wegen	I	BR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	17	V	Programma groot onderhoud Groen en Spelen	I	BR

Sociale wijkteams

Op het totale beleidsveld Zorg is een voordeel van € 4,2 miljoen gerealiseerd. Dit is verdeeld in een nadeel op het stedelijke programma S07 Zorg van ca. € 8,3 miljoen (inclusief reservemutaties) en een voordeel van ca. € 12,5 miljoen op wijken. Hieronder worden de belangrijkste afwijkingen gemeld.

Huishoudelijke ondersteuning
Tegenover het voordeel van circa € 7,9 miljoen staat er een nadeel van € 7,1 miljoen op programma S07 Zorg. Totaal voordeel voor huishoudelijke ondersteuning is circa € 800.000. Door de vergrijzing is rekening gehouden met structureel oplopende kosten. Deze verwachte stijging is deels zichtbaar in 2022. Door krapte op de arbeidsmarkt kunnen zorgaanbieders de toenemende vraag naar huishoudelijke ondersteuning onvoldoende leveren. Daardoor is er in 2022 een voordeel ontstaan. We vinden het belangrijk dat de meest kwetsbare Arnhemmers toch huishoudelijke ondersteuning ontvangen. Daarom prioriteren de Sociale wijkteams de toewijzing van zorg op basis van de zwaarte van de zorgvraag van inwoners. Hierover is de gemeenteraad in een eerder stadium geïnformeerd.

Jeugdzorg
Tegenover het voordeel van € 2,1 miljoen staat er een nadeel van € 2,3 miljoen op programma S07 Zorg. Totaal nadeel voor de jeugdzorg is € 200.000. Vanaf september 2021 is een stijging van de kosten te zien en deze stijging lijkt door te zetten. Eveneens zien we dat de kosten procentueel gezien meer toenemen dan het aantal jeugdigen dat zorg ontvangt. Dit betekent dat kinderen langer in behandeling zijn dan wel intensiever behandeld en begeleid worden. Los van deze ontwikkelingen is het aantal kinderen in jeugdzorg verblijf (onder andere pleegzorg en gezinshuizen) dat door de gemeente Arnhem gefinancierd wordt per 1 januari 2022 toegenomen als gevolg van de wettelijke aanpassing in het woonplaatsbeginsel. Het woonplaatsbeginsel wil zeggen dat voor de financiering van de jeugdzorg gekeken wordt naar de woonplaats van de jeugdige zelf vóór aanvang van de jeugdhulp. Voor Arnhem betekende dat een toename, deze toename lijkt structureel te zijn.

WMO (groeps)begeleiding en activerend werk
Tegenover het voordeel van € 1,2 miljoen staat er een nadeel van circa € 700.000 op programma S07 Zorg. Totaal voordeel voor WMO is € 500.000. De daling van kosten heeft voornamelijk betrekking op de Persoonsgebonden budgetten (PGB's) die aan het dalen zijn, onder andere omdat de stichting Sociale wijkteams Arnhem scherper zijn op de toekenning van PGB's.

Doelgroepenvervoer
Van het voordeel van circa € 1 miljoen wordt circa € 450.000 vermeld op programma S07 Zorg en circa € 550.000 op de wijkprogramma's. In 2020 is een nieuwe verordening leerlingenvervoer aangenomen
en zijn nieuwe beleidsregels Wmo en Jeugdwet vastgesteld. Deze beleidsregels helpen de wijkcoaches bij het inzetten van passende, efficiënte en effectieve zorg en voorkomen dat teveel zorg wordt toegewezen. Inmiddels is zichtbaar dat het gebruik van het vraagafhankelijk vervoer structureel lager is dan voor de uitbraak van corona en in combinatie met de beleidsregels en verordening heeft dit tot een positief resultaat in 2022 geleid.

Beschermd wonen
Het voordeel bij beschermd wonen is € 8,0 miljoen, waarvan € 750.000 op de wijken wordt vermeld en € 7,25 miljoen bij programma S07 Zorg. De lasten in 2022 zijn lager dan begroot, doordat vanaf 2021 de Wet Langdurige Zorg (Wlz) is opengesteld voor mensen met psychiatrische problematiek. Een aanzienlijk deel van de inwoners die een toewijzing Beschermd Wonen hadden, is doorgestroomd naar de Wlz. Voor de zorg die inwoners

ontvangen heeft deze overgang geen gevolgen, zij blijven de benodigde zorg houden. Naar verwachting verdwijnt dit voordeel bij de invoering van het objectief verdeelmodel. In de septembercirculaire 2021 heeft het Rijk aangegeven met welk bedrag de integratie-uitkering Beschermd Wonen verlaagd werd. De lasten zijn in 2021 door de uitstroom van cliënten harder gedaald dan de uitname van het budget. Dit effect werkt door in 2022. Bij turap-2 is voorgesteld om dit voordeel aan de Bestemmingsreserve (BR) Wmo & Jeugdzorg toe te voegen.

Teams Leefomgeving

Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en Regionaal meld- en coördinatiefunctie (RMC) voortijdig schoolverlaten
Jaarlijks krijgt de gemeente Arnhem een Rijksuitkering voor de regionale aanpak van RMC en VSV. De onderbesteding wordt grotendeels verklaard, doordat de ondersteuning en begeleiding vanuit het Regionaal Bureau Leerlingzaken (RBL) in de regio minder noodzakelijk is door de goede positie van kwetsbare jongeren op de arbeidsmarkt.
In 2023 wordt wel verder onderzocht wat het RBL voor deze jongeren in kwetsbare positie kan betekenen. De uitkomst wordt medio 2023 verwacht. De resterende baten zijn gereserveerd op de balans conform BBV-voorschriften. Dit heeft geleid tot een voordeel aan de lastenkant en een nadeel op de baten van € 367.000. Per saldo is het effect neutraal.

Stedelijk groen en Spelen
Een deel van het jaarprogramma groot onderhoud spelen en groen is niet gerealiseerd (€ 354.000). De onderbesteding betreft nagenoeg alle wijken. De niet bestede middelen worden verrekend met de bestemmingsreserve 'Groot onderhoud Openbare Ruimte'.

Opvoeden en opgroeien
Dit is een incidenteel voordeel van € 346.000 dat voornamelijk is ontstaan door de subsidie-afrekeningen 2021. Een aantal subsidiepartijen heeft in 2021 niet alle gesubsidieerde activiteiten kunnen uitvoeren, onder andere vanwege corona. Er is een deel van de subsidie teruggevorderd.

Onderwijs achterstandenbeleid (OAB)
De afwijking op stad en wijk zijn tegengesteld even hoog (€ 335.000) en vallen tegen elkaar weg. Per saldo neutraal. Zie programma S04 Onderwijs.

Wegen
Een deel van het jaarprogramma groot onderhoud wegen is niet gerealiseerd (€ 304.000). Daarnaast is ten opzichte van het oorspronkelijke jaarplan bij de uitvoering geschoven tussen wijken. Daardoor zijn bij sommige wijken voordelen ontstaan en bij andere wijken nadelen. De niet bestede middelen worden verrekend met de bestemmingsreserve 'Groot onderhoud Openbare Ruimte'.

Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (SWOA)
Dit is een incidenteel voordeel van € 220.000 dat betrekking heeft op de subsidie-afrekening 2021. Stichting Welzijn Ouderen Arnhem heeft in 2021 niet alle gesubsidieerde activiteiten kunnen uitvoeren vanwege corona, waardoor een incidenteel voordeel is ontstaan van € 220.000.

Schulddienstverlening
Er zijn minder inwoners die gebruik hebben gemaakt van schulddienstverlening dan we hadden begroot. Dit heeft geleid tot een voordeel van € 130.000.

Re-integratiebudget
Het tekort van € 690.000 op het re-integratiebudget komt door intensivering van de inzet van Werk en Inkomen. Meer mensen participeren en zijn aan het werk, onder andere met jobcoaching, loonkostensubsidie en het project Bemiddelen aan de Poort. Ook afspraken met Scalabor, loonwaardemetingen en Beschut werk vallen onder het re-integratiebudget. Tegenover het nadeel op re-integratie staat een voordeel op de middelen die van het Rijk via het gemeentefonds zijn ontvangen voor inzet van SW-medewerkers. De vrijval van deze middelen is in 2022 niet volledig benodigd voor beschut werk. Dit heeft geleid tot een voordeel van € 600.000 op programma S00 Bestuur, Dienstverlening en Financiën.

Armoederegelingen en Energietoeslag
Van een aantal regelingen is minder gebruik gemaakt, zoals Collectieve Aanvullende Zorgverzekering (CAZ), Kwijtschelding gemeentelijke belastingen en Kansrijk Opgroeien. Hierdoor is een voordeel ontstaan van € 500.000. Bij de Gelrepas zijn een aantal regelingen toegevoegd waarvan meer gebruik is gemaakt dan verwacht, zoals Kledingtegoed en Schoolspullentegoed voor Kinderen. Daarnaast hebben we in crisistijd (eind 2022) het tegoed op de Gelrepas verder verruimd. Dit heeft geleid tot een nadeel van € 800.000.

De regeling van de Energietoeslag is eveneens verruimd. Ook gezinnen met kinderen met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum en studenten, die aan de voorwaarden voldoen, mogen gebruik maken van de regeling. Daarnaast is er een hogere toeslag toegekend dan de landelijke richtlijn, is een maatwerkvoorziening ingesteld en extra capaciteit ingehuurd voor het afhandelen van aanvragen en uitkeren van de toeslag. De kosten zijn daardoor hoger dan de ontvangen rijksmiddelen. Dit heeft een nadelig effect van € 1,7 miljoen.

Energiearmoedefonds
Een deel van het Energiearmoedefonds is dit jaar al besteed aan Energietoeslag en ter dekking van een aantal crisismaatregelen, zoals extra tegoeden op de Gelrepas, een extra Arnhemse wintertoeslag en bijdragen voor externe partijen in de stad. Hierdoor wordt er in 2022 € 2,3 miljoen minder toegevoegd aan de bestemmingsreserve.

Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek

In het wijkprogramma Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek (CSA) bevinden zich de wijken Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Thema's	Doelen	Inspanningen

Meedoen

Versterken van de plekken in de wijk voor ontmoeting

In de wijken Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek hebben we de ontmoetingsplekken en laagdrempelige voorzieningen voor bewoners versterkt.

Inspanningen 2022

Uit het budget Ontmoeting en Verbinden zijn meerdere initiatieven ondersteund waaronder de verbouwingen van wijkcentrum Symfonie en buurthuis de Lommerd. Door de verbouwingen zijn de voorzieningen beter toegankelijk en voor meerdere doeleinden bruikbaar.

Versterken van sociale cohesie

De sociale cohesie in het gebied is versterkt door te investeren in goed functionerende wijkorganisaties en een goed wijknetwerk. Vanuit een goede sociale basis in de wijk kan de sociale samenhang verder worden versterkt.

Inspanningen 2022

We hebben ingezet om ontmoeting mogelijk te maken. Naast De Lommerd en de Symfonie is de Stadskeuken in het Centrum een goede voorziening om elkaar te kunnen ontmoeten. Ook zijn buurtinitiatieven, waar ingezet werd op ontmoeting en sociale binding, ondersteund. Voorbeelden zijn opschoondagen, vergroeningsacties en bijeenkomsten om samen te eten.

Meer (financiële) zelfredzaamheid

We hebben ervoor gezorgd dat (financiële) hulp laagdrempelig toegankelijk is.

Inspanningen 2022

Op stedelijk niveau is er een loket (Goed geregeld) ingericht en ook op wijkniveau wordt er in de Symfonie na de verbouwing meer samengewerkt. Alle betrokken partijen (Sociaal wijkteam, Werk en Inkomen, Rijnstad en team Leefomgeving) werken samen bij het informatiepunt in de Symfonie. Op deze manier is de drempel lager en worden mensen meteen goed geholpen.

Kansengelijkheid

Bevorderen kansengelijkheid: bewoners zijn zelfstandiger en staan steviger in de maatschappij

De algemene voorzieningen in de wijk zijn in kaart gebracht en waar nodig versterkt. De voorzieningen dragen bij aan de kansengelijkheid in de wijk.

Inspanningen 2022

Wijkorganisaties gericht op kansengelijkheid zoals Broek Omhoog, De Blauwe Tomaat, De Kansen en Stichting Raak zijn inmiddels duurzaam aanwezig in de wijk. De Blauwe Wijkeconomie zorgt via het programma Spijkerenergie voor extra aandacht voor energiearmoede.

Minder onderwijsterugval

Kinderen hebben via programma's op de basisscholen en via naschools en buitenschools aanbod meer ontplooiingskansen gekregen om zich verder te kunnen ontwikkelen.

Inspanningen 2022

Het programma kansrijk opgroeien (Het Fort, De Blokhut, Doorgaande leerlijn Hugo de Grootschool en Paulusschool en Fridayschool) is gecontinueerd.

Gezondheid

Meer sport en beweegmogelijkheden in de wijk voor 0 - 100 jaar

Samen met het Sportbedrijf is ingezet op een passend aanbod in de wijk.

Inspanningen 2022

Er is door het Sportbedrijf een plan opgesteld, waar uitvoering aan wordt gegeven. Zo was bijvoorbeeld de schaatsbaan op Thialf voor kinderen van de basisscholen een succes. Om ouderen in Coehoorn en Spoorhoek te bereiken is een beweegcoach van het Sportbedrijf en de SWOA (Stichting Welzijn Ouderen Arnhem) ingezet.

Integrale aanpak gezonde leefstijl

Door programma's op scholen, Thialf en in de wijkcentra is ingezet op een gezonde leefstijl. Het aantal kinderen met overgewicht blijft hoog en daarom is dit een blijvend aandachtspunt.

Inspanningen 2022

JOGG (Jongeren Op Gezond Gewicht) en GO (Gezond Onderweg) zijn ingezet. Met de programma's worden kinderen met overgewicht gecoacht binnen hun eigen omgeving naar een gezondere leefstijl.

Openbare Ruimte

Aantrekkelijkere buitenruimte

In CSA is veel vergroend of daar zijn plannen voor in ontwikkeling. Bewonersinitiatieven dragen bij aan dit doel.

Inspanningen 2022

In het Arnhemse Broek en Centrum zijn wijkgroenagenda's opgesteld om de wijken verder te vergroenen.
Het Buurtgroenbedrijf Spijkerkwartier levert een belangrijke bijdrage in het Spijkerkwartier en Arnhemse Broek op dit thema. De buurtconciërges die vanuit Broek Omhoog werken, zorgen voor een schone en hele omgeving. De inzet van de buurtconciërges is van een tijdelijk project omgezet in een reguliere aanpak.
Er zijn ook diverse werkgroepen die zich met vergroenen en het schoonhouden van de wijk bezighouden.

Duurzaamheid

De wijk is meer klimaatbestendig

Grote en kleine projecten hebben bijgedragen om de wijk meer klimaatbestendig te krijgen. Via het project Groot Onderhoud Spijkerkwartier zijn maatregelen uitgevoerd. En er zijn diverse groeninitiatieven gerealiseerd.

Inspanningen 2022

De wijk is meer klimaatbestendig. De onderdoorgang vanaf de Spijkerstraat naar de Lauwersgracht is gereed. Hierdoor kan het water van het noordelijk deel sneller worden afgevoerd. Dit is een belangrijke ingreep om toekomstige wateroverlast te voorkomen. Er zijn ook ondergrondse waterreservoirs aangelegd. Tevens zijn in de wijken veel tegels gewipt en zijn er diverse vergroeningsacties waar veel bewoners bij betrokken zijn.

Meer aandacht voor energietransitie (Wijk van de toekomst)

Er is meer aandacht gekomen voor energietransitie door de stijgende energielasten. Woningcorporaties, ondernemers, inwoners en wijkorganisaties werken samen aan de energietransitie.

Inspanningen 2022

De gemeente zet onder andere in op energiecoaches die bewoners helpen met het verlagen van de energiekosten. Het buurtbaanbureau (onderdeel van De Blauwe Wijkeconomie) werft deze mensen in de wijk. Via een klussendienst zijn kleine en middelgrote maatregelen uitgevoerd om energie te besparen.

Wonen

Meer diversiteit in de woningvoorraad

Bij de kansen die zich voordoen op het gebied van transformatie of nieuwbouw van woningen hebben we ingezet op de diversiteit van de woningvoorraad. Ook de regels van het facetplan Woningsplitsing en Verkamering hebben een gunstig effect op de diversiteit van de woningvoorraad. Zo wordt er in het Spijkerkwartier geen omgevingsvergunning verleend als er binnen een straal van 50 meter al een ander verkamerd pand aanwezig is.

Inspanningen 2022

Bij grote nieuwbouwplannen (zoals Rietgrachtstraat en Thorbeckestraat) zijn levensloopbestendig wonen en huizen voor gezinnen in de planvorming meegenomen.
Het nieuwe facetplan heeft een rem gezet op de verkamering van panden in het gebied. Bij overtredingen is gehandhaafd.

Wijkeconomie

Verbeteren van de samenwerking in leefomgeving in relatie tot ondernemers en bewoners

Aan de samenwerking is op meerdere plekken gewerkt in het Spijkerkwartier en het Centrum.

Inspanningen 2022

In de Steenstraat en omgeving is samen met de ondernemersverenging (VOS) ingezet op het verbeteren van de straat. Op meerdere punten zijn resultaten geboekt. Het actieprogramma Schoon, heel veilig wordt voortgezet in 2023.
Ook wordt er samengewerkt om de wijkgroenagenda's vorm te geven.

Goed functionerende wijkorganisaties

In CSA zijn er meerdere wijkorganisaties actief (Broek Omhoog, Buurtgroenbedrijf, De Blauwe Wijkeconomie, Blauwe Tomaat, Stadskeuken). Tussen de wijkorganisaties zijn ook verbindingen gelegd. Ze dragen bij aan de doelstellingen meedoen/activering, sociale cohesie, duurzaamheid en leefbaarheid/openbare ruimte.

Inspanningen 2022

De Blauwe Wijkeconomie (DBWE) is een belangrijke uitvalsbasis voor diverse initiatieven in de wijk. Verschillende afdelingen binnen de gemeente, zoals Wijkonderhoud, Ontwerp en het team Leefomgeving werken samen met het Buurtgroenbedrijf. Hierdoor hebben ze een groot aantal groeninitiatieven in het Spijkerkwartier en Arnhemse Broek gerealiseerd.

Veiligheid

Minder overlast

In het gebied blijft leefbaarheid en veiligheid een belangrijk thema. Op sommige plekken is sprake van (een gevoel van) onveiligheid. Door middel van gerichte acties rekenen we af met verloedering en overlast in de wijk.

Inspanningen 2022

Met het actieprogramma Schoon Heel en Veilig Steenstraat en omgeving is in het gebied ingezet op een integrale aanpak. Fysieke maatregelen (verkeer/vergroening), aanpak ondermijning, cameratoezicht, handhavingsacties en aanpak van gribusplekken zijn onderdeel hier van. De aanpak van graffiti is in 2022 ook opgepakt. Zo is er begonnen met de schoonmaak van graffiti in de Steenstraat en omgeving, waarbij ook in de toekomst nieuw aangebrachte graffiti wordt verwijderd.

In het Overleg Zorg en Overlast (OZO) worden de personen met overlastgevend gedrag besproken en er wordt een passende aanpak op georganiseerd. Daarbij is er bijzondere aandacht voor de personen die op straat voor ernstige overlast zorgen. Door onder andere de inzet van straatcoaches (voor de dak- en thuislozen) is er gerichte aandacht voor deze groep.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	25.118	30.614	31.385	29.362	2.023
Baten	8.492	10.482	10.615	10.718	103
Saldo lasten en baten	***-16.626***	***-20.132***	***-20.771***	***-18.645***	***2.126***
Toevoegingen aan reserves	1.514	826	1.812	1.948	-136
Onttrekkingen aan reserves	602	187	1.163	1.280	117
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-911***	***-639***	***-649***	***-668***	***-19***
Gerealiseerd resultaat	**-17.537**	**-20.770**	**-21.420**	**-19.312**	**2.108**

Toelichting financiële afwijkingen

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Thema	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten		1.964	V			
Sociale wijkteams						
WMO en sociale wijkteams		725	V	WMO (groeps)begeleiding en activerend werk (zie wijken algemeen)	I	AR
Jeugdzorg		660	V	Jeugdzorg (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		580	V	Huishoudelijke ondersteuning (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		175	V	Beschermd wonen (zie wijken algemeen)	I	BR
WMO en sociale wijkteams		50	V	Doelgroepenvervoer (zie wijken algemeen)	I	AR
Teams Leefomgeving						
Mobiliteit	Openbare ruimte	130	V	Programma groot onderhoud Wegen (zie wijken algemeen)	I	BR
Onderwijs	Kansengelijkheid	77	V	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC (zie wijken algemeen)	I	AR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	24	V	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR
Schulddienstverlening	Kansengelijkheid	18	V	Schulddienstverlening (zie wijken algemeen)	I	AR
Welzijn	Meedoen	18	V	Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (zie wijken algemeen)	I	AR
Welzijn	Meedoen	31	V	Opvoeden en opgroeien (zie wijken algemeen)	I	AR

Onderwijs	Kansengelijkheid	-35	N	Onderwijs achterstandenbeleid - OAB (zie wijken algemeen)	I	AR
Werk en Inkomen	Kansengelijkheid	-189	N	Re-integratiebudget (zie wijken algemeen)	I	AR
Armoedebeleid	Kansengelijkheid	-300	N	Armoederegelingen en Energietoeslag (zie wijken algemeen)	I	AR
Baten		-77	N			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Onderwijs	Kansengelijkheid	-77	N	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC (zie wijken algemeen)	I	AR
Toevoegingen aan reserves		191	V			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	Kansengelijkheid	345	V	Energiearmoedefonds (zie wijken algemeen)	I	BR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	-24	N	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR
Mobiliteit	Openbare ruimte	-130	N	Programma groot onderhoud Wegen (zie wijken algemeen)	I	BR
Onttrekkingen aan reserves		0				
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						

Noordwest

In het wijkprogramma Noordwest bevinden zich de wijken Klarendal, Burgemeesterswijk/ Hoogkamp, Schaarsbergen en omgeving, Sint Marten/ Sonsbeekkwartier, Heijenoord en Lombok, Hoogstede/Klingelbeek en omgeving.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Thema's	Doelen	Inspanningen

Meedoen

Ontmoetingsplekken zijn vraagbaak in de wijk

Meer mensen kennen de buurthuizen en maken er gebruik van.

Inspanningen 2022

Het team Leefomgeving faciliteert alle buurthuizen in de wijk. In de wijken Klarendal en Sint Marten Sonsbeek hebben we bewonersondersteuning de opdracht gegeven om met een plan te komen hoe we activiteiten die in de buurthuizen georganiseerd worden beter bekendmaken zodat meer inwoners er gebruik van maken. We zijn gestart in Klarendal / Sint Marten.

Versterken sociale netwerken en inzicht in voorzieningen in de wijk

De netwerkpartners in de wijken kennen elkaar en weten elkaar te vinden.

Inspanningen 2022

Het team Leefomgeving organiseert periodiek een sociale tafel. Vanuit dit overleg is een gebiedsagenda armoede, schulden en participatie ontwikkeld. Dit is een integraal plan opgesteld met het Sociale wijkteam Arnhem en gebiedsteam Werk en Inkomen. Aan het overleg nemen Rijnstad en Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (SWOA) vanaf het najaar 2022 ook deel. Op de agenda staat het onderwerp 'samenhangend aanbod van voorliggende voorzieningen' permanent op de agenda.
Naast het Sociale Wijkteam, is ook het gebiedsteam Werk & Inkomen op verzoek van het team Leefomgeving in de wijk gaan werken.

Het team Leefomgeving heeft het initiatief genomen de verschillende wijkinitiatieven van Sint Marten Sonsbeek en Klarendal bij elkaar te brengen. De organisatoren van de verschillende wijkinitiatieven zijn bij elkaar op bezoek geweest ('kijkje in de keuken') en hebben eendrachtig samengewerkt naar een brede activiteit in december onder de naam 'warme winterroute'. De activiteiten voor 2023 zijn gebundeld in een speciaal boekje dat bij alle inwoners van deze twee wijken wordt bezorgd.

Ondersteuning ontmoetingsplekken

We faciliteren de buurthuizen na de doorstart na corona.

Inspanningen 2022

Het team Leefomgeving onderhoudt nauw contact met de buurthuizen. We hebben hen gestimuleerd mee te doen met het proces Arnhemse Buurthuizen Visie. De visie is gebaseerd op cocreatie, een vorm van samenwerken waarbij alle deelnemers (buurthuizen, bewoners, gemeente en andere maatschappelijke partners) invloed hebben op het proces en op het resultaat daarvan. De visie is door de gezamenlijke buurthuizen in oktober 2022 aangeboden aan het college van B&W en aan de gemeenteraad.

Aansluiten bij de behoefte van jongeren aan voorzieningen in de wijk

Meer kinderen uit de doelgroep hebben (sociale) activiteiten naast school.

Inspanningen 2022

Team leefomgeving financiert de huiswerkclub, een gezamenlijk initiatief van basisschool Kunstrijk, Sportbedrijf, Sociale wijkteam en Rijnstad. De huiswerkclub is gericht op kinderen van 4-12 jaar. Team Leefomgeving is gestart met een stuurgroep om ook op strategisch niveau met de partners beter in te kunnen spelen op (stedelijke en landelijke) ontwikkelingen zoals de pedagogische wijk binnen de Arnhem-Oost aanpak.

Verbetering sociaal-economische situatie van gezinnen

Meer gezinnen met een bijstandsuitkering maken gebruik van alle voorzieningen die er zijn voor de kinderen.

Inspanningen 2022

Team leefomgeving heeft opdracht gegeven aan Sociale wijkteam Arnhem en gebiedsteam Werk en Inkomen om voor gezinnen met kinderen een integraal plan op te stellen.

Kansengelijkheid

Meer ontplooiingskansen voor kinderen die extra ondersteuning nodig hebben waaronder het verminderen overgewicht van kinderen.

Kinderen in de wijk Klarendal die dat nodig hebben krijgen een naschools programma aangeboden via de huiswerkclub.

Inspanningen 2022

Het team Leefomgeving financiert de huiswerkclub, een gezamenlijk initiatief van basisschool Kunstrijk, Sportbedrijf, Sociale wijkteam en Rijnstad. De huiswerkclub is gericht op kinderen van 4-12 jaar. We zijn gestart met een stuurgroep om ook op strategisch niveau met de partners beter in te kunnen spelen op (stedelijke en landelijke) ontwikkelingen zoals de pedagogische wijk binnen de Arnhem-Oost aanpak.

Openbare Ruimte

Tijdig in gesprek met bewoners bij plannen en besluiten in de openbare ruimte

Bij herinrichtingen in de openbare ruimte willen we dat inwoners tijdig kunnen participeren.

Inspanningen 2022

Dit jaar hebben we met name gewerkt aan de (her)inrichting van het Graaf Ottoplein en Rosorum. Beide projecten lopen nog door in 2023. Ook zijn we gestart met een ontwerp voor vergroening en herininrichting van het Peterplein in Klarendal waarbij omwonenden intensief zijn bevraagd over hun ideeën en wensen.

Veiligheid

Bewoners hebben minder last van gevoelens van onveiligheid

Bewoners ervaren minder overlast van gebruik en verkoop van drugs op straat.

Inspanningen 2022

Met diverse partners werken we intensief samen binnen het wijkveiligheidsoverleg. Vanuit aanpak Steenstraat Hommelseweg is een aparte aanpak voor de Hommelseweg en Sonsbeeksingel voorbereid.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	28.383	29.295	32.676	31.402	1.274
Baten	1.941	1.792	1.871	1.906	35
Saldo lasten en baten	***-26.442***	***-27.503***	***-30.805***	***-29.497***	***1.309***
Toevoegingen aan reserves	229	102	747	512	235
Onttrekkingen aan reserves	513	50	519	894	375
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***283***	***-52***	***-229***	***381***	***610***
Gerealiseerd resultaat	**-26.158**	**-27.555**	**-31.034**	**-29.115**	**1.919**

Toelichting financiële afwijkingen

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Thema	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten		1.308	V			
Sociale wijkteams						
Jeugdzorg		630	V	Jeugdzorg (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		535	V	Huishoudelijke ondersteuning (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		525	V	Beschermd wonen (zie wijken algemeen)	I	BR
WMO en sociale wijkteams		170	V	WMO (groeps)begeleiding en activerend werk (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		40	V	Doelgroepenvervoer (zie wijken algemeen)	I	AR
Teams Leefomgeving						
Onderwijs	Kansengelijkheid	37	V	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC (zie wijken algemeen)	I	AR
Welzijn	Meedoen	37	V	Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (zie wijken algemeen)	I	AR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	34	V	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR
Schulddienstverlening	Kansengelijkheid	16	V	Schulddienstverlening (zie wijken algemeen)	I	AR
Welzijn	Meedoen	14	V	Opvoeden en opgroeien (zie wijken algemeen)	I	AR
Werk en Inkomen	Kansengelijkheid	-31	N	Re-integratiebudget (zie wijken algemeen)	I	AR
Onderwijs	Kansengelijkheid	-132	N	Onderwijs achterstandenbeleid - OAB (zie wijken algemeen)	I	AR

Armoedebeleid	Kansengelijkheid	-260	N	Armoederegelingen en Energietoeslag (zie wijken algemeen)	I	AR
Mobiliteit	Openbare ruimte	-307	N	Programma groot onderhoud Wegen (zie wijken algemeen)	I	BR
Baten		-37	N			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Onderwijs	Kansengelijkheid	-37	N	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC (zie wijken algemeen)	I	AR
Toevoegingen aan reserves		265	V			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	Kansengelijkheid	299	V	Energiearmoedefonds (zie wijken algemeen)	I	BR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	-34	N	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR
Onttrekkingen aan reserves		307	V			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Mobiliteit	Openbare ruimte	307	N	Programma groot onderhoud Wegen (zie wijken algemeen)	I	BR

Noordoost

In het wijkprogramma Noordoost bevinden zich de wijken Geitenkamp, Monnikenhuizen, Velperweg e.o., Alteveer en Cranevelt.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Thema's	Doelen	Inspanningen

Meedoen

Meer bewoners zijn sociaal zelfredzaam

Recent is in Plattenburg een ontmoetingsplek gerealiseerd voor de inwoners van Velperweg e.o. Hierdoor is het aantal ontmoetingsplekken in Noord-oost qua spreiding op orde.

Voor jongeren 12+ in gebied Geitenkamp is besloten om niet verder te gaan met Rijnstad als aanbieder van het jongerenwerk. Voor 2023 komt er een nieuwe aanbieder. De inzet is om de Sperwer als locatie hiervoor te behouden.

Voor jongeren 12+ in Alteveer/Cranevelt wordt een mobiele ontmoetingsplek (MOP) gerealiseerd (2023) in samenwerking met Rijnstad en het Sportbedrijf.

Inspanningen 2022

Ondersteuning van initiatieven zoals hierboven genoemd, is een jaarlijks terugkerend proces middels gebruikersoverleggen, die wij bijwonen. Hierin wordt gekeken naar behoefte, bezetting en exploitatie.

Meer bewoners participeren in de vorm van (vrijwilligers)werk

In de Vlindertuin zijn nieuwe ateliers gecreëerd. Hiervoor worden sociaal ondernemers en kunstenaars geworven, de werving van sociaal ondernemers vraagt nog extra aandacht. Het lukt de huidige beheerder (SLAK) onvoldoende om sociaal ondernemers te vinden en te binden aan de Vlindertuin waardoor participatie van inwoners onvoldoende van de grond komt. Ook heeft de huidige beheerder aangegeven de exploitatie niet rond te krijgen. Naar bovenstaande is onderzoek uitgevoerd. In 2023 wordt bepaald hoe verder wordt gegaan. De gebiedsagenda met het Sociaal wijkteam en Werk en Inkomen is opgesteld. De uitvoering vraagt aandacht, maar dit zien we met vertrouwen tegemoet nu de teams weer compleet zijn (van beide organisaties).

Inspanningen 2022

- Er is ingezet op het versterken van de identiteit van de Vlindertuin, door middel van inzet van een projectleider die samen met de Vlindertuinders een visie heeft opgesteld wat de gezamenlijke meerwaarde is voor de wijk (gezamenlijke website, meerdere open dagen voor de wijk etc.). Wijkprogrammering Vlindertuin vraagt aandacht.
- De gebiedsagenda is opgesteld, waarin gezamenlijke doelen en acties zijn bepaald.
- De tweede training Eigen-Wijs is niet doorgegaan in verband met te weinig aanmeldingen. Voor komende jaar wordt een samenwerking aangegaan met het gebied Noord-West, we hopen dat dit meer deelnemers gaat opleveren.

De zelfstandigheid en zelfredzaamheid van bewoners is vergroot

Mobility mentoring is gestart in de Geitenkamp. Door het grote succes wordt deze methodiek niet alleen meer in Geitenkamp ingezet, maar is deze nu stedelijk geborgd.

Inspanningen 2022

De pilot Social Coin is uitgevoerd en er is geconcludeerd dat het te arbeidsintensief is ten opzichte van het aantal aanmeldingen.

Kansengelijkheid

Meer kinderen hebben de mogelijkheid om hun talent te ontdekken en te ontwikkelen

Het uitvoeringsprogramma verlengde leertijd is in uitvoering. In samenwerking met Rijnstad, Sportbedrijf, Rozet en de Witte Vlinder wordt het naschools programma uitgevoerd met sport, muziek en cultuur.

VGGM bezoekt na 18 maanden gezinnen, waarbij er een goed beeld is van de thuissituatie. Daarbij wordt gestimuleerd tijdens de bezoeken, om meer gebruik te maken van voorschoolse voorzieningen.

In samenwerking met het Sportbedrijf is op de Rommelkist een pedagogisch medewerker aangesteld. Deze zorgt voor een veiliger speelklimaat in en rondom de Rommelkist en draagt zorg voor traint ook andere collega's in de wijk op dit onderwerp.

Inspanningen 2022

Jaarlijks uitvoeringsprogramma Kansrijk Opgroeien is in samenwerking met het wijknetwerk van basisscholen, jeugdverpleegkundigen, sportbedrijf Arnhem, Rijnstad, Rozet en het Sociaal wijkteam gerealiseerd. Dit coördineert het Team Leefomgeving en dit stemt gezamenlijk af wat er wordt aangevraagd.

Op de Rommelkist is vanaf 1 januari 2022 een pedagogisch medewerker aangetrokken als eerste stap om het pedagogisch klimaat op de Rommelkist te vergroten, meer vrijwilligers aan de Rommelkist te verbinden en de Rommelkist toegankelijker en aantrekkelijker te maken voor een grotere doelgroep. Dit wordt uitgevoerd door Sportbedrijf. Het team Leefomgeving is opdrachtgever.

Noord-Oost Academy is gestopt wegens te weinig animo vanuit de vijf scholen in het gebied (dit was een initiatief vanuit de scholen). Vanuit het team Leefomgeving is besloten hier geen verdere inspanning op uit te voeren en de focus te verleggen naar kansrijkere projecten/uitdagingen.

Met de (18 maanden) huisbezoeken van VGGM wordt achter de voordeur veel gezien en gehoord. Of dit leidt tot meer gebruik van het peuterspeelzaalwerk is nog onvoldoende in beeld. De insteek is om hierdoor ook te stimuleren om meer gebruik te maken van voorschoolse voorzieningen. Dit heeft geleid tot de aanvraag van een extra speelmorgen.

Gezondheid

De sociaaleconomische gezondheidsverschillen in de wijk Geitenkamp worden kleiner

Vanuit de WUR en HAN is er onderzoek gedaan naar kansen om deze uitdaging aan te pakken. We ondersteunen en adviseren hierin. Er is een onderzoek uitgevoerd en een document aangeleverd wat inzicht geeft in waar de winst in de wijk ligt. Hier is een methodiek voor bepaald.

Inspanningen 2022

Er zijn twee watertappunten gerealiseerd. Het derde kon niet worden gerealiseerd op de geplande locatie in verband met hoogteverschillen.
Het experimenteren met gezondheidschecks loopt. Dit onderzoek is wel afhankelijk van de beschikbaarheid van studenten die dit uitvoeren. Het programma 2Diabeat loopt. Het onderzoek door de WUR naar vergroening wijk en gezondheid is afgerond. De eindpresentatie vindt plaats in maart 2023.

Openbare ruimte

De wijk Geitenkamp is klimaatbestendiger

De rioolvervanging in Geitenkamp is zo goed als afgerond. Acties vanuit het team Leefomgeving zijn gerealiseerd.
Mede door de inzet van schatgravers hebben we tijdens het openliggen van de straten veel bewoners kunnen spreken. Dit hebben we meegenomen in de aanpak voor energiemaatregelen, vergroenen van de tuinen en het terugbrengen van de ligusterhagen. In september 2023 wordt een afsluitend feest georganiseerd.

Inspanningen 2022

In samenwerking met de corporaties hebben we de inwoners enthousiast gemaakt om de boomspiegels te verfraaien en zelf te onderhouden, de tuinen te vergroenen en zelf ligusterhagen terug te plaatsen. Bij woonmutaties worden meteen nieuwe hagen geplaatst in afstemming met de corporatie.

Voor het regenreservoir wordt nog een geschikte locatie gezocht, maar het is al wel gereed om te plaatsen.

Minder wateroverlast

In het icoonproject Beekdal zal in 2023 aandacht zijn voor de waterberging in Beekdal. Daarnaast wordt in de plannen voor herinrichting Velperweg rekening gehouden met de waterbeheersing.

De rol van het team Leefomgeving zit vooral in het participatietraject. Er is nauw contact met de bewoners via een projectgroep bestaande uit bewoners en professionals. De projectleider van deze ontwikkeling neemt hierdoor de geluiden van de bewoners mee.

Inspanningen 2022

In samenwerking met de initiatiefgroep Beek op de Paasberg is een bevindingenrapportage opgeleverd.

Een schoner Geitenkamp

De opschoondagen in samenwerking met bewoners, corporaties en gemeente zijn een succes en zullen jaarlijks terugkeren. Dit project wordt getrokken door de bewoners zelf. Wij zorgen voor de contacten, faciliteren de containers en de afstemming met de wijk.

De wijkconciërges dragen ook bij aan een schonere Geitenkamp. Zij maken meldingen en ruimen waar het kan zelf op. Wijkconciërges bieden ook hand en spandiensten aan bij mensen die hulpbehoevend zijn.

De problematiek rondom de containers en het dumpen van grofvuil wordt stedelijk opgepakt in samenwerking met de werkgroep Afval.

Inspanningen 2022

De acties rondom een schonere Geitenkamp worden niet meer wijkgericht opgepakt, besloten is om dit met een stedelijke klantborgdgroep op te pakken. Team Leefomgeving is hierin vertegenwoordigd.

Wonen

Plattenburg wordt leefbaarder

Veel van de zorgen worden door het team Leefomgeving intern onder de aandacht gebracht. De acties en reacties worden tijdens bewonersoverleggen teruggekoppeld. In het Wijkprogramma 2023 worden de zorgen en de acties erop opgenomen.

Wat veel invloed heeft op de huidige leefbaarheid van de wijk Plattenburg is de toepassing van de Wet voorkeursrecht gemeenten op de Schaapsdrift. Dit vraagt veel extra tijd en aandacht. Het team Leefomgeving stelt zich luisterend op en probeert hierin de participatierichtlijnen te volgen.

We kunnen concluderen dat de interventies vanuit welzijn die veelal plaatsvinden op de Geitenkamp, ook in Plattenburg meer nodig worden. We zijn bezig met de realisatie.

Inspanningen 2022

Met inwoners van Plattenburg wordt periodiek bekeken en besproken welke acties er nodig zijn om de leefbaarheid te vergroten. De komst van initiatief Moes in de wijk en van de wijkconciërges is hier een voorbeeld van. Het team Leefomgeving begeleidt in de participatie en in de verbinding tussen bewonersbijeenkomsten en kernorganisatie. Inmiddels is de wijkwethouder bij de verschillende wijken langs geweest en heeft een goed beeld kunnen krijgen van de diversiteit in wijken.

De wijk Geitenkamp wordt vitaler

Op meerdere fronten zetten wij in op het verhogen van de vitaliteit van de Geitenkamp. Zowel op individueel niveau als op wijkniveau. Bijvoorbeeld:

- Door de instroom van nieuwe huurders via corporaties te reguleren proberen we invloed uit te oefenen op de leefbaarheid van de hotspots.
- De HAN en Rijn IJssel starten een onderzoek naar de belangrijkste handvatten en knoppen voor de wijk de Geitenkamp om de vitaliteit van inwoners in deze wijk te bevorderen.
- Het taalhuis is gerealiseerd.
- Het gezondheidshuis is gerealiseerd.
- Samen met bewoners is besloten om een beweegtuin te realiseren in de wijk de Geitenkamp. Deze wordt in 2023 verder uitgewerkt en mogelijk gerealiseerd.
- Er is een nieuw ontwerp voor de Rommelkist om de speelplek aantrekkelijker en toegankelijker te maken en om meer uitdaging voor kinderen in de leeftijd bovenbouw basisschool te creëren.

Inspanningen 2022

In de hotspotgebieden van de Geitenkamp wordt de instroom van nieuwe inwoners gereguleerd (door Vivare, VHV en Portaal). We zien dat dit een positief effect heeft in de meeste straten. Er zijn minder meldingen van woonoverlast.

Wijkeconomie

Bruisender marktplein Geitenkamp

Een eerste noodzakelijke stap in het bruisender maken van het marktplein is het vergroten van de huidige supermarkt. De eigenaar van het pand, Vivare (voor de aangrenzende panden) en de Coöp hebben gezamenlijk een ruimtestudie uitgevoerd, dat heeft geresulteerd in een ontwerp dat aan het college zou worden voorgelegd. De eigenaar van de supermarkt heeft het pand verkocht. In overleg met de nieuwe eigenaar wordt nu onderzocht hoe het ingezette traject kan worden gecontinueerd.
Voor het marktplein is een nieuw ontwerp gemaakt, meer groen, betere op- en afrit, meer standplaatsen voor marktkramen. De uitvoering vindt plaatst in 2023 als het riool hier wordt vervangen.

Inspanningen 2022

De ruimtestudie om de supermarkt te vergroten is gerealiseerd. Onderdeel hiervan is de inzet om ook ruimte te creëren voor een drogist.

Veiligheid

Bewoners ervaren minder parkeeroverlast

De parkeerdrukte voor Alteveer/Cranevelt is nog niet opgepakt en we zijn in afwachting van het nieuwe parkeerbeleid. De verwachting van het nieuwe beleid is tweede kwartaal 2023.

De verkeersremmende maatregelen voor Bronbeeklaan en Monnikensteeg hebben een positief effect.

De herinrichting van de Velperweg wordt momenteel samen met de bewoners bepaald.

Inspanningen 2022

Het team Leefomgeving- Noord-Oost blijft aandacht vragen voor realisatie van het nieuwe parkeerbeleid. Bewoners van Alteveer-Cranevelt maken zich zorgen over hun leefomgeving en zolang het nieuwe parkeerbeleid er niet is, worden geen maatregelen in de wijk uitgevoerd.

De verkeersremmende maatregelen op de Bronbeeklaan en Monnikensteeg zijn gemonitord. Op de Bronbeeklaan zijn oversteekplaatsen gerealiseerd en op de Monnikensteeg zijn drempels en een fietsstrook aangelegd. De kruising Monnikensteeg – Weg achter het bos vraagt nog aandacht. De intentie is om hier een rotonde aan te leggen.

Voor de herinrichting Velperweg loopt een burgerparticipatieproces. Er zijn diverse bijeenkomsten georganiseerd waarbij om- en aanwonenden, binnen de gestelde kaders, zijn uitgenodigd om mee te praten en aan te geven wat de wensen/behoeften zijn.

Bewoners ervaren meer veiligheid in hun directe omgeving

De leefbaarheid- en veiligheidsthema's die spelen zijn parkeeroverlast en overlast van jongeren. Overlast van jongeren speelt met name in Geitenkamp en aangrenzende wijken. De overlast beperkt zich tot bepaalde hotspots in de wijk en vindt met name plaats in de periode november-december. De groep die overlast veroorzaakt is beperkt en is in beeld. Met de betrokken partners is een plan opgesteld. Een tiental jongeren heeft een brief ontvangen van de burgemeester en zij zijn met hun ouders op gesprek geweest (wijkagent + bestuursadviseur veiligheid). De jaarwisseling is relatief rustig verlopen. Preventief optreden werkt. Ook het plaatsen van camera's in deze periode helpt.
In november heeft de gemeente besloten om te stoppen met Rijnstad als aanbieder van het jongerenwerk. In 2023 wordt bepaald wie de nieuwe aanbieder wordt. Of de huidige locatie (de Sperwer) kan worden behouden voor deze functie is nog onbekend. Om te beoordelen wat jongeren nodig hebben in de wijk en hoe het huidige jongerencentrum toegankelijker en aantrekkelijk kan worden voor een bredere doelgroep, is een traject gestart met Schakel025. In eerste instantie met Rijnstad, maar zij hebben zich teruggetrokken. Het traject richt zich niet meer op de locatie de Sperwer.
Sinds medio 2020 is er een maandelijks wijkveiligheidsoverleg met partners in de wijk, die op straat actief zijn. De thema's die spelen worden besproken en eventuele acties worden afgesproken.

Inspanningen 2022

De persoonsgerichte aanpak is tijdelijk 'on hold'. Het convenant om informatiedeling mogelijk te maken is nog niet gerealiseerd. Verwachting is dat dit in 2023 wordt gerealiseerd.

Er wordt blijvend ingezet op vermindering van jeugdoverlast in samenwerking met de wijkpartners. In de periode voor de kerst is aan een aantal jongeren een brief uitgereikt om ervoor te zorgen dat de jaarwisseling rustig verloopt. Het veiligheidsoverleg draagt fors bij aan de terugname van meldingen en het korte schakelen levert efficiëntere aanpakken op in de wijk.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	21.377	23.949	25.942	24.559	1.383
Baten	1.618	1.650	1.758	1.721	-37
Saldo lasten en baten	***-19.759***	***-22.299***	***-24.185***	***-22.839***	***1.346***
Toevoegingen aan reserves	209	72	604	523	81
Onttrekkingen aan reserves	633	31	495	559	64
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***425***	***-41***	***-109***	***36***	***145***
Gerealiseerd resultaat	**-19.334**	**-22.340**	**-24.294**	**-22.803**	**1.491**

Toelichting financiële afwijkingen

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Thema	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten		1.323	V			
Sociale wijkteams						
WMO en sociale wijkteams		1.060	V	Huishoudelijke ondersteuning (zie wijken algemeen)	I	AR
Jeugdzorg		175	V	Jeugdzorg (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		240	V	Beschermd wonen (zie wijken algemeen)	I	BR
WMO en sociale wijkteams		0		Doelgroepenvervoer (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		-175	N	WMO (groeps)begeleiding en activerend werk (zie wijken algemeen)	I	AR

Teams Leefomgeving						
Mobiliteit	Openbare ruimte	108	V	Programma groot onderhoud Wegen (zie wijken algemeen)	I	BR
Onderwijs	Kansengelijkheid	40	V	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC (zie wijken algemeen)	I	AR
Welzijn	Meedoen	37	V	Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (zie wijken algemeen)	I	AR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	35	V	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR
Welzijn	Meedoen	35	V	Opvoeden en opgroeien (zie wijken algemeen)	I	AR
Onderwijs	Kansengelijkheid	31	V	Onderwijs achterstandenbeleid - OAB (zie wijken algemeen)	I	AR
Schulddienstverlening	Kansengelijkheid	14	V	Schulddienstverlening (zie wijken algemeen)	I	AR
Werk en Inkomen	Kansengelijkheid	-77	N	Re-integratiebudget (zie wijken algemeen)	I	AR
Armoedebeleid	Kansengelijkheid	-200	N	Armoederegelingen en Energietoeslag (zie wijken algemeen)	I	AR
Baten		-40	N			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Onderwijs	Kansengelijkheid	-40	N	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC (zie wijken algemeen)	I	AR
Toevoegingen aan reserves		78	V			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	Kansengelijkheid	230	V	Energiearmoedefonds (zie wijken algemeen)	I	BR
Mobiliteit	Openbare ruimte	-108	N	Programma groot onderhoud Wegen (zie wijken algemeen)	I	BR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	-44	N	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR
Onttrekkingen aan reserves		9	V			
Sociale wijkteams						
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	9	V	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR
Teams Leefomgeving						

Presikhaaf

In het wijkprogramma Presikhaaf bevinden zich de wijken Presikhaaf West en Presikhaaf Oost.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Thema's	Doelen	Inspanningen

Meedoen

Meer Presikhavers zijn sociaal zelf- en samenredzaam (er is meer sociale cohesie)

We blijven investeren in ruimte voor ontmoeting, verbinding en ontwikkeling op de Oosthof, Overkant, MFC, in de buitenruimte en ook elders waar de energie zit.

We werken samen met wijkpartijen om fysieke en sociale interventies aan elkaar te koppelen.

Inspanningen 2022

In de buurt PIII zijn buurttuintjes ontwikkeld en nog in aanleg.
Door actieve integrale samenwerking met Vivare, het Sociaal wijkteam, team Leefomgeving en de afdeling Werk en Inkomen hebben wij 104 woningen bezocht om behoeften op te halen en interventies te plegen waar nodig.

Minder kinderen tot 4 jaar die op het basisonderwijs starten hebben een taalachterstand

Samen met Stichting Pas zien we mogelijkheden om alle Presikhaafse kinderen naar de vroeg- en voorschoolse educatie te sturen om te voorkomen dat kinderen met een sociale en taalachterstand op de basisschool starten.

Inspanningen 2022

Samen met Stichting Pas hebben we een goed beeld van de behoeften op het gebied van voorschoolse voorzieningen om taalachterstand voor kinderen tot 4 jaar te beperken.

Meer bewoners kunnen zichzelf financieel redden

Door het wegvallen van Goed Geregeld op het MFC missen we een laagdrempelige vorm van ondersteuning bij financiële problemen.

We zetten in op een laagdrempelige inloop met verschillende disciplines (zoals Werk en Inkomen, Sociaal wijkteam en sociaal raadslieden) die outreachend en integraal werken.

Inspanningen 2022

We zoeken naar geschikte locaties. We hebben onze jongerenwerkers gevraagd om in te zetten op financieel bewustzijn.

Meer Presikhaafse kinderen hebben een gezonde leefstijl

Door het programma van Rijnstad Sportbedrijf PU worden speel-, beweeg- en ontmoetingsplekken beter benut. Het park Presikhaaf wordt beter gebruikt door verschillende sportbedrijfjes. We zien hier een positief effect van corona; mensen bewegen zich meer naar buiten.

Inspanningen 2022

- We hebben verschillende watertappunten aangelegd.
- Sportpark Elsweide is opengesteld voor kinderen uit de wijk waardoor er meer speelruimte voor ze is gekomen.
- Naast sportpark Over Het Lange Water is het aanleggen van een goede voorziening voor kinderen en jongeren voorbereid.
- Speelplek Molecatenstraat is samen met bewoners ontwikkeld en interessanter gemaakt voor kinderen.
- Het speel- en beweegprogramma is geïntensiveerd. Op grotere speelplekken zijn watertappunten gerealiseerd. Jongeren- en kinderwerk zetten actief in op een gezonde leefstijl.
- Het MFC heeft de speelplaats aangepakt zodat kinderen fijn kunnen bewegen en spelen en ouders langer blijven ‘plakken’. Hierdoor leren ouders elkaar beter kennen en ontstaat er een breder netwerk om het kind.

Meer bewoners nemen deel aan activiteiten, wat resulteert in een betere sociale cohesie in de wijk

Corona heeft er toe geleid dat er een broze sociale structuur is overgebleven.
Er zijn veel verschillende culturen in Presikhaaf die elkaar graag binnen de eigen kring willen ontmoeten.

Inspanningen 2022

Ontmoetingsplekken zijn waar het nodig was uitgebreid en versterkt.
Er is actief ingezet op het vergroten van het netwerk van individuele bewoners door bijvoorbeeld het renovatieproject in de buurt P1, wijkdiners van welzijnspartner Vitanos en het pleinfeest bij het Multifunctionele centrum.
De wijkwebsite is opgezet door het wijkplatform. Dit geeft een uitgebreid overzicht van wat er allemaal aan aanbod is in de wijk.

Kansengelijkheid

Meer ouders zijn in staat om hun rol en verantwoordelijkheid te nemen als het gaat om opvoedingsvraagstukken

We hebben geïnvesteerd in het netwerk en op de verschillende speelplekken. Ouderbetrokkenheid blijft op de agenda van de sociale tafel.

We zetten actief in op ouderbewustzijn bij kinderen van -10 maanden tot 4 jaar om te voorkomen dat kinderen met een achterstand op de basisschool starten.

Inspanningen 2022

Initiatieven als Kansenmaker en Presikhaaf University dragen actief bij aan bewustwording van identiteit.

We hebben actief ingezet op programmering bij de speel- en ontmoetingsplekken en we hebben onze wijkprofessionals de opdracht gegeven bij iedere kinderactiviteit bewust ouderschap te ontwikkelen. Hierdoor liggen we op koers.

Presikhaafse kinderen worden meer ondersteund bij de ontwikkeling van sociaal-emotionele vaardigheden

De pilot mediawijsheid loopt en krijgt steeds meer aandacht bij zowel ouders als kinderen.

Initiatieven als de Kansenmakers, Sportbedrijf, Rijnstad, Bieb3000 (collectief Koppig) en Presikhaaf University dragen ieder hun steentje bij aan de ontwikkeling van een positief zelfbeeld door verschillende interventies te plegen op het gebied van sport, huiswerkbegeleiding en creativiteit.

Inspanningen 2022

De pilot mediawijsheid loopt. De ervaringen van kinderen en jongeren met wat hun verschillende achtergronden betekenen zijn gedeeld met elkaar en de wijk waardoor zij meer zicht hebben gekregen op hun identiteit.

Presikhaafse jongeren zijn meer weerbaar en ontwikkelen hun eigen identiteit

Er zijn meerdere bijeenkomsten tussen jongeren en professionals geweest om behoeften op te halen en wederzijds te spiegelen.

Daarnaast zijn er meerdere projecten geweest waar we bewust de inspraak van kinderen en jongeren hebben meegenomen in het ontwerp, plan van aanpak en/of visie (inrichting speeltuin, wijksafari jeugd, meidengroepen, inspraak jeugd ontwikkelperspectief PIII). Dit draagt bij aan zelfbewustzijn en het ontwikkelen van je identiteit.

Inspanningen 2022

Verschillende wijkpartijen (Presikhaaf University, cultuurmakelaar, Rijnstad, Pactum, straatcoaches) kennen de behoeften van de verschillende specifieke jongeren en hebben hun programma hierop aangepast.

Veiligheid

Bewoners ervaren minder overlast (jeugdoverlast, verward gedrag en drugscriminaliteit) in hun buurt

Samen met wijkprofessionals hebben we een beter beeld van de overlast. Daarnaast wordt er actief ingezet op communicatie over de vraag waar, hoe en wanneer overlast te melden. We zien hierdoor een toename van het aantal Fixi-meldingen.

Door beter zicht op het type overlast, vinden er gerichtere interventies plaats. Terugkoppeling richting bewoners na een gedane melding is cruciaal om het gevoel van invloed op de leefomgeving van bewoners te stimuleren.

Inspanningen 2022

De professionals werken heel goed samen op het thema wijkveiligheid. Er is nog geen wijkveiligheidsagenda opgesteld samen met bewoners omdat bewoners aangeven weinig vertrouwen in de overheid te hebben. We zien deze agenda als een middel om de veiligheid en leefbaarheid te vergroten. Dit middel geven wij een andere vorm door de professionals in de wijk zo goed mogelijk te faciliteren. Tijdens de wijkveiligheidsoverleggen met de samenwerkingspartners worden trends, ontwikkelingen en vindplaatsen besproken om zo gericht interventies te kunnen inzetten.

Er wordt minder hard gereden in Presikhaaf

We werken aan een duurzaam mobiliteitsplan. Onderdeel van dat plan is een wegenstructuurplan. In dat plan maken we keuzes over maximumsnelheden van wegen (met bijbehorende inrichting).

Inspanningen 2022

We hebben in het kader van het op te stellen mobiliteitsplan geagendeerd dat langzaam verkeer meer ruimte krijgt in Presikhaaf. De Keulse Slag (30 km/u) is afgewaardeerd. Bij het project zijn versmallingen aangelegd waardoor de gemiddelde snelheid verlaagd is.

Bewoners ervaren minder last van zwerfafval

Het aantal bewoners dat zich actief inzet op het leefbaar houden van de wijk met betrekking tot zwerfafval blijft redelijk stabiel. Dit zou meer mogen worden.

Coöperaties en team Leefomgeving slaan de handen ineen om opruimacties te organiseren.

Inspanningen 2022

De aanpak zwerfafval heeft continue aandacht. We zetten in op de betrokkenheid van bewoners. We hebben gezien dat in P1 de betrokkenheid hierbij aanzienlijk is.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	21.142	23.749	27.125	26.248	877
Baten	2.285	2.051	2.210	2.164	-46
Saldo lasten en baten	***-18.857***	***-21.698***	***-24.915***	***-24.084***	***831***
Toevoegingen aan reserves	392	95	781	539	242
Onttrekkingen aan reserves	196	10	589	620	31
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-195***	***-85***	***-192***	***81***	***273***
Gerealiseerd resultaat	**-19.052**	**-21.783**	**-25.107**	**-24.003**	**1.104**

Toelichting financiële afwijkingen

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Thema	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten		894	V			
Sociale wijkteams						
WMO en sociale wijkteams		1.380	V	Huishoudelijke ondersteuning (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		30	V	Doelgroepenvervoer (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		0		WMO (groeps)begeleiding en activerend werk (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		-50	N	Beschermd wonen (zie wijken algemeen)	I	BR
Jeugdzorg		-310	N	Jeugdzorg (zie wijken algemeen)	I	AR
Teams Leefomgeving						
Onderwijs	Kansengelijkheid	77	V	Onderwijs achterstandenbeleid - OAB (zie wijken algemeen)	I	AR
Onderwijs	Kansengelijkheid	59	V	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC (zie wijken algemeen)	I	AR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	47	V	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR
Welzijn	Meedoen	37	V	Opvoeden en opgroeien (zie wijken algemeen)	I	AR
Welzijn	Meedoen	22	V	Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (zie wijken algemeen)	I	AR
Schulddienstverlening	Kansengelijkheid	17	V	Schulddienstverlening (zie wijken algemeen)	I	AR
Mobiliteit	Openbare ruimte	-49	N	Programma groot onderhoud Wegen (zie wijken algemeen)	I	BR
Werk en Inkomen	Kansengelijkheid	-86	N	Re-integratiebudget (zie wijken algemeen)	I	AR
Armoedebeleid	Kansengelijkheid	-280	N	Armoederegelingen en Energietoeslag (zie wijken algemeen)	I	AR

Baten		-59	N			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Onderwijs	Kansengelijkheid	-59	N	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC (zie wijken algemeen)	I	AR
Toevoegingen aan reserves		275	V			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	Kansengelijkheid	322	V	Energiearmoedefonds (zie wijken algemeen)	I	BR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	-47	N	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR
Onttrekkingen aan reserves		49	V			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Mobiliteit	Openbare ruimte	49	N	Programma groot onderhoud Wegen (zie wijken algemeen)	I	BR

Malburgen

In het wijkprogramma Malburgen bevinden zich de wijken Malburgen West, Malburgen Oost/Noord, Malburgen Oost/Zuid, waaronder het Duifje en Immerloo.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Thema's	Doelen	Inspanningen

Meedoen

Meer Malburgers doen mee door arbeidsparticipatie en/of maatschappelijke participatie.

We bouwen aan netwerken die zich gezamenlijk en in samenhang inzetten voor de bewoners. Voorbeeld hiervan is buurthuiskamer de Duiventil en met het Huis voor de Wijk is een toekomstscenario ontwikkeld (met als onderdeel het buurtbaanbureau). Ook het jongerencentrum de Fresh ontwikkelt zich, door inzet van vrijwilligers, als breder buurthuis voor de wijk. In Immerloo is in “de Plint’ van de flat aan het Brandenburgseplein een huiskamer ontstaan die ook grotendeels op vrijwilligers draait. Ter ondersteuning van de vrijwilligers is een extra participatiemedewerker aangetrokken.

Inspanningen 2022

In de wijk hebben we met een aantal partners een afspraak over Call2Action, dit houdt in dat bij signalering van een probleem door bewoners dit besproken wordt en er warme overdracht plaatsvindt naar de partij die samen met de bewoner hiermee aan de slag kan. Dit is vastgelegd in een procedure. De afspraak loopt nu tussen de jeugdpartners, Sociaal wijkteam en Werk en inkomen. Verdere uitrol naar meerdere partijen vindt 2023 plaats.

Meer Malburgers zijn (meer) financieel zelf- of samenredzaam

In Malburgen hebben Goed Geregeld Arnhem, Werk en Inkomen en het Sociaal wijkteam zich verenigd in een gezamenlijk inloopspreekuur met korte lijnen om de ondersteuning te bieden die nodig is.
In 2022 is een aanpak voor Immerloo Schuldenvrij opgezet waarbij bewoners met schulden worden geholpen maar waarbij ook voorwaarden worden gesteld aan hun ontwikkeling (zelfredzaam worden).

Inspanningen 2022

Goed Geregeld Arnhem is gestart en heeft op twee plekken in de wijk spreekuren samen met Werk en Inkomen en Sociaal wijkteam. Bij het spreekuur in buurthuis de Fresh is ook het taalhuis aangesloten.
Verder zijn de signalen vanuit de achter-de-voordeur-aanpak Immerloo opgepakt en is deze aanpak voortgezet in Immerloo.
Het buurtbaanbureau (onderdeel van het Huis voor de Wijk) is opgezet en start februari 2023 met ongeveer 80 deelnemers. Daarnaast zijn vanuit het handelingskader negen energiecoaches opgeleid en aan de slag om Malburgers te ondersteunen in de energietransitie.

Malburgers voelen zich gezamenlijk meer verantwoordelijk voor elkaar en de wijk

We hebben in het kader van armoedebestrijding opdracht gegeven aan Ruimtekoers om voor bewoners met een migratieachtergrond een creatief programma te ontwikkelen met als resultaat dat de doelgroep beter de weg weet te vinden naar het hulp- en informatieaanbod.

Inspanningen 2022

Na corona is veel aandacht besteed aan het opnieuw opstarten van de programmering binnen de buurthuizen, maar ook aan de financiële impact van corona op de buurthuizen. Buurthuiskamer de Duiventil is verzelfstandigd maar ondersteuning is nog noodzakelijk. In de Plint van het Brandenburgseplein is door vrijwilligers een inlooppunt georganiseerd voor bewoners van Immerloo.
Om de vrijwilligers te ondersteunen en de betrokkenheid van bewoners te vergroten, is een extra participatiemedewerker aangetrokken.
Op de Bakenhof hebben de sportverenigingen zich verenigd achter een aantal gezamenlijke doelstellingen: een opener uitstraling van het sportpark, vergroten van de zichtbaarheid van het sportpark, verbetering en vergroening van de entree en meer in verbinding met de wijk. Hiervoor zijn plannen ontwikkeld die in 2023 tot uitvoering moeten komen.
Een belangrijke spil in het wijkdeel Noord-Oost is de muziekvereniging DWS (Door Wilskracht Sterk). Daarom is met hen gekeken naar vervangende huisvesting (noodzakelijk door nieuwbouwplannen) in combinatie met hun ambitie om van meerwaarde voor de wijkgemeenschap te zijn.

Kansengelijkheid

De Malburgse jeugd heeft en krijgt, ook in het verdere leven, zoveel als mogelijk de kans om mee te doen.

In de wijk zijn verschillende partijen actief voor de kinderen en jongeren. Om de krachten daarin te bundelen heeft het team Leefomgeving een jeugdtafel (welzijnspartners) en een onderwijstafel (directeuren primair onderwijs) opgericht zodat partijen vanuit dezelfde doelstellingen werken, aanvullend op elkaar werken en samenwerken (bijvoorbeeld in de doorgaande lijn van kindwerk jongerenwerk en integratie van kind- en jongerenwerk binnen de naschoolse programma's). Op alle scholen met veel kinderen met onderwijsachterstanden, heeft met ondersteuning vanuit het team Leefomgeving een naschools programma gedraaid vanuit kansrijk opgroeien.
Verder is specifiek ingezet op de doelgroep 0-4 jaar omdat veel kinderen met een achterstand in het primair onderwijs starten. Dit heeft geleid tot een integraal plan voor intensivering van de aandacht voor deze groep waaronder extra consultatiebureau-uren in Malburgen-west en een extra huisbezoek.

Inspanningen 2022

Met de jeugdpartners is gewerkt aan een integrale programmering zodat er inzicht is in wat voor activiteiten alle partijen ondernemen en wanneer, en waar dit aan bijdraagt. Daarmee zijn dubbelingen in de programmering voorkomen en werd ook duidelijk waar extra inzet nodig is. Dit betrof vooral uitbreiding van het kinderwerk in Malburgen-West en Zuid-Oost. Dit is per 2023 gerealiseerd.
Alle jeugdpartners zetten actief in op ouderbetrokkenheid bij de activiteiten. Per leeftijdsgroep krijgt dit op een andere wijze vorm.

Meer Malburgers met een migratieachtergrond hebben, krijgen en pakken zoveel als mogelijk hun kans om mee te doen

In alle buurthuizen/multifunctionele centra binnen de wijk zijn activiteiten waar Malburgers met een migratieachtergrond zich welkom voelen. Daar is aandacht voor eventuele taalachterstanden en zijn activiteiten voor Malburgers met een migratieachtergrond.
De deelname van Malburgers met een migratieachtergrond aan de wijkplatforms en wijkbeheergroepen blijft achter en is een blijvend punt van aandacht. Samen met maatschappelijke partners in de wijk wordt de deelname gestimuleerd.

Inspanningen 2022

In samenwerking met City@home hebben we gezorgd voor activiteiten waarbij vrouwen met een migratieachtergrond elkaar ontmoeten en tegelijk met taal oefenen.
Op diverse andere plekken sluit het Taalhuis aan bij activiteiten om te kijken wat zij voor de bewoners kunnen betekenen.

Gezondheid

Meer Malburgers zijn gezond en maken minder gebruik van specialistische zorg

We hebben de doelstelling toegespitst op jongeren. Dit jaar heeft de voorbereiding plaatsgevonden voor het uitvoeren van gezondheidschecks onder jongeren om de bewustwording rond het thema gezondheid te vergroten en met de doelgroep interventies te ontwikkelen.
Met Formupgrade is de samenwerking voortgezet voor het stimuleren van een gezonde leefstijl onder volwassenen in Malburgen.

Inspanningen 2022

- In de Dragonstraat is met bewoners een plan voor sport- en beweegaanleidingen ontwikkeld.
- De groene route is grotendeels gerealiseerd maar kan nog meer worden uitgenut als wandel- en beweegroute.
- Over gezonde voeding is nog geen afspraak gemaakt met de buurthuizen en ontmoetingsplekken in de wijk. Wel is bijgedragen aan het mogelijk maken van een gezond ontbijt op de Olympus.
- Met de ontwikkelingen op de Bakenhof beogen we ook het bewegen in de wijk te stimuleren.

Veiligheid

Meer Malburgers voelen zich veilig in hun buurt, in hun straat en in hun woning

In de wijkplatforms, in de wijkbeheergroepen en in de wijkkrant/wijkwebsite is aandacht besteed aan de meerwaarde van melden. Met meer fysieke aanwezigheid in de wijk van handhavende partijen zoals boa's, straatcoaches en wijkconciërges wordt beoogd het veiligheidsgevoel te bevorderen. Daarnaast zijn er nieuwe samenwerkingen (waaronder met ROC Rijn IJssel)
Met de wijkbeheergroepen wordt periodiek eventuele overlast in hun omgeving besproken.

Inspanningen 2022

In de wijkplatforms en de wijkbeheergroepen wordt het onderwerp veiligheid op de agenda gezet als rondom dit onderwerp zaken spelen die de bewoners aan willen kaarten. Een paar eruit springende overlastgevende plekken zijn Immerloo pleinen, Drieslag en het Olympusgebied. Met partijen is hier extra inzet op gepleegd.
In Malburgen-West is er in samenwerking met bewoners een verkeersonderzoek uitgevoerd en is een plan met maatregelen opgesteld. Dit wordt in het eerste kwartaal van 2023 aan de raad aangeboden.

Meer Malburgers voelen zich beschermd tegen het gevaar van (kwalijk) menselijk handelen in hun leefomgeving

Er is een regulier wijkveiligheidsoverleg. Vanuit hier worden er verschillende interventies gepleegd. Met betrekking tot jeugdoverlast zien we een dalende trend ten opzichte van vorig jaar. Voor drugsoverlast zien we een licht dalende trend in de meldingen over de afgelopen maanden.
In samenwerking met de winkeliers van winkelcentrum De Drieslag en de politie wordt gewerkt aan het verminderen van de overlast op De Drieslag. De bezetting van de politiewijkpost op De Drieslag is uitgebreid
Bij de jeugdpartners maakt het omgaan met verleidingen die het criminele circuit biedt, deel uit van de programma's. Dezelfde jeugdwerkers werken ook mee aan de naschoolse programma's op de basisscholen om zo de verbinding tussen school, straat en thuis te kunnen leggen.

Inspanningen 2022

In het wijkveiligheidsoverleg worden elke maand de cijfers geanalyseerd met betrekking tot drugs- en jeugdoverlast, overlastgevende personen, verkeersoverlast en verloedering (politiegegevens en fixi-meldingen). Op basis van deze gegeven worden afspraken gemaakt over aanpak en inzet van politie en handhavende en toezichthoudende partijen. Ook het jongerenwerk is hier op aangesloten om jeugdoverlast te voorkomen.
Er is een goede samenwerking tussen de verschillende partijen en de lijnen zijn kort.
Met betrekking tot jeugdoverlast zie we een dalende trend ten opzichte van vorig jaar. Voor de drugsoverlast zien we een licht-dalende trend in de meldingen over de afgelopen maanden.
De drugsoverlast concentreert zich rond De Drieslag. Vanuit alle partijen is hier veel aandacht voor.

Meer Malburgers voelen zich veilig in de openbare ruimte

We hebben ons dit jaar geconcentreerd op winkelcentrum De Drieslag. Dat heeft geresulteerd in een pakket met maatregelen die uitgevoerd moeten worden en een projectleider die een langetermijnvisie gaat formuleren. De raad heeft hiervoor geld beschikbaar gesteld.

Inspanningen 2022

Op de Drieslag is een politiepost gerealiseerd van waaruit de handhavende partijen samenwerken en waar bewoners makkelijk binnen kunnen lopen voor meldingen of advies.
Samen met de ondernemers en handhavende partijen is gekeken welke maatregelen nodig zijn om de uitstraling en de veiligheid rondom het winkelcentrum te verbeteren. Het gaat dan onder andere om het verwijderen van de pergola, het vergroenen van het huidige winkelcentrum, nemen van verkeersbesluiten, verbeteren van de verlichting, en een winkelcentrumverbod voor wie dit nodig is. Uitvoering van de maatregelen vindt plaats in 2023.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	30.466	36.318	39.938	37.870	2.069
Baten	3.856	3.977	4.180	4.196	16
Saldo lasten en baten	***-26.610***	***-32.342***	***-35.758***	***-33.673***	***2.085***
Toevoegingen aan reserves	422	197	1.340	1.030	310
Onttrekkingen aan reserves	352	123	995	1.010	15
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-70***	***-74***	***-345***	***-20***	***326***
Gerealiseerd resultaat	**-26.679**	**-32.415**	**-36.103**	**-33.693**	**2.411**

Toelichting financiële afwijkingen

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Thema	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten		1.933	V			
Sociale wijkteams						
WMO en sociale wijkteams		1.830	V	Huishoudelijke ondersteuning (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		640	V	WMO (groeps)begeleiding en activerend werk (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		150	V	Doelgroepenvervoer (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		-155	N	Beschermd wonen (zie wijken algemeen)	I	BR
Jeugdzorg		-660	N	Jeugdzorg (zie wijken algemeen)	I	AR
Teams Leefomgeving						
Onderwijs	Kansengelijkheid	289	V	Onderwijs achterstandenbeleid - OAB (zie wijken algemeen)	I	AR
Mobiliteit	Openbare ruimte	125	V	Programma groot onderhoud Wegen (zie wijken algemeen)	I	BR
Welzijn	Meedoen	83	V	Opvoeden en opgroeien (zie wijken algemeen)	I	AR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	73	V	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR
Onderwijs	Kansengelijkheid	55	V	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC (zie wijken algemeen)	I	AR
Welzijn	Meedoen	25	V	Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (zie wijken algemeen)	I	AR
Schulddienstverlening	Kansengelijkheid	23	V	Schulddienstverlening (zie wijken algemeen)	I	AR
Werk en Inkomen	Kansengelijkheid	-85	N	Re-integratiebudget (zie wijken algemeen)	I	AR

Armoedebeleid	Kansengelijkheid	-460	N	Armoederegelingen en Energietoeslag (zie wijken algemeen)	I	AR
Baten		-55	N			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Onderwijs	Kansengelijkheid	-55	N	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC (zie wijken algemeen)	I	AR
Toevoegingen aan reserves		331	V			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	Kansengelijkheid	529	V	Energiearmoedefonds (zie wijken algemeen)	I	BR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	-73	N	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR
Mobiliteit	Openbare ruimte	-125	N	Programma groot onderhoud Wegen (zie wijken algemeen)	I	BR
Onttrekkingen aan reserves		0				
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						

Schuytgraaf, Elderveld

In het wijkprogramma Schuytgraaf/Elderveld bevinden zich de wijken Schuytgraaf en Elderveld.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Thema's	Doelen	Inspanningen

Meedoen

Meer bewoners zijn sociaal zelf- en samenredzaam (er is meer sociale cohesie)

Aan de sociale tafel en in de eenzaamheidscoalitie Elderveld wordt besproken hoe partners hun aanbod op elkaar af kunnen stemmen en breed bekend kunnen maken. Bewonersondersteuning vervult hier een verbindende rol en ondersteunt bewonersinitiatieven indien dit nodig is.
Op verschillende plekken in de wijken wordt gewerkt aan het realiseren van ontmoetingsvoorzieningen.

Inspanningen 2022

- Er vindt regelmatig een bijeenkomst van de sociale tafel plaats. Aan de sociale tafel wordt besproken hoe activiteiten op elkaar afgestemd worden en breed bekend gemaakt worden.
- Bewonersactiviteiten worden waar nodig ondersteund, bijvoorbeeld door het inzetten van een bewonersondersteuner en ouderenwerker in Elderveld.
- De Eenzaamheidscoalitie heeft een aantal acties uitgezet, die bijdragen aan het verminderen van een gevoel van eenzaamheid onder ouderen in Elderveld. Tevens zijn acties uitgezet waardoor ook zorgprofessionals beter op het netvlies hebben naar welke activiteiten en voorzieningen in de wijk eenzame ouderen kunnen worden doorverwezen. Een positieve ontwikkeling is dat partijen binnen het netwerk elkaar goed gevonden hebben, waardoor er geen aparte overlegstructuur meer nodig is.
- Op basis van het wijkprogramma is gewerkt aan:
    - het realiseren van concrete ontmoetingsvoorzieningen bij het sportpark Schuytgraaf (binnenruimte jongeren), een raadsvoorstel is in voorbereiding;
    - het archeologisch veld bij de Omnibus (sport- en speelveld); het concept ontwerp is gereed, waar nog afstemming over plaatsvindt.
- Het braakliggend terrein rondom de basisscholen in Elderveld (inrichting openbare ruimte met ruimte voor ontmoeting, sport & bewegen en kunst & cultuur); er ligt een schetsontwerp. Dit zal gefaseerd uitgevoerd worden. Bewonersondersteuning is actief.

Meer bewoners kunnen zichzelf financieel redden

Er is samen met het gebiedsteam Werk en Inkomen en het Sociaal wijkteam geïnvesteerd in het in beeld krijgen van verschillende doelgroepen en problematieken en het maken van afspraken. Samen met Volkshuisvesting is een achter-de-voordeur-project gestart in Elderveld.

Inspanningen 2022

Het Goed Geregeld Arnhem-loket voor (financiële) vragen en advies is gestart in Elderveld en breed in de wijk bekend gemaakt. Werk en Inkomen, het Sociale wijkteam en bewonersondersteuning zijn hier goed op aangesloten. Over de start de van het goed geregeld-loket is breed gecommuniceerd in de wijk.

Meer wijkbewoners wonen zo lang mogelijk thuis

Het 10-puntenplan 'oud worden in Elderveld' is gereed en de actiepunten zijn afgestemd met wijkpartners. Zo is er bijvoorbeeld al gesproken met woningcorporaties over ouderen met een verhuiswens van eengezinswoning naar kleinere woning en zijn een aantal ouderen al verhuisd. Er is gekeken naar mogelijkheden om de openbare ruimte (op termijn) geschikter te maken voor de ouderen-doelgroep.

Inspanningen 2022

Op het gebied van welzijn, zorg, openbare ruimte en wonen zijn kortetermijnacties door wijkpartners en gemeentelijke afdelingen opgepakt. Zo is bijvoorbeeld de oversteek naar winkelcentrum Elderhof aangepast en worden periodiek overzichten verspreid van het activiteitenaanbod.

Kansengelijkheid

Meer ouders zijn in staat om hun rol en verantwoordelijkheid te nemen als het gaat om opvoedingsvraagstukken

Er worden ontmoetingsactiviteiten met en voor ouders georganiseerd. Zij worden betrokken bij activiteiten voor hun kinderen en er wordt actief ingezet op het bekend maken van plekken waar ouders informatie en advies kunnen krijgen.

Inspanningen 2022

- In Schuytgraaf is er een speelmorgen en in Elderveld is er in september 2022 ook een speelmorgen gestart.
- In het netwerk jeugd Schuytgraaf is de focus eerst gelegd op het doorontwikkelen van naschools en vrijetijdsaanbod in plaats van op het bevragen van ouders. In Elderveld zijn verkennende gesprekken gevoerd met professionals, is de medezeggenschapsraad van de school aangesloten en zijn wensen van ouders op een partneravond in kaart gebracht.
- Samenwerking met ouders is in alle subsidiebeschikkingen opgenomen.
- Op 6 van de 8 basisscholen in het gebied (inclusief Rivers international school) draait een naschools programma kansrijk opgroeien of is er een pilot geweest of gestart. Met 5 scholen wordt het programma voortgezet of verder ontwikkeld vanuit de pilot.

Kinderen worden meer ondersteund bij de ontwikkeling van sociaal-emotionele vaardigheden

Door het inzetten van KIES-trainingen, coaching en begeleiding vanuit de POH jeugd, sociale wijkcoaches of ingekochte zorg worden ouders, kinderen en jongeren begeleid. Daarnaast is er aandacht voor weerbaarheid en omgang met social media in het aanbod van vrijetijdsactiviteiten en in het naschoolse aanbod.

Inspanningen 2022

Het netwerk van jeugdprofessionals en andere betrokkenen rondom jeugd loopt goed en wordt steeds verder uitgebreid. Aanbod wordt steeds meer op elkaar afgestemd en op elkaar aangesloten. In Elderveld is in een wat kleiner verband vanuit een van de 2 basisscholen met een netwerk gestart en gewerkt aan een gezamenlijke visie op kansengelijkheid. Ook zijn eerste stappen gezet in het afstemmen van het aanbod en het invullen van geconstateerde hiaten.

Openbare Ruimte

Bewoners zijn meer tevreden over de inrichting en het onderhoud van de openbare ruimte

Bewonersvragen en -initiatieven worden waar nodig opgepakt en ondersteund. Met bewoners wordt regelmatig geschouwd hoe de openbare ruimte erbij ligt en of deze nog aan de wensen voldoet. Het afgelopen jaar heeft met name in Elderveld regelmatig een schouw plaatsgevonden.

Inspanningen 2022

- De fysieke tafel en schouwen worden regelmatig georganiseerd. Ondersteuning van bewonersinitiatieven vindt indien nodig plaats.
- De Briellehof en Kaaghof zijn vergroend met een groene gevel en een plantsoen met bomen en struiken. De kapschuur Schuytgraaf is gereed en kan gebruikt gaan worden door de Hoogstambrigade.
- De groenvisie voor Elderveld is gereed.

Veiligheid

Bewoners ervaren minder last van fysieke verloedering

In het wijkveiligheidsoverleg worden acties afgesproken en gemonitord, ook aan de fysieke tafel en met woningcorporaties worden afspraken gemaakt. In Elderveld zijn veel vrijwilligers actief die onder andere Elderveld Schoon-opruimacties organiseren. Jeugdoverlast blijft een belangrijk punt van aandacht en in de vuurwerkperiode zijn er behoorlijke vernielingen geweest en is extra inzet op straat ingezet.

Inspanningen 2022

- Bij het wijkveiligheidsoverleg wordt gewerkt met een actielijst die steeds terugkomt op de agenda om de voortgang te monitoren.
- Bij het wijkveiligheidsoverleg is gestart met het werken met een rapportage, waarin de hotspots en belangrijkste meldingscategorieën worden besproken. Indien het bijvoorbeeld zwerfafval betreft wordt dit ook opgepakt met de collega's van openbare ruimte. De aannemer dagelijks onderhoud rapporteert ook met betrekking tot zwerfafval en hotspots.
- Adviezen zijn gegeven rondom de breng- en haalconstructie rondom de basisscholen in Elderveld en er zijn gesprekken gepland rondom de breng- en haalconstructie bij MFC de Salamander.
- Een groengroep van bewoners is aan de slag gegaan met het uitvoeren van kortetermijnacties uit de groenvisie Elderveld. Adviezen over mogelijkheden om Elderveld te verjongen, prettig oud te kunnen worden, ontmoeting te stimuleren en ingrepen om de sleetsheid van Elderveld aan te pakken zijn gegeven bij het opstellen van de startnotitie Ontwikkelperspectief Elderveld.

Bewoners ervaren minder woonoverlast

Bewoners worden soms meldingsmoe en vragen vaak professionals om andere bewoners aan te spreken. Ook omdat het gesprek met buurtbewoners vaak moeizaam verloopt. Dit geldt vaak voor de hotspots in de wijken, op veel andere plekken loopt het goed. Er is onvrede over de vele wisselingen van wijkagenten in Elderveld.

Inspanningen 2022

Professionals zijn actief op social media en communiceren actief over meldingsmogelijkheden en in gesprekken ook over opties met betrekking tot bijvoorbeeld buurtbemiddeling.
Signalen en meldingen met betrekking tot woonoverlast worden in en vanuit het overlast- en zorgoverleg opgepakt en waar nodig opgeschaald. Vooral bij particulier woningbezit zijn er soms weinig instrumenten om overlastmeldingen op te lossen.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	23.155	23.854	26.037	24.970	1.067
Baten	2.812	2.571	2.666	2.683	16
Saldo lasten en baten	***-20.343***	***-21.283***	***-23.371***	***-22.287***	***1.084***
Toevoegingen aan reserves	658	292	653	674	-21
Onttrekkingen aan reserves	707	180	882	727	-155
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***49***	***-112***	***229***	***53***	***-177***
Gerealiseerd resultaat	**-20.294**	**-21.396**	**-23.142**	**-22.235**	**907**

Toelichting financiële afwijkingen

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Thema	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten		769	V			
Sociale wijkteams						
WMO en sociale wijkteams		600	V	Huishoudelijke ondersteuning (zie wijken algemeen)	I	AR
Jeugdzorg		470	V	Jeugdzorg (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		130	V	Doelgroepenvervoer (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		85	V	Beschermd wonen (zie wijken algemeen)	I	BR
WMO en sociale wijkteams		-460	N	WMO (groeps)begeleiding en activerend werk (zie wijken algemeen)	I	AR
Teams Leefomgeving						
Welzijn	Meedoen	71	V	Opvoeden en opgroeien (zie wijken algemeen)	I	AR
Mobiliteit	Openbare ruimte	52	V	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR
Mobiliteit	Openbare ruimte	45	V	Programma groot onderhoud Wegen (zie wijken algemeen)	I	BR
Onderwijs	Kansengelijkheid	38	V	Onderwijs achterstandenbeleid - OAB (zie wijken algemeen)	I	AR
Onderwijs	Kansengelijkheid	29	V	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC (zie wijken algemeen)	I	AR
Welzijn	Meedoen	26	V	Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (zie wijken algemeen)	I	AR
Schulddienstverlening	Kansengelijkheid	13	V	Schulddienstverlening (zie wijken algemeen)	I	AR
Armoedebeleid	Kansengelijkheid	-140	N	Armoederegelingen en Energietoeslag (zie wijken algemeen)	I	AR
Werk en Inkomen	Kansengelijkheid	-190	N	Re-integratiebudget (zie wijken algemeen)	I	AR
Baten		-29	N			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Onderwijs	Kansengelijkheid	-29	N	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC (zie wijken algemeen)	I	AR
Toevoegingen aan reserves		56	V			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	Kansengelijkheid	161	V	Energiearmoedefonds (zie wijken algemeen)	I	BR
Mobiliteit	Openbare ruimte	-45	N	Programma groot onderhoud Wegen (zie wijken algemeen)	I	BR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	-60	N	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR

Onttrekkingen aan reserves		8	V			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	8	V	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR

De Laar, Elden

In het wijkprogramma De Laar/Elden bevinden zich de wijken De Laar en Elden.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Thema's	Doelen	Inspanningen

Meedoen

Bewoners voelen zich prettig en kunnen meedoen in hun omgeving (sociaal zelfredzaam)

Er staat inmiddels een beter netwerk van laagdrempelige ontmoetingslocaties. Doordat deze randvoorwaardelijke basis beter staat kan nu actiever en effectiever ingezet worden op het ondersteunen en uitbreiden van het wijknetwerk.

Inspanningen 2022

- Ontmoetingslocatie De Laarhof is geopend in april 2022 en begint een succesvol onderdeel binnen een netwerk van ontmoetingslocaties te worden. Er wordt actief gewerkt aan de verbetering van de samenwerking rondom boerderij De Kroon. Het Rozetje in de scholen aan de Brabantweg is in mei 2022 geopend en wordt zeer gewaardeerd. Vanuit deze basis wordt met bewoners ingezet op een meer samenhangend en behoeftegericht programma van activiteiten.
- Er loopt een succesvol participatieproces om samen met bewoners het groene terrein rondom sporthal De Laar aan de Brabantweg te transformeren in een aantrekkelijk en verbindend groen wijkpark.
- Samen met bewoners zijn buurtspeellocaties aangepast en verbonden.
- Het opbouwwerk heeft haar netwerk in de wijk uitgebouwd en werkt met de nieuw aangestelde sociaal beheerder van locatie De Laarhof. Hierbij versterken zij elkaar.
- Het gezamenlijk met het Sociaal wijkteam inzetten op het versterken van het aanbod van voorliggende voorzieningen is nog niet gerealiseerd.

Sterker zelforganiserend vermogen van bewoners (financieel zelfredzaam)

De samenwerking op wijkniveau tussen de partners verloopt effectiever waarbij de gezamenlijke huisvesting zeer helpend is gebleken.

Inspanningen 2022

- De basis is gelegd voor de samenwerking op wijkniveau tussen de partners.
- Vanuit de partners wordt er bij nader inzien geen meerwaarde gezien in het opzetten van wijkspreekuren voor alleen Werk en Inkomen en het Sociaal wijkteam.
- Er bleek geen noodzaak voor het benoemen van specifieke gebiedsdoelstellingen rondom financiën en (arbeids)participatie. In plaats daarvan is ingezet op het versterken van de onderlinge samenwerking binnen de basisdienstverlening.

Kansengelijkheid

Bewoners de mogelijkheid bieden om zelfstandiger en steviger in de maatschappij te staan en indien nodig meer zelf de regie te kunnen voeren over hun leven

Hoewel partijen elkaar weten te vinden is de inhoudelijke samenwerking tussen het Sociale wijkteam en Werk en Inkomen met andere wijkpartners niet volwaardig van de grond gekomen. De verwachting is dat hier in 2023 weer vooruitgang op wordt geboekt.

Inspanningen 2022

- Het project buurtschakels is onvoldoende van de grond gekomen. Samen met het Sociaal wijkteam zijn er aanpassingen gedaan in de aanpak. Medio 2023 zal het project een doorstart maken onder de naam “Elden & De Laar voor Elkaar”.
- Er zijn geen nieuwe samenwerkingen met wijkpartners gestart rondom het verbeteren van kansen in de eigen omgeving. Bestaande samenwerkingen zijn gecontinueerd.

Meer kinderen bereiken die extra ondersteuning kunnen gebruiken in hun ontwikkeling en hier een goed en passend programma voor aan te bieden

Alle programma's Kansrijk Opgroeien zijn gecontinueerd.
De doorgaande lijnen zijn vormgegeven door extra inzet op leeftijd 10-14 jaar en de opstart van Kansrijke start gericht op de doelgroep -9 maanden tot 4 jaar.
De buurtsportcoach is aangesteld en biedt meerwaarde in het netwerk rondom jeugd.

Inspanningen 2022

- De coördinatoren in het Kidzonly-programma zijn gekoppeld aan de wijkpartners, Rozet, Sportbedrijf en Rijnstad om een compleet programma aan te bieden.
- Afstemming tussen de verschillende partners is in reguliere (jeugd)overleggen en bij activiteiten geborgd.
- De buurtsportcoach heeft een stevige rol ingenomen en is niet meer weg te denken uit de wijk.

Openbare ruimte

Bewoners zijn tevreden over hun leefomgeving

Er is in brede samenwerking met bewoners en werkgroepen op verschillende plekken in de wijk gewerkt aan het verbeteren van buurt- en speellocaties waarbij ontmoeten een belangrijke rol heeft.

Inspanningen 2022

- Er is samen met de partners op een aantal plekken met succes ingezet op het tegengaan van overlast en verloedering.
- Mede door de inzet van de buurtsportcoach zijn extra inwoners gestimuleerd tot bewegen.
- In samenwerking met de stadsdeelmanager zijn buurtadoptieprojecten in de openbare ruimte actief opgepakt.

Veiligheid

Bewoners voelen zich veilig en zijn betrokken in hun buurt

Ernstige (jeugd)overlast is terug gedrongen. We trekken intensief op met onze professionele partners in de wijk.

Met ondernemers van Winkelcentrum Oostburgwal zijn acties besproken en ingezet om overlast te verminderen. De vorming van een ondernemersoverleg is geïnitieerd.

Er wordt veel werk gemaakt van de benoeming en aanpak van zogenaamde hotspots (verloederde/sleetse plekken). Hier is een intensieve samenwerking tussen corporaties en gemeente en partners op het gebied van Veiligheid en overlast (Overleg Zorg en Overlast (OZO), wijkagent, Handhaving).

Inspanningen 2022

- De BuurtWhatsApp-Preventiegroepen zijn waar nodig ondersteund door wijkagent en wijkmanager. Het aantal groepen is uitgebreid.
- Via intensieve samenwerking met partners rondom jeugd hebben we gestage vorderingen gemaakt richting preventie. De koers is ingezet om meer maatwerk op Jongerenwerk te realiseren.
- Er is actief met verschillende bewoners(groepen) samengewerkt rondom het aanpakken van verkeersknelpunten in de wijk.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	16.264	17.219	18.805	18.172	632
Baten	1.377	1.280	1.354	1.326	-27
Saldo lasten en baten	***-14.887***	***-15.939***	***-17.451***	***-16.846***	***605***
Toevoegingen aan reserves	142	61	436	444	-9
Onttrekkingen aan reserves	315	65	327	361	34
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***173***	***4***	***-109***	***-83***	***26***
Gerealiseerd resultaat	**-14.713**	**-15.935**	**-17.560**	**-16.930**	**631**

Toelichting financiële afwijkingen

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Thema	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten		619	V			
Sociale wijkteams						
WMO en sociale wijkteams		550	V	Huishoudelijke ondersteuning (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		110	V	Doelgroepenvervoer (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		40	V	WMO (groeps)begeleiding en activerend werk (zie wijken algemeen)	I	AR
Jeugdzorg		-45	N	Jeugdzorg (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		-250	N	Beschermd wonen (zie wijken algemeen)	I	BR
Teams Leefomgeving						
Mobiliteit	Openbare ruimte	146	V	Programma groot onderhoud Wegen (zie wijken algemeen)	I	BR
Onderwijs	Kansengelijkheid	74	V	Onderwijs achterstandenbeleid - OAB (zie wijken algemeen)	I	AR
Onderwijs	Kansengelijkheid	37	V	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC (zie wijken algemeen)	I	AR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	25	V	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR
Welzijn	Meedoen	25	V	Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (zie wijken algemeen)	I	AR
Welzijn	Meedoen	23	V	Opvoeden en opgroeien (zie wijken algemeen)	I	AR
Werk en Inkomen	Kansengelijkheid	16	V	Re-integratiebudget (zie wijken algemeen)	I	AR
Schulddienstverlening	Kansengelijkheid	8	V	Schulddienstverlening (zie wijken algemeen)	I	AR

Armoedebeleid	Kansengelijkheid	-140	N	Armoederegelingen en Energietoeslag (zie wijken algemeen)	I	AR
Baten		-37	N			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Onderwijs	Kansengelijkheid	-37	N	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC (zie wijken algemeen)	I	AR
Toevoegingen aan reserves		-10	N			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	Kansengelijkheid	161	V	Energiearmoedefonds (zie wijken algemeen)	I	BR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	-25	N	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR
Mobiliteit	Openbare ruimte	-146	N	Programma groot onderhoud Wegen (zie wijken algemeen)	I	BR
Onttrekkingen aan reserves		0				
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						

Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg

In het wijkprogramma Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg bevinden zich de wijken Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Thema's	Doelen	Inspanningen

Meedoen

Meer ontmoetingsplekken

In 2022 zijn er meerdere ontwikkelingen geweest op het gebied van ontmoeten. Deze ontwikkelingen zijn verdeeld over het gebied waardoor een meer gebalanceerd aanbod ontstaat.

Inspanningen 2022

Eind dit jaar heeft een netwerkbijeenkomst Ontmoeten in Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg plaatsgevonden. Deze is tot stand gekomen in samenwerking met meerdere partijen uit de wijk die activiteiten ontplooien op dit gebied, en is bezocht door meerdere partijen uit de wijk. In 2023 zal hier vervolg aan gegeven worden.

- De Fontein (ontmoetingsplek aan het Croydonplein) wordt doorontwikkeld. De programmering voor deze ontmoetingsplek voldoet op dit moment aan de vraag, maar kan nog verder uitgebreid worden. De locatie is met uitzondering van zaterdag nagenoeg iedere dag open.
- De ontmoetingsruimte in de Rijnlandflat wordt geëxploiteerd door Altermind. Hiermee zijn we in gesprek hoe we de locatie zo optimaal mogelijk kunnen inzetten. Het Sociaal wijkteam heeft hier een tijdje een inloopspreekuur gehad.
- Voor ontmoeten voor jongeren is de locatie de Kemphaan aangetrokken en succesvol in gebruik genomen. In dit proces zijn zowel jongeren als ouderen betrokken geweest.
- De koffieochtend bij de ESA is overgenomen door een vrijwilliger met op de achtergrond ondersteuning van Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (SWOA).
- De SWOA ondersteunt ook het initiatief Max Mobiel, dit maakt het voor bewoners makkelijker om zich in de wijk te bewegen. Dit initiatief wordt door Wereldhave, The Point en Presikhaaf University mogelijk gemaakt.

- The Point is gestart in het winkelcentrum Kronenburg. Zij geven jongeren de mogelijkheid om vaardigheden te ontwikkelen Ze bieden hiervoor structuur en trainingen.
- De contacten met diverse partners (bijvoorbeeld ICC Nour Al Houda, COA, Wijk- en Sportcentrum Rijkerswoerd en het Wijkcentrum Vredenburcht) zijn geïntensiveerd.
- De moskee - Nour Al Houda - heeft de opdracht gekregen en aanvaard om een ontmoetingsplek voor jongeren te realiseren.
- Aan de Stadslandbouw is opdracht verleend om het plan om een ontmoetingsplek te realiseren verder uit te werken.
- Rumah Baru heeft met ondersteuning van het team Leefomgeving subsidie weten te krijgen voor hun maandelijkse ontmoeting. Zij kunnen nu voor drie jaar een locatie huren voor hun activiteit.
- We zijn in gesprek met de Jacobiberg om mogelijkheden voor een laagdrempelige ontmoetingsplek in het gebied te onderzoeken.

Meer ommetjes

Voor iedere wijk gelden andere wensen ten aanzien van ommetjes. Voor iedere wijk wordt er daarom ook gekeken naar maatwerk.
In het ontwikkelperspectief Kronenburg wordt gekeken naar de looproutes in de wijk.

Inspanningen 2022

De partners in de wijk zijn gestimuleerd om gezamenlijk een programma te ontwikkelen in de openbare ruimte.

Rozet heeft in samenwerking met het platform Rijkerswoerd een boekje met kunstroutes uitgebracht. Deze routes kunnen zowel gefietst als gelopen worden.
In Vredenburg is er behoefte aan bankjes om met name voor ouderen de afstanden behapbaar te houden. Een plan hiervoor moet door de bewoners van Vredenburg nog worden aangeleverd.
In Kronenburg wordt de inrichting van de openbare ruimte meegenomen in het ontwikkelperspectief.

Kansengelijkheid

Bevorderen kansengelijkheid

Jeugd in Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg heeft de mogelijkheid gekregen om zich persoonlijk te ontwikkelen op het vlak van cultuur, sport, zelfstandigheid en weerbaarheid. De jeugd staat steviger in de schoenen en is beter voorbereid op volgende stappen in hun leven.

Inspanningen 2022

Binnen het programma Kansrijk Opgroeien is er met de scholen gewerkt aan naschoolse programma's op het gebied van sport, cultuur, weerbaarheid, ontwikkeling et cetera. Inmiddels zijn daar bijna alle basisscholen uit het gebied bij aangesloten. In aansluiting daarop heeft er tijdelijk een schaatsbaan in de wijk gestaan, The Big Draw in Kronenburg, social mediatraining, Vitesse Hattrick, Run4Fun en het vakantiekamp hebben plaatsgevonden.
Via de scholen is voor individuele kinderen budget beschikbaar gesteld voor kleding, schoeisel, persoonlijke hygiëne en is sinterklaasviering voor kinderen in armoede mogelijk gemaakt.
Een beurs voor tweedehands schoolspullen, sportartikelen en buitenspeelartikelen heeft plaatsgevonden.
Voor de kinderen van het voortgezet onderwijs is via PowerPlug Academy de mogelijkheid geboden voor huiswerkbegeleiding, persoonlijke ontwikkeling en loopbaanonderzoek.
Vanuit Rijnstad en The Point worden jongeren vaardigheden aangeleerd om zich in de huidige maatschappij te redden. Powerplug en Rijnstad zijn in contact gebracht met Prospect4Cash. Deze partij helpt jongeren aan werk en begeleidt ze daar langdurig in.
Het netwerk voor opvoedondersteuning wordt in kaart gebracht en zal in 2023 afgerond worden. Dit zal gedeeld worden met de scholen.

Het project Huiselijk Geweld en Kindermishandeling is afgerond en krijgt een vervolg in de opvoedondersteuning plan Nieuw-Zuid.

De regisseurs van Werk en Inkomen hebben op woensdagochtend een locatie in de Fontein tot hun beschikking en op donderdag bij het Sociaal wijkteam. Mogelijkheden tot uitbreiding worden nog onderzocht.

Er is extra inzet geweest op de jonge-moedergroep. Dit heeft plaatsgevonden in de vorm van een verdiepende training op het gebied van opvoedondersteuning.

Naast het programma voor de jeugd hebben wij in 2022 een opdracht verstrekt voor kansengelijkheid voor volwassenen. Hier wordt met name ingezet op kansengelijkheid voor (allochtone) vrouwen.

Openbare ruimte

Vergroenen van de wijk

Met bewoners en professionals is gesproken over de mogelijkheden om de wijk te vergroenen. Daar waar mogelijk is er ook al uitvoering aan gegeven. Daarbij zijn het tegengaan van wateroverlast en hittestress belangrijke onderwerpen.

Inspanningen 2022

In het gebied zijn talrijke projecten uitgevoerd binnen dit thema. Uitgevoerde projecten:
Vredenburg

- Heiligerleeplaats is in samenwerking met bewoners gerealiseerd. Verharding is vervangen door groen en de inrichting is verbeterd.
- Adorppad, de gesprekken met bewoners zijn gestart, met als doel het plein te verbeteren. Minder steen, meer groen is de insteek.
- Bronsveenhof, de gesprekken met bewoners zijn gestart, met als doel het plein te verbeteren. Minder steen, meer groen is de insteek.
- Groningerpark is uitgebreid. Het versteende plein van de scholen is met de nieuwbouw verkleind. Het overgebleven gedeelte is vergroend en samengevoegd met het achterliggende Groningerpark. Hierdoor is een mooiere speelruimte voor de jeugd ontstaan.

Kronenburg

- Schepen te Boeckoppad, de verruiming van de boomspiegels is in de hele straat gerealiseerd.
- De Groene Driehoek (tussen Madser en Bibliotheek) is in samenwerking met bewoners gerealiseerd en zal in 2023 feestelijk geopend worden en van een naam worden voorzien.
- Allerlei kleine vergroeningsprojecten in het gebied tussen de busbaan en de Huissensedijk zijn in ontwikkeling.

Rijkerswoerd

- Achter de Coulissen is een groot stuk verharding weggehaald en vergroend.
- Er is een bewonerswerkgroep actief op dit thema die nauw samenwerkt met de gemeente
- In een groot stuk weide aan de Mooieweg worden bomen geplant.
- Aan de Willem Dreessingel is groen verfraaid met een natuurspeelplek.

Verbeteren algehele gesteldheid van de wijk

Dit onderwerp blijft voor bewoners onverminderd belangrijk. Helaas zien we dat sommige bewoners er voor kiezen hun huisraad naast containers te zetten. Ook verwaarloosde achtertuinen vormen regelmatig een ergernis bij bewoners in de wijk. Hierin kunnen wij alleen een adviserende rol spelen. Wij kunnen bewoners niet dwingen hun tuinen aan te pakken.

Inspanningen 2022

In Kronenburg wordt de openbare ruimte grondig aangepakt als onderdeel van het ontwikkelperspectief Kronenburg.
In Kronenburg is gewerkt aan een pilot voor meer bewustwording over overlast (onder andere van ratten), deze loopt door in 2023.

In Rijkerswoerd is de bewonerswerkgroep Openbare Ruimte en Groen actief die een document heeft gemaakt met zeer veel kansrijke plekken. Hier moet prioritering nog op plaatsvinden.

in Vredenburg zijn we momenteel bezig om rond de straten Loppersumhof en Stedumhof de leefomgeving te verbeteren. Dit houdt een verbetering in van het groen maar ook wordt samen met Portaal actie ondernomen om deze buurt te verbeteren.

Betere balans in het speelaanbod

Spelen is een belangrijk onderdeel van de ontwikkeling van kinderen. Op dit moment concentreren we ons op de speelplekken die onderhoud nodig hebben of waar bewoners zelf initiatief nemen en aangeven dat ze graag verandering willen.
Daarnaast houden we bij het aanpassen of aanleggen van speelplekken rekening met inclusief spelen.

Inspanningen 2022

In samenwerking met het Sportbedrijf, maar ook met input van Rijnstad, is gekeken naar de ontwikkeling van het sportaanbod. Denk bijvoorbeeld aan het pimpen van helmen om het belang van veilig sporten te benadrukken.

Los van de fysieke plekken kijken we ook naar het aanbod op de verschillende speellocaties. Voorbeelden hiervan zijn de inzet van de spelcontainers, Run4Fun en het programma op de skatebaan.

Rijkerswoerd

- Er is, samen met inbreng van ouders en kinderen, een speelplek vernieuwd aan het Renate Rubinsteinpad.

Vredenburg

- Adorppad en Bronsveenhof: er is ter plaatse een uitvraag geweest en momenteel wordt er gewerkt aan de hand van input door ouders, bewoners en kinderen aan het verbeteren van deze speelplek.

Parkeerkrapte en foutparkeren

Samen met de bewoners wordt gekeken wat de mogelijkheden zijn om parkeerkrapte en -overlast aan te pakken. De uitdaging is om een balans te vinden tussen de verschillende ambities (vergroening) en belangen (parkeerbehoefte).

Inspanningen 2022

Naar aanleiding van een parkeeronderzoek in Rijkerswoerd is gebleken dat in bepaalde gebieden de parkeerdruk hoog is (soms meer dan 100%). Aan de hand hiervan is er getoetst of er mogelijkheden zijn om parkeerplekken te realiseren zonder af te doen aan het groen.
Hierbij wordt gekeken naar mogelijkheden voor laadpalen en alternatieve mobiliteitsvormen (bijvoorbeeld e-Hub). Er zijn afspraken gemaakt met Handhaving en Toezicht om parkeeroverlast aan te pakken.

Meer handhaving en stimuleren eigen verantwoordelijkheid

In de wijk Rijkerswoerd is een werkgroep Hondenbezit geformeerd die zich met dit onderwerp bezig houdt. In goed overleg zijn hier in 2022 stappen gezet om overlast van honden tegen te gaan in de wijk. Met de resultaten van deze werkgroep kunnen we ook kijken of dit toepasbaar is in de andere wijken.

Op het vlak van afval is er contact gezocht met een wijkpartner om de mogelijkheden tot het reduceren van zwerfafval te bespreken.

Inspanningen 2022

Via diverse sporen zijn de mogelijkheden tot extra handhaving in de wijk onderzocht. Dit heeft vooralsnog niet geleid tot de invulling van deze wens. We blijven zoeken naar mogelijkheden om hier invulling aan te geven

In 2022 zijn depodog-uitgiftepunten (kleine kastjes waarin hondenpoepzakjes zitten) gekocht. Deze zullen door de werkgroep in 2023 in de wijk worden opgehangen. Zij nemen ook de verantwoordelijkheid om te zorgen dat ze gevuld blijven. De werkgroep is in 2022 druk bezig geweest om een plan voor de wijk te maken.

Met betrekking tot afval zijn er afspraken gemaakt met de reclassering om plekken waar veel zwerfafval aanwezig is schoon te maken. Dit gebeurt naast het reguliere onderhoud.

Duurzaamheid

Meer kennis ten aanzien van duurzaamheidsacties

In Rijkerswoerd hebben bewoners een werkgroep Duurzaamheid gestart, zij bekijken samen hoe ze hier invulling aan gaan geven.

Samen met bewoners en organisaties uit de wijk zijn wij continu bezig hoe we thema's zoals energie(verbruik), klimaatadaptie en duurzaamheid agenderen en verder brengen. Vanuit team Leefomgeving hebben wij hierin een verbindende en faciliterende rol.

Inspanningen 2022

We ondersteunen en waar mogelijk faciliteren (bewoners)initiatieven op het gebied van energie(verbruik), klimaatadaptie en duurzaamheid.
De werkgroep Duurzaamheid in Rijkerswoerd heeft een warmtescanwandeling georganiseerd. De mogelijkheid om een warmtescan van een woning uit te voeren is ook gedeeld aan andere bewoners in het platformoverleg. Deze mogelijkheid is ook in het platformoverleg aangekaart. Op basis van de scan kunnen bewoners bekijken welke maatregelen in hun huis effectief zijn. Daarnaast zijn zij ook deelvervoer aan het onderzoeken.

We stimuleren de samenwerking tussen organisaties, partners en wijklocaties (zoals Arnhem Aan, de moskee en het buurtcentrum de Fontein) om blijvend aandacht te houden voor de thema's.

Veiligheid

Minder overlast

Via diverse sporen zijn de mogelijkheden tot inzet van extra handhaving onderzocht. Dit heeft tot op heden nog niet tot het gewenste resultaat geleid. Voor de reguliere handhaving is een proces tot stand gekomen om beter richting te geven aan de prioriteiten van de handhavers, in de vorm van een jaarplanning. Deze planning wordt in het veiligheidsoverleg besproken. Hierbij worden ook de reeds bekende activiteiten zoveel mogelijk aan het begin van het jaar gedeeld.

Inspanningen 2022

Na intensief contact met de buurtbewoners zijn er aanpassingen gedaan aan de playground. Sinds die tijd hebben wij geen meldingen van overlast meer ontvangen.
Er zijn borden met spelregels aangebracht, de hekken zijn voorzien van rubbers waardoor de geluidsoverlast verminderd is. Handhaving heeft deze plek intensief meegenomen in hun rondes.
Een overlastgevende klimboom is, na alle andere mogelijkheden onderzocht te hebben, weggehaald.

De Mobiele ontmoetingsplek (MOP) geeft ook geen aanleiding tot extra inzet van handhavers. Hij is met de jaarwisseling blijven staan en dat heeft niet tot overlast geleid.

Na aanvankelijk veel overlastklachten te hebben ontvangen over de skatebaan, is het ook hier na intensieve inzet van ambulant jongerenwerk, politie en straathoekwerk rustig geworden.
In het wijkveiligheidsoverleg brengen we via de Radar Sonar (programma vanuit afdeling Veiligheid) risicovolle locaties in beeld. In datzelfde overleg bespreken we de inzet daar op.

De samenwerkende netwerkpartners hebben voor de vakantieperiodes activiteitenprogramma's samengesteld. Hierbij is specifieke aandacht geweest voor de jaarwisseling.

In 2022 heeft de politie spreekuur gehouden in de Fontein (ontmoetingsruimte Kronenburg). Ook is door Portaal de mogelijkheid gecreëerd om vanuit een pand in Vredenburg, gesitueerd in een problematische omgeving, werkzaamheden uit te voeren.

Meer verkeersveiligheid

Veiligheid in de wijk is heel belangrijk. In Rijkerswoerd is een werkgroep actief die dit onderwerp in kaart brengt en met team Leefomgeving bespreekt.
Oversteekplaatsen zijn niet de enige optie (en creëren schijnveiligheid) om een straat veiliger te maken. Er is en wordt blijvend breder gekeken naar mogelijkheden om de Marga Klompélaan veiliger te maken.

Inspanningen 2022

Het aanbrengen van de oversteekplaatsen blijkt op de Marga Klompélaan niet de oplossing voor de ervaren onveiligheid te zijn. Dit is met de bewoners besproken.
We kijken verder naar mogelijkheden om de veiligheid te verhogen. Hierbij valt onder andere te denken aan het periodiek plaatsen van matrixborden. Vooralsnog is er nog geen extra handhavingscapaciteit beschikbaar om de onveiligheid te kunnen bestrijden.

In 2022 zijn de voorbereidingen gestart voor de aanpassing van de Groningensingel en de Kruisstraat (RijnWaalpad). De uitvoering van beide projecten zal in 2023 plaatsvinden.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	23.316	27.403	29.142	26.044	3.097
Baten	1.257	1.136	1.214	1.282	68
Saldo lasten en baten	***-22.058***	***-26.267***	***-27.928***	***-24.763***	***3.165***
Toevoegingen aan reserves	328	64	643	557	86
Onttrekkingen aan reserves	470	22	577	558	-18
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***142***	***-43***	***-66***	***2***	***68***
Gerealiseerd resultaat	**-21.916**	**-26.309**	**-27.994**	**-24.761**	**3.233**

Toelichting financiële afwijkingen

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Thema	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten		3.056	V			
Sociale wijkteams						
WMO en sociale wijkteams		1.365	V	Huishoudelijke ondersteuning (zie wijken algemeen)	I	AR
Jeugdzorg		1.180	V	Jeugdzorg (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		260	V	WMO (groeps)begeleiding en activerend werk (zie wijken algemeen)	I	AR
WMO en sociale wijkteams		180	V	Beschermd wonen (zie wijken algemeen)	I	BR
WMO en sociale wijkteams		40	V	Doelgroepenvervoer (zie wijken algemeen)	I	AR
Teams Leefomgeving						
Mobiliteit	Openbare ruimte	106	V	Programma groot onderhoud Wegen (zie wijken algemeen)	I	BR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	64	V	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR
Welzijn	Meedoen	52	V	Opvoeden en opgroeien (zie wijken algemeen)	I	AR
Onderwijs	Kansengelijkheid	33	V	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC (zie wijken algemeen)	I	AR
Welzijn	Meedoen	30	V	Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (zie wijken algemeen)	I	AR
Schulddienstverlening	Kansengelijkheid	21	V	Schulddienstverlening (zie wijken algemeen)	I	AR
Onderwijs	Kansengelijkheid	-7	N	Onderwijs achterstandenbeleid - OAB (zie wijken algemeen)	I	AR
Werk en Inkomen	Kansengelijkheid	-48	N	Re-integratiebudget (zie wijken algemeen)	I	AR
Armoedebeleid	Kansengelijkheid	-220	N	Armoederegelingen en Energietoeslag (zie wijken algemeen)	I	AR

Baten		-33	N			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Onderwijs	Kansengelijkheid	-33	N	Regionale aanpak Voortijdig schoolverlaten (VSV) en RMC (zie wijken algemeen)	I	AR
Toevoegingen aan reserves		83	V			
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	Kansengelijkheid	253	V	Energiearmoedefonds (zie wijken algemeen)	I	BR
Groen en klimaatadaptie in de stad	Openbare ruimte	-64	N	Programma onderhoud Groen en Spelen (zie wijken algemeen)	I	BR
Mobiliteit	Openbare ruimte	-106	N	Programma groot onderhoud Wegen (zie wijken algemeen)	I	BR
Onttrekkingen aan reserves		0				
Sociale wijkteams						
Teams Leefomgeving						

Stad

De diverse taken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is en die op stedelijk niveau plaatsvinden, zijn opgenomen in 13 stedelijke programma's:

S00 Bestuur, dienstverlening en financiën

S01 Veiligheid

S02 Bereikbaarheid

S03 Economie

S04 Onderwijs

S05 Cultuur

S06 Participatie en armoedebestrijding

S07 Zorg

S08 Welzijn en inclusie

S09 Gezondheid en sport

S10 Klimaat en energie

S11 Ruimtelijke ontwikkeling

S12 Wonen en leefomgeving

Bestuur, dienstverlening en financiën

Wat we ook doen, we doen het voor onze inwoners, voor onze bedrijven. Voor mensen die de stad bezoeken. Het is niet meer dan logisch dan dat we bij het verwezenlijken van onze ambities zoveel mogelijk de samenwerking zoeken. Met inwoners en bedrijven en met de regio Arnhem-Nijmegen. De wereld houdt immers niet op bij de gemeentegrens. We willen goed bereikbaar zijn. Dat betekent niet alleen een gastvrij stadhuis, maar ook goede digitale dienstverlening, zodat mensen zoveel mogelijk en makkelijk op afstand dingen kunnen regelen.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Ambities	Doelen	Inspanningen

Arnhem is een dienstverlenende en herkenbare netwerkgemeente, die open staat voor maatschappelijke initiatieven in het publieke domein zowel vanuit de stad als vanuit de wijken

Samen met de stad - Arnhem heeft een transparant, democratisch bestuur dat zich richt op samenwerking met inwoners en bedrijven

Zie voor de toelichting de inspanningen 'Rekenkamer' en 'College'.

Rekenkamer: Uitvoeren onderzoeksprogramma

De rekenkamer heeft in 2022 de onderzoeken naar onderwijshuisvesting en daklozenbeleid afgerond. Het betrof tweemaal een rekenkamerbrief. De rekenkamerbrief 'Een leefwereld van verschil. Een onderzoek naar het daklozenbeleid' is niet geagendeerd door de raad. Het onderzoek naar onderwijshuisvesting is in een informatieve politieke avond eind 2022 behandeld door de raad. De rekenkamer heeft tijdens deze bijeenkomst het onderzoek toegelicht. Er was een zevental schoolbesturen aanwezig om met raadsleden in gesprek te gaan over het onderzoek. Het vervolg van het politieke proces vindt plaats in 2023. Tenslotte heeft de raad in het najaar van 2022 het rekenkameronderzoek naar Van Wijken Weten uit 2021 behandeld.

Naast bovengenoemde onderzoeken voerde de rekenkamer ook twee vooronderzoeken uit. Dit was ten eerste een uitgebreid vooronderzoek naar armoede, waarbij de rekenkamer onder andere uitvoerige gesprekken heeft gevoerd met klanten van de Voedselbank. De beschouwingen uit het vooronderzoek zijn gedeeld met de raadsfracties in twee sessies. Het vooronderzoek diende als basis voor het hoofdonderzoek naar bestaanszekerheid. Het hoofdonderzoek (bestaanszekerheid) is eind 2022 opgestart. Ook voerde de rekenkamer een vooronderzoek uit naar grondbeleid. De raad nam in juni 2022 de motie 'meer grip gereedschapskist grondbeleid en stedelijke ontwikkeling' aan. Deze motie kent een overlap met het voorgenomen onderzoek. Daarom besloot de rekenkamer dit onderzoek voor nu 'on hold' te zetten.

Met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen koos de rekenkamer ervoor om na de verkiezingen een groot deel van de fracties te spreken over het onderzoeksprogramma 2023-2024. Tevens verzorgde de rekenkamer een onderdeel van het startprogramma voor de nieuwe raad in april.

In 2022 heeft de rekenkamer afscheid genomen van rekenkamerlid Hans Verdellen. Samen met een afvaardiging van de auditcommissie is een nieuw lid geworven: Samet Kaymak. De huidige voorzitter Arie Teeuw en zittend lid Lydia Zwier-Kentie zijn door de raad herbenoemd voor een periode van zes jaar.

College: De kracht, kennis en kunde van inwoners en ondernemers benutten

Speciaal voor projectontwikkelaars en inwoners die willen gaan(ver)bouwen is een handreiking ontwikkeld: betrek de buurt bij uw bouwplannen. Er is uitvoering gegeven aan het plan van aanpak kinderburgemeester en begin november is de eerste Arnhemse kinderburgemeester benoemd. De kinderburgemeester wordt aangesteld voor één schooljaar.
De pilot digitale wijkpanels loopt. De eerste enquête voor De Laar is uitgezet. Er is ook een start gemaakt met de voorbereiding van een burgerberaad. Het opstellen van de inspiratiegids wordt hierdoor verschoven. Om helder te maken hoe we samenwerken, zal een digitaal handvat worden gemaakt om eenieder, initiatiefnemer, ontwikkelaar of ambtenaar te helpen een zorgvuldig participatieproces te organiseren.

College: Eenduidige werkwijze leveren

De ambities op burgerparticipatie zijn groot, zoals opgenomen in het actieprogramma van burgerparticipatie ‘Samen maken we Arnhem’. Het Arnhems Stappenplan Participatie is in 2022 vastgesteld door het college. Er wordt intern gewerkt met dit beleidskader bij nieuw beleid en projecten om zo meer inwoners te betrekken. Het beleidskader is een hulpmiddel om het participatieproces in te richten en te werken aan verwachtingsmanagement. Om burgerparticipatie verder in te bedden in de organisatie, worden er vanaf begin 2023 trainingen gegeven om te werken met het stappenplan.

Samen met de regio - Arnhem speelt een relevante en betekenisvolle rol in de regionale, landelijke en grensoverschrijdende netwerken

Arnhem heeft in 2022 doorgewerkt aan de samenwerking in externe netwerken en de Groene Metropoolregio. In de Groene Metropoolregio werkte Arnhem zoals voorgenomen mee aan alle opgaven uit de regionale agenda.

De bestuurswisseling leidde ertoe dat posities vanuit het college in de netwerken opnieuw zijn belegd. In het Algemeen Bestuur (AB) en de bestuurlijke teams van de GMR is Arnhem opnieuw goed vertegenwoordigd. De portefeuillehouder mobiliteit is voorzitter van de opgave Verbonden regio. Ook in de andere opgaven nemen de Arnhemse bestuurders deel aan de bestuurlijke overleggen. In de VNG heeft Arnhem zijn positie versterkt door onder meer deelname aan verschillende bestuurlijke VNG-commissies. Arnhem werkt ook verder door aan het versterken van de grensoverschrijdende samenwerking in de Euregio en met de steden in Noordrijn-Westfalen (NRW), samen met The Economic Board, bedrijfsleven en maatschappelijke partners.

Arnhem werkt in de Groene Metropoolregio samen aan maatschappelijke opgaven die om een regionale aanpak vragen

Arnhem heeft in 2022 samen met de Groene Metropoolregio mede uitvoering gegeven aan de opgaven in de regionale agenda en de hiermee samenhangende lobbyagenda. Op de verschillende onderdelen van de regionale agenda is veel werk verricht en bereikt. De GMR communiceert stelselmatig over de resultaten en successen via de kwartaalberichten.

Mede dankzij de inspanningen van de Groene Metropoolregio heeft het Rijk Arnhem-Oost aangewezen als grootschalig woningbouwgebied. Hiermee kunnen we als gemeente ook aanspraak maken op middelen vanuit Den Haag om te investeren in een leefbare omgeving, betere bereikbaarheid en duurzame economie. Hierdoor kunnen woningbouwprojecten versneld worden uitgevoerd.

In het BO MIRT (Meerjarig Investeringsprogramma Ruimte en Infrastructuur) in november zijn er verstedelijkingsafspraken gemaakt met regio Foodvalley, het Rijk en provincies Gelderland en Utrecht. Een mooie mijlpaal in het proces van de Verstedelijkingsstrategie. Daarin is onder meer financiering afgesproken voor een aantal grote woningbouwlocaties zoals in Arnhem-Oost, Wijchen-West en Nijmegen. Daarnaast zijn er diverse mobiliteitsprojecten afgesproken, gericht op de (ontsluiting van) grootschalige woningbouwgebieden Arnhem-Oost en Nijmegen Stationsgebied/Kanaalzone.
Tot slot zijn er ook afspraken gemaakt over MIRT-onderzoeken om samen met Rijk en provincie diverse belangrijke corridors te onderzoeken zoals de corridor Utrecht-Arnhem-Duitse grens (A12) en de vrije kruising Arnhem Oost en inpassing in spoorzone Arnhem Oost en afspraken gericht op het verder brengen van de randvoorwaarden van de bouwstenen economie en leefomgeving; bijvoorbeeld de uitwerking van het groenblauw raamwerk.

Via de opgave Verbonden regio is in 2022 verder gewerkt aan een veelheid aan dossiers en lobbytrajecten, onder andere over de genoemde corridor Utrecht-Arnhem-Duitse grens (UAD, voorheen A12) en de vrijespoorkruising in Arnhem Oost. Op het gebied van duurzame mobiliteit is het uitvoeringsprogramma deelmobiliteit vastgesteld. Mede op basis hiervan is in het BO MIRT van november door het ministerie van I en W een bedrag van € 500.000 toegezegd voor de investering in deelmobiliteitshubs in deze regio. Deze worden de komende drie jaar uitgerold.

In het laatste kwartaal is de rapportage ‘Stadrandhubs Arnhem’, uitwerking van de (concept)visie Hubs made in [Arnhem], door de GMR bestuurlijk vastgesteld. Advies uit het rapport is om allereerst in te zetten op de locaties Waterberg en Arnhem-Zuid. De gemeente Arnhem brengt de bevindingen uit de regionale rapportage binnenkort naar het college. De visie Hubs made in [Arnhem] zal samen met de uitwerking stadsrandhubs Arnhem als bouwsteen opgenomen worden in het Duurzame Mobiliteitsplan van Arnhem, dat eind 2023 door de raad vastgesteld zal worden (voorafgegaan door een participatietraject). In het Duurzame Mobiliteitsplan zullen de vervolgstappen (prioritering en financiering) van de diverse hubs in Arnhem worden aangegeven.

Binnen de opgave productieve regio is samen met The Economic Board, de provincie en werkgevers gewerkt aan een regionale arbeidsmarktagenda. Deze moet gaan zorgen voor een betere aansluiting van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. De agenda wordt uitgewerkt in een ‘Human Capital Akkoord’, een meerjarig programma met concrete activiteiten. Najaar 2022 is hier een start mee gemaakt.

Voor vergroening van werklocaties hebben we concrete afspraken gemaakt met de provincie. Deze moeten bijdragen aan vermindering van hittestress en wateroverlast en aan vasthouden van water, bevorderen van de biodiversiteit en moeten bijdragen aan de gezondheid en het werkplezier van werknemers. Per januari 2023 kan gestart worden met een pilot om tot en met 2030 zo’n 500 ondernemers en/of vastgoedeigenaren, met een totaal van 1.000 in 2040 als stip op de horizon, te stimuleren hun perceel te vergroenen.

Binnen de opgaven circulaire regio is de circulaire impactladder ontwikkeld, een maatstaf om de circulariteit van nieuwbouwwoningen te kunnen beoordelen en te bepalen in hoeverre de doelen in de woondeal 2.0 gehaald worden: 25% circulair bouwen in 2025, 50% in 2030 en 100% in 2050. In december is een start gemaakt met het

doormeten van tien geselecteerde woningbouwprojecten. De overige volgen in de eerste helft van 2023. Op basis hiervan wordt bekeken hoe de impactladder verder wordt ingezet als monitoringsinstrument.

Er is gestart met de bouw van een platform en netwerk Duurzaam Inkopen voor inkopers om circulair en toekomstbestendig in te kopen. Het gaat om bedrijfskleding, catering, kantoorinrichting, bouw, kantoorartikelen, groenvoorziening en ICT.

Er is een onderzoek uitgevoerd door Royal Haskoning DHV voor het sluiten van de kringloop van enkele belangrijke productgroepen. De meest kansrijke stromen die hier uit zijn gekomen zijn zonnepanelen en zorgafval. Op dit moment wordt uitgezocht wat ervoor nodig is om regionale ketens te gaan sluiten voor deze afvalstromen en wat de rol van de GMR hierin is.

Verder is volgens de opdracht vanuit het Rijk gewerkt aan de voorbereiding voor de Regionale Energiestrategie 2.0. Onder meer is de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) afgerond en vrijgegeven voor reacties. Deze reacties worden verwerkt in de definitieve versie van de NRD.

In november is in het kader van de Community of Practice van de RES een bijeenkomst gehouden over de voortgang van de Proeftuin Aardgasvrije Wijken en de Wijken van de Toekomst. Vanuit de ervaringen van de gemeenten Nijmegen, Lingewaard, Druten en Arnhem is geconstateerd dat het vervolg op deze pilotfase een flinke inspanning van de gemeenten vraagt. Daarbij zijn het organiseren van voldoende capaciteit en het organiseren van participatie met aandacht voor gedragsverandering belangrijke punten.

De bestuurders van de cultuurregio 025 hebben in goede onderlinge samenwerking kaders vastgesteld voor de uitvoering van het transformatievoorstel cultuur. Ook is een inventarisatie uitgevoerd naar natuur, landschap en water in de regio, het zogenaamde groenblauw raamwerk. Dit is een belangrijke bouwsteen voor het Verstedelijkingsakkoord waar vanuit de opgave groene groeiregio aan wordt gewerkt.

In het derde en vierde kwartaal is door de GMR samen met The Economic Board en de provincie Gelderland gewerkt aan een voorstel voor een Regio Deal met het Rijk. Het voorstel diende als een voorselectie om met het Rijk in gesprek te komen over het sluiten van een Regio Deal om de brede welvaart te verbeteren. In november is de aanvraag voor de Regio Deal Groene groei ingediend bij het Rijk. Het Kabinet heeft op 17 februari 2023 besloten om op basis van de ingediende aanvraag een Regio Deal te willen sluiten met de regio Arnhem-Nijmegen. Hiervoor is 15 miljoen euro beschikbaar gesteld. De Regio Deal wordt in het voorjaar van 2023 uitgewerkt en met projecten voorzien op de thema's zorg, wonen, duurzaamheid, economie en arbeidsmarkt, grensoverschrijdende samenwerking. De verwachting is dat de Regio Deal met het Rijk rond de zomer van 2023 getekend kan worden.

Arnhem werkt in netwerken van steden in Nederland en de Euregio en in belangenorganisaties als VNG en G40 samen aan beleidsafstemming en -beïnvloeding en draagt bij aan lobbydossiers richting het Rijk en Europa

Via deelname in verschillende werkgroepen en commissies van de VNG en de G40 heeft Arnhem in 2023 ambtelijk en bestuurlijk bijgedragen aan kennisontwikkeling en diverse lobbytrajecten, onder andere met betrekking tot gemeentefinanciën en specifieke dossiers in de pijlers Fysiek, Sociaal en Economie & Werk. Na de gemeenteraadsverkiezingen zijn de VNG-commissies opnieuw bemenst. Onze inzet was daarbij gericht op een goede Arnhemse bestuurlijke vertegenwoordiging. Deze inzet is gehonoreerd doordat wethouders Van de Geijn en Smeulders benoemd zijn in de VNG-commissies Informatiesamenleving respectievelijk Financiën.

Arnhem versterkt de grensoverschrijdende samenwerking in de Euregio en met steden in Noordrijn-Westfalen (NRW)

Arnhem heeft in 2022 doorgewerkt aan het versterken van de grensoverschrijdende samenwerking. Via de Euregio Rijn-Waal en door samen te werken met de grote steden in Noordrijn-Westfalen (NRW) via het Euregionale stedennetwerk van 100.000+ steden. In dit stedennetwerk werkt Arnhem samen met Nijmegen, Ede en Apeldoorn en drie Duitse steden in Noordrijn-Westfalen: Duisburg, Düsseldorf en Moers. Dit is nuttig vanwege gezamenlijke belangenbehartiging, kennisdeling en projectontwikkeling. In 2022 hebben deze steden samen verkend op welke onderwerpen, die aansluiten bij de Strategische Agenda 2025+ van de Euregio Rijn-Waal (november 2020), verder samen kan worden gewerkt.
Medio 2022 startte de nieuwe programmaperiode van het Interreg VIA-programma, waarvoor de Euregio het regionale programmamanagement verzorgt. De Euregio helpt initiatiefnemers met het indienen van projectvoorstellen, die voor deze Europese subsidie in aanmerking komen.
Om het netwerk met Duitse partners te versterken is onder andere een samenwerking opgezet met de Duits Nederlandse Businessclub Gelderland (DNBC). Samen met DNBC werd in mei 2022 een groep ondernemers uit Duisburg ontvangen. Voor hen werd een programma georganiseerd rondom het thema waterstof. Duisburg Business Innovation (DBI) heeft ons uitgenodigd voor een tegenbezoek naar Duisburg (gepland februari 2023) waarvoor een ‘Letter of Intent’ in de maak is tussen de beide steden en The Economic Board regio Arnhem Nijmegen en DBI. De samenwerkingsrelatie moet concrete samenwerkingsprojecten gaan opleveren.

Arnhem: dienstverlenend en herkenbaar - Arnhem blijft zich inzetten voor verbetering van de (digitale) dienstverlening aan haar inwoners en ondernemers

In september 2022 is Loket Zuid heropend. Sindsdien kunnen Arnhemmers op deze locatie weer terecht voor het aanvragen en ophalen van verschillende producten zoals een paspoort of rijbewijs. In aanvulling op de dienstverlening is er een informatiebalie geopend. Bij deze informatiebalie kunnen inwoners zonder afspraak terecht voor het afhalen van eerder aangevraagde documenten. Ook kunnen zij hier spontaan binnenlopen met vragen. Medewerkers van de informatiebalie verstrekken informatie over de gemeentelijke producten en verwijzen waar nodig door naar andere organisaties.

De heropening van Loket Zuid heeft langer geduurd dan gewenst, mede als gevolg van een krappe bezetting op de afdeling Burgerzaken en een toename van werkzaamheden. Zo zijn er in 2022 33% meer eerste inschrijvingen in de Basisregistratie Personen (BRP) geweest. Voor een groot deel gaat het hier om inschrijvingen van vluchtelingen uit Oekraïne. Maar er is ook een toename geweest van eerste inschrijvingen van statushouders en migranten. In 2022 zijn 18.500 reisdocumenten aangevraagd, 4.000 meer dan in 2022. En het aantal huwelijken is gestegen met 20%. Verder is in 2022 veel aandacht uitgegaan naar voorbereiding op nieuwe en veranderende wetgeving, zoals rondom de Landelijke Aanpak Adreskwaliteit, erkenning en gezag van ouders en de Kieswet.

De toegenomen vraag heeft tot gevolg gehad dat er soms langere wachttijden waren of dat werkzaamheden werden uitgesteld. Dit geldt bijvoorbeeld voor adresonderzoeken, naturalisaties en het kunnen doen van een melding voor een huwelijk.

Ondanks de druk op de afdeling Burgerzaken, voldoen we aan de kwaliteitsnormen van het Rijk. We scoren wel iets lager dan voorgaande jaren. Dit kunnen we verklaren doordat we kritischer hebben gekeken naar de eigen werkwijze. De verbeterpunten die daarbij naar voren zijn gekomen zijn eenvoudig op te lossen.

Digitaliseren van het klantproces

In 2022 is vooral achter de schermen hard gewerkt aan de digitalisering van de dienstverlening. Verschillende systemen hebben een update gehad en er zijn voorbereidingen getroffen voor de overstap naar een nieuw, gemeentebreed, zaaksysteem. Aan dit nieuwe systeem zijn de uitrol van e-diensten en het klanttevredenheidsonderzoek gekoppeld. De uitvoering daarvan vindt plaats in 2023.
De doorontwikkeling op digitalisering, en het grote aantal technische storingen, heeft veel tijd en aandacht gevraagd. Hierdoor zijn 'klantreizen' nog niet in beeld gebracht. Dit wordt in 2023 alsnog opgepakt binnen de doorontwikkeling van de afdeling Burgerzaken.
In 2022 zijn de gemeenteraadsverkiezingen georganiseerd. Deze zijn goed en zonder noemenswaardige incidenten verlopen. Er zijn verschillende maatregelen genomen om de verkiezingen voor iedereen toegankelijk te maken. Er zijn voorzieningen getroffen voor bijvoorbeeld stemmers die minder mobiel zijn, of een visuele of auditieve beperking hebben. Hier hebben we positieve reacties op ontvangen.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Klanttevredenheid					
Eenheid: Cijfer					
Bron: KTO - Streefcijfer is minimaal 8, deze indicator wordt vanaf 2022 voor het eerst gemeten.					
Toegankelijkheid stemlokalen					**100,0**
Eenheid: Percentage					
Bron: Bureau Verkiezingen. Streefcijfer: 100% volledig toegankelijk / 0% niet toegankelijk voor mensen met een lichamelijke beperking.					
Opkomst verkiezingen Tweede kamer				**73,6**	
Eenheid: Percentage					
Bron: Centraal stembureau. Streefcijfer: minimaal 49,6%.					
Opkomst verkiezingen Gemeenteraad	**49,6**				**46,5**
Eenheid: Percentage					
Bron: Centraal stembureau. Streefcijfer: minimaal 49,6%.					
Opkomst verkiezingen Provinciale Staten		**50,7**			
Eenheid: Percentage					
Bron: Centraal stembureau. Streefcijfer: minimaal 49,6%.					

Opkomst verkiezingen Europees Parlement	**39,2**
Eenheid:	Percentage
Bron:	Centraal stembureau. Streefcijfer: minimaal 49,6%.
Opkomst verkiezingen Waterschappen	**45,5**
Eenheid:	Percentage
Bron:	Centraal stembureau. Streefcijfer: minimaal 49,6%.

BBV-indicatoren (niet gekoppeld aan een doel)

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Woonlasten éénpersoonshuishouden	**695,0**	**700,0**	**707,0**	**694,0**	**876,0**
Eenheid:	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.				
Bron:	COELO, Groningen				
Woonlasten meerpersoonshuishouden	**759,0**	**763,0**	**750,0**	**711,0**	**949,0**
Eenheid:	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.				
Bron:	COELO, Groningen				
WOZ-waarde woningen	**187,0**	**204,0**	**217,0**	**239,0**	**265,0**
Eenheid:	De gemiddelde WOZ waarde van woningen x €1.000.				
Bron:	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken				
Formatie ambtelijk apparaat	**5,9**	**5,8**	**5,8**	**6,1**	**6,1**
Eenheid:	Toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat van eigen organisatie voor het begrotingsjaar op peildatum 1 januari. In fte per 1.000 inwoners.				
Bron:	Eigen gegevens gemeente.				
Bezetting ambtelijk apparaat	**5,8**	**5,7**	**5,9**	**6,1**	**6,3**
Eenheid:	Werkelijk aantal fte dat werkzaam is binnen eigen organisatie. In fte per 1.000 inwoners.				
Bron:	Eigen gegevens gemeente				
Apparaatskosten per inwoner	**646,0**	**490,0**	**490,0**	**406,0**	**421,0**
Eenheid:	De noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor het uitvoeren van de organisatorische taken.				
Bron:	Eigen gegevens gemeente.				
Kosten inhuur externen als % van de loonsom	**13,0**	**21,0**	**17,0**	**22,7**	**19,5**
Eenheid:	Inzet van uitzendkrachten, zzp'ers of detacheringsovereenkomsten in procenten.				
Bron:	Eigen gegevens gemeente.				
Overhead % van totale lasten	**7,0**	**5,0**	**9,5**	**9,0**	**8,9**
Eenheid:	Overheadkosten zijn alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces in procenten.				
Bron:	Eigen gegevens gemeente				

Afhandeling amendementen en moties Begroting 2022

Echt contact met de gemeente (21A59)

De tekst zoals is voorgesteld in het amendement is overgenomen in de Begroting 2022.

Samen werken aan een mooier Arnhem (21A61)

De samenwerking – ieder vanuit de eigen rol en verantwoordelijkheid – tussen college en raad is belangrijk voor het vertrouwen in de Arnhemse politiek. De controlerende en kaderstellende rol vereist een goed, tijdige en volledige informatievoorziening aan de raad. Het college staat hier voor. Naar aanleiding van het feitenrelaas van onderzoekbureau Strated consultancy zijn er aanbevelingen gedaan om de informatievoorziening te verbeteren. Naar aanleiding hiervan zijn onder andere de formats voor de raadsbrieven en raadsbesluiten aangepast. Met deze wijziging willen wij de informatievoorziening verbreden en versterken.

Samenspraak met de stad (21M212)

Deze motie is afgedaan door een raadsbrief van de raadswerkgroep.

Kosteloze naamsverandering van nakomelingen van tot slaaf gemaakte mensen (21M218)
We werken aan de uitvoering van de motie. Hiervoor kijken we onder andere naar de ontwikkelingen en aanpak bij andere gemeenten en het Rijk.

Meer gemeentelijke prikborden in Arnhemse wijken (21M232)
Zoals in de motie is verzocht, is het college in overleg getreden met partners en organisaties in wijken over de invoering van gemeentelijke prikborden. Uit de opgehaalde informatie is gebleken dat partners en organisaties in de wijken niet enthousiast zijn over het idee. Het college heeft de raad hierover via een raadsbrief geïnformeerd.

Stijging bouwkosten volledig opnemen in begroting (21M247)
De actuele stijging bouwkosten is verwerkt in de Begroting 2023.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	96.891	88.886	89.073	92.278	-3.205
Baten	511.617	521.831	571.771	587.497	15.726
Saldo lasten en baten	***414.726***	***432.945***	***482.699***	***495.219***	***12.521***
Toevoegingen aan reserves	42.181	19.864	34.017	52.002	-17.985
Onttrekkingen aan reserves	27.972	23.028	35.896	43.521	7.625
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-14.209***	***3.165***	***1.879***	***-8.481***	***-10.360***
Gerealiseerd resultaat	**400.518**	**436.110**	**484.578**	**486.738**	**2.161**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten	9.115	V			
Financiën	8.528	V	Gemeentefonds	I	BR
Financiën	1.038	V	Onvoorzien en strikt onvermijdbaar	I	AR
Financiën	836	V	Vlottende en vaste financiering	I	AR
Financiën	806	V	Gemeentefonds	I	BR
Financiën	793	V	Nominale loonontwikkeling	I	AR
Financiën	754	V	Gemeentefonds	I	BR
Bedrijfsvoering en PenO	640	V	Beheer vastgoed planmatig onderhoud (zie ook toevoegingen)	I	BR
College	480	V	Vrijval voorziening wethouders	I	AR
Bedrijfsvoering en PenO	392	V	Beheer vastgoed onderhoud Koningstraat 38	I	AR
Bedrijfsvoering en PenO	384	V	Uitstroom trainees	I	AR
Bedrijfsvoering en PenO	250	V	Beheer vastgoed verduurzaming (zie ook baten)	S	AR
Bedrijfsvoering en PenO	176	V	Beheer wagenpark	I	AR
Financiën	-236	N	Naheffing BTW en BCF	I	AR
Bedrijfsvoering en PenO	-325	N	Resultaat op personeel bedrijsvoering	I	AR
Bedrijfsvoering en PenO	-700	N	Maat- en meerwerk gemeentebrede projecten	I	AR
Publieke dienstverlening	-860	N	Burgerzaken	I	AR
Bedrijfsvoering en PenO	-1.013	N	Dotatie voorziening spaarverlof	I	AR
Bedrijfsvoering en PenO	-1.400	N	Aanvullende prijscompensatie 2022 de Connectie	I	AR
Financiën	-1.428	N	Resultaat OZB	I	AR

Baten	5.792	V			
Financiën	6.610	V	Gemeentefonds	I	AR
Publieke dienstverlening	550	V	Burgerzaken	I	AR
Bedrijfsvoering en PenO	350	V	Resultaat op personeel bedrijfsvoering	I	AR
Bedrijfsvoering en PenO	-250	N	Beheer vastgoed verduurzaming (zie ook lasten)	S	AR
Financiën	-278	N	Vlottende en vaste financiering	I	AR
Digitalisering en automatisering	-350	N	Interne doorbelastingen en niet gerealiseerde opbrengsten	I	AR
Financiën	-361	N	Resultaat OZB	I	AR
Bedrijfsvoering en PenO	-479	N	Contributiemarge rendabele uren	I	AR

Toevoegingen aan reserves	-10.728	N			
Bedrijfsvoering en PenO	-640	N	Beheer vastgoed planmatig onderhoud (zie ook lasten)	I	BR
Financiën	-754	N	Gemeentefonds	I	BR
Financiën	-806	N	Gemeentefonds	I	BR
Financiën	-8.528	N	Gemeentefonds	I	BR

Onttrekkingen aan reserves	0

Gemeentefonds
Het voordeel op het gemeentefonds ontstaat vanwege het feit dat de september- en decembercirculaires 2022 niet meer in de begroting zijn verwerkt. De begroting is gebaseerd op de meicirculaire 2022 (met een bijstelling van de begroting in Turap-2). Uit de september- en decembercirculaire 2022 ontstaan de volgende effecten:

- Nieuwe middelen zijn toegevoegd aan het gemeentefonds in de vorm van decentralisatie-uitkeringen en taakmutaties voor het uitvoeren van diverse taken van in totaal ruim € 10 miljoen. Een groot deel hiervan is in de decembercirculaire bekend gemaakt. Hiervan wordt voorgesteld deze over te hevelen naar de programma's waarbinnen deze taken worden uitgevoerd ter dekking van de kosten vanaf 2023 (zie ook de toevoegingen aan reserves).
- In het kader van behoedzaamheid rekenen we eventuele ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds vooraf niet mee. Voor 2022 valt deze vrij en dit levert een voordeel van € 3,5 miljoen op.
- Wijzigingen in taakmutaties, decentralisatie- en integratie-uitkeringen die niet overgeheveld hoeven te worden naar het beleidsveld leveren een voordeel voor de algemene middelen op van € 2,5 miljoen. Hierin zijn bijvoorbeeld middelen opgenomen voor inkomstenderving covid over 2021.
- Als gevolg van wijzigingen in de uitkeringsfactor en actualisatie van de maatstaven ontstaat een voordeel van € 0,9 miljoen. Hiervan wordt € 6 ton veroorzaakt door compensatie voor loon/prijsontwikkelingen bij de sociale werkvoorziening (Wsw); het nadeel op programma Wijken algemeen moet hiermee in samenhang worden bezien.
- Over de oudere jaren (2020 en 2021) zijn afrekeningen ontvangen naar aanleiding van aanpassingen in maatstaven en uitkeringsfactor. Dit leidt tot een nadeel van ruim € 0,2 miljoen.

Onvoorzien en strikt onvermijdbaar
In 2022 is er geen beroep gedaan op de posten onvoorzien en strikt onvermijdbaar. Per saldo levert dit een voordeel op van € 1,0 miljoen.

Vlottende en vaste financiering
Vlottende financiering
Het resultaat op de vlottende financiering van € 534.000 wordt verklaard doordat de gemeente Arnhem in 2022 hier zo goed als geen gebruik van heeft gemaakt. Op de lasten is een voordeel behaald van € 570.000 omdat de begrote kosten niet zijn gemaakt. De baten geven een klein nadeel van € 36.000 omdat ook geen kasgeldleningen zijn verstrekt.

Vaste financiering
In de vaste financiering is een voordeel gerealiseerd ten opzichte van de begroting van € 45.000. Enerzijds is in de lasten (met daaraan gekoppeld de interne doorberekeningen in de vorm van omslagrente) een voordeel opgetreden van € 266.000 omdat veel minder nieuwe leningen zijn aangetrokken dan begroot en dus minder rentekosten zijn gemaakt (voordeel € 1,735 miljoen) en minder omslagrente is doorberekend omdat in 2021 minder is geïnvesteerd dan was begroot (nadeel € 1,469 miljoen), anderzijds zijn de baten in de vorm van ontvangen rente over verstrekte leningen achtergebleven voor € 221.000 omdat in 2021 en 2022 leningen zijn afgelost.

Nominale looncompensatie
Doordat de totale loonsom in 2022 lager is uitgevallen dan waar in de berekening van de loonontwikkeling mee rekening werd gehouden, is de loonontwikkeling € 0,8 miljoen lager uitgevallen.

Beheer vastgoed verhoging budget planmatig onderhoud
In de begroting 2022 is in dit programma rekening gehouden met een structurele jaarlijkse last van € 640.000 voor onderhoud van het gemeentelijk vastgoed. De besteding van dit budget vindt planmatig plaats. Dit betekent dat besteding in andere jaren en/of binnen andere begrotingsprogramma's plaatsvindt. Het desbetreffende budget wordt daartoe toegevoegd aan de bestemmingsreserve onderhoud vastgoed.

Vrijval voorziening pensioen wethouders
Eind 2022 stond de voorziening pensioen wethouders te hoog. Na berekening om tot het doelvermogen te komen op 31 december 2022 heeft per saldo een vrijval plaatsgevonden van € 0,48 miljoen.

Beheer vastgoed onderhoud Koningstraat 38 (stadhuis)
Voor de Koningstraat 38 wordt terughoudend omgegaan met het planmatig onderhoud, omdat er nog onduidelijkheid is omtrent de huisvesting van de ambtelijke organisatie en een mogelijke verbouwing hiervoor van het stadhuis. Daarom wordt alleen het noodzakelijke onderhoud uitgevoerd en blijft er ten opzichte van het geplande onderhoud volgens het meerjaren onderhoudsplan een voordeel over van € 392.000.

Uitstroom trainees
De afdeling Personeel en Organisatie heeft een structureel budget voor het aanbieden van traineeships binnen de gemeente. Gedurende 2022 is een aantal trainees uitgestroomd. Enerzijds doordat het contract medio 2022 afliep en anderzijds doordat trainees, binnen en buiten de gemeente Arnhem, een vaste baan hebben gevonden. Dit resulteerde in een incidenteel voordeel op het budget van € 0,38 miljoen.

Beheer vastgoed verduurzaming
In de begroting is een bedrag geraamd van € 250.000 (lasten) voor uitvoering van kleinere duurzaamheidsmaatregelen aan de panden in gebruik door de gemeentelijke organisatie. Dit budget is specifiek bedoeld voor maatregelen die zich door energiebesparing volledig terugverdienen. Daarom wordt voor deze maatregelen tevens een opbrengst van € 250.000 geraamd (baten).

Beheer wagenpark
Het beheer van het wagenpark valt € 176.000 goedkoper uit dan is begroot. Dit komt vooral door het achterblijven van onderhoud, minder inzet chauffeursdiensten en huur van voertuigen.

Naheffing BTW en BCF
In de afgelopen periode heeft de Belastingdienst een boekenonderzoek uitgevoerd met betrekking tot BTW en het BTW Compensatie Fonds (BCF). Het onderzoek richtte zich op de aangiften omzetbelasting van de gemeente en de opgaaf BTW Compensatie Fonds in 2020. Zoals te doen gebruikelijk, bepaalt de Belastingdienst op basis van de uitkomsten van het onderzoek of ook andere jaren worden betrokken. Het onderzoek heeft geleid tot een naheffing van € 227.000 over de belastingjaren 2017 tot en met 2022. Eventuele belastingrente moet hierover nog worden berekend en afgedragen. In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt een nadere toelichting gegeven.

Resultaat op personeel afdelingen bedrijfsvoering
Het saldo op vast personeel en inhuur laat op de lasten een nadeel zien van € 0,33 miljoen. Hier staat tegenover dat door detacheringen aan externe partijen voor € 0,35 miljoen voordeel is behaald op personeel. Per saldo is dit nagenoeg nihil.

De Connectie
Het nadelig resultaat wordt enerzijds veroorzaakt door afgesloten maat- en meerwerkovereenkomsten, die betrekking hebben op gemeentebrede opdrachten, ondersteuning en projecten (€ 0,7 miljoen). Anderzijds wordt de Connectie, conform begrotingsafspraken, door de deelnemende gemeenten gecompenseerd voor de effecten van (autonome) prijsontwikkelingen via de prijsindexatie voor de materiële overheidsconsumptie. In maart 2022 zijn de materiële budgetten geïndexeerd met 4,1%. Echter, de raming van het CPB bedroeg in augustus 2022 11,4%. Het verschil (7,3%-punt) is in de tweede helft van 2022 in rekening gebracht bij de deelnemende gemeenten. Aangezien De Connectie veelal werkt met langjarige contracten, zal dit bedrag in 2022 niet geheel nodig zijn voor de meerkosten als gevolg van de huidige prijsontwikkelingen. Daarentegen is de verwachting dat, zodra de lopende contracten zijn uitgediend, deze een substantiële prijsverhoging zullen laten zien bij hercontractering. Het bestuur van de Connectie is voornemens om bij de jaarrekening een bestemmingsreserve te vormen om hier op te kunnen anticiperen

Burgerzaken
Er zijn hogere baten gerealiseerd (€ 550.000), waarvan € 448.000 aan meeropbrengst van gemeenteleges is toe te rekenen. Daar tegenover staat een lastentoename van € 860.000 die als volgt is opgebouwd:
- € 105.000 meer af te dragen rijksleges (in verband met de hogere baten);
- € 113.000 inzet vast personeel voor Oekraïne (baten zijn verantwoord op programma S08 Welzijn en inclusie);
- € 620.000 meer inhuur, die gedeeltelijk toe te rekenen valt aan de meeropbrengst gemeenteleges. Circa € 300.000 van deze inhuur wordt veroorzaakt doordat burgerzaken werkzaamheden verricht die niet gedekt kunnen worden uit de gemeenteleges.

Dotatie voorziening spaarverlof
Medewerkers kunnen sinds 1 januari 2022 bovenwettelijke vakantie-uren sparen. Met dit verlofsparen kunnen medewerkers passend bij hun levensfase hun bovenwettelijke vakantie-uren inzetten op een manier die aansluit bij hun persoonlijke levens- en carrièreplanning en het gemeentelijke vitaliteitsbeeld. Deze vakantie-uren verjaren niet. Hiervoor (spaarverlof, maar ook voor het bovenwettelijke verlof) moet een voorziening worden gevormd (op grond van het Besluit Begroten en Verantwoorden). Dit leidt gemeentebreed tot een incidenteel nadeel van € 2,0 miljoen, waarvan € 1,0 miljoen binnen programma S00 kan worden verklaard. Ook binnen de andere begrotingsprogramma's leidt dit tot een nadelig resultaat. Daar waar dit heeft geleid tot een substantiële afwijking is hiervoor een toelichting opgenomen in het desbetreffende programma.

Resultaat OZB
De opbrengsten uit OZB zijn € 361.000 lager uitgevallen dan begroot. Bij de niet-woningen heeft de WOZ-waarde zich negatiever ontwikkeld dan waarmee bij de tariefberekening rekening is gehouden. De minderopbrengsten die hierdoor zijn ontstaan, worden echter ruimschoots gecompenseerd door meeropbrengsten uit nog opgelegde aanslagen over 2020 en 2021, bij zowel woningen als niet-woningen. Dat er per saldo toch een negatief resultaat is gerealiseerd, is te verklaren door een vanaf de begroting 2011 opgenomen structureel begrote meeropbrengst van € 860.000, die losstaat van de jaarlijkse tariefberekening. Over sommige jaren wordt deze begrote meeropbrengst daadwerkelijk volledig gerealiseerd. Over andere jaren, waaronder ook 2022, is dat niet het geval. De kosten voor verminderingen vallen € 1,4 miljoen hoger uit dan begroot. Deze afwijking is voornamelijk te verklaren door:
- De achterstand in bezwaarafhandeling is in 2022 ingehaald. Het financieel effect van een ingediend (gegrond) bezwaar op een aanslag uit 2020 of 2021 landt hierdoor in 2022.
- Er is in 2022 relatief veel opgelegd over oudere jaren, waardoor ook relatief veel WOZ-waardes van 2020 en 2021 nog zijn verlaagd. De financiële effecten hiervan landen in 2022.

We zien daarnaast een toename in het aantal ingediende bezwaren.

Toevoegingen aan reserves

<u>Gemeentefonds</u>
In 2022 hebben zestien niet begrote dotaties aan de reserves plaatsgevonden, als gevolg van het resultaat uit het gemeentefonds ter grootte van in totaal € 10.087.543. Verdeeld over de BR Taakmutaties GF/overloop van € 754.000, de BR Energiearmoedefonds van € 8.528.000 en de BR Inburgering, integratie en asiel van € 806.000.

1. In de decembercirculaire 2022 zijn middelen ontvangen ter dekking van de kosten van studenten die een beroep doen op de individuele bijzondere bijstand als gevolg van de stijgende energieprijzen. Deze middelen worden vanaf 2023 ingezet en om die reden gereserveerd in de BR Energiearmoedefonds.
2. In de decembercirculaire 2022 zijn middelen ontvangen voor de kosten die gemeenten maken voor opvangcentra. In het faciliteitenbesluit is geregeld dat de gemeenten die een opvangcentrum voor asielzoekers hebben, uitkeringen krijgen vanuit een decentralisatie-uitkering. Conform afspraak worden deze middelen gedoteerd aan de BR Inburgering, integratie en asiel voor dekking van de gemaakte kosten.
3. In de decembercirculaire 2022 zijn middelen ontvangen in het kader van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid voor zogenaamde stedelijke vernieuwingsgebieden. Gebieden waar een individuele sectorale aanpak ontoereikend is en een aanvullende integrale aanpak vanuit onderwijs, arbeidsmarkt, wonen en veiligheid en gezondheid nodig is. Arnhem maakt hiervoor kosten en om die reden worden de middelen gedoteerd aan de BR Taakmutaties GF/overloop voor dekking van de inzet in 2023.
4. In de decembercirculaire 2022 zijn middelen ontvangen in het kader van een kansrijke start. De extra impulsgelden worden ingezet om in 2023 uitvoering te geven aan deze uitvoeringsagenda Kansrijke Start 2023 en om die reden gereserveerd in de BR Taakmutaties GF/overloop.
5. In de decembercirculaire 2022 zijn middelen toegevoegd in het kader van dekking van de kosten van gemeenten met overige onderdak voorzieningen (Bed, bad en brood). Besteding van deze middelen vindt in 2023 plaats en het budget wordt om die reden gereserveerd in de BR Inburgering, integratie en asiel.
6. In de septembercirculaire 2022 zijn middelen in het kader van Dichterbij dan je denkt. In de arbeidsmarktregio worden plannen ontwikkeld om de krappe arbeidsmarkt te benutten, deze middelen zijn dan ook wenselijk voor de arbeidsmarktregio Midden Gelderland. Op dit moment zijn de plannen nog in ontwikkelingsfase dus naar verwachting zullen deze middelen in 2023 besteed worden. Conform afspraak worden deze middelen gedoteerd aan de BR Taakmutaties GF/overloop, zodat Arnhem en de regiogemeenten hieruit in 2023 de kosten kunnen dekken.
7. In de decembercirculaire 2022 zijn middelen toegevoegd in het kader van het versterken van de sociale basis. Dit bevordert de vitaliteit en gezondheid van ouderen, waardoor zij beter, langer en meer kunnen participeren in de samenleving. Ter dekking van de kosten in 2023 worden deze middelen gedoteerd aan de BR Taakmutaties GF/Overloop.
8. In de decembercirculaire 2022 zijn middelen toegevoegd ter dekking van de meerkosten in het sociaal domein voor de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne. De kosten worden in 2023 gemaakt en om die reden worden de middelen gedoteerd aan de BR Taakmutaties GF/Overloop.
9. In de decembercirculaire 2022 zijn middelen toegevoegd ter dekking voor de kosten van het verstrekken van de energietoeslag. De kosten worden in 2023 gemaakt en om die reden worden de middelen gedoteerd aan de BR Energiearmoedefonds.
10. In de decembercirculaire 2022 zijn middelen toegevoegd ter dekking voor de kosten van het verstrekken van extra bijzondere bijstand in het kader van de gestegen energiekosten. De kosten worden in 2023 gemaakt en om die reden worden de middelen gedoteerd aan de BR Energiearmoedefonds.
11. In de decembercirculaire 2022 zijn middelen opgenomen in het kader van Breed Offensief. Dit wetsontwerp Breed offensief beoogt processen te stroomlijnen en te harmoniseren om meer mensen met een arbeidsbeperking aan het werk te krijgen. Ter dekking van de kosten in 2023 worden deze middelen gedoteerd aan de BR Taakmutaties GF/Overloop.
12. In de decembercirculaire 2022 worden aan gemeenten middelen toegekend voor dekking van de extra uitvoeringskosten voor de relatief hoge instroom in het Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz), als gevolg van het stopzetten van de Tozo (Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandige Ondernemers) en de vereenvoudiging van het Bbz. Ter dekking van de kosten in 2023 worden deze middelen gedoteerd aan de BR Taakmutaties GF/Overloop.
13. In de decembercirculaire 2022 zijn middelen ontvangen in het kader van de toegankelijkheid van verkiezingen. Iedere kiesgerechtigde in Nederland dient met in achtneming van de waarborging voor verkiezingen, zo zelfstandig mogelijk een stem te kunnen uitbrengen. Ter dekking van de kosten in 2023 worden deze middelen gedoteerd aan de BR Taakmutaties GF/Overloop.
14. In de septembercirculaire 2022 zijn middelen ontvangen voor de kosten van maatschappelijke begeleiding. Besteding van deze middelen vindt plaats in 2023, om die reden vindt de dotatie aan de BR Inburgering, integratie en asiel plaats.
15. In de septembercirculaire 2022 zijn middelen ontvangen in het kader van de kosten voor verlengde pleegzorg van alleenstaande minderjarige vluchtelingen. Besteding van de middelen vindt in 2023 plaats en om die reden wordt dit budget gereserveerd in de BR Inburgering, integratie en asiel.
16. In de septembercirculaire 2022 zijn middelen ontvangen voor integratie. Als gevolg van een hogere instroom van inburgeraars is afgesproken het budget voor de inburgering op te hogen. Hiermee worden gemeenten in

staat gesteld alle inburgeraars passende ondersteuning te bieden. Ter dekking van de kosten in 2023 worden deze middelen gedoteerd aan de BR Inburgering, integratie en asiel.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

BVO De Connectie
DataLand
Economic Board regio Arnhem-Nijmegen
Euregio Rijn-Waal
GR Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen
NV Bank Nederlandse Gemeenten
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Regionale en andere bovenlokale lichamen

- Economic Board;
- Euregio Rijn-Waal;
- Croydon en Gera (partnersteden).

Publieke dienstverlening

- Werkgroep Tegengaan Identiteitsfraude (WTI);
- Landelijke Aanpak Adreskwaliteit (LAA);
- Samenwerking met Vreemdelingenketen in de BRP-straat Zevenaar.

Ook werken we samen met verschillende subsidiepartners. Deze zijn in dit programma in de digitale begroting (https://financien.arnhem.nl) terug te vinden. Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies.

Beleidskaders

- Evaluatie van de Rekenkamer Arnhem 2015;
- Nota Arnhem, stad op de kaart in internationaal perspectief/Beleidskader voor internationaal beleid tot 2020;
- MIRT Agenda stedelijk netwerk Arnhem Nijmegen;
- Discussienotitie Regionale Samenwerking samen steviger en sterker;
- Contourennotitie regio Arnhem-Nijmegen via raadsbrief d.d.21-01-2020;
- Visie Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen (2020);
- Regionale agenda Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen (2020);
- Gemeenschappelijke regeling regio Arnhem-Nijmegen (2020);
- Wijzigingsbesluit Gemeenschappelijke regeling Arnhem-Nijmegen (2021);
- Bedrijfsplan versterkte regio (2020);
- Beleid internationale betrekkingen (2021).

Veiligheid

Veiligheid is de grond onder onze voeten en een basiswaarde om je te kunnen ontwikkelen. Iedereen moet in Arnhem prettig kunnen leven, wonen en werken en zich daarbij veilig kunnen voelen. Waar misdaad niet loont en criminaliteit en ondermijning geen kans maken. Arnhemmers moeten zich veilig voelen in hun wijk en buurt. Dit draagt bij aan sociale betrokkenheid en verheft de wijk. We zetten dus volop in op het aanpakken van criminaliteit als diefstal en overvallen. Ook in de digitale wereld neemt de criminaliteit toe: hacken, phishing, identiteitsfraude. Er ligt in Arnhem een forse opgave, want we scoren als het gaat om veiligheid simpelweg niet goed genoeg.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Ambities	Doelen	Inspanningen

Arnhem: een veilige stad!

Criminaliteit maakt geen kans

De ambitie om het aantal delicten terug te brengen tot een niveau dat hoort bij steden met een omvang van 100.000 - 300.000 inwoners wordt nog niet gehaald. 2022 lijkt een bestendiging te laten zien van de eerder genoemde daling in absolute zin: rond de 65 misdrijven per 1000 inwoners in plaats van het eerdere getal van 73. Hiermee staat het cijfer van Arnhem niet langer dichterbij een gemeente van 300.000+ dan bij een gemeente van 100.00 - 300.000 inwoners, maar staat er precies tussenin. Het is te vroeg om te spreken van een trend. Daarbij geldt dat het cijfer nog altijd fors hoger is dan het gemiddelde van een stad met de omvang van Arnhem. (Let op: op moment van schrijven was het aantal misdrijven in Arnhem tot aan november 2022 bekend, en was het gemiddelde voor 100.000 - 300.000 en 300.000+ gemeenten tot aan september 2022.)
Het terugdringen van de criminaliteit is ook in 2022 prioriteit geweest, waarbij we met de veiligheidspartners nauw samenwerken, in de driehoek en daarbuiten. Het gebrek aan zittingscapaciteit bij de rechtbank Gelderland is hierbij een aandachtspunt.

Omvang criminaliteit in verhouding tot centrumstad van 100.000+

De prioritering van high impact crimes is gehandhaafd. Overlast van personen met verward gedrag en jeugdoverlast vragen veel van de inzet. De beperkte handhavingscapaciteit is knelpunt gebleven, hoewel de versterking van de capaciteit de komende jaren goede vooruitzichten geeft. De camera's in de Steenstraat en de Hommelseweg en Hommelstraat zijn geplaatst en zullen naar verwachting bijdragen aan een veiliger openbare ruimte.

Misdaad mag niet lonen

Er zijn in 2022 4 vergunningen ingetrokken of geweigerd op grond van de Wet Bibob. In 36 gevallen is aanvullend onderzoek verricht door het Bibob-team. Tevens zijn 105 ondernemers gescreend in het kader van de horeca- en exploitatievergunningen. Er zijn 110 Bibob-onderzoeken uitgevoerd inzake horeca, vastgoedtransacties, omgevingsvergunningen en exploitatievergunningen. De acties uit het meerjarenplan voor de aanpak van ondermijning worden uitgevoerd. Door data-analyse wordt slimmer gebruik gemaakt van de beschikbare data en kan beter worden geprioriteerd. De voorbereiding voor een digitaal informatieknooppunt zijn onverminderd voortgezet. Er zijn op honderden locaties controles uitgevoerd. Eind 2022 heeft het ministerie van Justitie en Veiligheid voor de periode 2022-2025 € 1 miljoen per jaar beschikbaar gesteld voor het plan van aanpak inzake Preventie met Gezag (voortzetting van het Breed Offensief Tegen Georganiseerde Ondermijnende Criminaliteit). Dit bedrag is lager dan wat we hebben verzocht, hetgeen leidt tot een herprioritering van de activiteiten. Vooralsnog schatten we in dat de uitvoering van onze opgave in het algemeen op koers blijft. Het plan van aanpak mensenhandel is in 2022 afgerond en begin 2023 verzonden aan de raad. Het (landelijke) experiment gesloten coffeeshopketen, waaraan Arnhem deelneemt, bevindt zich helaas nog steeds in de opstartfase. Ons lokale beleid richt zich onverminderd op handhaving.

Online criminaliteit voorkomen

In 2022 zijn inspanningen geleverd met het Youth Cyber Team, dat bestaat uit 20 jongeren uit Presikhaaf en Malburgen die door training bewust bekwaam zijn gemaakt op de thema's sextorting, sexting, online normen en waarden, geweld online & exposen, fake news en easy money. Deze rolmodellen uit de wijk dragen hun kennis en kunde over aan andere jongeren, professionals en leraren in de wijk. Door de campagne joinhackshield zijn kinderen in de leeftijd van 8 tot 12 jaar door een game bewust gemaakt van de gevaren van digitale criminaliteit op het internet. Vanwege rapportages over de groei van online criminaliteit en overlast in Arnhem willen wij in 2023 de ambitie en inspanningen op het gebied van online criminaliteit een impuls geven.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal overvallen	**1,0**	**0,9**	**0,7**	**0,5**	**0,4**
Eenheid: Overvallen per 10.000 inwoners					
Bron: Waarstaatjegemeente					
Misdrijven per 10.000 inwoners	**674,6**	**731,7**	**693,3**	**649,9**	**654,4**
Eenheid: Aantal per 10.000 inwoners					
Bron: Waarstaatjegemeente					
Aantal straatroof	**1,8**	**3,0**	**2,5**	**1,8**	**1,6**
Eenheid: Straatroof per 10.000 inwoners					
Bron: Waarstaatjegemeente					
Drugsdelicten	**10,8**	**15,5**	**15,0**	**14,8**	**15,9**
Eenheid: Aantal drugsdelicten per 10.000 inwoners					
Bron: Waarstaatjegemeente					
Politieregistraties overlast jeugd	**31,1**	**42,8**	**100,7**	**99,1**	**56,7**
Eenheid: Politieregistraties overlast jeugd per 10.000 inwoners					
Bron: Waarstaatjegemeente					
Verwijzingen Halt	**11,0**	**10,0**	**13,0**	**8,0**	
Eenheid: Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar					
Bron: Waarstaatjegemeente					
Politieregistraties overlast door verwarde personen	**89,4**	**102,2**	**111,9**	**138,1**	**132,3**
Eenheid: Politieregistraties overlast door verwarde personen per 10.000 inwoners					
Bron: Waarstaatjegemeente					

Crisisbeheersing op orde

Er is in 2022 onverminderd aandacht geweest voor het voorkomen van rampen en calamiteiten. Bij activiteiten en stedelijke ontwikkelingen is veiligheid onderdeel van de planvorming en uitvoering. De crisisorganisatie staat paraat. Deze heeft goed werk verricht bij de opvang van Oekraïense vluchtelingen in Arnhem. De gemeenteraad heeft incidenteel extra middelen beschikbaar gesteld om de druk op de beperkte capaciteit die de gemeente heeft ter coördinatie van een goed en ordelijk verloop van evenementen, demonstraties en manifestaties op te vangen. Deze druk komt vanwege de toename van het aantal demonstraties en het hogere risico op geweld daarbij.

Ten aanzien van het betaald voetbal zijn in het afgelopen jaar de nodige veiligheidsmaatregelen getroffen ter voorkoming van ongeregeldheden in Arnhem, die extra middelen hebben gevraagd. Er is een gerichte aanpak ingezet op de harde kern supporters, die zich misdroegen rond de wedstrijden van Vitesse. Dit heeft geleid tot een daadwerkelijke vermindering van het aantal incidenten.

Beschermd tegen calamiteiten en rampen

De voorbereiding op de Omgevingswet op basis van de Visie Veilige en Gezonde Leefomgeving, die wij onder leiding van de VGGM met andere partners uitvoeren, zijn onverminderd voortgezet. Dit betreft het opstellen van omgevingsvisies en -plannen. Het programma Veilige en Gezonde Leefomgeving, gericht op het verbeteren van de samenwerking tussen brandweer, GGD en GHOR ten behoeve van de integrale advisering ten aanzien van omgevingsvisies, -plannen en ruimtelijke initiatieven is beëindigd en de advisering wordt voortgezet in de lijn.

Veiligheid voor de wijk en als persoon

In de wijkveiligheidsoverleggen worden de problemen in de Arnhemse wijken geïnventariseerd en wordt een aanpak vormgegeven. Eind 2022 is nieuwe capaciteit geworven, die wordt ingezet om de aanpak te versterken. De personen met verward gedrag en de jeugdoverlast blijven veel aandacht vragen. Inmiddels is duidelijk dat het ministerie van Justitie en Veiligheid voor de periode 2022-2025 zo'n € 1,6 miljoen per jaar beschikbaar heeft gesteld voor het plan van aanpak inzake Preventie met Gezag (voortzetting van het Breed Offensief Tegen Georganiseerde Ondermijnende Criminaliteit). Hiermee kan het volledige programma worden uitgevoerd.

Steun bij aanpak woonoverlast

In 2022 is aan 318 van de 339 meldingen inzake woonoverlast opvolging gegeven. Er staan nog 21 zaken open. Er zijn geen gedragsaanwijzingen opgelegd. Wel is 7 keer een eerste kennisgeving afgegeven, hetgeen betekent dat overlastgevers per brief worden gewaarschuwd. Nog steeds zet het grote aantal gevallen de schaarse capaciteit van de gemeente onder druk en vraagt met name het opbouwen van een dossier om te kunnen komen tot een gedragsaanwijzing om meer capaciteit dan nu voorhanden is. De door de raad bekrachtigde versterking voor de aanpak van woonoverlast voor de komende jaren is cruciaal om in 2023 te kunnen doen wat nodig is.

Veiligheid als basis voor persoonlijke ontwikkeling

Het meldpunt voor seksuele intimidatie heeft in 2022 24 meldingen binnen gekregen van seksuele intimidatie. We hebben voorlichting gegeven over seksuele intimidatie op een aantal scholen van het voortgezet onderwijs in Arnhem. Dankzij de versterking die de raad heeft zeker gesteld voor de komende jaren zal dit worden verbreed naar een uitgebreider voorlichtingsprogramma, zodat een brede range van Arnhemse jeugd door gerichte voorlichting weerbaar gemaakt wordt tegen seksuele intimidatie. Tevens zijn in 2022 regelmatig gastlessen georganiseerd op scholen, is een training ontwikkeld voor professionals om hen meer inzicht te geven in de problematiek en hen handelingsperspectief te bieden en is poster- en campagnemateriaal gemaakt. Ook hebben we samen met Moviera, Vizier en politie straatacties uitgevoerd, waarbij omstanders leren te zien wat seksuele intimidatie is en hoe ze kunnen helpen.
De aanpak van radicalisering in Arnhem is onverminderd voortgezet. Met name de groei van anti-democratische c.q. anti-institutionele radicalisering vraagt om nieuwe prioriteiten, nieuwe expertise, partners en aanpak. In 2022 hadden we 24 casussen van radicalisering van personen die in Arnhem en omringende gemeenten wonen.
In 2022 zijn 38 tijdelijke huisverboden uitgevaardigd, om geweld in een afhankelijkheidsrelatie tegen te kunnen gaan. In 9 gevallen is na een risico-inventarisatie besloten om geen huisverbod op te leggen.
Jeugdcriminaliteit is een prioriteit gebleven in de lokale driehoek. In het Veiligheidshuis is onverminderd gewerkt aan de persoonsgerichte aanpak van onder meer risicojeugd met crimineel gedrag en plegers van High Impact Crime-delicten. Het gaat om 46 casussen in 2022. Beleidsmatig hebben we gewerkt aan het nauwer op elkaar aansluiten van organisaties uit de zorg en de veiligheid.

Iedere wijk heeft evenveel recht op veiligheid

In de tien wijkveiligheidsoverleggen worden met de wijkprofessionals de leefbaarheids- en veiligheidsproblemen in de Arnhemse wijken geïnventariseerd en wordt een aanpak vormgegeven. Door het aantrekken van nieuwe capaciteit voor wijkveiligheid eind 2022 kan de aanpak worden versterkt. Zo is een projectleider aangesteld voor een persoonsgerichte aanpak. De wijkpost Veilig Malburgen in winkelcentrum Drieslag heeft ervoor gezorgd dat de veiligheidsprofessionals aanspreekbaar zijn en zichtbaar werken aan de veiligheid van de omgeving. De radar/sonar-methodiek geeft een actueel geografisch beeld van de voornaamste vormen van overlast in de wijken, waardoor gerichte interventies mogelijk worden gemaakt. Voor de wijken in Arnhem-Oost heeft het ministerie van Justitie en Veiligheid eind 2022 voor de periode 2022-2025 zo'n € 1,6 miljoen per jaar ter beschikking gesteld in het kader van de aanpak Preventie met Gezag (een voortzetting van het Breed Offensief Tegen Georganiseerde Criminaliteit). Dit rijksgeld kan samen met onze eigen financiering van € 750.000 per jaar per direct ten goede komen aan de aanpak van de leefbaarheid en veiligheid in Arnhem-Oost. Het door de raad gevraagde brede actieplan voor het tegengaan van overlast zal begin 2023 met de raad worden gedeeld. Hetzelfde geldt voor de evaluatie van het project Steenstraat. Ten aanzien van de wijkveiligheid is de beperkte handhavingscapaciteit waarover we de beschikking hebben nog steeds een aandachtspunt, hoewel de door de raad bekrachtigde versterkingen voor de komende jaren alsmede de aangenomen motie van de raad inzake het garanderen van een zeker niveau van straatcapaciteit goede vooruitzichten scheppen.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
% Onveiligheidsgevoel algemeen		**37**		**36**	
Eenheid: Percentage					
Bron: Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)					
% Onveiligheidsgevoel in de buurt		**29**		**28**	
Eenheid: Percentage					
Bron: Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)					
Tijdelijk huisverbod	**28**	**27**	**28**	**22**	
Eenheid: Aantal huisverboden op jaarbasis					
Bron: Gemeente Arnhem					

BBV-indicatoren (niet gekoppeld aan een doel)

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Diefstal uit woning	**2,5**	**2,9**	**2,2**	**1,8**	**1,7**
Eenheid: Aantal diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners					
Bron: CBS					
Winkeldiefstal	**4,7**	**5,7**	**4,8**	**4,4**	**5,0**
Eenheid: Aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners					
Bron: CBS					
Geweldsmisdrijven	**8,2**	**7,6**	**7,1**	**6,6**	**6,7**
Eenheid: Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling).					
Bron: CBS					
Vernieling	**5,7**	**6,8**	**7,4**	**6,6**	**6,3**
Eenheid: Aantal vernielingen en beschadigingen per 1.000 inwoners					
Bron: CBS					
Jongeren met een delict voor de rechter	**0,8**	**0,7**	**0,6**		
Eenheid: Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen					
Bron: CBS					

Afhandeling amendementen en moties Begroting 2022

Niet van toepassing.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	20.254	19.380	22.619	22.864	-245
Baten	4.368	2.494	4.817	5.142	325
Saldo lasten en baten	***-15.886***	***-16.886***	***-17.802***	***-17.722***	***80***
Toevoegingen aan reserves	151	71	753	805	-52
Onttrekkingen aan reserves	706	343	1.086	1.086	0
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***554***	***272***	***333***	***281***	***-52***
Gerealiseerd resultaat	**-15.332**	**-16.613**	**-17.469**	**-17.441**	**28**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten	-231	N			
Openbare orde en veiligheid	-231	N	Openbare orde en veiligheid	I	AR
Baten	206	V			
Openbare orde en veiligheid	338	V	Brandbestrijding en bevolkingszorg	I	AR
Openbare orde en veiligheid	-132	N	Vergunningen horeca en evementen	I	AR
Toevoegingen aan reserves	0				
Onttrekkingen aan reserves	0				

Openbare orde en veiligheid
Binnen Openbare orde en veiligheid is een nadeel op de lasten ontstaan van € 356.792. Dit nadeel wordt veroorzaakt door hogere uitgaven aan maatregelen en interventies uit hoofde van de aanpak 'breed offensief tegen ondermijnende criminaliteit'. Daarnaast zijn er uit hoofde van de coronapandemie in de eerste helft van 2022 nog kosten gemaakt die niet zijn begroot. Deze lasten zijn onder andere veroorzaakt doordat uitvoering is gegeven aan het coronabeleid op diverse terreinen, waaronder bijvoorbeeld handhaving & ondersteuning en inzet van stewards in het horecagebied.
Hier staan kleine voordelen op andere onderdelen tegenover waardoor het totale nadeel van veiligheid uitkomt op € 230.583.

Brandbestrijding en bevolkingszorg
Over het jaar 2021 is in 2022 een terugbetaling ontvangen van VGGM van in totaal € 338.484. Dit betreft enerzijds een voordelig resultaat van € 325.207 en anderzijds een voordeel van € 13.277 uit hoofde van de afrekening piketinzet. Dit voordelige resultaat wordt veroorzaakt door lagere vrijwilligerskosten met name door het opschorten van oefeningen door de coronapandemie, een voordeel op de lasten van Logistiek & Beheer onder andere door uitstel van investeringen en niet volledige vervanging van voertuigen en voordeel op de opleidingskosten door geannuleerde studies en cursussen wegens de coronapandemie.
.
Vergunningen horeca en evenementen
De coronamaatregelen in het eerste deel van 2022 hebben een nadelig effect gehad op de legesopbrengsten. Ten opzichte van de begrote situatie bedraagt de opbrengstderving € 132.000.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

- Politie;
- Brandweer;
- Openbaar Ministerie;
- Veiligheidshuis regio Arnhem;
- Veilig Thuis.

Ook werken we samen met verschillende subsidiepartners. Deze zijn in dit programma in de digitale begroting (https://financien.arnhem.nl) terug te vinden. Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies.

Beleidskaders

- Kadernota veiligheid 2018-2022;
- Meerjarenbeleidsplan politie 2019-2022;
- Uitvoeringsplan aanpak radicalisering Arnhem 2019;
- Een evaluatie van de Arnhemse radicaliseringsaanpak;
- APV wijziging bevoegdheid inzet mobiel cameratoezicht;
- Experiment gesloten coffeeshopketen;
- Regionaal beleidsplan Rampenbestrijding en Crisisbeheersing 2020-2023.

Bereikbaarheid

Een goede bereikbaarheid is en blijft belangrijk. Voor inwoners én voor bezoekers en voor alle vormen van vervoer: te voet, met de (deel)fiets, het openbaar vervoer, of met de (deel)auto. We zien echter ook dat mobiliteit tot leefbaarheidsproblemen leidt. We zetten dan ook vol in op duurzame mobiliteit om onze stad goed bereikbaar, maar ook leefbaar te maken.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Ambities	Doelen	Inspanningen

Arnhem is een dienstverlenende en herkenbare netwerkgemeente, die open staat voor maatschappelijke initiatieven in het publieke domein zowel vanuit de stad als vanuit de wijken

Vergroten van het aandeel fiets en (H)OV om de stad bereikbaar en leefbaar te houden

De koers van de afgelopen jaren is doorgezet. We blijven met name openbaar vervoer en fietsprojecten verkennen en voorbereiden. Steeds meer projecten gaan ook richting de uitvoeringsfase of zijn in uitvoering. Extra inzet op deze duurzame vervoerswijzen is ook noodzakelijk vanwege de verstedelijkingsopgave en de daarmee samenhangende noodzaak om de stad bereikbaar en leefbaar te houden. Naast de provincie wordt hierbij ook het Rijk steeds meer een partner. Mooi succes daarbij is de subsidie van het Rijk die wij, in het kader van de versnelling van woningbouw, voor onder andere voor fiets- en HOV-projecten hebben gekregen.

Uitvoeren van concrete fiets- en hoogwaardig openbaar vervoer projecten

Het gedeelte Hugo de Grootstraat is als onderdeel van de snelfietsroute Arnhem - Dieren aangelegd. De laatste Arnhemse delen van deze route zijn nu in voorbereiding en worden naar verwachting medio 2023 aangelegd. Ook zijn de projecten HOV-Westervoortsedijk, HOV IJssellaan, HOV Hollandweg-Metamorfoseallee, SFR Oude Zevenaarseweg en de veilige fietskruising Rijkerswoerdsestraat uitgevoerd. Projecten die steeds dichter bij de uitvoering komen zijn onder andere Bussenplein Kronenburg, de Renaissance van de Velperweg, snelfietsroute Arnhem – Wageningen, bushalte Rijnstraat, Trolley 2.0 naar Wageningen en Hub Rozet.

We hebben de bestemmingsreserve Bereikbaarheid ingezet voor de gemeentelijke bijdrage aan fietsprojecten en andere emissievrije verkeersprojecten (motie 20M248 voorrang voor fiets en ander emissievrijverkeer en de motie 21M21 budget voor accentnota fiets). Hierdoor hebben we extra projecten in voorbereiding genomen. Belangrijkste daarvan zijn het verbeterplan RijnWaalpad, fietsroute Grote Griet en de stadsfietsroute Arnhem Noord-Alteveer. Ook doen we, in overleg met beheer, investeringen om de klinkerverharding op belangrijke fietspaden te vervangen door asfalt, zoals aan de Utrechtseweg, de Velperweg en de Hollandweg.
We maken vorderingen met onze verkenningen naar de Rijnkruisingen. Dit doen we mede als onderdeel van de nieuw aan te leggen snelfietsroute VeluweWaalpad.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Aandeel fiets in modal spit	**26,0**	**21,0**	**25,0**	**25,0**	
Eenheid: Percentage t.o.v. totale mobiliteit voor ritten van alle Arnhemmers					
Bron: Odin (Onderweg in Nederland, CBS)					
Aandeel openbaar vervoer in modal split	**9,0**	**7,0**	**5,0**	**3,0**	
Eenheid: Percentage t.o.v. totale mobiliteit voor ritten van alle Arnhemmers					
Bron: Odin (Onderweg in Nederland, CBS)					

Ontwikkelen van een netwerk van overstaplocaties om een alternatieve, duurzame mogelijkheid te bieden om de stad te bereiken

We zetten in op een goede aansluiting van de verschillende vormen van mobiliteit (auto, trein, fiets). Hubs spelen bij deze overgang een belangrijke rol. Een (mobiliteits)hub kan het beste worden gedefinieerd als een fysieke plek waar verschillende vormen van vervoer en vervoersaanbod samenkomen.

Uitvoeren van de visie Arnhemse hubs

We hebben grote stappen gezet met het opstellen van een eigen visie op mobiliteitshubs. Dit beleidskader geeft een beschrijving van wat mobiliteitshubs zijn (en hoe ze daarin verschillen met transferia), de functie ervan in het mobiliteitssysteem en waar deze mobiliteitshubs in Arnhem een zinvolle plek hebben. Dit in samenhang met, en als onderdeel van, onze mobiliteitsvisie die in voorbereiding is.
Vooruitlopend op dit beleid (voor hubs en Mobiliteitsvisie Arnhem) hebben we subsidie van het Rijk gekregen voor de hublocaties Gelredome en Station Presikhaaf.
Daarnaast heeft de GMR in 2021 een strategische visie opgesteld 'Mobiliteitshubs in de GMR, naar een regionaal netwerk van hubs'. In 2022 zijn voor onder andere Nijmegen, Arnhem en Zevenaar, uitwerkingen van deze regionale hub-visie gemaakt. Deze uitwerking 'Verkenning regionale stadsrandhubs Arnhem' is in 2022 gemaakt voor de Arnhemse stadsrandhubs: Gelredome, Waterberg, IPKW en (later toegevoegd) Station Arnhem Zuid. De uitwerking is gemaakt in opdracht van de GMR, maar samen met Arnhem en de provincie Gelderland. De 'Verkenning regionale stadsrandhubs Arnhem' is op 23 november 2022 geaccordeerd door het Bestuurlijk Platform Verbonden Regio.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal mobiliteitshubs in voorbereiding	**0**	**0**	**2**	**2**	**4**
Eenheid: Aantal hubs in initiatieffase of verdere voorbereiding					
Bron: Gemeente Arnhem					
Aantal gerealiseerde mobiliteitshubs	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Eenheid: aantal hubs gerealiseerd					
Bron: Gemeente Arnhem					
Aantal gebruikers mobiliteitshubs	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Eenheid: Aantal gebruikers per jaar					
Bron: Gemeente Arnhem					

Arnhem is optimaal aangesloten op een robuust (inter)nationaal spoornetwerk

We zijn nog steeds via de regio Arnhem Nijmegen (Groene Metropoolregio) betrokken bij de Ontwikkelagenda Toekomstbeeld OV 2040. In deze ontwikkelagenda geeft het Rijk aan wat kansrijke spoorcorridors en verbindingen zijn op de langere termijn (2040).

Tijdens het bestuurlijk overleg MIRT van 10 november hebben we de volgende afspraken gemaakt met het Rijk (ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en Binnenlandse zaken) over de verstedelijkingsafspraken NOVEX gebied Spoorzone Arnhem Oost:

- het Rijk en de regio starten een MIRT-onderzoek 'inpassing vrije kruising in het NOVEX gebied Spoorzone Arnhem-Oost'.
- het Rijk en de regio spreken samen af het proces te starten om te komen tot een MIRT-onderzoek. In dit onderzoek wordt al uitgegaan van één keer per uur een ICE naar Frankfurt (is nu nog één keer per 2 uur). Over onder andere de snelheid op de corridor en een eventuele ICE via Arnhem/Duisburg naar Berlijn zal een definitief MIRT-onderzoek uitsluitsel moeten geven.

Lobbyen met betrekking tot het spoordossier

Ook het afgelopen jaar hebben we een lobby uitgevoerd (deels via de GMR) bij het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat (I&W) voor:

- Meer spoorcapaciteit (met name Utrecht - Arnhem - Duitsland).
- Het verbeteren van de huidige ICE naar Frankfurt en op termijn een mogelijke snelle ICE-verbinding naar Berlijn, via Arnhem/Duisburg (ook als duurzaam alternatief voor het vliegverkeer).
- Een oplossing voor de spoorknoop Arnhem Oost (een “vrije kruising” die de stedelijke ontwikkeling aan die kant van de stad niet in de weg zit (of zelfs faciliteert).
- En voeren we een lobby tegen een noordelijke aftakking van de Betuweroute via Arnhem (IJssellijn), Zutphen en/of Deventer naar Duitsland (Bad Bentheim).

Een deel van deze lobby heeft tot hiervoor genoemde afspraken in het bestuurlijk overleg (BO) MIRT geleid.

Arnhem heeft een goede autobereikbaarheid met minder doorgaand verkeer over de centrumring

We werken er aan dat het verkeer dat in Arnhem moet zijn, goed kan doorstromen en dat we van het verkeer dat hier niet moet zijn zo weinig mogelijk last hebben.

Uitvoeren automaatregelenpakket

We onderzoeken welke (dynamisch verkeersmanagement-) maatregelen er mogelijk zijn om Arnhem minder interessant te maken voor het doorgaand verkeer. Dit is een lastige opgave, aangezien we het bestemmingsverkeer niet willen raken met de maatregelen om doorgaand verkeer te beperken. Dit vertraagt de voortgang. Echt principiële keuzes kunnen ook pas worden gemaakt op basis van het duurzaam mobiliteitsplan waar we nu aan werken.

Het parkeerbeleid van de gemeente draagt bij aan een duurzame verstedelijkingsopgave en borgt tegelijkertijd het economische vestigings- en winkelklimaat

De inzet van het parkeerbeleid van de gemeente wordt naast de verkeerskundige belangen in samenhang met de overige grote ambities van de stad beschouwd.

Opstellen en uitwerken parkeervisie

In de Begroting 2023 zijn een aantal duidelijke parkeerambities neergelegd voor de stad. Deze ambities vormen de basis voor nieuw parkeerbeleid. Omdat deze ambities zoveel richting geven is er niet eerst een aparte parkeervisie nodig, maar gaan we direct aan parkeerbeleid werken. Dat beleid ontwikkelen we in nauwe samenhang met en volgend op het duurzame mobiliteitsplan.

Verbeteren verkeersveiligheid

We zetten in om het verkeerveiligheidsgevoel op de weg en in het openbaar vervoer te verhogen.

Uitvoeren projecten verkeersveiligheid

We zijn onze top 10 verkeersonveilige knelpunten aan het analyseren om te bezien of daar verbetermogelijkheden zijn. Parallel daaraan werken we aan het verbeteren van de verkeersveiligheid op locaties die vorig jaar of recentelijk in beeld zijn gekomen. Voorbeelden daarvan zijn de oversteek bij basisschool Confetti in Schuytgraaf en de kruising RijnWaalpad - Rijkerswoerdsestraat. Via de provincie en het Rijk hebben we subsidie gekregen om verschillende verkeersveiligheidsknelpunten aan te pakken, namelijk: de oversteek bij basisschool Confetti in Schuytgraaf. de Groningensingel en de Van Muijlwijkstraat. Deze projecten zijn momenteel in voorbereiding.
Daarnaast werken we structureel met basisscholen aan de aanleg van schoolzones en het verbeteren van de verkeerseducatie.

Effectindicator		2018	2019	2020	2021	2022
Aantal verkeersongevallen		**1.172**	**1.120**	**811**	**893**	
Eenheid:	Aantal verkeersongevallen in de gemeente Arnhem					
Bron:	Bestand geregistreerde ongevallen in Nederland					
Aantal aangepakte knelpunten		**1**	**2**	**1**	**4**	**2**
Eenheid:	Aantal knelpunten uit de top verkeersonveilige locaties dat wordt aangepast					
Bron:	Gemeente Arnhem					

Beter en schoner taxivervoer

Tijdens de voorbereiding om tot implementatie van de taxiverordening te komen hebben wij samen met de Stichting Keurmerk Taxi Arnhem (SKTA) geconstateerd dat implementatie van de taxiverordening momenteel niet realistisch is. Dor beperkingen in de infrastructuur zijn wij niet in staat om, met name rondom de Korenmarkt en het Gelredome, een situatie te creëren die een implementatie van de taxiverordening mogelijk maakt die draagvlak heeft en handhaafbaar is. We hebben daarom samen met SKTA geconcludeerd dat we moeten wachten op landelijke regelgeving waar alle taxi's (zowel opstapmarkt als belmarkt) onder vallen. Wij wachten daarom de landelijke ontwikkelingen vanuit het Rijk af, die het mogelijk moeten gaan maken om regels op te stellen voor de volledige taxibranche. Zodra deze regelgeving op orde is gaan wij weer verder met de implementatie van de taxiverordening. Wij blijven met SKTA in contact. Enerzijds om via hen in contact te blijven met de chauffeurs, anderzijds om in gesprek te blijven over zaken die we wel kunnen verbeteren. Eén van de onderwerpen daarbij zal de verduurzaming van de taxi's zijn. Verder blijven wij ons inzetten om te controleren dat de Arnhemse taxi's zich houden aan de regels van de Wegenverkeerswet. Onze taxi's blijven immers een belangrijk visitekaartje voor onze gastvrije stad.

Maatregelen uitvoeren uit taxiverordening

Zie de toelichting hierboven bij 'Beter en schoner taxivervoer'.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal kwaliteitstaxi's	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Eenheid: Aantal taxi's

Bron: Aantal vergunningen

Afhandeling amendementen en moties Begroting 2022

Stimuleer het OV (21M228)

Het college informeert jaarlijks de gemeenteraad over het openbaar vervoer door toezending van het vervoerplan voor het volgende jaar. Het vervoerplan van 2023 zal na het zomerreces aan de raad toegestuurd worden met een raadsbrief. Daarnaast heeft het college in haar akkoord opgenomen om voor Gelrepashouders een OV-rit van 1 euro te maken. Het college is nu bezig met de operationele uitwerking ervan. Het college is aanvullend bezig om door middel van diverse infrastructuurprojecten de doorstroming van het OV en de bereikbaarheid met het OV van de stad te verbeteren. Dit kan goed door rijbanen om te zetten in busstroken.
Via de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen heeft het college haar zorgen geuit over de provinciale financiering van het OV door Provinciale Staten.

Vervoersarmoede onderzoeken in Arnhem (21M251)

Het beantwoorden van de motie ‘vervoersarmoede onderzoeken in Arnhem’ is complex, doordat het over zeer gedifferentieerde en gevarieerde informatie over de Arnhemse huishoudens gaat. Er is geïnventariseerd waar en hoe deze informatie kan worden achterhaald en samengevoegd. Hierna kan worden begonnen met het daadwerkelijk achterhalen en bundelen van deze informatie.
We gaan concreet aan de slag met de aanpak van vervoerarmoede. We gaan inwoners met een laag inkomen een zeer voordelig jaarabonnement (busvoordeelabonnement) aan te bieden. Dit abonnement biedt bijna-gratis openbaar vervoer binnen de gemeentegrenzen op werkdagen vanaf 09.00 uur en in het weekend en op feestdagen de gehele dag.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	20.751	22.911	23.731	21.574	2.157
Baten	6.339	7.663	7.725	7.263	-463
Saldo lasten en baten	***-14.412***	***-15.248***	***-16.006***	***-14.311***	***1.694***
Toevoegingen aan reserves	7.423	6.837	7.936	8.936	-1.001
Onttrekkingen aan reserves	7.711	8.106	8.935	8.121	-814
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***287***	***1.269***	***999***	***-816***	***-1.815***
Gerealiseerd resultaat	**-14.124**	**-13.979**	**-15.007**	**-15.127**	**-120**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten	2.012	V			
Mobiliteit	676	V	Parkeerexploitatie - onderhoud parkeergarages en overige beheerkosten	I	BR
Mobiliteit	457	V	Onderhoud panden mobiliteit (excl. parkeergarages)	I	AR
Mobiliteit	350	V	Project Gebiedsexploitatie Kronenburg	I	BR
Mobiliteit	348	V	Voorbereidingskosten projecten mobiliteit	I	BR
Mobiliteit	294	V	Programma Buiten Gewoon Beter	I	BR
Mobiliteit	-113	N	Transferhal openbaar vervoer	S	AR

Baten	-553	N			
Mobiliteit	-553	N	Parkeerexploitatie - opbrengsten	I	BR
Toevoegingen aan reserves	-881	N			
Mobiliteit	-140	N	Transferhal openbaar vervoer	I	BR
Mobiliteit	-191	N	Parkeerexploitatie, jaarresultaat	I	BR
Mobiliteit	-550	N	Programma Groot Onderhoud Openbare Ruimte incl. project Gebiedsexploitatie Kronenburg	I	BR
Onttrekkingen aan reserves	-840	N			
Mobiliteit	-294	N	Programma Buiten Gewoon Beter	I	BR
Mobiliteit	-168	N	Openbaar Vervoer Arnhem	I	BR
Mobiliteit	-182	N	Bereikbaarheid binnenstad	I	BR
Mobiliteit	-196	N	Verkeer	I	BR

Parkeerexploitatie - beheerkosten inclusief onderhoud parkeergarages
Het onderhoud op de parkeergarages valt € 0,4 miljoen lager uit dan is begroot. Dit komt enerzijds doordat er minder storingen zijn geweest en anderzijds door terughoudend beleid in het planmatig onderhoud voor de parkeergarage Rozet met het oog op de toekomstige mogelijke grote renovatie van deze garage.
Daarnaast is een voordeel gerealiseerd op de algemene beheerkosten (€ 0,3 miljoen). Onderzocht wordt in hoeverre hier sprake is van een structurele kostenverlaging.
Het totale voordeel wordt verrekend met de bestemmingsreserve Bereikbaarheidsfonds.

Onderhoud panden mobiliteit (exclusief parkeergarages)
Op een aantal panden in gebruik voor mobiliteit is € 0,5 miljoen minder uitgegeven aan onderhoud. Hiervoor zijn de volgende verklaringen aan te voeren: minder storingsonderhoud, niet op de markt kunnen zetten van opdrachten en in één geval een terughoudend beleid om planmatig onderhoud uit te voeren in afwachting van een grootschalige renovatie van het betreffende pand. Van het totale voordeel wordt € 140.000 verrekend met de bestemmingsreserve onderhoud Transferhal openbaar vervoer.

Project Gebiedsexploitatie Kronenburg
Binnen de Begroting 2022 zijn middelen gereserveerd om een deel van de sterke prijsstijging van het binnenkort op te starten project Kronenburg op te kunnen vangen. Vanuit het programma Mobiliteit gaat het om een bedrag van € 0,3 miljoen. Vanuit het programma Wonen en leefomgeving wordt nog eens € 1,1 miljoen bijgedragen. In totaal wordt € 1,4 miljoen gereserveerd (conform Raadsbesluit 15 februari 2023). De middelen zijn in afwachting van de start van het project Kronenburg toegevoegd aan de bestemmingsreserve 'Groot onderhoud Openbare Ruimte'.

Voorbereidingskosten projecten mobiliteit
Er is een onderbesteding ontstaan op het budget doordat de voorbereiding van enkele projecten is vertraagd. Het gaat dan met name om de projecten Snelfietsroute (SFR) Schuytgraaf en SFR Arnhem Noord. Daarnaast is het project SFR Arnhem Huissen in eerste instantie vanuit de regio opgepakt. Verwachting is wel dat deze projecten in 2023 alsnog in voorbereiding gaan (bij ons) en deze budgetten dan alsnog nodig zijn.

Programma Buiten Gewoon Beter
Een deel van de jaarprogramma Buiten Gewoon Beter is niet gerealiseerd (€ 0,3 miljoen). Door toevoeging aan de bestemmingsreserve 'Buiten Gewoon Beter' worden deze middelen gereserveerd voor de uitvoering in 2023.

Transferhal openbaar vervoer
De VVE-bijdrage aan NS Stations bv voor het gezamenlijk beheer van dit pand, valt € 113.000 hoger uit dan begroot. Dit komt hoofdzakelijk door hogere kosten voor gezamenlijke schoonmaak en energie.

Parkeerexploitatie - opbrengsten
De coronamaatregelen in de maanden januari en februari 2022 hebben een nadelig effect gehad op de ontvangen parkeergelden. Ten opzichte van de normale situatie bedraagt de berekende opbrengstderving € 0,5 miljoen.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

GR Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

- Provincie Gelderland;
- Rijkswaterstaat;
- Regio Arnhem-Nijmegen;
- Wijkplatforms en wijkteams;
- Gecontracteerde partijen.

Ook werken we samen met verschillende subsidiepartners. Deze zijn in dit programma in de digitale begroting (https://financien.arnhem.nl) terug te vinden. Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies.

Beleidskaders

- Accentnota Fiets, fietsambitie Arnhem 2019-2024 (januari 2020);
- Toekomstbeeld stedelijk OV Arnhem en Nijmegen;
- De Arnhemse Binnenstad 2015;
- Visie "Ruimte voor beleving in de Arnhemse binnenstad";
- Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV)-Actieplan.

Economie

Arnhem is een stad met energie! Een stad met innovatieve en creatieve ondernemers, een krachtig MKB, toekomstig talent dat opgeleid wordt en ondernemende inwoners. Daarbij is Arnhem een stad met een goed woon-werkklimaat door haar groene landschappelijke ligging, aantrekkelijke binnenstad en korte verbindingen met de regio en de rest van het land. Dit draagt bij aan een sterk en duurzaam economisch klimaat. Een duurzame economie die we verder willen uitbouwen en versterken.

Het afgelopen jaar heeft de Arnhemse economie te maken gehad met de effecten van de coronacrisis en de energiecrisis, maar hebben er ook vernieuwende, creatieve en duurzame ontwikkelingen plaats gevonden die de economie versterken. Op de crises is ingespeeld door de gerichte dienstverlening aan ondernemers van het jaar ervoor te continueren. In het kader van de energiecrisis is daarnaast een noodfonds opgericht en zijn ondernemers direct geholpen in het nemen van energiemaatregelen en verduurzamen van hun onderneming. Dit laatste sluit ook aan op de ontwikkelingen die in het energiecluster plaats vinden, waar ondernemers, kennisinstellingen en overheid samen werken aan de energietransitie. Verder is onder andere met De Arnhemse aanpak van krapte op de arbeidsmarkt, het masterplan Airborne Region, green deals op de bedrijventerreinen en de start van de transitiemanager binnenstad, een stevige impuls gegeven aan de duurzame economie van Arnhem.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Ambities	Doelen	Inspanningen

Vol energie zetten wij in op een aantrekkelijk woon-, werk- en leefklimaat om maximale werkgelegenheid in Arnhem en de regio te creëren, waarbij iedereen zijn talenten benut

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal banen	**855,5**	**857,7**	**846,7**	**853,1**	
Eenheid: Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-74 jaar.					
Bron: CBS Bevolkingsstatistiek / LISA-bewerking ABF Research (BBV-indicator)					
Aantal vestigingen	**141,6**	**145,8**	**154,3**	**159,8**	
Eenheid: Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar					
Bron: CBS Bevolkingsstatistiek / LISA-bewerking ABF Research (BBV-indicator)					

Krachtiger ondernemersklimaat

Door middelen van het creëren van energieke coalities (samenwerking van onderwijs-overheid-ondernemers) dragen we bij aan het versterken van het ondernemersklimaat. Ondernemerschap en ondernemers zijn van belangrijke waarde voor onze stad. Zij zorgen voor werkgelegenheid en innovatie. Onze accountmanagers hebben daarbij een proactieve rol voor bestaande en nieuwe bedrijven in de stad, door het actief participeren bij ondernemersnetwerken, bezoeken van evenementen en bedrijfsbezoeken.

Afgelopen jaar is de ondernemersdienstverlening, op basis van opgehaalde wensen en behoeften van ondernemers en ondernemersnetwerken, verder geprofessionaliseerd. In 2023 zal dit verder ontwikkeld en geïmplementeerd worden in concrete ambities en doelstellingen.

Professionalisering dienstverlening aan ondernemers en optimale informatievoorziening

De ondernemersdienstverlening van de gemeente werkt integraal en vanuit een één-loket gedachte, waarbij de ondernemer ervaart dat vraagstukken efficiënt worden opgepakt en de informatievoorziening van de gemeente aansluit op de behoeftes. Dit betekent onder andere dat de ondernemersdesk verder geoptimaliseerd is in samenwerking met de Klantenservice, dat het Multi Disciplinaire Team (met gemeentebrede vertegenwoordiging) complexe vraagstukken van ondernemers heeft opgepakt en dat de bestaande informatievoorziening naar ondernemers verder is uitgebouwd.
Op basis van gesprekken met ondernemers en ondernemersnetwerken zijn de wensen en behoeften van ondernemers op het gebied van gemeentelijke dienstverlening opgehaald. Deze input is meegenomen in de visie op ondernemersdienstverlening en wordt komend jaar vertaalt in concrete ambities en doelstellingen.
De nieuwsbrief voor ondernemers is gelanceerd. De website van de gemeente is verder uitgebreid met informatie van en voor ondernemers.

Ondersteunen en stimuleren van (nieuw) ondernemerschap bij starters en mkb'ers

De MKB SMART Together Deal is gecontinueerd.
Het project 'De Digtale Werkplaats Arnhem Nijmegen (DWAN)', waar studenten van MBO-HBO en WO in multidisciplinaire teams werken aan opdrachten onder begeleiding van professionals op het gebied van digitalisering, is succesvol uitgevoerd en zal de komende jaren onder leiding van de HAN worden voortgezet.
De startclub Arnhem heeft zijn netwerk van starters en startups verder uitgebreid, het aantal starters dat begeleid wordt door de startclub is maandelijks toegenomen. Starters wisten de startclub steeds beter te vinden en ook heeft de startclub meer professionele coaches aan zich weten te verbinden.
Er is eerste verkenning gedaan voor het opzetten van een incubator programma, in 2023 zal dit verder getoetst worden bij de kennisinstellingen.

Verbeteren en verbinden van (ondernemers)netwerken

Doordat onze accountmanagers zichtbaar zijn in de stad geweest in de stad hebben we een groot netwerk gecreëerd en zijn we zichtbaar voor de ondernemers. We zijn afgelopen jaar op verschillende momenten met ondernemers in contact geweest om met elkaar te praten over stadsbrede vraagstukken. Zo hebben we het Ondernemers Kontact Arnhem (OKA-netwerk) veelvuldig bezocht waarmee we zichtbaar en vindbaar waren als gemeente voor de ondernemers in de stad.
Voor het Directie Netwerk Arnhem (DNA), wat bestaat uit directeuren en bestuurders uit de top 50 grootste bedrijven uit Arnhem, hebben we interactieve sessies georganiseerd met thema's die leven in de stad; energie, human capital en 'profileren' van Arnhem als aantrekkelijke stad. Het themagericht werken met het DNA netwerk wordt komend jaar verder gecontinueerd.
Aan de economische agenda en de daarbij behorende uitvoeringsagenda 2022 is afgelopen jaar uitvoering gegeven door met verschillende energieke coalities de daarin benoemde projecten op te pakken.
Daarnaast hebben we, in samenwerking met partijen uit de stad, 'De dag van de ondernemer' georganiseerd waarbij ondernemers in het zonnetje gezet zijn, we voor hen relevante sprekers hebben uitgenodigd en werktafels hebben ingericht om gericht te netwerken met elkaar. Ook hebben er verschillende ondernemersbijeenkomsten in de wijken plaatsgevonden, deze worden voortgezet in 2023. Hiermee positioneren we ons als gemeente Arnhem dichterbij de ondernemer.

Gericht acquisitie en accountmanagement

Accountmanagers en accounthouders hebben een rode loper uitgelegd voor nieuwe bedrijven die interesse hadden om zich te vestigen in Arnhem. Het ging daarbij om gerichte acquisitie op bedrijven in de energiesector, maar ook in andere sectoren die gericht zijn op groei en werkgelegenheid in de stad. Het gedachtegoed ondernemersdienstverlening heeft ervoor gezorgd dat de accountmanager het aanspreekpunt is voor bedrijven, waarbij altijd het uitgangspunt is dienstverlenend te zijn. De accountmanagers hebben een actieve rol aangenomen in het contact met bedrijven, gedurende de coronacrisis evenals de energiecrisis. Netwerken en evenementen zijn proactief bezocht door onze accounthouders en signalen worden gericht neergelegd bij de acquisiteur.
In samenwerking met partners in de stad is de HANNOVER Messe (grote industriebeurs) bezocht. De nieuwste kennis is opgedaan die vertaald wordt naar kansen in de Arnhemse economie.

Data-gestuurde economische vernieuwing

Er is een start gemaakt bij het opstarten van hoe de MKB-toets uit te voeren, wat onderdeel is van ondernemersdienstverlening. De MKB-toets zal als instrument kunnen dienen om tot een betere dienstverlening te komen. Er is reeds een selectie gemaakt van ondernemers en ondernemersverenigingen die uitgenodigd worden deel te nemen aan deze MKB-toets. Hierbij is rekening gehouden met verschillende typen (MKB) ondernemers uit verschillende branches. Tevens zijn de eerste voorbereidingen getroffen voor het ondernemerspanel en de ondernemersenquête.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Snelgroeiende bedrijven	**18,5**	**17,2**	**14,3**		

Eenheid: Snelgroeiende bedrijven (10% autonome groei aantal werknemers per jaar, over een periode van drie jaar) per 1.000 vestigingen, 2020 is voorlopig
Bron: CBS- Lokale economie

Toekomstbestendiger vestigingsklimaat

Samen met stakeholders in de stad werkt de gemeente aan toekomstbestendige werklocaties. In 2022 is de Visie Werklocaties Arnhem 2040 door het college vastgesteld. Deze visie is in 2022 opgesteld in afstemming met stakeholders uit de stad en geeft een beeld van hoe wij de werklocaties in Arnhem zien naar de toekomst toe. Ook heeft het college de Kantorennota 2022-2030 vastgesteld. Deze is ook door samenwerking met stakeholders in de stad tot stand gekomen.

Op de diverse werklocaties in de stad werken we aan het verbeteren van het vestigingsklimaat. Dit gebeurt op basis van zowel collectieve projecten als individuele initiatieven. Ook zijn we in 2022 gestart met een overleg Werklocaties Arnhem, waarbij we met de diverse vertegenwoordigers in gesprek zijn over kansen en ontwikkelingen op de werklocaties. Dit overleg is tot stand gekomen naar aanleiding van de uitvoeringsagenda 2022 van de Economische Agenda.

Voldoende en kwalitatief aanbod van werklocaties

In 2022 is de Visie Werklocaties Arnhem 2040 vastgesteld door het college en aangeboden aan de gemeenteraad. Deze visie hanteert werkmilieus waarmee duidelijk wordt waar we welke werkgelegenheid in de toekomst willen en kunnen huisvesten. Ook is de Kantorennota 2022-2030 in 2022 vastgesteld door het college en aangeboden aan de gemeenteraad. Deze nota schetst welke plekken en locaties in de stad toekomstbestendig zijn voor kantoorfuncties en welke locaties minder courant zijn. Tevens is in februari 2022 het implementatieplan Nieuwe Haven door het college vastgesteld. Hierin zijn korte, middellange en lange-termijn acties beschreven welke bijdragen aan het verder ontwikkelen van de Nieuwe Haven naar een haven met de focus op 'Maritiem en energie'.
In het eerste kwartaal van 2023 zal gestart worden met het opstellen van een ambitiedocument voor bedrijventerrein Het Broek. Gemeente en StAB zijn gezamenlijk opdrachtgever voor deze opdracht.

Betere bereikbaarheid van werklocaties

In 2022 is de HOV-verbinding bij IPKW gerealiseerd waarmee de OV-bereikbaarheid van IPKW en Het Broek verbeterd is. Tevens is bij Gelderse Poort de pilot met deelfietsen van start gegaan.
Het onderzoeken van herkomst van medewerkers naar de diverse werklocaties is in regionaal verband opgepakt en loopt nog. In het overleg Werklocaties is bereikbaarheid en verbinding tussen de werklocaties ook een terugkerend onderwerp.

Aantrekkelijk woon- en leefklimaat voor werkgevers en werknemers

In de regio zijn er meer tijdelijke internationale werknemers (arbeidsmigranten) werkzaam dan dat er gehuisvest zijn. De opgave van de regio is om dit beter in balans te krijgen. In 2022 zijn voorbereidingen getroffen om te komen tot een beleidskader, dat als toetsingskader kan dienen voor initiatieven voor de huisvesting van arbeidsmigranten. Er is tevens uitgezocht wat het belang is van arbeidsmigranten voor het Arnhemse bedrijfsleven.

Het onderzoek naar woonbehoeften voor werknemers in de energiesector, inclusief expats en studenten, staat gepland voor 2023. Door gebrek aan capaciteit is het niet gelukt dit onderzoek in 2022 op te starten.

Aantrekkelijkere stad in en voor de regio

Het herstel na de coronacrisis, de nieuwe energiecrisis en de krapte op de arbeidsmarkt trekken een zware wissel op de Arnhemse ondernemers. Door gerichte citymarketing richting bedrijven en studenten, door een afwisselend en duurzaam toeristisch aanbod, door festivals en evenementen die passen bij Arnhem en door de grote stappen die gezet worden om de binnenstad te transformeren naar 'a place to meet' versterkt Arnhem haar positie als aantrekkelijke stad in en voor de regio.

Onze bruisende binnenstad koesteren en versterken

In de binnenstad van Arnhem is in 2022 hard gewerkt aan het herstel na de recente coronacrisis en de transformatie naar place to meet is verder gecontinueerd. De energiecrisis heeft in het tweede deel van het jaar de ondernemers, inwoners en instellingen in de binnenstad voor nieuwe uitdagingen gesteld.
De uitvoering van het herstelplan Bruisende Binnenstad is in samenwerking met Platform Binnenstad Arnhem verder opgepakt met als resultaten het aanstellen van een verbinder (direct aanspreekpunt voor de binnenstadondernemers), het beschilderen van elektriciteitskastjes en de opdracht voor de realisatie van twee muurschilderingen. De binnenstad-challenge (speelroute voor meer sport en spel in de binnenstad) met als opvolging de speelplaats op het Bartokpark is uitgevoerd. Aansluitend daarop is de Visie op Buitenspelen opgesteld die voor de komende jaren handvatten geeft om spelen in de binnenstad te bevorderen. Deze activiteiten dragen bij aan het duurzame en gastvrije onthaal, net als de realisatie van koele routes in de binnenstad.
Het door het college vastgestelde concept-omgevingsplan voor de binnenstad biedt kaders om de transformatie te versterken; een compacter winkelhart en meer mogelijkheden voor wonen, werken en maatschappelijke functies daaromheen. In september is een transitiemanager binnenstad gestart die transformatie van deelgebieden en vastgoed en de daarmee verbonden openbare ruimte gaat aanjagen en ondersteunen. De BIZ

binnenstad (bedrijveninvesteringszone), waartoe initiatief genomen is door VECA, is helaas niet in werking getreden doordat niet aan de wettelijke draagvlakeisen is voldaan. De opkomstdrempel van 50% is weliswaar gehaald, maar het aantal voorstemmers is onvoldoende.
Tot slot is binnen de Groene Metropoolregio samengewerkt aan de analyse en het toekomstbeeld van de bruisende binnensteden en krachtige kernen. Dit wordt in 2023 afgerond.

Arnhem stevig positioneren met behulp van de Arnhemse kernwaarden

De stichting Citymarketing positioneert Arnhem als innovatieve stad op het gebied van energie en duurzame mode. Via zowel www.ditisarnhem.nl als www.citymarketingarnhem.nl (in 2022 ontwikkeld) deelt Citymarketing Arnhem informatie en inspiratie over het gezamenlijk verder versterken van het merk Arnhem, inclusief de rol van de belangrijke elementen groen, creatief en vrij. Tijdens de vele gesprekken in de stad met organisaties en bedrijven wordt gewezen op de waarden groen, creatief en vrij, met als doel daar gezamenlijk goed invulling aan te geven.
Na enkele jaren vrijwel zonder evenementen en festivals, hebben Arnhemmers en regionale, nationale en internationale bezoekers kunnen genieten van (beeldbepalende) evenementen. De Arnhemse modemaand in juni heeft met State of Fashion en het jaarlijkse Fashion & Design Festival veel bezoekers naar de (binnen)stad getrokken. Op tal van locaties werd een divers programma aangeboden met een hoofdtentoonstelling van State of Fashion in de Eusebiuskerk. Centraal stonden de mogelijkheden om de mode-industrie duurzamer en zorgzamer te maken. Dit heeft ook geleid tot lovende recensies en artikelen in kranten en tijdschriften in binnen- én buitenland. Innovate is uitgegroeid tot een van de toonaangevende innovatieplatforms van Nederland. Dit jaar heeft het jaarlijkse festival weer grotendeels live plaats kunnen vinden. Innovate geeft innovatie, wetenschap en technologie een podium.
De Bridge to Liberation was na twee jaar digitaal weer live terug op de kade. De eerste stappen met de regio, provincie en andere stakeholders richting het Kroonjaar zijn gezet. De Vector of Memory is geplaatst op het Jacob Groenewoudplantsoen naast de John Frostbrug. Hiermee is Arnhem nogmaals op de kaart gezet als een van de belangrijkste plekken tijdens de Operation Market Garden.
Van 23 september tot en met 2 oktober vond in GelreDome de poulefase plaats van het WK Volleybal voor vrouwen. Er zijn door 24 landenteams 39 wedstrijden in Arnhem gespeeld, waarvan vijf door het Nederlandse team. Als gevolg van de coronacrisis en de oorlog in Oekraïne heeft de organisatie moeten bezuinigen. Desondanks was het WK echt een evenement van allure. Rondom het WK vonden congressen plaats, inhoudelijke en netwerkbijeenkomsten, volleyballessen en een volleybalkamp op Valkenhuizen. Op de Markt is een King of the Court stadion neergelegd als centraal punt in de binnenstad, waar omheen sportieve, culturele en vitaliteit gerelateerde activiteiten zijn georganiseerd. De stad was oranje aangekleed, er was een WK-volleybalkrant, berichtgeving via internationale televisie, landelijke en lokale kranten en sociale media. Een 30 seconden filmpje over Arnhem is uitgezonden voor alle wedstrijden op buitenlandse commerciële zenders over de hele wereld en voorafgaand aan de wedstrijden in GelreDome.

Stimuleren van een vitale en toekomstbestendige recreatieve sector

Het Masterplan Airborne region 2022-2030 is vastgesteld. De komende jaren zetten we in op de septembermaand, herinneringstoerisme en herinneringseducatie. Ook het regioplan Veluwe Remembers is vastgesteld. De Citystore (VVV nieuwe stijl) is geopend in de Eusebius. Binnen de Veluwe, Veluwezoom en de Groene Metropoolregio is ingezet op regionale samenwerking. Visit Arnhem Nijmegen, Citymarketing Arnhem en Platform Binnenstad Arnhem hebben samen een integraal plan voor Bestemming Arnhem gemaakt waarin meerdaags bezoek wordt gestimuleerd. Daarnaast krijgt de balans tussen natuur en leefbaarheid voor mens en dier plaats in verschillende projecten. Zo is er een maatregelenpakket gemaakt voor Schaarsbergen om de recreatiemogelijkheden beter af te stemmen op behoud van de natuur en is vanuit regiodeal Veluwe gewerkt aan een masterplan om de balans tussen recreatieve mogelijkheden, een prettig leefklimaat en het versterken van natuur te verbeteren. Met stakeholders is in beeld gebracht hoe we de Veluwe vanuit Arnhem beter bereikbaar maken.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal bezoekers binnenstad	**328**	**344**		**214**	

Eenheid: Aantal bezoekers binnenstad x 1000. In 2020 is door Locatus i.v.m. corona geen passantentelling uitgevoerd.

Bron: Locatus

Arnhem Hotspot Energy

Arnhem wil in 2050 een klimaatneutrale en duurzame stad zijn en zet daarom vol in op de energietransitie. De energietransitie is een vliegwiel voor verdere innovatie, nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid. Een sterk economisch energiecluster dat bijdraagt aan de maatschappelijke opgaven geeft de stad regionaal, nationaal en internationaal een sterk profiel waaraan Hotspot Energy bijdraagt. Met het verstrekken van nieuwe energievouchers ter bevordering van innovatie, de opening van onderdelen van het innovatielab Connectr en de aanzuigende werking daarvan op nieuwe bedrijvigheid en de vele internationale bezoeken van het afgelopen jaar wordt het profiel van Hotspot Energy steeds sterker.

Het creëren van inspirerende en innovatieve energiegerelateerde kennis- en werklocaties

In de ontwikkeling van het Connectr innovatielab zijn mooie stappen gezet met de opening van het testcentrum van E-laad door Zijne majesteit de Koning in juni en de opening van de shared offices in november. Ook in Arnhems Buiten zit nieuwe energie door de komst van een nieuwe eigenaar. Met de partners van Kenniscampus zijn we in overleg wat betreft de ambities voor dit gebied. Deze ambities worden komend jaar uitgewerkt en in een samenwerkingsovereenkomst vastgelegd.

Stimuleren Arnhemse energie-innovaties

We hebben in 2022 vier energievouchers uitgereikt. Eind juli is het project Enowatts dat wij ondersteunen afgerond. Daarnaast hebben we met een energieke coalitie Hyet Solar ondersteund met het verkrijgen van een REACT-EU subsidie voor de doorontwikkeling van een zonnefolie. Daarnaast hebben we in samenwerking met Connectr een digitale tool ontwikkeld om Arnhemse innovaties zichtbaar te maken voor inkopende partijen. Dit was opgenomen in de uitvoeringsagenda 2022 van de economische agenda.

Bouwen aan een dynamisch en groeiend energiecluster

Zijne Majesteit de Koning heeft in 2022 twee keer een bezoek gebracht aan Arnhem. De eerste keer ten behoeve van de opening van het Europees testcentrum van de stichting Elaad. De tweede keer om zich te laten informeren over de Giga fuelcell fabriek die met behulp van financiering uit het Europese IPCEI gerealiseerd gaat worden in Arnhem.
Met de realisatie van het Europees testcentrum van de stichting ELaad en de opening van het shared office van Connectr zijn de eerste twee onderdelen van het innovatielab van Connectr gerealiseerd. In het shared office hebben zich nieuwe bedrijven gevestigd die bijdragen aan een dynamisch en groeiend energiecluster.

Betere (inter)nationale positionering van Arnhem als Hotspot Energy

We hebben Arnhem laten zien als Hotspot Energy. In mei zijn we aanwezig geweest op de World Hydrogen Days. Daarbij heeft een aantal Arnhemse bedrijven op de beurs gestaan op de stands van RVO en OostNL. Een Canadese delegatie heeft aansluitend een bezoek gebracht aan IPKW. In samenwerking met een energieke coalitie van Citymarketing Arnhem en The Economic Board hebben wij gezamenlijk met bedrijven en kennisinstellingen uit het regionale energiecluster op de Hannover Messe gestaan. Een delegatie uit Duisburg (Noordrijn-Westfalen) heeft op uitnodiging van de Duits-Nederlandse Businessclub Gelderland een bezoek aan IPKW en de Eusebiuskerk gebracht met als thema waterstof. De aftrap van de Duits-Nederlandse journalisten uitwisseling heeft in Arnhem plaatsgevonden. Hierbij was één dag ingevuld met energie. Ook hebben delegaties uit diverse landen een bezoek gebracht aan Arnhem waarbij de stad op de kaart is gezet als Hotspot Energy.

Voldoende gekwalificeerd talent energietransitie

De regionale Human Capital Agenda, een samenwerking tussen ondernemers, onderwijs en overheid waarin energie één van de speerpunten is, is afgerond. Van daaruit zijn we gaan participeren in de werktafel leven lang ontwikkelen energy. Vanuit de Human Capital lijn van Connectr is een energieke coalitie van Connectr, HAN, Kiemt, IPKW, OostNL in samenwerking met de provincie en gemeente bezig met de voorbereiding van de praktijkopleiding Plug & Play ten behoeve van het opleiden van mensen voor installatie en onderhoud van laadinfrastructuur.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Banen in de EMT sector	**7,8**	**7,9**	**8,0**	**8,8**	

Eenheid: Het aantal banen in de sector EMT, als aandeel van de totale werkgelegenheid.

Bron: PWE

Voldoende gekwalificeerd personeel aanwezig voor werkgevers

In 2022 is de Arnhemse aanpak van krapte op de arbeidsmarkt vastgesteld door het college en aangeboden aan de gemeenteraad. De bijbehorende uitvoeringsagenda is gericht op een aantal speerpunten; Leven lang ontwikkelen, aantrekken en behoud van talent, en onbenut arbeidspotentieel. Voor ieder speerpunt zijn diverse bestaande en potentieel nieuwe projecten benoemd die in 2023 uitgevoerd gaan worden.

Arnhem studiestad (onderdeel van City Deal Kennismaken) is één van deze projecten waar we een succesvolle co-creatie realiseren met alle onderwijsinstellingen. Voor deze City Deal Kennismaken is al een subsidie aangevraagd om op te kunnen schalen in kwaliteit en kwantiteit. De Arnhemse leeragenda (waar studenten in de Arnhemse wijken werken aan maatschappelijke initiatieven) staat daarin centraal. Deze samenwerking wordt in 2023 voortgezet. Ook zijn we met onderwijsinstellingen in gesprek over ondernemerschap, de woonopgave en andere vraagstukken die bijdrage aan het behoud van talent in de stad.

Daarnaast zijn we in het tweede kwartaal van 2022 gestart met het aanbieden van taalles voor Oekraïnse ontheemden. Enerzijds om deze doelgroep te ondersteunen in het participeren in de samenleving en anderzijds om perspectief op werk te bieden. Deze taallessen zijn succesvol gebleken en worden in 2023 gecontinueerd.

Het aantrekken en binden van studenten

Met het netwerk Arnhem studiestad hebben we een hebben we ambities en doelen geherformuleerd welke we hebben vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst. Binnen het samenwerkingsverband van Arnhem Studiestad zijn vier kernwaardes benoemd; samen leren, profileren, signaleren en adresseren, faciliteren en verbinden.
De diverse werkgroepen zijn ingericht met verschillende partners in de stad. Deze werkgroepen dragen bij aan het uitdragen van de kernwaarden, selecteren en werken aan projecten in de stad die bijdragen aan het aantrekken en behoud van talent. De werkgroep marketing en branding heeft gezorgd voor de totstandkoming van een strategisch marketingplan, dat zal bijdragen aan de zichtbaarheid van Arnhem Studiestad, en Arnhem online nog professioneler op de kaart zet als studentenstad. City Marketing Arnhem is hier nauw bij betrokken. Tevens is er veel contact met de HAN om de strategische keuzes die zij maken rondom het vestigen van opleidingen in Arnhem te bespreken, zodat Arnhem hierop kan anticiperen, en we nog beter voorbereid zijn op de komst van talent.

De samenwerkingsovereenkomst is getekend door de leden van de stuurgroep. De regiegroep heeft de eerste stappen gezet in het verder professionaliseren van Arnhem Studiestad.
In de regionale Human Capital agenda participeren wij als gemeente Arnhem binnen de werktafel aantrekken en behoud van talent. Dit doen we om ook regionaal samenwerking op te zoeken, gezamenlijk projecten op te zetten en te versterken, alles met als doel om talent in de regio te behouden en te verbinden aan mooie regionale bedrijven.

Het bieden van (leer-werk)faciliteiten en een gebundelde kennisinfrastructuur voor het adequaat opleiden van studenten en professionals

Door actief te participeren bij het tot stand brengen van de Human Capital agenda, inclusief het selecteren van innovatieve projecten, dragen we bij aan het creëren van een wendbare arbeidsmarkt. Binnen de regionale Human Capital agendazijn drie speerpunten benoemd:

- Leven Lang ontwikkelen;
- Aantrekken en behoud van talent;
- Onbenut arbeidspotentieel.

Deze zijn gericht op de focussectoren Energie, Health en Hightech.
Het initiatief Tech Gelderland wordt gecontinueerd, evenals de landelijke techniek dag en is gericht op meer mensen enthousiasmeren om te gaan werken in de techniek. De contacten met SEECE zijn geïntensiveerd, waarin we samenwerken met partners aan duurzame, betrouwbare en betaalbare elektrische energievoorziening.

Tech Gelderland heeft succesvolle resultaten geboekt en wordt gecontinueerd. Evenals de landelijke techniekdag welke in mei 2022 is georganiseerd was succesvol, ook dit initiatief wordt gecontinueerd. Actief wordt geparticipeerd in het samenwerkingsverband van SEECE. Dit initiatief jaagt noodzakelijke innovaties aan en zorgt voor voldoende arbeidscapaciteit.
Bovenstaande projecten zijn verbonden met een initiatief genaamd 'House of IT'. Tevens heeft een eerste verkenning plaatsgevonden om ook hybride leeromgevingen te ontwikkeling met ondernemers uit de nieuwe haven en onderwijsinstelling HAN en Rijn IJssel.

Inzicht op sector specifieke human capital uitdagingen om de krapte op de arbeidsmarkt tegen te gaan

De regionale Human Capital agenda, een samenwerking tussen ondernemers, onderwijs en overheid waarin energie één van de speerpunten is, is afgerond. Vanuit de Human Capital lijn van Connectr is een energieke coalitie van Connectr, HAN, Kiemt, IPKW, Oost NL in samenwerking met de provincie en de gemeente bezig met de voorbereiding van de praktijkopleiding Plug in & Play ten behoeve van het opleiden van mensen voor installatie en onderhoud laadinfrastructuur.

Tevens participeren we als gemeente Arnhem actief in de werkgroep; Aantrekken en behoud van talent. Deze werkgroep maakt onderdeel uit van de regionale Human Capital agenda waar in tripple helix verband projecten geïnitieerd, verbonden en ontwikkeld worden, alle met één gemeenschappelijk doel; het behoud van talent in de regio om de uitdagingen op de arbeidsmarkt aan te gaan. Specifiek in de sectore; Energy, Health en HighTech.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal studenten wat kiest voor Arnhem als MBO en HBO	**23.817**	**23.941**	**24.068**	**23.480**	**21.767**

Eenheid: Aantal studenten per jaar

Bron: DUO

BBV-indicatoren (niet gekoppeld aan een doel)

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Demografische druk	**58,3**	**58,1**	**58,0**	**57,5**	**57,6**
Eenheid:	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar (%).				
Bron:	CBS - Bevolkingsstatistiek				
Functiemenging	**58,5**	**58,5**	**58,2**	**58,3**	
Eenheid:	De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen (%).				
Bron:	PWE				

Afhandeling amendementen en moties Begroting 2022

Extra budget 2022 Bridge to Liberation-experience (21A62)

Om het tekort op de begroting 2022 voor de Bridge to Liberation-experience op te lossen, hogen we de subsidie voor de Bridge to Liberation-experience in 2022 incidenteel op met €100.000 vanuit de algemene reserve en verlagen we de subsidie in 2025 incidenteel met €100.000 ten gunste van de algemene reserve. Hiermee blijft het totale subsidiebedrag over vier jaren in deze begroting gelijk.

Ruimte voor multiculturele festivals in het evenementenprogramma (21M220)

De wethouder heeft in de nieuwsbrief Cultuur en Evenementen een oproep aan Arnhemse culturele organisaties gedaan om gezamenlijk een multicultureel festival te organiseren. Culturele organisaties die al multiculturele festivals organiseren hebben een e-mail ontvangen om aan te moedigen, met een verwijzing naar de subsidieregeling.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	6.616	7.032	8.273	8.082	191
Baten	1.033	998	1.191	1.239	48
Saldo lasten en baten	***-5.584***	***-6.034***	***-7.082***	***-6.844***	***238***
Toevoegingen aan reserves	1.407	170	170	358	-188
Onttrekkingen aan reserves	208	700	700	713	13
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-1.199***	***530***	***530***	***355***	***-175***
Gerealiseerd resultaat	**-6.783**	**-5.504**	**-6.552**	**-6.488**	**64**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten	175	V			
Evenementen	125	V	Sfeerbepalende evenementen	I	BR
Evenementen	50	V	Evenementen overig	I	BR
Baten	0				
Toevoegingen aan reserves	187	V			
Evenementen	187	V	Dotatie bestemmingsreserve Evenementen		
Onttrekkingen aan reserves	0				

Evenementen
Binnen de subsidieregeling Producten, Evenementen en Festivals zijn er minder aanvragen dan begroot (€ 125.000) en vanuit Sport is een bijdrage (€ 50.000) geleverd voor een toevoeging aan de bestemmingsreserve Evenementen voor toekomstige sport evenementen.

Dotatie bestemmingsreserve Evenementen
Over het jaar 2022 is binnen het product Evenementen een positief resultaat gerealiseerd. Een deel hiervan wordt gestort in de bestemmingsreserve.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Economic Board regio Arnhem-Nijmegen
Euregio Rijn-Waal
Facility Point
GR Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen
Recreatieschap Overbetuwe
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

- Economic Board regio Arnhem Nijmegen;
- Ondernemers Kontakt Arnhem (OKA);
- Platform Binnenstad Arnhem (PBA);
- Stichting Arnhemse bedrijventerreinen (StAB);
- Industriepark Kleefse Waard (IPKW);
- GreenBusinessclub Gelderse Poort (GbcGP)
- Overige werklocaties;
- Oost NL;
- Provincie Gelderland;
- VNO NCW;
- Onderwijs- en kennisinstellingen; HAN, Van Hall Larenstein, ROC Rijn IJssel, ArtEZ;
- Stichting Kiemt;
- Stichting Ondernemersfonds Arnhem;
- Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen (TVAN);
- Stichting Citymarketing Arnhem;
- Veluwe op 1;
- Stichting Airborne Region;
- DOCKS (Durven Ondernemen Centraal Klarendal & St. Marten);
- Stichting Atelierbeheer SLAK;

- FDFA;
- Ontwerpersplatform Arnhem (OPA);
- Innovate;
- Schakel 025 -Stroomversneller;
- Verenigd Creatief Arnhem;
- Gelrestad Sport;
- Groene Metropoolregio (GMR).

Ook werken we samen met verschillende subsidiepartners. Deze zijn in dit programma in de digitale begroting (https://financien.arnhem.nl) terug te vinden. Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies.

Beleidskaders

- Evenementenvisie Evenement organiseren - Gemeente Arnhem;
- Detailhandelsvisie;
- Mise-en-place - de Arnhemse Horecavisie;
- Arnhem, stad op de kaart in internationaal perspectief/ Beleidskader voor internationaal beleid tot 2020;
- New Energy made in Arnhem;
- Standplaatsenbeleid;
- Plan van Aanpak Huisvesting Creatieve en Culturele Sector Arnhem;
- Visie Circulaire Economie en Plan van aanpak CE (juli 2021);
- RPW 2021-2024 (juni 2021 - agendapunt 6.10 bijlage 1);
- Visie Nieuwe Haven (juli 2020 - agendapunt 6.1 bijlage 1);
- Economisch beleid - Gemeente Arnhem.

Onderwijs

Goed onderwijs is de basis. Wie gemotiveerd naar school gaat en een goede opleiding kan afronden, heeft later zoveel meer kansen. De school is daarmee ook het middelpunt van de wijk en een belangrijke schakel in het kansrijk opgroeien van kinderen. Vandaar dat we al extra inzetten op kansrijk opgroeien van -9 maanden tot en met een leven lang leren. Met een passende opleiding krijgen jongeren betere kansen om zich te ontwikkelen. Dat begint al bij de kinderopvang en de peuterspeelzaal. Kinderen maken een goede start en hebben daar hun leven lang profijt van.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Ambities	Doelen	Inspanningen

Onderwijs: Arnhemmers met dezelfde talenten hebben dezelfde kansen (inclusief onderwijshuisvesting)

Een goede startpositie op school

De doelstelling ligt op koers. Er zijn wel extra uitdagingen door personeelstekorten in de kinderopvang en steeds meer zichtbaar wordende effecten van corona op kinderen.

De inzet op onderwijshuisvesting draagt optimaal bij aan kwalitatief goed en toekomstgericht onderwijs.
Na bestuurlijke vaststelling van het Integraal HuisvestingsPlan voor het primair onderwijs in 2017 en het Jaarprogramma 2021-2022 zijn diverse huisvestingsprojecten opgestart. De projecten bevinden zich in verschillende fasen.

Doorontwikkeling passende kinderopvang, ontwikkelrecht en onderwijsachterstandenbeleid (OAB)

Het bereik van VVE-peuters monitoren we ieder kwartaal. Na een terugval in bereik in 2021 als gevolg van corona, is het bereik in 2022 hersteld tot 89%. We zetten in op het verder verhogen van het bereik in 2023.
Er zijn zowel vanuit het onderwijs als de peuteropvang ook steeds meer signalen dat kinderen instromen met een achterstand. Scholen geven aan dat opvallend veel vierjarigen instromen met een achterstand in taal en in sociaalemotionele ontwikkeling. Bij de peuteropvang is hetzelfde beeld te zien; tweejarigen starten met een forse achterstand in taal en ontwikkeling. Ook ziet de peuteropvang dat er steeds meer kinderen zijn met een extra ondersteuningsvraag. Samen met het personeelstekort bij de sector kinderopvang zorgde dit in 2022 voor een druk op personeel en kwaliteit van het aanbod. We hebben de Arnhemse vereisten voor kwalificaties van VVE-medewerkers verlaagd, om het personeelstekort niet verder te laten oplopen. De vereisten passen nog wel binnen de landelijke vereisten.

De toename van kinderen met een ondersteuningsvraag leidt ook tot langere wachtlijsten bij de jeugdhulp voor onderzoek en/ of behandelgroepen. Deze kinderen blijven zo langer op de reguliere opvang in afwachting van een beter passende plek.
Op alle peuteropvanglocaties werken we al een aantal jaar vanuit de visie van Passende (inclusieve) Kinderopvang. Een voorliggend team vanuit de jeugdhulp wordt bijvoorbeeld ingezet om kinderen op de reguliere opvang, dicht bij hun thuisomgeving een passend aanbod te kunnen bieden. Dit team is in 2022 fors uitgebreid. Vanuit de gemeente zijn op alle locaties extra pedagogische medewerkers bekostigd om de complexiteit op de groepen voor de pedagogisch medewerkers behapbaar te houden.

Op de VVE-locaties is in 2022 een aantal andere ontwikkelingen in gang gezet. Zo is de warme overdracht vanuit de jeugdgezondheidszorg naar de peuteropvang ingevoerd en is gestart met Thuis in Taal. Op de VVE-locaties wordt met een intensief VVE-aanbod gewerkt aan taalontwikkeling. Thuis in Taal is een aanpak die deze rijke taalomgeving uitbreidt naar de thuisomgeving.

Aansluiting passend onderwijs en jeugdhulp

Samen met ketenpartners wordt onderzocht wat er nodig is op het snijvlak van onderwijs en zorg om tot betere maatwerkoplossingen te komen. De samenwerking tussen ketenpartners dient geoptimaliseerd te worden om ervoor te zorgen dat er voor ieder kind een passende plek is. Hierover zijn bestuurlijke afspraken gemaakt en gaan we leren van goede voorbeelden in het land.
Eind 2022 is het stedelijk team onderwijs van het Sociale wijkteam gestart. We verwachten dat dit een bijdrage levert aan de aansluiting onderwijs-jeugdhulp. Daarnaast zijn we in 2022 begonnen met het plan van aanpak voor onderwijs en begeleiding aan hoogbegaafde kinderen. Ten slotte is er in 2022 gestart met een project op Lichtenbeek waar gekeken wordt hoe onderwijs en jeugdhulp beter op elkaar aan kunnen sluiten.

Goede toekomstbestendige (onderwijs)huisvesting

De vernieuwbouw van KC Vredenburg (voorheen 'De Krakeling'), Ibn-i Sina en Parkschool is dit jaar gestart. Volgens planning worden de schoolgebouwen voor de zomervakantie 2023 opgeleverd.

In het voortgezet onderwijs zijn de voorbereidingen voor nieuwbouw voor GSG Guido aan de Grensweg gestart. Voor het (Voortgezet) Speciaal Onderwijs (V)SO zijn de bouwprojecten voor vier scholen van De Onderwijsspecialisten afgelopen jaar afgerond met de oplevering van de nieuwbouw voor het Prisma College. Vernieuwing voor het (V)SO van Kentalis aan de Hommelseweg is in voorbereiding.

Daarnaast is onder verantwoordelijkheid van de schoolbesturen, en voor de Multifunctionele centra (MFC's) door de gemeente, uitvoering gegeven aan maatregelen ter verbetering van de ventilatie in scholen. Deze maatregelen vallen onder de Specifieke Uitkering Ventilatie Scholen (SUVIS). Voor een tweetal scholen zijn deze werkzaamheden in 2022 zo goed als afgerond. De haalbaarheid van de uitvoering van de overige projecten staat wel onder druk. Er is op dit moment onvoldoende capaciteit in de markt aanwezig om de werkzaamheden op korte termijn uit te kunnen voeren

Verder is de nota 'Op weg naar een Integraal Huisvestingsplan voor het voortgezet onderwijs in Arnhem' vastgesteld. Hiermee heeft de raad ook kennisgenomen van de benodigde financiële middelen (€ 94 miljoen t/m 2032 en € 170 miljoen t/m 2050) die voor de huisvesting van het Voortgezet onderwijs nodig zijn. De ambitie is om uiteindelijk te komen tot één integraal beleidsrijk huisvestingsplan voor het primair onderwijs, het voortgezet speciaal onderwijs en het voortgezet onderwijs. De verwachting is dat dit medio 2023 gereed is.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Het percentage (doelgroep)peuters dat gebruik maakt van VVE of ontwikkelrecht.	**97**	**86**	**92**	**86**	**87**
Eenheid: Doel is om alle peuters met een risico op een taalachterstand (deze kinderen krijgen een VVE- indicatie) te bereiken. Het totaal aantal peuters in Arnhem met deze indicatie was in het schooljaar 2019/2020 488. 2020 staat voor schooljaar 2019/2020.					
Bron: Stichting PAS					

Minder voortijdig schoolverlaters (VSV)

Er is zicht op welke inspanningen werken en welke niet werken. Daardoor kunnen de beschikbare middelen efficiënter en doelmatiger worden ingezet. Dit gebeurt in overleg met partners waarbij er kwalitatieve afspraken worden gemaakt. Het percentage is het afgelopen jaar ongeveer gelijk gebleven. Dat is gezien de effecten van corona een goed resultaat.

Uitvoeren van en sturen op het plan voorkomen voortijdig schoolverlaten (VSV)

Arnhem heeft een subsidieregeling voortijdig schoolverlaten. In deze regeling wordt vooral het onderwijs aangemoedigd om extra acties in te zetten op het gebied van VSV. Daarnaast kunnen ook onderwijsgerelateerde organisaties meedoen, mits zij een goede samenwerking hebben met het onderwijs. In 2022 is vrijwel het gehele budget ingezet om VSV aan te pakken. Dit gaat bijvoorbeeld om inzet van jongerenwerkers op scholen, de inzet van begeleiding binnen school (We Restart), de Wijkaanpak van Rijn IJssel in samenwerking met Wereldhave, Presikhaaf University en AM Support en School's cool.
Daarnaast wordt ook ingezet op structurele samenwerking met het Regionaal Bureau Leerlingzaken Midden-Gelre (RBL), de VGGM en het samenwerkingsverband De verbinding.

Het aantal voortijdig schoolverlaters is in 2021 licht toegenomen. Dit was ook in lijn der verwachting. Vanwege Covid-19 was er minder toezicht op de jongeren. Het onderwijs was op afstand. Ook het schooljaar 2021-2022 was nog niet geheel “normaal". De verwachting dat het aantal voortijdig schoolverlaters nog licht gaat stijgen, blijft daarom. Dit wordt echter pas in maart 2023 duidelijk wanneer de nieuwe cijfers beschikbaar komen.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	**2,9**	**2,8**	**2,5**	**2,6**	
Eenheid: % voortijdig schoolverlaters van totaal aantal leerlingen					
Bron: DUO (Verplichte BBV-indicator)					
Voortijdige schoolverlaters VO	**1,0**	**0,8**	**0,6**	**0,8**	
Eenheid: % voortijdig schoolverlaters van totaal aantal leerlingen in het VO					
Bron: DUO					

Voortijdige schoolverlaters MBO	**7,2**	**7,2**	**6,4**	**6,9**	

Eenheid: % voortijdig schoolverlaters van totaal aantal leerlingen in het MBO

Bron: DUO

Betere onderlinge samenwerking van partners gericht op VSV

Er wordt op dit moment samen met de ketenpartners ingezet op het verbeteren van het proces. Dit om ervoor te zorgen dat een kind bij de overgang tussen onderwijs en jeugdzorg meteen op de juiste plek terecht komt. In dit proces is het onder andere helpend dat er een stad-stedelijk team komt per 1 september.

Organiseren van netwerkbijeenkomsten

Om te komen tot een betere onderlinge samenwerking van partners gericht op VSV, heeft Arnhem aangegeven twee keer per jaar een bijeenkomst te faciliteren waar partners elkaar ontmoeten, leren van elkaar wat ze doen en samen zoeken naar samenwerking. Begin 2022 kon de bijeenkomst niet doorgaan vanwege corona. De netwerkbijeenkomst in september is niet doorgegaan op verzoek van de scholen omdat dat de opstartmaand is van het nieuwe schooljaar. In het voorjaar van 2023 zal een nieuwe bijeenkomst worden gepland.

Betere uitstroom vanuit het onderwijs naar de arbeidsmarkt

Het team Voortijdig Schoolverlaten van het regionaal bureau leerlingzaken zet hier specifiek op in en begeleidt jongeren actief. Daarnaast werkt de gemeente nauw samen met RijnIJssel in de nieuwe lesmethode Kansrijk. Kansrijk biedt de mogelijkheden om al lerende te komen tot een passende beroepskeuze. Dit voorkomt uitval.

Opstellen en uitvoeren regionale aanpak Jeugdwerkloosheid

Er is een kopgroep Aanpak jeugdwerkloosheid opgericht die kijkt welke initiatieven ondersteund kunnen worden om jongeren te helpen (duurzaam) aan het werk te gaan. In deze kopgroep zit een brede samenwerking van gemeente Arnhem, RMC, de onderwijsspecialisten en MBO Rijn IJssel. Vanuit deze groep werd in 2022 de inspiratiedag jeugd georganiseerd in Burgers' Zoo.
Voorbeelden van acties en initiatieven die in 2022 bekostigd zijn vanuit dit plan zijn:

- Busses voor jobs;
- Opleiden van jongeren bij Mantel fietstechniek;
- Onderzoekspilot transitiecoach;
- Jongeren in beeld (van 23 tot 27 jaar).

Voor Arnhemse jongeren is er verschillende inzet mogelijk om de stap naar de arbeidsmarkt te verbeteren, zo:

- was er voor jongeren van het praktijkonderwijs en voortgezet onderwijs ondersteuning mogelijk vanuit de combinatiefunctionaris;
- is er voor jongeren die uitstromen van mbo-entree en niveau-2 ondersteuning mogelijk vanuit het Schakelpunt onderwijs-werk, ingezet vanuit het regionaal VSV-programma en ondergebracht bij het RBL;
- zijn de consulenten VSV van het Regionaal bureau leerlingzaken (RBL) getraind in de ondersteuning van jongeren die aan het werk willen gaan. Jongeren die voortijdig uitvallen op school kunnen nu dus ook met deze vraag bij de consulenten van het RBL terecht;
- zijn er nauwe contacten met het MBO waar ook steeds meer gedaan wordt voor de jongeren die gediplomeerd uitstromen naar werk. Wanneer er meer ondersteuning nodig is, wordt er contact gezocht met het Schakelpunt;
- belangrijke samenwerkingspartners zijn de afdeling Werk en Inkomen van de gemeente en het Werkgever Servicepunt Midden-Gelre.

Minder schoolverzuim en minder thuiszitters (amendement 21A57 Doelstelling thuiszitters en schoolverzuim)

Tijdens de coronaperiode is door het Regionaal bureau leerlingzaken sterk ingezet op het proces. Hierdoor zijn kinderen snel in beeld. Concreet betekent dit dat we de landelijke streefnormen behalen.

Samen verzuim en thuiszitten tegengaan

De kerntaak van het Regionaal bureau leerlingzaken is het acteren op schoolverzuim van 5- tot 23-jarigen zonder startkwalificatie en het tegengaan van thuiszitten en voortijdige schooluitval. Verzuim of uitval is echter vaak het topje van de ijsberg. Daarom kan dit niet succesvol zijn zonder een goede samenwerking met scholen, gemeente en andere belangrijke samenwerkingspartners.

In schooljaar 2021-2022 zag het RBL het aantal verzuimende leerlingen weer stijgen. Vaak betekent een toename van het verzuim dat er beter geregistreerd en gemeld wordt. Het overgrote deel van deze leerlingen blijft gewoon op school en dus kan er, samen met scholen en andere samenwerkingspartners, (preventief) ingezet worden op het verder voorkomen van uitval of thuiszitten. Dit doen zij aan de hand van de methodische aanpak schoolverzuim.
In 2021-2022 waren er minder thuiszittende leerlingen. Het aantal ging omlaag van 133 naar 90. Dit kwam met name doordat er minder kinderen en jongeren waren zonder schoolinschrijving.

Effectindicator	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
Absoluut verzuim	**1,1**	**1,8**	**3,1**	**2,0**	
Eenheid:	Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar. De cijfers van Ingrado hebben betrekking op schooljaren. De periodeaanduiding "2019" staat voor schooljaar "2018/2019". Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar. Streefwaarde absoluut verzuim: 0,5 per 1.000 inwoners in de leeftijd van 5-18 jaar.				
Bron:	Ingrado				
Relatief verzuim	**29,0**	**32,0**	**30,0**	**31,0**	
Eenheid:	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar. De cijfers van Ingrado hebben betrekking op schooljaren. De periodeaanduiding "2019" staat voor schooljaar "2018/2019". Streefwaarde relatief verzuim: 20 per 1.000 inwoners in de leeftijd van 5-18 jaar.				
Bron:	Ingrado				

Afhandeling amendementen en moties Begroting 2022

Doelstellingen thuiszitters en schoolverzuim (21A57)
De doelstelling is conform het amendement toegevoegd in de Begroting 2022.

Onderwijs terugval (21A67)
De tekst is conform het amendement aangepast in de Begroting 2022.

Meetbare doelen preventie (21M221)
De voorgestelde cijfers zijn conform het amendement opgenomen in de Begroting 2022.

Leefwerelden verbinden (21M249)
Deze motie zal onderdeel uitmaken van de gesprekken met het onderwijs over kansengelijkheid. Het project vriendschapsscholen wordt onder andere geagendeerd voor het maatschappelijke educatieve agenda Arnhem (MEAA) overleg begin oktober.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	19.757	19.603	21.257	23.516	-2.260
Baten	2.847	2.490	4.753	4.845	92
Saldo lasten en baten	***-16.911***	***-17.113***	***-16.504***	***-18.671***	***-2.168***
Toevoegingen aan reserves	8.698	8.960	9.783	9.767	17
Onttrekkingen aan reserves	7.570	7.766	7.932	9.885	1.953
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-1.128***	***-1.194***	***-1.851***	***118***	***1.969***
Gerealiseerd resultaat	**-18.039**	**-18.307**	**-18.355**	**-18.553**	**-198**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten	-2.339	N			
Onderwijs	218	V	Volwasseneneducatie (VE)	I	AR
Onderwijs	-437	N	Onderwijs achterstandenbeleid (OAB)	I	AR
Onderwijs	-2.120	N	Onderwijshuisvesting	I	BR
Baten	-116	N			
Onderwijs	102	V	OAB - Nationaal programma onderwijs (NPO) middelen	I	AR
Onderwijs	-218	N	Volwasseneneducatie (VE)	I	AR
Toevoegingen aan reserves	0				
Onttrekkingen aan reserves	2.120	V			
Onderwijs	2.120	V	Onderwijshuisvesting	I	BR

Volwasseneneducatie (VE)
In 2022 zijn niet alle Rijksmiddelen (vanuit specifieke Rijksuitkering - WEB middelen) aangewend, omdat pas laat in het jaar (vierde kwartaal) extra Rijksmiddelen zijn toegekend en ontvangen voor de intensivering van het programma. De resterende baten zijn gereserveerd op de balans conform de BBV voorschriften. Dit leidt tot een voordeel aan de lastenkant en een nadeel op de baten van €218.000. Per saldo is dit effect dus neutraal.

Onderwijs achterstandenbeleid (OAB)
Een deel van de OAB kosten is stedelijk geboekt terwijl de begroting over de wijken is verdeeld. Dit leidt tot een stedelijk nadeel van € 335.000 en een voordeel van € 335.000 op het wijkprogramma (zie ook bij wijken algemeen). Bovendien is bij het nationaal programma onderwijs (NPO) sprake van voorfinanciering, leidend tot een nadeel van € 102.000 aan de lastenkant en een voordeel van €102.000 op de baten. Per saldo is dit effect dus neutraal.

Onderwijshuisvesting
In 2022 zijn er diverse panden gesloopt ten behoeve van nieuwe schoolgebouwen. Bij desinvesteringen wordt de resterende boekwaarde volledig in het boekjaar afgeschreven. De besparing van de kapitaallasten als gevolg van de desinvesteringen zullen beschikbaar blijven voor toekomstige uitgaven onderwijshuisvesting.
Deze effecten worden verwerkt in de BR onderwijs.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Op alle gebieden wordt nauw samengewerkt met besturen en medewerkers van onderwijs (primair onderwijs (PO), voortgezet onderwijs (VO), (voortgezet) speciaal onderwijs (V)SO, middelbaar beroepsonderwijs (MBO) en hoger beroepsonderwijs (HBO), voorschoolse voorzieningen, kinderopvang, maatschappelijke partners en sociaal ondernemers.
In de uitvoering worden maatschappelijke partners betrokken.

Ook werken we samen met verschillende subsidiepartners. Deze zijn in dit programma in de digitale begroting (https://financien.arnhem.nl) terug te vinden. Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies.

Beleidskaders

- Subsidieregeling Aanpak voortijdig schoolverlaten;
- Plan van aanpak voortijdig schoolverlaten Arnhem 2021 tot en met 2024;
- Jaarprogramma onderwijshuisvesting 2020;
- Herstelagenda; Arnhemse aanpak onderwijs;
- Subsidieregeling Voorschools Aanbod Arnhem;
- Raadsvoorstel en -besluit Verzelfstandiging Natuurcentrum Arnhem;
- Raadsbesluit om gemeentelijke leerplichttaken regionaal uit te voeren;
- Raadsbesluit om RMC-taken / Team VSV onder te brengen bij het RBL;
- Raadsbesluit d.d. 6 november 2017 wijziging MGR sociaal domein;
- Integraal huisvestingsplan primair onderwijs Arnhem 2017-2026;
- Programma Volwasseneneducatie & aanpak Laaggeletterdheid (2021-2024);
- Vaardig Arnhem (2021-2022).

Cultuur

Arnhem bruist van creativiteit en talent. Een stad met een rijk en divers cultureel aanbod is aantrekkelijker om te wonen, te werken en te verblijven. Onze inzet is daarom dat we blijven werken aan de verdere ontwikkeling van ons culturele aanbod. We stimuleren culturele instellingen om meer mensen in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Om zoveel mogelijk mensen te laten meedoen. Cultuur is er immers voor iedereen. En we stimuleren cultuurmakers te innoveren en nieuwe dingen uit te proberen. Daar hoort bij dat we zorgen voor voldoende ateliers, oefenruimtes en presentatiemogelijkheden in de stad. Daarnaast verdient cultuurhistorisch erfgoed een prominente plek in de stad. Mensen moeten het kunnen zien, er meer over te weten kunnen komen en het kunnen beleven. Ook dit zorgt voor een aantrekkelijke stad.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Herstel corona en komst energiecrisis

De (naijl)effecten van de coronacrisis, zoals herstel van het publieksbereik (en -inkomsten) en de gevolgen voor de werkgelegenheid en inkomenspositie van werknemers en zzp-ers, zijn ingrijpend. Voor noodzakelijk herstel en transitie van de sector is tijd, geld en ruimte nodig, ook om te voorkomen dat er alsnog gaten in de cultuursector worden geslagen en dat de vernieuwing die tot stand is gekomen verloren gaat. We volgen de ontwikkelingen, kijken met onze resterende coronabudgetten waar en wat er nodig is en trekken hierbij gezamenlijk op met Rijk, provincie en regio. Nu eind 2022 nieuwe lockdowns en dergelijke zijn uitgebleven, bereiken ons ook steeds meer positieve geluiden over herstellende bezoekerscijfers tot het niveau van 2019, al geldt dit niet voor elke discipline. Met name voor klassieke muziek geldt dat het publiek nog maar mondjesmaat terugkeert. Opvallend is dat in de podiumkunsten mensen breken met de gewoonte om via een abonnement lang vooruit kaartjes te kopen; meestal worden kaartjes kort tevoren aangeschaft.

De cultuursector heeft, net als de rest van de maatschappij, te kampen met stijgende lasten van energie, huur, personeel en materiaal. Om maatschappelijke organisaties te ondersteunen met betrekking tot de gestegen energiekosten is een tijdelijke subsidieregeling energiecompensatie maatschappelijke organisaties ingesteld die begin maart 2023 open gaat. Deze is specifiek bedoeld voor onder andere sportverenigingen, buurthuizen, kleine culturele instellingen en amateurkunstverenigingen. Daarvoor wordt de bijdrage van de provincie Gelderland uit het zogenaamde Winterfonds ingezet. Voor culturele instellingen die een begrotingssubsidie ontvangen wordt gekeken naar maatwerk. Hierbij wordt onder andere afgestemd met ondersteuningsmaatregelen die het Rijk onderneemt.

Ambities	Doelen	Inspanningen

Kunst en cultuur verlevendigt de stad en verbindt Arnhemmers met elkaar

Verbreding van cultuurbereik en participatie

Op het gebied van cultuureducatie is ingezet op het inhalen van achterstanden door corona en wordt volop uitvoering gegeven aan de programma's Cultuureducatie met Kwaliteit, Meer Muziek in de klas en dergelijke. Het platform Amateurkunst Aanbieders Arnhem heeft met het aanstellen van een coördinator verdere stappen gezet in de belangenbehartiging van de breedtekunst.

Cultuur is van en voor iedereen

In 2023 loopt het convenant Cultuureducatie dat onderwijsinstellingen, cultuurinstellingen en de gemeente in 2015 voor acht jaar met elkaar afgesloten hebben af. Onderdeel van het convenant is onder meer het Pr8cultuurprogramma, waarbij leerlingen in het basisonderwijs gedurende hun schoolcarrière in ieder geval kennis maken met acht cultuurinstellingen in Arnhem en omgeving. Dezelfde partijen zijn in 2022 begonnen met de voorbereidingen van een nieuw convenant dat in 2023 moet worden afgesloten. Hierin zullen doelstellingen worden geactualiseerd, bijvoorbeeld door uitbreiding naar het Voortgezet Onderwijs te onderzoeken.

Het platform Amateurkunst Aanbieders Arnhem heeft met het aanstellen van een coördinator verdere stappen gezet in de belangenbehartiging van de breedtekunst. Wij trekken samen op met het platform om onder meer de huisvestingsproblematiek van amateurkunstaanbieders in kaart te brengen en zo mogelijk te verhelpen.

Versterken lokale media

De pilot Mediafonds loopt op koers. De raad is hierover in het najaar met een brief geïnformeerd. In het eerste half jaar van 2023 vindt een evaluatie plaats; lessen worden meegenomen naar het vervolg. Streekomroep Midden Gelderland (RTV Connect) is bezig met een professionaliseringsslag en heeft in 2021 en 2022 extra middelen ontvangen. Die zijn nodig om van extra betekenis te zijn. Ook het Rijk zet in op verdere professionalisering van lokale omroepen en heeft hiervoor in 2022 middelen beschikbaar gesteld en dat geldt ook voor 2023 e.v.. Kwaliteitsverbetering en samenwerking is één van de speerpunten in het rijksbeleid richting een nieuw bestel lokale publieke omroep in 2025. Dat proces volgen we actief. In de Begroting zijn zowel voor het Mediafonds als RTV Connect structurele middelen opgenomen.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Waardering aanbod culturele voorzieningen		**41,0**		**41,0**	

Eenheid: % (helemaal) eens met de stelling: in de buurt zijn voldoende voorzieningen voor culturele activiteiten.

Bron: Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)

Versterking van de culturele infrastructuur

We blijven het makersklimaat in de stad op allerlei manieren stimuleren. Wat door allerlei oorzaken ingewikkeld is, is het realiseren van extra m2 permanente atelierruimte voor kunstenaars en creatieve ondernemers. Dat ligt niet op koers. We zijn bezig met een strategie om extra m2 wel te realiseren. Daarvan maakt ook de inzet van andere dan de huidige instrumenten onderdeel uit.

Stimulering van het makersklimaat

Schakel 025 is het platform dat het culturele veld in de volle breedte ondersteunt en verbindt door het delen van kennis over de beroepspraktijk. De activiteiten van Schakel025 waaronder de uitvoering van de regeling Stroomversneller heeft een extra impuls gekregen door een extra bijdrage uit de coronamiddelen van het Rijk. Hierdoor zijn makers extra ondersteund. De nauwe samenwerking met Cultuur Academy in Nijmegen leidt tot een fusie per 1 februari 2023. Hierdoor is er voor Arnhemse en Nijmeegse cultuurprofessionals één organisatie voor kennis, trainingen, projecten en fondsen. Op verzoek van de Groene Metropoolregio voert Schakel025 een behoefteonderzoek uit onder de cultuurprofessionals in de regiogemeenten naar de leerwensen. Daarbij wordt ook gekeken naar wat de regio te bieden heeft. Gelijktijdig wordt al een aanbod aan de regio aangeboden.

Met het vaststellen van het Kader Beeldende Kunst in de Openbare ruimte en het plan Kunst in Uitvoering is er onder andere extra aandacht voor het verstrekken van kunstopdrachten waarmee wordt bijgedragen aan versterking van het makersklimaat. Zo hebben twee recent afgestudeerde kunstenaars in de binnenstad kunstwerken in combinatie met groen gerealiseerd in het kader van de motie Merlijn Schrijvers, en hebben 10 ontwerpers in de kwartieren van de binnenstad een serie op elektriciteitskastjes gemaakt. Daarnaast is in 2022 de website www.buitenkunstarnhem.nl online gegaan om de kunst die er al is in de openbare ruimte van Arnhem meer zichtbaar te maken. Via QR-codes bij de kunstwerken komt men bij de webpagina uit. Hier heeft Arnhems collectief Wildgewelf een kunstpodcast voor ontwikkeld in opdracht van de gemeente.

In 2022 heeft een tweede geslaagde editie van State of Fashion plaatsgevonden waarbij goed is samengewerkt met het Fashion en Design Festival, de andere Modepartners 025, Platform Binnenstad Arnhem en Citymarketing Arnhem. Dat heeft gezorgd voor veel extra bezoekers aan de binnenstad. De marketing stond voor het eerst in het teken van Juni Modemaand en is minder gericht op de individuele events. Dit is duidelijker voor de bezoeker en krijgt een vervolg in 2023.

Bij Sonsbeek zijn we in het najaar overvallen door de aankondiging van het curatorenteam om ontslag te nemen. Wij waren al in gesprek met het bestuur over de aanloop naar een nieuwe editie in 2024 en de toekomstbestendigheid van zowel Sonsbeek als State of Fashion. En hebben daarbij geconstateerd dat het voor ons noodzakelijk is onafhankelijk advies in te winnen. Dit wordt onder andere ingegeven door vragen en zorgen over de governance, inhoud, organisatie, financiën en betrokkenheid strategische partners. BMC is gevraagd om te adviseren. Dat gebeurt in twee fasen. Over de uitkomsten van het onderzoek naar de haalbaarheid van een Sonsbeek-editie in 2024 bent u op 1 november geïnformeerd. Daaruit is gebleken dat 2025 meer realistisch is. Wij informeren u uiterlijk in april over het onderzoek naar hoe de organisatie van stichting Sonsbeek en State of Fashion toekomstbestendig kan worden neergezet. De uitkomst hiervan kan mogelijk gevolgen hebben voor de huidige subsidie(relatie).
Bij de aanvraag 2023 heeft de stichting ons geïnformeerd over de stand van zaken ten aanzien van de codes Cultural Governance, Inclusie en Diversiteit en Fair Practise en welke stappen gezet zijn en worden gezet om de toepassing van deze codes te verbeteren. Hierover blijven we met de stichting in gesprek.

Zorg voor voldoende ateliers, oefenruimtes en presentatiemogelijkheden in de stad

In het 'Plan van aanpak Huisvesting creatieve en culturele sector 2021 - 2024' wordt de nadruk gelegd op vastgoed in het bezit van de gemeente, en dan met name onderwijsgebouwen. We zien een stagnering ontstaan, onder meer door woningbouwopgaven en de oorlog in Oekraïne en de daarmee gepaarde vluchtelingenopvang. Zo kon bijvoorbeeld de Doorwerthlaan (1.917m2) in Presikhaaf, waar afgelopen jaar de haalbaarheid is onderzocht en waarbij zowel de wijk als de culturele sector betrokken was, niet doorgaan.

Op de subsidieregeling 'Creatieve bedrijfsverzamelgebouwen' is meerdere malen een beroep gedaan. Het doel hiervan is het realiseren van nieuwe ateliers, expositieruimtes en/of werkruimtes voor creatieven door het subsidiëren van kosten voor planvorming en/of haalbaarheidsonderzoek van een creatief bedrijfsverzamelgebouw. Dat heeft nog niet geleid tot extra m2 huisvesting. We zijn bezig met een strategie om de extra m2 wel te realiseren. Daarvan maakt ook de inzet van andere dan de huidige instrumenten onderdeel uit.

De toekomstige huisvesting van Popcentrum Jacobiberg aan de Groningensingel in Arnhem-Zuid wordt op haalbaarheid onderzocht (circa 4.200 m2). NEXIT Architecten heeft als eerste schets een visieplan voor de Jacobiberg op deze locatie ontworpen. Een eerste planning laat realisatie zien in 2026. Er is vanaf 2023 budget gereserveerd voor zowel de tijdelijke huisvesting (mocht Jacobiberg in de tussentijd zijn locatie moeten verlaten op de HES) als de toekomstige huisvesting van de Jacobiberg in Arnhem-Zuid.

Samen met de gemeente Nijmegen is opdracht gegeven voor een benchmarkonderzoek naar SLAK met als doel inzicht te verkrijgen in hoe de bedrijfsvoering van SLAK zich verhoudt tot vergelijkbare atelierorganisaties in Nederland. Hiermee wordt een scherper beeld verkregen van wat mag en kan worden verwacht van SLAK als atelierorganisatie en de eigen rol van gemeenten daarin. De rapportage is begin 2023 gereed en over de resultaten en het vervolgproces zijn we in gesprek met SLAK.

Profilering en vitalisering van het culturele klimaat

Met de heropening van Museum Arnhem, de besluitvorming over de vernieuwing van het Stadstheater en versteviging van de regionale samenwerking in de Cultuurregio 025 zijn goede stappen gezet in het versterken en behouden van onze positie als cultuur- en creatieve stad.

Toekomstbestendige huisvesting van Museum Arnhem, onze Rijksgezelschappen Oostpool en Introdans en het Stadstheater

Museum Arnhem is in mei dit jaar heropend. Het vernieuwde gebouw, de beeldentuin en tentoonstellingen en activiteiten van het museum worden goed ontvangen door de bezoeker. Het museum heeft aan het eind van het jaar meer dan 100.000 bezoekers getrokken.

Er is in oktober een investeringsbesluit van € 73 miljoen genomen over de volledige vernieuwing van het Stadstheater. Ontwerpteams zijn via een aanbestedingsprocedure uitgenodigd hun visie op het nieuwe Stadstheater te geven. In december is het ontwerpteam van Braaksma & Roos, Civic en Arub als winnaar uit de selectie gekomen. In 2023 zal dit team beginnen aan het Voorlopig Ontwerp en vindt de aanbesteding voor de aannemer plaats. In het laatste kwartaal van 2023 zal het Stadstheater zijn deuren sluiten voor de verbouwing. Voor de huisvesting van Oostpool en Introdans is € 250.000 per jaar beschikbaar gesteld gedurende een periode van 40 jaar. In december heeft Provinciale Staten besloten om naast de al eerder gereserveerde € 2 miljoen voor huisvesting Oostpool en Introdans nog eens € 3 miljoen beschikbaar te stellen uit de begroting, waarbij de intentie is uitgesproken om in een volgende coalitieperiode nog eens € 5 miljoen beschikbaar te stellen. Begin 2023 hebben de Staten voorgesteld de volledige € 10 miljoen nog voor de provinciale verkiezingen in maart te reserveren. Beide huisvestingstrajecten worden in nauwe samenhang bekeken.

Versterking van de (samenwerking in de) cultuurregio 025

De Cultuurregio 025 heeft een stevige positie gekregen binnen de maatschappelijke opgave 'Ontspannen Regio' van de GMR. Op basis van het Transformatievoorstel cultuurregio 025 is een uitvoeringsplan opgesteld met de regiogemeenten. Belangrijk uitgangspunt is duurzame structuurversterking van de hele culturele keten in de hele regio. Dat betekent dat de acties een regio-breed en blijvend effect moeten hebben op de keten van top- en middensegment, cultuureducatie, kunstvakonderwijs en amateurkunst. Zo is er een traject gestart gericht op vernieuwing van het publieksbereik van de culturele sector, wordt er een behoefteonderzoek gedaan naar de scholingsbehoefte van cultuurprofessionals in de regio en wordt bekeken wat er nodig is voor centraal punt voor vrijwilligers en organisaties in de cultuur- en erfgoedsector. De provincie Gelderland draagt € 1,3 miljoen bij. De gemeente Arnhem is penvoerder namens de GMR omdat deze geen subsidies kan verstrekken.
Met de andere landelijke cultuurregio's en het ministerie van OCW zijn eerste stappen gezet om gezamenlijk na te denken over een passend vervolg voor de ontwikkeling van de cultuurregio's en de (programmatische) samenwerking met het ministerie van OCW daarbij.

Erfgoed levert een bijdrage aan een aantrekkelijke stad om in te wonen, te werken, te winkelen en te recreëren

Beschermen, herbestemmen en zichtbaar maken van cultuurhistorisch erfgoed

Behoud van erfgoedwaarden met als doel deze in goede staat en op een zorgvuldige wijze door te geven aan volgende generaties, deze te benutten als één van de dragers van ruimtelijke kwaliteit en om met behulp van erfgoedwaarden het unieke verhaal van de stad te vertellen.

Bescherming en herbestemming van cultuurhistorisch erfgoed

Het beschermen en herbestemmen van cultuurhistorisch erfgoed betreft doorlopend werk. Noemenswaardig zijn:

- De plaatsingsprocedure voor 16 gemeentelijke monumenten in Elden die in september 2022 is gestart.
- Het opstellen van een visie op Religieus Erfgoed. In 2022 heeft een uitgebreide inventarisatie plaatsgevonden. Alle 42 gebedshuizen zijn onderworpen aan een cultuurhistorisch onderzoek. Eigenaren zijn geconsulteerd via een interview of enquête. Daarnaast hebben er verschillende bijeenkomsten plaatsgevonden. De inventarisatiefase Toekomstverkenning Religieus Erfgoed is afgerond. In 2023 wordt de toekomstverkenning uitgewerkt tot een actieplan.
- Het versnellen en versoepelen van verduurzaming van erfgoed. Begin 2022 is een startnotitie vastgesteld over dit onderwerp. Conform deze startnotitie hebben met de verschillende doelgroepen (soorten eigenaren) bijeenkomsten plaatsgevonden waarbij kansen/ knelpunten/ uitdagingen zijn opgehaald. Naar aanleiding hiervan is in het najaar van 2022 een actieplan opgesteld en is budget vrijgemaakt voor de uitvoering van het actieplan in 2023. Vanwege de urgentie is in de tweede helft van 2022 al één van de acties opgestart: een pilot voor de toepassing van zonnepanelen in het zicht op rode daken.
- Er is gestart met het laten ontwikkelen van een nieuwe cultuurhistorische waardenkaart; de gereedgekomen nieuwe archeologische verwachtingskaart gaat hier een onderdeel van uitmaken. De kaartbeelden tonen het in Arnhem aanwezige erfgoed in al zijn facetten, zowel ondergronds als bovengronds.

Zichtbaar en beleefbaar maken van erfgoed

Veel van de beschikbare capaciteit en middelen is besteed aan bescherming van erfgoed (monumentenzorg), een activiteit die op zichzelf ook bijdraagt aan zichtbaarheid en beleefbaarheid van erfgoed. Noemenswaardige acties zijn verder het plaatsen van extra informatie bij het Romeinse fort in Meinerswijk, het met kennis en vondstmateriaal van het archeologiedepot bijdragen aan de permanente tentoonstelling over het Gelderse verleden in de Eusebiuskerk, het in samenwerking met het Stadsgilde ontwikkelen van wandelgidsen voor de historische kelders en Meinerswijk, het terughalen van het 'moordkruis' van Doesburg naar Arnhem, het bijdragen aan de restauratie van de Cuyperskamer in de Eusebiuskerk, het behoud van het Van Vulpenorgel in de voormalige Diaconessenkerk en leveren van archeologisch materiaal voor de vondst van de maand, te zien in Rozet en de Arnhemse Koerier. Het terughalen van het moordkruis is verricht op initiatief van en met medewerking van inwoners van Klingelbeek. Het moordkruis is daar ooit in de 16e eeuw opgericht. Als vanzelfsprekend is ook de organisatie van de Open MonumentenDag ondersteund en zijn tijdens dit weekeinde rondleidingen door het stadhuis gegeven.

Omdat veel van de capaciteit en middelen is besteed aan de bescherming van erfgoed, konden niet alle kansen op het gebied van zichtbaar en beleefbaar maken van erfgoed worden benut. Dit onderwerp zal onderdeel gaan uitmaken van de in 2023 op te stellen nieuwe beleidsnota voor erfgoed.

Ontsluiting van kennis over erfgoed

De monumentenregistratie in Planon is omgezet naar registratie via een GIS (Geografische Informatie Systeem)-database. Waar voorheen de locaties van monumenten op kaartbeelden samenviel met punten, zijn nu gedetailleerde en nauwkeurig begrensde vlakken zichtbaar. Naast een eenvoudiger systeem voor de monumentenregistratie bestaat op deze wijze ook een kaartbeeld dat al is toegesneden op de werkwijze van de Omgevingswet. Begin 2023 wordt het nieuwe registratiesysteem geïmplementeerd. Noemenwaardig met betrekking tot de ontsluiting van kennis over erfgoed zijn voorts het boek in de Arnhemse MonumentenReeks over het Romeinse verleden van Meinerswijk en het gereedkomen van het historische onderzoek voor het publieksboek over de archeologische vondsten in de zuidelijke binnenstad. Ook zijn lezingen gegeven in kader van de ArcheoAcademy, is vanuit de gemeente deelgenomen aan de ArcheoHotspot (inhoudelijke begeleiding vrijwilligers) en zijn in het archeologiedepot verschillende rondleidingen georganiseerd.

Regisseren en uitvoeren van archeologisch onderzoek en archeologisch depotbeheer

Het monitoringsonderzoek naar de kwaliteit van het Romeinse grafveld in Meinerswijk bleek niet nodig. Inrichtingswerkzaamheden leidden tot een gedeeltelijke opgraving; de afzonderlijke graven bleken goed bewaard te zijn gebleven. Tot nu toe zijn er 22 geborgen, met veel grafgiften. Het archeologiedepot is met hulp van vrijwilligers verhuisd naar de nieuwe locatie in Museum Arnhem. De gemeentelijke archeologiecollectie is daarbij uitgebreid door de overdracht van (Arnhems) vondstmateriaal dat zich nog in de collectie van Museum Arnhem bevond. Er is met twee partijen gesproken over de implementatie van een nieuwe applicatie voor depotregistratie; dit proces is nog lopend. Bij verschillende archeologische projecten is een regierol aangenomen. Hierbij kan worden gedacht aan de opgravingen ter hoogte van Coberco en het al genoemde grafveldonderzoek in Schuytgraaf. Andere projecten zijn het archeologische onderzoek in relatie tot de projecten Nijmeegseweg en Kronenburg.

Regioadvisering archeologie

Door het vertrek van de regio-archeoloog is een nieuwe kandidaat voor deze functie geworven. Tussentijds hebben archeologen van de gemeente Arnhem de regio geadviseerd.

Afhandeling amendementen en moties Begroting 2022

Niet van toepassing.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	34.508	34.680	36.228	36.171	57
Baten	6.485	6.496	7.524	8.059	535
Saldo lasten en baten	***-28.023***	***-28.185***	***-28.704***	***-28.112***	***592***
Toevoegingen aan reserves	4.765	1.377	4.495	4.282	213
Onttrekkingen aan reserves	1.871	1.018	5.015	4.886	-128
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-2.894***	***-359***	***520***	***605***	***85***
Gerealiseerd resultaat	**-30.917**	**-28.543**	**-28.185**	**-27.508**	**677**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten	199	V			
Cultuur	301	V	Beheer panden in gebruik voor cultuur (zie ook baten)	I	AR
Erfgoed	128	V	Beheer panden in gebruik voor erfgoed (zie ook toevoegingen)	I	BR
Cultuur	-230	N	Cultuurbeleid	I	AR
Baten	535	V			
Cultuur	535	V	Beheer panden in gebruik voor cultuur (zie ook lasten)	I	AR
Toevoegingen aan reserves	0				
Onttrekkingen aan reserves	-128	N			
Cultuur	-128	N	Beheer panden in gebruik voor erfgoed (zie ook lasten)	I	BR

Beheer panden in gebruik voor cultuur
Op het beheer van de gemeentelijke panden in gebruik bij de culturele sector, is in 2022 een incidenteel voordeel ten opzichte van de begroting ontstaan van in totaal € 836.000. Dit voordeel werd onder andere veroorzaakt doordat onderhoudswerkzaamheden zijn doorgeschoven en door een voordeel op de onroerend zaakbelasting op een na 1 januari 2022 in gebruik genomen pand. Daarnaast werden in de begroting de inkomsten uit servicekosten en huren voor het jaar 2022 te laag geraamd. En tot slot kon een deel van de voorziening voor dubieuze debiteuren vrijvallen omdat het risico dat corona zou leiden tot oninbaarheid van huur blijkt mee te vallen.

Beheer panden in gebruik voor erfgoed
Op een aantal panden in en om het Sonsbeekpark kon een deel van het planmatig onderhoud niet worden uitgevoerd. Dit onderhoud is doorgeschoven naar 2023. Tegenover het voordeel op de lasten van € 128.000 staat daarom een gelijk nadeel op de onttrekkingen.

Cultuurbeleid
Binnen Cultuurbeleid vallen de uitgaven hoger uit. Dit heeft onder andere te maken met hogere uitgaven met betrekking tot Corona, extra subsidies (o.a. aan Jacobiberg, streekomroep midden Gelderland, Galerie der Tone en stichting schakel 025) en een niet begrote subsidie van € 100.000 in het kader van Impuls Jongerencultuur.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Cultuur
De culturele basis- en meerjarenvoorzieningen, het culturele middensegment en makers tot aan de amateurkunstverenigingen.
Erfgoed
Provincie Gelderland, provinciale en lokale erfgoedinstellingen of verenigingen en regiogemeenten.

Ook werken we samen met verschillende subsidiepartners. Deze zijn in dit programma in de digitale begroting (https://financien.arnhem.nl) terug te vinden. Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies.

Beleidskaders

- Kadernota ‘STROOM – cultuurbeleid Arnhem’ 2021;
- Tussenevaluatie 'Arnhem, Stroomt Door', 2016;
- STROOMversnelling: actualisatie cultuurbeleid, 2020;
- Kadernota Beeldende Kunst in de Openbare ruimte 2022;
- Cultuurprofiel 025 Arnhem Nijmegen, Transformatievoorstel Cultuurregio 025;
- Erfgoedagenda gemeente Arnhem.

Participatie en armoedebestrijding

Door de hoge inflatie en stijgende energieprijzen is de bestaanszekerheid in 2022 bij steeds meer Arnhemse huishoudens onder druk komen te staan. In oktober 2022 is de raad geïnformeerd over de Arnhemse aanpak energiecrisis. Deze aanpak richt zich op het ondersteunen van Arnhemse inwoners en bedrijven en het op peil houden van voorzieningen in de stad. Dit heeft geresulteerd in diverse acties en het vormgeven van nieuwe regelingen zoals een noodfonds voor ondernemers, maatwerk voor inwoners waarvoor de energietoeslag niet beschikbaar is, een extra Arnhemse wintertoeslag, verruiming van de Gelrepas en extra subsidies voor maatschappelijke instellingen. Daarnaast voeren we in Arnhem ook de rijksregeling Energietoeslag uit en zijn er verschillende projecten in de stad rond energie en duurzaamheid.

In deze tijd van stijgende (energie)lasten hebben we daarnaast ingezet op het voorkomen van schulden en op het zo snel mogelijk hulp bieden aan inwoners met (beginnende) geldzorgen. We hebben stevig gestuurd op het verbeteren van de dienstverlening door PLANgroep en zijn tegelijkertijd gestart met een onderzoek om taken rondom vroegsignalering en schulddienstverlening door de gemeente zelf te laten uitvoeren. Ook hebben we gericht ingezet op ondersteuning van gedupeerden van de Kinderopvangtoeslagschandaal. Zij kregen ondersteuning op meerdere vraagstukken die bij hen leefden, waarvan geldproblemen in veel gevallen een belangrijk issue is en zal blijven.

Naast aandacht voor bestaanszekerheid hebben we ook ingezet op een belangrijke motor voor een zeker bestaan: werk. In vergelijking met andere grote gemeenten heeft Arnhem goed gepresteerd in het verlagen van het aantal inwoners in de bijstand. Ook het percentage inwoners dat duurzaam uit de uitkering blijft ligt in 2022 hoog, namelijk op 95%. Dit betekent dat de inwoners die vanuit de bijstand werk vonden niet weer binnen een jaar opnieuw instroomden in de uitkering. Wij vinden het belangrijk dat meer Arnhemmers werk vinden en kunnen behouden. Het liefst in de vorm van een betaalde baan, maar om daar te komen zetten we ook in op werkervaringsplaatsen, leerbanen, activerend werk of begeleid werk, zodat iedereen de kans krijgt om mee te doen en op termijn zo zelfstandig mogelijk kan leven. De arbeidsmarkt was in 2022 krap, dit heeft bijgedragen aan de omvang van het bestand. Werkgevers spelen een belangrijke rol bij het bieden van kansen voor onze inwoners. Daarom ondersteunen we hen lokaal en regionaal bij het inrichten van hun werk zodat meer werkzoekenden op de arbeidsmarkt een plek vinden. Met advies, met het vinden van geschikte kandidaten voor hun vacatures, met ondersteuning om werk passend te maken, of met tijdelijk werkgeverschap. Deze krappe arbeidsmarkt biedt kansen om verdere stappen te maken richting een nog inclusievere arbeidsmarkt.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Ambities	Doelen	Inspanningen

Doorbraak naar werk

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Volumeontwikkeling uitkeringslast BUIG		**100,0**	**101,5**	**98,4**	**91,6**
Eenheid: Indexcijfer afgezet tegen andere gemeenten					
Bron: Divosa					
Netto arbeidsparticipatie	**67,8**	**67,6**	**69,0**	**68,3**	**71,3**
Eenheid: Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.					
Bron: CBS (verplichte BBV-indicator)					
Personen met een bijstandsuitkering	**801,1**	**768,0**	**842,7**	**797,4**	
Eenheid: Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 10.000 inwoners.					
Bron: CBS (verplichte BBV-indicator)					

Investeren in voorkomen

Er wordt op een goede manier samengewerkt tussen gemeente en onderwijspartners in de overgang van school naar werk. De regionale aanpak jeugdwerkloosheid is in uitvoering. Het Regionaal Mobiliteitsteam biedt net als de gemeente dienstverlening die gericht is op preventie van werkloosheid.

Doorontwikkelen sluitende aanpak jongeren in kwetsbare posities

Binnen het cluster Werk en Inkomen zijn afspraken over de inzet bij de overgang van school naar werk voor jongeren vanuit het speciaal onderwijs en praktijkonderwijs. Binnen de regionale aanpak jeugdwerkloosheid zijn er verschillende projecten in uitvoering. Er zijn maatwerktrajecten ontwikkeld bij verschillende werkgevers voor jongeren waarbij leren en werken wordt gecombineerd. Daarnaast is er extra aandacht en langdurige begeleiding rondom de transitiemomenten van school naar werk en van werk naar werk voor jongeren in een kwetsbare positie. Verder worden er matchingstafels georganiseerd waarbij jongeren die de school verlaten en werkgevers aan elkaar worden verbonden. Er is een goede samenwerking gaande tussen de ketenpartners in de arbeidsmarktregio waarbij het belang voor de jongere voorop staat.

Herijken aanpak statushouders en nieuwkomers

Momenteel zitten we volop in de uitvoering van de nieuwe Wet inburgering, welke per 1 januari 2022 van kracht is geworden. De uitvoering van de wet is belegd bij Bureau Nieuwkomers (onderdeel van het cluster Werk en Inkomen). In het begin waren er enkele beleidskeuzes die nog door de ministerie moesten worden gemaakt, zoals voor de Leerbaarheidstoets. Daarom zijn we op enkele onderdelen, onder andere de Leefbaarheidstoets, iets later gestart.

Voor onze oudkomers zetten wij de incheckmethode in om de uitgangspositie te bepalen op de participatieladder. Hierdoor kunnen wij aan hen een passend aanbod doen op het gebied van participatie en/of hulpverlening. Momenteel zitten we in de implementatiefase van deze methode en worden alle regisseurs statushouders binnen Werk en Inkomen opgeleid om hiermee te kunnen werken.

Samenwerken met UWV, SVB en Justitie

UWV, Sociale Verzekeringsbank (SVB) en Justitie blijven voor ons belangrijke vindplaatsen voor inwoners met geldzorgen. Daarom blijven we samenwerken in het kader van het wegnemen van belemmeringen zoals schulden, verwijzing naar het gemeentelijke hulpaanbod en de toeleiding naar werk. Zo hebben de medewerkers van UWV een training gehad over het signaleren en bespreekbaar maken van geldzorgen en te adviseren over het gemeentelijke aanbod.

Het UWV is een belangrijke samenwerkingspartner in de arbeidsmarktregio. We werken intensief samen met het UWV voor een groep jongeren in kwetsbare positie met kortdurende WW en organiseren gezamenlijke kennisbijeenkomsten voor professionals over onder andere de banenafspraak en het doelgroepenregister, inzet loonkostensubsidie en beoordeling WAJONG.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Percentage werkloze jongeren	**3,0**	**3,0**	**3,0**	**3,0**	**3,0**
Eenheid: Het percentage werkloze jongeren 16-22 jaar					
Bron: CBS (verplichte BBV-indicator)					
Instroompercentage bijstand		**2,4**	**2,0**	**2,0**	**2,2**
Eenheid: Instroompercentage bijstand afgezet tegen andere gemeenten					
Bron: Divosa					
Werk met ondersteuning van loonkostensubsidie			**183**	**274**	**373**
Eenheid: Aantal inwoners dat werkt met loonkostensubsidie					
Bron: Administratie Werk en Inkomen					

Dichtbij de Arnhemmer en integraal

Arnhemmers die al langere tijd afhankelijk zijn van een uitkering, langdurig in de armoede zitten en/of schulden hebben, verliezen we niet uit het oog. Dit is in lijn met de adviezen van onder meer de werkgroep sociale impact van de coronacrisis. Voor deze mensen blijft het onverminderd van belang dat ze uit de geldzorgen komen en, indien hun situatie er om vraagt, perspectief krijgen om weer op weg te gaan naar werk. Ons uitgangspunt is om hen actief en op maat te begeleiden bij het zetten van stappen naar (financiële) zelfstandigheid en werk.

Gebiedsgerichte sturing en integrale wijkaanpak

Met de Sociale wijkteams, teams Leefomgeving en de gebiedsgerichte teams van Werk en Inkomen hebben we gewerkt aan de realisatie van zes gebiedsagenda's voor 2023. De inhoud van de agenda is gericht op de inhoudelijke problematiek van dit gebied rondom de aanpak van armoede, schulden en participatie. De sociale tafels worden benut om de maatschappelijke partners hierin te betrekken en gezamenlijke focus te creëren.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Percentage bijstandsgerechtigden dat inkomsten heeft uit werk			**8,5**	**6,9**	**7,7**

Eenheid: Percentage inwoners met bijstand dat ook inkomsten uit werk heeft

Bron: Administratie Werk en Inkomen

Perspectief bieden

De afgelopen periode is een grote krapte op de arbeidsmarkt ontstaan. Desondanks zijn er nog teveel mensen die er niet tussen komen en onnodig langs de kant staan. In deze veranderende omstandigheden zijn we samen met onze ketenpartners creatief op zoek naar de mogelijkheden en het benutten van kansen. We bieden Arnhemmers steeds meer perspectief door hen te faciliteren bij het (om)scholen naar vraagsectoren. We doen dit door aanbodgericht te bemiddelen en door korte trainingen en coaching bij het vinden van ander werk. Maar ook door tijdelijk werkgeverschap te bieden via initiatieven als de Arnhemse Werkbrigade, zodat arbeidsvaardigheden niet verdwijnen en mensen werkfit blijven.

Tijdens de coronacrisis zijn de inspanningen voor jongeren in kwetsbare posities geïntensiveerd. De samenwerking met ketenpartners is versterkt omdat de urgentie toenam. We hebben jongeren steeds beter vroeg in beeld en kunnen een sluitende route naar werk of vervolgopleiding ondersteunen en monitoren. We monitoren hoeveel mensen zonder startkwalificatie in de bijstand zitten en instromen, hoeveel mensen er met startkwalificatie uitstromen en of het halen van een startkwalificatie bijdraagt aan een duurzame uitstroom uit de uitkering.
We werken intensief samen met het UWV voor een groep jongeren in kwetsbare positie met kortdurende WW. We pakken de jongeren preventief op en begeleiden hen naar werk. Daarnaast richten diverse projecten vanuit het werkinvesteringsfonds zich specifiek op jongeren.

Verbetering instrumentarium ketenpartners

In 2022 zagen we na het vervallen van de coronamaatregelen en lockdowns de arbeidsmarkt behoorlijk aantrekken. Werkgelegenheid nam toe en daarmee ook de tekorten op personeel. Dit vraagt ook van de ketenpartners om een andere aanpak en strategie. De krapte op de arbeidsmarkt vraagt om een andere inzet van de instrumenten en meer maatwerk. Het Regionaal Mobiliteitsteam is opgezet en ondersteunt inwoners naar werk. Tegelijkertijd zien we dat werkgevers eerder bereid zijn om kansen te bieden aan doelgroepen die meer begeleiding en ondersteuning nodig hebben en open staan voor baancreatie. Samen met regionale en lokale uitvoeringspartners (zoals Scalabor, onderwijsinstellingen, Werkgevers Service Punt, Leer-Werk-Loket en Centrum Activerend Werk) hebben we ingezet op acties om de inzet van bestaande instrumenten te optimaliseren en maatwerk te kunnen bieden aan onze inwoners. Dit doen we door inzet van loonkostensubsidie en beschut werk, daar waar het passend is. We zetten in op kennisontwikkeling bij inwoners en nazorg om duurzame plaatsing en stabiliteit te borgen. Daarnaast kijken we ook naar mogelijkheden om aansluiting te vinden bij het gebiedsgericht werken door het ontwikkelen van basisbanen en ontwikkeltrajecten in de wijken.

Verbetering toeleiding en doorleiding ketenpartners

Vanuit het cluster Werk en Inkomen werkten we in 2022 samen met onze ketenpartners aan verbetering van samenwerking binnen de keten. Hierdoor zijn we steeds beter in staat om regie te voeren op de keten. Dit doen we door informatie, ervaringen en kennis uit te wisselen over de verschillende trajecten. Door dit te doen faciliteren we, ook bij de ketenpartners, toeleiding naar trajecten voor de inwoner die passend is bij de individuele behoefte en ontwikkelmogelijkheden. In veel gevallen is dit maatwerk. We blijven inzetten op samen beslissen en zelfsturing bij het zetten van stappen op de participatieladder, op deze manier zijn we beter in staat om samen met de inwoner te beslissen welke route het meest passend is. Dit kan betekenen ontwikkeling naar werk, maar ook ontwikkeling naar maatschappelijke participatie.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Uitstroompercentage algemene bijstand	**2,0**	**2,6**	**2,0**	**2,4**	**2,7**

Eenheid: Uitstroompercentage algemene bijstand afgezet tegen andere gemeenten

Bron: Divosa

Inclusief werk

We blijven Arnhemse organisaties stimuleren om met diversiteit en inclusie aan de slag te gaan of waar dat al gebeurt te blijven doen. Vanuit programma Inclusie faciliteren we het Arnhems diversiteitswerk ‘Diversiteitsreis’. In dit netwerk wisselen organisaties kennis en ervaring uit op het gebied van diversiteit en inclusie. Vanuit het cluster Werk en Inkomen en samen met onze ketenpartners stimuleren we werkgevers om Participatiewet-instrumenten in te zetten om inwoners die al wat langer aan de kant staan mee te laten doen. We werken hierbij intensief samen met het Werkgevers Service Punt Midden Gelderland en Scalabor.

Stimuleren netwerk Inclusief Midden-Gelderland

Het inclusief werkgeversnetwerk Midden-Gelderland Samen voor een Baan is een initiatief van de stichting Inclusief Midden-Gelderland, Werkgeversservicepunt Midden-Gelderland, het UWV en Scalabor. Arnhem zet zich in als ambassadeur en verbinder voor dit netwerk. In 2022 organiseerde het netwerk diverse bijeenkomsten en kennislunches, verspreidde het nieuwsbrieven en publiceerde het een nieuwe uitgave van het magazine 'Inclusief'.

Herijking Social Return On Investment-aanpak (SROI)

In 2022 is het regionaal steunpunt social return via een pilot van start gegaan. De adviseurs vanuit het steunpunt ontzorgen de gemeenten in Midden Gelderland bij de uitvoering van de social returnverplichting zoals opgenomen in de gemeentelijke opdrachten. Op basis van de ervaringen van de pilot is besloten om door te gaan met het steunpunt. Het steunpunt wordt ondergebracht bij het WerkgeversServicePunt binnen de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein. Binnen de eigen organisatie blijven we het toepassen van social return stimuleren.

Gemeente Arnhem als inclusieve werkgever

Wij kunnen onze rol als stimulator voor inclusief werkgeverschap het beste vervullen wanneer wij een goed voorbeeld zijn, door optimale resultaten te halen en door als werkgever actief deel te nemen aan regionale activiteiten. Het programma 'inclusie en diversiteit' geeft hier invulling aan. Zie voor de toelichting het programma Welzijn en Inclusie bij de inspanning 'Inclusieve organisatie'.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
% gemeentelijke inkoopdossiers met SROI-component					
Eenheid: Percentage					
Bron: Inkoopadministratie, indicator in ontwikkeling					

Samen sterk

Om de haalbaarheid en realiseerbaarheid van onze lokale doelen en ambities te vergroten, werken we samen. Dit doen we regionaal en waar nodig (boven)regionaal op thema's die invloed hebben op het arbeidsmarktbeleid. Samenwerkingspartners zijn andere programma's binnen de gemeente, werkgevers, werknemers, de provincie, onderwijs en regiogemeenten.

Gezamenlijke lobby

De afgelopen periode is ingezet op een intensieve samenwerking regionaal en bovenregionaal op het arbeidsmarktbeleid. Vanuit de Groene Metropool regio en The Economic Board is in 2022 een Human Capital Agenda opgesteld. Door te werken vanuit deze gezamenlijke agenda verstevigen we onze positie en lobby naar het Rijk. Het doel is om gezamenlijk te werken aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt waarbij vraag en aanbod goed op elkaar aansluit, zodat we de (economische) potentie van deze regio ten volle benutten. Binnen Arnhem concretiseren we dit in de Arnhemse Aanpak Krapte die in december 2022 door het college is vastgesteld.

Ontwikkelen en uitvoeren Strategische Agenda Arbeidsmarkt Midden Gelderland

De ambities van de gemeente Arnhem voor de stad zijn groot. We leggen de lat graag hoog om met partners optimaal samen te werken voor onze inwoners en werkgevers. We werken lokaal waar nodig en (boven) regionaal om onze ambities te versterken en voor gezamenlijke positionering. Met onze netwerkpartners werken we in de arbeidsmarktregio samen op basis van een strategische agenda. Het afgelopen half jaar zijn er op verschillende onderdelen positieve resultaten geboekt.

Het regionaal mobiliteitsteam wordt, dankzij diverse voorlichtingssessies, steeds beter gevonden door inwoners en partners. Bij de provincie is in het kader van het Gelrepact een subsidie-aanvraag voor drie projecten ingediend. Eén van de aanvragen betreft een project om praktijkleren voor jongeren zonder startkwalificaties te stimuleren. Daarnaast zijn er een aantal kennisbijeenkomsten voor professionals in de regio georganiseerd. Op deze manier stimuleren we gezamenlijke kennisontwikkeling en het gebruik maken van elkaars kennis en expertise in de arbeidsmarktregio.

Door capaciteitsproblemen zijn enkele projecten niet volledig, moeilijk of niet van de grond gekomen en benutten we nog niet alle gerealiseerde middelen. De partners uit het Regionaal Werkbedrijf hebben afgesproken om in 2023 de strategische agenda te gaan herijken. Hierbij wordt gekeken naar de ambitie en de scope maar ook wat naar wat er nodig is om de agenda goed te kunnen uitvoeren.

Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam

Armoede en schulden voorkomen

In het afgelopen jaar hebben hoge (energie)kosten gezorgd voor veel extra geldzorgen. Deze bestaanszekerheidscrisis zal niet snel zijn opgelost en vraagt (onder andere) ook om een landelijke stijging van lonen en uitkeringen. Daarom hebben we in het afgelopen jaar extra ingezet op het zoveel mogelijk voorkomen van armoede en schulden en willen we onze inwoners met geldzorgen zo vroeg mogelijk adequate hulp bieden.

Doorontwikkeling gelijke kansen kinderen en jongeren

Met het rapport duurzame aanpak van Kinderarmoede hebben we de activiteiten van kansrijk opgroeien geëvalueerd. De teams Leefomgeving hebben op basis van deze evaluatie hun kansrijk opgroei-programma bijgeschaafd met een diverser aanbod, waarbij kinderen activiteiten aangeboden krijgen die hun vaardigheden versterken. Daarnaast bleek dat er nog onvoldoende aanbod was voor 0 – 4 jarigen. Terwijl dit een cruciale periode is voor het aanleren van vaardigheden voor de rest van hun leven. Het aanbod voor deze leeftijdscategorie is in ontwikkeling. Verder is nog meer de samenwerking gezocht met 'kansrijke start'. Individuele samenwerking met organisaties om ouders sneller te bereiken en op weg te helpen wordt opgestart.

Vanuit het manifest kansrijk opgroeien, dat onder andere scholen en maatschappelijke organisaties geschreven hebben en aangeboden aan de gemeente, worden bijeenkomsten voor onder andere raadsleden georganiseerd om de verbinding tussen gemeente, maatschappelijke organisaties en scholen te verbeteren om armoede onder kinderen terug te dringen. Vanuit het beleidsterrein armoede wordt hier actief aan deelgenomen.

In 2022 is er samen met de cultuurorganisaties vanuit de Arnhem-Oost aanpak gestart met een inventarisatie om te kijken op welke manier we kansengelijkheid onder jongeren kunnen bewerkstelligen. De aansluiting bij de Arnhem-Oost aanpak en de pedagogische wijk wordt nog verder geconcretiseerd.
Met Stichting Leergeld ontwikkelen we een pilot om de ouders van kinderen met een goede begeleiding over te dragen naar de officiële hulpverlenende instanties. Dit doen we om naast materiële hulpverlening ook op een andere manier aan hun bestaanszekerheid te werken.

In 2021 is de nieuwe Gelrepas ingevoerd. Kinderen van 4 tot 18 jaar kregen een persoonlijk tegoed waarmee zij diverse activiteiten kunnen ondernemen. In 2022 is ook aan de kinderen van 0 tot 4 jaar een tegoed toegekend. Daarnaast biedt de Gelrepas in 2022 ook een tegoed voor schoolspullen en (sport)kleding voor kinderen. De ouders van deze kinderen hebben gebruik gemaakt van diverse activiteiten. Ook is kledingtegoed dat op de passen gezet is, veelvuldig gebruikt.

Invoeren andere werkwijze tegemoetkoming schoolkosten

Op 1 augustus 2021 is de wetgeving over de vrijwillige ouderbijdrage aangescherpt. Kern van de wijziging: alle leerlingen moeten mee kunnen doen met activiteiten die de school organiseert, ook als ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet betalen. Scholen worden verplicht dit expliciet te vermelden in de schoolgids en het schoolplan. Dat betekent dat de kosten die ouders echt moeten maken zich beperken tot de zogenaamde categorie 2 kosten: kosten voor voorgeschreven persoonsgebonden materiaal dat langer dan een jaar mee gaat (bijvoorbeeld een atlas, een woordenboek, een agenda, een rekenmachine, schriften maar ook praktijkkleding). Mede naar aanleiding hiervan is de schoolkostenregeling die Arnhem had, gewijzigd. Vanaf het schooljaar 2022-2023 komt de gemeente ouders expliciet tegemoet in deze categorie 2 kosten via de Gelrepas. Kinderen en jongeren met een Gelrepas hebben op hun pas een apart persoonlijk schoolspullentegoed. Dit tegoed kunnen zij inzetten veelal bij de school of bij winkels die schoolspullen verkopen. Als onderdeel van de crisisaanpak bestaanszekerheid/ energiearmoede is dit tegoed eind vorig jaar verhoogd.

Doorgaande lijn preventief aanbod

Rijnstad werkt aan de preventieopdracht om financiële kennis en vaardigheden onder jongeren en organisaties te vergroten. Met als doel organisaties vaardig te maken in het signaleren van geldproblemen bij jongeren/gezinnen, het informeren over mogelijkheden voor hulp bij deze problemen en doorverwijzen naar de juiste partij in Arnhem. En voor de jongeren dat geldzorgen worden voorkomen. In 2022 zijn er acht trainingen Alert op Geldzorgen gegeven aan diverse organisaties in de stad om meer inzicht te krijgen in het signaleren van geldzorgen. Daarnaast zijn er vier nieuwsbrieven met thema's over financiën onder een groot aantal ketenpartners verspreid. Ook is in 2022 de Week van het Geld georganiseerd onder de scholen, waaraan drie scholen mee hebben gedaan. Naast gastlessen van de politie en burgemeester heeft ook influencer Défano Holwijn zijn bijdrage geleverd. Er is ook een 'schatkist' binnen het jeugdwerk van Rijnstad gelanceerd met daarin tools voor jeugdwerkers om geldzaken onder kinderen uit groep 4 t/m 8 bespreekbaar te maken. Daarnaast wordt door Rijnstad actief een overzicht van financieel preventieve activiteiten onder ketenpartners beheerd.

Bij de overgang van 18- naar 18+ verandert er veel in het (financiële) leven van een jongere. Om jongeren hier zo goed mogelijk op voor te bereiden is de lessenreeks 'Hoe word je rijk' van Money Start ingekocht en gegeven op zeven Arnhemse scholen in 2022. Het afgelopen jaar zijn circa 176 lessen gegeven aan leerlingen van het middelbare onderwijs, mbo-onderwijs en ISK. Deze lessen leren jongeren over de onderwerpen waarop zij, volgens een analyse met schuldhulpverleners, veelal schulden maken. De financiële vorming richt zich op wat de jongere moet regelen om niet in de schulden te komen na de 18e verjaardag. Het heeft als doel geldzorgen en schulden te voorkomen en zet in op een financieel gezonde toekomst. Voor het geven van de lessen zijn drie lokale professionals uit het Arnhemse werkveld getraind om de lessen uit te voeren. Daarnaast zijn ook twee lokale ervaringsdeskundige 'peer educators' opgeleid, die door hun levensverhaal te vertellen als rolmodel voor de klas staan en vragen kunnen beantwoorden. Ook wordt er samengewerkt met organisatie Opr€cht, door jongeren tijdens de les te vertellen over de mogelijkheden qua hulp bij schulden en het uitdelen van een flyer.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal kinderen in huishoudens met ten minste 1 jaar inkomen tot 130% sociaal minimum	**5.200**	**5.000**	**5.100**	**4.700**	
Eenheid: Aantal kinderen					
Bron: CBS					
Aantal kinderen in huishoudens met ten minste 4 jaar inkomen tot 130% sociaal minimum	**3.000**	**3.000**	**3.000**	**3.000**	
Eenheid: Aantal kinderen					
Bron: CBS					

Op tijd erbij; vroeg-signalering en vroeghulp

Vanaf 2022 hebben we een vernieuwde structurele werkwijze voor vroegsignalering. Daarbij ondernemen we actie op alle signalen over betalingsachterstanden die we ontvangen van schuldeisers inzake energie, zorg, water en huur. Daarnaast neemt Arnhem deel aan een aantal landelijke experimenten inzake vroegsignalering zoals het signaleren van betalingsachterstanden bij hypotheekverstrekkers. We benaderen inwoners hierbij op de meest passende wijze (huisbezoek, telefonische benadering of via e-mail/brief). Daarnaast zetten we in op signalen vanuit de CAK-lijsten (zorgkostenachterstanden) en via aanwezigheid bij rolzittingen van de rechtbank en spreekuren op het Rijn IJssel. Via het cluster Werk en Inkomen hebben we eveneens inwoners met geldzorgen pro-actief benaderd. Inmiddels heeft Werk en Inkomen voor deze inwoners zelf een werkwijze ontwikkeld, waarmee zij veel inwoners bereiken.

Inzet inkomensondersteuning

In 2022 hebben we het mogelijk gemaakt dat kinderen met een Gelrepas in de leeftijd van 4 t/m 17 jaar een (sport)kledingtegoed kunnen aanvragen bij Stichting Leergeld dat als apart tegoed op de Gelrepas staat. Dit tegoed kan worden verzilverd bij diverse winkels. Eind 2022 is dit tegoed verhoogd naar aanleiding van de crisisaanpak bestaanszekerheid/energiearmoede. Ook is eind 2022 een tegoed beschikbaar gesteld voor de kinderen van 0 t/m 3 jaar. Daarnaast zijn ook de Gelrepastegoeden voor schoolspullen en peuteropvang verhoogd.

In 2022 is de Gelrepas geëvalueerd. Gekeken is naar de ervaringen van pashouders, van aanbieders van activiteiten en van enkele intermediairs. De evaluatie is in de afrondende fase. Het college gaat de raad in 2023 informeren over de uitkomsten en de adviezen voor verdere versterking van de Gelrepas naar aanleiding van deze evaluatie.

In 2022 is de vergroening van de bijzondere bijstand voorbereid. Dat betekent dat vanuit de bijzondere bijstand voor witgoed in het vervolg energiezuinig witgoed wordt vergoed.

Inzet energiearmoede

In 2022 is namens het Rijk de eenmalige Energietoeslag 2022 uitgevoerd. Aan nagenoeg de hele doelgroep van circa 15.000 Arnhemse huishoudens is de Energietoeslag van € 1.300 uitgekeerd. Deze is in het najaar 2022 verhoogd met € 250 per huishouden in het kader van de crisisaanpak bestaanszekerheid/energiearmoede. In november 2022 heeft het college besloten ook aan uitwonende Arnhemse studenten met een laag inkomen de energietoeslag open te stellen.

Naast de energietoeslag heeft het college een maatwerkvoorziening voor energiekosten opengesteld. Deze is bedoeld voor huishoudens die geen recht hebben op de eenmalige Energietoeslag 2022 maar wel in financiële problemen komen als gevolg van de hoge energiekosten. Ook huishoudens die ondanks de ontvangen energietoeslag alsnog financiële problemen ondervinden, kunnen hier een beroep op doen. Goed Geregeld Arnhem van Rijnstad voert de maatwerkvoorziening energiekosten uit.

Beter benutten van vindplaatsen

In het afgelopen jaar hebben we extra ingezet om onze inwoners met geldzorgen te vinden en hen zo snel mogelijk adequate hulp te bieden. Wij richtten ons hierbij zowel rechtstreeks op inwoners met geldzorgen als op onze ketenpartners om hen te informeren over ons hulpaanbod. Met bijvoorbeeld flyers die huis aan huis verspreid werden, met de Bespaarkrant, en met uitgebreide informatie via onze eigen mediakanalen. En daarnaast werken we met zoveel mogelijk ketenpartners samen om via hen onze inwoners te bereiken. We organiseerden meerdere bijeenkomsten voor ketenpartners om bij hen signalen over geldzorgen op te halen. Wij informeerden hen ook over de maatregelen (gericht op inkomensondersteuning en energiebesparing en verduurzaming) die de gemeente in het kader van de crisisaanpak bestaanszekerheid genomen heeft.
We blijven daarnaast aangesloten op de Nederlandse Schuldhulproute (NSR) en zorgen ervoor dat het Goed Geregeld Arnhem Loket van Rijnstad nog beter bereikbaar is voor inwoners met financiële vragen en het aanvragen van bijvoorbeeld het Maatwerkbudget.

Huisvesting armoede-initiatieven

We zien de meerwaarde voor gezamenlijke huisvesting van partijen die zich inzetten voor huishoudens met een laag inkomen (zoals de Voedselbank, de Kledingbank, 2Switch, de Speelstoet, Spullenbanken). Helaas is hier dit jaar nog geen passende locatie voor gevonden. De middelen die hiertoe zijn bestemd in de begroting blijven beschikbaar. De gemeente blijft zich inzetten om maatschappelijke partners te ondersteunen bij het vinden van passende huisvesting.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
% huishoudens dat afgelopen 12 maanden moeite heeft gehad om van het inkomen rond te komen		**20,0**		**14,0**	
Eenheid: Percentage					
Bron: Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)					
% huishoudens dat onverwachte noodzakelijke uitgave van € 1.000 kon betalen zonder daarvoor schulden te maken		**58,0**		**67,0**	
Eenheid: Percentage					
Bron: Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)					
% bereikte huishoudens bij huisbezoek Vroegsignalering		**72,0**	**59,0**	**68,0**	**74,0**
Eenheid: Percentage					
Bron: Vroeg Eropaf					

Financieel perspectief vergroten

Perspectief bieden bij geldzorgen blijft meer dan ooit belangrijk. Daarbij zetten we in op het doorbreken van (langdurige) armoede, en op adequate hulp bij schulden. Rondom armoede zetten we zowel in op het verbeteren van de (toegang tot) inkomensregelingen, als op het toegang geven tot hulpbronnen zoals opleiding, vaardigheden en een kansrijk netwerk. Voor kinderen die in armoede leven dragen we er zorg voor dat enerzijds hun ouders in hun bestaanszekerheid worden ondersteund, anderzijds dat zij hun vaardigheden op diverse terreinen ontwikkelen. Een belangrijke focus ligt op de allerkleinsten: 0 – 4 jaar. Rondom de schuldenaanpak hebben we nieuwe afspraken met de uitvoering gemaakt waardoor mensen met schulden sneller en beter geholpen worden. Daarnaast onderzoeken we welke taken we binnen de vroegsignalering en schulddienstverlening beter in eigen beheer kunnen gaan uitvoeren.

Regie op integraal werken (gebiedsgerichte sturing en integrale wijkaanpak)

Met de Sociale wijkteams, teams Leefomgeving en de gebiedsgerichte teams van Werk en Inkomen hebben we gewerkt aan de realisatie van zes gebiedsagenda's voor 2023. De inhoud van de agenda gericht is op de inhoudelijke problematiek van dit gebied rondom de aanpak van armoede, schulden en participatie. De sociale tafels worden benut om de maatschappelijke partners hierin te betrekken en gezamenlijke focus te creëren.

Inkomensondersteuning gericht op perspectief en activering

We hebben een start gemaakt met een traject gericht op het optimaliseren van onze inzet als het gaat om inkomensondersteuning (meer bereik en gebruik, vereenvoudigen van de toegang, waar nodig meer effect op bestaanszekerheid). Hiertoe is een analyse gedaan naar de huidige situatie om inzicht te krijgen in het bereik, de toegankelijkheid en de effectiviteit van onze regelingen. Onderdeel van deze analyse is de Minimaeffectrapportage 2022 (Nibud), In maart 2023 wordt deze analyse wederom geactualiseerd omdat de situatie op dit moment continu verandert. Daarnaast is het CBS gevraagd het bereik en het gebruik van onze regelingen in beeld te brengen. Tenslotte is een onderzoek gestart naar de ervaringen van zowel de doelgroep als naar onze uitvoering van de regelingen. De totale analyse is in de afrondende fase. Mede op basis van deze analyse wordt in 2023 een plan opgesteld voor het versterken van ons vangnet, zodat onze inkomensondersteuning gericht is op perspectief en activering. Hierin zal expliciet aandacht zijn voor de ‘werkende armen’ (ook conform motie 20M344).

Doorontwikkeling Mobility Mentoring

De aanpak mobility mentoring is doorontwikkeld naar een structurele werkwijze. De mobility mentoren zijn gepositioneerd bij de wijkteams. Omdat veel inwoners te maken hebben met financiële stress wordt naast mobility mentoring ook stresssensitief werken geïmplementeerd, bij de wijkteams en bij Werk en Inkomen. Door middel van het project ‘versterken stress-sensitieve dienstverlening’ is vanaf juli 2022 de doorontwikkeling van de huidige dienstverlening van Werk en Inkomen en de Sociale wijkteams voorbereid met onder andere een meting in hoeverre er nu al stress-sensitief gewerkt wordt. De uitkomsten van de meting worden gebruikt voor eventuele aanvullende opleidingen/instrumentaria.

Problematische schulden aanpakken

De problemen in de uitvoering van schulddienstverlening zijn aangepakt en er zijn nieuwe afspraken gemaakt voor een dienstverlening waarin stresssensitief werken en aansluiten bij het 'doen-vermogen' van de inwoner centraal staat en maatwerk mogelijk is. Daarnaast is eind 2022 het onderzoek gestart om taken rondom vroegsignalering en schulddienstverlening weer door de gemeente zelf te gaan uitvoeren. In dit onderzoek worden ook belangrijk landelijke ontwikkelingen in schulddienstverlening meegenomen. Ook zijn er stappen gezet in de aanpak in Arnhem-Oost om mensen met schulden op een innovatieve manier te helpen. Over deze aanpak zal in 2023 besluitvorming plaatsvinden.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal inwoners met financiële vragen		**1.346**	**849**	**785**	**700**
Eenheid: Inwoners aangemeld bij Sociale Wijkteams Arnhem					
Bron: Sociale wijkteams					
Aantal aanmeldingen voor Schulddienstverlening		**382**	**922**	**879**	**440**
Eenheid: Inwoners aangemeld bij PLANgroep					
Bron: PLANgroep					
Gemiddelde schuld van huishouden dat start met een schuldregeling			**36.000**	**25.600**	**36.300**
Eenheid: Schuld in euro's					
Bron: PLANgroep					
Gemiddelde aantal schuldeisers van huishouden dat start met een schuldregeling			**13**	**12**	**14**
Eenheid: Aantal schuldeisers					
Bron: PLANgroep					

Terugval voorkomen

Er zijn diverse instrumenten ontwikkeld en beschikbaar om duurzame uitstroom van onze inwoners te realiseren. De gebiedsteams Werk en Inkomen bieden ondersteuning bij de uitstroom naar betaald werk. Arnhem is trots op het hoge aantal personen dat duurzaam uitstroomt naar betaald werk. Personen die uitstromen bieden wij een nazorgtraject aan wat inhoudt dat onze inwoners zich altijd kunnen melden bij vragen. Ook wanneer zij geen bijstandsuitkering ontvangen. Dit traject richt zich op inkomensstabiliteit en bestaanszekerheid. Ook bieden we nazorg na een schulphulptraject via de Sociale wijkteams en blijft het mogelijk voor inwoners om gebruik te maken van Budget Ondersteuning op Maat (BooM).

Doorontwikkelen nazorg bij uitstroom

Om duurzame uitstroom uit de bijstand te realiseren, laten wij zoals gezegd de inwoner niet los bij de stap naar betaald werk. In 2022 hebben we ingezet op doorontwikkeling van de nazorg. We kijken hierbij naar ondersteuning van de inwoner op maat. We doen dit door de inzet van WerkLoont waarmee duidelijkheid wordt geboden in het financieel effect dat mogelijk optreedt. Indien nodig wordt tijdelijk ondersteuning op maat aangeboden waarmee de stap naar betaald werk wordt vergemakkelijkt en nadelige inkomenseffecten zoveel mogelijk worden opgevangen.
Wij volgen de landelijke ontwikkelingen om het proces van verrekenen van inkomsten te verbeteren. Wij onderhouden nauwe contacten met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het inlichtingenbureau.

Nazorg na een schuldhulptraject

Nazorg is belangrijk om terugval te voorkomen. Nazorg na een schuldhulptraject is belegd bij de Sociale wijkteams. Zij schakelen steunstructuur in (familie, vrienden en ketenpartners) als dat nodig is. We hebben in de nieuwe afspraken rondom schulddienstverlening een doorontwikkeling van de nazorg meegenomen. Daarnaast blijft het voor inwoners zonder schulden met een laag inkomen mogelijk om gebruik te maken van Budget Ondersteuning op Maat (BooM).

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal huishoudens schuldenvrij uitgestroomd na traject Schulddienstverlening		180	333	385	398
Eenheid: Aantal per jaar					
Bron: PLANgroep					

Slim monitoren en sturen

We hebben een monitor en ingebedde werkwijze in de organisatie die sturingsvragen van beleid, politiek en uitvoeringsorganisatie Werk en Inkomen kan beantwoorden. Een belangrijk punt was dat we meer inzicht wilden in de mogelijkheden van de inwoners in de bijstand. Daarnaast hebben we in 2022 meer informatie ontsloten over onze inkomensregelingen.

Inrichten monitor programma Doorbraak Naar Werk

De monitor is ingericht, een vast team van data-analisten en ontwikkelaars werkt wekelijks samen met beleid en uitvoering om steeds breder informatie te ontsluiten. Voor de regisseurs van het cluster Werk en Inkomen is er inmiddels ook een persoonlijk dashboard dat de eigen caseload en inspanningen daarop visualiseert. Zo'n dashboard is er ook per gebiedsteam. Dit ondersteunt de vertaling van de bestuurlijke doelen naar de uitvoering.

Doorontwikkelen prestatie-indicatoren

Op belangrijke indicatoren zoals gerealiseerde uitstroom naar werk, duurzame uitstroom of aantal inwoners dat werkt met ondersteuning zoals loonkostensubsidie, is stuurinformatie ontwikkeld. De belangrijkste indicatoren worden toegevoegd aan de Begroting of zijn terug te zien in de bestuursrapportage.

BBV-indicatoren (niet gekoppeld aan een doel)

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Lopende re-integratievoorzieningen	71,9	75,9	73,6		
Eenheid: Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar					
Bron: BS- Participatiewet (verplichte BBV-indicator)					
Kinderen in uitkeringsgezin	11,0	11,0	10,0	10,0	
Eenheid: Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.					
Bron: Verweij Jonker Instituut - Kinderen in Tel (verplichte BBV-indicator)					

Afhandeling amendementen en moties Begroting 2022

Maak 'Goed Geregeld' nog beter vindbaar (21M233)
Deze motie is actief uitgewerkt in onze voorlichtingscampagnes en in ons voorlichtingsmateriaal.

Te lage bijstand jongeren herstellen (21M241)
Er is een grondige analyse gedaan op de uitvoerbaarheid van de motie en dit jaar komen we met een voorstel bij de gemeenteraad.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	184.837	166.425	172.698	169.591	3.107
Baten	130.643	114.104	120.283	114.865	-5.418
Saldo lasten en baten	***-54.194***	***-52.320***	***-52.416***	***-54.726***	***-2.311***
Toevoegingen aan reserves	4.288	554	4.234	4.543	-310
Onttrekkingen aan reserves	10.118	1.516	6.994	6.994	0
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***5.830***	***962***	***2.761***	***2.451***	***-310***
Gerealiseerd resultaat	**-48.364**	**-51.358**	**-49.655**	**-52.275**	**-2.620**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten	3.254	V			
Werk en Inkomen	4.385	V	Gebundelde uitkeringen BUIG (zie ook baten)	I	AR
Werk en Inkomen	150	V	Budgetten arbeidsmarktregio (zie ook baten en reserve)	I	AR
Werk en Inkomen	107	V	Impuls integraal werken (zie ook toevoeging reserve)	I	BR
Werk en Inkomen	-260	N	Budget sociale werkvoorziening (SW)	I	AR
Schulddienstverlening	-260	N	Extra inzet o.a. projectleiders, communicatieadviseur	I	AR
Schulddienstverlening	-418	N	Hulp aan gedupeerden Kinderopvangtoeslag	I	AR
Werk en Inkomen	-450	N	Voorziening spaarverlof & bovenwettelijk verlof	I	AR
Baten	-5.720	N			
Schulddienstverlening	504	V	Rijksvergoeding hulp aan gedupeerden Kinderopvangtoeslag	I	AR
Werk en Inkomen	-30	N	Budgetten arbeidsmarktregio (zie ook lasten en reserve)	I	AR
Werk en Inkomen	-6.194	N	Gebundelde uitkeringen BUIG (zie ook lasten)	I	AR
Toevoegingen aan reserves	-227	N			
Werk en Inkomen	-107	N	Impuls integraal werken (zie ook lasten)	I	BR
Werk en Inkomen	-120	N	Budgetten arbeidsmarktregio (zie ook lasten en baten)	I	AR
Onttrekkingen aan reserves	0				

Gebundelde uitkering (BUIG)
De Arnhemse prognose en begroting wordt berekend door conform vastgestelde methodiek de landelijke (procentuele) ontwikkeling toe te passen op de realisatie van het voorgaand jaar. Het daadwerkelijke tekort is uitgekomen op € 5,0 miljoen. Dat is € 1,8 miljoen nadeliger dan begroot. Ruim € 1,0 miljoen van dit verschil heeft te maken met de inzet van loonkostensubsidie (LKS). Door de nieuwe systematiek die sinds dit jaar geldt, wordt het budget voor LKS gebaseerd op de realisatie van het voorafgaande jaar, in 2023 verwachten we daarom een hoger budget. De landelijke ontwikkeling, op basis van de landelijke realisatiecijfers over 2022, wordt in de loop van 2023 bekend (mei/juni). Dan kan het resultaat over 2022 vergeleken worden met de landelijke lijn.

Budgetten arbeidsmarktregio
Arnhem ontvangt, als centrumgemeente van onze arbeidsmarktregio, diverse middelen vanuit het Rijk voor participatie met een specifiek bestedingsdoel. Over de inzet van de middelen vindt regionale afstemming plaats, dit gebeurt via het Regionaal Werkbedrijf. Nu bij de jaarrekening maken we de balans op van alle projecten en bijbehorende middelen. Een deel van de middelen, € 3.285.000 hevelen we over naar 2023, overeenkomstig de nota budgetoverhevelingen en conform de regionale aanpak jeugdwerkloosheid. Daarnaast is in 2022 een voordeel op de lasten ontstaan van in totaal € 150.000. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door minder uitgaven voor diverse subsidies zoals Werken aan Werk, anderzijds door minder uitgaven voor onlangs nieuw opgestarte projecten zoals 'Dichterbij dan je denkt'. Hier staat een hogere toevoeging aan de reserves tegenover. Per saldo is het effect nihil.

Impuls integraal werken
Door het Rijk is in 2022 € 510.000 en in 2023 € 40.000 voor 3 jaar beschikbaar gesteld. Met deze middelen kan een impuls gegeven worden aan het verbeteren van de integrale dienstverlening en de aanpak van meervoudige problematiek binnen het sociaal domein. Afgelopen jaar is een deel van dit budget ingezet voor versterken van de samenwerking in de wijken tussen de teams Leefomgeving, de Sociale wijkteams en de gebiedsteams Werk en Inkomen. Er wordt € 457.000 overgeheveld naar 2023. Dat is € 107.000 meer dan bij de nota budgetoverheveling was verwacht. Het budget zal worden besteed aan de verdere ontwikkeling van de gebiedsagenda's en de voorbereiding voor het wetsvoorstel Wet aanpak meervoudige problematiek Sociaal domein (WAMS).

Budget sociale werkvoorziening
De lasten voor uitvoering van de wet Sociale Werkvoorziening (SW) zijn binnen het programma Participatie € 260.000 hoger uitgekomen dan was begroot. Bij de septembercirculaire is het SW-budget vanuit het rijk bijgesteld. Hierdoor is een voordeel ontstaan binnen het programma Bestuur, dienstverlening en financiën van € 200.000. Per saldo is het effect gemeentebreed € 60.000 nadelig.

Extra inzet capaciteit (Schulddienstverlening) en hulp aan gedupeerden Kinderopvangtoeslag
Er is extra capaciteit ingezet voor projectmanagement, -ondersteuning en communicatie. Voor het ondersteunen van gedupeerden van de Kinderopvangtoeslag zijn kosten gemaakt voor een projectleider, meldpunt en directe hulp. Deze kosten worden vergoed door het Rijk.

Voorziening spaarverlof en bovenwettelijk verlof
Medewerkers kunnen sinds 1 januari 2022 bovenwettelijke vakantie-uren sparen. Met dit verlofsparen kunnen medewerkers passend bij hun levensfase hun bovenwettelijke vakantie-uren inzetten op een manier die aansluit bij hun persoonlijke levens- en carrièreplanning en het gemeentelijke vitaliteitsbeeld. Deze vakantie-uren verjaren niet. Hiervoor (spaarverlof, maar ook voor het bovenwettelijke verlof) moet een voorziening worden gevormd (BBV). Dit leidt binnen programma S06 tot een overschrijding van € 450.000.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
Scalabor B.V.
Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners
Participatie

- Werkgeversorganisaties;
- Werknemersorganisaties;
- Onderwijsorganisaties;
- Regionaal Werkbedrijf;
- Economic Board;
- Regiogemeenten;
- UWV;
- Stichting Inclusief Midden Gelderland;
- Woningbouwcorporaties;
- Leerwerkloket Midden Gelderland;
- Werkgeversservicepunt Midden Gelderland;

- Scalabor;
- Centrum voor Activerend Werk;
- Stichting Sociale wijkteams Arnhem.

Armoede en schulddienstverlening

- Stichting Sociale wijkteams Arnhem;
- Dullertsstichting;
- Stichting Leergeld;
- Jeugdfonds Sport en Cultuur;
- Arnhemse Dialoog;
- De Voedselbank Arnhem, De Kledingbank;
- Partners van Vroeg Eropaf (woningcorporaties, energiebedrijven, zorgverzekeraars, waterbedrijven);
- Stichting Rijnstad, Humanitas, SWOA;
- PLANgroep;
- Opr€cht;
- Bewindvoerders aangesloten bij het convenant;
- Zuidweg en Partners;
- Over Rood;
- Landelijke partners (Schuldenlab, Schouders Eronder).

Ook werken we samen met verschillende subsidiepartners. Deze zijn in dit programma in de digitale begroting (https://financien.arnhem.nl) terug te vinden. Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies.

Beleidskaders

Participatie

- Programmaplan Doorbraak Naar Werk.

Armoede en schulddienstverlening

- Doorontwikkeling Armoedeagenda en schulddienstverlening;
- Zij aan zij: schuldenvrij - De Arnhemse visie op schulddienstverlening;
- De weg uit armoede: werken aan perspectief Arnhemse armoedeaanpak - 2020 e.v.;
- Uitvoeringsagenda Schulddienstverlening 2020-2021.

Zorg

We willen alle Arnhemmers een stabiele basis bieden. Daarbij bieden we ondersteuning, begeleiding en zorg aan inwoners met een beperking of chronische ziekte die zichzelf niet altijd of volledig kunnen redden in het dagelijks leven. We doen dit bij voorkeur samen met het eigen netwerk zodat inwoners niet afhankelijk worden van (alleen) specialistische hulp. Waar dat ontbreekt investeren we in het organiseren van sterke netwerken, formeel en informeel, zo dicht mogelijk bij huis, in de eigen woonomgeving. Op deze manier is hulp snel beschikbaar en ondersteuning dichtbij. Daarbij werken we intensief samen met Sociale wijkteams, zorgaanbieders, huisartsen, scholen en welzijnsorganisaties in een gebied. Omdat gebieden van elkaar verschillen kan onze aanpak ook per gebied verschillen. Prioriteiten, accenten, werkwijzen en samenwerkingspartners worden daarop aangepast.

Tijdens de coronaperiode hebben aanbieders veel aandacht gegeven aan het voortzetten van de ondersteuning en zorg aan onze inwoners en zijn alternatieven gevonden om de zorg zoveel mogelijk te continueren. In veel gevallen is gebruik gemaakt van digitale vormen van ondersteuning. Zo kregen inwoners bijvoorbeeld begeleiding via beeldbellen. Digitale zorgverlening zal, los van corona, in de toekomst meer worden ingezet omdat het een waardevolle aanvulling is gebleken op de al bestaande zorg en ondersteuning en door veel inwoners wordt gewaardeerd. Door de inzet en flexibiliteit van onze aanbieders konden veel inwoners goed worden geholpen. Inmiddels is het gebruik van zorg bijna overal weer op het niveau van voor corona. We zien echter ook dat sommige problemen zijn toegenomen en dat hierop extra inzet nodig is om deze op te lossen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de geestelijke gezondheid van jongeren.

De komende jaren gebruiken we om de stabiele basis voor onze inwoners te versterken. Daarbij willen we verder gaan met de ingezette transformatie van zorg. Preventie staat voorop om zoveel mogelijk problemen te voorkomen maar we zetten ook in op het bieden van lichtere zorg om zwaardere problemen te voorkomen.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Ambities	Doelen	Inspanningen

Arnhem is een inclusieve stad waarin alle inwoners, ook met een beperking of chronische ziekte, zo zelfstandig als mogelijk leven in de wijk en meedoen aan de samenleving

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Gemiddelde zorgkosten per inwoner	**835**	**887**	**847**	**713**	**723**

Eenheid: Gemiddelde zorgkosten in euro per inwoner

Bron: Gemeente Arnhem

Alle inwoners die hulp nodig hebben om zelfstandig te leven ontvangen de nodige zorg en ondersteuning tijdig, op maat en dicht bij huis

In 2020 zijn beleidsregels in werking getreden, waardoor duidelijker is geworden wat onder passende, effectieve en efficiënte zorg wordt verstaan. Ook zorgaanbieders zijn via de inkoop en met hogere kwaliteitseisen opnieuw geselecteerd om vanaf 1 juli 2020 zorg te verlenen. Binnen deze nieuwe kaders werken Sociale wijkteams en aanbieders samen om passende zorg te verlenen, waardoor kwetsbare inwoners ondersteund worden om zo zelfstandig en zo thuis mogelijk te kunnen leven. Vanuit de inwonerservaringsonderzoeken blijkt dat deze zorg helpt om inwoners zo zelfstandig mogelijk te laten functioneren en dat de ingezette zorg goed gewaardeerd wordt.

We versterken de (veer)kracht van onze inwoners thuis en in instellingen met een integrale aanpak

Bij de inzet van passende zorg wordt beter gekeken of deze er toe leidt dat de eigen kracht en het sociale netwerk van inwoners wordt versterkt en algemene voorzieningen in wijken beter worden benut. Sociale wijkteams spreken inwoners en aanbieders hierop aan. Ook in de nieuwe aanbestedingseisen en beleidsregels staat deze aanpak centraal. Er zijn pilots gestart waarbij de Sociale wijkteams zelf meer begeleiding bieden. Hierdoor wordt deze begeleiding niet versnipperd over verschillende aanbieders. De gedachte hierachter is dat wijkcoaches meer kennis hebben van de sociale netwerken en algemene voorzieningen in de eigen wijk en de inwoner direct kunnen helpen, zonder hiervoor een aanbieder in te schakelen. In 2022 zijn de pilots in Malburgen en Schuytgraaf voor de jeugdzorg en in Spijkerkwartier en Kronenburg voor de Wmo voortgezet. In 2023 zullen deze pilots worden geëvalueerd waarna wordt besloten over de voortgang.

Daarnaast wordt in complexe (veelal multiprobleem-)situaties samen met het Instituut voor Publieke Waarden (IPW) de doorbraakmethode toegepast. Waar nodig wordt via onorthodoxe maatwerkoplossingen ervoor gezorgd dat inwoners weer stappen kunnen zetten in hun ontwikkeling. We doen ervaring op met deze aanpak en hebben inmiddels veel inwoners geholpen. De kennis over de doorbraakmethode wordt door het IPW overgebracht naar onze Sociale wijkteams. Een speciaal team wijkcoaches zal vanaf 2023 deze doorbraakmethode gaan uitvoeren.

Ook hebben we dit jaar Arnhemmers ondersteund die door fysieke beperkingen hinder ondervonden in het leiden van een zelfstandig leven. Bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van een hulpmiddel, een aanpassing aan hun woning of het bieden van ondersteuning/advisering aan inwoners die willen doorstromen naar een andere woning die beter past bij hun (fysieke) gezondheid.

We versterken de zorgtoewijzing

De beleidsregels voor zorg zijn in 2020 ingevoerd en zijn in 2022 geëvalueerd. Begin 2023 wordt de raad hierover geïnformeerd. Sociale wijkteams gebruiken deze beleidsregels om te bepalen welke zorg passend is voor inwoners. Ook zijn nieuwe aanbestedingseisen opgesteld voor aanbieders over de kwaliteit en gewenste transformatie van zorg. In periodieke contractgesprekken wordt besproken welke verbeteringen aanbieders hierin kunnen aanbrengen. Wij voeren deze gesprekken samen met de regionale inkooporganisatie. De Sociale wijkteams worden ondersteund in de zorgtoewijzing. Door gezamenlijk te kijken naar ontwikkelingen in de zorg, via een verbeterde Zorgmonitor, kunnen patronen en trends worden herkend. Deze Zorgmonitor vormt de basis voor de periodieke bestuursrapportage.

In 2022 hebben de Sociale wijkteams in afstemming met de gemeente Arnhem een aanpassing van de organisatie doorgevoerd. Naast Sociale wijkteams met generalistische wijkcoaches zijn stadsteams ingesteld. De coaches in deze stadsteams werken aan de uitvoering en toewijzing van een aantal specifieke zorgtaken. Er zijn stadsteams op het gebied van Wonen-rollen-vervoer-huishoudelijke ondersteuning, onderwijs; veiligheid en beschermd wonen. Daarnaast is de aansturing van de Sociale wijkteams vereenvoudigd door het aanstellen van één directeur/bestuurder die leiding geeft aan een aantal teamleiders.

We sturen op kwaliteit en resultaat

Per 1 juli 2020 is de nieuwe aanbesteding ingegaan. Daarbij zijn alle ingeschreven aanbieders getoetst aan de hogere kwaliteitseisen met als gevolg dat het aantal gecontracteerde aanbieders sterk is verminderd. In de aanbesteding zijn ook de eisen bij de verschillende zorgvormen verduidelijkt en aangescherpt. Via periodieke contractgesprekken monitoren we of aanbieders hieraan voldoen en zo nodig spreken we hen hierop aan. We blijven kwaliteits- en rechtmatigheidscontroles uitvoeren, zowel door de VGGM (kwaliteit) als door onze afdeling Handhaving. Daarbij werken we niet alleen signaalgestuurd, maar voeren we ook steekproefsgewijze controles uit en analyses van de jaarrekeningen en andere financiële gegevens. In de raadsbrief van 9 november 2021 is uitgebreid gerapporteerd over het intensiveren van het toezicht op de kwaliteit en rechtmatigheid van de Wmo- en jeugdzorg. In de bestuursrapportage is informatie te vinden over de uitgevoerde kwaliteits- en rechtmatigheidsonderzoeken en het totale bedrag aan onrechtmatig gedeclareerde zorg dat wordt teruggevorderd bij aanbieders.

Naar aanleiding van de evaluatie PGB-beleid (Persoonsgebonden budget) hebben we enkele aanbevelingen doorgevoerd. Zo hebben we de communicatie rondom PGB voor de inwoner duidelijker en begrijpelijker gemaakt door deze op een centrale plek op de website van de Sociale wijkteams beschikbaar te maken. Het Sociaal wijkteam informeert actief de inwoner over cliëntondersteuning door Per Saldo of Zorgbelang. Daarnaast wordt de informatie over PGB ook schriftelijk beschikbaar gesteld. De lokale toegang wordt uitgerust met relevante handreikingen en richtlijnen met betrekking tot PGB. Een andere uitwerking van deze evaluatie is de structurele monitoring van ervaringen van inwoners bij PGB. PGB is een onderdeel van het jaarlijkse inwonerervaringsonderzoek. De aanbevelingen ten aanzien van de beleidsregels PGB op informele zorg zijn onderzocht en daar waar wenselijk zijn betere handvatten ontwikkeld.

We vergroten het inzicht of passende zorg wordt ingezet (monitoring)

De raad ontvangt periodiek een bestuursrapportage over de ontwikkelingen in het sociale domein. Op wijkniveau is een dashboard beschikbaar waarin we de zorg(kosten) tot op detail kunnen monitoren. Gemeente en Sociale wijkteams werken met deze data (bijvoorbeeld volumes, producten, duur, kosten, aanbieders, zorgpaden en verwijzers) en bekijken of er aanleiding is om maatregelen te nemen. Daarbij wordt ook gekeken naar ontwikkelingen en resultaten in de wijk en de stad.
In 2022 zijn de beleidsregels geëvalueerd en is vanuit verschillende perspectieven bekeken of passende zorg wordt ingezet. Ook is het inwonerservaringsonderzoek uitgevoerd. Begin 2023 wordt de raad over deze onderzoeken geïnformeerd.

We ontschotten zorgsystemen en verkrijgen toereikend rijksbudget

Het ontschotten van zorgsystemen en het verkrijgen van toereikende rijksbudgetten is een zaak van lange adem, waarbij goed samengewerkt moet worden met andere gemeenten, de VNG en de G40. In 2020 bleek uit onderzoek van het AEF dat de rijksmiddelen voor jeugdzorg tekortschoten en gemeenten structureel extra middelen zouden moeten krijgen om de jeugdzorg goed uit te kunnen voeren. Dit werd bevestigd door een bindende uitspraak van een commissie van wijzen die hiervoor door het Rijk en de VNG is ingesteld.
Op basis daarvan heeft het Rijk voor de jaren 2021, 2022 en 2023 inmiddels extra middelen toegekend en voor latere jaren wordt verwacht dat het nieuwe kabinet nog extra middelen beschikbaar zal stellen. Ondertussen is in het kader van de hervomingsagenda door het Rijk en VNG gewerkt aan het ontwerpen en toetsen van mogelijk kostenbesparende maatregelen in de jeugdzorg. De rijksmiddelen zullen daarop in de komende jaren worden aangepast.

Het zorglandschap is nog steeds versnipperd over Wmo/jeugdzorg, Zorgverzekeringswet en Wet Langdurige Zorg, waarbij in de jeugdzorg een discussie gaande is over verdere regionalisering van een deel van de taken. Via het ontwikkelen van een Norm voor opdrachtgeverschap zijn we bezig om tot een werkbare aanpak te komen. Inmiddels is de Regiovisie samenwerking en opdrachtgeverschap Jeugd, Wmo en Beschermd wonen in Centraal-Gelderland vastgesteld.
Het nieuwe verdeelmodel voor beschermd wonen is opnieuw met een jaar uitgesteld. Het wetsvoorstel woonplaatsbeginsel (en de daarmee gepaard gaande financiële doordecentralisatie) wordt momenteel door het Rijk voorbereid en het streven is om met ingang van 1 januari 2024 te starten met de invoering van het nieuwe verdeelmodel. De verwachting is dat met de meicirculaire 2023 de financiële effecten voor alle gemeenten zichtbaar worden.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Inwonerstevredenheid over kwaliteit geboden ondersteuning			**79,0**	**73,0**	**82,0**
Eenheid: Percentage					
Bron: Gemeente Arnhem					
Verhouding WMO-begeleiding, basis vs. specialistisch, aandeel basis	**40,0**	**41,0**	**47,0**	**50,0**	**51,0**
Eenheid: Percentage					
Bron: Gemeente Arnhem					
Verhouding WMO-begeleiding, basis vs. specialistisch, aandeel specialistisch	**49,0**	**44,0**	**31,0**	**29,0**	**32,0**
Eenheid: Percentage					
Bron: Gemeente Arnhem					
Verhouding WMO-begeleiding, basis vs. specialistisch, aandeel basis+specialistisch	**11,0**	**15,0**	**22,0**	**21,0**	**17,0**
Eenheid: Percentage					
Bron: Gemeente Arnhem					
Verhouding Huishoudelijke Ondersteuning, maatwerk vs. algemene voorziening, aandeel maatwerk	**81,0**	**84,0**	**65,0**	**43,0**	**34,0**
Eenheid: Percentage					
Bron: Gemeente Arnhem					
Verhouding Huishoudelijke Ondersteuning, maatwerk vs. algemene voorziening, aandeel algemeen	**19,0**	**16,0**	**35,0**	**57,0**	**66,0**
Eenheid: Percentage					
Bron: Gemeente Arnhem					

Meer kwetsbare Arnhemmers nemen actief deel aan de maatschappij

Er wordt in de participatieketen steeds beter samengewerkt ter ondersteuning van de inwoners die willen werken. Ontwikkeling van de inwoner staat centraal. Waar mogelijk is dit gericht op een stapje verder op de participatieladder en op doorstroom of uitstroom naar een vorm van betaald werk. Met de introductie van de basisbanen is er een extra mogelijkheid gekomen om de stap van activerend werk naar betaald werk te maken. Bij de inwoners waarbij doorstroom of uitstroom niet mogelijk is gaat het om het versterken of stabiliseren van de mate van participatie: meedoen naar vermogen. Er is voldoende passend aanbod.

Een rendementsmeting Activerend Werk (AW) laat zien dat deelnemers van een traject Activerend Werk (zowel nieuwe als die al bezig waren met Activerend Werk) in één jaar tijd gemiddeld 1, 2 trede zijn gestegen op de participatieladder. En van deze groep is 16% begeleid naar een vorm van betaald werk. Zie voor meer informatie hierover het figuur onderaan deze paragraaf.

In de afgelopen periode is het aantal inwoners dat actief aan de slag is met Activerend Werk aan het dalen. Gezien de huidige krappe arbeidsmarkt zijn er meer kansen op betaald werk. Er wordt actief ingezet om inwoners vanuit Activerend Werktrajecten door te laten stromen naar een vorm van betaald werk. Hiervoor wordt intensief samen gewerkt met diverse organisaties in de participatieketen. Daarnaast wordt er nauw samengewerkt op het grensvlak Onderwijs en Activerend werk om kwetsbare jongeren de juiste ondersteuning te bieden in hun ontwikkeling naar zelfstandigheid.

Zie de inspanningen benoemd bij het doel 'Alle inwoners die hulp nodig hebben om zelfstandig te leven ontvangen de nodige zorg en ondersteuning tijdig, op maat en dicht bij huis'

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Percentage inwoners in AW met een ontwikkelarrangement	49,0	45,0	42,0	51,0	55,0

Eenheid: Percentage

Bron: Gemeente Arnhem

Meer jeugdigen ontwikkelen zich naar zelfredzaamheid en ontvangen waar nodig passende zorg

Meer jeugdigen kunnen meedoen aan het dagelijks leven

- We hebben afspraken over de inzet van Jeugdhulp Binnen Onderwijs (JBO). Deze afspraken zijn opgesteld in afstemming met de Samenwerkingsverbanden voor Primair Onderwijs en Voortgezet Onderwijs. We onderzoeken of het nodig is om hierover beleidsregels voor de Sociale wijkteams op te stellen.
- We zijn een regionaal project gestart om de inzet van jeugdhulp op Lichtenbeek (speciaal onderwijs) op een andere manier te organiseren. Door de hoeveelheid individuele hulp per leerling is het te druk in de klas. Het doel van het project is om de inzet van JBO efficiënter en effectiever te organiseren, zodat kinderen zich beter kunnen ontwikkelen.
- Mede naar aanleiding van agenderingsverzoeken over hoogbegaafdheid onderzoeken we of meer/ander aanbod nodig is voor hoogbegaafde kinderen. Dit doen we in nauwe samenwerking met het onderwijs.

Versterken eigen kracht van jeugdigen, sociaal netwerk en inzet algemene voorzieningen

We willen dat kinderen zo veel mogelijk op eigen kracht meedoen aan het dagelijkse leven. Daarvoor hebben zij een goede sociale basis in de buurt nodig waar ze op kunnen terugvallen. Bijvoorbeeld op school, of bij de sport- of cultuurvereniging. Als het netwerk en de sociale basis bij een kind niet toereikend zijn voor de ontwikkeling, dan zetten wij (tijdelijk) specialistische jeugdzorg in.

Meer kwetsbare jeugdigen wonen veilig thuis

- Sinds de lancering van het Digitaal Scheidingsloket op 1 maart 2021 hebben 277 inwoners en professionals in de regio Centraal Gelderland eens of vaker contact gehad met het loket om vragen te stellen of hulp te krijgen. Door vroegtijdig informatie en hulp te bieden proberen we om complexe scheidingen (en daarmee inzet van jeugdbescherming of andere vormen van jeugdzorg) te voorkomen.
- We voorkomen uithuisplaatsingen vaker door de inzet van Team VAV (Vertrouwd, Aanwezig en Veilig) dat snel en flexibel bij kwetsbare gezinnen thuis ingezet kan worden en escalatie helpt te voorkomen. De evaluatie over kalenderjaar 2021 laat zien dat door de inzet van VAV bij 16 gezinnen zwaardere vormen van zorg en uithuisplaatsingen worden voorkomen. Naast de mooie maatschappelijke resultaten brengt dit een financiële besparing van €382.320 met zich mee in kalenderjaar 2021. Om die reden wordt team VAV uitgebreid met 4 fte zodat in totaal 25 gezinnen kunnen worden geholpen.
- In de afgelopen twee jaar is het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen en het aantal jongeren in verblijf licht afgenomen. We boeken resultaat met de maatregelen die de inzet van jeugdbescherming en verblijf moeten voorkomen. Het verbeteren en versnellen van het veiligheidsnetwerk vergt een lange adem. We hebben in het afgelopen half jaar stappen gezet in de samenwerking tussen de jeugdbescherming en de lokale toegang.
- We versnellen en verbeteren het veiligheidsnetwerk: Veilig Thuis, Sociale wijkteams, jeugdbescherming en de Raad voor de Kinderbescherming. Zodat kinderen en hun ouders sneller passend hulpaanbod krijgen om de veiligheid in het gezin te herstellen. De afspraken vanuit de Gelderse Verbeteragenda Jeugdbescherming zijn op 1 april 2022 doorgevoerd, waardoor de samenwerking een nieuwe impuls heeft gekregen. Een projectleider is gestart om een toekomsttuin voor kind- en gezinsbescherming in de regio voor te bereiden. Daarnaast hebben we aan Veilig Thuis de opdracht gegeven om de naamsbekendheid en het imago van Veilig Thuis te verbeteren, zodat professionals en inwoners beter de routes begrijpen en weten wat ze van Veilig Thuis mogen verwachten bij een adviesvraag of melding.
- We zetten de doorbraakmethode in om te werken aan een beter perspectief voor gezinnen met complexe, meervoudige problemen in een onveilige situatie. Het Regionaal Expert Team (RET) ondersteunt bij het bepalen en tijdig inzetten van passende jeugdhulp en het aanbieden van ambulante alternatieven voor verblijf. Met dit regionale overleg doen we er alles aan om uithuisplaatsing te voorkomen en zetten we in op betere uitstroom uit de jeugdzorg. In de eerste helft 2022 zijn in het RET 49 jeugdigen besproken, waarvan 19 uit Arnhem. Voor deze jeugdigen is een verklarende analyse gemaakt, multidisciplinair overleg georganiseerd, procesregie gevoerd en passende zorg georganiseerd Daarnaast helpt het RET verwijzers vanuit Sociale wijkteams en jeugdbescherming om de juiste stappen naar tijdig passende hulp te kunnen zetten. Om sneller een passende verblijfsplek voor jeugdigen te organiseren wordt in 2023 de 'Samenwerkende Voordeuren' opgezet waarbij een jeugdige op één plek wordt aangemeld waarna in samenwerking met het RET en zorgaanbieders een verblijfsplek wordt gerealiseerd. Deze ontwikkeling sluit aan bij de Gelderse Verbeteragenda Jeugdbescherming en het RET.
- We werven ouders voor pleegzorg en zetten gezinsvormen in als alternatieven voor jeugdhulp met verblijf. In samenwerking met de pleegzorgaanbieders en Steunouder Arnhem is een regionaal campagneplan opgesteld dat in 2022 is uitgevoerd. Met als doel het werven van meer pleegouders en steunouders, zodat kinderen in onveiligheid zo thuis mogelijk kunnen opgroeien.

Regionale aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling

In 2022 waren onze prioriteiten: 1) meer inzetten op vroegsignalering, 2) Huiselijk geweld duurzaam stoppen en oplossen, en 3) aandacht voor specifieke doelgroepen. Dit zijn ook onze prioriteiten in 2023. We hebben vorig jaar ingezet op:

- Preventie door middel van webinars, trainingen, leersessies en netwerkbijeenkomsten over alle thema's huiselijk geweld en kindermishandeling (HGKM).
- Daarnaast hebben we een start gemaakt met de ontwikkeling jeugd & gezinsbescherming met onze collega's jeugd en de regiogemeenten.
- We hebben extra aandacht besteed aan de bijzondere doelgroepen zoals; ouderen onder andere op de landelijke dag tegen ouderenmishandeling en slachtoffers eergerelateerd geweld en schadelijke traditionele praktijken (door middel van leertafels).
- In de week tegen kindermishandeling hebben we aan alle primair onderwijsscholen in Arnhem een toolbox HGKM uitgereikt. Hierin zitten lessen waarin op laagdrempelige wijze HGKM besproken kan worden.
- MDA++ (Multidisciplinaire Aanpak) is verder doorontwikkeld en is daarmee nog meer maatwerk, passend bij de cliënt/ doelgroep geworden.
- We sluiten actief aan bij de ontwikkeling Drakentemmers, trauma en hechtingsbehandeling voor personen en kinderen die te maken hebben gehad met HGKM.
- En we hebben bijgedragen aan de doorontwikkeling van het regionaal netwerk Zorg en straf.

We hebben de samenwerking met Veilig Thuis, Moviera en het Sociaal wijkteam en onze regiogemeenten versterkt en hebben een bijdrage geleverd aan het versterken van de ketensamenwerking rondom de aanpak HGKM.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal jeugdbeschermingsmaatregelen	**401**	**427**	**395**	**382**	**453**
Eenheid: Aantal					
Bron: Gemeente Arnhem					
Aantal jeugdigen in verblijf	**571**	**610**	**563**	**512**	**608**
Eenheid: Aantal					
Bron: Gemeente Arnhem					

Minder jeugdigen zijn van zorg afhankelijk

- In het afgelopen jaar zijn veel inspanningen geleverd om kinderen zo dichtbij huis mogelijk ondersteuning te bieden als zij vastlopen in hun ontwikkeling.
- In de wijken Malburgen en Schuytgraaf bieden wijkcoaches in een pilot zelf begeleiding aan gezinnen en kinderen. Hierdoor organiseren we de hulp dichtbij in de omgeving van het gezin. Uit de eerste resultaten van deze pilot is gebleken dat gemiddeld 15% van de kinderen en hun ouders begeleid worden door de wijkcoach. In het eerste kwartaal van 2023 beslist het college over het al dan niet voorzetten van de werkwijze uit deze pilot.
- Het aantal huisartspraktijken dat samenwerkt met een Praktijkondersteuner Jeugd is inmiddels uitgebreid tot 12 groepspraktijken met 30 praktijkhouders. 27 procent van de kinderen die bij de Praktijkondersteuner kwam werd verwezen naar specialistische zorg. De rest van de kinderen (73 procent) is geholpen door de praktijkondersteuner of is doorverwezen naar een algemene voorziening.
- De zorgaccounthouder is in februari 2022 gestart met als doel bemiddelen bij de zorgvraag van kinderen op de wachtlijst (behandeling/GGZ), zodat zij sneller kunnen starten met hun zorgtraject. Vanaf februari 2022 is in ongeveer 30 casussen bemiddeld. In veel casussen hebben wij een alternatief aanbod beschikbaar waar geen wachtlijst is of waar de wachtlijst korter is. Daarnaast gaat de zorgaccounthouder zich ook richten op bemiddelingsvragen omtrent uitstroom bij de aanbieders. Door uitstroom uit behandeling te realiseren, ontstaat plek om kinderen die op de wachtlijst staan te helpen. De zorgaccounthouder heeft vanaf februari 2022 tot en met december 2022 80 aanvragen om bemiddeling in behandeling genomen. Bemiddelingen waren vrijwel in alle gevallen succesvol: er kon een alternatief worden aangeboden met een kortere wachttijd en in een groot aantal bemiddelingen kon een lichtere vorm van behandeling worden ingezet bij alternatieve aanbieders. Dit heeft tot gevolg dat kinderen die direct hulp nodig hebben deze ook kunnen ontvangen. In 80% van de aanvragen is het kind gestart bij een alternatieve aanbieder. In de overige gevallen geven ouders vaak de voorkeur aan een grotere aanbieder (met een langere wachtlijst).
- In februari 2022 hebben we samen met vier zorgaanbieders bijeenkomsten ontwikkeld voor ouders en hun kinderen die op de wachtlijst staan. Tot op heden zijn er nog geen aanmeldingen. Eén aanbieder biedt deze groepsbijeenkomsten standaard aan bij de aanmelding van de jeugdigen.
- Samen met de wijkteams hebben we een aantal acties ondernomen met als doel inzet van de juiste wet (Jeugdwet, Verlengde Jeugdwet of Wet Langdurige Zorg). We hebben ruim 40 casussen onder de loep genomen waar bij 20 casussen bleek dat een andere wet toegepast moest worden. Verder hebben we ingezet op deskundigheidsbevordering van de Sociale wijkteams over inzet van de Jeugdwet.

We zorgen voor een wijknetwerk met algemene voorzieningen en zorgaanbod dat aansluit bij de problemen van kinderen en jongeren

Wij zijn nog niet gestart met wijknetwerken van wijkgerichte jeugdhulpaanbieders. Bij de evaluatie van de pilot begeleiden door wijkcoaches zelf kijken we of en hoe we deze netwerken vorm kunnen gaan geven. Wel verwachten wij van de jeugdhulpaanbieders dat zij de wijken kennen en samenwerken met professionals in de wijken.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal 0-17-jarigen met een JW-toewijzing	**5.048**	**5.339**	**5.148**	**5.030**	**5.224**
Eenheid: Aantal					
Bron: Gemeente Arnhem					
Aantal 18+ers met een JW-toewijzing	**467**	**678**	**608**	**526**	**515**
Eenheid: Aantal					
Bron: Gemeente Arnhem					
Aantal jeugdhulpaanbieders met een toewijzing CSA	**90**	**105**	**117**	**113**	**113**
Eenheid: Aantal					
Bron: Gemeente Arnhem					

Aantal jeugdhulpaanbieders met een toewijzing Elden en De Laar	**115**	**123**	**131**	**122**	**119**
Eenheid: Aantal					
Bron: Gemeente Arnhem					
Aantal jeugdhulpaanbieders met een toewijzing Malburgen	**132**	**156**	**162**	**146**	**146**
Eenheid: Aantal					
Bron: Gemeente Arnhem					
Aantal jeugdhulpaanbieders met een toewijzing Noord-Oost	**124**	**138**	**136**	**124**	**129**
Eenheid: Aantal					
Bron: Gemeente Arnhem					
Aantal jeugdhulpaanbieders met een toewijzing Noord-West	**139**	**172**	**179**	**152**	**143**
Eenheid: Aantal					
Bron: Gemeente Arnhem					
Aantal jeugdhulpaanbieders met een toewijzing Presikhaaf	**105**	**104**	**121**	**113**	**119**
Eenheid: Aantal					
Bron: Gemeente Arnhem					
Aantal jeugdhulpaanbieders met een toewijzing Schuytgraaf-Elderveld	**142**	**154**	**159**	**143**	**147**
Eenheid: Aantal					
Bron: Gemeente Arnhem					
Aantal jeugdhulpaanbieders met een toewijzing VKR	**138**	**151**	**148**	**121**	**132**
Eenheid: Aantal					
Bron: Gemeente Arnhem					

Een meer inclusief Arnhem, waarbij meer kwetsbare Arnhemmers (blijven) wonen in de wijk

Effectindicator	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
Beschermd Wonen, aantal inwoners met verblijf	**1.071**	**1.013**	**960**	**605**	**452**
Eenheid: Aantal. NB. m.i.v. 2021 is een groot aantal inwoners vanuit Beschermd Wonen overgeheveld naar de Wet langdurige zorg.					
Bron: Gemeente Arnhem					

Er zijn voldoende geschikte en betaalbare woningen voor kwetsbare Arnhemmers

Zie de toelichting bij de inspanning hieronder 'We koppelen zorg(behoeften) aan wonen'.

We koppelen zorg(behoeften) aan wonen

In nauwe samenwerking met vier woningbouwcorporaties stromen iedere maand cliënten uit naar een zelfstandige woning. Deze zogenaamde convenantroute is speciaal bedoeld voor cliënten in beschermd wonen of de maatschappelijke opvang, die klaar zijn voor een volgende stap, maar via de reguliere routes niet aan een woning kunnen komen.
In 2022 zijn 59 aanvragen behandeld:

- 40 akkoord;
- 15 afgewezen;
- 1 door zorgorganisatie ingetrokken;
- 3 aangehouden voor een later moment.

De druk op de convenantroute is verder toegenomen doordat cliënten die vanuit intramurale zorg uit wensen te stromen moeilijk via de reguliere routes aan een woning kunnen komen. Naast de aanvragen vanuit beschermd wonen ontvangen we ook aanvragen vanuit de WLZ, ouder-kindhuizen en de instellingen voor jeugdzorg. Vooral deze laatste groep zorgt voor complexe aanvragen omdat er te weinig geschikte woningen zijn. De vraag naar kamerwoningen en goedkope eenpersoonswoningen (zoals studio's) is veel groter dan het aanbod.

Zorggerelateerde woonoverlast wordt minder

Bij het meldpunt woonoverlast kan ook zorggerelateerde overlast worden gemeld. Als er meldingen zijn, worden deze met de betreffende zorgaanbieder besproken om passende maatregelen te treffen.
In 2020 is het casusoverleg 'complexe casuïstiek beschermd wonen' gestart en is een werkwijze afgesproken. Naast de primaire bedoeling, het invullen van de zorg voor mensen met een intensieve en complexe zorgvraag, heeft het meerwaarde voor aanbieders, doordat zij meer onderling afstemmen.
Regelmatig vindt afstemming over zorgoverlast plaats tussen de gemeente, het Zorgkantoor en de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). Hierbij worden signalen van zorgoverlast gedeeld met het verzoek deze op te pakken om maatregelen te laten treffen.

Meer bewoners met een kwetsbaarheid kunnen in grotere mate in hun eigen woonomgeving zelfstandig (begeleid) wonen

De gemeenten binnen de regio Centraal Gelderland, inclusief Arnhem, sturen samen de Inkooporganisatie op deze transformatie, waarbij een belangrijke ontwikkelopdracht bij de gecontracteerde zorgaanbieders ligt. De eerste slag hierin is gemaakt met de nieuwe inkoopronde die is ingegaan op 1-7-2020. Met de recente contractverlenging van de aanbieders voor beschermd wonen is een tweede slag gemaakt door diverse verbeteringen in de producten door te voeren. Daarnaast werkt iedere gemeente aan de lokale basisinfrastructuur, zorgt voor voldoende geschikte woningen om de doorstroom mogelijk te maken en stimuleert wooninnovatie: voldoende diversiteit aan woonvoorzieningen die niet locatie-gebonden zijn (wonen-zorg losgekoppeld). In de praktijk is het 'omklappen' van woningen nog niet altijd mogelijk en moet de inwoner bij afschaling verhuizen. Voldoende geschikte woningen en een gevarieerd aanbod in Arnhem en de regio zijn hiervoor noodzakelijk. Dit blijft een belangrijk aandachts- en ontwikkelpunt de komende jaren en is een belangrijk onderdeel van de nieuwe regionale samenwerkingsafspraken.

We ontwikkelen meer preventieve activiteiten

De Regionale Instelling voor Beschermd Wonen in de regio Arnhem Veluwe Vallei (RIBW AVV) biedt verspreid over de stad de voorziening ‘buurtcirkels’ aan. Hier kunnen zorgcliënten elkaar ontmoeten en elkaar ondersteunen in de problemen waar zij in het dagelijks leven tegenaan lopen. De gesprekken vinden plaats onder supervisie van een zorgprofessional. Door de buurtcirkels wordt de zelf- en samenredzaamheid vergroot en wordt bijgedragen aan een verantwoorde afschaling van zorg met een verkleinde kans op terugval. In 2022/2023 zetten we in op een doorontwikkeling van de buurtcirkels door samenwerking met partijen in de welzijnssector te verstevigen.

Er zijn regionaal sluitende afspraken Beschermd Thuis

Vanaf 1-1-2022 is gestart met de inhoudelijke doordecentralisatie van Beschermd Wonen. Dit houdt in dat alle gemeenten zich volledig gaan inzetten om voor hun eigen inwoners beschermd wonen te bieden. Hiervoor worden regionale samenwerkingsafspraken gemaakt. Deze afspraken zijn onder andere vastgelegd in de Kadernota (de vervolgkoers op het Transformatieplan). Daarnaast wordt gewerkt aan een regionaal en lokale uitvoeringsplannen.
De financiële doordecentralisatie is echter opnieuw uitgesteld. De verwachting is dat deze met ingang van 1-1-2024 plaatsvindt (invoering van het woonplaatsbeginsel en objectief verdeelmodel). Vanaf dat moment zijn de gemeenten zelf verantwoordelijk voor de eigen inwoners die (nieuw) willen instromen in beschermd wonen en ontvangt elke gemeente de bijbehorende middelen.
Deze verdeling van middelen vindt geleidelijk plaats. Als centrumgemeente Arnhem ontvangen wij nu nog alle middelen maar dat wordt straks verdeeld over de regiogemeenten. Bovendien gaat dat met gepaard met een vermindering van het huidig budget. De financiële afspraken met de regiogemeenten voor de komende jaren moeten nog worden gemaakt. Er wordt toegewerkt naar een convenant waarin afspraken worden vastgelegd over de financiën, de regionale besluitvorming hierover, de toegang, contractering, toezicht, de lokale basisvoorzieningen, monitoring en woonafspraken. Hiermee geven we invulling aan de van rijkswege vastgelegde Norm voor Opdrachtgeverschap voor Beschermd Wonen.

Er is een integrale aanpak voor mensen met verward gedrag

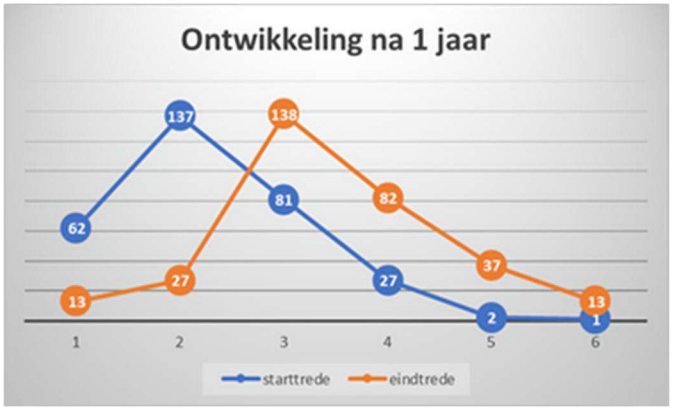
In 2021 is bemoeizorg in de gemeente Arnhem uitgebreid. Naast de al bestaande mogelijkheden die de Regionale Instelling voor Beschermd Wonen in de regio Arnhem Veluwe Vallei (RIBW AVV) biedt voor (dreigend) dak- en thuislozen, zijn het Leger des Heils en Siza gestart met bemoeizorg voor een bredere doelgroep. We zijn aan het onderzoeken of we deze vormen van bemoeizorg kunnen samenvoegen tot een breed bemoeizorgteam. De pilot 'Welkom in je wijk!' is afgerond. De bewustwordingsbijeenkomsten van deze pilot, hadden tot doel stigma van onbegrepen gedrag tegen te gaan en buurtbewoners meer begrip voor psychische kwetsbaarheden te geven. Er zijn weinig mensen bereikt met deze bewustwordingsbijeenkomsten, wellicht mede door de coronacrisis.
De pilot 'Noodbed voor mensen met verward gedrag' is in oktober 2021 van start gegaan. De partners hebben met elkaar afgesproken gedurende 2022 deze pilot door te laten lopen. Eind 2022 is een evaluatie geweest. Daaruit blijkt dat er nauwelijks gebruik is gemaakt van het noodbed. In 2023 wordt met de partners onderzocht of de pilot in gewijzigde vorm voortgezet kan worden.
Onze bestuurders hebben op landelijk niveau aandacht gevraagd voor de uitvoeringsproblemen die we tegen komen in de Wet zorg en dwang. Met onze partners voeren we overleg om op lokaal en regionaal niveau tot verbeteringen te komen in de uitvoering van deze wet.
Met politie, VGGM, Sociaal wijkteam en de Overlast en Zorgoverleg-coördinatoren en IrisZorg werken we preventiever, door politiemeldingen over verward gedrag (waarbij geen strafbare feiten zijn gepleegd) te laten landen in het sociaal domein. Doordat de meldingen bekend zijn bij zorgpartners, kan zorg worden geïntensiveerd. Waar geen zorg wordt geboden kan onderzocht worden of hier een vraag om ondersteuning ligt.

Er zijn in Arnhem diverse aanpakken en interventies om de problematieken rond onbegrepen gedrag aan te pakken. Ondanks de inspanningen blijven de aantallen meldingen hoog en staat in sommige wijken mede door overlast de leefbaarheid onder druk. Om deze reden hebben we adviesbureau IN-Sync gevraagd om samen met betrokken partijen te komen tot een Interventieplan Onbegrepen Gedrag.

BBV-indicatoren (niet gekoppeld aan een doel)

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	**870,0**	**780,0**	**820,0**	**840,0**	**740,0**
Eenheid: Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep					
Bron: CBS - Monitor Sociaal Domein WMO					
Jongeren met jeugdhulp	**12,8**	**12,9**	**12,2**	**12,1**	**11,6**
Eenheid: Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar					
Bron: CBS - Monitor Sociaal Domein WMO					
Jongeren met jeugdreclassering	**0,8**	**0,7**	**0,6**	**0,5**	**0,5**
Eenheid: Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar)					
Bron: CBS - Monitor Sociaal Domein WMO					
Jongeren met jeugdbescherming	**1,2**	**1,4**	**1,3**	**1,1**	**1,3**
Eenheid: Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.					
Bron: CBS - Monitor Sociaal Domein WMO					

Onderstaand figuur hoort bij bovenstaande inspanning 'Meer kwetsbare Arnhemmers nemen actief deel aan de maatschappij'

Afhandeling amendementen en moties Begroting 2022
Voer de wens van de raad uit en onderzoek hoe we de markt uit de zorg kunnen halen (21M253)
De raadsbrief en het onderzoek zijn verstrekt aan de raad.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	59.433	58.550	76.610	63.584	13.026
Baten	5.831	4.940	17.493	5.290	-12.203
Saldo lasten en baten	***-53.603***	***-53.610***	***-59.117***	***-58.293***	***823***
Toevoegingen aan reserves	6.280	12.530	13.088	21.275	-8.187
Onttrekkingen aan reserves	2.627	354	893	828	-66
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-3.653***	***-12.177***	***-12.195***	***-20.448***	***-8.253***
Gerealiseerd resultaat	**-57.256**	**-65.786**	**-71.311**	**-78.741**	**-7.430**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten	12.230	V			
Jeugdzorg	14.180	V	Specifieke uitkering transitie Jeugdzorgplus en Drie Milieu voorzieningen	I	AR
WMO en sociale wijkteams	4.350	V	Beschermd wonen	I	BR
WMO en sociale wijkteams	2.900	V	Ambulantisering Geestelijke Gezondheidzorg	I	BR
WMO en sociale wijkteams	750	V	Parlementaire ondervragingscommissie kinderopvangtoeslag (POK)	I	AR
WMO en sociale wijkteams	150	V	Doelgroepenvervoer	I	AR
WMO en sociale wijkteams	-700	N	WMO (groeps)begeleiding en activerend werk	I	AR
Jeugdzorg	-2.300	N	Jeugdzorg	I	AR
WMO en sociale wijkteams	-7.100	N	Huishoudelijke ondersteuning	I	AR
Baten	-12.585	N			
WMO en sociale wijkteams	670	V	Terugvordering zorgaanbieders	I	AR
WMO en sociale wijkteams	625	V	Eigen bijdrage	I	AR
WMO en sociale wijkteams	300	V	Doelgroepenvervoer	I	AR
Jeugdzorg	-14.180	N	Specifieke uitkering transitie Jeugdzorgplus en Drie Milieu voorzieningen	I	AR
Toevoegingen aan reserves	-8.000	N			
WMO en sociale wijkteams	-2.900	N	Ambulantisering Geestelijke Gezondheidzorg	I	BR
WMO en sociale wijkteams	-5.100	N	Beschermd wonen	I	BR
Onttrekkingen aan reserves	0				

Op het totale beleidsveld Zorg is een voordeel van € 4,2 miljoen gerealiseerd. Dit is verdeeld in een nadeel op het stedelijke programma S07 Zorg van ca. € 8,3 miljoen (inclusief reservemutaties) en een voordeel van ca. € 12,5 miljoen op wijken. Hieronder worden de belangrijkste afwijkingen gemeld.

Lasten

Specifieke uitkering transitie jeugdzorgplus en drie milieuvoorzieningen
Vanuit het Rijk is een specifieke uitkering toegekend om de transitie van jeugdzorgplus en drie milieuvoorzieningen te realiseren. Een groot deel van deze middelen zijn niet besteed in 2022 en worden via een balanspost gereserveerd voor toekomstige uitgaven.

Beschermd wonen
Het voordeel bij beschermd wonen is € 5,1 miljoen, waarvan € 4,35 miljoen bij programma S07 Zorg en € 750.000 op de wijken wordt vermeld. De lasten in 2022 zijn lager dan begroot, doordat vanaf 2021 de Wet Langdurige Zorg (Wlz) is opengesteld voor mensen met psychiatrische problematiek. Een aanzienlijk deel van de inwoners die een toewijzing Beschermd Wonen hadden, is doorgestroomd naar de Wlz. Voor de zorg die inwoners ontvangen heeft deze overgang geen gevolgen, zij blijven de benodigde zorg houden. Naar verwachting verdwijnt dit voordeel bij de invoering van het objectief verdeelmodel. In de septembercirculaire 2021 heeft het Rijk aangegeven met welk bedrag de Integratieuitkering Beschermd Wonen verlaagd werd. De lasten zijn in 2021 door de uitstroom van cliënten harder gedaald dan de uitname van het budget. Dit effect werkt door in 2022. Bij turap-2 is voorgesteld om dit voordeel aan de Bestemmingsreserve (BR) Wmo & Jeugdzorg toe te voegen.

Ambulantisering geestelijke gezondheidszorg (GGZ)
Het voordeel bij ambulantisering GGZ is € 2,9 miljoen. In samenspraak met de regio worden plannen gemaakt om te komen tot een transformatie van beschermd wonen naar beschermd thuis. Het kost meer tijd om de lokale voorzieningen beschermd thuis vanuit de ambulantiseringsmiddelen op te zetten. Hiervoor worden de middelen toegevoegd aan de bestemmingsreserve WMO en Jeugdzorg.

Parlementaire ondervragingscommissie kinderopvangtoeslag (POK)
We hebben vanuit het Rijk middelen gekregen van POK om de dienstverlening te verbeteren. Deze middelen zijn in de decembercirculaire 2021 toegekend. In 2022 is zowel het budget voor 2021 als 2022 opgenomen in de begroting. Op dit moment blijkt dat een deel van deze middelen voor 2022 niet nodig waren. Dit resulteert in een voordeel van circa € 750.000. De middelen die structureel in de begroting zijn verwerkt, zijn toegewezen aan bepaalde projecten, waardoor dit voordeel incidenteel is.

Doelgroepenvervoer
Van het voordeel van circa € 1 miljoen wordt circa € 450.000 (baten en lasten gesaldeerd) vermeld op programma S07 Zorg en circa € 550.000 op de wijkprogramma’s. In 2020 zijn de nieuwe beleidsregels Wmo en Jeugdwet vastgesteld en is een nieuwe verordening leerlingenvervoer aangenomen. Inmiddels is zichtbaar dat het gebruik van het vraagafhankelijk vervoer structureel lager is dan voor de uitbraak van corona en in combinatie met de beleidsregels en verordening heeft dit tot een positief resultaat in 2022 geleid.

WMO (groeps)begeleiding en activerend werk
Tegenover het nadeel van circa € 700.000 staat er een voordeel van € 1,2 miljoen op de wijkprogramma's. Totaal voordeel voor WMO is € 500.000. De daling van kosten heeft voornamelijk betrekking op de Persoonsgebonden budgetten (PGB’s) die aan het dalen zijn. Eén van deze oorzaken is dat de stichting Sociale wijkteams Arnhem scherper is op de toekenning van PGB’s. Dat wil zeggen dat gerichter gekeken wordt of iemand in staat is de zorg of ondersteuning zelf te regelen. Zo niet, dan is zorg in natura een beter passende zorgvorm.

Jeugdzorg
Tegenover het nadeel van € 2,3 miljoen staat er een voordeel van € 2,1 miljoen op de wijkprogramma's. Totaal nadeel voor de jeugdzorg is € 200.000. Vanaf september 2021 is een stijging van de kosten te zien en deze stijging lijkt door te zetten. Eveneens zien we dat de kosten procentueel gezien meer toenemen dan het aantal jeugdigen dat zorg ontvangt. Dit betekent dat kinderen langer in behandeling zijn dan wel intensiever behandeld en begeleid worden. Los van deze ontwikkelingen is het aantal kinderen in jeugdzorg verblijf (onder andere pleegzorg en gezinshuizen) dat door de gemeente Arnhem gefinancierd wordt per 1 januari 2022 toegenomen als gevolg van de wettelijke aanpassing in het woonplaatsbeginsel. Het woonplaatsbeginsel wil zeggen dat voor de financiering van de jeugdzorg gekeken wordt naar de woonplaats van de jeugdige zelf vóór aanvang van de jeugdhulp. Deze toename lijkt structureel te zijn.

Huishoudelijke ondersteuning
Tegenover het nadeel van circa € 7,1 miljoen staat er een voordeel van € 7,9 miljoen op de wijkprogramma's. Totaal voordeel voor huishoudelijke ondersteuning is circa € 800.000. De verwachte stijging door de vergrijzing is deels zichtbaar in 2022. Omdat door de krapte op de arbeidsmarkt de zorgaanbieders de toenemende vraag naar huishoudelijke ondersteuning niet kunnen leveren, is er in 2022 een voordeel ontstaan.

Baten

Terugvordering zorgaanbieders
Naar aanleiding van rechtmatigheidsonderzoeken zijn zorggelden teruggevorderd. Dit betreft circa € 670.000.

Eigen bijdrage
Totaal voordeel is € 625.000. Er is meer zorg ingezet, daardoor zijn ook meer eigen bijdragen ontvangen.

Doelgroepenvervoer
Zie toelichting lasten.

Specifieke uitkering transitie jeugdzorgplus en drie milieuvoorzieningen
Zie toelichting hierboven.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen
MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

- Stichting Sociale wijkteams;
- Zorgaanbieders en welzijnsorganisaties;
- Onze Huisartsen en Arts en Zorg;
- Cliënten- en Adviesraden Sociaal Domein;
- Zorgbelang Gelderland.

Ook werken we samen met verschillende subsidiepartners. Deze zijn in dit programma in de digitale begroting (https://financien.arnhem.nl) terug te vinden. Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies.

Beleidskaders

- Visie sociaal domein 'Sociaal domein in beweging';
- Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019;
- Geconsolideerde versie van de Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019;
- Beleidsregels Leerlingenvervoer gemeente Arnhem;
- Voorstellen tot maatregelen jeugdzorg;
- Kadernota De veerkrachtige samenleving Arnhem;
- Beleidsregels Wmo (2019);
- Beleidsregels Jeugd (2019);
- Beleidsplan Jeugd Wmo;
- Uitvoeringsplan deel Wmo;
- Jeugdbeleid 2021-2025. Opgroeien in Arnhem: een toekomst vol kansen;
- Inrichtingsplan Jeugdhulp;
- Regionaal Transformatieplan Jeugd;
- Regioaanpak huiselijk geweld en kindermishandeling 'Samen Veilig' 2019-2023;
- Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019;
- Verordening Jeugdzorg Arnhem 2019;
- Verordening doelgroepenvervoer 2020;
- Raadsbrief Ontwikkelingen zorgdomein (december 2018);
- Transformatieplan Beschermd Thuis 2019-2021;

- Raadsbrief bestuurlijke uitgangspunten doordecentralisatie beschermd wonen (maart 2020);
- Raadsbrief kwaliteit, toezicht en handhaving (juni 2019);
- Raadsbrief Voortgang aanpak toezicht op kwaliteit en rechtmatigheid zorg (november 2021);
- Raadsbrief Voortgang regionale samenwerking beschermd wonen (februari 2021);
- Raadsbrief Voortgang regionale samenwerking beschermd wonen vanaf 2022 (juni 2021);
- Raadsbrief afspraken en contracten jeugdbescherming, juli 2021.

Welzijn en inclusie

In Arnhem is iedereen gelijk en krijgt iedereen gelijke kansen. Dat is onze ambitie. We willen een stad zijn waar inwoners kunnen zijn wie ze willen zijn en een ieder zijn identiteit en eigenheid met trots kan uitdragen. In veiligheid en vrijheid. Om te borgen dat iedereen gelijkwaardige kansen heeft om zich te ontwikkelen en om mee te doen is een stevige sociale basis nodig. Daarbij hebben we speciale aandacht voor het voorkomen en tegengaan van discriminatie. Ook willen we de positie van inwoners met een beperking versterken. We ondersteunen burgerinitiatieven, zetten in op jongerenwerk en jeugdpreventie en geven ondersteuning bij opgroei- en opvoedvragen. Mantelzorgers verdienen onze bijzondere aandacht en ondersteuning, net als mensen die informele zorg en vrijwilligerswerk doen. We zorgen voor goede algemene voorzieningen, zoals ontmoetingsplekken. We bieden statushouders en vluchtelingen een nieuw thuis en toekomstperspectief en zetten we stevig in op de beweging van maatschappelijke opvang naar wonen. We stimuleren Arnhemmers om open te staan voor elkaar en elkaar te helpen.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Er is een herijking welzijn geweest waar de kadernota ‘Samen werken aan een sterke sociale basis’ uit voortgevloeid is. De uitwerking op de thema’s verbinden en ontmoeten, opgroeien en opvoeden en zelf- en samenredzaamheid is ten dele uitgevoerd. We zijn hiervoor onder andere in continu gesprek met de belangrijkste subsidieontvangers over hun inspanningen in relatie tot gemeentelijke doelstellingen.

Ambities	Doelen	Inspanningen

Arnhemmers voelen zich thuis en kunnen meedoen in hun stad

Opvoeden en opgroeien

In het Jeugdbeleidsplan 2021-2025 is uitgesproken dat Arnhemse kinderen dezelfde kansen hebben op persoonlijke ontwikkeling, op een stabiele basis en om in veiligheid en vrijheid te kunnen leven. Wij geven op verschillende manieren invulling aan deze doelstellingen. Via de Pedagogische Wijkenaanpak (die wordt ondergebracht in Arnhem-Oost) werkt iedereen in een wijk samen om kinderen in een goede en veilige omgeving de optimale opvoeding te bieden. We zorgen ervoor dat de jeugd die opgroeit in Arnhemse achterstandswijken een kans heeft hun talenten te ontwikkelen. Dit doen we door te investeren in de optimale toeleiding naar de kinderopvang, de ‘rijke schooldag’, jongerenwerk (op school, straat en ook online) en door te voorzien in werkgelegenheid voor kansarme jeugd.

Sluitende aanpak ketenpartners voor vroegsignalering

Met het aanbod gezinsprogramma's (Homestart, Spel aan Huis, Speelmorgens) worden ouders met jonge kinderen ondersteund bij vragen over opvoeden en de (taal)ontwikkeling van hun kind. Dit aanbod is van belang voor vroegsignalering en preventie en leidt toe naar het aanbod peuteropvang dat voor alle kinderen vanaf 2 jaar beschikbaar is. De kernteams van Veilig In en Om School (VIOS) bestaan uit partners die actief zijn op school en in de wijk. Denk daarbij aan mentoren, wijkagenten, jongerenwerkers etc. Deze manier van werken zorgt ervoor dat professionals korte lijnen hebben, de informatievoorziening zo actueel en nauwkeurig mogelijk is en signalen vroegtijdig worden opgepakt. Ook buiten de school werken jeugd- en jongerenwerk, sport en jeugd(gezondheids)zorg steeds beter samen, we voorzien hierin door netwerkbijeenkomsten op te zetten.

Ontwikkelen van voorliggende voorzieningen

We vinden het belangrijk om passende ondersteuning te leveren aan onze inwoners, zo licht en dichtbij mogelijk. Daarvoor (door)ontwikkelen we aanbod in het kader van afschalen of het voorkomen van zwaardere zorg. Daar speelt vroegsignalering en doorverwijzing een belangrijk rol in. Hierin trekken we samen op met het programma Zorg Dichterbij, dit doen we via diverse projecten en pilots die zijn gestart en worden doorontwikkeld, zoals Welzijn op recept. In 2023 werken Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (SWOA) en Rijnstad toe naar een stedelijke dekking van deze pilot. Het doel is om psychosociale problemen op te pakken en het voorkomen van inzet van een psycholoog of huisarts, doordat de inwoner door een welzijnsprofessional wordt begeleid naar een passende oplossing in het voorliggende veld.

Maatschappelijke verbindingen

In het voorjaar van 2022 is het convenant met de samenwerkende buurthuizen afgesloten. Op basis van dit convenant is vervolgens in cocreatie door de buurthuizen en de gemeente gezamenlijk gewerkt aan een buurthuizenvisie. Deze visie ‘Buurthuizen, Arnhems Goud!’ is in het najaar van 2022 aangeboden aan de wethouder. De gesignaleerde knelpunten vragen om een gezamenlijke verdere uitwerking in 2023 om de buurthuizen in Arnhem een duurzame toekomst te geven. Ook zijn de subsidies in het kader van Ontmoeten en Verbinden in 2022 doorgezet, waardoor diverse buurthuizen en ontmoetingsplekken in Arnhem financieel ondersteund worden. Door deze financiële steun wordt ontmoeting in de wijk mogelijk gemaakt.

Netwerkaanpak eenzaamheid

In 2020 is gestart met de netwerkaanpak eenzaamheid in de wijken Malburgen en Elderveld. Hiervoor werken we samen met het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en met de organisaties en initiatieven in de wijken. Ontmoeten maakt ook deel uit van de aanpak eenzaamheid. De aanpak is ook opgenomen in opdrachten aan de welzijnspartners.
Het eindrapport van de wijkmakers in Malburgen en Elderveld (coalitie eenzaamheid) is in het voorjaar 2022 afgerond. In 2023 verwachten we hiervan een doorontwikkeling richting andere wijken, inclusief een borging in Malburgen en Elderveld. Stichting Welzijn Ouderen Arnhem en Rijnstad vervullen hierbij een trekkersrol.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Kengetal sociale cohesie		**5,7**		**5,8**	
Eenheid:	Het kengetal sociale cohesie geeft aan in hoeverre er sprake is van binding met de buurt en buurtbewoners.				
Bron:	Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)				
Actief als vrijwilligers		**33,0**		**28,0**	
Eenheid:	% inwoners dat actief is als vrijwilliger				
Bron:	Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)				
Kengetal emotioneel eenzaam		**2,8**		**2,8**	
Eenheid:	Het kengetal emotioneel eenzaam geeft aan in hoeverre inwoners onvoldoende netwerk om zich heen hebben zoals familie, vrienden, buren.				
Bron:	Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)				
Kengetal sociaal eenzaam		**2,6**		**2,7**	
Eenheid:	Het kengetal sociaal eenzaam geeft aan in hoeverre inwoners zich eenzaam voelen.				
Bron:	Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)				
Waardering aanbod voorzieningen ouderen		**27,0**		**27,0**	
Eenheid:	% Eens met de stelling voldoende voorzieningen voor ouderen				
Bron:	Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)				
Waardering aanbod voorzieningen jongeren		**22,0**		**23,0**	
Eenheid:	% Eens met de stelling voldoende voorzieningen voor jongeren				
Bron:	Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)				

Zelf- en samenredzaamheid

De Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (SWOA) heeft in 2022 verdere uitwerking gegeven aan de gebiedsteams. Deze benadering ondersteunen wij omdat dit de herkenbaarheid versterkt voor de bewoners. SWOA heeft ingezet op thema's zoals inclusie en diversiteit. Dit doet zij onder andere door cultuursensitief te werken in wijken en dienstverlening. Een voorbeeld hiervan is de pilot kleurrijk Ontmoeten. Hierdoor gaat bij aanmelding van Arnhemse inwoners met een andere culturele achtergrond bij het kennismakingsgesprek iemand mee met dezelfde culturele achtergrond om de rol van vertaler en verbinder op zich te nemen. De pilot is afgerond en inmiddels is dit ingebed in de reguliere werkwijze. SWOA heeft regelmatig contact met ‘Bureau Nieuwkomers’, waarin ze aansluiten bij 'Pip-coaches' om inwoners makkelijker te kunnen laten doorstromen naar het voorliggend veld.

SWOA initieert ontmoetingen voor specifieke doelgroepen. Met het azc en het COC is zij in gesprek om LHBTI+ maatjes in te zetten om statushouders en LHBTIQ+ maatjes in de toekomst te koppelen om hen weg te wijzen in de sociale kaart van de LHBTIQ+-wereld.

Het uitgangspunt 'Iedereen is welkom' resulteert in dwarsverbindingen waar wijkgericht werken op kan voortbouwen.

Ondersteuning mantelzorgers

Wij constateren met genoegen dat de stichting Mantelzorg en Vrijwillige Thuishulp (MVT) zich steeds meer als expertisecentrum Mantelzorg ontwikkelt: het bereik bij andere professionele organisaties is vergroot en MVT biedt meer collectieve ondersteuning in plaats van individuele ondersteuning.

De resultaten van het Mantelzorgonderzoek (naar aanleiding van een motie hierover medio 2021) zijn eind 2022 aan het college en de raad aangeboden. Op 1 maart 2023 zijn rondetafelgesprekken georganiseerd met diverse mantelzorgers en raadsleden. Ook worden de onderzoeksresultaten besproken met enkele deelnemers van het Mantelzorgakkoord 2019 (in 2023). Doel hiervan is te komen tot een uitvoeringsagenda 2023.

Ter waardering van de inzet van de mantelzorgers is ook in 2022 het mantelzorgcompliment uitgegeven. Dit kan worden aangevraagd door de mantelzorgontvanger. Men kan kiezen uit een bedrag van € 150 of de 'dit is Arnhempas' ter waarde van € 175. In 2022 zijn 3730 complimenten aangevraagd. Een stijging van 329 stuks ten opzichte van 2021.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Mantelzorg		**15,0**		**14,0**	
Eenheid: % inwoners dat het afgelopen jaar mantelzorg heeft gegeven					
Bron: Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)					

Duurzame inburgering

Zodra een statushouder aan de gemeente Arnhem wordt toegewezen, krijgt deze statushouder een regisseur Inburgering toegewezen. Er wordt, vaak al in het AZC, een brede intake afgenomen op 13 leefgebieden. Hierdoor krijgen wij een goed beeld van de statushouder en wordt er samen met de statushouder een persoonlijk inburgeringsplan (PIP) opgesteld. Aan de hand van dit plan wordt de best passende leerroute, zorg en ondersteuning ingezet. Hiernaast zetten wij in om ons netwerk rondom (laagdrempelige) maatschappelijk begeleiding te verstevigen en uit te breiden zodat de statushouder zich snel thuis voelt en meedoet in onze stad.

Nieuwkomers doen mee

De aanbesteding voor de nieuwe wet inburgering heeft geleid tot trajecten waarbij taal en participatie centraal staan. Onder participatie vallen meerdere onderdelen zoals het opdoen van werk-/leerervaring en leren participeren (zelfredzaamheid) in de Nederlandse maatschappij. Wij merken dat de taalaanbieders nog veel aan het ontwikkelen zijn qua participatie. Samen met taalaanbieders verkennen wij hoe dit aanbod kan worden uitgebreid, bijvoorbeeld met werkgevers. Vóór de koppeling met gemeente Arnhem heeft COA de wettelijke taak voor de voorinburgering. Hiermee hebben wij afspraken gemaakt. Nadat de nieuwkomer is gekoppeld aan gemeente Arnhem nemen wij de regie over en is de regisseur inburgering het aanspreekpunt.

Nieuwkomers voelen zich thuis

Nieuwkomers staan centraal in de gemeentelijke aanpak. De regisseurs Inburgering spreken zelf meerdere talen en zijn vaak ervaringsdeskundigen. Zij fungeren als cultuurtolken. Via een cultuursensitieve benadering wordt er, samen met de nieuwkomer, een persoonlijk inburgeringsplan (PIP) opgesteld. Samen beslissen is hierin van belang. De keten is inzichtelijk voor de nieuwkomers, waardoor zij de weg sneller weten te vinden in de Nederlandse samenleving. Momenteel worden gesprekken gevoerd om de keten uit te breiden op leefdomeinen daar waar uitbreiding nodig is, zoals sport, gezondheid en economie.

Een passend vangnet

Wij streven er naar dat niemand op straat hoeft te slapen of in een onveilige thuissituatie hoeft te leven. Preventie en nazorg hebben structureel de aandacht. Hierop wordt structureel ingezet door onder meer het intensiveren van de ketensamenwerking, de inzet van ervaringsdeskundigen en het bieden van (ambulante) begeleiding voor iedereen die opvang behoeft.
Voor de resultaten op de inzet van de transitie van maatschappelijke opvang naar wonen, zie hieronder de inspanning 'Aanpak terugdringing daklоosheid'.

Actieprogramma dak- en thuisloze jongeren

Het actieprogramma is per 1 januari 2022 beëindigd. De uitgangspunten en opbrengsten zijn ondergebracht bij Een (t)huis, een toekomst. Arnhem was een van de 14 pilotgemeentes, zie de inspanning 'Aanpak terugdringing daklоosheid'.

Regionale aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling

In 2022 waren onze prioriteiten: 1) meer inzetten op vroegsignalering, 2) Huiselijk geweld duurzaam stoppen en oplossen, en 3) aandacht voor specifieke doelgroepen. Dit zijn ook onze prioriteiten in 2023. We hebben vorig jaar ingezet op:

- Preventie door middel van webinars, trainingen, leersessies en netwerkbijeenkomsten over alle thema's huiselijk geweld en kindermishandeling (HGKM).
- Daarnaast hebben we een start gemaakt met de ontwikkeling jeugd & gezinsbescherming met onze collega's jeugd en de regiogemeenten.
- We hebben extra aandacht besteed aan de bijzondere doelgroepen zoals; ouderen onder andere op de landelijke dag tegen ouderenmishandeling en slachtoffers eergerelateerd geweld en schadelijke traditionele praktijken (door middel van leertafels).
- In de week tegen kindermishandeling hebben we aan alle primair onderwijsscholen in Arnhem een toolbox HGKM uitgereikt. Hierin zitten lessen waarin op laagdrempelige wijze HGKM besproken kan worden.
- MDA++ (Multidisciplinaire Aanpak) is verder doorontwikkeld en is daarmee nog meer maatwerk, passend bij de cliënt/ doelgroep geworden.
- We sluiten actief aan bij de ontwikkeling Drakentemmers, trauma en hechtingsbehandeling voor personen en kinderen die te maken hebben gehad met HGKM.
- En we hebben bijgedragen aan de doorontwikkeling van het regionaal netwerk Zorg en straf.

We hebben de samenwerking met Veilig Thuis, Moviera en het Sociaal wijkteam en onze regiogemeenten versterkt en hebben een bijdrage geleverd aan het versterken van de ketensamenwerking rondom de aanpak HGKM.

Versterken ketensamenwerking OGGz-partners

De uitdagingen waarvoor de opvang zich gesteld zag door de voortdurende coronapandemie heeft geleid tot kortere lijnen en een nog betere samenwerking tussen alle betrokken partijen. Met het daklozenloket is deze ketensamenwerking verder geïntensiveerd. Professionals treffen elkaar en leren elkaar beter kennen, waarmee het integraal werken nog meer bevorderd wordt. De gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het realiseren van een passend vangnet wordt sterk gevoeld en uitgedragen.

Aanpak terugdringing dakloosheid

Ingezet is op het terugdringen van dakloosheid langs de drie sporen:

- Preventie (het voorkomen van dakloosheid)

Het daklozenloket wordt na een succesvolle pilotperiode structureel gecontinueerd. Hiermee wordt onder meer blijvend ingezet op het voorkomen van dakloosheid. Daarnaast is ingezet op het maximaal benutten van de regelruimte, waaronder het niet meer toepassen van de kostendelersnorm in de Participatiewet, het inzetten op vroegsignalering en het voorkomen van huisuitzettingen.

- Vernieuwing en afbouw van de opvang: corona is versneller geweest van slaapzalen naar één- of tweepersoonskamers.

De vernieuwing van de opvang is reeds gerealiseerd. De afbouw van de capaciteit heeft nog niet kunnen plaatsvinden. De belangrijkste redenen hiervoor zijn:

1. onvoldoende woonplekken beschikbaar door krapte op de woningmarkt;
2. de toename in de instroom van de Maatschappelijke opvang als gevolg van de coronacrisis en de wooncrisis.

Als gevolg van deze ontwikkelingen is de druk op de opvangcapaciteit in het afgelopen jaar toegenomen, hierdoor is er sprake van een tijdelijke uitbreiding van de opvang. Immers, het streven is 'Niemand verblijft onvrijwillig op straat'.

- Zelfstandig wonen (eventueel met begeleiding)

In de Arnhemse herstelagenda na corona (2020) is de beweging van opvang naar wonen ingezet, vanuit de gedachte: herstel begint met een (t)huis. De beweging van opvang naar wonen is in 2021 verbonden met de brede gemeentelijke huisvestingsopgave 'Voldoende huisvesting voor aandachtsgroepen'. Met de woningcorporaties is het afgelopen jaar gewerkt aan projecten voor uitstroom uit de Maatschappelijke Opvang. Via een aantal projecten zijn jongeren en volwassenen uit de opvang uitgestroomd naar zelfstandig wonen met begeleiding. Deze beweging wordt voortgezet en geïntensiveerd.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal dak- en thuislozen					

Eenheid: Aantal

Bron: Het onderdeel monitor Dakloosheid in de GMSD is landelijk uitgesteld, omdat er onvoldoende juridische grondslag is voor de benodigde gegevensdeling. Landelijk is het streven om deze indicator vanaf het najaar van 2023 op te nemen in de GMSD.

Tijd tot opvang (zowel direct als langdurig)	
Eenheid:	Aantal dagen
Bron:	Het onderdeel monitor Dakloosheid in de GMSD is landelijk uitgesteld, omdat er onvoldoende juridische grondslag is voor de benodigde gegevensdeling. Landelijk is het streven om deze indicator vanaf het najaar van 2023 op te nemen in de GMSD.
Duur van opvang (zowel direct als langdurig)	
Eenheid:	Aantal dagen
Bron:	Het onderdeel monitor Dakloosheid in de GMSD is landelijk uitgesteld, omdat er onvoldoende juridische grondslag is voor de benodigde gegevensdeling. Landelijk is het streven om deze indicator vanaf het najaar van 2023 op te nemen in de GMSD.
Mate van terugval	
Eenheid:	Percentage
Bron:	Het onderdeel monitor Dakloosheid in de GMSD is landelijk uitgesteld, omdat er onvoldoende juridische grondslag is voor de benodigde gegevensdeling. Landelijk is het streven om deze indicator vanaf het najaar van 2023 op te nemen in de GMSD.
Aantal gerealiseerde woonplekken t.b.v. uitstroom uit de maatschappelijke opvang	
Eenheid:	Aantal
Bron:	Het onderdeel monitor Dakloosheid in de GMSD is landelijk uitgesteld, omdat er onvoldoende juridische grondslag is voor de benodigde gegevensdeling. Landelijk is het streven om deze indicator vanaf het najaar van 2023 op te nemen in de GMSD.

Inclusief Arnhem

Sinds 2020 werken we bij het programma Inclusief Arnhem met vijf focuspunten:

- voorkomen en tegengaan van discriminatie en racisme;
- positie inwoners met een beperking versterken;
- diversiteit in organisaties;
- inclusieve gemeentelijke organisatie;
- inclusieve gemeentelijke communicatie.

Op alle vijf focuspunten hebben we diverse inspanningen verricht. Alle geplande activiteiten-inspanningen zijn uitgevoerd. Eén activiteit loopt nog iets langer door. Het gaat om het uitvoeringsplan voor de inclusieve gemeentelijke communicatie (eerste helft van 2023 in plaats van eind 2022). Zie voor een uitgebreid verslag van de inspanningen de tekst bij het betreffende focuspunt.

Voorkomen en tegengaan van discriminatie en racisme

Het Actieplan ‘Vrij zijn in Arnhem’ is begin 2022 vastgesteld door de gemeenteraad. Aan de hand van dit plan is het uitvoeringsplan 'Vrij zijn in Arnhem' opgesteld. Hierin beschrijven we de acties die we oppakken in de periode 2022 – 2023 en de bijbehorende resultaten. De acties hebben als doel, om samen met de stad te strijden tegen discriminatie en racisme en dit te voorkomen. Het is een integraal plan met een gezamenlijke verantwoordelijkheid die diverse (levens)domeinen aangaat, zoals wijken, sport, wonen, onderwijs, economie en evenementen. Met het uitvoeringsplan geven we uitvoering aan de motie ‘Vrij zijn in Arnhem is niet vrijblijvend’ (21M295). Hierbij werken we nauw samen met de antidiscriminatievoorziening Vizier. Het uitvoeringsplan ‘Vrij zijn in Arnhem’ is in oktober 2022 vastgesteld door de gemeenteraad. Er gebeurt al veel op dit vlak in de stad door diverse organisaties en de gemeente. Dat gaan we een verdere impuls geven, aanjagen en versterken met het Uitvoeringsplan. In 2022 is onder andere het volgende opgepakt:

- Keti Koti-viering en herdenking is in 2022 groter gevierd.
- Start van een initiatiefgroep ter voorbereiding van het realiseren van een monument voor het herdenken van de afschaffing van de Slavernij (motie 21M293).
- In september is in opdracht van de gemeente gestart met het onderzoek ‘Sporen van slavernijverleden in Arnhem’ door Erfgoed Gelderland. Dit wordt in september 2023 afgerond.
- Een stadsgesprek met inwoners over discriminatie, diversiteit en inclusie in samenwerking met Vizier.
- De ontwikkeling en voorbereiding van de campagne voor het vergroten van de meldingsbereidheid. De campagne is afgetrapt op 1 februari 2023.
- Indifferent heeft haar activiteiten bij VO-scholen aanzienlijk vergroot en daarmee het netwerk van Indifferent-jongeren versterkt. Daarnaast heeft deze organisatie geïnvesteerd in professionalisering en uitbreiding van (trainings)capaciteit.
- Er is een verkenning gedaan hoe we wijkprofessionals gaan trainen op meer bewustwording van onbewuste vooroordelen. De trainingen voor medewerkers van de teams Leefomgeving, Sociale wijkteams en boa’s staan in 2023 gepland.
- Handhaving is een verkenning gestart naar inclusieve boa-uniformen (motie 21M298).

Bestendigen regenboogaanpak

De Regenboogagenda 2020-2022 is in 2022 afgelopen. Hiervoor is in het najaar van 2022 het regenboogoverleg in het leven geroepen. Het doel van dit overleg is om de samenwerking tussen de partners die zich met LHBTIQ+ thematiek bezighouden, te versterken. Daarnaast wordt dit overleg gebruikt om de Regenboogagenda te herijken. De inbreng en inzet van deze partners is van groot belang voor deze agenda. We sturen aan op een grotere rol van de partners bij de uitvoering en coördinatie ervan. De gemeente behoudt echter de regie en verantwoordelijkheid. In de eerste helft van 2023 gaan we met partners uit de stad de Regenboogagenda evalueren en herijken.

Met Indifferent zijn er gesprekken gevoerd over de uitdagingen die ze tegenkomen bij het uitbreiden van hun netwerken. De oplossingen die er gevonden zijn liggen vooral in het loslaten van de strenge eisen die ze zelf hanteren voor de netwerken en meer flexibel om te gaan met de behoeften en wensen van de verschillende scholen. Het bijstellen van gestelde ambities en tempo is onderdeel van gesprek voor de aanpak in 2023. Samen met partners COC, Indifferent en Vizier zijn er diverse activiteiten uitgevoerd tijdens Diversity week en specifiek in het teken van Coming out day. Zo is er met alle partners een Pride walk georganiseerd tijdens Coming Out Day en hebben de partners in eigen kringen activiteiten georganiseerd.

In november 2022 heeft de gemeente de ‘Pride Photo Exhibition’ tentoongesteld in de stad. Deze tentoonstelling stimuleert met haar visuele verhalen over seksuele en genderdiversiteit de dialoog over seksuele en gendervrijheid. Gedurende de tentoonstelling zijn er vanuit indifferent en COC verschillende activiteiten georganiseerd op scholen.

Als uitvoering van de afgedane motie 20M268 'Homogenezing in kaart brengen en actief tegengaan’ hebben we verkennende gesprekken gevoerd, zowel intern als extern, om het verbindende thema inclusie met elkaar te bespreken. We willen een open, eerlijk en constructief gesprek voeren met alle geloofsgemeenschappen, waarin gevoeligheden op een juiste manier ter tafel komen.

Positie inwoners met een beperking versterken

In 2022 hebben we mede op basis van de Arnhemse inclusie-agenda en het VN-verdrag Handicap 2021-2024 het uitvoeringsplan VN-verdrag Handicap opgesteld. Met als doel verder te werken aan het uitvoeren van het VN-verdrag Handicap, om zo de positie van Arnhemmers met een beperking te verbeteren. Het uitvoeringsplan is opgesteld vanuit een integrale gedachte en in overleg met verschillende gemeentelijke afdelingen/beleidsterreinen, zoals de afdeling Openbare Ruimte en het beleidsterrein Onderwijs. Daarnaast hebben zowel een klankbordgroep bestaande uit betrokkenen als de belangenplatforms Arnhems platform chronisch zieken en gehandicapten (Apcg) en Bijzonder in Arnhem feedback gegeven op de inhoud van het plan. In het plan staan per thema onze ambitie en bijbehorende acties opgenomen.

Tijdens het opstellen van het plan en na de vaststelling ervan door het college hebben we gewerkt aan de uitvoering van het plan. Zo hebben we het afgelopen jaar bijvoorbeeld de volgende acties ondernomen:

- In de Week van Toegankelijkheid (3 t/m 7 oktober 2022) hebben we samen met de belangenplatforms Apcg en Bijzonder in Arnhem een activiteit georganiseerd voor ambtenaren in het sociaal domein om bewustwording over sociale toegankelijkheid te vergroten. We bekeken een veelzeggende documentaire over de emancipatiebeweging van mensen met een beperking in de VS en voerden hierover een gesprek met ervaringsdeskundigen.
- We hebben een startbijeenkomst georganiseerd gericht op sport- en spelorganisatoren over het belang van inclusief spelen en hoe je dit mogelijk kan maken. Ervaringsdeskundigen hadden in het programma een centrale rol.
- We hebben verder gewerkt aan het vergroten van de aantallen en verbeteren van de spreiding van semiopenbare toiletten in de stad.
- Er is een onderzoek gestart naar de woonbehoefte van inwoners die gebruik maken van een rolstoel en het woonaanbod aan geschikte woningen.

Diversiteit in organisaties

Er is een Arnhems diversiteitsnetwerk ‘Diversiteitsreis’ dat wij faciliteren. Daar nemen nu veertien organisaties aan deel. Hier wisselen we kennis en ervaringen uit op het gebied van diversiteit en inclusie (D&I). Het gaat om: Rabobank, Volkshuisvesting, HAN, Dirkzwager, Rozet, Politie Gelderland-Midden, Flores Onderwijs, Provincie Gelderland, Rechtbank Gelderland, Scalabor, gemeente Arnhem en in 2022 hebben Musis en Stadstheater Arnhem, Rijnstad en Focus Filmtheater zich aangesloten. Ook zijn partners met kennis en expertise uit de stad betrokken: Presikhaaf University, AM-Supportteam, Empowering Nisa, Stichting Sancofa en Arnhem Divers&Jong. Dit jaar hebben we ook onze verbonden partijen en subsidiepartners over het netwerk geïnformeerd; zij kunnen er ook aan deelnemen.

Naast twee bijeenkomsten en een masterclass (Unlocking the code) is er een expertpool aan het netwerk gekoppeld die ingezet kan worden om de individuele organisaties concreet te helpen met specifieke diversiteit- en inclusievraagstukken.

Inclusieve gemeentelijke organisatie

In 2021 heeft de gemeente Arnhem in de bestuursopdracht ‘Een diverse en inclusieve organisatie’ de ambitie opgenomen dat we in 2026 een inclusieve en diverse organisatie willen zijn, die op alle niveaus binnen de organisatie een afspiegeling is van de Arnhemse beroepsbevolking. Om dit te realiseren is in maart 2022 het uitvoeringsplan ‘Inclusieve en Diverse Gemeentelijke Organisatie’ vastgesteld. Dit plan geeft met diverse acties uitvoering aan de bestuursopdracht en daarmee ook aan focuspunt 4 van het uitvoeringsplan ‘Inclusief Arnhem’ voor de periode 2022-2023, met lange termijn ambities tot 2026.

In 2022 zijn verschillende acties verder in gang gezet of opgestart die bijdragen aan het diverser en inclusiever maken van de organisatie. Om de beste kandidaten aan te trekken en in te laten stromen is het wervings- en selectieproces verder doorontwikkeld. Voor het aantrekken zetten we bredere kanalen en ons netwerk in de stad meer in om een diverse groep kandidaten te bereiken. Daarnaast is de methodiek inclusief werven en selecteren gestandaardiseerd in het wervings- en selectieproces. We werven competentiegericht, waarbij we continu aandacht hebben voor aanwezige (onbewuste) vooroordelen. We houden uitdrukkelijk rekening met de gewenste diversiteit in de samenstelling van onze organisatie. We omarmen een diversiteit van (aanvullende) competenties en streven naar een zo oordeelvrij mogelijk proces.

Door middel van een mix aan activiteiten hebben we gewerkt aan het vergroten van de bewustwording onder medewerkers over thema’s als discriminatie, toegankelijkheid, LHBTIQ+, inclusie en diversiteit. Denk aan de Diversiteitsweek met lezingen, bijeenkomsten, een medewerkersfeest in het teken van diverse religieuze feestdagen en workshops. Ook zijn er trainingen bij diverse afdelingen gegeven om medewerkers kennis te laten maken met onbewuste vooroordelen. Alle clusters hebben een ‘eigen’ clusterplan Inclusieve en Diverse Organisatie opgesteld. Deze plannen zijn een eerste basis met acties en aandachtspunten, die elk cluster gaat uitvoeren. Daarnaast is het proces van de inrichting van de gemeentepool in gang gezet, om te voorzien in een groot deel van onze wervingsbehoefte, ook voor specifieke doelgroepen.

Ook in 2022 hebben we de barometer Culturele Diversiteit van het CBS ingezet om jaarlijks te monitoren welke voortgang we boeken met ons beleid om medewerkers met een niet-westerse migratieachtergrond op verschillende niveaus in te laten stromen en te behouden. In het medewerkersonderzoek hebben we vragen opgenomen om de ervaren mate van inclusie onder medewerkers te meten.

Inclusieve gemeentelijke communicatie

Als gemeente willen we dat onze communicatie toegankelijk, begrijpelijk en inclusief is. We investeren daarin langs drie lijnen: schrijven in begrijpelijke taal, toegankelijke gemeentelijke websites en communicatie waarin ook Arnhemmers met een migratieachtergrond, een LHBTIQ+ identiteit of een beperking zich herkennen en erkend voelen.

Schrijven in voor iedereen begrijpelijke taal
2022 was het tweede jaar van het project Direct Duidelijk. De ambitie van dit project is dat het geschreven taalgebruik van de gemeente Arnhem begrijpelijk is en geen onnodige drempels opwerpt. Via drie pijlers werken we aan dit doel:

1. Training & Communicatie - In 2022 zijn zo’n 90 collega’s getraind in het schrijven op B1-niveau, met name collega’s van afdelingen met veel klantcontact. Twee collega’s volgden daarnaast ook de training ‘Coaching van Schrijven op B1-niveau’.
2. Feedback doelgroepen - In het Lezerspanel geven Arnhemmers op vrijwillige basis feedback op teksten van de gemeente. Dat gebeurde tussen oktober 2021 en september 2022 40 keer. Daarnaast vroegen we via het Taalhuis ook nog advies aan ex-laaggeletterden.
3. Herschrijven en hulpmiddelen - Daarnaast ondersteunden we individuele collega’s en afdelingen bij het herschrijven van brieven. In 2022 was dat onder meer voor de afdeling Belastingen, het team van Veiligheid en de brieven over re-integratie van het cluster Werk en Inkomen. In 2022 deden we ook een eerste test met een beeldbrief, probeerden we de digitale taal-tool Textmetrics uit en verwezen we regelmatig naar gratis taaladvies van landelijke organisaties.

Verder verbeteren toegankelijkheid websites
2022 is benut om te inventariseren welke websites en apps onder verantwoordelijkheid van de gemeente vallen. Deze websites/apps zijn vervolgens onafhankelijk onderzocht conform de wettelijke verplichting (Tijdelijk Besluit Digitale Toegankelijkheid). De onderzoeken geven de eigenaren en beheerders van het middel inzicht in de stand van zaken en ze vormen de basis voor de toegankelijkheidsverklaringen (www.toegankelijkheidsverklaring.nl/register). Het komende jaar wordt benut om het onderwerp breed te borgen in de organisatie.

Communicatie waarin alle Arnhemmers zich herkennen
We lieten het Verwey-Jonker Instituut onderzoeken wat inclusieve communicatie is, hoe inclusief onze communicatie is naar Arnhemmers met een migratieachtergrond, een LHBTQI+ identiteit en een beperking, wat we al goed doen, wat beter kan en hoe we dat kunnen doen. Het onderzoek werd halverwege dit jaar opgeleverd. Conclusie: De gemeentelijke publiekscommunicatie laat aanzetten zien van inclusieve communicatie. De

buitenwereld merkt dat en ziet dat we lerend zijn. Maar er is nog veel ruimte voor verbetering. De tweede helft van 2022 is benut om de aangereikte kennis en inzichten te bespreken met de gemeentelijke communicatieprofessionals, externe communicatiepartners en vertegenwoordigers van de drie sociale groepen. Doel: bewustwording en kennisdeling én met elkaar verkennen hoe de verworven inzichten naar de praktijk kunnen worden vertaald. In plaats van eind 2022 werken we voorgaande nu in de eerste helft van 2023 uit in een uitvoeringsplan.

Afhandeling amendementen en moties Begroting 2022

Niet van toepassing.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	23.673	23.794	38.449	37.900	550
Baten	1.437	872	12.407	13.831	1.424
Saldo lasten en baten	***-22.236***	***-22.922***	***-26.042***	***-24.069***	***1.973***
Toevoegingen aan reserves	4.211	0	2.582	3.406	-824
Onttrekkingen aan reserves	827	200	2.272	2.015	-257
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-3.384***	***200***	***-310***	***-1.391***	***-1.080***
Gerealiseerd resultaat	**-25.620**	**-22.722**	**-26.352**	**-25.459**	**893**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten	717	V			
Welzijn	644	V	Vrouwenopvang en huiselijk geweld	I	BR
Asiel, Vluchtelingen en inburgering	416	V	Trajecten inburgering (specifieke Rijksuitkering)	I	AR
Asiel, Vluchtelingen en inburgering	266	V	Bureau nieuwkomers (zie ook toevoeging/onttrekking reserves)	I	BR
Welzijn	240	V	Rijnstad verbouwing De Madser	I	AR
Welzijn	220	V	Blokhuismiddelen	I	AR
Welzijn	-400	N	Maatschappelijk opvang corona meerkosten	I	AR
Asiel, Vluchtelingen en inburgering	-669	N	Opvang ontheemden uit Oekraïne	I	AR
Baten	1.274	V			
Asiel, Vluchtelingen en inburgering	1.468	V	Opvang ontheemden uit Oekraïne	I	AR
Welzijn	222	V	Maatschappelijke opvang OGGZ verslavingszorg		
Asiel, Vluchtelingen en inburgering	-416	N	Trajecten inburgering (specifieke Rijksuitkering)		

Toevoegingen aan reserves	-769	N			
Welzijn	-644	N	Vrouwenopvang en huiselijk geweld	I	BR
Asiel, Vluchtelingen en inburgering	-125	N	Bureau nieuwkomers (zie ook lasten)	I	BR

Onttrekkingen aan reserves	-131	N			
Asiel, Vluchtelingen en inburgering	-131	N	Bureau nieuwkomers (zie ook lasten)	I	BR

Inclusie & Diversiteit
het programma Inclusie & Diversiteit is binnen budget gebleven.

Vrouwenopvang en huiselijk geweld
Het regioplan en lokale plan zijn conform afspraak uitgevoerd in 2022, dit heeft minder gekost dan was begroot. Het voordeel zal conform besluitvorming van de raad worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve Beschermd en Weerbaar.

Trajecten Inburgering
In 2022 zijn niet alle Rijksmiddelen (specifieke uitkering voor de nieuwe wet inburgering) aangewend. Dit komt omdat de deelname aan de taaltrajecten pas later dan gepland in 2022 op gang is gekomen. De resterende baten zijn gereserveerd op de balans conform BBV-voorschriften. Dit leidt tot een voordeel aan de lastenkant en een nadeel op de baten van € 416.000. Per saldo is dit effect dus neutraal.

Bureau Nieuwkomers
In 2022 zijn er minder kosten gemaakt dan vooraf was begroot (€ 266.000). In 2022 zit de inrichting van inburgering nog in de opbouwfase. De salariskosten zijn lager, met name omdat de regisseurs gedurende het jaar lager in het functiegebouw instromen. Daarnaast is er minder doorbelast vanuit bedrijfsbureau (administratie, advies en monitoring). Tenslotte konden de tolkkosten bij de SPUK regeling opgevoerd worden. De tolkkosten waren begroot bij bureau Nieuwkomers. Het saldo wat resteert wordt verrekend met de bestemmingsreserve. De verwachting is dat deze extra middelen in 2023 nodig zijn vanwege de verdubbeling van de taakstelling opvang nieuwkomers.

Rijnstad
Dit is een incidenteel voordeel van € 240.000. Dit betreft de overheveling van het budget van 2021 naar 2022 voor de verbouwing van het jongerencentrum De Madser. Deze verbouwing heeft nog niet plaatsgevonden.

Blokhuismiddelen
Blokhuismiddelen zijn coronamiddelen die ingezet worden om activiteiten te organiseren voor onder andere jongeren en ouderen. Deze middelen zijn vanuit 2021 overgeheveld naar 2022. Begin 2022 konden activiteiten vanwege coronamaatregelen niet worden georganiseerd, waardoor de middelen niet volledig zijn besteed.

Maatschappelijk opvang
Totaal nadeel lasten is circa € 400.000. Dit betreft de coronameerkosten die aan partijen zijn betaald vanwege de geldende coronamaatregelen begin 2022. Daar staat een voordeel aan de batenkant tegenover in verband met de middelen die de gemeente Arnhem in de decembercirculaire 2022 middelen toegekend heeft gekregen (€ 222.000).

Opvang ontheemden uit Oekraïne
Zowel de lasten als de baten voor de opvang ontheemden uit Oekraïne zijn hoger dan begroot. Het voordeel op de baten is groter dan het nadeel op de lasten. Dit komt omdat er bij de Turap 2 2022 voorzichtigheidshalve rekening is gehouden met een mogelijk financieel nadeel vanwege de onzekerheid over de rijksvergoeding. Uiteindelijk zijn de baten en lasten gelijk aan elkaar, wat betekent dat de rijksvergoeding de gemaakte lasten van 2022 volledig dekt.

Met wie werken we samen

Partners

Welzijn

- VGGM;
- Veilig Thuis;
- COA;
- Sociale wijkteams;
- Woningcorporaties.

Inclusie

- Vizier;
- Arnhem platform chronisch zieken en gehandicapten (Apcg);
- Bijzonder in Arnhem;
- InDifferent;
- COC;
- Stichting Comité 30 juni-1 juli Arnhem.

De klankbordgroepen in het kader van de Inclusieagenda VN-verdrag Handicap en het actieplan Vrij zijn in Arnhem zijn vanuit hun betrokken- en ervaringsdeskundigheid belangrijke partners als het gaat om meedenken en prioritering.

Ook werken we samen met verschillende subsidiepartners. Deze zijn in dit programma in de digitale begroting (https://financien.arnhem.nl) terug te vinden. Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies.

Beleidskaders

- Eindevaluatie Minder Opvang Beter Leven;
- Actieprogramma Dak- en thuisloze jongeren;
- Kamerbrief over Een (t)huis, een toekomst, De aanpak van dak- en thuisloosheid;
- Plan van Opvang naar wonen
- Herijking welzijnsopdracht. Samen werken aan een sterke sociale basis. Richtinggevende notitie;
- Meedoen en Thuis voelen, een nieuw bestaan in Arnhem;
- Arnhemse standaard toegankelijkheid;
- Arnhemse standaard toegankelijkheid;
- Uitvoeringsplan inclusief Arnhem;
- Actieplan Vrij zijn in Arnhem;
- Uitvoeringsplan Vrij zijn in Arnhem;
- Arnhemse Inclusieagenda VN-verdrag Handicap;
- Uitvoeringsplan VN-Verdrag handicap;
- Uitvoeringsplan Inclusieve en Diverse gemeentelijke organisatie 2022-2023;
- Opgroeien in Arnhem: een toekomst vol kansen 2021-2025;
- Sociaal domein in beweging: Visie op het sociaal domein in Arnhem 2021.

Gezondheid en sport

Een goede gezondheid is de basis voor een gelukkig leven en daarmee de basis voor participatie van inwoners in onze maatschappij. Daarom vinden wij dat alle Arnhemmers gelijke kansen moeten krijgen om te sporten, te bewegen en hun gezondheidspotentieel zo goed mogelijk te benutten. Dit betekent dat elke Arnhemmer de mogelijkheden moet hebben om zichzelf een gezonde leefstijl eigen te maken en zich deze vaardigheden zo jong mogelijk aan te leren. Hierbij willen we oog hebben voor mensen voor wie dit geen vanzelfsprekendheid is.
We richten ons daarbij op het stimuleren van gezond gedrag en het tegengaan van ongezond gedrag, zoals roken, te weinig bewegen, ongezonde voeding en problematisch alcoholgebruik. Met verschillende programma's helpen we onze inwoners een gezonde leefstijl eigen te maken. We stimuleren bewegen voor iedereen, bijvoorbeeld door activiteiten te organiseren en sportaccommodaties te realiseren.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Ambities	Doelen	Inspanningen

Arnhemmers gezonder en fitter

Gezonde levensstijl

Het aantal leefstijltrajecten is uitgebreid. JOGG is uitgebreid naar meer wijken. Er zijn extra buurtsportcoaches aangesteld (onder andere in De Laar) en vanuit de GIDS-middelen zijn we aanjager van verschillende (preventieve) initiatieven. De inzet op 'Kansrijke Start' wordt voortgezet. Zowel aan de 'software' kant (stimulering) als aan de 'hardware' kant (beweegvoorzieningen) blijven we ontwikkelen. Zo wordt de skatevoorziening bij Rosorum vernieuwd, zijn we bezig met een nieuwe inrichting van 't Lange Water en zijn er extra watertappunten gerealiseerd.

De eerste stappen zijn gezet op een aanpak betreffende de mentale gezondheid van onze inwoners (vooral gericht op jongeren). De partners die het preventieakkoord ‘Een leven lang Gezond & Fit in Arnhem’ ondertekend hebben, zoals VGGM, Sportbedrijf Arnhem, IrisZorg, Menzis en het ziekenhuis Rijnstate, werken nog steeds samen aan de een gezonde leefstijl voor alle Arnhemmers. Samen met de partners hebben wij in oktober een succesvolle gezondheidsmaand georganiseerd. Het bereik van de campagne was groot en de gezondheidsmaand heeft geleid tot een verbetering in de samenwerking tussen partners uit de nulde en eerstelijnszorg. Tijdens de gezondheidsmaand is ook een pilot voor een gezondheidsplein in ziekenhuis Rijnstate gestart. Op basis van de positieve resultaten tijdens de pilotfase wordt het gezondheidsplein in 2023 voortgezet en doorontwikkeld. De GGD staat in 2022 nog steeds onder druk met betrekking tot personele bezetting en extra taken die uitgevoerd moeten worden (Oekraïne en corona). We zorgen ervoor dat het effect hiervan op de publieke gezondheidszorg minimaal is. Nadere informatie over ontwikkelingen rondom de VGGM vindt u in de paragraaf verbonden partijen.

Kinderen hebben rond en na hun geboorte een kansrijke start

We hebben in 2022 vooral ingezet op het verbeteren van de samenwerking tussen het medische en sociale domein en het toewerken naar een uitvoeringsagenda Kansrijke Start 2023. In een aantal netwerkbijeenkomsten met de geboortezorg, het sociale domein, de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) en de gemeente zijn de belangrijkste thema’s opgehaald waar we in 2023 met elkaar aan willen (blijven) werken, onder andere het samenwerken in de keten, het signaleren van kwetsbaarheid, het ontwikkelen van een multidisciplinair overleg (MDO) en het beter voorbereiden van aanstaande ouders op de zwangerschap en het ouderschap. De netwerkbijeenkomsten zijn waardevolle momenten voor professionals om elkaar beter te leren kennen. Elkaar kennen is een belangrijke voorwaarde om goed met elkaar samen te werken en de zorg rondom ‘kwetsbare’ gezinnen goed te organiseren. Om Kansrijke Start na 2022 te borgen is naast de uitvoeringsagenda ook een intentieverklaring opgesteld, die begin maart 2023 door organisaties uit het sociale domein, de GGD/JGZ en de gemeente wordt ondertekend. Hiermee spreken deze partijen de intentie uit om inzet te plegen om (ongeboren) kinderen een kansrijke start te bieden door de zorg voor (aanstaande) ouders in een kwetsbare situatie gezamenlijk en zo goed mogelijk te organiseren. De aansluiting bij de wijken heeft ertoe geleid dat een aantal ambities van Kansrijke Start zijn meegenomen in de uitwerking van de pedagogische wijk, onder andere de pilot Bewust Ouderschap (laagdrempelige groepsgewijze opvoedondersteuning voor ouders met een kindje van 0 tot 2 jaar), de 18-maanden-huisbezoeken door de JGZ en een extra consultatiebureau in MFC De Spil.
Ondanks de in juli 2022 getroffen tijdelijke afschalingsmaatregelen in de JGZ, een belangrijke samenwerkingspartner in Kansrijke Start, is de focus van de JGZ blijvend gericht geweest op de meest kwetsbare kinderen en hun ouders. In 2022 is gestart met een regionaal traject om te kijken naar de basistaken van de JGZ. In 2023 worden hierover besluiten voorgelegd aan de colleges en aan de raden. Ook wordt naar de bedrijfsvoering van VGGM gekeken.

Minder inwoners hebben overgewicht

Het programma GO! draait volledig in de vijf Arnhem-Oost wijken. Steeds meer kinderen nemen deel aan dit programma en worden samen met het gezin begeleid naar een gezondere leefstijl. Het streven is dat er in 2023 minimaal 15 kinderen per wijk deelnemen aan GO!.

Het programma JOGG draait op volle toeren. De JOGG-aanpak is uitgebreid naar de wijk Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg. Steeds meer sportkantines worden gezond en er zijn 20 extra watertappunten gerealiseerd bij scholen en sport- en speelplekken. In het kader van de JOGG-aanpak worden alle basisscholen in de Arnhem-Oost wijken voorzien van schoolfruit voor alle leerlingen. Het steven voor 2023 is dat er bij alle scholen, die een rijke schooldag aanbieden, voedingseducatie in combinatie met bewegen bekend is.

Meer (jonge) Arnhemmers voldoen aan de beweegnorm

In 2022 hebben wij een aantal mooie resultaten behaald. In samenwerking met de Arnhemse tennisverenigingen en Sportbedrijf Arnhem hebben wij ingezet op padel in Arnhem. Inmiddels zijn er al zeven extra banen opgeleverd en ontdekken veel Arnhemmers deze populaire sport. In 2023 zullen nog een aantal banen worden opgeleverd zodat padel voor iedereen in Arnhem toegankelijk is. Daarnaast blijven wij inzetten op urban sport en bereiken wij hier vooral jongeren mee. In 2022 is een mooi nieuw skatepark bij Rosorum opgeleverd. Ook zijn wij op meerdere plekken in de stad bezig met het ontwerpen dan wel realiseren van groene, en urban beweegplekken voor jonge en oud. Voorbeelden hiervan zijn rondom Sportpark ’t Lange Water, het skatepark bij de Blauwe Golven en Park Presikhaaf.
Het beweegconcept 2+1+2 op de Arnhemse scholen blijft effectief om kinderen meer in en rond school te laten bewegen. Om kinderen ook na school (en in verenigingsverband) te laten bewegen is in 2022 gestart met het Sportwijs-programma waarbij leerlingen van de basisscholen naar Papendal gaan om kennis te maken met het topsportbestaan maar ook met Arnhemse sportverenigingen en verschillende sporten.
Wij blijven daarnaast inzetten op het vergroten van het gebruik van de Arnhemse sportparken. Dit heeft bijvoorbeeld bij Sportpark de Bakenhof geleidt tot het organiseren van een sportdag op het sportpark voor basisschoolleerlingen. Ook is voor het sportpark een nieuw ontwerp gemaakt om het park aantrekkelijker te maken voor de buurt. Ook bij Sportpark de Paasberg en Sportpark ’t Lange Water zijn mooie stappen gezet in het kader van de sportpark aanpak en het Sportakkoord om deze parken beter te gebruiken en beter aan te sluiten op de behoefte van de buurt.
Voor ouderen is het aanbod op niveau gehouden, er zijn weer meer wandelgroepen opgericht en verschillende interventies lopen door, zoals soople (cursus om weer te starten met bewegen) en valpreventie.
Andere behaalde successen van 2022 op dit vlak zijn de landelijke afsluiting van de Nationale Diabetes Challenge in Arnhem, een succesvolle beweeg- en gezondheidsmaand waardoor veel Arnhemmers zijn bereikt, en ‘uitverkochte’ Gezondheidschecks in Elderveld.

Wel blijft de status ‘gedeeltelijk op koers’. Wij zetten al mooie stappen, maar zien nog steeds een nasleep van corona en worden geconfronteerd met nieuwe uitdagingen zoals de inflatie en vergrijzing waardoor Arnhemmers mogelijk minder bewegen.

Problematisch alcohol- en druggebruik terugdringen/ Kinderen en jongeren kunnen rookvrij opgroeien

Wij zetten goede stappen richting een rookvrije generatie. Scholen en sportverenigingen zijn rookvrij en de speeltuinen in Arnhem zijn aangeduid als rookvrije zone. Inmiddels zijn ook alle bushaltes in Arnhem aangeduid als rookvrije zone.

Met het preventieakkoord blijven we aandacht vragen voor een rookvrije generatie en stoppen met roken. Dit akkoord fungeert tevens als een convenant Rookvrij en resulteerde in een gezamenlijke aanpak Stoppen met Roken. Onder andere Menzis, Rijnstate, VGGM, OnzeHuisartsen en de gemeente Arnhem werken hierbij samen om Arnhemmers te stimuleren en te ondersteunen bij het stoppen met roken.

Alcoholgebruik en mentale gezondheid bij onder andere jongeren zijn ook belangrijke thema’s in het preventieakkoord. Daarnaast is er samen met de scholen, IrisZorg en veel andere partijen een aanpak tegen drugsgebruik- en criminaliteit op school opgestart. Aanvullend hierop streven we ernaar om in 2023 het programma Helder op School op alle middelbare scholen in Arnhem te implementeren.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
% voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen			**54,0**		
Eenheid: Percentage inwoners dat voldoet aan de Nederlands Norm Gezond Bewegen (19 en ouder)					
Bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen GGD (vierjaarlijks)					
% roken			**21,0**		
Eenheid: Percentage inwoners dat rookt					
Bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen GGD (vierjaarlijks)					

% voldoet aan alcoholrichtlijn			**43,0**		
Eenheid:	Percentage inwoners dat voldoet aan de alcoholrichtlijn				
Bron:	Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen GGD (vierjaarlijks)				
% kinderen eet minstens elke dag fruit					**84,0**
Eenheid:	Percentage kinderen (0 tot 11 jaar) dat minstens elke dag fruit eet				
Bron:	Kindmonitor GGD				
% lid van sportvereniging		**20,0**	**19,5**	**19,3**	
Eenheid:	Percentage inwoners dat is aangesloten bij een sportvereniging				
Bron:	Sportbonden en NOC*NSF. Kennis- en Informatiesysteem Sport (KISS).				
% goed/ zeer goed ervaren gezondheid				**80,0**	
Eenheid:	Percentage inwoners dat de gezondheid als goed of zeer goed ervaart				
Bron:	Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen GGD (vierjaarlijks)				
Waardering sportvoorziening			**61,0**		**64,0**
Eenheid:	% eens met de stelling: in de buurt zijn voldoende sportvoorzieningen				
Bron:	Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)				
Waardering speelvoorzieningen kinderen			**60,0**		**62,0**
Eenheid:	% eens met de stelling: in de buurt zijn voldoende speelplekken voor kinderen				
Bron:	Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)				
Waardering voorzieningen om te bewegen			**73,0**		**74,0**
Eenheid:	% eens met de stelling: in de buurt zijn voldoende mogelijkheden om te bewegen				
Bron:	Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)				
Niet sporters				**46,9**	
Eenheid:	Het percentage niet-wekelijkse sporters t.o.v. bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.				
Bron:	Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen GGD's, CBS en RIVM (vierjaarlijks, verplichte BBV-indicator)				

Afhandeling amendementen en moties Begroting 2022

Discriminatie in de sport overal tegengaan (21M223)

Intussen is de pilot bij drie voetbalverenigingen afgerond en worden de ‘lessons learned’ gepresenteerd aan een breder publiek van verenigingen bij een ‘sportcafé‘ in oktober. Op basis van de resultaten van de pilots en de reacties van andere sportaanbieders kijken wij welke acties wij verder samen met sportaanbieders op kunnen pakken. Eén van de resultaten is een stappenplan voor sportaanbieders om discriminatie tegen te gaan.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	23.188	22.326	25.928	25.265	663
Baten	5.296	3.076	6.131	5.589	-542
Saldo lasten en baten	***-17.893***	***-19.251***	***-19.797***	***-19.676***	***121***
Toevoegingen aan reserves	548	470	783	773	10
Onttrekkingen aan reserves	457	343	983	983	0
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-90***	***-126***	***200***	***210***	***10***
Gerealiseerd resultaat	**-17.983**	**-19.377**	**-19.597**	**-19.465**	**131**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten	693	V			
Sport	1.248	V	SPUK Sport (kostprijsverhogende BTW)	I	AR
Sport	-187	N	SPUK IJsbanen en zwembaden	I	AR
Sport	-368	N	Beheer panden in gebruik bij sport (zie ook baten)	I	AR
Baten	-665	N			
Sport	367	V	Beheer panden in gebruik bij sport (zie ook lasten)	I	AR
Sport	187	V	SPUK IJsbanen en zwembaden	I	AR
Sport	-1.219	N	SPUK Sport (kostprijsverhogende BTW)	I	AR
Toevoegingen aan reserves	0				
Onttrekkingen aan reserves	0				

SPUK Sport
Sinds 2019 is de BTW op sport niet meer aftrekbaar en derhalve kostprijsverhogend. Ter compensatie hiervan is een subsidieregeling ingesteld: Spuk-Sportstimulering, waarmee de lasten gecompenseerd kunnen worden. Voor 2022 is er een hoger bedrag begroot dan er werkelijk is ontvangen. Dit komt doordat het totaalbedrag van alle aanvragen hoger is dan het uitkeringsplafond. Onze aanvraag is voor 73,63% geaccepteerd. Daarnaast zijn er minder uitgaven gerealiseerd dan verwacht en moet er over 2022 een bedrag worden terug betaald.

SPUK IJsbanen en zwembaden
In 2022 is er een compensatieregelingen (SPUK) geweest voor het effect van de coronamaatregelen op ijsbanen en zwembaden. Voor de zwembaden Valkenhuizen en De Grote Koppel is een aanvraag ingediend en compensatie toegekend. Deze middelen zijn uitbetaald aan Sportbedrijf Arnhem.

Beheer panden in gebruik bij sport
De kosten voor onderhoud van de gemeentelijke panden in gebruik voor sportactiviteiten waren hoger dan begroot. Dit betrof vooral onvoorziene werkzaamheden die plotseling nodig waren of die naar voren kwamen bij het reguliere planmatig onderhoud. Daarnaast ontstond een voordeel omdat op grond van de SPUK-regeling voor sport een subsidie werd ontvangen voor de kostprijsverhogende btw. Daarnaast werden in de begroting de servicekosten (zowel de lasten als de baten) en de huren voor het jaar 2022 te laag geraamd.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Sportbedrijf Arnhem
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

- Sportbedrijf Arnhem;
- Eerstelijnsgezondheidszorg (onder andere huisartsen);
- Rijnstate;
- Onderwijsinstellingen;
- Sociale Wijkteams;
- Menzis;
- Iriszorg verslavingspreventie;
- Indigo;

- Provincie Gelderland;
- Sportaanbieders;
- Partners uit het Verloskundig Samenwerkingsverband Kracht (Arnhem e.o.).

Daarnaast zijn er nog een aantal kleinere partijen die een preventief aanbod hebben in Arnhem.

Ook werken we samen met verschillende subsidiepartners. Deze zijn in dit programma in de digitale begroting (https://financien.arnhem.nl) terug te vinden. Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies.

Beleidskaders

- Plan Gezond en fit;
- Landelijke Nota Gezondheidsbeleid 2020-2024 'Gezondheid breed op de agenda' (mei 2020);
- Nationaal Preventieakkoord;
- Sport- en beweegakkoord Gemeente Arnhem (juni 2020).

Klimaat en energie

Arnhem heeft de ambitie om in 2050 een klimaatneutrale gemeente te zijn. Hoe we dat gaan doen, hebben we vastgelegd in het programma New Energy Made in Arnhem. We streven naar een fikse CO2-reductie door energiebesparing in de bebouwde omgeving en bij bedrijven en door het opwekken van duurzame elektriciteit (met zonnepanelen en windmolens) en duurzame warmte als alternatief voor aardgas. En ook door schone mobiliteit zoals zero emissie openbaar vervoer, elektrische deelauto's en fietsen en de aanleg van laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen. Bewustwording en gedrag spelen daarbij een belangrijke rol. Met 'Arnhem Aan' willen we mensen enthousiasmeren en motiveren om aan de slag te gaan met energie besparen en hernieuwbare energie opwekken.

In mei 2022 is de motie Klimaatnoodtoestand (22M08) aangenomen, waarin onder ander is gevraagd om 'de klimaatrekening' in het Jaarverslag op te nemen. Hieronder staan bij de doelstellingen en de indicatoren van dit programma opgenomen welke CO2 reductie we in 2022 hebben behaald. In de monitor Nemia is hier meer informatie over te vinden (in april 2022 wordt deze geactualiseerd). Ook is hieronder aangegeven welke financiële middelen we vanuit het Rijk hebben ontvangen. Concluderend kunnen we zeggen dat we redelijk op koers liggen om de doelen die we gesteld hebben voor 2030 te behalen.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Ambities	Doelen	Inspanningen

In 2030 61% CO2-reductie t.o.v. 2017, dit is 572 kT CO2, verdeeld: 130 kT autonome ontwikkelingen, 191 kT (in)direct binnen actieprogramma NemiA, 5 kT (in)direct binnen andere programma's Arnhem en 246 kT buiten de gemeentegrens (in de regio)

Gebouwde omgeving: 77 kT CO2-reductie in 2030 ten opzichte van 2017

De grote opgave voor de bestaande woningen is isoleren. Om daarmee de CO2-uitstoot te verlagen, maar meer dan ooit ook om daarmee de energiekosten enigszins te verlagen. In 2022 hebben we daaraan gewerkt in de zogenaamde kansrijke wijken (combinatie van isolatie en aardgasvrij), en stadsbreed door middel van communicatie en doelgroepgerichte acties en instrumenten voor particuliere eigenaren, huurders en woningcorporaties. De meest recente data over CO2 uitstoot dateren uit 2021. Eind 2021 was de CO2 uitstoot voor de gebouwde omgeving 56 kT lager dan in peiljaar 2017. Dit betekent dat we redelijk op koers liggen om het doel van 2030 te bereiken. Welk deel hiervan een gevolg is van autonome ontwikkelingen en welk deel van programma-inspanningen is niet te achterhalen. Eind 2020 was de CO2-reductie groter dan eind 2021. Dit is vermoedelijk het gevolg van de coronacrisis.

Uitvoeringsplan per wijk opstellen (8 jaar voor aardgasvrij)

Dit is onderdeel van de inspanning om voor 2030 6.500 bestaande woningen aardgasvrij te maken in de gebouwde omgeving. Een belangrijk deel van het uitvoeringsplan per wijk of buurt is de betaalbaarheid voor de bewoners. Hiervoor is financiering van de onrendabele top nodig. Vooralsnog is deze alleen te verkrijgen via de Proeftuin subsidies of bijdragen en aanvulling vanuit het klimaatfonds. Voor circa 1.300 woningen is op dit moment een subsidie/bijdrage ontvangen.

Proeftuin Kronenburg (Smart Polder): voor de eerste 386 appartementen is eind april 2021 een samenwerkingsovereenkomst getekend tussen partijen. In het derde kwartaal van 2022 is er door de corporaties ruim voldoende draagvlak verkregen onder de huurders. De wettelijke 70% is meer dan gehaald. De particuliere woningeigenaren binnen een VVE hebben ook ingestemd met het verwijderen van de rookgasafvoer. Zij zullen hun woning ook zonder aardgas gaan verwarmen. Aansluiten op het warmtenet is hierbij vrijwillig. Hiervoor hoeft geen uitvoeringsplan opgesteld te worden.

Proeftuin Elderveld-Noord: Door de gestegen loon- en materiaalprijzen laat een samenwerkingsovereenkomst met de professionele partijen wat langer op zich wachten dan gepland. Ook particuliere woningeigenaren zijn benaderd om mee te liften op de verduurzamingsplannen van de corporaties. Er wordt parallel gewerkt aan het uitvoeringsplan, dat naar verwachting eind 2023 gereed is.

Hoogkamp: het bedachte buurtenergiesysteem voor deze wijk, bestaande uit een collectieve warmtepomp en een warmtenet heeft een grote onrendabele top, waarvoor nog geen financiering is. Een proeftuin-bijdrage van het Rijk is afgewezen. Gezien de stijgende gasprijzen, wetgeving, de complexiteit van de aanleg van warmtenetten en de lange adem die nodig is alvorens in uitvoering te kunnen gaan, wordt nu door Hoogkamp-energie vol ingezet op isolatie. De overstap naar aardgasvrij door middel van een hybride warmtepomp komt hiermee dichterbij.

Plattenburg: Voor Plattenburg zijn een drietal scenario's om van het aardgas af te gaan onderzocht door middel van restwarmte vanuit het naastgelegen datacenter en de aanleg van een warmtenet. Het derde scenario lijkt

met inzet van subsidie als enige financieel kansrijk, echter dit kan niet op korte termijn. Op dit moment onderzoeken wij de mogelijkheden om te versnellen.

Vijf all-electric buurten: In deze buurten gaan wij bewoners stimuleren om waar het moment daar is vrijwillig de overstap te maken naar een individuele all-electric oplossing. In 2022 is gewerkt aan een aanbod aan bewoners waarin we onder meer gaan ondersteunen in de advisering.

Voor de kansrijke buurt Immerloo (flats Volkshuisvesting en Vivare) zal geen uitvoeringsplan worden opgesteld. Deze woningen worden al aardgasvrij verwarmd en de overstap naar aardgasvrij koken en warm tapwater is ook uitgevoerd.

Malburgen-Oost: Vattenfall heeft voor het aardgasvrij maken van Malburgen-Oost € 25 miljoen subsidie ontvangen vanuit het Nationaal Groeifonds. Met dit bedrag komt een zeer betaalbare overstap naar aardgasvrij verwarmen voor circa 3500 huishoudens dichtbij. We zijn samen met Vattenfall, Volkshuisvesting en Vivare aan het onderzoeken of we hier ook qua duurzaamheid van de bron (AVR) en qua governance uit kunnen komen.

15% energiebesparing in gebouwde omgeving in 2030 ten opzichte van 2017

De meest recente data over energiegebruik dateren uit 2021. Eind 2021 was er 39 TJ minder energieverbruik in de gebouwde omgeving dan in peiljaar 2017. Dit is 0,8%. Het energiegebruik in 2021 is ook hoger dan in 2020 en 2019. Deels is dit te verklaren door de groei van de stad. Het doel van 30% is echter nog niet in zicht.

Energiebesparing bereiken we door isolatie van alle woningen. In 2022 hebben de woningcorporaties hun bezit verder verduurzaamd. Het aantal woningen wordt gerapporteerd in de rapportage over de prestatieafspraken. Particuliere woningeigenaren en Vve's hebben we ondersteund met advies en procesbegeleiding. Particuliere eigenaren kunnen gebruik maken van de Toekomstbestendig wonen lening. Voor de Arnhem-Oost wijken hebben wij vanuit het ministerie van Binnenlandse Zaken middelen ontvangen uit het Volkshuisvestingsfonds als financiële impuls om particulier woningbezit te verduurzamen. Duurzame wijkinitiatieven ondersteunen we via het Aanjaagfonds.
In de zogenaamde ‘kansrijke wijken’ werkten wij aan de aardgasvrije opgave waarbij het transitie gereed maken (door isolatie) van de woningen en gebouwen een belangrijk onderdeel is, wat leidt tot energiebesparing. Zie de inspanning '6.500 woningen aardgasvrij'.

250.000 zonnepanelen op daken in 2030

Eind 2022 lagen er naar schatting 159.000 zonnepanelen op woningen en publieke gebouwen. Voor bedrijven en instellingen is een aparte doelstelling geformuleerd. Hiermee is het doel van 2023 (150.000 zonnepanelen) al bereikt. We verwachten dat het doel van 2030 (250.000 zonnepanelen) ook wordt gehaald.

6.500 woningen en publieke gebouwen aardgasvrij in 2030

Sinds 2018 (startjaar monitoring Liander) zijn er 790 bestaande woningen/kleinverbruik-aansluitingen aardgasvrij gemaakt. Het aandeel hiervan in 2022 is 364 bestaande woningen/kleinverbruik-aansluitingen. Naar verwachting komen daar in 2023 circa 200-400 woningen bij omdat een deel van de flats en woningen in Immerloo en t Duifje volledig van het aardgas af gaan. Met nog een aantal particulieren die individueel de overstap gaan maken verwachten we dat eind 2023 circa 1.250 bestaande woningen aardgasvrij zijn, in plaats van 1.500 die wij ons als tussendoel gesteld hebben. De opschaling in aantallen woningen na 2023 tot 2030 in o.a. de wijken Kronenburg en Elderveld-Noord is, gezien stijgende materiaal- en arbeidskosten, lastiger dan voorzien.

2.500 huishoudens in energiearmoede geholpen in 2023

Tot eind 2022 hebben ruim 1.100 huishoudens zich aangemeld voor hulp door een energiecoach. Energiecoaches hebben in Malburgen bij circa 850 huishoudens deur-aan-der aangebeld; hiervan hebben er 250 gebruik gemaakt van het aanbod van de energiecoach. Rijnstad heeft 200 huishoudens geactiveerd om zelf of samen met hun medebewoners in actie te komen om minder energie te verbruiken. In het Spijkerkwartier is het Buurtklusbedrijf opgericht. In samenwerking met de gemeente en Volkshuisvesting worden binnenkort de eerste 200 woningen door klussers bezocht om maatregelen te installeren. Er wordt gewerkt aan het opzetten van klusteams in de andere focuswijken en de oprichting van een stadsbreed klusteam.

De doelstellingen van de Arnhemse aanpak energiearmoede voor het tweede stookseizoen (2022-2023) zijn al ruim gehaald. In de brief van april 2022 heeft het college extra doelstellingen gesteld voor de periode tot mei 2023. Op basis daarvan zijn veel extra acties in gang gezet. Dit levert goede resultaten op, maar het is niet zeker of we de doelstellingen al in mei 2023 zullen halen. Het college zal de raad binnenkort informeren over de voortgang en de aanpak voor 2023 en 2024.

10 Arnhemse innovaties in wijken getest in 2030

Op initiatief van de gemeente zijn de volgende (Arnhemse) innovaties getest en gerealiseerd in Arnhem/Arnhemse wijken:

- oplaadpunten voor auto's aan lantaarnpalen in Schuytgraaf, ontwikkeld in Arnhem;
- een batterijopslag met energiemanagementsysteem (EMS) op Koningspleij noord, dat aangesloten is op het zonneveld, en weer gekoppeld aan autolaadpunten in de stad;
- mobiele generatoren op zonne-energie, ontwikkeld in Arnhem, bij GWW-projecten en evenementen;
- zonnefolie van een Arnhems bedrijf op gemeentelijk vastgoed;
- een Arnhemse innovatie op het gebied van aquathermie, in de plannen voor de toekomstig aardgasvrije wijk Kronenburg (project Smart Polder).

Naast de gemeente hebben andere Arnhemse partijen ook Arnhemse innovaties getest en toegepast. Bijvoorbeeld op Industriepark Kleefse waard zijn een innovatief laadplein met een beperkt formaat van de laadpalen en slimme aansturing ervan, een laadpaal met oplaadmogelijkheden voor vrachtwagens en een waterstoftankstation waar lokaal waterstof wordt gemaakt met Arnhemse technieken gerealiseerd.

Daarnaast lopen diverse onderzoeken op de toepassing van innovaties, bijvoorbeeld restwarmte uit een datacenter, een buurtenergiesysteem, batterij-opslagsystemen en gekleurde zonnepanelen. Hierbij werken we samen met ConnectR.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
CO2 uitstoot gebouwde omgeving	**330**	**307**	**272**	**285**	
Eenheid: kiloton					
Bron: Klimaatmonitor.nl/ Monitoringsdashboard New energy made in Arnhem 2023 (www.arnhem.incijfers/links)					
CO2 reductie gebouwde omgeving t.o.v. peiljaar 2017	**11**	**34**	**69**	**56**	
Eenheid: Vermindering in C02-uitstoot t.o.v. 2017					
Bron: Klimaatmonitor.nl/ Monitoringsdashboard New energy made in Arnhem 2023 (www.arnhem.incijfers/links)					

Bedrijven en Industrie: 38kT CO2-reductie in 2030 ten opzichte van 2017

De meest recente data over CO2 reductie dateren uit 2021. Eind 2021 was de CO2 uitstoot voor bedrijven en industrie 67 kT lager dan in peiljaar 2017. Dit betekent dat het doel van 2030 al is bereikt. Welk deel hiervan het gevolg is van autonome ontwikkelingen en welk deel van onze inspanningen is niet te achterhalen.

We stimuleerden bedrijven om energie te besparen, zonnepanelen op dak te realiseren via een gebiedsgerichte en sectorgerichte aanpak op werklocaties. Met kantorenpark Gelderse Poort hebben we een Green deal gesloten. We zien dat kantoren gevestigd op Gelderse Poort naar aanleiding daarvan hun energielabel verbeterd hebben. Ook hebben we ons ingezet om kantoren te laten voldoen aan de energielabelverplichting die in 2023 ingaat. In het kader van de energiecrisisaanpak zijn we gestart met de ketenaanpak 'Arnhem zet de knop om'.

Communicatie en bewustwording intensiveren: 100% van bedrijven bekend met verduurzamingsmaatregelen in 2030

We hebben de website Arnhem Aan voor ondernemers gevuld met actuele informatie. We hebben vijf maatwerkgesprekken gevoerd met ondernemers. We hebben twee zakelijke energycafés gehouden, één voor de doelgroep kantoren en één voor de creatieve sector. Daarnaast hebben we tijdens een bijeenkomst van de horeca toelichting gegeven over verduurzamen.

Energiebesparing bevorderen: 15% energiebesparing bij bedrijven en industrie in 2030 ten opzichte van 2017

De meest recente data over energiegebruik dateren uit 2021. Eind 2021 was er 258 TJ minder energieverbruik bij bedrijven en industrie dan in peiljaar 2017. Dit is circa 12%. Wat de invloed van de coronacrisis hierin is, is niet in te schatten, en ook niet of het gebruik na 2021 weer is gestegen. Met 12% liggen we op koers voor het doel van 15% in 2030.

We hebben begin 2022 alle adressen die nog niet voldoen aan het verplichte energielabel C voor kantoren een brief gestuurd. Hierop hebben we met 75 kantooreigenaren / gebruikers contact gehad. Ook hebben we een zakelijk Energycafé georganiseerd over dit onderwerp. Hierbij waren ongeveer 30 ondernemers aanwezig. Hier hebben we ook de green deal Gelderse Poort ondertekend waarin afspraken staan over de verduurzaming van de kantoren op kantorenpark Gelderse Poort. Vanwege de energiecrisis zijn we in december gestart met ketenaanpak 'Arnhem zet de knop om'. Hierbij ondersteunen we bedrijven bij de verschillende stappen bij het besparen van energie.

Er zijn in 2022 100 energiecontroles en 80 hercontroles door de ODRA uitgevoerd. Ook is er voor 8 energiescans subsidie verstrekt in 2022. De subsidieregeling is per 31 december 2022 gesloten.

Opwek en hergebruik van energie bevorderen: 75.000 zonnepanelen op daken bij bedrijven en industrie en 2 pilots met gebruik restwarmte in 2030

Eind 2022 lagen er 53.000 zonnepanelen op bedrijfsdaken. Hiermee liggen we op koers voor het doel van 2030. Een aantal kantoren op de Gelderse Poort is als onderdeel van de Green deal aan het onderzoeken of zij zonnepanelen op hun daken of een zonnecarport op hun parkeerplaats kunnen realiseren. Daarnaast zijn we gestart in samenwerking met een ondernemer en de StAB met een gebiedsgerichte aanpak via een green deal voor onder meer zon op dak op bedrijventerrein IJsseloord I. Ook hebben bedrijven zon-op-dak-projecten gerealiseerd. Een aantal van dergelijke goede voorbeelden hebben wij tijdens de actieweek 'Arnhem Aan de zon' in het zonnetje gezet.

Meer bedrijven en industrie aardgasvrij maken: 500 extra bedrijven aardgasvrij in 2030

Er zijn nog geen bedrijven aardgasvrij gemaakt. Bedrijven die in wijken liggen die, conform de Transitievisie Warmte, aardgasvrij worden, worden daarin meegenomen. Een voorbeeld hiervan is Kronenburg Smart Polder.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
CO2-uitstoot bedrijven en industrie	**193**	**178**	**139**	**143**	
Eenheid: kiloton					
Bron: Klimaatmonitor.nl/ Monitoringsdashboard New energy made in Arnhem 2023 (www.arnhem.incijfers/links)					
CO2-reductie bedrijven en industrie t.o.v. peiljaar 2017	**18**	**33**	**73**	**68**	
Eenheid: Vermindering in C02-uitstoot t.o.v. 2017					
Bron: Klimaatmonitor.nl/ Monitoringsdashboard New energy made in Arnhem 2023 (www.arnhem.incijfers/links)					

Duurzame mobiliteit: reductie van 42 kT CO2 in 2030 ten opzichte van 2017

De meest recente data over CO2 uitstoot zijn van 2020. Sinds referentiejaar 2017 is 55 kT CO2 gereduceerd. Welk deel hiervan een gevolg is van autonome ontwikkelingen en welk deel van programma-inspanningen is niet te achterhalen. Een deel van deze grote daling is vermoedelijk het gevolg van de coronacrisis. Het is aannemelijk dat de CO2 uitstoot van verkeer en vervoer na 2020 weer is toegenomen. De data hiervan zijn echter nog niet beschikbaar.

Werkgevers-aanpak modalshift: doelstelling voor 2023 25% minder autogebruik bij 10 bedrijven

In 2022 is slechts op kleine schaal gewerkt aan het verminderen van autogebruik bij bedrijven. Alleen bedrijventerrein Gelderse Poort is voorzien van een e-hub. In het kader van het regionale programma Slim en Schoon onderweg werken we samen zes onderwijsinstellingen (HAN, Hogeschool van Hall Larenstein, Yuverta, RijnIJssel, ArtEZ en het Astrum College), twee vervoerders (NS en Connexxion) en gemeente Rheden aan duurzamere bereikbaarheid (door onder andere een modal shift) van de campus. In 2023 wordt een coördinator aangesteld, die samen met mobiliteitsmakelaars van de regio, bedrijven gaat faciliteren. Dit is ook in het kader van het regionale Slim en Schoon onderweg programma, waardoor er vanuit dat programma ook geld en capaciteit (mobiliteitsmakelaars) beschikbaar is.

Uitbreiden gebruik zero emissie deelmobiliteit: in 2030 1000 deelauto's en 2000 deelfietsen

In 2022 is het aantal deelauto's licht gegroeid, mede door aanvragen vanuit verschillende wijken. Het juridisch kader is nog niet klaar. Daar wordt in 2023 aan gewerkt. Free floating deelscooters en fietsen is door de uitspraken in de raad niet meer aan de orde. Ons deelmobiliteit beleid heeft een sterke link met het op te stellen duurzaam mobiliteitsplan. Zo vormen de hubs die daar een onderdeel van vormen belangrijke locaties om deelvervoer te plaatsen, en dragen lagere parkeernormen en een grote gebied met parkeerregulering eraan bij dat er meer behoefte is aan deelmobiliteit. Tegelijkertijd is deelmobiliteit ook een voorwaarde om lagere parkeernormen te kunnen toepassen.

Vergroten aandeel elektrische voertuigen: in 2023 1000 laadpunten en 20 snelladers

In 2022 zijn twee aanbestedingen uitgevoerd, zodat we in 2023 aan de slag kunnen met laadpleinen. Dit geeft een versnelling van de uitrol van laadinfrastructuur. Er zijn in 2022 een flink aantal snellaadpunten gerealiseerd in Arnhem. Hiermee komt het totaal op 48 snellaadpunten.

Verduurzamen/verminderen mobiliteitsbewegingen stadslogistiek: doel 2025 100% zero emissie bestelvoertuigen in de binnenstad en 25% minder stadslogistieke bewegingen.

In 2022 is een projectleider aangesteld. Deze is aan de slag gegaan met flankerend beleid. Er zijn middelen vrijgemaakt voor het realiseren van de zero emissie zone.

Taxibeleid verduurzamen: doel 2030 is 100% zero emissie taxi's in de binnenstad

Behalve de taxi's die voor het doelgroepenvervoer gebruikt worden, zijn er nog geen eisen gesteld aan de taxi-branche.

Zero emissie concessie doelgroepenvervoer: doel in 2030 is 100% zero emissie doelgroepenvervoer

Aanbieders van doelgroepenvervoer hebben de plicht om in 2023 met een plan te komen hoe zero emissie in 2030 wordt bereikt. In 2022 zijn gesprekken geweest met de aanbieders. De gemeente ontzorgt hen voor wat betreft de laadinfrastructuur.

Vergroten aandeel zero emissie voertuigen leveranciers gemeente: doel 2023 is 100% van nieuw in te zetten bestel- en personenauto's moet zero emissie zijn.

Inkoop en gebruik zero emissie voertuigen door de gemeente zelf is opgenomen in het Klimaatplan. We introduceren in 2023 een groeiplan naar 100 % zero emissie in 2030 uitvoering van onze eigen (infra)projecten voor via aanbesteding in lijn met de landelijke Routekaart Schoon en Emissieloos Bouwen.

Zero emissie openbaar vervoer concessie: doel in 2023 is een volledig zero emissie OV concessie

De concessie is verlengd tot 2026. Wij blijven voor een nieuwe concessie sturen op een zero emissie concessie, met door inzet van trolley 2.0 bussen.

Stimulering waterstofmobiliteit: in 2022 80 waterstof-elektrische personenwagens in Arnhem

In 2022 hebben we geen inspanning hoeven leveren voor de groei van het aantal personenwagens dat in Arnhem komt tanken. Die groei was autonoom en de doelstelling is gehaald.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
CO2-uitstoot verkeer en vervoer	**381**	**379**	**323**	**331**	
Eenheid: kiloton					
Bron: Klimaatmonitor.nl/ Monitoringsdashboard New energy made in Arnhem 2023 (www.arnhem.incijfers/links)					
CO2-reductie verkeer en vervoer t.o.v. 2017	**3**	**1**	**55**		
Eenheid: Vermindering in C02-uitstoot t.o.v. 2017					
Bron: Klimaatmonitor.nl/ Monitoringsdashboard New energy made in Arnhem 2023 (www.arnhem.incijfers/links)					

Grootschalige opwek: 34 KT CO2-reductie in 2030

De tussendoelstelling voor 2023 is 4 windmolens en 18 MWp opgesteld vermogen aan zonnevelden. Eind 2022 zijn er 4 windmolens gerealiseerd, en 15,2 MWp zonneveld. met nog 6 MWp in voorbereiding.

5 windmolens in Arnhem in 2030 gerealiseerd

De tussendoelstelling voor 2023 is 4 windmolens gerealiseerd. De 4 windmolens van Koningspleij-noord zijn gebouwd. Drie ervan hebben al een jaar gedraaid en de vierde is eind 2022 met de testfase begonnen. Door het besluit van Gedeputeerde Staten 'Geen windparken in Natura2000 gebied Veluwe en beperkt in zone van 1-8 km eromheen' (december 2022) en een nieuwe provinciale windvisie die in voorbereiding is, is het op dit moment niet mogelijk om in Arnhem een vijfde windturbine te ontwikkelen aan de Drielse Dijk, zoals beoogd in het programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030. De provincie onderzoekt of door maatregelen, zoals zwarte wieken en stilstandvoorzieningen, meer ruimte komt voor windmolens. Als dit geen ruimte oplevert in Arnhem, betekent het dat circa 10% (3,3 kT CO2-reductie) van de doelstelling van grootschalige opwek (34 kT CO2) niet gerealiseerd kan worden.

Het alsnog realiseren van dit deel van de CO2-reductiedoelstelling door andere energieopwekmaatregelen voor 2030, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van (nog) meer zonnevelden, is niet zonder meer haalbaar. Er is op dit moment namelijk al een disbalans op het elektriciteitsnet doordat er meer zonne-energie dan windenergie wordt opgewekt. Dit alles maakt dat we als Arnhem voor het behalen van onze doelstellingen voor grootschalige opwek afhankelijker zijn van de regio dan voor dit besluit.

42 MWp (circa 45 ha) zonnevelden gerealiseerd

In 2022 zijn er 2 gerealiseerde zonnevelden: bij de rioolwaterzuiveringsinstallatie van Waterschap Rivierenland aan de Drielsedijk (1,4 hectare, 7.200 zonnepanelen, 2,2 MWp) en op Koningspleij noord (8,5 ha, 34.000 panelen, 13 MWp). Opgeteld ruim 15 MWp. Een vergunning en SDE-subsidie voor een zonnepark op de bult IJsseloord 2 zijn verleend. De businesscase moet nog sluitend gemaakt worden (4 ha, 6 MWp). De haalbaarheid van een locatie voor een zonneveld in de omgeving van vliegbasis Deelen is verder onderzocht. Gezien de vele belangen die in het gebied spelen, is hierover nog geen besluit genomen.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Vermeden CO2-uitstoot door duurzame opwek elektriciteit	**11**	**13**	**16**	**20**	
Eenheid: Vermindering in C02-uitstoot t.o.v. 2017					
Bron: Klimaatmonitor.nl/ Monitoringsdashboard New energy made in Arnhem 2023 (www.arnhem.incijfers/links)					
Vermeden CO2-uitstoot door duurzame opwek elektriciteit t.o.v. 2017	**4**	**5**	**9**	**13**	
Eenheid: Vermindering in C02-uitstoot t.o.v. 2017					
Bron: Klimaatmonitor.nl/ Monitoringsdashboard New energy made in Arnhem 2023 (www.arnhem.incijfers/links)					

Meer bewustwording en gedragsverandering

Met de communicatiecampagne Arnhem Aan en het energieloket bieden we zoveel mogelijk handelingsperspectief voor al deze doelgroepen. Het aanbod wordt aangepast naar aanleiding van wat we ophalen bij de bewoners en ondernemers. Mede door de hoge energieprijzen zijn veel inwoners en bedrijven in 2022 aan de slag gegaan met energiebesparing en duurzame opwek. Hierbij zijn zij geholpen door diverse doelgroepgerichte inspanningen, acties en instrumenten vanuit het programma New energy made in Arnhem, waaronder Energieloket Arnhem, Energiecoaches, Energiebank, Wijkklusteams, Duurzaamheidslening en Arnhem zet de knop om (bedrijven).

Voortzetten communicatiecampagne Arnhem AAN

In 2022 zijn twee stadsbrede communicatiecampagnes gehouden: Arnhem aan de zon (over zonnepanelen) in het voorjaar en Arnhem aan de slag (over isolatie) in het najaar. Deze acties hebben veel publiciteit gegenereerd en veel bezoekers naar de website Arnhem Aan getrokken.
Op de thema's gebouwde omgeving, duurzame mobiliteit, bedrijven en industrie en grootschalige opwek zijn communicatie- en bewustwordingsacties uitgevoerd onder de vlag van Arnhem Aan.

- Gebouwde omgeving: Veel communicatie over werven en aanvragen energiecoaches energiearmoede en subsidieregelingen Arnhem oost.
- Bedrijven en industrie: Actie winkeldeuren sluiten en Arnhem zet de knop om - uitdelen meetapparatuur en energiescans.
- Grootschalige opwek: Het energypark en informatiecentrum (wind en zon) Koningspleij noord is in juni 2022 formeel geopend. Het informatiecentrum heeft al vele bezoekers gehad: scholen, overheden, bedrijven en geïnteresseerden.
- Duurzame mobiliteit: Filmpje Europees project Clean mobile energy en in december heeft Arnhem het eindevent georganiseerd van dit project. Verder is de zonnecarport met laadpalen bij winkelcentrum Presikhaaf in het nieuws geweest.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal unieke bezoekers website Arnhem Aan	**9.459**	**12.802**	**15.369**	**14.106**	**22.611**

Eenheid: Aantal bezoekers

Bron: Gemeente Arnhem

BBV-indicatoren (niet gekoppeld aan een doel)

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Hernieuwbare elektriciteit	**3,0**	**4,0**	**6,0**		

Eenheid: Deel van de energie die afkomstig is uit natuurlijke hulpbronnen die constant worden aangevuld, zoals uit wind, zon en waterkracht (%)

Bron: Rjikswaterstaat - Klimaatmonitor

Afhandeling amendementen en moties Begroting 2022

Energiecoaches proactief inzetten tegen energiearmoede (21M248)

Als onderdeel van de aanpak energiearmoede worden huishoudens proactief benaderd. In onder andere de wijken Geitenkamp en het Spijkerkwartier worden inwoners proactief benaderd door regelmatig aanwezig te zijn op straat, door aan te sluiten bij wijkactiviteiten en door samen op te trekken met de woningcorporaties bij huis-aan-huis benaderen van inwoners. Er worden mini-workshops gegeven in de buurthuizen. In het deelproject Energiecoach Malburgen worden huishoudens huis-aan-huis benaderd. De energiecoaches bellen aan, gaan in gesprek en bieden energie-coaching aan. De proactieve benadering is een integraal onderdeel van de aanpak energiearmoede.

Extra inzet tegengaan energiearmoede (21M256)

In de brief aan de raad van 19 april 2022 hebben we de raad geïnformeerd over de benutting van het extra budget dat we van het Rijk hebben ontvangen voor de aanpak energiearmoede. We hebben in de brief aangegeven dat we daarmee de motie als afgedaan beschouwen.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	4.528	5.387	10.903	5.912	4.991
Baten	1.728	232	6.042	1.224	-4.818
Saldo lasten en baten	***-2.799***	***-5.155***	***-4.861***	***-4.688***	***173***
Toevoegingen aan reserves	635	0	6.343	7.103	-760
Onttrekkingen aan reserves	543	3.114	6.696	6.743	47
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-92***	***3.114***	***353***	***-360***	***-713***
Gerealiseerd resultaat	**-2.891**	**-2.041**	**-4.508**	**-5.049**	**-541**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten	5.108	V			
Duurzaamheid incl energietransitie	2.500	V	Smart polder, zie ook lasten	I	BR
Duurzaamheid incl energietransitie	1.508	V	Vertraging uitvoering verduurzaming Arnhem-Oost	I	BR
Duurzaamheid incl energietransitie	1.100	V	Energie armoede, zie ook de baten	I	BR
Baten	-4.848	N			
Duurzaamheid incl energietransitie	-1.100	N	Energie armoede, zie ook lasten	I	BR
Duurzaamheid incl energietransitie	-1.248	N	Vertraging uitvoering verduurzaming Arnhem-Oost	I	BR
Duurzaamheid incl energietransitie	-2.500	N	Smart polder, zie ook baten	I	BR
Toevoegingen aan reserves	-364	N			
Duurzaamheid incl energietransitie	-364	N	Vertraging uitvoering verduurzaming Arnhem-Oost	I	BR
Onttrekkingen aan reserves	104	V			
Duurzaamheid incl energietransitie	104	V	Vertraging uitvoering verduurzaming Arnhem-Oost	I	BR

Subsidie energiearmoede en smart polder
De subsidie voor energiearmoede is voor een deel als lasten begroot in 2022, hiertegen over is deze subsidie ook als baten begroot. Per saldo heeft dit geen financieel resultaat opgeleverd. De niet bestede subsidie is beschikbaar voor de komende periode.
De subsidie voor smartpolder is zowel in de lasten als in de baten begroot. Omdat dit project vertraging heeft opgelopen wordt de niet bestede subsidie vanaf 2023 ingezet.

Vertraging uitvoering verduurzaming woningen Arnhem-Oost
De uitvoering van de verduurzaming van woningen in het kader van het project Volkshuisvestingsfonds Arnhem-Oost gaat langzamer dan verwacht. Hierdoor is € 1.508.000 minder besteed dan begroot. Door de vertraging is er echter minder subsidie gebruikt, zijn er minder eigen bijdragen van de woningeigenaren ontvangen én is er minder cofinanciering aangewend. Dit resulteert in lagere dekking (baten) dan begroot van € 1.248.000 (nadeel). Doordat de hiervoor beschreven voordelen en nadelen zijn gecompenseerd in de reserves is het resultaat van de vertraging financieel neutraal.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

GR Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Triple helix partners uit het netwerk Energy made in Arnhem, zoals: woningbouwcorporaties, Alliander, Firan, ENGIE, Vattenfall, provincie Gelderland, Rijkswaterstaat, Waterschappen, Rijksvastgoedbedrijf, Rijn- en IJssel Energiecoöperatie, VNO/NCW, HAN, RijnIJssel College, wijkinitiatieven, Clean Mobility Centre, Stichting KiemT, Ondernemersverenigingen, Allego, stichting E-laad, Oost Nederland Energiek, Natuur en Milieu Gelderland, regiogemeenten, G40 gemeenten.

Ook werken we samen met verschillende subsidiepartners. Deze zijn in dit programma in de digitale begroting (https://financien.arnhem.nl) terug te vinden. Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies.

Beleidskaders

- Programmaplan New Energy Made in Arnhem 2020-2030;
- De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie;
- Kaders voor besteding van het klimaatfonds;
- Arnhemse aanpak Energiearmoede;
- Regionale energiestrategie 1.0;
- Transitievisie warmte (2022);
- Criteria voor de locatiekeuze van zonnevelden (2016);
- Uitvoeringskader elektrisch laden in Arnhem;
- Beleidskader deelvervoer.

Ruimtelijke ontwikkeling

De regio Arnhem Nijmegen groeit sterk. Vooral de steden Arnhem en Nijmegen zijn relatief sneller gegroeid dan andere steden in het land. Daarom hebben Rijk, provincie en deze regio een woondeal gesloten. Het doel daarvan is het structureel verbeteren van de woningmarkt, op een duurzame en circulaire manier. De regio Arnhem-Nijmegen en regio Foodvalley vormen samen de groenste metropoolregio van het land. Om naast de groei van deze regio ook het groene profiel te versterken zijn er met het Rijk en provincie eveneens afspraken gemaakt om een verstedelijkingsstrategie op te stellen met als doel een integrale visie op de relatie tussen leefomgeving, wonen, economie en bereikbaarheid. De verstedelijkingsstrategie geeft richting aan de ruimtelijke ontwikkeling in breder regionaal verband en wordt voor Arnhem vertaald in onder andere de Omgevingsvisie en gebiedsgerichte ontwikkelperspectieven voor versnellingslocaties zoals benoemd in de woondeal.
De wetgeving, en het bijbehorende instrumentarium in het ruimtelijke domein gaat met de invoering van de Omgevingswet (per 1 januari 2024) veranderen.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Ambities	Doelen	Inspanningen

Voor een stad die ruimte geeft aan nieuwe initiatieven en waarden in stand houdt of verbetert

Arnhem geeft richting

Deze doelstelling is op koers. Zie de toelichting bij de inspanning hieronder 'Doorwerking Omgevingsvisie'.

Doorwerking omgevingsvisie

Het voorontwerp van de omgevingsvisie is op inhoud al door de vorige raad vastgesteld. De ontwerp-omgevingsvisie is in november 2022 door het college vastgesteld. Naar verwachting wordt in het tweede kwartaal 2023 de definitieve visie ter besluitvorming aan de raad aangeboden. De omgevingsvisie zet de eerste stap in de toekomstige ontwikkeling van de stad. De volgende stap is het uitvoeren van de visie, zodat we straks ook echt kunnen genieten van een gezonde, leefbare, duurzame en mooiere stad. Hiervoor werken we de ambities uit de visie verder uit in verschillende beleidsuitwerkingen en gebiedsvisies. Hierin geven we concrete kaders aan over de manier waarop we onze stad gaan ontwikkelen en welke instrumenten we daarvoor in gaan zetten. Voor de onderdelen mobiliteit en wonen en voor een aantal gebiedsuitwerkingen zijn inmiddels de startnotities ter besluitvorming voorgelegd aan de gemeenteraad.

Arnhem is fysiek op orde

De gemeentelijke inspanningen lopen op koers. Zie voor de toelichting de inspanning 'toewerken naar integraal omgevingsplan' hieronder.

Toewerken naar integraal omgevingsplan

Ook in 2023 gaan we verder met het terugbrengen van het aantal beheergerichte plannen en bereiden we deze plannen voor op de nieuwe technische standaarden die straks gelden onder de Omgevingswet. We verwachten eind 2023 de basis voor het grootste deel op orde te hebben zodat we daarna themagewijs het omgevingsplan verder kunnen aanvullen met regels uit onze verordeningen.

Arnhem maakt mogelijk

We werken stapsgewijs aan de verbetering van de dienstverlening aan inwoners en bedrijven als het gaat om het toetsen en vergunnen van hun ruimtelijke initiatief. Dit doen we enerzijds door het inrichten van een digitaal loket waarin alle relevante informatie over de fysieke leefomgeving goed vindbaar, betrouwbaar en volledig is. Anderzijds door het doorontwikkelen van het initiatievenberaad in zogenaamde initiatief- en omgevingstafels waarin initiatieven op integrale wijze getoetst en vergund kunnen worden. We werken hierin nauw samen met de ODRA en de inspanningen liggen op koers.

Inrichting van de aansluiting op de Landelijke voorziening Digitaal Stelsel Omgevingswet

Inmiddels is de inwerkingtredingsdatum van de Omgevingswet verschoven naar 1 januari 2024. De reden is dat de minister wil dat de Omgevingswet op een verantwoorde manier wordt ingevoerd. Door het uitstel is er meer tijd is om goed te oefenen met de nieuwe ICT-systemen (Digitaal Stelsel Omgevingswet DSO). Het goed kunnen werken met de digitale systemen van het Rijk is essentieel voor onze dienstverlening. Op dit moment is nog onzeker hoe het DSO gaat functioneren. Arnhem is in ieder geval klaar om aan te sluiten op het DSO. Vanwege de onduidelijkheid over het digitaal stelsel kunnen we niet uitsluiten dat de digitale dienstverlening na 1 januari 2024 verslechterd. Om dit zoveel mogelijk te voorkomen zorgen we voor actuele informatie op de websites van de gemeente en ODRA en zorgen we voor meer capaciteit bij het klantcontact.

Milieubeheer en -handhaving leveren een bijdrage aan gezonde leefbare wijken en openbare ruimte

Zie de toelichtingen bij de hieronder benoemde inspanningen.

Activiteiten energie, duurzaamheid en luchtkwaliteit uitvoeren

De milieuzone geldt per 1-1-2022 voor vrachtwagens emissieklasse 6, alle andere worden geweerd. In het verlengde hiervan is in 2022 een start gemaakt met de voorbereidingen van de zero-emissie-zone voor de binnenstad van Arnhem (per 1-1-2026). De luchtkwaliteit in de binnenstad van Arnhem schommelt nog steeds rond de grenswaarde (wet Milieubeheer) op de centrumring. De inspanningen zijn er nu op gericht om de oude WHO-normen voor fijnstof (PM10 en PM2,5) te halen.
Een belangrijke maatregel in 2022 was de sloopregeling voor brommers en snorfietsen. Deze regeling was erg populair en wordt voortgezet tot september 2023.

We gaan door op de huidige lijn wat betreft het voorkomen van hinder door houtstook, door middel van voorlichting en informatie.
Het burgermeetnet verbinden we aan het landelijke project van het RIVM: Samen meten. Binnen het landelijke Schone Lucht Akkoord zijn we actief deelnemer binnen de themagroep Mobiele Werktuigen, de themagroep particuliere Houtstook en de themagroep Participatie en Citizen science.

Voor een toelichting op de onderdelen energie en klimaat zie het programma Klimaat en energie.

Activiteiten bodem en ondergrond uitvoeren

De aanpak van locaties met een milieurisico ligt op koers. Halverwege 2022 zijn er nog 13 locaties, voornamelijk ter plaatse van (voormalige) bedrijven, waar een (meerjarige) sanering loopt. Hierbij is geen sprake van gezondheidsrisico's maar vanwege een te grote verontreiniging in het grondwater (verspreidingsrisico) is er een saneringsplicht. Vanwege de actuele loodproblematiek is in 2019 gestart met de sanering van tuinen waar al een gezondheidsrisico bekend was, dit is in 2021 afgerond. Begin 2021 is gestart met de vervolgfase: door middel van nieuw onderzoek brengen we de verontreinigingssituatie in beeld van tuinen in het Spijkerkwartier, St. Marten en een deel van het Arnhemse Broek. Dit project loopt door tot in 2023-2024. In tuinen met lood zullen de actuele risico's worden weggenomen (naar schatting 30-50 tuinen).

Activiteiten externe veiligheid uitvoeren

Bij ruimtelijke ontwikkelingen wordt rekening gehouden met de aanwezigheid van risicovolle activiteiten. Indien nodig wordt afgestemd met de VGGM/brandweer als onderdeel van de verantwoording van de risico’s.

Activiteiten geluidshinder uitvoeren

Het Actieplan Omgevingslawaai 2021-2023 is op 25 januari 2022 vastgesteld. Op basis hiervan zijn de Utrechtsestraat, Voetiuslaan, IJssellaan, Volkerakstraat, Thomas a Kempislaan, St. Laurentiuslaan en de Koppelstraat voorzien van stil asfalt. Hierdoor zal het aantal geluidgehinderden langs gemeentelijke wegen afnemen.

Activiteiten milieuhandhaving uitvoeren

Het milieutoezicht bij bedrijven wordt uitgevoerd volgens de geactualiseerde toezichtstrategie 2022-2025.

Afhandeling amendementen en moties Begroting 2022

Omgevingswet en burgerparticipatie (21A54)
De tekst is conform het amendement aangepast in de Begroting 2022.

Ontwerpprincipes verstedelijking meenemen (21A60)
De tekst is conform het amendement aangepast in de Begroting 2022.

Complete procesplanning voor woningbouwplannen: doorloop versnellen (21M224)
De motie 21M224 (Complete procesplanning voor woningbouwplannen: doorloop versnellen) is op 14 juni met een raadsbrief afgedaan.

Duurzaamheid zichtbaar maken (21M227)
Afgesproken is ‘Duurzaamheid zichtbaar maken’ als integraal onderdeel van de verduurzamingsaanpak mee te nemen. Voor de projectmatige uitvoering van de verduurzaming zijn in deze Begroting extra middelen opgenomen. Dit is nodig om gemeentelijke ambities in het juiste tempo uit te kunnen voeren (enkel maatregelen meenemen in het planmatig onderhoud zorgt voor een veel te lange doorlooptijd). Het zichtbaar maken van de verduurzaming zal in het project meegenomen worden als integraal onderdeel. Op verschillende plaatsen is gecommuniceerd over maatregelen die tot nu toe zijn doorgevoerd (zoals bijvoorbeeld over het vervangen van de verlichting in de parkeergarage Musis voor LED-verlichting).

Leegstand inzichtelijk (21M257)
Afgesproken is eens in het half jaar een lijst met leegstaande panden aan de raad te verschaffen. Dit is nog niet gebeurd, aangezien op dit moment er geen leegstand van panden is.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	44.030	38.631	44.817	25.993	18.823
Baten	46.480	33.889	42.083	16.572	-25.511
Saldo lasten en baten	***2.451***	***-4.742***	***-2.734***	***-9.421***	***-6.687***
Toevoegingen aan reserves	8.753	176	7.274	5.107	2.167
Onttrekkingen aan reserves	5.878	90	3.595	7.309	3.714
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-2.875***	***-86***	***-3.679***	***2.202***	***5.880***
Gerealiseerd resultaat	**-425**	**-4.829**	**-6.413**	**-7.220**	**-807**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten	18.440	V			
Grondzaken	16.133	V	Fasering projecten grondexploitatie	I	AR
Grondzaken	4.483	V	Fasering projecten ruimtelijke ontwikkeling en anterieure overeenkomsten	I	AR
Stedel ontw. ruimt ord. omgevingswet	1.489	V	Flexwonen doelgroepen	I	AR
Water, milieu en luchtkwaliteit	-390	N	Woonwagenlocatie Bethanienstraat: grondwal en uitbreiding	I	BR
ODRA, vergunning en handhaving	-168	N	ODRA	I	AR
Grondzaken	-3.107	N	Resultaat grondexploitatie	I	BR
Baten	-25.759	N			
ODRA, vergunning en handhaving	-521	N	ODRA	I	AR
Water, milieu en luchtkwaliteit	-1.004	N	Woonwagenlocatie Bethanienstraat: grondwal en uitbreiding	I	BR
Stedel ontw. ruimt ord. omgevingswet	-1.499	N	Flexwonen doelgroepen	I	AR
Grondzaken	-1.979	N	Resultaat grondexploitatie	I	BR
Grondzaken	-4.593	N	Fasering projecten ruimtelijke ontwikkeling en anterieure overeenkomsten	I	AR
Grondzaken	-16.163	N	Fasering projecten grondexploitatie	I	AR
Toevoegingen aan reserves	2.785	V			
Grondzaken	1.723	V	Resultaat grondexploitatie	I	BR
Water, milieu en luchtkwaliteit	1.062	V	Woonwagenlocatie Bethanienstraat: grondwal en uitbreiding	I	BR

Onttrekkingen aan reserves	3.695	V			
Grondzaken	3.363	V	Resultaat grondexploitatie	I	BR
Water, milieu en luchtkwaliteit	332	V	Woonwagenlocatie Bethanienstraat: grondwal en uitbreiding	I	BR

Fasering projecten grondexploitatie
Fasering in de voortgang van de bouwgronden in exploitatie (BIE ofwel grondexploitatieprojecten) leidt tot afwijkingen op de geraamde lasten en baten in 2022. Het saldo van de lasten en baten 2022 op deze projecten wordt als onderhanden werk opgenomen op de balans, waardoor er geen resultaat ontstaat voor de exploitatie. Het voordeel op de lasten valt weg tegen het nadeel op de baten.

Fasering overige projecten ruimtelijke ontwikkeling en anterieure overeenkomsten
Fasering in de voortgang van de projecten leidt tot afwijkingen op de geraamde lasten en baten in 2022. Het saldo van de lasten en baten 2022 op de projecten wordt als onderhanden werk opgenomen op de balans waardoor er per saldo geen resultaat ontstaat voor de exploitatie. Het voordeel op de lasten valt weg tegen het nadeel op de baten.

Flexwonen doelgroepen
Het budget is bedoeld om spoedzoekers tijdelijk te huisvesten op het Merwedeterrein/ onderdeel Spoorzone Oost. In verband met de stijgende bouwkosten en de complexiteit om verplaatsbare woningen te realiseren lopen we vertraging op. Dit maakt dat we bedragen in 2022 hebben uitgeven aan plankosten, maar nog niet aan uitvoeringskosten (onder andere bouw- en woonrijp maken van de grond). We zijn nog volop met het project, ook in afstemming met het Rijk, bezig en hopen in 2023 de bedragen uit te geven aan het bouw- en woonrijp maken. Dit geeft zowel een voordeel op de lasten als een nadeel op de baten die tegen elkaar wegvallen.

Woonwagenlocatie Bethaniëstraat: grondwal en uitbreiding
In 2022 is gestart met de voorbereiding van de verwijdering van de grondwal. In het overleg met bewoners en andere stakeholders in de wijk is besloten om te onderzoeken of een gelijktijdige herinrichting, met extra standplaatsen, mogelijk is. Hiervoor is in 2022 een nieuw inrichtingsplan gemaakt. Om die reden zijn voor uitvoering van de sanering aan de grondwal nog geen kosten in 2022 en zal dit in 2023 plaatsvinden. De subsidie dat vanuit het rijk is ontvangen is in 2022 niet besteed en geeft daarom een hoge afwijking in de baten. Daar tegenover staat een lagere toevoeging aan de reserve van het wel ontvangen maar niet bestede deel van het subsidiebedrag ter hoogte van € 762.000.

De overige afwijking van € 300.000 heeft betrekking op de woonwagenlocaties en valt weg tegen een even groot voordeel op S12. Per saldo is de afwijking 0”.

ODRA
Het totaal aantal verstrekte WABO vergunningen in 2022 is vergelijkbaar aan 2021 alleen zijn er in 2022 minder vergunningen verleend voor projecten met een hogere bouwsom. De realisatie van de baten valt daarmee € 0,5 miljoen lager uit dan begroot terwijl de werkzaamheden hiervoor arbeidsintensiever zijn, met als gevolg hogere lasten ad. € 168.000.

Resultaat Grondexploitatie
Het resultaat op de grondexploitatie is € 2.245.000 nadelig (verschil tussen geboekte lasten en baten). In de begroting werd rekening gehouden met een voordelig resultaat van € 2.841.000. Het resultaat is daarmee € 5.086.000 nadeliger dan begroot, verdeeld over een nadeel van € 3.107.000 op de lasten en een nadeel van € 1.979.000 op de baten.

Het totale resultaat op de geboekte bedragen, ad € 2.245.000, kan als volgt worden gespecificeerd:

a. mutaties voorzieningen uit doorrekening toekomstige ontwikkelingen	€ 1.299.000 V	
b. resultaat op erfpachten door verkoop en hogere canon baten		€ 1.285.000 V
c. beheer strategische posities		€ 120.000 V
d. overige kosten	-/-	€ 193.000 N
e. kosten uit voorstudies	-/	€ 1.296.000 N
f. terugboeken tussentijdse winstneming op 3 projecten	-/-	€ 3.460.000 N

subtotaal	-/-	**€ 2.245.000 N**

In de begroting werd rekening gehouden met:		
a. mutaties voorzieningen uit doorrekening toekomstige ontwikkelingen		€ 1.723.000 V
b. resultaat op erfpachten door verkoop en hogere canon baten		€ 1.168.000 V
e. kosten uit voorstudies	-/-	€ 100.000 N
f. tussentijdse winstneming		€ 50.000 V
subtotaal		**€ 2.841.000 V**

Het verschil ten opzichte van de begroting bedraagt	-/-	**€ 5.086.000 N**

Het terugboeken van eerder genomen winsten wordt veroorzaakt door gestegen kosten voor bouwrijp maken en de neerwaartse druk op de grondprijzen onder andere door de gestegen hypotheekrente. De kosten voor voorstudies zijn hoger dan begroot. Dit komt door het grote aantal lopende voorstudies (6) en de complexiteit ervan. Het grootste aandeel in deze kosten neemt het plan gebiedsexploitatie Kronenburg in. Doordat de besluitvorming hierover in 2023 heeft plaatsgevonden worden de voorstudie kosten van € 720.000 conform de BBV richtlijnen direct ten laste van het resultaat genomen. Tot slot valt het voordeel uit de mutaties voorzieningen € 424.000 lager uit dan begroot.

Het nadelig resultaat van € 5.086.000 wordt als volgt verrekend met de BR Grondexploitatie:

a. niet uitvoeren van een geraamde dotatie aan de BR Grondexploitatie	€ 1.723.000 V
b. onttrekking aan de BR Grondexploitatie	€ 3.363.000 V

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

- Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA);
- Provincie Gelderland;
- Regiogemeenten;
- Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM);
- VNG (Vereniging Nederlandse gemeenten);
- Ministerie van BZK;
- CASA;
- Groenforum.

Ook werken we samen met verschillende subsidiepartners. Deze zijn in dit programma in de digitale begroting (https://financien.arnhem.nl) terug te vinden. Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies.

Beleidskaders

Ruimte

- Structuurvisie Arnhem 2020;
- Groenvisie 2017-2035;
- Welstandsnota;
- De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie;
- Verstedelijkingsstrategie Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen Foodvalley.

Milieu

- Luchtagenda gemeente Arnhem;
- Actieplan Omgevingslawaai;
- Rapportage geluidskaarten;
- Beleidsnota bodem 2012, Provincie Gelderland, gemeente Arnhem en gemeente Nijmegen;
- Nota Bodembeheer;
- Notitie Herijking loodbeleid 2020
- Actualisatie Nota Bodembeheer- addendum 2014 ;

- Actualisatie Nota Bodembeheer-2017-2018;
- Actualisatie Nota Bodembeheer-BKK2020;
- Actualisatie Nota Bodembeheer-BKK- PFAS;
- Beleidsplan externe veiligheid.

Wonen en leefomgeving

Onze stad is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad waar Arnhemmers fijn en betaalbaar kunnen wonen. Grote 'nieuwe' overstijgende opgaven, zoals de energietransitie en klimaatadaptatie, zijn uitdagingen waar Arnhem voor staat. In de Arnhemse woonprincipes 2016-2025 wil Arnhem haar positie als aantrekkelijke woonstad, onderscheidend in de regio, versterken. Arnhem is een groene stad met een unieke ligging aan de Rijn. Zij geeft prioriteit aan ontmoetingsruimte in stadsparken, wijkparken en buurtgroen. Dit programma omvat de volgende onderdelen: wonen en een aantal aspecten van de openbare ruimte, zoals water, havenbeheer, stadsreiniging, bossen, parken en ecologie, stedelijk groen, spelen, dierenwelzijn, afval en riolering. Daarbij is klimaatadaptatie een belangrijk aandachtspunt. Met klimaatadaptatie bereiden we Arnhem voor op de effecten van de klimaatverandering, op heviger weer. We passen de stad aan zodat deze minder kwetsbaar is voor hoog en laag water, extreme regenval, hitte en langdurige droogte. We willen het Arnhemse groen versterken. Dat levert een prettige buurt op, maar draagt bijvoorbeeld met verkoeling en wateropname ook bij aan klimaatadaptatie.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Ambities	Doelen	Inspanningen

Arnhem biedt woonruimte

Beschikbare en betaalbare woningen

Onze ambitie is dat er voldoende woningen zijn voor alle Arnhemmers. Hoewel er de afgelopen jaren al flink wat woningen bijkwamen, zijn we er nog niet. Om ons doel te halen, zouden er eigenlijk jaarlijks minimaal 800 tot 1.000 woningen bij moeten komen en evenveel woningvergunningen moeten worden verleend. Ook zou een groot deel van de woningtoevoegingen moeten bestaan uit sociale en betaalbare woningen. Uit de meest recente cijfers blijkt echter dat we dat in 2022 niet hebben gehaald.

In 2022 werden minder vergunningen afgegeven voor nieuwe woningen en minder woningen gebouwd dan de jaren daarvoor. In 2022 werden zo'n 700 woningen opgeleverd. In 2021 waren dat er nog meer dan 1200. Deze gegevens zijn zorgelijk, omdat we hierdoor de woningtekorten dit jaar niet inlopen en de betaalbare woningcrisis beperkt verhelpen. Dit is overigens niet alleen in Arnhem het geval, maar in heel Nederland. De gestegen bouwkosten, de hogere rente en belemmeringen zoals hoge personeelskosten en onderzoek naar stikstofdepositie spelen hierin een rol. In 2022 zijn een aantal activiteiten uitgevoerd, die kunnen helpen dit tij te keren:

- Om voldoende woningen te realiseren is samenwerking met onze partners van groot belang. Met woningcorporaties en marktpartijen in de woningbouw hebben we de handen ineen geslagen om aan de slag te gaan met het bouwen van voldoende woningen en om de woningbouw te versnellen. Met deze partijen tekenden we in februari 2022 een Stadsakkoord, waarin is afgesproken op welke wijze we dat gezamenlijk doen. Het akkoord is door ruim 25 partijen ondertekend.
- Om beter te kunnen sturen op de bouw van betaalbare woningen kennen we sinds 2022 een doelgroepenverordening. Hierdoor kunnen we in bestemmingsplannen (afdwingbare) afspraken opnemen over betaalbare woningbouw. Door deze doelgroepenverordening lukt het bij nieuwe plannen beter om te komen tot optimalere woningbouwprogramma's. Dit instrument blijkt noodzakelijk; in onze harde plannen zitten op dit moment nog teveel dure (huur)woningen, waardoor extra sturing bij de zachte plannen benodigd is.
- Met het invoeren van de opkoopbescherming worden sinds begin dit jaar goedkope koopwoningen beschermd, zodat de voorraad goedkope koopwoningen bereikbaar blijft voor starters en mensen met een kleinere portemonnee.

Versnellen en doorprogrammeren van (betaalbare) woningen

Tussen 2018 en 2021 werden in Arnhem relatief veel woningen opgeleverd. Jaarlijks was er sprake van meer dan 1000 woningtoevoegingen. Kwantitatief liepen we daardoor voor op onze opgave. Kijkende naar de woningbouwcijfers over 2022 zien we een beperkte vooruitgang: Het aantal verleende vergunningen lag dit jaar lager dan voorheen en er werden minder woningen gerealiseerd dan voorgaande jaren. Ook de cijfers over de segmenten waarin woningen de afgelopen jaren zijn opgeleverd stemmen nog niet tevreden. De afgelopen jaren zien we dat vooral het vrije huursegment hard groeide. Deze cijfers tonen de noodzaak aan om binnen projecten nadrukkelijker te sturen op het woonprogramma en hier afdwingbare afspraken over te maken. Waar er jaren terug in beperkte mate op deze manier werd gestuurd, zullen de komende periode vaker plannen 'hard' worden of gerealiseerd worden waarin meer sociale huur- en betaalbare (koop)woningen zijn opgenomen. Dat is overigens helaas nog niet voor alle plannen het geval waarvoor de gemeenteraad een uitgewerkt plan kunt verwachten. Voor sommige plannen zijn bijvoorbeeld al kaders vastgesteld voordat we hogere eisen stelden aan betaalbaarheid. Dat tij willen we keren: in november 2022 stelden we de gemeenteraad via een raadsbrief bij de Voortgangsrapportage Arnhem Biedt Woonruimte op de hoogte van vier actielijnen om te komen tot voldoende (betaalbare) woningen.

Belangrijk aspect is dat we zien dat de differentiatie van wijken moeizaam van de grond komt. Corporaties hebben met name posities in de kwetsbare wijken en in veerkrachtige wijken komen beperkt ontwikkellocaties vrij. Er zijn maar weinig toevoegingen van woningen voor lage inkomens in wijken met mensen met relatief hoge inkomens.

Doorstroming bevorderen

Voor doorstroming in het corporatiebezit heeft de gemeente in samenwerking met de provincie en de drie grote corporaties een verhuiscoach aangesteld. De verhuiscoach voert momenteel de eerste gesprekken met (senioren) inwoners van onze stad. De verhuiscoach begeleidt deze (potentiële) groep verhuizende senioren nu al naar een (nieuwe) woning. In 2022 heeft de eerste verhuizing plaatsgevonden van een corporatiehuurder naar een (sociale) huurwoning.

Een belangrijk middel om doorstroming te bevorderen is om woningen te bouwen die aansluiten bij de woonwensen van senioren. Onze aanname is dat als we deze doorstroomkansen weten te benutten, er veel woningen vrij kunnen komen met relatief lage prijzen. In nieuwbouwprojecten geven we in toenemende mate ruimte voor woonvormen voor senioren, waarbij we het van belang vinden dat mensen in de eigen wijk kunnen doorstromen, dichtbij bekende voorzieningen. In 2022 hebben we de gemeenteraad een Woon-Zorg-Nota aangeboden, deze nota gaat in op verschillende uitdagingen om doorstroming te bevorderen.

Voldoende woningen voor alle Arnhemmers/ voor bijzondere doelgroepen

Arnhem wil een inclusieve stad zijn. Die ambitie wordt breed gedragen. Arnhemmers hebben recht op een veilig thuis in een prettige wijk met perspectief om zich te ontwikkelen. Arnhem voelt zich ervoor verantwoordelijk dat elke inwoner geschikte huisvesting heeft (of deze binnen een acceptabele termijn kan vinden) in een prettige leefomgeving met voldoende (zorg)voorzieningen. Ten behoeve van deze opgave is aan de gemeenteraad eind 2022 een woon-zorg-nota aangeboden.

Om de huisvestingskansen van personen behorende tot aandachtsgroepen te vergroten, geven we uitvoering aan een aantal afspraken. Ook dit jaar reserveren we weer 120 sociale huurwoningen voor personen die uitstromen uit instellingen en opvang. Daarnaast voldeden we ook in het jaar 2022 weer aan onze taakstelling voor het huisvesten van statushouders.

Omdat er een grote groep 'spoedzoekers' blijft die nu vaak tussen wal en schip valt, is aan de gemeenteraad een flexwoningplan aangeboden. Intentie is om op het Merwedetterrein op de korte termijn 150 woningen te realiseren voor mensen met een urgente woonvraag. Vijftig woningen zijn bedoeld voor statushouders.

Collectieven, zelfbouw en flexwonen bevorderen

Om mensen zelf te laten beslissen hoe zij hun woon- en leefomgeving vormgeven, willen we meer ruimte maken voor collectieve wooninitiatieven en zelfbouwmogelijkheden. In 2022 is door de gemeenteraad het bestemmingsplan voor Gaardenhage vastgesteld. In dit plan is ruimte voor een CPO-ontwikkeling en worden 12 kleine kavels beschikbaar gesteld voor zelfbouw. Momenteel wordt binnen enkele concrete 'zachte' projecten bekeken óf en hoe we CPO-projecten mogelijk kunnen maken, hierbij bekijken we ook hoe we collectieve wooninitiatieven door middel van informatieavonden en via beleid en ruimtelijk instrumentarium kunnen stimuleren. Bij project 'Coehoorn' worden de verdere voorbereidingen getroffen om een 'cohousing'-project te realiseren.

In 2022 is een startnotitie voor een nieuwe Woonvisie aan de gemeenteraad aangebode. In deze visie willen we plannen om coöperatieve woonvormen te stimuleren verder concretiseren.

Om te voorzien in de grote vraag naar woningen, zetten we in Arnhem ook in op de bouw van flexwoningen. Op dit moment lopen gesprekken voor de realisatie van flexibele woonvormen op het Merwedeterrein en worden andere locaties verkend. Voor het Merwedeterrein is een substantiële subsidie van het Rijk beschikbaar gesteld.

Uitbreiden woonwagenlocaties

Voor woonwagenbewoners staat het leven in een woonwagen voor veel meer dan een woonplek alleen. Het gaat om cultuur, traditie en een lange geschiedenis. Ook gaat het over toekomst: voor woonwagenbewoners is het van groot belang dat het leven in een woonwagen kan worden voortgezet door de kinderen en kleinkinderen, zodat de woonwagencultuur behouden kan blijven.
In 2022 zijn nadere regels voor de toewijzing van woonwagenstandplaatsen vastgesteld. Dat is van belang, omdat een groot deel van de bestaande algemene en gemeentelijke regels
voor toewijzing van standplaatsen/woonwagens niet aansloten bij de wensen van woonwagenbewoners. Hierdoor zijn regels aangepast op de specifieke situatie van woonwagenbewoners.

Om in Arnhem het aantal woonwagenplaatsen uit te breiden, zijn op meerdere locaties in 2022 projecten opgestart. Bij locatie ‘Gelderse Rooslaan’ is een pilotproject opgestart om te komen tot vier extra standplaatsen. Bij locatie Bethaniënstraat is een nieuw inrichtingsplan gemaakt om te komen tot extra standplaatsen. In 2022 is een eerste schetsplan voorgelegd aan de bewoners. Het ontwerp is overwegend positief ontvangen. De komende tijd wordt een aangepaste versie op basis van de feedback van de bewoners weer voorgelegd.

Huisvesting arbeidsmigranten

Het organiseren van goede en veilige huisvesting voor arbeidsmigranten is een taak van veel partijen zoals gemeenten, provincies, werkgevers en huisvesters. Omdat arbeidsmigranten veelal niet gebonden zijn aan een specifieke plek, maar wonen en werken over gemeentegrenzen heen, pakken we dit thema in de regio op. Vanuit de regio is in 2022 een handreiking opgesteld. Hieraan wordt verder uitvoering gegeven in samenwerking met bedrijfsleven en de regiogemeenten.
Om in Arnhem goede en veilige woonplekken voor arbeidsmigranten te kunnen faciliteren, zijn in 2022 voorbereidingen getroffen om een lokaal beleidskader op te stellen. Over dit kader informeren we de gemeenteraad nader in 2023. In de regio voeren wij tevens, via de Groene Metropoolregio, gesprekken over een regionaal kader.

In de tussentijd is door het ‘facetbestemmingsplan verkamering en woningsplitsing’ al geregeld dat panden niet meer verkamerd kunnen worden ten behoeve van het kortdurende verblijf van internationale werknemers. Op die wijze proberen we te voorkomen dat in woonwijken verschillende bewoners samenwonen met zeer conflicterende woon- en leefritmes.

Studentenhuisvesting en starters

In 2022 hebben wij ons samen met onze partners ingezet voor voldoende studentenkamers in de stad. In 2022 heeft de SSH& zich ingezet voor het verduurzamen /verbeteren van de woningvoorraad. Bovendien heeft de SSH& een tweetal locaties toegevoegd aan hun vastgoedportefeuille Op basis van het Kences onderzoek naar de kamermarkt voor studenten was ook in 2022 onze kamermarkt kwantitatief in evenwicht. Wel zijn wij samen met de onderwijsinstellingen, de SSH& en de studentenbelangenorganisatie een traject ingegaan om discriminatie/ uitsluiting van (internationale) studenten tegen te gaan. Hierbij focussen wij ons op discriminatie/uitsluiting op de Arnhemse kamermarkt.

Doelgroepenverordening

Een doelgroepenverordening is door de gemeenteraad in februari 2022 vastgesteld. Hierdoor kan de gemeente via bestemmingsplannen betaalbare woningbouw afdwingen. Het instrument dient vooral als 'stok achter de deur' om in de voorbereidende fase van woningbouwontwikkeling tot het gewenste woningbouwprogramma te komen, in overeenstemming met het Arnhemse vastgestelde beleid.

Beleid op splitsen en verkameren

In het Plan van Aanpak Verkamering en Woningsplitsing zijn zes acties opgenomen. Al deze acties zijn uitgevoerd of in uitvoering genomen. Zo is er een facetbestemmingsplan vastgesteld waarin regels over nieuwe verkameringen en splitsingen zijn verankerd. Daarnaast zijn regels over het beheer van kamerverhuurbedrijven opgenomen in de APV. Ook werken we samen met huurders, verhuurders en de omgevingsdienst aan een aanpak ‘goed verhuurderschap’. We merken dat vanuit het Rijk steeds meer instrumenten en mogelijkheden ter beschikking worden gesteld om te sturen op de woningvoorraad en malafide verhuurderschap. De komende jaren zullen we deze nieuwe instrumenten afwegen tegen bestaand instrumentarium en de bestaande inzet.

Discriminatie op de woningmarkt

In Arnhem vormt discriminatie op de woningmarkt een serieus probleem. In het uitvoeringsplan van ‘Vrij zijn in Arnhem’ hebben we de gemeenteraad in oktober 2022 op de hoogte gebracht van acties vanuit het ‘domein wonen’ om discriminatie op de woningmarkt aan te pakken. Deze acties zijn in 2022 opgestart. Eerder in 2022 publiceerden we het onderzoek naar discriminatie op de woningmarkt.

Zoals ook beschreven bij “studentenhuisvesting en starters” zijn wij als gemeente een traject ingegaan om discriminatie/uitsluiting op de kamermarkt aan te pakken. Dit doen we zodat ook onze studentenkamermarkt inclusief en bereikbaar is voor iedereen.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Woningvoorraad	**74.416**	**75.632**	**76.727**	**77.839**	**79.065**
Eenheid: Aantal woningen					
Bron: CBS					
Toevoegingen aan de woningvoorraad: nieuw gebouwde woningen	**11**	**9**	**12**	**6**	**7**
Eenheid: Eenheid: Het aantal nieuwbouwwoningen per 1000 woningen					
Bron: CBS (verplichte BBV-indicator)					
Toevoegingen aan de woningvoorraad: overige toevoegingen	**551**	**561**	**297**	**937**	**211**
Eenheid: Het aantal overig toegevoegde woningen (meestal transformatie)					
Bron: CBS					
Toevoegingen aan de woningvoorraad: aandeel eigendom corporaties nieuwbouwwoningen	**6**	**16**	**16**	**8**	
Eenheid: % corporatiewoningen van totaal toegevoegde woningen					
Bron: CBS					
Ontwikkeling woningeigendom (bestaande woningvoorraad) - aandeel woningen koop	**44**	**44**	**44**	**43**	**43**
Eenheid: % koopwoningen van de totale woningvoorraad					
Bron: CBS					
Ontwikkeling woningeigendom (bestaande woningvoorraad) - aandeel woningen corporatiebezit	**36**	**36**	**36**	**35**	**35**
Eenheid: % corporatiewoningen van de totale woningvoorraad					
Bron: CBS					
Ontwikkeling woningeigendom (bestaande woningvoorraad) - aandeel woningen particuliere huur	**19**	**20**	**20**	**21**	**22**
Eenheid: % woningen particuliere verhuur van de totale woningvoorraad					
Bron: CBS					
Afgegeven woningbouwvergunningen (nieuwbouw & verbouw)/ transformatie	**1.327**	**1.204**	**872**		
Eenheid: Aantal woningbouwvergunningen per jaar					
Bron: ODRA/CBS					

Kwalitatieve en toekomstbestendige woningvoorraad

Mede door de energiecrisis zijn we in 2022 genoodzaakt om stappen te zetten om energiearmoede te voorkomen en om woningen te verduurzamen. Met woningcorporaties maken we prestatieafspraken over verduurzaming van het bezit. Over onze overige inzet is meer informatie te vinden onder het programma Klimaat en energie.

In 2022 is aan de gemeenteraad een woon-zorg-nota aangeboden. Deze nota biedt aanknopingspunten om de Arnhemse woningvoorraad de komende jaren geschikter te maken voor mensen in alle levensfases. We willen hier nadrukkelijker op sturen.

Levensloopgeschikte woningen ontwikkelen en bestaande woningen levensloopgeschikt maken

De wetgever heeft via het Bouwbesluit geregeld dat alle nieuwbouwwoningen tot op zekere hoogte levensloopbestendig moeten zijn.
Conform de Arnhemse Woonprincipes houden we rekening met levensloopgeschikt wonen in onze gemeente. In de sociale huursector kennen we duidelijke normen over wanneer een woning wordt aangemerkt als 'levensloopgeschikt' of 'rolstoeltoegankelijk'. Met corporaties en huurdersorganisaties bekijken we continue hoe we een geschikte match kunnen maken tussen woningen en mensen in verschillende levensfases.

Doorstroming in de verhuisketen voor senioren blijft wel een aandachtspunt. Een verhuiscoach is sinds kort actief in onze gemeente om deze doorstroming teweeg te brengen. Het toevoegen van voldoende levensloopgeschikte betaalbare (huur)woningen voor senioren inwoners vergt extra aandacht. Er zijn wel steeds meer projecten in voorbereiding, waarbij we inzetten op woningen voor senioren. Hierbij bestuderen we ook of de hele omgeving geschikt is voor rolstoel en/of rollator.

Daarbij voeren wij met de corporaties en huurdersorganisaties gesprekken over flexibiliteit binnen het woningaanbod van levensloopgeschikt wonen. Door inventief naar ons aanbod corporatiewoningen te kijken zijn mogelijk meer woningen in te zetten als levensloopgeschikt ('light').

In 2022 is aan de gemeenteraad een Woon-Zorg-Nota aangeboden. Dit kader biedt handvatten om meer geschikte woningen voor alle levensfasen in Arnhem te realiseren.

Gezond binnenklimaat

Het aanpakken van vocht en schimmel heeft voor ons prioriteit. Omdat we zelf niet de eigenaar zijn van woningen in onze stad, stimuleren we woningcorporaties en verhuurders om een gezond binnenklimaat te realiseren. Waar mogelijk, maken we hierover harde afspraken.

Om huurders met vocht- en schimmelproblemen te helpen, hebben we een stappenplan gepubliceerd op onze website. Huurders kunnen met hun klachten terecht bij het Huurdershuis. Het Huurdershuis ontvangt een gemeentelijke subsidie voor de ondersteuning en advisering van huurders. Mede door het stappenplan hebben zich in 2022 een recordaantal huurders gemeld bij het Huurdershuis.

We hebben de gemeenteraad per raadsbrief geïnformeerd over onze acties ter bevordering van een gezond binnenklimaat. De inzet van een onafhankelijke vocht- en schimmelexpert is hiervan een belangrijk onderdeel. Afspraken over deze expert en over gezond wonen zijn vastgelegd in de prestatieafspraken.

Handhaving minimale woonkwaliteit (amendement 21A58 Minimale woonkwaliteit in begroting)

Aan de ODRA is de opdracht gegeven om nadrukkelijker toe te zien op de woonkwaliteit en regels uit het Bouwbesluit bij bestaande woningen. Omdat in de meeste gevallen de kwaliteit van een woning niet dusdanig slecht is dat de ODRA überhaupt de bevoegdheid heeft om in te grijpen, verkennen we hoe we het mogelijk kunnen maken op een gemakkelijke manier melding te doen, waarbij niet te veel beslag wordt gelegd op de capaciteit van de ODRA. Op de website van Arnhem hebben we daarom al wel stappenplannen gepubliceerd over waar bewoners terecht kunnen bij (bijvoorbeeld) problemen met ongezonde woningen of slecht onderhouden woningen.

Woningen verduurzamen

De transitievisie warmte is in 2021 opgesteld in samenwerking met de corporaties en begin 2022 door de gemeenteraad vastgesteld. De renovaties die door de corporaties worden uitgevoerd leiden tot betere energiekwaliteit van de woningen. Dit wordt na afloop van het jaar gemonitord. De urgentie om woningen te verduurzamen wordt steeds hoger, door de enorme stijging van de gasprijzen. Daarom hebben de corporaties en de gemeente in mei 2022 afgesproken om een versnellingsplan verduurzamen bestaande woningen te ontwikkelen. De uitvoering van het project verbeteren particuliere woningen ArnhemOost (gefinancierd vanuit het Volkshuisvestingsfonds) is gestart met een collectieve en een individuele aanpak (SEWA-regeling).

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Rapportcijfer woning		**7,7**		**7,7**	

Eenheid: Gemiddeld rapportcijfer voor de woning op een schaal van 0-10

Bron: Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)

Leefbare woonomgeving

Prestatieafspraken met corporaties
Uit de samenwerkingservaring met corporaties en zorgpartijen blijkt dat de vitaliteit en leefbaarheid van wooncomplexen in belangrijke mate wordt bepaald door een goede mix van bewoners. Met corporaties werken wij verder samen aan de toepassing van de vrije toewijzingsruimte als de situatie in een wijk of buurt daar aanleiding toe geeft. Vrije toewijzingsruimte is essentieel voor goede leefbaarheid. Hiermee kunnen wooncomplexen en de leefomgeving waarbij de leefbaarheid onder druk staat, weer vitaal worden gemaakt.

In 2022 hebben we de gemeenteraad raad een woon-zorg-nota aangeboden dat nader ingaat op de huisvestingskansen van personen behorende tot aandachtsgroepen en het vitaal houden van wijken.

Sturing op ruimtelijke plannen
Bij ruimtelijke initiatieven wordt nadrukkelijk rekening gehouden met de veerkracht van een wijk. Bij ontwikkelperspectieven die we opstellen voor wijken in kwetsbare gebieden staat het woningbouwprogramma mede in dienst van het verbeteren van de leefbaarheid in wijken. Dat is bijvoorbeeld het geval in Presikhaaf-3.

Aanpak goed verhuurderschap
Zie inspanning ‘goed verhuurderschap’

Uitvoering Plan van Aanpak Verkamering en Woningsplitsing
Door het verkameringsbeleid zorgen we dat voorkomen wordt dat hierdoor extra druk op de leefbaarheid ontstaat. We maximeren bijvoorbeeld het aantal personen dat in een woning mag wonen. Zie verder de inspanning ‘beleid op splitsen en verkameren’.

Goed verhuurderschap

In Arnhem willen we de positie van huurders versterken. In 2022 klopte een recordaantal van 1200 Arnhemmers aan bij het Huurdershuis met een woon- of huurkwestie. In 2022 hebben we het Huurdershuis incidenteel extra middelen gegeven om huurders beter bij te staan bij hun kwesties met verhuurders. Per 2023 verdubbelen we de subsidie aan het Huurdershuis.

In 2022 zijn voorbereidingen getroffen voor de invoering van verhuurdersvergunningen in Arnhem. Door het invoeren van een vergunningstelsel waarbij voorwaarden worden gesteld aan verhuur, kunnen excessen worden voorkomen. De exploitatie van panden waarin excessen veelvuldig plaatsvinden kan worden verboden.

Opkoopbescherming

In 2022 was Arnhem één van de eerste gemeenten die de opkoopbescherming invoerde. Doel van de maatregel is het beschermen van koopwoningen in het goedkope en middeldure segment tegen opkoopgedrag door particuliere investeerders, die de woning niet gebruiken om zelf te bewonen, maar om rendement te behalen. Daardoor beschermen we in Arnhem goedkopere koopwoningen, zodat ook starters en mensen met een kleinere portemonnee kans maken op een dergelijke woning.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Leefbaarheid in eigen buurt		**7,2**		**7,2**	
Eenheid:	Gemiddeld rapportcijfer voor de leefbaarheid in de buurt op een schaal van 0-10				
Bron:	Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)				
Woonomgeving		**7,4**		**7,4**	
Eenheid:	Gemiddeld rapportcijfer voor de woonomgeving op een schaal van 0-10				
Bron:	Arnhemse leefbare wijken monitor (tweejaarlijks)				

Arnhem-Oost

Doelen Arnhem-Oost

Zie voor de toelichting hieronder de inspanning 'vier ontwikkellijnen' en de toelichting binnen diverse andere programma's.

Vier ontwikkellijnen

De Arnhem-Oost-aanpak is vertaald in 4 ontwikkellijnen die tezamen een integraal perspectief vormen op de uitdagingen in de vijf wijken van Arnhem en die alle ten goede komen aan meer kansen en perspectief voor een nieuwe generatie. De nadruk ligt in deze wijkaanpak op de combinatie tussen sociaal en fysiek. De ontwikkellijnen vormen samen met de wijkanalyses en andere analyses een leidraad om te komen tot de ambities over 18 jaar. De doelen en bijbehorende indicatoren voor de komende vier jaar worden opgenomen in de wijkuitvoeringsplannen. De ontwikkellijnen zijn niet alleen een doel om naartoe te werken, maar zijn iets waar wij elke dag in de buurt mee bezig willen zijn. De vier ontwikkellijnen zijn:

1. Bewoners voelen zich vrij, veilig en verbonden met elkaar in hun wijk, waar zij trots op zijn.
2. Alle jongeren kunnen zich ontwikkelen in een cultuur waarin de persoonlijke ontwikkeling centraal staat en alle bewoners zijn aan het werk als ze dat kunnen of ze doen mee.
3. Iedere bewoner kan rondkomen, en leeft gezond, zowel fysiek als mentaal.
4. Ieder kan opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte.

Afgelopen jaar is uitvoering gegeven aan de uitvoeringsagenda Arnhem-Oost. Voor het komende jaar wordt deze agenda verder doorontwikkeld: er komen meer integrale aanpakken gericht op veiligheid, buurtleefbaarheid en onderwijs en zorg in de Arnhem-Oost-wijken. De raad zal hier in het eerste kwartaal over worden geïnformeerd met een raadsbrief. Komend jaar staat in het teken van het bouwen en ontwikkelen van een extern programmabureau. Hiervoor is een kwartiermaker aangetrokken.

Een schone, groene én klimaatbestendige openbare ruimte

Naar een klimaatadaptieve stad

In 2022 is er verder gewerkt aan het klimaatbestendig maken van de stad. Veel onderhoudsmaatregelen zijn gecombineerd met het aanbrengen van extra groen en bomen, o.a. in de omgeving van het Willemsplein en in de Steenstraat. Ook is de waterberging vergroot bij diverse projecten. Een voorbeeld hiervan is een nieuwe overstort bij het Spijkerkwartier, waardoor de kans op wateroverlast in deze wijk aanzienlijk is verkleind. Ook zijn er diverse acties geweest om bewoners te stimuleren om maatregelen op hun eigen terrein te nemen, zoals het 'NK tegelwippen'. Ook is de eerste fase van de 'groene route Malburgen' uitgevoerd. De uitvoeringsagenda klimaatadaptatie vormt bij dit alles de leidraad voor de planning en prioritering van maatregelen.

Stimuleren en faciliteren

Er wordt veel gebruik gemaakt van de (uitgebreide) subsidiemogelijkheden door bewoners en bedrijven. Initiatiefnemers worden ondersteund met kennis en een financiële bijdrage wanneer ze hun eigen terrein vergroenen of geschikt maken voor infiltratie van hemelwater.

Klimaattoets

De voorbereidingen voor het opzetten van de klimaattoets lopen. Een eerste operationele versie verwachten we voorjaar 2023.

Gebiedsgerichte maatregelen

Op diverse plekken in Arnhem worden projecten uitgevoerd waarmee de klimaatbestendigheid wordt vergroot. Ook wordt er gewerkt aan plannen voor toekomstige projecten waarmee we Arnhem meer klimaatadaptief maken.

Minder verharding

Er is inmiddels een monitoringssysteem in ontwikkeling waarmee we kunnen volgen hoe de hoeveelheid verharding zich in Arnhem ontwikkelt. Met ingang van 2023 kunnen we hiermee volgen in welke mate de hoeveelheid verharding vermindert als gevolg van diverse maatregelen.

Arnhem als koploper

De samenwerking met de onderwijsinstellingen levert ons bruikbare resultaten zoals bijvoorbeeld de studie 'Arnhem 2120' en de Arnhemse hittekaart die in het najaar 2022 is geactualiseerd. Deze helpt ons om het beleid aan te scherpen en daarmee effectiever te maken.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Vergroening/ verstening van tuinen					

Eenheid: Percentage

Bron: Eigen data; deze indicator wordt vanaf 2022 voor het eerst gemeten (Uitvoeringsagenda klimaatadaptatie).

Arnhems groen versterken

Op diverse fronten werken we aan de versterking van het Arnhemse groen, zo is in 2022 uitvoering gegeven aan de motie om 10.000 extra bomen te planten. Meer voorbeelden staan in de toelichting hieronder. De groenvisie vormt daarbij onze leidraad.

Herkenbare stad: Alle (verpachte) agrarische gronden in eigendom van gemeente Arnhem kennen natuurinclusieve landbouw, waar mogelijk biologisch

Voor de agrarische gronden (in en rond de stadsparken, het buitengebied van Arnhem Noord en rond de uiterwaarden van de Rijn en IJssel) die reeds in beheer zijn van gemeente Arnhem, geldt natuurinclusief/ natuurvolgend beheer. Daar waar wij de grond niet in eigen beheer hebben, maken we afspraken met pachters over natuurinclusief beheer van deze gronden. Onder begeleiding van adviesbureaus Eelerwouden en Land&Co worden samen met de betrokken pachters actief stappen gezet ten behoeve van natuurinclusieve landbouw en agrarische natuur- en landschapsbeheer. Hoewel deze transitie een proces van een lange adem is, lopen we op schema.

Herkenbare stad: Vergroten groenmassa bomen en bos in Arnhem

Het aanplanten van extra bomen en bos loopt voorspoedig. Op diverse hittegebieden in de stad zijn extra bomen geplant zoals bijvoorbeeld aan de Jansbuitensingel, Jansbinnensingel, het Jansplein en in de Steenstraat. Het wijkklimaatbosje in Presikhaaf is aangeplant samen met schoolkinderen uit de wijk. Het verzorgen van de groeiplaatsen van oudere park- en stadsbomen loopt conform planning. We betrekken het Boom Kwaliteitsteam Arnhem en de Arnhemse Bomenbond om te komen tot een beheerplan voor de Beukenlaan. Het streven 10.000 extra bomen te planten in het plantseizoen 2022-2023 is gelukt en gereed.

Herkenbare stad: In stand houden van gezonde bossen en parken

In 2022 zijn extra medewerkers in dienst getreden zodat er volop gewerkt kan worden aan het uitvoeren van noodzakelijke kwaliteitsverbeteringen. We werken aan betere bosbodems waar water wordt vastgehouden, stikstof wordt gebufferd en er voldoende licht op de bodems komt om een kruiden- en struiklaag van diverse soorten te ontwikkelen. In het najaar van 2022 zijn soorten met rijker strooisel (loofsoorten) aangeplant in Sonsbeek en Kemperheide. Op de Koningsheide zijn bosranden aangelegd, zijn op diverse plekken stukken dood stamhout neergelegd en zijn enkele poelen hersteld en nieuwe aangelegd.
Onze boswachters hebben een Instagramaccount zodat ook via de social media er ruime aandacht is voor wat er zich afspeelt in onze bossen en parken.

Natuurvriendelijke stad: Bij ruimtelijke projecten is natuurinclusief bouwen en ontwerpen de norm

Bij nieuwbouwwoningen is het natuurinclusief bouwen een verplichting in de bestemmingsplannen. Een mooi voorbeeld zijn de woningen voor veld 23 in Schuytgraaf waarbij bewoners, architect en gemeente samen invulling geven aan het natuurinclusief bouwen. De doorontwikkeling van het puntensysteem staat voor 2023 op de planning, in combinatie met de klimaatadaptatietoets.

Natuurvriendelijke stad: Kennis van de biodiversiteit en verbeteren leefgebieden kenmerkende soorten

De monitoring is opgestart en loopt conform afspraken. De eerste resultaten en een daarop gebaseerd ontwikkeladvies hebben we in 2022 ontvangen voor de gebieden Kemperheide, Malburgen, Klarendal en het bronbos in park Zijpendaal. Met het advies zijn we aan de slag gegaan, waaronder het verfijnen van het ecologisch maaibeheer en de aanplant van bosranden.

Natuurvriendelijke stad: Verbeteren van het natuurvriendelijke beheer en inrichting van ons groen

Het verbeteren van natuurlijkvriendelijk beheer en inrichting van ons groen is een continue en doorlopend proces. Ecologische inrichting en beheer is en blijft ons uitgangspunt. Een recente uitbreiding van ons ecologisch maaibeheer is dat we in de parken en bossen vanaf het voorjaar 2022 in principe niet onder kroonprojecties (boomkronen) maaien. Hierdoor wordt onder andere in de actieve wortelzone meer vocht vast gehouden. Dit leidt tot betere bodems met meer biodiversiteit zowel boven- als ondergronds. Bij de stadsbomen is dat voor het aankomend groeiseizoen in voorbereiding.
Verder laten we het dode hout achter in de bossen en leggen we samen met vrijwilligers in plantsoenen takkenrillen aan waar allerlei soorten (kleine zoogdieren, insecten, amfibieën en vogels) bij gebaat zijn.

Natuurvriendelijke stad: Onderzoek naar het naast elkaar leven van de honingbij en de wilde bij

EIS kenniscentrum insecten heeft een algehele analyse gemaakt van historische gegevens van wilde bijen in de gemeente Arnhem. Daarnaast heeft EIS veldonderzoek gedaan binnen de gebieden Koningsheide / De Waterberg, Meinerswijk en park Immerloo / Huissensedijk. De resultaten zijn in concept gereed.
Verder heeft EIS een advies gegeven hoe om te gaan met de balans tussen de honingbij en de wilde bijen, in bijzonder de concurrentie gevoelige wilde-bijen-soorten. Aan de hand van de resultaten nemen we eventueel maatregelen om het leefgebied van de wilde bijen in Arnhem te behouden en te versterken. In 2023 volgt een nieuwe monitoringsronde in drie andere gebieden.

Samenwerkende stad: Wijkgroenagenda's

Ook in de wijken liggen ambities om te vergroenen. Sinds 2021 stellen we samen met bewoners wijkgroenagenda's op. De wensen en ideeën van deze inwoners zetten we vervolgens om in acties en maatregelen die we samen met hen en andere stakeholders, zoals woningcorporaties en sociale wijkondernemingen, realiseren. In de wijken Arnhemse Broek, Elderveld, Sint Marten & Sonsbeek, Klarendal, Alteveer / Cranevelt en het Centrum zijn al wijkgroenagenda's opgesteld. We zijn nu gezamenlijk met bewoners bezig om alle hierin genoemde maatregelen uit te voeren. In 2023 volgen nog 3-4 wijken. Idealiter zijn in 2026 voor alle Arnhemse wijken wijkgroenagenda's opgesteld.

Samenwerkende stad: Het vergroten van het bewustzijn onder de inwoners voor groen en vergroenen (onder andere tuinen)

Samen met onze groene partners in de stad willen we de inwoners van Arnhem kennis en ervaring op laten doen over de waarden van ons groen. Dit maakt de kans groter dat inwoners meer zorg hebben voor hun eigen groene omgeving en hun tuin willen gaan vergroenen. Stichting Natuurcentrum Arnhem, inclusief de Molenplaats, en platform Arnhem Klimaatbestendig spelen daarbij een belangrijke rol. In 2021 zijn we ook gestart met de biodiversiteitscampagne 'Andere Arnhemmers', waarin we het verhaal rond biodiversiteit vertellen en waaraan activiteiten worden gekoppeld van de verschillende groene organisaties in onze stad, zoals excursies, struintochten en lezingen.

Aandacht voor dierenwelzijn

Bevorderen van het welzijn van gehouden dieren

We hebben onze webpagina Dierenwelzijn aangevuld met meer informatie over aanschaffen en verzorgen van (huis)dieren. We hebben nog geen maatregelen genomen om verzorgers te ondersteunen die daartoe niet (meer) in staat zijn.

Helpen van eigenaren met informatie over het correct houden van huisdieren

We hebben de (veel bezochte) dierenwelzijnspagina van de gemeente aangevuld met informatie over wat er komt kijken bij het hebben van een huisdier, mogelijkheden voor tijdelijke hulp bij verzorging en bijdrage in dierenartskosten en het belang van chippen en registreren van huisdieren. Het Dierentehuis Arnhem e.o. is zeer zorgvuldig bij het plaatsen van zwerfdieren bij een nieuw thuis.

Helpen van ouderen, zorgbehoevenden en minima die niet (meer) goed kunnen zorgen voor hun huisdieren

We hebben inmiddels de Arnhemse Minimaregeling Dierenartskosten gecontinueerd. Als er voldoende capaciteit is gaan we ook netwerken voor opvang van huisdieren bekend maken bij Arnhemmers.

Op diervriendelijke wijze voorkomen of bestrijden van schade, overlast en gevaar door dieren

Het zoeken van een oplossing voor honden rond gebieden met grazers en/of broed- of rustplaatsen voor vogels loopt. Bestuurlijke voorstellen hiertoe zijn gepland in de eerste helft van 2023. De informatie over honden op onze internetpagina is aangepast.

Zorgen voor opvang van huisdieren waarvoor niet (meer) wordt gezorgd

Het dierenasiel is gevestigd in Velp. Dit complex is verouderd. Het is bouwkundig slecht en de ruimtes voldoen niet meer aan de eisen van deze tijd. Het Dierentehuis Arnhem e.o. wil nieuwbouw plegen waardoor de dierenverblijven weer voldoen aan de huidige eisen. Het Dierentehuis heeft hiervoor een lening nodig. Een voorwaarde voor de lening is een gemeentegarantie. Wij hebben deze eind 2022 verstrekt. De nieuwbouw wordt waarschijnlijk in 2024 in gebruik genomen.

Bevorderen van het welzijn van in het wild levende dieren

In Arnhem staat dierenwelzijn voorop bij het tegengaan van gevaar en schade door dieren voor mensen.

Op zo diervriendelijk mogelijke wijze voorkomen of bestrijden van schade, overlast en gevaar voor dieren

De actie richting de provincie over zwerfkatten is gepland in 2023. Voor preventieve plaagdierbeheersing hebben we inmiddels een contract met een professionele plaagdierbeheerser.

Voorkomen, beperken en bestraffen van door mensen toegebracht dierenleed

De overlegcyclus met de Hengelsport Federatie Midden-Gelderland moet nog gestart worden.

Een milieu- en gebruiksvriendelijke afvalinzameling

Reductie hoeveelheid restafval

Sinds het stoppen met DIFTAR is de hoeveelheid restafval per inwoner weer toegenomen. Dit lag in de lijn der verwachting. In juni 2022 is de nieuwe afvalkoers door de raad vastgesteld. De hierin opgenomen maatregelen moeten weer gaan leiden tot een reductie van de hoeveelheid restafval.

Beleidsontwikkeling afvalreductie

In juni 2022 is de Afvalkoers 2022-2026 Arnhem Schoner door de raad vastgesteld. Hierin is ook uitgewerkt hoe we invulling geven aan participatie op dit onderwerp.
De raad is geïnformeerd over de mogelijkheden voor andere differentiëring voor de toerekening van de afvalstoffenheffing op basis van de grootte van een huishouden. Bij de behandeling van de Begroting 2023 en de verordening van de afvalstoffenheffing 2023 zijn echter geen voorstellen gedaan om tot een andere verdeling te komen. De onderverdeling naar één- en meerpersoonshuishouden is gehandhaafd.

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Omvang huishoudelijk afval	**209,5**	**200,7**	**165,2**	**160,4**	

Eenheid: Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval (kg per inwoner).

Bron: CBS (verplichte BBV-indicator)

Afhandeling amendementen en moties Begroting 2022

Minimale woonkwaliteit in begroting (21A58)
Op de website van de gemeente is de pagina Gezond wonen - Gemeente Arnhem toegevoegd.

Laat alle kinderen spelen (21M215)
In de vastgestelde Begroting 2023 zijn plannen opgenomen om in de komende vier jaar in elke wijk een inclusieve speelplek te realiseren. Dit komt neer op 6 speelplaatsen per jaar. Hierbij maken we gebruik van de ervaringen die zijn opgedaan met de in 2022 uitgevoerde pilot. In de begroting is hiervoor voor de komende 4 jaar een budget van 125.000 euro per jaar opgenomen.

Het plaatsen van een kerstboom op het Audrey Hepburnplein (21M242)
De plaats voor de kerstboom op het Audrey Hepburnplein is in overleg bepaald. De benodigde ondergrondse voorziening zijn aangelegd. De kerstboom is na sinterklaas in december 2022 geplaatst.

Arnhem plant minimaal 10.000 bomen (21M255)
De motie is afgehandeld. Het college plant tussen boomfeestdag 2021 en boomfeestdag 2022 10.000 extra bomen en houtige gewassen aan. Een mooie start is gemaakt tijdens boomfeestdag op 10-11-2021 met het aanplanten van een kinderklimaatbosje in Presikhaaf. De eerste 2.500 bomen zijn hier aangeplant. In het voorjaar van 2022 zijn ruim 1.500 bomen gratis uitgedeeld aan bewoners en in de Steenstraat, aan de Jansbuitensingel, Zijpendaalseweg en Johan de Wittlaan zijn tientallen extra bomen aangeplant. Een aantal keren per jaar wordt via www.arnhem.nl/bomen 10.000 nieuwe bomen in Arnhem - Gemeente Arnhem de actuele stand van zaken doorgegeven met een infographic ‘bomenteller Arnhem’. Het aantal van 10.000 extra bomen is inmiddels gerealiseerd.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2022		Rekening	
	2021	Primitief	Definitief	2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	38.256	41.026	41.929	37.711	4.218
Baten	40.985	40.965	43.420	43.483	63
Saldo lasten en baten	***2.729***	***-61***	***1.490***	***5.772***	***4.282***
Toevoegingen aan reserves	1.856	4.039	5.652	8.680	-3.028
Onttrekkingen aan reserves	2.026	5.554	7.013	6.214	-799
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***170***	***1.516***	***1.361***	***-2.466***	***-3.827***
Gerealiseerd resultaat	**2.899**	**1.454**	**2.851**	**3.306**	**455**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de Begroting 2022 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten	3.761	V			
Wonen	1.155	V	Beleidsontwikkeling wonen	I	BR
Groen en klimaatadaptie in de stad	706	V	Project Gebiedsexploitatie Kronenburg	I	BR
Afval	701	V	Afvalinzameling en verwerking	I	AR
Wonen	441	V	Voldoende woningen	I	AR
Natuur en stadsparken	392	V	Water: baggerwerkzaamheden	I	BR
Groen en klimaatadaptie in de stad	368	V	Uitvoering vergroening Arnhem-Oost	I	BR
Openbare ruimte	350	V	Project Gebiedsexploitatie Kronenburg	I	BR
Openbare ruimte	254	V	Riolering beheersysteem voor kolken en lijngoten	I	AR
Groen en klimaatadaptie in de stad	226	V	Programma Groenfonds	I	BR
Groen en klimaatadaptie in de stad	195	V	Programma groot onderhoud Groen	I	BR
Openbare ruimte	-288	N	Kabels en leidingen	I	AR
Natuur en stadsparken	-739	N	Beleidscapaciteit	I	AR
Baten	270	V			
Afval	769	V	Afvalstoffenheffing	I	AR
Openbare ruimte	407	V	Kabels en leidingen	I	AR
Groen en klimaatadaptie in de stad	-237	N	Uitvoering vergroening Arnhem-Oost	I	BR
Wonen	-328	N	Beleidsontwikkeling wonen	I	BR
Openbare ruimte	-341	N	Rioolheffing	I	AR
Toevoegingen aan reserves	-2.818	N			
Groen en klimaatadaptie in de stad	-103	N	Programma Groenfonds	I	BR
Groen en klimaatadaptie in de stad	-114	N	Programma groot onderhoud Groen	I	BR
Natuur en stadsparken	-333	N	Programma groot onderhoud Water	I	BR
Openbare ruimte	-350	N	Project Gebiedsexploitatie Kronenburg	I	BR
Wonen	-362	N	Beleidsontwikkeling wonen	I	BR

Groen en klimaatadaptie in de stad	-706	N	Project Gebiedsexploitatie Kronenburg	I	BR
Wonen	-850	N	Beleidsontwikkeling wonen	I	BR
Onttrekkingen aan reserves	-808	N			
Groen en klimaatadaptie in de stad	-132	N	Programma Groenfonds	I	BR
Groen en klimaatadaptie in de stad	-159	N	Programma groot onderhoud Groen	I	BR
Natuur en stadsparken	-517	N	Beleidsontwikkeling wonen	I	BR

Beleidsontwikkeling wonen
In maart 2022 is de uitvoeringsagenda Arnhem-Oost door het college vastgesteld. Het was een eerste stap om het programma Arnhem-Oost-aanpak van langetermijnperspectief naar praktische uitvoering te brengen. De raad heeft in de meerjarenbegroting dan ook meerjarig budget voor de Arnhem-Oost aanpak gereserveerd. Veel initiatieven zijn in 2022 al concreet opgestart. Hiervoor is in 2022 al deels (co)financiering gevraagd vanuit het Arnhem Oost budget. 2023 staat in het teken van verdere doorvertaling van het programma en de daarbij horende korte en lange termijn investeringen in de wijken. De niet bestede middelen in 2022 zijn daarom ook de komende jaren nodig om alle doelen te bereiken en worden dan ook verrekend met de hiervoor ingestelde bestemmingsreserve Volkshuisvesting. Er is uiteindelijk € 825.000 aan niet bestede middelen verrekend.

De overige afwijking heeft met name betrekking op woonwagenlocaties en valt voor € 300.000 weg tegen een even groot nadeel op S11. Per saldo is de afwijking 0”.

Project Gebiedsexploitatie Kronenburg
Binnen de Begroting 2022 zijn middelen gereserveerd om een deel van de sterke prijsstijging van het binnenkort op te starten project Kronenburg op te kunnen vangen. Vanuit het programma Wonen en leefomgeving gaat het om een bedrag van € 1,1 miljoen (€ 706.000 Groen en € 350.000 Openbare ruimte). Vanuit het programma Bereikbaarheid wordt nog eens € 0,3 miljoen bijgedragen. In totaal wordt € 1,4 miljoen gereserveerd (conform Raadsbesluit 15 februari 2023). De middelen zijn in afwachting van de start van het project Kronenburg toegevoegd aan de bestemmingsreserve 'Groot onderhoud Openbare Ruimte'.

Afvalinzameling en afvalverwerking
In september 2022 is ad-hoc een traject gestart om de kwaliteit van het ingezamelde PBD (plastic verpakkingen, blik en drinkpakken) te verbeteren. Door het succes van het project zijn de verwerkingskosten afgenomen. Daarnaast hebben we minder grofvuil en oud papier ingezameld dan geraamd op basis van de coronajaren 2020 en 2021. In 2022 was er minder tuinafval door het droge jaar. Hierdoor is er minder GFT ingezameld dan begroot. Totaal telt dit op tot minder inzamel- en verwerkingskosten van € 0,7 miljoen.

Voldoende woningen
Het budget van lokale woonmiddelen is gedurende een paar jaar gebruikt om initiatieven die te maken hadden met de Woondeal te financieren. De afgelopen jaren zijn hier bijvoorbeeld gebiedsstudies uit gefinancierd. In 2022 is dit budget niet nodig geweest. Daarnaast hebben we in 2022 minder capaciteit in kunnen zetten voor het realiseren van de doelen voor de woonvisie. Hierdoor zijn de lasten lager uitgevallen dan begroot.

Water: baggerwerkzaamheden
Voor het jaar 2022 werden incidentele middelen gereserveerd voor baggerwerkzaamheden van watergangen en vijvers (afvoer- en verwerkingskosten als gevolg van ontvangstplicht). Deze werken zijn door diverse oorzaken vertraagd, de verwachting is dat deze komende periode uitgevoerd gaan worden. De middelen worden tot die tijd gereserveerd in de bestemmingsreserve 'Groot onderhoud openbare ruimte'.

Vertraging uitvoering vergroening openbare ruimte Arnhem-Oost
De uitvoering van de vergroening van de openbare ruimte in het kader van het project Volkshuisvestingsfonds Arnhem-Oost gaat langzamer dan verwacht. Hierdoor blijven de uitgaven achter (€ 368.000), maar zijn er ook lagere baten uit de subsidie van het Rijk en hoeft minder cofinanciering te worden aangewend (€ - 237.000).

Riolering beheersysteem voor kolken en lijngoten
In 2019 is besloten tot de aanschaf van een beheersysteem kolken en lijngoten. De implementatie van het beheersysteem is met vertraging eind 2022 afgerond. Door de vertraging zijn de inventarisatiewerkzaamheden om de database van het beheersysteem te vullen, doorgeschoven naar 2023. Het financieel effect hiervan is € 0,15 miljoen. Ook is mede daardoor in 2022 tijdelijk minder kolkonderhoud uitgevoerd (€ 0,1 miljoen).

Groenfonds
Een deel van de aanpak 'versterking parken' en 'versterken groenagenda' loopt door naar 2023. Door verrekening met de bestemmingsreserve Groenfonds blijven de middelen voor deze doelen beschikbaar.

Jaarprogramma Groen
Een deel van de jaarprogramma's groot onderhoud aan groen en bomen is niet gerealiseerd (€ 0,2 miljoen). Door toevoeging aan de bestemmingsreserve 'Groot onderhoud openbare ruimte' worden deze middelen gereserveerd voor de uitvoering in 2023.

Kabels en Leidingen
In 2022 zijn extra toezicht- en herstelwerkzaamheden uitgevoerd voor € 0,3 miljoen, waarvan de kosten volledig zijn afgedekt door bijdragen van derden. Daarnaast heeft de aanleg van glasvezel dit jaar tot een incidenteel voordeel van € 0,1 miljoen op legesopbrengsten geleid.

Beleidscapaciteit
In 2021 en 2022 zijn incidentele middelen beschikbaar gesteld om de onevenwichtigheid tussen formatie en de daadwerkelijk ingezette capaciteit bij het cluster Strategie, beleid en regie (SBR) op te lossen. In de begroting 2022 zijn deze middelen administratief verdeeld over de begrotingsprogramma's (S00 t/m S12). Uit een analyse bij de jaarrekening is gebleken dat er op dit programma meer beleidscapaciteit is ingezet dan begroot. Dit heeft tot een nadeel op dit begrotingsprogramma geleid. Daar staat echter tegenover dat er op andere begrotingsprogramma's minder is ingezet dan begroot. Per saldo is de totaal ingezette beleidscapaciteit in evenwicht met de in de begroting opgenomen loonsom.

Afvalstoffenheffing
De opbrengsten uit afvalstoffenheffing vallen € 769.000 hoger uit dan begroot. Deze meeropbrengsten zijn het gevolg van een groter aantal huishoudens dan waarmee bij het opstellen van de begroting rekening is gehouden, meeropbrengsten uit nog opgelegde aanslagen over 2021 en van (administratieve) dubbeling in de opbrengsten doordat aanslagen opnieuw worden opgelegd in verband met verhuizingen. Voor een meer uitgebreide toelichting op de lokale heffingen wordt verwezen naar de paragraaf lokale heffingen in dit jaarverslag.

Rioolheffing
De opbrengsten uit rioolheffing vallen € 341.000 lager uit dan begroot. Deze minderopbrengsten zijn voornamelijk te verklaren door leegstand. Bij objecten met leegstand kan het gebruikersdeel van de rioolheffing niet worden opgelegd. De minderopbrengsten door leegstand worden deels gecompenseerd met meeropbrengsten uit nog opgelegde aanslagen over 2020 en 2021. Voor een meer uitgebreide toelichting op de lokale heffingen wordt verwezen naar de paragraaf lokale heffingen in dit jaarverslag.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

GR Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen
Lingezegen
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Wonen

- Woningcorporaties;
- Particuliere verhuurders;
- Beleggers/ontwikkelaars;
- Provincie Gelderland;
- Ministerie van BZK;
- Zorgpartijen.

Openbare ruimte

- Wijkteams;
- Schouwgroepen en belangengroepen;
- Waterschappen;
- Grondeigenaren (onder andere woningcorporaties, provincie, Hoge Veluwe, Gelders Landschap, Staatsbosbeheer);
- Groen Forum;
- Klimaatbestendig Arnhem;
- Triple Helix partners.

Ook werken we samen met verschillende subsidiepartners. Deze zijn in dit programma in de digitale begroting (https://financien.arnhem.nl) terug te vinden. Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies.

Beleidskaders

Wonen

- Arnhemse woonprincipes (Woonvisie);
- Volkshuisvestelijk kader 2019-2022;
- Huisvestingsverordening;
- Plan van aanpak woningbouwontwikkeling;
- Plan van aanpak Woningsplitsing en Verkamering;
- Woondeal Regio Arnhem- Nijmegen.

Openbare ruimte

- Structuurvisie 2020-2040;
- Groenvisie 2017-2035;
- Bomenplan Arnhem;
- Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2016-2020;
- Nota Ruimte voor de Jeugd (Spelennota) 2010 - 2020;
- Initiatiefvoorstel Groene Speelplaatsen;
- Aanpak wateroverlast Arnhem Noord 2015.
- Visie en Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2021-2030;
- Strategie klimaatadaptatie Arnhem 2020 - 2030.
- Afvalkoers 2022-2026 Arnhem Schoner

Paragrafen

De paragrafen vormen een 'dwarsdoorsnede' van de begroting, bezien vanuit een bepaald perspectief. Een aantal paragrafen is in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht voorgeschreven.

In de paragrafen worden kaderstellende beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten. De paragrafen geven daarmee belangrijke aanvullende informatie over de meerjarige financiële positie van de gemeente. De wijze waarop invulling wordt gegeven aan de paragrafen verschilt per onderwerp.

De volgende paragrafen zijn opgenomen:

1. Lokale heffingen
2. Risicomanagement en weerstandsvermogen
3. Onderhoud kapitaalgoederen
4. Financiering
5. Bedrijfsvoering
6. Verbonden partijen
7. Grondbeleid
8. Investeringen
9. Subsidies
10. Integriteit
11. Openbaarheidsparagraaf Wet open overheid

Lokale heffingen

De gemeente legt heffingen op. Die zijn onder te verdelen in algemene belastingen en retributies.
Bij algemene belastingen is sprake van een gedwongen bijdrage, waar geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid tegenover hoeft te staan. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Voorbeelden zijn de onroerendezaakbelasting (OZB), parkeerbelasting en toeristenbelasting.
Retributies vallen uiteen in bestemmingsheffingen, leges en rechten. Bij bestemmingsheffingen zijn de opbrengsten bestemd voor specifieke taken of voorzieningen met een duidelijk algemeen belang. De riool- en afvalstoffenheffing zijn bestemmingsheffingen. Bij leges en rechten wordt er door de overheid een individuele tegenprestatie tegenover de bijdrage gesteld.

Uitgangspunten van beleid

OZB en rioolheffing: Lastenverdeling naar draagkracht
De onroerende-zaakbelasting (OZB) en rioolheffing hebben met de WOZ-waarde een grondslag met een lasten verdelende werking. Zo geldt voor eigenaren van woningen en bedrijfsgebouwen en huurders van bedrijfsgebouwen: hoe hoger de waarde van de woning / het gebouw, des te hoger de te betalen belasting.

OZB: Geen lastenstijging
De OZB-lasten 2022 waren (gemiddeld) gelijk aan de lasten van 2021.
Voor de OZB geldt dat ieder jaar een herwaarderingsjaar is. Dat betekent dat de WOZ-waarden gebaseerd worden op een nieuwe waardepeildatum. De WOZ-waarde is een zo goed mogelijke schatting van de mogelijke verkoopprijs op de waardepeildatum (voor 2022 was dat 1 januari 2021). Om te voorkomen dat de opbrengsten OZB te hoog of te laag worden, wordt de gemiddelde waardeontwikkeling gecompenseerd door een tariefswijziging. De werkelijke waardeontwikkeling van een individueel object kan afwijken van de gemiddelde waardeontwikkeling, met als gevolg dat de individuele lastenontwikkeling ook afwijkt van de gemiddelde lastenontwikkeling.

Rioolheffing: Kostendekkende tarieven
Het uitgangspunt bij de tarieven van de rioolheffing is volledige kostendekkendheid, oftewel de opbrengsten uit rioolheffing zijn gelijk aan de kosten van het beheer en onderhoud van riolering. Het gaat bij de kostendekkendheid om geraamde bedragen, omdat op het moment van het vaststellen van de tarieven alleen nog de verwachtingen bekend zijn. De gerealiseerde mate van kostendekkendheid kan afwijken van wat geraamd werd, doordat de kosten of opbrengsten hoger of lager uitvallen dan begroot. Voor 2022 geldt dat de gerealiseerde opbrengsten niet volledig kostendekkend zijn. Voor een verdere toelichting op de kostendekkendheid van de rioolheffing (en afvalstoffenheffing) wordt verwezen naar het onderdeel 'Kostendekkendheid heffingen' in deze paragraaf.

Afvalstoffenheffing: De gebruiker betaalt
Bij de afvalstoffenheffing wordt een relatie gelegd tussen de mate van gebruik en de belasting die iemand betaalt. Daarom werken we bij de afvalstoffenheffing met twee tarieven, één voor eenpersoonshuishoudens en één voor meerpersoonshuishoudens.

Leges: Stijging tarieven met (alleen) rijksleges
De tarieven voor paspoorten en Nederlandse identiteitskaarten zijn verhoogd met de stijging van de af te dragen rijksleges. Voor de overige leges geldt dat er geen rijksleges van toepassing zijn of dat de rijksleges voor 2022 niet zijn gestegen. De tarieven van deze leges waren in 2022 gelijk aan de tarieven van 2021.

Parkeerbelasting en toeristenbelasting: Geen stijging van tarieven
De parkeertarieven en de tarieven van de toeristenbelasting waren in 2022 gelijk aan de tarieven van 2021.

Belangrijke ontwikkelingen

Bedrijveninvesteringszones
Een bedrijveninvesteringszone (BIZ) betreft een afgebakend gebied binnen de gemeente, waarin ondernemers en/of vastgoedeigenaren samen zorgen voor een veilige en leefbare bedrijfsomgeving. Het initiatief tot invoering ligt bij de ondernemers/eigenaren. De activiteiten in de BIZ zijn een aanvulling op die van de gemeente. De gemeente int van de ondernemer/eigenaar in de BIZ een bijdrage en keert deze vervolgens als subsidie uit aan de BIZ als uitvoeringsorganisatie. Een BIZ kan pas worden ingevoerd nadat de gemeenteraad hiervoor een verordening heeft vastgesteld en uit een draagvlakmeting blijkt dat er voldoende draagvlak is onder ondernemers/eigenaren in de BIZ. De wettelijke eisen voor de draagvlakmeting zijn:

- Minimaal de helft van de stemgerechtigden heeft een geldige stem uitgebracht (opkomstdrempel);

- Van de stemmers is minimaal tweederde voor het instellen van de BIZ;
- De som van de WOZ-waarden van de voorstemmers is hoger dan de som van de WOZ-waarden van de tegenstemmers.

In 2022 waren er twee BIZ-zen in voorbereiding:

1. BIZ Korenkwartier (ondernemers)
Voornemen was om deze BIZ per 2022 in te voeren. De uitkomsten van de draagvlakmeting die in maart 2022 heeft plaatsgevonden voldoen echter niet aan de wettelijke eisen, aangezien er niet door minimaal de helft van de stemgerechtigden een geldige stem is uitgebracht. In januari en februari 2023 heeft er een hernieuwde draagvlakmeting plaatsgevonden. Bij deze tweede draagvlakmeting is de opkomstdrempel gehaald en is ook voldaan aan de twee andere wettelijke eisen. Met deze positieve uitslag van de draagvlakmeting wordt de BIZ Korenkwartier met terugwerkende kracht per 1 januari 2023 ingevoerd.

2. BIZ Binnenstad (eigenaren)
Op 19 oktober heeft de raad de verordening voor de Bedrijveninvesteringszone (BIZ) Binnenstad vastgesteld. Het was de intentie om deze BIZ voor vastgoedeigenaren in het winkelgebied per 1 januari 2023 in te voeren. In december 2022 hebben de vastgoedeigenaren hun stem uit kunnen brengen voor of tegen het invoeren van de BIZ. De opkomstdrempel is gehaald, evenals de eis van de WOZ-waarden. Het aantal voorstemmers is echter onvoldoende. De BIZ Binnenstad zal dan ook niet worden ingevoerd per 1 januari 2023. De initiatiefnemer VECA (Vereniging van Eigenaren Citycenter Arnhem) denkt na over een vervolg, waarbij een BIZ voor een kleiner projectgebied een denkrichting is. Dit zal op zijn vroegst 2024 worden.

Uitstel van betaling gemeentelijke belastingen coronacrisis
Om ondernemers tijdens de coronacrisis te ondersteunen in hun liquiditeit heeft het college aan hen ook in 2022 de mogelijkheid geboden tot uitstel van betaling van gemeentelijke belastingen. Het uitstel liep tot 1 september 2022, met daarna een betalingsregeling van zes maandelijkse termijnen tot 1 maart 2023. Begin maart 2023 zijn vrijwel alle (98%) vorderingen waarvoor uitstel werd verleend (in totaal circa € 550.000) alsnog betaald. Voor de niet nagekomen regelingen is het invorderingstraject opgestart.

Uitstel van betaling gemeentelijke belastingen energiecrisis
De sterk gestegen energiekosten raken ondernemers en maatschappelijke organisaties in de stad. Het betalen van de energierekening is voor velen van hen een steeds groter probleem en dit leidt tot zorgen en onzekerheid over het voortbestaan van hun onderneming / organisatie. Om de druk op de liquiditeit van ondernemers en maatschappelijke organisaties te beperken heeft het college in november 2022 besloten hen de mogelijkheid te bieden tot uitstel van betaling van gemeentelijke belastingen. De mogelijkheid tot uitstel geldt voor ondernemers en maatschappelijke organisaties die gebruiker zijn van een bedrijfspand. Zij kunnen uitstel van betalen aanvragen voor de in 2022 opgelegde en nog (deels) openstaande aanslagen OZB en rioolheffing en de in januari, februari en maart 2023 nog op te leggen aanslagen OZB en rioolheffing. De termijn van uitstel loopt tot 1 september 2023, met daarna een betalingsregeling van zes maanden. In de periode van november 2022 tot en met februari 2023 is er voor een bedrag van € 75.000 uitstel verleend.

Ontwikkeling gemeentelijk belastinggebied
In het Regeerakkoord heeft het kabinet met ingang van 2026 een nieuwe financieringssystematiek voor gemeenten aangekondigd. Deze nieuwe financieringssystematiek moet zorgen voor een meer stabiele financiering voor gemeenten en ruimte geven voor het maken van autonome keuzes op lokaal niveau.
Bij de herziening wordt ook de mogelijkheid voor een groter eigen belastinggebied betrokken. Hoe dat zal worden ingevuld is ten tijde van het opstellen van dit jaarverslag nog onzeker. Hetzelfde geldt voor de vraag of de ingangsdatum 2026 gehaald zal gaan worden. De minister van Binnenlandse Zaken heeft aangegeven voor de meicirculaire 2023 hierover meer helderheid te geven.

Opbrengsten van de lokale heffingen

Opbrengsten lokale heffingen	Realisatie 2021	Begroting 2022 def	Realisatie 2022	Afwijking 2022
Bedragen x € 1.000				
Belastingen				
Onroerende-zaakbelasting (OZB)	56.306	56.403	56.041	-361
Verminderingen (naar aanleiding van bezwaar)	-2.263	-1.450	-2.878	-1.428
Parkeerbelasting	6.926	9.043	9.141	98
Toeristenbelasting	476	525	838	313
Subtotaal	**61.445**	**64.520**	**63.142**	**-1.378**
Heffingen				
Afvalstoffenheffing	18.319	19.941	20.710	769
Verminderingen (naar aanleiding van bezwaar)	-322	-400	-678	-278
Rioolheffing	16.815	17.148	16.807	-341
Verminderingen (naar aanleiding van bezwaar)	-337	-250	-436	-186
Subtotaal	**34.476**	**36.439**	**36.403**	**-36**
Leges				
Algemene dienstverlening				
Leges burgerlijke stand	2.316	2.114	2.562	448
Parkeren	68	94	54	-40
Overig APV	112	97	128	31
Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning				
Leges huisvesting en Wabo	4.256	4.037	3.421	-616
Kabels/leidingen	353	350	425	75
Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn				
Drank- en horeca	100	191	87	-104
Evenementen	17	130	78	-52
Prostitutiebedrijven	0	7	2	-5
Winkeltijden	0	0	0	0
Subtotaal	**7.222**	**7.020**	**6.757**	**-263**
Rechten				
Scheepvaartrechten	512	536	344	-192
Reinigingsrechten	50	53	48	-5
Subtotaal	**562**	**589**	**392**	**-197**
Totaal	**103.704**	**108.569**	**106.694**	**-1.875**

OZB

De opbrengsten uit OZB zijn € 361.000 lager uitgevallen dan begroot. Bij de niet-woningen heeft de WOZ-waarde zich negatiever ontwikkeld dan waarmee bij de tariefberekening rekening is gehouden. De minderopbrengsten die hierdoor zijn ontstaan, worden echter ruimschoots gecompenseerd door meeropbrengsten uit nog opgelegde aanslagen over 2020 en 2021, bij zowel woningen als niet-woningen. Dat er per saldo toch een negatief resultaat is gerealiseerd, is te verklaren door een bij de begroting 2011 opgenomen structureel begrote meeropbrengst van € 860.000, die losstaat van de jaarlijkse tariefberekening. Over sommige jaren wordt deze begrote meeropbrengst daadwerkelijk volledig gerealiseerd. Over andere jaren, waaronder ook 2022, is dat niet het geval.
Het bedrag aan verminderingen valt € 1,4 miljoen hoger uit dan begroot. Deze afwijking is voornamelijk te verklaren door:

- De achterstand in bezwaarafhandeling is in 2022 ingehaald. Het financieel effect van een ingediend (gegrond) bezwaar op een aanslag uit 2020 of 2021 landt hierdoor in 2022.
- Er is in 2022 relatief veel opgelegd over oudere jaren, waardoor ook relatief veel WOZ-waardes van 2020 en 2021 nog zijn verlaagd. De financiële effecten hiervan landen in 2022.

We zien daarnaast een toename in het aantal ingediende bezwaren.

Parkeerbelasting
De realisatie valt € 0,1 mln. lager uit dan begroot. Dit is een combinatie van lagere inkomsten de eerste twee maanden van het jaar door coronamaatregelen en hogere inkomsten doordat er meer naheffingsaanslagen zijn opgelegd.

Toeristenbelasting
De opbrengsten uit toeristenbelasting zijn € 313.000 hoger uitgevallen dan begroot, te verklaren door meeropbrengsten uit nog opgelegde aanslagen over 2020 en 2021.

Afvalstoffenheffing
De opbrengsten uit afvalstoffenheffing zijn € 769.000 hoger uitgevallen dan begroot. Deze meeropbrengsten zijn het gevolg van:

- Een groter aantal huishoudens dan waarmee bij het opstellen van de begroting rekening is gehouden;
- Meeropbrengsten uit nog opgelegde aanslagen over 2021;
- Meer verminderingen van aanslagen. Verminderingen worden voornamelijk toegekend naar aanleiding van verhuizingen, bijvoorbeeld wanneer een gezin verhuist naar een andere gemeente. Dit gezin krijgt dan een vermindering van de aanslag voor die maanden van 2022 dat het niet meer in Arnhem woonde. Een nieuwe bewoner krijgt vervolgens een aanslag voor de resterende maanden van het jaar. De betreffende maanden zitten hierdoor dubbel in de opbrengsten. De afwijkingen in de opbrengsten en kosten voor verminderingen moeten bij de afvalstoffenheffing daarom ook in samenhang worden gezien.

Rioolheffing
De opbrengsten uit rioolheffing zijn € 341.000 lager uitgevallen dan begroot. Deze minderopbrengsten zijn voornamelijk te verklaren door leegstand. Bij objecten met leegstand kan het gebruikersdeel van de rioolheffing niet worden opgelegd. De minderopbrengsten door leegstand worden deels gecompenseerd met meeropbrengsten uit nog opgelegde aanslagen over 2020 en 2021.

Leges burgerlijke stand
De opbrengsten uit leges burgerzaken zijn € 448.000 hoger uitgevallen dan begroot. Dit voordeel wordt met name veroorzaakt door hogere opbrengsten van leges voor paspoorten en naturalisaties. Van deze meeropbrengsten betreft een deel rijksleges die moeten worden afgedragen aan het Rijk.

Leges huisvesting en Wabo
De opbrengsten uit leges huisvesting en Wabo zijn € 616.000 lager uitgevallen dan begroot. Het totaal aantal verstrekte vergunningen in 2022 is vergelijkbaar aan 2021. Er zijn in 2022 alleen minder vergunningen verleend voor projecten met een hogere bouwsom.

Kwijtschelding

Kwijtschelding	Realisatie 2021	Begroting 2022 def	Realisatie 2022	Afwijking 2022
Bedragen x € 1.000				
Afvalstoffenheffing, rioolheffing en OZB	2.022	2.405	2.067	338
Totaal	**2.022**	**2.405**	**2.067**	**338**

Particulieren en kleine zelfstandigen komen in aanmerking voor kwijtschelding van gemeentelijke belastingen als het zogenaamde gecorrigeerde inkomen lager uitvalt dan 100% van het bijstandsniveau. Ook wordt gekeken naar het vermogen van de inwoner, onder andere de vrij te laten financiële middelen. Kwijtschelding kan worden aangevraagd voor de (on)roerende zaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing.

Het budget voor kwijtschelding is de afgelopen jaren verhoogd door een kostenstijging van afvalinzameling en het invoeren en afschaffen van Diftar. Het benodigde budget is te hoog ingeschat waardoor er in 2022 een voordeel is ontstaan.

Arnhem heeft de beleidsvrijheid die er tot nu toe was voor kwijtschelding van gemeentelijke belastingen steeds zo ruim mogelijk ingevuld. In september 2022 is bekend geworden dat de beleidsvrijheid wordt verruimd met de

mogelijkheid van het ophogen van het bedrag aan vrij te laten financiële middelen. Ten tijde van het schrijven van dit jaarverslag lag een raadsvoorstel voor dat voorzag in het met terugwerkende kracht per 1 januari 2022 toepassen van deze verruiming. Hierdoor komen meer inwoners in aanmerking voor (gedeeltelijke) kwijtschelding van de gemeentelijke belastingen.

Kostendekkendheid heffingen

In de gemeentewet (artikel 229b, lid 1) is opgenomen dat de tarieven die worden geheven voor de rioolheffing en afvalstoffenheffing maximaal kostendekkend mogen zijn. Dit betekent dat de opbrengsten niet hoger mogen zijn dan de kosten. Zo wordt voorkomen dat de gemeente 'winst' maakt op deze heffingen en met de ontvangen specifieke belastingen ook andere gemeenteactiviteiten financiert. Het gaat bij de kostendekkendheid om geraamde bedragen, omdat op het moment van het vaststellen van de tarieven alleen nog de verwachtingen bekend zijn. Hieronder wordt inzicht gegeven in de berekening van de kostendekkendheid van de rioolheffing en afvalstoffenheffing.

Kosten van overhead

Kosten worden zoveel mogelijk direct toegerekend aan de betreffende activiteit, maar dat gaat niet altijd. Bijvoorbeeld bij de kosten van huisvesting, (algemene) communicatie en bestuursondersteuning. Dit zijn overheadkosten; alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Deze definitie van overheadkosten is vastgelegd in het BBV. Welke kosten de gemeenten als overheadkosten moeten zien, is dus in regelgeving vastgelegd. Gemeenten zijn wel vrij in de keuze van de methodiek voor toerekening van overheadkosten aan de lokale heffingen. Bij de gemeente Arnhem rekenen we de kosten van overhead aan de heffingen toe met behulp van een opslag op de ingezette uren.

Rioolheffing

Zowel de opbrengsten uit rioolheffing als de aan de rioolheffing toe te rekenen kosten zijn lager uitgevallen dan (primitief) begroot. De minderopbrengsten van € 0,34 miljoen zijn voornamelijk te verklaren door leegstand. Bij objecten met leegstand kan het gebruikersdeel van de rioolheffing niet worden opgelegd.
Het € 0,21 miljoen lagere kostenniveau is te verklaren door minder kapitaallasten dan begroot in verband met minder activeringen eind 2021 en een lager dan begroot bedrag aan toegekende kwijtschelding. De lagere kosten voor kapitaallasten en kwijtschelding worden deels gecompenseerd met hoger uitgevallen kosten voor verminderingen naar aanleiding van bezwaar.

De rioolheffing was in 2022 niet volledig kostendekkend. Dit tekort op het product riolering van € 0,18 miljoen wordt gedekt uit de voorziening rioolheffing die bij de jaarrekening 2021 is gevormd, omdat de opbrengsten uit rioolheffing toen juist hoger waren dan de kosten voor het product riolering.

Kostendekkenheid rioolheffing	Begroting 2022 primitief	Jaarrekening 2022
Bedragen x € 1.000		
Kosten Taakveld(en),incl (omslag) rente	14.542	14.370
Inkomsten taakveld(en), excl.heffingen		
Netto kosten taakvelden	*14.542*	*14.370*
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	1.013	1.013
BTW	1.642	1.607
Totale kosten	**17.197**	**16.990**
Opbrengst rioolheffing	17.148	16.807
Dekkingspercentage	**100%**	**99%**

Afvalstoffenheffing

De opbrengsten uit afvalstoffenheffing zijn € 0,86 miljoen hoger uitgevallen dan (primitief) begroot. Deze meeropbrengsten zijn het gevolg van een groter aantal huishoudens dan waarmee bij het opstellen van de begroting rekening is gehouden, van meeropbrengsten uit nog opgelegde aanslagen over 2021 en van

(administratieve) dubbeling in de opbrengsten doordat aanslagen opnieuw worden opgelegd in verband met verhuizingen. De kosten voor verminderingen zijn hierdoor ook hoger.

De aan de afvalstoffenheffing toe te rekenen netto kosten zijn € 1,6 miljoen lager uitgevallen dan (primitief) begroot. Dit lagere kostenniveau is te verklaren door minder inzamel- en verwerkingskosten dan geraamd voor PBD, grofvuil, oud papier en GFT en een lager dan begroot bedrag aan toegekende kwijtschelding. Door een hoge papierprijs zijn er ook meer baten uit inzamelen en verwerken van oud papier dan verwacht werd.
De lagere inzamel- en verwerkingskosten en kosten voor kwijtschelding en de hogere inkomsten uit oud papier worden deels gecompenseerd met hoger uitgevallen kosten voor verminderingen.

Doordat de opbrengsten hoger zijn uitgevallen dan begroot en de kosten juist lager, is de gerealiseerde kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing met 94% aanzienlijk hoger dan de 84% die werd verwacht.

Kostendekkenheid afvalstoffenheffing	Begroting 2022 primitief	Jaarrekening 2022
Bedragen x € 1.000		
Kosten Taakveld(en),incl (omslag) rente	21.250	20.515
Inkomsten taakveld(en), excl.heffingen	-1.539	-2.107
Netto kosten taakvelden	*19.711*	*18.408*
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	689	689
BTW	3.339	3.033
Totale kosten	**23.739**	**22.130**
Opbrengst afvalstoffenheffing	19.853	20.710
Dekkingspercentage	**84%**	**94%**

Risicomanagement en weerstandsvermogen

Het is van belang om inzicht te hebben in de financiële positie (hoe financieel gezond is de gemeente) en de financiële weerbaarheid (welke mogelijkheden zijn er financieel). Met andere woorden hoe financieel robuust is de gemeente Arnhem?
Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de gemeente Arnhem in staat is om risico's op te vangen.
De financiële positie van Arnhem wordt met een aantal financiële kengetallen (zoals solvabiliteit en schuldquote) in samenhang met het weerstandsvermogen in beeld gebracht en beoordeeld.

Samenvatting financiële positie

In deze paragraaf gaan we, in aansluiting op de toelichting in deel 1 van deze jaarstukken, verder in op de financiële positie van de gemeente Arnhem. Allereerst volgt een samenvatting van de belangrijkste punten uit deze paragraaf. Aansluitend volgt een toelichting op:

- de uitkomsten van de financiële kengetallen;
- de uitgangspunten voor beleid;
- het risicoprofiel en het beschikbare weerstandsvermogen;
- de belangrijkste risico's.

Om op een eenvoudige manier uit te leggen hoe de gemeente naar haar financiële positie kijkt, gebruiken we de metafoor van een privépersoon, die, na afloop van het jaar, terugkijkt op zijn of haar eigen financiële positie: Waren mijn inkomsten en uitgaven in evenwicht? Moest ik mijn spaargelden aanspreken of kon ik extra sparen? Heb ik in de toekomst wat extra middelen achter de hand als mijn wasmachine kapot gaat? Als een privépersoon een goed en zeker inkomen heeft om zijn huur of hypotheek te betalen, verder geen grote schulden heeft en ook nog over een spaarsaldo beschikt, is de conclusie dat zijn of haar financiële positie robuust en solide is.
Zo is het ook bij gemeenten. Had het gemeentelijk huishoudboekje een tekort of een overschot? Heeft de gemeente na het jaar 2022 geen of weinig schulden en een redelijk goed gevulde ‘bankrekening’ (algemene reserve)? Waren de buffers voor risico’s hoger dan de risico’s die zich voor hebben gedaan? Waren de baten even hoog of hoger dan de lasten? Als het antwoord op al die vragen positief is dan staat de gemeente Arnhem er in financiële zin goed voor.
Door in samenhang te kijken naar een aantal kengetallen kunnen we beoordelen hoe robuust de financiële positie van een gemeente is. Dat is waar we in deze paragraaf bij stilstaan.

2022 was het jaar dat de samenleving weer open ging na de diverse coronamaatregelen die tot in het voorjaar duurden en waarvan de laatsten pas onlangs zijn beëindigd. De Russische inval in Oekraïne bracht daarna grote onzekerheid. De gemeente sprong bij met de crisisopvang van vluchtelingen. Net als in de coronacrisis heeft de Rijksoverheid met diverse compensaties de grootste financiële nadelen gecompenseerd. De energiecrisis die als gevolg van het conflict in Oekraïne is ontstaan zorgt echter weer voor grote onzekerheid. De prijsstijgingen houden langer aan dan het CPB in eerste instantie had geraamd, waardoor de onzekerheid rond de ramingen voor de toekomst nog zeker niet terug is op het niveau van voor de coronacrisis.

Over het jaar 2022 is een positief saldo van inkomsten en uitgaven gerealiseerd en bedraagt het voordelig jaarresultaat € 23,8 miljoen na mutaties in de reserves. Het financieel voordelig jaarresultaat heeft positief doorgewerkt op de drie niveaus van robuustheid aan de hand waarvan is te beoordelen hoe de gemeente er voor staat.

1. In de begroting 2022 werd voor 2022 nog een onttrekking aan de algemene reserve begroot. Vanaf 2023 is de begroting wel structureel in evenwicht waarmee de begroting voldoende robuust was. In de realisatie over 2022 zijn de baten hoger dan de lasten, wat resulteert in het voordelige jaarresultaat.
2. De mate van robuustheid om risico's op te vangen: het risicoprofiel is opnieuw geactualiseerd. Ook het beeld van de beschikbare weerstandscapaciteit is opnieuw bepaald. Bij het opstellen van de begroting werd voor 2022 uitgegaan van een weerstandsfactor van 1,4. De weerstandsfactor bij de jaarrekening is 2,3. Deze hogere weerstandsfactor ontstaat vooral doordat de beschikbare weerstandscapaciteit (de buffers voor risico’s) hoger is. Verderop in deze paragraaf wordt dit toegelicht.
3. De mate van robuustheid van de balans: Hierbij gaat het onder andere om de omvang van de schulden van de gemeente (netto schuldquote) en de verhouding tussen eigen en vreemd vermogen (solvabiliteit). De financiële kengetallen hebben zich in 2022 in positieve richting ontwikkeld. Met name de solvabiliteit is aanzienlijk hoger dan voorgaande jaren. Dit is het gevolg van meerdere incidentele meevallers die leiden tot een hogere algemene reserve. De uitkomsten van de financiële kengetallen worden verderop in deze paragraaf toegelicht.

Samenvattend is te zeggen dat de financiële positie van de gemeente in 2022 robuuster is geworden op basis van het beeld uit de drie niveaus van robuustheid.

Uitkomsten financiële kengetallen

Voor de beoordeling van de financiële positie van onze gemeente wordt gebruik gemaakt van de kengetallen, zoals genoemd in art. 11 van de begrotingsvoorschriften (BBV). Ook de weerstandsfactor is uitgedrukt in de vorm van een kengetal:

Een goede toelichting op deze kengetallen en de betekenis daarvan voor de sturing door de raad is opgenomen in de publicatie 'Meerjarig financieel inzicht voor de raad - de samenhang tussen beleid en kengetallen' van de commissie BBV.

De kengetallen volgens art. 11 van de BBV laten over de afgelopen jaren het volgende beeld zien:

1A. Netto schuldquote	**rek. 2018**	**rek. 2019**	**rek. 2020**	**rek. 2021**	**begr. 2022**	**rek. 2022**
	86%	84%	78%	72%	95%	66%

1B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	**rek. 2018**	**rek. 2019**	**rek. 2020**	**rek. 2021**	**begr. 2022**	**rek. 2022**
	76%	75%	71%	66%	88%	61%

2. Solvabiliteitsratio	**rek. 2018**	**rek. 2019**	**rek. 2020**	**rek. 2021**	**begr. 2022**	**rek. 2022**
	16%	17%	19%	22%	16%	29%

2A. Weerstandsfactor	**rek. 2018**	**rek. 2019**	**rek. 2020**	**rek. 2021**	**begr. 2022**	**rek. 2022**
	1,4	1,2	1,0	1,9	1,4	2,3

3. Kengetal grondexploitatie	**rek. 2018**	**rek. 2019**	**rek. 2020**	**rek. 2021**	**begr. 2022**	**rek. 2022**
	7%	7%	5%	6%	6%	5%

4. Structurele exploitatieruimte	**rek. 2018**	**rek. 2019**	**rek. 2020**	**rek. 2021**	**begr. 2022**	**rek. 2022**
	-2%	1%	2%	8%	-4%	15%

5. Woonlasten meerpersoonshuishouden	**rek. 2018**	**rek. 2019**	**rek. 2020**	**rek. 2021**	**begr. 2022**	**rek. 2022**
	100%	104%	102%	102%	94%	100%

Als aanvulling op deze verplichte kengetallen worden in de begroting en jaarrekening in aansluiting op de zogenaamde stresstesten van de 100.000+ gemeenten op vier aandachtsvelden nog een aantal andere kengetallen doorgerekend. Bij elk kengetal wordt door middel van een kleur aangegeven hoe hierop wordt gescoord: rood is kwetsbaar, oranje is punt van aandacht en groen is voldoende.

Aanvullende Arnhemse kengetallen tav schuldquote		**rek. 2021**	**begr. 2022**	**rek. 2022**
a	Netto schuld per inwoner	€ 3.272	€ 4.174	€ 3.098
b	Schuldevolutie	-8%	4%	-13%
c	Netto rentelasten/exploitatie	1,37%	1,56%	1,20%
d	Aanwezigheid rentereserve/buffer	ja	ja	ja
e	Zekerheden leningen, garantstellingen en waarborgen	96%	94%	96%

Aanvullende Arnhemse kengetallen tav solvabiliteit		**rek. 2021**	**begr. 2022**	**rek. 2022**
a	Weerstandsfactor	1,9	1,4	2,3
b	Mogelijkheden om weerstandscapaciteit te verbeteren	ja	ja	ja

Aanvullende Arnhemse kengetallen tav grondexploitatie		**rek. 2021**	**begr. 2022**	**rek. 2022**
a	Afhankelijkheid van grondexploitatie voor sluitende begroting	nee	nee	nee

Aanvullende Arnhemse kengetallen tav woonlasten		rek. 2021	begr. 2022	rek. 2022
a	Onbenutte belastingcapaciteit OZB	0,34%	0,21%	0,21%
b	Derving OZB i.v.m. leegstand	1,73%	2,06%	1,72%

Toelichting:
Bij het beoordelen van de bovenstaande kengetallen is het belangrijk de kengetallen in onderlinge samenhang te bezien om uitspraken te kunnen doen over én de robuustheid van de begroting/rekening, én de robuustheid van de risicobuffers én de robuustheid van de balans.

Robuustheid van de begroting:
- De structurele lasten zijn in 2022 gedekt met structurele inkomsten, zoals het kengetal structurele exploitatieruimte laat zien.
- De Arnhemse begroting was minder afhankelijk van de resultaten die op de grondexploitaties worden behaald dan bij de begroting 2022 werd verwacht. Een kanttekening hierbij is wel dat de BR Grondexploitaties niet toereikend is om alle risico's van het grondbedrijf te dekken. De resterende risico's kunnen echter volledig met de algemene reserve worden afgedekt.
- De Begroting 2023, zoals vastgesteld door de raad, laat ook een meerjarig sluitend financieel beeld zien. Zoals in de Begroting 2023 beschreven, kent dit beeld wel diverse onzekerheden.

Robuustheid van de buffers voor risico's in relatie tot het beschikbare weerstandsvermogen:
- Een belangrijke indicator is de weerstandsfactor die de verhouding uitdrukt tussen de beschikbare buffers (reserves die het weerstandsvermogen van de gemeente vormen) en de benodigde weerstandscapaciteit (het totaal van de berekende mogelijke nadelige financiële gevolgen van de risico's). Dankzij incidentele meevallers wordt er bij de jaarrekening per saldo aan de algemene reserve toegevoegd in plaats van onttrokken zoals begroot. Hierdoor komt de weerstandscapaciteit uit op 2,3. Dit is ruim boven de ondergrens van 1,0 waarbij de buffers voor risico's moeten worden aangevuld.

Robuustheid van de balans:
- De solvabiliteit van onze gemeente komt in de jaarrekening uit op 29%. Dit is daarmee ruim boven de meest risicovolle categorie volgens de indeling die de provincie Gelderland hanteert. Naast de positieve invloed door de jaarlijkse overhevelingen van het ene begrotingsjaar naar het volgende jaar via de bestemmingsreserve taakmutaties die het kengetal positief beïnvloeden, dragen ook de incidentele meevallers bij aan de groei van het eigen vermogen. De jaarrekening laat daarmee een positief beeld van de solvabiliteit zien. Daarmee is er voldoende eigen vermogen dat de komende jaren ingezet kan worden als incidentele dekking.
- De cijfers van het grondbedrijf zijn relevant voor de beoordeling van de solvabiliteit. De balans van de gemeente Arnhem wordt, in vergelijking met andere gemeenten, minder beïnvloed door de resultaten van het grondbedrijf. Dit komt mede door de verliezen die na de economische crisis van 2008 - 2013 zijn genomen. Vanuit de verstedelijkingsopgave zullen de komende jaren diverse grondexploitaties worden gestart, zoals Kronenburg, Nijmeegseweg en Spoorzone Oost. Daarvoor zullen wellicht extra risicobuffers worden opgenomen.
- Arnhem heeft haar schuldpositie in 2022 verbeterd. De schuldquote geeft aan hoe groot de schuld is ten opzichte van de omvang van de begroting. Als gevolg van vooruitbetalingen van het Rijk en doordat reeds bij een lage rentestand leningen waren aangetrokken, waren er in 2022 voldoende liquide middelen beschikbaar en hoefde er om die reden minder geleend te worden.

In de onderstaande tabel worden de financiële kengetallen te vergeleken met de risico-indeling van de provincie. De provincie hanteert daarbij drie categorieën.
Categorie A is het minst risicovol en categorie C is het meest risicovol. De uitkomsten voor de jaarrekening 2022 zijn onderstaand vermeld. De kolom 'Gelders gemiddelde' is ontleend aan de begrotingsbrief 2023.

Kengetal	Gelders gemiddelde 2023	Waarde Arnhem Jaarrekening 2022	Categorie A	Categorie B	Categorie C
1. Netto schuldquote	64%	66%	<90%	90-130%	>130%
2. Netto schuldquote gecorrigeerd	57%	61%	<90%	90-130%	>130%
3. Solvabiliteitsratio	31%	29%	>50%	20-50%	<20%
4. Grondexploitatie	8%	5%	<20%	20-35%	>35%
5a. Structureel exploitatieruimte Begr.	1,50%	15%	Begr en MJR	Begr of MJR	Begr en MJR
5b. Structureel exploitatieruimte MJR	-0,06%		> 0%	> 0%	< 0%
6. Belastingcapaciteit	100%	100%	<95%	95-105%	>105%
7. Weerstandsvermogen	2,7	2,3	> 1,0	0,8 - 1,0	< 0,8

Jaartal	Weerstandsfactor		Solvabiliteit	
	primitieve begroting	rekening	primitieve begroting	rekening
2016		1,4	12%	15%
2017	1,3	2,1	10%	16%
2018	2,0	1,4	12%	16%
2019	1,6	1,2	14%	17%
2020	1,0	1,0	15%	19%
2021	1,0	1,9	12%	22%
2022	1,4	2,3	16%	29%
2023	1,4		18%	

Uitgangspunten van beleid

In 2020 zijn de uitgangspunten en spelregels voor risicomanagement en weerstandsvermogen door de raad vastgesteld. Deze spelregels en uitgangspunten maken onderdeel uit van de beleidsnota Risicomanagement en weerstandsvermogen (nota 12 mei 2020, zaaknummer 466760). In aansluiting op deze nota is er in 2021 ook nog een raadsinformatiebrief verschenen hoe om te gaan met grote risicovolle projecten en op welke wijze de raad hierover wordt geïnformeerd. De criteria waaraan een project moet voldoen om als ‘groot risicovol’ te bestempelen zijn tevens in deze brief opgenomen.

Op basis van de laatste afspraken zijn de uitgangspunten en spelregels voor risicomanagement geactualiseerd en ter vaststelling aan de raad voorgelegd. Een deel hiervan zal net als de regels omtrent ‘grote risicovolle projecten’ in de aangepaste financiële verordening worden opgenomen.

Ten opzichte van de uitgangspunten en spelregels voor risicomanagement en weerstandsvermogen zoals deze in 2020 zijn vastgesteld zijn de volgende uitgangspunten vervallen c.q. toegevoegd:

- Vervallen is het volgende uitgangspunt: de gemeente heeft een extra buffer voor niet voorspelbare gebeurtenissen in de vorm van een bestemmingsreserve Solvabiliteit .
- Toegevoegd is het uitgangspunt: de gemeente streeft naar een solvabiliteit van 14% en hanteert daarbij 10% als ondergrens.

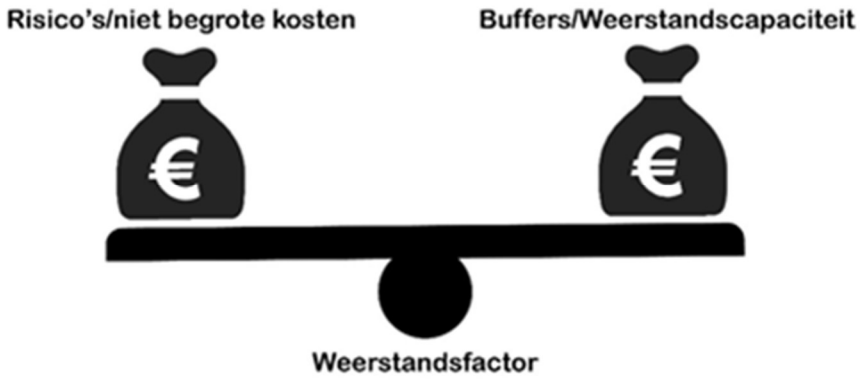
De geactualiseerde uitgangspunten zullen voor de komende jaren richtinggevend zijn hoe om te gaan met risico’s en financiële buffers.

Weerstandsvermogen

In dit deel van de paragraaf is het totaalbeeld opgenomen van de benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit en de daarmee samenhangende weerstandsfactor:

- de gemeentelijke risico's die gevolgen kunnen hebben voor de financiële positie zijn opnieuw beoordeeld, waar nodig aangepast en aangevuld. Op basis van het nieuwe risicoprofiel is met behulp van statistische berekeningen bepaald wat de omvang van de benodigde weerstandscapaciteit is;
- de omvang van de reserves, waarvan is afgesproken dat deze de beschikbare weerstandscapaciteit vormen, is bepaald;
- door de beschikbare weerstandscapaciteit (reserves als buffer) te delen door de benodigde weerstandscapaciteit (risico's) wordt de weerstandsfactor berekend.

Het volgende plaatje illustreert dit:

Hoe hoger de weerstandsfactor is, hoe beter de gemeente in staat is om risico's die zich voordoen op te kunnen vangen. Daalt de weerstandsfactor beneden de 1,0 dan zijn de financiële buffers lager dan het benodigde weerstandsvermogen en kan de gemeente in de financiële problemen komen als de risico's zich voordoen. De afspraken over de hoogte van de weerstandsfactor liggen vast in de financiële verordening: 'Voor een robuuste financiële positie mag de weerstandsfactor niet lager zijn dan 1. Indien de weerstandsfactor lager is dan 1 is aanzuivering van de algemene reserve vereist. Indien de factor hoger is dan 1,4 dan kunnen reserves worden aangewend voor (nieuw) beleid'.
Binnen de gemeente Arnhem kijken we niet alleen naar de weerstandsfactor, maar doen dit in onderlinge samenhang met andere financiële kengetallen. Zo is in het nieuwe coalitieakkoord ook afgesproken dat de gemeente streeft naar een solvabiliteit van 14% met een ondergrens van 10%.
Wanneer er bijvoorbeeld sprake zou zijn van een weerstandsfactor boven de 1,4 en deze ruimte zou worden ingezet voor nieuw beleid, heeft dit namelijk ook een ander effect bijvoorbeeld op de solvabiliteit: het eigen vermogen van de gemeente vermindert en de solvabiliteit verslechtert.

Het totaalbeeld bij deze jaarrekening ziet er als volgt uit:

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	Begroting 2022	JV 2021	Begroting 2023	JV 2022
	90%	90%	90%	90%
Bedragen x € 1.000				
Benodigde weerstandscapaciteit				
1. Gemeentebrede risico's	34.146	33.425	21.727	23.620
2. Corona risico's	2.987	1.609	671	345
3. Risico opvang vluchtelingen Oekraïne			1.806	1.556
Gemeentebrede risico's totaal	**37.133**	**35.034**	**24.203**	**25.521**
4. Risico's grondexploitatie	13.406	17.428	17.428	18.274
Totaal	**50.539**	**52.462**	**41.631**	**43.795**
Beschikbare weerstandscapaciteit				
1. Algemene reserve	51.600	79.618	37.936	81.963
2. Weerstandscapaciteit Grondbedrijf	16.509	19.171	20.933	15.809
3. Onvoorzien en strikt onvermijdbaar	1.039	889	1.039	1.039
Totaal	**69.148**	**99.678**	**59.907**	**98.810**
Weerstandsfactor	**1,4**	**1,9**	**1,4**	**2,3**
Ruimte t.o.v. weerstandsfactor 1,0	**18.609**	**47.216**	**18.276**	**55.015**
Ruimte t.o.v. weerstandsfactor 1,4	**-1.606**	**26.231**	**1.624**	**37.497**

We vergelijken de weerstandsfactor van onze gemeente ook met de beoordelingstabel van Naris.

Beoordelingstabel weerstandsvermogen		
	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	>2	Uitstekend
B	1,4 < x < 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 < x < 1,4	Voldoende
D	0,8 < x < 1,0	Matig
E	0,6 < x < 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

De weerstandsfactor komt bij dit jaarverslag uit op 2,3 en bevindt zich in categorie A 'uitstekend'.
Doordat we daarmee volgens onze eigen spelregels in de financiële verordening boven de 1,4 uitkomen, is er geen aanleiding de reserves aan te vullen en zou de ruimte boven de 1,4 in de komende jaren ingezet kunnen worden voor nieuw beleid. Een belangrijk aandachtspunt daarbij is dat dit in samenhang bezien moet worden met de ontwikkeling van de begroting en meerjarenraming: als deze geen structureel sluitend beeld laten zien, dan is het niet gepast om incidentele ruimte in te zetten.
Een belangrijke kanttekening hierbij is wel dat het voorspellen van risico's en de ontwikkeling daarvan een onzekere aangelegenheid is. We zien een aantal ontwikkelingen die gaan zorgen voor een stijging van het risicoprofiel. Zo zullen bijvoorbeeld risicobuffers opgenomen moeten worden voor nieuwe grondexploitaties, zoals Kronenburg, Nijmeegse weg en Spoorzone Oost. Dit zal er naar verwachting voor zorgen dat de totale omvang van het risicoprofiel groter wordt. Daardoor zal de weerstandsfactor dalen. Ook economische ontwikkelingen, waaronder een stijgende rente kunnen een extra risico vormen. Het hiervoor aanhouden van noodzakelijke risicobuffers zal kunnen leiden tot een lagere weerstandsfactor. Ten slotte kunnen recente ontwikkelingen rond Oekraïne nieuwe risico's met zich mee brengen.

De toelichting op de verschillende onderdelen die de weerstandsfactor bepalen, is opgenomen in volgende onderdelen van dit deel van deze paragraaf.

Benodigde weerstandscapaciteit en risicoprofiel

Het risicoprofiel wordt bepaald door te inventariseren welke risico's er bestaan en de financiële effecten in te schatten wanneer ze zich voor doen. Daarbij wordt voor de begrotingsrisico's gebruik gemaakt van de volgende indeling:

Risicoscore				
Klasse	Kans		Klasse	Geldgevolg
1	< of 1 x per 10 jaar	10%	1	< € 50.000
2	1 x per 5-10 jaar	30%	2	€ 50.000 - € 200.000
3	1 x per 2-5 jaar	50%	3	€ 200.000 - € 500.000
4	1 x per 1-2 jaar	70%	4	€ 500.000 - € 1.000.000
5	1 x per jaar of >	90%	5	> € 1.000.000

Op basis van een inschatting voor alle risico's van de kans dat het risico zal optreden en het mogelijk financieel gevolg, wordt met behulp van statistische kansberekeningen het mogelijke financieel gevolg van het risicoprofiel van alle risico's samen doorgerekend. De statistische berekeningen die daarvoor worden gemaakt, zijn een hulpmiddel om te bepalen wat het bedrag is dat we als buffer aan moeten houden om risico's te kunnen afdekken, de zogenaamde benodigde weerstandscapaciteit.
Het grote voordeel van deze rekenmethodiek is dat gebruik gemaakt kan worden van het gegeven dat niet alle risico's zich tegelijkertijd voor zullen doen. Daardoor is het bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit lager dan de optelsom van alle risicobedragen bij elkaar. Deze berekeningen zijn in combinatie met de beschikbare weerstandscapaciteit (de buffers voor risico's) de basis voor de hoogte van de weerstandsfactor.
Bij de bespreking van risico's is het de gewoonte om grote betekenis toe te kennen aan de hoogte van de weerstandsfactor. Dat is ook logisch, omdat het een belangrijke indicator vormt voor de financiële positie. Hierbij past een duidelijke kanttekening. Het inschatten van risico's met daarbij behorende bedragen en kansen is per definitie geen exacte wetenschap. Ook de berekeningen die op basis daarvan plaats vinden zijn dat dus niet. Ze zijn een hulpmiddel om in totaliteit een bedrag te bepalen om als buffer voor risico's aan te houden. Enige relativering van de waarde van dit gegeven zeker is op zijn plaats. Daarnaast is het van belang om, zoals reeds is aangegeven, de financiële kengetallen in onderlinge samenhang te bezien en niet uit te gaan van één enkel kengetal als de weerstandsfactor.
Ook bij dit jaarverslag zijn de risico's geïnventariseerd om op die manier een beeld te krijgen van het risicoprofiel en benodigde buffer. Naast de gemeentebrede risico's zijn ook de risico's van het grondbedrijf meegenomen. De volgende tabel laat zien wat het totale beeld van de benodigde weerstandscapaciteit is:

Benodigde weerstandscapaciteit	Begroting 2022	JV 2021	Begroting 2023	JV 2022
	90%	90%	90%	90%
Bedragen x € 1.000				
Benodigde weerstandscapaciteit				
Gemeentebrede risico's	34.146	33.425	21.727	23.620
Corona risico's	2.987	1.609	671	345
Risico opvang vluchtelingen Oekraïne			1.806	1.556
1. Gemeentebrede risico's totaal	**37.133**	**35.034**	**24.203**	**25.521**
Conjuncturele (marktrisico) en project specifieke risico's grondexploitatie	11.763	15.519	15.519	16.289
Strategisch bezit (mva)	1.533	1.813	1.813	1.873
Anterieure overeenkomsten	110	96	96	112
2. Risico's grondexploitatie	**13.406**	**17.428**	**17.428**	**18.274**
Totaal	**50.539**	**52.462**	**41.631**	**43.795**

Onderstaand worden de onderdelen van het risicoprofiel doorgelopen.

1. Gemeentebrede risico’s

De actualisatie van de gemeentebrede risico's voor de jaarrekening 2022 levert in vergelijking met de risico's bij de Begroting 2023 het volgende beeld op:

- het totale gemeentebrede risicoprofiel bij de jaarrekening bestaat uit 112 risico's, terwijl het risicoprofiel bij de begroting 2023 bestond uit 97 risico's;
- er zijn 30 nieuwe risico's, 15 risico's zijn vervallen en 11 risico's zijn gewijzigd;
- het aantal coronarisico’s is afgenomen van 8 risico’s bij de begroting tot 3 risico’s bij deze jaarrekening;
- er zijn 77 financiële risico's die in aanmerking komen voor het reserveren van weerstandsvermogen.

Een overzicht van grote begrotingsrisico's die met name bepalend zijn voor de financiële omvang van de benodigde weerstandscapaciteit is opgenomen aan het einde van deze paragraaf. Deze risico's hebben op basis van de inschatting van de kans op voorkomen en het financieel gevolg de meeste invloed op het totale risicoprofiel.

Het risicoprofiel voor de totale gemeentebrede risico's is bij deze jaarrekening met € 1,3 miljoen toegenomen ten opzichte van de vorige actualisatie bij de Begroting 2023. Ten opzichte van het risicoprofiel bij de Begroting 2022 is er sprake van een sterke daling van de risico’s. Dit komt met name doordat een aantal grote risico’s zoals voor Herijking gemeentefonds/nieuw verdeelmodel Beschermd Wonen als risico zijn vervallen en opgenomen zijn in de Begroting.

De stijging bij dit jaarverslag is per saldo vooral veroorzaakt door een aantal belangrijke stijgers en dalers met een grote financiële impact:

Stijgers:

- *Tariefstijgingen in de Zorg (wmo en jeugdzorg)*
  Er is sprake van personeelstekorten waardoor salarissen in de zorg kunnen stijgen, daarnaast wordt vanaf medio 2024 opnieuw zorg ingekocht, wat ertoe kan leiden dat de zorgtarieven moeten worden verhoogd. Hiervoor is een nieuw risico is opgenomen met een kans van 80% en een financieel maximum van € 3 miljoen.
- *Flexwoningen Merwedeterrein*
  Een nieuw risico is opgenomen voor de kans dat op geen van de potentiële vervolglocaties in Arnhem herplaatsing van de flexwoningen Merwedeterrein mogelijk is. Het risico is opgenomen met een kleine kans van 10%, en met een maximum financiële impact van € 10 miljoen.
- *Inkomensregelingen (BUIG), maximaal eigen risico*
  Het risico is doorgerekend en naar boven bijgesteld. De kans van het risico is op 70% gebleven. Het financieel maximum is verhoogd van € 7,3 miljoen naar € 8,7 miljoen.
- *De Connectie*
  Het risico Bedrijfsvoering is komen te vervallen en samengevoegd met dit risico voor De Connectie.
- *Zorgpartijen in financiële problemen*
  Het financieel maximum van het risico is opgehoogd naar € 2 miljoen, dit was € 1 miljoen, de kans is 90% gebleven.

Dalers:

- *Bedrijfsvoering*
  Het risico is komen te vervallen en is samengevoegd met het risico De Connectie. Specifieke bedrijfsvoerings risico's worden opgenomen bij de betreffende clusters.
- *Compensatie stijgende energielasten*
  Het financieel maximum van het risico is verlaagd naar € 1 miljoen, dit was € 2,5 miljoen, de kans van het risico is 90% gebleven.

Nieuwe risico's zonder geldgevolg
Naast risico’s met een mogelijk financieel gevolg zijn er ook 35 risico’s zonder financieel gevolg in het risicoprofiel opgenomen. Daarvan zijn er 15 nieuw. Bij deze risico's is nog niet duidelijk of en in welke mate ze zich zouden kunnen voordoen. Bij de voorbereiding van de begroting 2024 zal worden nagegaan of het noodzakelijk is om deze te kwantificeren.

In het risicoprofiel is ook een aantal risico's opgenomen die vanwege het vertrouwelijke karakter (onderhandelingspositie, concurrentieverhouding, etc.) niet in deze paragraaf worden beschreven.

2. Grondexploitatie risico's

Het risicoprofiel van de grondexploitaties is geactualiseerd bij de opstelling van Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP) 2022 die tegelijk met deze jaarrekening is gemaakt. Het geactualiseerde risicoprofiel is meegenomen in dit jaarverslag.
In het BBV van juli 2019 wordt een onderscheid gemaakt in het conjuncturele risico (marktrisico) en project specifieke risico's. Op basis van dit onderscheid is de opbouw en bepaling van het weerstandsvermogen berekend. Het conjuncturele risico (marktrisico) is bepaald door een berekening uit te voeren op basis van een "slecht- weer" scenario waarbij als basis uitgangspunten wordt uitgegaan van: 3 jaar vertraging, waarde daling van 15% en 10% lagere kosten.
De project specifieke risico's zijn bepaald door gebruik te maken van een door de gemeente Arnhem opgestelde checklist die aansluit bij de landelijke regelgeving van de Commissie BBV en het Handboek van de accountant. De risico's van strategisch bezit (mva) de anterieure overeenkomsten zijn toegevoegd.

De aan te houden buffers voor de risico's in het grondbedrijf zijn €0,8 miljoen hoger dan vorig jaar.
Voor een uitgebreidere omschrijving en verklaring van de risico's, de financiële positie, de ontwikkeling van de benodigde weerstandscapaciteit en scenario's van het grondbedrijf wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid.
Bij de berekening van de risico's en benodigde buffers voor het grondbedrijf is uitgegaan van de huidige grondexploitaties. De gemeente Arnhem heeft de zogenaamde woondeal met het Rijk gesloten. Het risico dat de gemeente Arnhem bij de ontwikkeling en uitwerking van plannen zal moeten bijdragen, zal worden besproken bij de Perspectiefnota.

Conclusie risicoprofiel

Zoals toegelicht is het totale risicoprofiel voor de gemeentebrede en grondexploitatierisico's, ten opzichte van eerdere inschattingen bij de begroting 2023, met € 2,2 miljoen gestegen.

Beschikbare weerstandscapaciteit

In dit onderdeel van de paragraaf is een korte toelichting opgenomen op de beschikbare weerstandscapaciteit.

In de volgende tabel is het totale beeld van de beschikbare weerstandscapaciteit opgenomen:

Beschikbare weerstandscapaciteit	Begroting 2022	JV 2021	Begroting 2023	JV 2022
	90%	90%	90%	90%
Bedragen x € 1.000				
Beschikbare weerstandscapaciteit				
Stand Algemene reserve per 1-1	59.320	44.067	75.634	79.591
+ Toevoegingen	10.780	32.671	0	15.836
- Onttrekkingen	-18.499	-18.469	-37.698	-37.331
- Resultaat	0	21.349	0	23.866
1. Algemene reserve per 31-12	**51.600**	**79.618**	**37.936**	**81.963**
BR Grondexploitatie	14.747	17.671	19.171	14.309
BR Strategische posities	1.500	1.500	1.500	1.500
BR Voorstudies	262	0	262	0
2. Weerstandscapaciteit Grondbedrijf	**16.509**	**19.171**	**20.933**	**15.809**
3. Onvoorzien en strikt onvermijdbaar	**1.039**	**889**	**1.039**	**1.039**
Totaal	**69.148**	**99.678**	**59.907**	**98.810**

1. Algemene reserve

In de Begroting 2022 die op 10 november 2021 door de gemeenteraad is vastgesteld, is op basis van de prognose van het rekeningresultaat over 2021 een stand van de algemene reserve van € 51,6 miljoen opgenomen. Deze prognose is met nog een aantal aanvullende wijzigingen in de Turap-2 2021 verwerkt. Samen met de wijzigingen uit Verzamelbesluit-3 2021 was op 31 december 2021 de begrote stand van de algemene reserve ultimo 2022 € 50,8 miljoen. Na toevoeging van het resultaat 2021 van € 21,3 miljoen bedraagt te begrote eindstand € 72,1 miljoen. Met de resultaatbestemming 2021 wordt er in 2021 weer 14,6 miljoen aan de algemene reserve onttrokken in 2022. Samen met een aantal andere wijzigingen komt de eindstand van de algemene reserve in de begroting op 31 december 2022 uit op € 58,1 miljoen. Wanneer het resultaat over 2022 van € 23,9 miljoen daaraan wordt toegevoegd bedraagt de stand van de algemene reserve in de jaarrekening 2022 € 82,0 miljoen.

Stand Begroting 2022	€ 51,6	miljoen
Turap-2 2021 en Verzamelbesluit-3 2021	-€ 0,8	miljoen
Begrote stand 31 december 2021	€ 50,8	miljoen
Resultaat 2021	€ 21,3	miljoen
Resultaatbestemming 2021	-€ 14,6	miljoen
Overige begrotingswijzigingen	€ 0,6	miljoen
Begrote stand 31 december 2022	€ 58,1	miljoen
Resultaat 2022	€ 23,9	miljoen
Stand Jaarrekening 2022	€ 82,0	miljoen

2. Reserves grondexploitaties

De ontwikkeling van het weerstandsvermogen van het grondbedrijf wordt in de paragraaf Grondbeleid toegelicht. Dit jaar is €3,4 miljoen onttrokken aan de bestemmingsreserve grondexploitatie door zowel de hard stijgende kosten van materialen, arbeid en energie als de eerste tekenen van afvlakkende woningprijzen. De benodigde weerstandscapaciteit voor de risico's grondexploitatie is daarnaast toegenomen en bedraagt €18,3 miljoen. Door deze ontwikkelingen zijn de bestemmingsreserves grondexploitatie van €15,8 miljoen niet toereikend voor het afdekken van de risico's in de grex. Voor €2,5 miljoen wordt een beslag gelegd op de algemene middelen.

3. Onvoorzien en strikt onvermijdbaar

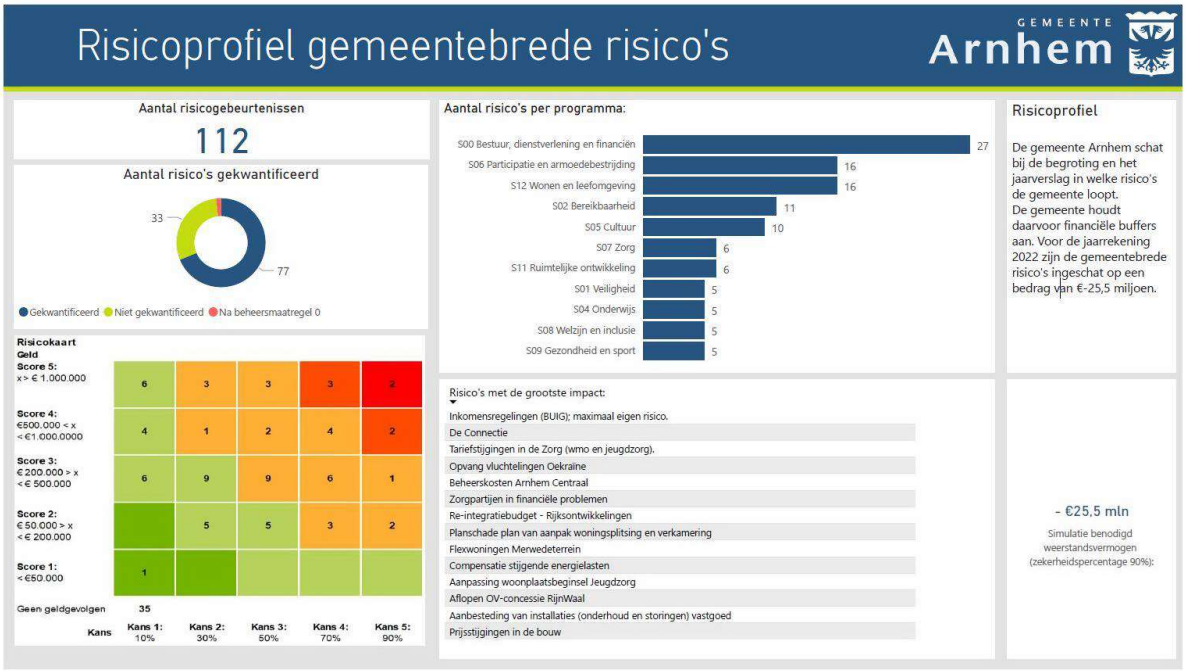
De post onvoorzien en strikt onvermijdbaar is in 2022 voor €1,0 miljoen ingezet als beschikbare weerstandscapaciteit.

Conclusie beschikbare weerstandscapaciteit

Zoals toegelicht is de totale beschikbare weerstandscapaciteit ten opzichte van de vorige stand bij de begroting 2023 met €38,9 miljoen gestegen.

Belangrijkste risico's

In onderstaande afbeelding worden de gegevens van het gemeentebrede risicoprofiel samengevat weergegeven:

Hieronder worden de belangrijkste gemeentebrede risico's (met hoogste invloed% en risicoscore) in de Top 15 toegelicht, die samen ongeveer 70% uitmaken van de totale omvang van de benodigde weerstandscapaciteit van € 25,5 miljoen voor het gemeentebrede risicoprofiel.

Er wordt een onderverdeling gemaakt van de belangrijke risico's per programma en portefeuilleonderdeel:

Risicogebeurtenis	Kans	Geld	Geld (Max)	Risico score	Invloed (%)	Gewijzigd t.o.v. Begroting 2023
S00 Bestuur, dienstverlening en financiën						
Bedrijfsvoering						
De Connectie	4	5	€ 3.650.000	20	8,9%	Gewijzigd+

De begroting van de BVO De Connectie kent een aantal onzekerheden dat een risico vormt:
-Grote projecten zoals de investeringen in de ICT infrastructuur, informatieveiligheid en privacy leiden mogelijk tot meerkosten (maximaal financieel gevolg € 300.000);
-Frictie: risico op frictiekosten als gevolg van: boventalligheid; wegvallen dienstverlening aan De Connectie; afbouw formatie door harmonisering. (maximaal financieel gevolg € 350.000);
-Outputfinanciering: risico dat de invoering van outputfinanciering een hogere bijdrage voor Arnhem tot gevolg heeft. (niet gekwantificeerd);
- Overige risico's die samenhangen met de Connectie (maximaal financieel gevolg € 3.000.000);
-Het risico bestaat dat als de kwaliteit van de uitvoering daalt, dit onvoldoende tijdig wordt gesignaleerd met mogelijke financiële consequenties (meerkosten als gevolg van maat- en meerwerk) tot gevolg.

S02 Bereikbaarheid						
Mobiliteit						
Aflopen OV-concessie RijnWaal	2	5	€ 1.300.000	10	2,1%	Ongewijzigd

Op dit moment krijgt de gemeente Arnhem een jaarlijkse vergoeding voor de trolley gerelateerde kosten binnen de huidige OV-concessie afspraken. Het aanbesteden van de nieuwe OV-concessie is uitgesteld tot 2024. Voor de periode 2022-december 2024 en december 2024-juni 2026 werkt de provincie met een noodconcessie. De jaarlijkse vergoeding van € 1,3 miljoen van de provincie is tijdens de noodconcessies gecontinueerd. Voor de nieuwe concessieperiode vanaf juni 2026 zullen in 2023/2024 nieuwe afspraken gemaakt worden met de provincie.

S06 Participatie en armoedebestrijding						
Werk en Inkomen						
Inkomensregelingen (BUIG); maximaal eigen risico	4	5	€ 8.700.000	20	16,4%	Gewijzigd+

Op BUIG geldt, middels de vangnetregeling, een maximaal eigen risico van 10% (gekoppeld aan de hoogte van het budget). Het maximaal eigen risico bedraagt op basis van het voorlopige BUIG € 10,4 miljoen. Op basis van de begrotingssystematiek BUIG van Arnhem wordt voorgesteld in de exploitatie rekening te houden met een tekort van € 1,7 miljoen. Het verschil tussen het maximale eigen risico en het tekort in de begroting a € 8,7 miljoen is opgenomen.

Re-integratiebudget - Rijksontwikkelingen	4	5	€ 2.000.000	20	3,8%	Ongewijzigd

Het re-integratiebudget staat onder druk. Er is geen ruimte voor extra zaken. De participatiemiddelen zijn onder andere nodig om de ambitie in de begroting op het gebied van werk te realiseren. Onder andere vanwege rijks ontwikkelingen bestaat het risico dat niet op het juiste moment geld beschikbaar is om in te zetten:
We zijn bezig met een intensivering op beschut werk, maar gaan het aantal volgens de behoefteraming van het rijk (201 beschutte werkplekken) voorlopig niet halen. Op basis van deze behoefteraming 2022 bedraagt het maximale financiële risico circa € 2,1 miljoen. Vanaf 2023 hebben we hier (deels) middelen voor gereserveerd.
- Om de doelstellingen rondom de banenafspraak te halen zal het aantal mensen dat in aanmerking komt voor de banenafspraak de komende jaren toenemen. Het risico is dat ook hiervoor geen ruimte is in het re-integratiebudget. De omvang van het dekkingstekort bij basisbanen is vergelijkbaar met beschut werk. Op dit moment is hiervoor nog geen financiële vertaling gemaakt.
- Door de op 1 januari 2020 in werking getreden Wet Arbeidsmarkt in balans (WAB) bestaat de kans dat de financiële ruimte voor de grote opgave van de verschillende doelgroepen uit de participatiewet steeds kleiner wordt.
- Er zijn landelijk ideeën over het toewerken naar een regionaal sociaal werkbedrijf. Dit kan effect hebben op Scalabor en de roep om invloed vanuit de regio kan dan groter worden.
- De vertaling van HUG naar inzicht in kans op werk en het traject wat daarbij hoort ontbreekt nog. Door monitoring komt steeds meer zicht op nieuwe instroom, maar van het totale bestand ontbreekt nog een groot deel aan inzicht. Het risico op het maken van een goede prognose van zowel kosten als resultaat (op uitstroom) blijft hierdoor lastig.

Armoedebeleid						
Compensatie stijgende energielasten	5	4	€ 1.000.000	20	2,4%	Gewijzigd-

Door de stijgende energielasten kunnen inwoners in de financiële problemen komen. In 2023 wordt er wederom energietoeslag verstrekt, we ontvangen hiervoor middelen van het rijk. In Arnhem hanteren we hiervoor ruimere regels dan het rijk, de extra kosten dekken we uit incidentele middelen. In 2023 worden studenten uitgesloten, zij worden doorverwezen naar bijzondere bijstand. Als we hier onvoldoende compensatie voor ontvangen, dan leidt dat tot een overschrijding van het budget Bijzondere Bijstand.

S07 Zorg						
WMO en sociale wijkteams en Jeugd /Jeugdzorg						
Tariefstijgingen in de Zorg (wmo en jeugdzorg)	5	5	€ 3.000.000	25	6,5%	Nieuw

Gemeenten zijn verplicht reële tarieven voor wmo en jeugdzorgvoorzieningen te hanteren. Daarnaast moeten we 'concurreren' met zorg die wordt geleverd uit andere wetten en vergoedingen die daarin worden gehanteerd (o.a. Wet Langdurige Zorg), en is er sprake van personeelstekorten waardoor salarissen in de zorg kunnen stijgen. Ook wordt vanaf medio 2024 opnieuw zorg ingekocht, wat een natuurlijk moment is om de tarieven te herbepalen. Dit kan ertoe leiden dat we de zorgtarieven moeten verhogen.

WMO en sociale wijkteams						
Zorgpartijen in financiële problemen	5	5	€ 2.000.000	25	3,9%	Gewijzigd+

Steeds meer (landelijke opererende) zorg- en jeugdzorginstellingen, waaronder de instellingen voor jeugdbescherming, zijn of onvoldoende in staat om mee te bewegen met de transformatie of raken door andere oorzaken in de financiële problemen en gaan in het uiterste geval failliet. Het gevolg daarvan is dat de zorg en/of bescherming aan de cliënten die onder behandeling en/of toezicht staan, niet voldoende gegarandeerd of gecontinueerd kan worden. Gelet op de zorgplicht die de gemeente heeft kan zij gedwongen zijn de zorgaanbieder bij te staan om zo de zorg te kunnen continueren. Omdat het meestal grote externe partijen met veel cliënten betreft, kan ook de druk om de overeengekomen zorgtarieven met deze partijen te verhogen, groter worden.

Jeugd /Jeugdzorg						
Aanpassing woonplaatsbeginsel Jeugdzorg	3	5	€ 1.600.000	15	2,2%	Ongewijzigd

Uit een analyse van overdragen jeugdzorgcliënten tussen Arnhem en andere gemeenten als gevolg van de wettelijke aanpassing in het woonplaatsbeginsel Jeugdwet, blijkt dat de kosten van Arnhem hoger uitvallen dan eerder in de initiële begroting 2022 is opgenomen. In het kader van de turap-2 2022 en de begroting 2023 is hiervoor incidenteel voor de jaren 2022 en 2023 extra budget uitgetrokken. Evenwel blijken uit de analyse ook nog aflopende zorgtoewijzingen van andere gemeenten ter waarde van € 1,6 miljoen voor te komen die niet bij Arnhem in rekening zijn gebracht.
Ook bestaat nog het risico dat de simulatiebestanden van het CBS op basis waarvan de gemeenten vorig jaar financieel zijn gecompenseerd door het Rijk, op onvolledige gegevens van zorgaanbieders gebaseerd zijn en het financiële effect op de kosten ook om die reden hoger uitvallen dan in de initiële Begroting 2022 is voorzien.

S08 Welzijn en inclusie						
Asiel, Vluchtelingen en inburgering						
Opvang vluchtelingen Oekraïne	2	5	€ 7.700.000	10	5,2%	Gewijzigd-

De oorlog in Oekraïne heeft geleid tot een grote vluchtelingenstroom, ook in Nederland. In Arnhem worden tot nu toe ruim 500 vluchtelingen opgevangen door de gemeente op cruiseschepen en in noodopvang in een voormalige school en tijdelijke woonunits. Daarnaast bieden particulieren nog opvang aan ca. 270 mensen in Arnhem. Het rijk stelt tijdelijk een normbedrag beschikbaar ter dekking van de dagelijkse kosten die de gemeente maakt i.v.m. de opvang. Dit bedrag is per 15 oktober 2022 verlaagd van € 100 naar € 83 per opvangplek per dag. Het risico bestaat dat de opvang langer duurt of de gemeentelijke kosten hoger zijn dan waarin de tijdelijke regeling voorziet. Het rijk heeft wel aangegeven dat gemeenten de werkelijke kosten vergoed krijgen als in betekenende mate afgeweken wordt van het normbedrag. Daarnaast bestaat het risico dat al aangegane verplichtingen niet vergoed worden na aflopen van de regeling.
De meer indirecte gevolgen van de oorlog, zoals het macro-economisch effect en lange termijn effecten van de vluchtelingenstroom binnen Europa zijn niet nader gekwantificeerd.
Het bedrag is berekend o.b.v. 4 maanden doorbetalen opvang: € 5,3 miljoen + 50% van € 4,8 miljoen

S12 Wonen en leefomgeving						
Openbare ruimte						
Beheerskosten Arnhem Centraal	3	5	€ 3.000.000	15	4,1%	Ongewijzigd

Naar aanleiding van de stand van het onderzoek dat wordt uitgevoerd naar alle lekkages op AC is het aannemelijker dat er verregaande herstelmaatregelen noodzakelijk zijn. Het 'slechts' treffen van beheer(s)maatregelen is niet afdoende en kan op de lange termijn naar verwachting ook teveel schade toebrengen aan de levensduur en kwaliteit van het beton.
Aannemer is intussen gedagvaard. Een 'overzichtelijke' lekkage in de fietsenstalling is voor rekening van de gemeente verholpen. Daarnaast lijken veel herstelmaatregelen noodzakelijk te zijn in het gebied wat wordt toegerekend aan de openbare ruimte en daarmee ook onder de verantwoordelijkheid van de gemeente valt. Dit ondanks dat ProRail en NS-stations ook nadrukkelijk partij zijn in het verhelpen van de lekkages.

Wonen						
Planschade plan van aanpak woningsplitsing en verkamering	3	5	€ 2.700.000	15	3,7%	Ongewijzigd

Op 16 december 2020 is het facetbestemmingsplan woningsplitsing en verkamering onherroepelijk geworden. Dit bestemmingsplan beperkt de bouw- en gebruiksmogelijkheden van eigenaren. Hierdoor bestaat er een risico op planschadeclaims van eigenaren en andere rechthebbenden. Het verzoek om planschade kan tot vijf jaar na het onherroepelijk worden van het bestemmingsplan worden ingediend (tot eind 2025). Het risico op planschadeclaims is aan de orde voor het gebied (Spijkerkwartier e.o) waarvoor per juli 2019 een Voorbereidingsbesluit gold. Omdat voor de rest van de stad geldt dat het college tijdig kenbaar maakte dat een facetbestemmingsplan in voorbereiding was, konden eigenaren anticiperen op het nieuwe beleid, en is het risico voor het grootste deel van de stad gemitigeerd.

Flexwoningen Merwedeterrein	1	5	€ 10.000.000	5	2,7%	Nieuw

De corporaties en de gemeente hebben in de intentieovereenkomst afspraken gemaakt waardoor over tien jaar naar verwachting een locatie wordt aangewezen waar de woningen permanent naartoe worden verplaatst. Indien na 10 jaar, na inspanning van de corporaties en gemeente, onverhoopt toch geen vervolglocatie(s) is gevonden, wordt indien en voor zover mogelijk aanspraak gemaakt op de Herplaatsingsgarantie van het Rijk. Bij het nemen van het besluit door de corporaties om te investeren in de bouw van deze woningen hebben zij voldoende zekerheid nodig over een minimale duur dat de woningen geëxploiteerd kunnen worden. De gemeente zegt daarom in de intentieovereenkomst toe dat op minimaal één van de mogelijke vervangende locaties herplaatsing mogelijk wordt gemaakt. Als dit, tegen de verwachting in en ondanks inspanningen van alle partijen, niet lukt, dan is de gemeente aansprakelijk voor de schade die de corporaties dan lijden. Het gaat daarbij om de investeringskosten van de woningen voor zover nog niet terugverdiend uit de verhuur en verkoop aan derden. Indien de corporaties geen of niet voldoende inspanning hebben geleverd voor het vinden van eigen locaties, dan dragen de corporaties 50% van dit risico. De kans is zeer klein dat het risico zich voordoet, maar het heeft wel een grote omvang (tot ca. €10 miljoen).

Aanbesteding van installaties (onderhoud en storingen) vastgoed	4	4	€ 1.000.000	16	1,9%	Nieuw

Het risico dat de kosten voor de aanbesteding van installaties (onderhoud en storingen) in de praktijk veel hoger uitvallen dan voorzien. Dit wordt vooral veroorzaakt omdat we de gegevens/data van gebouwen onvoldoende inzichtelijk hebben. Daarbij is er aanbesteed op basis van kengetallen en niet op daadwerkelijk aanwezige aantallen (die niet beschikbaar zijn). De extra kosten kunnen daardoor veel hoger uitvallen dan de €10 miljoen die hiervoor is voorzien (begroot).

Prijsstijgingen in de bouw	4	4	€ 1.000.000	16	1,9%	Gewijzigd-

In de begroting wordt een reële inschatting gemaakt van de te verwachte kostenstijgingen, maar afgelopen periode heeft uitgewezen dat deze veelal te laag werden ingeschat. Als gevolg van de sterke prijsstijgingen in de bouw de afgelopen periode, zijn aannemers/uitvoerders niet (meer) bereid om het risico van prijsstijgingen te dragen. Uitvoering van projecten en werken dreigt daarmee stil te vallen. Daarnaast is er overspannenheid op de bouwmarkt met als gevolg personeelstekort en moeizame leveranties van materialen. Door de hogere loonkosten die worden doorberekend en de uitloop van projecten als gevolg van vertraagde leveranties ontstaat ook een deel van de huidige meerkosten. Door het opnemen van de ‘risicoregeling indexering prijsstijgingen bouw’ in de contracten wordt het prijsrisico verlegd van de aannemer naar de gemeente. Hiermee ontstaat het risico dat bestaande budgetten niet meer toereikend zijn omdat aanbestede werken niet prijsvast zijn.

Onderhoud kapitaalgoederen

De kapitaalgoederen bestaan uit wegen en civiele kunstwerken (bruggen, tunnels en viaducten), de openbare verlichting, de verkeersregelinstallaties en -voorzieningen, de riolering, het water en het groen in de stad gemeentelijk vastgoed. Met het onderhoud van deze kapitaalgoederen is een aanzienlijke deel van de begroting gemoeid. De kosten worden deels gedekt uit exploitatiebudgetten en deels uit investeringsbudgetten.

Inleiding

Deze paragraaf beschrijft de onderhoudstoestand van de kapitaalgoederen (assets) die gezamenlijk de openbare ruimte van Arnhem vormen. Dit betreft het groen, de wegen en civiele kunstwerken (bruggen, tunnels en viaducten), de openbare verlichting, de trolleyinfrastructuur, de verkeersregelinstallaties en -voorzieningen, de riolering, het water, de bossen en parken en de speeltoestellen. Daarnaast wordt ingegaan op de status van het gemeentelijk vastgoed.
Met het onderhoud van deze kapitaalgoederen is een aanzienlijk deel van de begroting gemoeid. De kosten worden deels gedekt uit exploitatiebudgetten en, daar waar het gaat om vervanging of levensduur verlengend (groot) onderhoud, uit investeringsbudgetten. In het laatste deel van deze paragraaf is per onderdeel weergegeven hoe de begroting en uitgaven in 2022 zich tot elkaar verhouden.

De kapitaalgoederen maken een goed gebruik van de openbare ruimte mogelijk en maken deze aantrekkelijk. Onderstaande tabel geeft een indruk van de omvang van kapitaalgoederen in de openbare ruimte van Arnhem.

Asset	**Areaal (afgerond)**
Stedelijk Waterbeheer	800 km (vrij verval) riolering 70 km persleiding 9 km infiltratieriool 51 km drukriolering 24.600 putten
Wegen	2.850.000 m2 gesloten verharding (asfalt) 4.500.000 m2 open verharding (klinkers, tegels etc.) 280.000 m2 half verharding
Groen, incl. Bossen en parken	5.850.000 m2 gazon en gras 2.365.000 m2 bos 660.000 m2 struweel 300.000 m2 heesters 130.000 m2 hagen
Bomen	Circa 50.000 individuele bomen en bomen in structuur waarvan 576 buitengewone/toekomst bomen
Openbare verlichting (OVL)	31.000 lichtmasten 33.000 armaturen 930 km OVL-netwerk
Civieltechnische kunstwerken	301 bruggen en viaducten 23 tunnels 417 grond-werende constructies 395 trappen 2,4 km stalen damwanden
Verkeer	85 verkeersregel installaties 29 verkeerscamera's 790 bewegwijzeringsobjecten
Trolley	3.700 masten 57 km bovenleiding 25 km voedingskabel
Spelen	388 speellocaties met 1682 speeltoestellen 130 sportlocaties met 306 sporttoestellen

Inzamelvoorzieningen	Verzamelcontainers: 125 glas 325 papier 325 PBD (plastic, blik, drankenkartons) 1300 Restafval Minicontainers aan huis: 141.000 (GFT, PBD, papier)

Van beleid naar beheer

Met het beheer van de openbare ruimte kunnen we naast het in stand houden van de bestaande functionaliteiten ook bijdragen aan het realiseren van de vele ambities die Arnhem heeft. We willen de openbare ruimte waardegestuurd en toekomstgericht beheren, waarbij de gebruiker centraal staat. Daarnaast willen we met het beheer van de openbare ruimte bijdragen aan de hoofddoelen uit het Coalitieakkoord 2022 - 2026: een toekomst bestendig Arnhem, een levendige groene creatieve en kunstzinnige stad. Een stad waar mens en dier prettig wonen in leefbare wijken.
De doelen voor de openbare ruimte zijn afgeleid van wet- en regelgeving, de missie van de gemeente, zoals onder meer bepaald in genoemd coalitieakkoord en door de raad vastgestelde vigerende visie- en beleidsdocumenten. Volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) moet er een structureel sluitende begroting zijn waarbij voldoende middelen moeten worden geraamd voor onderhoud van de kapitaalgoederen. De provincie ziet daar in haar toezichthoudende rol ook op toe.
Naast het voldoen aan de gestelde kaders is het van belang om bij het beheer en onderhoud in te spelen op de dynamiek die de stad kent. De ruimtelijke samenloop van de beheeropgaven wordt in kaart gebracht en de samenhang met andere ruimtelijke ontwikkelingen beoordeeld. Daarna worden vervolgens kosten, kansen en risico's afgewogen. Op basis daarvan komt een onderhoudsplanning tot stand. Door te sturen op samenloop werken we zo efficiënt mogelijk en door werkzaamheden te combineren proberen we de overlast zo minimaal mogelijk te houden.

Samen geven beleid en beheer vorm aan de openbare ruimte. We werken hierin samen met de inwoners van Arnhem, bedrijven en andere stakeholders in de openbare ruimte. Een complex proces, waarbij 'beheerbewust ontwerpen' en 'ontwerpbewust beheren' de kerningrediënten moeten zijn. Ambities en transities die hierin expliciet meegenomen worden zijn niet alleen politieke keuzes/ ambities binnen de gemeente Arnhem, maar hebben ook betrekking op landelijke opgaven zoals energietransitie, klimaatadaptatie, duurzaamheid, gezondheid, en burgerparticipatie.

Meetbare kwaliteit openbare ruimte (beeldkwaliteit)

Met de basiskwaliteit geven we aan wat we in Arnhem nastreven met de openbare ruimte. Deze basiswaarden zijn stabiel en veranderen niet zo snel. De in de Begroting opgenomen basiskwaliteit vormt de basis voor het bepalen van de beheerstrategie. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de beeldkwaliteit systematiek van CROW om te meten of de openbare ruimte kwalitatief op het gewenste niveau is. In deze systematiek wordt met behulp van beeldmeetlatten vastgelegd aan welke beeldkwaliteit de openbare ruimte moet voldoen. In onderstaande tabel wordt weergegeven welke kwaliteitsniveaus er voor de openbare ruimte in Arnhem als basis worden gehanteerd. Met uitzondering van het centrum en de winkelcentra is het onderhoud sober en doelmatig te noemen waarbij de opgave is om de stad met zo weinig mogelijk middelen schoon heel en veilig te houden.

Asset	Centrum	Winkelcentra	Wijken	Bedrijfs terreinen	Bossen Parken	Hoofd infra	Fietspaden
Groen / bomen	A	A	B / C	B / C	A / B	-	-
Speel-voorzieningen	B	B	B	B	B	-	-
Verhardingen*	A	A	C / D	B	B	B	A /B
Verkeer-regelinstallaties	B	B	B	B	B	B	B
Verkeers-voorzieningen	B	B	B	B	B	B	B
Civieltechnische Kunstwerken	B	B	B	B	B	B	B
Beeldende Kunst	B	B	B	B	B	B	B
Openbare Verlichting	B	B	B	B	B	B	B
Stedelijk Waterbeheer	B	B	B	B	B	B	B
Trolley Infrastructuur	A	A	B	-	-	B	-

Tabel Overzicht beeldkwaliteit die in de gemeente Arnhem worden nagestreefd per asset uitgesplitst naar gebiedstypen.
** Toelichting beeldkwaliteit D bij verhardingen; deze beeldkwaliteit wordt toegestaan bij de parkeervakken in de woonwijken.*

Beeldkwaliteitsniveau		Technische kwaliteit
Zeer goed	A+	(Zo goed als) nieuw; perfect onderhouden
Goed	A	Technisch goed in orde
Voldoende	B	Heel en veilig
Matig	C	Discomfort; enige hinder; veiligheid komt in het geding
Slecht	D	kans op kapitaalvernietiging; functieverlies

Beeldkwaliteitsniveaus conform CROW Beeldkwaliteit Systematiek

Samenvattend beeld

Onderstaand is per asset een beschrijving gegeven van de huidige onderhoudssituatie en de geplande inzet om de kwaliteit op peil te houden. Samenvattend kan worden gesteld dat het op dit moment lukt om met de beschikbare middelen het areaal op het gewenste niveau te onderhouden. Daarbij streven we er naar bij te dragen aan de vele ambities die we in de stad willen realiseren. Het combineren van opgaven maakt de projecten echter ook steeds complexer en daarmee moeilijker te plannen. De bestemmingsreserve groot onderhoud openbare ruimte maakt het mogelijk de fluctuaties in jaarlijkse uitgaven, die hierdoor kunnen ontstaan, op te vangen.

We willen Arnhem radicaal vergroenen. Dit vraagt om een kwalitatieve en kwantitatieve impuls in onze groenstructuur, groene wijken en bomen maar ook het verminderen van het verharde oppervlak. Dit heeft ook consequenties voor onze beheeropgave. Wat aangelegd wordt moet immers ook onderhouden worden. We gaan de komende periode daarom de gevolgen hiervan voor de onderhoudsopgave breder bekijken en nader uitwerken.

Het beheer van veel elementen in de openbare ruimte heeft een sterke relatie met de het stedelijk programma Wonen en leefomgeving. De specifieke ambities en plannen op dit vlak zijn in dat onderdeel van de deze begroting nader beschreven.
De beleidsmatige invulling voor de kapitaalgoederen die een relatie hebben met mobiliteit (zoals verhardingen, verkeersvoorzieningen openbare verlichting en kunstwerken) is te vinden in programma Bereikbaarheid.
Voor de assets afval en riolering is er een relatie met de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Hierover is nadere informatie te vinden in de paragraaf Lokale heffingen.

Wegen

Goed onderhoud van wegen is van belang voor de bereikbaarheid en leefbaarheid van de stad en de verkeersveiligheid. De keuzes die voor wegenonderhoud gemaakt worden, dragen in toenemende mate ook bij aan andere ambities met betrekking tot klimaatadaptatie (bv 10% minder verharding) en duurzaamheid.

Rapportage op Beeldkwaliteitsniveau						
Ambitie = A/B/C/D	% A+	% A	% B	% C	% D	% Voldoet aan ambitie
2020	46,15	32,11	14,23	0,41	7,1	92,49 (B)
2022	49,09	29,32	9,05	7,56	4,98	95,02 (B)

Er is een verbetering van de kwaliteit ten opzichte van 2020 zichtbaar. Het is gelukt om de kwaliteit te handhaven en zelfs te verbeteren. Daar waar we in 2020 nog ruim 7% onvoldoende scoren, zitten we nu op net geen 5%. Hiermee voldoen we aan de richtlijn die in de wegbeheersystematiek is vastgelegd voor het aantal percentages 'onvoldoende' (tussen 1-5%).
Het zorgen voor goede fietsvoorzieningen heeft hoge prioriteit. Het ambitieniveau voor het onderhoud van fietspaden ligt daarom op het hoogste niveau.

Planning en realisatie

Voor 2022 stond onder andere groot onderhoud op de planning op de volgende wegen: Airborneplein, Velperweg, Westervoortsedijk /Oude Zevenaarseweg, Van Muijlwijkstraat, Hommelseweg en wegenonderhoud in combinatie met rioolvervanging in de wijk Sterrenberg.
Door vertraging in de planuitwerking zijn de werkzaamheden aan de Velperweg, Hommelseweg en de Van Muijlwijkstraat naar achteren geschoven. In plaats daarvan is groot onderhoud uitgevoerd aan de Nijmeegseweg, het Stationsplein en de Utrechtseweg ter hoogte van het Museum.
Er is een snelfietsroute aangelegd op de Oude Zevenaarseweg en de Hugo de Grootstraat. Ook op de Westervoortsedijk zijn de fietsvoorzieningen verbeterd.

In het kader van het verbeteren van de toegankelijkheid voor mindervaliden op de hoofdlooproutes is een start gemaakt in Malburgen. Daar waar sprake is van herinrichting van de openbare ruimte is er aandacht voor toegankelijkheid.

Openbare Verlichting

Een goed functionerende openbare verlichting levert een belangrijke bijdrage aan het realiseren van sociale- en verkeersveiligheid. Daarnaast is de verlichting van invloed op de uitstraling van de openbare ruimte. De hoofdelementen van de openbare verlichting zijn de masten, de armaturen en de kabels en kasten.

Planning en realisatie

De planning voor de vervanging van de masten, armaturen en kabels wordt zo mogelijk afgestemd op samenloop met overige werkzaamheden voor groot onderhoud in de openbare ruimte. Met behulp van LED-verlichtingsarmaturen wordt gestreefd naar een reductie van 50% op de energiekosten. Hiermee wordt bijgedragen aan de duurzaamheidsambities. In het kader van anticyclisch investeren is besloten de uitrol van LED- armaturen te versnellen met realisatie in 2021, 2022 en 2023. Hierdoor worden de huidige armaturen voor het einde van de levensduur vervangen maar kan eerder bespaard worden op energie en onderhoudskosten.
In 2022 hebben we circa 1500 armaturen in het kader van deze versnelling vervangen door LED. Deze versnelde LED-vervanging loopt nog door in 2023. Dan zal tweederde van de openbare verlichting voorzien zijn van LED-armaturen. Met de reguliere vervangingsopgave zal het laatste deel vervangen worden door LED waardoor we in 2030 geheel op LED-armaturen overgegaan zullen zijn.

Verkeersregelinstallaties (VRI)

Het goed functioneren van Verkeer Regel Installaties (VRI) is van groot belang voor de verkeersveiligheid en bereikbaarheid van Arnhem. Het beheer en onderhoud richt zich op:

- Doelmatige inzet en beheer van verkeersregelinstallaties (VRI) en andere verkeersmanagement-installaties zoals het parkeerverwijssysteem en het DBSA (Dynamisch Busstation Systeem Arnhem).
- Een goede technische staat en functionaliteit, vooral gericht op het handhaven van de verkeersveiligheid en doorstroming.
- Bijdrage aan leefbaarheid en bereikbaarheid, met een nadruk op het bevorderen van het gebruik van de fiets en het openbaar vervoer.

Planning en realisatie
Voor 2022 stond vervanging van de volgende VRI's op de planning: Rodenburgstraat / Eusebiusplein, Weertjesstraat / Vossenstraat, Schelmseweg / De Wolfflaan (Burgers Zoo), Nieuwstraat / Weerdjesstraat, VOP Honingkamp / Lange Water, Apeldoornseweg / Weg achter het bos. Al deze vervangingen zijn gerealiseerd.

Het huidige areaal is zowel technisch als functioneel (verkeerskundig) op orde. Vervangingen worden gefinancierd uit een investeringsbudget. De in de meerjaren investeringsplanning (MIP) gereserveerde budgetten zijn toereikend voor de verwachte vervangingen. Bij vervangingen wordt direct gekozen voor de laatste technologie (iVRI) om voorbereid te zijn op verdergaande data uitwisseling tussen verkeerslicht en voertuigen.

Trolley
Het trolleynetwerk is van belang voor een groot deel van het Openbaar vervoer in Arnhem. De trolleyinfrastructuur van de gemeente Arnhem bestaat uit de technische ondergrondse en bovengrondse infrastructuur.

Het openbaar vervoer in Arnhem wordt aanbesteed door provincie Gelderland door middel van een concessie met een lange looptijd (circa 10 jaar). De huidige concessie liep tot december 2022 en wordt vervolgd met een overbruggingsconcessie tot medio 2026. De concessie omvat al het openbaar vervoer per (trolley)bus en auto in de regio Arnhem-Nijmegen en het openbaar vervoer per trein tussen de stations Arnhem en Doetinchem. Na de overbruggingsconcessie is het waarschijnlijk dat opnieuw een concessie van 10 jaar wordt aanbesteed.
De concessiehouder krijgt van de gemeente Arnhem de infrastructuur in bruikleen. Daarvoor is een bruikleenovereenkomst getekend tussen de concessiehouder en de gemeente Arnhem. Het betreft een overeenkomst, waarin de gemeente de infrastructuur om niet ter beschikking stelt. Dit betekent dat grote delen van de beheertaak bij de concessiehouder belegd zijn, dit in tegenstelling tot bijna alle andere assets waarbij de gemeente ook het beheer daadwerkelijk verzorgt.
Het vervangen van trolleymasten, aan het einde van de technische levensduur, valt niet onder de verantwoordelijkheid van de concessiehouder aangezien dit een investering betreft die veel verder gaat dan de looptijd van de concessie.

Planning en realisatie
De oudste masten zijn de komende jaren aan vervanging toe (circa 700 masten en muurankers, allen ouder dan 60 jaar). Dit speelt in eerste instantie bij de geplande reconstructie van de Velperweg. Deze was gepland in 2022/23 maar is ondertussen uitgesteld naar 2023/2024. De verwachte investering hiervoor bedraagt € 0,8 miljoen. Deze investering zal leiden tot een structurele kapitaallast van € 40.000 en is al opgenomen in de Begroting.
Naast de masten zijn de komende jaren (tot 2034) 17 gelijkrichterstations aan vervanging toe (deze stations dateren uit de jaren 70 -80 van de vorige eeuw). De kosten hiervan worden geraamd op circa € 6 miljoen, en kunnen over de gehele concessieperiode worden uitgesmeerd. Ook zullen enkele delen van het ondergrondse kabelnet vervangen moeten worden.
In de huidige Begroting zijn (afgezien van de hierboven genoemde € 0,8 miljoen voor de Velperweg) geen middelen gereserveerd voor deze vervangingsinvestering. Er is een vervangingsplanning voor de trolley uitgewerkt met een bijbehorende investeringsplanning. Uitgangspunt hierbij is dat de kapitaalslasten die hiermee gemoeid zijn onderdeel worden van de afspraken met de provincie in relatie tot de OV-concessie. Aangezien deze nieuwe concessie pas in 2026 in zal gaan, zullen met de provincie afspraken gemaakt moeten worden hoe de kosten van noodzakelijke investeringen die nodig zijn voor 2026 gedekt kunnen worden.

Civieltechnische kunstwerken
Onder de noemer van civieltechnische kunstwerken vallen bruggen, viaducten, tunnels, grondkerende constructies, trappartijen etc. Aan de hand van gegevens uit onder meer de inspecties wordt getracht het duurzame onderhoudsniveau zo goed mogelijk te benaderen.

Planning en realisatie
De kwaliteit van het areaal op basis van de laatste inspecties is redelijk tot goed. Er zijn 6 objecten als zeer slecht benoemd, maar deze vormen geen gevaar. In 2022 is zoals gepland, naast wat enkele kleine zaken, met name onderhoud aan de John Frostbrug uitgevoerd.

In de Begroting was de volgende kanttekening opgenomen:
Aandachtspunt bij de toekomstige vervangingsinvesteringen is het viaduct Rijkerswoerdsestraat (over A325). Indien dit viaduct vervangen moet worden zal dit een investering vragen van circa € 900.000. Deze investering is nog niet opgenomen in de Meerjaren Investeringsplanning. De noodzaak van vervanging is afhankelijk van het

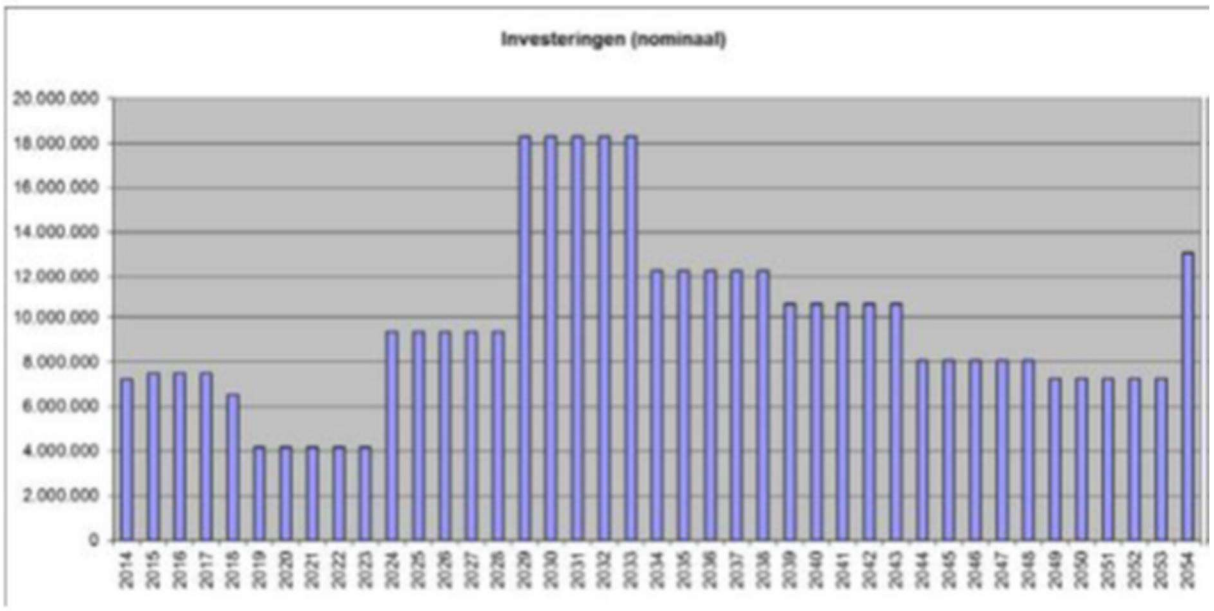
soort verkeer dat van het viaduct gebruik mag maken. Het komende jaar zal dit mede in overleg met de provincie en buurgemeenten bepaald moeten worden.

In overleg met de buurgemeenten en de provincie is besloten om het bovengenoemde viaduct te gaan vervangen (naar verwachting in 2024/2025). De hiervoor benodigde investeringen zullen worden opgenomen in de Meerjarige Investeringsplanning.

Riolering

Een goed functionerend rioolstelsel is van essentieel belang voor de volksgezondheid en het voorkomen van wateroverlast. Het beheer van het rioolstelsel heeft betrekking op een groot aantal verschillende onderdelen zoals, de vrijvervalriolering met bijbehorende putten, persleidingen en gemalen, huisaansluitingen, drainage, kolken en lijngoten. Maar ook het aanpassen van de bovengrondse inrichting kan bijdragen aan het beter afvoeren of bufferen van regenwater. Waar zich hiervoor goede kansen voordoen met beperkte meerkosten wordt hierin geïnvesteerd.
Voor de korte termijnplanning wordt uitgegaan van de technische levensduur, de werkelijke toestand van de riolering. Deze werkelijke toestand wordt bepaald door middel van video-inspecties van de rioolstelsels en het beoordelen en classificeren van de leidingen.

Voor de lange termijnplanning wordt voor het verwachte moment van vervangen uitgegaan van de theoretische levensduur (dit is de verwachte levensduur voor vrijvervalriolen, de economische afschrijving gebeurt in 40 jaar). Voor de theoretische levensduur van de riolering wordt uitgegaan van een periode van 60 jaar. Er liggen ook nog vrij veel riolen uit de periode 1870-1930 met een actuele leeftijd van 90 tot 150 jaar. De lange termijnplanning is dan ook niet meer dan een indicatie van de opgaven die op langere termijn in het verschiet liggen.
Onderstaand figuur uit het Gemeentelijk Rioleringsplan van 2014 laat zien dat er nog een grote vervangopgave aan komt.

Planning en realisatie

Voor 2022 stonden de volgende grote rioolvervanging projecten op de planning: Kroonsewal, Hommelseweg, Velperweg en Dalweg. Bij al deze projecten vraag de voorbereiding meer tijd waardoor de uitvoering vertraagd is. Hierdoor waren de rioolinvesteringen in 2022 lager dan begroot.

Bij de reeds lopen de rioolprojecten in Geitenkamp, Sterrenberg en Spijkerbuurt is wel goede voortgang geboekt in de uitvoering.

Water

Het onderdeel water omvat onder meer beheer en onderhoud van afkoppelvoorzieningen (deze voorzieningen zorgen er voor dat regenwater niet in het riool terecht komt maar in de bodem zakt), ecozones, moerassen, sloten, paddenpoelen én oppervlaktewater(bodems) zoals de Immerlooplas, Nieuwehaven, Defensiehaven,

haven van Coers, Rijnkade, Nieuwe kade en de dijkdoorbraakkolken. Ook het onderhoud aan civieltechnische water gerelateerde werken, zoals beekriolen, duikers, beschoeiingen en fonteinen hoort in deze categorie
De ambitie is:

- het watersysteem op orde brengen en houden;
- met de (water)partners de water gerelateerde opgaven oplossen door zoveel mogelijk voor ruimtelijke oplossingen te kiezen waarbij het water tegelijk een rol kan spelen in het vergroenen en verkoelen van de stad.

In de afgelopen periode is veel energie gestoken in het controleren en corrigeren van de bestaande beheergegevens van de duikers en beekriolen. De locatie, de ouderdom en de onderhoudstoestand van bijna alle duikers en beekriolen onder de hoofdstructuur zijn de afgelopen jaren in kaart gebracht. Daar waar nodig is inmiddels ook groot onderhoud uitgevoerd.
Het beheer van de oppervlaktewater(bodems) wordt nu nog projectgewijs vormgegeven en wordt, na deze inhaalslag, omgevormd tot een systematische aanpak.

Planning en realisatie

Het voornemen was om in de periode 2022-2023 alle nog niet gebaggerde havens uit te baggeren. Het baggeren van Onderlangs dat al langer op de planning staat, heeft vertraging opgelopen door de Pfas (poly fluor alkyl stoffen)-problematiek (mogelijke verontreiniging van het slib door chemische stoffen). Vervolgens heeft discussie met de huurders van de ligplaatsen over de manier waarop hier invulling aan kan worden gegeven verdere vertraging opgeleverd. Per 1 juli 2022 is er een nieuwe wet in werking getreden. Het gaat daarbij om het verbeteren van de huurbescherming voor huurders van ligplaatsen voor woonboten. De huurbescherming wordt gelijkgetrokken met die van de huur van woningen. In de huurbeschermingswet is opgenomen dat de verhuurder (in dit geval het Rijksvastgoedbedrijf) ervoor moet zorgen dat het gehuurde functioneel blijft. Wij wachten op dit moment af welke stappen het Rijksvastgoedbedrijf in deze gaat nemen. Dit geldt ook voor de locatie de Praets. Daarnaast zal de Rosandepolder nog worden aangepakt.
Het benodigde onderhoud zoals hierboven omschreven wordt gefinancierd uit het exploitatiebudget.
Na deze baggerwerkzaamheden zijn de havens weer op orde voor de komende 20 jaar en kan het jaarlijks baggeronderhoud worden gerealiseerd uit het regulier beschikbare jaarlijkse budget.

Aan de fonteinen op het Gele Rijdersplein (AKU) en het Roermondsplein (Blauwe golven) is geen groot onderhoud geprogrammeerd en gebudgetteerd in de onderhoudbudgetten, gezien de geplande herinrichting van deze locaties.
In het project Blauwe golven is de vervanging van de hier aanwezige fontein voorzien. Deze zal in 2023 worden gerealiseerd. De renovatie van de AKU-fontein zal worden meegenomen in het project Gele Rijdersplein.

Wijkgroen

Het groen is van grote waarde in onze stad. Verbetering van het leef- en woonklimaat voor mens en dier (denk ook aan biodiversiteit) vraagt vaak ook om het toevoegen van meer groen. Hiervoor lopen verschillende initiatieven die toegelicht worden in het programma Wonen en leefomgeving.
Voor het onderhoud van het wijkgroen zijn per wijk exploitatiebudgetten gereserveerd. De teams Leefomgeving hebben een sturende rol bij de inzet van deze middelen.
Het dagelijks onderhoud van het groen in en om de wijken resulteert in een beeld op B/C- niveau. Het onderhoud van het groen in de binnenstad en winkelcentra gebeurt op A-niveau.

We hebben de afgelopen jaren te maken gehad met extreme droogte. Veel bomen en beplantingen ondervinden hier schade van. De lange termijn effecten hiervan zullen de komende jaren verder duidelijk worden en mogelijk tot extra kosten leiden en aanpassingen in het sortiment.
De gevolgen van de hoge stikstofdepositie worden ook zichtbaar in de stedelijke plantsoenen. Het leidt onder andere tot een toename van de braam. Woekerende bramen leiden plaatselijk tot overlast en vragen extra beheermaatregelen.
Een aantal invasieve exoten zoals de Japanse duizendknoop en de reuzenberenklauw komen ook voor, met name in het wijkgroen. De huidige aanpak leidt tot vermindering van de overlast door deze soorten. De reuzenbalsemien is succesvol bestreden.

Planning en realisatie

Naast het reguliere onderhoud stonden de volgende projecten op de planning voor 2022:

- Herstel beplantingen (groot onderhoud) in de parken Angerenstein, Westerveld, Park Onderlangs en Sonsbeek. Dit is gerealiseerd.

- Vergroenen Groningensingel in samenloop met wegenproject. Dit project heeft vertraging opgelopen.
- In de wijken aanplanten van extra heesters en struweelgroepen in het kader van biodiversiteit en bestrijden hittestress. Dit heeft met name plaatsgevonden op de Ring van Schuytgraaf, in de groenstroken van Rijkerswoerd en Rosorum.

Speelvoorzieningen

Om een aantrekkelijke leefomgeving te kunnen bieden is de aanwezigheid van speelplekken met name voor gezinnen met (kleine) kinderen van belang. Daarnaast zijn speelplekken vaak ontmoetingsplekken voor de wijkbewoners.
Het beheer van de speelvoorzieningen ligt op niveau B en is er vooral op gericht om de speelvoorziening veilig bespeelbaar te houden. Dat houdt in dat kapotte speeltoestellen worden gerepareerd zolang dat opweegt tegen de levensduur van het toestel. Zo niet, dan komt het speeltoestel in aanmerking voor vervanging. Dit laatste wordt met teams Leefomgeving overlegd om de wensen uit de buurt hierin mee te kunnen nemen, zodat er eventueel een ander soort speeltoestel of geen speeltoestel wordt teruggeplaatst. De beschikbare budgetten voor beheer en vervanging van de speeltoestellen blijken in de praktijk toereikend.

Planning en realisatie

De jaarlijks inspectie van de speeltoestellen heeft plaatsgevonden en het noodzakelijk onderhoud is uitgevoerd. Eventuele mankementen zijn opgelost, wat inhoudt dat de kwaliteit van areaal op orde is, dus B-kwaliteit.

In de Beheervisie Spelen en Ontmoeten is de ambitie opgenomen om 8 van de 20 grote (groene) speel- en ontmoetingsruimtes te verbeteren. Deze opgave willen we invullen in samenwerking met de teams Leefomgeving. Deze ambitie wordt projectmatig opgepakt. Dat houdt in dat met de betreffende teams Leefomgeving en de buurt wordt bepaald wat de plek nodig heeft om de ambitie te realiseren. Het initiatief ligt bij de teams Leefomgeving omdat het belangrijk is dat de buurt hierin participeert en mogelijk ook andere wensen en ideeën uit de buurt hierin gecombineerd kunnen worden. In 2022 is in dat kader de speelplek Rosorum (Heijenoord/ Lombok) aangepakt.
Hiermee zijn nu 5 grote (groene) speel- en ontmoetingsruimtes verbeterd.
Daarnaast is een pilot gestart (bij Boerderij De Kroon in de Laar) om ervaring op te doen om speelplekken meer toegankelijk te maken. Dit krijgt de komende jaren op meer plekken navolging.

Bomen

Bomen zijn belangrijk voor een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving en leveren een bijdrage aan een klimaatadaptieve stad. Hittestress en wateroverlast zijn onderwerpen waarbij bomen een onderdeel van de oplossing kunnen zijn. Daarom zijn in het Bomenplan onderstaande doelen beschreven:

- Arnhem wil een groenere stad: meer (buitengewone) bomen en meer groenmassa;
- Arnhem gaat voor kwaliteit en toekomstbestendigheid (juiste boom op de juiste plek), gezonde, veilige en duurzame bomen;
- Arnhem wil bomen beter beschermen;
- Arnhem wil meer biodiversiteit en groen met elkaar verbinden.

Het beheer van de bomen in Arnhem is erop gericht om een jonge boom tot volwassenheid te brengen en daarna zo lang mogelijk te behouden, afgewogen tegen de kosten die daarvoor nodig zijn.

Tijdens de Boom Veiligheid Controle worden 'onderhoudsstaat', 'toekomstverwachting' en 'ziekte en aantastingen' van de bomen opgenomen. Deze kenmerken geven een indicatie van de kwaliteit van het bomenbestand maar is niet 1-op-1 terug te leiden naar de CROW-beeldkwaliteitscatalogus.

Nieuw aangeplante stadsbomen worden per 2021 opgenomen op de balans en deze bomen worden afgeschreven in 50 jaar. In 2022 heeft er geen kap plaatsgevonden van bomen die een waarde op de balans hebben, afboeking van bomen is dan ook niet aan de orde.

Planning en realisatie

In 2022 zouden volgens planning bij 30-50 buitengewone bomen extra maatregelen uitgevoerd ten gunste van de levensduur van de bomen. Dit is gerealiseerd bij 46 buitengewone bomen.
Het aanvullen van boomlanen en bomen in de groene hoofdstructuur is onder andere gerealiseerd bij de Jansbuitensingel, het Jansplein, het Gelredome (elzenlaan), en langs de Zypendaalseweg.
Het reguliere onderhoud is volgens planning uitgevoerd.

De jaarlijkse en 3-jaarlijkse boomveiligheidscontrole zijn uitgevoerd en maatregelen die hieruit voortkomen zijn opgepakt binnen de gestelde termijnen. Van de beoordeelde bomen is er bij 3 % sprake van achterstallig onderhoud.
Boomziektes en plagen worden gevolgd. Beheersmaatregelen zijn uitgevoerd en waar nodig zijn bestrijdingsmaatregelen ingezet.

Voor aanplant en groeiplaatsverbetering van bomen is een investeringskrediet beschikbaar. De volgende projecten stonden hiervoor in 2022 op de planning:

- Revitalisering parkbos; is gerealiseerd.
- Aanplant bomen museumpark Onderlangs; is doorgeschoven naar 2023.
- Aanplant extra bomen op diverse hitte plekken; dit is onder andere gerealiseerd op het Graaf Ottoplein en het Johan Combeplein en rond de Eusebiuskerk en aan de Jansbuitensingel.
- Aanplant extra bomen in diverse stadparken; gerealiseerd in Sacre Coeur, park Klarenbeek en Sonsbeek.
- Groeiplaatsverbetering diverse buitengewone bomen; is gerealiseerd bij 46 bomen.
- Aanplant bomen en realisatie groeiplaatsen Steenstraat; is gerealiseerd.
- Groeiplaatsen en aanplanten bomen Velperweg; is uitgesteld door vertraging van het project.
- Groeiplaatsverbetering bomen Burgemeester Matsersingel bij verbeteren fietspaden; is gerealiseerd.
- HOV Metamorfoseallee levensduurverlenging, verplanten en aanplant bomen; is uitgevoerd.

Parken en bossen

Kenmerkend voor Arnhem zijn de bossen, de natuurterreinen, de vele parken en ook de lanen in de buitengebieden en de grote groenzones in en om de wijken, bijvoorbeeld moeraszone Schuytgraaf, ecozones Presikhaaf of de Huissensedijk. We zijn trots op dit groene kapitaal. Daarom zetten we sterk in op het behouden en verbeteren hiervan.
In de bossen en parken bevinden zich verschillende elementen die elders in deze paragraaf apart zijn toegelicht zoals: bomen, groen, wegen, speelvoorzieningen en verlichting.
Het onderhouden van de parken doen we aan de hand van beheervisies.

De bossen en parken hebben een robuuste basis. Toch staat de kwaliteit van onze bossen en parken onder druk. Oorzaken hiervan zijn het intensiever gebruik, overmatige stikstofdepositie, klimaatverandering en biodiversiteitsverlies. Bij het beheer en onderhoud van onze bossen en parken houden we hier rekening mee door zeer gericht en soms intensiever onderhoud uit te voeren.
Door de extra middelen die zijn vrijgemaakt voor bossen en parken kunnen we dit noodzakelijk aanvullend onderhoud uitvoeren. Ook biedt dit de mogelijkheid extra capaciteit in te zetten om genoemd kwaliteitsverlies en de uitdagingen die hiermee gemoeid gaan, op te pakken en zorgvuldig te communiceren met onze inwoners. Specifieke ambities met betrekking tot groen en bomen waaronder bossen en parken in de stad zijn uitgewerkt in het programma Wonen en leefomgeving.

Planning en realisatie

In 2022 is, zoals gepland, extra ingezet op de revitalisering van de bossen en parken en het verbeteren van de biodiversiteit (zie ook het onderdeel bomen).

Het was de bedoeling om in 2022 voor een aantal parken een nieuwe beheervisies op te stellen. Voor de parken Sonsbeek, Zypendaal en de Gulden Bodem is dit bijna gereed, voor park Angerenstein is dit nog niet opgepakt en voor Park Klarenbeek is dit opgestart maar nog niet gereed.

Inzamelvoorzieningen voor afval- en grondstoffen

De afgelopen jaren is er veel discussie geweest over het te voeren afvalbeleid in de gemeente. In juni 2022 is het nieuwe afvalbeleid vastgesteld.
Omgekeerd Inzamelen blijft het basisprincipe voor de inzameling van huishoudelijk afval in Arnhem. Dit betekent dat de inwoners van Arnhem hun afval goed moeten kunnen scheiden. Een deel van de herbruikbare reststromen worden bij laagbouw met behulp van minicontainers aan huis opgehaald. Daarnaast is een uitgebreid netwerk van collectieve ondergrondse containers voor restafval, PBD (plastic verpakkingen, blik en drinkpakken) en papier en bovengronds GFT (groente-, fruit- en tuinafval) in de stad aanwezig. Voor de inzameling van grofvuil zijn er twee afvalbrengstations en in het stationsgebied werken we met een ondergronds afvaltransport systeem (OAT). Hieronder wordt op de verschillende onderdelen nader ingegaan.

Ondergrondse inzamelvoorzieningen
De eerste ondergrondse containers zijn in de jaren negentig geplaatst. Het overgrote deel van het containerbestand is geplaatst in de periode van de introductie van omgekeerd inzamelen: 2015-2019. In totaal staan er ruim 2000 ondergrondse containers in de stad: ongeveer 1300 voor restafval, 325 voor PBD, 325 voor papier, 125 voor glas. De financiële afschrijvingstermijn die gehanteerd wordt is 10 jaar. De technische levensduur ligt in praktijk aanmerkelijk hoger. Een deel van het areaal is al aanzienlijk ouder dan 10 jaar. Naast deze financiële afweging om een container te vervangen zijn aspecten van veiligheid, functionaliteit en esthetiek van de container van belang.
Het huidige afvalcontainer areaal wordt, met ingang van een nieuw contract voor onderhoud en levering per 1 januari 2023, gekeurd volgens TUV-normen. Deze veiligheidskeuring is nieuw en maakte geen deel uit van het vorige bestek. De verwachting is dat naar aanleiding van de keuring een groot aantal containers in 2023 nog vervangen moet worden vanwege veiligheid. Reparatie is in veel gevallen niet geoorloofd. Deze vervanging leidt tot noodzakelijke extra investeringen in 2023 en volgende jaren. Door de gestegen grondstofprijzen verwachten we de komende jaren substantiële kostenstijging voor nieuwe containers.

Minicontainers
De vervanging en uitbreiding van minicontainers die op grondgebonden locaties worden gebruikt, is opgenomen in de dienstverleningsovereenkomst met de inzamelaar. De aanschafkosten voor nieuwe containers is opgenomen in de exploitatie. Voor de komende jaren wordt voor deze inzamelmiddelen geen grote uitbreiding van het onderhoudsbudget voorzien.

Ondergronds Afval Transportsysteem (OAT)
In het stationsgebied is het Ondergronds Afval Transportsysteem operationeel. Het onderhoud aan deze installaties is meerjarig belegd bij de bouwer van het systeem. Noodzakelijk onderhoud aan het Ondergronds Afval Transportsysteem is voorzien in de Meerjaren investeringsraming.

Planning en realisatie
Het reguliere onderhoud aan de inzamelmiddelen is planmatig uitgevoerd. Ten aanzien van de geplande investeringen kan het volgende worden opgemerkt.

GFE-containers
In de diftar-periode zijn ruim 300 bovengrondse containers voor de inzameling van groente, fruit en etensresten (GFE) op hoogbouwlocaties geplaatst. Om op alle hoogbouwlocaties een GF(e) container te plaatsen is een investeringsbudget van € 1,4 miljoen gereserveerd. Naar aanleiding van vragen over de optimale toegankelijkheid door de APCG (Arnhems Platform voor Chronisch zieken en Gehandicapten) wordt er momenteel een proef uitgevoerd met een lagere en beter toegankelijke container. In afwachting van de resultaten hiervan wordt de plaatsing van deze containers in 2023 verder opgepakt.

Afvalbrengstation (ABS)
Er is bij de besluitvorming rond Diftar in 2017 een investeringsbudget van € 1,5 miljoen geraamd voor aanpassingen aan de ABS-en ten behoeve van het wegen en betalen van afvalstromen. Dit budget is tot op heden nog niet besteed en zou in de toekomst eventueel benut kunnen worden ten behoeve van aankoop van het terrein in Noord of voor noodzakelijke investering op een nieuwe locatie. Zodra hierover meer duidelijkheid ontstaat, zal een raadsvoorstel worden voorgelegd. Vooralsnog wordt dit investeringsbudget doorgeschoven naar 2024.

Vastgoed
Actuele kaders
- Het uitvoeringsbeleid vastgoedbedrijf.
- Voor alle panden in permanent beheer zijn er 40-jarige onderhoudsplannen die jaarlijks worden geactualiseerd en opgenomen in de meerjarenprogrammabegroting.

Bij het vastgoed gelden als deelportefeuilles onderwijsgebouwen, culturele-, erfgoed- en sportvoorzieningen, welzijnsvoorzieningen, gemeentelijke huisvesting, bijzonder vastgoed en vastgoed in de openbare ruimte.

Ambitie
De ambitie voor de technische staat van het vastgoed is een NEN2767-conditie score van 3 of beter. NEN 2767 is een methode voor het objectief en uniform meten van de fysieke kwaliteit van bouw- en installatiedelen van gebouwen en/of infrastructuur. De score loopt van 1 tot 6, daarbij is 1 zeer goed en 6 zeer slecht. Conditiescore 3 staat gelijk aan een redelijke conditie.

Het door de gemeente aangekochte vastgoed voor stedelijke ontwikkelingsprojecten wordt niet op een conditiegerichte manier onderhouden, omdat deze panden tijdelijk in beheer zijn.
Het gemeentelijk vastgoed wordt fasegewijs verduurzaamd met de Trias Energetica (eerst energie besparen, restbehoefte zoveel mogelijk duurzaam invullen) als kompas.

Planning en realisatie

Planning

Lasten en baten voor beheer en onderhoud van het permanente vastgoed maken onderdeel uit van diverse programma's in de gemeentebegroting.
In de periode 2021-2024 was gemiddeld € 6,5 miljoen geraamd voor planmatig en storingsonderhoud in de exploitatie.
Voor 2022 tot 2025 wordt er gemiddeld € 3,4 miljoen geïnvesteerd in vervangingsonderhoud. Daarnaast is er een jaarlijks investeringskrediet voor duurzaamheidsmaatregelen in de Begroting opgenomen ter grootte van € 800.000. Deze investeringen moeten deels worden terugverdiend via een besparing op de energielasten.

Resultaat 2022

Exploitatie

In 2022 bedroegen de kosten van het vastgoed over alle programma's heen € 39,8 miljoen, waarvan € 20,8 miljoen aan kapitaallasten en € 19,1 miljoen aan overige kosten. De grootste kostenpost hierbinnen is aanhuur: deze bedroeg ruim € 3,9 miljoen. De (verhuur) inkomsten bedroegen € 19,8 miljoen.

Onderhoud

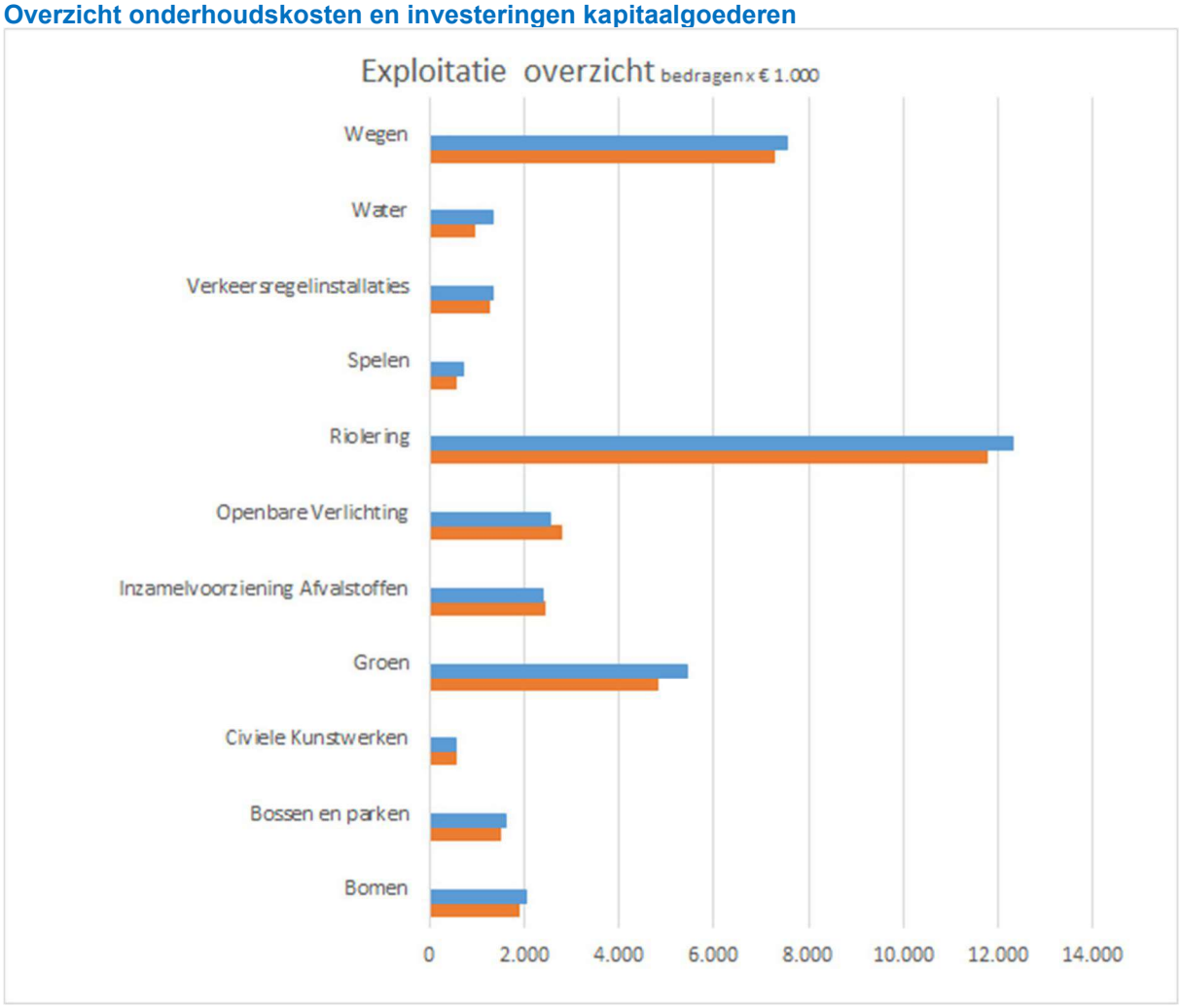
De onderhoudskosten voor het vastgoed bedroegen in 2022 € 5,3 miljoen (exclusief onderhoudsinvesteringen) tegen een raming van € 6,5. De grootste afwijking ten opzichte van de begroting betreffen planmatig onderhoud werkzaamheden welke worden doorgeschoven naar 2022. Bijvoorbeeld:

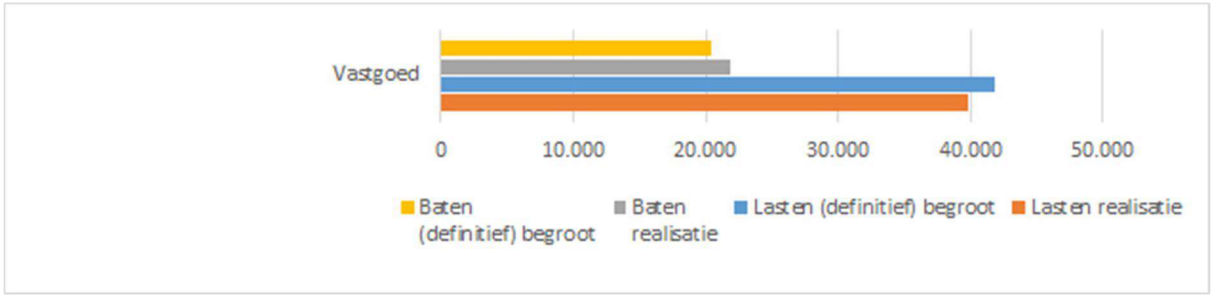
- Onderhoud aan het Stadhuis/Duivelshuis in afwachting van te maken keuzes rond eigen huisvesting.
- Onderhoud Willemstunnel parkeergarage AC en parkeergarage Langstraat 10.
- En in mindere mate enkele MFC's waar diverse maatregelen als bijvoorbeeld toegangs- en toezichtmaatregelen zijn doorgeschoven als gevolg van beschikbare capaciteit.

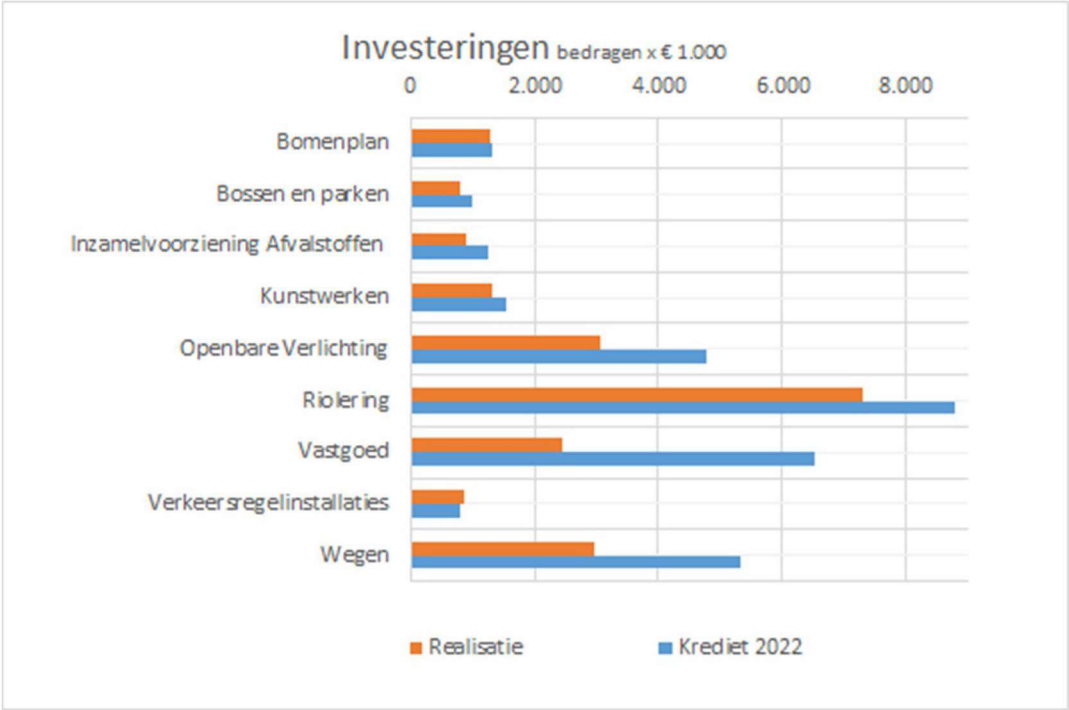
Investeringen

Voor 2022 was een krediet geraamd van € 6,5 miljoen. Er is voor € 2,5 miljoen aan investeringen gerealiseerd. De belangrijkste investering betrof het parkeergarage Willemstunnel Arnhem Centraal waar diverse installaties zijn onderhouden en vervangen. Plaatsen van zonwering aan MFC Pallas Atheneplein en de verbouwing van "De Vlindertuin" aan de Sperwerstraat.
Van het totaal geraamde krediet wordt € 3,8 miljoen doorgeschoven naar 2023. Daarvan zijn een aantal werkzaamheden reeds gestart. Een deel van het begrote krediet kan vervallen omdat de geraamde werkzaamheden niet meer nodig zijn of anders zijn gerealiseerd.

Overzicht onderhoudskosten en investeringen kapitaalgoederen

Investeringen bedragen x € 1.000
0
2.000
4.000
6.000
8.000
Bomenplan
Bossen en parken
Inzamelvoorziening Afvalstoffen
Kunstwerken
Openbare Verlichting
Riolering
Vastgoed
Verkeersregelinstallaties
Wegen
Realisatie
Krediet 2022

Financiering

Voor de financieringsfunctie worden de missie en de doelstellingen beschreven in het treasurystatuut gemeente Arnhem. In dit statuut wordt ingegaan op de kaderstelling van de werkorganisatie (taken, bevoegdheden, verantwoordelijkheden, mandatering) en op het instrumentarium om de doelstellingen te realiseren.

Financieringsvolume

Jaarlijks, bij de vaststelling van de Begroting, neemt de gemeenteraad een besluit over het financieringsvolume in het begrotingsjaar. Hierin stelt de gemeenteraad het maximale niveau vast waarvoor door het college van burgemeester en wethouders nieuwe langlopende leningen mogen worden aangetrokken.
Voor de langlopende financiering is door de raad voor het jaar 2022 een bovengrens vastgesteld van € 250 miljoen. In 2022 zijn slechts twee nieuwe vaste leningen aangetrokken van elk € 15 miljoen, gezamenlijk € 30 miljoen. De vastgestelde bovengrens is dus niet overschreden.
Voor de maximaal aan te trekken kortlopende financiering wordt door de gemeenteraad geen plafond vastgesteld, hiervoor is de kasgeldlimiet (zie hierna) bepalend.

Financiering met vast geld in het jaar 2022

Voor de financiering van de investeringen en projecten wordt, naast aangetrokken leningen, gebruik gemaakt van de interne mogelijkheden om reserves en voorzieningen in te zetten als financieringsmiddel. Het volume van de voor dit doel aangewende reserves en voorzieningen bedroeg per 1 januari 2022 respectievelijk € 203,206 miljoen en € 74,735 miljoen.

Reserves en voorzieningen als financieringsbron	Volume	Rente
Bedragen x € 1.000		
Voorzieningen:		
- Voorzieningen: 0%	9.486	0
- Voorzieningen: 2%	65.249	1.305
Subtotaal voorzieningen	74.735	1.305
Reserves:		
- Rente : 0%	184.421	0
- Rente : 1,4 %	18.785	263
Subtotaal reserves	203.206	263
Totaal	**277.941**	**1.568**

Volumes en mutaties leningenportefeuille 2022

Nadat de eigen middelen (reserves en voorzieningen, zie hierboven) volledig zijn aangewend moet de gemeente voor de financiering van activa op de balans op zoek naar vreemd vermogen, van andere partijen aangetrokken leningen.
In onderstaand overzicht zijn de belangrijkste volume- en stroomgegevens met betrekking tot de vaste financiering en de door de gemeente aan derden verstrekte financiering opgenomen:

Leningen portefeuille	Stand 01.01.2022	Vermeerdering	Aflossing	Stand 31.12.2022
Bedragen x € 1.000				
Leningen Opgenomen / Gelden (O/G)				
Vaste financiering	621.546	30.000	-133.421	518.125
Totaal leningen O/G	**621.546**	**30.000**	**-133.421**	**518.125**
Leningen Uitgaande / Gelden (U/G)				
Vaste leningen uitstaand	42.748		-8.544	34.204
Lening aan woningcorporatie:				
- Woningstichting Omnia	10		-1	9
Totaal leningen U/G	**42.758**	**0**	**-8.545**	**34.213**

Kortlopende financiering
Bij de kortlopende financiering gaat het om het lenen van geld voor een periode van maximaal één jaar.
De gemeente trekt actief kasgeld aan op de geldmarkt, deels via geldmakelaars en deels rechtstreeks bij banken, ten behoeve van de financiering van de dagelijkse activiteiten. Een belangrijke rol is daarbij weggelegd voor de liquiditeitsprognose, de verwachting van de ontwikkelingen in inkomende en uitgaande kasstromen van de gemeente.
Daarnaast mag de gemeente bij de huisbank BNG, indien nodig, altijd nog rood staan, al is dat als gevolg van eisen van de Europese Centrale Bank wel aanzienlijk duurder dan kasgeldleningen. De aanwezigheid van deze achtervang geeft wel de zekerheid dat de gemeente altijd kan beschikken over voldoende kasgeld en aan de dagelijkse betalingsverplichtingen kan voldoen.
In 2022 heeft de gemeente Arnhem eenmalig, in juni, gebruik gemaakt van financiering met kasgeldleningen. De gemeente heeft, afgezien van die periode in 2022, het hele jaar over ruim voldoende liquide middelen beschikt.

Kasgeldlimiet
De wet FIDO (Wet Financiering Decentrale Overheden) geeft concrete richtlijnen voor het beheersen van de renterisico's. De kasgeldlimiet is een wettelijke norm (plafond) voor de netto vlottende financiering (kortlopende financiering) van de gemeente. De bovengrens voor op te nemen kortlopende financieringsmiddelen is bij ministeriële regeling voor het jaar 2022 vastgesteld op 8,5% van het begrotingstotaal bij aanvang van het jaar. Het begrotingstotaal voor 2022 bedroeg bij vaststelling van de Begroting 2022 - 2025 door de gemeenteraad € 761 miljoen. De kasgeldlimiet voor het jaar 2022 bedroeg dus € 64,7 miljoen.
De kasgeldlimiet wordt als gemiddelde per kwartaal berekend. De gemeente Arnhem heeft in geen enkel kwartaal de kasgeldlimiet overschreden.

Schatkistbankieren
Sinds het najaar van 2013 zijn gemeenten en andere decentrale overheden verplicht tijdelijk overtollige middelen, die een vooraf bepaalde drempelwaarde te boven gaan, af te storten naar een rekening-courant bij het ministerie van Financiën, het schatkistbankieren. Voor de gemeente Arnhem bedroeg de drempelwaarde € 10,5 miljoen. Dit relatief hoge toegestane positieve banksaldo is in de praktijk door de banken teniet gedaan door hun besluit om over hoge positieve banksaldi de negatieve rente, die de ECB bij hen in rekening bracht, door te berekenen aan rekeninghouders. De rente bij het schatkistbankieren was namelijk vastgelegd op 0%, dus was bij de negatieve rente van de banken voor de gemeente schatkistbankieren voordeliger.
De drempel wordt afgezet tegen het gemiddelde van de banksaldi van de gemeente in een kwartaal. Het banksaldo hoeft dus niet continu beneden de drempelwaarde te blijven. Een banksaldo boven de drempelwaarde kan binnen het kwartaal worden gecompenseerd met banksaldi, die lager zijn dan de drempelwaarde.
Gezien de genoemde ruime liquiditeit van de gemeente Arnhem gedurende het jaar 2022, heeft de gemeente in 2022 actief gebankierd bij de schatkist. De genoemde drempelwaarden voor schatkistbankieren zijn in 2022 in geen van de kwartalen overschreden.
Nu de periode van negatieve rente van de ECB achter ons ligt en de banken weer rente vergoeden over positieve saldi is de noodzaak om actief te schatkistbankieren veel kleiner geworden, zeker gezien de hoge drempel van € 10,5 miljoen. In 2023 kan de gemeente op dit gebied een meer afwachtende houding aannemen.

Renterisiconorm
In de wet FIDO is een norm vastgesteld voor de risicobeoordeling van de rente op de langlopende financiering, de zogenaamde renterisiconorm. Deze norm geeft feitelijk aan voor welk deel van het begrotingstotaal de gemeente een zogenaamd renterisico mag lopen. Dit renterisico bestaat eruit dat bij een tussentijdse herziening van de rente of bij de noodzaak om een herfinanciering toe te passen de actuele marktrente kan zijn gestegen waardoor op de begroting hogere lasten moeten worden opgenomen. Voor 2022 was de renterisiconorm vastgesteld op 20% van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting bij aanvang van het jaar.

In 2022 heeft de gemeente op de bestaande leningenportefeuille een bedrag van € 133,4 miljoen afgelost en is door partijen die een lening hebben van de gemeente €87,5 miljoen afgelost. Per saldo heeft de gemeente voor een bedrag van € 124,9 miljoen schulden afgelost. Hier tegenover zijn nieuwe leningen aangetrokken voor in totaal € 30 miljoen. Voor de berekening van de renterisiconorm wordt gekeken naar de laagste van òf de benodigde herfinanciering van de bestaande portefeuille òf de nieuw aangetrokken financiering gecorrigeerd voor nieuwe uitzettingen, wanneer die lager is.
Het gerealiseerde renterisico bedroeg € 30 miljoen, het bedrag van de nieuwe leningen.
De toegestane renterisiconorm was 20% van € 761 miljoen: € 152,2 miljoen. Het werkelijk gelopen renterisico van € 30 miljoen is dus ruim onder de wettelijke limiet gebleven.

Risicomanagement financiering

Voor wat betreft het risicomanagement financiering wordt onderscheid gemaakt tussen:

- de eigen gemeentelijke financieringsbehoefte;
- de financiering van de sociale woningbouw;
- de financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen;
- overige risico's.

Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte

Bij de eigen gemeentelijke financieringsbehoefte gaat het om de financiering van alle investeringen die worden gedaan door de gemeente Arnhem. Deze financiering vindt plaats door middel van eigen en vreemd vermogen. Als eigen financieringsmiddel worden de reserves en voorzieningen ingezet. Vreemd vermogen wordt aangetrokken in de vorm van langlopende leningen, zowel onderhands (bijvoorbeeld van banken) als in de vorm van MTN's (Medium Term Notes, een soort obligaties). De rentekosten van financiering van gemeentelijke investeringen en projecten worden doorberekend in de vorm van een zogenaamde omslagrente: een gemiddelde van de rentes van aangetrokken geldleningen en andere kosten van de treasuryfunctie. In 2022 bedroeg de omslagrente 1,4%.
De rente op de kapitaalmarkt is de afgelopen jaren sterk gedaald, maar heeft in 2022 weer een stijgende lijn ingezet. Desondanks is de rentestand nog steeds erg laag, wat betekent dat de omslagrente in de komende jaren betrekkelijk laag moet blijven doordat relatief dure leningen (rente tot 3,2%) zullen worden afgelost en met goedkopere leningen worden geherfinancierd. Voor de treasuryfunctie is het een uitdaging ervoor te zorgen dat door de juiste financieringsbeslissingen te nemen de gemeente kan blijven rekenen met een meerjarig stabiele omslagrente ondanks de krappe marges waarbinnen deze vastgesteld moet worden.
Het risico van rentefluctuaties is opgenomen in het gemeentelijke risicoprofiel, dat wordt gedekt door de weerstandscapaciteit. De gemeente Arnhem beschouwt rentefluctuaties als een normaal bedrijfsvoeringsrisico, dat geen speciale positie vraagt

Financiering van de sociale woningbouw

Op het gebied van de financiering van de sociale woningbouw speelt de gemeente al jaren geen actieve rol meer. Deze rol is overgenomen door het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW), dat goedkope leningen door corporaties garandeert.
Per 31/12/2022 bedraagt de schuld van één corporatie aan de gemeente Arnhem nog maar € 8.000. Vergeleken met de stand van € 248 miljoen per 1/1/2010 mag gesteld worden dat het risico uit hoofde van leningen voor sociale woningbouw volledig is verdwenen.
De gemeente is achtervang voor door het WSW gewaarborgde leningen, maar dit risico is veel kleiner dan wanneer de gemeente zelf borg staat voor de leningen of deze zelf heeft verstrekt.
Wanneer het WSW de achtervang aanspreekt (wat overigens nog nooit is gebeurd) moet de gemeente een renteloze lening ter beschikking stellen. Die lening wordt terugbetaald, zoals normaal is bij leningen. Het risico betreft dus alleen de rente over de lening, die de gemeente natuurlijk wel zelf moet betalen aan de verstrekker van het geld. Voor de hoofdsom zal de gemeente niet worden aangesproken.

Financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen

Bij de financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen en derden gaat het om activiteiten die passen binnen het beleid van de gemeente Arnhem. De gemeente heeft hierbij gekozen voor een terughoudend beleid. Slechts in bijzondere gevallen en soms als voortzetting van een bestaande relatie verstrekt de gemeente leningen aan derde partijen.
Het risico is aanwezig dat een instelling niet aan de contractuele verplichting van betaling van rente en/of aflossing kan voldoen. Dit probleem wordt in eerste instantie ('aan de voorkant') beheerst door financiering te bieden die het best past bij de financiële mogelijkheden van de instelling. Voor het geval er toch problemen mochten ontstaan eist de gemeente garanties en/of waarborgen, bijvoorbeeld het recht van 1e hypotheek. Ook wordt bij leningen aan instellingen/derden een risico-opslag van (als regel) 0,1% op de te betalen rente gehanteerd. De risico’s zelf zijn, net als de risico’s van rentefluctuaties, ondergebracht in het gemeentelijk risicoprofiel.

Overige risico's

Conform de wettelijke voorschriften en de kaderstelling vanuit het treasurystatuut trekt de gemeente alleen leningen aan in euro’s. Beleggen van middelen is niet aan de orde vanwege de verplichting om overtollige middelen aan te houden in de schatkist van het Ministerie van Financiën (schatkistbankieren). Er is binnen de gemeente Arnhem dus geen sprake van valutarisico of koersrisico.

Resultaten van de activiteit treasury

De primaire doelstelling van de treasury is een goede financiering van de gemeentelijke organisatie tegen zo laag mogelijke kosten, waarbij rekening moet worden gehouden met wettelijke voorschriften en beperkingen. Tevens is het van belang rekening te houden met gevolgen in de toekomst van financieringsbeslissingen. Dit vereist alert reageren op ontwikkelingen in de financiële markten in het kader van een meerjarig financieringsbeleid.

Het resultaat 2022 op de financieringsfunctie is als volgt opgebouwd:

Programma	Financiering	Bedrag	V/N
Bedragen x € 1.000			
S00	Vaste en vlottende financiering	1.950	V
S00	Financiering woningbouw en volkshuisvesting	0	
S00	Dividend BNG	1.132	V
Totaal Resultaat		**3.082**	**V**

Afgezet tegen het begrote resultaat in de MJPB voor 2022 van € 2,503 miljoen is sprake van een voordelig resultaat van € 579.000. Dit resultaat wordt als volgt verklaard:

Programma	Financiering	Bedrag	V/N
Bedragen x € 1.000			
	Resultaat ten opzichte van de MJPB		
S00	Vaste en vlottende financiering	579	V
S00	Financiering woningbouw en volkshuisvesting		
S00	Dividend BNG	0	V
Totaal Resultaat		**579**	**V**

Het resultaat op de financiering wordt voor € 534.000 verklaard door de vlottende financiering. Zoals hiervoor aangegeven heeft de gemeente Arnhem in 2022 zo goed als geen gebruik gemaakt van vlottende financiering. De hiervoor begrote kosten zijn niet gebruikt aangezien de aangetrokken kasgeldleningen nog een negatieve rente hadden.
In de vaste financiering is een voordeel gerealiseerd ten opzichte van de begroting van € 45.000. Enerzijds is een voordeel opgetreden omdat veel minder nieuwe leningen zijn aangetrokken dan begroot en dus minder rentekosten zijn gemaakt, maar anderzijds zijn ook de baten in de vorm van omslagrente achtergebleven bij de begroting omdat in 2021 minder is geïnvesteerd dan begroot.

De economie en ontwikkelingen in de rente

In de zomer van 2021 is de inflatie, die daarvoor jaren lang rond de 0% had geschommeld, begonnen te stijgen van inmiddels 2% naar meer dan 14% in september 2022. De inflatie is daarna gedaald naar een niveau van rond de 10% in februari 2023. Afgezet tegen de streefinflatie van de ECB van 2% is de huidige inflatie erg hoog. Om de inflatie te beteugelen heeft de ECB als belangrijkste instrument het middel van de rente.
De ECB heeft de rente, die sinds 2014 negatief was, in juli 2022 verhoogd naar 0%. Op dit moment bedraagt de rente na een aantal verdere verhogingen 2,5 % en aangekondigd is dat deze nog in 2023 verder verhoogd zal worden.
De algemene consensus is dat het effect van een verhoging van de rente pas na plusminus 18 maanden zichtbaar is in een afvlakken van de inflatie. En aangezien de inflatie inmiddels aan het dalen is, wil de ECB niet veroorzaken dat over genoemde 18 maanden de inflatie te ver onder de door hen gewenste 2% zakt. Verwacht mag dus worden dat na de aangekondigde verhogingen gedurende langere tijd de rente van de ECB stabiel zal blijven.
Deze verwachting wordt ondersteund door de ontwikkeling van de rente voor leningen met lange looptijden. De rente voor deze leningen, waarop de maatregelen van de ECB maar weinig invloed hebben, zijn substantieel lager dan de kortere rentes, wat de verwachting van de markt weerspiegelt dat op langere termijn de ECB-rente weer naar beneden zal gaan.
De gemeente is erbij gebaat activiteiten zo goedkoop mogelijk en toch veilig te kunnen financieren. De huidige (nog steeds lage) rente houden we lang in de boeken door leningen met lange looptijden af te sluiten. Dit heeft als bijkomend voordeel dat de door de gemeente te betalen rentekosten zich stabiel ontwikkelen en zich geen grote schommelingen zullen voordoen.

In meerjarig kader is met een verdere geleidelijke stijging van de rente rekening gehouden. Op dat punt wordt dus op voorhand een (onverwacht) negatieve ontwikkeling het hoofd geboden. Desondanks is het voor de financieringsfunctie belangrijk om alert te blijven op verdere ontwikkelingen. Markten, dus ook de geld- en kapitaalmarkt, blijven een zekere mate van onvoorspelbaarheid houden.

Bedrijfsvoering

Wij zijn een organisatie die midden in de samenleving staat, in verbinding is met de stad en een afspiegeling van de stad wil zijn. De gemeentelijke bedrijfsvoering verandert mee met de eisen die worden gesteld door de samenleving, het bestuur, de raad en onze eigen professionaliteit.

Ontwikkelingen binnen de bedrijfsvoering

Organisatie ontwikkeling; Lekker Werken Aan de Ambities van Arnhem

In 2022 is de organisatie gestart met het programma 'Lekker Werken aan de Ambities van Arnhem'. Het traject sluit aan bij de filosofie die we vier jaar geleden hebben beschreven onder de titel ‘Zo werken we in Arnhem’. 'Lekker Werken aan de ambities van Arnhem' moet zorgen voor een werkklimaat waarin de organisatie op een goede en prettige manier aan de ambities van de stad kan werken, in een werkomgeving die ervoor zorgt dat dat effectief en efficiënt kan. Een organisatie waarin medewerkers zich veilig voelen, waarin werkdruk beheersbaar is en waarin de juiste resultaten voor stad en bestuur worden geleverd.

Een belangrijk en omvangrijk programma, dat door en met de organisatie is opgepakt. Hiertoe zijn op een gestructureerde wijze gesprekken gevoerd met medewerkers en management uit alle organisatieonderdelen om verbeterpunten op te halen. Tijdens deze fase is ook het medewerkersonderzoek (MO) uitgevoerd. Het MO vormt een belangrijke bron om inzicht te krijgen in hoe medewerkers in de organisatie staan. De resultaten van het MO kwamen in grote mate overeen met de informatie die is opgehaald tijdens de organisatiebrede gesprekken. Op basis van alle input is bepaald waar de grootste urgentie zit om onze medewerkers en management te ondersteunen. Dit heeft geleid tot veertien organisatie inspanningen, die op korte termijn bijdragen aan het werkklimaat en de werkomgeving. Het gaat om bijvoorbeeld heldere besluitvormings- en escalatielijnen, een herijking van de organisatievisie, een leiderschapstraject, een introductieprogramma (onboarding) en ondersteuning op de meest kritieke processen. De uitvoering hiervan zal voor een belangrijk deel in 2023 plaatsvinden. Daarnaast vindt per cluster een vertaling plaats, op basis van de resultaten van het MO en de gesprekken met management en medewerkers, zodat ook in de clusters de benodigde en meest effectieve acties opgepakt worden.

Personeel en organisatie

In een krappe arbeidsmarkt streven we naar een divers samengesteld personeelsbestand en een inclusieve organisatie, waar iedereen op gelijkwaardige wijze kan deelnemen, zijn of haar talenten kan inzetten en zich welkom voelt, staat met stip op nummer één in het personeelsbeleid.

Als werkgever willen wij natuurlijk de beste kandidaat voor onze organisatie, om ook de beste prestaties te kunnen leveren. Daarvoor is het niet alleen belangrijk te kijken naar de vaardigheden, maar kijken wij primair naar de competenties alsook de diversiteit. Met een diverse organisatie zijn wij beter in staat de ambities te realiseren. Hier is onze hele wervingsstrategie, alsmede ons selectiebeleid op aangepast.. Werven zonder (onbewuste) vooroordelen betekent voor ons competentiegericht werven én selecteren, en meer focus op individuele kwaliteiten en ontwikkelbaarheid. We omarmen een diversiteit van (aanvullende) competenties en streven naar een zo oordeelvrij mogelijk proces. De recruiters blijven gedurende het proces betrokken bij iedere stap: adviserend en sturend wanneer noodzakelijk.

Het voorgaande geldt overeenkomstig voor inhuur van personeel. Bij het inhuurproces maken we gebruik van de gemeentebrede Inhuurbalie, waarbij de inhuur van personeel gecentraliseerd is. De Inhuurbalie ziet toe op de rechtmatigheid en doelmatigheid van inhuur. Tevens zetten de inhuurspecialisten en recruiters inhuur zich in om dit proces inclusiever te maken.
Concreet zijn de volgende acties opgepakt:

- bij de vaste en nieuwe raamcontractpartijen maken wij afspraken en zien wij erop toe dat er inclusief wordt geworven;
- waar de recruiters van gemeente Arnhem verbeteringen hebben doorgevoerd/doorvoeren, streven wij ernaar deze ook voor de Inhuurbalie door te voeren;
- met de afdeling Inkoop wordt bekeken of er een sociale toets kan worden opgenomen in de algemene voorwaarden van de gemeente Arnhem.

We zien de huidige arbeidsmarkt steeds krapper worden. Huidige cijfers laten zien dat we meer vacatures hebben dan werkzoekenden. Dit is landelijk de trend. Dit betekent dat we ons meer en anders moeten profileren dan voorheen. De komende periode zullen we meer gaan investeren in het benaderen van de arbeidsmarkt. Ook gaan we een start maken met de gemeentepool. Dit is een eigen initiatief om, deels boven formatief, nieuwe

collega’s aan te stellen die we intern gaan opleiden en begeleiden naar toekomstige vacatures. Zo kunnen we vroegtijdig mensen opleiden naar functies die bijvoorbeeld lastig te vervullen zijn. De nieuwe collega’s voor de gemeentepool worden op competenties geworven en zullen afkomstig zijn uit diverse doelgroepen.

Naast het inzetten op een goede werving is het binden van medewerkers een belangrijke opgave. Daartoe zetten wij in op een goede en inclusieve ‘onboarding’ van medewerkers. Onboarding is het instroomproces waarbij nieuwe medewerkers kennismaken met je organisatie, deze start met het (mondeling) akkoord van de nieuwe medewerker en eindigt na 100 dagen na indiensttreding. Gedurende deze periode wordt op organisatie- en clusterniveau een introductie verzorgd. De nieuwe medewerker krijgt gedurende deze periode een buddy, wordt een inwerkplan opgesteld en zal de nieuwe medewerker een aantal verplichte trainingen volgen. Op deze manier heten wij de nieuwe medewerker welkom, leert de nieuwe medewerker het DNA van organisatie kennen en beschikt die over de juiste tools om verder te kunnen.

Belangrijk voor het verbinden van medewerkers aan onze organisatie is leren van het feit waarom medewerkers de organisatie verlaten. Daartoe zijn er met ingang van 2022 vrijwillige uitdiensttredingsgesprekken gevoerd.

Leren en ontwikkelen is een permanente opgave van iedere medewerker. Of het nu om het volgen van een inhoudelijke opleiding gaat, een leiderschapsprogramma of een competentie gerichte training, onder de noemer 'Jezelf ontwikkelen, dat is ook Lekker werken aan de ambities in Arnhem!' zetten wij in op een continu proces leren en ontwikkelen. Daarvoor is in 2022 het leerplein uitgerold, via dit digitale leerplein kunnen trainingen gevolgd worden, staan instructies en worden events georganiseerd.

Het hybride werken is inmiddels gewoongoed. Online samenwerken, hybride vergaderen, flexibel en meer plaats- en tijdonafhankelijk werken is niet meer weg te denken. Het project Hybride werken is goed van de grond gekomen en loopt actief. Binnen dit project zijn diverse taskforces opgericht om alle deelaspecten samen op te laten lopen. Denk hierbij aan communicatie, thuiswerkplekken, cultuur en gedrag.

Informatie en automatisering

Uitbreiding digitale dienstverlening

Er is continu gewerkt aan het verbeteren en innoveren van processen om de dienstverlening aan inwoners en ondernemers te verbeteren. Zo zijn er diverse voorbereidingen getroffen om processen en producten van Burgerzaken en Werk & Inkomen digitaal te gaan aanbieden, welke begin 2023 beschikbaar zullen komen. Bij deze dienstverlening hebben we rekening gehouden met de digitale toegankelijkheid en hebben we ingespeeld op actuele ontwikkelingen zoals de inkomensondersteuning in coronatijd en de dienstverlening aan Oekraïense vluchtelingen.
Een kernapplicatie die onze dienstverlening door middel van zaakgericht werken ondersteunt, is aanbesteed en de implementatie ervan loopt tot net over de jaargrens.
Een online makelpunt voor sociaal maatschappelijk vastgoed en een website met alle kunstwerken in de openbare ruimte zijn gerealiseerd.
De Omgevingswet is wederom uitgesteld. De voorbereiding van het Digitaal Stelsel Omgevingswet is voltooid en zodra de Omgevingswet in werking treedt, kan Arnhem volgens de op dat moment geldende normen aansluiten.
Aan de preservering en toegankelijkheid van de analoge informatie wordt steevast gewerkt en maakt dat we over enkele jaren de achterstand van decennia hebben ingehaald. Hierbij wordt geprioriteerd naar opvraagfrequentie dat wil zeggen; archieven die het meest worden geraadpleegd door burgers, bedrijven of onze eigen interne organisatie krijgen voorrang. Het structureel borgen van het archiveren/bewaren van onze analoge en digitale informatie vraagt nog de nodige acties en aan een meerjarig plan daartoe wordt nog gewerkt.
Regionaal is er gestuurd op samenwerking en is er al sprake van een gemeenschappelijk regionale informatiestrategie. Vanuit deze strategie wordt naar vermogen gezocht naar harmonisatie van de applicatielandschappen en de vorming van een centraal opdrachtgeverschap voor de regio. Hierbij zijn er beperkingen door de verschillende inzichten, de veelheid aan veranderingen en projecten en de krapte op de arbeidsmarkt bij het doorvoeren van veranderingen.

Informatiegestuurde organisatie

Informatiegestuurd werken is in 2022 verder versterkt onder de noemer 'Informatiegestuurd Arnhem'. We hebben gewerkt aan een Arnhems dataplatform, oftewel de 'centrale waarheid'. Voor verschillende beleidsterreinen worden data nu in dit platform gestandaardiseerd en geautomatiseerd opgeslagen. Op basis van het dataplatform zijn meerdere beleids- en uitvoeringsmonitors (door)ontwikkeld, bijvoorbeeld op het gebied van werk en inkomen, veiligheid, wonen en zorg. Om de data en monitors goed te kunnen benutten, hebben we 'analyseteams' opgericht, met onder andere data-ontwikkelaars en data-analisten. De maatschappelijke opgaven en effecten van

beleid zijn zo inzichtelijker en meer stuurbaar geworden. Dit draagt ook bij aan het beter kunnen formuleren van meetbare doelen, zoals de motie 'Voortaan wel meetbare doelen' 20M277 vraagt.

Met de HAN hebben we een driejarig convenant ondertekend om samen kennis te ontwikkelen en kennis te delen die de gemeente Arnhem nu en in de toekomst nodig heeft voor digitale innovatie en transformatie. Deze kennis biedt in de samenwerking (driehoek: studenten, docenten en onderzoekers) op hun beurt de mogelijkheid om onderwijs en onderzoeksdoelen van de gemeente te realiseren. De partijen willen met de samenwerking tussen het werkveld (de gemeente), het onderwijs en onderzoek versterken. We willen hiermee de ontwikkeling van onze huidige en toekomstige professionals stimuleren om beter voorbereid te zijn op veranderingen en digitale innovaties in de beroepspraktijk. De samenwerking richt zich op drie thema's: informatiegestuurd werken, 3D-visualisaties/mixed reality van de openbare ruimte en inclusieve digitale dienstverlening.

Modernisering werkplek
Alle medewerkers van de gemeente beschikken over een laptop en een smartphone van de gemeente waarmee maximaal plaatsonafhankelijk kan worden gewerkt. Alleen voor specifieke functies (bijvoorbeeld balies) zijn nog vaste voorzieningen beschikbaar en de voorbereidingen voor het ontmantelen van de vaste telefonie is in volle gang. Voor alle medewerkers zijn er adequate voorzieningen beschikbaar gemaakt waarmee er een thuiswerkplek gerealiseerd kan worden welke gelijkwaardig is aan die op het kantoor.

De mogelijkheden om online te kunnen (samen)werken zijn uitgebreid maar vraagt nog wel de nodige aandacht en sturing op het gebruik ervan. De digitale samenwerking met externe partijen en de adoptie van de beschikbare clouddiensten door gebruikers zijn nog onvoldoende gerealiseerd.

Regionaal zijn de werkplekken van Arnhem, Renkum, Rheden en De Connectie geharmoniseerd. Het overzetten van alle applicaties van de vier organisaties naar een gemeenschappelijke ICT-omgeving heeft veel aandacht en capaciteit gevraagd in 2022. Mede door een veelheid aan bijkomende verstoringen zijn lopende veranderprojecten vertraagd. Achterstanden die in 2023 weer ingehaald moeten worden. De nieuwe ICT-omgeving (die begin 2023 wordt afgerond) biedt een nieuwe basis van waaruit verdere innovaties en harmonisaties kunnen plaatsvinden. In 2022 zijn de eerste stappen gezet in het ontwerp van de werkplek van de toekomst, waarbij de stap naar de cloud verstevigd wordt en de gebruiker nog beter plaats en tijdonafhankelijk zal kunnen werken.

Informatieveiligheid, privacy & auditing
In 2022 zijn de thema's informatieveiligheid en privacy veel op de bestuurlijke tafel geweest. Er is een extern onderzoek uitgevoerd naar de stand van zaken waaruit duidelijk bleek dat er grote stappen gezet moeten worden, zoals uit de ENSIA-evaluatie 2021 ook is gebleken. Er zijn middelen begroot om de basis op orde te maken en vanaf 2023 zal de organisatie de nodige verbeteringen gaan doorvoeren.

De eerste stappen in het verbetertraject zijn al gestart. Dit zal in 2023 nog doorlopen. Het verwerkingsregister is geheel opnieuw opgezet, waarbij het proces van continue verbetering en aanpassing van dit register wordt meegenomen. Ook is de procedure omtrent het melden en behandelen van datalekken/beveiligingsincidenten onder de loep genomen, waarbij in het bijzonder aandacht is besteed aan een nieuw datalekkenregister. Tevens is gestart met het ontwerpen van het gegevensbeschermingseffectbeoordeling (DPIA) proces. De eerste beoordeling zijn al als pilot gestart. Daarnaast is er aandacht voor een op te zetten algoritmeregister. Dit traject is eind 2022 gestart en zal nader worden gefinaliseerd in 2023.

In september is er een grootschalige themaweek geweest: de Week van de Digitale Weerbaarheid. Er zijn ongeveer 20 activiteiten geweest waar medewerkers aan hebben kunnen deelnemen, variërend van een workshop Word een hacker, waarbij door de ogen van een hacker is gekeken naar hoe je om zou moeten gaan met informatiebeveiliging, tot een lezing van Daniël Verlaan over de duistere kant van het internet. Van een lezing van het Nederlands Forensisch Incident Response (NFIR) over de hack bij Hof van Twente tot een workshop data-ethiek over het ethisch omgaan met gegevens. Deze week is veel bezocht en medewerkers gaven aan dat zij nieuwe inzichten hebben verkregen die hen gaat helpen nog zorgvuldiger om te gaan met de gegevens van onze inwoners.

Financiën en control

De afdeling Financiën en Control heeft in 2022 verder gewerkt aan de inhaalslag in het financieel beleidskader. Eén van de laatste stappen hierin betreft de actualisatie van de financiële verordening; deze was eind 2022 nagenoeg gereed en is begin 2023 aan de raad voorgelegd.

Daarnaast zijn verdere stappen gezet in de verfijning en aanscherping van de accounting manual en het periodiek afsluiten (soft close) van de administratie.

De boardletter 2022 van onze accountant gaf een positief beeld: de hiervoor beschreven stappen hebben geleid tot het oplossen van een aantal bevindingen van de accountant uit het verleden. Daarnaast heeft de interimcontrole, net zoals in 2021, niet geleid tot nieuwe bevindingen. Tegelijkertijd bevestigt de accountant in de boardletter dat op een aantal terreinen, zoals structuur en inrichting van de budget- en verantwoordingscyclus, nog verdere verbetering mogelijk is. Dit is de uitdaging voor 2023.

Op fiscaal gebied was in 2022 sprake van een boekenonderzoek BTW en BTW Compensatiefonds (BCF). Dit onderzoek wordt naar verwachting begin 2023 afgerond. Inhoudelijke bevindingen uit het onderzoek zijn reeds verwerkt in een nieuw Tax Control Framework (TCF). Dit TCF is een stelsel van controle- en beheersingsmaatregelen met betrekking tot de fiscale regimes rond Loonheffing, BTW/BCF en Vennootschapsbelasting (VPB). Dit stelsel is getoetst door en afgestemd met vertegenwoordigers van de Belastingdienst in het licht van een nieuw convenant Horizontaal Toezicht dat eind 2022 met de Belastingdienst is gesloten voor de periode 2023-2025.

Auditing en Risicomanagement
In de paragraaf Risicomanagement en weerstandsvermogen wordt ingegaan op het beleid voor risicomanagement, het risicoprofiel en de benodigde weerstandscapaciteit, de relatie met de financiële kengetallen en de belangrijkste risico voor de gemeente Arnhem. In deze paragraaf gaan we in op de manier waarop in 2022 stappen zijn gezet om risicomanagement verder te verbeteren. In dit jaar zijn twee onafhankelijke risicoanalyses uitgevoerd in het kader van de regeling ‘grote risicovolle projecten’. Het gaat om de projecten ‘Ontwikkelperspectief Kronenburg’ en ‘Vernieuwing Stadstheater’. Voor beide projecten zijn vervolgafspraken gemaakt voor het verdere risicomanagementproces. Gemeentebreed is er ook speciale aandacht voor risico’s die samenhangen met de oorlog in Oekraïne en de risico’s en impact, voor zover nog van toepassing, van corona. Om het risicobewustzijn binnen de gemeentelijke organisatie te vergroten zijn er dit jaar ook weer interne trainingen voor risicomanagement verzorgd voor projectleiders en andere medewerkers. Er is hiervoor een nieuwe handreiking ontwikkeld om risicomanagement uit te voeren en de formats voor de verschillende projectfasen zijn aangepast. Daarnaast zijn er verschillende risicosessies gefaciliteerd waaronder die van energiearmoede, flexwonen Merwedeterrein en Renaissance Velperweg.
Voor het ‘projectmatig werken’ binnen de gemeente Arnhem zijn aanbevelingen gedaan om dit doeltreffender en doelmatiger uit te voeren. Hoewel dit onderzoek aan de criteria voldoet van artikel 213A onderzoeken uit de Gemeentewet, is deze niet als zodanig aangemerkt. In de raadsbrief ‘aanpak 213a onderzoeken’ is aangegeven dat het college voornemens is om deze onderzoeken naar doelmatigheid en doeltreffendheid in 2023 te starten en hierop terug te blikken voor het eerst in het jaarverslag 2023. De afspraken hierover zijn in de nieuwe verordening Financieel beheer en beleid opgenomen.

Aan de doorontwikkeling van risicomanagement is de afgelopen jaren binnen de gemeentelijke organisatie hard doorgewerkt. De manier waarop de gemeente Arnhem risicomanagement uitvoert is de afgelopen jaren al een aantal jaren doorgelicht. Uit een extern onderzoek uit 2022 waarin de risicovolwassenheid van risicomanagement is vergeleken met andere gemeentelijke organisaties scoort Arnhem (zeer) goed.

Rechtmatigheid en financial audits
Op 7 december jl. heeft de gemeenteraad het Intern Controleplan 2022 (IC-plan) vastgesteld. Hiermee wordt sturing gegeven aan de uitvoering van de interne controles over boekjaar 2022. In dit IC-plan wordt rekening gehouden met de rechtmatigheidsverantwoording die het college van B&W vanaf 2023 gaat afgeven.

Net als voorgaand jaar, is in 2022 'proefgedraaid' met de rechtmatigheidsverantwoording. Dit betekent dat de interne audits zijn uitgevoerd alsof in 2022 al een rechtmatigheidsverantwoording door het college afgegeven had moeten worden. Op deze wijze is en zo goed mogelijke voorbereiding op de implementatie van de rechtmatigheidsverantwoording getroffen.

Met de uitgevoerde audits in 2022 zijn op twee onderwerpen afwijkingen geconstateerd:

Naleven Europese aanbestedingsregels
Bij de uitgevoerde audits die toezien op het naleven van de Europese aanbestedingsregelgeving zijn twee financiële onrechtmatigheden geconstateerd:

1) Installatietechnisch onderhoud: in deze casus zijn contracten verlengd terwijl binnen de raamovereenkomst hier geen ruimte meer voor aanwezig was. De verlengingen moet daarom worden gezien als nieuwe overeenkomsten die, gelet op de omvang, Europees aanbestedingsplichtig zijn. De totale onrechtmatige lasten in 2022 die hiermee gemoeid zijn bedragen € 1,2 miljoen. Er is een nieuwe Europese aanbestedingsprocedure gestart, welke eind 2022 is afgerond. Per 01-01-2023 is een nieuwe raamoverkomst ingegaan, waardoor de lasten vanaf dat moment weer rechtmatig zijn.
2) Inhuur/advies: in 2022 zijn bij een overeenkomst meer kosten voor gemaakt waardoor de Europese aanbestedingsdrempel bij deze overeenkomst is overschreden. Voorafgaand, bij het aangaan van de opdracht, is geen inschatting gemaakt van de te verwachte omzet en is de overeenkomst zonder Europese aanbesteding aangegaan. Achteraf blijkt dat de kosten de drempel hebben overschreden en omdat kan niet worden aangetoond dat de initiële inkoopbehoefte lager was, zijn de kosten in 2022 ad €455k onrechtmatig. Het contract is medio 2022 beëindigd.

PGB bestedingen
Daarnaast is een deel van de PGB-lasten (Persoonsgebonden budget) als onrechtmatig aangemerkt, omdat niet voldoende zekerheid te verkrijgen is over de geleverde prestaties die aan deze bestedingen ten grondslag liggen. De voorgenoemde fouten en onzekerheden zijn ook in het accountantsoordeel meegewogen.

Deze fouten en onzekerheden blijven onder de in het Intern Contole-plan (IC-plan) benoemde controletoleranties.

Naheffing BTW en BCF
Op fiscaal gebied was in 2022 sprake van een boekenonderzoek BTW en BTW Compensatiefonds (BCF). Als gemeente brengen we over geleverde prestaties BTW in rekening die we afdragen aan de Belastingdienst. Tegelijkertijd betaalt de gemeente BTW aan leveranciers e.d.; deze mag de gemeente hiervan (onder bepaalde voorwaarden) aftrekken. Daarnaast is sprake van een BTW compensatiefonds waaruit gemeenten en provincies onder bepaalde voorwaarden worden gecompenseerd voor de door hen betaalde BTW. Dit fonds houdt verband met het feit dat gemeenten en provincies, in tegenstelling tot niet-overheidslichamen, BTW niet (volledig) kunnen terugvorderen bij de Belastingdienst. Hierdoor worden activiteiten van de gemeente waarbij gebruik wordt gemaakt van extern ingekochte goederen of diensten duurder. Intern uitvoeren zou daarentegen goedkoper zijn. Om de marktverstorende werking hiervan te voorkomen, is in 2003 de Wet op het BTW-compensatiefonds ingevoerd. Dit fonds voorziet in een compensatie van niet-aftrekbare BTW op ingekochte goederen of diensten. De gemeente Arnhem draagt jaarlijks circa € 11 miljoen aan ontvangen BTW af aan de Belastingdienst waarvan zij circa € 5,5 miljoen aan betaalde BTW kan aftrekken waardoor per saldo circa € 5,5 miljoen aan BTW wordt betaald. Vanuit het BTW Compensatiefonds ontvangt de gemeente jaarlijks tussen € 30 en € 36 miljoen.

Het boekenonderzoek richtte zich op de BTW-aangiften en de opgaaf BTW Compensatie Fonds van de gemeente in het belastingjaar 2020. Afhankelijk van de uitkomsten van een dergelijk onderzoek, trekt de Belastingdienst deze door naar eerdere en/of latere belastingjaren. In een eindrapportage heeft de Belastingdienst de uitkomsten van het onderzoek vertaald naar een naheffing exclusief belastingrente van € 227.000 over de belastingjaren 2017 tot en met 2022. Gelet op de aard en omvang van de bevindingen, mede in relatie tot het feit dat in de bewuste belastingjaren in totaliteit door de gemeente bijna € 32 miljoen aan BTW werd afgedragen en over deze periode in het BTW Compensatie Fonds € 205 miljoen werd verwerkt, heeft de gemeente ervoor gekozen geen bezwaar te maken, met uitzondering van een btw-discussie die nog landelijk bij gemeenten speelt zodat de rechten van de gemeente zijn veiliggesteld. De naheffing is verwerkt in de jaarrekening 2022.

De inhoudelijke bevindingen uit het onderzoek zijn reeds verwerkt in een nieuw Tax Control Framework (TCF). Dit TCF is een stelsel van controle- en beheersingsmaatregelen met betrekking tot de fiscale regimes rond Loonheffing, BTW/BCF en Vennootschapsbelasting (VPB). Dit stelsel is getoetst door en afgestemd met vertegenwoordigers van de Belastingdienst in het licht van een nieuw convenant Horizontaal Toezicht dat eind 2022 met de Belastingdienst is gesloten voor de periode 2023-2025.

Juridische zaken
Juridische zaken heeft de organisatie en het bestuur op diverse terreinen van advies voorzien. Het onderwerp veiligheid blijft onverminderd veel aandacht vragen. Met de groei van het aantal vraagstukken is het de kunst om de juridische kwaliteit hierop mee te laten ademen.

Lokaal, sociaal, duurzaam en circulair inkopen en aanbesteden
Er vindt momenteel een project plaats omtrent de doorontwikkeling van het inkoopproces. Doel hiervan is om een geaccepteerde en hanteerbare werkwijze te ontwikkelen die er toe bijdraagt dat de resultaten op lokaal, sociaal en circulair/duurzaam inkopen geoptimaliseerd worden. We willen meer circulariteit en energie- en klimaatneutraliteit in onze inkoop en aanbestedingen. We willen lokale ondernemers een eerlijke kans geven om diensten en producten te leveren. En we stimuleren opdrachtnemers om meer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk te helpen, door resultaten op dit gebied op te nemen in het aanbestedingscontract. Daarmee wordt bijgedragen aan de gestelde maatschappelijke ambities van de gemeente.
Ook ontstaat eerder inzicht in toekomstige inkooptrajecten; zodoende kan er gestuurd worden op de maatschappelijke thema's. Dit heeft als bijkomend voordeel dat door dit eerdere inzicht ook (financiële) rechtmatigheidsrisico's eerder in beeld komen en beperkt kunnen worden.

Communicatie

Als gemeente willen we dat onze communicatie toegankelijk, begrijpelijk en inclusief is. We investeren daarin langs drie lijnen: Schrijven in begrijpelijke taal, toegankelijke gemeentelijke websites en communicatie waarin Arnhemmers met een migratieachtergrond, een LHBTIQ+ identiteit of een beperking zich herkennen en erkend voelen.

Begrijpelijke taal
In 2021 en 2022 zijn zo'n 200 collega's getraind in het Schrijven op B1-niveau, waarvan 23 ook de training Coaching van Schrijven op B1-niveau volgden. Zij zijn in staat hun directe collega's te begeleiden in het duidelijk schrijven.

Toegankelijke websites
Op dit moment worden 25 websites/apps van of namens de gemeente Arnhem onafhankelijk getoetst. Aan de hand van de toets heeft de beheerder van een website of app enkele maanden om verbeteringen door te voeren. Hierna volgt de definitieve afronding van de toegankelijkheidstoets en de publicatie van de toegankelijkheidsverklaring. Verder zijn samenwerkingspartners die met regelmaat content produceren voor op gemeentelijke websites aangeschreven om hen te attenderen op de verplichtingen die vanuit digitale toegankelijkheid ook voor deze organisaties gelden. Er is een plan gemaakt om digitale toegankelijkheid structureel te borgen en is een eerste training digitale toegankelijkheid gegeven. Het project loopt tot en met het tweede kwartaal 2023.

Herkennen en erkend voelen
We lieten het Verwey-Jonker Instituut onderzoeken wat inclusieve communicatie is, hoe inclusief onze communicatie is naar Arnhemmers met een migratieachtergrond, een LHBTQI+ identiteit en een beperking, wat we al goed doen, wat beter kan en hoe we dat kunnen doen. Het onderzoek is afgerond en aangeboden aan de raad. De conclusie is dat onze (publieks)communicatie aanzetten laat zien van inclusieve communicatie. De buitenwereld merkt dat en ziet dat we lerend zijn. Maar duidelijk is ook dat er nog veel verbeterd kan worden.

Overzicht formatie

Totaal aantal FTE Arnhem	Realisatie Bezetting 2020	Realisatie Bezetting 2021	Begroting Formatie 2022	Realisatie Bezetting 2022
Bestuur	46	46	47	47
Aantal FTE Raad	39	39	39	39
Aantal FTE College B&W	7	7	8	8
Personeel	949	997	1.010	1.036
Aantal FTE ambtelijke organisatie formatie	949	997	1.010	1.036
Totaal aantal FTE gemeente Arnhem	**995**	**1.043**	**1.057**	**1.083**

Verloop formatie

Personeelskosten/inhuur ambtelijke organisatie	Realisatie 2021	Begroting 2022	Realisatie 2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000				
Aantal FTE ambtelijke organisatie	***997***	***1.010***	***1.036***	***-26***
Personeel	78.170	85.759	85.985	-226
Inhuur gedekt uit loonsom	4.014	4.263	3.923	340
Totaal loonsom	**82.184**	**90.022**	**89.908**	**114**
Inhuur gedekt uit overige middelen	18.917	15.995	16.959	-964
Totaal inhuur uit overige middelen	**18.917**	**15.995**	**16.959**	**-964**
Voormalig personeel	897	663	434	229
Dekking uit voorziening	-347	-196	-165	-31
Totaal voormalig personeel	**550**	**467**	**269**	**198**
Saldo personeelsbudget	**101.651**	**106.484**	**107.136**	**-652**

Voorziening spaarverlof

Medewerkers kunnen sinds 1 januari 2022 bovenwettelijke vakantie-uren sparen. Met dit verlofsparen kunnen medewerkers passend bij hun levensfase hun bovenwettelijke vakantie-uren inzetten op een manier die aansluit bij hun persoonlijke levens- en carrièreplanning en het gemeentelijke vitaliteitsbeeld. Deze vakantie-uren verjaren niet. Hiervoor (spaarverlof, maar ook voor het bovenwettelijke verlof) moet een voorziening worden gevormd (op grond van het Besluit Begroten en Verantwoorden). Dit leidt gemeentebreed tot een nadeel van € 2,0 miljoen.

Inhuur externen	2019	2020	2021	2022
Bedragen x € 1.000				
Begroot	11.409	11.320	19.823	20.258
Realisatie	14.303	14.963	22.931	20.882
Afwijking	**-2.894**	**-3.644**	**-3.108**	**-624**

Verbonden partijen

De gemeente neemt deel in diverse rechtsvormen zowel publiek als privaat. Wanneer de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft in een andere partij, is dat voor de gemeente een verbonden partij. Samenwerking met andere partijen is een manier om publieke taken uit te voeren, die bijdragen aan het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen. Deelnemingen in andere partijen brengen risico's met zich mee zowel bestuurlijk, maatschappelijk als financieel.

Verbonden partijen twee gemeentelijke rollen

De gemeente vervult twee rollen richting de verbonden partijen: de rol van eigenaar en de rol van opdrachtgever. Tussen beide rollen en de belangen die daaruit voortvloeien, kan een spanningsveld bestaan.

In de eigenaarsrol beslist de gemeente over de oprichting, de missie, de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de verbonden partij. Het gemeentebestuur is mede eigenaar van de verbonden partij en draagt bestuurlijke verantwoordelijkheid (de gemeente neemt deel aan het bestuur). De eigenaarsrol richt zich vooral op de continuïteit en de levensvatbaarheid van de (samenwerkings)organisatie.

De gemeente is ook opdrachtgever van de verbonden partij. De verbonden partij levert diensten of producten of is uitvoerder van gemeentelijk beleid. Veelal in de vorm van een basispakket dat door alle deelnemers in de samenwerking wordt afgenomen, met daarnaast een aanvullend pakket dat voor afzonderlijke deelnemers op maat wordt afgesproken.

Het financieel belang is gekoppeld aan beide rollen. Als opdrachtgever heeft de gemeente belang bij een zo goed mogelijke prijs-/kwaliteitsverhouding voor de afgesproken dienstverlening en deze moet passen binnen de kaders van de gemeentebegroting. Als eigenaar draagt de gemeente het 'ondernemersrisico' van de samenwerking. Als de financiële resultaten tegenvallen, zal de gemeente de tekorten moeten aanvullen.

Actuele kaders

Kadernota verbonden partijen gemeente Arnhem

In 2016 is de visie van de gemeente Arnhem op de verbonden partijen vastgelegd in de kadernota verbonden partijen 2016 gemeente Arnhem, met daarin uitvoeringsrichtlijnen over de wijze van sturen en beheersen. Uitgangspunt is om hierbij uit te gaan van een risicogerichte aanpak, onder andere door het instellen van een governancecode en het toepassen van een 'risicokompas'.

BBV-Notitie verbonden partijen

Ook de Notitie verbonden partijen van de Commissie BBV uit oktober 2016 geeft verplichte en aanbevolen kaders ten aanzien van verbonden partijen. In deze notitie wordt uiteengezet wanneer sprake is van een financieel en bestuurlijk belang. Van een financieel belang is sprake als de gemeente de middelen zoals vermogen of leningen, die aan een partij ter beschikking zijn gesteld, niet terugkrijgt bij faillissement van die partij of indien financiële problemen bij de derde partij kunnen worden verhaald bij de gemeente. Bij een bestuurlijk belang gaat het om het hebben van zeggenschap van de gemeente in een derde partij, hetzij omdat de gemeente een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze via aandelen mee kan stemmen.

Wet gemeenschappelijke regeling

Lokale overheden werken steeds meer en intensiever met elkaar samen. Dat gebeurt op verschillende niveaus en op verschillende manieren. De Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr) maakt (publiekrechtelijke) samenwerking mogelijk tussen provincies, gemeenten en waterschappen.
Per 1 juli 2022 is een wijziging van de Wgr in werking getreden. Deze wijziging is erop gericht de kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraad bij taken die in gemeenschappelijke regelingen worden uitgevoerd te versterken. De komende tijd wordt bezien wat de gevolgen van de wijzigingen in de Wgr zijn voor de Arnhemse kadernota en de inbedding van de verbonden partijen in de P&C-cyclus.

Diversiteit en inclusiviteit

De verbonden partijen vragen we mee te bouwen aan een inclusieve en diverse stad. Dat kunnen ze doen door te kijken naar de samenstelling van hun personeelsbestand, de dienstverlening en de bedrijfsvoering. In 2022 hebben we ze gevraagd aan te geven wat ze al doen, welke ervaringen ze hebben, wat ze nog meer willen bereiken en wat ze daarvoor willen gaan doen. Op basis van de reacties stellen we nog vast wat aanvullend nodig is. We stimuleren de verbonden partijen sowieso gebruik te maken van ons aanbod. Ze kunnen deelnemen aan het diversiteitsnetwerk ‘Diversiteitsreis’. Dit netwerk bestaat al uit veertien organisaties: Rabobank, Volkshuisvesting, HAN, Dirkzwager, Rozet, Politie Gelderland-Midden, Flores Onderwijs, Provincie Gelderland,

Rechtbank Gelderland, Musis en Stadstheater Arnhem, Scalabor, Focus Filmtheater, Rijnstad en gemeente Arnhem. Ook bieden we ze een verdiepend gesprek aan, waarin we ingaan op wat inclusie en diversiteit inhoudt en hoe je er als organisatie aan kunt werken. De gemeente werkt begin 2023 proces en planning uit voor het maken van afspraken met de verbonden partijen, maar ook met de subsidie- en inkooprelaties.

Ontwikkelingen risicovolle verbonden partijen

Niet alle verbonden partijen vragen om evenveel betrokkenheid. Om de aandacht te geven aan die verbonden partijen die voor de gemeente van het grootste belang zijn, dan wel een belangrijk risico vormen (beleidsmatig of financieel) wordt jaarlijks in aanloop naar de begroting het risicokompas geactualiseerd. Het risicokompas is een risicoanalyse die bestaat uit de beoordeling op acht maatstaven. Deze acht maatstaven geven vorm aan de bestuurlijke en financiële verbondenheid met de partij. Door alle verbonden partijen op dezelfde wijze te beoordelen, is het mogelijk de verbonden partijen onderling te vergelijken en te bepalen welke verbonden partijen in verhouding tot elkaar een hoog risicoprofiel hebben.

Bij de Begroting 2022 zijn onderstaande partijen als meest risicovol aangemerkt:

- DRAN (Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen);
- Sportbedrijf Arnhem;
- De Connectie;
- ODRA (Omgevingsdienst Regio Arnhem);
- Groene Metropoolregio;
- VGGM (Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden).

Voor deze partijen wordt in het hierna volgend overzicht de voortgang van de beheersstrategie toegelicht.

Relatie met de paragraaf Risicomanagement en weerstandsvermogen
De risico's die samenhangen met de verbonden partijen zijn meegewogen in de bepaling van de gewenste weerstandscapaciteit (zie paragraaf Risicomanagement en weerstandsvermogen).

Overzicht Verbonden partijen

In onderstaand overzicht is aangegeven in welke verbonden partijen de gemeente Arnhem deelneemt en aan welke programma's hiermee een bijdrage wordt geleverd. Per verbonden partij wordt een terugblik gegeven op de belangrijkste ontwikkelingen in 2022. Voor de partijen die bij de Begroting 2022 als meest risicovol zijn aangemerkt wordt tevens de voortgang van de beheersstrategie toegelicht.

Aanvullend op de hierna weergegeven verbonden partijen neemt de gemeente Arnhem tevens deel in twee Verenigingen van Eigenaars (VVE's). Het betreft de volgende VVE's:

- Vereniging van Eigenaars Varkensstraat 46 en 47 te Arnhem;
- Vereniging van Eigenaars Varkensstraat 27, 28-1 en 28-2 te Arnhem.

De gemeente heeft als eigenaar van een gedeelte van de panden zitting in het bestuur van de VVE's en heeft tevens een (gering) financieel belang. Het risicoprofiel is als laag aan te merken.

In het jaarverslag 2021 is aangegeven dat de (voormalige) verbonden partij DataLand per 1 januari 2022 haar activiteiten heeft beëindigd en dat de verwachting was dat na de liquidatie van DataLand (31 maart 2022) de gemeente een groot gedeelte van haar inleg (circa € 10.000) uitgekeerd zou krijgen. In 2022 is inderdaad de volledige inleg terugontvangen.

Scalabor B.V.

Scalabor B.V.

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap		
Programma	S06 Participatie en armoedebestrijding		
Doel verbonden partij	Scalabor B.V. is een arbeidsontwikkelbedrijf dat inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt uit de arbeidsmarktregio Midden-Gelderland ondersteunt bij het overbruggen van die afstand. Scalabor begeleidt inwoners die dat nodig hebben naar passend en zo regulier mogelijk werk. Scalabor richt zich op het ontdekken en ontwikkelen van talenten van mensen in een werksituatie. Een belangrijke dienstverlening is het begeleiden van SW-medewerkers van de modulaire gemeenschappelijke regeling Sociaal Domein Centraal Gelderland (MGR), module Werkgeverschap SW (WGSW).		
Deelnemers in samenwerking	Gemeente Arnhem is 100% aandeelhouder van Scalabor B.V. De gemeenschappelijke regeling Sociaal Domein Centraal Gelderland (MGR), module Werkgeverschap SW (WGSW) detacheert SW-medewerkers, in opdracht van de deelnemende gemeenten, bij Scalabor B.V. Daarnaast koopt gemeente Arnhem (als klant) ook ontwikkeltrajecten in bij Scalabor B.V. voor inwoners die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet. Scalaobr B.V. is ook onze partner in het toeleiden en creëren van beschutte werkplekken.		
Bestuurlijk belang	De concerndirecteur van gemeente Arnhem is gemachtigd om namens de gemeente Arnhem stemrecht uit te oefenen in de vergadering van aandeelhouders.		
Financieel belang	100%		
Eigen vermogen	Per 01-01-2022	€	7.843.214
	Per 31-12-2022	€	9.999.999
Vreemd vermogen	Per 01-01-2022	€	5.556.885
	Per 31-12-2022	€	
Financieel resultaat	Gerealiseerd 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Gerealiseerd 2022	€	

Ontwikkelingen

Voor 2022 zagen wij:

- dat er nieuwe (financiële) afspraken gemaakt zijn rondom het aanwijsbesluit voor de SW-medewerkers die vanaf 2023 ingaan;
- een snelle terugloop van het aantal SW-medewerkers (door pensionering ed.);
- door ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en het ontbreken van benodigde vaardigheden van medewerkers het steeds lastiger voor SW-medewerkers wordt om door te stromen naar externe werkgevers;
- landelijke ontwikkelingen rondom sociale ontwikkelbedrijven (SW 2.0) een rol gaan spelen qua positionering;
- de invoering van de nieuwe cao Aan de slag gevolgen kan hebben als het gaat om het beleggen van risico's van werkgeverschap.

In 2023 en verder vragen deze ontwikkelingen ook onze aandacht.

Risicoprofiel	Middel
Beheersstrategie	Niet van toepassing.

Sportbedrijf Arnhem

Sportbedrijf Arnhem

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap		
Programma	S09 Gezondheid en sport		
Doel verbonden partij	Het Sportbedrijf voert het sportbeleid uit. Arnhem stimuleert en faciliteert bewegen en sporten en Arnhem, voor een beter welzijn van de stad.		
Deelnemers in samenwerking	Gemeente Arnhem		
Bestuurlijk belang	De gemeente Arnhem is 100% aandeelhouder van de BV Sportbedrijf Arnhem. Als aandeelhouder is de gemeente Arnhem lid van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Het mandaat om als aandeelhouder op te treden is door het college neergelegd bij de concerndirecteur.		
Financieel belang	De gemeente Arnhem heeft het volledige eigendom.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2022	€	1.680.000
	Per 31-12-2022	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2022	€	20.620.000
	Per 31-12-2022	€	
Financieel resultaat	Gerealiseerd 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Gerealiseerd 2022	€	17.969.698
Ontwikkelingen	Het Sportbedrijf heeft te maken met een begrotingstekort op basis van de huidige activiteiten, veroorzaakt door de hoge inflatie en energiekosten. Dit is reeds door middel van een raadsbrief gecommuniceerd. We zijn als gemeente in overleg met het Sportbedrijf hoe het begrotingstekort te overbruggen, zonder ingrijpende maatregelen te nemen.		
Risicoprofiel	Middel		

Beheersstrategie

Sturing
Het Sportbedrijf is de grootste uitvoerder van het sportbeleid van de gemeente Arnhem. Bij de verzelfstandiging van het Sportbedrijf, zijn vanuit de gemeente als opdrachtgever en eigenaar van het Sportbedrijf, afspraken gemaakt over de informatie- en stuurmogelijkheden voor de gemeente. Om de verwachtingen over en weer beter in beeld te hebben voeren de gemeente als eigenaar en opdrachtgever en het Sportbedrijf gezamenlijk, buiten de kwartaalgesprekken om, gedurende 2022, regelmatig overleg.
De organisatie van het Sportbedrijf en de samenwerking met de gemeente Arnhem wordt steeds professioneler. De afstemming tussen de teams Leefomgeving en het Sportbedrijf loopt steeds beter, waarmee goed invulling wordt gegeven aan het uitgangspunt van 'van wijken weten'. Het opdrachtgeverschap wordt meer gestroomlijnd. Het Sportbedrijf heeft in de kwartaalrapportages steeds conform afgesproken format gerapporteerd. Over de kwaliteit en met name over de (on)mogelijkheden van rapportage over effectiviteit en efficiëntie van interventies in de stad wordt nog met elkaar gesproken, alsmede wensen voor de toekomst op wijkniveau. Dit is een doorlopend proces, waarmee we verder gaan in 2023. Het inzicht in de kostprijs van de producten is nog onvoldoende. In het tweede kwartaal 2019 is het Sportbedrijf gekomen met een eerste aanzet ten aanzien van de kostprijs van de verschillende producten en in de volgende jaren is dit verbeterd. We denken hier nog steeds verbeteringen in door te kunnen voeren. Met name het inzicht en de sturing op de verschillende accommodaties, afzet tegen het gebruik kan beter.

Financieel
De financiële ratio's van het Sportbedrijf, gebaseerd op de jaarrekeningen waren onvoldoende tot 2020. In 2020 is de algemene reserve van het Sportbedrijf vergroot tot het afgesproken en gewenste niveau (€ 1,8 miljoen). Tegelijkertijd heeft corona impact gehad op het (beperkte) resultaat van het Sportbedrijf in 2020. Het eigen vermogen is daardoor afgenomen naar € 1,6 miljoen. Dit wordt nog steeds ruim voldoende geacht. Voor 2021 is voldaan aan de taakstelling van € 0,5 miljoen op subsidie Sportbedrijf. Voor 2022 is er een taakstelling van € 0,75 miljoen. Het ziet er naar uit dat het Sportbedrijf in 2022 een resultaat gaat behalen van omstreeks € 0,9 miljoen. Dit is grotendeels te verklaren door incidentele steun vanuit het Rijk in verband met de coronacrisis. Dit wordt grotendeels aangewend om het in verband met stijgende energieprijzen verwachte tekort van 2023 deels mee op te vangen.

Samenwerking
De verzelfstandiging en daarmee nieuwe manier van samenwerken, veranderde rollen, verantwoordelijkheden heeft tijd nodig gehad om uit te werken. In de eerste jaren van verzelfstandiging lag de nadruk voornamelijk op bedrijfsmatige aspecten en de ontvlechting van de gemeente. Het inhoudelijke gesprek over de maatschappelijke invulling van de opdracht en bijdrage aan gemeentelijke doelstellingen werd daardoor onvoldoende gevoerd.

Dit werd bemoeilijkt door het wennen aan nieuwe verhoudingen, 'losse eindjes' van de verzelfstandiging en een verschillende interpretatie van bepaalde begrippen. Het Sportbedrijf was voornamelijk bezig met zelfstandig op eigen benen staan, terwijl de gemeente zocht naar het houden van de juiste mate van regie. Vooral in de jaren na verzelfstandiging was dit het geval. Nu het Sportbedrijf na 5 jaar redelijk stabiel staat, is er weer meer ruimte gekomen om de focus te verleggen naar het gesprek op inhoud en gezamenlijke belangen. Het afgelopen jaar is de samenwerking tussen gemeente en Sportbedrijf sterk verbeterd. De samenwerking blijft een onderwerp waarin continu geïnvesteerd wordt, ook in 2023 en verder.
Voorbeelden van inhoudelijke onderwerpen die gezamenlijk worden opgepakt zijn: verenigingsondersteuning, de bezetting van accommodaties en ontwikkeling van een positief sportklimaat.
We verwachten deze ontwikkeling met het MT van het Sportbedrijf in 2023 voort te kunnen zetten. Deze verbeterde verstandhouding zorgt ervoor dat het risicoprofiel van het Sportbedrijf als verbonden partij lager ingeschat wordt.

Bank Nederlandse Gemeenten

NV Bank Nederlandse Gemeenten

Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Programma	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën		
Doel verbonden partij	De BNG is de 'bankier ten dienste van overheden', waaronder voor gemeenten.		
Deelnemers in samenwerking	De gemeente heeft minder dan 1% van de aandelen. De andere aandeelhouders zijn de Staat der Nederlanden (50%), provincies en gemeenten.		
Bestuurlijk belang	De concerntreasurer is gemachtigde voor de aandeelhoudersvergadering.		
Financieel belang	De gemeente Arnhem heeft 496.470 aandelen van de BNG in bezit (bijna 1%) en is daarmee een van de grootste gemeentelijke aandeelhouders van de BNG		
Eigen vermogen	Per 01-01-2022	€	5.062.000
	Per 31-12-2022	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2022	€	143.995.000
	Per 31-12-2022	€	
Financieel resultaat	Gerealiseerd 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Gerealiseerd 2022	€	
Ontwikkelingen	Niet van toepassing.		
Risicoprofiel	Laag		
Beheersstrategie	Niet van toepassing.		

Economic Board regio Arnhem-Nijmegen

Economic Board regio Arnhem-Nijmegen

Vestigingsplaats	Nijmegen		
Rechtsvorm	Stichting		
Programma	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën; S03 Economie		
Doel verbonden partij	Het versterken van de samenwerking tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden op de groeisectoren health, energy en food en de cross-overs daartussen, om daarmee de economische slagkracht van de regio Arnhem-Nijmegen verder te ontwikkelen en regionale groeikansen te benutten met alle voor dat doel dienstige middelen.		
Deelnemers in samenwerking	The Economic Board wordt gevormd door achttien leden vanuit de kennisinstellingen, het bedrijfsleven en de overheden.		
Bestuurlijk belang	Burgemeester Ahmed Marcouch (voorzitter) en de wethouder Economische Zaken Nermina Kundić hebben zitting in de board.		
Financieel belang	De gemeente Arnhem heeft geen rechtstreekse financiële relatie met The Economic Board. Van onze bijdrage aan de Groene Metropoolregio wordt 1 euro per inwoner doorgegeven aan The Economic Board.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2022	€	119.965
	Per 31-12-2022	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2022	€	146.418
	Per 31-12-2022	€	
Financieel resultaat	Gerealiseerd 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Gerealiseerd 2022	€	162.477

Ontwikkelingen

The Economic Board heeft zich in 2022 op diverse manieren ingezet voor economische ontwikkeling, innovatie en werkgelegenheid in de regio. Samen met overheidsinstellingen, het bedrijfsleven en de kennisinstellingen stimuleert The Economic Board innovaties in de topsectoren Energy, Health, Hightech en Food en de cross-overs daartussen. The Economic Board richt zich daarbij onder meer op het versterken van het Energy cluster in Arnhem: het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid en het stimuleren van innovaties op het gebied van energievoorziening en batterijopslag. The Economic Board is een van de partners in de regionale investeringsagenda met de provincie en de Groene Metropoolregio. The Economic Board ontwikkelde zich verder als netwerk in de regio. Kennis, kunde en ervaring vanuit de regiogemeenten, kennisinstellingen en bedrijfsleven werden steeds meer gedeeld en ingezet voor belangrijke maatschappelijke opgaven.

Om de blijvende tekorten op de arbeidsmarkt in de regio Arnhem-Nijmegen tegen te gaan, heeft de The Economic Board samen met de Groene Metropoolregio en Provincie Gelderland ingezet op een breed gedragen Human Capital Agenda (HCA), die ondernemers, onderwijsinstellingen en overheden moet helpen met het arbeidsmarktvraagstuk. April 2022 hebben de Board, GMR en provincie ingestemd met de koers en speerpunten van deze agenda. De Human Capital Agenda wil onder meer talent aantrekken en behouden, en onbenut arbeidspotentieel activeren. Er wordt toegewerkt naar een Human Capital Akkoord met concrete projecten die zich richten op: van opleiding naar werk; van werk naar werk en van werkloos naar werk.

In 2022 is vanuit The Economic Board gewerkt aan een werkplan Lifeport Circular Lab. Dit is gericht op het delen en borgen van kennis en kunde op het gebied van duurzaamheid en klimaatadaptatie in de regio. Deelnemers zijn The Economic Board, Groene Metropoolregio, Radboud Universiteit, Wageningen Universiteit, HAN, Hogeschool Van Hall Larenstein, Kiemt, RvN@ en de gemeenten Arnhem en Nijmegen. Deze ‘kennisagenda’ is in de praktijk gestart met kennistafels over complexe vraagstukken, zoals Koel Netwerk in Arnhem en een kennistafels bij ROC Nijmegen rondom bouwlogistiek en klimaatadaptatie.

Ook is in 2022 samen met de Groene Metropoolregio en de provincie Gelderland gewerkt aan een bid voor de Regio Deal Groene Groei. De aanvraag voor de regiodeal is medio november ingediend. Ter versterking van de economische clusters en het aantrekken van nieuwe innovatieve bedrijvigheid en kennis, richt The Economic Board zich ook op profileren van de regio in binnen- en buitenland. Zo heeft The Economic Board tijdens de Hannover Messe in juni 2022 de regio samen met Arnhem gepresenteerd als dé Energy hotspot in Europa.

Risicoprofiel	Middel
Beheersstrategie	Niet van toepassing.

BVO De Connectie

BVO De Connectie

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën		
Doel verbonden partij	De Connectie is een gemeenschappelijke regeling met de gemeenten Rheden en Renkum op het gebied van bedrijfsvoering.		
Deelnemers in samenwerking	Gemeente Arnhem, gemeente Renkum en gemeente Rheden		
Bestuurlijk belang	Wethouder Maurits van de Geijn is lid van het bestuur.		
Financieel belang	Het Arnhems aandeel in De Connectie bedraagt 72%.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2022	€	-78.000
	Per 31-12-2022	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2022	€	17.627.000
	Per 31-12-2022	€	
Financieel resultaat	Gerealiseerd 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Gerealiseerd 2022	€	32.442.000

Ontwikkelingen

Uit onderzoek blijkt dat bij een samenwerking binnen de gemeentelijke context het 3 tot 5 jaar kost (afhankelijk van de beginsituatie) om weer op het startniveau te komen in termen van opbrengsten, klanttevredenheid, organisatie-volwassenheid en medewerkertevredenheid. Bij de start van De Connectie is onvoldoende rekening gehouden met deze zogenaamde ‘servicedip’. Hoewel in de afgelopen jaren op een aantal terreinen progressie is gemaakt, is tegelijkertijd op een aantal terreinen sprake van noodzaak tot verbetering.
Deze noodzaak is door het bestuur van De Connectie vertaald naar een bestuursopdracht. Daarbij gaat het om nieuwe afspraken met betrekking tot de wijze van organiseren van de samenwerking (governance), een duidelijke toekomstvisie omtrent de positie van De Connectie op langere termijn (groeiambitie) en het financieel perspectief van De Connectie in relatie tot de financiële positie van de eigenaar-gemeenten. Na het vaststellen van de bestuursopdracht is door De Connectie en de gemeenten samen gewerkt aan de doorontwikkeling van de samenwerking. De eerste resultaten van de uitwerking van de bestuursopdracht zijn opgenomen in de tussenrapportage “Versterken in verbinden”. Daarnaast is dit jaar voor het eerst een aparte perspectiefbrief aangeboden. Met dit instrument wordt beoogd om de begroting van De Connectie meer volgend te laten zijn aan het perspectief dat de gemeenten hierop hebben.

Risicoprofiel

Middel

Beheersstrategie

De Connectie is een organisatie in die volop in ontwikkeling is en waar de komende jaren veel moet gebeuren. Het is evident dat beheersing en control hierin belangrijk zijn. De beheersing is vooral gericht op het actief verbinden van de gemeentelijke belangen met de belangen van een goede bedrijfsvoeringsorganisatie. Op verschillende niveaus en vanuit verschillende perspectieven wordt er actief samengewerkt. Het bestuur, het OGO (opdrachtgeversoverleg) en de demandorganisatie zijn hierin belangrijke gremia waarin sturing en beheersing nadrukkelijk terugkomen. Het controllersoverleg vervult hierin een belangrijke adviesrol ten aanzien van de P&C-producten van de Connectie.

Er wordt in de begroting van De Connectie een aantal risico's beschreven die significant zijn in financiële termen, maar ook voor de dienstverlening. De Connectie onderschrijft de principes van het risico gestuurd werken. Dit houdt in dat risico's gekoppeld worden aan de doelstellingen en dat maatregelen worden genomen om de risico’s te beheersen. Afgelopen jaar heeft De Connectie belangrijke stappen gezet ten aanzien van de invulling van het risicomanagement. Zo heeft er een uitgebreide risico-inventarisatie plaatsgevonden, zowel vanuit het perspectief van de organisatiedoelstellingen als vanuit het perspectief van business continuïteit. Waar nodig zijn aanvullende beheersmaatregelen genomen. De komende jaren gaat De Connectie verder met het door ontwikkelen van het risicomanagement door te investeren in het risicobewustzijn binnen de organisatie en het cyclisch en systematisch borgen van het risicomanagement.
Ten aanzien van de risico’s is de dreiging op het gebied van Informatieveiligheid en privacy toegenomen. Om opgewassen te zijn tegen bedreigingen enerzijds en om anderzijds te kunnen voldoen aan de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) zal blijvend geïnvesteerd moeten worden om een passend niveau wat betreft informatieveiligheid en privacy te bereiken.

BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen

BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	S07 Zorg
Doel verbonden partij	In april 2016 is de Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen opgericht ten behoeve van het aanvullend vervoer Arnhem Nijmegen (Avan). Het is een gemeenschappelijke regeling, gebaseerd op een bedrijfsvoeringsorganisatie. Eén van de taken van deze Vervoersorganisatie is het regelen van het doelgroepenvervoer, waarbij sprake is van een bundeling van het doelgroepenvervoer (Wmo-vervoer, leerlingenvervoer en instellingsvervoer). Gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer voor de deelnemers.
Deelnemers in samenwerking	Regio Arnhem en regio Nijmegen
Bestuurlijk belang	Wethouder Marco van der Wel is lid van het bestuur.
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt volgens een verdeelsleutel bij aan de exploitatie. De kosten van de bedrijfsvoeringsorganisatie worden bepaald op basis van het inwoneraantal. De vervoerskosten op basis van rekeneenheden van het vervoer. De vervoersorganisatie heeft geen weerstandscapaciteit; tekorten komen voor rekening van de deelnemende gemeenten.
Eigen vermogen	Per 01-01-2022 €
	Per 31-12-2022 €
Vreemd vermogen	Per 01-01-2022 € 10.607.584
	Per 31-12-2022 €
Financieel resultaat	Gerealiseerd 2022 €
Bijdrage Arnhem	Gerealiseerd 2022 €
Ontwikkelingen	In 2020 zijn er beleidsregels Wmo en Jeugdwet op- en vastgesteld. Ook is er een nieuwe Verordening Leerlingenvervoer aangenomen. Deze dragen bij aan het beheersen van kosten op het gebied van Doelgroepenvervoer. In 2020 en 2021 heeft corona effect gehad op het routegebonden en vraagafhankelijk vervoer. De gedachte was dat het vervoer weer zou aantrekken naar het niveau van voor corona, maar deze ontwikkeling blijft uit. Het lijkt dat het 'nieuwe normaal' minder inzet vraagt. In 2022 is het gebruik dan ook minder dan oorspronkelijk begroot geweest en sluiten we af met een positief resultaat.
Risicoprofiel	Middel
Beheersstrategie	De risico's waarmee BVO DRAN te maken heeft zijn een veranderende relatie met de provincie, een zeer dynamische omgeving, kwetsbare burgers en daarmee politieke gevoeligheid. De risicoklasse is van hoog naar middel gezakt. Het in 2018 verschenen knoppenplan heeft ertoe geleid dat de kostenbesparingen die mogelijk waren in regionaal verband inmiddels zijn doorgevoerd en een aantal zaken zijn meegenomen in de inmiddels afgeronde aanbesteding. De gemeente Arnhem heeft in 2020 aan een aantal knoppen gedraaid door zowel beleidsregels Wmo als ook beleidsregels Leerlingenvervoer op- en vast te stellen. Dit om te kunnen blijven doen wat nodig is, maar ook een gemeentelijk kader als vertrekpunt te kunnen nemen. Het effect van deze aanpassing zal door geleidelijke invoering beter zichtbaar worden. Aan een aantal knoppen binnen het vraagafhankelijk vervoer is in zowel 2021 als 2022 verder vervolg gegeven De inrichting van het doelgroepenvervoer is gebaseerd op een 'open einde' systematiek. Hierom is de sturingsinformatie frequenter en gericht op continue monitoring. Structureel ontvangen we van de BVO DRAN managementinformatie en zogenaamde rittenbakken. Er is ongeveer tien keer per jaar ambtelijk en 6 keer per jaar bestuurlijk overleg. We zijn voornemens om informatie over het doelgroepenvervoer te verwerken in PowerBI zodat het onderdeel kan gaan uitmaken van de bestuursrapportage. In 2022 is gewerkt aan het opnemen van informatie over regiotaxi in PowerBI. Qua IT heeft dat meer voeten in aarde en kost meer tijd dan vooraf ingeschat. Dit geldt nog meer voor het opnemen van informatie over het routegebonden vervoer omdat de aangeleverde informatie niet uniform is tussen de vervoerders.

Euregio Rijn-Waal

Euregio Rijn-Waal

Vestigingsplaats	Kleve (D)		
Rechtsvorm	Openbaar lichaam naar Duits recht		
Programma	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën; S03 Economie		
Doel verbonden partij	De Euregio Rijn-Waal is een Nederlands-Duits openbaar lichaam waarbij ca 55 gemeenten en regionale overheden en Kamer van Koophandels uit de grensregio zijn aangesloten. De bevordering van de integratie van Europa en het slechten van nationale grenzen zijn centrale doelen van deze samenwerking. De Euregio Rijn-Waal zet in op verbetering en intensiveren van grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van economie en maatschappij. In het werkgebied van de Euregio bestaan veel mogelijkheden voor een sterke economische en maatschappelijke ontwikkeling. De Euregio Rijn-Waal brengt partners bij elkaar om gezamenlijke initiatieven te starten en zo gebruik te maken van synergie-effecten. De Euregio verzorgt het programmamanagement voor het EU-programma INTERREG Duitsland-Nederland. De Euregio is geen verbonden partij in de zin van de Wet gemeenschappelijke regelingen. De Euregio is een openbaar lichaam gebaseerd op het Verdrag van Anholt. In overeenstemming met artikel 3 lid 3 van dit verdrag is voor de Euregio het Duitse recht van toepassing. Dit betekent dat voor de Euregio niet dezelfde plichten gelden ten aanzien van bijvoorbeeld de verzending van de begroting aan deelnemende gemeenten. In de statuten van de Euregio is vastgelegd dat de begroting een maand voor het begin van het nieuwe begrotingsjaar een begroting wordt opgeleverd.		
Deelnemers in samenwerking	55 leden, te weten 30 Nederlandse en 20 Duitse gemeenten, 3 regionale instanties en 2 Kamers van Koophandel		
Bestuurlijk belang	In de Euregioraad zitten namens de gemeente Arnhem wethouder Maurits van de Geijn en de raadsleden Alwin van Engelenburg, Niels Scholten en Yildirim Usta.		
Financieel belang	Beperkt. De leden betalen een (inwoneraantal gerelateerde) contributie.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2022	€	1.750.313
	Per 31-12-2022	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2022	€	3.337.597
	Per 31-12-2022	€	
Financieel resultaat	Gerealiseerd 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Gerealiseerd 2022	€	27.800
Ontwikkelingen	De Euregio geeft uitvoering aan de Strategische Agenda 2025+ die de Euregioraad in november 2020 heeft vastgesteld. Daarin zijn vier grensuitdagingen geformuleerd: economie en klimaat, arbeidsmarkt en opleiding, leefbaarheid alsmede Euregionale identiteit. Medio 2022 is het Europees Interreg-programma VI 2021-2027 van start gegaan, waarvoor de Euregio het regionale programmamanagement verzorgt. In samenwerking met de Groene Metropoolregio worden in dit kader nieuwe projectmogelijkheden onderzocht. Binnen de Euregio neemt Arnhem samen met Düsseldorf, Duisburg, Moers, Ede, Apeldoorn en Nijmegen deel aan het zogenaamde 100.000plus-netwerk.		
Risicoprofiel	Laag		
Beheersstrategie	Niet van toepassing.		

GR Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen

GR Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen

Vestigingsplaats	Elst
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën; S02 Bereikbaarheid; S03 Economie; S10 Klimaat en energie; S12 Wonen en leefomgeving
Doel verbonden partij	De ambitie van de Groene metropoolregio is gericht op de welvaart van de inwoners in de regio. De Groene metropoolregio werkt aan maatschappelijke opgaven op het gebied van werken, wonen, duurzaamheid, bereikbaarheid en leefbaarheid. De regio staat voor kwalitatieve groei en dus voor balans tussen groei en leefbaarheid. De ambitie is om de omvangrijke groeiopgave (huisvesting, werk en bereikbaarheid) te faciliteren en de groene leefomgeving en ontspannen leefkwaliteit in de regio te behouden en te versterken. De regio wil zich sterker profileren naar het rijk en Europa als groene, circulaire metropoolregio. De regionale agenda is hierop gericht.
Deelnemers in samenwerking	Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar.
Bestuurlijk belang	Burgemeester Ahmed Marcouch is lid van het Algemeen Bestuur van de Groene Metropoolregio met wethouder Nermina Kundić als zijn plaatsvervanger. Wethouder Nermina Kundić is voorzitter van het bestuurlijk team Verbonden regio. Maurits van de Geijn, Marco van der Wel en Cathelijne Bouwkamp nemen deel aan de bestuurlijke teams voor respectievelijk de opgaven Productieve regio, Ontspannen regio en Groene Groeiregio.
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt naar rato van inwonertal bij aan de uitvoering van de gemeenschappelijke regeling. Dit betreft de basiskosten. Daar komen jaarlijks de middelen bij voor de uitvoering van de regionale agenda. Het bedrag van € 1.107.261 dat is opgenomen als gerealiseerde bijdrage Arnhem is opgebouwd uit € 420.000 voor basiskosten en € 687.261 voor kosten uitvoering regionale agenda.
Eigen vermogen	Per 01-01-2022 € 331.012
	Per 31-12-2022 €
Vreemd vermogen	Per 01-01-2022 € 1.364.396
	Per 31-12-2022 €
Financieel resultaat	Gerealiseerd 2022 €
Bijdrage Arnhem	Gerealiseerd 2022 € 1.107.261
Ontwikkelingen	In de Groene Metropoolregio werken de colleges van de achttien regiogemeenten samen aan de volgende ambitie: • Samen doorgroeien naar een groene metropoolregio met internationale betekenis en allure. • Zichtbaar zijn als dé circulaire topregio van ons land en van Europa, in alle facetten van de leefomgeving. • Hét voorbeeld zijn voor kwalitatieve groei met een goede balans tussen levendige stedelijkheid en ontspannen leefkwaliteit. De regionale agenda is hierop gericht. In deze agenda zijn vijf opgaven zijn geformuleerd: Verbonden regio, Productieve regio, Circulaire regio, Ontspannen regio en Groene groeiregio. In 2022 is een update van de regionale agenda 2023-2024 vastgesteld. Arnhem heeft in 2022 samen met de Groene Metropoolregio mede uitvoering gegeven aan de opgaven in de regionale agenda en de hiermee samenhangende lobbyagenda. Dankzij de inspanningen van de Groene Metropoolregio heeft het Rijk Arnhem-Oost aangewezen als grootschalig woningbouwgebied. Hiermee kunnen we als de gemeente ook aanspraak maken op middelen vanuit Den Haag om te investeren in een leefbare omgeving, betere bereikbaarheid en duurzame economie. Vanuit de regionale agenda is daarnaast onder andere samen met de Economic Board, de provincie en werkgevers gewerkt aan een regionale arbeidsmarktagenda, die moet gaan zorgen voor een betere aansluiting van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Volgens de opdracht vanuit het Rijk is gewerkt aan de voorbereiding voor de Regionale Energiestrategie 2.0. De bestuurders van de cultuurregio 025 hebben in goede onderlinge samenwerking kaders vastgesteld voor de uitvoering van het transformatievoorstel cultuur. Ook is een inventarisatie uitgevoerd naar natuur, landschap en water in de regio, het zogenaamde groen-blauwraamwerk. Dit is een belangrijke bouwsteen voor het Verstedelijkingsakkoord waar vanuit de opgave groene groeiregio aan wordt gewerkt. In 2022 is doorgewerkt aan de verstedelijkingsstrategie, in het najaar zijn de gebiedsuitwerkingen aan de gemeenteraden aangeboden. Op de valreep van 2022 is de Woondeal 2.0 regio Arnhem-Nijmegen, als samenwerkingsagenda voor de woningbouwopgave in de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen, ter vaststelling naar de regiogemeenten gestuurd. In 2022 is door het Algemeen Bestuur van de regio de meerjarige regionale agenda 2023-2024 vastgesteld, waar inmiddels zeventien gemeenten op hebben ingetekend.

Risicoprofiel	Middel
Beheersstrategie	De bijdrage aan de Groene Metropoolregio valt uiteen in de basiskosten (faciliteren bestuur en regiobureau) en de kosten voor de uitvoering van de opgaven. Over de basiskosten in eind 2020 door de gemeenteraad besloten (€2,50 per inwoner). 2022 was het eerste jaar dat de GMR (opgericht in 2021) werkte met een regionale agenda. De agenda bevatte vijf regionale opgaven op het gebied van duurzaamheid, mobiliteit, ruimte en wonen, economie en toerisme, recreatie, cultuur en erfgoed met een bijpassende begroting. De gemeenteraden van de 18 regiogemeenten is in het najaar van 2021 gevraagd te besluiten over het al dan niet meedoen ('intekenen') aan de verschillende opgaven en daarmee over het mede dragen van de gezamenlijke kosten. De raad heeft de extra benodigde middelen hiervoor vrijgemaakt bij de begrotingsbehandeling in november 2021 en via het raadsvoorstel Intekenen op de opgaven regionale agenda 2022. Deze zijn langjarig in de begroting opgenomen. Hierdoor kon de gemeente Arnhem in 2022 aan alle opgaven van de GMR meedoen. De verwachting is dat in de komende jaren alleen sprake zal zijn van indexering, tenzij zich nieuwe opgaven aandienen. Eventuele verhoging van de kosten van de regionale agenda in de jaren na 2022 worden altijd gemotiveerd aan de gemeenteraad voorgelegd.

Lingezegen

Lingezegen

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S12 Wonen en leefomgeving		
Doel verbonden partij	De realisatie en coördinatie van het beheer van Park Lingezegen op basis van het Masterplan, Intergemeentelijke structuurvisie, het Uitvoeringsprogramma en het AB-besluit 2015-004 over de Afronding van de basisuitrusting en de doorontwikkeling (AB, 04 12 2015).		
Deelnemers in samenwerking	Gemeenten Lingewaard, Overbetuwe, Nijmegen en Arnhem.		
Bestuurlijk belang	Wethouder Marco van der Wel is lid van het Dagelijks bestuur, Wethouder Maurits van de Geijn is lid van het Algemeen bestuur.		
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt voor 25% bij aan de gemeenschappelijke regeling.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2022	€	5.418.000
	Per 31-12-2022	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2022	€	268.000
	Per 31-12-2022	€	
Financieel resultaat	Gerealiseerd 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Gerealiseerd 2022	€	247.608
Ontwikkelingen	De komende jaren werkt de parkorganisatie aan een stevige, relevante positie in de regio en ontwikkelt ze haar identiteit tot een herkenbaar merk Park Lingezegen. Een sterk en betrokken actief netwerk wordt uitgebouwd, waarbij er nauw wordt samengewerkt met regionale stakeholders (de deelnemende gemeenten, provincie, Groene Metropoolregio) en betrokken lokale ondernemers en vrijwilligers. In het park krijgen in 2023 de Herenboeren een plek en worden drie klompenpaden gerealiseerd.		
Risicoprofiel	Laag		
Beheersstrategie	Niet van toepassing.		

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S04 Onderwijs; S06 Participatie en armoedebestrijding; S07 Zorg		
Doel verbonden partij	De Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Regio Centraal Gelderland is door elf gemeenten in 2017 opgericht voor de uitvoering van taken op het terrein van het sociaal domein. De MGR bestaat uit een beheerorganisatie en vijf modules, te weten: Inkoop specialistische zorg, Werkgeversservicepunt, Regionaal Bureau Leerlingzaken, Werkgeverschap SW-medewerkers en Contractmanagement Inburgering.		
Deelnemers in samenwerking	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Wageningen, Westervoort en Zevenaar (niet alle gemeenten doen aan alle modules mee) alsmede het UWV (Werkgeverservicepunt).		
Bestuurlijk belang	Wethouder Paul Smeulders is lid van het bestuur. In de bestuurscommissies zitten wethouders Mark Lauriks (Participatie), Marco van der Wel (Inkoop zorg) en Nermina Kundić (onderwijs).		
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt bij aan de exploitatie van de gemeenschappelijke regeling. Over de wijze waarop de bijdrage over de deelnemende gemeenten worden verdeeld zijn per module specifieke afspraken vastgelegd. Bij de onderwijsmodule geldt bijvoorbeeld het criterium 'leerlingaantallen en VsV-cijfers van de afgelopen 3 jaren' en bij de module WgSW het aantal inwoners met een SW-verband.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2022	€	699.000
	Per 31-12-2022	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2022	€	4.512.000
	Per 31-12-2022	€	
Financieel resultaat	Gerealiseerd 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Gerealiseerd 2022	€	27.704.000
Ontwikkelingen	In opdracht van de deelnemende gemeenten levert de MGR-organisatie een belangrijke bijdrage aan het versterken van de regionale samenwerking, meer integraliteit en ketenoptimalisering in het sociaal domein. De MGR is gevraagd alert te zijn op ontwikkelingen en opgaven die hieraan verder kunnen bijdragen. Daardoor kon de MGR per 1 januari 2022 starten met de nieuwe module Contractmanagement Inburgering. Ook wordt onderzocht of de MGR de activiteiten van het regionaal SROI-steunpunt (Social Return On Investment) op zich kan nemen. De MGR voert de afgesproken werkzaamheden conform haar meerjarig uitvoeringsprogramma uit.		
Risicoprofiel	Laag		
Beheersstrategie	Niet van toepassing.		

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)

Vestigingsplaats	Arnhem			
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling			
Programma	S11 Ruimtelijke ontwikkeling			
Doel verbonden partij	Goede en efficiënte vergunningverlening en handhaving op het gebied van milieu, bouwen, natuur en water.			
Deelnemers in samenwerking	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Zevenaar en provincie Gelderland.			
Bestuurlijk belang	Wethouder Marco van der Wel is lid van dagelijks bestuur en algemeen bestuur.			
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt bij aan de exploitatiebegroting van deze gemeenschappelijke regeling. De jaarlijkse bijdrage is afhankelijk van het afgesproken werkprogramma.			
Eigen vermogen	Per 01-01-2022	€	1.014.500	
	Per 31-12-2022	€		
Vreemd vermogen	Per 01-01-2022	€	6.446.000	
	Per 31-12-2022	€		
Financieel resultaat	Gerealiseerd 2022	€		
Bijdrage Arnhem	Gerealiseerd 2022	€	6.248.203	
Ontwikkelingen	Landelijke ontwikkelingen: zowel de Omgevingswet als de Wet kwaliteitsborging bouw gaan in per 2024. Beiden hebben invloed op de werkprocessen van vergunningverlening en toezicht bij ODRA. Een deel van het bouwtoezicht zal voortaan door de markt worden uitgevoerd. Beide wetten vereisen het inregelen van nieuwe werkprocessen. De landelijke evaluatie van Omgevingsdiensten door de commissie Van Aartsen heeft een aantal maatregelen opgeleverd, waaronder het ‘robuuster’ maken van kleinere omgevingsdiensten. Mogelijk resulteert dit voor ODRA in een fusie of intensieve samenwerking met andere diensten. De krapte op de arbeidsmarkt zorgt ervoor dat ODRA relatief veel capaciteit moet inhuren en inmiddels structureel beginnende werknemers zelf opleidt.			
Risicoprofiel	Middel			
Beheersstrategie	Landelijke ontwikkelingen in wet- en regelgeving kunnen grote invloed hebben op de taakomvang en -inhoud van de omgevingsdienst ODRA. De Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging bouwen (WKB) zullen invloed hebben op de werkzaamheden die met bouw hebben te maken. ODRA is samen met de deelnemende gemeenten actief bezig met de invoering van de Omgevingswet en WKB en rapporteert hier geregeld over. Door actief met komende ontwikkelingen bezig te zijn kan beter geanticipeerd worden op eventuele consequenties voor het personeelsbestand van ODRA. De omvang van het takenpakket van ODRA op het gebied van bouw, vergunningverlening en toezicht is direct afhankelijk van initiatieven van particulieren en bedrijven in de stad. Er kunnen grote verschillen zitten tussen jaren. Om hierop te anticiperen houdt ODRA een flexibele schil met personeel aan. Met de systematiek van outputfinanciering en een prognose van de gemeente op de bouwontwikkelingen wordt het beter mogelijk om de kosten voor de gemeente vooraf in te schatten. Echter, ook na afloop van de coronacrisis is er nog steeds sprake van veel dynamiek en onzekerheid. De stikstofregelgeving, schaarste aan bouwmaterialen en aan personeel zorgen er voor dat het moeilijk is om goede prognoses te maken. De verwachting is evenwel dat de woningopgave voor flink meer bouwactiviteiten in Arnhem zal leiden. De bij omgevingsdienst ODRA onderkende risico's voor gemeente Arnhem worden op de volgende wijzen beheerst. Allereerst is er maandelijks werkoverleg tussen de accounthouders van beide partijen. Relevante ontwikkelingen kunnen daar als eerste gesignaleerd worden. ODRA levert maandelijks productiecijfers en urenoverzichten. De cijfers worden met deze frequentie ook in het accountoverleg besproken. Realisatie van producten en uren kan zo getoetst worden aan planning en budget, indien nodig kan worden bijgestuurd en zullen relevante ontwikkelingen gemeld worden in de financiële cyclus van de gemeente. De portefeuillehouder heeft zitting in het Dagelijks Bestuur en het Algemeen Bestuur van ODRA. Meerdere keren per jaar worden financiële tussenrapportages van ODRA in de vorm van een financieel dashboard in de bestuursvergaderingen besproken. De businesscontroller Arnhem adviseert de portefeuillehouder op deze rapportages en kan risico's vroegtijdig signaleren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan oplopende personeelskosten door schaarste op de arbeidsmarkt of bevindingen van de accountant.			

Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief

Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S05 Cultuur		
Doel verbonden partij	Het gezamenlijk vorm en inhoud geven aan het Gelders Archief, een samenwerking van de gemeentelijke archieven van Arnhem, Renkum, Rheden, Rozendaal, provincie en het Rijksarchief Gelderland. Aanvullend zijn taken afgesproken op het terrein van het beheer, het behoud, de presentatie en informatieverstrekking van de historie van de stad Arnhem en de omgeving daarvan.		
Deelnemers in samenwerking	De gemeenten Renkum, Rheden en Rozendaal en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Met de Provincie Gelderland vinden onderhandelingen plaats over toetreding tot de Gemeenschappelijke Regeling.		
Bestuurlijk belang	Wethouders Bob Roelofs en Maurits van de Geijn maken deel uit van het bestuur.		
Financieel belang	Jaarlijkse bijdrage.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2022	€	254.043
	Per 31-12-2022	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2022	€	20.329.852
	Per 31-12-2022	€	
Financieel resultaat	Gerealiseerd 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Gerealiseerd 2022	€	1.123.333
Ontwikkelingen	De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen heeft aangegeven op termijn (voorzien op 1 januari 2024) uit te willen treden uit de Gemeenschappelijke Regelingen ten behoeve van de Regionale Historische Centra (RHC's), waaronder het Gelders Archief. Het Rijk wil wel de financiering op niveau houden voor het behoud en beheer van de fysieke rijksarchieven binnen de RHC's. De digitale rijksarchieven gaan volledig naar het e-depot van het Nationaal Archief. Daarnaast heeft het Ministerie van OCW eind 2020 aangegeven niet te willen dat de RHC's gebruik blijven maken van het e-depot van het Nationaal Archief, maar dat zij hiervoor een eigen voorziening dienen op te richten. Het ministerie heeft hierbij wel financiële ondersteuning toegezegd, waarmee het Gelders Archief naar verwachting voor vijf jaar de externe kosten kan dekken. Voor de bijkomende kosten heeft het Gelders Archief in 2021 een dotatie gedaan aan de voorziening e-depot. Deze is gedekt uit het resultaat 2021 en een bijdrage uit het eigen vermogen.		
Risicoprofiel	Middel		
Beheersstrategie	Niet van toepassing.		

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S01 Veiligheid; S07 Zorg; S09 Gezondheid en sport		
Doel verbonden partij	In deze regeling participeren (inclusief Arnhem) 15 gemeenten. Het betreft hier een wettelijk aangewezen organisatie met taken op het terrein van de brandweer (hulpverlening), volksgezondheid en rampenbestrijding. Veiligheid en gezondheid zijn in de regio de kerntaken.		
Deelnemers in samenwerking	15 gemeenten (inclusief Arnhem) participeren in de gemeenschappelijke regeling.		
Bestuurlijk belang	Burgemeester Ahmed Marcouch en wethouder Maurits van de Geijn maken deel uit van het (dagelijks) bestuur.		
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt bij aan de exploitatie van de gemeenschappelijke regeling. Over de wijze waarop de bijdrage over de deelnemende gemeenten is verdeeld zijn per onderdeel specifieke afspraken gemaakt en vastgelegd.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2022	€	9.615.000
	Per 31-12-2022	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2022	€	63.229.000
	Per 31-12-2022	€	
Financieel resultaat	Gerealiseerd 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Gerealiseerd 2022	€	17.402.000

Ontwikkelingen

Volksgezondheid
GGD Gelderland Midden heeft ook in 2022 een centrale rol in de bestrijding van de coronapandemie gehad. De aanpak van de coronapandemie heeft meerjarige effecten op de dienstverlening van VGGM. De projectorganisatie Covid wordt in 2023 afgebouwd. Aandacht gaat uit naar structurele versterking van infectieziektenbestrijding en de preventie en gezondheidsbevordering van kwetsbare groepen.

Het Rijksvaccinatieprogramma wordt conform opzet uitgevoerd.

In 2022 heeft de GGD extra activiteiten uitgevoerd in verband met de zorg voor vluchtelingen uit Oekraïne. De GGD voert voor deze doelgroep de taken voor de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) uit, het rijksvaccinatieprogramma en het prenataal huisbezoek.

Medio 2022 heeft de GGD aangegeven dat de dienstverlening voor de JGZ niet langer kon worden gewaarborgd. In verband met de onverwacht hoge druk op het personeel van de JGZ. Deze druk werd veroorzaakt door huidige krapte op de arbeidsmarkt, een toegenomen zorgvraag onder andere ten gevolge van corona, een toename van het aantal vluchtelingen en een hoger dan gebruikelijk ziekteverzuim.
Vanwege deze hoge druk was het niet meer mogelijk voor de GGD alle taken met betrekking tot de JGZ volledig uit te voeren waardoor de GGD in juli 2022 maatregelen heeft genomen en een aantal taken tijdelijk is afgeschaald. In opdracht van het bestuurlijk overleg publieke gezondheid wordt gewerkt aan een advies over ‘toekomstbestendige JGZ’. Preventie en gezondheidsbevordering worden steeds belangrijker. Ook in 2022 zagen wij de gevolgen en nasleep van de covid-pandemie. Daarom is de regionale werkgroep ‘Gezondheidsbevordering’ opgezet om de taken van de GGD op dit vlak te herijken en bestendigen. Hierin nemen wij de nieuwe ambities uit het landelijk Gezond en Actief Leven akkoord (GALA) mee.

Brandweer / Crisisbeheersing
Voor zowel de brandweer als de ambulancezorg speelt de verhuizing van de 112-meldkamer naar haar nieuwe locatie in Apeldoorn, in maart 2023. Deze nieuwe meldkamer is een samenvoeging van de meldkamers van vijf veiligheidsregio’s in Oost-Nederland en is daarmee één van de grootste meldkamers van Nederland.

De hedendaagse crises zoals die zich in de afgelopen jaren openbaarden kenmerken zich in langdurigheid en noodzaak tot bovenregionale afstemming. VGGM zal daarom vanaf 2023 de bestaande crisisorganisatie ontwikkelen tot een meer robuuste netwerkorganisatie met een eigen ontkleurde positie in de organisatie. In relatie tot deze versterking en aparte positionering van de crisisbeheersing is het nodig de regionale brandweerorganisatie te herijken.

In het tweede kwartaal van 2023 gaan de burgemeesters met de raden in gesprek over de uitgangspunten van het regionaal dekkingsplan. In het huidige (verouderde) dekkingsplan wordt uitgegaan van een objectgerichte benadering waarbij de opkomsttijd van de 1e tankautospuit bij brand wordt vastgelegd. Voor de actualisatie van het dekkingsplan wordt een nieuwe (landelijk vastgestelde) methodiek toegepast die uitgaat van een gebiedsgerichte benadering waarbij ook andere criteria zoals slagkracht, beschikbaarheid en werkdruk van brandweerposten worden meegewogen.

Beter bedrijfsvoeren
Door de toenemende samenwerking van gemeenten is door VGGM veel energie gestoken in het in beheer nemen van aanvullende taken. Door de aandacht op uitbreiding van taken heeft VGGM zich beperkt ontwikkeld op de verschillende bedrijfsvoering gebieden. Dit blijkt ook uit diverse rapportages. Hierdoor ontstaat het risico dat de organisatie onvoldoende in staat is om zich aan te passen bij toekomstige ontwikkelingen. In 2023 zal het bestuur nader stilstaan bij de toekomstige ambitie van de organisatie en bijbehorende inrichting van management en ondersteunende functies.

Risicoprofiel

Middel

Beheersstrategie

De veiligheids- en gezondheidsregio Gelderland Midden is een wettelijk aangewezen regeling waarin wordt samengewerkt met 15 verschillende gemeenten. De taken zijn onder verdeeld in een vijftal programma's (crisisbeheersing, brandweerzorg, GGD, ambulancezorg en bedrijfsvoering). VGGM wijst in haar begroting 2023 op de volgende risico's:

- De meerjarige effecten van de coronavirus op de reguliere dienstverlening. Op dit moment worden onderkend preventie ten aanzien van kwetsbare groepen, advisering van hygiënemaatregelen, versterking infectieziektebestrijding, terug op niveau van reguliere diensten voor derden zoals reizigersvaccinaties en binden van medewerkers en vrijwilligers aan de organisatie.
- Naar aanleiding van de implementatie van de Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren (WNRA) is een complexiteit met betrekking tot de positie van de vrijwilligers ontstaan. Op basis van de huidige wet- en regelgeving is het onderscheid tussen een brandweervrijwilliger en een brandweermedewerker nauwelijks te maken. Hiermee heeft de invoering van WNRA een groot financieel risico op de betaalbaarheid van het huidige brandweermodel. Landelijk heeft een denktank een oplossing voor deze ontstane situatie bedacht in de vorm van taakdifferentiatie. De financiële consequenties van de taakdifferentiatie worden nog nader geanalyseerd.
- Arbeidsontwikkelingen, waaronder een krappe arbeidsmarkt, vergrijzing en vitaliteit.
- Sterk toenemende ICT-lasten als gevolg van verdere digitalisering en plaats onafhankelijk werken. Meerdere (verouderde) systemen dienen op korte termijn vernieuwd te worden gebracht en toenemende gebruikerswensen gebaseerd op maatschappelijke ontwikkelingen zijn niet passend binnen de huidige ICT-budgetten.
- Door grote druk op (gemeentelijke) financiën en bij andere opdrachtgevers leidt tot continuïteitsrisico's van niet door gemeentelijke bijdrage gefinancierde activiteiten.

De beheersing van bovenstaande risico's is vooral gericht op het actief verbinden van de gemeentelijke belangen. Het regionaal controllersoverleg en de Financiële Commissie die regelmatig bijeen komen vervullen hierin een belangrijke adviesrol, ook ten aanzien van de P&C-producten van de VGGM. Daarnaast wordt er actief samengewerkt bij bestuurlijke opdrachten. Per programma is door de VGGM een doelenboom opgesteld waarbij tevens de belangrijkste risicofactoren en mitiganten zijn genoemd.
Aan de hand van de zogenaamde 'kans x effect'-methode wordt jaarlijks door VGGM een onderzoek uitgevoerd naar de mogelijke risico's en een kwantificering daarvan. Bij benadering wordt er een indicatie gegeven van het voor de organisatie benodigde weerstandsvermogen. Dit weerstandsvermogen wordt gevormd door de totale impact van de gekwantificeerde risico's te relateren aan de weerstandscapaciteit (zijnde het beschikbare eigen vermogen).

Daarnaast ontvangen de deelnemende gemeenten gedurende het jaar tussenrapportages van VGGM waarin wordt stilgestaan bij de actuele ontwikkelingen en de verwachtingen met betrekking tot de risico's worden beschreven.

Zowel de burgemeester als de wethouder publieke gezondheid zijn lid van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur van VGGM. Het dagelijks bestuur en algemeen bestuur komen afzonderlijk van elkaar jaarlijks vijf keer bij elkaar. Onderwerp van gesprek is onder andere de P&C-cyclus. Begrotingen en jaarrekeningen worden daar vastgesteld. Ook inhoudelijke ontwikkelingen/ risico's worden daar gedeeld. Daarnaast is de wethouder publieke gezondheid deelnemer van de begeleidingscommissie programma Beter Bedrijfsvoeren.
Ondersteunende ambtenaren adviseren de burgemeester en wethouder als het gaat om de inhoud van de agenda. Deze ondersteunende ambtenaren zijn ook aangesloten op het controllersoverleg zoals eerder genoemd.

De raad krijgt de mogelijkheid om een zienswijze uit te brengen ten aanzien van de begroting en de jaarrekening van VGGM. De raad houdt waar nodig rekening met eventuele financiële risico's in de eigen begroting.

In de afgelopen jaren is gebleken dat deze beheersstrategie volstaat. De VGGM is al jaren een betrouwbare en stabiele partner.

Recreatieschap Overbetuwe

Recreatieschap Overbetuwe

Vestigingsplaats	Kerk - Avezaath
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	S03 Economie
Doel verbonden partij	Het Recreatieschap heeft tot taak de gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemende gemeenten op het terrein van de openluchtrecreatie en het toerisme in het rivierengebied.Samen met het Natuur- en Recreatieschap Lingegebied en het Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal wordt deelgenomen in de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierengebied (handelsnaam Uiterwaarde). Uiterwaarde ontwikkelt de recreatiegebieden en land- en routegebonden voorzieningen in het rivierengebied en houdt ze in stand.
Deelnemers in samenwerking	Samen met de gemeenten Lingewaard en Overbetuwe heeft de gemeente Arnhem zitting in het bestuur van het Recreatieschap Overbetuwe. Het recreatieschap Overbetuwe is aandeelhouder van de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierengebied.
Bestuurlijk belang	Vanuit de gemeente Arnhem participeren de portefeuillehouder toerisme en recreatie en raadslid Lea Manders in het algemeen bestuur van Recreatieschap Overbetuwe.
Financieel belang	Eigen vermogen en vreemd vermogen liggen bij de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierenland. Het Recreatieschap Overbetuwe beschikt niet over vermogen.
Eigen vermogen	Per 01-01-2022 €
	Per 31-12-2022 €
Vreemd vermogen	Per 01-01-2022 €
	Per 31-12-2022 €
Financieel resultaat	Gerealiseerd 2022 €
Bijdrage Arnhem	Gerealiseerd 2022 €
Ontwikkelingen	Er wordt gewerkt aan de komst van een Eco-recreatiepark bij Rijkerswoerdse Plassen. De beoogde locatie is Overbetuws grondgebied, maar vanwege de nabijheid van Arnhemse woonwijken heeft Arnhem ook een belang.
Risicoprofiel	Laag
Beheersstrategie	Niet van toepassing.

Grondbeleid

In de paragraaf Grondbeleid geven we aan hoe het grondbeleid wordt ingezet om de bestuurlijke doelstellingen te realiseren. Het grondbeleid houdt rekening met de te bereiken doelen voor de stad, afgezet tegen de (financiële) risico's die dat met zich meebrengt.

Algemeen

Waar de vastgoedmarkt voorgaande jaren nog positief gestemd was, zien we in 2022 een duidelijke kentering. Zowel de hard stijgende kosten van materialen, arbeid en energie als de eerste tekenen van afvlakkende woningprijzen hebben een financieel effect op (toekomstige) ontwikkelingen. Voor de huidige vastgestelde grondexploitaties betekent dit dat het moeilijker wordt om binnen de bestaande financiële kaders te blijven. Winsten in projecten vallen lager uit dan voorheen vastgesteld. En er moeten in situaties (extra) voorzieningen worden getroffen.
In eerdere rapportages is geconstateerd dat Arnhem na 2025 geen eigen grondexploitaties meer heeft en volledig afhankelijk is van initiatieven van private ontwikkelaars. Echter sinds afgelopen jaar zien we hier duidelijke verandering in. Om de grote woningbouwopgave van de stad en de overige beleidsdoelen te halen wordt actiever regie gevoerd op de gebiedsontwikkeling, zoals in Kronenburg en Spoorzone Oost. Het Rijk onderschrijft het belang van deze binnenstedelijke ontwikkelingen en stelt noodzakelijke subsidies beschikbaar. De grootste uitdaging voor de komende jaren zal zijn om deze ontwikkelingen met betaalbare woningbouw, het realiseren van werklocaties en mobiliteits- en duurzaamheidsopgaven ook financieel haalbaar te maken. Naast subsidies zullen ook eigen middelen ingezet moeten worden om de ruimtelijke opgaven van de stad mogelijk te maken.

Ontwikkeling grondbedrijf 2022 en vooruitblik komende jaren

De opgaven in Arnhem zijn groot. Met name de ruimtelijke kwaliteit, gezonde leefomgeving (waaronder vergroening), economische vitaliteit, woningbouw en -transformatie, bereikbaarheid, schone mobiliteit en energietransitie staat hoog op de agenda. De gemeente Arnhem kiest in de Omgevingsvisie 2040 voor een actieve gemeentelijke rol om deze opgaven te realiseren. In hoofdstuk 8 van de Omgevingsvisie staat:

“De opgave in het fysiek domein is groot. Van klimaatverandering en vergroening tot de woningbouwopgave en van bereikbaarheid tot een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijvigheid. De omvang en complexiteit van de opgaven vraagt om een actieve regierol van de gemeente.”

Om deze regierol te kunnen uitvoeren, is een daarbij passend en actiever grondbeleid noodzakelijk inclusief een afwegingskader. Dit vraagt om een actualisatie van de uitvoeringskaders van het Arnhemse grondbeleid en daarbij passende spelregels. In het tweede kwartaal van 2023 wordt een aangepast grondbeleid aan de raad aangeboden passend bij de huidige opgaven.

Grondbeleid is een middel om als gemeente de ruimtelijke opgaven te realiseren. Het staat daarmee ten dienste van de verschillende ruimtelijke beleidsdoelen, variërend van een faciliterende rol waarin de gemeente uitsluitend planologische medewerking verleent en haar eigen kosten verhaalt op initiatiefnemers, tot een actieve rol waarin de gemeente zelf risicodragend locaties aankoopt en tot ontwikkeling brengt. Vanwege de omvang van de ruimtelijke opgaven als onderdeel van de Omgevingsvisie en de daarbij gewenste regie, kiest de gemeente voor een actiever grondbeleid dan in de afgelopen jaren is toegepast.

Strategische aankopen

Arnhem kan een (strategische) positie innemen op de grondmarkt of in een toekomstige ontwikkeling voordat een planologische beslissing of ander ruimtelijk bestuurlijk besluit is genomen. De aankoop wordt gedaan met een concreet doel of eindresultaat, waarbij de gemeente de realisatie van de gemeentelijke ambities wil bereiken door middel van een actieve rol.
Bij het doen van strategische aankopen is een snelheid van handelen vereist. Door vooraf een financieel kader vast te stellen, kan snel worden gehandeld. Voor strategische aankopen wordt daarom door de gemeenteraad jaarlijks een kaderstellend bedrag vastgesteld voor het doen van strategische aankopen.
De totale boekwaarde aan strategisch bezit mag maximaal € 50 miljoen bedragen. Het voornemen is om dit in het nieuwe grondbeleid te verhogen naar € 100 miljoen, passend bij de ambities van de stad. De totale boekwaarde van het strategisch bezit bedraagt per 31-12-2022: € 18,7 miljoen. Deze boekwaarde gaat naar projecten zodra hiervoor een grondexploitatie wordt vastgesteld door de gemeenteraad.

Ontwikkelingen vastgoedmarkt

De krapte op de Nederlandse woningmarkt is van structurele aard. In de afgelopen jaren is de woningmarkt gekenmerkt door forse prijsstijgingen, beperkt aanbod en hoge percentages overbiedingen op te koop staande

woningen. Sinds medio 2022 zijn de eerste signalen van een afkoelende woningmarkt zichtbaar. Het aantal biedingen en bezichtigingen per woning loopt terug en de verkoopprijzen van woningen zijn in het derde kwartaal van 2022 gemiddeld gedaald. De kentering op de woningmarkt is het gevolg van de hogere hypotheekrente, stijgende energieprijzen en de economische onzekerheid.

De tekenen van een afkoelende woningmarkt zijn ook in Arnhem zichtbaar. Na jaren van stijgende woningprijzen laat het vierde kwartaal 2022 ook in Arnhem een daling van de gemiddelde woningprijs zien. Het aantal transacties in Arnhem is echter in het derde kwartaal uitgekomen op het laagste aantal sinds 2014. Op jaarbasis is in Arnhem sprake van een daling van de gemiddelde verkoopprijs met 4,4%. Nieuwbouwwoningen of recent gerealiseerde woningen blijven daarbij zeer in trek vanwege de gunstige energie labels. Tevens laat het aanbod te koop staande woningen in het derde kwartaal ten opzichte van het tweede kwartaal een stijging zien van 26%. Op jaarbasis bedraagt deze stijging 95%. De verwachting is dat de woningmarkt in 2023 verder gaat afkoelen, maar dat er altijd nog sprake is van krapte. Het is dan ook van groot belang dat in Arnhem de woningvoorraad wordt aangevuld met nieuwe woningbouwprojecten en bestaande woningbouwprojecten versneld worden gerealiseerd.

De commerciële vastgoedmarkt kent een onzekere toekomst. Voor goede kantoorruimte op goede locaties en (logistieke) bedrijfsruimte zijn de verwachtingen nog wel positief. Voor detailhandel en horeca zijn de vooruitzichten minder optimistisch. Het grondbedrijf heeft zelf relatief weinig projecten in portefeuille die vallen onder commercieel vastgoed.

Jaarresultaat grondbedrijf 2022

Algemeen

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de grondexploitaties op hoofdlijnen doorgenomen. In een geheime bijlage (Financiële Jaarrapportage Projecten 2022) wordt per project nader ingegaan op de wijzigingen. Het resultaat van de grondexploitaties komt tot stand door de projecten te actualiseren/herzien op het gebied van kostenramingen, opbrengstenramingen en de fasering.

In de Najaarsrapportage is al aangegeven met welke parameters, die extern getoetst zijn, de herzieningen van de grondexploitaties uitgevoerd worden. De parameters voor de kosten- en opbrengstenstijgingen zijn gewijzigd ten opzichte van vorig jaar. Voor de grondwaarde van woningbouw in de vrije sector wordt uitgegaan van een gelijke prijs in 2023 en 1% stijging in 2024 en 2025. Voor de overige opbrengstcategorieën worden iets hogere percentages aangehouden, variërend van ook 0% voor maatschappelijk, 1% voor winkels en 2% voor kantoren en bedrijventerreinen. Bij de kostenstijgingen liggen de percentages tot en met 2025 tussen de 1% en 4%. Vanaf 2026 worden kostenstijgingen verwacht van 2%.

De werkelijke rente over de boekwaarde van de grondexploitaties per 1-1-2022 bedraagt 1,23%. Dit wijkt enigszins af van de gehanteerde 1,4% in de grondexploitaties. Dit betekent dat er voor de projecten met een batig saldo minder renteopbrengsten zijn gemaakt dan van tevoren ingeschat. Voor projecten met hogere lasten dan baten leidt dit er juist toe dat de rentelasten minder hoog zijn dan begroot.

Voor 2023 wordt de interne rekenrente gebaseerd op de omslagrente binnen de gemeente Arnhem. Dit is 1,4% en dit percentage zal gehanteerd worden in de herzieningen van de grondexploitaties naar het prijspeil 1-1-2023. Voor Schuytgraaf is sprake van projectfinanciering en bedraagt de rekenrente 2%.

Jaarresultaat grondbedrijf

Over 2022 is er een negatief resultaat voor het grondbedrijf Arnhem van circa € 2,2 miljoen. Dit wordt als volgt gespecificeerd.

Reslutaat afgesloten projecten

Bedragen x € 1.000

	Lasten	Baten	Totaal
Terugboeken winstneming vastgestelde grondexploitaties	-	-3.460	-3.460
Voorziening van vastgestelde grondexploitaties	-1.108	2.407	1.299
Strategisch beziet (MVA)	-543	663	120
Voorstudies	-1.318	22	-1.296
Algemene kosten grondexploitaties	-193	-	-193
Resultaat erfpachten	-368	1.652	1.284
Totaal resultaat grondbedrijf voor bestemming	**-3.530**	**1.284**	**-2.246**

De belangrijkste kosten- en opbrengstenposten worden hierna op hoofdlijnen nader toegelicht.

- Terugboeken winstneming vastgestelde grondexploitaties

Voorgaande jaren zijn van diverse projecten winsten genomen in het Grondbedrijf. Van Kleefse Waard, Schuytgraaf en Zuidelijke Binnenstad moet een deel van genomen winsten worden teruggeboekt. In totaal levert dit circa € 3,5 miljoen aan nadelig resultaat op voor het grondbedrijf.

- Vastgestelde grondexploitaties - voorzieningen

Grondexploitaties waarop een verwacht financieel tekort zit, dienen vooraf te worden gedekt. Dit wordt aangeduid als het voorzichtigheidsprincipe. Wanneer een grondexploitatie niet sluitend is, wordt voor het voorziene tekort een voorziening getroffen. De voorzieningen van Gaardenhage (als gevolg van gewijzigde grex) € 1,363 miljoen en Arnhem Centraal (als gevolg van hogere renteopbrengsten t.o.v. kostentoename) zijn € 0,684 miljoen is afgenomen. Daartegenover staat dat de voorziening van Nieuwe Kade Kwartier van € 0,103 miljoen, Presikhaaf RIJC-West van € 0,122 miljoen, Presikhaaf Oost € 0,226 miljoen en Oude Veerweg/Kleefse Waard met € 0,297 miljoen zijn toegenomen.

- Strategisch bezit

De beheerlasten voor het strategisch bezit worden zoveel mogelijk gedekt door het tijdelijke bezit zo optimaal mogelijk te exploiteren.

- Voorstudies en algemene kosten grondexploitatie

In 2022 betrof het resultaat voor deze categorieën bijna 1,5 miljoen, waarvan ruim 1,3 miljoen ten behoeve van voorstudies. Dit zijn kosten die gemaakt worden voordat er een vastgestelde grondexploitatie is en die jaarlijks afgeboekt worden. Afgelopen jaar zijn voor onder andere voor Nijmeegseweg, Hobbit, Station Zuid en Groningensingel Lorentz voorstudie kosten gemaakt. Maar met name ook voor het ontwikkelperspectief Kronenburg, welke in het resultaat van 2022 zijn afgeboekt.

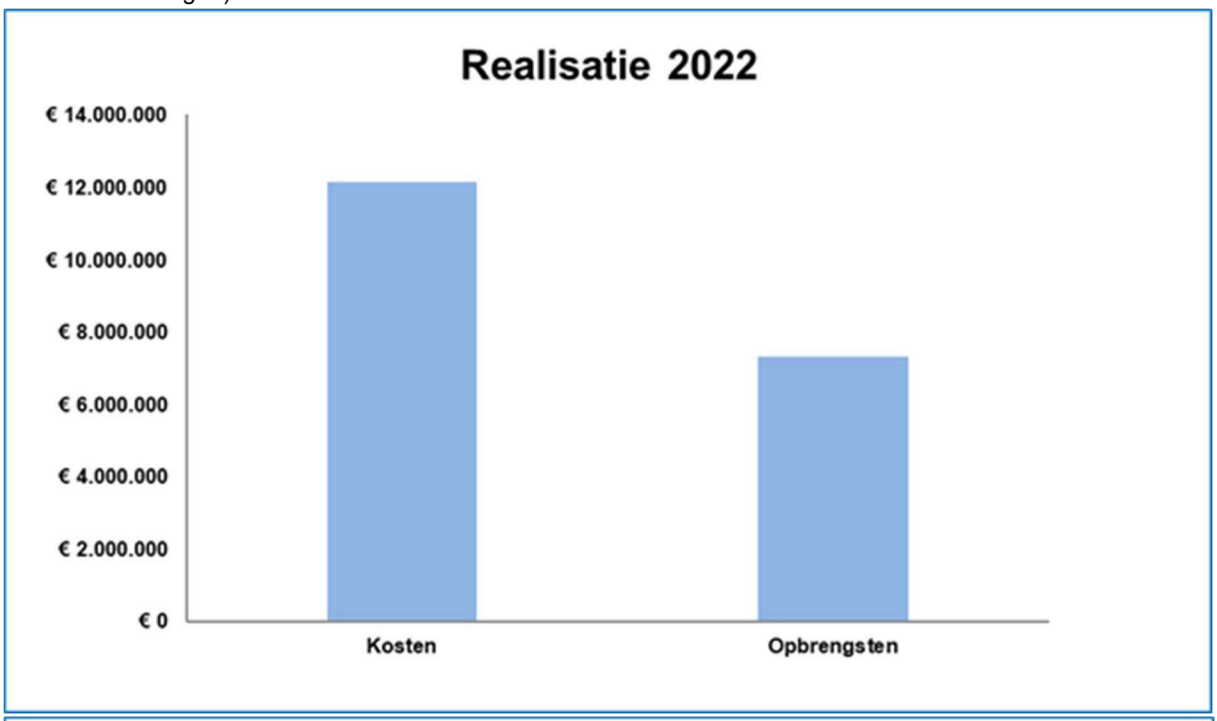
- Erfpachten

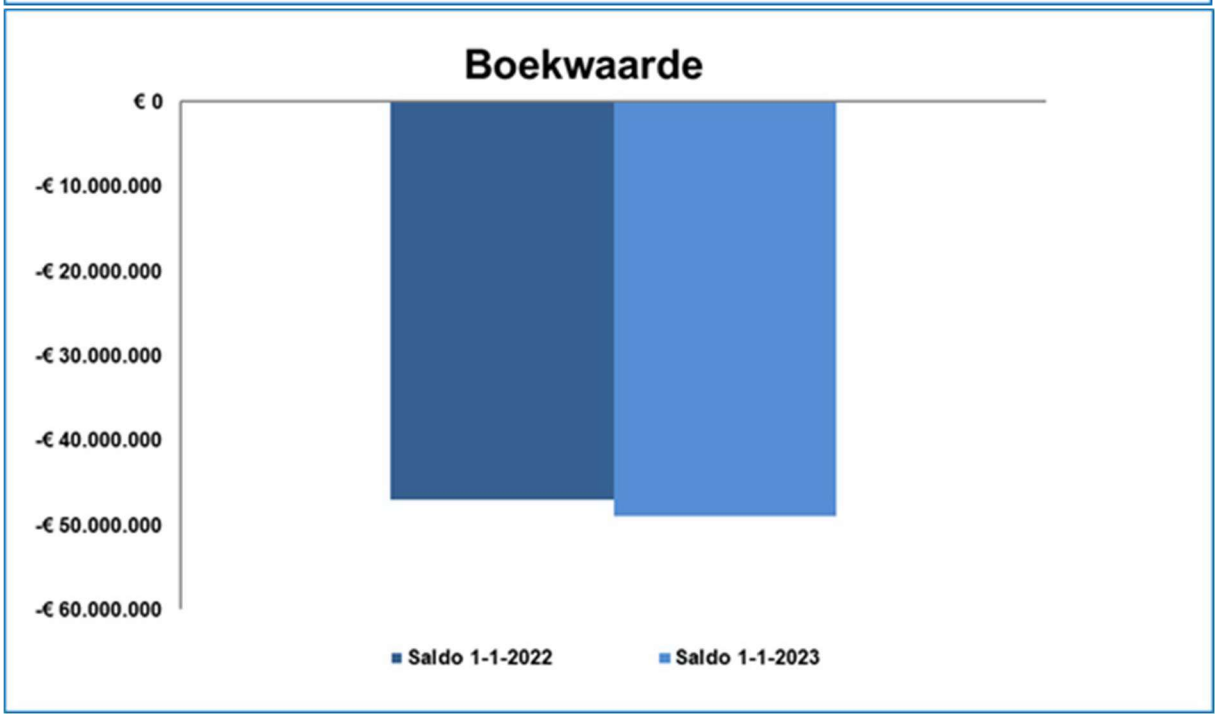
Het netto erfpachtresultaat heeft ook in 2022 wederom duidelijk bijgedragen aan het positieve resultaat van het grondbedrijf. Dit komt vooral door opbrengsten erfpachtcanon en (eenmalige) afkopen. Het resultaat is € 1,3 miljoen positief.

Samenvattend: Het grondbedrijf heeft over 2022 een negatief resultaat behaald van € 2,2 miljoen (vóór resultaatsbestemming). Door de stijging van het totaal van nog te realiseren kosten (bouw- en woonrijp, maar ook plankosten) en de neerwaartse druk op grondprijzen (gestegen hypotheekrente en hogere bouwkosten) kunnen lagere resultaten worden gerealiseerd. Dit heeft tot gevolg dat, op basis van regelgeving, in totaal € 3,5 miljoen van eerder verplicht genomen winsten teruggeboekt moet worden. Hiervan heeft € 2,8 miljoen betrekking op de grondexploitatie Schuytgraaf.
Daarnaast zijn de kosten voor voorstudies hoger dan begroot. Dit door het groot aantal lopende voorstudies en de complexiteit hiervan. Tot slot valt het voordeel uit de mutaties voorzieningen € 424.000 lager uit dan begroot.

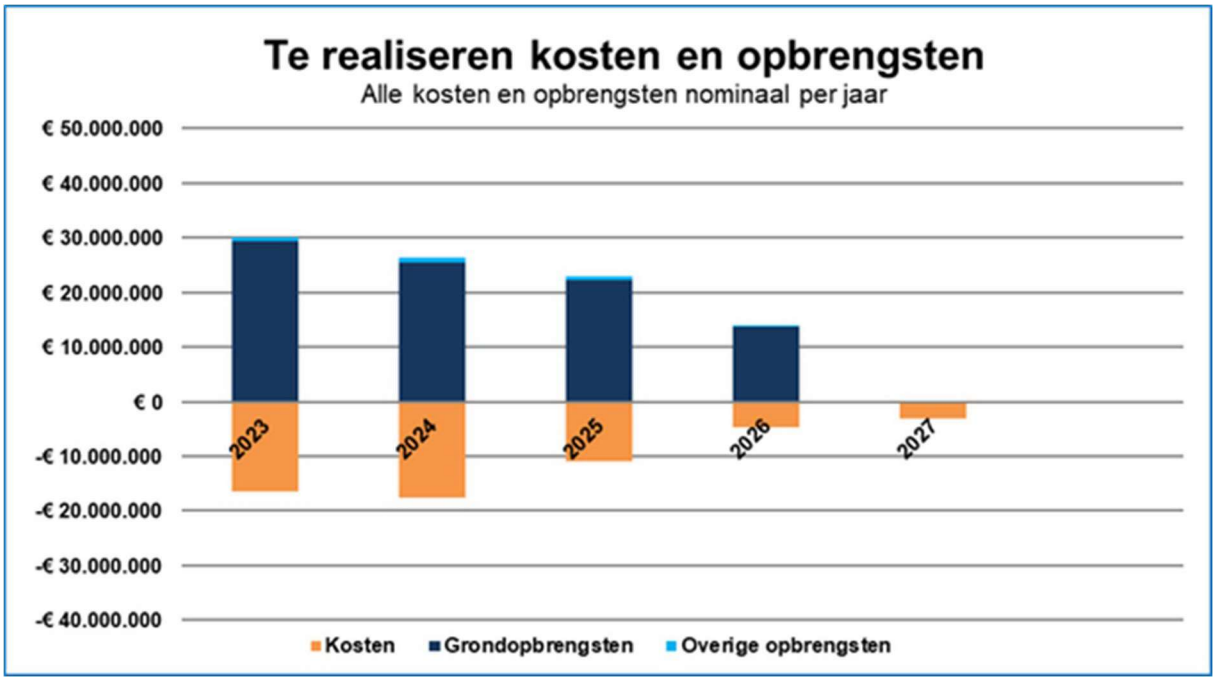
Uit onderstaande grafieken (volume ontwikkeling portefeuille grondbedrijf 2022) komt naar voren dat in 2022 duidelijk minder (grond)opbrengsten binnen zijn gekomen in het grondbedrijf dan er aan kosten zijn gemaakt. Dit

in tegenstelling tot voorgaande jaren. In totaal is er voor circa € 12,1 miljoen aan kosten gemaakt, terwijl er voor circa € 7,3 miljoen aan opbrengsten binnen zijn gekomen. De boekwaarde van de portefeuille van het grondbedrijf stijgt daardoor licht van -€ 47,1 miljoen naar -€ 49 miljoen (NB. de weergegeven boekwaarde betreft de boekwaarde grondexploitaties en de boekwaarde materiële vaste activa inclusief de genomen verliesvoorzieningen).

In onderstaande grafiek zijn de te verwachten kosten en opbrengsten (een optelling van grondopbrengsten en overige opbrengsten / subsidies) weergegeven. Per saldo wordt er in totaal nog voor circa € 53 miljoen geïnvesteerd in de lopende grondexploitaties en investeringsprojecten en komt er nog voor circa € 93 miljoen aan opbrengsten binnen.

Grondexploitatie en Weerstandsvermogen

Grondexploitatie

Hiervoor is beschreven hoe het jaarresultaat grondbedrijf per ultimo 2022 is opgebouwd. Hierin zijn voor alle projecten de laatste (financiële) effecten meegenomen. Echter zegt dit nog niets over de totale omvang van alle investeringen en opbrengsten en de risico's die daarbij voor de toekomst aanwezig zijn. Deze paragraaf gaat eerst in op de totalen van de grondexploitatie en de effecten daarvan op het weerstandsvermogen voor het grondbedrijf.

Grondexploitaties in voorbereiding / strategisch bezit

Dit zijn locaties waar nog geen (financiële) ontwikkelkaders voor zijn vastgesteld. Per ultimo 2022 bedroeg de totale boekwaarde van het strategisch bezit € 18,7 miljoen, ten opzichte van € 18,1 miljoen in 2021. Dit is het gevolg van het in exploitatie nemen van Gaarden I en de aankopen Schaapsdrift. De boekwaarde bestaat uit de volgende elementen:

Voor een bedrag van circa € 6,1 miljoen betreft het panden. Deze panden zijn aangekocht met het oog op mogelijke toekomstige ontwikkelingen. Afgelopen jaar hebben onder andere aankopen in Schaapsdrift plaats gevonden. Naast de gebouwen heeft de gemeente ook voor circa € 12,6 miljoen aan strategische gronden in bezit.

Vastgestelde grondexploitaties

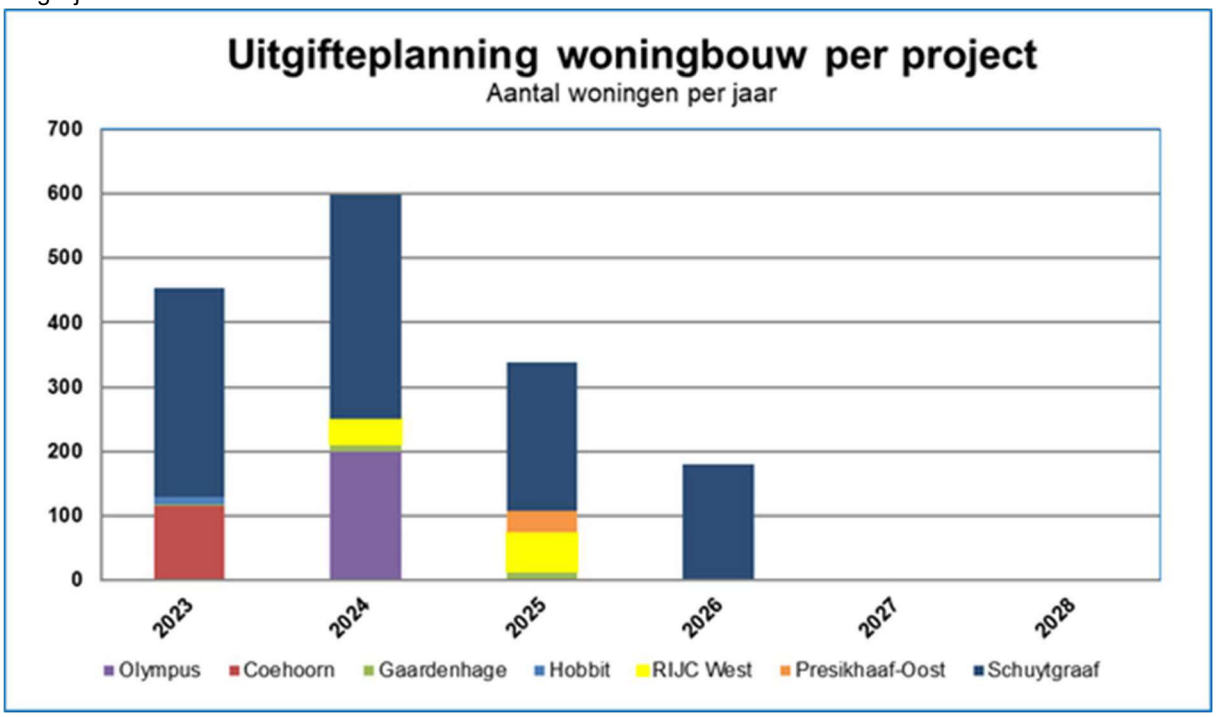
In de onderstaande tabel is het totaal van alle grondexploitaties weergegeven. In 2022 zijn er geen grondexploitaties afgesloten en is er één grondexploitatie geopend (Hobbit). Totaal bedraagt de boekwaarde per 1-1-2023 circa € 95,4 miljoen (gelijk aan 2021). Ondanks dat de winstneming steeds als 'kostenpost' wordt opgenomen, loopt de boekwaarde afgelopen jaren terug. Dit is het gevolg van aflopende projecten. Het totaal van de reeds getroffen voorzieningen voor diverse projecten in het grondbedrijf bedraagt circa € 65,1 miljoen. Deze is niet als opbrengst in de boekwaarde opgenomen, maar wordt apart weergegeven. Daarnaast moeten er nog voor circa € 52,8 miljoen aan investeringen plaatsvinden (in 2021 € 60,4 miljoen) en voor circa € 93,3 miljoen aan totale opbrengsten (in 2021 € 99 miljoen) gerealiseerd worden. De totale winstpotentie, oftewel het ingeschatte eindresultaat van de projecten, per 1-1-2023 bedraagt voor de grondexploitaties nog circa € 7,4 miljoen.

Vastgestelde grondexploitaties

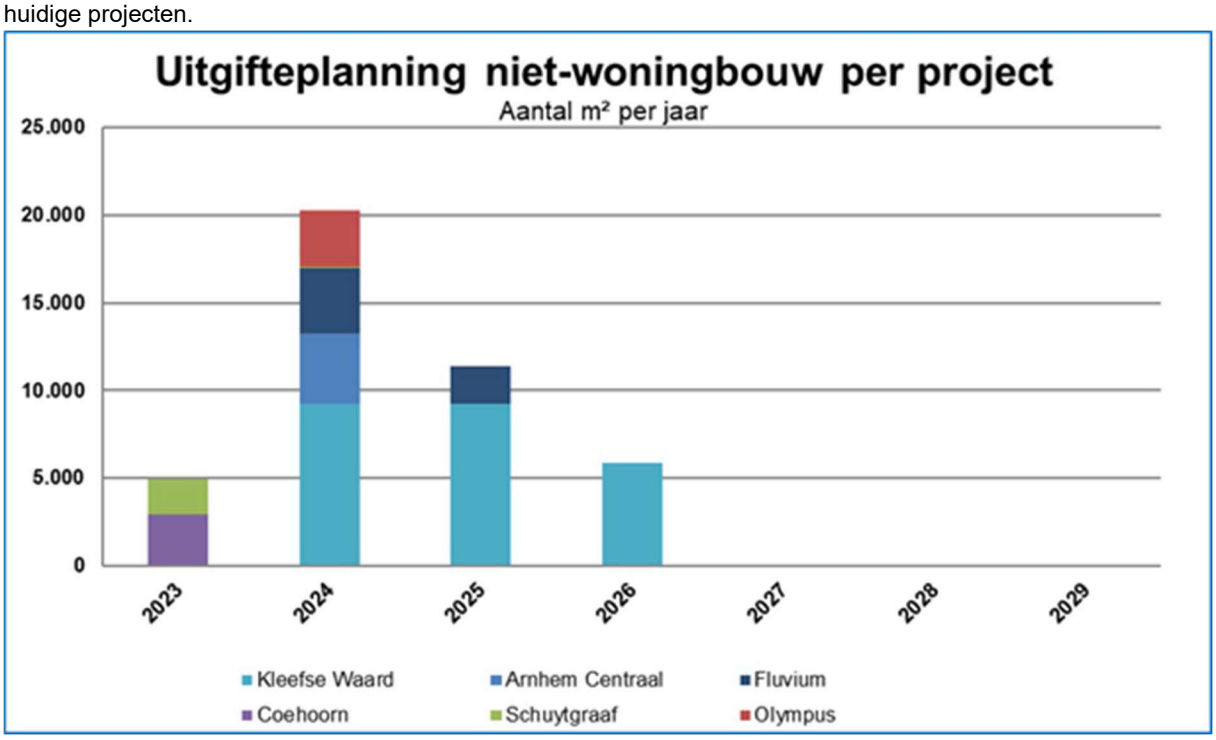
Bedragen x € 1.000

	Boekwaarde	Nog te realiseren	Totaal
Kosten			
Verwervingen	205.400	2.200	207.600
Civiele kosten	167.200	33.500	200.700
Overige kosten	31.300	5.700	37.000
Plankosten + VTU	143.200	11.400	154.600
Winstneming	27.600	-	27.600
Totale kosten	**574.700**	**52.800**	**680.300**
Opbrengsten			
Grondopbrengsten	371.000	90.900	461.900
Subsidies/bijdragen	154.800	2.400	157.200
Voorziening Grondbedrijf	-	-	-
Totale opbrengsten	**525.800**	**93.300**	**619.100**
Rente / kosten - opbrengsten stijging	46.500	14.000	60.500
Resultaat op eindwaarde	**-95.400**	**26.500**	**-68.900**
Resultaat op contante waarde 31/12/2022			**-57.700**
Voorziening grondbedrijf			**65.100**
Saldo			**7.400**

Onderstaande grafieken geven het programma aan van woningbouw en niet-woningbouw die opgenomen is in de vastgestelde grondexploitaties.
Voor de korte termijn zijn op verschillende plekken in de stad nog enkele woningbouwontwikkelingen voorzien. Voor de middellangere termijn heeft de gemeente nog Schuytgraaf, Presikhaaf-oost, Presikhaaf RIJC West en Gaardenhage. Voor de langere termijn wordt er gewerkt aan Kronenburg en Spoorzone om hier woningbouw mogelijk te maken.

Voor bedrijven, kantoren en ander commercieel programma geldt dat na 2025, met uitzondering van uitgifte voor bedrijven op Oude Veerweg / Kleefse Waard, er verder geen gemeentelijke gronden meer beschikbaar zijn in de huidige projecten.

Reserves en begroting

Het grondbedrijf was de afgelopen jaren volledig in staat om zelf haar eigen risico's te dragen. Als gevolg van de verschillende ontwikkelingen is dat dit jaar niet het geval. Het weerstandsvermogen van het grondbedrijf, bestaande uit de bestemmingsreserves strategische posities, voorstudies en grondexploitatie, is niet toereikend voor het afdekken van de risico's en resultaat grondbedrijf. Er wordt hiernaast een beroep gedaan op de algemene reserve.

Naast de bestemmingsreserves is er een winstpotentie van circa € 7,4 miljoen in de grondexploitaties. De winstpotentie is licht gedaald ten opzichte van vorig jaar (€ 8 miljoen). De winstpotentie binnen de projecten wordt vanuit het voorzichtigheidsprincipe niet meegenomen in de beschikbare weerstandscapaciteit van het grondbedrijf. Deze middelen zijn namelijk nog niet vrijgevallen en komen daarmee ook pas in de toekomst tot onze beschikking. Wel draagt de winstpotentie bij aan het vermogen om risico's binnen de grondexploitaties zelf op te kunnen vangen.

Ontwikkeling bestemminsreserve na jaarresultaat

Bedragen x € 1.000

	Saldo per 31/12/2021	Resultaat 2022	Saldo per 31/12/2022
BR strategische posities	1.500		1.500
BR voorstudies	-		-
BR grondexploitatie	17.671	-3.362	14.309
Totaal	**19.171**	**-3.362**	**15.809**

In bovenstaande tabel staat aangegeven hoe de verschillende bestemmingsreserves zich over het afgelopen jaar hebben ontwikkeld. De bestemmingsreserve grondexploitaties is dit jaar gedaald naar €14,3 miljoen. Dit is met name het gevolg van het terugboeken van eerder genomen winst op diverse projecten. In 2022 zijn meer kosten gemaakt dan begroot voor de voorstudies. De bestemmingsreserve voorstudies bedroeg en bedraagt €0. Deze ontwikkeling, onvoldoende budget ten behoeve van voorstudies, doet zich voor doordat er diverse projecten in voorbereiding zijn maar nog niet concreet een exploitatie is als gevolg van de verstedelijkingsopgave. Met het aangepaste grondbeleid, welke in het tweede kwartaal van 2023 aan de raad wordt aangeboden om vast te stellen, worden verschuivingen voorgesteld voor de inzet van de instrumenten van het grondbeleid die beter passen bij de opgave waar we voor staan. De bestemmingsreserve Strategische posities is maximaal gevuld, conform het beleid en kent in 2022 geen mutaties.

In onderstaande tabel is het jaarresultaat en de begroting van het Grondbedrijf voor 2022 weergegeven. Hier werd reeds rekening gehouden met een positief resultaat voor het Grondbedrijf van circa € 2,8 miljoen.

Grondexploitatie en begroting 2022

Bedragen x € 1.000

	Lasten	Baten	Saldo
Totaal resultaat grondbedrijf	-3.530	1.285	-2.245
Begroot resultaat grondbedrijf	-423	3.264	2.841
Afwijking werkelijk resultaat tov begroting	-3.107	-1.979	-5.086
In begroting reeds geraamde dotatie aan BR grex			1.723
Totaal te bestemmen resultaat			**-3.362**

Het verschil tussen het werkelijke resultaat Grondbedrijf en de begroting is circa € 5,1 miljoen. In het totale begrote bedrag is € 1,7 miljoen bestemd (een begrote winst-uitname en af te sluiten projecten) voor het grondexploitatieresultaat. Daarmee komt het totale bedrag om te onttrekken uit de bestemmingsreserve grondexploitatie uit op € 3,4 miljoen.
Jaarlijks worden de ramingen van de nog te realiseren inkomsten en uitgaven van de (grondexploitatie)projecten geactualiseerd om een solide basis voor de projectbegrotingen te verkrijgen. Maar projecten verlopen soms anders dan wat op enig moment als meest waarschijnlijk scenario wordt geacht. De risico's die zich bij grondexploitatieprojecten kunnen aandienen zijn verschillend van aard. Zo zijn er project specifieke risico's, programmarisico's maar ook systeemrisico's, zoals economische ontwikkelingen, die door de gemeente niet of nauwelijks te beïnvloeden zijn.

Weerstandsvermogen

De methode om het weerstandsvermogen FJP 2022 te berekenen is hetzelfde als in voorgaande jaren. In het BBV van juli 2019 wordt een onderscheid gemaakt in het conjuncturele risico (marktrisico) en project specifieke risico's. Op basis van dit onderscheid is de opbouw en bepaling van het weerstandsvermogen berekend:

1. Het conjuncturele risico (marktrisico) is bepaald door een scenario berekening uit te voeren op basis van een "slechtweer" scenario. Dit scenario gaat uit van:
    1. 3 jaar vertraging van het project door vraaguitval,
    2. een waardedaling van 15% van de grondopbrengsten binnen de looptijd van de projecten,
    3. 10% lagere kosten in verband met marktontwikkeling en bijstellen randvoorwaarden.

In 2021 is bij de scenario's nog rekening gehouden een daling van de opbrengsten van 20%. Een deel van dit risico is in 2022 opgetreden en verwerkt doordat geen/beperkte prijsstijging in de grondexploitaties opgenomen. Dit is gebaseerd op grondprijsonderzoek en advies over te hanteren parameters.
Aangezien de economische situatie onzeker is door nog stijgende rente en stijgende kosten en dit impact kan hebben op de vastgoedmarkt is in de scenario's nog rekening gehouden met een daling van 15%.

2. De project specifieke risico's zijn bepaald door gebruik te maken van een checklist van mogelijke projectrisico's aan de hand van de genoemde notitie van de Commissie BBV en het 'Handboek Grondbeleid voor gemeenten' van Deloitte. Hierbij zijn ook opgenomen risico's die samenhangen met mogelijke toekomstige (programmatische) aanpassingen waarover nog moet worden besloten.
   Op basis van een inventarisatie per project en een waardering van de risico's middels kans en impact zijn de project specifieke risico's bepaald. Vervolgens is met Naris de omvang van het risico bepaald.

De risico's van het strategisch bezit (MVA) en de anterieure overeenkomsten zijn toegevoegd o.b.v. 10% van de boekwaarde c.q. 10% van de gemaakte kosten uit 2022.

Het risico op het grondbedrijf komt daarmee op:

Weerstandscapaciteit grondbedrijf

Bedragen x € 1.000

	FJP 2020	FJP 2021	FJP 2022
Conjuncturele risico's (marktrisico)	5.140	14.810	14.140
Project specifieke risico's	13.000	8.339	9.123
Strategisch bezit (mva)	1.533	1.813	1.873
Anterieure overeenkomsten	110	96	112
Totaal risico's	19.783	25.058	25.248
Af: zelfdragend risico vermogen pos. Grex	-6.377	-7.630	-6.974
Benodigd weerstandscapaciteit grondbedrijf	13.406	17.428	18.274
BR grondexploitatie (=max 110% van weerstandscapaciteit)	**14.747**	**19.171**	**15.809**

Bovengenoemd risico geldt ook voor projecten met een positief resultaat. Voor deze grondexploitaties leidt een tegenvaller niet (direct) tot een afboeking of een treffen van een voorziening. Indien dit wordt meegewogen bedraagt het risico € 18.274.000.
Mede als gevolg van bovengenoemde effecten beschikt het grondbedrijf over onvoldoende reserve om de actuele inschatting van risico's te dragen. Er is dit jaar uit het positieve resultaat van het grondbedrijf een extra bedrag onttrokken van de bestemmingsreserve Weerstandsvermogen grondexploitatie van € 3,4 miljoen.
De BR voor het afdekken van de risico's in de grex bedraagt € 15.809.000 (BR grondexploitatie, BR Voorstudie en BR Strategische posities) en is daarmee niet toereikend om de risico's te dekken. Voor € 2.465.000 wordt beslag gelegd op de algemene reserve.

Scenario's

Om de uitkomsten van de risicoprofielen, en het gewenste weerstandsvermogen van € 18,3 miljoen, betekenis te geven en de noodzaak te onderstrepen van een weerstandsvermogen dat aansluit op het risicoprofiel van de gehele portefeuille schetsen we hieronder enkele extreme scenario's.
In onderstaande tabel zijn de extreme scenario's weergegeven en afgezet tegen het resultaat op netto contante waarde van de vastgestelde grondexploitaties per 1 januari 2022, inclusief de reeds getroffen voorzieningen bedraagt deze afgerond € 7,4 miljoen positief (= toekomstige winstpotentie).

Scenario's grondbedrijf

Bedragen x € 1.000

Scenario's grondbedrijf	Omschrijving	Effect op resultaat	Resultaat grex
FJP	Basis	0,0	4,3
Scenario 1	Drie jaar vertraging	-1,9	2,4
Scenario 2	Grondopbrengsten 10% lager	-10,3	-6,0
Scenario 3	Ontwikkeling staken	-38,1	-33,8

- Scenario 1 geeft het effect weer als de geraamde opbrengsten met een vertraging van drie jaar gerealiseerd worden en de overige uitgangspunten gelijk blijven. Dit houdt in dat er drie jaar extra rentekosten (2,0%/jaar) worden berekend over de huidige boekwaarde;
- Scenario 2 geeft weer wat het effect op het basisresultaat grondexploitatie is van toekomstige grondopbrengsten als die 10% lager liggen dan nu aangenomen;
- Scenario 3 geeft weer welk financieel resultaat er volgt uit het staken van alle ontwikkelingen van de grondexploitatie projecten. Uitgangspunt voor dit scenario is dat de huidige boekwaarde van de grondexploitaties bij het staken van de ontwikkeling als verlies wordt genomen.

Voor de duidelijkheid; dit betreffen scenario's om het resultaat van uiterste situaties weer te geven. Dit is een bandbreedte waarop diverse scenario's zich kunnen voordoen, slechts voor beeldvorming wat een situatie met het resultaat zou kunnen doen. Waarbij het laatste scenario slechts theoretisch is welke zich in de praktijk niet zal voordoen.

Investeringen

In de verordening financieel beleid en beheer van de gemeente Arnhem is opgenomen dat de raad de investeringsruimte autoriseert tegelijk met het vaststellen van de meerjarenprogrammabegroting.
Investeringen vragen, anders dan reguliere begrotingsposten, meerjarig budgetruimte.
De kortste afschrijvingstermijn, die de gemeente Arnhem hanteert, is vijf jaar en dat betekent dat iedere investering minimaal vijf jaar budgettaire gevolgen heeft voor de begroting en realisatie in de vorm van kapitaallasten (rente en afschrijving).
Daarnaast is het zo dat veel grote investeringsprojecten (denk bijvoorbeeld aan nieuw- en/of verbouw) niet binnen één kalenderjaar afgerond kunnen worden. Ook de uitvoering van investeringen kan meerjarig een beslag leggen op beschikbare budgetten.
Beide aspecten van investeringen zijn voldoende reden om de realisatie van investering afzonderlijk te presenteren in het jaarverslag.

Activering/ onderhanden activa

Nr.	Prog. Omsch.	Inv.omsch.	Ec./ mtsch. nut	Act. begr.2022	Onderh. act. 2021	Best. 2022	Act. 2022 totaal	Over-/ onder-schrijding	Onderh. act.2022
Bedragen x € 1.000									
S00	**Bestuur, dienstverlening en financiën**	Publieke dienstverlening	E	0	47	215	0	0	262
		Overige Huisvesting en facilitaire zaken	E	3.260	35	717	717	2.543	36
		Overige ICT	E	1.000	347	-1	0	1.000	346
				4.260	**429**	**932**	**717**	**3.543**	**644**
S01	**Veiligheid**	Openbare orde en veiligheid	E	220	0	0	0	220	0
		Overige Brandbestrijding	E	0	0	0	0	0	0
				220	**0**	**0**	**0**	**220**	**0**
S02	**Bereikbaarheid**	Wegen en verkeer ontwikkeling	M	3.132	334	1.177	773	2.359	738
		Verkeersregelinstallaties	M	814	0	2.711	856	-42	1.856
		Overige Mobiliteit & OR beheer	M	10.796	538	34	99	10.698	473
		Wegen beheer en groot onderhoud	M	5.317	2	2.982	2.984	2.333	0
		Openbare verlichting Overige	M	4.769	92	2.958	3.050	1.718	0
		Kunstwerken	M	1.549	668	1.317	1.317	232	668
		Parkeerexploitatie	E	2.252	652	1.028	968	1.284	712
				28.628	**2.286**	**12.207**	**10.046**	**18.582**	**4.446**
S03	**Economie**	Aantrekkelijke stad	E	**250**	**83**	**152**	**0**	**250**	**235**
S04	**Onderwijs**	Overige huisvesting onderwijs	E	5.770	0	0	0	5.770	0
		Huisvesting Primair onderwijs	E	683	277	431	364	319	344
		Huisvesting Speciaal onderwijs	E	26.905	17.505	15.885	10.297	16.608	23.093
		Natuur milieu educatie	E	75	0	74	74	1	0
				33.434	**17.782**	**16.390**	**10.735**	**22.699**	**23.437**
S05	**Cultuur**	Culturele basisvoorzieningen en activiteiten	E	590	30	1.318	31	558	1.318
		Museum Arnhem	E	0	0	454	453	-453	0
		Erfgoed en welstand	E	0	0	0	0	0	0
		Erfgoed archeologische beeldkwaliteit	E	60	40	20	20	40	40
		Stadstheater	E	0	667	-667	0	0	0

				650	**738**	**1.125**	**505**	**145**	**1.358**
S06	**Zorg**	Asiel en vluchtelingenzaken	E	**0**	**0**	**5.346**	**5.345**	**-5.346**	**1**
S09	**Gezondheid en sport**	Overige Binnensport en huisvesting	E	2.902	17	4.305	0	2.902	4.322
		Overige algemene publieke gezondheidszrg	E	482	120	358	464	17	14
		Overige Buitensport	E	920	87	564	0	920	651
		Zwembad Valkenhuizen	E	1.258	314	58	0	1.258	372
				5.562	**538**	**5.286**	**464**	**5.097**	**5.360**
S10	**Klimaat, energie en mlieu**	Waterbuffer Valkenhuizen	E	300	0	0	0	300	0
		Klimaatfonds	E	265	0	0	0	265	0
		Energy Made in Arnhem (EMIA) - Luchtagenda	E	192	154	-139	0	192	15
				757	**154**	**-139**	**0**	**757**	**15**
S12	**Wonen en leefomgeving**	Parken & bossen	E	990	0	796	796	194	0
		Overige Oppervlaktewater en Havenbeheer	M	597	197	62	0	597	258
		Overige Afval	E	54	9	-9	0	54	0
		Afvalbeheer	E	1.248	23	8.259	948	300	7.334
		GRP	E	8.794	123	7.166	7.289	1.505	0
		Regionale samenwerking wonen	E	0	11	-11	0	0	0
		Bomenplan	E	1.302	18	1.515	1.514	-212	18
		Vastgoed stedelijk groen	E	50	0	0	0	50	0
				13.034	**381**	**17.777**	**10.546**	**2.488**	**7.611**
Totaal				**86.794**	**22.390**	**59.075**	**38.358**	**48.435**	**43.107**

Uit de tabel blijkt dat van de investeringen waarvoor kredieten ter hoogte van € 86,8 miljoen beschikbaar waren gesteld, in 2022 € 38,4 miljoen is geactiveerd, 44% (Ter vergelijking, in 2021 69%). De projecten zijn gereed en/of de investeringen zijn in gebruik genomen. De resulterende zogeheten onderuitputting van € 48,4 miljoen wordt met name verklaard door achterblijven van investeringen in de programma's S00 Bestuur, dienstverlening en financiën (€ 3,5 miljoen), S02 Bereikbaarheid (€ 18,6 miljoen), S04 Onderwijs (€ 22,7 miljoen) en S09 Gezondheid en Sport (€ 5,0 miljoen).

Dit achterblijven betekent niet dat de begrote investeringen nog niet gerealiseerd zijn. Veel bestedingen hebben al plaatsgevonden, maar de projecten zijn nog niet volledig afgerond. Voor een bedrag € 43,1 miljoen worden in 2022 gemaakte kosten als Onderhanden Activa (OHA) doorgeschoven naar latere jaren (ter vergelijking in 2021: € 22,4 miljoen). Dit is een normaal verschijnsel bij grote infrastructurele projecten.

Onderuitputting kapitaallasten

Als gevolg van het (nog) niet activeren van al wel gepleegde investeringen (onderhanden activa) of nog niet realiseren van investeringen, waarvoor krediet beschikbaar is, zal in 2023 een onderuitputting optreden van de begrote kapitaallasten. Conform besluit van de gemeenteraad terzake zal deze onderuitputting van €0,9 miljoen worden toegevoegd aan de Algemene Reserve.
Uitzondering op deze regel vormen kapitaallasten voor investeringen in het onderwijs. Deze worden verrekend met de bestemmingsreserve "kapitaallasten onderwijs": realisaties worden daaruit gedekt en onderuitputtingen worden aan de reserve toegevoegd.
De verwerking in begroting 2023 zal plaatsvinden in een verzamelbesluit, dat ter vaststelling aan de gemeenteraad zal worden voorgelegd.

Nadere toelichting op de investeringen

Programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën

Op dit programma zijn duurzaamheidsinvesteringen, investeringen in machines en inrichting van kantoorhuisvesting en het wagenpark begroot. Deze zullen niet in 2022 tot uitvoering komen c.q. geleverd worden. Het gaat om een totaal begroot bedrag van € 3,5 miljoen. Voor € 2,5 miljoen betreft het kredieten voor de kantoorhuisvesting. Hier wordt zeer terughoudend mee omgegaan in afwachting van de huisvestingsplannen en het niet-uitgevoerde krediet wordt doorgeschoven naar 2023

Programma S02 Bereikbaarheid

Van de kredieten op het gebied van Bereikbaarheid is € 18,6 nog onderhanden. Deze onderuitputting zal vanaf 2023 worden geactiveerd. Het betreft onder andere het project Blauwe Golven.

Programma S04 Onderwijs

De investeringen en activeringen betreffen voornamelijk nieuwbouw van scholen voor speciaal onderwijs. De onderuitputting van € 22,7 miljoen zal (conform planning) in 2023 en/of 2024 worden geactiveerd. Ten laste van deze onderuitputting en van het MIP 2023 en 2024 komen de reeds gemaakte en als OHA verantwoorde kosten van € 23,4 miljoen. De grootste investeringen die niet volledig uitgegeven gaan worden betreft de nieuwbouw voor de Parkschool en islamitische basisschool ibn-i Sina die niet volledig in 2022 opgeleverd worden. Daarnaast zijn er ook nog onderhanden bestedingen die betrekking hebben op de ventilatie van bestaande scholen. Tot slot is de Sporthal Middachtensingel een in het oog springende investering met een functie binnen het programma onderwijs, die hieronder nader wordt toegelicht.

Sporthal Middachtensingel

In de tweede helft van 2022 is gestart met de bouw van sporthal Middachtensingel. Het gebouw komt in de vastgoedportefeuille van de gemeente; Sportbedrijf Arnhem exploiteert de hal. Belangrijkste gebruikers overdag worden de leerlingen van VSO Mariëndael, Ibn-ISina en de Parkschool. In de avonden en weekenden verhuurt het sportbedrijf de hal aan verenigingen, voor zowel trainingen als wedstrijden. Derhalve wordt ook geïnvesteerd in een tribune en kantinevoorzieningen. Voor de realisatie is in het kader van circulariteit gebruik gemaakt van oude kanaalplaat vloeren uit het provinciehuis, iets wat nog niet eerder in Arnhem is vertoond. In de marktsituatie zoals deze in 2022 was, is het niet mogelijk gebleken vaste prijsafspraken te maken. Zodoende is opdracht verstrekt met afspraak over verrekening van prijsstijgingen van de hoofdopdracht conform de BDB-index en deels verrekening van veranderende materiaalkosten van o.a. staal en hout. De prijsstijgingen zijn tot op zekere hoogte voorzien in het projectbudget, vooralsnog is het de verwachting dat het project binnen de gestelde financiële kaders afgerond kan worden. De oplevering voor de sporthal staat voor de uitvoerende partijen gepland op augustus 2023, dit staat onder druk in verband met krapte op de arbeidsmarkt en van materialen.

Programma S05 Cultuur

Museum Arnhem

In mei 2022 is Museum Arnhem na een grootschalige renovatie weer voor het publiek geopend. Zoals eerder gemeld in de Begroting 2023 zijn als gevolg van onder andere hogere bouwkosten, onvoorziene werkzaamheden bij de restauratie van het rijksmonumentale deel en de langere bouwtijd de bouwkosten uiteindelijk € 550.000 hoger uitgekomen, deze kosten zijn in 2022 geactiveerd waarmee ook financieel gezien het project vernieuwing museum Arnhem is afgerond.

Stadstheater

In februari 2022 heeft de raad ingestemd met het voorstel om de grote en kleine zaal van het Stadstheater te vernieuwen. Op 19 oktober 2022 heeft de raad vervolgens ingestemd met verstrekken van een investeringskrediet voor de volledige vernieuwing van het Stadstheater. Eind 2022 is een ontwerpteam geselecteerd op basis van hun ingediende ontwerpvisie. De planning is dat in september 2023 het Stadstheater sluit om na de verbouwing in 2027 weer de deuren van het vernieuwde theater te openen.

Programma S06 Zorg

De onderuitputting van € 5,3 miljoen wordt veroorzaakt door de met spoed gerealiseerde investeringen als gevolg van de vluchtelingencrisis. De raad is hierover geïnformeerd, maar het krediet kon niet meer in de 2022 begroting worden verwerkt. Het betreft de investeringen in de Doorwerthlaan (verbouwing en portocabins).

Programma S09 Gezondheid en sport

Zwembad Valkenhuizen

In 2021 is fase 1 van het zwembad Valkenhuizen (nieuwbouw) afgerond, opgeleverd en geactiveerd. Na de ingebruikname is gebleken dat de klimaatinstallatie niet afdoende is, hier is in 2022 uitgebreid onderzoek naar gedaan en een beeld van de benodigde aanpassingen ontstaan. Dit wordt in 2023 verder opgepakt. Zodra duidelijk is wat hiervan de (financiële) consequenties zijn, zal de raad hierover geïnformeerd worden. De planning voor fase 2 was dat deze in 2022 afgerond zou worden, deze fase bestaat uit het slopen van het oude bad en herstellen buitenterrein. Door krapte op de arbeidsmarkt en nader technisch onderzoek naar het regenwaterdepot in het oude bad is deze fase nog niet afgerond. Inmiddels is de ombouw van het waterdepot in uitvoering en wordt aansluitend in 2023 het buitenterrein gerealiseerd. De prijsstijgingen in de afgelopen periode hebben ook effect op fase 2, de effecten hiervan zullen begin 2023 duidelijk zijn en in de hiervoor gebruikelijke rapportages gemeld worden.

Subsidies

De gemeente Arnhem heeft per programma haar doelstellingen met de daarbij behorende beoogde effecten en resultaten geformuleerd. Deze doelen kunnen op verschillende manieren worden bereikt. Een van deze manieren is het verlenen van subsidies. Subsidies zijn financiële bijdragen aan burgers of organisaties voor activiteiten die bijdragen aan de realisatie van de door de gemeenteraad vastgestelde beleidsdoelen van de gemeente.
In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de verleende subsidies in 2022.

Overzicht

Subsidies kunnen op verschillende manieren worden verleend:

1. Subsidies op basis van subsidieregelingen
Volgens de Algemene wet bestuursrecht mag een bestuursorgaan alleen subsidie verstrekken op grond van een wettelijk voorschrift dat regelt voor welke activiteiten subsidie kan worden verstrekt. Dat kan een rijksregeling, provinciale regeling of een gemeentelijke (subsidie)verordening zijn. Op basis van de Algemene subsidieverordening Arnhem 2016 zijn in Arnhem verschillende subsidieregelingen vastgesteld. Hiermee is een wettelijke en rechtmatige grondslag gecreëerd voor de subsidieverstrekking. Aan de hand van vooraf bepaalde criteria worden de subsidies verdeeld en toegewezen aan de betrokken burgers of organisaties. Bij veel subsidieregelingen wordt er door het college een subsidieplafond bepaald; dit is het maximale bedrag dat gedurende een bepaald tijdvak beschikbaar is voor subsidieverstrekking op grond van de betreffende regeling.

2. Begrotingssubsidies
Het is niet altijd zinvol om een aparte regeling op te zetten voor het verstrekken van een subsidie. Bijvoorbeeld wanneer er maar één organisatie is die een bepaalde gesubsidieerde activiteit kan uitvoeren. Voor die gevallen is in de Algemene wet bestuursrecht een uitzondering gemaakt. Wanneer in de begroting een subsidieontvanger vermeld staat én het bedrag waarop de subsidie ten hoogste kan worden vastgesteld, is geen nader wettelijk voorschrift nodig. Met name de subsidies aan grote organisaties worden op deze wijze verstrekt.

Als het bij onvoorziene omstandigheden wenselijk is om een subsidie te verstrekken, maar zowel een subsidieregeling als een begrotingssubsidie behoren niet tot de mogelijkheden, biedt de wet daarnaast onder andere de mogelijkheid om op incidentele basis subsidie te verstrekken.

	Begroting Definitief 2022	Rekening 2022	Afwijking 2022
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
Subsidieregeling	**14.069**	**13.052**	**1.017**
Begroting	**81.458**	**81.106**	**352**
Incidenteel	**5.989**	**10.156**	**-4.168**
Afwikkeling voorgaande jaren	**0**	**-671**	**671**
Gerealiseerd resultaat	**101.515**	**103.643**	**-2.128**

In bovenstaande tabel is de subsidieverstrekking 2022 per grondslag weergegeven.
In Arnhem wordt het grootste deel van de subsidies verleend op basis van begrotingssubsidies. In 2022 is in totaal voor € 103,6 miljoen aan subsidies verstrekt, waarvan ruim € 81 miljoen begrotingssubsidies betreft.

Bij de incidentele subsidieverstrekking is het budget met € 4,2 miljoen overschreden. Dit betekent niet dat er voor de subsidieverstrekking geen dekking was. Gezien de aard (onvoorziene omstandigheden) geldt voor incidentele subsidies dat deze vooraf lastig te begroten zijn. Enkel in die gevallen waarbij de subsidie meerjarig (voor een beperkt aantal jaar) wordt toegekend, is vooraf duidelijk dat deze verstrekt gaat worden. Incidentele subsidies die gedurende het jaar worden verstrekt, worden veelal gedekt uit regulier programmabudget; de begroting wordt hierbij niet altijd omgezet van programmabudget naar subsidiebudget. Bij de realisatie (kolom 'rekening') zijn de verstrekte bedragen terecht als subsidie aangemerkt.
In 2022 zijn onder andere incidentele subsidies verstrekt voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen, voor de integrale aanpak zwerfjongeren en voor de organisatie van het WK Volleybal.

Het bedrag bij afwikkeling voorgaande jaren betreft (gesaldeerde) verrekeningen naar aanleiding van subsidievaststellingen over dossiers uit eerdere jaren. Uit de verantwoording van de subsidieontvanger kan blijken dat er meer of minder activiteiten zijn uitgevoerd dan werd verwacht, of dat er meer of minder middelen nodig waren dan werd verwacht voor het uitvoeren van de activiteiten. De subsidie wordt dan hoger of lager vastgesteld dan het bedrag dat eerder voorlopig was toegekend en uitbetaald.

Voor een verdere toelichting op de verstrekte subsidies met de grondslag subsidieregeling en begroting, wordt verwezen naar de volgende onderdelen in deze paragraaf.

Voor een volledig overzicht van de verstrekte subsidies (op het niveau van subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies van dit jaarverslag. Tevens is er op het open data portaal van de gemeente een subsidieregister beschikbaar met een ruwe dump van de data over de subsidieverstrekking 2022. Deze data zijn een verbijzondering van de gegevens zoals opgenomen in de jaarstukken.

Subsidieregelingen

Op grond van de Algemene subsidieverordening Arnhem 2016 zijn er in Arnhem verschillende subsidieregelingen vastgesteld.
In onderstaande tabel zijn de regelingen opgenomen waarvoor in 2022 subsidie aan te vragen was.

Bij een aantal regelingen heeft er een overschrijding van het begrote budget plaatsgevonden. Ook in die gevallen is het verstrekte subsidiebedrag wel binnen het door het college vastgestelde subsidieplafond gebleven. De overschrijding van de begroting is te verklaren door:

- Voor sommige regelingen is een jaaroverstijgend subsidieplafond vastgesteld, voor de gehele looptijd van de regeling. Het subsidieplafond wordt dan in de begroting verdeeld over meerdere jaren, maar loopt niet altijd (precies) gelijk aan de subsidieverstrekking op grond van de betreffende regeling. Dit is het geval bij de regelingen Creatieve bedrijfsverzamelgebouwen, Culturele festivals en publieksevenementen - Covid 19, Energiescan bedrijven, Initiatieven klimaatadaptatie, Transitie cultuur en Arnhemse makers en culturele organisaties - Covid 19.
- Het beschikbare budget / het vastgestelde subsidieplafond is in de begroting niet volledig aangemerkt als subsidiebudget, waardoor het in onderstaande tabel niet als zodanig gepresenteerd wordt. De middelen waren echter wel beschikbaar als regulier programmabudget. Dit geldt voor de regelingen Amateurkunst, Wijkinitiatieven en Voorschools aanbod. Bij de subsidieregeling Voorschools aanbod is er geen subsidieplafond van toepassing, maar wordt de subsidieverstrekking gebaseerd op het aantal kinderen dat gebruikmaakt van voorschools aanbod.

	Begroting Definitief 2022	Rekening 2022	Afwijking 2022
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
Reg Aanjaagfonds	**175**	**34**	**141**
Reg Aanpak voortijdig schoolverlaten	**937**	**860**	**77**
Reg Amateurkunstregeling	**156**	**161**	**-6**
Reg Burgerkracht	**175**	**131**	**44**
Reg Circulaire initiatieven	**100**	**25**	**75**
Reg Collectieve aanpak particuliere woningen Arnhem-Oost (SEWA)	**262**	**17**	**245**
Reg Creatieve Bedrijfsverzamelgebouwen	**50**	**53**	**-3**
Reg Culturele festivals en publiekevenementen – Covid-19	**0**	**14**	**-14**
Reg Duurzame projecten	**285**	**285**	**0**
Reg Eetbare stad	**25**	**14**	**11**
Reg Elektrische brommers snorfietsen en fietsen	**203**	**135**	**67**
Reg Energiescan Bedrijven	**0**	**2**	**-2**
Reg Initiatieven klimaatadaptatie	**180**	**289**	**-109**
Reg Nationaal Programma Onderwijs 2022 t/m Juli 2023	**2.564**	**1.935**	**628**
Reg Non Formele Educatie regio Midden-Gelderland	**310**	**290**	**20**
Reg Preventie Huiselijk geweld en kindermishandeling	**150**	**150**	**0**
Reg Producties, Evenementen en Festivals / deelregeling 1, Publieksevenementen	**284**	**159**	**125**
Reg Producties, Evenementen en Festivals / deelregeling 2, Culturele projecten	**253**	**252**	**1**
Reg Producties, Evenementen en Festivals / deelregeling 3, Artistieke projecten	**700**	**700**	**0**
Reg Scouting	**27**	**27**	**0**
Reg Sport	**37**	**29**	**8**
Reg Stimuleringsregeling inzet conciërges basisscholen	**390**	**328**	**62**
Reg Transitie Cultuur en Arnhemse makers en culturele organisaties - Covid-19	**880**	**894**	**-14**
Reg Voorschools aanbod	**4.502**	**4.666**	**-164**
Reg Werkinvesteringsfonds	**766**	**736**	**31**
Reg Wijkinitiatieven	**658**	**865**	**-208**
Gerealiseerd resultaat	**14.069**	**13.052**	**1.017**

Begrotingssubsidies

Wanneer in de begroting een subsidieontvanger vermeld staat met het bedrag waarop de subsidie ten hoogste kan worden vastgesteld, is een grondslag voor subsidieverstrekking verkregen. Binnen het maximale bedrag mag het college besluiten over het verstrekken van begrotingssubsidie.

Bij het opstellen van de primitieve begroting is niet altijd al bekend door welke organisaties en voor welk bedrag er begrotingssubsidie aangevraagd en toegekend gaat worden. En ook na de initiële subsidiebeschikking worden soms extra taken of activiteiten van een organisatie gevraagd. Als ophogen van het maximale bedrag aan begrotingssubsidie wenselijk is, wordt dit gedurende het jaar bij een verzamelbesluit aan de raad voorgelegd.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de begrote en gerealiseerde begrotingssubsidies over 2022.

Bij een aantal organisaties is het toegekende bedrag aan begrotingssubsidie hoger dan begroot. Bij deze organisaties is aan het einde van het jaar (aanvullende) subsidie toegekend, waardoor het niet meer mogelijk was om ophoging van het maximale bedrag aan begrotingssubsidie aan de raad voor te leggen. De middelen waren wel beschikbaar als regulier programmabudget, maar zijn in de begroting niet aangemerkt als budget voor begrotingssubsidie.

In de lijst is ook de ontvanger 'Subsidies alg' opgenomen. Deze fictieve ontvanger wordt in de financiële administratie gebruikt voor budget dat nog niet voor een specifieke organisatie bestemd is.

	Begroting Primitief 2022	Begroting Definitief 2022	Rekening 2022	Afwijking
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Arnh Platf Chronisch zieken Gehand	**125**	**128**	**128**	**0**
Arnhems Fed van Muziekgezelschappen	**6**	**6**	**0**	**6**
Arnhemse Sport Federatie	**12**	**22**	**22**	**0**
Bijzonder in Arnhem	**0**	**2**	**2**	**0**
Centrum voor Activerend Werk	**137**	**310**	**310**	**0**
Coöperatie Dorpsplatform Elden U.A	**0**	**0**	**6**	**-6**
Courage Events	**0**	**30**	**30**	**0**
De Helling Exp.Werkplaats	**91**	**92**	**92**	**0**
De Nieuwe Oost	**85**	**85**	**85**	**0**
De Onderwijsspecialisten	**122**	**0**	**0**	**0**
De Opgroeiwinkel	**11**	**0**	**0**	**0**
Diverzo, COC Midden-Gelderland	**11**	**11**	**11**	**0**
Dorpsraad Schaarsbergen	**0**	**5**	**5**	**0**
Elderveld Wijkplatform	**0**	**17**	**17**	**0**
Expertise Centrum Samenleving	**0**	**20**	**0**	**20**
Groepspraktijk van Verloskundigen	**0**	**18**	**18**	**0**
Indigo	**135**	**14**	**0**	**14**
IVIO-Opleidingen	**179**	**179**	**179**	**0**
KIES voor de kinderen	**0**	**31**	**31**	**0**
Kluppluz BV	**282**	**341**	**341**	**0**
Leger des Heils Gelderland	**492**	**497**	**493**	**4**
LeukOmteLeren Weekendschool Arnhem	**35**	**26**	**26**	**0**
Mantelzorg en Vrijwillige Thuishulp	**382**	**431**	**431**	**0**
MEE Gelderse Poort	**139**	**139**	**140**	**-1**
Pactum	**1.728**	**1.722**	**1.577**	**145**
Pro Persona Arnhem	**31**	**182**	**165**	**17**
Recreatieve Vereniging Craneveer	**0**	**0**	**8**	**-8**
Reg Opleids.centr Graafschap College	**41**	**41**	**41**	**0**
REIJE Energiediensten BV	**0**	**80**	**80**	**0**
RIBW. Arnhem & Veluwe Vallei	**280**	**280**	**235**	**45**
Rijn Ijssel Roc	**967**	**922**	**922**	**0**
Rooms Kathol Parochie St. Eusebius	**11**	**11**	**11**	**0**
Scalabor	**203**	**170**	**108**	**62**
SIMON scholen	**59**	**74**	**74**	**0**
Slachtofferhulp Nederland, Reg Oost	**33**	**34**	**34**	**0**
Sportbedrijf Arnhem BV	**16.634**	**17.396**	**17.970**	**-573**
St Jonge Alleenstaande moeders	**0**	**56**	**55**	**0**
ST Toneelgroep Oostpool	**69**	**69**	**69**	**0**
St Vrienden van de Ernemse Optog	**0**	**5**	**0**	**5**
St. 2GetThere Arnhem	**366**	**0**	**0**	**0**
St. Airborne Museum	**254**	**254**	**253**	**1**
St. Airborne Region	**0**	**80**	**73**	**8**
St. Arnh Stadsprijs v. Vrijwilligers	**10**	**0**	**0**	**0**
St. BBA	**104**	**104**	**100**	**4**
St. Beheer Wijk Sportac Vredenburcht	**52**	**52**	**50**	**2**

St. Bewoners Spijkerkwartier	0	38	38	0
St. Bewoners Vredenburg	0	0	18	-18
St. Bewonersplatform Rijkerswoerd	0	0	34	-34
St. Bouwspeelplaats De Leuke Linde	149	167	164	3
St. Bridge to Liberation	0	410	410	0
St. Buddy to Buddy Nederland	0	55	0	55
St. CASA	21	21	21	0
St. Catharina	1	0	0	0
St. Citymarketing Arnhem	330	330	325	5
St. Culturele Evenementen Arnhem	36	36	34	3
St. De Innovatiefabriek Arnhem	50	50	50	0
St. De Instap	44	241	241	0
St. De Klup	16	16	16	0
St. Delta Kath.- en prot onderwijs	419	391	391	0
St. Eusebius	294	335	335	0
St. Fashion Festival Arnhem	50	50	50	0
St. Flores Onderwijs	727	744	744	0
St. Focus Filmtheater	707	643	641	2
St. Gym & Turnen Arnhem	119	123	128	-6
St. Halt, team Gelderland	21	21	21	0
St. Het Droombankje	0	283	283	0
St. Het Huis van Puck	218	218	217	1
St. Het Huurdershuis	0	0	0	0
St. Humanitas	51	51	12	39
St. Inloophuis Sint Marten Klarendal	29	29	29	1
St. Introdans	120	120	118	2
St. IrisZorg	4.733	4.836	4.836	0
St. Jacobiberg	229	228	215	14
St. Jeugdland	66	69	69	0
St. KAB Posttheater	203	203	203	0
St. Koningsdag Arnhem	0	10	10	0
St. Kruispunt	211	236	234	2
St. Leergeld Arnhem	320	81	81	0
St. Luxor Live	420	416	416	0
St. Moviera	3.460	3.460	3.426	34
St. Museum Arnhem	3.594	4.343	4.301	42
St. Musis en Stadstheater	7.277	7.224	7.224	0
St. Natuurcentrum Arnhem	1.990	1.990	1.983	7
St. Omars Gym	23	23	0	23
St. Ome Joop's Tour	22	22	22	0
St. Ondernemersfonds Arnhem	380	380	380	0
St. Ontwerp Platform Arnhem	0	20	20	0
St. Pas	2.157	2.188	2.252	-64
St. Peutercentra Arnhem	1.425	154	154	0
St. Phion	70	70	70	0
St. Platform Binnenstad Arnhem	52	52	245	-193
St. PRAGO	101	101	101	0
St. Present	0	21	21	0
St. Productiehuis Plaatsmaken	187	192	192	0
St. Rijnstad	8.134	8.846	8.700	146
St. Rijnstate Ziekenhuis	53	117	117	0
St. Rozet	8.938	9.106	8.880	226
St. School's cool Arnhem	1	0	0	0
St. Sinterklaasintocht Arnhem	3	3	3	0

St. SLAK	**206**	**206**	**206**	**0**
St. Sonsbeek & State of Fashion	**433**	**433**	**433**	**0**
St. Sportcentrum Rijkerswoerd	**509**	**516**	**516**	**0**
St. Stoelenproject De Duif	**229**	**234**	**232**	**2**
St. Streekomroep Middel Gelderland	**131**	**131**	**131**	**0**
St. VanHarte	**9**	**9**	**0**	**9**
St. Veilig Thuis Gelderland Midden	**2.967**	**2.967**	**2.885**	**81**
St. Viering Nat Feest en Gedenkdagen	**19**	**22**	**22**	**1**
St. Vitale Verbindingen	**180**	**180**	**178**	**2**
St. Vitesse Betrokken	**59**	**81**	**72**	**9**
St. Vluchtelingenwerk Nederland	**0**	**498**	**498**	**0**
St. Vluchtelingenwerk Oost-Ned	**294**	**0**	**0**	**0**
St. Vrijwillige Terminale Zorg Arnh	**2**	**2**	**2**	**0**
St. Welzijn Ouderen Arnhem	**2.159**	**2.163**	**2.163**	**0**
St. Wonen in Kronenburg Appelgaard	**0**	**12**	**12**	**0**
St. Zwembad Klarenbeek	**330**	**321**	**305**	**16**
Stichting Buddy to Buddy Arnhem	**0**	**0**	**55**	**-55**
Stichting HAN Hydromotive	**0**	**10**	**10**	**0**
Stichting Het Huurdershuis	**52**	**52**	**50**	**2**
Stichting Schakel025	**126**	**127**	**126**	**0**
Subsidies Alg	**310**	**184**	**0**	**184**
Toerisme veluwe arnhem nijmegen	**356**	**356**	**308**	**48**
Vereniging Hoogstede-Klingelbeek	**0**	**3**	**3**	**0**
Verloskundig centr Puur Vroedvrouwen	**0**	**22**	**22**	**0**
VGGM	**1**	**0**	**0**	**0**
VMBO 'T Venster	**10**	**0**	**0**	**0**
Voedselbank Arnhem	**30**	**30**	**0**	**30**
Vrijwilligersgala On Ganse	**0**	**18**	**18**	**0**
Wijkv. Penseelstreek Hoogkamp	**0**	**0**	**10**	**-10**
Wijkvereniging Angerenstein	**0**	**4**	**4**	**0**
Wijkvereniging Burgemeesterskwartier	**0**	**7**	**7**	**0**
Wijkvereniging De Oostelaar	**0**	**15**	**15**	**0**
Wijkvereniging Elderveld	**16**	**16**	**15**	**1**
Wijkvereniging Molenbeke	**0**	**2**	**2**	**0**
Wijkvereniging Paasberg Wellenstein	**0**	**2**	**2**	**0**
Wijkvereniging Schuytgraaf	**16**	**18**	**18**	**0**
Wijkvereniging Transvaal	**0**	**0**	**2**	**-2**
Youth for Christ Nederland	**84**	**85**	**85**	**0**
Zorgbelang Inclusief	**233**	**36**	**36**	**0**
Gerealiseerd resultaat	**79.301**	**81.458**	**81.106**	**352**

Ontwikkelingen

Kostenstijgingen bij subsidiepartners

De sterk gestegen kosten raken ook onze subsidiepartners. De loon- en prijsontwikkeling voor 2022 is hoger uitgevallen dan waar in de Begroting 2022 bij de indexatie van subsidiebudgetten rekening mee is gehouden. Om ervoor te zorgen dat onze subsidiepartners hun werk zo goed mogelijk kunnen blijven doen ten behoeve van de stad en de inwoners is bij de Begroting 2023 besloten om over 2022 een aanvullende compensatie toe te kennen. Deze aanvullende compensatie wordt toegekend in 2023 en is vooralsnog incidenteel. Daarnaast geldt een structurele compensatie voor de verwachte loon- en prijsstijgingen in 2023. Bij de Perspectiefnota 2024-2027 wordt bekeken welke mogelijkheden er zijn voor toekennen van een structurele aanvullende compensatie om de gestegen kosten van subsidiepartners op te kunnen vangen.

Voor kleinere maatschappelijke organisaties in de stad die geen begrotingssubsidie ontvangen is een subsidieregeling ingesteld voor ondersteuning bij het betalen van de energierekening. Organisaties die voldoen

aan de voorwaarden kunnen voor de periode van 1 oktober 2022 tot 31 december 2023 compensatie op hun energiekosten aanvragen.

Nieuwe wijze subsidiëring sociale basis
Om te zorgen dat we ook in de toekomst de goede dingen kunnen doen voor de Arnhemmers, hebben we de afgelopen jaren gewerkt aan een nieuwe visie op het sociaal domein en de sociale basis. We zijn bezig met het implementeren van deze visie. Daarvoor is het belangrijk om de manier waarop de gemeente werkt met subsidies aan te laten sluiten op wat we breder in het sociaal domein en specifiek in de sociale basis willen bereiken. We werken daarom hard aan het versterken van onze subsidieorganisatie en proces zodat we initiatieven die een bijdrage leveren aan onze sociale basis beter kunnen monitoren en beoordelen. Naar verwachting kan het voorstel hiervoor in het voorjaar van 2023 aan het college worden voorgelegd. Na de bespreking en besluitvorming gaan we aan de slag om deze werkwijze te implementeren. Gedurende dit proces zal ook duidelijk worden wat de impact is op bestaande subsidies. We bekijken welke onderdelen van de nieuwe aanpak al verwerkt kunnen worden in lopende subsidieafspraken.

Algemene subsidieverordening Arnhem
Op 17 februari 2022 heeft de gemeenteraad een gewijzigde Algemene subsidieverordening (ASV) vastgesteld. In deze verordening zijn algemene regels opgenomen die in Arnhem gelden voor het aanvragen en toekennen van subsidie. Een aantal beleidsinhoudelijke ontwikkelingen omtrent onder meer inclusie en diversiteit, wijkgericht werken, duurzaamheid en een gezonde leefomgeving waren nog niet geregeld in de ASV. Met de gewijzigde ASV krijgt het college de mogelijkheid om aan deze aspecten voorwaarden te stellen bij subsidieverstrekking voor activiteiten. Ook wordt met de gewijzigde ASV tegemoetgekomen aan de wens vanuit de uitvoeringspraktijk om de regellast voor de verantwoording te verminderen, door het bedrag waarboven een controleverklaring van de accountant verplicht is te verhogen (van € 50.000 naar € 100.000).
Tijdens de raadsbehandeling is door de portefeuillehouder Financiën de toezegging gedaan dat er jaarlijks steekproeven gehouden worden, om zo het toegenomen risico op onrechtmatigheid te verminderen.
Aan deze toezegging is met ingang van 2022 invulling gegeven door jaarlijks willekeurig een dossier te trekken uit de groep die voor de wijziging van de ASV wel een controleverklaring aan moest leveren. De organisatie die uit de steekproef komt dient alsnog een controleverklaring te kunnen overleggen. We vergoeden de kosten van de controleverklaring.

Gevolgen coronacrisis
Tijdens de coronacrisis is scherp in het oog gehouden dat er veel subsidiepartners zijn die een maatschappelijke bijdrage leveren en die van belang zijn om doelen op het gebied van zorg, een sterke samenleving en een sterke economie in de stad te realiseren. We zijn coulant omgegaan met subsidieverstrekking om de gevolgen van de coronamaatregelen voor deze organisaties zoveel als mogelijk te verzachten. Subsidiepartners hebben de ruimte gekregen om de ontvangen subsidie anders in te zetten dan waarvoor deze in eerste instantie was aangevraagd, of om ontvangen subsidie door te schuiven naar een volgend jaar. We blijven de gevolgen van corona monitoren en kijken wat nodig is voor de partijen in de stad.

Integriteit

Het Arnhemse Integriteitsbeleid gaat uit van gedragscodes voor zowel bestuurders, raads- en commissieleden als voor het ambtelijk apparaat om misbruik van bevoegdheden, belangenverstrengeling en discriminatie te voorkomen.

Ambtenaren

Actuele kaders

Ambtenarenwet

In de wet is de verplichting tot het voeren en handhaven van integriteitsbeleid opgenomen. Het college moet een integriteitsbeleid voeren dat is gericht op het bevorderen van goed ambtelijk handelen en dat in ieder geval aandacht besteedt aan het bevorderen van integriteitsbewustzijn en aan het voorkomen van misbruik van bevoegdheden, belangenverstrengeling en discriminatie.

Terugblik ambtelijke integriteit 2022

Eigenaarschap

Actualisatie van het integriteitsbeleid is een doorlopend en essentieel proces. De organisatie is meer zelfstandigheid en verantwoordelijkheid van de ambtenaren gaan vragen ('eigenaarschap'), om te doen wat nodig is in een specifiek geval, en niet te schuilen achter bureaucratische uitvoeringsregels (geen 'afvinkgedrag' meer, maar van geval tot geval een individuele afweging maken). Dit werken in een meer regelluwe omgeving vraagt van de ambtenaren een hoge mate van professionaliteit en zelfstandigheid, en de vaardigheid om verantwoording af te kunnen leggen over de keuzes die gemaakt zijn.

I*ntegriteit: structuur en cultuur bepalen samen het succes*

Het gehalte van integriteit in een organisatie wordt bepaald door een samenwerking van maatregelen op structuur- en op cultuurniveau. Bij structuur ('hard controls') gaat het om wetten, verplichte procedures en protocollen die gedrag van medewerkers sturen om integriteitsschendingen te voorkomen. Denk bv. aan de inrichting van het financiële systeem ('vier ogen-principe') dat fraude zoveel als mogelijk uitsluit, het afsluiten van kasten met persoonsgevoelige informatie, een overlegvorm waarin tegenspraak georganiseerd is, autorisatie via digitale toegangsrechten, of de begrenzing van bevoegdheden in een mandaatbesluit.
Cultuurmaatregelen ('soft controls') richten zich op de kennis, overtuiging en beleving van de medewerkers, op het overbrengen van de gewenste collectieve organisatienormen en - waarden in 'the hearts and minds' van elke ambtenaar. Hier gaat het in de eerste plaats om het genoemde integriteitsbewustzijn. 'Hoe wordt hier gewerkt, en waarom?'
Voorbeelden van cultuurmaatregelen zijn de gedragscode, een introductieprogramma met daaraan gekoppeld de ambtseed voor nieuwe ambtenaren, kennisbijeenkomsten, besprekingen in werkoverleggen, intervisie, of een medewerkersonderzoek. Het gaat om bewustwording, communicatie en dialoog.

Werkgroep Ambtelijke integriteit

Er is een werkgroep 'ambtelijke integriteit' bestaande uit onder andere vertegenwoordigers vanuit P&O, informatiebeveiliging, Veiligheid en juridische control. De werkgroep heeft een adviserende rol naar de gemeentesecretaris, ontwikkelt integriteitsbeleid en bevordert bewustwording rond integriteit.

Introductie nieuwe medewerkers en ambtseedbijeenkomst

Nieuwe medewerkers nemen deel aan een introductiebijeenkomst, waar nader kennis gemaakt wordt met de stad, de gemeentelijke organisatie en haar werkwijze. Sinds 2019 is daar een tijdsblok over het thema integriteitsbewustzijn aan toegevoegd. Dit wordt door de directeur of gemeentesecretaris ingeleid als opstap naar de ambtseedbijenkomst.
Het afleggen van de ambtseed of -belofte is een wettelijke verplichting voor ambtenaren. Voor de ceremonie bij het afleggen hiervan is gekozen voor een mix van plechtigheid in vorm, serieusheid op de inhoud en luchtigheid in de uitvoering. Binnen de muren van de Raadszaal, en in aanwezigheid van burgemeester en gemeentesecretaris. In een ceremonie van twee uur worden medewerkers, met een theatergezelschap, door een programma over het thema integriteit in relatie tot het ambtenaarschap geleid.
Na de coronaperiode, waarin dit format was aangepast naar een livestream-teams-event vanuit de Raadszaal, hebben in 2022 vier bijeenkomsten weer ‘live’ plaatsgevonden. De inhoud van de bijeenkomst wordt in 2023 aangepast en ingepast aan het hieronder beschreven onboardingsprogramma voor nieuwe medewerkers, zodat een aaneensluitend en logisch totaalprogramma ontstaat.

Bewustwording Integriteit 'van sollicitatie tot exitgesprek'
Voor de introductie van nieuwe medewerkers is een projectgroep opgericht om dit proces verder (inclusief) vorm te geven en in te richten. Een goed introductieproces begint al voor de indiensttreding. Het proces op dit moment is niet eenduidig en uniform. Afhankelijk van de afdeling waar een medewerker komt, vindt wel of geen introductie plaats. Gemeentebreed gaan we naar een passend introductieproces, waarin alle aspecten worden meegenomen en dat voor iedereen passend is. Denk hierbij aan het inwerken op functie, systemen en team, maar ook aan het aanbieden in verschillende vormen (digitaal, op papier en fysiek). Dit alles met als doel dat nieuwe collega's zich al welkom voelen voordat ze in dienst treden, zodat ze zich snel onderdeel voelen van de totale organisatie.
In 2022 is een pre- en introductieprogramma voor nieuwe medewerkers ontwikkeld, welke in 2023 gefaseerd wordt uitrolt en waarbinnen het thema integriteit als vast onderdeel is opgenomen.

Informatieveiligheid, privacy & auditing
De gemeente heeft steeds meer gegevens. Enerzijds gaat het hier om persoonsgegevens. Inwoners mogen erop vertrouwen dat hun privacy bij ons geborgd is: we gaan goed om met gegevens en vragen alleen wat nodig is. Anderzijds hebben we veel informatiestromen die belangrijk zijn voor de continuïteit van onze bedrijfsvoering en dus veilig moeten zijn. De veranderende wetgeving zorgt ook voor aanpassingen in ons informatiebeleid. Met auditing wordt aantoonbaar gemaakt dat de gemeente hierop in control is. De in 2021 uitgevoerde nulmeting op het gebied van bewustzijn bij medewerkers heeft geleid tot acties die medewerkers beter in staat stellen goed met de gegevens van de inwoners en organisatie om te gaan.

Online personeelsbijeenkomsten
In 2022 hebben een vijftal online personeelsbijeenkomsten plaatsgevonden. In iedere uitzending is aandacht besteed aan het onderwerp 'Lekker werken aan de Ambities van Arnhem' waarin o.a. door de gemeentesecretaris is gesproken over het belang van een open organisatiecultuur en een veilige respectvolle samenwerking. Ook aan de orde kwamen thema's als digitale weerbaarheid het medewerkersonderzoek en de rol van de vertrouwenspersonen.

Regeling melden vermoeden misstand
Vermoedens van een integriteitsschending door een ambtenaar kunnen op verschillende manieren boven tafel komen. Zo kan een klacht van een inwoner een dergelijk vermoeden inhouden en kunnen ambtenaren en oud-ambtenaren een vermoeden van een misstand op een vertrouwelijke manier melden bij een leidinggevende of vertrouwenspersoon (regeling melden misstand, oftewel 'de klokkenluidersregeling'). Ook kan bijvoorbeeld een onderzoek door de accountant de verdenking van een integriteitsschending opleveren.

De 'Regeling melden vermoeden misstand' is in 2021 aangevuld en gepubliceerd op overheid.nl (de 'wettenbank'). Ook op de gemeentelijke website is een verwijzing naar- en een korte uitleg over deze regeling opgenomen (onder 'Organisatie', 'Visie op personeel').

De gemeente kent twee vertrouwenspersonen integriteit, bij wie medewerkers terecht kunnen als zij in vertrouwelijkheid een (mogelijk) integriteitsissue willen bespreken en eventueel ook vertrouwelijk een melding van een integriteitsschending kunnen doen. Het is belangrijk dat deze interne vragen en signalen over mogelijke integriteitsschendingen gesteld worden en in vertrouwelijkheid besproken kunnen worden. De vertrouwenspersoon heeft namelijk ook een voorlichtende rol over integriteit, en heeft tevens voor de organisatie een signaleringsfunctie in algemene zin met betrekking tot

In 2022 hebben medewerkers een tiental keer een gesprek gevoerd met een vertrouwenspersoon integriteit. Deze gesprekken hebben niet tot een melding van de integriteitsschending door deze medewerkers geleid. Wel verwees de vertrouwenspersoon in een aantal gevallen een medewerker naar een andere functionaris binnen de organisatie, bij wie de medewerker met zijn/haar vraag of probleem voor ondersteuning terecht zou kunnen.

Onderzoeken op basis van het onderzoeksprotocol
Als er sprake is van een redelijk vermoeden van gedrag (of het nalaten daarvan) dat in strijd is met de binnen de organisatie te volgen normen en waarden, moet dit zorgvuldig en via een transparante procedure worden onderzocht. Hiervoor is er een onderzoeksprotocol opgesteld, zijnde een interne procesbeschrijving over hoe te handelen bij een vermoeden van integriteitsschending binnen de gemeentelijke organisatie.

In het verslagjaar 2022 hebben vijf onderzoeken plaatsgevonden op basis van het Onderzoeksprotocol. Daarvan is één keer vast komen te staan dat er sprake was van een integriteitsschending, waarbij een 'enige en laatste waarschuwingsbrief' is gestuurd en tevens als maatregel is opgelegd dat de werknemer minimaal één jaar geen

hogere inschaling krijgt. Twee onderzoeken lopen nog. In twee gevallen is vastgesteld dat er geen sprake was van een integriteitsschending.

Onderzoek bureau Governance & Integrity

Op verzoek van het management, is door het Bureau Governance & Integrity een systeemanalyse van het integriteitsbeleid van gemeente Arnhem (ambtelijke organisatie) opgesteld. Doel is het integriteitssysteem van gemeente Arnhem te versterken. Deze analyse bestaat uit twee fases: een deskreview, waarbij bestaande gedragscodes, beleidsstukken en procedures binnen de gemeentelijke organisatie worden beoordeeld. Aanvullend vonden een aantal gesprekken plaats om een vollediger beeld te krijgen hoe met integriteitsvraagstukken wordt omgegaan. In de loop van 2023 worden de resultaten van deze systeemanalyse samen met de reactie van het college aangeboden aan de raad.

Bestuurlijk

Bestuurlijke integriteit houdt in dat de verantwoordelijkheid die met de bestuurlijke functie samenhangt wordt aanvaard en dat er de bereidheid is om daarover transparant te zijn en verantwoording af te leggen.

De wetgever heeft met diverse wet- en regelgeving kaders gesteld aan het handelen van de politiek en het bestuur. In gedragscodes wordt deze regelgeving vertaald in praktische regels voor de diverse gremia.

De gemeenteraad en het college van B&W hebben afgelopen jaar in gezamenlijk proces, begeleid door het bureau Governance & Integrity, hun gedragscodes geactualiseerd en vastgesteld. De raad, het college van burgemeester en wethouders en de burgemeester hebben ieder een eigen gedragscode. De gedragscodes bevatten bepalingen over onder meer belangenverstrengeling, opgave van financiële belangen en nevenfuncties, geheimhouding, geschenken, giften en gunsten.

Naast de regels is het van belang om met elkaar in gesprek te blijven over de dilemma's die men tegenkomt in de uitvoering hun verantwoordelijkheid. Door een veilig klimaat te creëren om dilemma's te bespreken kan men elkaar helpen om het goed te doen.

College van burgemeester en wethouders

- De leden van het college hadden in totaal 58 nevenfuncties, waarvan 53 ambtshalve. Voor 1 van de niet-ambtshalve nevenfuncties wordt een onkostenvergoeding ontvangen;
- Er zijn door het college in 2022 géén geschenken, giften of gunsten aangenomen vallend binnen het meldingsbereik van de gedragscode.

De opgave van nevenfuncties van leden van het college van burgemeester en wethouders, van raadsleden en van fractievolgers is openbaar en te raadplegen op de website van de gemeente Arnhem.

Openbaarheidsparagraaf Wet open overheid

In artikel 3.5 (Openbaarheidsparagraaf) van de Wet Open overheid (Woo) wordt voorgeschreven dat bestuursorganen in de jaarlijkse begroting aandacht besteden aan de beleidsvoornemens inzake de uitvoering van deze wet en in de jaarlijkse verantwoording verslag doen van de uitvoering ervan, mede in relatie tot de beleidsvoornemens. Dit geldt vanaf de jaarrekening 2022. In deze paragraaf wordt hierop teruggeblikt.

Juridische zaken

In 2022 is de Wet open overheid (Woo) ingevoerd, voor wat betreft de passieve informatieplicht. De actieve informatieplicht zal de komende jaren stapsgewijs in werking treden. Woo-verzoeken worden nu verplicht gepubliceerd op internet. Hier hadden we met de afhandeling van de Wob-verzoeken al ervaring mee opgedaan. We hebben het proces verbeterd met het aanstellen van contactpersonen. Het blijft een arbeidsintensief proces voor de gehele organisatie.

Informatie en automatisering

Onze opzet is om zoveel mogelijk informatie met de stad te delen daarmee nieuwe toepassingen te laten ontstaan, bestuurlijke transparantie te vergroten en tot betere besluitvorming te komen. Vanuit deze opzet hebben we dit jaar vooruitlopend op de Wet open overheid (Woo) onze Wob-verzoeken actief openbaar gemaakt door deze op ons opendata website te publiceren. Het proces van publiceren van Wob/Woo- verzoeken is ingericht met een ondersteuningsteam om het proces effectiever te laten verlopen. Verder zijn er dit jaar twee Woo-contactpersonen aangesteld, hebben we extra datasets gepubliceerd en zijn er activiteiten uitgevoerd ter voorbereiding van de Woo door onder andere de achterliggende techniek van de website te verbeteren én datasets te publiceren.

Deel 3 Jaarrekening

De jaarrekening bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening en de toelichting
2. Balans en de toelichting
3. Bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld
4. Bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SiSa tabel)
5. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening over het begrotingsjaar

Overzicht baten en lasten per programma

Omschrijving		Begroot 2022 Prim			Begroot 2022 Def			Rekening 2022			
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Afw
Lasten/baten											
Bedragen x € 1.000.000											
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	88,9	521,8	432,9	89,1	571,8	482,7	92,3	587,5	495,2	12,5
S01	Veiligheid	19,4	2,5	-16,9	22,6	4,8	-17,8	22,9	5,1	-17,7	0,1
S02	Bereikbaarheid	22,9	7,7	-15,2	23,7	7,7	-16,0	21,6	7,3	-14,3	1,7
S03	Economie	7,0	1,0	-6,0	8,3	1,2	-7,1	8,1	1,2	-6,8	0,2
S04	Onderwijs	19,6	2,5	-17,1	21,3	4,8	-16,5	23,5	4,8	-18,7	-2,2
S05	Cultuur	34,7	6,5	-28,2	36,2	7,5	-28,7	36,2	8,1	-28,1	0,6
S06	Participatie en armoedebestrijding	166,4	114,1	-52,3	172,7	120,3	-52,4	169,6	114,9	-54,7	-2,3
S07	Zorg	58,5	4,9	-53,6	76,6	17,5	-59,1	63,6	5,3	-58,3	0,8
S08	Welzijn en inclusie	23,8	0,9	-22,9	38,4	12,4	-26,0	37,9	13,8	-24,1	2,0
S09	Gezondheid en sport	22,3	3,1	-19,3	25,9	6,1	-19,8	25,3	5,6	-19,7	0,1
S10	Klimaat, energie en milieu	5,4	0,2	-5,2	10,9	6,0	-4,9	5,9	1,2	-4,7	0,2
S11	Ruimtelijke ontwikkeling	38,6	33,9	-4,7	44,8	42,1	-2,7	26,0	16,6	-9,4	-6,7
S12	Wonen en leefomgeving	41,0	41,0	-0,1	41,9	43,4	1,5	37,7	43,5	5,8	4,3
Subtotaal Stedelijke programma's		**548,6**	**740,0**	**191,4**	**612,5**	**845,6**	**233,1**	**570,4**	**814,9**	**244,5**	**11,3**
GEB1	CSA	30,6	10,5	-20,1	31,4	10,6	-20,8	29,4	10,7	-18,7	2,1
GEB2	Noordwest	29,3	1,8	-27,5	32,7	1,9	-30,8	31,4	1,9	-29,5	1,3
GEB3	Noordoost	23,9	1,6	-22,3	25,9	1,8	-24,2	24,5	1,7	-22,8	1,3
GEB4	Presikhaaf	23,7	2,0	-21,7	27,1	2,2	-24,9	26,2	2,2	-24,1	0,8
GEB5	Malburgen	36,3	4,0	-32,3	39,9	4,2	-35,8	37,9	4,2	-33,7	2,1
GEB6	Schuytgraaf/Elderveld	23,8	2,6	-21,3	26,0	2,7	-23,4	25,0	2,7	-22,3	1,1
GEB7	De Laar/Elden	17,2	1,3	-15,9	18,8	1,4	-17,4	18,2	1,3	-16,8	0,6
GEB8	RKV	27,4	1,1	-26,3	29,1	1,2	-27,9	26,0	1,3	-24,8	3,2
Subtotaal Wijk programma's		**212,3**	**24,9**	**-187,4**	**231,0**	**25,8**	**-205,1**	**218,6**	**25,9**	**-192,7**	**12,5**
Toevoegingen/onttrekkingen aan reserve											
Bedragen x € 1.000.000											
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	19,9	23,0	3,2	34,0	35,9	1,9	52,0	43,5	-8,5	-10,4
S01	Veiligheid	0,1	0,3	0,3	0,8	1,1	0,3	0,8	1,1	0,3	-0,1
S02	Bereikbaarheid	6,8	8,1	1,3	7,9	8,9	1,0	8,9	8,1	-0,8	-1,8
S03	Economie	0,2	0,7	0,5	0,2	0,7	0,5	0,4	0,7	0,4	-0,2
S04	Onderwijs	9,0	7,8	-1,2	9,8	7,9	-1,9	9,8	9,9	0,1	2,0
S05	Cultuur	1,4	1,0	-0,4	4,5	5,0	0,5	4,3	4,9	0,6	0,1
S06	Participatie en armoedebestrijding	0,6	1,5	1,0	4,2	7,0	2,8	4,5	7,0	2,5	-0,3
S07	Zorg	12,5	0,4	-12,2	13,1	0,9	-12,2	21,3	0,8	-20,4	-8,3
S08	Welzijn en inclusie	0,0	0,2	0,2	2,6	2,3	-0,3	3,4	2,0	-1,4	-1,1
S09	Gezondheid en sport	0,5	0,3	-0,1	0,8	1,0	0,2	0,8	1,0	0,2	0,0
S10	Klimaat, energie en milieu	0,0	3,1	3,1	6,3	6,7	0,4	7,1	6,7	-0,4	-0,7
S11	Ruimtelijke ontwikkeling	0,2	0,1	-0,1	7,3	3,6	-3,7	5,1	7,3	2,2	5,9
S12	Wonen en leefomgeving	4,0	5,6	1,5	5,7	7,0	1,4	8,7	6,2	-2,5	-3,8
Subtotaal Stedelijke programma's		**55,0**	**52,1**	**-2,9**	**97,1**	**88,0**	**-9,1**	**127,0**	**99,3**	**-27,7**	**-18,6**
GEB1	CSA	0,8	0,2	-0,6	1,8	1,2	-0,6	1,9	1,3	-0,7	0,0
GEB2	Noordwest	0,1	0,0	0,0	0,7	0,5	-0,2	0,5	0,9	0,4	0,6
GEB3	Noordoost	0,1	0,0	0,0	0,6	0,5	-0,1	0,5	0,5	0,0	0,1
GEB4	Presikhaaf	0,1	0,0	-0,1	0,8	0,6	-0,2	0,5	0,6	0,1	0,3
GEB5	Malburgen	0,2	0,1	-0,1	1,3	1,0	-0,4	1,0	1,0	0,0	0,3
GEB6	Schuytgraaf/Elderveld	0,3	0,2	-0,1	0,7	0,9	0,2	0,7	0,7	0,0	-0,2
GEB7	De Laar/Elden	0,1	0,1	0,0	0,4	0,3	-0,1	0,4	0,4	-0,1	0,0
GEB8	RKV	0,1	0,0	0,0	0,6	0,6	-0,1	0,6	0,6	0,0	0,1
Subtotaal Wijk programma's		**1,7**	**0,7**	**-1,0**	**7,0**	**5,5**	**-1,5**	**6,2**	**6,0**	**-0,2**	**1,2**
Totaal		**817,7**	**817,7**	**0,0**	**947,6**	**965,0**	**17,4**	**922,3**	**946,1**	**23,8**	**6,4**

Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Nr.	Omschrijving	Begroot 2022 start			Begroot 2022 definitief			Rekening 2022			
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Afw
Bedragen x € 1.000.000											
Omschrijving algemene dekkingsmiddelen:											
S00	Lokale heffingen	0,0	58,6	58,6	0,0	58,6	58,6	0,0	58,6	58,6	0,0
S00	Algemene uitkeringen	0,0	449,2	449,2	0,0	504,6	504,6	0,0	521,6	521,6	17,0
S00	Dividend	0,0	1,3	1,3	0,0	1,1	1,1	0,0	1,1	1,1	0,0
S00	Financieringsfunctie	0,0	1,0	1,0	0,0	1,1	1,1	0,0	0,9	0,9	-0,2
S00	Overige algemene dekkingsmiddelen	0,0	11,7	11,7	0,0	6,3	6,3	0,0	5,3	5,3	-1,0
S00	**Subtotaal algemene dekkingsmiddelen**	**0,0**	**521,8**	**521,8**	**0,0**	**571,7**	**571,7**	**0,0**	**587,5**	**587,5**	**15,8**
S00	Gerealiseerde kosten overhead	68,0	0,0	-68,0	67,6	0,0	-67,6	71,2	0,0	-71,2	-3,6
S00	Vennootschapsbelasting	0,6	0,0	-0,6	0,6	0,0	-0,6	0,2	0,0	-0,2	0,4
S00	Overig	20,3	0,0	-20,3	20,9	0,0	-20,9	20,9	0,0	-20,9	0,0
Totaal Bestuur, dienstverlening en financiën (S00)		**88,9**	**521,8**	**432,9**	**89,1**	**571,7**	**482,6**	**92,3**	**587,5**	**495,2**	**12,6**

Toelichting overzicht van baten en lasten in de jaarrekening over het begrotingsjaar

Totaal saldo lasten en baten

In 2022 is ten opzichte van de begroting een voordelig saldo van baten en lasten gerealiseerd van € 51,8 miljoen (2021: € 44,1 miljoen). Vervolgens is ten opzichte van de begroting voor € 28,0 miljoen (2021: € 22,8 miljoen) aan de reserves toegevoegd. Uiteindelijk resteert ten opzichte van de begroting een voordelig resultaat van € 23,8 miljoen (2021: € 21,3 miljoen). Dit resultaat wordt verrekend met de algemene reserve.

	2022			2021		
	Begroting	Rekening	Afwijking	Begroting	Rekening	Afwijking
Bedragen x € 1.000						
Middelen						
Saldo lasten en baten	***27.941***	***51.823***	***23.882***	***9.471***	***44.135***	***34.664***
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-10.569***	***-27.957***	***-17.387***	***-9.471***	***-22.786***	***-13.315***
Gerealiseerd resultaat	**17.371**	**23.866**	**6.495**			**21.349**

Specificatie voor en nadelen

Voor de gedetailleerde toelichting op de onderstaande voor- en nadelen wordt verwezen naar de afzonderlijke programmateksten in het jaarverslag. Bij elk programma staan de financiën vermeld in het onderdeel 'Wat heeft het gekost'.

Omschrijving		Begroot 2022 Def			Rekening 2022			Begroting afwijking		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Lasten/baten										
Bedragen x € 1.000.000										
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	89,1	571,8	482,7	92,3	587,5	495,2	-3,2	15,7	12,5
S01	Veiligheid	22,6	4,8	-17,8	22,9	5,1	-17,7	-0,2	0,3	0,1
S02	Bereikbaarheid	23,7	7,7	-16,0	21,6	7,3	-14,3	2,2	-0,5	1,7
S03	Economie	8,3	1,2	-7,1	8,1	1,2	-6,8	0,2	0,0	0,2
S04	Onderwijs	21,3	4,8	-16,5	23,5	4,8	-18,7	-2,3	0,1	-2,2
S05	Cultuur	36,2	7,5	-28,7	36,2	8,1	-28,1	0,1	0,5	0,6
S06	Participatie en armoedebestrijding	172,7	120,3	-52,4	169,6	114,9	-54,7	3,1	-5,4	-2,3
S07	Zorg	76,6	17,5	-59,1	63,6	5,3	-58,3	13,0	-12,2	0,8
S08	Welzijn en inclusie	38,4	12,4	-26,0	37,9	13,8	-24,1	0,5	1,4	2,0
S09	Gezondheid en sport	25,9	6,1	-19,8	25,3	5,6	-19,7	0,7	-0,5	0,1
S10	Klimaat, energie en milieu	10,9	6,0	-4,9	5,9	1,2	-4,7	5,0	-4,8	0,2
S11	Ruimtelijke ontwikkeling	44,8	42,1	-2,7	26,0	16,6	-9,4	18,8	-25,5	-6,7
S12	Wonen en leefomgeving	41,9	43,4	1,5	37,7	43,5	5,8	4,2	0,1	4,3
Subtotaal Stedelijke programma's		**612,5**	**845,6**	**233,1**	**570,4**	**814,9**	**244,5**	**42,1**	**-30,7**	**11,3**
GEB1	CSA	31,4	10,6	-20,8	29,4	10,7	-18,7	2,0	0,1	2,1
GEB2	Noordwest	32,7	1,9	-30,8	31,4	1,9	-29,5	1,3	0,0	1,3
GEB3	Noordoost	25,9	1,8	-24,2	24,5	1,7	-22,8	1,4	0,0	1,3
GEB4	Presikhaaf	27,1	2,2	-24,9	26,2	2,2	-24,1	0,9	-0,1	0,8
GEB5	Malburgen	39,9	4,2	-35,8	37,9	4,2	-33,7	2,1	0,0	2,1
GEB6	Schuytgraaf/Elderveld	26,0	2,7	-23,4	25,0	2,7	-22,3	1,1	0,0	1,1
GEB7	De Laar/Elden	18,8	1,4	-17,4	18,2	1,3	-16,8	0,6	0,0	0,6
GEB8	RKV	29,1	1,2	-27,9	26,0	1,3	-24,8	3,1	0,1	3,2
Subtotaal Wijk programma's		**231,0**	**25,8**	**-205,1**	**218,6**	**25,9**	**-192,7**	**12,4**	**0,1**	**12,5**
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	34,0	35,9	1,9	52,0	43,5	-8,5	-18,0	-7,6	10,4
S01	Veiligheid	0,8	1,1	0,3	0,8	1,1	0,3	-0,1	0,0	0,1
S02	Bereikbaarheid	7,9	8,9	1,0	8,9	8,1	-0,8	-1,0	0,8	1,8
S03	Economie	0,2	0,7	0,5	0,4	0,7	0,4	-0,2	0,0	0,2
S04	Onderwijs	9,8	7,9	-1,9	9,8	9,9	0,1	0,0	-2,0	-2,0
S05	Cultuur	4,5	5,0	0,5	4,3	4,9	0,6	0,2	0,1	-0,1
S06	Participatie en armoedebestrijding	4,2	7,0	2,8	4,5	7,0	2,5	-0,3	0,0	0,3
S07	Zorg	13,1	0,9	-12,2	21,3	0,8	-20,4	-8,2	0,1	8,3
S08	Welzijn en inclusie	2,6	2,3	-0,3	3,4	2,0	-1,4	-0,8	0,3	1,1
S09	Gezondheid en sport	0,8	1,0	0,2	0,8	1,0	0,2	0,0	0,0	0,0
S10	Klimaat, energie en milieu	6,3	6,7	0,4	7,1	6,7	-0,4	-0,8	0,0	0,7
S11	Ruimtelijke ontwikkeling	7,3	3,6	-3,7	5,1	7,3	2,2	2,2	-3,7	-5,9
S12	Wonen en leefomgeving	5,7	7,0	1,4	8,7	6,2	-2,5	-3,0	0,8	3,8
Subtotaal Stedelijke programma's		**97,1**	**88,0**	**-9,1**	**127,0**	**99,3**	**-27,7**	**-29,9**	**-11,3**	**18,6**
GEB1	CSA	1,8	1,2	-0,6	1,9	1,3	-0,7	-0,1	-0,1	0,0
GEB2	Noordwest	0,7	0,5	-0,2	0,5	0,9	0,4	0,2	-0,4	-0,6
GEB3	Noordoost	0,6	0,5	-0,1	0,5	0,5	0,0	0,1	-0,1	-0,1
GEB4	Presikhaaf	0,8	0,6	-0,2	0,5	0,6	0,1	0,2	0,0	-0,3
GEB5	Malburgen	1,3	1,0	-0,4	1,0	1,0	0,0	0,3	0,0	-0,3
GEB6	Schuytgraaf/Elderveld	0,7	0,9	0,2	0,7	0,7	0,0	0,0	0,2	0,2
GEB7	De Laar/Elden	0,4	0,3	-0,1	0,4	0,4	-0,1	0,0	0,0	0,0
GEB8	RKV	0,6	0,6	-0,1	0,6	0,6	0,0	0,1	0,0	-0,1
Subtotaal Wijk programma's		**7,0**	**5,5**	**-1,5**	**6,2**	**6,0**	**-0,2**	**0,8**	**-0,4**	**-1,2**
Totaal		**947,6**	**965,0**	**17,4**	**922,3**	**946,1**	**23,8**	**25,3**	**-18,9**	**6,4**

Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Nr.	Omschrijving	Begroot 2022 definitief			Rekening 2022			Begroting afwijking		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Bedragen x € 1.000.000										
Omschrijving algemene dekkingsmiddelen:										
S00	Lokale heffingen	0,0	58,6	58,6	0,0	58,6	58,6	0,0	0,0	0,0
S00	Algemene uitkeringen	0,0	504,6	504,6	0,0	521,6	521,6	0,0	17,0	17,0
S00	Dividend	0,0	1,1	1,1	0,0	1,1	1,1	0,0	0,0	0,0
S00	Financieringsfunctie	0,0	1,1	1,1	0,0	0,9	0,9	0,0	-0,2	-0,2
S00	Overige algemene dekkingsmiddelen	0,0	6,3	6,3	0,0	5,3	5,3	0,0	-1,0	-1,0
S00	**Subtotaal algemene dekkingsmiddelen**	**0,0**	**571,7**	**571,7**	**0,0**	**587,5**	**587,5**	**0,0**	**15,8**	**15,8**
S00	Gerealiseerde kosten overhead	67,6	0,0	-67,6	71,2	0,0	-71,2	3,6	0,0	-3,6
S00	Vennootschapsbelasting	0,6	0,0	-0,6	0,2	0,0	-0,2	-0,4	0,0	0,4
S00	Overig	20,9	0,0	-20,9	20,9	0,0	-20,9	0,0	0,0	0,0
Totaal Bestuur, dienstverlening en financiën (S00)		**89,1**	**571,7**	**482,6**	**92,3**	**587,5**	**495,2**	**3,2**	**15,8**	**12,6**

Incidentele baten en lasten

In de begroting 2022 zijn de volgende posten als incidenteel aangemerkt:

Progr.	Omschrijving	Begroot 2022		Rekening 2022	Afwijking
		Geamendeerd	Definitief		
	Incidentele lasten				
Bedragen x € 1.000					
Div.	Algemene reserve	14.419	15.836	15.836	-
Div.	Gemeentefonds	-	23.889	22.224	1.665
Div.	Bedrijfsvoering	1.722	1.316	1.316	-0
S00	Solvabiliteit	-	11.972	11.972	0
S00	Post onvoorzien	272	272	4	268
S02	Bereikbaarheid	6.848	7.107	7.375	-268
S02/S12	Groot onderhoud en openbare ruimte	504	720	4.054	-3.334
S03	Evenementen	170	170	358	-188
S04	Onderwijs	8.768	9.393	9.393	-0
S05	Cultureel vastgoed	231	731	731	0
S05/S07	Volkshuisvestingsfonds Arnhem Oost	-	6.084	6.580	-496
S07	WMO en jeugdzorg	5.611	11.811	19.798	-7.987
S07	Jeugdfonds	6.591	6.591	6.591	0
S07	Transformatiebudget zorg	328	328	328	-
S11	Plankosten stedelijke ontwikkeling	-	250	624	-374
S11	Grondexploitatie	170	7.323	5.600	1.723
S12	Groenfonds	-	28	131	-103
S12	Volkshuisvesting	-	43	850	-807
Div.	Vastgoed	3.553	3.275	3.916	-641
	Totaal incidentele lasten	**49.187**	**107.139**	**117.679**	**-10.540**

Progr.	Omschrijving	Begroot 2022		Rekening 2022	Afwijking
		Geamendeerd	Definitief		
	Incidentele baten				
Bedragen x € 1.000					
Div.	Algemene reserve	22.239	37.331	37.331	-
Div.	Gemeentefonds	-	17.713	18.045	332
Div.	Bedrijfsvoering	1.597	2.457	2.457	-
S00	ICT	15	14	14	-
S02	Bereikbaarheid	6.696	7.885	7.291	-594
S02/S12	Groot onderhoud en openbare ruimte	1.499	1.599	1.742	143
S02	Buitengewoon beter	900	400	101	-299
S02	Zuidelijke Binnenstad	3.000	3.000	3.000	-
S03	Evenementen	400	400	400	-
S04	Onderwijs	7.674	7.814	7.814	0
S05	Cultureel vastgoed	261	261	261	0
S07	WMO en jeugdzorg	325	325	288	-37
S07	Transformatiebudget zorg	229	229	-	-229
S08	Inburgering, integratie en asiel	-	219	159	-60
S10	Klimaat en energie	99	364	389	25
S11	Duurzaamheidsleningen	16	16	66	50
S12	Groenfonds	280	386	254	-132
S12	Volkshuisvesting	188	517	173	-344
Div.	Duurzaam Arnhem	3.000	3.500	3.305	-195
Div.	Vastgoed	2.615	4.737	4.214	-523
	Totaal incidentele baten	**51.033**	**89.167**	**87.304**	**-1.863**

Progr.	Omschrijving	Begroting 2022		Rekening 2022	Afwijking
		Geamendeerd	Definitief		
Bedragen x € 1.000					
	Totaal incidentele lasten	**49.187**	**107.139**	**117.679**	**-10.540**
	Totaal incidentele baten	**51.033**	**89.167**	**87.304**	**-1.863**
	Per saldo hogere incidentele baten (+), hogere incidentele lasten (-)	**1.846**	**-17.972**	**-30.376**	**-12.404**

Onvoorzien / strikt onvermijdbaar

In de begroting is in het stedelijk programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën een bedrag opgenomen voor zowel incidentele als structurele onvoorziene lasten. Voor de incidentele onvoorziene lasten (= onvoorzien) wordt jaarlijks een bedrag opgenomen van € 272.000. Voor de post voor structurele onvoorziene lasten (= strikt onvermijdbaar) wordt jaarlijks een bedrag van € 767.000 gereserveerd.

Omschrijving	Begroot 2022		Rekening 2022	Afwijking	V / N
	Primitief	Definitief			
Bedragen x € 1.000					
Onvoorzien	272	272	0	273	V
Strikt onvermijdbaar	767	767	0	767	V
Totaal	**1.039**	**1.039**	**0**	**1.039**	**V**

Begrotingsanalyse

Hieronder volgt een overzicht van alle door de raad vastgestelde begrotingswijzigingen in 2022 vanaf de vaststelling van de Begroting 2022.

Begr. wijz.nr.	Raadsver-gadering	Onderwerp	Exploitatie 2022			Reserves 2022		Saldo
			Lasten	Baten	Saldo	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen	
Bedragen x € 1.000, positieve bedragen betreft voordeel, negatieve bedragen betreft nadeel								
	10-11-2021	Ontwerp Begroting 2022	-761.032	764.989	3.957	56.757	-52.800	-
Geamendeerde MJPB 2022-2025			**-761.032**	**764.989**	**3.957**	**56.757**	**-52.800**	**-**
22-000	Div.	Meerjarige effecten besluitvorming na gereedkoming boekwerk Begroting 2022	-22.682	5.951	-16.731	1.034	-17.765	-
21-012	19-1-2022	Kostenneutraal investeren padelbanen	-	-	-	-	-	-
22-001	2-2-2022	Revitalisering PG Rozet	-	-	-	-	-	-
22-002	16-2-2022	Aankoop bosperceel Koningsheide	-	-	-	-	-	-
22-003	16-2-2022	Grondexploitatie de Hobbit	-79	79	-	-	-	-
22-004	20-7-2022	Grondexploitatie Gaardenhaage	-1.573	3.297	1.723	1.723	-	-
22-005	28-9-2022	Fietsparkeerplan	-65	-	-65	-	-65	-
22-006	29-6-2022	Turap-1 2022	3.568	7.687	11.255	-	-	11.255
22-007	29-6-2022	Resultaatbestemming 2021	-2.800	-	-2.800	11.800	-14.600	-
22-008	9-11-2022	Turap-2 2022	-35.378	40.879	5.501	575	-1.190	6.116
22-009	21-12-2022	Volkshuisvestingsfonds Arnhem-Oost	1.038	1.782	2.819	6.084	-3.265	-
22-010	18-5-2022	Verzamelbesluit-1 2022	-11.520	10.554	-966	1.474	-2.440	-
22-011	21-12-2022	Budgetoverheveling 2022-2023	21.221	1.497	22.719	22.719	-	-
22-020	20-7-2022	Verzamelbesluit-2 2022	-22.348	21.680	-668	435	-1.103	-
22-030	21-12-2022	Verzamelbesluit-3 2022	-11.919	13.116	1.197	1.526	-329	-
Begroot 2022 Definitief			**-843.569**	**871.511**	**27.941**	**104.127**	**-93.557**	**17.371**

Begrotingsrechtmatigheid

Het budgetrecht is een recht dat de raad toekomt. Het budgetrecht van de raad houdt in dat het college in principe alleen uitgaven kan doen en verplichtingen kan aangaan na toestemming ofwel autorisatie van de raad. Met de vaststelling van de begroting geeft de raad het college deze toestemming. Begrotingsrechtmatigheid houdt in dat de financiële beheershandelingen bij de gemeente binnen de begroting dienen te passen. Begrotingsoverschrijdingen die niet bij de raad bekend zijn, beschouwt de accountant als onrechtmatig. Derhalve legt het college aan de raad deze overschrijdingen voor. Formeel is het voldoende alleen de overschrijdingen aan de lastenkant te laten vaststellen om deze alsnog als rechtmatig te laten beschouwen. Na instemming van de raad met deze overschrijdingen is formeel geen sprake meer van "overschrijdingen" en geen begrotingsonrechtmatigheid in het kader van de controleverklaring. Hieraan zijn twee voorwaarden verbonden, conform het Besluit controle accountantscontrole decentrale overheid (Bado):

1. het gaat om overschrijdingen waarbij het college bij het doen van de uitgaven, binnen het door de raad uitgezette beleid is gebleven en die nog dienen te worden geautoriseerd;
2. de overschrijdingen worden goed herkenbaar in de jaarrekening opgenomen, passend binnen de aanbevelingen in de Kadernota Begrotingsrechtmatigheid van de Commissie BBV. Daarin worden de overschrijdingen in enkele categorieën ingedeeld, die ondanks de overschrijding gewoon als rechtmatig bestempeld, mits goed toegelicht in de jaarrekening. Dat gaat om:
    1. compensatie door direct gerelateerde opbrengsten;
    2. passend binnen bestaand beleid;
    3. open einde regeling;
    4. overig.

De onderstaande tabel omvat een overzicht van alle afwijkingen in de lasten tussen de definitieve Begroting 2022 en de rekening 2022.

Omschrijving		Begroot 2022 Def Lasten	Rekening 2022 Lasten	Afwijking
Lasten/baten				
Bedragen x € 1.000.000				
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	89,1	92,3	-3,2
S01	Veiligheid	22,6	22,9	-0,2
S02	Bereikbaarheid	23,7	21,6	2,2
S03	Economie	8,3	8,1	0,2
S04	Onderwijs	21,3	23,5	-2,3
S05	Cultuur	36,2	36,2	0,1
S06	Participatie en armoedebestrijding	172,7	169,6	3,1
S07	Zorg	76,6	63,6	13,0
S08	Welzijn en inclusie	38,4	37,9	0,5
S09	Gezondheid en sport	25,9	25,3	0,7
S10	Klimaat, energie en milieu	10,9	5,9	5,0
S11	Ruimtelijke ontwikkeling	44,8	26,0	18,8
S12	Wonen en leefomgeving	41,9	37,7	4,2
Subtotaal Stedelijke programma's		**612,5**	**570,4**	**42,1**
GEB1	CSA	31,4	29,4	2,0
GEB2	Noordwest	32,7	31,4	1,3
GEB3	Noordoost	25,9	24,5	1,4
GEB4	Presikhaaf	27,1	26,2	0,9
GEB5	Malburgen	39,9	37,9	2,1
GEB6	Schuytgraaf/Elderveld	26,0	25,0	1,1
GEB7	De Laar/Elden	18,8	18,2	0,6
GEB8	RKV	29,1	26,0	3,1
Subtotaal Wijk programma's		**231,0**	**218,6**	**12,4**
Totaal		**843,5**	**789,0**	**54,5**

Hieronder wordt in het kort ingegaan op de aard van de overschrijding. Voor de verdere toelichting wordt verwezen naar het onderdeel 'Wat heeft het gekost' dat in het jaarverslag voor elk programma is opgenomen.

De nadelige afwijkingen per programma worden in de volgende categorieën geplaatst:
1. Compensatie door direct gerelateerde opbrengsten:
    - S00: de hogere lasten worden meer dan gecompenseerd door hogere baten op financiën en bedrijfsvoering;
    - S01: de hogere lasten worden nagenoeg geheel gecompenseerd door hogere baten op openbare orde en veiligheid.
2. Passend binnen bestaand beleid:
    - S04: de hogere lasten hebben betrekking op hogere uitgaven voor onderwijshuisvesting passend binnen het bestaande beleid (sloop van panden ten behoeve van nieuwe schoolgebouwen).
3. Open einde regeling:
    - NVT
4. Overig:
    - NVT

Wet Normering Topinkomens

Bezoldiging topfunctionarissen

WNT-verantwoording 2022 Gemeente Arnhem

De WNT is van toepassing op Gemeente Arnhem. Het voor Gemeente Arnhem toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2022 € 216.000,- (het algemeen bezoldigingsmaximum).

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling

Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling inclusief degenen die op grond van hun voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris worden aangemerkt.

Gegevens 2022 **bedragen x € 1**	**JH de Baas**	**J.G.M. Kersten**	**-**	**-**
Functiegegevens	**Gemeentesecretaris**	**Griffier**	**-**	**-**
Aanvang en einde functievervulling in 2021	1/6-31/12	1/1 – 31/12	-	-
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	0,8889	1	-	-
Dienstbetrekking?	ja	ja	-	-
Bezoldiging				
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	77.532	127.042	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	11.974	22.026	-	-
Subtotaal	*89.507*	*149.067*	-	-
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	112.571	216.000	-	-
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	-	-
Bezoldiging	89.507	149.067	-	-
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t. N.v.t.	N.v.t. N.v.t.	- -	- -
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	-	-

Gegevens 2021 **bedragen x € 1**	**N.v.t.**	**J.G.M. Kersten**	**R.J.M. van Wuijtswinkel**	**P.J. Altena**
Functiegegevens	**n.v.t.**	**Griffier**	**Gemeentesecretaris**	**Gemeentesecretaris**
Aanvang en einde functievervulling in 2020	-	1/1 – 31-12	1/1 – 31/7	25/1 – 31/7
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	-	1	1	1
Dienstbetrekking?	-	ja	ja	ja
	-			
Bezoldiging				
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	-	117.619	94.446	75.407
Beloningen betaalbaar op termijn	-	21.543	13.157	11.152
Subtotaal	-	*139.162*	*107.603*	*86.560*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	-	209.000	121.392	107.649
Bezoldiging	-	139.162	107.603	86.560

1b. Leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking in de periode kalendermaand 1 t/m 12

bedragen x € 1	J.H. de Baas	
Functiegegevens	**Gemeentesecretaris**	
Kalenderjaar	**2022**	**2021**
Periode functievervulling in het kalenderjaar (aanvang – einde)	1/1-30/5	15/6 – 31/12
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar	5	7
Omvang van het dienstverband in uren per kalenderjaar	660	744
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		
Maximum uurtarief in het kalenderjaar	€ 206	€ 199
Maxima op basis van de normbedragen per maand	108.500	187.200
Individueel toepasselijke maximum gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	284.016	
Bezoldiging (alle bedragen exclusief btw)		
Werkelijk uurtarief lager dan het maximum uurtarief?1	Ja	Ja
Bezoldiging in de betreffende periode	99.000	111.600
Bezoldiging gehele periode kalendermaand 1 t/m 12 1	210.600	
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	0	
Bezoldiging	**210.600**	
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.

Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen

Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen met of zonder dienstbetrekking inclusief degenen die op grond van hun voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris worden aangemerkt

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2022 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

Balans en de toelichting

Activa	31-12-2022	31-12-2021	Passiva	31-12-2022	31-12-2021
Vaste activa			**Vaste passiva**		
Bedragen x € 1.000					
Immateriële vaste activa	**10.205**	**10.522**	**Eigen vermogen**	**276.378**	**224.554**
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	10.205	10.522	Algemene Reserve	58.096	58.242
			Bestemmingsreserves	194.416	144.963
			Gerealiseerd resultaat boekjaar	23.866	21.349
Materiële vaste activa	**756.266**	**727.983**	**Voorzieningen**	**11.187**	**9.486**
Investeringen met een economisch nut	489.316	472.776	Voorzieningen ter egalisering van kosten	1.565	1.048
Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	166.868	166.804	Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	9.622	8.438
Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	85.061	73.372			
In erfpacht	15.021	15.031			
Financiële vaste activa	**49.339**	**61.425**	**Vaste schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar**	**521.406**	**625.025**
Kapitaalverstrekkingen	4.742	4.742	Obligatieleningen	61.500	0
Leningen	8	10	Onderhandse leningen	456.625	621.546
Overige langlopende leningen	38.661	47.823	Waarborgsommen	226	203
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	5.928	8.850	Vooruitontvangen bedragen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	3.055	3.276
Totaal vaste activa	**815.810**	**799.930**	**Totaal vaste passiva**	**808.971**	**859.065**

Activa	31-12-2022	31-12-2021	Passiva	31-12-2022	31-12-2021
Vlottende activa			**Vlottende passiva**		
Bedragen x € 1.000					
Voorraden	**25.731**	**23.697**	**Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar**	**12.062**	**19.181**
Grond- en hulpstoffen	0	0	Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen	0	0
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	25.405	23.371	Overige kasgeldleningen	0	3.275
Gereed product en handelsgoederen	326	326	Banksaldi (schuld)	257	257
			Overige schulden	11.805	15.649
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	**56.454**	**97.595**	**Overlopende passiva**	**150.157**	**126.458**
Vorderingen op openbare lichamen	1.715	499	Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	21.126	14.816
Overige verstrekte kasgeldleningen	0	0	Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	53.798	44.307

Rekening-courantverhouding met het Rijk	35.590	74.222	De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen	75.233	67.335
Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	0	0			
Overige vorderingen	19.149	22.874			
Liquide middelen	**535**	**327**			
Banksaldi	466	228			
Kassaldi	69	99			
Overlopende activa	**72.661**	**83.155**			
De van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkering met een specifiek bestedingsdoel	12.201	15.659			
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	60.460	67.496			
Totaal vlottende activa	**155.381**	**204.774**	**Totaal vlottende passiva**	**162.219**	**145.639**
Totaal generaal	**971.191**	**1.004.704**	**Totaal generaal**	**971.190**	**1.004.704**

1

De naam van de post Nog te ontvangen erfpacht canon op de balans (2021: € 8,9 miljoen) is aangepast in 'Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer' conform de richtlijnen van de BBV.

De posten 'Obligo's' (2021: € 0,4 miljoen) en 'Vooruitontvangen afkoopsommen erfpacht' (2021: € 2,8 miljoen) zijn op de balans samengevoegd (2021: € 3,3 miljoen) en de naam daarvan is aangepast in 'Vooruitontvangen bedragen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer' conform de richtlijnen van de BBV.

Toelichting balans

Waarderingsgrondslagen

BBV

Voor gemeenten is de regelgeving voor de jaarlijkse begrotings- en verantwoordingsstukken vastgelegd in het Besluit begroting en verantwoording (BBV).

Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend

betaalbaar gesteld wordt.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen of schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden, overlopende verlofaanspraken en dergelijke. Voor arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is dezelfde als die van de meerjarenprogrammabegroting, te weten vier jaar. Indien er sprake is van (eenmalige) schokeffecten (bijvoorbeeld reorganisaties) wordt wel een verplichting opgenomen.
Met betrekking tot de eigen bijdragen die het CAK int en aan de gemeenten afdraagt geldt op basis van de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV het volgende: Gemeenten kunnen op basis van de overzichten van het CAK wel de aantallen personen, soort en omvang van de zorgverlening beoordelen met de eigen WMO administratie. Probleempunt is dat door het ontbreken van inkomensgegevens op deze overzichten de informatie over de eigen bijdrage ontoereikend is om als gemeente de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dat betekent dat door de gemeenten geen zekerheden over omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen als gevolg van het niet kunnen vaststellen van de juistheid op persoonsniveau, zoals hiervoor is toegelicht.

Het rijk heeft voor gemeenten een pakket aan financiële maatregelen getroffen ter (gedeeltelijke) dekking van de coronakosten/-effecten die gemeenten ondervinden. In de decembercirculaire 2020 is een totaaloverzicht van het "compensatiepakket coronacrisis mede-overheden" opgenomen. Voor enkele maatregelen is alleen het landelijk plafond vermeld, en is de concrete verdeelsleutel nog niet bekend en/of is de verdeling afhankelijk van de werkelijke cijfers over 2020. Het betreft de volgende landelijke maatregelen/onderdelen en bedragen: compensatie inkomstenderving na 1 juni (€ 100 mln.), extra beschikbaar voor inkomstenderving (€ 150 mln.), afvalinzameling (€ 32 mln.), zwembaden en ijsbanen (€ 100 mln.) en verlenging steun sportverenigingen (1 okt t/m 31 dec) (€ 60 mln.). Het ontbreken van een exacte verdeling/verdeelsleutel van de compensatie per gemeente betekent dat wij voor onze gemeente geen voldoende nauwkeurige en betrouwbare schatting/berekening kunnen maken van het bedrag waarop onze gemeente over 2020 aanspraak kan maken. In overeenstemming met de uitspraak van de commissie BBV verwerken wij het financiële effect van deze onderdelen/maatregelen uit het aanvullende compensatiepakket in de jaarrekening 2021.

Balans

Algemeen
De waardering van de activa en passiva vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende balanspost anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

Immateriële vaste activa
De bijdragen aan activa in eigendom van derden worden vanaf het moment van ingebruikneming lineair afgeschreven op basis van de afschrijvingstermijnen van de materiële vaste activa.

Materiële vaste activa
De waardering is tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht voor zover die de voorlopige kosten van de investering niet overstijgen.

Investeringen kunnen bestaan uit meerdere delen (componenten), waarvoor verschillende afschrijvingstermijnen gelden. In dat geval wordt de zogenoemde componentenmethode gebruikt. Deze houdt in dat verschillende samenstellende delen van het bewuste materieel vast actief afzonderlijk worden geactiveerd en de verschillende delen worden afgeschreven op basis van de bij die componenten horende afschrijvingstermijn.

Slijtende investeringen worden vanaf het eerste boekjaar na het moment van ingebruikneming lineair afgeschreven op basis van de verwachte gebruiksduur. Op grondbezit met economisch nut wordt niet afgeschreven.

Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen in jaren zijn hieronder opgenomen

Activasoort	Afschrijvingstermijn in jaren
Gronden en terreinen	
Grond	0
Bedrijfsgebouwen en woonruimten	
Parkeergarages	50
Permanente gebouwen & Verbouwingen, renovaties en restauraties*	40
Installaties, leidingen en voorzieningen	20
Semi – permanente gebouwen	20
Dak en/of dakbedekking	15
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	
Bruggen en viaducten (verkeerstechnische kunstwerken)	75
Lage Kade	60
Bomen	50
Rioleringen	40
Verkeersinfrastructuur	30
Openbare verlichting: kabels	25
Bouwkundige voorzieningen	20
Herinrichting wijken (niet meer in gebruik vanaf 01.01.2011)	20
Kunstgrasvelden – onderlaag	20
Verkeersvoorzieningen & Verkeersregelingen	20
Openbare verlichting: masten & LED-armaturen	15
Sport grasvelden	15
Beschoeiingen & Voorzieningen in bossen en parken / hekwerk	10
Kunstgrasvelden – bovenlaag	10
Openbare verlichting: LED-behuizingen	10
Parkeermaatregelen	10
Vervoermiddelen	
Tractoren - landbouwvoertuigen	10
Fietsen en scooters	5
Personenauto’s	5
Vrachtauto’s	5
Machines, apparaten en installaties	
Zonnepanelen	25
Machines en installaties (niet vast aan/in gebouwen)	10
Parkeerapparatuur	10
Telecommunicatie voorzieningen & Glasvezelbekabeling	10
Datacommunicatie voorzieningen & Hard- en software	5
Gereedschappen	5

Overige materiële vaste activa	
Ondergronds afvaltransportsysteem	30
Inrichting van gebouwen en inventaris	15
(ondergrondse) Afvalcontainers	10
Toegankelijke toiletten	10
Speelvoorziening	10

* Voor een beperkte categorie oudere schoolgebouwen wordt een afwijkende (langere) afschrijvingstermijn gebruikt. Dit betreft schoolgebouwen die eind jaren '70 zijn overgegaan van het Rijk naar de gemeente; destijds zijn de afschrijvingstermijnen die het Rijk hanteerde overgenomen.

Onder de materiële vaste activa zijn onderhanden activa (activa in uitvoering) opgenomen. Het betreft vooruitbetaalde termijnen en gemaakte kosten (inkopen en personeelskosten) op investeringen in kapitaalwerken die nog niet zijn opgeleverd. Na gereedmelding worden deze activa ondergebracht in één van de bovengenoemde rubrieken.

Voor de waarde van de in erfpacht uitgegeven gronden geldt de uitgifteprijs van eerste uitgifte als verkrijgingsprijs. Gronden in eeuwigdurende erfpacht worden gewaardeerd tegen registratiewaarde.

Financiële vaste activa
De post financiële vaste activa omvat voornamelijk deelnemingen in een aantal vennootschappen, langlopende leningen u/g en nog te ontvangen erfpacht canon.

Het aandelenbezit is gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde. De leningen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Zonodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht. De jaarlijks ontvangen canon bij eeuwigdurend in erfpacht uitgegeven gronden zijn opgenomen tegen contante waarde. Het uitgangspunt daarbij is de interne rekenrente bij uitgifte, die gedurende de duur van de overeenkomst ongewijzigd blijft.

Voorraden
De als onderhanden werken opgenomen grondexploitatieprojecten en overige onderhanden werken zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs, dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend overeenkomstig de kostensoortenlijst van het Besluit ruimtelijke ordening (zoals grondaankopen en kosten bouw- en woonrijp maken). Daarnaast omvat de vervaardigingsprijs de daadwerkelijk te betalen rente over het vreemd vermogen.

Voor winsten uit de grondexploitatieprojecten en overige onderhanden werken geldt vanuit de BBV notitie grondexploitatie de percentage of completion methode: voor zover gronden zijn verkocht en opbrengsten zijn gerealiseerd kan tussentijds naar rato van de voortgang van de grondexploitatie winst worden genomen. Hiervoor moet het resultaat op de grondexploitatie wel op betrouwbare wijze kunnen worden ingeschat. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

1. Het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat.
2. De grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht.
3. De kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gerealiseerd).

Zolang daarvan geen sprake is, worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingskosten in mindering gebracht. Indien uit de prognoses blijkt, dat de boekwaarde niet kan worden gecompenseerd met verwachte toekomstige opbrengsten, wordt voor het tekort een voorziening getroffen.

De vooruitontvangen bijdragen voor het onderhanden werk worden in mindering gebracht op de vervaardigingskosten.

Gereed product wordt gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde indien de marktwaarde lager is dan de kostprijs. Dat laatste doet zich met name voor indien voorraden incourant worden. De kostprijs bestaat uit de verkrijgingsprijs van grond- en hulpstoffen en de loon- en machinekosten die aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

De overige grond- en hulpstoffen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs.

Ten aanzien van de waardering van de grondexploitatie bestaat een schattingsonzekerheid. Hoewel de op dit moment meest waarschijnlijke inschatting is opgenomen in de jaarrekening, kan de realisatie in de toekomst afwijken van deze schatting. Deze schattingsonzekerheid ontstaat door de omvang en de lange looptijd van met name project Schuytgraaf.

Uitzettingen en overlopende activa
De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht.

Liquide middelen
Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Eigen vermogen
Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve en de bestemmingsreserves. De algemene reserve is vrij besteedbaar. Bestemmingsreserves zijn reserves die de gemeenteraad voor specifieke doelen heeft ingesteld of die dienen om schommelingen op te vangen in aan derden in rekening te brengen tarieven.

Voorzieningen
Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De voorzieningen voor pensioenen wethouders zijn op contante waarde gewaardeerd.

Schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar
Van de langlopende schulden is de oorspronkelijke looptijd een jaar of langer. Deze schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

De vooruitontvangen afkoopsommen bij tijdelijk in erfpacht uitgegeven gronden vallen vrij ten gunste van het resultaat naar gelang de looptijd van het erfpachtcontract.

Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar
Van de netto-vlottende schulden is de oorspronkelijke looptijd een jaar of korter. Deze schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Overlopende passiva
De onder de noemer overlopende passiva gepresenteerde schulden en vooruitontvangen bedragen hebben betrekking op een resterende looptijd van minder dan een jaar en zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.
De ontvangen bijdragen die de voorlopige kosten van investeringen en faciliterende grondexploitatieplannen overstijgen, worden gepresenteerd als overige vooruitontvangen bedragen (die ten bate van volgende begrotingsjaren komen).

Daarnaast worden de van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen (voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren) uitgesplitst naar de ontvangen bedragen van: Europese overheidslichamen, Het Rijk & Overige Nederlandse overheidslichamen.

Overig

Overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld
In de bijlage bij de jaarrekening is het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld opgenomen. Hierbij wordt de indeling en het verdelingsprincipe gehanteerd conform de begroting. De vergelijkende cijfers van de begroting zijn, waar nodig, qua rubricering voor vergelijkingsdoeleinden tussen de taken aangepast.

Bedragen
Alle bedragen in de jaarrekening zijn X € 1.000, tenzij anders aangegeven.

Immateriële vaste activa

Verloopstaat immateriële vaste activa

Omschrijving	31-12-2021	Inves-teringen	Desinves-teringen	Af-schrijving	Bijdragen van derden	31-12-2022
Bedragen x € 1.000						
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	10.522	0	0	-317	0	10.205
Totaal	**10.522**	**0**	**0**	**-317**	**0**	**10.205**

Materiële vaste activa

Specificatie materiële vaste activa

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Investeringen met een economisch nut	489.316	472.776
Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	166.868	166.804
Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	85.061	73.372
In erfpacht	15.021	15.031
Totaal	**756.266**	**727.983**

Investeringen met een economisch nut

Verloopstaat Investeringen met een economisch nut: geen heffing

Omschrijving	31-12-2021	Verloop						31-12-2022
		Herubr.	Inves-teringen	Desinves-teringen	Afschrij-ving	Bijdragen en subsidies	Afwaard. duurzame waardever-mindering	
Bedragen x € 1.000								
Gronden en terreinen	69.347	1.838	744	-1.234	0	0	0	70.695
Bedrijfsgebouwen	380.998	0	32.125	-2.185	-14.568	-14	0	396.356
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	4.980	0	821	0	-326	0	0	5.475
Machines, apparaten en installaties	4.945	0	464	0	-1.134	0	0	4.275
Vervoersmiddelen	383	0	313	0	-114	0	0	582
Overige materiële vaste activa	12.123	98	1.210	-28	-1.470	0	0	11.933
Totaal	**472.776**	**1.936**	**35.677**	**-3.447**	**-17.612**	**-14**	**0**	**489.316**

De belangrijkste activeringen in 2022 betreffen :

- Nieuwbouw Prisma speciaal onderwijs (€ 10,3 miljoen),
- Doorwerthlaan portocabins en verbouwing (€ 5,3 miljoen).

De belangrijkste onderhanden activa naar de stand van 31-12-2022 betreffen vooral lopende investeringen in het onderwijs ter waarde van € 20,7 miljoen, waaronder de nieuwbouw De Parkschool en IBN-I Sina (€ 8,2 miljoen) en overige onderwijshuisvesting. Daarnaast zijn er ook onderhanden investeringen met de aankoop van portocabins in Schuytgraaf voor de Oekraïne opvang (€ 3,8 miljoen).

Investeringen economisch nut met heffing

Verloopstaat investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten wel heffing kan worden geheven

Omschrijving	31-12-2021	Verloop						31-12-2022
		Her-rubr.	Inves-teringen	Desinves-teringen	Afschrij-ving	Bijdragen en subsidies	Afwaard. duurzame waardever-mindering	
Bedragen x € 1.000								
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	160.375	0	6.774	0	-5.516	-37	0	161.596
Overige materiële vaste activa	6.429	0	0	0	-1.157	0	0	5.272
Totaal	**166.804**	**0**	**6.774**	**0**	**-6.673**	**-37**	**0**	**166.868**

De belangrijkste activeringen in 2022 betreffen investeringen in de gemeentelijke riolering (in totaal € 6,8 miljoen inclusief reeds onderhanden activa vanuit de beginbalans).

Investeringen met een maatschappelijk nut

Verloopstaat investeringen met een maatschappelijk nut

Omschrijving	31-12-2021	Verloop					31-12-2022
		Her-rubr.	Inves-teringen	Desinves-teringen	Afschrij-ving	Bijdragen en subsidies	
Bedragen x € 1.000							
Maatschappelijk nut vóór 2017							
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	45.328	0	0	-15	-2.736	0	42.577
Maatschappelijk nut na 2017							
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	28.044	-98	16.624	0	-1.241	-845	42.484
Totaal	**73.372**	**-98**	**16.624**	**-15**	**-3.977**	**-845**	**85.061**

De materiële activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut betreffen infrastructurele werken in de openbare ruimte, zoals wegen, pleinen, bruggen, viaducten en parken. De spelregels hiervoor zijn vanaf het begrotingsjaar 2017 gelijk aan die met economisch nut. Voor 2017 was er geen verplichting om alle investeringen in maatschappelijk nut te activeren.

De belangrijkste activeringen in 2022 betreffen investeringen in:

- Infrastructuur en bewegwijzering (€ 5,2 miljoen),
- Openbare verlichting (€ 3,0 miljoen),
- Bomenplan (€ 1,2 miljoen).

In erfpacht

Omschrijving	31-12-2021	Verloop						31-12-2022
		Her-rubr.	Inves-teringen	Desinves-teringen	Afschrij-ving	Bijdragen en subsidies	Afwaard. duurzame waardever-mindering	
Bedragen x € 1.000								
in erfpacht uitgegeven gronden	15.031	0	0	-10	0	0	0	15.021
Totaal	**15.031**	**0**	**0**	**-10**	**0**	**0**	**0**	**15.021**

Financiële vaste activa

Verloopstaat financiele vaste activa

Omschrijving	31-12-2021	Verloop			31-12-2022
		Herrubricering	Verhoging	Aflossing	
Bedragen x € 1.000					
Kapitaalverstrekkingen	4.742	0	0	0	4.742
Leningen	10	0	0	-2	8
Overige langlopende leningen	47.823	0	1.082	-10.244	38.661
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	8.850	0	0	-2.922	5.928
Totaal	**61.425**	**0**	**1.082**	**-13.168**	**49.339**

Specificatie kapitaalverstrekkingen

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Scalabor B.V.	3.500	3.500
Bank Nederlandse Gemeenten	1.241	1.241
Sportbedrijf Arnhem B.V.	1	1
Totaal	**4.742**	**4.742**

Specificatie leningen

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Woningstichting Omnia	8	10
Totaal	**8**	**10**

Specificatie overige leningen

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVn)	8.970	11.197
Sportbedrijf Arnhem B.V.	7.696	8.939
Stichting MSA	4.315	5.209
Stichting DrieGasthuizenGroep	1.298	3.180
Gelderse Hogeschool	1.280	2.534
OK 72	2.014	2.014
Moscowa	1.806	1.956
Stichting Oostpool	1.527	1.621
Kunstbedrijf	1.092	1.488
Stichting Eusebius	1.293	1.363
Focus	576	607
Kredietbank Nederland	500	500
Luxor	416	485
Rozet	323	405
Zwembad Klarenbeek	274	312
Overige instellingen	823	938
Leenbijstand BUIG	5.665	6.344
Voorziening leenbijstand BUIG	-1.209	-1.269
Totaal	**38.659**	**47.823**

Specificatie overige uitzettingen

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Nog te ontvangen erfpacht canon	5.928	8.850
Totaal	**5.928**	**8.850**

Voorraden

Specificatie voorraad

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Grond- en hulpstoffen	0	0
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	25.405	23.371
Gereed product en handelsgoederen	326	326
Totaal	**25.731**	**23.697**

Specificatie onderhanden werk

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Grondexploitatieprojecten	95.457	95.070
Voorzieningen verliezen grondexploitatie	-65.252	-65.249
Overig onderhanden werk	-4.800	-6.450
Voorzieningen verliezen overig onderhanden werk	0	0
Totaal	**25.405**	**23.371**

Verloop grondexploitatie

Omschrijving	31-12-2021	Verloop				31-12-2022
		Herrubr.	Kosten	Opbrengsten	Afwaardering duurzame waarde-vermindering	
Bedragen x € 1.000						
Grondexploitatieprojecten	95.070	-1.319	14.719	-13.014	0	95.457
Overig onderhanden werk	-6.450	282	2.378	-1.010	0	-4.800
Totaal	**88.620**	**-1.037**	**17.098**	**-14.023**	**0**	**90.657**

Verklaring saldo grondexploitatie

Omschrijving	31-12-2021	Verloop					31-12-2022
		Herrubr.	Winst-neming	Gemaakte kosten	Gerealiseerde opbrengsten	Bijdragen van derden	
Bedragen x € 1.000							
Schuytgraaf	26.948	-50	-2.790	9.753	-6.424	-118	27.319
Arnhem Centraal	55.472	0	0	1.200	0	0	56.672
Koningspley	1.923	0	-40	119	-12	0	1.990
Presikhaaf	7.023	-1.269	0	210	-43	0	5.921
De Hobbit	0	0	0	25	0	0	24
De Maten	6.392	0	0	1.425	-1.640	0	6.177
Saksen Weimar	0	0	0	18	-3	0	15
Centrum Zuid	299	0	0	544	0	0	843
Oostelijk Centrum Gebied	728	0	0	337	-179	0	887
Zuidelijke binnenstad fase 1	-5.361	0	-630	651	-300	0	-5.640
ZB Coehoorn Noord	1.646	0	0	418	-833	0	1.232
Overige	0	0	0	18	0	0	18
Totaal	**95.069**	**-1.319**	**-3.460**	**14.719**	**-9.435**	**-118**	**95.457**

Verklaring saldo overig onderhanden werk

Omschrijving	31-12-2021	Verloop				31-12-2022
		Herrubr	Gemaakte kosten	Gerealiseerde opbrengsten	Bijdragen van derden	
Bedragen x € 1.000						
Arnhem Centraal	799	0	118	-24	0	894
Malburgen	-6.032	-200	874	-334	0	-5.691
Zuidelijke binnenstad	113	0	2	0	0	115
Presikhaaf	161	0	5	0	0	166
Korenkwartier	-1.513	0	211	-112	0	-1.415
Overig	22	482	1.169	-541	0	1.132
Totaal	**-6.450**	**282**	**2.378**	**-1.011**	**0**	**-4.800**

Nadelige resultaten

Jaarlijks worden de resultaten van alle projecten doorgerekend. Indien deze doorrekening tot een nadelig resultaat leidt en er geen andere compenserende maatregelen in het project getroffen kunnen worden, wordt daartoe een voorziening ingesteld of de bestaande voorziening verhoogd. Verliezen bij afsluiting van projecten, naast reeds getroffen voorzieningen, komen ten laste van het resultaat van het boekjaar.

Omschrijving	Boekwaarde	Nog te realiseren	Totaal
Kosten			
Bedragen x € 1.000.000			
Verwervingen	205	2	208
Civiele kosten	153	32	185
Overige kosten	73	7	80
Plankosten en VTU	143	11	155
Totaal kosten	***575***	***53***	***628***
Opbrengsten			
Grondopbrengsten	371	91	462
Overige opbrengsten	112	2	114
Subsidies / bijdragen	43	6	49
Totaal opbrengsten	***526***	***99***	***624***
Rente / Kosten- en opbrengstenstijging	46	8	54
Voorziening Grondbedrijf			-65
Resultaat (op eindwaarde)			**62**
Resultaat op contante waarde per 31-12-2022			**58**

Specificatie gereed product en handelsgoederen

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Bovenleiding materiaal trolley	326	326
Totaal	**326**	**326**

Verklaring saldo gereed product en handelsgoederen

Omschrijving	31-12-2021	Verloop			31-12-2022
		Herrubr.	Aankopen	Verkopen	
Bedragen x € 1.000					
Bovenleiding materiaal Trolley	326	0	0	0	326
Totaal	**326**	**0**	**0**	**0**	**326**

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Specificatie uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Vorderingen op openbare lichamen	1.715	499
Rekening-courantverhouding met het Rijk	35.590	74.222
Overige vorderingen	19.149	22.874
Totaal	**56.454**	**97.595**

Specificatie vorderingen op openbare lichamen

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Debiteuren publiekrechtelijk	1.715	499
Totaal	**1.715**	**499**

Specificatie rekening-courantverhouding met het Rijk

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Rc-verhouding Ministerie van financiën: schatkistbankieren	35.590	74.222
Totaal	**35.590**	**74.222**

Specificatie overige vorderingen

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Vorderingen m.b.t. lokale heffingen	4.362	9.440
Voorziening oninbaarheid m.b.t. lokale heffingen	-411	-411
Vorderingen m.b.t. sociale zekerheid	9.678	10.077
Voorziening oninbaarheid m.b.t. sociale zekerheid	-4.392	-4.564
Debiteuren privaatrechtelijk	8.959	8.111
Voorziening oninbaarheid m.b.t. debiteuren privaatrechtelijk	-343	-1.128
Overige vorderingen	1.296	1.349
Totaal	**19.149**	**22.874**

Liquide middelen

Specificatie liquide middelen

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Banksaldi	466	228
Kassaldi	69	99
Totaal	**535**	**327**

Gemiddeld saldo banken per kwartaal

Kwartaal	Drempelbedrag 2022	Realisatie 2022	Over- / onderschrijding 2022
Bedragen x € 1.000			
1e kwartaal	10.522	9.844	-678
2e kwartaal	10.522	10.103	-419
3e kwartaal	10.522	10.174	-348
4e kwartaal	10.522	10.244	-278

Overlopende activa

Specificatie overlopende activa

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
De van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkering met een specifiek bestedingsdoel	**12.201**	**15.659**
Vooruitbetaalde bedragen	4.759	28.353
Nog te ontvangen bedragen	19.526	3.175
BCF	35.183	34.988
Vooruitbetaalde faciliterende grondexploitatieplannen	992	980
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	**60.460**	**67.496**
Totaal	**72.661**	**83.155**

Verloopstaat overige nog te ontvangen bedragen

Verloopstaat Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen.

Omschrijving	31-12-2021	Verloop		31-12-2022
		Toevoegingen	Verminde-ringen	
Bedragen x € 1.000				
Vooruitbetaalde bedragen	28.353	112.025	-135.619	4.759
Nog te ontvangen bedragen	3.175	19.526	-3.175	19.526
BCF	34.988	35.183	-34.988	35.183
Vooruitbetaalde faciliterende grondexploitatieplannen	980	992	-980	992
Totaal	**67.496**	**167.726**	**-174.762**	**60.460**

Verloopstaat Europese en Nederlandse overheidslichamen

Verloopoverzicht de van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkering met een specifiek bestedingsdoel.

Omschrijving	31-12-2021	Verloop		31-12-2022
		Toevoegingen	Verminde-ringen	
Bedragen x € 1.000				
Europese overheidslichamen	196	147	-196	147
Het Rijk	9.906	10.220	-9.906	10.220
Overige Nederlandse overheidslichamen	5.557	1.834	-5.557	1.834
Totaal	**15.659**	**12.201**	**-15.659**	**12.201**

Eigen vermogen

Specificatie eigen vermogen

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Algemene reserve	58.096	58.242
Bestemmingsreserves	194.416	144.963
Gerealiseerd resultaat boekjaar	23.866	21.349
Totaal	**276.378**	**224.554**
Mutatie t.o.v. vorige jaar	51.824	44.134
Solvabiliteit	28,46%	22,35%

Verloopstaat eigen vermogen

In de mutaties van de algemene reserve zijn alle begrote dotaties en onttrekkingen verwerkt. De afwijkingen ten opzichte van de begroting zijn meegenomen in het gerealiseerd resultaat.

Omschrijving	Algemene reserve	Bestemmingsreserves	Totaal
Bedragen x € 1.000			
Saldo 31-12-2021	**58.242**	**144.964**	**203.206**
Gerealiseerd resultaat voorgaand boekjaar	21.349	0	21.349
Saldo 01-01-2022	**79.591**	**144.964**	**224.555**
Gerealiseerde toevoegingen	15.836	117.428	133.264
Gerealiseerde onttrekkingen	-37.331	-67.976	-105.307
Saldo 31-12-2022	**58.096**	**194.416**	**252.511**
Gerealiseerd resultaat boekjaar	23.866	0	23.866
Saldo 01-01-2023	**81.962**	**194.416**	**276.378**

Bestemmingsreserves (BR)

Doelstelling per bestemmingsreserve.	
Naam	**BR Onderzoek Rekenkamer (S00)**
Doel	In het jaarbudget van de Rekenkamer is ruimte voor het uitvoeren van ongeveer twee grote onderzoeken per jaar. Echter, de Rekenkamer is de afgelopen jaren, mede door een actieve gemeenteraad, op ad-hoc basis verzocht aanvullende onderzoeken uit te voeren. Het karakter van dit soort onderzoeken in combinatie met de gewenste korte doorlooptijd noodzaken inhuur van externen. Toevoeging van onderbestedingen op het reguliere onderzoeksbudget en eventueel positief saldo op het product Rekenkamer geven Raad en Rekenkamer iets meer ruimte om snel en adequaat onderzoeken op te pakken.
Naam	**BR Raad (S00)**
Doel	Ervaringen in den lande wijzen uit dat de kosten voor het uitvoeren van een raadsonderzoek / enquête een veelvoud bedragen van het budget dat de Griffie jaarlijks hiervoor te besteden heeft van € 15.000. Zodoende wordt dit budget, voor zover het niet wordt aangewend, jaarlijks toegevoegd aan de bestemmingsreserve totdat het plafond (ingesteld op € 75.000) hiervoor is bereikt. Als er zich dan in enig jaar een raadsonderzoek wordt uitgevoerd, dan kan deze reserve hiervoor aangewend worden.
Naam	**BR Risico en beheer Arnhem Centraal (S00)**
Doel	Deze bestemmingsreserve heeft een dekkingsfunctie voor kosten en andere onverwachte ontwikkeling binnen het project Arnhem Centraal. Daar onder vallen de transferhal, het ondergronds afval transport systeem en de grondexploitatie. Als alle projectonderdelen zijn afgerond kan deze bestemmingsreserve worden opgeheven.
Naam	**BR Solvabiliteit (S00)**
Doel	In de bestemmingsreserve wordt een buffer opgebouwd voor een robuustere financiële positie. Naast de algemene reserve die direct meetelt in de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit, vormt de BR Solvabiliteit een belangrijke bijdrage in de vergroting van het eigen vermogen.
Naam	**BR Fractie-ondersteuning (S00)**
Doel	Deze bestemmingsreserve wordt gebruikt ter dekking van de extra kosten die worden veroorzaakt door de afsplitsing van een fractie. Deze extra kosten worden voor 50% betaald uit de bestemmingsreserve en voor 50% uit een korting op de ondersteuning van de af te splitsen fractie en de oorspronkelijke fractie. Hierbij wordt voorkomen dat bij afsplitsingen de financiële gevolgen volledig bij de fracties worden neergelegd.

Naam	**BR ICT (S00)**
Doel	Deze Br dient om de ICT-omgeving up-to-date en stabiel te houden. Er worden twee centrale ambities onderkend: 1. Betrouwbare IT (basis op orde) Snel, Safe & Simpel IT voorziening. Door werken onder Architectuur wordt gewerkt aan een belangrijke voorwaarde voor vereenvoudiging en vergroting van de flexibiliteit van de IT, een volwassen IT-organisatie en veilige informatievoorziening door voortvarende maatregelen te nemen. Om deze ambitie te realiseren is gebleken dat een investeringsimpuls nodig is op de deels verouderde hardware. Eemn deel van de reserve zal dan gebruikt worden om toekomstige kapitaallasten van deze investering te dekken. (afloop 2019). 2. Klant centraal (inwoner, ondernemer en medewerker) Versterking samenwerking, ruimte op innovatie en oriëntatie op klant. Er is een strategie ontwikkeld langs deze ambitie met een focus op een beperkt aantal projecten. Deze worden verdeeld in 4 prioriteitsgroepen. Voor ieder project wordt een business gemaakt. De belangrijkste projecten zijn: • Zaakgericht werken, • Ondersteuning van samenwerking, • Informatieveiligheid, • Informatievoorziening van regionale samenwerking (regionale belastingsamenwerking, ICT-diensten, digitale dienstverlening aan inwoners/ ondernemers).
Naam	**BR Energiearmoedefonds (S00;GEB1;GEB2;GEB3;GEB4;GEB5;GEB6;GEB7;GEB8)**
Doel	Deze reserve dient om Arnhemmers die de energierekening niet kunnen betalen inkomensondersteuning te verlenen, in de vorm van een wintertoeslag.
Naam	**BR Wijkfondsen (S00;GEB1;GEB2;GEB3;GEB4;GEB5;GEB6;GEB7;GEB8)**
Doel	In uitzondering op reguliere begrotingsuitgangspunten is budgetoverheveling voor de wijkfondsen naar een volgend jaar toegestaan. Jaarlijks wordt het surplus of tekort op wijkfondsen gestort respectievelijk onttrokken aan de reserve.
Naam	**BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop (S00;S01;S02;S04;S05;S06;S07;S08;S09;S10;S11;S12)**
Doel	Conform de spelregels gemeentefonds wordt bij elke toevoeging van nieuwe middelen (taakmutaties, decentralisatie- en integratie-uitkeringen) aan de raad voorgelegd of deze middelen ingezet mogen worden voor een onderliggend beleidsdoel of dat de middelen deel uitmaken van de algemene middelen in het gemeentefonds. In deze bestemmingsreserve worden nieuwe toegevoegde middelen aan het Gemeentefonds gereserveerd die gedurende het jaar niet aan de raad voorgelegd kunnen worden. Vooral van de nieuwe toevoegingen die bekend gemaakt zijn in de septembercirculaire en in de november/decembercirculaire is het niet altijd mogelijk om voor het einde van het jaar een raadsvoorstel met begrotingswijziging aan de raad voor te leggen. In het daarop volgende jaar doen de betreffende beleidsvelden een beroep op deze middelen via een raadsvoorstel en een begrotingswijziging, waarbij voorgesteld wordt de middelen aan de bestemmingsreserve Taakmutaties gemeentefonds te onttrekken. Middelen die na een jaar nog niet via een raadsvoorstel geclaimd zijn voor uitvoering van een bepaald beleid, vallen vrij ten gunste van de Algemene Reserve. (Raadsbesluit 8 februari 2010). In 2010 is het doel van deze bestemmingsreserve uitgebreid ten behoeve van niet bestede budgetten die gereserveerd moeten blijven om bestaand beleid uit te voeren in volgende jaren (raadsbesluit 13 december 2010).
Naam	**BR Vastgoed (S00;S01;S02;S04;S05;S09;S11;S12)**
Doel	Deze bestemmingsreserve dient ter dekking van onvoorziene uitgaven bij onderhoud vastgoed. Bijvoorbeeld bij calamiteiten. Voeding van de bestemmingsreserve kan de komende jaren door toevoeging uit verkoopopbrengsten en eventuele positieve resultaten op het onderhoudsbudget als gevolg van gunstige aanbestedingen. De reserve is ingesteld bij Rb. 19 december 2011 en mag een maximum van € 900.000 gaan bedragen.
Naam	**BR Kapitaallasten (S00;S02;S09;S10;S12)**
Doel	Deze bestemmingsreserve dient ter dekking van diverse kapitaallasten. Het bedrag van de dotatie is gelijk aan het bedrag van de investering. Het bedrag van de onttrekkingen is gelijk aan het bedrag van de afschrijvingen. Om ook de rentelasten te kunnen dekken wordt de reserve aangemerkt als een rentedragende reserve.
Naam	**BR Gebiedsontwikkeling Kronenburg (S00;S02;S10;S11;S12)**
Doel	Dekking bieden voor de kosten van de gebiedsontwikkeling Kronenburg, en wel voor de volgende onderdelen van deze gebiedsontwikkeling: - Investeringen in de openbare ruimte: dekkingsmiddelen hiervoor kunnen na afronding van onderdelen van het project aan deze bestemmingsreserve worden onttrokken. Wanneer de gemaakte kosten dienen te worden geactiveerd, zullen de dekkingsmiddelen worden toegevoegd aan de BR Kapitaallasten, ter dekking van de kapitaallasten; - Grondexploitaties: hiervan worden resultaten (tekorten dan wel tussentijdse winstnemingen) verrekend met deze bestemmingsreserve; - Anterieure overeenkomsten ten aanzien van grondexploitaties van derden: eventuele dekkingsresultaten worden ook met deze bestemmingsreserve verrekend.
Naam	**BR Bedrijfsvoering (S00;S06)**
Doel	In de bestemmingsreserve Bedrijfsvoering kunnen voor- en nadelen op de totale bedrijfsvoering worden verwerkt. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan resultaten op de formatie en bezetting, de inhuur en frictiekosten voor afbouw formatie.
Naam	**BR Burgerinitiatieven Sociaal Domein (S00;S06;GEB2;GEB3;GEB4;GEB5;GEB7;GEB8)**
Doel	Het stimuleren en organiseren van activiteiten om de betrokkenheid en invloed van inwoners en/of organisaties op hun wijk/buurt in Arnhem te vergroten.

Naam	**BR Wmo en Jeugdzorg (S00;S07)**
Doel	De inkomsten en uitgaven op het beleidsveld Zorg zijn nog niet in evenwicht. Dit komt omdat gemeenten nog actief zijn met het ontwikkelen en uitvoeren van de transformatie van de zorg, nog in afwachting zijn van de hervormingsagenda Jeugd en de doorontwikkeling beschermd wonen en maatschappelijke opvang nog afwachten. Naast de dotatie vanuit de extra middelen jeugdzorg (2021 - 2025) worden de voordelen van het beleidsveld Zorg tijdelijk toegevoegd aan deze reserve, zodat extra maatregelen en (mogelijke) tekorten op het beleidsveld Zorg verrekend kunnen worden met deze reserve.
Naam	**BR Burgerparticipatie (S00;S08)**
Doel	Dekking van de afspraken uit het addendum op het coalitieakkoord - Uitbreiding van de griffie met een communicatiemedewerker (2021-2022) - Verlenging bewonersondersteuning (2022) - pilot digitaal wijkpanel (2021)
Naam	**BR Inburgering, integratie en asiel (S00;S08)**
Doel	Deze reserve is primair bestemd voor de voorbereidende taken op de nieuwe wet Inburgering die in 2022 ingaat en voor de doelen in het actieplan nieuwkomers. Met de nieuwe wet komen structurele middelen over en de reserve zal beschikbaar blijven tot één jaar na de invoering van de wet.
Naam	**BR Grondexploitatie (S00;S11)**
Doel	Deze reserve heeft tot doel risico's in de grondexploitatie op te vangen. De gewenste en tevens maximale omvang wordt bepaald op basis van het benodigde weerstandsvermogen van het grondbedrijf. Het jaarresultaat van het grondbedrijf wordt aan deze reserve toegevoegd (totdat de maximale omvang is bereikt), dan wel onttrokken. Deze reserve wordt meegerekend in het weerstandsvermogen.
Naam	**BR Buitengewoon Beter (S02)**
Doel	De middelen uit deze bestemmingsreserve waren bedoeld ter financiering van de incidentele component van het Buiten Gewoon Beter Programma (€ 19,4 miljoen) voor de periode 2009-2016. Tevens is de bestemmingsreserve ontstaan om tempoverschillen in de uitvoering op te kunnen vangen. Het programma bestaat uit een scala aan meerjarige projecten. Bij een jaarovergang bleven op deze wijze de middelen beschikbaar voor het programma Buitengewoon Beter. Bij de Begroting 2021 is besloten deze reserve ultimo 2023 op te heffen.
Naam	**BR Groot onderhoud en vervanging openbare ruimte (S02;S10;S12)**
Doel	Deze egalisatiereserve dient om schommelingen op te vangen bij de besteding van exploitatiebudgetten voor groot onderhoud en vervanging in de openbare ruimte. Hierbij worden geen schotten gehanteerd tussen de verschillende onderwerpen (Riolering, Buitengewoon Beter, Wegen, Groen, Spelen, Bomen, Verkeersregelinstallaties, Civieltechnische Kunstwerken, Openbare Verlichting, Water). Hierdoor ontstaat flexibiliteit en kan beter worden geanticipeerd op de onderhoudsbehoefte in de stad.
Naam	**BR Bereikbaarheidsfonds (S02;S12)**
Doel	Deze bestemmingsreserve heeft als doel het verbeteren van de bereikbaarheid van de binnenstad en het ontwikkelen van parkeervoorzieningen. Het exploitatiesaldo van parkeren wordt met deze reserve verrekend.
Naam	**BR Evenementen (S03)**
Doel	In de begroting is een budget van € 0,6 miljoen beschikbaar gesteld voor bijdragen in evenementen. De uitgaven worden gebruikt voor evenementen waarvan een groot deel al vastligt. Het overige deel is voor bijdragen welke op ad-hoc basis beschikbaar worden gesteld. Verschillen tussen werkelijkheid en budget worden met deze reserve verrekend.
Naam	**BR Sociaal Economisch Fonds (S03)**
Doel	Deze reserve is bestemd voor uitgaven in het kader van het faciliteren van economische stimuleringsprojecten. Verschillen tussen het jaarlijkse budget en werkelijke kosten worden met de reserve verrekend.
Naam	**BR Onderwijs (S04)**
Doel	Deze reserve heeft een dekkingsfunctie voor nieuwbouw- en renovatieprojecten in het basisonderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs. Alle in de begroting vrijvallende middelen voor onderwijshuisvesting (door afnemende kapitaallasten en daling van andere onderwijshuisvestingslasten) worden aan deze reserve toegevoegd. Hierdoor blijven alle middelen die in de begroting zijn geraamd voor kapitaallasten onderwijs en voor overige onderwijshuisvestingsbudgetten beschikbaar voor onderwijshuisvesting.
Naam	**BR Cultureel Vastgoed (S05)**
Doel	De bestemmingsreserve Cultureel Vastgoed (voorheen BR Cultuur in Rijnboog) dient ter dekking van kapitaallasten en andere eigenaarslasten van cultureel vastgoed in Arnhem. Eénmalige bijdragen, opbrengsten vertreklocaties en onderbesteding en vrijval van kapitaallasten worden gedoteerd aan deze bestemmingsreserve. Met ingang van de begroting 2021 heeft deze bestemmingsreserve nog uitsluitend betrekking op de vernieuwing van het Stadstheater Arnhem. De baten en lasten van de recente ver- c.q. nieuwbouw van Rozet, Musis, Focus Filmtheater en Museum Arnhem worden vanaf 2021 niet meer met deze bestemmingsreserve verrekend.

Naam	**BR Participatie (S06)**
Doel	De bestemmingreserve is gevormd om diverse kosten op te kunnen vangen die samenhangen met de uitvoering van de participatiewet en het bereiken van de doelstellingen. Het re-integratiebudget staat onder druk. De door het Rijk verstrekte budgetten voor re-integratie zijn in aanloop naar invoering van de nieuwe wetgeving in 2015 sterk teruggelopen. Daarbij is tevens gekozen geen directe koppeling te maken tussen de financiering vanuit het Rijk en de Arnhemse begroting voor re-integratie (extra middelen worden niet automatisch toegevoegd aan het beleidsveld). De huidige re-integratiemiddelen zijn volledig nodig voor inzet op de doelgroep om de huidige ambitie in de begroting op het gebied van werk te realiseren. Er is geen geld in de begroting voor doorontwikkeling beleid, onderzoeken of extra inspanningen binnen het programma participatie en armoedebestrijding. De reserve dient om incidentele kosten voor bijvoorbeeld doorontwikkeling op beleid of kosten voor onderzoek uit te betalen.
Naam	**BR Werk-Investeringsfonds (S06;S12)**
Doel	Het werkinvesteringsfonds is ingericht om mensen naar werk toe te begeleiden. Om een goede match te maken zorgt de gemeente voor goede contacten met werkgevers en gaat mensen met een bijstandsuitkering intensiever begeleiden. Maatwerk is daarbij het uitgangspunt. De gemeente wil de landelijke trend qua uitstroom gaan volgen en daarnaast gedurende een periode van 4 jaar (2019-2022) nog 500 Arnhemmers extra aan het werk helpen. In dit Werk-Investeringsfonds is bij aanvang (2018) € 2,5 miljoen gestort. De resultaten van deze investering worden jaarlijks geëvalueerd.
Naam	**BR Transformatie Zorgbudgetten (S07)**
Doel	De bestemmingsreserve heeft als doel om nieuwe voorzieningen te financieren die voorkomen dat inwoners een beroep moeten doen op specialistische maatwerkvoorzieningen.
Naam	**BR Jeugdfonds (S07)**
Doel	Om het integraal Jeugdbeleid de komende jaren een impuls te geven worden de extra Jeugdmiddelen die niet binnen het beleidsveld Zorg ingezet worden (€ 6,59 miljoen in 2022, € 1 miljoen in de jaren 2023, 2024 en 2025), gedoteerd aan deze bestemmingsreserve. Het jeugdbeleid en daarmee de inzet van het jeugdfonds wordt stadsbreed en in samenhang met Arnhem Oost bezien. Extra inzet op Jeugd kan incidenteel gedekt worden uit deze reserve. Een eventueel overschot aan middelen in het jeugdfonds kan overgeheveld worden naar de BR WMO en Jeugdzorg.
Naam	**BR Beschermd en Weerbaar (S08)**
Doel	Arnhem ontvangt als centrumgemeente voor de regio's Arnhem en Achterhoek (tezamen 19 regiogemeenten) via de decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang van het Rijk jaarlijks middelen ten behoeve van de bestrijding van huiselijk geweld en seksueel geweld, de uitvoering van de vrouwenopvang, en voor de uitvoering van de Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Het betreft hier wettelijke taken die zijn vastgelegd in het Rijksprogramma Geweld in afhankelijkheidsrelaties (GIA) en Geweld hoort nergens thuis (GHNT). De bestemmingsreserve dient om deze (regionale) middelen beschikbaar te houden voor de doelen en activiteiten die daarvoor zijn vastgelegd in de Regiovisie Samen Veilig 2019 - 2022 (aanpak Huiselijk Geweld en Kindermishandeling in de regio Arnhem en Achterhoek). Voor- en nadelige jaarrekeningresultaten op het regionale budget worden verrekend met de bestemmingsreserve.
Naam	**BR Burgerberaden (S08)**
Doel	Het burgerberaad is een groep willekeurig gelote burgers die de gemeente adviseert. Loting zorgt voor een representatieve vertegenwoordiging van inwoners. Voor het organiseren van een aantal burgerberaden gedurende de raadsperiode 2022-2026 is € 600.000 aan deze BR toegevoegd.
Naam	**BR Duurzaamheidsleningen (S10)**
Doel	Ter dekking van de jaarlijkse beheerskosten en soms ook rentelasten van de duurzaamheidslening en Toekomstbestendigwonen lening (TWL) binnen de gemeente Arnhem. Deze leningen worden verstrekt voor maatregelen op het gebied van energiebesparing en duurzame opwek bij particuliere woningen en de TWL kan ook aanvullend gebruikt worden voor het levensloop bestendig maken van de woning.
Naam	**BR Klimaat en Energie (S10)**
Doel	De BR klimaat en energie is een egalisatiereserve, bedoeld om fluctuaties in de uitgaves die de veranderopgave klimaat en energie met zich meebrengt op te vangen. Het zorgt op deze manier voor dekking, van in de toekomst voorziene en noodzakelijke grote uitgaven, om de doelen van het NemiA programma te kunnen realiseren.
Naam	**BR Duurzaam Arnhem (S10;S12)**
Doel	Het ondersteunen van investeringen in de stad die bijdragen aan een rechtvaardige transitie naar een klimaatneutraal, aardgasvrij en klimaatadaptief Arnhem. Met deze BR worden onder meer de doelstellingen van NEMiA ondersteund. Voor deze reserve gelden aparte kaders zoals vastgesteld in de raadsvergadering van 15 mei 2019.
Naam	**BR Volkshuisvesting Totaal (S10;S12)**
Doel	Deze reserve is bestemd om schommelingen op te vangen bij de besteding van het budget dat beschikbaar is voor de inspanningen die bijdragen aan het behalen van de doelen op gebied van wonen. Deze doelen zijn vastgelegd in woonprincipes en in het volkshuisvestelijk kader.
Naam	**BR Strategische Posities (S11)**
Doel	Deze reserve dient ter dekking van mogelijke exploitatietekorten op het beheren en onderhouden van strategisch vastgoed (vooruitlopend op beslissingen om te gaan ontwikkelen) en tevens voor het opvangen van waardeverminderingen van het strategisch vastgoed door hertaxatie of bij eventuele verkoop. Deze reserve wordt meegerekend in het weerstandsvermogen.

Naam	**BR Voorstudies (S11)**
Doel	Deze reserve is bedoeld om fluctuaties op te vangen in de uitgaven van voorstudies voor potentiële grondexploitatieprojecten. Op het moment dat een grondexploitatie wordt vastgesteld, worden deze voorstudie-kosten ten laste van het desbetreffende project gebracht en vloeit de bijdrage die vanuit deze reserve is gedaan weer terug in de reserve. Deze reserve wordt meegerekend in het weerstandsvermogen.
Naam	**BR Stadsontwikkelingsfonds (S11)**
Doel	Deze reserve wordt ingezet om onze ambities ten aanzien van de stedelijke ontwikkeling te kunnen realiseren of als cofinanciering voor middelen van andere overheden. Naast het borgen van de voortgang of versnelling van projecten, zijn deze middelen ook bedoeld voor onder andere het realiseren van meer sociale huurwoningen, maatschappelijke functies of vergroening van de openbare ruimte. Positieve resultaten van het grondbedrijf die vrij beschikbaar zijn nadat de reserves grondexploitatie conform de nota grondbeleid op het vereiste niveau zijn gebracht, worden toegevoegd aan de reserve Stadsontwikkelfonds. Bijdragen van projectontwikkelaars voor de realisatie van bovenwijkse voorzieningen worden ook toegevoegd aan deze reserve.
Naam	**BR Omgevingslawaai (S11)**
Doel	De gemeente Arnhem heeft deze middelen van het ministerie van Infrastructuur & Milieu (I&M) ontvangen en ze worden ingezet voor maatregelen om het omgevingslawaai terug te dringen, zoals door geluidarm asfalt op de hoofdinvalswegen van Arnhem (zoals Velperweg en Huissensestraat), investeringen in geluidsschermen langs het spoor en andere bronmaatregelen.
Naam	**BR Revolverendfonds (Duurzaam) (S11)**
Doel	Uit deze Revolverendfonds reserve worden duurzaamheidsleningen verstrekt volgens de al geldende 'Nadere regels duurzaamheidsleningen Arnhem 2016'. De leningen worden ten laste gebracht van de reserve en de aflossingen vloeien weer terug.
Naam	**BR Plankosten stedelijke ontwikkeling (S11)**
Doel	Het egaliseren van fluctuaties in het uitgavenpatroon van het budget voor plankosten stedelijke ontwikkeling.
Naam	**BR Groenfonds (S12)**
Doel	Deze egalisatiereserve dient om schommelingen op te vangen bij de besteding van het budget dat beschikbaar is voor het bomenbeleid, en voor andere groene investeringen in gebieden die dringend aan een impuls toe zijn. Opbrengsten uit herplantingplicht voor bomen waarbij herplant ter plekke niet mogelijk of wenselijk is, worden toegevoegd aan deze reserve.
Naam	**BR Startersleningen (S12)**
Doel	De gemeente heeft leningen verstrekt aan starters op de woningmarkt. Deze reserve dekt de jaarlijkse beheerkosten en rentelasten van de lopende startersleningen.
Naam	**BR Zuidelijke Binnenstad (S12)**
Doel	Deze reserve heeft een dekkingsfunctie t.b.v. de financiering van ruimtelijke plannen in de zuidelijke binnenstad.
Naam	**BR Arnhem Oost (S12)**
Doel	Deze reserve wordt ingezet ter dekking van uitvoeringsplannen in het kader van de Arnhem-Oost aanpak.
Naam	**BR Klimaatadaptatiefonds (S12)**
Doel	Deze reserve kan worden ingezet als dekking voor maatregelen voor klimaatadaptatie zoals het verminderen van verhardingen en het ontstenen van de openbare ruimte.

Verloopstaat bestemmingsreserves

Verloopstaat bestemmingsreserves

Voor de tekstuele toelichting op de doelstellingen per reserve en de belangrijkste financiële reservemutaties wordt verwezen naar de programmaonderdelen 'Wat heeft het gekost' in het jaarverslag.

Voor de volgende bestemmingsreserve worden onttrekkingen aangewend voor afschrijvingen:

- Bereikbaarheid;
- Onderwijs;
- Cultureel vastgoed;
- GRP-dekking kapitaallasten;
- ICT;
- Kapitaallasten

Prog.	Omschrijving	31-12-2021	Toevoegingen	Onttrekkingen	31-12-2022
Bedragen x € 1.000					
S00	Onderzoek Rekenkamer	213	0	0	213
S00	Raad	12	0	0	12
S00	Fractie-ondersteuning	21	0	0	21
S02	Buitengewoon Beter	1.655	13	-101	1.567
S02	Bereikbaarheid	4.729	7.375	-7.291	4.813
S02	Groot onderhoud en vervanging Openbare Ruimte	5.524	4.054	-1.742	7.836
S03	Sociaal Economisch Fonds	618	0	-13	605
S03	Evenementen	744	358	-400	702
S04	Onderwijs	25.379	9.476	-9.767	25.088
S05	Cultureel Vastgoed	7.685	731	-261	8.154
S12	Groenfonds	657	131	-254	534
S06	Participatie	39	0	0	39
Div.	Wijkfondsen	344	34	-249	129
S08	Beschermd en Weerbaar	3.362	644	0	4.006
S07	Burgerinitiatieven sociaal Domein	286	240	-153	372
S06	Werk-Investeringsfonds	1.099	0	-1.100	0
S08	Inburgering, integratie en asiel	2.193	985	-159	3.019
S07	WMO, Jeugdzorg	6.415	19.798	-288	25.924
S07	Transformatie Zorgbudget	648	328	0	976
S11	Klimaat en energie	1.844	72	-389	1.527
S11	Duurzaamheidsleningen	405	0	-66	340
S11	Revolverend fonds (duurzaam)	680	0	0	680
S11	Duurzaam Arnhem	8.973	124	-3.367	5.730
S11	Omgevingslawaai	406	0	-13	393
S11	Risicobeheer Arnhem Centraal	3.469	0	0	3.469
S11	Grondexploitatie	17.671	5.600	-3.362	19.909
S11	Voorstudies	0	0	0	0
S11	Strategische posities	1.500	0	0	1.500
S11	Zuidelijke Binnenstad	6.405	0	-3.000	3.405
S12	Volkshuisvesting	553	7.430	-277	7.706
S12	Stimulering woningbouw	0	0	0	0
S12	Startersleningen	1.575	99	-17	1.657
S1	Vastgoed	3.011	4.168	-4.233	2.945
Div	Taakmutaties Gemeentefonds-Overloop	18.354	22.224	-18.045	22.533
S00	Bedrijfsvoering	1.551	1.316	-2.457	410
S00	Solvabiliteit	7.532	11.972	0	19.504
S00	ICT	15	0	-14	1
S00	Kapitaallasten	9.195	4.475	-10.857	2.813
Div	Burgerparticipatie	202	38	-29	211
S11	Plankosten stedelijke ontwikkeling	0	624	-72	552

S00	Energiearmoedefonds	0	8.528	0	8.528
S07	Jeugdfonds	0	6.591	0	6.591
	Totaal Bestemmingsreserves (BR)	**144.964**	**117.428**	**-67.976**	**194.416**
	Algemene reserve	58.242	15.836	-37.331	36.747
	Totaal Algemene Reserve (AR)	**58.242**	**15.836**	**-37.331**	**36.747**
	Totaal Reserves (AR en BR)	**203.206**	**133.254**	**-105.307**	**231.152**

Voorzieningen

Verloopstaat voorzieningen

Omschrijving	31-12-2021	Verloop		31-12-2022
		Vermeerderingen	Verminderingen	
Bedragen x € 1.000				
Voorzieningen ter egalisering van kosten:				
Rioolheffing	1.048	700	-183	1.565
Verloopstaat voorzieningen voor verliezen, verplichtingen en risico's:				
Pensioen wethouders	7.639	0	-590	7.049
Personele risico's	350	-140	-101	109
Kunstbedrijf	193	0	-76	117
Spaarverlof	256	2.091	0	2.347
Totaal	**9.486**	**2.651**	**-950**	**11.187**

Voorziening pensioen wethouders
De gemeente is verantwoordelijk voor de uitbetaling van ouderdoms- en nabestaandenpensioen voor zittende en ex-wethouders op grond van de wet Appa. Deze voorziening dient voor de toekomstige verplichtingen.

Voorziening personele risico's
Deze voorzieningen zijn gevormd ten behoeve van getroffen afvloeiingsregelingen met personeelsleden en reorganisaties.

Voorziening kunstbedrijf
Deze voorziening is gevormd ten behoeve van uitvoering van het reorganisatieplan Stichting Kunstbedrijf Arnhem die van toepassing is op de door de gemeente bij de stichting gedetacheerde werknemers.

Voorziening spaarverlof
Dit betreft een voorziening ter dekking van de kosten die samenhangen met de mogelijkheid voor werknemers om verlof te sparen voor nader omschreven doelen. Zodra het opgespaarde verlof wordt opgenomen ontstaat een capaciteitstekort dat opgevangen wordt door de hiertoe gevormde voorziening.

De stijging in de voorziening wordt veroorzaakt doordat alle medewerkers sinds 1 januari 2022 bovenwettelijke vakantie-uren kunnen sparen. Deze vakantie-uren verjaren niet. Hiervoor (spaarverlof, maar ook voor het bovenwettelijke verlof) moet een voorziening worden gevormd (op grond van het Besluit Begroten en Verantwoorden).

Voorziening rioolheffing
De voorziening rioolheffing is opgebouwd uit twee componenten:

- Een bedrag van € 0,7 miljoen voor toekomstige vervangingsinvesteringen, bedoeld om een forse stijging van kapitaallasten en hiermee een tariefstijging in de toekomst af te vlakken. Voor de vorming van deze voorziening is een spaarelement opgenomen in het tarief van de rioolheffing (BBV artikel 44 lid 1d);
- Een bedrag van € 0,87 miljoen aan 'beklemde middelen van derden'. Bij de jaarrekening 2021 is op grond van BBV artikel 44 lid 2 een voorziening van € 1,05 miljoen gevormd, omdat de opbrengsten uit rioolheffing in 2021 hoger waren dan de kosten van het product riolering. De middelen uit deze

voorziening worden aangewend voor toekomstige kosten van het product riolering die niet gedekt kunnen worden uit de opbrengsten rioolheffing. De rioolheffing was in 2022 niet volledig kostendekkend. Dit tekort op het product riolering van € 0,18 miljoen wordt gedekt uit de voorziening rioolheffing.

Schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar

Specificatie schulden met een rentetypische looptijd > 1jr

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Obligatieleningen	**61.500**	**0**
Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	261.625	556.546
Buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren	65.000	65.000
Openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden	130.000	0
Onderhandse leningen	**456.625**	**621.546**
Waarborgsommen	**226**	**203**
Vooruitontvangen bedragen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	**3.055**	**3.276**
Totaal	**521.406**	**625.025**

De posten 'Obligo's' (2021: € 0,4 miljoen) en 'Vooruitontvangen afkoopsommen erfpacht' (2021: € 2,8 miljoen) zijn op de balans samengevoegd (2021: € 3,3 miljoen) en de naam daarvan is aangepast in 'Vooruitontvangen bedragen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer' conform de richtlijnen van de BBV.

De totale rentelast voor het jaar 2022 met betrekking tot de langlopende leningen bedraagt € 9,2 miljoen (2021: 11,6 miljoen)

Specificatie obligatieleningen

Omschrijving	31-12-2021	Verloop			31-12-2022
		Herrubricering	Vermeerderingen	Aflossingen	
Bedragen x € 1.000					
Wallich & Matthes	0	25.000	0	0	25.000
AFS	0	36.500	0	0	36.500
Totaal	**0**	**61.500**	**0**	**0**	**61.500**

Vanuit de post Onderhandse leningen een bedrag van € 61,5 miljoen geherrubriceerd naar de post Obligatieleningen. Het betreft afgesloten obligatieleningen bij Wallich Matthes en AFS die we met ingang van 2022 als een aparte balanspost presenteren, om extra inzicht te geven conform de richtlijnen van de BBV.

Specificatie onderhandse leningen binnenlandse banken en overige financiële instellingen

Omschrijving	31-12-2021	Verloop			31-12-2022
		Herrubricering	Vermeerderingen	Aflossingen	
Bedragen x € 1.000					
BNG	330.738	-45.000	30.000	-100.764	214.974
Provincie Noord-Brabant	120.000	-120.000	0	0	0
Provincie Limburg	10.000	-10.000	0	0	0
AFS	16.500	-16.500	0	0	0
Nederlandse Waterschapsbank	46.559	0	0	-48	46.511
Triodos Bank	30.000	0	0	-30.000	0
Overig	2.749	-2.500	0	-109	140
Totaal	**556.546**	**-194.000**	**30.000**	**-130.921**	**261.625**

Binnen de Onderhande leningen binnenlandse banken en overige financiële instellingen een bedrag van € 194 miljoen geherrubriceerd, waarvan € 61,5 miljoen naar de post Obligatieleningen (zie hierboven toegelicht) en € 132,5 miljoen geherrubriceerd naar de post ‘Openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden’. Het betreft afgesloten onderhandse leningen bij provincies die we met ingang van 2022 als een aparte balanspost presenteren, om extra inzicht te geven conform de richtlijnen van de BBV.

Specificatie onderhandse leningen buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren

Omschrijving	31-12-2021	Verloop		31-12-2022
		Vermeerderingen	Aflossingen	
Bedragen x € 1.000				
Deutsche Bank	65.000	0	0	65.000
Totaal	**65.000**	**0**	**0**	**65.000**

Specificatie onderhandse openbare lichamen als bedoeld in art 1

Omschrijving	31-12-2021	Verloop		31-12-2022
		Vermeerderingen	Aflossingen	
Bedragen x € 1.000				
Provincie Noord-Brabant	120.000	0	0	120.000
Provincie Limburg	10.000	0	0	10.000
Gemeente Huizen	2.500	0	-2.500	0
Totaal	**132.500**	**0**	**-2.500**	**130.000**

Specificatie vooruitontvangen bedragen > 1 jr

Omschrijving	31-12-2021	Verloop		31-12-2022
		Vermeerderingen	Aflossingen	
Bedragen x € 1.000				
Vooruitontvangen afkoopsommen erfpacht	2.843	0	-91	2.752
Obligo’s aan het rijk	433	0	-130	303
Totaal	**3.276**	**0**	**-221**	**3.055**

Schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Specificatie schulden met een rentetypische looptijd < 1jr

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen	**0**	**0**
Overige kasgeldleningen	**0**	**3.275**
Banksaldi (schuld)	**257**	**257**
Schulden aan publiekrechtelijke lichamen	9.268	8.819
Schulden aan derden	2.537	6.830
Overige schulden	**11.805**	**15.649**
Totaal	**12.062**	**19.181**

Specificatie banksaldi

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Rekening-courant Voorzieningsfonds	257	257
Rekening-courant Milieu Samenwerking MRA	0	0
Totaal	**257**	**257**

Specificatie schulden aan publiekrechterlijke lichamen

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Sociale lasten salarissen en uitkeringen	3.401	3.376
Loonheffing salarissen	5.741	5.316
Vennootschapsbelasting	126	127
Totaal	**9.268**	**8.819**

Specificatie schulden aan derden

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Privaatrechtelijke crediteuren	1.387	3.861
Diverse schulden	1.150	2.969
Totaal	**2.537**	**6.830**

Overlopende passiva

Specificatie overlopende passiva

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	21.126	14.816
Verplichtingen	53.798	44.307
Van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen:		
Europese overheidslichamen	123	0
Het Rijk	74.653	66.533
Overige Nederlandse overheidslichamen	457	802
Totaal	**150.157**	**126.458**

Specificatie overige vooruitontvangen bedragen

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Vooruitontvangen faciliterende grondexploitatieplannen	4.422	5.116
Vooruitontvangen onderhanden materiële vaste activa	14.306	7.320
Overige vooruitontvangen bedragen	2.398	2.380
Totaal	**21.126**	**14.816**

Specificatie verplichtingen

Specificatie verplichtingen (die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume)

Totaal	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Nog te betalen zorgkosten	13.483	15.565
Rente leningen	5.634	7.489
Nog te betalen aan De Connectie	3.115	1.351
BTW verplichtingen	854	566
Nog te betalen subsidies	6.217	2.082
Nog te betalen aan Scalabor B.V.	122	173
Diversen	24.373	17.081
Totaal	**53.798**	**44.307**

Verloopstaat van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen

Verloopoverzicht specifiek ontvangen voorschotten Rijk en Provincie (voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren uitgesplitst naar de ontvangen bedragen van: Europese overheidslichamen, Het Rijk & Overige Nederlandse overheidslichamen)

Omschrijving	31-12-2021	Verloop		31-12-2022
		Ontvangen subsidies	Uitgaven	
Bedragen x € 1.000				
Europese overheidslichamen	0	123	0	123
Het Rijk	66.533	8.485	-365	74.653
Overige Nederlandse overheidslichamen	802	0	-345	457
Totaal	**67.335**	**8.608**	**-710**	**75.233**

Verloopoverzicht de van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen bedragen per uitkering

Omschrijving	31-12-2021	Ontvangen subsidies	Uitgaven	31-12-2022
Bedragen x € 1.000				
SISA C47	25.412	0	267	25.145
SISA H20	11.729	0	153	11.576
SISA C9	8.333	0	0	8.333
SISA C30	6.078	0	56	6.022
SISA C55	0	4.747	0	4.747
SISA H10	3.284	0	300	2.984
SISA G4	0	2.354	0	2.354
SISA C31	1.748	0	170	1.578
SISA D8	1.125	0	88	1.037
SISA A17	0	1.000	0	1.000
SISA H4	0	710	0	710
SISA E58	606	0	69	537
SISA D12	257	204	0	461
SISA G10	0	416	0	416
SISA D10	105	235	0	340
SISA D21	0	310	0	310
SISA C56	210	0	0	210
SISA D11	180	0	17	163
SISA H8	244	0	93	151
SISA E3	0	70	0	70
SISA C56	115	0	87	28
Overige Rijk	7.909	0	848	7.061
Totaal	**67.335**	**10.046**	**2.148**	**75.233**

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Specificatie niet in de balans opgenomen verplichtingen

Omschrijving	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Toekomstige verplichtingen		
Verplichtingen personeel	3.822	5.674
Verplichtingen huurovereenkomsten	9.808	12.576
Verplichtingen lopende inkoopovereenkomsten en aanbestedingen	71.942	62.135
Totaal toekomstige verplichtingen	**85.572**	**80.385**

Specificatie personele verplichtingen

Omschrijving	31-12-2022		31-12-2021	
Uren x 1.000, Bedragen x € 1.000				
	uren	*€*	*uren*	*€*
Verloftegoeden personeel	85	3.822	128	5.674
Wachtgeldverplichting per maand voormalige wethouders		0		0

Specificatie waarde resterende contractbedragen huurovereenkomsten

Gehuurd item	Gehuurd van	Startdatum contract	Einddatum contract	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000					
Eusebiusbuitensingel 53 (incl parkeerplaatsen)	EusebiusBS (Arnhem)	1-7-2020	30-6-2025	4.138	5.418
Eusebiusbuitensingel 49-51 (incl parkeerplaatsen)	60E Sachwert Rendite Fonds	1-7-2020	30-6-2025	3.817	5.000
Mr. E.N. vaN Kleffenstraat 12	Project De Wing	1-4-2021	31-3-2026	452	559
Johnny van Doornplein 8/Velperbinnensingel	IEF Berlage Arnhem BV	15-4-2016	14-4-2026	345	432
Olympus 11/Zeegsingel 2	Stichting Quadraam	1-1-1997	31-12-2026	233	300
Kronenburggalerij 3	Wereldhave NV	1-4-2008	31-3-2028	222	51
Boulevard Heuvelink 2, Eusebiusveste	Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen	1-5-2022	31-12-2024	132	0
Rijnkade 150	Louk Heimans Beheer BV	1-4-2015	31-3-2024	126	197
Croydonplein 384-386	St. Woonzorg Nederland	1-1-2022	31-10-2026	87	0
Bovenbeekstraat 21	Vereniging Hendrick de Keyser	1-4-1995	31-3-2025	67	94
Middelgraaflaan 8	A.E. Siebbeles	1-10-2021	30-9-2026	61	70
Steenstraat 66	I.H.S. Jacobs-Velthuizen	1-1-2022	31-12-2024	29	0
Batavierenweg 25	BV Exploitatiemaatschappij Gelredome	8-3-2007	onbepaald	25	25
Leemansweg 27C	Fabevo	1-10-2019	30-9-2023	12	12
Van Kinsbergenstraat 32	Portaal	21-1-2009	onbepaald	10	10
Keizershof 17	W.K. Boekschoten	1-9-2019	31-8-2023	9	8
Riethorsterstraat 44	VHV	13-11-2008	onbepaald	8	7
Wijde Slag 6	Stichting Volkshuisvesting Arnhem	27-2-2018	onbepaald	8	7
Schuttersbergweg 27	Stichting Volkshuisvesting Arnhem	1-3-2016	onbepaald	6	6
Karel Doormanstraat 100	Vivare	4-11-2011	onbepaald	6	6
Gelderse Rooslaan 5-1	Stichting Volkshuisvesting Arnhem	24-9-2012	onbepaald	5	5
Gelderse Rooslaan 33-3	Stichting Volkshuisvesting Arnhem	15-10-2012	onbepaald	5	5
De Wiltstraat 6	Stichting Rijnstad	1-6-2020	31-12-2023	4	27
Marasingel 19	Stichting Siza	6-2-2019	5-2-2023	1	1
Boulevard Heuvelink 2, Eusebiusveste	HSA BV	1-4-2011	30-4-2022	0	273
Hazenkamp 66	Brassa BV	1-2-2015	31-7-2022	0	32
Koningsweg 13C	Rijksgebouwendienst	1-1-2014	31-12-2022	0	31
Totaal				**9.808**	**12.576**

Specificatie toekomstige verplichtingen

Naam	Contract	Startdatum	Einddatum	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000					
PreZero Nederland Holding BV	Afvalinzameling en -verwerking	diverse	juli-27	34.650	32.450
Attero BV	Afvalverwerking	januari-20	december-24	10.500	12.600
Tonny van Elferen Groen-, Grond- & Infratechniek BV	Wegenbouw	januari-23	december-26	10.000	0
P1 Holding BV	Parkeergarages en straatparkeren	januari-17	december-24	6.062	9.059
Dostal Wegenbouw BV	Wegenbouw	juli-20	december-26	5.425	4.750
Van der Horst Bouw en Onderhoud BV	Sporthal Middachtensingel	juni-22	december-23	5.305	0
NTP BV	Wegenbouw	juli-21	juli-22	0	3.276
Totaal				**71.942**	**62.135**

Garantiestellingen

Garantiestellingen	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000		
Garanties uit geldleningen	937.060	897.081
Garanties uit borgstellingen	25.710	26.656
Totaal garantiestellingen	**962.770**	**923.737**

Specificatie garantiebedragen geldleningen

Instelling	Garantie afgegeven voor	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000			
St. Waarborgfonds Sociale Woningbouw	Geldleningen coörporaties	937.015	897.081
St. Stimuleringsfonds Volkshuisvesting	Geldleningen organisaties en personen	45	45
Totaal		**937.060**	**897.126**

Naast bovengenoemde garantiebedragen geldleningen staat de gemeente garant voor hypothecaire leningen en leningen voor woningverbeteringen. Sinds de invoering van de Algemene Verordening Gegevensbescherming geven de banken geen informatie meer aan de gemeente over de omvang. Het risico voor de gemeente hier is effectief beperkt door de grote stijging van de woningprijzen.

Specificatie garantiebedragen uit borgstellingen

Instelling	Datum collegebesluit	Oorspronkelijk bedrag	% Borgstelling	31-12-2022	31-12-2021
Bedragen x € 1.000					
St. Quadraam	23-5-2017	13.350	100	12.349	12.683
Sportcentrum Papendal	20-9-2016	15.000	100	12.000	12.500
HCM Arnhem	14-5-2019	935	100	839	866
St. Sportpark Molenbeke	26-5-2020	250	100	217	250
Zeven B.V.	12-5-2015	75	100	75	75
Koningswerkplaats/ Omlab	12-5-2015	70	100	70	70
Spijkers en Spijkers B.V.	12-5-2015	75	100	50	52
Stichting Zwembad Klarenbeek	23-3-2010	180	50	47	50
VV Eldenia	17-12-2013	200	50	40	47
St.Sportpark de Hoogkamp	8-11-2011	195	50	23	28
De Voorwerkers	12-5-2020	25	100	0	25
RKVV VDZ	10-7-2012	190	50	0	10
Totaal				**25.710**	**26.656**

Overige Niet uit balans blijkende verplichtingen

Bekend is dat in het station Arnhem Centraal het dak op bepaalde plekken lekt. Een definitief schaderapport hierover is nog niet ontvangen, waardoor de gevolgen van de lekkage op dit moment nog niet bekend zijn. Een mogelijke uitkomst van het rapport kan zijn dat de betoncontructie mogelijk sneller aan vervanging toe is en daarmee sneller moet worden afgeschreven. Voor het verhelpen van de lekkages zelf lijken de kosten beperkt te zijn.
Omdat de omvang van de kosten nog niet betrouwbaar te schatten is, is het nog niet mogelijk om de financiële impact in de jaarcijfers te verwerken.

Gebeurtenissen na balansdatum

Na balansdatum hebben zich geen voor de jaarrekening 2022 relevante gebeurtenissen voorgedaan.

Bijlage met het overzicht van de taakvelden

		Begroot 2022 Prim					Begroot 2022 Def				
	Omschrijving	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo
Middelen											
Bedragen x € 1.000											
T01	Bestuur	7.593	1.562	0	21	-6.011	5.922	91	5.171	116	-5.810
T02	Burgerzaken	6.551	2.127	0	599	-3.826	6.554	2.114	7.379	2.706	-4.191
T03	Beheer overige gebouwen en gronden	2.005	780	0	0	-1.224	1.794	794	1.520	537	-1.001
T04	Overhead	70.151	4.715	655	1.228	-64.862	69.715	4.461	72.918	3.402	-64.848
T05	Treasury	-3.197	2.390	0	0	5.587	-235	2.268	-1.071	2.010	2.503
T061	OZB Woningen	3.985	28.016	0	0	24.031	3.985	27.697	2.802	26.857	23.712
T062	OZB Niet-Woningen	0	28.706	0	0	28.706	0	28.706	2.710	29.184	28.706
T064	Belastingen overig	5	381	0	0	376	5	381	422	606	376
T07	Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	0	453.138	0	0	453.138	0	504.635	0	521.534	504.710
T08	Overige baten en lasten	2.759	0	19.209	21.340	-628	2.150	607	1.465	543	-255
T09	Vennootschapsbelasting VpB	600	0	0	0	-600	600	0	197	0	-600
T11	Crisisbeheersing en brandweer	13.664	1.256	71	43	-12.436	13.610	1.276	13.539	1.679	-12.346
T12	Openbare orde en veiligheid	7.388	1.278	0	300	-5.810	10.597	3.541	10.921	3.470	-6.710
T21	Verkeer en vervoer	25.191	606	4.276	6.510	-22.351	25.505	662	23.967	1.441	-23.778
T22	Parkeren	10.493	15.452	6.812	4.921	3.068	10.216	15.441	9.487	14.932	4.125
T24	Economische havens en waterwegen	1.076	913	0	0	-163	1.017	913	1.080	896	-103
T25	Openbaar vervoer	893	1.314	0	25	446	1.542	1.314	1.012	1.308	-23
T31	Economische ontwikkeling	3.498	137	0	300	-3.062	4.833	217	4.254	95	-4.315
T33	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	739	44	0	0	-695	451	44	582	22	-407
T34	Economische promotie (Arnhem promo)	2.794	817	170	400	-1.747	2.990	930	3.247	1.121	-1.830
T42	Onderwijshuisvesting	19.258	4.307	9.434	8.020	-16.364	18.516	4.267	20.561	4.500	-15.466
T43	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	17.906	9.657	63	21	-8.290	21.152	12.745	20.584	12.407	-8.609
T51	Sportbeleid en activering	17.866	0	0	85	-17.781	20.830	2.592	19.792	1.653	-18.153
T52	Sportaccommodaties	4.090	4.727	650	392	380	4.750	4.951	5.294	5.466	678
T53	Cultuurpresentatie, -prod en -part	19.698	5.820	1.140	771	-14.247	19.849	6.645	19.985	7.320	-12.896
T54	Musea	4.954	118	0	0	-4.836	5.705	273	5.748	212	-5.433
T55	Cultureel erfgoed	1.254	558	237	198	-735	1.878	606	1.874	532	-1.111
T56	Media	9.302	0	0	50	-9.252	9.461	0	9.276	0	-9.411
T57	Openb groen en (openlucht) recreatie	12.944	692	0	1.135	-11.117	15.414	1.131	13.539	621	-12.650
T61	Samenkracht en burgerparticipattie	21.934	142	0	471	-21.321	35.450	10.589	34.034	12.236	-23.458
T62	Wijkteams	16.798	0	0	0	-16.798	16.798	0	16.911	0	-16.798
T63	Inkomensregelingen	139.020	114.526	0	0	-24.494	162.189	112.750	159.967	106.569	-51.545
T64	Begeleide participatie	36.982	0	0	0	-36.982	37.079	859	37.173	826	-36.524
T65	Arbeidsparticipatie	17.446	46	554	1.516	-16.437	26.926	8.046	26.955	7.778	-15.751
T66	Maatwerkvoorziening WMO	5.641	50	0	0	-5.591	6.148	50	5.951	28	-6.098
T671	Maatwerkdienstverlening volwassenen	50.196	3.965	0	0	-46.231	47.624	1.188	48.213	4.166	-45.720
T672	Maatwerkdienstverlening jeugd	56.951	7	12.530	99	-69.375	75.192	15.019	59.839	757	-72.744
T681	Geëscaleerde zorg volwassenen	59.730	1.665	0	0	-58.066	52.997	2.374	43.991	2.037	-52.306
T682	Geëscaleerde zorg jeugd	5.790	0	0	0	-5.790	5.828	0	5.621	235	-5.828
T71	Volksgezondheid	7.416	622	188	80	-6.902	7.589	884	7.334	851	-6.955
T72	Riolering	13.222	17.148	545	850	4.231	12.515	17.148	12.239	16.807	4.934
T73	Afval	18.966	21.392	0	0	2.426	18.793	22.104	18.273	22.865	2.821
T74	Milieubeheer	8.418	1.693	1	3.180	-3.547	14.044	8.844	9.054	2.993	-6.008
T75	Begraafplaatsen en crematoria	48	16	0	0	-32	48	16	61	43	-32
T81	Ruimtelijke ordening	3.142	0	0	0	-3.142	5.151	1.669	3.389	530	-3.615
T82	Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	28.800	29.727	170	21	778	32.461	35.008	14.738	12.274	940
T83	Wonen en bouwen	7.071	4.476	50	226	-2.419	7.930	5.656	7.074	4.725	-2.808
Totaal Stad en Wijk		**761.032**	**764.987**	**56.755**	**52.801**	**0**	**843.567**	**871.508**	**789.071**	**840.894**	**17.371**

		Rekening 2022				
	Omschrijving	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo
Middelen						
Bedragen x € 1.000						
T01	Bestuur	5.171	116	0	21	5.034
T02	Burgerzaken	7.379	2.706	750	999	4.425
T03	Beheer overige gebouwen en gronden	1.520	537	0	0	982
T04	Overhead	72.918	3.402	924	1.096	69.344
T05	Treasury	-1.071	2.010	0	0	-3.082
T061	OZB Woningen	2.802	26.857	0	0	-24.055
T062	OZB Niet-Woningen	2.710	29.184	0	0	-26.474
T064	Belastingen overig	422	606	0	0	-184
T07	Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	0	521.534	10.088	75	-511.522
T08	Overige baten en lasten	1.465	543	40.480	41.529	-128
T09	Vennootschapsbelasting VpB	197	0	0	0	197
T11	Crisisbeheersing en brandweer	13.539	1.679	73	60	11.873
T12	Openbare orde en veiligheid	10.921	3.470	732	1.025	7.158
T21	Verkeer en vervoer	23.967	1.441	6.950	6.463	23.013
T22	Parkeren	9.487	14.932	7.111	5.490	-3.825
T24	Economische havens en waterwegen	1.080	896	0	0	184
T25	Openbaar vervoer	1.012	1.308	669	386	-12
T31	Economische ontwikkeling	4.254	95	0	313	3.846
T33	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	582	22	0	0	560
T34	Economische promotie (Arnhem promo)	3.247	1.121	358	400	2.083
T42	Onderwijshuisvesting	20.561	4.500	10.086	10.329	15.819
T43	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	20.584	12.407	174	73	8.278
T51	Sportbeleid en activering	19.792	1.653	0	85	18.053
T52	Sportaccommodaties	5.294	5.466	673	1.115	-613
T53	Cultuurpresentatie, -prod en -part	19.985	7.320	3.377	3.919	12.123
T54	Musea	5.748	212	0	0	5.537
T55	Cultureel erfgoed	1.874	532	904	918	1.328
T56	Media	9.276	0	0	50	9.226
T57	Openb groen en (openlucht) recreatie	13.539	621	1.828	1.427	13.318
T61	Samenkracht en burgerparticipattie	34.034	12.236	572	2.169	20.202
T62	Wijkteams	16.911	0	0	0	16.911
T63	Inkomensregelingen	159.967	106.569	3.022	3.160	53.260
T64	Begeleide participatie	37.173	826	3.285	2.861	36.772
T65	Arbeidsparticipatie	26.955	7.778	1.190	3.880	16.488
T66	Maatwerkvoorziening WMO	5.951	28	0	0	5.923
T671	Maatwerkdienstverlening volwassenen	48.213	4.166	201	716	43.531
T672	Maatwerkdienstverlening jeugd	59.839	757	12.910	339	71.653
T681	Geëscaleerde zorg volwassenen	43.991	2.037	10.962	650	52.266
T682	Geëscaleerde zorg jeugd	5.621	235	0	0	5.386
T71	Volksgezondheid	7.334	851	534	252	6.764
T72	Riolering	12.239	16.807	599	700	-4.668
T73	Afval	18.273	22.865	490	0	-4.101
T74	Milieubeheer	9.054	2.993	10.469	10.191	6.339
T75	Begraafplaatsen en crematoria	61	43	0	0	18
T81	Ruimtelijke ordening	3.389	530	767	254	3.373
T82	Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	14.738	12.274	-114	3.362	-1.012
T83	Wonen en bouwen	7.074	4.725	3.199	1.002	4.546
Totaal Stad en Wijk		**789.071**	**840.894**	**133.264**	**105.307**	**-23.866**

Middelen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Begroot 2022 Prim					Begroot 2022 Def					Rekening 2022				
	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo
S00 Bestuur, dienstverlening en financien	**88.886**	**521.831**	**19.864**	**23.028**	**436.110**	**89.073**	**571.771**	**89.073**	**571.771**	**484.578**	**92.278**	**587.497**	**52.002**	**43.521**	**486.738**
T01 Bestuur	7.593	1.562	0	21	-6.011	5.922	91	5.922	91	-5.810	5.171	116	0	21	-5.034
T02 Burgerzaken	6.551	2.127	0	599	-3.826	6.554	2.114	6.554	2.114	-4.191	7.379	2.706	750	999	-4.425
T03 Beheer overige gebouwen en gronden	2.005	780	0	0	-1.224	1.794	794	1.794	794	-1.001	1.517	537	0	0	-980
T04 Overhead	67.992	4.715	655	1.228	-62.704	67.557	4.461	67.557	4.461	-62.690	71.187	3.402	924	1.096	-67.613
T05 Treasury	-3.197	2.390	0	0	5.587	-235	2.268	-235	2.268	2.503	-1.071	2.010	0	0	3.082
T061 OZB Woningen	3.985	28.016	0	0	24.031	3.985	27.697	3.985	27.697	23.712	2.802	26.857	0	0	24.055
T062 OZB Niet-Woningen	0	28.706	0	0	28.706	0	28.706	0	28.706	28.706	2.710	29.184	0	0	26.474
T064 Belastingen overig	5	381	0	0	376	5	381	5	381	376	422	606	0	0	184
T07 Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	0	453.138	0	0	453.138	0	504.635	0	504.635	504.710	0	521.534	10.088	75	511.522
T08 Overige baten en lasten	2.759	0	19.209	21.165	-803	2.150	607	2.150	607	-430	1.465	543	40.240	41.289	128
T09 Vennootschapsbelasting VpB	600	0	0	0	-600	600	0	600	0	-600	197	0	0	0	-197
T61 Samenkracht en burgerparticipattie	541	0	0	16	-525	689	0	689	0	-673	500	0	0	41	-458
T74 Milieubeheer	51	17	0	0	-34	51	17	51	17	-34	0	0	0	0	0
S01 Veiligheid	**19.380**	**2.494**	**71**	**343**	**-16.613**	**22.619**	**4.817**	**22.619**	**4.817**	**-17.469**	**22.864**	**5.142**	**805**	**1.086**	**-17.441**
T11 Crisisbeheersing en brandweer	13.664	1.256	71	43	-12.436	13.610	1.276	13.610	1.276	-12.346	13.532	1.672	73	60	-11.872
T12 Openbare orde en veiligheid	5.715	1.238	0	300	-4.178	9.010	3.541	9.010	3.541	-5.123	9.332	3.470	732	1.025	-5.569
S02 Bereikbaarheid	**22.911**	**7.663**	**6.837**	**8.106**	**-13.979**	**23.731**	**7.725**	**23.731**	**7.725**	**-15.007**	**21.574**	**7.263**	**8.936**	**8.121**	**-15.127**
T21 Verkeer en vervoer	14.715	45	826	3.160	-12.336	15.116	101	15.116	101	-13.409	14.196	216	2.036	2.757	-13.259
T22 Parkeren	7.304	6.304	6.010	4.921	-2.089	7.073	6.310	7.073	6.310	-1.574	6.365	5.739	6.232	4.978	-1.881
T25 Openbaar vervoer	893	1.314	0	25	446	1.542	1.314	1.542	1.314	-23	1.012	1.308	669	386	12
S03 Economie	**7.032**	**998**	**170**	**700**	**-5.504**	**8.273**	**1.191**	**8.273**	**1.191**	**-6.552**	**8.082**	**1.239**	**358**	**713**	**-6.488**
T31 Economische ontwikkeling	3.498	137	0	300	-3.062	4.833	217	4.833	217	-4.315	4.254	95	0	313	-3.846
T33 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	739	44	0	0	-695	451	44	451	44	-407	582	22	0	0	-560
T34 Economische promotie (Arnhem promo)	2.794	817	170	400	-1.747	2.990	930	2.990	930	-1.830	3.247	1.121	358	400	-2.083
S04 Onderwijs	**19.603**	**2.490**	**8.960**	**7.766**	**-18.307**	**21.257**	**4.753**	**21.257**	**4.753**	**-18.355**	**23.516**	**4.845**	**9.767**	**9.885**	**-18.553**
T42 Onderwijshuisvesting	13.611	704	8.898	7.745	-14.060	12.570	590	12.570	590	-13.630	14.511	741	9.593	9.812	-13.551
T43 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	5.992	1.786	63	21	-4.247	8.687	4.163	8.687	4.163	-4.725	9.005	4.104	174	73	-5.002
S05 Cultuur	**34.680**	**6.496**	**1.377**	**1.018**	**-28.543**	**36.228**	**7.524**	**36.228**	**7.524**	**-28.185**	**36.171**	**8.059**	**4.282**	**4.886**	**-27.508**
T53 Cultuurpresentatie, -prod en -part	19.543	5.820	1.140	771	-14.092	19.694	6.645	19.694	6.645	-12.740	19.824	7.320	3.377	3.919	-11.962
T54 Musea	4.954	118	0	0	-4.836	5.705	273	5.705	273	-5.433	5.748	212	0	0	-5.537
T55 Cultureel erfgoed	1.254	558	237	198	-735	1.878	606	1.878	606	-1.111	1.873	527	904	918	-1.333
T56 Media	8.930	0	0	50	-8.880	8.951	0	8.951	0	-8.901	8.726	0	0	50	-8.676
S06 Participatie en armoedebestrijding	**166.425**	**114.104**	**554**	**1.516**	**-51.358**	**172.698**	**120.283**	**172.698**	**120.283**	**-49.655**	**169.591**	**114.865**	**4.543**	**6.994**	**-52.275**
T63 Inkomensregelingen	126.784	114.058	0	0	-12.726	126.053	112.183	126.053	112.183	-13.715	122.095	106.193	247	320	-15.829
T64 Begeleide participatie	29.392	0	0	0	-29.392	31.114	859	31.114	859	-30.558	31.219	826	3.285	2.861	-30.818
T65 Arbeidsparticipatie	6.071	46	554	1.516	-5.062	15.087	6.920	15.087	6.920	-5.257	15.151	7.022	1.011	3.814	-5.327

T671	Maatwerkdienstverlening volwassenen	4.178	0	0	0	-4.178	445	320	445	320	-125	1.126	824	0	0	-301
Totaal S00 t/m S06		**358.917**	**656.076**	**37.833**	**42.478**	**301.805**	**373.880**	**718.065**	**373.880**	**718.065**	**349.356**	**374.077**	**728.909**	**80.692**	**75.206**	**349.347**

Omschrijving	Begroot 2022 Prim					Begroot 2022 Def					Rekening 2022				
	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo
Lasten/baten															
Bedragen x € 1.000															
S07 Zorg	**58.550**	**4.940**	**12.530**	**354**	**-65.786**	**76.610**	**17.493**	**76.610**	**17.493**	**-71.311**	**63.584**	**5.290**	**21.275**	**828**	**-78.741**
T61 Samenkracht en burgerparticipattie	7.883	0	0	255	-7.628	5.892	0	5.892	0	-5.815	4.758	36	178	189	-4.710
T62 Wijkteams	16.746	0	0	0	-16.746	16.746	0	16.746	0	-16.746	16.888	0	0	0	-16.888
T64 Begeleide participatie	192	0	0	0	-192	192	0	192	0	-192	385	0	0	0	-385
T66 Maatwerkvoorziening WMO	-1.116	50	0	0	1.165	847	50	847	50	-797	522	28	0	0	-494
T671 Maatwerkdienstverlening volwassenen	2.388	3.965	0	0	1.577	3.632	865	3.632	865	-2.227	10.078	3.289	201	540	-6.450
T672 Maatwerkdienstverlening jeugd	11.604	7	12.530	99	-24.028	27.202	15.019	27.202	15.019	-24.994	16.224	757	12.910	99	-28.278
T681 Geëscaleerde zorg volwassenen	18.909	918	0	0	-17.991	20.150	1.559	20.150	1.559	-18.591	12.095	945	7.986	0	-19.137
T682 Geëscaleerde zorg jeugd	1.943	0	0	0	-1.943	1.949	0	1.949	0	-1.949	2.633	235	0	0	-2.398
S08 Welzijn en inclusie	**23.794**	**872**	**0**	**200**	**-22.722**	**38.449**	**12.407**	**38.449**	**12.407**	**-26.352**	**37.900**	**13.831**	**3.406**	**2.015**	**-25.459**
T61 Samenkracht en burgerparticipattie	3.564	125	0	200	-3.240	16.179	10.566	16.179	10.566	-4.701	16.807	12.128	250	1.059	-3.870
T65 Arbeidsparticipatie	1.292	0	0	0	-1.292	2.473	1.026	2.473	1.026	-1.227	1.744	611	179	66	-1.247
T672 Maatwerkdienstverlening jeugd	2	0	0	0	-2	242	0	242	0	-2	0	0	0	240	240
T681 Geëscaleerde zorg volwassenen	18.936	747	0	0	-18.189	19.555	815	19.555	815	-20.422	19.348	1.092	2.976	650	-20.582
S09 Gezondheid en sport	**22.326**	**3.076**	**470**	**343**	**-19.377**	**25.928**	**6.131**	**25.928**	**6.131**	**-19.597**	**25.265**	**5.589**	**773**	**983**	**-19.465**
T51 Sportbeleid en activering	12.643	0	0	85	-12.559	15.583	2.592	15.583	2.592	-12.906	14.572	1.653	0	85	-12.833
T52 Sportaccommodaties	2.721	2.905	391	223	15	3.355	3.109	3.355	3.109	160	3.729	3.468	367	773	145
T71 Volksgezondheid	6.913	154	79	36	-6.802	6.942	414	6.942	414	-6.819	6.904	425	406	125	-6.759
T75 Begraafplaatsen en crematoria	48	16	0	0	-32	48	16	48	16	-32	61	43	0	0	-18
S10 Klimaat, energie en milieu	**5.387**	**232**	**0**	**3.114**	**-2.041**	**10.903**	**6.042**	**10.903**	**6.042**	**-4.508**	**5.912**	**1.224**	**7.103**	**6.743**	**-5.049**
T74 Milieubeheer	5.387	232	0	3.114	-2.041	10.903	6.042	10.903	6.042	-4.508	5.912	1.224	7.103	6.743	-5.049
S11 Ruimtelijke ontwikkeling	**38.631**	**33.889**	**176**	**90**	**-4.829**	**44.817**	**42.083**	**44.817**	**42.083**	**-6.413**	**25.993**	**16.572**	**5.107**	**7.309**	**-7.220**
T74 Milieubeheer	2.585	0	0	62	-2.522	2.942	1.350	2.942	1.350	-2.755	2.930	218	3.364	3.445	-2.631
T81 Ruimtelijke ordening	3.142	0	0	0	-3.142	5.151	1.669	5.151	1.669	-3.615	3.365	530	767	254	-3.348
T82 Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	28.800	29.727	170	21	778	32.461	35.008	32.461	35.008	940	14.738	12.274	-114	3.362	1.012
T83 Wonen en bouwen	4.104	4.162	6	6	58	4.263	4.056	4.263	4.056	-984	4.962	3.551	1.090	248	-2.253
S12 Wonen en leefomgeving	**41.026**	**40.965**	**4.039**	**5.554**	**1.454**	**41.929**	**43.420**	**41.929**	**43.420**	**2.851**	**37.711**	**43.483**	**8.680**	**6.214**	**3.306**
T21 Verkeer en vervoer	2.053	506	3.450	3.350	-1.647	1.955	527	1.955	527	-1.754	1.622	1.119	4.025	3.350	-1.177
T24 Economische havens en waterwegen	1.076	913	0	0	-163	1.017	913	1.017	913	-103	1.080	896	0	0	-184
T57 Openb groen en (openlucht) recreatie	9.213	692	0	1.135	-7.386	10.713	1.128	10.713	1.128	-7.953	9.115	622	1.457	1.410	-8.540
T72 Riolering	13.222	17.148	545	850	4.231	12.515	17.148	12.515	17.148	4.934	12.239	16.807	599	700	4.668
T73 Afval	12.495	21.392	0	0	8.897	12.062	22.104	12.062	22.104	9.552	11.542	22.865	490	0	10.832
T83 Wonen en bouwen	2.967	314	43	219	-2.477	3.667	1.600	3.667	1.600	-1.824	2.112	1.175	2.109	754	-2.293
Totaal S07 t/m S12	**189.714**	**83.972**	**17.215**	**9.655**	**-113.301**	**238.637**	**127.576**	**238.637**	**127.576**	**-125.330**	**196.365**	**85.990**	**46.344**	**24.092**	**-132.628**
Totaal	**548.631**	**740.049**	**55.047**	**52.134**	**188.504**	**612.516**	**845.641**	**612.516**	**845.641**	**224.026**	**570.442**	**814.899**	**127.036**	**99.298**	**216.718**

Omschrijving		Begroot 2022 Prim					Begroot 2022 Def					Rekening 2022				
		Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo
Middelen																
Bedragen x € 1.000																
GEB1 CSA		**30.614**	**10.482**	**826**	**187**	**-20.770**	**31.385**	**10.615**	**31.385**	**10.615**	**-21.420**	**29.362**	**10.718**	**1.948**	**1.280**	**-19.312**
T04	Overhead	256	0	0	0	-256	256	0	256	0	-256	191	0	0	0	-191
T08	Overige baten en lasten	0	0	0	175	175	0	0	0	0	175	0	0	240	240	0
T12	Openbare orde en veiligheid	135	5	0	0	-130	122	0	122	0	-122	123	0	0	0	-123
T21	Verkeer en vervoer	1.665	38	0	0	-1.628	1.934	35	1.934	35	-2.115	1.894	104	360	0	-2.150
T22	Parkeren	3.145	9.143	802	0	5.196	3.112	9.131	3.112	9.131	5.730	3.091	9.193	879	512	5.736
T43	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.373	877	0	0	-496	1.482	985	1.482	985	-497	1.401	916	0	0	-485
T51	Sportbeleid en activering	417	0	0	0	-417	417	0	417	0	-417	412	0	0	0	-412
T52	Sportaccommodaties	66	53	19	6	-26	59	61	59	61	-2	101	86	22	19	-18
T53	Cultuurpresentatie, -prod en -part	58	0	0	0	-58	44	0	44	0	-44	38	0	0	0	-38
T56	Media	46	0	0	0	-46	64	0	64	0	-64	69	0	0	0	-69
T57	Openb groen en (openlucht) recreatie	339	0	0	0	-339	666	0	666	0	-666	549	0	24	0	-573
T61	Samenkracht en burgerparticipattie	1.203	2	0	0	-1.200	1.474	2	1.474	2	-1.466	1.384	2	0	59	-1.324
T62	Wijkteams	6	0	0	0	-6	6	0	6	0	-6	3	0	0	0	-3
T63	Inkomensregelingen	1.777	77	0	0	-1.700	5.347	92	5.347	92	-5.599	5.625	61	416	420	-5.560
T64	Begeleide participatie	1.022	0	0	0	-1.022	831	0	831	0	-831	938	0	0	0	-938
T65	Arbeidsparticipatie	1.714	0	0	0	-1.714	1.656	17	1.656	17	-1.639	1.846	25	0	0	-1.821
T66	Maatwerkvoorziening WMO	725	0	0	0	-725	537	0	537	0	-537	543	0	0	0	-543
T671	Maatwerkdienstverlening volwassenen	6.847	0	0	0	-6.847	6.585	0	6.585	0	-6.559	5.381	8	0	25	-5.348
T672	Maatwerkdienstverlening jeugd	3.891	0	0	0	-3.891	4.073	0	4.073	0	-4.073	3.219	0	0	0	-3.219
T681	Geëscaleerde zorg volwassenen	4.812	0	0	0	-4.812	1.574	0	1.574	0	-1.574	1.397	0	0	0	-1.397
T682	Geëscaleerde zorg jeugd	305	0	0	0	-305	308	0	308	0	-308	270	0	0	0	-270
T71	Volksgezondheid	14	27	4	3	11	16	29	16	29	10	18	19	5	3	-3
T73	Afval	745	0	0	0	-745	801	0	801	0	-801	801	0	0	0	-801
T74	Milieubeheer	51	261	1	3	211	22	262	22	262	242	69	303	1	3	236
Totaal GEB1		**30.614**	**10.482**	**826**	**187**	**-20.770**	**31.385**	**10.615**	**31.385**	**10.615**	**-21.420**	**29.362**	**10.718**	**1.948**	**1.280**	**-19.312**

Omschrijving		Begroot 2022 Prim					Begroot 2022 Def					Rekening 2022				
		Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo
Middelen																
Bedragen x € 1.000																
GEB2	**Noordwest**	**29.295**	**1.792**	**102**	**50**	**-27.555**	**32.676**	**1.871**	**32.676**	**1.871**	**-31.034**	**31.402**	**1.906**	**512**	**894**	**-29.115**
T04	Overhead	269	0	0	0	-269	269	0	269	0	-269	203	0	0	0	-203
T12	Openbare orde en veiligheid	220	5	0	0	-215	207	0	207	0	-207	207	0	0	0	-207
T21	Verkeer en vervoer	1.204	3	0	0	-1.201	1.145	0	1.145	0	-1.145	1.432	0	0	307	-1.125
T22	Parkeren	3	1	0	0	-2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
T42	Onderwijshuisvesting	822	531	57	19	-329	778	539	778	539	-210	834	575	50	75	-234
T43	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.201	634	0	0	-567	1.218	697	1.218	697	-521	1.297	667	0	0	-630
T51	Sportbeleid en activering	1.078	0	0	0	-1.078	1.078	0	1.078	0	-1.078	1.078	0	0	0	-1.078
T52	Sportaccommodaties	133	252	41	30	108	144	256	144	256	128	146	271	33	49	140
T53	Cultuurpresentatie, -prod en -part	29	0	0	0	-29	40	0	40	0	-40	49	0	0	0	-49
T56	Media	46	0	0	0	-46	64	0	64	0	-64	69	0	0	0	-69
T57	Openb groen en (openlucht) recreatie	386	0	0	0	-386	451	0	451	0	-451	396	0	34	0	-430
T61	Samenkracht en burgerparticipattie	1.551	2	0	0	-1.549	1.926	7	1.926	7	-1.912	2.005	1	30	75	-1.960
T62	Wijkteams	6	0	0	0	-6	6	0	6	0	-6	3	0	0	0	-3
T63	Inkomensregelingen	1.573	64	0	0	-1.509	4.682	77	4.682	77	-4.904	4.868	51	361	364	-4.813
T64	Begeleide participatie	884	0	0	0	-884	704	0	704	0	-704	823	0	0	0	-823
T65	Arbeidsparticipatie	1.412	0	0	0	-1.412	1.339	14	1.339	14	-1.325	1.371	20	0	0	-1.350
T66	Maatwerkvoorziening WMO	764	0	0	0	-764	575	0	575	0	-575	591	0	0	0	-591
T671	Maatwerkdienstverlening volwassenen	6.091	0	0	0	-6.091	5.913	0	5.913	0	-5.892	5.362	6	0	21	-5.335
T672	Maatwerkdienstverlening jeugd	7.327	0	0	0	-7.327	7.875	0	7.875	0	-7.875	7.121	0	0	0	-7.121
T681	Geëscaleerde zorg volwassenen	2.406	0	0	0	-2.406	2.365	0	2.365	0	-2.365	1.840	0	0	0	-1.840
T682	Geëscaleerde zorg jeugd	703	0	0	0	-703	709	0	709	0	-709	533	0	0	0	-533
T71	Volksgezondheid	17	21	4	2	2	20	24	20	24	2	8	23	4	3	14
T73	Afval	1.124	0	0	0	-1.124	1.151	0	1.151	0	-1.151	1.151	0	0	0	-1.151
T74	Milieubeheer	46	278	0	0	231	16	256	16	256	240	16	292	0	0	276
Totaal GEB 2		**29.295**	**1.792**	**102**	**50**	**-27.555**	**32.676**	**1.871**	**32.676**	**1.871**	**-31.034**	**31.402**	**1.906**	**512**	**894**	**-29.115**

Omschrijving		Begroot 2022 Prim					Begroot 2022 Def					Rekening 2022				
		Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo
Middelen																
Bedragen x € 1.000																
GEB3	**Noordoost**	**23.949**	**1.650**	**72**	**31**	**-22.340**	**25.942**	**1.758**	**25.942**	**1.758**	**-24.294**	**24.559**	**1.721**	**523**	**559**	**-22.803**
T03	Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
T04	Overhead	238	0	0	0	-238	238	0	238	0	-238	185	0	0	0	-185
T12	Openbare orde en veiligheid	220	5	0	0	-215	207	0	207	0	-207	207	0	0	0	-207
T21	Verkeer en vervoer	960	3	0	0	-958	917	0	917	0	-917	822	2	108	0	-928
T22	Parkeren	2	1	0	0	-1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
T42	Onderwijshuisvesting	108	97	0	0	-11	113	102	113	102	-12	192	107	0	20	-65
T43	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.194	713	0	0	-481	1.215	783	1.215	783	-432	1.130	751	0	0	-380
T51	Sportbeleid en activering	1.031	0	0	0	-1.031	1.065	0	1.065	0	-1.065	1.065	0	0	0	-1.065
T52	Sportaccommodaties	204	390	30	13	169	200	395	200	395	198	217	421	40	44	208
T53	Cultuurpresentatie, -prod en -part	2	0	0	0	-2	8	0	8	0	-8	8	0	0	0	-8
T56	Media	46	0	0	0	-46	64	0	64	0	-64	69	0	0	0	-69
T57	Openb groen en (openlucht) recreatie	417	0	0	0	-417	469	0	469	0	-469	425	-1	44	9	-460
T61	Samenkracht en burgerparticipattie	1.344	2	0	0	-1.342	1.704	2	1.704	2	-1.695	1.598	3	0	84	-1.511
T62	Wijkteams	6	0	0	0	-6	6	0	6	0	-6	3	0	0	0	-3
T63	Inkomensregelingen	1.222	47	0	0	-1.176	3.634	57	3.634	57	-3.767	3.829	38	277	320	-3.749
T64	Begeleide participatie	985	0	0	0	-985	737	0	737	0	-737	619	0	0	0	-619
T65	Arbeidsparticipatie	1.008	0	0	0	-1.008	871	10	871	10	-861	949	15	0	0	-934
T66	Maatwerkvoorziening WMO	1.193	0	0	0	-1.193	1.044	0	1.044	0	-1.044	1.078	0	0	0	-1.078
T671	Maatwerkdienstverlening volwassenen	4.954	0	0	0	-4.954	4.951	0	4.951	0	-4.931	4.499	8	0	19	-4.471
T672	Maatwerkdienstverlening jeugd	4.673	0	0	0	-4.673	4.866	0	4.866	0	-4.866	4.466	0	0	0	-4.466
T681	Geëscaleerde zorg volwassenen	2.691	0	0	0	-2.691	2.094	0	2.094	0	-2.094	1.847	0	0	0	-1.847
T682	Geëscaleerde zorg jeugd	292	0	0	0	-292	295	0	295	0	-295	219	0	0	0	-219
T71	Volksgezondheid	253	222	41	18	-54	331	240	331	240	-39	209	220	54	63	20
T73	Afval	860	0	0	0	-860	899	0	899	0	-899	899	0	0	0	-899
T74	Milieubeheer	45	171	0	0	126	16	168	16	168	152	25	158	0	0	133
Totaal GEB 3		**23.949**	**1.650**	**72**	**31**	**-22.340**	**25.942**	**1.758**	**25.942**	**1.758**	**-24.294**	**24.559**	**1.721**	**523**	**559**	**-22.803**

Omschrijving		Begroot 2022 Prim					Begroot 2022 Def					Rekening 2022				
		Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo
Middelen																
Bedragen x € 1.000																
GEB4	**Presikhaaf**	**23.749**	**2.051**	**95**	**10**	**-21.783**	**27.125**	**2.210**	**27.125**	**2.210**	**-25.107**	**26.248**	**2.164**	**539**	**620**	**-24.003**
T04	Overhead	222	0	0	0	-222	222	0	222	0	-222	186	0	0	0	-186
T12	Openbare orde en veiligheid	220	5	0	0	-215	207	0	207	0	-207	207	0	0	0	-207
T21	Verkeer en vervoer	1.097	3	0	0	-1.095	1.033	0	1.033	0	-1.033	1.120	0	0	49	-1.071
T22	Parkeren	1	1	0	0	-1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
T42	Onderwijshuisvesting	734	569	70	2	-233	829	589	829	589	-146	875	614	79	48	-293
T43	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.567	1.119	0	0	-448	1.794	1.225	1.794	1.225	-569	1.630	1.179	0	0	-451
T51	Sportbeleid en activering	581	0	0	0	-581	577	0	577	0	-577	577	0	0	0	-577
T52	Sportaccommodaties	35	100	0	0	66	28	102	28	102	74	21	89	0	0	68
T53	Cultuurpresentatie, -prod en -part	24	0	0	0	-24	22	0	22	0	-22	23	0	0	0	-23
T56	Media	46	0	0	0	-46	64	0	64	0	-64	69	0	0	0	-69
T57	Openb groen en (openlucht) recreatie	451	0	0	0	-451	520	0	520	0	-520	483	0	47	0	-530
T61	Samenkracht en burgerparticipattie	1.331	2	0	0	-1.329	1.718	2	1.718	2	-1.709	1.631	0	4	82	-1.553
T62	Wijkteams	6	0	0	0	-6	6	0	6	0	-6	3	0	0	0	-3
T63	Inkomensregelingen	1.723	65	0	0	-1.657	5.059	79	5.059	79	-5.301	5.273	53	388	392	-5.216
T64	Begeleide participatie	980	0	0	0	-980	755	0	755	0	-755	688	0	0	0	-688
T65	Arbeidsparticipatie	1.412	0	0	0	-1.412	1.253	14	1.253	14	-1.239	1.339	20	0	0	-1.319
T66	Maatwerkvoorziening WMO	757	0	0	0	-757	567	0	567	0	-567	581	0	0	0	-581
T671	Maatwerkdienstverlening volwassenen	5.438	0	0	0	-5.438	5.583	0	5.583	0	-5.560	4.580	7	0	23	-4.550
T672	Maatwerkdienstverlening jeugd	3.951	0	0	0	-3.951	4.108	0	4.108	0	-4.108	4.295	0	0	0	-4.295
T681	Geëscaleerde zorg volwassenen	1.972	0	0	0	-1.972	1.547	0	1.547	0	-1.547	1.606	0	0	0	-1.606
T682	Geëscaleerde zorg jeugd	467	0	0	0	-467	471	0	471	0	-471	304	0	0	0	-304
T71	Volksgezondheid	70	62	25	8	-25	87	70	87	70	-12	83	69	21	27	-9
T73	Afval	620	0	0	0	-620	660	0	660	0	-660	660	0	0	0	-660
T74	Milieubeheer	43	125	0	0	81	14	128	14	128	114	15	133	0	0	118
T75	Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal GEB 4		**23.749**	**2.051**	**95**	**10**	**-21.783**	**27.125**	**2.210**	**27.125**	**2.210**	**-25.107**	**26.248**	**2.164**	**539**	**620**	**-24.003**

Omschrijving		Begroot 2022 Prim					Begroot 2022 Def					Rekening 2022				
		Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo
Middelen																
Bedragen x € 1.000																
GEB5	**Malburgen**	**36.318**	**3.977**	**197**	**123**	**-32.415**	**39.938**	**4.180**	**39.938**	**4.180**	**-36.103**	**37.870**	**4.196**	**1.030**	**1.010**	**-33.693**
T03	Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	-2
T04	Overhead	312	0	0	0	-312	311	0	311	0	-311	254	0	0	0	-254
T12	Openbare orde en veiligheid	220	5	0	0	-215	207	0	207	0	-207	207	0	0	0	-207
T21	Verkeer en vervoer	964	3	0	0	-961	928	0	928	0	-928	774	0	125	0	-899
T22	Parkeren	2	1	0	0	-1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
T42	Onderwijshuisvesting	1.161	925	169	113	-292	1.290	943	1.290	943	-222	1.264	934	156	211	-276
T43	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	3.116	2.502	0	0	-614	3.255	2.678	3.255	2.678	-577	2.850	2.653	0	0	-196
T51	Sportbeleid en activering	413	0	0	0	-413	407	0	407	0	-407	385	0	0	0	-385
T52	Sportaccommodaties	81	165	9	4	79	70	167	70	167	93	68	179	15	11	107
T53	Cultuurpresentatie, -prod en -part	26	0	0	0	-26	24	0	24	0	-24	26	0	0	0	-26
T56	Media	46	0	0	0	-46	64	0	64	0	-64	69	0	0	0	-69
T57	Openb groen en (openlucht) recreatie	473	0	0	0	-473	601	0	601	0	-601	598	0	73	0	-671
T61	Samenkracht en burgerparticipattie	1.385	2	0	0	-1.383	1.691	2	1.691	2	-1.640	1.607	67	0	107	-1.433
T62	Wijkteams	6	0	0	0	-6	6	0	6	0	-6	3	0	0	0	-3
T63	Inkomensregelingen	2.841	100	0	0	-2.741	8.344	123	8.344	123	-8.750	8.761	82	638	644	-8.673
T64	Begeleide participatie	1.109	0	0	0	-1.109	896	0	896	0	-896	741	0	0	0	-741
T65	Arbeidsparticipatie	2.117	0	0	0	-2.117	1.990	21	1.990	21	-1.969	2.076	31	0	0	-2.045
T66	Maatwerkvoorziening WMO	1.253	0	0	0	-1.253	1.091	0	1.091	0	-1.091	1.121	0	0	0	-1.121
T671	Maatwerkdienstverlening volwassenen	7.249	0	0	0	-7.249	7.592	1	7.592	1	-7.560	5.697	9	0	32	-5.656
T672	Maatwerkdienstverlening jeugd	6.634	0	0	0	-6.634	6.946	0	6.946	0	-6.946	7.136	0	0	0	-7.136
T681	Geëscaleerde zorg volwassenen	4.892	0	0	0	-4.892	2.202	0	2.202	0	-2.202	2.366	0	0	0	-2.366
T682	Geëscaleerde zorg jeugd	846	0	0	0	-846	853	0	853	0	-853	707	0	0	0	-707
T71	Volksgezondheid	113	95	19	6	-30	117	62	117	62	-71	74	62	23	6	-28
T73	Afval	1.020	0	0	0	-1.020	1.041	0	1.041	0	-1.041	1.041	0	0	0	-1.041
T74	Milieubeheer	40	180	0	0	140	11	183	11	183	172	19	180	0	0	161
T81	Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	25	0	0	0	-25
Totaal GEB 5		**36.318**	**3.977**	**197**	**123**	**-32.415**	**39.938**	**4.180**	**39.938**	**4.180**	**-36.103**	**37.870**	**4.196**	**1.030**	**1.010**	**-33.693**

Omschrijving		Begroot 2022 Prim					Begroot 2022 Def					Rekening 2022				
		Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo
Middelen																
Bedragen x € 1.000																
GEB6	**Schuytgraaf/Elderveld**	**23.854**	**2.571**	**292**	**180**	**-21.396**	**26.037**	**2.666**	**26.037**	**2.666**	**-23.142**	**24.970**	**2.683**	**674**	**727**	**-22.235**
T04	Overhead	273	0	0	0	-273	273	0	273	0	-273	207	0	0	0	-207
T12	Openbare orde en veiligheid	220	5	0	0	-215	207	0	207	0	-207	207	0	0	0	-207
T21	Verkeer en vervoer	757	3	0	0	-755	751	0	751	0	-751	697	0	45	0	-742
T22	Parkeren	26	1	0	0	-25	24	0	24	0	-24	24	0	0	0	-24
T42	Onderwijshuisvesting	2.823	1.482	240	142	-1.439	2.936	1.504	2.936	1.504	-1.247	2.884	1.530	208	163	-1.399
T43	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.265	704	0	0	-562	1.259	765	1.259	765	-494	1.189	743	0	0	-445
T51	Sportbeleid en activering	567	0	0	0	-567	567	0	567	0	-567	567	0	0	0	-567
T52	Sportaccommodaties	306	235	52	38	-85	288	237	288	237	-38	307	235	56	69	-59
T53	Cultuurpresentatie, -prod en -part	11	0	0	0	-11	12	0	12	0	-12	8	0	0	0	-8
T55	Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
T56	Media	46	0	0	0	-46	64	0	64	0	-64	69	0	0	0	-69
T57	Openb groen en (openlucht) recreatie	603	0	0	0	-603	729	4	729	4	-726	645	0	60	8	-697
T61	Samenkracht en burgerparticipattie	1.007	2	0	0	-1.005	1.360	2	1.360	2	-1.184	1.115	0	111	273	-953
T62	Wijkteams	6	0	0	0	-6	6	0	6	0	-6	3	0	0	0	-3
T63	Inkomensregelingen	883	29	0	0	-854	2.549	36	2.549	36	-2.674	2.686	24	194	196	-2.660
T64	Begeleide participatie	557	0	0	0	-557	422	0	422	0	-422	472	0	0	0	-472
T65	Arbeidsparticipatie	605	0	0	0	-605	579	6	579	6	-573	769	9	0	0	-761
T66	Maatwerkvoorziening WMO	664	0	0	0	-664	470	0	470	0	-470	478	0	0	0	-478
T671	Maatwerkdienstverlening volwassenen	3.551	0	0	0	-3.551	3.571	0	3.571	0	-3.553	3.681	5	0	18	-3.659
T672	Maatwerkdienstverlening jeugd	7.128	0	0	0	-7.128	7.550	0	7.550	0	-7.550	6.826	0	0	0	-6.826
T681	Geëscaleerde zorg volwassenen	1.293	0	0	0	-1.293	1.137	0	1.137	0	-1.137	1.051	0	0	0	-1.051
T682	Geëscaleerde zorg jeugd	534	0	0	0	-534	539	0	539	0	-539	350	0	0	0	-350
T71	Volksgezondheid	3	0	0	0	-3	24	1	24	1	-23	20	0	0	0	-20
T73	Afval	660	0	0	0	-660	692	0	692	0	-692	692	0	0	0	-692
T74	Milieubeheer	65	110	0	0	46	28	111	28	111	83	22	137	0	0	114
Totaal GEB 6		**23.854**	**2.571**	**292**	**180**	**-21.396**	**26.037**	**2.666**	**26.037**	**2.666**	**-23.142**	**24.970**	**2.683**	**674**	**727**	**-22.235**

Omschrijving		Begroot 2022 Prim					Begroot 2022 Def					Rekening 2022				
		Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo
Middelen																
Bedragen x € 1.000																
GEB7	**De Laar/Elden**	**17.219**	**1.280**	**61**	**65**	**-15.935**	**18.805**	**1.354**	**18.805**	**1.354**	**-17.560**	**18.172**	**1.326**	**444**	**361**	**-16.930**
T04	Overhead	237	0	0	0	-237	237	0	237	0	-237	204	0	0	0	-204
T12	Openbare orde en veiligheid	220	5	0	0	-215	220	0	220	0	-220	222	0	0	0	-222
T21	Verkeer en vervoer	755	3	0	0	-753	756	0	756	0	-756	595	0	146	0	-741
T22	Parkeren	1	1	0	0	-1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
T43	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.162	744	0	0	-418	1.193	813	1.193	813	-380	1.069	784	0	0	-284
T51	Sportbeleid en activering	282	0	0	0	-282	282	0	282	0	-282	282	0	0	0	-282
T52	Sportaccommodaties	198	348	44	58	164	219	345	219	345	155	289	379	59	88	118
T53	Cultuurpresentatie, -prod en -part	7	0	0	0	-7	4	0	4	0	-4	4	0	0	0	-4
T55	Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	5
T56	Media	46	0	0	0	-46	64	0	64	0	-64	69	0	0	0	-69
T57	Openb groen en (openlucht) recreatie	431	0	0	0	-431	551	0	551	0	-551	594	0	25	0	-619
T61	Samenkracht en burgerparticipattie	914	2	0	0	-912	1.123	2	1.123	2	-1.114	1.069	0	0	41	-1.027
T62	Wijkteams	6	0	0	0	-6	6	0	6	0	-6	3	0	0	0	-3
T63	Inkomensregelingen	872	33	0	0	-839	2.561	40	2.561	40	-2.682	2.658	26	194	196	-2.630
T64	Begeleide participatie	802	0	0	0	-802	650	0	650	0	-650	609	0	0	0	-609
T65	Arbeidsparticipatie	706	0	0	0	-706	680	7	680	7	-673	664	10	0	0	-654
T66	Maatwerkvoorziening WMO	592	0	0	0	-592	393	0	393	0	-393	398	0	0	0	-398
T671	Maatwerkdienstverlening volwassenen	3.519	0	0	0	-3.519	3.461	0	3.461	0	-3.450	3.127	3	0	11	-3.113
T672	Maatwerkdienstverlening jeugd	4.732	0	0	0	-4.732	4.995	0	4.995	0	-4.995	4.766	0	0	0	-4.766
T681	Geëscaleerde zorg volwassenen	758	0	0	0	-758	412	0	412	0	-412	664	0	0	0	-664
T682	Geëscaleerde zorg jeugd	310	0	0	0	-310	312	0	312	0	-312	252	0	0	0	-252
T71	Volksgezondheid	23	41	17	7	9	41	42	41	42	6	-6	9	20	25	20
T73	Afval	604	0	0	0	-604	631	0	631	0	-631	631	0	0	0	-631
T74	Milieubeheer	42	104	0	0	62	13	105	13	105	92	9	109	0	0	99
Totaal GEB 7		**17.219**	**1.280**	**61**	**65**	**-15.935**	**18.805**	**1.354**	**18.805**	**1.354**	**-17.560**	**18.172**	**1.326**	**444**	**361**	**-16.930**

Omschrijving		Begroot 2022 Prim					Begroot 2022 Def					Rekening 2022				
		Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo	Lasten	Baten	Toev.	Onttr.	Saldo
Middelen																
Bedragen x € 1.000																
GEB8 RKV		**27.403**	**1.136**	**64**	**22**	**-26.309**	**29.142**	**1.214**	**29.142**	**1.214**	**-27.994**	**26.044**	**1.282**	**557**	**558**	**-24.761**
T04	Overhead	352	0	0	0	-352	352	0	352	0	-352	301	0	0	0	-301
T11	Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	6	0	0	0
T12	Openbare orde en veiligheid	220	5	0	0	-215	207	0	207	0	-207	207	0	0	0	-207
T21	Verkeer en vervoer	1.020	3	0	0	-1.018	969	0	969	0	-969	814	0	106	0	-920
T22	Parkeren	9	1	0	0	-8	7	0	7	0	-7	7	0	0	0	-7
T42	Onderwijshuisvesting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	-1
T43	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.036	578	0	0	-458	1.049	636	1.049	636	-414	1.013	609	0	0	-405
T51	Sportbeleid en activering	854	0	0	0	-854	854	0	854	0	-854	854	0	0	0	-854
T52	Sportaccommodaties	347	279	64	22	-111	388	279	388	279	-92	416	339	81	64	-95
T53	Cultuurpresentatie, -prod en -part	0	0	0	0	0	2	0	2	0	-2	6	0	0	0	-6
T56	Media	46	0	0	0	-46	64	0	64	0	-64	69	0	0	0	-69
T57	Openb groen en (openlucht) recreatie	631	0	0	0	-631	715	0	715	0	-715	734	0	64	0	-798
T61	Samenkracht en burgerparticipattie	1.212	2	0	0	-1.210	1.692	2	1.692	2	-1.548	1.560	0	0	158	-1.401
T62	Wijkteams	6	0	0	0	-6	6	0	6	0	-6	3	0	0	0	-3
T63	Inkomensregelingen	1.344	51	0	0	-1.293	3.961	62	3.961	62	-4.152	4.174	41	305	308	-4.130
T64	Begeleide participatie	1.059	0	0	0	-1.059	778	0	778	0	-778	678	0	0	0	-678
T65	Arbeidsparticipatie	1.109	0	0	0	-1.109	998	11	998	11	-987	1.046	16	0	0	-1.030
T66	Maatwerkvoorziening WMO	807	0	0	0	-807	625	0	625	0	-625	640	0	0	0	-640
T671	Maatwerkdienstverlening volwassenen	5.980	0	0	0	-5.980	5.891	1	5.891	1	-5.862	4.682	7	0	28	-4.647
T672	Maatwerkdienstverlening jeugd	7.008	0	0	0	-7.008	7.335	0	7.335	0	-7.335	5.787	0	0	0	-5.787
T681	Geëscaleerde zorg volwassenen	3.062	0	0	0	-3.062	1.962	0	1.962	0	-1.962	1.777	0	0	0	-1.777
T682	Geëscaleerde zorg jeugd	389	0	0	0	-389	392	0	392	0	-392	354	0	0	0	-354
T71	Volksgezondheid	9	0	0	0	-9	11	2	11	2	-9	22	23	0	0	1
T73	Afval	838	0	0	0	-838	855	0	855	0	-855	855	0	0	0	-855
T74	Milieubeheer	63	216	0	0	154	27	221	27	221	194	37	240	0	0	203
Totaal GEB 8		**27.403**	**1.136**	**64**	**22**	**-26.309**	**29.142**	**1.214**	**29.142**	**1.214**	**-27.994**	**26.044**	**1.282**	**557**	**558**	**-24.761**
Totaal WIJK		**212.402**	**24.938**	**1.708**	**667**	**-188.504**	**231.051**	**25.867**	**231.051**	**25.867**	**-206.655**	**218.629**	**25.995**	**6.228**	**6.009**	**-192.852**
Totaal		**761.032**	**764.987**	**56.755**	**52.801**	**0**	**843.567**	**871.508**	**843.567**	**871.508**	**17.371**	**789.071**	**840.894**	**133.264**	**105.307**	**23.866**

Bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SiSa tabel)

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger		Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
JenV	A5	**Specifieke uitkering versterking van de lokale integrale aanpak van radicalisering, extremisme en terrorisme** Gemeenten		Naam hoofdcategorie *Aard controle n.v.t. Indicator: A5101*	Bestedingen (jaar T) komen overeen met activiteitenplan per hoofdcategorie (Ja/Nee) *Aard controle D1 Indicator: A5102*	Besteding uitvoering activiteiten (jaar T) per hoofdcategorie. Zelfstandige uitvoering (excl. SiSa tussen medeoverheden) *Aard controle R Indicator: A5103*	Cumulatieve besteding uitvoering activiteiten (t/m jaar T) per hoofdcategorie Vanaf SiSa 2021 Incl. SiSa tussen medeoverheden *Aard controle R Indicator: A5104*	Afwijking t.o.v. aanvraag overeengekomen (Ja/Nee) in (jaar T) per hoofdcategorie - bij Ja is indicator 06 verplicht *Aard controle n.v.t. Indicator: A5105*	Toelichting afwijking besteding (jaar T) volgens projectplan per hoofdcategorie *Aard controle n.v.t. Indicator: A5106*
			1	Analyse van de lokale problematiek met betrekking tot radicalisering en extremisme en de evaluatie van de aanpak van radicalisering en	Ja	129.800	129.800	Ja	Conform wijziging susbidiebesluit door ministerie op 22 december 2022
			2	Persoonsgerichte aanpak van geradicaliseerde personen;	Ja	10	1232.327	Ja	Conform wijziging susbidiebesluit door ministerie op 22 december 2022
			3	Opbouwen, behouden en faciliteren van een netwerk van personen en organisaties die betrokken zijn bij de preventie van radicalisering;	Ja	10	162.494	Ja	Conform wijziging susbidiebesluit door ministerie op 22 december 2022
			4	Deskundigheidsbevordering en voorlichting van personen en organisaties die betrokken zijn bij de preventie van radicalisering;	Ja	11.460	11.460	Ja	Conform wijziging susbidiebesluit door ministerie op 22 december 2022
			5	Preventie-activiteiten gericht op specifieke kwetsbare doelgroepen;	Ja	10	1141.820	Ja	Conform wijziging susbidiebesluit door ministerie op 22 december 2022
			6	Evalueren van de activiteiten die zijn verricht in het kader van het tegengaan van radicalisering, extremisme en	Ja	10	10	Ja	Conform wijziging susbidiebesluit door ministerie op 22 december 2022
				Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t. Indicator: A5107*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t. Indicator: A5108*				
				Ja	Ja				

JenV	A6	**Specifieke Uitkering Preventieve Aanpak tegen Ondermijning (onderdeel BOTOC)** Gemeenten	Totale besteding (jaar T) *Aard controle F/ Indicator: A6101*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie ten laste van zowel provinciale als overige middelen *Aard controle n.v.t. Indicator: A6102*	Totale cofinanciering (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t. Indicator: A6103*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t. Indicator: A6104*		
			11.113.017	12.065.127	1405.128	Ja		
			Projectnaam/nummer *Aard controle n.v.t. Indicator: A6105*	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) - per project aangeven *Aard controle n.v.t. Indicator: A6106*	Toelichting op niet-afgeronde projecten en afwijking t.o.v. de toekenning - Bij afwijkingen is afstemming met ministerie verplicht *Aard controle n.v.t. Indicator: A6107*			
		1	Jeugd en Jongerenwerk 3.0	Ja				
		2	Stichting Arnhemse Straatcoaches	Ja				
		3	Preventief Interventie Team	Ja				
		4	Prospect4Cash	Ja				
		5	Informatieknooppunt Risicojeugd	Ja				
		6	Ingrijpen en Aanpakken	Ja				
JenV	**A9**	**Specifieke uitkering versterking van de lokale integrale aanpak van radicalisering, (gewelddadig) extremisme en terrorisme in 2021** Gemeenten	Naam hoofdcategorie *Aard controle n.v.t. Indicator: A3101*	Bestedingen (jaar T) komen overeen met activiteitenplan per hoofdcategorie (Ja/Nee) *Aard controle D1 Indicator: A3102*	Besteding uitvoering activiteiten (jaar T) per hoofdcategorie Zelfstandige uitvoering (excl. SiSa tussen medeoverheden) *Aard controle F/ Indicator: A3103*	Cumulatieve besteding uitvoering activiteiten (t/m jaar T) per hoofdcategorie Vanaf SiSa 2021 Incl. SiSa tussen medeoverheden *Aard controle F/ Indicator: A3104*	Afwijking t.o.v. aanvraag overeengekomen (Ja/Nee) in (jaar T) per hoofdcategorie - bij Ja is indicator 06 verplicht *Aard controle n.v.t. Indicator: A3105*	Toelichting afwijking besteding (jaar T) volgens projectplan per hoofdcategorie *Aard controle n.v.t. Indicator: A3106*
		1	Analyse van de lokale problematiek met betrekking tot radicalisering, (gewelddadig) extremisme en de evaluatie van de aanpak van radicalisering naar	Ja	10	15.938	Nee	
		2	Persoonsgerichte aanpak van geradicaliseerde personen;	Ja	10	1232.500	Nee	
		3	Opbouwen, behouden en faciliteren van een netwerk van personen en organisaties die betrokken zijn bij het signaleren van mogelijke	Ja	10	185.500	Nee	
		4	Deskundigheidsbevordering en voorlichting van personen en organisaties die direct betrokken zijn bij de lokale integrale aanpak;	Ja	10	163.633	Nee	

			5	Preventie-activiteiten voor radicaliserende personen en de directe omgeving;	Ja	10	10	Nee	
			6	Preventie-activiteiten die de weerbaarheid versterken van specifieke groepen en individuen die mogelijk vatbaar zijn voor radicalisering;	Ja	10	1150.000	Nee	
			7	Evalueren van de activiteiten die zijn verricht in het kader van het tegengaan van radicalisering, (gewelddadig) extremisme en terrorisme.	Ja	10	10	Nee	
				Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t. Indicator: A9.07*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t. Indicator: A9.08*				
				Ja	Ja				
JenV	**A10**	**Regeling financiële impuls huisvesting grote gezinnen vergunninghouders** Gemeenten		Besteding aan beleidsdoelstelling (jaar T)? *Aard controle R Indicator: A10.01*	Cumulatieve besteding aan beleidsdoelstelling (t/m jaar T) *Aard controle R Indicator: A10.02*	Huisvesting gerealiseerd in (jaar T)? (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t. Indicator: A10.03*	Toelichting als bij één van de vorige indicatoren "nee" is ingevuld *Aard controle n. v. t. Indicator: A10.04*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t. Indicator: A10.05*	
				10	10	Nee	project niet gestart/geen uitstel	Ja	
JenV	**A13**	**Incidentele bijdrage ondersteuning naleving controle op coronatoegangsbewijzen** Gemeenten		Besteding in (jaar T) (zelfstandige uitvoering inclusief uitvoering door andere partijen, niet zijnde *Aard controle R Indicator: A13.01*	Zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t. Indicator: A13.02*	Correctie besteding (jaar T-1) Vanaf SiSa 2023 van toepassing i.v.m. SiSa tussen medeoverheden *Aard controle R Indicator: A13.03*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) in inclusief uitvoering door andere medeoverheden vanaf SiSa 2023 *Aard controle R Indicator: A13.04*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t. Indicator: A13.05*	
				1116.828	Ja	10	1116.828	Ja	
JenV	**A14**	**Specifieke uitkering versterking van de lokale integrale aanpak van radicalisering, (gewelddadig) extremisme en terrorisme in 2022** Gemeenten		Naam hoofdcategorie *Aard controle n. v. t. Indicator: A14.01*	Bestedingen (jaar T) komen overeen met activiteitenplan per hoofdcategorie (Ja/Nee) *Aard controle 01 Indicator: A14.02*	Besteding uitvoering activiteiten (jaar T) per hoofdcategorie Zelfstandige uitvoering (excl. SiSa tussen medeoverheden) *Aard controle R Indicator: A14.03*	Cumulatieve besteding uitvoering activiteiten (t/m jaar T) per hoofdcategorie Vanaf SiSa 2021 Incl. SiSa tussen medeoverheden *Aard controle R Indicator: A14.04*	Afwijking t.o.v. aanvraag overeengekomen (Ja/Nee) in (jaar T) per hoofdcategorie - bij Ja is indicator 06 verplicht *Aard controle n. v. t. Indicator: A14.05*	Toelichting afwijking besteding (jaar T) volgens projectplan per hoofdcategorie *Aard controle n. v. t. Indicator: A14.06*
			1	Analyse van de lokale problematiek met betrekking tot radicalisering, (gewelddadig) extremisme en de evaluatie van de aanpak van radicalisering naar	Ja	135.750	135.750	Nee	
			2	Persoonsgerichte aanpak van geradicaliseerde personen;	Ja	1363.249	1363.249	Nee	

			3	Opbouwen, behouden en faciliteren van een netwerk van personen en organisaties die betrokken zijn bij het signaleren van mogelijke	Ja	178.564	178.564	Nee	
			4	Deskundigheidsbevordering en voorlichting van personen en organisaties die direct betrokken zijn bij de lokale integrale aanpak;	Ja	113.264	113.264	Nee	
			5	Preventie-activiteiten voor radicaliserende personen en de directe omgeving;	Ja	155.000	155.000	Nee	
			6	Preventie-activiteiten die de weerbaarheid versterken van specifieke groepen en individuen die mogelijk vatbaar zijn voor radicalisering;	Ja	117.905	117.905	Nee	
			7	Evalueren van de activiteiten die zijn verricht in het kader van het tegengaan van radicalisering, (gewelddadig) extremisme en terrorisme.	Ja	10	10	Nee	
				Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t. Indicator: A14/07*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t. Indicator: A14/08*				
				Ja	Ja				
JenV	**A16**	**Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne** Gemeenten		Vul in totaal cumulatief te ontvangen normbedrag per gerealiseerde plek per dag (GOO) 1 maart tot en met 14 oktober 2022 *Aard controle R Indicator: A15/01*	Vul in totaal cumulatief te ontvangen normbedrag per gerealiseerde plek per dag (GOO) met ingang van 15 oktober 2022 (jaar T) *Aard controle R Indicator: A15/02*	Vul in verschil werkelijke bestedingen ten opzichte van de gecombineerde uitkomst van A16/01 en A16/02 (jaar T) - uitzonderingsbepaling (GOO) *Aard controle R Indicator: A15/03*	Besteding (jaar T) tbv de transitie - uitgezonderd uitvoeringkosten *Aard controle R Indicator: A15/04*	Besteding (jaar T) uitvoeringskosten tbv de transitie *Aard controle R Indicator: A15/05*	Besteding (jaar T) uitgekeerde verstrekkingen (POO) *Aard controle R Indicator: A15/06*
				16.902.000	13.431.220	1701.748	10	10	1833.648
				Totaal bedrag vorderingen uitgekeerde verstrekkingen (jaar T) POO *Aard controle R Indicator: A15/07*	Vul in totaal te ontvangen normbedrag uitvoeringskosten per geregistreerde persoon waaraan in een maand een verstrekking is gedaan (POO) in (jaar T) *Aard controle R Indicator: A15/08*	Berekening totale besteding (jaar T) Som indicatoren 01 t/m 08 *Aard controle n.v.t. Indicator: A15/09*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t. Indicator: A15/10*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t. Indicator: A15/11*	
				10	1255.360	112.123.976	112.123.976	Nee	

JenV	**A17**	**Regeling specifieke uitkering voorkomen georganiseerde en ondermijnende jeugdcriminaliteit** Gemeenten	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: A17I01*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: A17I02*	Project afgerond in jaar T (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: A17I03*	Eventuele toelichting als bij de vorige indicator "nee" is ingevuld *Aard controle n. v. t.* *Indicator: A17I04*		
			10	10	Nee	project start in 2023		
FIN	**B2**	**Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek** Gemeenten	Aantal (potentieel) gedupeerden die in aanmerking komt voor ondersteuning (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: B2I01*	Cumulatief aantal (potentieel) gedupeerden die in aanmerking komt voor ondersteuning (t/m jaar T) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: B2I02*	Aantal uitgewerkte plannen van aanpak in (jaar T) *Aard controle D2* *Indicator: B2I03*	Cumulatief aantal uitgewerkte plannen van aanpak (t/m jaar T) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: B2I04*	Normbedragen voor a, b, d en f (ja/nee)(vanaf 2021) Nee: reeks 1/ Ja: reeks 2 *Aard controle n. v. t.* *Indicator: B2I05*	Normbedragen voor e (ja/nee) (vanaf 2021) Nee: reeks 1/ Ja: reeks 2 *Aard controle n. v. t.* *Indicator: B2I06*
			34	664	9	337	Nee	Nee
			Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: B2I07*	**Reeks 1** Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel a, b, d en f (artikel 3) **Keuze werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2I08*	**Reeks 1** Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdelen a, b, d en f (artikel 3) **Keuze werkelijke kosten** *Aard controle n. v. t.* *Indicator: B2I09*			
			Nee	1305.887,00	1653.701,00			
			Reeks 1 Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel c (artikel 3) **Werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2I10*	**Reeks 1** Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdeel c (artikel 3) **Werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2I11*	**Reeks 1** Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e (artikel 3) **Keuze werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2I12*	**Reeks 1** Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e (artikel 3) **Keuze werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2I13*	**Reeks 1** Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e met betrekking tot de kindregeling (artikel 3) **Werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2I14*	**Reeks 1** Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e met betrekking tot de kindregeling (artikel 3) **Werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2I15*
			1655.316	11.704.503	158.404	1158.541	10	10
			Reeks 2 Normbedrag onderdeel a x aantal (potentieel) gedupeerden (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2I16*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel a x aantal (potentieel) gedupeerde cumulatief (t/m **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2I17*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel b x aantal plannen van aanpak (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2I18*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel b x aantal plannen van aanpak cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2I19*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel d x aantal nazorgtrajecten (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2I20*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel d x aantal nazorgtrajecten cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2I21*
			Reeks 2 Normbedrag onderdeel e (afhankelijk van aantal (potentieel) gedupeerden), indien nog niet eerder opgegeven (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2I22*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel e (afhankelijk van aantal (potentieel) gedupeerden), indien nog niet eerder opgegeven (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2I23*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel f x aantal driegesprekken (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2I24*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel f x aantal driegesprekken cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2I25*	**Totaal** Totale verantwoording (jaar T) voor de SPUK B2 regeling *Aard controle n. v. t.* *Indicator: B2I26*	
							11.019.607	

BZK	**C9**	**Specifieke uitkering woningbouwimpuls** **Tranche 1 t/m 3** Gemeenten	Projectnaamnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C9101*	Aantal woningen waarvan bouw is gestart in (jaar T) komt overeen met fasering uit de projectaanvraag (Ja/Nee) - bij Nee is indicator 05 verplicht *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C9102*	Aantal woningen waarvan de bouw gestart is cumulatief (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C9103*	Uitvoering WBI-maatregelen verloopt conform fasering projectaanvraag (Ja/Nee) - bij Nee is indicator 05 verplicht *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C9104*	Toelichting afwijkingen in faseringen (indicatoren 02 en 04) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C9105*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle DZ* *Indicator: C9106*
			1 2021-0000089872	Ja	0	Nee	Reeds gestart met het voorbereiden van de werkzaamheden, eerder dan geraamd.	1845.872
			Kopie projectnaam/ nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C9107*	Cumulatieve opbrengsten (t/m jaar T) *Aard controle DZ* *Indicator: C9108*	Prijscategorieën woningen komen overeen met projectaanvraag (Ja/Nee) - bij Nee is indicator 10 verplicht *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C9109*	Toelichting afwijking(en) prijscategorieën woningen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C9110*	Aantal betaalbare woningen waarvan de bouw gestart is cumulatief (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C9111*	Eindverantwoording/ project afgerond (ja/nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C9112*
			1 2021-0000089872	10	Ja		0	Nee
BZK	**C10**	**Tijdelijk besluit specifieke uitkering verbetering digitale dienstverlening** Gemeente en Provincies	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicator: C10101*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) vanaf verantwoordingsjaar 2020 tot *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C10102*	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C10103*	Besteding (jaar T) (gedeeltelijk) verantwoord o.b.v. voorlopige toekenningen? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C10104*	Toelichting op niet-afgeronde projecten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C10105*	
			1 164.654	1526.408	Ja	Ja		
BZK	**C11**	**Regeling procesgeld woondeal regio Arnhem-Nijmegen** Gemeente Arnhem	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: C11101*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C11102*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C11103*			
			1100.084	1210.975	Nee			
BZK	**C30**	**Specifieke uitkeringen proeftuinen aardgasvrije wijken 2e ronde** Gemeenten	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicator: C30101*	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) te laste van Rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C30102*	Aantal (t/m jaar T) aardgasvrij gemaakte bestaande woningen en andere gebouwen in de wijk *Aard controle DZ* *Indicator: C30103*	Aantal (t/m jaar T) aardgasvrij-readygemaakte bestaande woningen en andere gebouwen in de wijk *Aard controle DZ* *Indicator: C30104*	Aanvraag is volgens plan/aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee) Indicator 06 verplicht als hier 'Nee' wordt ingevuld *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C30105*	Eventuele toelichting op niet volgens plan/aanvraag uitgevoerde projecten Verplicht als bij indicator 05 'Nee' is ingevuld *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C30106*
			-155.577	10	0	0	Ja	N.v.t. nog niet in uitvoering
			Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C30107*					
			Nee					

BZK	C31	**Regeling vaststelling regels verstrekken eenmalige specifieke uitkering aan gemeenten huisvesting kwetsbare** Gemeenten	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: C3101*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C3102*	Besteding (jaar T) aan projecten die niet zijn opgenomen in de toezegging *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C3103*	Eventuele toelichting op niet volgens plan/aanvraag uitgevoerde projecten Verplicht als bij indicator 03 een bedrag is ingevuld *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C3104*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C3105*	
			1174.057	1245.438	10		Nee	

BZK	C32	**Regeling specifieke uitkering ventilatie in scholen** Gemeenten		Beschikkingsnummer /naam *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C3201*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: C3202*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C3203*	Start bouw activiteiten uiterlijk 31 augustus 2022 (Ja/Nee) *Aard controle D2* *Indicator: C3204*	Toelichting (verplicht als bij start bouw activiteiten (indicator 04) 'Nee' is ingevuld) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C3205*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C3206*
			1	SUVIS21-00905013	10	10	Ja		Nee
			2	SUVIS21-01084667	10	10	Ja		Nee
			3	SUVIS21-01084655	10	14.098	Ja		Nee
			4	SUVIS21-00904254	10	10	Ja		Nee
			5	SUVIS21-00903693	10	10	Ja		Nee
			6	SUVIS21-00904515	10	10	Ja		Nee
			7	SUVIS21-00904523	10	10	Ja		Nee
			8	SUVIS21-01058158	10	10	Ja		Nee
			9	SUVIS21-01006240	10	197.724	Ja		Nee
			10	SUVIS21-01038143	10	10	Nee	onderzoek/verzoek uitstel loopt	Nee
			11	SUVIS21-00903705	10	10	Ja		Nee
			12	SUVIS21-01139208	10	1599	Ja		Nee
			13	SUVIS21-01139674	10	1599	Ja		Nee
			14	SUVIS21-01139689	10	1599	Ja		Nee
			15	SUVIS21-01139767	10	1599	Ja		Nee
			16	SUVIS21-01139776	10	1599	Ja		Nee
			17	SUVIS21-01139781	10	1599	Ja		Nee
			18	SUVIS21-01139943	10	1599	Ja		Nee
			19	SUVIS21-01139966	10	1599	Ja		Nee
			20	SUVIS21-01140037	10	1599	Ja		Nee
			21	SUVIS21-01140053	10	1599	Ja		Nee
			22	SUVIS21-01140124	10	13.255	Ja		Nee
			23	SUVIS21-01140132	10	13.255	Ja		Nee
			24	SUVIS21-01187525	10	1599	Ja		Nee
			25	SUVIS21-01187533	10	1599	Ja		Nee
			26	SUVIS21-01187539	10	1599	Ja		Nee
			27	SUVIS21-01187545	10	1599	Ja		Nee
			28	SUVIS21-01188970	10	1599	Ja		Nee
			29	SUVIS21-01188978	10	1599	Ja		Nee
			30	SUVIS21-01188984	10	1599	Ja		Nee
			31	SUVIS21-03064282	10	10	Ja		Nee
			32	SUVIS21-03064374	10	10	Ja		Nee
			33	SUVIS21-03064362	10	10	Ja		Nee

	Kopie Beschikkingsnummer/Naam *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C3207*	Zijn de begrotingsposten waarvoor een uitkering is aangevraagd uitgevoerd? (Ja/Nee/N. v. t.) *Aard controle D2* *Indicator: C3208*	Toelichting (verplicht als bij indicator 08 nee is ingevuld) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C3209*

			1	SUVIS21-00905013	N.v.t.					
			2	SUVIS21-01084667	N.v.t.					
			3	SUVIS21-01084655	N.v.t.					
			4	SUVIS21-00904254	N.v.t.					
			5	SUVIS21-00903693	N.v.t.					
			6	SUVIS21-00904515	N.v.t.					
			7	SUVIS21-00904523	N.v.t.					
			8	SUVIS21-01058158	N.v.t.					
			9	SUVIS21-01006240	N.v.t.					
			10	SUVIS21-01038143	N.v.t.					
			11	SUVIS21-00903705	N.v.t.					
			12	SUVIS21-01139208	N.v.t.					
			13	SUVIS21-01139674	N.v.t.					
			14	SUVIS21-01139689	N.v.t.					
			15	SUVIS21-01139767	N.v.t.					
			16	SUVIS21-01139776	N.v.t.					
			17	SUVIS21-01139781	N.v.t.					
			18	SUVIS21-01139943	N.v.t.					
			19	SUVIS21-01139966	N.v.t.					
			20	SUVIS21-01140037	N.v.t.					
			21	SUVIS21-01140053	N.v.t.					
			22	SUVIS21-01140124	N.v.t.					
			23	SUVIS21-01140132	N.v.t.					
			24	SUVIS21-01187525	N.v.t.					
			25	SUVIS21-01187533	N.v.t.					
			26	SUVIS21-01187539	N.v.t.					
			27	SUVIS21-01187545	N.v.t.					
			28	SUVIS21-01188970	N.v.t.					
			29	SUVIS21-01188978	N.v.t.					
			30	SUVIS21-01188984	N.v.t.					
			31	SUVIS21-03064282	N.v.t.					
			32	SUVIS21-03064374	N.v.t.					
			33	SUVIS21-03064362	N.v.t.					
BZK	**C41B**	**Regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw** SiSa tussen medeoverheden		Hieronder per regel één provincie(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die provincie invullen *Aard controle n.v.t. Indicator: C41B101*	Besteding (jaar T) aan flexibele ondersteuning, capaciteit en expertise *Aard controle R Indicator: C41B102*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise *Aard controle n.v.t. Indicator: C41B103*	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) *Aard controle R Indicator: C41B104*	Aantal projecten dat (in jaar T) is geholpen met middelen *Aard controle n.v.t. Indicator: C41B105*	Aantal projecten dat cumulatief (t/m jaar T) is geholpen met middelen *Aard controle n.v.t. Indicator: C41B106*
			1	030005 Provincie Gelderland	1212.021	1212.021	1212.022	1	1
				Kopie provinciecode *Aard controle n.v.t. Indicator: C41B107*	Cumulatief aantal (t/m jaar T) woningen dat in deze projecten wordt gerealiseerd *Aard controle n.v.t. Indicator: C41B108*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t. Indicator: C41B109*			
			1	030005 Provincie Gelderland	0	Nee			

BZK	C43	**Regeling reductie energiegebruik woningen** Gemeenten	Beschikkingsnummer/naam *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C4301*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: C4302*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicator: C4303*	Aantal bereikte woningen *Aard controle D1* *Indicator: C4304*	Toelichting *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C4305*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C4306*
			RREW2020-00452328/ C43	1330.378	1653.341	8.483	In totaal zijn 8483 huishoudens bereikt met de volgende middelen: Arnhem Aan bon (4175), Arnhem Aan tas (2500), Energiecoach (600), Woonwensenscan (330), project minima Malburgen (600) en via acties	Ja
			Totaal aantal bereikte huurwoningen *Aard controle D1* *Indicator: C4307*	Is minstens 70% van de uitgekeerde specifieke uitkering bestemd voor activiteiten als bedoeld in artikel 4, eerste lid, onder a, b of c van de regeling (Ja/Nee)? *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C4308*				
			6.547	Ja				
BZK	**C47**	**Volkshuisvesting** Gemeenten	Deelplannaam *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C4701*	Aantal woningen waarvan de herstructurering gestart is in (jaar T) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C4702*	Aantal woningen waarvan de herstructurering gestart is (t/m jaar T) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C4703*	Aantal volledig gerealiseerde geherstructureerde woningen (inclusief labelstappen) (t/m jaar T) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C4704*	Besteding (jaar T) - per deelplan Zelfstandige uitvoering *Aard controle R* *Indicator: C4705*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per deelplan - inclusief uitvoering door derden vanaf sisa 2022 *Aard controle R* *Indicator: C4706*
		1	Arnhem-Oost	10	10	0	1274.131	1332.103
			Kopie deelplannaam *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C4707*	Totale opbrengsten (jaar T) per deelplan Zelfstandige uitvoering *Aard controle R* *Indicator: C4708*	Cumulatieve opbrengsten (t/m jaar T) per deelplan - inclusief uitvoering door derden vanaf sisa 2022 *Aard controle R* *Indicator: C4709*	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) per deelplan *Aard controle R* *Indicator: C4710*		
		1	*Arnhem-Oost*	110.000	110.000	1117.485		
			Zelfstandige uitvoering *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C4711*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: C4712*				
			Ja	Nee				

BZK	C55	Aanpak energiearmoede	Het aantal huishoudens in huurwoningen aan wie energiebesparende voorzieningen zijn verstrekt die kunnen leiden tot vermindering van energiegebruik/de energierekening *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55101*	Besteding (jaar T) van de onder indicator 01 gemoeide kosten *Aard controle P* *Indicator: C55102*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van de onder indicator 01 gemoeide kosten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55103*	Het aantal huishoudens in koopwoningen aan wie energiebesparende voorzieningen zijn verstrekt die kunnen leiden tot vermindering van energiegebruik/de energierekening *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55104*	Besteding (jaar T) van de onder indicator 04 gemoeide kosten *Aard controle P* *Indicator: C55105*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van de onder indicator 04 gemoeide kosten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55106*
			274	1175.306	1175.306	5	19.227	19.227
			Het aantal huishoudens dat ondersteuning -bijvoorbeeld via advies aan huis- heeft gekregen in de vorm van advies over vermindering van het energiegebruik voor zijn specifieke woningen waar de bewoner direct zijn/haar energieverbruik mee heeft kunnen verminderen. *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55107*	Besteding (jaar T) van de onder indicator 07 gemoeide kosten *Aard controle P* *Indicator: C55108*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van de onder indicator 07 gemoeide kosten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55109*			
			804	1218.241	1218.241			
			Het aantal kleine gasbesparende maatregelen (w.o. radiatorfolie en tochtstrips) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55110*	Het aantal kleine elektriciteitsbesparende maatregelen (w.o. LED-lampen) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55111*	Het aantal grote(re) gasbesparende maatregelen (w.o. dakisolatie, vloerisolatie, spouwmuurisolatie etc.) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55112*	Het aantal grote(re) elektriciteitsbesparende maatregelen (w.o. vervangen koelkasten, wasmachines etc.) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55113*	Het aantal gegeven adviezen met directe verlaging energieverbruik/energierekening tot gevolg. *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55114*	Het aantal overige energierekening verlagende maatregelen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55115*
			1.666	1.475	815	0	804	38
BZK	C56	Regeling huisvesting aandachtsgroepen	Beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C56101*	Projectnaam *Aard controle n.v.t* *Indicator: C56102*	Besteding (jaar T) per project *Aard controle P* *Indicator: C56103*	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) - per project Inclusief uitvoering door derde vanaf SiSa 2022 *Aard controle P* *Indicator: C56104*	Aantal woonruimten en verblijfsruimten waarvan de werkzaamheden zijn gestart in (jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C56105*	Aantal volledig gerealiseerde woonruimten en verblijfsruimten (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C56106*
		1	*RHA2021-02276361*	*Uitbreiding Woonwagenlocaties Arnhem*	187.730	187.730	0	0
		2	*RHA2021-02276353*	*Flexwonen Arnhem*	10	10	0	0
			Kopie Projectnaam *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C56107*	Opbrengsten jaar T *Aard controle P* *Indicator: C56108*	Cumulatieve opbrengsten (t/m jaar T) *Aard controle P* *Indicator: C56109*	Opgevoerde kostenactiviteiten zoals opgenomen in de aanvraag zijn onveranderd (t/m jaar T) (Ja/Nee) *Aard controle P* *Indicator: C56110*	De uitvoering loopt volgens de planning (ja/nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C56111*	Zelfstandige uitvoering (ja/nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C56112*
		1	*Uitbreiding Woonwagenlocaties Arnhem*	10	10	Ja	Ja	Ja
		2	*Flexwonen Arnhem*	10	10	Ja	Nee	Ja

			Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C56I13*	Zijn binnen twee jaar na de datum van toekenning van de uitkering onomkeerbare stappen gezet? *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C56I14*				
			Nee	n.v.t.				
BZK	**C62**	**Specifieke uitkering aan gemeenten voor de bekostiging van de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen van gedupeerden door de toeslagenaffaire**	Gederfde opbrengsten (jaar T) die voortvloeien uit het kwijtschelden van gemeentelijke belastingen *Aard controle R* *Indicator: C62I03*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C62I04*				
			12.078	Nee				
BZK	**C85**	**Stimuleringsregeling flex- en transformatiewoningen** Gemeenten	Projectnaam *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C85I01*	Cumulatief aantal flex- of transformatiewoningen gerealiseerd per project (t/m jaar T) - betreft totalen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C85I02*	Cumulatief aantal woningen gerealiseerd voor Ontheemden of vergunninghouders per project *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C85I03*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per project - inclusief uitvoering door derden *Aard controle R* *Indicator: C85I04*	Cumulatieve opbrengsten (t/m jaar T) per project - inclusief uitvoering door derden *Aard controle R* *Indicator: C85I05*	
		1	flexwoningen Arnhem	0	0	10	10	
			Kopie projectnaam *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C85I06*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C85I07*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C85I08*			
		1	*flexwoningen Arnhem*	Ja	Nee			
BZK	**V3**	**Verzameluitkering**	Besteding aan het brede beleidsdoel van het ministerie van BZK ter hoogte van het beschikte bedrag (Ja/Nee)? *Aard controle D1* *Indicator: V3I01*					
			Nee					

OCW	D8	**Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)** Gemeenten	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 159, eerste lid WPO) *Aard controle R* *Indicator: D8I01*	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 158 WPO) *Aard controle R* *Indicator: D8I02*	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform *Aard controle R* *Indicator: D8I03*	Correctie besteding (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicator: D8I04*	Opgebouw de reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicator: D8I05*	
			I4.584.720	I2.193.134	I520.982	-I239.668	I1.364.826	
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D8I06*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicator: D8I07*	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D8I08*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicator: D8I09*	In 2022 opgebouw de reserve om mee te nemen naar volgende vierjarige periode **Bedrag** *Aard controle R* *Indicator: D8I10*	
			1					
OCW	D10	**Volwasseneneducatie** Contactgemeenten	Verstrekte uitkering (jaar T) (inclusief eventuele prijsbijstelling) *Aard controle R* *Indicator: D10I01*	Reservering educatie voorgaand jaar (jaar T-1) [beschikking OCW] *Aard controle R* *Indicator: D10I02*	Totaal beschikbare middelen educatie (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: D10I03*	Besteding (jaar T) van educatie *Aard controle R* *Indicator: D10I04*	Reservering besteding van educatie in (jaar T) voor volgend kalenderjaar (jaar T+1) Bij lagere besteding dan beschikbare middelen *Aard controle R* *Indicator: D10I05*	Onttrekking besteding van educatie in (jaar T) van volgend kalenderjaar (jaar T+1) Bij hogere besteding dan beschikbare middelen *Aard controle R* *Indicator: D10I06*
			I1.734.717	I104.519	I1.839.236	I1.499.705	I339.531	I0
OCW	D11	**Regeling specifieke uitkering extra financiële middelen RMC-functie** Contactgemeenten	Besteding (jaar T) contact gemeente *Aard controle R* *Indicator: D11I01*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D11I02*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D11I03*			
			I17.358	I17.358	Nee			
OCW	D12	**Regionale meld- en coördinatiefunctie** **Besluit regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten** Regeling vsv voor de jaren 2021 Contactgemeenten	Besteding (jaar T) contactgemeente *Aard controle R* *Indicator: D12I01*	Opgebouw de reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicator: D12I02*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D12I03*			
			I855.236	I112.391	Nee			
OCW	D12A	**Regionaal programma voortijdig schoolverlaten** **Besluit regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten** Regeling vsv voor de jaren 2021 Contactgemeenten	Besteding (jaar T) contactgemeente *Aard controle R* *Indicator: D12A01*	Besteding aan contactschool (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: D12A02*	Totale besteding (jaar T) van educatie (automatisch *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D12A03*	Opgebouw de reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicator: D12A04*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D12A05*	
			I371.000	I0	I371.000	I373	Nee	

OCW	D14	**Regeling specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen**	Besteding (jaar T) maatregelen artikel 3, lid 2, a t/m e samen opgeteld *Aard controle R Indicator: D14101*	Besteding (jaar T) voor tijdelijke extra huur van bestaande huisvesting indien deze extra huisvesting nodig is voor de uitvoering van maatregelen die scholen of gemeenten in het kader van het Nationaal Programma Onderwijs nemen *Aard controle R Indicator: D14102*	Besteding (jaar T) voor ambtelijke capaciteit van de gemeente of inkoop van expertise voor de uitvoering van het Nationaal Programma Onderwijs *Aard controle R Indicator: D14103*	Correctie besteding (jaar T-1) *Aard controle R Indicator: D14104*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R Indicator: D14105*	
			11.935.157	10	1303.475	10	1628.459	
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n. v. t. Indicator: D14106*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering gemeenten t.b.v. het Nationaal Programma *Aard controle R Indicator: D14107*	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n. v. t. Indicator: D14108*	Van andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering gemeenten t.b.v. het Nationaal Programma *Aard controle R Indicator: D14109*		
		1						
OCW	D19	**Tijdelijke onderwijshuisvesting ontheemden**	Besteding ten laste van Rijksmiddelen (jaar T) *Aard controle R Indicator: D19101*	Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen(t/m *Aard controle n. v. t. Indicator: D19102*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t. Indicator: D19103*			
			121.417	121.471	Nee			
OCW	D21	**Specifieke uitkering Impuls Jongerencultuur**	Naam instelling of samenwerkingsverband *Aard controle n. v. t. Indicator: D21101*	Besteding (jaar T) per instelling of samenwerkingsverband *Aard controle R Indicator: D21102*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per instelling of samenwerkingsverband *Aard controle R Indicator: D21103*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t. Indicator: D21104*	Eventuele toelichting *Aard controle n. v. t. Indicator: D21105*	
		1	St. Soulcypher	10	10	Nee	Hiphophub	
		2	St Generale Oost	10	10	Nee	Jongerenateliers	
		3	St Rozet	10	10	Nee	Graffiti vrijplaats	
IenW	E3	**Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** **Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie *Aard controle n. v. t. Indicator: E3101*	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R Indicator: E3102*	Overige bestedingen (jaar T) *Aard controle R Indicator: E3103*	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt *Aard controle R Indicator: E3104*	Correctie over besteding (t/m jaar T) *Aard controle R Indicator: E3105*	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R Indicator: E3106*

			1	BSW22/00316	0	0	0	0	0
			2	IenW/BSK-2020/16764	0	0	0	0	0
			3	IenW/BSK-2021/14778	0	0	0	0	0
				Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n. v. t. Indicator: E3/07*	Cumulatieve bestedingen ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de *Aard controle n. v. t. Indicator: E3/08*	Cumulatieve overige bestedingen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de *Aard controle n. v. t. Indicator: E3/09*	Cumulatieve Kosten ProRail (t/m jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van Rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de *Aard controle n. v. t. Indicator: E3/10*	Correctie over besteding kosten ProRail (t/m jaar T) *Aard controle R Indicator: E3/11*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t. Indicator: E3/12*
			1	*BSW22/00316*	0	0	0		Nee
			2	*IenW/BSK-2020/16764*	19.600	32.795	0		Ja
			3	*IenW/BSK-2021/14778*	0	0	0		Nee
IenW	**E20**	**Regeling stimulering verkeersmaatregelen 2020-2021** Provincies en Gemeenten		Besteding (jaar T) *Aard controle R Indicator: E20/01*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n. v. t. Indicator: E20/02*	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) *Aard controle R Indicator: E20/03*	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) *Aard controle n. v. t. Indicator: E20/04*		
				16.370	908.866	454.433	Nee		
				Naam/nummer per maatregel *Aard controle n. v. t. Indicator: E20/05*	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t. Indicator: E20/06*	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheids-maatregelen per type maatregel (stuks, meters) *Aard controle n. v. t. Indicator: E20/07*	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk *Aard controle n. v. t. Indicator: E20/08*		
			1	115 Aanleg van een rotonde binnen de bebouwde kom | aantal in st	Nee	2	in 2021 gedaan.		
			2	109 Aanleg van verticale elementen voor korte rechtstanden | aantal in st	Nee	0			
			3	110 Aanleg van een uitritconstructie van zijstraat GOW naar 30 km/uur-zone | aantal in st	Nee	0			
			4	112 Inrichten van een schoolzone door snelheidsbeïnvloedende maatregelen | aantal in st	Nee	0			
			5	113 Saneren van langsparkeren of parkeerstroken langs de	Ja	1			
			6	207 Aanleg van een vrijliggend fiets-/bromfietspad op een 50 km/uur weg of een 80 km/uur weg | aantal in meters	Nee	0			

		7	215 Aanleg van een rotonde binnen de bebouwde kom (aantal in st	Nee	0			
IenW	**E44**	**Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021-2027**	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicator: E44#01*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van *Aard controle n. v. t.* *Indicator: E44#02*	Besteding (jaar T) ten laste van cofinanciering *Aard controle R* *Indicator: E44#03*	Besteding (t/m jaar T) cofinanciering cumulatief *Aard controle n. v. t.* *Indicator: E44#04*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: E44#05*	
			10	10	10	10	Nee	
			Naam/nummer maatregel *Aard controle n. v. t.* *Indicator: E44#06*	Maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) - per maatregel *Aard controle n. v. t.* *Indicator: E44#07*				
		1	maatregelen zijn nog niet gestart	Nee				
			Zelfstandige uitvoering *Aard controle n. v. t.* *Indicator: E44#08*	Correctie besteding (jaar T-1) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: E44#09*				
			Nee					
IenW	**E50**	**Bodemsanering Grondwal Bethaniënstraat Arnhem**	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: E50#01*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: E50#02*	Bestedingen (jaar T) komen overeen met ingediende projectplan (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: E50#03*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: E50#04*		
			146.432	146.432	Ja	Nee		

IenW	E53	Regeling specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord	Beschikkingsnummer / naam *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E53I01*	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicator: E53I02*	Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E53I03*	Daadwerkelijke startdatum van het project (dd/mm/jj) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E53I04*	Daadwerkelijke einddatum van het project (dd/mm/jj) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E53I05*	Ervaringen binnen 3 maanden na afronding project gedeeld (ja/nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E53I06*
		1	SPUKSLA-21-01876674	10	10	1-10-2022	30-9-2023	Nee
		2	SPUKSLA-21-02261480	1174.243	1174.243	8-2-2022	23-5-2022	Ja

	Kopie beschikkingsnummer /naam *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E53I07*	Jaar waarin het project is opgenomen in een decentraal uitvoeringsplan *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E53I08*
1	SPUKSLA-21-01876674	2022
2	SPUKSLA-21-02261480	2022

Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E53I09*
Nee

IenW	E58	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem overbruggingsjaar 2021	Projectnaam / nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E58I01*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: E58I02*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E58I03*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E58I04*	Correctie besteding (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicator: E58I05*	Project afgerond (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E58I06*
		1	5000005023	169.501	169.501	Ja	10	Nee

Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E58I07*
Nee

IenW	E83	**Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2022**		Projectnaam / nummer *Aard controle n.v.t. Indicator: E83101*	Besteding (jaar T) per project *Aard controle R Indicator: E83102*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t. Indicator: E83103*	Correctie Jaar T-1 per project ivm SiSa tussen medeoverheden (Jaar T-1) *Aard controle R Indicator: E83104*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per project *Aard controle n.v.t. Indicator: E83105*
			1	5000005458	156.428	Ja	10	156.428
				Kopie projectnaam / nummer *Aard controle n.v.t. Indicator: E83106*	Uitvoering is volgens aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee), zo nee geef in indicator 08 de reden *Aard controle n.v.t. Indicator: E83107*	Optionele toelichting. Verplicht als bij 07 nee is ingevuld *Aard controle n.v.t. Indicator: E83108*	Project afgerond (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t. Indicator: E83109*	
			1	5000005458	Ja		Nee	
				Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t. Indicator: E83110*				
				Nee				
IenW	E84	**Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-** Provincies en Gemeenten		Besteding (jaar T) *Aard controle R Indicator: E84101*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t. Indicator: E84102*	Cumulatieve eigen bijdrage en externe financiering (t/m jaar T) *Aard controle R Indicator: E84103*	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) *Aard controle n.v.t. Indicator: E84104*	
				10	10	10	Nee	
				Naam/nummer per maatregel *Aard controle n.v.t. Indicator: E84105*	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t. Indicator: E84106*	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheids-maatregelen per type maatregel (stuks, meters) *Aard controle n.v.t. Indicator: E84107*	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk *Aard controle n.v.t. Indicator: E84108*	
			1	317 Vervangen verharding fietspad\aantal in Meters	Nee	0		
			2	337 Aanleg van een fietsstraat op een 30 km/h weg\aantal in Meters	Nee	0		

SZW	G2	**Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2022** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Participatiewet (**PW**) *Aard controle R* *Indicator: G2101*	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Participatiewet (**PW**) *Aard controle R* *Indicator: G2102*	Besteding (jaar T) **IOAW** Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (**IOAW**) *Aard controle R* *Indicator: G2103*	Baten (jaar T) **IOAW** (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (**IOAW**) *Aard controle R* *Indicator: G2104*	Besteding (jaar T) **IOAZ** Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (**IOAZ**) *Aard controle R* *Indicator: G2105*	Baten (jaar T) **IOAZ** (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (**IOAZ**) *Aard controle R* *Indicator: G2106*
			I 101.453.891	I 2.237.806	I 4.434.608	I 40.930	I 244.787	I 1.203
			Besteding (jaar T) **Bbz 2004** levensonderhoud Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud) (**Bbz** *Aard controle R* *Indicator: G2107*	Baten (jaar T) **Bbz 2004** levensonderhoud Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud) (**Bbz** *Aard controle R* *Indicator: G2108*	Baten (jaar T) **WWIK** (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (**WWIK**) *Aard controle R* *Indicator: G2109*	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (**PW**) *Aard controle R* *Indicator: G2110*	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) Gemeente I.7 Participatiewet (**PW**) *Aard controle R* *Indicator: G2111*	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden gebundelde uitkering Participatiewet in (jaar T) i.v.m. Gemeente Participatiewet (**PW**) *Aard controle R* *Indicator: G2112*
			I 946.873	I 44.430	I 596	I 3.318.239	I 10	I 24.656
			Mutaties (dotaties en vrijval) voorziening dubieuze debiteuren als gevolg van kwijt te schelden schulden gebundelde uitkering Participatiewet (jaar T) i.v.m. Gemeente Participatiewet (**PW**) *Aard controle D2* *Indicator: G2113*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G2114*				
			I 6.704	Ja				
SZW	G3	**Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_gemeentedeel 2022** **Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3101*	Baten (jaar T) vanwege vanaf 1 januari 2020 verstrekt kapitaal (exclusief Rijk) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3102*	Baten vanwege vóór 1 januari 2020 verstrekt kapitaal (exclusief Rijk) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3103*	Besteding (jaar T) Bob Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3104*	Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3105*	Besteding (jaar T) onderzoekskosten artikel 52, eerste lid, onderdeel b, Bbz 2004 (Bob) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3106*
			I 81.196	I 27.402	I 107.308	I 0	I 0	I 0

				BBZ vóór 2020 - levensonderhoud (exclusief BOB) Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ in (jaar T) (exclusief BOB) i.v.m. kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R Indicator: G3107*	BBZ vóór 2020 - kapitaalverstrekking (exclusief BOB) Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BBZ in (jaar T) (exclusief BOB) i.v.m. kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R Indicator: G3108*	BBZ vóór 2020 - levensonderhoud en kapitaalverstrekkingen (BOB) Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ en achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BOB in (jaar T) i.v.m. Gemeente *Aard controle R Indicator: G3109*	BBZ vanaf 2020 - kapitaalverstrekking Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BBZ in (jaar T) i.v.m. kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R Indicator: G3110*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t. Indicator: G3111*	
				1712	15.242	10	10	Ja	
SZW	G4	**Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over Tozo (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op		Welke regeling betreft het? *Aard controle n. v. t. Indicator: G4101*	Besteding (jaar T) levensonderhoud Gemeente *Aard controle R Indicator: G4102*	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking Gemeente *Aard controle R Indicator: G4103*	Baten (jaar T) levensonderhoud Gemeente *Aard controle R Indicator: G4104*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (aflossing) Gemeente *Aard controle R Indicator: G4105*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (overig) Gemeente *Aard controle R Indicator: G4106*
			1	Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	14.579	10	1104.198	17.454	1271
			2	Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)	10	10	147.462	1225.196	15.975
			3	Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)	19.674	10	187.416	180.592	1681
			4	Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)	116.660	10	15.508	14.292	10
			5	Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)	111.123	10	121.092	15.116	10
			6	Totaal	142.036	10	1265.676	1322.650	16.927
				Kopie regeling *Aard controle n. v. t. Indicator: G4107*	Aantal besluiten levensonderhoud (jaar T) Gemeente *Aard controle R Indicator: G4108*	Aantal besluiten kapitaalverstrekking (jaar T) Gemeente *Aard controle R Indicator: G4109*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Gemeente *Aard controle n. v. t. Indicator: G4110*		
			1	Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	0	0	Ja		
			2	Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)	0	0	Ja		
			3	Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)	0	0	Ja		
			4	Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)	0	0	Ja		
			5	Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)	0	0	Ja		
			6	Totaal	0	0			

			Kopie regeling *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G4I11*	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente Maastricht) *Aard controle R* *Indicator: G4I12*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente Maastricht), aflossing *Aard controle R* *Indicator: G4I13*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente Maastricht), overig *Aard controle R* *Indicator: G4I14*	Uitvoeringskosten (jaar T) uitvoering Tozo buitenland (gemeente Maastricht) *Aard controle R* *Indicator: G4I15*	
			1 Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)					
			2 Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)					
			3 Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)					
			4 Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)					
			5 Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)					
			6 Totaal	10	10	10	10	
			Kopie regeling *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G4I16*	Levensonderhoud - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud Tozo in jaar T i.v.m. kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G4I17*	Levensonderhoud- Mutaties (dotaties en vrijval) voorziening dubieuze debiteuren (jaar T) als gevolg van kwijt te schelden schulden levensonderhoud Tozo i.v.m. kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle D2* *Indicator: G4I18*	Kapitaalverstrekkingen - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen op kapitaalverstrekkingen Tozo in jaar T i.v.m. kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G4I19*		
			1 Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	11.712	1690	10		
			2 Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)	10	10	110.192		
			3 Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)	10	10	10		
			4 Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)	10	10	10		
			5 Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)	10	10	10		
			6 Totaal	1.712	690	10.192		
SZW	**G10**	**Wet inburgering 2021_ gemeentedeel 2022** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over Wet inburgering 2021 (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	Besteding (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G10I01*	Baten (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G10I02*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Gemeente *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G10I03*			
			1610.640	10	Ja			

SZW	G12	**Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_ gemeentedeel** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden Bijzondere bijstand in (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G12101*	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden Wet Inburgering van 13 september 2012 in (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G12102*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Gemeente *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G12104*				
			12.280	10	Ja				
SZW	G13	**Onderwijsroute 2022_ deel gemeente** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel (jaar T),ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van	Bestedingen onderwijsroute (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G13101*	Baten onderwijsroute (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G13102*	Bestedingen overige voorzieningen (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G13103*	Baten overige voorzieningen (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G13104*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: G13105		
			10	10	10	10	Ja		
VWS	H1	**Ministeriële regeling heroïnebehandeling** Gemeenten	Feitelijke bezetting behandelplaatsen (jaar T) **Afspraak** *Aard controle D1* *Indicator: H1101*	Feitelijke bezetting behandelplaatsen (jaar T) **Realisatie** *Aard controle D1* *Indicator: H1102*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H1103*				
			24	22	1749.434				
VWS	H4	**Regeling specifieke uitkering stimulering sport** Gemeenten	Ontvangen Rijksbijdrage (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H4101*	Totale werkelijke berekende subsidie *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H4102*					
			13.813.028	13.072.087					
			Activiteiten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H4103*	Totale werkelijke berekende subsidie per project (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H4104*	Werkelijke besteding voor de activiteiten inclusief btw x 17,5% (jaar T) **Onroerende zaken** *Aard controle R* *Indicator: H4105*	Werkelijke besteding voor de activiteiten inclusief btw x 17,5% (jaar T) **roerende zaken** *Aard controle R* *Indicator: H4106*	Werkelijke besteding voor de activiteiten inclusief btw x 17,5% (jaar T) **overige kosten** *Aard controle R* *Indicator: H4107*	Toelichting - Verplicht als het een activiteit betreft welke NIET in de toekenning meegenomen is *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H4108*	
		1	Exploitatie Vastgoed Sport	182.866	10	182.866	10		
		2	Exploitatie Sportbedrijf	11.145.648	10	10	11.145.648		
		3	Investeringen Sportbedrijf	1572.976	10	10	1572.976		
		4	Exploitatie Overhead (Bedrijfsvoering)	1535.150	10	10	1535.150		
		5	Investeringen SBR-Sport	1382.843	1382.843	10	10		
		6	Investeringen Vastgoed-Sport	1146.760	1146.760	10	10		
		7	Investeringen SBR-Sporthallen	1205.844	1205.844	10	10		

VWS	H7	**Regeling specifieke uitkering aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling** Gemeenten	Projectnaam/nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7I01*	Besteding (jaar T) **Zelfstandige uitvoering** *Aard controle R* *Indicator: H7I02*	Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) Inclusief uitvoering door derde vanaf SiSa 2021 Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de *Aard controle R* *Indicator: H7I03*	Project is volgens plan/aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7I04*	Toelichting *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7I05*	
		1	SPUK GHNT MDA++ 2.0 Regio Arnhem 2020 - 2021/ 330820	135.234	184.444	Ja		
			Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7I06*	Projectwerkzaamheden afgerond? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7I07*				
			Ja	Ja				
VWS	**H7B**	**Regeling specifieke uitkering aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling** SiSa tussen medeoverheden	Projectnaam/nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7B01*	Hieronder per regel één gemeente(code) uit (jaar T) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle R* *Indicator: H7B02*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H7B03*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de *Aard controle R* *Indicator: H7B04*	Project is volgens plan/aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7B05*	Toelichting *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7B06*
		1	SPUK GHNT Versterken lokale teams en samenwerking Veilig Thuis 2020 - 2021/ 330836	060200 Gemeente Apeldoorn	10	10	Ja	
			Projectwerkzaamheden afgerond? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7B07*					
			Ja					

VWS	H8	**Regeling Sportakkoord 2020-2022**	Beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8\01*	Totaal bedrag volgens beschikking *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8\02*	Besteding aanstellen sportformateur (jaar T) **Gerealiseerd** *Aard controle R* *Indicator: H8\03*	Besteding uitvoering sportakkoord (jaar T) **Gerealiseerd** *Aard controle R* *Indicator: H8\04*	Cumulatieve besteding aanstellen sportformateur (t/m jaar T) **Gerealiseerd** *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8\05*	Cumulatieve besteding uitvoering sportakkoord (t/m jaar T) **Gerealiseerd** *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8\06*
		1	1034127	1340.569	10	1236.423	10	1333.542
		2	1042031	1150.866	10	10	10	10
			Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8\07*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8\08*				
		1	1034127	Ja				
		2	1042031	Nee				
VWS	H10	**Regeling specifieke uitkering vastgoedtransitie gesloten jeugdhulp 2020**	Aantrekken projectleider en ondersteunend personeel (volgens lid 2 sub a) uitgevoerd? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10\01*	Opstellen bovenregionaal plan (volgens lid 2 sub b) uitgevoerd? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10\02*	Opstellen strategisch vastgoedplan (volgens lid 2 sub c) uitgevoerd? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10\03*	Toelichting (indien bij indicatoren 01, 02 en 03 Nee is ingevuld is toelichting verplicht) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10\04*	Besteding (jaar T) realisatie activiteit aantrekken projectleider en ondersteunend personeel (volgens lid 2 sub a en de restricties benoemd in lid 3) *Aard controle R* *Indicator: H10\05*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) realisatie activiteit aantrekken projectleider en ondersteunend personeel (volgens lid 2 sub a en de restricties benoemd in lid 3) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10\06*
			Ja	Ja	Ja		10	10
			Besteding (jaar T) realisatie activiteit opstellen bovenregionaal plan (volgens lid 2 sub b en de restricties benoemd in lid 3) *Aard controle R* *Indicator: H10\07*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) realisatie activiteit opstellen bovenregionaal plan (volgens lid 2 sub b en de restricties benoemd in lid 3) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10\08*	Besteding (jaar T) realisatie activiteit opstellen strategisch vastgoedplan (volgens lid 2 sub c en de restricties benoemd in lid 4) *Aard controle R* *Indicator: H10\09*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) realisatie activiteit opstellen strategisch vastgoedplan (volgens lid 2 sub c en de restricties *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10\10*	Besteding (jaar T) realisatie activiteit afstoten (lid 2 sub d) *Aard controle R* *Indicator: H10\11*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) realisatie activiteit afstoten (lid 2 sub d) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10\12*
			10	1147.529	16.092	16.092	10	10
			Besteding (jaar T) realisatie activiteit verbouwen (lid 2 sub e) *Aard controle R* *Indicator: H10\13*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) realisatie activiteit verbouwen (lid 2 sub e) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10\14*	Besteding (jaar T) realisatie activiteit vervangende nieuwbouw (lid 2 sub f) *Aard controle R* *Indicator: H10\15*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) realisatie activiteit vervangende nieuwbouw (lid 2 sub f) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10\16*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10\17*	
			1300.000	1300.000	10	10	Nee	
VWS	H12	**Regeling specifieke uitkering lokale preventieakkoorden of preventieaanpakken**	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H12\01*	Is voldaan aan de uitvoering van het lokale preventieakkoord of aanpak? *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H12\02*	Eindverantwoording? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H12\03*			
			1160.000	Ja	Nee			

VWS	H14B	**SPUK expertisecentra jeugdhulp** SiSa tussen medeoverheden	Hieronder per regel één (code) uit (jaar T) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n. v. t.* *Indicator: H14B101*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H14B102*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: H14B103*	Eindverantwoording? (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: H14B104*	Optionele toelichting *Aard controle n. v. t.* *Indicator: H14B105*	
			1 060268 Gemeente Nijmegen	10	10	Nee	Vermoedelijk Nijmegen. Er is (nog) geen beschikking of bedrag ontvangen.	

VWS	H20	**Regeling specifieke uitkering vastgoedtransitie residentiële jeugdhulp 2021**	Betreft naam onderdeel *Aard controle n. v. t.* *Indicator: H20101*	Aantrekken projectleider en ondersteunend personeel (volgens art. 4 lid 2 sub a) uitgevoerd? (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: H20102*	Opstellen bovenregionaal plan (volgens art. 4 lid 2 sub b) uitgevoerd? (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: H20103*	Opstellen strategisch vastgoedplan (volgens art. 4 lid 2 sub c) uitgevoerd? (Ja/Nee) *Aard controle n. v. t* *Indicator: H20104*	Toelichting (indien bij indicatoren 02, 03 en 04 Nee is ingevuld is toelichting verplicht) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: H20105*	Besteding (jaar T) realisatie activiteit aantrekken projectleider en ondersteunend personeel (volgens art. 4 lid 2 sub a en de restricties benoemd art. 5 in lid *Aard controle R* *Indicator: H20106*
			1 Vastgoedtransitie open driemilieusvoorzieningen	Ja	Ja	Ja		10
			2 Ombouw van separeerruimten of ontwikkeling van relationele beveiliging	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
			Kopie naam onderdeel *Aard controle n. v. t.* *Indicator: H20107*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) realisatie activiteit aantrekken projectleider en ondersteunend personeel (volgens art. 4 lid 2 sub a en de restricties benoemd in art. 5 lid *Aard controle n. v. t.* *Indicator: H20108*	Besteding (jaar T) realisatie activiteit opstellen bovenregionaal plan (volgens art. 4 lid 2 sub b en de restricties benoemd in art. 5 lid 2) *Aard controle R* *Indicator: H20109*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) realisatie activiteit opstellen bovenregionaal plan (volgens art. 4 lid 2 sub b en de restricties benoemd in art. 5 lid 2) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: H20110*	Besteding (jaar T) realisatie activiteit opstellen strategisch vastgoedplan (volgens art. 4 lid 2 sub c en de restricties in art. 5 benoemd in lid 3) *Aard controle R* *Indicator: H20111*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) realisatie activiteit opstellen strategisch vastgoedplan (volgens art. 4 lid 2 sub c en de restricties in art. 5 benoemd in lid 3) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: H20112*
			1 Vastgoedtransitie open driemilieusvoorzieningen	10	188.438	106.241	157.701	157.701
			2 Ombouw van separeerruimten of ontwikkeling van relationele beveiliging	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
			Kopie naam onderdeel *Aard controle n. v. t.* *Indicator: H20113*	Besteding (jaar T) realisatie activiteit afstoten (art. 4 lid 2 sub d) *Aard controle R* *Indicator: H20114*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) realisatie activiteit afstoten (art. 4 lid 2 sub d) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: H20115*	Besteding (jaar T) realisatie activiteit verbouwen (art. 4 lid 2 sub e) *Aard controle R* *Indicator: H20116*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) realisatie activiteit verbouwen (art. 4 lid 2 sub e) *Aard controle n. v. t.* *Indicator: H20117*	Besteding (jaar T) realisatie activiteit vervangende nieuwbouw (art. 4 lid 2 sub f) *Aard controle R* *Indicator: H20118*
			1 Vastgoedtransitie open driemilieusvoorzieningen	10	10	10	10	10

			2	Ombouw van separeerruimten of ontwikkeling van relationele beveiliging	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
				Kopie naam onderdeel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H20119*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) realisatie activiteit vervangende nieuwbouw (art. 4 lid 2 sub f) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H20120*	Activiteit Ombouw separeerruimten gerealiseerd (art. 4 lid 1 sub b) (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H20121*	Activiteit Ontwikkeling relationele beveiliging als de instelling niet meer beschikt over een separeerruimte (art. 4 lid 1 sub b) (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H20122*	Besteding realisatie activiteit ombouw separeerruimten in (jaar T) (art. 4 lid 1 sub b) *Aard controle R* *Indicator: H20123*	Cumulatie besteding (t/m jaar T) ombouw separeerruimte (art. 4 lid 1 sub b) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H20124*
			1	Vastgoedtransitie open driemilieusvoorzieningen	10	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
			2	Ombouw van separeerruimten of ontwikkeling van relationele beveiliging	n.v.t.				
				Kopie naam onderdeel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H20125*	Besteding realisatie activiteit ontwikkeling relationele beveiliging in (jaar T) (art. 4 lid 1 sub b) *Aard controle R* *Indicator: H20126*	Cumulatie besteding (t/m jaar T) realisatie activiteit ontwikkeling relationele beveiliging (art. 4 lid 1 sub b) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H20127*	Optionele toelichting *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H20128*		
			1	Vastgoedtransitie open driemilieusvoorzieningen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.		
			2	Ombouw van separeerruimten of ontwikkeling van relationele beveiliging					
				Eindverantwoording (Ja/nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H20129*					
				Nee					
VWS	**H22**	**Regeling specifieke uitkering regionaal projectleider aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling 2022**		Besteding (jaar T) **Zelfstandige uitvoering** Gemeenten *Aard controle R* *Indicator: H22101*	Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) Inclusief uitvoering door derde vanaf SiSa 2023 Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de *Aard controle R* *Indicator: H22102*	Gerealiseerde activiteit aanstellen regionaal projectleider voor het uitvoeren van activiteiten in het kader van het programma 'Geweld hoort nergens thuis' in het jaar 2022? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H22103*	Toelichting (Toelichting verplicht indien bij H22/03 "Nee" is ingevuld) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H22104*	Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H22105*	Eindverantwoording? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H22106*
				175.000	175.000	Ja		Ja	Ja

VWS	H25	**Regeling Specifieke uitkering ijsbanen en zwembaden (ronde 3)**		Beschikkingsnummer / kenmerk *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H25101*	Ontvangen Rijksbijdrage (Jaar T) *Automatisch berekend* *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H25102*	Totale definitieve exploitatietekort *Automatisch berekend* *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H25103*	Totale cumulatieve besteding *Automatisch berekend* *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H25104*	Eindverantwoording *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H25105*	
			1	*SPUKUZ21-22183*	-I 186.608	I 186.608	I 186.608	Ja	
				Naam locatie *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H25106*	Betreft periode Nov + dec 2021 of Jan 2022? *Aard controle R* *Indicator: H25107*	Totale toezegging per locatie *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H25108*	Hoogte definitief exploitatietekort per locatie *Aard controle R* *Indicator: H25109*	Besteding per locatie *Aard controle R* *Indicator: H25110*	Cumulatieve besteding per locatie (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H25111*
			1	*De Grote Koppel*	*Nov + dec 2021*	I 22.751	I 22.751	I 22.751	I 22.751
			2	*Valkenhuizen*	*Nov + dec 2021*	I 101.232	I 101.232	I 101.232	I 101.232
			3	*De Grote Koppel*	*44562*	I 0	I 0	I 0	I 0
			4	*Valkenhuizen*	*44562*	I 62.625	I 62.625	I 62.625	I 62.625

Deel 4 Bijlagen

Afkortingenlijst

A.
Apcg – Arnhems platform chronisch zieken en gehandicapten
APV – Algemene Plaatselijke Verordening
AR – Algemene Reserve
AST - Arnhemse standaard voor toegankelijkheid
ASV – Algemene Subsidieverordening Arnhem
AVG - Algemene Verordening Gegevensbescherming

B.
B&W – Burgemeester & Wethouders
BBV – Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
BIO – Baseline informatiebeveiliging Overheid
BNG – Bank Nederlandse Gemeenten
BooM - Budget ondersteuning op Maat
BOTOC - Breed offensief tegen ondermijnende criminaliteit
BR – Bestemmingsreserve
BUIG – Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten
BV – Besloten Vennootschap
BVO - Bedrijfsvoeringsorganisatie

C.
CAO – Collectieve arbeidsovereenkomst
CAZ - Collectieve aanvullende zorgverzekering
COA - Centraal Orgaan opvang asielzoekers
CBS – Centraal Bureau voor de Statistiek
CmK - Cultuureducatie met Kwaliteit
COELO – Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CPI - Consumentenprijsindex
CSA – Centrum, Spijkerkwartier en het Arnhemse Broek

D.
DB – Dagelijks Bestuur
DU - Decentralisatie Uitkering
DSO – Digitaal Stelsel Omgevingswet
DVO – Dienstverleningsovereenkomst

E.
EV – Eigen Vermogen
EN – Europese Norm
EMU – Economische en Monetaire Unie

F.
FDFA - Fashion + Design Festival Arnhem
FIDO – Financiering Decentrale Overheden
FJP – Financiële Jaarrapportage Projecten
FTE – fulltime-equivalent (formatieplaats)

G.
GGD – Gemeentelijke gezondheidsdienst
GGZ - Geestelijke gezondheidszorg
GMR - Groene Metropoolregio
GO – Georganiseerd Overleg
GR – Gemeenschappelijke Regeling
GRP – Gemeentelijk Rioleringsplan
G40 - Netwerk van 40 (middel)grote steden

H.
HAN - Hogeschool Arnhem Nijmegen
HGKM - Huiselijk geweld en kindermishandeling
HOV - Hoogwaardig Openbaar Vervoer

I.
ICT – Informatie- en communicatietechnologie
IHP - Integraal Huisvestingsplan
IPKW – Industriepark Kleefse Waard

J.
JBO - Jeugdhulp Binnen Onderwijs
JGZ – Jeugdgezondheidszorg
JOGG – Jongeren Op Gezond Gewicht
JOP - Jongeren Ontmoetingsplek

M.
MBO – Middelbaar beroepsonderwijs
MFC – Multi Functioneel Centrum
MIP – Meerjareninvesteringsplanning
MIRT - Meerjarig investeringsprogramma Ruimte en Infrastructuur
MJPB – Meerjarenprogrammabegroting
MKB - Midden- en Kleinbedrijf

N.
NEN – Nederlandse Norm
NRW - Noordrijn-Westfalen
NV – Naamloze Vennootschap

O.
OAB - Onderwijsachterstandenbeleid
OAT – Ondergronds Afval Transport
ODRA – Omgevingsdienst Regio Arnhem
OCW – Ministerie Onderwijs Cultuur en Wetenschap
OGGz – Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
OKA - OndernemersKontact Arnhem
OM - Openbaar Ministerie
OR – Openbare Ruimte
OV – Openbaar Vervoer
OZB – Onroerend Zaak Belasting
OZO - Overleg Zorg en Overlast

P.
P&O – Personeel & Organisatie
PBA - Platform Binnenstad Arnhem
PGB - Persoonsgebondenbudget
PIP - Persoonlijk inburgeringsplan
PMD - Plastic-, metaalverpakkingen en drankenkartons
PO – Primair onderwijs
POH – Praktijkondersteuner jeugd
PvE - Programma van eisen

R.
RBL - Regionaal Bureau Leerlingzaken
RES – Regionale energiestrategie
RKV – Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg
RMC – Regionaal Meld- en Coördinatiepunt
ROB - Raad voor het Openbaar Bestuur

ROC – Regionaal opleidingscentrum

S.
SFR - snelfietsroute
SO – speciaal onderwijs
StAB - Stichting Arnhemse Bedrijventerreinen
SKTA - Stichting Keurmerk Taxi Arnhem
SVB - Sociale Verzekeringsbank
SVO – Stedelijk Verhuur Overleg
SW – Sociale Werkvoorziening
SWT - Sociale wijkteams
SWOA – Stichting Welzijn Ouderen Arnhem
SZW – Sociale Zaken en Werkgelegenheid

T.
TEB – The Economic Board
TLO - teams Leefomgeving

U.
UWV – Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen

V.
VE - Volwasseneducatie
VHL – Van Hall Larenstein
VGGM – Veiligheid- en Gezondheidsregio Gelderland Midden
VMBO – Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
Vpb - Vennootschapsbelasting
VNG – Vereniging Nederlandse Gemeenten
VO – Voortgezet Onderwijs
VRI – Verkeersregeling installatie
VSO – Voortgezet Speciaal Onderwijs
Vsv – Voortijdig schoolverlaten
VV - Vreemd vermogen
VVE – Voor- en vroegschoolse educatie
VWO – Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
VWS – Volksgezondheid welzijn en sport

W.
Wabo – Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WAW – Wet Aanpak Woonoverlast
Wet hof – Wet houdbare overheidsfinanciën
WGR – Wet gemeenschappelijke regelingen
Wlz - Wet langdurige zorg
Wmo – Wet maatschappelijke ondersteuning
WOZ – Wet waardering onroerende zaken
Wsp - Werkgeversservicepunt
Wsw – Wet sociale werkvoorziening
WSW - Waarborgfonds Sociale Woningbouw
Wvggz - Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg

Z.
Zzp - Zelfstandige zonder personeel

Begrippenlijst

A.

Accress
Groei/daling van het gemeentefonds (zie ook trap-op-trap-afmethodiek).

Activa (vaste)
Bezittingen die langer dan één jaar meegaan en die in meerdere jaren worden afgeschreven (bijvoorbeeld gebouwen). Activa staan op de balans.

Afvalstoffenheffing
Betreft een heffing voor het inzamelen en verwerken van huishoudelijke afvalstoffen. De heffing wordt via een aanslag opgelegd aan iedereen die op 1 januari van het belastingjaar gebruiker is van een woning (waarvoor een verplichting tot inzamelen geldt). De grondslag voor de heffing is het aantal inwoners (betreft twee categorieën: eenpersoons- of meerpersoonshuishouden). De heffing is een tijdvak-belasting en komt in aanmerking voor de ontheffingsregeling. Bij verhuizing naar een woning binnen of buiten Arnhem wordt ontheffing verleend voor de resterende volle maanden, dat de inwoner verhuisd is. Zodra er nieuwe bewoners ingeschreven worden, ontvangen deze bewoners een aanslag afvalstoffenheffing voor de resterende maanden.

Algemene dekkingsmiddelen
Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten zonder vooraf bepaald bestedingsdoel. De gemeente kan deze vrij besteden. Het gaat om de uitkeringen vanuit het Gemeentefonds, om bepaalde gemeentelijke belastingen (zoals OZB-belasting) en deelnemingen/dividend.

Algemene uitkering
Uitkering uit het gemeentefonds van het Rijk dat de gemeente geheel vrij mag besteden.

Algemene reserve
Het vrij besteedbare eigen vermogen van de gemeente. Dit vormt een buffer voor financiële tegenvallers.

Auditing
Het controleren van een organisatie.

B.

Balans
De balans toont een overzicht van de bezittingen, schulden en eigen vermogen van de gemeente op een bepaald moment.

Baten
Baten zijn zonder teken (positief) weergegeven in de begroting. Hiermee laten we zien hoeveel middelen we verwachten te ontvangen in het betreffende jaar.

Baten en lasten (stelsel van)
Gemeenten werken met een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat inkomsten en uitgaven moeten worden toegerekend aan het begrotingsjaar waarop zij betrekking hebben (dat wil zeggen het jaar waarin de prestatie geleverd is).

Bedrijfsvoering
De beheersing van, het toezicht op en de verantwoording over de bedrijfsprocessen binnen de gemeentelijke organisatie op basis van een bedrijfsvoeringsfilosofie.

Begroting
Een begroting geeft aan welke beleidsvoornemens de gemeente heeft, hoeveel middelen daarmee gemoeid zijn en uit welke bronnen die middelen afkomstig zijn.

Begrotingsresultaat
Financieel verschil tussen het bedrag dat volgens de begroting is toegestaan en het te verwachten bestede bedrag.

Begrotingstekort
Een begrotingstekort treedt op wanneer de lasten hoger zijn dan de baten.

Beheersmaatregel
Een activiteit die zich richt op het elimineren, vermijden of verkleinen van de oorzaak of het gevolg van een ongewenste gebeurtenis.

Belastingcapaciteit
De OZB is voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. In dit geval de landelijk gemiddelde tarieven. Voor gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Naast de OZB wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing omdat de heffing niet kostendekkend hoeft te zijn, maar ook lager mag worden vastgesteld (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt).
Benodigde weerstandscapaciteit
Het bedrag dat benodigd is om alle risico's in de begroting waarvoor geen maatregelen zijn getroffen, in financiële zin af te dekken.

Beschikbare weerstandscapaciteit
De middelen die beschikbaar zijn om eventuele tegenvallers (risico's) op te kunnen vangen.

Bestaand beleid
Beleid waarover al besluitvorming heeft plaatsgevonden.

Bestemmingsreserve
Naast de Algemene reserve zijn er buffers gevormd die niet worden meegerekend tot de weerstandscapaciteit. Het gaat hier om de bestemmingsreserves. Bestemmingsreserves zijn voor specifieke doeleinden gevormd op basis van een raadsbesluit. Bestemmingsreserves zijn gebonden aan de bestemmingen die door de raad zijn vastgesteld. Wanneer de nood echt hoog is kan er door de raad aan de betreffende bestemmingsreserve een andere bestemming worden gegeven. Aan een deel van de bestemmingsreserves hangen verplichtingen tot bestedingen waarbij er beperkte sprake is sprake is van beleidsvrijheid.

Besluit begroting en verantwoording (BBV)
Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) beschrijft de regels waaraan onder andere begroting van een gemeente aan moet voldoen.

Bestuurlijk belang
Een gemeente kan een bestuurlijk belang hebben in een verbonden partij doordat zij in het bestuur is vertegenwoordigd. De gemeente kan het ook hebben doordat zij stemrecht heeft in de verbonden partij.

BTW-compensatiefonds
Rijksfonds waaruit gemeenten een bepaald deel van de door hen betaalde BTW kunnen terugvorderen.

C.
Circulaire
Een circulaire informeert de gemeenten over de omvang en de verdeling van de algemene uitkering, de integratie-uitkeringen - inclusief die voor het sociaal domein - en de decentralisatie-uitkeringen uit het gemeentefonds.

Compabiliteitsvoorschriften
Dit zijn de wettelijke voorschriften voor de inrichting van de gemeentelijke begroting en rekening. Sinds 2004 zijn de nieuwe voorschriften volgens het Besluit Begroting en Verantwoording van kracht.

D.

Deelneming
Participatie in een besloten of naamloze vennootschap, waarin de gemeente aandelen heeft.

Dividend
Een vergoeding die wordt uitbetaald aan aandeelhouders.

Doeluitkering
Uitkering door het Rijk aan een lagere overheid voor een nauw omschreven wettelijk vastgesteld doel of taak. De gelden zijn niet vrij besteedbaar.

E.

EMU-saldo
Het geraamde of het gerealiseerde saldo van de ontvangsten en uitgaven van een gemeente. Dit bedrag wordt berekend op transactiebasis en volgens Europese voorschriften.

F.

Financieel belang
Van financieel belang is sprake als de gemeente de middelen die ze ter beschikking stelt verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij (een derde rechtspersoon) en/ of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Financiële kengetallen
Getallen waarmee inzicht verkregen kan worden in de financiële positie van de gemeente.

Financieringsmiddelen
Kort- of langlopende geldmiddelen die nodig zijn om de kosten van uitgaven te betalen.

G.

Gemeenschappelijke regeling
Is het publiekrechtelijk juridisch kader waarbinnen twee of meer gemeentebesturen kunnen samenwerken.

Gemeentefonds
Uitkering van het Rijk die de gemeenten in principe vrij mogen besteden.

Grondexploitatie
De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de verkochte gronden kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten.

K.

Kans
De mogelijkheid dat een gebeurtenis zich voordoet uitgedrukt in een waarde tussen 0 en 1.

Kapitaalgoederen
Spullen die de gemeente nodig heeft om de diensten en goederen die zij levert aan inwoners te kunnen produceren. Daarbij gaat het om grotere zaken zoals wegen, riolering, water, groen en gebouwen.

Kapitaallasten
Afschrijvingen en toegerekende rente op activa. De afschrijvingen betreffen de jaarlijkse waardevermindering van de investering. Door middel van de afschrijving worden lasten van de investering uitgespreid over de jaren dat er van de investering gebruik wordt gemaakt. De rente betreft het eigen of geleende geld dat besteed wordt om de investering te financieren.

L.

Lasten

De lasten zijn weergegeven met een minteken (negatief) in de begroting. Hiermee laten we zien hoeveel middelen we verwachten uit te geven in het betreffende jaar.

Leges

Leges zijn vergoedingen voor het genot van diensten of producten, die de gemeente levert. Dat zijn bijvoorbeeld paspoorten, uittreksels uit registers, vergunningen e.d. Daarbij geldt dat de totale opbrengst van de leges niet hoger mogen zijn dan de kosten die de gemeente voor het geheel van de legesplichtige diensten of producten maakt. De leges worden in rekening gebracht bij de aanvrager van de dienst of het product. Voor sommige leges geldt een wettelijk maximum tarief (bijvoorbeeld voor paspoorten).

Lokale heffingen

Een type gemeentelijke belasting. Voorbeelden van heffingen zijn de rioolheffing of de afvalstoffenheffing. Het geld dat gemeenten met heffingen ophalen, moeten gebruikt worden om de kosten te dekken van datgene waarvoor ze in rekening worden gebracht.

M.

Meerjareninvesteringsplanning (MIP)

In de meerjareninvesteringsplanning wordt de planning van de investeringen voor de komende jaren inzichtelijk gemaakt.

Meerjarenraming

Een prognose van de voor meerdere jaren, na het begrotingsjaar, te verwachten baten en lasten alsmede mutaties in reserves.

N.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

O.

Onroerende zaakbelasting

Betreft een belasting voor het in eigendom hebben van onroerende zaken in de gemeente Arnhem.
De grondslag van de belasting is de WOZ-waarde van de woning of niet-woning. Het geldende tarief voor eigenaars van woningen of eigenaars en gebruikers van niet-woningen is gebaseerd op een percentage van de WOZ-waarde. De belasting wordt via een aanslag opgelegd aan iedereen die op 1 januari van het belastingjaar eigenaar of gebruiker is van een onroerende zaak.

Overhead

De kosten van de werkzaamheden of faciliteiten die slechts een indirecte relatie vertonen met de prestaties (bijvoorbeeld leidinggeven, afdelingsadministratie of huisvesting).

Overzicht lasten en baten

Lasten: De lasten zijn weergegeven met een minteken (negatief) in de begroting. Hiermee laten we zien hoeveel middelen we verwachten uit te geven in het betreffende jaar.
Baten: Baten zijn zonder teken (positief) weergegeven in de begroting. Hiermee laten we zien hoeveel middelen we verwachten te ontvangen in het betreffende jaar.
Toevoeging aan reserve: toevoegingen aan een reserve zijn weergegeven met een minteken (negatief). Hiermee laten we zien met hoeveel middelen we in het betreffende jaar aan deze reserve laten stijgen.

Onttrekkingen aan reserve: onttrekkingen aan een reserve zijn zonder teken (positief) weergegeven. Hiermee laten we zien met hoeveel middelen we in het betreffende jaar aan deze reserve laten dalen.
Saldo toevoegingen en onttrekkingen: Bij negatief saldo verwachten we een verhoging van de reserve binnen dit programma. Bij een positief saldo verwachten we een verlaging van de reserve binnen het programma.

P.

Paragrafen
Geven volgens het BBV een dwarsdoorsnede van de begroting op financiële aspecten. Het gaat dan om de beleidslijnen van beheersmatige aspecten die belangrijk zijn, financieel, politiek of anderszins. De paragrafen zijn onderdeel van zowel de beleidsbegroting als het jaarverslag.

Parkeerbelasting
Betreft een belasting voor het parkeren van een voertuig op een plaats waar volgens de belastingverordening parkeerbelasting verschuldigd is. De grondslag is de duur van het parkeren. De parkeertijd maal het tarief bepaalt de hoogte van het bedrag. De belasting wordt geheven door in te loggen op een centrale computer via een GSM, het kopen van een parkeerticket of een parkeervergunning.

Planning- en controlcyclus
De jaarlijks terugkerende werkzaamheden die samenhangen met het opstellen, bespreken, bewaken, bijstellen en verifiëren van budgetten.

Prestatie-indicator
Kwantitatieve en kwalitatieve gegevens die inzicht geven in de resultaten van het gevoerde beleid van de gemeente.

Programma
Is een samenhangende verzameling van activiteiten en geldmiddelen gericht op het bereiken van vooraf bepaalde maatschappelijke effecten.

Programmabegroting
Dit is de typering voor de begroting waarin de programma's centraal staan. Een gemeente is vrij in de keuze van de programma's en het aantal.

R.

Reserve
Bedrag dat is gereserveerd voor toekomstige uitgaven, zonder dat de aard en de omvang van deze uitgaven al bekend zijn. Reserves worden onderverdeeld in algemene reserves en reserves met een specifieke bestemming (bestemmingsreserves).

Restrisico
De inschatting van het risico met medeneming van de effecten van beheersmaatregelen. Risico dat overblijft na risicobeheersing. (netto risico)

Risico
Gebeurtenis die zich al dan niet kan voordoen en die kan leiden tot schade met een financieel gevolg of afwijking van een te behalen beleidsdoel.

Risicobeheersing
Zijn activiteiten (beheersmaatregelen) die de kans op het optreden van risico's dan wel de gevolgen van risico's beïnvloeden (voorkomen of reduceren)

Risico-eigenaar
De persoon of het organisatieonderdeel aan wie het risico gealloceerd is.

Risico in relatie tot weerstandsvermogen
De kans op een gebeurtenis die leidt tot een directe financiële tegenvaller van materiële betekenis, die niet is afgedekt in de begroting.

Risicokaart
De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg.

Risicomanagement
Het geheel aan activiteiten en maatregelen gericht op het expliciet en systematisch omgaan met en beheersen van risico's.

Risicoparagraaf
Is een door het college verstrekt overzicht van alle bekende risico's tot het moment van aanbieden van de begroting.

Risicoprofiel
Overzicht van het geheel aan risico's van het betreffende proces, project, programma of beleidstraject.

Risicoscore
Per risico te bepalen score op basis van kans op voorkomen en gevolg.

Roerende zaakbelasting
Betreft een belasting voor het in eigendom van roerende zaken, zoals woonboten in de gemeente Arnhem. De grondslag van de belasting is een percentage van de RZB- waarde. De belasting wordt via een aanslag opgelegd aan iedereen die op 1 januari van het belastingjaar eigenaar of gebruiker is van de roerende zaak.

S.
Solvabiliteit
Is de verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen.

Solvabiliteitsratio
Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een gemeente.

Stelpost
Schatting van uitgaven, opgenomen in de begroting terwijl de werkelijke kosten nog niet exact bepaald kunnen worden.

Structurele exploitatieruimte
Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting OZB. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

T.
Taakmutatie
Extra geld uit het gemeentefonds voor de uitvoering van nieuwe en/of bestaande taken.

Taakveld
Eenheid waarin de programma's zijn onderverdeeld.

Trap-op-trap-af systematiek/ accresmethode
Om het totaal beschikbare bedrag te bepalen dat aan de gemeenten wordt uitgekeerd, gebruikt het Rijk de accresmethode, ook wel de 'trap-op-trap-af systematiek' genoemd. Het accress is gekoppeld aan de ontwikkeling van rijksuitgaven (niet van alle uitgaven). Stijgen de uitgaven dan stijgt het accres, dalen de uitgaven dan daalt het accress.

Treasury
Is het geheel van activiteiten in verband met het beheren van de geldstromen.

V.
Verbonden partij
Is een partij waarmee de gemeente een bestuurlijke relatie onderhoudt en waarin zij een financieel belang heeft.

Voorziening
Dit is een reservering (geoormerkte gelden) met als doel het bedrag aan te wenden in de toekomst waar de voorziening oorspronkelijk voor is gecreëerd.

W.
Weerstandsfactor
= Beschikbare weerstandscapaciteit : Benodigde weerstandscapaciteit. Bij een lagere factor dan 1 is aanzuivering van de algemene reserve vereist. Indien de factor uitkomt boven de 1,4 dan kunnen reserves worden aangewend voor nieuw beleid.

Weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Het weerstandsvermogen is de verhouding (ratio) tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit.

Z.
Zekerheidspercentage
Voor het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen moet met behulp van de risicosimulatie een keuze worden gemaakt met welke mate van zekerheid de geïdentificeerde risico's worden afgedekt. We noemen dit ook wel het zekerheidspercentage.

Foto voorkant Jaarstukken: Skatebaan Rosorum Amsterdamseweg

Presentatie
Jaarstukken 2022
Turap-1 2023
Perspectiefnota 2024-2027

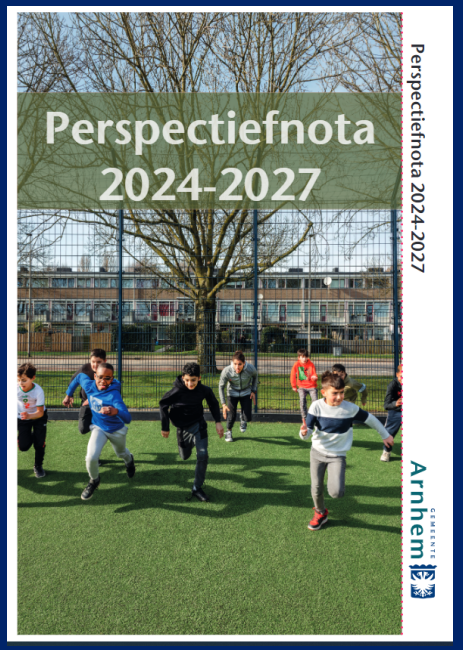
Gemeenteraad 19 april 2023

Arnhem GEMEENTE

Wat bieden we aan?

Turap-1
2023

tip: **financien.arnhem.nl**

Procedurele samenhang

- Jaarstukken kijken terug op 2022
- Turap-1 geeft eerste beeld financiële afwijkingen 2023
- Perspectiefnota 2024-2027 geeft eerste beeld voor de komende jaren

Inhoudelijke samenhang

- Voordeel 2022 gaat naar algemene reserve → verhoogt beginstand 2023 voor komende periode (weerstandsfactor)
- Sommige afwijkingen in Turap zijn incidenteel voor 2023, maar sommigen zijn structureel. Die komen terug in PPN 2024-2027
- Actualisatie van investeringsbedragen in 2023 (Turap) leiden tot nieuwe kapitaallasten in PPN 2024-2027

Resultaten Jaarstukken 2022

- Positief resultaat voor de algemene reserve: € 23,8 mln
- Bij Turap-2 2022 was al € 17,4 mln verwacht
- Voordeel AR komt dus € 6,4 mln hoger uit bij JR 2022
- Aan bestemmingsreserves is € 50 mln toegevoegd over 2022 (totaal BR-en is nu € 194 mln)
- (Extra) afwijking in jaarrekening komt vooral door extra ontvangsten in sept/dec circulaires 2022
- De weerstandsfactor komt uit op 2,3 (ruim boven norm van 1,4): € 43,8 mln benodigd en € 98,8 mln beschikbaar weerstandsvermogen
- Solvabiliteit komt eind 2022 uit op 29%

Infographic Jaarstukken

Resultaten Turap-1 2023

- Turap-1 geeft alleen financiële afwijkingen
- Turap-2 ook afwijkingen op doelen en inspanningen
- Totale verwachte afwijkingen leidt tot voordeel van € 9,4 mln voor algemene reserve in 2023
- Deels incidentele afwijkingen (- € 4 mln) en deels structureel (€ 13,4 mln)
- Een aantal afwijkingen wordt verrekend met de reserves (reeds verwerkt in voordeel van € 9,4 mln)

Perspectiefnota 2024-2027

- Een vormvrij document: geen richtlijnen vanuit gemeentewet of BBV voor programma's, paragrafen, etc
- Vooruitlopend op Begroting 2024: schets van de majeure beleidsinhoudelijke en financiële ontwikkelingen
- Geen formele eisen tav sluitend financieel beeld en weerstandsfactor, dat komt pas in de Begroting

Startpunt financieel beeld

Begroting 2023 en meerjarenraming 2024-2026 liet zien:

- structureel sluitend in alle jaren
- geen structurele onttrekking vanaf 2027
- weerstandsfactor alle jaren boven de norm:

Weerstandsfactor Begroting 2023	2023	2024	2025	2026
Verloop wsf	1,4	1,7	2,3	2,0

→ Incidentele ruimte was nog 34 miljoen

Ontwikkelingen na Begroting 2023

Jaarrekening 2022: groter voordeel voor AR dan in Begroting 2023 gedacht

→ Incidentele ruimte daardoor nog hoger

→ Stand bestemmingsreserves: 214 mln per 1-1-2024 oplopend naar 239 mln per 1-1-2027

Dit is de uitgangspositie voor nieuw financieel meerjarenbeeld tbv Perspectiefnota 2024

Perspectiefnota 2024-2027

- Algemene inleiding:
  beeld op hoofdlijnen van inhoudelijke en financiële ambities en de context waarin we opereren

- Perspectief op het financieel meerjarenbeeld:
  autonome en overige financiële ontwikkelingen, concreet in bedragen geduid en toegelicht

- Perspectief op ambities en knelpunten:
  beschrijving van ambities en knelpunten waarvoor in de meeste gevallen obv huidig kader onvoldoende budget is. In aantal gevallen is dekking in reserves of bestaande middelen aanwezig, bijv. klimaat

Perspectief financieel meerjarenbeeld

Gemeentefonds: beeldbepalend!

- Ravijn 2026 schuift deels door naar 2027 door 10 mln incidentele rijksbijdrage algemene uitkering in 2026
- Oplopend nadeel van 6,2 mln beschermd wonen in 2027 tov 2026. Mogelijk jaar uitstel?

- Naar verwachting bij meicirculaire duidelijkheid over eventuele aanvullende compensatie en/of nieuwe financieringssystematiek gemeentefonds

- Gemeenten gaan hier wisselend mee om

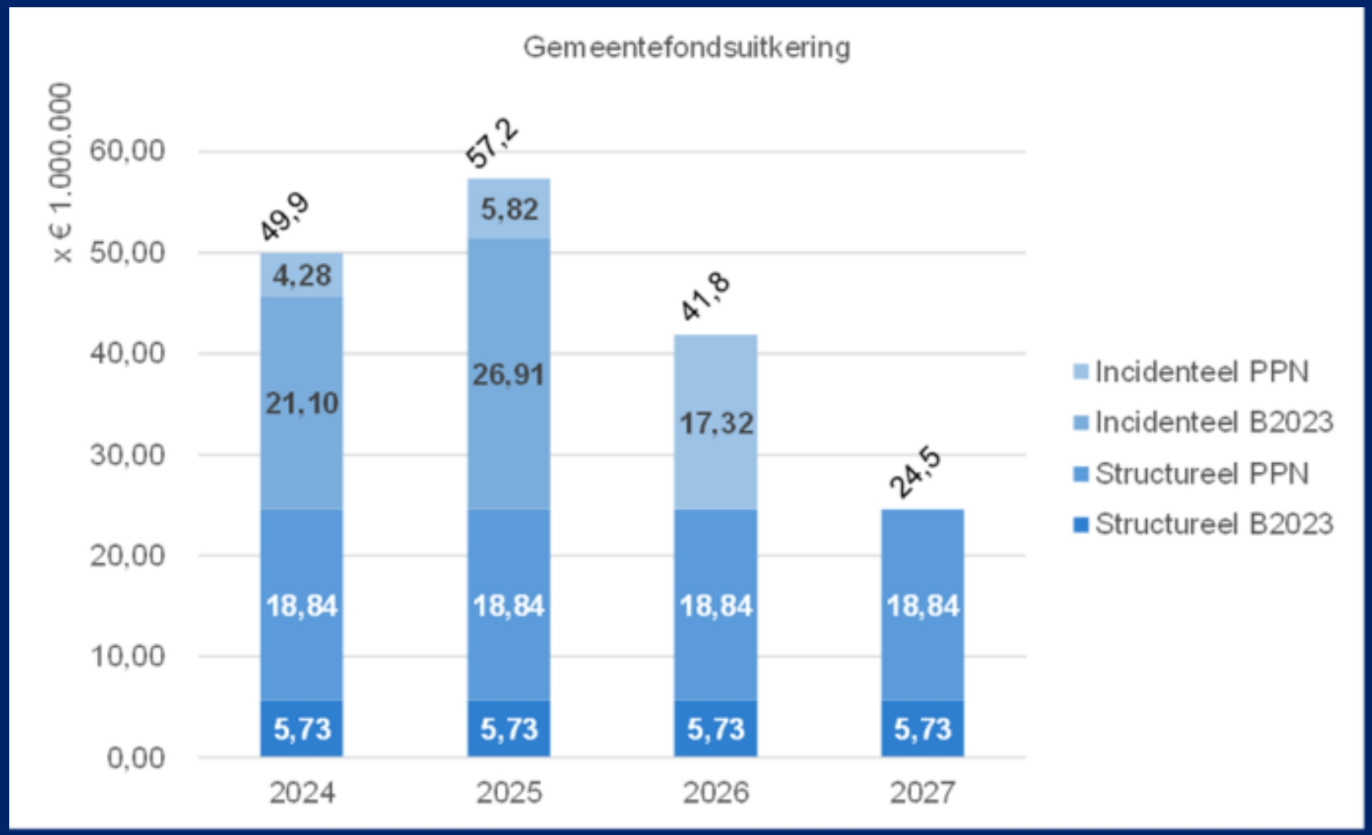
Wijziging systematiek gemeentefonds

- Vanaf 2026 zal het gemeentefonds niet langer via de huidige normeringssystematiek geïndexeerd worden:
  - er wordt vanaf 2026 geen volume-accres meer verstrekt, alleen nog maar een nominaal accres voor de loon- en prijsontwikkeling
  - dus extra uitgaven gemeenten door groei bevolking en vergrijzing niet meer vergoed

- Motie in Tweede Kamer: kom vóór de meicirculaire 2023 met voldoende duidelijkheid en tijdpad voor nieuwe financieringssystematiek, zodat deze uiterlijk in 2027 ingevoerd kan worden

Perspectief financieel meerjarenbeeld

Hoe ziet het verloop gemeentefonds eruit?

Perspectief financieel meerjarenbeeld

Naast gemeentefonds ook overige autonome en financiële ontwikkelingen:

- Indexatie opbrengst OZB 5%
- Indexatie ambtelijke organisatie, zorgcontracten, subsidies, gemeenschappelijke regelingen, overige budgetten
- Dit jaar ook (structurele) doorwerking agv hogere dan verstrekte indexatie 2023: bijv bij zorg en VGGM
- MIP: jaarlijkse actualisatie en indexatie

Perspectief financieel meerjarenbeeld

Conclusies na autonome en financiële ontwikkelingen:

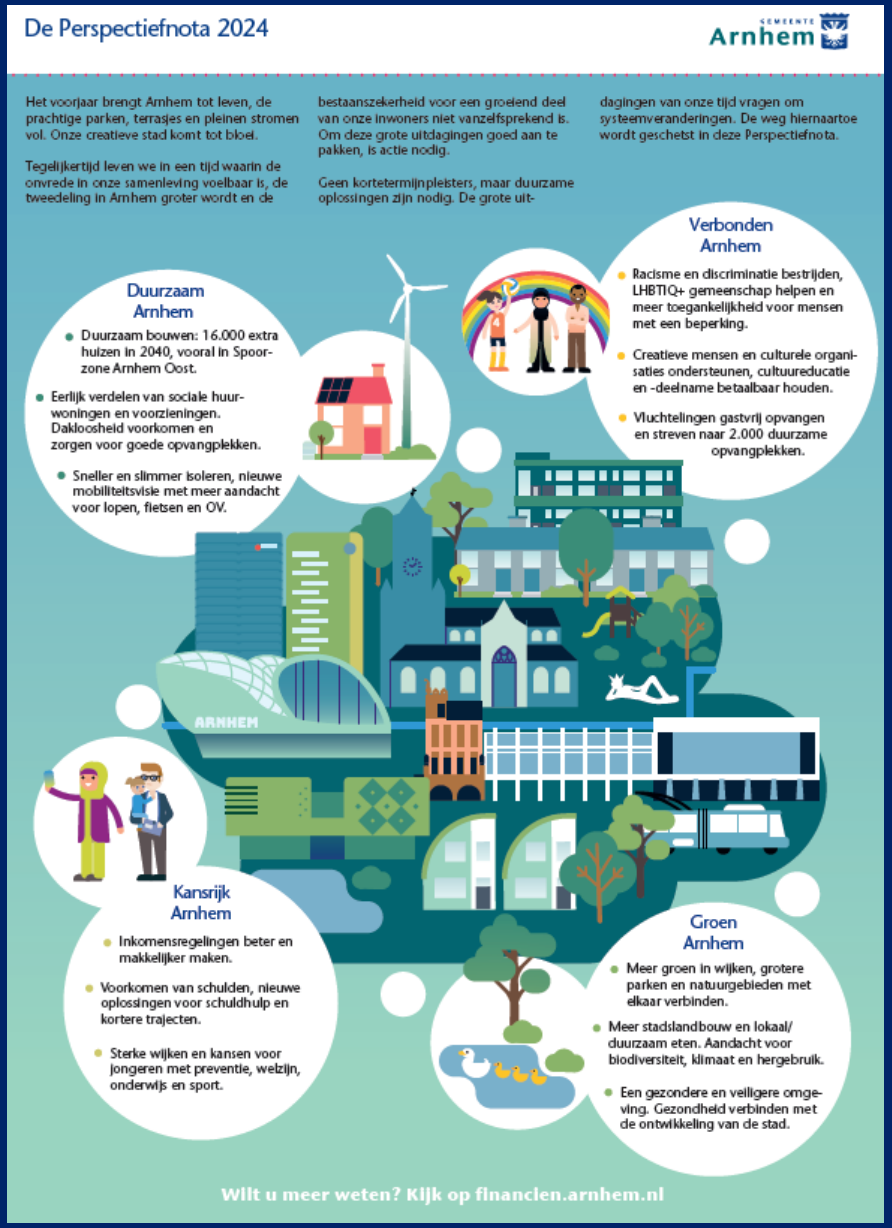
- Weerstandsfactor ieder jaar (ruim) boven de norm van 1,4 (incidentele ruimte)
- Begrotingssaldo in begrotingsjaar 2024 (ruim) positief
- ***Echter:*** structurele onttrekking aan AR vanaf 2027 van ruim 10 mln (obv momenteel bekende kaders)
- Beeld mogelijk (tijdelijk) positiever door jaar uitstel verdeelmodel beschermd wonen (impact € 6 mln in 2027)
- College vindt structurele onttrekking in Begroting geen wenselijke situatie
- Echter, in deze fase met deze onzekerheid concreet ombuigen niet opportuun

Perspectief op ambities en knelpunten

- Obv deze kaders structureel vooralsnog dus geen ruimte voor meer dan de autonome en financiële ontwikkelingen
- Daarom alleen in beschrijvende zin toelichting van ambities en knelpunten

- Als in aanloop naar Begroting 2024 structurele ruimte vergroot wordt door aanvullende compensatie Rijk kunnen deze issues in Begroting 2024 mogelijk van dekking worden voorzien
- Zo niet, dan voldoende aanknopingspunten om andere keuzes te maken in autonome + fin. ontwikkelingen

Infographic Perspectiefnota

Behandeling in raad

- Technische vragenmarkt: 10 mei (JV/Turap/PPN)
- In gesprek met de raad: 10 mei (PPN)
- M1 PPN/Turap: 17 mei met uitloop 24 mei
- M2 PPN/Turap: 7 juni
- Besluitvorming PPN/Turap: 14 juni

- Presentatie Duisenberg onderzoek jaarstukken: 7 juni
- M1 jaarstukken: 21 juni
- M2 jaarstukken: 5 juli
- Besluitvorming jaarstukken: 12 juli

In gesprek met de raad

Titel/onderwerp: # Wijziging Algemene Plaatselijke Verordening ten behoeve van de aanpak van ondermijnende criminaliteit.

Raadsadviseur: Petra Wielaard Telefoonnr: 3774836 petra.wielaard@arnhem.nl

Van:	College van B&W	Ambtenaar:	Simone Roosenboom
Portefeuillehouder:	Ahmed Marcouch	Telefoonnr:	377 5244
		E-mailadres:	simone.roosenboom@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvorming 2		
Toelichting	Met het voorliggend raadsvoorstel vraagt het college de raad om in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) artikelen op te nemen ten behoeve van de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Voorgesteld wordt om de burgemeester de bevoegdheid te geven om op grond van een aanwijzingsbesluit gebouwen, gebieden of bedrijfsmatige activiteiten aan te wijzen voor een vergunningsplicht. Vorig jaar heeft de Rekenkamer Arnhem heeft onderzoek gedaan naar de omvang van ondermijning in Arnhem. De raad heeft met het vaststellen van het rapport besloten het college de opdracht te geven om; bij de Kadernota Veiligheid 2022-2025 een integrale visie op te nemen op veiligheid en dit ter besluitvorming voor te leggen aan de raad; een plan van aanpak op te stellen voor de aanpak met ambities en formatie van ondermijning drie maanden na het vaststellen van de Kadernota; een voorstel voor te leggen aan de raad over de wijze van rapportage en monitoring rondom ondermijning. Eind vorig jaar heeft het college het "Plan van aanpak ondermijnende criminaliteit" ter informatie aan de raad gestuurd. Aan het begin van dit jaar is de raad geïnformeerd over de eerste resultaten van acties het Interventieteam Ondermijning Arnhem en voor het zomerreces heeft de raad kennis kunnen nemen van de subsidieaanvraag voor het plan van aanpak “Preventie met gezag”. Bij deze aanvraag zitten diverse onderzoeksrapporten en de voortgangsrapportage en planning 2022 Breed Offensief Tegen Georganiseerde Ondermijnende Criminaliteit (BOTOC). Op verzoek van de raad heeft het college de benchmark gemeentelijke veiligheids-begrotingen laten uitvoeren. Deze is voor de zomer aan de raad gestuurd. De informatieve en meningsvormende (1) fase van het raadsvoorstel heeft gelijktijdig met het agenderingsverzoek “Ondermijnende Criminaliteit” van de fracties van het CDA, VVD en Arnhem Centraal en SP plaatsgevonden. De bespreking van het agenderingsverzoek is afgerond. **Concept amendementen en moties** 1. amendement “Gemeente verantwoordelijk voor tijdig beslissen” (23A12) van D66 2. motie "Arnhemse cyberwegenkaart 2.0" (23M32) van de fractie VVD 3. motie "Jaarlijkse Veiligheidstafel Gemeenteraad" (23M33) van de fractie CDA		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Bespreking van concept amendementen en moties en beslissen of het raadsvoorstel kan worden doorgeleid naar de besluitvormende fase.		
Spreekrecht publiek	Heeft plaatsgevonden.		
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld.		

	<u>Vergaderorde Meningsvorming 2 (M2)</u> Het doel van de M2 is het bespreken van de ingediende concept moties en/of amendementen. Behandeling gebeurt op volgorde van volgnummer waarbij eerst de amendementen worden besproken en daarna de moties. 1. Eerste indiener licht het amendement of de motie toe. 2. Woordvoerders van andere fracties krijgen de gelegenheid om vragen te stellen aan de indiener of hun standpunt te delen. 3. De portefeuillehouder krijgt de gelegenheid om te reageren op het amendement of de motie (preadvies). 4. Woordvoerders kunnen reageren op de bijdrage van de portefeuillehouder. 5. Daarna is de volgende amendement of motie aan de beurt, totdat alle amendementen en/of moties zijn besproken. Interrupties zijn toegestaan, maar kunnen vanwege de tijd beperkt worden. Als in de m2-behandeling naar het oordeel van de raadskamer alle concept-moties en -amendementen behandeld zijn, kan het voorstel worden doorgeleid naar de besluitvorming. De raadskamer kan besluiten, als alle in de raadskamer aanwezige woordvoerders van de fracties hiermee instemmen, om een onderwerp als hamerstuk door te geleiden naar de besluitvormende fase.
Bijlagen	

Raadsvoorstel “APV Arnhem aanvullen met artikelen ten behoeve van aanpak ondermijnende criminaliteit”
Raadsbrief "Plan van aanpak ondermijnende criminaliteit" d.d. 21-12-2021
Bijlage - Plan van aanpak Ondermijnende criminaliteit
Rekenkameronderzoek “De wet van de stimulerende achterstand Onderzoek Ondermijning” d.d. 15-06-2021
Raadsbrief "Interventieteam Ondermijning Arnhem", d.d. 04-02-2020
Presentatie dhr. Ferwerda op 8 februari 2023, 'Ondermijning en nieuwe aanwas'
Behandelresultaat informatieve bespreking op 8 februari 2023
Behandelresultaat 1ste meningsvormende (1) bespreking op 1 maart 2023
Behandelresultaat 2de meningsvormende (1) bespreking op 22 maart 2023
Behandelresultaat 3de meningsvormende (1) bespreking op 5 april 2023
Concept amendement “Gemeente verantwoordelijk voor tijdig beslissen” (23A12) van de fractie van D66
Concept motie "Arnhemse cyberwegenkaart 2.0" (23M32) van de fractie VVD
motie "Jaarlijkse Veiligheidstafel Gemeenteraad" (23M33) van de fractie CDA

GEMEENTERAAD ARNHEM

Amendement

Datum raadsvergadering:	24 mei 2023
Nummer amendement:	**23A12**
Zaaknummer:	665207
Status	
Onderwerp:	Wijziging Algemene Plaatselijke Verordening ten behoeve van de aanpak van ondermijnende criminaliteit

Titel:

Gemeente verantwoordelijk voor tijdig beslissen

Aan de gemeenteraad

Ondergetekenden stellen de volgende wijziging voor:

Artikel 2.3.5.8 Uitgestelde werking aanwijzingsbesluiten voor bestaande gevallen:

In afwijking van het eerste lid van artikel 2.3.5.3 geldt het aldaar gestelde verbod voor de exploitant die op het moment van inwerkingtreding van het in artikel 2.3.5.2 genoemde aanwijzingsbesluit reeds onder het aanwijzingsbesluit vallende bedrijfsmatige activiteiten verricht, voor die bestaande activiteiten op bestaande locaties eerst drie maanden na inwerkingtreding van het aanwijzingsbesluit of met ingang van inwerkingtreding van het besluit tot weigering of intrekking van een door hem aangevraagde vergunning, voor zover dat eerder is.

Te wijzigen in:

In afwijking van het eerste lid van artikel 2.3.5.3 geldt het aldaar gestelde verbod voor de exploitant die op het moment van inwerkingtreding van het in artikel 2.3.5.2 genoemde aanwijzingsbesluit reeds onder het aanwijzingsbesluit vallende bedrijfsmatige activiteiten verricht, voor die bestaande activiteiten op bestaande locaties niet:

- *In gevallen waarin nog géén vergunning zoals bedoeld in artikel 2.3.5.3 is aangevraagd: In de eerste twee maanden na inwerkingtreding van het aanwijzingsbesluit;*
- *In gevallen waarin binnen twee maanden na inwerkingtreding van het aanwijzingsbesluit een vergunning zoals bedoeld in artikel 2.3.5.3 is aangevraagd: Tot één maand na het besluit tot weigering of intrekking van een door hem aangevraagde vergunning.*

De bij dit artikel behorende toelichting te wijzigen in:

Voor zittende exploitanten geldt dat zij twee maanden de tijd krijgen om een vergunning aan te vragen. Vragen zij niet binnen die termijn een vergunning aan, dan handelen zij in strijd met het verbod. Wordt de aanvraag van een vergunning geweigerd of wordt een eventueel reeds verleende vergunning ingetrokken, dan hebben zittende exploitanten één maand de tijd om deze weigering of

GEMEENTE Arnhem

intrekking aan te vechten. Daarna handelen zij in strijd met het verbod. De burgemeester kan dan met onmiddellijke ingang tot handhaving van het verbod overgaan.

De vergunningplicht op grond van het aanwijzingsbesluit en het verbod om zonder vergunning bedrijfsmatige activiteiten te verrichten, geldt voor nieuwe exploitanten onmiddellijk na inwerkingtreding van het aanwijzingsbesluit. Onder een nieuwe exploitant wordt ook verstaan: een exploitant die een andere bedrijfsmatige activiteit dan voorheen wil uitoefenen, en/of op een andere locatie dan voorheen.

Toelichting:

In het voorstel is het de verantwoordelijkheid van een zittende ondernemer om, wanneer een gebied of type onderneming wordt aangewezen als vergunningplichtig, binnen drie maanden een exploitatievergunning aan te vragen en om deze te verkrijgen. Op dit verkrijgen heeft de ondernemer maar beperkte invloed. De behandelingstermijn binnen de gemeente en de termijn waarop een advies van het landelijke bureau BIBOB kan worden verkregen, zijn mede van invloed op de beslistermijn van de gemeente en daarmee op het verkrijgen van een vergunning.

De duur van de behandeling mag er wat de indieners betreft niet toe leiden dat een ondernemer zijn zaak niet meer mag exploiteren. Daarom stellen we voor het voorstel te wijzigen: de ondernemer moet op tijd een aanvraag indienen en mag vervolgens zijn zaak exploiteren tot het moment waarop een besluit over zijn vergunning is genomen. Indien de aanvraag is geweigerd, moet de ondernemer bovendien nog de tijd krijgen om dit besluit via de voorzieningenrechter te schorsen, in afwachting van een besluit op een bezwaar.

Om te voorkomen dat de overgangsregeling het mogelijk maakt de duur van ongewenste exploitaties te veel te verlengen, wordt de termijn voor het aanvragen beperkt tot twee maanden, terwijl tegelijkertijd een termijn van één maand wordt voorgesteld om een sluiting bij de voorzieningenrechter aan te kunnen vechten.

Indieners:

Mattijs Loor - D66
Rebin Maref - VVD

Arnhem GEMEENTE

GEMEENTERAAD ARNHEM

Motie

Datum raadsvergadering:	24 mei 2023
Nummer motie:	**23M32**
Zaaknummer:	665207
Status	
Onderwerp:	Wijziging Algemene Plaatselijke Verordening ten behoeve van de aanpak van ondermijnende criminaliteit

Titel:

Arnhemse cyberwegenkaart 2.0

Aan de gemeenteraad

Ondergetekenden stellen voor: Om te voorkomen dat bewoners en ondernemers in de gemeente slachtoffer worden van cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit, kunnen gemeenten preventiemaatregelen nemen en de lokale weerbaarheid van kwetsbare groepen versterken. Zo kunnen gemeenten hun bewoners en ondernemers bewust maken van de gevaren door voorlichtingsbijeenkomsten te organiseren en campagnes te houden.

Omdat we weten dat:

- Cybercriminaliteit een steeds grotere dreiging vormt voor onze samenleving;
- Een groot deel van de traditionele ondermijnende criminaliteit, zoals drugs, mensenhandel en fraude, nu online gebeurt;
- Gemeenten een belangrijke rol hebben in het voorkomen van slachtoffers van cybercriminaliteit;
- Het CCV (Centrum voor criminaliteitspreventie en veiligheid) onderscheidt vier wegen waarop gemeenten actie moeten ondernemen om een cyberweerbare gemeente te worden.

Omdat we vinden dat:

- Gemeenten een belangrijke rol hebben om de samenleving weerbaarder te maken tegen cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit;
- De gemeente om dit te realiseren specifieke doelgroepen kan benaderen zoals ondernemers, jongeren, ouderen en laaggeletterden.
- De gemeente verantwoordelijkheid dient te nemen voor het goed functioneren van de eigen digitale systemen;
- Voor een goede afstemming de gemeente de aanpak van cybercriminaliteit in moet brengen bij de lokale driehoek.

Verzoekt het college:

- In samenwerking met partners binnen en buiten de gemeente een integrale aanpak te ontwikkelen om cybercriminaliteit te voorkomen en te bestrijden;
- Hierbij de kaders van het CCV als uitgangspunt te nemen;

Arnhem GEMEENTE

- Hierbij specifieke aandacht te besteden aan de preventie van cybercriminaliteit onder kwetsbare groepen, zoals ouderen en laaggeletterden.
- De gemeenteraad minstens één keer per jaar op de hoogte te stellen van ontwikkelingen en voortgang op dit gebied;

Indiener:

Rebin Maref – VVD

GEMEENTE Arnhem

GEMEENTERAAD ARNHEM

Motie

Datum raadsvergadering:	24 mei 2023
Nummer motie:	**23M33**
Zaaknummer:	665207
Status	
Onderwerp:	Wijziging Algemene Plaatselijke Verordening ten behoeve van de aanpak van ondermijnende criminaliteit

Titel:

Jaarlijkse Veiligheidstafel Gemeenteraad

Aan de gemeenteraad

Ondergetekenden stellen voor: Om een jaarlijkse veiligheidstafel te organiseren in de Gemeenteraad met een brede vertegenwoordiging uit het Veiligheidsdomein.

Omdat we weten dat:

- Het Rekenkamerrapport van 2021 ‘De wet van de stimulerende achterstand' constateerde dat de gemeente Arnhem als het gaat om de bestrijding van ondermijning een gebrek heeft aan ambities, een gebrek aan heldere doelen, een gebrek aan prioritering, een gebrek aan middelen en een gebrek aan formatie.
- Hetzelfde rapport de Raad oproept meer in positie te komen.
- In de laatste begrotingsronde een extra impuls is gegeven aan de BOA-capaciteit op straat en veiligheid in bredere zin. Mede door twee benchmarks en oproepen vanuit de Gemeenteraad.
- De portefeuillehouder het geactualiseerde veiligheidsplan en handhavingsbeleid voor de zomer ter bespreking voorlegt bij de gemeenteraad.

Omdat we vinden dat:

- Een stevige en structurele investering in veiligheid nodig is om bestrijding van ondermijnende criminaliteit te kunnen waarmaken.
- De gemeenteraad betrokken moet zijn bij de visievorming, bepalen van ambities en uitvoering van het gemeentelijke veiligheidsplan en handhavingsbeleid.
- De gemeente op het gebied van veiligheid met veel partners samenwerkt die buiten de verantwoordelijkheid van de gemeenteraad vallen, maar waar de samenwerking cruciaal is voor bestrijding van ondermijning en criminaliteit.

Verzoekt het college:

- Een jaarlijks terugkerende veiligheidstafel te organiseren met de gemeenteraad, portefeuillehouder, en de partners in de veiligheidsdriehoek over de uitvoering van het Arnhemse veiligheidsplan en handhavingsbeleid. Dit kan wellicht gekoppeld worden aan de jaarlijkse politiecijfers.

Arnhem GEMEENTE

Indieners:
Klaartje Koorn – CDA
Rebin Maref - VVD

GEMEENTE Arnhem

GEMEENTERAAD ARNHEM

Motie

Datum raadsvergadering:	24 mei 2023
Nummer motie:	**23M34**
Zaaknummer:	665207
Status	
Onderwerp:	Wijziging Algemene Plaatselijke Verordening ten behoeve van de aanpak van ondermijnende criminaliteit

Titel:

Onderzoek naar veiligheid op en rond stations Arnhem

Aan de gemeenteraad

Door ons voorstel aan te nemen, wordt het college gevraagd om een onderzoek in te stellen naar de (sociale en fysieke) veiligheid op en rondom de stations in Arnhem en de raad voor eind 2023 van haar bevindingen en aanbevelingen op de hoogte te brengen.

Omdat we weten dat:

- Er de laatste tijd een toename is van het aantal criminele activiteiten op en rond het station c.q. de stations in Arnhem.
- De politie vorige maand bij extra controles in anderhalve week tijd twaalf aanhoudingen heeft verricht op en rond het station van Arnhem Centraal voor verschillende soorten diefstallen. Bij vijf verdachten ging het om zakkenrollen, twee keer werd een verdachte aangehouden voor diefstal in een trein, twee verdachten werden aangehouden na een straatroof en in drie gevallen ging het om winkeldiefstal op het station.
- Reizigers die zich niet veilig voelen het OV zoveel mogelijk mijden.

Omdat we vinden dat:

- Arnhem een gastvrije stad moet zijn en blijven.
- We in Arnhem starten met de ontwikkeling van een nieuw mobiliteitsplan, waarin het OV een belangrijke rol speelt.
- Goed en laagdrempelig OV noodzakelijk is voor het welslagen hiervan.
- Arnhem het gebruik van het OV moet stimuleren.
- Reizigers zich - a.g.v. een gevoel van onveiligheid in de trein, bus en rondom het stationsgebied - niet gehinderd moeten voelen om gebruik te maken van het OV.
- Een aantrekkelijk station een gedeeld belang is, zowel van Arnhem als de NS.

Daarom vraagt de gemeenteraad aan het college om:

Een onderzoek in te stellen naar de (sociale en fysieke) veiligheid op en rondom de stations in Arnhem en de NS te verzoeken om bij te dragen aan dit onderzoek. Vervolgens de raad voor eind 2023 van haar bevindingen en aanbevelingen op de hoogte te brengen.

Indieners:

GEMEENTE Arnhem

Kiki Groot – Arnhem Centraal
Marjan van Munster - PvdA

GEMEENTE Arnhem

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 665207

Onderwerp: APV Arnhem aanvullen met artikelen ten behoeve van aanpak ondermijnende criminaliteit

Kernboodschap

De APV is een belangrijk instrumentarium in het voorkomen én bestrijden van ondermijnende criminaliteit. In de APV is het mogelijk om de burgemeester de bevoegdheid te geven om bepaalde gebouwen, gebieden of bedrijfsmatige activiteiten aan te wijzen voor een vergunningsplicht om een onveilig, niet leefbaar en malafide ondernemersklimaat tegen te gaan. Het voorstel voorziet in de wens van zowel college als raad om ondermijnende criminaliteit te kunnen voorkomen en aan te pakken. Het voorziet tevens in de wens om invloed uit te oefenen in branchering wanneer er sprake is van aantasting of bedreiging van de leefbaarheid of de openbare orde en veiligheid.

Voorstel

1. In de APV voor Arnhem de mogelijkheid te bieden om een vergunningsplicht in te voeren voor bepaalde door de burgemeester aan te wijzen gebouwen, gebieden of bedrijfsmatige activiteiten om een onveilig, niet leefbaar en malafide ondernemersklimaat tegen te gaan.
2. Het bijgevoegde raadsbesluit (“Tegengaan van een onveilig, niet leefbaar of malafide ondernemersklimaat”) vast te stellen.
3. De artikelen op te nemen in een nieuwe paragraaf 5 in hoofdstuk 2, afdeling 3 van de Algemene Plaatselijke Verordening voor Arnhem.

Inleiding

Om vrij samen te leven is een veilige (leef)omgeving van groot belang. Drugshandel, witwassen, ondergronds bankieren en uitbuiting zijn voorbeelden van criminele (economische) activiteiten die Arnhem ondermijnen en de leefbaarheid aantasten. Deze vormen van criminaliteit zijn niet altijd zichtbaar, maar tasten de fundering van de wijk aan. Ze bedreigen niet alleen de legale lokale economie, maar zorgen ook voor een onveilig, niet leefbaar woon- en ondernemersklimaat. Het risico bestaat dat malafide ondernemers zich vestigen in sectoren waar het toezicht van de overheid beperkter is of in de gebieden en straten binnen onze gemeente die fysiek, sociaal en economisch achterblijven.

De aanpak van ondermijnende criminaliteit in Arnhem heeft prioriteit. Het rapport van de Rekenkamer Arnhem uit 2021 was kritisch en gaf als aanbeveling om sneller en harder de ingeslagen weg voort te zetten. Reden waarom onder meer het “Plan van Aanpak ondermijnende criminaliteit” is vastgesteld voor de periode tot en met 2026. In het plan is opgenomen dat we onze basis op orde willen hebben om onder andere het vestigingsklimaat voor criminelen in Arnhem onaantrekkelijk te maken. De APV is een belangrijk instrumentarium in het voorkomen én bestrijden van ondermijnende criminaliteit. Zodoende is

Gemeente Arnhem

de APV in de afgelopen maanden al op diverse onderdelen geactualiseerd. Denk hierbij aan de wijzigingen die gingen over de openbare inrichtingen waar geëxploiteerd wordt. Het voorstel dat voorligt is een vervolg hierop om weerbaarder te zijn tegen ondermijnende criminaliteit en voorziet in de wens van zowel college als raad om ondermijnende criminaliteit te kunnen voorkomen én aan te pakken. Het voorziet tevens in de wens om invloed uit te oefenen in branchering wanneer er sprake is van aantasting of bedreiging van de leefbaarheid of de openbare orde en veiligheid.
Door het landelijke aanjaagteam Ondermijning is in 2020 de handreiking APV en ondermijning voor gemeenten gepubliceerd. De handreiking bevat aandachtspunten voor de bestuurlijke aanpak van ondermijning. Eén van de voorbeelden is gericht op het stimuleren van een gezond ondernemersklimaat door malafide ondernemers te weren in een bepaald gebied, pand of branche. Het betreft een artikel om de burgemeester via een aanwijzing een vergunningsplicht te laten introduceren voor een bepaald gebied, pand of branche.

Voor u ligt het voorstel om een paragraaf in de APV te wijden aan 'Het tegengaan van een onveilig, niet leefbaar of malafide ondernemersklimaat'. De belangrijkste artikelen zien op de mogelijkheid die de burgemeester krijgt om gebouwen, gebieden of bedrijfsmatige activiteiten aan te wijzen voor een vergunningsplicht. De overige artikelen gaan over de definities, het proces, de procedures en over de mogelijkheid om te weigeren of de vergunning in te trekken.

Beoogd effect

Een veilig, leefbaar en bonafide ondernemersklimaat in Arnhem door een weerbare overheid. Daarnaast levert het een bijdrage aan de aanpak van ondermijnende criminaliteit in Arnhem.

Argumenten

1.1 Het levert een bijdrage aan een weerbare overheid

De APV is een belangrijk instrument bij het voorkomen én bestrijden van ondermijnende criminaliteit. Door beleid en regelgeving te optimaliseren maken we het mogelijk om in te grijpen wanneer de leefbaarheid of de openbare orde en veiligheid worden aangetast of bedreigd.

1.2 De vergunningsplicht voor bepaalde kwetsbare gebouwen, gebieden of bedrijfsmatige activiteiten heeft een preventieve werking

Inmiddels zijn al diverse gemeenten in Nederland ons voorgegaan door het opnemen van ondermijningsartikelen in de APV. Malafide ondernemers vestigen zich daar waar zij vrij hun gang kunnen gaan. Dat is niet in gemeenten waarbij de burgemeester de mogelijkheid heeft om bepaalde gebouwen, gebieden of bedrijfsmatige activiteiten aan te wijzen voor vergunningsplicht en deze o.a. te kunnen onderwerpen aan de wet Bibob. De gemeente krijgt hiermee zicht op de ondernemers. Ook kan de gemeente controle uitoefenen op de naleving van de gestelde voorwaarden en handhaven bij overtreding daarvan. Dit draagt bij aan het aantrekken van bonafide ondernemers en het weren van malafide ondernemers. Pandeigenaren worden zo gestimuleerd hun verantwoordelijkheid te nemen om bonafide ondernemers in hun panden te vestigen.
Het instrument van een vergunningplicht wordt nu al ingezet bij horeca-inrichtingen, waarbij aan vergelijkbare voorwaarden wordt getoetst.

1.3 De invoering van de vergunningsplicht maakt een Bibob-toets mogelijk

Doordat een vergunningsplicht ontstaat – wanneer een gebouw, gebied of bedrijfsmatige activiteit is aangewezen - is het mogelijk om de aanvrager aan een Bibob-toets te onderwerpen. Met de Wet Bibob kan de integriteit van de aanvrager en de financier beoordeeld worden. Hierdoor ontstaat de mogelijkheid om malafide ondernemers te weren. Als neveneffect kan de mogelijkheid van een Bibob toets aan de voorkant een afschrikkend effect hebben zodat criminelen zich niet in Arnhem vestigen.

1.4 De APV-artikelen zorgen voor zowel preventie als repressie

De preventieve werking is in bovenstaande punten al naar voren gekomen. Door de APV-artikelen wordt de burgemeester ook in staat gesteld om te handhaven. Net zoals bij horecavergunningen kan een vergunning worden ingetrokken wanneer de leefbaarheid of de openbare orde en veiligheid wordt aangetast of wanneer er strafbare feiten in het bedrijf of het gebouw plaatsvinden of hebben gevonden.

1.5 De burgemeester is belast met de handhaving van de openbare orde

De gemeenteraad is op grond van de autonome verordenende bevoegdheid (de artikelen 147 en 149 Gemeentewet) bevoegd om openbare belangen zoals een veilig, leefbaar en bonafide ondernemersklimaat te reguleren met een vergunningplicht.
Het betreft hier primair een vergunning in het belang van openbare orde en veiligheid. Om die reden is de bevoegdheid voor het aanwijzen van een gebouw, gebied of bedrijfsmatige activiteit voorbehouden aan de burgemeester.

3.1 Plaatsing in hoofdstuk 2, afdeling 3 APV ligt voor de hand

In hoofdstuk 2, afdeling 3 van de APV staan diverse regels, waaronder vergunningsplicht voor openbare inrichtingen, nachtverblijven, speelgelegenheden en publiek openstaande gebouwen. De regels die in deze afdeling vermeld staan komen overeen met het soort regels dat aan u voorgesteld wordt voor de bestrijding van een onveilig, niet leefbaar of malafide ondernemersklimaat. Dit is derhalve een geschikte plek om een soortgelijke paragraaf toe te voegen.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Voor een vergunningsplicht moet een gebouw, gebied of een bedrijfsmatige activiteit worden aangewezen door de burgemeester

Het wijzigen van de APV leidt niet direct tot een vergunningsplicht voor bepaalde gebouwen, gebieden of een bedrijfsmatige activiteit. Om de vergunningsplicht in het leven te roepen zal de burgemeester een aanwijsbesluit moeten nemen waarin deze wordt onderbouwd. De burgemeester kan dit aanwijzingsbesluit enkel nemen als in of rondom een gebouw of in een gebied of bij bepaalde bedrijfsmatige activiteiten in dat gebouw of gebied de leefbaarheid of de openbare orde en veiligheid onder druk staat. Een aanwijzingsbesluit wordt voorzien van een advies van de politie en een goede motivering.

1.2 De regeldruk voor bepaalde ondernemers neemt toe

Voor bepaalde ondernemers die nu geen APV-vergunning nodig hebben voor hun bedrijfsmatige activiteiten, geldt in het geval van een aanwijzing wel een vergunningplicht. Dit houdt in dat ze een aanvraag moeten indienen bij de gemeente en de nodige informatie moeten aanleveren zodat de aanvraag in behandeling kan worden genomen. Hier kan tegenover worden gesteld dat ondernemers baat hebben bij een veilig leef- en ondernemersklimaat.

1.3 Het kan ertoe leiden dat een vergunning niet verleend of ingetrokken wordt

In de paragraaf zijn artikelen opgenomen met eisen waar de ondernemer aan moet voldoen. In het geval nieuwe ondernemers door een aanwijzing met een vergunningplicht geconfronteerd worden en zij niet aan de vereisten voldoen, zal er geen vergunning worden verleend. Zittende ondernemers die niet aan de vereisten voldoen, krijgen geen vergunning en zullen de exploitatie moeten staken of overdragen. De (financiële) gevolgen komen dan in beginsel voor rekening en risico van deze ondernemer(s).

2.1 De artikelen staan (nog) niet opgenomen in de Model APV van de VNG

Momenteel wordt de Arnhemse APV geactualiseerd aan de hand van de Model APV van de VNG. Dit geeft een bepaalde rechtszekerheid, omdat de gemeenten in Nederland veelal de Model APV van de VNG hanteren. Hierdoor zijn de rechterlijke uitspraken over bepaalde artikelen goed te gebruiken bij besluitvorming en weten burgers en ondernemers waar ze aan toe zijn. De artikelen in de voorgestelde paragraaf staan (nog) niet in de Model APV van de VNG, maar worden al wel door diverse gemeenten (waaronder Rotterdam, Tilburg, Amsterdam, Den Haag en Utrecht) gebruikt. Het ondermijningsartikel van Tilburg is in 2021 getoetst door de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. Een belangrijke conclusie is dat het ondermijningsartikel op zichzelf is toegestaan, maar dat het gebruik ervan goed moet worden onderbouwd.

Participatie

Op dit moment is alleen afdeling Juridische Zaken meegenomen. Met dit voorstel wordt de burgemeester alleen nog maar in de gelegenheid gesteld om een aanwijzingsbesluit op te stellen.
Bij de aanwijzingsbesluiten zal wel gekeken worden naar participatie van bijvoorbeeld ondernemersverenigingen, brancheverenigingen, bewonersplatformen, de Nationale Politie, afdeling Vergunning en Handhaving en teams leefomgeving.

Financiën

Vooralsnog zijn aan deze wijziging geen kosten verbonden. Wanneer een aanwijzing door de burgemeester wordt afgegeven, dan is het mogelijk dat dit extra capaciteit gaat vragen van afdeling Vergunning en Handhaving, programma Veiligheid en afdeling Juridische Zaken. Dit zal worden meegenomen in het voorstel tot het nemen van een aanwijsbesluit.

Uitvoering

Deze onderdelen van de APV worden door de afdeling Vergunning en Handhaving, programma Veiligheid en afdeling Juridische Zaken uitgevoerd.

Communicatie

Wijzigingen van de Algemene Plaatselijke Verordening voor Arnhem worden bekendgemaakt via het digitale Gemeenteblad en zijn terug te vinden op www.overheid.nl.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Concept raadsbesluit

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	665207

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM:

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders van 13 september 2022

Gelet op artikel 149 van de Gemeentewet;

BESLUIT:

vast te stellen de

VERORDENING TOT WIJZIGING VAN DE ALGEMENE PLAATSELIJKE VERORDENING VOOR ARNHEM

I Wijzigingen

A. Na artikel 2.3.4.1 wordt paragraaf 5 met bijbehorende artikelen ingevoegd en vastgesteld, luidende:

“Paragraaf 5 Tegengaan van een onveilig, niet leefbaar of malafide ondernemersklimaat

Artikel 2.3.5.1 Begripsbepalingen
In deze afdeling wordt verstaan onder:
a. exploitant: de natuurlijke persoon of de bestuurder van een rechtspersoon, voor wiens rekening en risico de bedrijfsmatige activiteiten worden uitgeoefend;
b. beheerder: de exploitant, alsmede de natuurlijke persoon die door de exploitant is aangesteld voor de feitelijke leiding over de bedrijfsmatige activiteiten;
c. bedrijf: de bedrijfsmatige activiteit die plaatsvindt in een voor het publiek toegankelijk gebouw, of een daarbij behorend perceel of enig andere ruimte, niet zijnde een woning die als zodanig in gebruik is.
d. bedrijfspand: het pand waarin het bedrijf gevestigd is.

Artikel 2.3.5.2 Aanwijzing vergunningplichtige gebouwen, gebieden of bedrijfsmatige activiteiten
1. De burgemeester kan gebouwen, gebieden of bedrijfsmatige activiteiten aanwijzen waar(op) het verbod uit het eerste lid van artikel 2.3.5.3 van toepassing is.
2. Een gebouw, gebied of bedrijfsmatige activiteit in een gebouw of in een gebied wordt uitsluitend aangewezen als in of rondom dat gebouw dan wel in dat gebied naar het oordeel van de burgemeester de leefbaarheid of de openbare orde en veiligheid onder druk staat.
3. Een aanwijzing van een gebouw of gebied kan zich tot één of meer bedrijfsmatige activiteiten beperken.

GEMEENTE Arnhem

Artikel 2.3.5.3 Vergunning uitoefening bedrijf

1. Het is verboden om zonder vergunning van de burgemeester een bedrijf uit te oefenen:
   a. in een door de burgemeester op grond van het eerste lid van artikel 2.3.5.2 aangewezen gebouw of gebied; of
   b. indien de uitoefening van het bedrijf een door de burgemeester op grond van het eerste lid van artikel 2.3.5.2 aangewezen bedrijfsmatige activiteit betreft.
2. De burgemeester kan een vergunning als bedoeld in het eerste lid weigeren:
   a. in het belang van de openbare orde, de openbare veiligheid, de volksgezondheid of het milieu.
   b. in het belang van het voorkomen of beperken van overlast of strafbare feiten;
   c. indien de leefbaarheid in het gebied door de wijze van exploitatie nadelig wordt beïnvloed of dreigt te worden beïnvloed;
   d. als de exploitant of beheerder in enig opzicht van slecht levensgedrag is en daardoor een aantoonbaar veiligheids- of gezondheidsrisico of een aantoonbaar risico voor de openbare orde ontstaat;
   e. als redelijkerwijs moet worden aangenomen dat de feitelijke toestand niet met het in de aanvraag vermelde in overeenstemming zal zijn;
   f. als er aanwijzingen zijn dat in het bedrijf personen werkzaam zijn of zullen zijn in strijd met het bij of krachtens de Wet arbeid vreemdelingen of Vreemdelingenwet 2000 bepaalde;
   g. als de vestiging of de exploitatie in strijd is met een geldend bestemmingsplan, een geldend ruimtelijk exploitatieplan, een geldende beheersverordening, een geldend voorbereidingsbesluit of de Wet milieubeheer.

Artikel 2.3.5.4 Vergunningaanvraag

1. De vergunning als bedoeld in het eerste lid van artikel 2.3.5.3 dient te worden aangevraagd door de exploitant.
2. Een aanvraag om een vergunning wordt ingediend met een op de gemeentelijke website beschikbaar gesteld aanvraagformulier.
3. Bij de aanvraag om een vergunning wordt vermeld voor welke bedrijfsmatige activiteiten de vergunning wordt gevraagd, en worden in ieder geval de volgende gegevens en bescheiden overgelegd:
   a. de persoonsgegevens en een kopie van een geldig identiteitsbewijs van de exploitant en beheerder(s);
   b. het adres en telefoonnummer waar de bedrijfsmatige activiteiten worden uitgeoefend;
   c. het nummer van inschrijving in het handelsregister bij de Kamer van Koophandel;
   d. indien van toepassing de verblijfstitel van de exploitant of beheerder; en indien sprake is van een verblijfstitel: een bewijs waaruit blijkt dat de exploitant of beheerder gerechtigd is om in Nederland arbeid te verrichten;
   e. een document waaruit blijkt dat de exploitant gerechtigd is over de ruimte te beschikken waarin het bedrijf wordt gevestigd.
4. Indien de burgemeester dat nodig acht voor de beoordeling van een aanvraag kan hij verlangen dat aanvullende gegevens worden overgelegd.

Artikel 2.3.5.5 Intrekking en wijziging van een vergunning

Onverminderd het bepaalde in artikel 1.6 kan de burgemeester een vergunning als bedoeld in het eerste lid van artikel 2.3.5.3 intrekken of wijzigen als:

a. door het bedrijf de openbare orde wordt aangetast of dreigt te worden aangetast;
b. door het bedrijf de leefbaarheid in het gebied door de wijze van de exploitatie nadelig wordt beïnvloed of dreigt te worden beïnvloed;

c. de voorschriften verbonden aan de vergunning of de plichten voortvloeiend uit deze paragraaf niet worden nageleefd;
d. de exploitant of beheerder in enig opzicht van slecht levensgedrag is en daardoor een aantoonbaar veiligheids- of gezondheidsrisico of een aantoonbaar risico voor de openbare orde ontstaat;
e. de exploitant of beheerder betrokken is of ernstige nalatigheid kan worden verweten bij activiteiten of strafbare feiten in of vanuit het bedrijf dan wel toestaat of gedoogt dat strafbare feiten of activiteiten worden gepleegd waarmee de openbare orde nadelig wordt beïnvloed;
f. er strafbare feiten in het bedrijf hebben plaatsgevonden of plaatsvinden;
g. er aanwijzingen zijn dat in het bedrijf personen werkzaam zijn of zullen zijn in strijd met het bij of krachtens de Wet arbeid vreemdelingen of Vreemdelingenwet 2000 bepaalde;
h. de bedrijfsmatige activiteiten door de exploitant zijn beëindigd dan wel sprake is van een gewijzigde exploitatie;
i. redelijkerwijs moet worden aangenomen dat de feitelijke toestand niet met het in de vergunning vermelde in overeenstemming is;
j. indien sprake is van strijd met een geldend bestemmingsplan, een geldend ruimtelijk exploitatieplan, een geldende beheersverordening, een geldend voorbereidingsbesluit of de Wet milieubeheer.

Artikel 2.3.5.6 Sluiting bedrijf en/of bedrijfspand

1. Indien een bedrijf in strijd met het verbod uit het eerste lid van artikel 2.3.5.3 wordt geëxploiteerd of indien één van de situaties als bedoeld in artikel 2.3.5.5, sub a tot en met i, van toepassing is, kan de burgemeester de sluiting van het bedrijf en/of het bedrijfspand bevelen.
2. De sluiting kan door de burgemeester worden opgeheven indien later bekend geworden feiten en omstandigheden hiertoe aanleiding geven.

Artikel 2.3.5.7 Geboden en verboden exploitant

1. De exploitant is verplicht elke verandering in de uitoefening van zijn bedrijf, waardoor deze niet langer in overeenstemming is met de in de vergunning opgenomen gegevens, zo spoedig mogelijk aan de burgemeester te melden.
2. De burgemeester verleent een gewijzigde vergunning, indien zich geen weigeringsgronden uit artikel 2.3.5.3, tweede lid voordoen.
3. Het is verboden een bedrijfspand voor bezoekers geopend te hebben zonder dat de exploitant of een beheerder aanwezig is.
4. De exploitant en de beheerder zien erop toe dat in het bedrijf en/of in het bedrijfspand geen strafbare feiten plaatsvinden.

Artikel 2.3.5.8 Uitgestelde werking aanwijzingsbesluiten voor bestaande gevallen

In afwijking van het eerste lid van artikel 2.3.5.3 geldt het aldaar gestelde verbod voor de exploitant die op het moment van inwerkingtreding van het in artikel 2.3.5.2 genoemde aanwijzingsbesluit reeds onder het aanwijzingsbesluit vallende bedrijfsmatige activiteiten verricht, voor die bestaande activiteiten op bestaande locaties eerst drie maanden na inwerkingtreding van het aanwijzingsbesluit of met ingang van inwerkingtreding van het besluit tot weigering of intrekking van een door hem aangevraagde vergunning, voor zover dat eerder is.

Artikel 2.3.5.9 Positieve beschikking bij niet tijdig beslissen

Op de vergunning als bedoeld in artikel 2.3.5.3 is paragraaf 4.1.3.3. van de Algemene wet bestuursrecht (positieve beschikking bij niet tijdig beslissen) niet van toepassing."

Toelichting

"Paragraaf 5 Tegengaan van een onveilig, niet leefbaar of malafide ondernemersklimaat.

Artikel 2.3.5.1
De vergunning wordt aangevraagd door de exploitant. Het 'voor rekening en risico' heeft betrekking op de natuurlijke persoon of op de rechtspersoon. De dagelijkse leiding in het bedrijf kan in plaats van bij de exploitant zelf, bij een beheerder rusten. Er wordt dus in het kader van de vergunningverlening gewerkt met een beheerderslijst.

Artikel 2.3.5.2
De systematiek van paragraaf 5 gaat uit van een gebouw-, gebieds- of activiteitgerichte aanpak. Hiermee kan maatwerk in de stad geleverd worden. De burgemeester kan met een aanwijzingsbesluit nieuwe en reeds gevestigde ondernemers onderwerpen aan een systeem van verplichte vergunningen.

De noodzaak van een aanwijzing, alsmede de duur van de aanwijzing, wordt zorgvuldig gemotiveerd. De uitgangspunten van proportionaliteit en subsidiariteit gelden. Bij een gebiedsgerichte aanpak wordt de noodzaak van de aanwijzing mede bezien in samenhang met de andere maatregelen in een gebied.

De vergunningplicht kan op gebouwniveau worden ingezet door deze bijvoorbeeld na concrete incidenten (strafbare feiten) van toepassing te verklaren op het gebouw of wanneer als gevolg van de wijze van exploitatie in dat gebouw de leefbaarheid of openbare orde onder druk staat. Daar waar strafbare feiten in een gebouw worden geconstateerd en de gebouweigenaar niet voldoende gemotiveerd is om mee te werken aan de bestrijding hiervan biedt een vergunningplicht gericht op gebouwen soelaas. De vergunningplicht is dan direct van toepassing op de nieuwe of zittende ondernemer.

Daarmee kan maatwerk worden geboden, en worden andere ondernemers, voor zover dat niet nodig is, niet in de aanwijzing betrokken. Een aanwijzing die specifiek op een bepaald gebouw is gericht, kan dan juist proportioneel en gerechtvaardigd zijn.

Indien sprake is van een (ernstige) structurele problematiek in een bepaalde branche of in een bepaald gebied kan op grond van dit APV artikel een vergunningplicht voor een bedrijfsmatige activiteit of voor een gebied worden ingevoerd.

De burgemeester wijst een gebouw, gebied of een bedrijfsmatige activiteit uitsluitend aan als in dat gebied dan wel door de wijze van exploitatie van het gebouw of door de bedrijfsmatige activiteiten naar het oordeel van de burgemeester de leefbaarheid of openbare orde en veiligheid onder druk staat dan wel nadelig kan worden beïnvloed.

Artikel 2.3.5.3
In artikel 2.3.5.3 is het verbod opgenomen om in een aangewezen gebouw, straat of gebied bedrijfsmatige activiteiten te verrichten zonder vergunning van de burgemeester. In het aanwijzingsbesluit worden de bedrijfsmatige activiteiten genoemd waar de aanwijzing betrekking op heeft. Dat kan ook een groep van bedrijfsmatige activiteiten zijn.

Artikel 2.3.5.3, tweede lid en artikel 2.3.5.5
In deze artikelen staan de weigerings- en intrekkingsgronden vermeld. Toezicht op en handhaving van de vergunningplicht is mogelijk door intrekking van een reeds verstrekte vergunning of door sluiting van het bedrijf. Aan een vergunning kunnen voorschriften en beperkingen worden verbonden (artikel 1.4).

Indien de exploitant zijn verplichtingen uit het artikel of de vergunningvoorschriften niet nakomt, kan er reden zijn de vergunning in te trekken. Sub i is opgenomen om constructies van schijnbeheer tegen te kunnen gaan indien de praktijk niet in overeenstemming is met de situatie zoals op de vergunning vermeld.

Artikel 2.3.5.4
In dit artikel wordt de wijze van indiening van de aanvraag van een vergunning geregeld, alsmede welke gegevens en bescheiden moeten worden overgelegd. De vereiste gegevens worden nodig geacht teneinde een weloverwogen beslissing te kunnen nemen. Zo moet er in ieder geval sprake zijn van een geldige inschrijving bij de KvK. Indien dat op enig moment niet meer het geval is, kan dit reden zijn om de vergunning in te trekken (2.3.5.5, eerste lid, sub h en i).

Als de burgemeester dat nodig acht voor de beoordeling van een aanvraag, kan hij om aanvullende gegevens verzoeken (2.3.5.4, vierde lid). Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een actuele verklaring betalingsgedrag nakoming fiscale verplichtingen.

Artikel 2.3.5.7
Om oog te kunnen houden op relevante veranderingen moet de burgemeester daarvan weet hebben. De vergunninghouder is verplicht wijzigingen te melden. Als er met inachtneming van de geldende regels geen bezwaar bestaat tegen een voortgezet bedrijf, wordt een gewijzigde vergunning verleend. Als blijkt dat de wijzigingen niet zijn gemeld, kan dat leiden tot intrekking van de vergunning. Het is van groot belang om een actueel overzicht te hebben van de in de aangewezen gebieden actieve exploitanten. Om die reden moet ook worden gemeld dat de exploitatie wordt beëindigd of overgedragen. Ook wanneer slechts een van de exploitanten stopt. Om schijnbeheer te voorkomen en te bestrijden is het van belang dat de beheerders bij de gemeente bekend zijn. Een wijziging in het beheer kan pas plaatsvinden indien de burgemeester de gevraagde wijziging in het beheer heeft bijgeschreven op de vergunning en de exploitant hiervan bericht heeft ontvangen.

Artikel 2.3.5.8
Voor zittende exploitanten geldt dat zij drie maanden de tijd krijgen om een vergunning aan te vragen en te verkrijgen. Lukt dat niet tijdig, dan handelen zij in strijd met het verbod. Wordt de aanvraag om een vergunning binnen de periode van drie maanden geweigerd of wordt een eventueel reeds verleende vergunning ingetrokken, dan handelen zij vanaf dat moment in strijd met het verbod. De burgemeester kan dan met onmiddellijke ingang tot handhaving van het verbod overgaan.

De vergunningplicht op grond van het aanwijzingsbesluit en het verbod om zonder vergunning bedrijfsmatige activiteiten te verrichten, geldt voor nieuwe exploitanten onmiddellijk na inwerkingtreding van het

aanwijzingsbesluit. Onder een nieuwe exploitant wordt ook verstaan: een exploitant die een andere bedrijfsmatige activiteit dan voorheen wil uitoefenen, en/of op een andere locatie dan voorheen.

Artikel 2.3.5.9
Voor zover de Dienstenrichtlijn van toepassing is op het vergunningstelsel en de voorwaarden, geldt dat met name gelet op de openbare orde en veiligheid er een dwingende reden van algemeen belang is en de gestelde eisen ook evenredig (geschikt en noodzakelijk) zijn, zodat het stelsel en de voorwaarden gerechtvaardigd zijn. De openbare orde en veiligheid vormt eveneens de reden om van een lex silencio positivo af te zien."

II Inwerkingtreding en citeertitel

1. Dit besluit treedt in werking op de eerste dag na die van de bekendmaking.
2. Dit besluit wordt aangehaald als: "Verordening tot wijziging van de Algemene Plaatselijke Verordening voor Arnhem - toevoeging paragraaf 5 aan Hoofdstuk 2, Afdeling 3, getiteld: APV tegengaan van een onveilig, niet leefbaar en malafide ondernemersklimaat."

De griffier, De voorzitter,

Aan de gemeenteraad

Datum	: 21 december 2021
Zaaknummer	: 596010
Contactpersoon	: Simone Roosenboom
Telefoonnummer	: 026-377 5244

Onderwerp: Plan van aanpak ondermijnende criminaliteit

Geachte voorzitter en leden,

We hebben u naar aanleiding van het Rekenkameronderzoek naar ondermijnende criminaliteit in Arnhem op 6 oktober 2021 toegezegd dat u voor het eind van dit kalenderjaar een actieplan/plan van aanpak ontvangt. Dit meerjarenplan van aanpak tegen ondermijnende criminaliteit treft u bij deze aan. Hiermee worden de volgende moties afgedaan:

- Motie 21M134: Stel een plan van aanpak op;
- Motie 21M262: Volg het geld.

Inleiding

Ondermijnende criminaliteit is een steeds groter wordend probleem in onze samenleving, met grote negatieve gevolgen voor onze inwoners, de ondernemers en voor onze wijken. En juist lokaal ligt een belangrijke rol voor het openbaar bestuur om ondermijnende criminaliteit tegen te gaan samen met het openbaar ministerie en politie. Inderdaad vormt voor de gemeente Arnhem de ondermijnende criminaliteit een ernstige bedreiging. Daarom zetten wij gezamenlijk onze schouders onder een gestructureerde en langdurige aanpak.

Hoewel de eerste stappen in de aanpak zijn gezet, maakt het rapport van de Rekenkamer (De Wet van de stimulerende achterstand, 2021) zichtbaar dat in gemeente Arnhem nog veel werk verzet moet worden. De aanbevelingen van de Rekenkamer zijn door de burgemeester, het college en de gemeenteraad ter harte genomen. In Arnhem geven wij de aankomende jaren een flinke impuls aan de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Dat is noodzakelijk om een stevig fundament te leggen waar Arnhem de komende jaren op bouwen kan.

In dit meerjarenplan beschrijven wij de aanpak voor 2022 - 2026. We schetsen de te nemen stappen: een adequate inzet van de wet- en regelgeving, een optimale informatiepositie en de effectieve uitvoering waarbij we doorontwikkelen van signaal tot actie.

Meerjarenplan van aanpak 2022 - 2026

In het plan van aanpak voorzien we de meest geprioriteerde vormen van ondermijnende criminaliteit, drugshandel, mensenhandel, witwassen en zorgfraude, van een gerichte aanpak. Het vestigingsklimaat in Arnhem dient specifiek voor criminelen zo beroerd te zijn en de pakkans zo hoog, dat zij onze stad gaan vermijden. Dat is een samenspel van openbaar bestuur en handhaving, politie, openbaar ministerie, maar ook van bijvoorbeeld jongerenwerkers en het bedrijfsleven.

Het is de kunst om de middelen en faciliteiten aan te wenden voor wie daar recht op hebben. Vandaar dat het essentieel is om in eigen huis beleid en regelgeving optimaal te organiseren en uit te voeren. De hele gemeentelijke organisatie zorgt er dan voor dat bewoners, bezoekers en ondernemers zich veilig weten in de stad, in het vertrouwen dat ondermijnende criminaliteit vanuit alle kanten georganiseerd wordt aangepakt. De gemeente organiseert dit met zogenoemde aandachtfunctionarissen die het misbruik van overheidsdiensten door criminelen kunnen onderkennen, barrières introduceren op de relevantie plaatsen in de organisatie en de signalen systematisch duiden. De organisatie raakt zodoende bestand tegen dienstverlening aan ondermijnende criminaliteit.

Cruciaal bij een effectieve aanpak van ondermijnende criminaliteit is niet alleen het investeren in een goede informatiepositie, maar vooral zorgen dat de informatie benut wordt voor de handhaving en de normstelling. Dat is wat het interventieteam doet. Met het Arnhemse interventieteam heeft de gemeente een gouden methode in handen tegen ondermijnende criminaliteit. Het toezicht en de controles op bedrijventerreinen, uitgaanscentra en andere gebieden wordt geïntensiveerd waarbij er regelmatig grote integrale controles zullen plaatsvinden. Dit met inzet van alle benodigde bevoegdheden van zowel de veiligheidsketen, als van de relevante inspecties en ook de toezichthouders doen mee, evenals handhavers en betrokken belastingdiensten. De werkwijze van het team is, vanwege deze interdisciplinaire benadering, de hoge frequentie waarin het team acteert en de wijze waarop het team zodoende goed op elkaar is ingespeeld, ondanks de wisselende samenstelling. De komende jaren verhogen wij de kwaliteit van het interventieteam door de voorbereidingen verder te verbeteren, dankzij de data van de partners, maar ook dankzij meldingen van omwonenden en andere opmerkzame getuigen. De meldingsbereidheid willen wij verhogen door de acties van de interventieteams optimaal zichtbaar te maken, niet alleen via de pers, maar ook met bewonersbrieven die vertellen wat gaande was en hoe signalen te herkennen zijn.

Met bijgevoegd plan van aanpak is voldaan aan de toezegging van 6 oktober 2021. Wij hopen dat u hiermee afdoende bent geïnformeerd over de aanpak van ondermijnende criminaliteit in Arnhem.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

J.H. de Baas A. Marcouch

Bijlagen:
- Plan van aanpak ondermijnende criminaliteit

GEMEENTE Arnhem

Plan van aanpak ondermijnende criminaliteit

Samen werken aan
een veiliger Arnhem
2022-2026

Colofon
Publicatie: gemeente Arnhem, december 2021
Vormgeving: Souldesign, Apeldoorn

Voorwoord

Om zeep helpen en verwoesten, dat ziet de ondermijner graag. De ondermijnende crimineel trekt kinderen mee de onderwereld in, helpt eerlijk ondernemerschap om zeep in winkelstraten en uitgaansgebieden en verwoest het vertrouwen in veilige buurten.

Drugscriminelen, mensenhandelaren en witwassers beogen een kwetsbare bovenwereld. In de ontregeling vinden zij de weg naar de schijn van legaliteit en dan gaat misdaad lonen. Ondertussen corrumpeert zo onze rechtsstaat.

Wat staat ons dan te doen tegen deze vaak onzichtbare vijand? Het licht erop! Zodat iedereen kan aanschouwen hoe ondermijnende criminaliteit onder ons is en waar we het kunnen stoppen. Met de duidelijke boodschap: er is geen plaats voor jullie in een eerlijke samenleving; ons interventieteam komt in Arnhem een bedrijventerrein, een uitgaansgebied, buitengebied of andere locatie onder de loep nemen

En wij werpen barrières op tegen dienstverlening aan criminelen. We stoppen de mazen waar misbruik van wordt gemaakt; ondernemers en overheid maken wij weerbaar. In de keten van politie tot justitie betrekt de gemeente een belangrijke rol. Opdat criminelen geen wortels kunnen schieten en eerlijke ondernemers kunnen floreren in een systeem waar nieuwe aanwas van ondermijnende criminaliteit uitblijft: door criminelen in de dop een loopbaan in de misdaad af te snijden en de weg te openen naar een veilig en productief leven.

In Arnhem moet iedereen zich thuis voelen. Behalve de ondermijner. Die moet onrust voelen. Omdat hij weet: in Arnhem organiseren we ons tegen ondermijnende criminaliteit. Niet alleen de gemeente, maar wij allen in ketens en netwerken. En niet alleen vandaag, maar elke dag: zodat eerlijkheid de winnaar is, en misdaad de eeuwige verliezer.

Ahmed Marcouch
Burgemeester van Arnhem

Inhoudsopgave

Voorwoord 2

Inleiding 4

Hoofdstuk 1 – **De aanpak van ondermijnende criminaliteit** 5

1.1 Wat is ondermijnende criminaliteit? 5

1.2 Ondermijnende criminaliteit in Arnhem 5

1.3 Rolverdeling in de aanpak 6

Hoofdstuk 2 – **Geprioriteerde fenomenen in Arnhem** 8

2.1 Ondermijnende criminaliteit in Arnhem 8

2.2 Aanpak drugshandel 8

2.3 Aanpak witwassen 10

2.4 Aanpak mensenhandel 11

2.5 Aanpak zorgfraude 11

Hoofdstuk 3 – **Bouwen aan een sterkere positie** 13

3.1 Basis op orde 13

3.2 Een sterkere organisatie 13

3.3 Veiligheid als beleidsaspect 14

3.4 Bouwen aan een goede informatiepositie 14

3.4.1 Het informatieknooppunt 15

Hoofdstuk 4 - **Van informatie naar interventieteam** 16

4.1 Doorontwikkeling interventieteam 16

Inleiding

Ondermijnende criminaliteit is een steeds groter wordend probleem in onze samenleving, met grote negatieve gevolgen voor onze inwoners, de ondernemers en voor onze wijken.

Ook landelijk wordt de urgentie gezien. Daarom heeft het kabinet middelen beschikbaar gesteld om de lokale aanpak te versterken.

Want juist lokaal ligt een belangrijke rol voor het openbaar bestuur om ondermijnende criminaliteit tegen te gaan. Inderdaad vormt voor de gemeente Arnhem de ondermijnende criminaliteit een ernstige bedreiging. Daarom zetten wij onze schouders onder een gestructureerde en langdurige aanpak.

Hoewel de eerste stappen in de aanpak zijn gezet, maakt het rapport van de Rekenkamer[1] zichtbaar dat in gemeente Arnhem nog veel werk verzet moet worden:

> Rekenkamer Arnhem:
>
> *De gemeente Arnhem heeft als het gaat om de bestrijding van ondermijnende criminaliteit een gebrek aan ambitie, een gebrek aan heldere doelen, een gebrek aan prioritering, een gebrek aan middelen en een gebrek aan formatie.*

De adviezen van de Rekenkamer zijn door de burgemeester, het college en de gemeenteraad ter harte genomen. In Arnhem geven wij de aankomende jaren een flinke impuls aan de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Dat is noodzakelijk om een stevig fundament te leggen waar Arnhem de komende jaren op bouwen kan.

In dit meerjarenplan beschrijven wij dat. We schetsen de ontwikkelingen: een adequate inzet van de wet- en regelgeving, een optimale informatiepositie en de effectieve uitvoering van de hoofdactiviteiten.

Doel is de gemeente Arnhem onaantrekkelijk te maken voor criminelen, opdat onze bewoners veilig in onze gemeente kunnen leven, leren en werken. Tegelijkertijd zorgen wij ervoor dat de hele gemeentelijke organisatie de risico's van ondermijnende criminaliteit onderkent, zodat ook wij zelf met ons brede palet aan dienstverlening criminelen niet abusievelijk faciliteren.

1 Rekenkamer (2021), De t van de stimulerende achterstand.

Hoofdstuk 1

De aanpak van ondermijnende criminaliteit

1.1 Wat is ondermijnende criminaliteit?

Ondermijnende criminaliteit maakt als veelkoppig monster misbruik van de legale structuren en verstrengelt daarmee de onderwereld met de bovenwereld. Ondermijnende criminaliteit versterkt allereerst de aanwezigheid van andere vormen van criminaliteit, zoals geweld, witwassen en mensenhandel. Sociaal maatschappelijk oefent ondermijnende criminaliteit daarnaast aantrekkingskracht uit op kwetsbare mensen en groepen die anders niet of minder snel in een crimineel milieu terecht zouden komen, maar verleid worden door fout geld, status en spanning. Economisch leidt ondermijnende criminaliteit tot oneerlijke concurrentie, verstoring en belasting van vastgoedtransacties en andere op zichzelf legale economische processen. En op institutioneel niveau belast ondermijnende criminaliteit de werking van de democratische rechtsstaat en wordt overheidsbeleid gecorrumpeerd.

Ondermijning is niet altijd rechtstreeks zichtbaar. De gevolgen voor onze samenleving wel degelijk: oneerlijke concurrentie door het witwassen van geld, geweldsincidenten als gevolg van drugshandel en verwaarlozing en verloedering van panden zijn zichtbare gevolgen.

1.2 Ondermijnende criminaliteit in Arnhem

Ondermijnende criminaliteit is een groot en urgent probleem in Arnhem. Wekelijks rolt de politie hennepkwekerijen op in Arnhemse woningen en lokalen. Regelmatig zijn de afgelopen jaren in Arnhem geloosde jerrycans, vaten en plastic tanks gevuld met giftig drugsafval aangetroffen die duiden op de aanwezigheid van drugslabs en een groot gevaar zijn voor ons milieu. Daarnaast zijn inmiddels talloze voorbeelden van geweldsincidenten en woningen die gebruikt worden als onvergunde seksinrichtingen waar mensenhandel op de loer ligt. Achter de deuren en etalages gaat veel meer schuil dan wij van buitenaf zien.

De afgelopen jaren zijn diverse locaties gesloten vanwege de criminele activiteiten die hier plaatsvonden en zijn (horeca-) vergunningen geweigerd of ingetrokken vanwege de connectie met criminele activiteiten.
Ook misbruik van vastgoed, witwassen van crimineel verkregen geld en fraude met zorggelden zijn voorbeelden van ondermijnende criminaliteit die we in onze stad regelmatig aantreffen. Dit heeft effect op de Arnhemse binnenstad, maar heeft zeker ook een negatieve invloed op onze wijken.

De Rekenkamer concludeert onmiskenbaar helder over het Arnhemse probleem: Arnhem doet niet onder voor de G4-steden qua ondermijningsproblematiek. Ook het aantal criminele families (met een connectie naar georganiseerde criminaliteit) is vergelijkbaar met de G4-gemeenten. Tot slot blijkt ook bij de City Deal[2] begin 2021 dat Arnhem landelijk hoog scoort boven het Nederlandse gemiddelde, zo toont de benchmark van gemeenten die kijkt naar de risico-indicatoren voor het misbruik van vastgoed.

> **“ Preventie zonder repressie is tandeloos, repressie zonder preventie is eindeloos.**

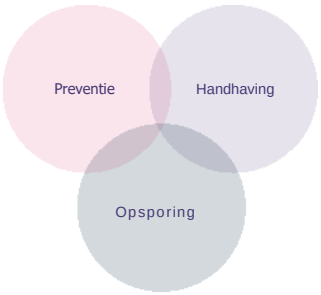
2 Gemeente Arnhem is sinds 2020 aangesloten bij Zicht op Ondermijning, datagedreven werken.

Een Arnhemse casus

De gemeente krijgt een aanvraag voor een horeca-vergunning. Het is de familie die het startkapitaal van de onderneming financiert. Uit het zogenoemde Bibob-onderzoek naar de handel en wandel van de financier, blijkt echter dat de familie recent veroordeeld is voor het witwassen van geld en voor deelname aan een criminele organisatie. Er bestaat zodoende een groot gevaar dat deze gevraagde vergunning voor criminele doeleinden gebruikt gaat worden. Dankzij het onderzoek kan Arnhem de vergunning weigeren en zo voorkomen dat crimineel geld geïnvesteerd wordt in Arnhemse horeca.

1.3 Rolverdeling in de aanpak

De aanpak van ondermijnende criminaliteit werkt het beste als preventie, handhaving en opsporing samen optrekken en de cruciale rol ligt voor de lokale invulling bij de lokale gezagsdriehoek. In de driehoeksoverleggen van de burgemeester, politie en het Openbaar Ministerie wordt de handhavingsstrategie bepaald, waarbij de strafrechtelijke- en de bestuursrechtelijke aanpak elkaar versterken.
Die nauwe samenwerking maakt deze aanpak effectief; de burgemeester coördineert die en moedigt die aan.

Naast vergunningen weigeren, panden sluiten en andere repressieve maatregelen inzetten, heeft de gemeente een zware preventietaak, om te voorkomen dat ondermijnende criminaliteit gefaciliteerd wordt.

Samen met het OM, de politie en andere partners heeft de gemeente immers de cruciale opdracht om de norm te stellen, met als centraal motto dat misdaad niet mag lonen. Als wij de pakkans weten te verhogen, ondersteunen wij de opvoeders met hun boodschap voor onze jongeren: blijf weg van criminele activiteiten.

Als overheid voelen wij ons verantwoordelijk voor de integriteit van de samenleving. We investeren in jongeren, ondernemers en in de Arnhemse wijken opdat een nieuwe aanwas aan ondermijnende criminelen uitblijft, eerlijke ondernemers eerlijk kunnen concurreren en criminelen in onze wijken geen voet aan de grond krijgen.

Preventief werkt ook de belangrijke methode van de gemeente om barrières op te werpen tegen criminelen door bij uiteenlopende onderdelen van de organisatie te regelen dat criminelen geen gebruik kunnen maken van de overheidsdiensten. Faciliteiten voor wonen, werken of uitgaan zijn in Arnhem beschikbaar voor mensen die dat nodig hebben of goed kunnen gebruiken voor hun bijdrage aan de stad – het is de kunst de gemeentelijke dienstverlening ontoegankelijk te maken voor criminelen.
Het is dus zaak als gemeentelijke organisatie zelf ook bestand te zijn tegen ondermijnende criminaliteit.

Het Regionaal Informatie- en Expertisecentrum (RIEC) faciliteert de regionale en lokale aanpak tegen ondermijnende criminaliteit, met een integrale informatievoorziening op basis van een -convenant voor een RIEC-samenwerkingsverband van landelijke, provinciale en gemeentelijke (veiligheids)partners[3]. Het RIEC beoogt een weerbare overheid door de partners te ondersteunen bij hun aanpak van georganiseerde ondermijnende criminaliteit.
De gemeente Arnhem is actief in het RIEC-samenwerkingsverband, waarin per casus integraal een plan van aanpak wordt opgesteld en gezamenlijk interventies worden uitgevoerd.

3 Het RIEC- samenwerkingsverband bestaat uit Gemeenten, Provincies, OM, Politie, Belastingdienst, Douane, FIOD, Inspectie SZW, Kmar, IND, UWV, en NVWA.

Drugscriminaliteit is één van de grootste bedreigingen in gemeente Arnhem.

Hoofdstuk 2

Geprioriteerde fenomenen in Arnhem

2.1 Ondermijnende criminaliteit in Arnhem

Ondermijnende criminaliteit is een nationaal en een internationaal probleem, een bedreiging voor elke samenleving. Ook al is dit veelkoppig monster wellicht niet in elke stad even groot, voor Arnhem is de Rekenkamer helder en duidelijk: Arnhem doet niet onder voor de G4-steden!
De realiteit is dat Arnhem hoog scoort op de verkeerde lijstjes[4]. De gemeente Arnhem is wel bezig aan een inhaalslag, maar moet prioriteren om effectief te zijn.
Voor de aankomende jaren leggen wij de prioriteit bij vier fenomenen:

> **Drugshandel**
> **Witwassen**
> **Mensenhandel**
> **Zorgfraude**

Op deze vier fenomenen valt de keuze, omdat zij grootschalig in Arnhem aanwezig zijn of omdat de basis voor de bestrijding onvoldoende stevig blijkt, waardoor de stad grote risico's loopt. De genoemde prioriteiten liggen niet a priori deze komende vier jaren vast, de kans bestaat immers wel degelijk dat de gemeente Arnhem tussentijds geconfronteerd wordt met nieuwe criminele problemen die voorrang dienen te krijgen. Door de lokale driehoek wordt beoordeeld of de prioriteiten moeten worden bijgesteld.

> **Gemeente Arnhem kijkt het beest in de bek en zet zich schrap voor de aanval**

2.2 Aanpak drugshandel

Drugscriminaliteit heeft een groot effect op onze samenleving. Arnhem wordt vooral gezien als hennepstad. In 2019 en in 2020 is door de Politie 64 keer geconstateerd dat er in een lokaal of woning hennep werd gekweekt. Naar verwachting is dit slechts het topje van de ijsberg.
Arnhem lijkt geen ideale plaats om grootschalig synthetische drugs te produceren, omdat de stad wel veel stadswijken heeft, maar niet zoveel buitengebieden. Toch is in april 2021 wel degelijk een groot crystal meth-laboratorium opgerold, in een loods in Meinerswijk.

'Breaking Bad' in Arnhem: inval in drugslab levert politie miljoenenvangst aan crystal meth op

4 Dadermonitor 2015-2019 van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, Criminele gebouwen WODC 2021, Zicht op ondermijning: Hennepstad van het Oosten.

In de gemeente Arnhem vindt zowel de productie als de handel in drugs plaats; burgers ondervinden de overlast op straat en vanuit de panden. Kenmerkend is voor de situatie dat niet alleen familie of vrienden vanuit hun criminele milieu instromen, maar ook burgers uit normale kringen, verleid door het beeld dat snel en gemakkelijk geld te verdienen is – pas later merken zij dat de drugswereld veel harder is dan wordt voorgespiegeld.

Om preventief de aanwas van jonge criminelen te voorkomen, is Arnhem intussen gestart met een groot project BOTOC, om jongeren op school, op straat en thuis te omringen met opvoeders die hen weghouden bij criminelen en in een pedagogische wijk helpen opgroeien naar een veilig, eerlijk en productief leven.

De drugsaanpak richt zich intussen op de illegale en gevaarlijke locaties voor productie en handel. Wij brengen risicolocaties in beeld en controleren die zo vroeg mogelijk met optimaal gebruik van de gezamenlijke bevoegdheden met een zogenoemd Arnhems interventieteam, organiseren wijkgerichte acties en zien zicht te krijgen op de hoofdrolspelers in de Arnhemse drugswereld.

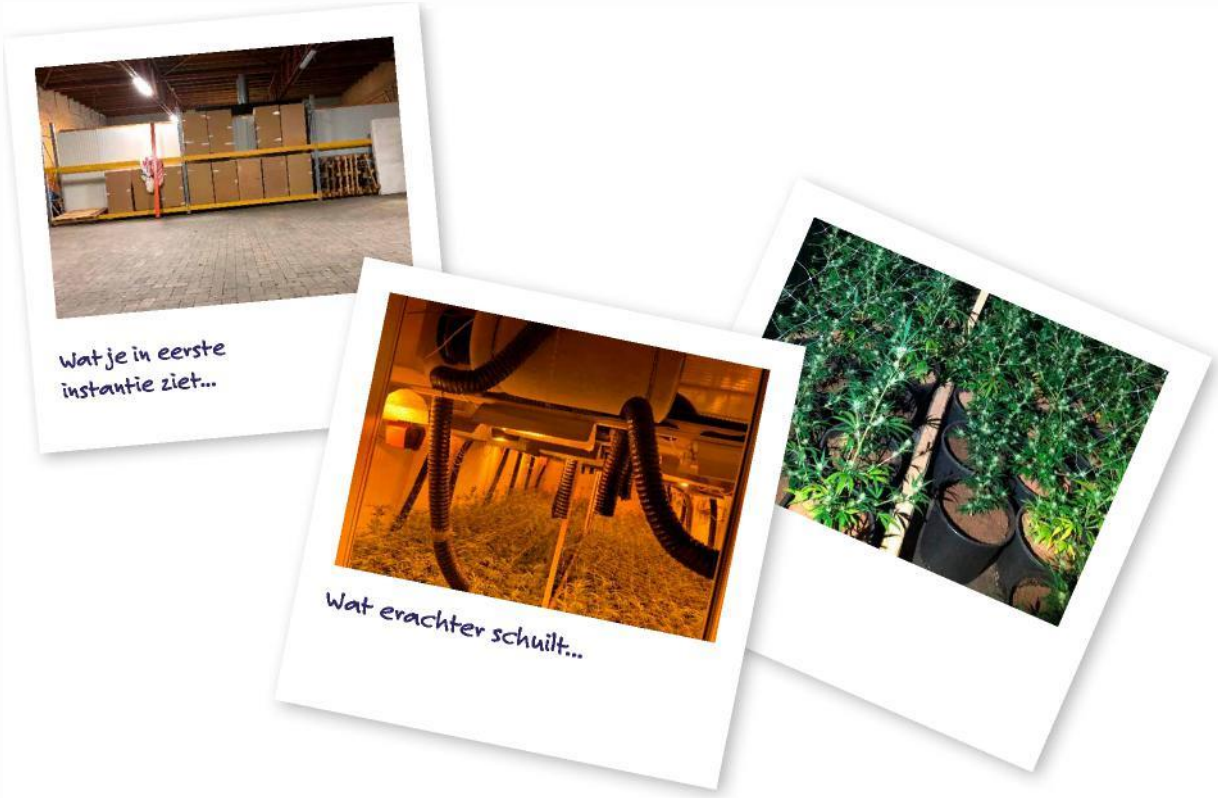
Ook harddrugs krijgt de komende jaren meer aandacht, zowel de handel als de productie. Dat deze locaties nog niet worden waargenomen, wil niet zeggen dat ze er niet zijn. Met de Arnhemse (veiligheids)partners gaan wij inzicht vergaren in de aard en omvang.

Breed Offensief Tegen Ondermijnende Criminaliteit (BOTOC)

Met een brede, integrale aanpak voorkomt Arnhem dat een nieuwe generatie jongeren afglijdt naar een crimineel netwerk, zo is de inzet. Het hele netwerk rond jongeren thuis, op straat, in de wijk en op school richten wij met straatcoaches, jongerenwerkers en andere opvoeders zo in dat de jongeren succesvol opgroeien in de Arnhemse wijken, met een geschikte opleiding en in het vooruitzicht een eerlijke baan, op weg naar een veilige en productieve toekomst. Intussen gaan wij de huidige generatie criminelen weghouden uit de wijk door voor hen barrières op te werpen.

Hoofdactiviteiten:

- ✓ Uitvoering BOTOC
- ✓ Inzetten bevoegdheden burgemeester
- ✓ Invoeren structurele hercontroles naar aanleiding van bestuurlijke maatregelen
- ✓ Analyse op druggerelateerde fenomenen
- ✓ Tegengaan van productie en handel van harddrugs
- ✓ Wijkgerichte acties (preventief en repressief) organiseren

2.3 Aanpak witwassen

Witwassen legaliseert criminele gelden, vaak door gebruik te maken van dekmantels en ondergronds bankieren. Hiervoor worden horecagelegenheden, autogarages, detailhandel en andere branches gebruikt, met locaties waar we weinig klanten zien en die kennelijk toch genoeg inkomsten hebben om de vaste lasten te betalen. We zien dan vaak een hoge concentratie van dezelfde soort bedrijven bij elkaar. Eerlijke ondernemers kunnen hier niet concurrerend bestaan.

Witwassen bestrijdt Arnhem met een effectieve gebiedsgerichte of fenomeengerichte aanpak. Het Arnhemse Interventieteam tegen Ondermijning bestaat nu twee jaar en maakt furore met integrale controles van bedrijventerreinen en uitgaansgebieden. De geconcentreerde integrale controles worden uitgevoerd met de politie, handhavingsdiensten, belastingdiensten, inspecties en toezichthouders, in wisselende teams al naar gelang de verschillende bevoegdheden die per gebied voor de controles nodig zijn.

Eerste actie Interventieteam Arnhem op 't Broek

Arnhem sluit horecazaken Malburgen na inval en aanhoudingen

Het doel van het interventieteam is om zoveel mogelijk informatie van de straat te halen om van daaruit passend te interveniëren. De informatievergaring wordt de komende jaren verder geprofessionaliseerd. Door een betere informatiepositie en doelmatige controles wordt steeds beter inzicht verkregen in hoe het geld in Arnhem witgewassen wordt. De gemeente raakt samen met de partners steeds beter in staat om geldstromen te volgen en kan de aanpak steeds scherper richten op witwassen en ondergronds bankieren, met dank aan de bredere inzet van de Wet Bibob, die onderzoek naar financiers mogelijk maakt.

Korenmarkt. Foto: Marcel Rommens / Shutterstock.com

Hoofdactiviteiten:

- ✓ Doorontwikkelen interventieteam
- ✓ Analyse risicobranches en risicogebieden
- ✓ Follow the money
- ✓ Structureel integrale controles uitvoeren (minstens zes per jaar)
- ✓ Bredere inzet van de Wet Bibob
- ✓ Verhogen aandacht in wijken of specifieke gebieden in de vorm van integrale samenwerking (zoals bijvoorbeeld de aanpak Schoon, Heel en Veilig Steenstraat e.o.)
- ✓ Vergroten netwerk samenwerkingspartners

De koningin van de Korenmarkt onttroond

2.4 Aanpak mensenhandel

Mensenhandel betreft de uitbuiting van afhankelijke mensen, die met geweld of door chantage worden gedwongen tot werken, huisvesten of andere activiteiten. Dit zijn ernstige strafbare feiten waarbij in veel gevallen ook sprake is van een vermenging van de onderwereld met de bovenwereld. Daarom is mensenhandel een vorm van ondermijnende criminaliteit.

Vier vormen van uitbuiting worden onderscheiden:

1. Seksuele uitbuiting: gedwongen verlenen van seksuele diensten;
2. Arbeidsuitbuiting: gedwongen arbeid of dienstverlening buiten de seksindustrie;
3. Criminele uitbuiting: onder dwang strafbare activiteiten uitvoeren;
4. Gedwongen orgaanverwijdering: onder dwang een orgaan afstaan.

De gemeente Arnhem richt zich op de eerste drie vormen. Onlangs heeft de Nationaal Rapporteur Mensenhandel in de gemeenteraad[5] een landelijk beeld gegeven over de aard en omvang van mensenhandel. Arnhem is één van de steden waar dit probleem zeer nadrukkelijk aan de orde is.

Om de strijd tegen mensenhandel een noodzakelijke impuls te geven, heeft de gemeenteraad hier een structureel budget voor toegekend. Deze middelen worden ingezet voor meer deskundigheid, specialisatie en capaciteit. Wij beogen hierdoor de aanpak en de samenwerking met onder andere de politie, OM, ISZW, Moviera te intensiveren. Doel is signalen eerder op te vangen en al doende uitbuiting zoveel mogelijk voor te zijn. De aanpak gaan wij nader ontvouwen in het vierjarig Beleidsplan Mensenhandel Arnhem (2022-2026).

2.5 Aanpak zorgfraude

Gemeenten zijn sinds 2015 verantwoordelijk voor de uitvoering van de Jeugdwet en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). Gemeenten gaan daartoe contracten aan met zorgaanbieders. Zorgfraude is daar waar criminelen zorgbudgetten die bestemd zijn voor patiënten doelbewust in eigen zak steken.

Arnhemse opsporingscapaciteit voor zorgfraude ruim verdubbeld

De laatste jaren komen steeds meer verontrustende signalen over malafide zorgaanbieders. In 2020 zijn confronterende rapporten[6] verschenen over het gemak waarmee dit gebeurt. Ook in Arnhem komen steeds meer signalen dat rond zorgbureaus fraude wordt gepleegd. Bovendien zijn er signalen dat malafide zorgaanbieders hun illegaal verkregen inkomsten investeren in andere criminele praktijken, onder meer in de horeca.

5 Raadsvergadering 7 april 2021 Dadermonitor 2015-2019 van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen.

6 IKZ rapport (2020), Verwevenheid zorg & criminaliteit en VNG Naleving (2020), Een wereld te winnen, over zorgfraude.

Daarom heeft de gemeente Arnhem flink geïnvesteerd om diefstal en misbruik van zorgbudgetten voor te zijn. Zo verwachten wij veel van het geprofessionaliseerde proces om zorgpartijen te contracteren en hebben wij een systeem van controle en sanctioneren ingeregeld. Dit heeft intussen geresulteerd in tien rechtmatigheidsonderzoeken, ruim een miljoen aan invorderingen en een flinke reductie aan gecontracteerde zorgaanbieders.

Wij gaan mooie verbeteringen bereiken bij de samenwerking tussen het sociaal domein en de veiligheidspartners, als wij erin slagen met onze gezamenlijke informatie de contractvoorwaarden te toetsen. En tegelijkertijd is het noodzakelijk om de barrières te verhogen aan de voorkant, zodat we diefstal van zorggelden voor kunnen zijn en daardoor een einde kunnen maken aan het misbruik van kwetsbare Arnhemmers, afhankelijk van zorg. De komende jaren streven wij als gemeente daarom een betere informatiepositie na aangaande malafide zorgaanbieders.

Criminele zorgcowboys rukken op in Arnhem en regio

Hoofdactiviteiten:

- ✓ Opsporen en vervolgen van malafide zorgbedrijven
- ✓ Informatiedeling veiligheidspartners en sociaal domein
- ✓ Structurele risicoanalyse jaarstukken
- ✓ Uitbreiden barrièremodel
- ✓ Opvolging van signalen rechtmatigheid en kwaliteit van zorg
- ✓ Integrale controle(s) op zorgaanbieders

Hoofdstuk 3

Bouwen aan een sterkere positie

3.1 Basis op orde

Het vestigingsklimaat in Arnhem dient specifiek voor criminelen zo beroerd te zijn en de pakkans zo hoog, dat zij onze stad gaan vermijden. Het is de kunst om de middelen en faciliteiten aan te wenden voor wie daar recht op hebben. Vandaar dat het essentieel is om in eigen huis beleid en regelgeving optimaal te organiseren en uit te voeren.

Om barrières te bouwen tegen ondermijnende criminaliteit is de Wet Bibob een belangrijk wettelijke instrument.

Marcouch sluit voor het eerst panden met nog in te richten wietkwekerijen

Tegen zorgfraude helpt ook dat wij intussen de voorwaarden aangescherpt hebben voor WMO-aanbieders. En tegen drugscriminaliteit helpt dat onlangs de beleidsregels 13B Opiumwet zijn gewijzigd, zodat we ook bij voorbereidende handelingen tot productie van drugs op kunnen treden. Ook de Algemene Plaatselijke Verordening werpt barrières op en houden we actueel.
Tenslotte zoeken we meer barrières tegen ondermijnende criminaliteit, met inachtneming van privacy en met transparantie omtrent doelen en methoden.

3.2 Een sterkere organisatie

De burgemeester draagt als regievoerder de ondermijnende criminaliteit op zijn schouders en werkt daartoe samen in steeds bredere kringen, met naast de partners uit de veiligheidsketen ook met de deelnemers uit sociaal-maatschappelijke netwerken. Dit gebeurt in toenemende mate ook binnen de gemeentelijke organisatie, van veiligheid tot onderwijs en van openbare orde tot integratie.

Het programma veiligheid werkt dus dankzij de teamkwaliteiten en dankzij coördinerende vaardigheden. De kwaliteit van de uitvoering blijkt een succesfactor bij de toepassing van de Arnhemse Bibob beleidsregels; uitgebreid in 2020 en intussen geborgd door onderzoekscapaciteit, conform de aanbevelingen van de Rekenkamer. Bovendien werkt het programma veiligheid met de actuele *state of the art* bij de toepassing van *intelligence* om ondermijnende criminaliteit te bestrijden of weg te houden uit Arnhem.

3.3 Veiligheid als beleidsaspect

Veiligheid en de aanpak van ondermijnende criminaliteit kan niet enkel van het programma veiligheid zijn, bij uiteenlopende beleidsonderwerpen telt veiligheid als aspect. We bieden jeugd perspectief en we pakken armoede aan in de stad om te voorkomen dat onze kwetsbare inwoners vatbaar worden voor ondermijnde criminaliteit. De hele gemeentelijke organisatie zorgt ervoor dat bewoners, bezoekers en ondernemers zich veilig weten in de stad, in het vertrouwen dat ondermijnende criminaliteit vanuit alle kanten georganiseerd wordt aangepakt. De gemeente organiseert dit met zogenoemde aandachtfunctionarissen die het misbruik van overheidsdiensten door criminelen kunnen onderkennen, barrières introduceren op de relevantie plaatsen in de organisatie en voor het programma veiligheid de signalen systematisch duiden. Samen werken we zowel preventief als repressief tegen ondermijnende criminaliteit. Zodoende raakt de organisatie bestand tegen dienstverlening aan ondermijnende criminaliteit.

3.4 Bouwen aan goede informatiepositie

Met het Arnhemse interventieteam heeft de gemeente een gouden methode in handen tegen ondermijnende criminaliteit. Het toezicht en de controles op bedrijventerreinen, uitgaanscentra en andere gebieden wordt geïntensiveerd waarbij er regelmatig grote integrale controles zullen plaatsvinden.

Dit met inzet van alle benodigde bevoegdheden van zowel de veiligheidsketen, als van de relevante inspecties en ook de toezichthouders doen mee, evenals handhavers en betrokken belastingdiensten. Voor zover bekend is dit interventieteam landelijk uniek, vanwege deze interdisciplinaire benadering, de hoge frequentie waarin het team acteert en de wijze waarop het team zodoende goed op elkaar is ingespeeld, ondanks de wisselende samenstelling.

De komende jaren verhogen wij de kwaliteit van het interventieteam door de voorbereidingen verder te verbeteren, dankzij de data van de partners, maar ook dankzij meldingen van omwonenden en andere opmerkzame getuigen. De meldingsbereidheid willen wij verhogen door de acties van de interventieteams optimaal zichtbaar te maken, niet alleen via de pers, maar ook met bewonersbrieven die vertellen wat gaande was en hoe signalen te herkennen zijn.

3.4.1 Het informatieknooppunt

Het blijkt te lonen tegen ondermijnende criminaliteit om informatie aan elkaar te verbinden zodat ondermijnende criminaliteit zichtbaar wordt in patronen en kwetsbare plekken van Arnhem in beeld komen. Daarom wordt bij het programma veiligheid een informatieknooppunt opgericht binnen de mogelijkheden van de privacywetgeving. Het knooppunt gaat sterk bijdragen aan de doorontwikkeling van de gebiedsgerichte controles van het Arnhemse integrale interventieteam.

Door dit knooppunt zal de gemeente Arnhem meer zicht krijgen op de ondermijnende criminaliteit in onze stad, die van nature ondergronds en verborgen is, zich afspeelt achter dichte deuren, maar ondertussen de bovenwereld naar beneden trekt en corrumpeert.

Bij het informatieknooppunt gaan een analist en een informatiemedewerker de informatie verwerken en vertalen, zodat de operationeel regisseur op basis van deze input samen met partners acties en interventies op kan zetten.

Hoofdstuk 4

Van informatie naar interventieteam

4.1 Doorontwikkeling interventieteam

Cruciaal bij een effectieve aanpak van ondermijnende criminaliteit is niet alleen het investeren in een goede informatiepositie, maar vooral zorgen dat de informatie benut wordt voor de handhaving en de normstelling. Dat is wat het interventieteam doet.

Het informatieknooppunt start januari 2022, zodat het interventieteam zich kan richten op haar kerntaak: interveniëren. Op deze wijze wordt meer slagkracht op straat georganiseerd met zowel de interne als de externe partners.
De ongerijmdheden die het knooppunt ziet, richten de blik van de functionarissen op straat. De zogenoemde uitvraag van het knooppunt, dat de acties op straat coördineert, scherpt bovendien de kwaliteit aan van de observaties. De bevindingen gaat het vernieuwde interventieteam vervolgens geverifieerd aan het informatieknooppunt toevoegen en gaat vervolgens zo nodig nadere controles uitvoeren. Door veel op straat present te zijn en door overtreders van de wet- en regelgeving voortdurend zichtbaar aan te spreken, toont de gemeente Arnhem welk gedrag niet getolereerd wordt. Zo voorkomen we dat lichte overtreders de grenzen steeds verder kunnen verleggen,

waardoor men uiteindelijk ongecorrigeerd weg glijdt in de fuik van de zware criminaliteit. Naast deze preventieve werking en signalerende functie krijgt dit team ook de taak om bij misstanden repressief op te treden.
De ambitie is dat het interventieteam wekelijks op pad gaat in gebruik maakt van verschillende samenstellingen. De samenstelling is afhankelijk van welke partners nodig zijn voor de controle. Zo kunnen vaker integrale controles uitgevoerd worden en kan ondermijnende criminaliteit aangepakt worden. Voorbeelden hierbij zijn het uitvoeren van integrale horeca-controles, controles op branches als massagesalons, controles op bedrijventerreinen enzovoort. Hierbij wordt gecontroleerd op overtredingen van de vergunningen, illegale praktijken of misstanden waarbij kwetsbare personen misbruikt worden.

De boa's en toezichthouders van de openbare ruimte hebben een vaste basisrol in het interventieteam. Als handhavers kennen zij de stad, de wijk, hun bewoners en de ondernemers. Tevens spreken zij bewoners en ondernemers aan die grens-overschrijdend gedrag vertonen en waar nodig zullen zij dit aanpakken. Op deze manier voorkomen wij dat een klimaat ontstaat van normvervaging die gaat leiden tot grensoverschrijdend gedrag of tot ondermijnende criminaliteit. Deze handhavers staan in direct contact met het informatieknooppunt, kennen de geldende wet- en regelgeving en onderkennen de signalen van ondermijnende criminaliteit.

Alleen samen kunnen we voldoende licht creëren om de vijand uit de onzichtbaarheid te halen. Niet alleen de gemeente, maar wij allen in ketens en netwerken. En niet alleen vandaag, maar elke dag: zodat eerlijkheid de winnaar is, en misdaad de eeuwige verliezer..

Rekenkamer Arnhem

De wet van de stimulerende achterstand

Onderzoek Ondermijning

15 juni 2021

Zaaknummer: 517758

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave 2

Addendum 3

Het lokaal bestuur en de aanpak van ondermijning - 5

1. Inleiding 10

1.1 Aanleiding 11

1.2. Doel- en vraagstelling 11

1.3 Onderzoeksaanpak en afbakening 12

1.4 Leeswijzer 14

2. Conclusies 15

2.1. Beantwoording onderzoeksvragen 1 t/m 4 15

2.2 Hoofdconclusie 16

2.3. Conclusies 17

3. Aanbevelingen 20

4. Reactie College van B&W 22

5. Nawoord 23

Addendum

De Rekenkamer Arnhem past ter verduidelijking de tekst van Ondermijning op enkele punten aan.

Nota van Bevindingen

Pagina 14, paragraaf 2.4. Overige praktijken en fenomenen
De zin 'Op verschillende locaties in de stad (onder meer in het Spijkerkwartier) wordt illegaal gokken gesignaleerd. Het gaat om praktijken die worden afgeschermd' aanvullen met … (en daardoor moeilijk vallen te bewijzen).

Pagina 32, paragraaf 3.2, de veiligheidsorganisatie (2000-2017)
Toevoegen na de zin 'De Nijmeegse veiligheidsafdeling telt dan bijvoorbeeld ongeveer dertig medewerkers'. Om de vergelijking in formatie met Arnhem te verhelderen voegen wij hier de zin aan toe

'Bij dezen dertig medewerkers worden de BOA's niet meegeteld. Deze vallen onder de afdeling Stadsbeheer. Het gaat alleen om de formatie van de afdeling Veiligheid.'

Pagina 32, paragraaf 3.2, de veiligheidsorganisatie (2000-2017)
Toevoegen na de zin 'Circa vier jaar geleden werd de ambtelijke veiligheidsstaf uitgebreid naar zeven medewerkers, want te veel urgente veiligheidskwesties bleven liggen. 'Hierbij zijn de twee medewerkers van het Veiligheidshuis niet meegerekend.

Pagina 32, paragraaf 3.2, de veiligheidsorganisatie (2000-2017)
Jaartal aanpassen in de zin 'Ook de handhavings- en toezichtorganisatie in Arnhem is klein in 2017.' Dit wordt vervangen door

'Ook de handhavings- en toezichtorganisatie in Arnhem is klein in 2015.'

Pagina 34, paragraaf 3.4.
De zin 'Concrete signalen over… van het RIEC' is onduidelijk/onvolledig geformuleerd.
Om dit te verduidelijken is de zin aangepast: ··'De concrete signalen over mensenhandel worden niet opgenomen in de bestuurlijke rapportages, maar monodisciplinair onderzocht door het PCT en AVIM (mensenhandelteam Politie). Deze signalen kunnen worden besproken in het casusoverleg Mensenhandel van het RIEC.'

Pagina 41, paragraaf 4.2.
De zinnen 'Er zijn eind 2019 … plus het RIEC, de Omgevingsdienst Regio Arnhem en de Havenmeester' zijn niet correct geformuleerd. Deze formulering wekt de indruk dat het RIEC deelnam aan de bijeenkomst, maar het RIEC organiseerde en presenteerde deze bijeenkomsten samen met de gemeente.
Om dit te verduidelijken is de eerste zin aangepast: 'Er zijn eind 2019 en begin 2020 in samenwerking met het RIEC twee zogenoemde bewustwordingsbijeenkomsten georganiseerd door gemeenteambtenaren.'

Pagina 46, paragraaf 4.4. aandacht voor ondermijning bij de gemeenteraad
Toevoegen na bulletpoint 3

* Er zijn wel vragen gesteld over vakantiepark Arnhem of dit vrijplaats taferelen waren. Daarnaast is de raad ook geïnformeerd over Ariadne aanpak.

<u>Bestuurlijke Nota</u>

In de bestuurlijke nota is na bestuurlijk wederhoor nog een aantal kleine correcties geweest in het verhaal van Pieter Tops.

- toegevoegd: in Arnhem

Het lokaal bestuur en de aanpak van ondermijning - *Pieter Tops*

Het veiligheidsbeleid heeft zich de afgelopen jaren in de meeste gemeenten ontwikkeld van een reeks reacties op incidenten (met een hoofdrol voor de politie en de burgemeester) tot een brede en meer samenhangende aanpak, met een betrokkenheid van veel actoren, zo constateerden wij in een studie uit 2010 (Tops e.a., 2010). Veiligheid is daarmee een van de dragers van gemeentelijk beleid geworden, qua zwaarte en impact vergelijkbaar met zorg en ruimtelijke ordening. Mede als gevolg daarvan zijn er in veel gemeenten directies of afdelingen veiligheid ontstaan met een behoorlijke omvang en slagkracht.

Aanvankelijk concentreert de aandacht van gemeenten zich vooral op het verminderen van overlast en ongemak die door burgers ervaren worden. Terugdringing van 'veel voorkomende criminaliteit' is een belangrijke prioriteit. Ook woninginbraken, overvallen en straatroof, de zogenaamde high impact crimes, krijgen veel aandacht van politie en gemeenten. Onder andere door samenwerking met burgers te intensiveren – de beste remedie tegen woninginbraak blijkt verbetering van hang- en sluitwerk in woningen te zijn – slaagt men er geleidelijk in om op deze gebieden successen te boeken. De omvang van de 'geregistreerde criminaliteit' daalt al jaren (CBS, 2021). Er zijn ondertussen in het lokale veiligheidsbeleid wel nieuwe onderwerpen bijgekomen. Huiselijk geweld, cybercrime en georganiseerde misdaad (mensenhandel, drugscriminaliteit) zijn daar voorbeelden van.

Het vraagstuk van de georganiseerde misdaad is sinds ongeveer 2010 stevig op de agenda van het lokaal bestuur geplaatst, te beginnen in de grotere steden, met name in het Zuiden van het land. 'Ondermijning' is de term die daarbij steeds vaker gebruikt werd. Die term heeft tot nogal wat discussie en onduidelijkheid geleid, overigens met name in academische kringen. In de bestuurlijke en ambtelijke werkelijkheid was die discussie er veel minder, hoewel de populariteit van het begrip – en de financiële middelen die daardoor beschikbaar kwamen – wel tot een zekere 'oprekking' van zijn betekenis hebben geleid.

Enige begripsverheldering is daarom op zijn plaats. Georganiseerde misdaad lijkt een duidelijk begrip, maar ook daarover is in academische kring nog veel discussie; het is een 'wezenlijk omstreden begrip' heet het dan (zie bijvoorbeeld Paoli en Decorte, 2010). De officiële definitie van de Verenigde Naties luidt als volgt: bij georganiseerde misdaad gaat het om gestructureerde groepen van drie of meer personen, die gedurende enige tijd bestaan en die gezamenlijk optreden met het doel een of meer ernstige misdrijven te plegen teneinde, direct of indirect, een financieel of ander materieel voordeel te verkrijgen (VN, 2000). Veel discussie gaat over de vraag wat 'georganiseerd' betekent in het begrip georganiseerde misdaad. Vaak roept dat het idee op van sterk hiërarchische groepen, vergelijkbaar met het beeld dat wij hebben van de Italiaanse maffia's

(denk aan de film The Godfather). Inmiddels is de communis opinio dat georganiseerde misdaad beter begrepen kan worden als een netwerk van groepen en groepjes, die allemaal hun specifieke plek in het 'ecosysteem' van georganiseerde misdaad hebben; soms zijn zij elkaars concurrent en soms hebben zij elkaar nodig of ondersteunen zij elkaar. Het is eerder een systeem van georganiseerde anarchie, dan van strak geleide organisaties (hoewel strakke leiding soms wel voorkomt).

Ondermijning heeft betrekking op de mate waarin georganiseerde misdaad invloed heeft op de legale en beoogde werking van het samenlevingssysteem, en er (NSOB, 2016). Ondermijning gaat dus over de effecten van de georganiseerde misdaad op de samenleving, en er is geen reden om te veronderstellen dat die in Arnhem minder zouden zijn dan in andere steden. De centrale vraag is: wat merkt de samenleving ervan dat er zoiets als georganiseerde misdaad bestaat? Ondermijning is in die zin georganiseerde misdaad dichtbij. Waar georganiseerde misdaad een begrip is uit de wereld van de rechtshandhaving (law enforcement), daar is ondermijning meer een begrip uit de bestuurlijke wereld. Het wordt inmiddels ook internationaal gebruikt (Europol, 2021).

Georganiseerde misdaad kent verschillende verschijningsvormen, en per vorm kan worden nagegaan wat de ondermijnende effecten zijn. In Nederland is de drugscriminaliteit de 'sterkhouder' van de georganiseerde misdaad, die grote effecten in de samenleving heeft. Op crimineel niveau versterkt zij de aanwezigheid van andere vormen van criminaliteit (geweld, witwassen, mensenhandel etc.). Op sociaal niveau oefent zij aantrekkingskracht uit op mensen en groepen die anders niet of minder snel in een criminele omgeving terecht zouden komen (geld, status en spanning als verleidingsfactoren). Op economisch niveau leidt zij tot oneerlijke concurrentie en verstoring en belasting van legale economische processen (bijvoorbeeld in vastgoed). Op institutioneel niveau belast zij de werking van de rechtsstaat en tast zij de werking van de overheid en van overheidsbeleid aan (o.a. via corruptie).

Het onderscheid tussen georganiseerde misdaad en ondermijning is een onderscheid met praktische implicaties. De aanpak van de georganiseerde misdaad als zodanig is primair een taak van de opsporingsinstanties, zoals politie, Openbaar Ministerie en de FIOD. De aanpak van ondermijning daarentegen is primair een taak voor het openbaar bestuur, waarin gemeenten en daarbinnen met name de burgemeester een cruciale taak hebben. Natuurlijk is er een gebied waarop enige overlap bestaat en is goede samenwerking tussen opsporing en bestuur noodzakelijk, maar het is belangrijk om het onderscheid goed in de gaten te houden. Om het maar eens op de burgemeester toe te spitsen: een burgemeester pakt geen boeven op, daar hebben we de politie voor met al zijn specifieke bevoegdheden; maar een burgemeester heeft wel een belangrijke rol in het beschermen van de gemeenschap. Of breder geformuleerd: een gemeente is geen opsporingsinstantie, maar heeft wel een belangrijke rol in het integer houden van de samenleving en in het tegengaan van verkeerde ontwikkelingen die een voedingsbodem voor het ontstaan van georganiseerde misdaad kunnen vormen.

De grote sommen geld die in de drugscriminaliteit omgaan, oefenen aantrekkingskracht uit of hebben invloed op vele anderen (inwoners van volkswijken, kampers, motorclubs, boeren, middenstand, hooligans, financiële instellingen, vastgoedwereld, scholieren, sportclubs etc.); enkelen van hen behoren ongetwijfeld tot de harde kern van de drugscriminaliteit, maar de meesten toch niet. In de aanpak van die maatschappelijke doorwerking van georganiseerde misdaad heeft het (lokaal) bestuur een belangrijke rol. Concreter: de aanpak van de harde kern van de 'Mocromaffia' of de Brabantse misdaadfamilies is allereerst een zaak voor de strafrechtketen, waarbij ondersteuning door het bestuur nodig is (onderwijs, sociaal beleid etc.). Bij de meelopers en profiteurs speelt het (lokaal) bestuur een belangrijke rol en is het strafrecht ondersteunend; centraal staat daarbij een vermindering van de aantrekkingskracht van de criminele drugswereld.

Duidelijk is dat ondermijning (ook) een sociaal vraagstuk is. Er werd lang gedacht dat het wegnemen van achterstanden – wat het bestuur betreft – volstond om criminaliteit tegen te gaan. Dat (beleids-)perspectief miskent echter dat criminaliteit niet alleen een bedreiging is, maar ook kansen biedt. Criminele inkomsten maken families, groepen of netwerken min of meer autonoom, waardoor ze niet of minder afhankelijk zijn van de overheid, van onderwijsinstellingen of van werkgevers. Kortom, criminaliteit vervult sociale functies (Tops en Van der Torre, 2014). De consequentie is dat bij de aanpak van ondermijning (sociale) preventie enerzijds en handhaving en opsporing anderzijds een twee-eenheid behoren te zijn. Preventie zonder repressie is tandeloos, repressie zonder preventie is eindeloos. Het is inmiddels breed aanvaard dat het lokaal bestuur in preventie van georganiseerde misdaad een belangrijke rol heeft (Raad van State, 2019). De opsporing en vervolging van georganiseerde misdaad is, zoals gezegd, een primaire taak voor de politie. Het gaat om samenwerking en gecoördineerde inzet van scholen, sociale wijkteams, jongerenwerk, gemeentelijke handhaving, lokale politie (wijkpolitie en recherche) en justitie (Noordanus e.a., 2021).

De bestuurlijke aanpak van de georganiseerde misdaad heeft sinds het begin van deze eeuw een belangrijke ontwikkeling doorgemaakt. De eerste stap bestond uit het tegengaan van misbruik door criminele organisaties van de legale bestuurlijke infrastructuur; daarvoor werd in 2003 de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (BIBOB) is ingesteld. Doel is dat gemeenten, provincies, waterschappen en ministeries de integriteit van houders en/of aanvragers van vergunningen en subsidies kunnen toetsen, in eerste instantie door zelf onderzoek te doen en om bij twijfel daarna het landelijk bureau BIBOB te kunnen inschakelen. In dezelfde tijd ontstond de Wet Damocles (artikel 13b Opiumwet), die burgemeesters een instrument gaf om op te treden tegen misbruik van woningen en bedrijfspanden voor georganiseerde misdaad, met name drugshandel of -productie (Tops, 2020).

De tweede stap bestond uit het bij elkaar brengen van vertegenwoordigers van politie, OM, belastingdienst (FIOD), gemeenten en andere organisaties in zogenaamde Regionale Informatie en Expertise Centra. In de kern functioneren deze RIECs op basis van een convenant dat de

aangesloten organisaties in staat stelt om onderling informatie uit te wisselen en op basis daarvan gemeenschappelijke actie te ondernemen. In een aantal gevallen hebben de RIECs zich ook ontwikkeld tot expertisecentra en aanjagers op het gebied van de aanpak van georganiseerde misdaad.

De derde en laatste stap tot nu toe bestaat uit de ontwikkeling van een brede aanpak van ondermijning. Zo'n aanpak bestaat niet alleen uit de inzet van controlerende instrumenten (zoals artikel 13b Opiumwet of de Wet BIBOB) en is ook niet alleen de verantwoordelijkheid van de afdeling veiligheid. Het gaat hier om een gemeentebrede inzet, waar bijvoorbeeld ook de afdelingen bevolking (in- en uitschrijving BPR), sociale zaken (uitkeringen, sociaal beleid), onderwijs (startkwalificaties), economie (werk, integriteit), wonen (vastgoed) etc. een belangrijke rol in spelen.

Deze laatste stap naar de ontwikkeling van een gemeentebrede aanpak is inmiddels in veel gemeenten in volle ontwikkeling. Natuurlijk is dat een ingewikkeld proces, zoals overal waar het woord 'integraal' de kop opsteekt, maar er wordt in het algemeen serieus werk van gemaakt. In vergelijking daarmee lijkt de centrale overheid enigszins achter te blijven; de voormalig voorzitter van het landelijke Strategisch Beraad Ondermijning, Peter Noordanus, spreekt over het Haagse Byzantium en een papieren strategie: "de verkokerde Haagse bureaucratie zit voortgang in de weg' (interview in de Volkskrant, 2 maart 2021). Toch is er wel enige hoop; met name de voorgenomen intensivering van een wijkaanpak, mede ook geïnspireerd door de ervaringen met het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid, lijkt een interessante kans te bieden. Investeringen in onderwijs, werk en wonen worden daarin gecombineerd met een versterking van de aanpak van ondermijning (het 'afsluiten van de verkeerde weg'). Nieuwe vormen van samenwerking tussen lokale en centrale overheid lijken daarbij ontwikkeld te kunnen worden.

Gebruikte literatuur

CBS (2021), Scherpe daling traditionele vormen van criminaliteit (cbs.nl), Den Haag

Europol (2021), European Union serious and organized crime threat assessment (Socta 2021), a corrupting influence: the infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime, The Hague

Noordanus, P., E. van der Torre, P. Tops en J. Kester (2021), Preventie met gezag, een strategie voor weerbare wijken, Den Haag, 2021

Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (2016). Ondermijning ondermijnd. Hoe het rijk meer ruimte kan maken voor een (boven)lokale aanpak van georganiseerde ondermijnende criminaliteit. Den Haag

L. Paoli en T. Decorte (2014), Organized crime, a contested concept, in: L. Paoli, The Oxford handbook of organized crime, Oxford Univ ersity Press

Raad van State (2019), Voorlichting over rol van gemeenten bij aanpak ondermijnende criminaliteit, Den Haag

Tops, P., & Torre, E.J. van der (2015). Wijkenaanpak en ondermijnende criminaliteit. Den Haag: Boom Lemma.

Tops, P., M. van Duin, P. van Os en S. Zouridis (2010), Sleuren of sturen, gemeenten en de sturing van veiligheid en politie, Apeldoorn/Den Haag

Tops, P. (2020), Damocles in de praktijk, in: Mee(r) doen met Damocles, pp. 13-85, Den Haag

Verenigde Naties (2000), Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad, New York, 15-11-2000

1.Inleiding

Voor u ligt de bestuurlijke nota van de Rekenkamer Arnhem van het onderzoek naar ondermijning in Arnhem. Deze bestuurlijke nota bevat de conclusies en de aanbevelingen van het onderzoek. De basis hiervoor ligt in de nota van bevindingen, het feitelijke onderzoeksrapport dat door de ambtelijke organisatie is gevalideerd.

De Rekenkamer heeft onderzocht hoe groot de problemen in Arnhem zijn in en in hoeverre het gemeentelijke beleid om ondermijning te bestrijden, effectief is. Meer specifiek is ter toelichting één wijk als casus opgenomen: het Spijkerkwartier.

In 2008 stuurt de minister van Binnenlandse Zaken een gezamenlijk plan van aanpak (Rijk en VNG) *Bestuurlijke aanpak van georganiseerde misdaad* naar de Tweede Kamer. In de jaren erna wordt onder andere ingezet op het ondersteunen van gemeenten bij een bestuurlijke en geïntegreerde aanpak van georganiseerde criminaliteit.[1] De gemeentelijke verantwoordelijkheid bij de aanpak van ondermijnende criminaliteit is sinds ongeveer 2010 niet meer weg te denken.

Arnhem kent een treurige geschiedenis met ondermijnende criminaliteit. De stad staat relatief hoog op de verkeerde lijstjes. Zo legde in 1996 de Enquêtecommissie Opsporingsmethoden vastgoedinvesteringen door Turks-Koerdische drugscriminelen in vele tientallen panden in Arnhem en in (nog veel meer) vastgoed in Turkije bloot.[2] En een meer recent voorbeeld is *de Dadermonitor Mensenhandel 2015-2019*. Arnhem staat in Nederland op plaats vier voor wat betreft de door de politie geregistreerde mensenhandel. In vijf jaar tijd gaat het om 140 registraties, dus gemiddeld 28 per jaar. Dit is een ongunstige plaats (achter Amsterdam, Den Haag en Rotterdam), al zijn er weinig registraties nodig om in de top-4 te belanden.

De Rekenkamer dankt de onderzoekers van bureau Lokale Zaken, Edward van der Torre en Maaike Heijkoop, voor het delen van hun expertise en het onderzoekswerk dat zij hebben verricht onder supervisie van Pieter Tops. We zijn Pieter Tops erkentelijk voor de beschouwing die hij heeft geschreven over ondermijnende criminaliteit. De beschouwing onderstreept, wat de Rekenkamer betreft, de verantwoordelijkheid die er voor de gemeente Arnhem ligt op het gebied van ondermijning. Ook bedankt de Rekenkamer Alain Baars die op ons verzoek passende beelden van

[1] Dit krijgt vorm in de Regionale Expertise en Informatie Centra (het RIEC) en het Landelijk Expertise en Informatie Centrum.

[2] Tweede Kamer, vergaderjaar 1995-1996, 24 072, nr. 20. Enquêtecommissie Opsporingsmethoden. Deelonderzoek IV. Georganiseerde criminaliteit in Nederland: een analyse van de situatie in Enschede, Nijmegen en Arnhem.

het Spijkerkwartier heeft gemaakt. Het filmpje (linkje) is te vinden op de website van de Rekenkamer Arnhem Onderzoeken - Gemeente Arnhem.

1.1 Aanleiding

Ondermijnende criminaliteit is schadelijk voor de gemeenschap (zie 1.3 voor een concrete beschrijving van de schadelijke effecten). De grote maatschappelijke impact van ondermijning is voor de Rekenkamer dan ook een belangrijke aanleiding voor het uitvoeren van dit onderzoek.

Ook het beeld dat Arnhem te maken heeft met toenemende ondermijning was een aanleiding om een onderzoek op te starten. Een voorbeeld is de ontwikkeling van het Spijkerkwartier. In het Spijkerkwartier was sinds de sluiting van de raamprostitutie in 2006 sprake van positieve ontwikkelingen op het gebied van wonen, leefbaarheid, bedrijvigheid en veiligheid. Het Spijkerkwartier is een gewilde woonwijk en een broedplaats voor kleinschalige economische activiteiten. Er is echter ook sprake van problemen: de overlast door de enorme groei van de kamerbewoning en de ontwikkeling van de aard van de bedrijvigheid in en rond de Steenstraat, die het vermoeden doet ontstaan dat er in toenemende mate sprake is van ondermijning, een groeiende grijze economie en het mede daardoor zich minder veilig voelen bij zowel ondernemers als bij bewoners van de wijk.[3]

Tenslotte zijn ook de zorgen die raadsfracties hebben geuit tijdens de periodieke gesprekken met de Rekenkamer een aanleiding voor dit onderzoek. Raadsfracties hebben te kennen gegeven dat zij zich zorgen over ondermijning in het bijzonder in bepaalde gebieden in Arnhem waaronder het Spijkerkwartier (voornamelijk Steenstraat en omgeving).

1.2. Doel- en vraagstelling

De doelstelling van het onderzoek is het geven van inzicht in:

1. de wijze waarop de gemeente Arnhem door middel van beleid probeert grip te krijgen op ondermijning en de grijze economie, in Arnhem in het algemeen en in het Spijkerkwartier in het bijzonder;
2. de instrumenten die de gemeente daarbij nog meer in zou kunnen zetten;

[3] Het toenemende aantal massagesalons, belwinkels, kapsalons, lommerds en andere zaken waarvan de economische bestaansreden niet altijd helder is.

3. de rol van de raad daarbij.

Centrale vraagstelling
Wat kan op basis van inzicht in (de aanpak van) ondermijnende praktijken in Arnhem, in het bijzonder in het Spijkerkwartier, worden geconcludeerd over de effectiviteit van het Arnhemse beleid op de korte en lange termijn, en op welke wijze geeft de gemeenteraad mede vorm aan dit beleid?

Om tot een beantwoording van de centrale vraag te kunnen komen zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

Onderzoeksvragen
1. Wat is in de periode vanaf 2014 de beleidstheorie én uitvoeringspraktijk (o.a. instrumenten, acties en resultaten) bij de integrale en gemeentelijke aanpak van ondermijning in het Spijkerkwartier en in Arnhem als geheel?
2. Welke problemen, knelpunten en kansen zien bewoners, ondernemers en professionals in het Spijkerkwartier?
3. Wat zijn de belangrijkste criminele fenomenen, werkwijzen en markten in Arnhem en in de schaduweconomie van het Spijkerkwartier, met bijzondere aandacht voor de Steenstraat én voor criminele functies van bedrijven en vastgoed?
4. Hoe is de gemeenteraad betrokken bij het beleid en in welke mate is zij op de hoogte (gebracht) van criminele ontwikkelingen?
5. Welke aanbevelingen kunnen worden geformuleerd om de ondermijning in Arnhem op korte en lange termijn terug te dringen?

1.3 Onderzoeksaanpak en afbakening

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, zijn verschillende onderzoeksactiviteiten verricht:
- Drie startbijeenkomsten met in totaal meer dan dertig ambtenaren die actief zijn op het terrein van veiligheid, toezicht, vergunningen, op het sociaal domein, economische zaken en stadsontwikkeling.
- Interviews met in totaal 46 respondenten, werkzaam bij de gemeente (26, inclusief drie bestuurders), politie (11), openbaar ministerie (1), Regionaal Informatie- en Expertise Centrum (1) en zeven overige respondenten.[4]

[4] Respondenten bij de omgevingsdienst, zorg- en veiligheidshuis en woningcorporatie (3). Ook spraken de onderzoekers een jongerenwerker en een wetenschapper.

- Op locaties die in de interviews werden benoemd vanwege ondermijnende praktijken is door de onderzoekers (kort) geobserveerd, zodat zij de omgeving konden zien waarover de respondenten hadden gesproken.
- In het Spijkerkwartier is een straatenquête afgenomen onder 93 respondenten. In deze wijk hebben de onderzoekers op zes dagen langdurig geobserveerd, deels in combinatie met het afnemen van enquêtes. Vervolgens is op basis van open bronnen een bedrijvenanalyse uitgevoerd en is gesproken met twee actieve bewoners en met vier actieve ondernemers.[5]
- Tijdens een digitale sessie zijn de onderzoekers in gesprek gegaan met raadsleden van zes verschillende fracties (zowel coalitie- als oppositiepartijen).

De nota van bevindingen is voor een check op de feitelijke juistheid en volledigheid in het kader van ambtelijk wederhoor voorgelegd aan de ambtelijke organisatie, de politie (district Gelderland-Midden) en het RIEC. Het college van B&W heeft in het kader van het bestuurlijk wederhoor een bestuurlijke reactie geformuleerd op de conclusies en aanbevelingen. De bestuurlijke reactie is integraal opgenomen in hoofdstuk 4 van deze bestuurlijke nota.

Definitie

De term ondermijning wijst op de schadelijke effecten van georganiseerde criminaliteit. In abstracte termen gaat het om systeem-ondermijnende effecten, zoals de aantasting van het gezag van de overheid en verstoring van economische markten (vanwege oneerlijke geldstromen en concurrentie).[6] Meer concreet geformuleerd komen twee belangrijke schadelijke effecten in beeld:

1. Georganiseerde criminelen maken veel slachtoffers.[7] Onder meer uitbuiting bij illegale prostitutie en uitbuiting van arbeidsmigranten, net als criminele uitbuiting van personen in een afhankelijkheidspositie. In de criminele wereld worden katvangers ingezet en onder druk gezet, bijvoorbeeld bij hennepteelt. Op criminele hotspots - met illegale gokadressen, straathandel, louche horeca en soms coffeeshops – springen slachtoffers in het oog. Jongeren en jongvolwassenen met een laag inkomen geven (te) veel geld uit aan drugs of gokken. Een categorie kampt (zichtbaar) met verslavingsproblematiek. In panden met kamerverhuur wonen mannen en vrouwen waarvan de kans aanzienlijk is dat ze onder druk worden gezet vanwege hun afhankelijkheidspositie, los van de vraag of het in strafrechtelijke zin gaat om uitbuiting.

5 In de Nota van Bevindingen (casusbeschrijving Spijkerkwartier) is een uitgebreide toelichting opgenomen over de opzet en inhoud van de bedrijvenanalyse.

6 Tops en Van der Torre, 2015.

7 Noordanus e.a., 2021.

2. Criminele netwerken tasten de effectiviteit van sociaal-preventief beleid aan.[8] De kansen die de georganiseerde criminaliteit biedt (of: lijkt te bieden) op status en snel geld, concurreren met activiteiten en instituten die stimuleren dat mensen legale kansen benutten. Het betreft onderwijsinstellingen, maar ook jongerenwerkers, sociale wijkteams, gezins- en straatcoaches, taalprogramma's, re-integratie en andere frontlijninspanningen. Leren en werken is een lang traject, mogelijk met teleurstellende uitkomsten. Dan lonkt (mogelijk) het criminele pad.

Afbakening

De onderzoeksperiode heeft betrekking op de periode vanaf 2014 tot en met het voorjaar van 2021. Om deze periode goed te kunnen duiden, is er ook gekeken naar de aanloop vanaf 2000. Het onderzoek is gericht op geheel Arnhem met het Spijkerkwartier (casus) in het bijzonder.

1.4 Leeswijzer

De opzet van deze bestuurlijke nota is als volgt. Hoofdstuk 2 bespreekt de beantwoording van de onderzoeksvragen en de conclusies. In hoofdstuk 3 staan de aanbevelingen weergegeven die de Rekenkamer doet. In hoofdstuk 4 is de reactie van het college van B&W integraal opgenomen. Hoofdstuk 5 bevat het nawoord.

8 Tops en Van der Torre, 2015; Noordanus e.a., 2021.

2.Conclusies

Op basis van het onderzoek trekt de Rekenkamer Arnhem conclusies. Dit hoofdstuk start met een korte beantwoording van vier onderzoeksvragen, gevolgd door de conclusies. Een uitgebreide beantwoording van de onderzoeksvragen is terug te lezen in hoofdstuk vijf van de Nota van Bevindingen.

2.1. Beantwoording onderzoeksvragen 1 t/m 4

1. Wat is in de periode vanaf 2014 de beleidstheorie én uitvoeringspraktijk (o.a. instrumenten, acties en resultaten) bij de integrale en gemeentelijke aanpak van ondermijning in het Spijkerkwartier en in Arnhem als geheel?

   Tussen 2014 en 2017 raakt de Arnhemse veiligheidsorganisatie achterop bij in het land gangbare ontwikkelingen in (middel)grote gemeenten. Investeringen in personele capaciteit blijven achterwege en veiligheid wordt geen pijler van het gemeentelijk beleid. Visievorming over de bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit blijft tot 2018 uit, omdat college en gemeenteraad dit vooral zien als een taak voor politie en justitie. Criminele netwerken veroorzaken sociale ellende in Arnhem en maken misbruik van het beperkte Bibob-beleid en van het gemak waarmee zorgaanbieders contracten en budgetten kunnen krijgen. Er wordt vanaf 2018 enigermate een inhaalslag in gang gezet.

2. Welke knelpunten en kansen zien bewoners, ondernemers en professionals in het Spijkerkwartier?

   De onveiligheid in Arnhem is – zo constateert de Kadernota Veiligheid (2018-2022) - disproportioneel groot voor een middelgrote stad. Tegelijkertijd is de gemeentelijke veiligheidsorganisatie qua capaciteit, informatiepositie en intern-organisatorische invloed in de afgelopen twintig jaar juist achtergebleven op ontwikkelingen in grote en middelgrote gemeenten in Nederland. Dit resulteert in knelpunten. De belangrijkste kans schuilt in een ontluikende visie op (de aanpak van) ondermijning.

3. Wat zijn de belangrijkste criminele fenomenen, werkwijzen en markten in Arnhem en in de schaduweconomie van het Spijkerkwartier, met bijzondere aandacht voor de Steenstraat én voor criminele functies van bedrijven en vastgoed?

   Het veldwerk levert in Arnhem een duidelijke top-3 op van criminele fenomenen, namelijk: drugscriminaliteit, mensenhandel en misstanden met vastgoed, zoals sociale ellende onder huurders van sobere woonruimte.

4. Hoe is de gemeenteraad betrokken bij het beleid en in welke mate is zij op de hoogte (gebracht) van criminele ontwikkelingen?

   De betrokkenheid van de gemeenteraad bij het bepalen van beleid en aanpak van ondermijning concentreert zich op de behandeling en vaststelling van de Kadernota Veiligheid 2018-2022. Het debat over een visievorming op ondermijning, ambities, aanpak en benodigde middelen is niet gevoerd.

2.2 Hoofdconclusie

De **hoofdconclusie** van dit onderzoek luidt als volgt:
De gemeente Arnhem heeft als het gaat om de bestrijding van ondermijning een gebrek aan ambities, een gebrek aan heldere doelen, een gebrek aan prioritering, een gebrek aan middelen en een gebrek aan formatie. Dit creëert samen met de Arnhemse historie op het vlak van criminaliteit een potentiële voedingsbodem voor ondermijning.

De Rekenkamer constateert dat Arnhem een onveilige stad is waar ondermijning een manifest probleem is. Vooral drie aspecten zijn opvallend:

- Mensenhandel
- Drugshandel
- Vastgoedproblematiek

Wat betreft de omvang van ondermijning doet Arnhem niet onder voor de G4-steden. Voor een stad van iets meer dan 160.000 inwoners is dat een problematische constatering. De Rekenkamer heeft in het onderzoek de focus gelegd op het Spijkerkwartier. Dit hadden zeker ook andere wijken van Arnhem kunnen zijn. De Rekenkamer ziet een belangrijke verklaring voor de omvang van ondermijning in het gegeven dat de gemeente zowel bestuurlijk als organisatorisch weinig heeft geïnvesteerd in de aanpak van ondermijning in de stad. Exemplarisch hiervoor is de beëindiging van de raamprostitutie in 2006 in het Spijkerkwartier. Dit is een eenmalige belangrijke en kostbare ingreep geweest, maar heeft onvoldoende vervolg gekregen.

2.3. Conclusies

Conclusie 1: Ondermijning is bestuurlijk geen prioriteit (geweest)
In de afgelopen vijftien jaar heeft het gemeentebestuur van Arnhem de dingen op z'n beloop gelaten, ondanks verschillende stevige signalen over de problematiek. Het rapport van de Enquêtecommissie Opsporingsmethoden in 1996 bevat scherpe en concrete constateringen over de aanwezigheid van ondermijning in Arnhem. Met uitzondering van het beëindigen van raamprostitutie in 2006 in het Spijkerkwartier heeft dit rapport niet geleid tot bestuurlijke aandacht voor ondermijning. Datzelfde geldt voor het ondermijningsbeeld dat het RIEC in 2017 opstelt van Arnhem. Het ondermijningsbeeld beschrijft misstanden met vastgoed (o.a. fraude en uitbuiting), witwassen, drugscriminaliteit (vooral hennepteelt) en mensenhandel. Ook wordt gewezen op kwetsbaarheden vanwege het grote aantal kwetsbare groepen in de stad én door het gevoerde beleid, zoals het beperkte Bibob-beleid, de geringe ambtelijke capaciteit voor veiligheidsbeleid en gebrekkige doortastendheid.[9] Er worden fenomenen en locaties benoemd waarop nauwelijks zicht is, zoals het buitengebied, de bedrijventerreinen, de autobranche, de woonwagenkampen, het vastgoed en theehuizen.[10] Het ondermijningsbeeld was in 2017 nog geen impuls voor de gemeentelijke aanpak van ondermijning.

Landelijk wordt tussen 2000 en 2017 veiligheid een belangrijke pijler van het lokaal bestuur in (middel)grote gemeenten. In Arnhem komt die ontwikkeling niet van de grond. Ondermijning wordt door de raad en het college te weinig gezien als verantwoordelijkheid en taak van de gemeente. Ook burgemeesters trekken er niet hard aan. In de diverse Arnhemse coalitieakkoorden vanaf 2010 speelt veiligheid een kleine rol. Het raakt niet verder dan het uitschrijven van 'bestuurlijke boetes' voor burgerlijke ongehoorzaamheden zoals wildplassen of graffiti (2010), of het helemaal niet vermelden in het coalitieakkoord (2014) van ondermijning behalve dat veiligheid onder de burgemeester valt. De eerste visiecontouren ontstaan in 2018 om een slag te maken in de aanpak van ondermijning en de samenwerking met de politie te verbeteren.

Rond 2017 kantelt de mate van bestuurlijke aandacht voor ondermijning. Hierin was het aantreden van een burgemeester met een duidelijk veiligheidsprofiel een belangrijk punt. Het wordt echter niet voldoende doorvertaald in de Kadernota Veiligheid 2018-2022. De kadernota bevat tien prioriteiten, waar ondermijning er één van is. Er volgt geen visie, specifiek beleid of integraal plan van aanpak voor ondermijning. De aanpak van ondermijning wordt gekenmerkt door de inzet van 'losse' inspanningen en instrumenten. Daarnaast sluit de gemeente aan bij regionale trajecten,

9 RIEC, 2017 (Infographic)
10 RIEC, 2017 (Infographic)

zoals het veiligheidshuis en de integrale RIEC-aanpak van casuïstiek. Vanaf 2018 worden deze instrumenten vaker of meer strategisch benut. Daarnaast worden nieuwe instrumenten ingezet of in de steigers gezet, met de burgemeester in een trekkersrol, zoals de oprichting van een Arnhems Interventie Team in 2019. Een integrale en structurele aanpak komt onvoldoende van de grond. Ondermijning wordt, met andere woorden, niet gezien als bestuurlijke hoofdprioriteit. De stad raakt hierdoor achterop in de aanpak van ondermijning.

Conclusie 2: Ondermijning is ook in de politieke arena geen onderwerp van gesprek.
In de eerste conclusie is beschreven dat ondermijning geen bestuurlijke prioriteit was. Dit geldt in grote mate ook voor de politieke arena. Raad en college zien ondermijning niet als taak. Ondanks het rapport Van Traa uit 1996 ziet men in Arnhem dit als opdracht van de politie en justitie. Ondermijning komt sporadisch terug op de agenda van de Politieke Avond, maar veel verder dan aandacht bij incidenten of vormen van ondermijnende criminaliteit van veelal dezelfde partij(en) komt het niet. De beperkte hoeveelheid van moties of artikel 44 vragen over de aanpak van ondermijning is opvallend. Sinds de burgemeesterswissel in 2017 is er meer aandacht voor het onderwerp. Maar als de gemeenteraad wordt verzocht meer te leveren op het gebied van veiligheid en handhaving door de burgemeester gebeurt dit niet 'con amore'.[11] Eerdergenoemde bevindingen leiden tot de constatering dat Arnhem op zelfgekozen achterstand staat door bestuurlijke keuzes.

Conclusie 3: Door de organisatieopbouw wordt de afdeling Veiligheid, en vanaf 2016 ook de teams Leefomgeving, niet in positie gebracht om een effectieve aanpak ondermijning uit te voeren.
De Arnhemse organisatieopbouw verhindert een effectieve aanpak van ondermijning. De gesplitste verantwoordelijkheden tussen de wijken en het stedelijk programma Veiligheid maken de aanpak moeilijker dan dat het al is. De positie en omvang van de afdeling Veiligheid is problematisch gezien de uitdagingen waar Arnhem voor staat. Veiligheid is een vak apart. Momenteel is het één van de vele taken die bij de teams Leefomgeving belegd zijn. De teams Leefomgeving zijn verantwoordelijk voor een breed scala aan onderwerpen van cultuur tot welzijn. Veiligheid is slechts één van de taken en heeft geen primaire focus. In de uitvoering was lange tijd geen aandacht voor de instrumenten tegen ondermijning waar men toegang tot had zoals de Bibob toetsen die sporadisch werden ingezet. Ook het aantal handhavers op straat was beperkt. De huidige stadsmarinier[12] zou kansen moeten bieden om door te pakken maar is slechts voor een beperkt aantal uren aangesteld. Zonder bestuurlijke aansturing kan de organisatie waar de

11 Bij de behandeling van de Perspectiefnota 2021-2024/Arnhemse herstelagenda coronacrisis op 2 september 2020 neemt de raad onder andere de volgende twee amendementen aan: 'Wel handhaven, maar taakstelling op personeel' (20A66) en 'Opsporen en bestraffen van criminelen geen taak van de gemeente' (20A63g).

12 Officiële functie: externe projectleider integrale aanpak schoon, heel en veilig Spijkerkwartier.

bestrijding verspreid is neergelegd slechts een gebrekkig invulling krijgen omdat de invloed van het Team Veiligheid op sturing en doelen van de Teams Leefomgeving maar heel beperkt is.

Conclusie 4: Het Spijkerkwartier is geen uitzondering.

Het Spijkerkwartier is één van de wijken in Arnhem. Wat aangetroffen is in het onderzoek is een voorbeeld. Als de focus op een andere wijk had gelegen, waren we waarschijnlijk soortgelijke fenomeen tegengekomen.[13] Daarnaast is er mogelijk sprake van het waterbedeffect. Als er enkel hard gedrukt wordt op het Spijkerkwartier dan komt de problematiek in andere wijken ongetwijfeld naar boven. Zie ook de beschouwing van Pieter Tops. Dat onderstreept het belang van een structurele integrale aanpak van ondermijning in Arnhem.

[13] Aldus onze respondenten. Bij de voorbereiding van het onderzoek spraken we deskundigen die ons zeiden: waarom nemen jullie de casus Spijkerkwartier? In andere wijken is het minstens even erg, zo niet erger.

3. Aanbevelingen

De **hoofdaanbeveling** luidt als volgt:

Kijk het beest recht in de bek[14] *en pak de ondermijning in de stad aan.*

Aanbeveling 1 Bestuurlijk (voor het college):

Ga sneller en harder voort op de voorzichtig ingeslagen weg in de bestrijding van ondermijning. Doe dit door stevige ambities te formuleren voor de aanpak van ondermijning met bijpassende doelen, prioritering, middelen en formatie.[15] Inventariseer waar de grootste uitdagingen liggen en maak bestuurlijke keuzes om criminaliteit en ondermijning te bestrijden. Uiteraard vergt een investering in ambities en doelen een stevige en regelmatige rapportage. Ga met andere gemeenten praten die verder zijn op dit terrein (Breda bijvoorbeeld).

Aanbeveling 2 Raad wordt wakker!

Zonder politieke agendering is de bestrijding van ondermijning moeilijk. Raad, neem uw verantwoordelijkheid. Voor een effectieve aanpak is het van belang om als gemeenteraad het volledige criminele speelveld in beeld te hebben en dit ook als dusdanig te erkennen. Herken en erken de Arnhemse historie op het gebied van criminaliteit. Zie dit als de eerste stap om de basis op orde te krijgen. Spreek met elkaar over de gewenste richting voor de stad in samenhang met andere beleidsterreinen. Spreek niet enkel over incidenten en over pilots maar investeer in een meerjaren-aanpak. Stel hier ook een bijpassend stevig en structureel budget voor beschikbaar. [16]

Aanbeveling 3 Intergouvernementeel (voor raad en college):

Investeer in de relaties met de politie, justitie en het RIEC. Bouw deze banden uit om samen een vuist te maken tegen de ondermijnende criminaliteit. Pak nu door. Het aanhalen en versterken van de relatie met de samenwerkingspartners is een cruciaal onderdeel in de effectieve aanpak tegen ondermijning. Dat werkt het beste door zelf het belang van de bestrijding van ondermijning te prioriteren. Dat wekt vertrouwen bij samenwerkingspartners.

Aanbeveling 4 Organisatorisch:

---

14 'Het beest recht in de bek kijken' waren de woorden van René Gude, wijlen Denker des Vaderlands.

15 Het is niet aan de Rekenkamer dat te kwantificeren. Gelet op de geziene formatie in andere steden (bijvoorbeeld Nijmegen) is een aanzienlijke uitbreiding noodzakelijk. Daartoe moeten echter eerst ambities en doelen geformuleerd worden

16 We hebben geen benchmark gedaan. Dat is ook lastig; Arnhem is afwijkend georganiseerd door de Teams Leefomgeving die buiten de kernorganisatie geplaatst zijn en in zekere mate Veiligheid "erbij doen".

Geef de afdeling Veiligheid de plek die het verdient binnen een gemeente met zo'n grote problematiek als Arnhem: midden in de organisatie en in de lead ten aanzien van de andere ambtelijk betrokkenen op dit dossier. Daarbij zijn sturingsdoelen op veiligheid voor de teams Leefomgeving en wijkteams van belang. Monitor daar op en rapporteer als college aan de raad. Het is voor de slagkracht van de bestrijding van ondermijning noodzakelijk dat de afdeling Veiligheid op de juiste plek in de organisatie zit. Een plek waarbij de afdeling in de lead is en een integrale aanpak coördineert. Een plek waarbij het duidelijk is waar je als afdeling wel en niet van bent. Concrete sturingsdoelen geven houvast in het uitvoeren van beleid. De afdeling dient goed positie te krijgen en stevig ingebed te worden in de Arnhemse variant van wijksturing.

Aan de voorzitter van de rekenkamer

Datum : 1 juni 2021
Zaaknummer : 575454
Contactpersoon : Simone Roosenboom
Telefoonnummer : 026 3775244

Onderwerp: Bestuurlijke reactie op het rekenkameronderzoek naar ondermijning

Geachte heer Teeuw,

U heeft namens de rekenkamer het college van burgemeester en wethouders uitgenodigd om een reactie te geven op de bestuurlijke nota 'onderzoek Ondermijning' (versie mei 2021). In deze nota heeft u conclusies en aanbevelingen geformuleerd op basis van uw onderzoek naar de aanpak van ondermijnende criminaliteit in Arnhem.

Algemene reactie
U bent grondig te werk gegaan in uw onderzoek naar ondermijnende criminaliteit in Arnhem, waarbij is stilgestaan bij de mate van het probleem en in hoeverre het gemeentelijk beleid effectief is in het bestrijden van ondermijnende criminaliteit. Wij bedanken u voor het onderzoek en de urgentie die u terecht toekent aan dit onderwerp.

"Kijk het beest recht in de bek en pak de ondermijning in de stad aan," is uw hoofdaanbeveling. Over onze rol daarin schrijft u: ga sneller en harder voort op de voorzichtig ingeslagen weg in de bestrijding van ondermijnende criminaliteit. Het markeert het toenemende belang van het onderwerp ondermijnende criminaliteit, en de groeiende aandacht die het - gelukkig ook bij de gemeente Arnhem - terecht krijgt. Maar, en dat is ook te lezen in uw rapport, die aandacht is nog onvoldoende. Het sneller, en harder, voortzetten op de ingeslagen weg is nodig, en dat moet méér dan voorzichtig zijn. Immers, wat betreft de omvang van ondermijnende criminaliteit doet Arnhem niet onder voor de G4-steden, terwijl onze middelen en mogelijkheden daar niet bij gelijk lopen. Het rapport van de Rekenkamer is daarom van waarde om de aanpak in Arnhem te verrijken, en het onderstreept de noodzaak om ondermijnende criminaliteit bij raad, college en stad verder te agenderen.

Het rapport benadrukt het belang van een gecoördineerde en integrale meerjarenaanpak van ondermijnende criminaliteit, waarin de gemeente een regierol heeft. Het rapport is positief kritisch over de beweging die de gemeente Arnhem daarin aan het maken is. Met de Rekenkamer is het college het eens dat die beweging sneller kan en er meer structureel van aard moet zijn. In onze verdere reactie

Stadskantoor - Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0800-1809 • Fax 026-3774830 • www.arnhem.nl

hieronder op de conclusies en aanbevelingen uit het rapport, lichten wij toe hoe wij bezig zijn om daar invulling aan te geven.

Reactie op conclusies en aanbevelingen
Uw kernboodschap om, voor wat betreft de veiligheidsaanpak en in het bijzonder de aanpak van ondermijnende criminaliteit, in de stad harder en sneller voort te gaan op de ingeslagen weg, wordt door het college volledig onderschreven. Zoals professor Pieter Tops, in de inleiding van het rapport, terecht stelt hebben wij een belangrijke rol in het integer houden van de samenleving en in het tegengaan van verkeerde ontwikkelingen die een voedingsbodem voor het ontstaan van georganiseerde misdaad kunnen vormen.
Uit uw rapport blijkt dat ondermijnende criminaliteit in Arnhem veelzijdig en diep geworteld is. In de (kwetsbare) wijken lonkt de criminaliteit bij jongeren, vanwege het gemak waarmee veel geld verdiend kan worden. Gemak is een rode draad in uw rapport. Het gemak waarmee criminelen in het verleden hebben kunnen investeren in vastgoed en tegen hoge huren kleine kamers beschikbaar stellen. Het gemak waarmee personen misbruik kunnen maken van voorzieningen of zorggelden. Het maakt onze inwoners kwetsbaar voor uitbuiting en leidt tot zeer schrijnende situaties. Het is onze taak om Arnhemmers te beschermen. Die verantwoordelijkheid wil het college ook nemen.

Ondermijnende criminaliteit, zoals drughandel, geweld en witwassen, is een grote bedreiging voor de leefbaarheid, veiligheid, integriteit en gastvrijheid van onze stad. Samen moeten we hiertegen een vuist maken. Dat doen wij in Arnhem met onze veiligheidspartners als het Regionaal Informatie- en Expertise Centrum (hierna: RIEC), de politie, het Openbaar Ministerie en de belastingdienst, alsook onze sociale partners. Woningbouwverenigingen, scholen, jongerenwerkers, wijkmanagers en ga zo door hebben hierin ook een belangrijke rol. Ook bij dit onderwerp geldt: *‘It takes a city’.*

Bij de aanpak van ondermijnende criminaliteit wordt in Arnhem momenteel uitgegaan van het principe ‘lerend ontwikkelen’. Dit is tot stand gekomen doordat – zoals het rapport noemt – in de aanpak van ondermijnende criminaliteit tegen knellende grenzen aan werd gelopen. Steeds meer blijkt dat Arnhem te maken heeft met grootstedelijke problematiek en dat we hoog scoren op de verkeerde lijstjes (denk aan de top vier in de dadermonitor en de top 20 van criminele gebouwen). Hierdoor werden steeds brandjes geblust, maar werd niet ingezet op duurzame inspanningen. Daarom wordt nu steeds meer in de breedte samengewerkt. Dit is een dynamisch proces waarin wij ons steeds meer en stap voor stap ontwikkelen met de beschikbare middelen en capaciteit. Deze aanpak maakt dat inzichtelijk wordt wat er in de nabije toekomst eventueel structureel nodig is, maar heeft in ieder geval al geleid tot beleidsmatige wijzigingen alsook wijzigingen in de aanpak - al dan niet tijdelijk. Hieronder worden enkele (recente) voorbeelden genoemd:

- Oprichting van het Interventieteam Ondermijning Arnhem: projectmatige integrale interventies op ondermijningsgevoelige gebieden en/of fenomenen.
- Samenwerking met bedrijven en extra integrale controles om bedrijventerreinen veiliger te maken.

- Arnhem-Oost-aanpak: onderdeel van de Woondeal regio Arnhem – Nijmegen waarvoor vijf wijken zijn geselecteerd om alle Arnhemmers gelijke kansen te bieden en tweedeling tegen te gaan. Het Breed Offensief Tegen Ondermijnende Criminaliteit (BOTOC) is hier een onderdeel van.
- Bibob: in 2020 zijn de beleidsregels voor de toepassing van de Wet Bibob verruimd en zijn er in 2021 een Bibob-coördinator en een Bibob-onderzoeker aangesteld. Zij zijn belast met een goede implementatie van de nieuwe beleidsregels in de organisatie, de onderzoeken en het ondersteunen van de afdelingen die met Bibob te maken kunnen krijgen.
- Zorgfraude: in 2020 zijn de uitgangspunten voor de zorginkoop gewijzigd en zijn er strengere regels opgesteld voor de toetreding en naleving van de contracten. Tevens is er meer capaciteit beschikbaar gesteld voor WMO toezichthouders.
- Aanpak Mensenhandel: onlangs is de dadermonitor Mensenhandel besproken in de gemeenteraad. De raad is geïnformeerd door de Nationaal rapporteur Mensenhandel, de Politie en het Openbaar Ministerie. Gemeente Arnhem heeft een projectleider aangesteld om de aanpak van mensenhandel een nieuwe impuls te geven. Hierbij is ook aandacht voor de preventieve kant wat onder andere onlangs heeft geleid tot het meldpunt seksuele intimidatie en een campagne.
- Beleidsregels woningsplitsing en verkamering: er werden negatieve effecten op de leefbaarheid ervaren door het splitsen en verkameren van panden, zoals overlast en verloedering. Vandaar dat er stadsbreed nieuwe regels zijn opgesteld.
- In de wijken van Arnhem zijn wijkveiligheidsoverleggen ingericht en wijkveiligheidsagenda's opgesteld. Per wijk wordt zichtbaar gemaakt welke problemen er spelen, zodat die aangepakt worden voordat het een ondermijnend karakter kan krijgen. Het loont om verloedering aan te pakken zodat het niet erger wordt.

<u>Spijkerkwartier</u>
In uw onderzoek is specifiek gekeken naar ondermijnende criminaliteit in het Spijkerkwartier. Criminelen vestigen zich daar waar zij kansen zien. Dit is niet enkel in één wijk, maar komt helaas in heel Arnhem voor. Ieder pand in Arnhem kan doelwit zijn voor criminele activiteiten. Wij moeten voorkomen dat criminelen kansen zien binnen al onze wijken en buurten. Wij hebben de taak om inwoners en ondernemers weerbaar te maken tegen criminele invloeden.
Ondanks dat in uw onderzoek de zorgen van de respondenten niet overeenkomt met de resultaten van de bedrijvenanalyse, hebben wij de zorgen - die de buurt in de zomer geuit heeft naar aanleiding van een schietincident - serieus opgepakt. Voor de problematiek in het Spijkerkwartier en omgeving is een projectleider aangesteld voor een integrale aanpak ('stadsmarinier'), waarbij we samenwerken met bewoners en ondernemers om de leefbaarheid en veiligheid te verbeteren. Het actieprogramma, genaamd Schoon, heel en veilig, bestaat uit dertien actielijnen zoals verkeer, groenvoorziening, handhaving én ondermijnende criminaliteit. Er moet op verschillende fronten zichtbaar door de overheid worden opgetreden. Hiermee laat je zien dat wij zicht hebben op de stad én dat er geen plaats is voor criminelen.

Tot slot

De beweging om de veiligheidsaanpak te versterken, waaronder ondermijnende criminaliteit, komt zoals u kunt lezen steeds meer in een stroomversnelling in Arnhem. Bovenstaande voorbeelden verbeteren de kwaliteit van de uitvoering en verstevigen de (integrale) samenwerking met partners. De Rekenkamer en het college zijn het eens: dat is ook hard nodig, want er is een achterstand in de halen. Voor de verdere versterking van Arnhem tegen ondermijnende criminaliteit zijn in de perspectiefnota van 2022-2025 extra middelen opgenomen. De hierboven beschreven stappen helpen ons verder om ambities, doelen, middelen en formatie beter op te stellen en te organiseren - zoals u ook adviseert. Het RIEC onderzoekt momenteel hoe weerbaar de gemeente Arnhem is tegen criminele invloeden. De aanbevelingen van het RIEC en van u zullen worden meegenomen in een plan van aanpak dat momenteel wordt opgesteld. Graag gaan wij met de raad in gesprek over uw bevindingen, de aanbevelingen rondom van de organisatie en de aanpak van ondermijnende criminaliteit in onze stad. Samen maken we Arnhem veilig.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de loco- secretaris, de burgemeester,

5. Nawoord

De Rekenkamer Arnhem bedankt het College van Burgemeester en Wethouders voor de uitgebreide bestuurlijke reactie op het onderzoek naar ondermijning.

We zijn verheugd om te lezen dat het college hard aan de weg timmert en tegelijkertijd laat zien dat zij al hard haar best doet. De lijst met interventies toont dat het college anno 2021 in de actiemodus zit. Dit is zeker te prijzen. Tegelijkertijd speelt de gedachte "too little, maybe not too late". Er gebeurt meer dan voorgaande jaren, maar het is nog niet genoeg. Ga sterker verder op de ingeslagen weg.

Ga verder op de ingeslagen weg. Raad, maak dit mogelijk door de kaders en randvoorwaarden te scheppen om krachtig te sturen op versterking van de inzet van de stad op de bestrijding van ondermijning en het veiligheidsbeleid ook mogelijk te maken.

Arnhem verdient het niet alleen, maar heeft het ook dringend nodig.

Rekenkamer Arnhem

De Arnhemse aanpak van ondermijning

Nota van Bevindingen

Definitieve versie vastgesteld 27 mei 2021

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	2
1.1	Onderzoek naar (de aanpak van) ondermijning	2
1.2	Onderzoeksvragen	3
1.3	Onderzoeksactiviteiten	4
1.4	Leeswijzer	5
2.	Ondermijning in Arnhem	6
2.1	Drugscriminaliteit	6
2.2	Mensenhandel	9
2.3	Misstanden met vastgoed	12
2.4	Overige praktijken en fenomenen	14
2.5	Afsluiting	15
De casus Spijkerkwartier		16
3.	Veiligheidsbeleid (tot 2018): achterop geraakt	31
3.1	Landelijke trend: veiligheid als drager van lokaal beleid	31
3.2	De veiligheidsorganisatie (2000-2017)	32
3.3	De aanpak van ondermijning: het startpunt in 2017	32
3.4	De kloof: de veiligheidsnota versus het Coalitieakkoord	35
4.	Vanaf 2018: vooruitgang en knellende grenzen	37
4.1	De burgemeestersronde door de stad	37
4.2	Vooruitgang: actie en verbinding	37
4.3	De aanpak van ondermijning: knellende grenzen	42
4.4	Aandacht voor ondermijning bij de gemeenteraad	46
5.	In antwoord op de empirische onderzoeksvragen	47
5.1	Ondermijning: belangrijke fenomenen	47
5.2	Beleidstheorie en -praktijk	49
5.3	Knelpunten en kansen	51
5.4	De gemeenteraad	52

1. Inleiding

1.1 Onderzoek naar (de aanpak van) ondermijning

De Rekenkamer van Arnhem heeft besloten tot een onderzoek naar de gemeentelijke aanpak van de lokale ondermijning. Dit vergt een combinatie van bestuurskunde en criminologie, waarbij de nadruk ligt op de organisatie en inhoud van het gevoerde beleid. Om de mogelijke effecten van dat beleid te kunnen beredeneren, is inzicht nodig in Arnhemse ondermijnende praktijken. Ondermijning beschouwen wij als de schadelijke effecten van georganiseerde criminaliteit. De literatuur beschrijft vier hoofdkenmerken van de georganiseerde criminaliteit in Nederland.[1]

In de *eerste plaats* zijn Nederlandse drugscriminelen als producenten en handelaren actief op alle belangrijke populaire drugsmarkten. Ze zijn sterk internationaal gericht en tegelijkertijd sociaal verankerd binnen lokale netwerken door het hele land, onder meer in stadswijken. Lokaal of regionaal opererende drugsnetwerken (actief op onder andere de markten van hennep, xtc en amfetamine) profiteren, via verkoop aan tussen- en groothandelaren, van de grootschalige internationale drugs invoer, doorvoer en export via ons land.[2]

In de *tweede plaats* bouwen criminelen lokaal machtsposities op door (witgewassen) misdaadgeld (waaronder drugsgeld) te investeren in bedrijven en vastgoed. In grote steden zijn drugscriminaliteit, witwassen, criminaliteit met vastgoed en mensenhandel (o.a. huisvesting van arbeidsmigranten en illegale prostitutie) met elkaar verweven.[3] Meer recent werd duidelijk dat criminele (drugs)netwerken zich ook toeleggen op zorgfraude, omdat dit een eenvoudige en weinig risicovolle manier is om forse sommen geld op te strijken.[4]

In de *derde plaats* is een kernprobleem dat (grote) sociale en economische aantrekkingskracht uitgaat van de criminele wereld. Die wereld lijkt kansen te bieden om relatief makkelijk geld en status te verwerven. Op die manier worden veel jongeren en (jong)volwassenen als het ware de criminaliteit ingezogen, ook als ze niet beschikken over een criminele inslag.

In de *vierde plaats* hebben de grote sommen misdaadgeld geresulteerd in schaduweconomieën die tot op zekere hoogte functies van de overheid overnemen.[5] Er wordt voorzien in werkgelegenheid in semilegale bedrijven in de bovenwereld én bij criminele praktijken in de onderwereld. Er worden (goedkope of scherp geprijsde) illegale producten en diensten geleverd, zoals: harddrugs, illegale softdrugs, illegale sigaretten, namaakkleding, illegaal gokken, illegale prostitutie, frauduleuze zorg en het verstrekken van (dubieuze leningen). In een schaduweconomie floreren *facilitators* die criminaliteit afschermen en die helpen bij activiteiten in de bovenwereld, zoals witwassen, het aanvragen van vergunningen of zorgbudgetten of het organiseren van woonruimte of vervoer. Op die manier is de criminaliteit langzaamaan maatschappelijk verankerd geraakt, onder meer op crimineel hotspots en in kwetsbare stadswijken.

De term ondermijning wijst op de schadelijke effecten van georganiseerde criminaliteit. In abstracte termen gaat het om systeem-ondermijnende effecten, zoals de aantasting van het gezag van de overheid en verstoring van economische markten (vanwege oneerlijke geldstromen en

[1] Zie onder andere: LIEC, 2019; Kruisbergen e.a., 2012; Boerman e.a., 2017; Tops en Tromp, 2019; Noordanus e.a., 2020; Noordanus e.a., 2021).
[2] EMCDDA & Europol, 2019.
[3] Zie RIEC Den Haag, 2019.
[4] Zie; IKZ, 2020; Van der Torre en Heijkoop, 2020.
[5] Noordanus e.a., 2020 en 2021.

concurrentie).[6] Meer concreet geformuleerd komen twee belangrijke schadelijke effecten in beeld.

In de *eerste plaats* maken georganiseerde criminelen veel slachtoffers.[7] Onder meer uitbuiting bij illegale prostitutie en uitbuiting van arbeidsmigranten, net als criminele uitbuiting van personen in een afhankelijkheidspositie. In de criminele wereld worden katvangers ingezet en onder druk gezet, bijvoorbeeld bij hennepteelt. Op criminele hotspots - met illegale gokadressen, straathandel, louche horeca en soms coffeeshops – springen slachtoffers in het oog. Jongeren en jongvolwassenen met een laag inkomen geven (te) veel geld uit aan drugs of gokken. Een categorie kampt (zichtbaar) met verslavingsproblematiek. In panden met kamerverhuur wonen mannen en vrouwen waarvan de kans aanzienlijk is dat ze onder druk worden gezet vanwege hun afhankelijkheidspositie, los van de vraag of het in strafrechtelijke zin gaat om uitbuiting.

In de *tweede plaats* tasten criminele netwerken de effectiviteit van sociaal-preventief beleid aan.[8] De kansen die de georganiseerde criminaliteit biedt (of: lijkt te bieden) op status en snel geld, concurreren met activiteiten en instituten die stimuleren dat mensen legale kansen benutten. Het betreft onderwijsinstellingen, maar ook jongerenwerkers, sociale wijkteams, gezins- en straatcoaches, taalprogramma's, re-integratie en andere frontlijninspanningen. Leren en werken is een lang traject, mogelijk met teleurstellende uitkomsten. Dan lonkt (mogelijk) het criminele pad.

Het is de vraag in hoeverre dit alles voorkomt in Arnhem, al lijkt het geschetste criminaliteitsprofiel bij voorbaat relevant voor een (ook vanuit de Randstad) goed bereikbare stad met ongeveer 150.000 inwoners, vlakbij de Duitse grens. Temeer omdat Arnhem in 1996 door de enquêtecommissie opsporingsmethoden werd uitgekozen als één van de gemeenten (met Amsterdam, Nijmegen en Enschede) voor een lokaal criminologisch onderzoek naar georganiseerde criminaliteit. Dit onderzoek legde onder meer internationale drugscriminaliteit bloot die had geresulteerd in omvangrijke criminele investeringen in vastgoed en bedrijven, waaronder talrijke winkels en horecazaken in Arnhem.[9]

1.2 Onderzoeksvragen

Dit onderzoek verzamelt en ordent lokale empirische kennis over beleid en criminaliteit. Daarbij wordt casusonderzoek verricht in het Spijkerkwartier. Dat is een wijk met twee gezichten. Na grote overlast van een klassieke open drugsscene en geconcentreerde raamprostitutie in de jaren negentig, werd het een wijk met aantrekkingskracht (om te wonen en te ondernemen), al bestaat er nog altijd een criminele schaduweconomie.

De centrale vraagstelling van deze studie luidt: Wat kan op basis van inzicht in (de aanpak van) ondermijnende praktijken in Arnhem, in het bijzonder in het Spijkerkwartier, worden geconcludeerd over de effectiviteit van het Arnhemse beleid op de korte en lange termijn, en op welke wijze geeft de gemeenteraad mede vorm aan dit beleid? De volgende deelvragen worden beantwoord:

1. Wat is in de periode vanaf 2014 de beleidstheorie én uitvoeringspraktijk (o.a. instrumenten, acties en resultaten) bij de integrale en gemeentelijke aanpak van ondermijning in het Spijkerkwartier en in Arnhem als geheel?
2. Welke problemen, knelpunten en kansen zien bewoners, ondernemers en professionals in het Spijkerkwartier?

[6] Tops en Van der Torre, 2015.
[7] Noordanus e.a., 2021.
[8] Tops en Van der Torre, 2015; Noordanus e.a., 2021.
[9] Tweede Kamer, vergaderjaar 1995-1996, 24 072, nr. 20. *Enquêtecommissie Opsporingsmethoden*. Deelonderzoek IV. Georganiseerde criminaliteit in Nederland: een analyse van de situatie in Enschede, Nijmegen en Arnhem.

3. Wat zijn de belangrijkste criminele fenomenen, werkwijzen en markten in Arnhem en in de schaduweconomie van het Spijkerkwartier, met bijzondere aandacht voor de Steenstraat én voor criminele functies van bedrijven en vastgoed?
4. Hoe is de gemeenteraad betrokken bij het beleid en in welke mate is zij op de hoogte (gebracht) van criminele ontwikkelingen?
5. Welke aanbevelingen kunnen worden geformuleerd om de ondermijning in Arnhem op korte en lange termijn terug te dringen?

1.3 Onderzoeksactiviteiten

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, zijn verschillende onderzoeksactiviteiten verricht:

- Drie startbijeenkomsten met in totaal meer dan dertig ambtenaren die actief zijn op het terrein van veiligheid, toezicht, vergunningen, op het sociaal domein, economische zaken en stadsontwikkeling.
- Interviews met in totaal 46 respondenten, werkzaam bij de gemeente (26, inclusief drie bestuurders), politie (11), openbaar ministerie (1), Regionaal Informatie- en Expertise Centrum (1) en zeven overige respondenten.[10]
- Op locaties die in de interviews werden benoemd vanwege ondermijnende praktijken is door de onderzoekers (kort) geobserveerd, zodat zij de omgeving konden zien waarover de respondenten hadden gesproken.
- In het Spijkerkwartier is een straatenquête afgenomen onder 93 respondenten. In deze wijk hebben de onderzoekers op zes dagen langdurig geobserveerd, deels in combinatie met het afnemen van enquêtes. Vervolgens is op basis van open bronnen een bedrijvenanalyse uitgevoerd en is gesproken met twee actieve bewoners en met vier actieve ondernemers.[11]
- Tijdens een digitale sessie zijn de onderzoekers in gesprek gegaan met raadsleden van zes verschillende fracties (zowel coalitie- als oppositiepartijen).
- Drie startbijeenkomsten met in totaal meer dan dertig ambtenaren die actief zijn op het terrein van veiligheid, toezicht, vergunningen, op het sociaal domein, economische zaken en stadsontwikkeling.

Bij de beschrijving van de ondermijning in Arnhem baseren de onderzoekers zich met name op de informatie en inschattingen van respondenten, in het bijzonder professionals die werken in het veiligheidsdomein en in het ambtelijk apparaat. De informatie die professionals ons verstrekten is vaak mede gebaseerd op strafrechtelijke of bestuurlijke dossiers en/of casus en op concrete ervaringen bij controles of bij sociaal-preventieve inspanningen. Het betreft daarnaast subjectieve aanwijzingen, vermoedens of verdenkingen. Hoewel het gaat om professionals met veel materie- en locatiekennis, verstrekten ze dus ook informatie over mogelijke criminaliteit die niet (in een strafproces) is bewezen. Voor zover het gaat om de sociale schade die met ondermijning wordt aangericht zijn dossiers of juridische trajecten minder geschikte bronnen dan de directe waarnemingen en ervaringen van respondenten, met niet zelden veel ervaring op specifieke terreinen en met jarenlange observaties op straat en 'achter de voordeur.' Voorts zijn respondenten bevraagd over de beleidsmatige gang van zaken. Sterker, daar ligt het zwaartepunt van dit onderzoek. Respondenten is gevraagd naar opvattingen over de aanpak van ondermijning, over

[10] Respondenten bij de omgevingsdienst, zorg- en veiligheidshuis en woningcorporatie (3). Ook spraken de onderzoekers een jongerenwerker en een wetenschapper.
[11] In de Nota van Bevindingen (casusbeschrijving Spijkerkwartier) is een uitgebreide toelichting opgenomen over de opzet en inhoud van de bedrijvenanalyse.

concrete beleidsterreinen en instrumenten en over locaties waar een gerichte aanpak wordt uitgevoerd of wordt voorbereid (bijvoorbeeld in Presikhaaf en in het Spijkerkwartier). De interview-verslagen die zijn gemaakt van gesprekken bij gemeente, politie, openbaar ministerie en het RIEC zijn ter autorisatie voorgelegd aan de respondenten. In een ronde van ambtelijke wederhoor is een concepttekst van dit rapport, ter controle op feitelijke onjuistheden, voorgelegd aan de adviseur Veiligheid (namens de ambtelijke organisatie), de Sectorchef Politie Gelderland-Midden en de contactpersoon van het RIEC.

Ten behoeve van hoofdstuk twee (over ondermijning) en de casusbeschrijving van het Spijkerkwartier zijn twee kanttekeningen op zijn plaats. In de *eerste plaats* wordt de criminele kant van (deze wijk in) Arnhem beschreven. Dit levert een realistisch, maar eenzijdig beeld op, met veronachtzaming van positieve sociale krachten. In de *tweede plaats* betreft het een analyse op hoofdlijnen. Niet alleen omdat de kern van dit onderzoek bestaat uit een bestuurskundige analyse van de aanpak van ondermijning, maar ook omdat tussen 2000 en 2018 door de gemeente weinig werk is gemaakt van het (systematisch) verzamelen van kennis en informatie over ondermijning. Ondermijning had geen politiek-bestuurlijke prioriteit en dat klinkt door in de informatiepositie van respondenten.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden ondermijnende praktijken in Arnhem beschreven. De hoofdstukken 3 en 4 zijn bestuurskundig van aard en gaan achtereenvolgens in op de gang van zaken tot en vanaf 2018. Tussen hoofdstuk 2 en 3 komt ‘de casus Spijkerkwartier’ aan bod als intermezzo. Hoofdstuk 5 beantwoordt de empirische deelvragen en kan worden gelezen als *samenvatting*.

2. Ondermijning in Arnhem

Inleiding
Dit hoofdstuk beschrijft op hoofdlijnen de aard en impact van ondermijnende criminaliteit in Arnhem. Dit stemt overeen met het beeld dat wordt geschetst in landelijke analyses. De rode draad in die analyses is dat criminaliteit - zoals drugscriminaliteit, witwassen of vastgoedcriminaliteit - niet de kern van het probleem is, maar de aantrekkingskracht van criminele kopstukken ("wijkkoningen") en geldstromen. Dat heeft een ontwrichtend effect op de samenleving en is zichtbaar in Arnhem. Ook voor professionals die actief zijn op het sociaal domein of met economisch beleid, omdat ze merken dat kwetsbare personen onder druk worden gezet of worden uitgebuit en dat de criminele wereld een alternatief is voor regulier werk.

Het veldwerk levert in Arnhem een duidelijke top-3 op wat criminele fenomenen betreft, namelijk: drugscriminaliteit, mensenhandel en misstanden met vastgoed en bedrijven, zoals witwassen, fraude en sociale ellende onder huurders van kamers of kleine appartementen. Deze fenomenen worden achtereenvolgens beschreven in de paragrafen 2.1 tot en met 2.3. Paragraaf 2.4 gaat in op andere criminele patronen en fenomenen.

2.1 Drugscriminaliteit

Arnhem is een stad met veel drugscriminaliteit. De heroïne- en hennepmarkten zijn belangrijk (geweest) voor het opbouwen van criminele infrastructuren die inmiddels ook blijken te worden benut op andere criminele (drugs)markten, zoals crystal meth.

Heroïnehandel
De enquêtecommissie opsporingsmethoden constateert in 1996 dat de internationale heroïnehandel in de jaren tachtig snel groeit en groot wordt in Arnhem.[12] Ongeveer vijf Koerdische (familie)netwerken exploiteren vanuit Arnhem frequente en grootschalige heroïnetransporten die rechtstreeks uit Turkije komen.[13] Deze criminelen beheersen de logistieke keten van productie tot afleveringen, waardoor - ook bij (groot)handel tegen scherpe prijzen - de winsten hoog zijn. Ze investeren voornamelijk (in vastgoed) in Turkije, maar ook in bedrijven en vastgoed in Arnhem. Geconcentreerd in het Spijkerkwartier beschikken ze volgens schattingen van de politie over vijftig tot honderd (dekmantel)bedrijven, zoals theehuizen, horeca en reisbureaus. Heroïnehandel heeft vandaag de dag geen prioriteit. De consumentenmarkt in Nederland is klein. Er is een internationale handelsmarkt blijven bestaan en die wordt nog altijd gedomineerd door Turks-Nederlandse criminelen.[14] Of Arnhem daarbij nog altijd een sleutelrol speelt, weten gemeenteambtenaren niet.

Hennepteelt: lokaal verankerd
Respondenten typeren Arnhem als "hennepstad". Zo onderstrepen ze dat hennepteelt een geworteld en hoogstwaarschijnlijk omvangrijk fenomeen is én dat de productie van synthetische drugs op een laag niveau ligt.[15] Vanaf de jaren negentig komt de georganiseerde hennepteelt meer en meer in beeld in Arnhemse volkswijken (met name Geitenkamp, Klarendal en Het Broek) en op woonwagencentra. Hennepteelt werd in Arnhem ontdekt als een grote en gemakkelijke

[12] Tweede Kamer, vergaderjaar 1995-1996, 24 072, nr. 20. *Enquêtecommissie Opsporingsmethoden*. Deelonderzoek IV. Georganiseerde criminaliteit in Nederland: een analyse van de situatie in Enschede, Nijmegen en Arnhem.
[13] Vandaag de dag liggen dit soort formuleringen gevoelig, maar het is de woordkeuze van de enquêtecommissie, gebaseerd op empirisch onderzoek.
[14] Boerman e.a., 2017.
[15] Dit verschilt van de beschrijving van de softdrugsmarkt door de enquêtecommissie, omdat die vooral wijst op import door met name één autochtoon kopstuk.

inkomstenbron. Het bleef al snel niet beperkt tot geijkte (autochtone) volkswijken, want het strekte zich uit naar het centrum en naar multiculturele wijken, zoals Presikhaaf en Malburgen. Ook allochtone[16] criminele netwerken zijn actief in de hennepteelt en -handel. Dit heeft plaats in Arnhemse wijken (onder meer in sociale huurwoningen) en elders in de regio.

De *know how* en netwerken voor hennepteelt zijn in Arnhem (en omgeving) aanwezig, net als faciliteerders voor de aanleg, zoals elektriciens, klusjesmannen, leveranciers van hennep-stekken en growshops. Het betrof aanvankelijk formele growshops, maar vandaag de dag gaat het – sinds het wettelijke verbod op voorbereidingshandelingen ten behoeve van drugsproductie – om tenminste tien informele growshops die in beeld zijn vanwege de levering van productiemiddelen. De professionaliteit van de hennepkwekerijen loopt (sterk) uiteen, zo constateren respondenten: van goed afgeschermd (vanaf de straat niet te zien of te ruiken) tot knullige kwekerijen, bijvoorbeeld met afgeplakte ramen.

De opbrengsten van hennepteelt zijn riant. Een doorsnee kwekerij met tweehonderd planten levert in de tussenhandel, volgens behoedzame schattingen, ongeveer € 23.000,- per oogst op.[17] Als per plantage vijf keer per jaar wordt geoogst en een bescheiden netwerk dit op tien locaties doet, resulteert dat op jaarbasis dus al in een omzet van € 1,15 miljoen. In de hele stad gaat het daarmee om grote bedragen. Financiers en organisatoren strijken het meeste geld op. In het criminele middenkader (criminelen die de locaties en de inrichting daarvan regelen en toezien op het productieproces) worden vele tienduizenden euro's verdiend en op de werkvloer (door loopjongens en door mensen die een schuur of woonruimte ter beschikking stellen) honderden of enkele duizenden euro's per oogst, week of maand, afhankelijk van de precieze activiteiten. Wie een dag hennepplanten knipt, krijgt al snel enkele honderden euro's.[18] Dergelijke (belastingvrije) criminele inkomsten zijn aantrekkelijk, bij uitstek voor mensen rondom het sociaal minimum; om schulden af te lossen en/of de kwaliteit van leven te verbeteren.

Op een dieper niveau levert hennepteelt meer op dan geld. De hoge aanhoudende drugsinkomsten hebben netwerken in achterstandswijken tot op zekere hoogte in staat gesteld om hun eigen levensstijl in stand te houden. Wie zelf - al is het (deels) illegaal - voorziet in het levensonderhoud of in economische vooruitgang, is niet of minder afhankelijk van de overheid of van (veeleisende) onderwijsinstellingen of werkgevers.[19] Het logistieke proces rondom de hennepteelt is een impuls geweest voor een criminele infrastructuur met een lokaal netwerk, vastgoed, transportfaciliteiten (onder meer via dekmantelbedrijven) en bovenlokale contacten en samenwerkingsverbanden. Hoewel deze criminaliteit is verankerd in Arnhemse wijken, wordt bovenlokaal samengewerkt, bijvoorbeeld met handelaren in de Randstad. Arnhemse criminelen exploiteren kwekerijen 'over de grens' in Duitsland.

Andere drugsmarkten

In Nederland actieve criminele drugsnetwerken zijn vaak actief op verschillende populaire markten: naast hennep, vooral ook cocaïne en synthetische drugs, met name xtc en amfetamine en in toenemende mate crystal meth.[20] Dit geldt ook voor Gelderland, maar de marktsituatie is net wat anders in Arnhem. Stadswijken lenen zich niet zo goed voor de productie van synthetische drugs. Dit kan op veel locaties niet goed worden afgeschermd, omdat de stad een bescheiden buitengebied heeft. In het groene gebied worden wel dumpingen aangetroffen en zo nu en dan een lab in de stad. In april 2021 wordt desondanks een groot crystal meth-laboratorium opgerold in een loods op

[16] De voorkeur gaat uit naar de omschrijving 'inwoners met migratieachtergrond', maar dat is taal-technisch soms lastig en het gaat binnen netwerken bovendien niet altijd om inwoners van Arnhem.
[17] Zie Noordanus e.a., 2020.
[18] Zie Noordanus e.a., 2020.
[19] Zie Noordanus e.a., 2021.
[20] Zie Noordanus e.a., 2020.

bedrijventerrein Meinerswijk. De cocaïne-import en -handel ligt volgens respondenten op een lager niveau dan in de Randstad. Het Nationaal Dreigingsbeeld constateert dat de huidige generatie Turkse criminelen minder geïsoleerd opereert en veelzijdiger is wat betreft drugscriminaliteit.[21] Ze kopen xtc en cocaïne in (bij Colombiaanse en autochtone handelaren) en gebruiken hun transportlijnen om dit naar Turkije te vervoeren. Het is onduidelijk of de Turks-Arnhemse netwerken dit ook doen. Op straat en door mobiele handelaren wordt cocaïne verkocht, onder meer door criminelen die vanuit de Randstad naar Arnhem zijn getrokken.

Op de lokale illegale drugsmarkt is het drugsaanbod divers. Populaire drugs (softdrugs, xtc, amfetamine en cocaïne) kunnen worden (besteld en) afgeleverd. Kenners wijzen op lokale populariteit van twee legale middelen, namelijk lachgas en designer drug 3-MMC (op straat bekend als Poes of 3m). Een netwerk organiseert de opslag en handel in lachgas. Op locaties met geconcentreerde drugscriminaliteit - in het centrum, in (de genoemde) kwetsbare wijken en in het Spijkerkwartier – wordt door tientallen dealers systematisch drugs verkocht aan consumenten: op straat, in de horeca, rondom onderwijstellingen, op routes van (coffeeshop)bezoekers en op hotspots in kwetsbare wijken. Bezorging door drugskoeriers is in de hele stad mogelijk. Met uitvoerende activiteiten kan in de drugshandel beduidend meer worden verdiend dan met eenvoudig legaal werk.[22]

Instroom aan de onderkant

Aan de onderkant van de drugsmarkt – bij vervoer, straathandel en bij het toestaan van drugsproductie – stromen mensen de criminele wereld in. Het gaat om (jong)volwassenen en jongeren. Dit laatste valt op bij professionals. In ongeveer een jaar tijd arresteerde de politie 74 jongeren of jongvolwassenen onder de 24 jaar voor een drugsdelict. Verreweg de meeste waren meerderjarig, want zeventien verdachten waren nog geen 18 jaar oud.[23] Het is kenmerkend voor de situatie in Nederland én Arnhem dat niet alleen mensen instromen vanuit een crimineel milieu (familie, gezin of vrienden), maar ook burgers met een regulier profiel.[24] Dit wordt versterkt door de corona-pandemie en -crisis. Door het wegvallen van werk (o.a. bijbaantjes van jongeren) ontstaan financiële problemen en brengen jongeren en jongvolwassenen meer tijd door op straat en op social media.[25] Zo nemen de contacten tussen criminele groepen en doorsnee jongeren toe. Die wereld lijkt aantrekkelijk vanwege de inkomsten en sociale contacten, maar dat is schijn. Het is een harde wereld waarin meer (beginnende) criminelen mislukken of problemen krijgen, dan er slagen.[26]

Een andere kwetsbare categorie die gerekruteerd wordt zijn de dak- en thuislozen en (andere) gemarginaliseerde verslaafden. Zij worden onder andere ingezet voor straathandel, bij het knippen van hennep en als stroman. In dat laatste geval wordt een pand met een hennepkwekerij op hun naam gezet. In ruil voor dit soort diensten ontvangen ze woonruimte en/of verdovende middelen.

2.2 Mensenhandel

In januari 2021 verscheen de zogenoemde *Dadermonitor Mensenhandel 2015-2019*. Arnhem staat in Nederland op plaats vier wat betreft de door de politie geregistreerde mensenhandel. In vijf jaar tijd

[21] Boerman e.a., 2017.
[22] Tops en Van der Torre, 2015.
[23] Bron: https://www.gelderlander.nl/arnhem/arnhem-worstelt-met-jongeren-in-de-criminaliteit-drugsmisdaad-lijkt-in-nederland-lonend-te-zijn~a9a0e4c7/
[24] Zie Noordanus e.a., 2020.
[25] Van der Torre en Jongepier, 2020.
[26] Zie Noordanus e.a., 2021.

gaat het om 140 registraties, dus gemiddeld 28 per jaar. Dit is een ongunstige plaats (achter Amsterdam, Den Haag en Rotterdam), al zijn er weinig registraties nodig om in de top-4 te belanden.[27] Arnhem voert prostitutiecontroles uit en dat levert regelmatig verdenkingen op van seksuele uitbuiting.

Seksuele uitbuiting

Arnhem is van oudsher een stad met (veel) prostitutie. Daarbij wordt vandaag de dag in het bijzonder gedoeld op prostitutie zonder vergunning en op illegale prostitutie, want de vergunde prostitutie ligt op een laag niveau. Er zijn namelijk slechts drie vergunde seksinrichtingen. In 2017 werkten daar 21 sekswerkers.[28] Er is op een bedrijventerrein, aan de Oude Veerweg, een zone waar anno 2021 zeven dames werken op basis van een vergunning ('pasje').

Het vergunde prostitutieaanbod is laag in relatie tot de vraag naar prostitutie, want van oudsher weten prostituanten Arnhem te vinden. Voor deze analyse van de hedendaagse mensenhandel is voornamelijk van belang dat veel klanten wisten en weten dat je voor prostitutie terecht kunt in Arnhem. Ook nog altijd, zij het op veel kleinere schaal, in het Spijkerkwartier. Volgens respondenten telt Arnhem substantiële illegale prostitutie. De omvang van de niet-vergunde prostitutie is in 2017 geschat op basis van internet-advertenties. Van 2014 tot en met augustus 2017 werden 309 unieke advertenties aangetroffen.[29] Bij deze advertenties wordt het seksaanbod gemist dat een bedrijf of winkel gebruikt als dekmantel. Een massagesalon kan nu eenmaal niet via een advertentie laten weten dat seks wordt verkocht.

De seks-branche leent zich voor georganiseerde criminaliteit. Belastingontduiking in de vorm van zwart geld als contant wordt betaald en de betrouwbaarheid van de boekhouding valt lastig te controleren. Seksuele uitbuiting komt het meest voor in de illegale prostitutiewereld. Het is mogelijk bij vergunde bedrijven, maar in Arnhem zijn dat er weinig en werd dit niet aangetroffen in 2017.[30] Respondenten signaleren wat betreft seksuele uitbuiting drie belangrijke patronen:

a. Dekmantelbedrijven
b. Loverboy-praktijken
c. Illegale prostitutie (in gehuurde woningen of kamers)

Ad a.) Dekmantelbedrijven

Criminele netwerken gebruiken dekmantelbedrijven, zoals massagesalons en bedrijven in de beautysector. Het betreft een gesloten wereld en ze zijn alert op mogelijke controles door *mystery guests*. De organiserende laag blijft buiten schot en beperkt de schade van bestuurlijke handhaving. Respondenten wijzen op dekmantel-prostitutie in het Spijkerkwartier. Hier komen, zonder advertenties, klanten naartoe voor betaalde seks.

Ad b.) Loverboy-praktijken

Respondenten wijzen op loverboy-praktijken waarbij criminelen (jonge) vrouwen ronselen. Er wordt gezocht naar meisjes of vrouwen die kunnen worden verleid en/of onder druk gezet worden. Daders

[27] Het (strafrechtelijke) begrip mensenhandel is namelijk breed. Het gaat van oudsher om seksuele uitbuiting, maar daarnaast ook om alle vormen van gedwongen arbeids- of dienstverlening zonder seksuele component. Arbeidsuitbuiting heeft plaats in het domein van werk en inkomen, met vaak een formele relatie tussen werkgever en werknemer. Bij criminele uitbuiting worden personen gedwongen strafbare feiten te plegen. Bij gedwongen dienstverlening worden onder dwang diensten verricht, zoals het afsluiten van een telefoonabonnement.

[28] Van Wijk e.a., 2017.

[29] Van wijk e.a., 2017. Over de advertenties: drie procent had betrekking op vergunde prostitutie; ongeveer een derde adverteert met thuisontvangst; bijna veertig procent biedt seks aan op een andere locatie (b.v. bij de klant thuis, in een hotel of op een parkeerplaats) en voor vijftien procent is dit beide mogelijk.

[30] Van wijk e.a., 2017.

gebruiken hun netwerk op zoek naar een geschikte werkplek, bijvoorbeeld een locatie met raamprostitutie. Ook worden via contactadvertenties klanten geworven voor betaalde seks in een gehuurde kamer, op parkeerplaatsen (in een auto) of in hotels, waaronder luxe hotels in en rondom Arnhem.[31]

Ad c.) *Illegale prostitutie (in gehuurde woningen of kamers)*
Er komen signalen van seksuele uitbuiting in beeld bij illegale prostitutie in (tijdelijk) gehuurde woningen. Seksadvertenties kunnen indicaties van seksuele uitbuiting bevatten, zoals lage prijzen, ruime beschikbaarheid en/of onveilige seks. Er kan verdenking van seksuele uitbuiting ontstaan, bijvoorbeeld als op een woonadres andere personen (mannen die geen klant zijn) aanwezig zijn of als een woonruimte tijdelijk wordt gehuurd en prostituées worden gewisseld. Slachtoffercategorieën zijn vrouwen uit Oost-Europa, uit de Dominicaanse Republiek of jonge vrouwen (nieuwkomers). Door adressen en prostituées te rouleren wordt de controle- en pakkans verminderd én wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheid om zonder vergunning te starten met diensten die lijken op legale niet-vergunde thuisprostitutie. Naast (tijdelijke) woonruimte in Arnhem worden hotels benut en vakantieparken in de Arnhemse regio. Op de dadergroepen is geen goed zicht, al is bekend dat mensenhandelaren uit Oost-Europa door Nederland heen actief zijn.[32] Autochtonen worden genoemd als faciliteerders van seksuele uitbuiting, bijvoorbeeld omdat ze kamers verhuren. Het is de vraag of de verhuurder louter een huisbaas is of dat deze profiteert van illegale prostitutie-inkomsten. En gaat het alleen om illegale prostitutie of ook mensenhandel? Dit heeft plaats in een afgesloten wereld en valt daarom lastig vast te stellen.

Niet-seksuele uitbuiting
Er komen onder professionals ook signalen in beeld van andere vormen van mensenhandel dan seksuele uitbuiting. Het betreft de volgende vier patronen:

a. Arbeidsuitbuiting
b. Hennepteelt
c. Criminele druk op jongeren en jongvolwassenen
d. Zorgfraude en uitbuiting

Ad a.) Arbeidsuitbuiting
Door zogenoemde huisjesmelkers worden veel kamers of sobere (vervallen) woningen verhuurd. Op kamers of in kleine woningen worden onder meer tijdelijk arbeidsmigranten gehuisvest. De migranten worden gerouleerd tussen woningen en gemeenten, zonder dat ze (hoeven te) worden ingeschreven in de BRP. De arbeidsmigranten worden onder druk gezet, onder meer door de koppeling van kostbare huisvesting aan slecht of onderbetaalde arbeid. Als ze de woonsituatie of de arbeidsomstandigheden niet langer accepteren, dreigen ze beiden te verliezen.[33] In de regio Gelderland-Midden zijn criminele netwerken actief die arbeidsmigranten uitbuiten. Verreweg de meeste arbeidsmigranten worden (op vakantieparken) buiten Arnhem gehuisvest, al wordt een categorie ondergebracht in Arnhem, onder meer bij louche of criminele vastgoedeigenaren. Op wijkniveau wordt zichtbaar dat er een schaduweconomie is opgebouwd rondom arbeidsmigranten. In Malburgen werden bijvoorbeeld niet alleen in de ochtend arbeidsmigranten met busjes opgehaald, maar ook laat op de avond, na 22:00 uur. Ze werkten bij volcontinu-bedrijven en werden onder slechte omstandigheden gehuisvest. Dit geeft huisjesmelkers de kans om geen kamers te

[31] Omgekeerd laten loverboys van buitenaf prostituées in Arnhem werken. Dit gebeurde frequent toen er nog raamprostitutie was in Arnhem (Bovenkerk e.a., 2004). In welke mate dit nu nog gebeurt in Arnhem, is niet in beeld.
[32] Boerman e.a., 2017.
[33] LIEC, 2019.

verhuren, maar matrassen die voor acht of twaalf uur beschikbaar zijn voor een migrant die op dat moment niet hoeft te werken.

Ad b.) Hennepteelt
Als een hennepkwekerij van ongeveer tweehonderd planten wordt geruimd, lopen de organisatoren een omzet van (ruim) twintigduizend euro mis. Het ligt in de criminele wereld voor de hand dat uitvoerders - zoals personen die woonruimte beschikbaar stellen voor hennepteelt - aansprakelijk worden gesteld voor criminele schade.[34] Als een hennepkwekerij wordt geruimd, is de kans dus groot of aanzienlijk dat het 'voetvolk' onder druk worden gezet om deze schuld terug te verdienen. Organisaties die hennep telen ronselen katvangers, bijvoorbeeld personen met financiële problemen. Een afhankelijkheidspositie zet uitvoerders van meet af aan onder druk. Als mensen willen stoppen, kunnen ze onder druk worden gezet om door te gaan. In de hennepwereld is het onderscheid klein tussen (profiterende) daders en slachtofferschap van criminele uitbuiting. Respondenten wijzen op twee patronen: Vietnamezen die onder slechte omstandigheden worden aangetroffen in panden met een kwekerij; en verslaafden of daklozen die planten knippen en/of een pand op hun naam krijgen met een kwekerij.

Ad c.) Criminele druk op jongeren en jongvolwassenen
Op straat- of wijkniveau worden door criminele netwerken jongeren geronseld en ingezet bij strafbare feiten, zoals drugscriminaliteit. Ook worden jongeren onder dwang of valse voorwendselen (verder) in de problemen gebracht. Bijvoorbeeld door criminele inkomsten – afkomstig uit fraude, bijvoorbeeld via (eenvoudige) cybercrime - op hun bankrekening te laten storten; de geldezel-methode. Respondenten wijzen op een Arnhemse casus waarbij ruim tweehonderd personen door fraudeurs als geldezel werden gebruikt.[35] Er worden ook telefoonabonnementen afgesloten op naam van jongeren, waarna anderen de telefoon gebruiken en zo financiële problemen veroorzaken. Het is onduidelijk of het steeds gaat om strafbare uitbuiting. Respondenten vinden dat niet het belangrijkst. Ze hechten aan preventie van dit soort praktijken.

Ad d.) Zorgfraude en uitbuiting
Het wemelt in Arnhem van de kleine zorgaanbieders; alleen al bij gecontracteerde zorg gaat het om honderden bedrijfjes. Respondenten zien dat personen met criminele bedoelingen zorgaanbieder zijn geworden. Een categorie combineert frauduleuze (pgb-)zorg met drugscriminaliteit. Zorgbureaus bezitten of huren goedkope woonruimte en plaatsen daar cliënten die nauwelijks of geen zorg ontvangen. Zorgbudgetten worden gebruikt om de huur te betalen. Cliënten staan onder druk om deze budgetten aan te vragen en te behouden. Zorgcliënten worden ingezet bij drugscriminaliteit, met name drugshandel. Het valt op dat auto's die op naam staan van zorgaanbieders, opduiken in strafrechtelijke drugsonderzoeken.

2.3 Misstanden met vastgoed

Respondenten constateren in Arnhem (veel) misstanden met vastgoed. Wat er precies allemaal speelt rond een pand, weten ze meestal niet. Er wordt bijvoorbeeld vermoed dat criminelen hebben geïnvesteerd in bepaalde panden of bedrijven. De aankoop kan niet worden verklaard, maar harde informatie over (drugs)criminaliteit ontbreekt. Dit type casus kan worden gezien als mogelijk witwassen, omdat dan geen gronddelict hoeft te worden bewezen. Het RIEC stuitte en stuit - bij het opstellen van het ondermijningsbeeld en bij de integrale aanpak van ondermijning in Arnhem – het meest op witwas-casus. Er speelt dan waarschijnlijk meer, want bij een meerderheid van de actuele casus wordt drugscriminaliteit vermoed.

[34] Noordanus e.a., 2021.
[35] Bron: https://www.ad.nl/binnenland/meer-dan-230-verdachten-in-mega-fraudezaak-arnhem~a2a7c043/

Respondenten zien in Arnhem veel incongruenties. Dat zijn omstandigheden die niet lijken te (kunnen) deugen en die vragen oproepen over wat er - niet zichtbaar - nog meer speelt. Het betreft onder meer over-bewoning (te veel mensen op één adres) of juist schijnbewoning (er staan mensen ingeschreven op een adres, maar die wonen er niet), het gebruiken en verhandelen van valse huurcontracten, briefadressen en veel verloop van huurders. Voorts is er een aanbodoverschot in bepaalde branches. Het resulteert in windhappen (bedrijven met te weinig klanten om de bedrijfskosten terug te verdienen), in een toestroom van klanten die klaarblijkelijk illegale diensten kopen (zoals prostitutie of gokken) of indicaties dat personen uit het criminele milieu naar bepaalde zaken toekomen. Zie herover de casusbeschrijving van het Spijkerkwartier. Respondenten zien dat (rechts)personen of netwerken in één generatie - vanuit een sociaaleconomische achterstandspositie - aanzienlijke bezittingen verwerven, zoals bedrijven, bedrijfsvastgoed, woningen en/of auto's. Het vermoeden is dat criminele netwerken met witgewassen geld (horeca)bedrijven opzetten met juist veel klanten en met een professionele bedrijfsvoering. Het gaat met andere woorden om bedrijven die qua sfeer en uitstraling een aanwinst voor de stad (lijken te) zijn. Dit fraaie front stemt in dat geval niet gerust, al vallen een eventueel criminele investeringen - vanwege complexe en verhullende bedrijfsstructuren in combinatie met een actuele 'witte' geldstroom - niet of uitermate moeilijk aan te tonen.

Professionals wijzen op sociale ellende onder personen die eenvoudig vastgoed huren. Ze benadrukken dat kwetsbare huurders onder druk worden gezet door criminele of louche verhuurders. Ze spreken over "uitbuiting", los van de vraag of dat in strafrechtelijke zin valt aan te tonen.

Signalen over verdacht of louche vastgoedbezit, over witwassen, over criminele dekmantelbedrijven en/of over de ellendige positie van huurders blijven niet beperkt tot één of enkele locaties. Dit is verspreid over de stad: in het centrum, in het Spijkerkwartier en in kwetsbare wijken, onder meer op winkel-strips en/of horecalocaties. Er komen bij het veldwerk vijf ondermijnende patronen in beeld:

Ad a.) Criminele investeringen in vastgoed

Geld dat is verdiend op een misdaadmarkt wordt geïnvesteerd in vastgoed. Op het niveau van een netwerk of (rechts)persoon gaat het meestal om enkele panden en soms om aanzienlijk meer, al kunnen panden bewust op naam worden gezet van stromannen. Het geijkte voorbeeld zijn - door de enquêtecommissie opsporingsmethoden in 1996 blootgelegde - vastgoedinvesteringen door Turks-Koerdische drugscriminelen in vele tientallen panden in Arnhem en in (nog veel meer) vastgoed in Turkije.[36] Die investeringen renderen inmiddels decennia. Hiernaast hebben andere criminele drugsnetwerken geïnvesteerd in Arnhems vastgoed. Respondenten geven toe dat de informatie daarover pover is. Er wordt bijvoorbeeld gewezen op een investerende Gelderse hennepcrimineel. Er is zicht op drugscriminaliteit en op misstanden met vastgoed, maar nauwelijks op de geldstroom tussen de drugs- en vastgoedmarkt. Respondenten constateren dat Arnhem een probleem heeft met criminele investeringen in vastgoed, maar dat dit geen prioriteit heeft. Daardoor is het in hoge mate een blinde vlek. Er komt vanwege over-bewoning en overlast wel onder andere zogenoemde huisjesmelkerij in beeld.

Ad b.) Huisjesmelkerij

In de afgelopen decennia hebben louche of criminele (rechts)personen vastgoed verworven in Arnhem.[37] Het betreft een categorie eigenaren die tegen zo gering mogelijke kosten zoveel mogelijk

[36] Tweede Kamer, vergaderjaar 1995-1996, 24 072, nr. 20. Enquêtecommissie Opsporingsmethoden. Deelonderzoek IV. Georganiseerde criminaliteit in Nederland: een analyse van de situatie in Enschede, Nijmegen en Arnhem.

[37] Zie Ferwerda, 2017.

huur vraagt. Hiertoe richten ze zich op huurders die weinig eisen kunnen stellen: kwetsbare huurders (bijvoorbeeld vanwege schulden of sociale problemen) die niet snel een andere woning vinden; studenten; personen waarbij de huur is gekoppeld aan seizoensarbeid of prostitutie; en huurders die onzichtbaar willen blijven. Om de huuropbrengsten te optimaliseren, worden woningen gesplitst of verkamerd, zodat kamers of kleine woonruimtes apart kunnen worden verhuurd. Een categorie huisjesmelkers maakt gebruik van intimidatie. Bijvoorbeeld om klachten van huurders de kop in te drukken of om desgewenst een woning huurdervrij te maken, zodat deze tegen een hogere prijs kan worden verhuurd of kan worden verbouwd of verkocht. Louche vastgoedeigenaren plaatsen daartoe soms bewust overlast-gevende personen in een woning.

Arnhem is voor louche of criminele huisjesmelkers een aantrekkelijk stad. Er was lange tijd voldoende aanbod van geschikte woningen; van huurwoningen die door een corporatie werden verkocht tot grote oude panden op de particuliere markt. Wie beschikt over criminele antecedenten hoeft niet bevreesd te zijn over de uitkomsten van een Bibob-toets bij het aanvragen van een bouw- of splitsingsvergunning, want dergelijke toetsen werden niet uitgevoerd. Dit verklaart waarom onder andere hennepcriminelen uit de regio (oude) panden kopen in Arnhem en (laten) verbouwen, zodat ze geschikt zijn voor het verhuren van een kamer of etage. Sinds 2020 dient een vergunning te worden aangevraagd voor kamerverhuur aan tenminste drie personen in één pand. Daarvoor gold reed - en nog steeds – een meldplicht van kamerverhuur aan vijf of meer personen.

Ad c.) Misstanden in panden

Gemeenteambtenaren zien kwetsbare huurders die (verder) in de problemen worden gebracht door verhuurpraktijken, vaak zonder dat ze zicht hebben op de (mogelijk criminele) achtergronden van vastgoedeigenaren. Ze wijzen op armoede in Arnhemse achterstandswijken en op beleidsmatige kwetsbaarheden. Investeerders kopen en verkameren panden zonder Bibob-toets. Vervolgens is het gemakkelijk om (nagenoeg zonder controle) personen in te (laten) schrijven in de BRP of om dit juist achterwege te laten. Er worden tegen hoge prijzen kamers of sobere woningen verhuurd aan personen die (bijna) geen andere woning kunnen vinden. Huurders worden aan hun lot overgelaten, zolang ze de huur voldoen. Dit resulteert in financiële problemen. Slechte (onhygiënische) woonomstandigheden hebben een ongunstig effect op de fysieke en psychische gezondheid. Het komt voor dat criminele netwerken de (kosten van de) woonruimte gebruiken om huurders onder druk te zetten: om slechte omstandigheden op het werk te accepteren (arbeidsmigranten), om met illegale prostitutie de huur te betalen, om mee te werken bij het plegen van zorgfraude en/of om strafbare feiten te plegen.

Ad d.) Vastgoed gebruiken voor criminaliteit

Criminele netwerken benutten vastgoed en/of bedrijven ten behoeve van criminele praktijken. Er zijn branches met indicaties voor witwassen of andere crimineel praktijken. Het betreft, zo signaleren respondenten, onder meer een aanbodoverschot van bepaalde bedrijven in (delen of straten van) de stad, zoals kappers, telefoonwinkels, autobedrijven, massagesalons, reisbureaus en/of verschillende soorten horeca. Witwassen via een fictieve verhoging van de omzet van dergelijke ondernemingen is lastig vast te stellen, want dit vereist (betrouwbare) vergelijkingen van het aantal klanten met verkoopcijfers. Het hoeft echter niet te gaan om witwassen, want dergelijke zaken kunnen andere criminele functies vervullen. Bijvoorbeeld als criminele ontmoetingsplaats, waar afgeschermd en beveiligd criminele zaken worden gedaan. Dit soort bedrijven biedt ook mogelijkheden voor fictieve dienstverbanden. Voorts kunnen bedrijfspanden en bedrijven worden gebruikt als dekmantel voor drugshandel, drugsproductie (hennepteelt), illegaal gokken, illegale prostitutie, handel in illegale sigaretten of de verkoop of opslag van lachgas.[38] Respondenten wijzen op bedrijven die worden gebruikt om drugs naar het buitenland te transporteren. Criminele netwerken gebruiken eenvoudige

[38] Zie Noordanus e.a., 2021.

woonruimte voor huisvesting en/of als prostitutie-werkplek. Respondenten merken of vermoeden dat vanuit criminele (drugs)netwerken sinds 2015 zorgaanbieders zijn opgestart die frauderen en zorgcliënten onderbrengen in (eenvoudige) woningen. Een deel van de cliënten wordt ingezet bij drugscriminaliteit. Vastgoed wordt, tenslotte, gebruikt bij witwassen. Dit kan door een pand (in korte tijd) voor een fors hogere prijs te verkopen, nadat het deels contant is betaald of als contant geld is geïnvesteerd in een verbouwing. Er wordt door het RIEC schijnbewoning geconstateerd, net als zogenoemde briefadressen.[39] Dit is een indicatie voor uitkeringsfraude en voor witwassen door fictieve huur te innen.

ad e.) Criminele inmenging in de horeca
De horecabranche wordt benut voor witwassen, als criminele ontmoetingsplek en als dekmantel voor illegale praktijken. De horeca neemt om verschillende redenen een bijzondere plaats in. In de *eerste plaats* was het lange tijd één van de weinige branches waarbij in Arnhem Bibob-toetsen werden uitgevoerd. Om die reden wordt door criminelen gebruik gemaakt van stromannen die de horecavergunning aanvragen en/of van complexe bedrijfsconstructies. Zo wordt verhuld dat (drugs)criminelen feitelijk optreden als geldschieter, om geld wit te wassen en/of om een winstgevende horecaformule op te zetten. In de *tweede plaats* is in Arnhem invloed op de horeca (investeringen of afpersing) geconstateerd vanuit zogenoemde outlaw motorcycle gangs. In de *derde plaats* valt op dat een categorie horecazaken zich tijdens de coronacrisis probleemloos staande weet te houden, terwijl ze veel inkomsten mislopen en de huur en lonen doorbetalen, zonder noodsteun. Eén hotspot springt wat dit betreft in het oog bij respondenten. In de *vierde plaats* zijn tijdens de coronacrisis afhaal-horecazaken opgestart. Dit is een legitieme manier om tijdens de lockdown omzet te maken. Echter, het is ook een mogelijkheid om fictieve opbrengsten op te (blijven) voeren en zo het witwassen te continueren. In de *vijfde plaats* wordt een toename van het aantal horeca-overnames geconstateerd. Dit attendeert op mogelijke criminele investeringen. Het is de vraag of dit echt zo is, onder meer omdat overnames opvallen en criminele investeringen en invloeds-verwerving niet perse gepaard hoeven te gaan met een formele overname.

2.4 Overige praktijken en fenomenen

Naast de bovenstaande ondermijning komen de volgende criminele praktijken en fenomenen (frequent) in beeld:

- *Illegaal gokken*. Op verschillende locaties in de stad (onder meer in het Spijkerkwartier) wordt illegaal gokken gesignaleerd. Het gaat om praktijken die worden afgeschermd (en daardoor moeilijk vallen te bewijzen). Illegaal gokken heeft ondermijnende effecten, omdat het leidt tot sociale problemen, zoals verslaving en financiële problemen.

- *Handel in illegaal vuurwerk*. Er wordt handel in illegaal vuurwerk geconstateerd. Het betreft kleinschalige handel, maar ook georganiseerde handel, waarbij waarschijnlijk transportlijnen worden benut die al in gebruik waren voor drugssmokkel.

- *Beroving van klanten die met seksadvertentie worden gelokt.* Seksadvertenties worden niet alleen benut om klanten te werven voor betaalde seks. Ze worden ook geplaatst door criminelen die op die manier klanten lokken naar een locatie die geschikt is om hen te beroven. Er wordt gespeculeerd op terughoudendheid bij slachtoffers om aangifte te doen van een beroving onder dit soort omstandigheden.

[39] RIEC, 217. [Infographic Ondermijningsbeeld]

- *Systematische fraude*. Respondenten wijzen op riante kansen om uitkeringsfraude te plegen in Arnhem. Ze denken dat dit frequent gebeurt (zonder dat ze de omvang durven te schatten), deels op een systematische en georganiseerde manier. Het is gemakkelijk om in Arnhem iemand in te schrijven in de BRP. Als dit eenmaal is gebeurd, kan een uitkering worden aangevraagd, ook als het in feite louter om een briefadres gaat. De uitkering wordt opgestreken zolang dit goed gaat.

- *Zorgfraude*. Respondenten signaleren zorgfraude en schatten in dat deze fraude in Arnhem op een substantieel niveau ligt. Arnhem telt - na de zogenoemde decentralisaties en inwerkingtreding van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning 2015 - honderden (kleine en nieuwe) zorgaanbieders. Respondenten constateren dat een categorie klaarblijkelijk is opgericht om te frauderen en daartoe cliënten ronselt. Risico-categorieën zijn pgb-zorg, begeleiding, huishoudelijke hulp, dagbesteding en beschermd wonen.[40] Met louter zorgfraude kunnen hoge winsten worden geboekt. Zorgfraude kan echter plaatshebben in een netwerk dat ook actief is met drugscriminaliteit en dat investeert in vastgoed. Respondenten wijzen op een casus die volgens hen een schadelijk en breder Arnhems patroon blootlegt. Een drugscrimineel (van buiten Arnhem) kocht in Arnhem enkele panden en verhuurde, via zijn (criminele) netwerk, de kamers aan (cliënten van) zorgaanbieders. Er werden (ver) buiten Arnhem, tot in de Randstad, cliënten geronseld. In deze kringen is bekend hoe eenvoudig registratie in de Arnhemse BRP is. Vervolgens vragen ze een frauduleus zorgbudget aan en plegen ze uitkeringsfraude. De bredere boodschap luidt dat het gemakkelijk is om in Arnhem te investeren in kamerverhuur en om te frauderen. Dit trekt profiteurs en criminelen van buitenaf aan.

- *Voetbal.* Er wordt gesignaleerd dat vanuit criminele netwerken geld wordt geïnvesteerd in het amateurvoetbal. We hebben dit buiten deze studie gelaten.

2.5 Afsluiting

De ondermijnende criminaliteit is in Arnhem veelzijdig en geworteld. Er gaat aantrekkingskracht vanuit vanwege inkomsten en er komen schadelijke sociale effecten in beeld, zoals onderdrukking door middel van kamerverhuur, uitbuiting, criminele rekrutering en misbruik van zorggelden. De praktijken stellen hoge eisen aan de gemeentelijke veiligheidsfunctie. De hoofdstukken drie en vier beschrijven en analyseren hoe hieraan invulling werd en wordt gegeven, al gaan we eerst in op de ‘casus Spijkerkwartier’.

[40] Fenger e.a., 2016; Van der Torre en Heijkoop, 2020.

De casus Spijkerkwartier

Inleiding

Het Spijkerkwartier ligt op de rand van het centrum en telt ongeveer zevenduizend inwoners. Een groot deel van de wijk werd, in de negentiende eeuw, gebouwd voor welgestelde mensen die in de buurt van het centrum wilden wonen. Er staan veel monumentale herenhuizen in de wijk, vaak inclusief een hoog souterrain. In de jaren zestig en zeventig raakte de wijk in verval; de prostitutie en drugsscene op straat vielen op, maar onderhuids werd – zo toonde de enquêtecommissie opsporingsmethoden aan - door criminele netwerken geïnvesteerd in (bedrijfs-)vastgoed. We gaan kort in op deze criminele geschiedenis. Daarna doen we verslag van veldwerk onder bewoners en ondernemers. In het Spijkerkwartier is het glas half vol. Het is volgens veel respondenten een aantrekkelijke wijk om te wonen, al komt er stevige overlast in beeld, net als verdachte of criminele paktijken. Voor een kleine categorie is dat zelfs een reden om een vertrek te overwegen. Het valt op dat een categorie bewoners en ondernemers een scherpe blik heeft op deze veiligheidsproblemen en op (tekortkomingen in) de gemeentelijke aanpak. Dit soort mondigheid is volgens professionals typerend voor de wijk. Vervolgens presenteren we de resultaten van een bondige bedrijvenanalyse op basis van open bronnen. Tot slot gaan we in op de opdracht van de stadsmarinier om, vanuit Steenstraat 66, de veiligheid in de wijk zichtbaar te verbeteren.

1. Een korte geschiedenis: harde én voorzichtige conclusies in 1996

In het kader van de Enquêtecommissie Opsporingsmethoden wordt halverwege de jaren negentig onderzoek gedaan naar de georganiseerde criminaliteit, waarbij empirisch onderzoek wordt gedaan in Amsterdam, Arnhem, Nijmegen en Enschede. Bij het lokale onderzoek naar de situatie in Arnhem wordt ingegaan op de situatie in het Spijkerwartier, met in het bijzonder aandacht voor (raamprostitutie in) de rosse buurt en voor de verhulde machtspositie van criminele (heroïne)netwerken. De volgende conclusie wordt geformuleerd:

> "Het Spijkerkwartier is hier de raamprostitutie-buurt en het is dat geworden als gevolg van gericht overheidsbeleid. De buurt wordt aan de ene kant begrensd door panden waar Nederlandse uitbaters van prostitutiebedrijven resideren. Daar achter is echter in de loop van de afgelopen vijf jaar een heel eigen Turkse infrastructuur verrezen die door de heroïnehandelaren wordt beheerd. Turken huren doorgaans in sociaal zwakkere buurten, maar hier hebben zij volgens opgave van de politie tussen de 50 en 100 panden (winkels en woningen) aangekocht. Er zijn winkeltjes die levensmiddelen verkopen, restaurants, koffie- en theehuizen, pizzeria's, shoarmazaakjes en reisbureaus. Hier is een Koerdisch-Turkse wijk ontstaan waar legale en illegale activiteiten door elkaar lopen en waar de Nederlandse autoriteiten weinig zicht meer op hebben. Het vormt een enclave die criminele activiteiten zoals drugshandel aan de openbaarheid onttrekt."[41]

In het Spijkerkwartier komen in de jaren tachtig twee fenomenen bij elkaar, namelijk de prostitutiewereld en een lokaal verankerd internationaal opererend heroïnenetwerk.

In de jaren tachtig krijgen families uit de tweede en derde generatie gastarbeiders de heroïnehandel in hun greep.[42] Ongeveer vijf Koerdische (familie)netwerken exploiteren vanuit Arnhem frequente en grootschalige heroïnetransporten. Deze transporten komen rechtstreeks uit Turkije, waardoor deze netwerken de logistieke keten van productie tot afleveringen beheersen;

[41] Tweede Kamer, vergaderjaar 1995-1996, 24 072, nr. 16. *Enquêtecommissie Opsporingsmethoden*. Eindrapport Georganiseerde criminaliteit in Nederland, p. 73.

[42] Gebaseerd op: Tweede Kamer, vergaderjaar 1995-1996, 24 072, nr. 20. *Enquêtecommissie Opsporingsmethoden.* Deelonderzoek IV. Georganiseerde criminaliteit in Nederland: een analyse van de situatie in Enschede, Nijmegen en Arnhem.

zogenoemde *end-to-end* handel. Daardoor zijn, ook bij (groot)handel tegen scherpe prijzen, de winsten hoog. Er worden partijen heroïne verkocht aan klanten door heel Nederland, onder andere in de Randstad en in Oost-Nederland. Er wordt ook (vanuit Turkije) drugs afgeleverd aan klanten in verschillende Europese landen, zoals Spanje, Duitsland, Engeland en België. De leidende Koerdische figuren in de toplaag zetten Turkse Arnhemmers in voor uitvoerende activiteiten, zoals vervoer, opslag en straathandel. Hoge inkomsten en rijkdom combineren de leidende figuren met een sobere levensstijl. Er worden in de jaren negentig grote sommen geld naar Turkije gebracht en geïnvesteerd in hotels en appartementen. Witwassen is niet nodig, omdat in de regel geen vragen gesteld over de herkomst van een geldstroom, zo constateert de enquêtecommissie. Er wordt op kleinere schaal in Nederland - geconcentreerd in het Spijkerkwartier - geïnvesteerd in woningen, bedrijfsvastgoed en bedrijven, zoals koffie- en theehuizen, pizzeria's, andere horeca en reisbureaus. Ze fungeren onder meer als dekmantelbedrijven waar drugscriminelen elkaar ontmoeten en transacties sluiten, op veilige afstand van de politie. Kopstukken tonen hun rijkdom niet in Arnhem. Sterker, ze houden er een sobere levensstijl op na. Ze wonen in sociale huurwoningen, dragen gangbare kleding en ontvangen vaak een uitkering. De enquêtecommissie typeert deze situatie als een (goed) afgeschermde criminele enclave. Ondanks deze noodkreet is in Arnhem - in tegenstelling tot Amsterdam (waar de enquêtecommissie ook een lokaal onderzoek uitvoerde) - geen integrale aanpak van criminele machtsposities (de term ondermijning bestond nog niet in 1996) van de grond gekomen. Anno 2021 zijn de (vastgoed)positie, werkwijzen en invloed van dit soort netwerken voor de gemeente een blinde vlek.

Vanaf de jaren zeventig en tot en met januari 2006 had Arnhem een grote rosse buurt, met raamprostitutie in het Spijkerkwartier.[43] In de hoogtij-jaren betrof het naar schatting 240 'ramen' en daarmee stond Arnhem in Nederland, na Amsterdam, op de tweede plaats. Er was, op de routes richting de ramen, tippelprostitutie. Op straatniveau ontstond een open drugsscene met (heroïne)verslaafde straatprostituées, andere drugsverslaafden en dealers. In de jaren zestig verplaatste de raamprostitutie van de binnenstad naar het Spijkerkwartier, met een concentratie in drie straten. Er voltrok zich een transitie, want gezinnen trokken weg en zogenoemde raam-exploitanten kochten de woningen. Er waren in de jaren negentig ongeveer dertig exploitanten (allen autochtonen), met een dominante positie voor een tiental. Ze kregen 'op zakelijke basis' een aandeel uit de prostitutie-inkomsten. Exploitanten zorgen voor een veilige werkomgeving en krijgen daarvoor een "inkomensonafhankelijk bedrag" voor de huur van een raam: "In de praktijk komt het voor dat prostituées zowel aan een exploitant als aan een pooier geld moeten afdragen."[44] Na aanvankelijke spanningen tussen exploitanten en overheid, ontstaat na verloop van tijd een werkrelatie, met exploitanten als "gerespecteerde gesprekspartners." Een vermaarde exploitant opent een kunstgalerie. Pooiers of souteneurs nemen een andere positie in. Ze hebben een hechtere werkrelatie met prostituées en daardoor een kleinere span of control; ze krijgen een deel van de prostitutie-inkomsten. In hoeverre is dit alles nu ondermijnend? Is er sprake van criminaliteit, zoals seksuele uitbuiting of drugscriminaliteit? De conclusie is dat de politie het in de jaren negentig eigenlijk niet weet. Op dit punt trekt de enquêtecommissie dus voorzichtige conclusies.

2. Anno 2021: door de ogen van bewoners

We hebben in het Spijkerkwartier geobserveerd en straatenquêtes afgenomen van bewoners en ondernemers. Er wonen en werken 'mondige' ondernemers. Vanwege de vraagstelling van dit

[43] Gebaseerd op: Tweede Kamer, vergaderjaar 1995-1996, 24 072, nr. 20. *Enquêtecommissie Opsporingsmethoden.* Deelonderzoek IV. Georganiseerde criminaliteit in Nederland: een analyse van de situatie in Enschede, Nijmegen en Arnhem.

[44] Tweede Kamer, vergaderjaar 1995-1996, 24 072, nr. 20. *Enquêtecommissie Opsporingsmethoden.* Deelonderzoek IV. Georganiseerde criminaliteit in Nederland: een analyse van de situatie in Enschede, Nijmegen en Arnhem, p. 207.

onderzoek hebben we ons met name gericht op criminaliteit en overlast. De burgers waarmee we spraken wijzen, net als professionals, op enkele belangrijke kenmerken van de wijk:

- De chaos op straat – vanwege de massale raamprostitutie én een klassieke open drugsscene (met zogenoemde archetypische junkies en veel straatdealers) – in de jaren '00 verminderd of zelfs verdwenen, na beëindiging van de raamprostitutie in 2006. Het leidde tot een terugkeer van gezinnen en van welgestelden en/of hoog opgeleiden. Niet zozeer 'yuppen', maar eerder 'maatschappelijk betrokken'.
- De kamerverhuur is een belangrijk verschijnsel in de wijk. Aanvankelijk was het een neutrale trend, want de herenhuizen in de wijk zijn duur voor een klein gezin of stelletje. Daarom werden veel woningen in etages verdeeld en verhuurd, of geschikt gemaakt voor kamerbewoning. Studenten, starters en 'jan modaal' moeten immers ook kunnen wonen. Kamerverhuur is echter deels een lucratieve kwestie geworden. Dat valt op zich al niet goed bij veel bewoners. Vandaag de dag levert het ook overlast en sociale problemen op. Onder de oppervlakte ziet of vermoedt een categorie (goed ingevoerde) respondenten criminele invloed via kamerverhuur.
- In de wijk, en zeker in de Steenstraat, botsen keurige en bonafide krachten met overlast-gevende, botte en/of criminele invloeden. Vanaf 2006 was de trend goed, maar daarna namen de problemen weer toe, los van de vraag hoe ernstig dit wordt ingeschat. Voor veel bewoners is het anno 2021 een fijne en vooral diverse wijk, ondanks overlast en zichtbare criminaliteit. Een kleine categorie overweegt vertrek of sluit niet uit dat nog eens te doen als de situatie aanhoudt of verslechtert.
- Wat de wijk aantrekkelijk maakt om te wonen, te ondernemen en te winkelen, trekt deels ook criminaliteit aan; het is vlakbij het centrum en gemakkelijk bereikbaar. De ruime kelders onder de woning zijn prettig voor opslag of als extra woonruimte, maar blijken ook geschikt voor hennepteelt.
- Er wordt in gesprekken geregeld gewezen op ongelijkwaardigheid ten opzichte van het centrum, omdat daar meer werd en wordt geïnvesteerd in de economie en in veiligheid. Eén voorbeeld hoorden we verschillende keren: in het centrum betaalt de overheid de kerstverlichting en in de Steenstraat deelnemende ondernemers.

De straatenquête: respondenten

We hebben van 93 respondenten een straatenquête afgenomen.[45] Het betrof 76 bewoners, veertien ondernemers en drie ondernemers die tevens in de wijk wonen. We hebben de respondenten gevraagd welk rapportcijfer ze het wonen en/of ondernemen in de wijk geven. Negen respondenten geven de buurt een onvoldoende en 61 respondenten delen een zeven of een acht uit. Het gemiddelde cijfer is een 7,1.

Tabel 1: Antwoorden op de vraag: Welk rapportcijfer (1-1O) geeft u het wonen / leven / ondernemen in het Spijkerkwartier?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
-	-	1	1	7	14	30	31	7	2

Ook als respondenten (veel) overlast of criminaliteit rapporteren, geven ze vaak een (ruime) voldoende. Een kleine categorie lijkt de criminaliteit en overlast zelfs te rekenen tot de aantrekkelijke diversiteit, als interessante *sight seeing* zolang het qua geluid en in fysieke zin maar op enige afstand blijft. Andere respondenten hanteren een mentaal schild voor nare zaken en richten zich op de prettige omstandigheden of ervaringen in de wijk. Dit zijn respondenten die soms terughoudend zijn om nare of vreemde observaties te typeren als 'crimineel'. Het valt op dat 'diversiteit', levendigheid en de goede ligging een rode draad zijn in toelichtingen op hoge

[45] Over de respondenten: 53 mannen en 40 vrouwen; 16 keer tussen de 16 en 30 jaar; 24 keer tussen de 31 en 45 jaar; 31 keer tussen de 45 en 60 jaar; en 22 keer ouder dan 60 jaar.

rapportcijfers:

- “Diversiteit in de wijk, zowel afkomst als type bewoners zoals studenten, gezinnen etc. Veel initiatieven. De ligging van de wijk, veel voorzieningen in de buurt zoals winkels, theater etc.” [rapportcijfer respondent: 8]
- “Multiculti; leuk en met criminele kanten” [rapportcijfer respondent: 7]

Anderen benadrukken dat de wijk leuk is, maar vinden dat het wel nodig is om op te treden tegen overlast en/of criminaliteit, om het leuk te houden en een negatieve trend te voorkomen of bij te buigen:

- “Leuke wijk om in te wonen, er moet wel iets gebeuren aan ondermijning en verkamering.” [rapportcijfer respondent: 8]
- “Prettig wonen, wel wordt er gedeald en was er een schietpartij. Soms stralen groepjes een dreigend gevoel uit op straat” [cijfer respondent: 7].
- “Op dit moment is het (nog) leuk wonen in het Spijkerkwartier. Hopelijk zal de verkamering een halt toegeroepen worden zodat er weer meer balans in de bewoning komt.” [rapportcijfer respondent: 7]

Eén van de twee respondenten die een tien uitdeelde, wenst wél beleidsmatige vooruitgang:

- “Ondanks de ellende is het een weegschaal. De positieve zaken zoals buurtinitiatieven, de sociale cohesie, vergroening, de wijk ziet er goed uit. Oplossingen: grote handhavingsacties hebben een te beperkte impact, want deze is slechts tijdelijk. Er is te weinig mankracht. Er moet structureel meer bijkomen. Er zijn twee fijne wijkagenten, die doen wat ze kunnen. Maar een wijk als Klarendal heeft er vier, dus het is een kwestie van prioritering.” [rapportcijfer respondent: 10]

Recente schietpartijen of criminele praktijken baren respondenten zorgen, ook als ze een acht of een zeven uitdelen:

- “Leuk, maar wel bij de Steenstraat het gevoel dat dit zo'n straat is waar je per ongeluk in je rug wordt geschoten." [rapportcijfer respondent: 8]
- “Fijne winkels tussen dekmantels” [rapportcijfer respondent: 7]

Een ondernemer geeft zijn zakelijke leven een acht (en geeft dat op als score), maar geeft de buurt een vier. Het viel op dat de nodige respondenten hun cijfer wilden splitsen, namelijk één voor overdag en één voor de late avond of nacht:

- “De mengeling in de Steenstraat is leuk, maar er moet wel een balans zijn. Veel zaken zijn betrokken bij witwassen. Het cijfer 7 is gebaseerd op een 8 overdag en een 3 ’s nachts.”[rapportcijfer respondent: 7]

Voor zover onvoldoendes werden uitgedeeld, kwam dit met name door verkeersoverlast, criminele overlast en/of lankmoedig optreden door de overheid:

- “Spijkerkwartier is een dubbeltje op zijn kant. Veel initiatief van bewoners. Aan de andere kant verzaakt de gemeente waardoor overlast bestaat of wordt vergroot.' Regelmatig vindt overleg plaats met de gemeente over de verloedering, maar niet altijd leidt dit tot actie.” [rapportcijfer respondent; 5]

- “Mensen zijn bang om naar de winkel te komen. Onveilig gevoel in de buurt. Op bankjes in de Steenstraat hangen mensen, drinken bier. Ze bivakkeren.” [rapportcijfer respondent: 5]

Burgers over overlast

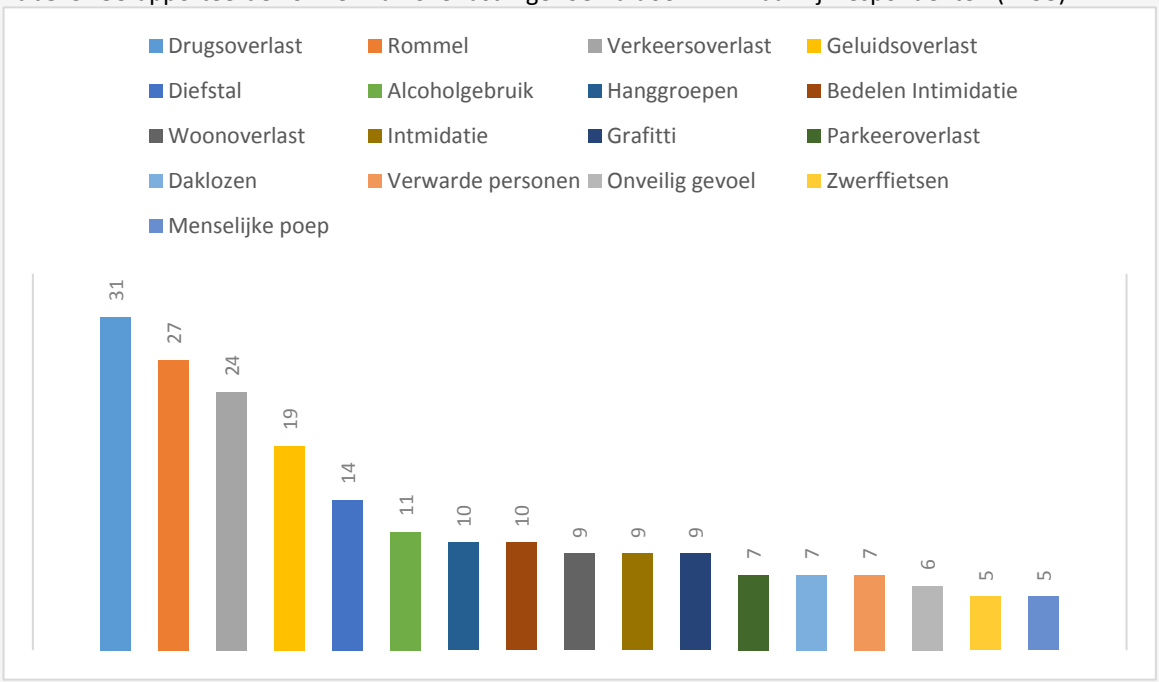
Aan bewoners en ondernemers is gevraagd hoe vaak ze in de afgelopen twee jaar, dus ook nog voor de coronapandemie, overlast hebben ondervonden in het Spijkerkwartier. Een meerderheid van 55 procent meldt (zeer) vaak overlast en 24 procent zelden of nooit. Die laatste categorie zijn onder meer bewoners die op enige afstand van de Steenstraat wonen, zonder kamerverhuur in hun directe omgeving. Ook enkele ondernemers met een winkel in een risicobranche rapporteerden geen enkele overlast, al is hun winkel volgens andere respondenten gevestigd op een overlast-hotspot.

Tabel 2: Antwoorden op de vraag: Hoe vaak heeft u in de afgelopen twee jaar in het Spijkerkwartier overlast ondervonden? (n=93)

zeer vaak	vaak	soms	zelden	Nooit	geen antwoord
23%	**32%**	16%	14%	10%	3%

In een open vraag hebben we 81 respondenten[46] gevraagd waarvan ze overlast hebben. De antwoorden werden soms (via zes digitale enquêtes) ingevuld door de respondent of opgeschreven door een veldwerker. Vervolgens zijn de antwoorden geclusterd. De resultaten staan vermeld in de onderstaande tabel, voor zover een vorm van overlast tenminste vijf keer is genoemd.

Tabel 3: Gerapporteerde vormen van overlast – genoemd door minimaal vijf respondenten (n=93)

De meest genoemde vorm van overlast (31 keer) is drugsoverlast van dealers en gebruikers. Het valt op dat dit vaker wordt genoemd dan verkeersoverlast. De drugsscene in het Spijkerkwartier heeft deels een open karakter. Typische verslaafden springen in het oog en het is eenvoudig om - bij veldwerk – keer op keer drugsdeals te observeren. Alsof het de gewoonste zaak van de wereld

[46] Dit is niet gevraagd aan respondenten die nooit overlast ervaren of die op de vraag over overlast geen antwoord hebben gegeven.

is, maar dat is het dan ook op bepaalde locaties. Later op de avond komt de drugsscene alsmaar dominanter in beeld, omdat er dan minder nette mensen op straat zijn en juist meer personen die deel uit lijken te maken van de criminele (drugs)wereld. Zie over drugshandel en -overlast verder de toelichting op de specifieke vraag over illegale drugshandel.[47]

27 respondenten noemen rommel op straat. Ze wijzen op een containersysteem (Diftar genaamd) waar (lang?) niet alles in past of niet iedereen een pasje voor heeft, waardoor afval op straat belandt. In combinatie met zichtbare drugshandel en verkeersoverlast, geeft rommel een (in aanleg) mooie wijk of straat een slecht aanzien. Uit mondelinge toelichtingen valt op te maken dat respondenten zich storen aan de optelsom van slonzigheid of ranzigheid. In deze optelsom wordt andere overlast betrokken, zoals hanggroepen, intimidatie, graffiti en (bedelende) zwervers. Vooral in (zijstraten van) de Steenstraat en bij Het Oude land zien respondenten kluitjesvoetbal van overlast-gevende personen en gedragingen:

- "Vervuilde omgeving. Graffiti. Veel aanloop op de coffeeshop, wat overlast met zich meebrengt zoals mensen die rommel op straat gooien, de vuilnisbak uit de auto op straat legen etc. Diftar is een probleem hierin." [rapportcijfer respondent: 8]
- Een respondent geeft een opsomming: "Bedelen, rommel op straat, scooters die op de stoep rijden, verkeersoverlast fout parkeren. En in de avond onveilig." [rapportcijfer respondent: 7]
- Een andere respondent geeft een andere opsomming: "1. Verkamering door huisjesmelkers, 2. Dealen op straat, 3. Zwerffietsen, 4. Graffiti, 5. Afval."[rapportcijfer respondent: 8]

De soms stevige lijst met overlastvraagstukken, waaronder rommel op straat, gaat in de bovenstaande citaten gepaard met een gunstig rapportcijfer. Dat is typerend voor het Spijkerkwartier en onderstreept dat veel respondenten de aangename omstandigheden in deze wijk waarderen, al is er op de koop toe (veel) overlast.

Door 24 respondenten wordt gewezen op verkeersoverlast. Nog eens zeven respondenten noemen parkeeroverlast. Er wordt gewezen op de ongelukkige fysieke inrichting en op autodrukte in de drukbevolkte Steenstraat, met daardoor risico's voor voetgangers en fietsers. Een categorie weggebruikers (in de auto en op scooters of motoren) flaneert door de straat, vaak in (erg) kostbare en/of gepimpte auto's. Ze veroorzaken geluidsoverlast, onder meer vanwege aangepaste uitlaten. Het gaat, zo blijkt ook uit observaties, om opmerkelijke hoge aantallen. We zien tientallen personen die in de auto rondjes rijden. Zo nu en dan wordt, zeker afgezet tegen de inrichting en/of drukte in de straat, hard gereden of bewust veel motorgeluid geproduceerd. In het type auto's, het rijgedrag en de bezochte locaties, zien respondenten aanwijzingen dat het onder meer gaat om criminele patsers. Op dit punt zien respondenten ook overlast-combinaties. Zoals verkeersoverlast en (door achttien respondenten genoemde) geluidsoverlast:

- "Geschreeuw, auto's die te hard rijden en lastig gevallen worden op straat." [rapportcijfer respondent: 8]
- "Geluid, muziek, burenruzies, verwarde personen. Vernieling aan de eigen auto, waarschijnlijk baldadigheid. Vuilnis dat naast de containers staat. Kapotte vuilniszakken." [rapportcijfer respondent: 8]

Er zijn veertien respondenten die diefstal (inbraak en diefstal) noemen als een vorm van overlast, waaronder enkele ondernemers die hier het slachtoffer van werden. Vervolgens worden vier

[47] We behandelen de vragen in de volgorde van de vragenlijst. We vroegen eerst in algemene zin naar overlast, dus als respondenten drugsoverlast noemden, werd 'drugs' op hun initiatief aan de orde gesteld.

vormen van overlast genoemd die op (deels dezelfde) straatlocaties plaatsvinden, namelijk alcoholgebruik (elf respondenten), hanggroepen (tien respondenten), bedelen (negen respondenten), intimidatie (negen respondenten) en daklozen (zeven respondenten). Er wordt door vijf respondenten zelfs gewezen op menselijke uitwerpselen (urine en ontlasting) op straat; genoemd wordt een speeltuin in Het Oude Land.

- "Geluid. Drugsoverlast gebruikers. Blowen, drinken en troep maken. Menselijke uitwerpselen in speeltuin. Graffiti. Oudere dak- en thuislozen, arbeidsmigranten en ontheemde figuren." [rapportcijfer respondent: 8]
- "Drankgebruik en drugsgebruik door bewoners en vaste hangers. Ander soort volk door verkamering." [rapportcijfer respondent: 7]

Er wordt door negen respondenten gewezen op woonoverlast. In dat verband wordt kamerverhuur genoemd (zie onder meer het bovenstaande citaat). In gesprekken met goed ingevoerde of actieve bewoners en ondernemers, alsook in interviews met professionals, krijgt dit een (meer) prominente plaats. In die zin dat de voortschrijdende kamerverhuur niet alleen zorgt voor woonoverlast door studenten of door cliënten van een zorgaanbieder, bijvoorbeeld in het kader van begeleid wonen. Een bewoner die mild oordeelde over de huurders en hard over frauderende zorgaanbieders, sprak over "zorgterreur". Huisjesmelkerij brengt personen in de wijk en op straat die overlast veroorzaken en zelf problemen ondervinden, zoals verwarde personen (genoemd door zeven respondenten). Bewoners constateren dat - ook op locaties met overlast van kamerverhuur (zoals het Spijkerkwartier) - geldende regels niet worden gehandhaafd. Zoals de regel dat de verhuurder de hoofdbewoner van het pand moet zijn. Er bestaat wat betreft kamerverhuur een gat tussen beleid en handhaving.

Tot slot wordt minstens door vijf respondenten gewezen op graffiti (negen respondenten), een onveilig gevoel (zes respondenten) en zwerffietsen (vijf respondenten). Wat het onveilige gevoel betreft, wordt erop gewezen dat dit – net als overlast vanwege hanggroepen, intimidatie, drugsgebruikers of drugshandelaren - vooral een kwestie is van de late uren:

- Een ondernemer: "Verslaafden, mensen 'die niet kloppen'. 's avonds voelt respondent zich niet veilig. Respondent heeft het gevoel dat 's avonds de straat wordt overgenomen. Dit is een reden dat er sinds drie jaar geen koopavond meer wordt gehouden, want respondent kan de veiligheid van het personeel niet garanderen. Respondent wil hierbij vermelden dat er nog nooit wat richting zichzelf of de onderneming is gebeurd." [De respondent zou een hoog rapportcijfer willen geven voor de dag en een lage voor de avond]
- Een bewoner geeft een 'politiek incorrecte' opsomming: "Vuil op straat, 's-avonds onveilig vanwege samenscholen allochtonen. Overlast drugsverslaafden. Parkeren en verkeer op de stoep. Overlast cafébezoekers en overlast van te veel fietsen." [rapportcijfer respondent: 6]

Burgers over illegale drugshandel

In de straatenquête is gevraagd hoe vaak respondenten in de afgelopen twee jaar illegale drugshandel zagen of gedragingen die daarop wijzen. 44 procent ziet dit (zeer) vaak. Dit is een stevig percentage. Het viel op dat de precieze woonlocatie verschil maakt (in het bijzonder de afstand tot de deallocaties) bij beantwoording van de vraag, net als de 'strengheid' die respondenten aan de dag leggen voor zichzelf. Een categorie had 'vaak' vermoedens, sprak dit uit en koos vanwege deze twijfel voor de antwoordcategorie soms, zelden, nooit of weet niet.

Tabel 4: Antwoorden op de vraag: Hoe vaak zag u in de afgelopen twee jaar in het Spijkerkwartier illegale drugshandel of gedragingen die daarop wijzen? (n=93)

zeer vaak	Vaak	soms	zelden	nooit	weet niet	Totaal
18%	**26%**	26%	5%	19%	5%	93

Respondenten wijzen op dealactiviteiten op straat door handelaren te voet, op een scooter (een witte scooter wordt verschillende keren genoemd) en per auto. Op deze locaties is het dealen zo gewoon dat het niet meer opvalt: “Dat hoort erbij.” Er wordt drugs verkocht aan archetypische verslaafden (onder meer aan de centrumkant van de wijk, op en ter hoogte van de Steenstraat), maar ook wordt drugs bezorgd of gekocht door personen die per auto naar de wijk komen. De volgende hotspots worden genoemd:

- Er wordt gewezen op dealpraktijken rondom en richting station Velperpoort. Dit waaiert uit naar de Steenstraat (rondom enkele zaken) en naar nabijgelegen straten, zoals het Westeinde en de Kwekerijstraat. Ook wordt gedeald in de Driekoningenstraat, onder meer in de omgeving van de coffeeshop, en in een zijstraat: de Poststraat.
- Een tweede, nabijgelegen hotspot, begint bij de kruising van de Steenstraat en de Spijkerlaan. Dit brandpunt van dealactiviteiten loopt verder door richting de Coop-supermarkt en de Driekoningendwarsstraat. Vanaf hier ligt het bovengenoemde gebied letterlijk op steenworpafstand.
- Aan de centrumkant van het Spijkerkwartier trekken dealers vanuit het Musispark de wijk in. In die omgeving wordt gedeald rondom een zaak van Albert Heijn en, iets verder, in een steegje van de Steenstraat “wordt volop gedeald.”
- Vlakbij de bovengenoemde locatie ligt de Blekerstraat (een zijstraat van de Spijkerstraat, vlakbij de Eusebiusbuitensingel) waar volgens respondenten ook wordt gedeald, op een pleintje.
- Het Oude Land, in en rondom een speeltuintje en achter het theater, wordt genoemd als deallocatie en als pleisterplaats van drugs- en alcoholverslaafden. Het lijkt te gaan om de ‘onderkant’ van de drugsscene, onder meer omdat hier wordt gesignaleerd dat rondzwervende personen in de publieke ruimte hun behoeften doen.
- Er wordt op enkele (vermoedelijke) dealpanden gewezen, onder meer in de Bloemstraat.

Burgers over (andere) criminaliteit

Na de vragen over overlast en drugshandel, is in de enquête (letterlijk) de volgende vraag gesteld: “Heeft u in het afgelopen twee jaar in het Spijkerkwartier andere vormen van illegale handel of criminaliteit waargenomen of vermoed? (dus geen drugshandel) Bijvoorbeeld illegale prostitutie, illegaal gokken, hennepteelt of ‘winkels met te weinig klanten om de huur te kunnen betalen’.”

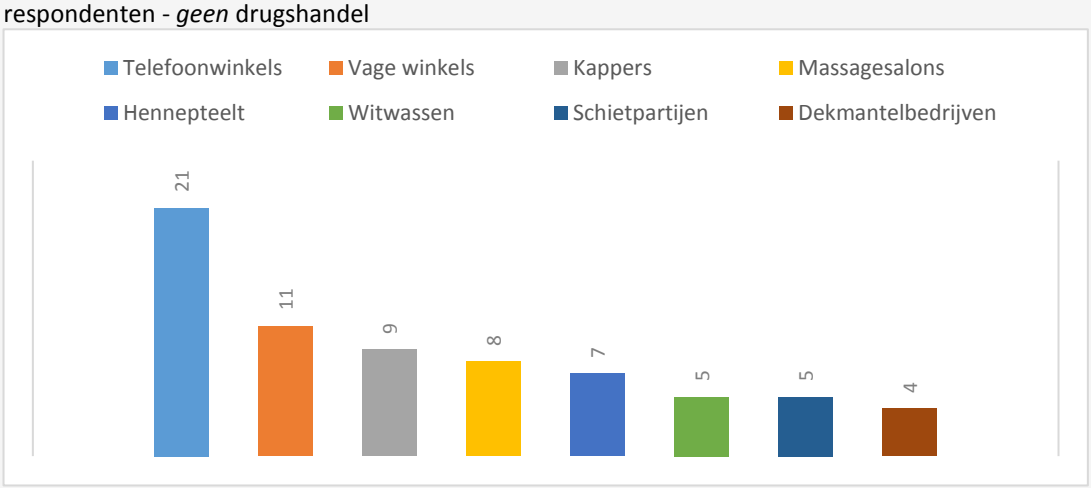
Uit de onderstaande tabel blijkt dat vaker ‘zelden of nooit’ (namelijk door 34 procent van de respondenten) wordt geantwoord dan bij de vragen over illegale drugs en overlast. 29 procent ziet of vermoedt (zeer) vaak (andere) illegale handel of criminaliteit. Bij het afnemen van de enquêtes viel op dat een categorie respondenten terughoudend is om te kiezen voor de optie ‘vaak’ of ‘zeer vaak’, ook als ze vaak omstandigheden zien die zij niet op een legale manier kunnen verklaren, zoals (veel dezelfde soort) winkels met weinig klanten. Ze vinden het een zaak voor de politie of gemeente om criminaliteit aan te tonen en aan te pakken.

Tabel 5: Antwoorden op de vraag: Heeft u in het afgelopen twee jaar in het Spijkerkwartier andere vormen van illegale handel of criminaliteit waargenomen of vermoed? Dus geen drugshandel. (n=93)

zeer vaak	vaak	soms	zelden	nooit	weet niet	geen antwoord
11%	18%	26%	**5%**	**29%**	9%	2%

In een open vraag hebben we aan 56 respondenten[48] gevraagd welke illegale handel of criminaliteit (geen drugshandel) ze (denken te) zien. De antwoorden staan, mits ze zijn genoemd door minimaal vier personen, in de onderstaande tabel.

Tabel 6: Gerapporteerde vormen van illegale handel of criminaliteit genoemd door minimaal vier respondenten - *geen* drugshandel

21 respondenten zien of vermoeden criminaliteit in telefoonwinkels en elf respondenten in vage winkels. Op dezelfde manier worden genoemd: kappers (9 respondenten), massagesalons (8 respondenten) en dekmantelbedrijven (4 respondenten). Steeds twee respondenten noemden in dezelfde context: Aziatische winkels, illegaal gokken, reisbureaus en nagelstudio's. Drie respondenten wezen op prostitutie, al is onduidelijk of ze doelden op winkels of woningen. In de kern komt het erop neer dat respondenten (veel) incongruenties zien rondom winkels in en rondom de Steenstraat. Incongruenties zijn gedragingen of omstandigheden die kritische vragen oproepen en (in spreektaal, dus niet in strafrechtelijke zin) verdenkingen oproepen. Veel respondenten wijzen op een aanbodoverschot. Enkele goed ingevoerde respondenten melden dat er ondernemers zijn die zich vooral op een bepaalde locatie willen vestigen, terwijl het er nauwelijks toe lijkt te doen wat voort soort winkel ze er kunnen vestigen. Er zijn dure verbouwingen, ook in de zoveelste belwinkel: "Illegale handel, maar onbekend waarin. Er komt wéér een telefoonwinkel bij in de straat binnenkort." Er zijn "kleine zaken met veel dure auto's voor de deur." Er wordt gewezen op winkels die komen en gaan, ook in hetzelfde pand, en telkens in een risicocategorie: "In dezelfde panden steeds weer een kapper, telefoonzaak of nagelstudio." Verschillende respondenten wijzen ongevraagd op Turkse ondernemers vanwege vermoedens over illegale praktijken: "Turkse maffia met panden en dekmantelbedrijven. Erg dure auto's."

Zeven respondenten noemen hennepteelt en vijf schietpartijen. Een respondent wijst op de combinatie van hennepteelt en geweld die naar boven komt in recente gebeurtenissen: "De afgelopen maanden zijn veel kwekerijen in de Steenstraat opgerold volgens de respondent. Ook ziet de respondent geweld op straat. Er vinden overvallen plaats."[49] Op 18 november 2020 sluit de burgemeester in de Steenstraat een pand waar de politie een grote hoeveelheid drugs aantreft, namelijk 296 hennepplanten en 24.785 gram henneptoppen.[50]

De burgemeestersronde

Burgemeester Marcouch maakt een ronde door de stad om met bewoners te spreken over veiligheidsproblemen. In het Spijkerkwartier spreekt hij met de zogenoemde Spijkerbrigade: het

[48] De respondenten die nooit of weet niet antwoorden vielen af, net als respondenten waarvan geen antwoord is genoteerd.

[49] Citaten van respondenten bij straatenquête.

[50] Bron: https://arnhem.nieuws.nl/politieberichten/20201119/drugspand-in-steenstraat-gesloten-door-burgemeester-marcouch/

dagelijks bestuur van het bewonersoverleg. In een raadsbrief d.d. 3 maart 2020 wordt opgesomd welke problemen zijn aangekaart:

"De bewoners hebben in dit gesprek hun zorgen uitgesproken over de volgende onderwerpen:
- Overlast als gevolg van verkamering (gekoppeld aan diverse vormen van zorg in de wijk/ een toename van kwetsbare personen in de wijk, met daarbij ook het beeld van toename van foute huisjesmelkers)
- Drugsoverlast en dealen vanuit panden (Steenstraat, Velperpoort, Spoorhoek)
- Verkeersveiligheid (parkeeroverlast en negeren van verkeersregels)
Verder is de zorg uitgesproken dat veel mensen uit de buurt vertrekken, de anonimiteit steeds groter wordt door het grotere verloop en dat maakt ook dat de sfeer in het Spijkerkwartier aan het veranderen is, met impact op het veiligheidsgevoel van mensen. Daarnaast is ook door de bewoners aangegeven dat meldingen maar in beperkte mate worden opgevolgd (zowel door de politie als de gemeente). Daarmee neemt de meldingsbereidheid van bewoners af. Tot slot is in het kader van het schoonhouden van de wijk, het probleem van de vele fietsen / fietswrakken in de buurt benoemd." [51]

3. Bedrijvenanalyse

Inleiding

In het Spijkerkwartier hebben we een bedrijvenanalyse uitgevoerd. Op basis van registraties van de Kamer van Koophandel is bepaald hoeveel bedrijven in het gebied staan ingeschreven. Het gaat in totaal om 1.559 bedrijven. Het doel van deze analyse is om, op basis van open bronnen, een inschatting te maken van de mate waarin in het Spijkerkwartier bedrijven zijn gevestigd met incongruenties: omstandigheden die lijken te wijzen op afwijkende patronen. Een hoge score op de risico-indicatoren wil *niet* zeggen dat een bedrijf malafide is. Hiervoor is aanvullende informatie nodig.[52] De gebruikte methodiek is ontwikkeld om locaties met bedrijven te analyseren.[53] De volgende vier stappen zijn gezet:

- We hebben bedrijven op basis van open bronnen gescoord naar vindbaarheid, zichtbaarheid en professionaliteit. Om rendabel te kunnen zijn, is het voor bedrijven belangrijk om gezien en gevonden te worden door potentiële klanten. Ondernemingen die liever onder de radar willen blijven en onprofessioneel werken, wijken daarvan af. Voor dergelijke incongruenties zijn 'strafpunten' toegekend. Dat geldt ook voor een hoog verloop van ondernemingen op pandniveau, opvallende clustering of veelvuldige vastgoedtransacties.[54] Zie tabel 7.
- Alle bedrijven in de Steenstraat zijn meegenomen in onze analyse, los van de vraag of ze in een risicobranche vallen.
- Vervolgens is voor de rest van de wijk een selectie gemaakt door risicobranches in kaart te brengen. Dit doen wij op basis van literatuur (zie verderop), aangevuld met expertise die wij hebben opgedaan tijdens onderzoek door heel Nederland. Met behulp van een lijst met risicobranches[55] is gekeken welke bedrijven in zo'n branche vallen: op basis van de

[51] Brief aan de gemeenteraad, Wijkveiligheid in Arnhem, 3 maart 2020.
[52] Er kunnen plausibele verklaringen zijn voor een ongunstige score. Bijvoorbeeld een pas opgericht bedrijf dat nog geen website heeft of een bedrijf dat niet zichtbaar hoeft te zijn voor klanten, zoals een financiële holding.
[53] Zie Van Wijk e.a., 2020.
[54] Deze drie kenmerken zijn als risico-indicator theoretisch en praktisch gevalideerd in het project 'kwetsbare branches' van het lectoraat Ondermijning van Avans Hogeschool.
[55] We begonnen met een lijst met als peildatum 1 april 2019; bij de start van het bronnenonderzoek hebben we deze bijgewerkt op basis van een lijst met 19 november 2020 als peildatum.

zogenoemde Standaard Bedrijfscodes (SBI), die aangeven wat de activiteiten van een bedrijf zijn. Dit resulteerde in een lijst met 288 bedrijven.

- Vervolgens is ter plaatse geobserveerd, voor zover dat vanaf de straat mogelijk was. Na die observaties is een lijst gemaakt. Ten eerste met alle bedrijven op de Steenstraat en alle bedrijven in de Hommelstraat uit een risicobranche. Ten tweede met bedrijven elders in het Spijkerkwartier die bij observaties minimaal een strafpunt (zie hiervoor tabel 7) scoorden. Vervolgens zijn bedrijven van de lijst gehaald omdat ze zijn vertrokken of opgeheven, zich niet lenen voor onze methodiek (b.v. holdings, kleinkunstenaars en freelancers). Tot slot zijn bedrijven toegevoegd die zich na de peildatum juist in het gebied hebben gevestigd. De slotsom is dat 137 bedrijven door middel open bronnen zijn gescoord en dat bij 103 bedrijven tevens observaties mogelijk waren.

Tabel 7: Indicatoren en scores bedrijvenanalyse

Indicator	Score
Observaties	
KVK-naam en geobserveerde onderneming komen niet overeen.	1
Bedrijfsactiviteit komt niet overeen met SBI-code	1
Gesloten tijdens openingsuren[56]	1
Openheid, uitstraling & reclame. Geen zichtbare reclame-uitingen; gesloten / bedekte ramen en deuren	1
Pand is slecht onderhouden / zichtbare schade	1
Open bronnenonderzoek	
Google-review <3,5 of geen recensies aanwezig	1
Facebook-review <3,5 of geen recensies aanwezig	1
Telefoonboek.nl-review <6 of geen recensies aanwezig	1
Bedrijf heeft geen website	2
Óf: Bedrijf heeft wel een website, maar onprofessioneel	1
Bedrijf heeft geen (via open bronnen te benaderen) telefoonnummer	2
Óf: enkel een mobiel nummer	1
Bedrijf onvindbaar op sociale media	3
Óf: Bedrijf aanwezig op slechts 1 sociale media	2
Óf: Bedrijf aanwezig op slechts 2 sociale media	1
Clustering (meerdere ondernemingen actief op 1 adres)	1
Hoog verloop - > 4 ondernemingen uitgeschreven sinds 2010	3
Óf: 2/3 ondernemingen uitgeschreven sinds 2010	2
Óf: 1 onderneming uitgeschreven sinds 2010	1
Aantal vastgoedtransacties sinds 01-01-2009: 2 of meer	2

Risicobranches: volgens de literatuur

Criminelen maken gebruik van risicobranches. Fijnaut et al. (1996) stelden vier criteria op voor dergelijke branches:

- Leden van criminele groeperingen zijn van origine relatief vertrouwd met de branche. Zo weten zij hoe deze branche op technisch en financieel vlak in elkaar steekt en hebben persoonlijke relaties met werknemers in deze branche.

[56] Horecagelegenheden waren ten tijde van de observatie verplicht gesloten i.v.m. coronamaatregelen. Zij hebben geen strafpunten kunnen scoren op dit onderdeel.

- Het betreft branches waarin de drempel om een onderneming te starten relatief laag is, doordat er weinig financiën nodig zijn of doordat weinig diploma's zijn vereist. Hierdoor kunnen bijvoorbeeld gemakkelijk katvangers worden ingezet. Deze katvangers houden de identiteit van een crimineel geheim.[57]
- Het zijn branches met veel concurrentie doordat er, naast enkele grote bedrijven, veel kleine ondernemingen bestaan. Door deze concurrentie zijn niet alle ondernemingen verzekerd van continuïteit. Doordat deze bedrijven in (financiële) moeilijkheden verkeren, kunnen zij overgaan tot het accepteren van aanbiedingen uit criminele hoek. Daarnaast zijn er bedrijven die renderen, maar dergelijke aanbiedingen aangrijpen om extra winst, macht of prestige te verwerven. Binnen deze branches gaat vaak veel contant geld om.
- Het betreft sectoren met weinig regels of waar die regels gecompliceerd, tegenstrijdig of praktisch onwerkbaar zijn.

Bolsius e.a. (2018) hebben op basis van een literatuurstudie onderstaande lijst met risicobranches benoemd. Deze branches kunnen onder andere worden gebruikt om crimineel geld wit te wassen, om drugs en andere illegale goederen te vervoeren, op te slaan en te verkopen en voor verschillende vormen van mensenhandel.

Tabel 8: Risicobranches (gebaseerd op Bolsius e.a., 2018)

• Kunst / Antiek / Dieren	• Sieraden	• Voertuigen
• Prostitutie	• Reiniging	• Speelautomaten|gokhallen
• Transport	• Uitzendbureaus	• Land- en tuinbouw
• Belwinkels	• Kapperszaken	• Massagesalon
• Growshop	• Vastgoed	

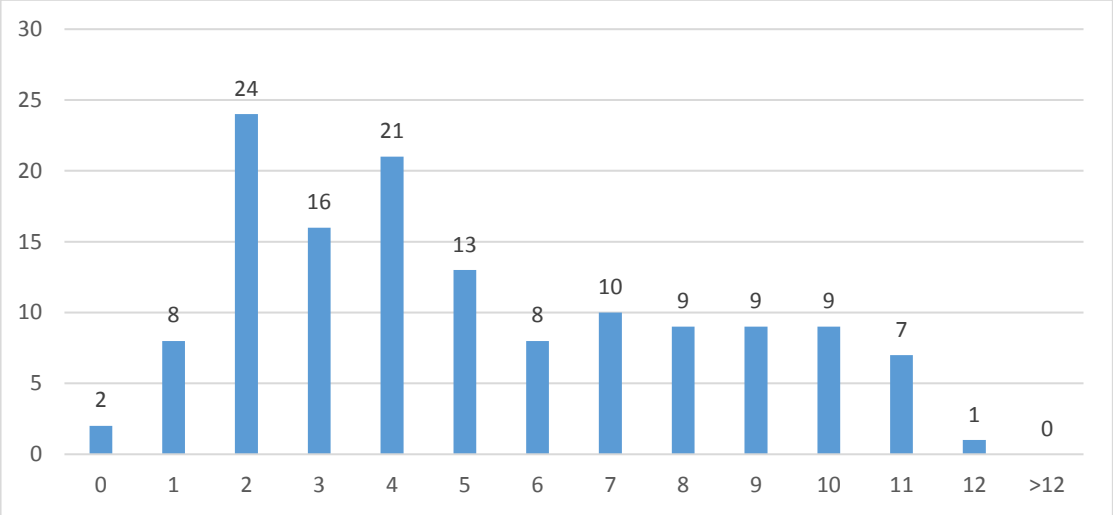
Branches die hierboven niet zijn genoemd, maar wel kenmerken hebben van risicobranches zijn onder andere de horeca, ijzerhandel, (financiële) holdings, bedrijven in voeding (specifiek de groente- en fruitbranche), bedrijven die chemische stoffen verhandelen en de beautysector. Dit zijn branches die wij in eerdere onderzoeken naar ondermijnende criminaliteit (buiten Arnhem) zijn tegengekomen.

Scores

We hebben 137 bedrijven gescoord op basis van open bronnen. De maximale score is 16. De onderstaande tabel vermeldt de scores. Zeventien bedrijven scoren minimaal tien punten. Het betreft: zes detailhandels, twee nagelstudio's, twee productontwerpers, twee beveiligingsbedrijven, een telefoonwinkel, een adviesbureau, twee horecazaken, een evenementenbureau en een zorgverlener.

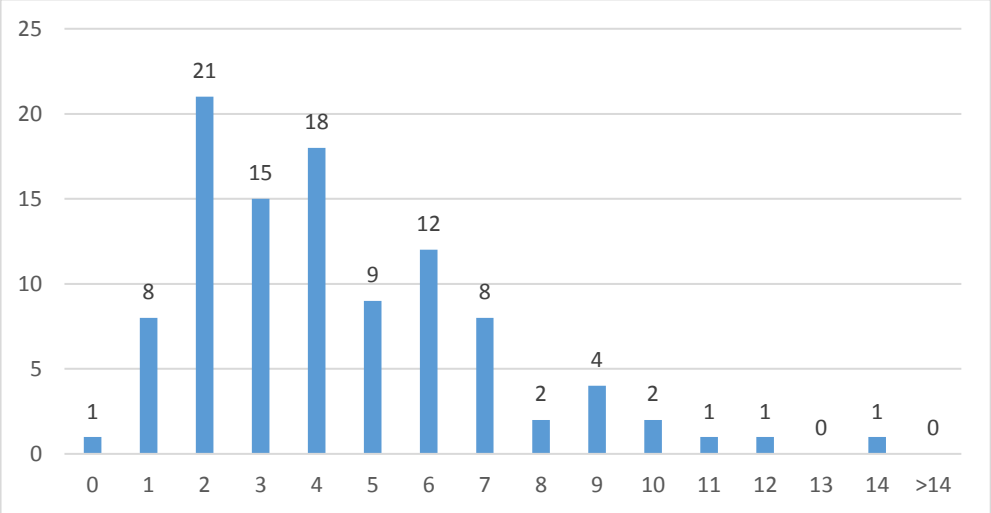
[57] Te Pest e.a., 2012.

Tabel 9: De scores van 137 geselecteerde bedrijven (hoe hoger de score, hoe slechter de vindbaarheid, bereikbaarheid en professionaliteit) op basis van open-bronnenonderzoek. Maximale score = 16

Het was bij 103 bedrijven van de bovenstaande bedrijven mogelijk om - naast een open bronnenonderzoek - ook te observeren. In dat geval was de maximale score 21 punten. Het valt op dat desondanks slechts vijf bedrijven minimaal tien punten scoren. Het betreft een kapperszaak, twee horecazaken, een telefoonwinkel, een café en een nagelstudio. Zie de onderstaande tabel voor de scores.

Tabel 10: De scores van 103 geselecteerde bedrijven die zowel zijn geobserveerd als in het open-bronnenonderzoek zijn meegenomen. (hoe hoger de score, hoe slechter de vindbaarheid, bereikbaarheid en professionaliteit) op basis van openbronnen-onderzoek en observaties. Maximale score = 21

Het valt op dat bedrijven – gevestigd op de Steenstraat en/of actief in een risicobranche elders in het Spijkerkwartier – (redelijk) goed of niet slecht scoren op onze indicatoren. Toch wijzen respondenten, zo werd hierboven geconstateerd, op gedragingen of omstandigheden waardoor ze illegale handel of criminaliteit zien of vermoeden. Met name het aanbodoverschot in enkele branches en geringe klandizie worden genoemd. In interviews wordt voorts gewezen op ‘spotters’ die criminele praktijken (op straat en deels ook in panden) beschermen en op

ontmoetingsplaatsen voor mensen uit het criminele milieu. De burgemeester sluit naar aanleiding van een schietincident café Arnhem-Noord in de Steenstraat.[58] Dit café ligt vlakbij een hotspot op straat met dealers en gebruikers.

Professionals zien - meer dan burgers – illegale gokpraktijken. Dit situeren ze op en rondom de Steenstraat, aan de kant van station Velperpoort. Dit is een stuk waar ook in drugs wordt gehandeld en waar spotters worden ingezet om criminele praktijken af te schermen.

Er wordt door respondenten voorts gewezen op druk en pressie die wordt uitgeoefend op ondernemers, onder meer om niet deel te namen aan collectieve (ondernemers)activiteiten. Ook zijn er (rechts)personen die zich willen vestigen op de Steenstraat, terwijl het er weinig toe lijkt te doen wat voor soort zaak ze openen of zonder dat het ze enige zorgen baart dat ze de zoveelste onderneming zijn in de branche. Als er op of vlakbij een criminele hotspot een pand vrijkomt, komt het voor dat door (rechts)personen hoge bedragen worden geboden om het te kunnen huren. Volgens respondenten soms zelfs het dubbele.

Er zijn ondernemers die ook zaken hebben in Noord-Brabant of in de Randstad, zonder dat ze zich druk lijken te maken over de klandizie of bedrijfsvoering. Een respondent sprak bijvoorbeeld een ondernemer in een risicobranche die vertelde tegelijkertijd zorgaanbieder te zijn in de Randstad. Er lijkt bij een categorie geen bedrijfsplan te worden opgesteld, hetgeen de vraag oproept wat nu precies de bedoeling is. Ook wordt gedacht dat een categorie eigenaren stroman is. Ondernemers zien met lede ogen aan dat de Steenstraat niet alleen fraaie horeca en winkels telt, maar steeds meer dezelfde soort winkels met een weinig uitnodigende uitstraling. Respondenten benoemen casus in de Steenstraat en omgeving. We presenteren er twee op hoofdlijnen:

- Een medewerker wilde aanvankelijk een horecazaak overnemen, maar die had zelf geen geld en kreeg geen vergunning. Toen werd zaak overgenomen door een man met een miljoenenbedrijf. Hij krijgt een vergunning, want bij Bibob-toetsing komen geen harde feiten naar boven. De zaak wordt daarna in korte tijd verschillende keren overgenomen.
- Een netwerk heeft verschillende zaken. Bij een detailhandel komen zelden klanten en er was een (niet bevestigd) signaal over hennepteelt in de kelder. Voorts handelt het netwerk in luxe en dure producten, heeft het een dienstverlenend bedrijf en nog een detailhandel. Na sluiting werd een kostbare inventaris achtergelaten.

Er bestaat een incongruentie tussen aan de ene kant de bezorgdheid van respondenten over malafide winkels en criminele praktijken, en aan de andere kant de niet ongunstige uitkomsten van onze bedrijvenanalyse (waarbij geen justitiële informatie is geraadpleegd). Achter de daadwerkelijke fysieke en op het eerste oog goede online vind- en bereikbaarheid van ondernemingen, zitten onder meer winkels zonder aanloop en met inactieve sociale media en generieke websites. Die bedrijven houden op die manier mogelijk ‘de schijn’ op dat het gaat om een regulier / bonafide bedrijf, maar daarover kunnen we geen uitsluitsel geven. Het is de vraag of de criminaliteit of verdenkingen worden overdreven door een categorie respondenten of dat criminele praktijken worden afgeschermd, net (zo goed) als in 1996, toen de enquêtecommissie opsporingsmethoden het Spijkerkwartier typeerde als een “ (…)enclave die criminele activiteiten zoals drugshandel aan de openbaarheid onttrekt.”[59] Het is ook de vraag of en hoe invloedrijke en

[58] Bron: https://www.gelderlander.nl/arnhem/marcouch-grijpt-in-na-schietpartij-cafe-in-arnhemse-winkelstraat-op-slot~a465543a/

[59] Tweede Kamer, vergaderjaar 1995-1996, 24 072, nr. 16. *Enquêtecommissie Opsporingsmethoden*. Eindrapport Georganiseerde criminaliteit in Nederland, p. 73.

vermogende criminele netwerken met vastgoed zouden kunnen verdwijnen, zonder dat de overheid hier met wezenlijke inspanningen tegen heeft opgetreden.

4. Slotwoord

Er is inmiddels een externe projectleider gepositioneerd – die vaak wordt aangeduid als stadsmarinier - om de onveiligheid en ondermijning in het Spijkerkwartier aan te pakken. Deze professional houdt kantoor middenin de wijk, op de Steenstraat nummer 66. Het is de bedoeling dat hij, met steun van de burgemeester, op de korte termijn vooruitgang boekt en op de lange termijn de orde en rechtsstatelijkheid herstelt. Zie hierover paragraaf 4.2 De problemen bij kamerverhuur en de hoogfrequente drugsoverlast en drugshandel staan met stip op de prioriteitenlijst. Net als een strategische vraag die in feite sinds 1996 op de agenda staat, al is deze nooit beantwoord als opmaat tot integrale actie: in hoeverre zijn er – net als het geval was in 1996 - anno 2021 criminele machtsposities door middel van investeringen in vastgoed en bedrijven en wat kan hiertegen worden gedaan?

3. Veiligheidsbeleid (tot 2018): achterop geraakt

Inleiding
Dit hoofdstuk stelt de aanpak van ondermijning centraal. De paragrafen 3.1 en 3.2 staan stil bij de plaats van de veiligheidstaak in de ambtelijke organisatie. Paragraaf 3.3 beschrijft de stand van zaken bij de aanpak van ondermijning in 2017. Paragraaf 3.4 gaat over het contrast tussen het Coalitieakkoord 2018-2022 en de problemen die aan bod komen in de Kadernota Veiligheid.

3.1 Landelijke trend: veiligheid als drager van lokaal beleid

In 2010 constateert een VNG-studie dat het veiligheidsbeleid zich in (middel)grote gemeenten heeft ontwikkeld tot één van de dragers van het lokaal bestuur, net als zorg en ruimtelijke ordening.[60] Als de studie in 2017 wordt herhaald, blijkt dat het bestuurlijke veiligheidsbeleid zich met name verder heeft ontwikkeld wat betreft de aanpak van ondermijning.[61] Tops e.a. (2010, 2017) constateren dat de volgende ontwikkelingen het gemeentelijke veiligheidsbeleid verankerden:

a. *Minder exclusief: meer thema's en spelers*. Veiligheid is niet langer de taak van gespecialiseerde organisaties (zoals de politie) of van gemeentelijke onderdelen (zoals het Kabinet der burgemeester), maar raakt verweven met steeds meer gemeentelijke beleidsterreinen, zoals jeugdbeleid, maatschappelijk werk en vergunningverlening.
b. *Directies of afdelingen veiligheid*. De complexiteit van de ambtelijke veiligheidsfunctie resulteert in de oprichting van programmabureaus, directies en afdelingen die gestalte geven aan het veiligheidsbeleid.
c. *De probleemgerichte aanpak wordt sterker*. Op basis van inzicht in concrete en complexe veiligheidsproblemen wordt gestalte gegeven aan een multidisciplinaire aanpak. Het 'heroveren' van locaties met drugsproblemen vroeg bijvoorbeeld om een driedubbele aanpak: strafrecht, bestuurlijke handhaving en langdurige zorginspanningen.
d. *De rol van burgers nam toe bij het veiligheidsbeleid*. Burgers agendeerden problemen waarbij professionele inzet nodig is en krijgen een aandeel bij het oplossen van problemen.
e. *Positionering veiligheidshuizen*. Er werden in het hele land veiligheidshuizen geopend voor een multidisciplinaire persoonsgerichte aanpak op casusniveau. De betrokkenheid van gemeenten daarbij groeide.
f. *Versterking van de bestuurlijke handhaving*. Bestuurlijke handhaving wordt steeds meer gebruikt als instrument om de rust te bewaren en op te treden tegen aantasting van het woon- en leefklimaat. Grote(re) gemeenten brengen een eigen 'korps' met toezichthouders en handhavers op de been.
g. *Opkomst bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit*. De bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit krijgt een impuls door beter inzicht in deze materie en door de komst van de RIEC's. Daarbij worden instrumenten ingezet, zoals Bibob-toetsen en bestuurlijke handhaving, onder meer op basis van artikel 13b Opiumwet.
h. *Opbouw informatiepositie*. Gemeenten verzamelen en analyseren informatie over veiligheidsproblemen, inclusief georganiseerde criminaliteit. Ze ontdekken ambtenaren en gemeentelijke systemen als waardevolle informatiebron.

[60] Tops e.a., 2010.
[61] Tops e.a., 2017.

3.2 De veiligheidsorganisatie (2000-2017)

Tussen 2000 en 2017 wordt veiligheid een belangrijke pijler van het lokaal bestuur in (middel)grote gemeenten. In Arnhem komt die ontwikkeling niet van de grond, waardoor de stad achterop raakt. Veiligheid bleef lang een kabinetszaak van enkele ambtenaren en de burgemeester. De staf telde ongeveer zes jaar geleden vijf veiligheidsambtenaren, waarvan er drie actief waren op het terrein van openbare orde en veiligheid. Eén daarvan richtte zich op radicalisering, één ambtenaar had hennep, prostitutie en integrale samenwerking in portefeuille en de derde (de manager) stelde (de horeca in) het centrum en Vitesse centraal.[62] De overige veiligheidszaken kregen - tenzij omstandigheden tijdelijke aandacht afdwongen - weinig aandacht of werden aan anderen overgelaten, zoals de politie en het veiligheidshuis. In het Spijkerkwartier werd, in 2006, wel een einde gemaakt aan de zogenoemde raamprostitutie. Dit was aanvankelijk omstreden, maar de overlast nam af. Er kwam nauwelijks een bestuurlijke aanpak van de grond van de invloedrijke criminele investeringen in vastgoed en bedrijven in deze wijk, zoals blootgelegd door de enquêtecommissie opsporingsmethoden.

Circa vier jaar geleden werd de ambtelijke veiligheidsstaf uitgebreid naar zeven medewerkers, want te veel urgente veiligheidskwesties bleven liggen. Plus twee mensen van het Veiligheidshuis. Daarmee is de Arnhemse veiligheidsorganisatie op dat moment nog steeds klein. De Nijmeegse veiligheidsafdeling telt dan bijvoorbeeld ongeveer dertig medewerkers. Bij deze dertig medewerkers worden de BOA's niet meegeteld. Deze vallen onder de afdeling Stadsbeheer. Het gaat alleen om de formatie van de afdeling Veiligheid. Ook de handhavings- en toezichtorganisatie in Arnhem is klein in 2015. Arnhem telt dan ongeveer vijftien BOA's. Dat is weinig, zowel in absolute zin (met inachtneming van het oppervlakte en de veiligheidsproblematiek) als in vergelijking met andere steden.[63]

Waarom is de Arnhemse veiligheidsorganisatie zo klein? De burgemeester en de ambtelijke trekker van het veiligheidsbeleid bepaalden tot 2013 de gemeentelijke veiligheidsagenda en daarmee wat wel en vooral niet systematisch werd opgepakt. Na die tijd veranderde dit tot 2017 niet wezenlijk. Bestuurders en ambtelijke afdelingen richtten zich op zaken die wél belangrijk werden gevonden, zoals economie, sociaal beleid, armoedebestrijding, werkgelegenheidsbeleid, burgerparticipatie en brede gebiedsgerichte taken. De georganiseerde (ondermijnende) criminaliteit werd door gemeenteraad en college niet gezien als een bestuurlijke taak, maar als een kwestie voor politie en justitie. De boodschap van de enquêtecommissie opsporingsmethoden was in 1996 overtuigend, maar heeft niet geresulteerd in een politiek-bestuurlijke agenda voor de aanpak van georganiseerde criminaliteit, in het bijzonder criminele investeringen in vastgoed en bedrijven.

3.3 De aanpak van ondermijning: het startpunt in 2017

De benoeming van Marcouch als burgemeester (in 2017) wordt door respondenten geïnterpreteerd als een politieke wens om de veiligheidstaak op te pakken. Als dit klopt, luidt dat een politiek-bestuurlijke koerswijziging in. In 2017 bestaat de gemeentelijke aanpak van ondermijning in veel opzichten namelijk nog uit een optelsom van (losse) inspanningen en instrumenten. Belangrijke activiteiten en instrumenten waren:

a. De Wet Bibob
b. Bestuurlijke sluitingen
c. Pandenoverleg

[62] De twee andere ambtenaren richtten zich respectievelijk op crisisbeheersing en op beleidsmatige kwesties, inclusief het coffeeshopbeleid.
[63] Zie over de situatie in 2015: Rekenkamer Arnhem, 2015.

d. Prostitutiecontroles
e. RIEC: casus-aanpak en een onwelgevallige informatie

Ad a.) Wet Bevordering Integriteitsbeoordelingen door het Openbaar Bestuur (verder: Bibob)
Er worden in slechts enkele sectoren Bibob-toetsen uitgevoerd, te weten: horeca-inrichtingen (inclusief coffeeshops), seksinrichtingen, escortbedrijven en speelautomatenhallen. Dit onderzoek wordt ter hand genomen door twee vergunning-medewerkers en daarbij wordt tot en met 2017 zelden een beroep gedaan op het Landelijk Bureau Bibob (verder: LBB). In sectoren met (grote) risico's op ondermijning in Arnhem (zie hoofdstuk 2) - zoals bij woningsplitsing ten behoeve van kamerverhuur of vastgoedtransacties - wordt geen Bibob-onderzoek verricht. Dit maakt het voor criminelen aantrekkelijk om in Arnhem te investeren.

Ad b.) Bestuurlijke sluitingen
Het gemeentebestuur beschikt over verschillende juridische mogelijkheden om panden te sluiten: op grond van de APV, artikel 174a Gemeentewet of artikel 13b Opiumwet. Er kan bijvoorbeeld worden besloten tot sluiting bij de vondst van een handelshoeveelheid drugs (inclusief hennepkwekerijen), illegale prostitutie of illegaal gokken. Hoewel respondenten constateren dat dergelijke criminaliteit frequent voorkomt in Arnhem, zijn van 2015 tot en met 2017 (slechts) zeven lokalen (waaronder één woning) tijdelijk gesloten: twee keer vanwege gokken; twee keer vanwege harddrugs; twee keer vanwege hennep; en één keer vanwege hennep en prostitutie. Er is in drie jaar tijd twee keer een sluiting opgelegd vanwege illegaal gokken, terwijl dit alleen al in het Spijkerkwartier een frequente activiteit is. Bij acties valt het echter lastig aan te treffen, mede vanwege goede afscherming en mogelijkheden om digitale sporen snel te wissen. Er bestaan politieke zorgen over nadelige consequenties van een sluiting, zeker als het een gezin betreft met minderjarige kinderen.

Ad c.) Pandenoverleg
Het zogenoemde pandenoverleg geeft gestalte aan de aanpak van overlast-gevende panden. Door vastgoedeigenaren is op grote schaal geïnvesteerd in panden ten behoeve van het verhuren van kamers of losse appartementen, met concentraties in: Spijkerkwartier, Centrum, Burgemeesterswijk, Hoogkamp en Klarendal.[64] Het gemeentelijk beleid wierp in 2017 weinig barrières op, mede omdat politiek en bestuur wenste dat werd voorzien in de vraag was (onder meer door studenten) naar kleine woningen. Huisjesmelkers profiteerden: vastgoedeigenaren die tegen zo gering mogelijke kosten en inspanningen zoveel mogelijk verdienen, bij voorkeur aan huurders die veel accepteren.

Een analyse uit 2007 constateert dat in Klarendal 25 panden in handen zijn van huisjesmelkers.[65] Dit rapport adviseert om een overleg in te stellen om de overlast van huisjesmelkerij te bestrijden. Dat wordt het zogenoemde pandenoverleg dat overlast-gevende panden bespreekt. Het voorzitterschap ligt in handen van een veiligheidsambtenaar en deelnemers zijn: politie, de Omgevingsdienst Regio Arnhem, burgerzaken, de afdeling handhaving van werk en inkomen en de brandweer. Als een pand bij meerdere partijen in beeld komt vanwege overlast, wordt zo mogelijk een controleactie gepland.

Het ontbreekt in 2017 aan beleid om de kansenstructuur voor huisjesmelkerij structureel te verminderen. Er wordt bijvoorbeeld geen Bibob-toets uitgevoerd bij woningsplitsing. Een categorie huisjesmelkers veroorzaakt sociale ellende vanwege druk die, deels ook vanuit criminele netwerken, wordt uitgeoefend op kwetsbare huurders.

Ad d.) Prostitutiecontroles
Het prostitutiebeleid hanteert een maximumstelstel, in die zin dat er acht vergunningen beschikbaar

[64] Gemeente Arnhem, *Woningen splitsen, lasten delen. Een beleidsevaluatie op het gebied van woningsplitsing en verkamering in Arnhem*, 15 januari 2019.
[65] Ferwerda, 2007.

zijn voor seksinrichtingen (waarvan er anno 2021 vijf beschikbaar zijn).[66] Arnhem telt een klein aantal vergunde seksinrichtingen, maar er komen veel klanten af op enkele honderden sekswerkers zonder vergunning: "Arnhem is *the place to be* voor prostituees en mensen die seks zoeken".[67] Bij toezicht en handhaving ten aanzien van niet-vergunde of illegale prostitutie vervult het Prostitutie Controle Team (verder: PCT) van de politie een trekkersrol. Op basis van seksadvertenties wordt een selectie gemaakt van casus waar de prostitutie illegaal lijkt te zijn (in strijd met de APV) en van casus met indicaties voor mensenhandel. Controlebevindingen worden voor de gemeente vastgelegd in bestuurlijke rapportages. Van april 2015 tot en met mei 2017 zijn zeventien rapportages opgesteld.[68] De gemeente bekijkt per casus welke stappen worden gezet.[69] 'De concrete signalen over mensenhandel worden niet opgenomen in de bestuurlijke rapportages, maar monodisciplinair onderzicht door het PCT en AVIM (mensenhandelteam Politie). Deze signalen kunnen worden besproken in het casusoverleg Mensenhandel van het RIEC. Sinds 2013 kent de gemeente een ketenregisseur mensenhandel. Bij aanwijzingen voor mensenhandel kan een casus worden ingebracht in RIEC-verband.

Ad e.) RIEC: casusaanpak en onwelgevallige informatie

Het RIEC Oost-Nederland stelt in alle gemeenten in de regio een zogenoemd ondermijningsbeeld op. In 2017 gebeurt dit in Arnhem. Daartoe worden groepsgesprekken gevoerd met politiemensen en met gemeenteambtenaren, waarbij criminele kansenstructuren en casus worden geïnventariseerd. De ambtelijke opkomst is laag bij de bewustwordingsbijeenkomst. Er nemen vijfentwintig ambtenaren deel aan de groepsgesprekken; dat is goed, al ontbreekt een sleutelfiguur met veel materiekennis. De inhoudelijke opbrengsten vallen tegen. Het ondermijningsbeeld beschrijft desondanks misstanden met vastgoed (o.a. fraude en uitbuiting), witwassen, drugscriminaliteit (met name hennepteelt) en mensenhandel. Ook wordt gewezen op kwetsbaarheden vanwege het grote aantal kwetsbare groepen in de stad én door het gevoerde beleid, zoals het beperkte Bibob-beleid, de geringe ambtelijke capaciteit voor veiligheidsbeleid en gebrekkige doortastendheid.[70] Er worden fenomenen en locaties benoemd waarop nauwelijks zicht is, zoals het buitengebied, de bedrijventerreinen, de autobranche, de woonwagenkampen, het vastgoed en theehuizen.[71] Het ondermijningsbeeld was in 2017 nog geen impuls voor de gemeentelijke aanpak van ondermijning. Dat paste bij de toenmalige ambtelijke lijn. Het RIEC kreeg eerder, omstreeks 2012, te verstaan dat analyses en informatie ambtelijk en bestuurlijk niet op prijs werden gesteld. Het RIEC diende de gemeente te ondersteunen bij Bibob-onderzoeken en bij invloed van *outlaw motorgangs* op de horeca in het centrum. Agenderende analyses werden niet gewaardeerd. In die tijd werd de zogenoemde gebiedsscan criminaliteit en overlast, die (overigens door het hele land) werd opgesteld door de politie, ambtelijk genegeerd. Sinds 2014 is de relatie tussen gemeente, politie,

[66] Escort valt buiten dit stelsel en de gemeente heeft een zogenoemde zorgzone waar in 2017 op straat wordt getippeld door negen prostituées met een vergunning.

[67] Citaat van de Korpsexpert Mensenhandel, Smokkel en Prostitutie van de politie-eenheid Oost-Nederland. Bron: https://www.gelderlander.nl/arnhem/arnhem-is-the-place-to-be-voor-prostituees-en-mensen-die-seks-zoeken~acbf27f2/

[68] Van Wijk e.a., 2017.

[69] Er volgt zes keer een waarschuwing (per brief of in een gesprek), vijf keer wordt een last onder dwangsom opgelegd (bij herhaling dient dan een boete te worden betaald) en zeven keer wordt de woningbouwvereniging op de hoogte gesteld (twee keer wordt het huurcontract opgezegd). Drie keer wordt een sekswerker voor hulp doorverwezen, vijf keer worden geen maatregelen getroffen en één keer wordt een dossier aangemeld voor de casusgerichte aanpak van mensenhandel. Bron: Van Wijk e.a., 2017.

[70] RIEC, 2017 (Infographic)

[71] RIEC, 2017 (Infographic)

belastingdienst en RIEC verbeterd, al blijft de integrale RIEC-aanpak in 2017 voornamelijk steken op casusniveau.

Anno 2017: veiligheidsbeleid in de kinderschoenen
Resumerend, staat het Arnhemse veiligheidsbeleid in 2017 in de kinderschoenen. Dat geldt meer in het bijzonder voor de bestuurlijke aanpak van ondermijning. Die aanpak rust in veel opzichten op de schouders van één ambtenaar en wordt afgebakend tot enkele dossiers of thema's. Dit staat informatieverzameling in de weg en daarmee visievorming over de aanpak van ondermijning. De sociale ellende vanwege criminele praktijken wordt niet gezien als een bestuurlijk vraagstuk. In de ambtelijke toplaag en bestuurlijk wordt geen werk gemaakt van criminele kansen die ontstaan door beleidstekorten, zoals minimale Bibob-toetsing en de gemakkelijke instroom van een groot aantal zorgaanbieders.

3.4 De kloof: de veiligheidsnota versus het Coalitieakkoord

In 2018 worden een Coalitieakkoord en een Kadernota Veiligheid opgesteld voor de collegeperiode 2018-2022. Het is interessant om te bezien wat deze stukken vermelden over het (achterop geraakte) veiligheidsbeleid.

De Kadernota Veiligheid: tien thema's
De Kadernota Veiligheid (2018-2022)[72] beschrijft doelstellingen en inspanningen. De nota vermeldt dat de veiligheidssituatie ongunstiger is dan past bij een middelgrote centrumstad. De nota constateert dat Arnhem relatief ongunstig scoort wat betreft geregistreerde criminaliteit, jeugdcriminaliteit en door burgers gerapporteerde drugsoverlast en drugshandel. Andere bronnen wijzen op een relatief hoog niveau van radicalisering en (geregistreerde) mensenhandel. Arnhem wordt – ook in de interviews - getypeerd als een middelgrote stad die wat onveiligheid betreft kenmerken heeft van een grote stad. Dit dient te worden aangepakt, zo constateert de nota. Daartoe wordt het veiligheidsvraagstuk opgedeeld in vier domeinen: stedelijke veiligheid; wijkveiligheid; maatschappelijke veiligheid; en fysieke veiligheid. Ondermijning is een stedelijk veiligheidsthema. Door de omvang en breedte van de Arnhemse veiligheidsproblematiek blijkt het lastig om de prioriteiten te reduceren tot een top-5 of top-3. De nota benoemt acht prioriteiten, exclusief fysieke veiligheid en het stevige radicaliseringsvraagstuk, namelijk:

1. De (relatief) hoge geregistreerde criminaliteit, in het bijzonder *High Impact Crimes*.
2. Ondermijning (genoemd worden: witwassen, drugshandel en hennepteelt en illegaal gokken)
3. Woonoverlast
4. Discriminatie
5. Huiselijk geweld
6. Personen met verward gedrag
7. Jeugdcriminaliteit
8. Online-criminaliteit[73]

Hoewel het niet als prioriteit wordt genoemd in de Kadernota, worden stevige ambtelijke inspanningen geleverd wat betreft:

9. Fysieke veiligheid
10. Radicalisering

[72] Gemeente Arnhem, *Arnhem; Veilige Stad. Kadernota Veiligheid 2018-2022*, vastgesteld d.d. 27 februari 2019.
[73] Toegevoegd op basis van een amendement van D66, PvdA en GroenLinks d.d. 27 februari 2019.

De gemeenteraad voegt hier een elfde inspanning aan toe, namelijk de Arnhemse medewerking met het experiment gesloten coffeeshopketen. Het zogenoemde 'wietexperiment'. Het veiligheidsbeleid bij en rondom wedstrijden van Vitesse legt ook een claim op ambtelijke capaciteit. Ambtelijk wordt gesproken over tien prioriteiten. Er zijn in 2018 meer prioriteiten dan ambtenaren (in loondienst) bij het programma Veiligheid.

Het Coalitieakkoord: vijf regels over veiligheid

In de paragraaf "Genieten van een nog mooier Arnhem" van het Coalitieakkoord 2018-2022[74] komt het thema veiligheid summier aan bod. Het betreft letterlijk drie regels en een kader met nog eens twee regels. Voor het verbeteren van de veiligheid wordt € 300.000,- per jaar beschikbaar gesteld. Dat is gemiddeld € 30.000,- per thema, met acht politieke prioriteiten, plus radicalisering en fysieke veiligheid, exclusief het 'wietexperiment' en het dossier Vitesse.

[74] Coalitieakkoord Arnhem 2018-2022, GroenLinks, VVD, D66 en PvdA.

4. Vanaf 2018: vooruitgang en knellende grenzen

Inleiding
Als de burgemeester in 2019 een ronde door de stad maakt, benoemen burgers veiligheidsproblemen, waaronder ondermijning. Zie paragraaf 4.1 Er wordt vanaf 2018 vooruitgang geboekt met de aanpak van ondermijning. Er komen onder andere wat meer veiligheidsambtenaren, er wordt actie ondernomen en er worden duurzame inspanningen voorbereid. Dit wordt beschreven in paragraaf 4.2. Ondanks de vooruitgang, loopt de ondermijningsaanpak tegen knellende grenzen aan. Zie daarover paragraaf 4.3. Het hoofdstuk sluit af met de aandacht voor ondermijning van de gemeenteraad in 4.4.

4.1 De burgemeestersronde door de stad

De burgemeester maakt, vanaf mei 2019, in ongeveer tien maanden tijd een ronde door de stad. Hij treedt in gesprek met bewoners en dringt erop aan dat ze geen blad voor de mond nemen. Er worden bewonersavonden of wijkwandelingen georganiseerd. Hierbij werken medewerkers van het programma Veiligheid en van de Teams Leefomgeving (verder: TLO) samen. Tijdens de stadsronde worden veiligheidsproblemen geïnventariseerd. Dit traject heeft verschillende opbrengsten:

- De gesprekken resulteren in een overzicht van veiligheidsproblemen, met bijzondere aandacht voor probleemwijken. Er worden kwesties aangekaart die betrekking hebben op ondermijning of die daarmee raakvlakken hebben. Zo wordt invulling gegeven aan een toezegging om wijkveiligheidsagenda's op te stellen.
- Er worden via dit burgemeesterstraject concrete veiligheidsproblemen door bewoners benoemd en geprioriteerd die ontbreken in de breed ingestoken wijkprogramma's die (na burgerconsultatie) zijn opgesteld door de TLO's.
- Er wordt een nieuwe overlegvorm in het leven geroepen: het wijkveiligheidsoverleg, waarbij programma Veiligheid samenwerkt met de TLO's (zie paragraaf 4.2).
- Er ontstaat een klik en coalitie tussen de burgemeester en burgers op basis van een gedeelde drive om de onveiligheid aan te pakken. Dit heeft betekenis, omdat dit een beroep doet op partijen die tussen hen in staan - gemeenteraad, college van burgemeester en wethouders en ambtelijk top – om de veiligheidsprestaties van de gemeente te verbeteren.

4.2 Voortuitgang: actie en verbinding

De burgemeestersronde en daarop gebaseerde wijkveiligheidsagenda's staan niet op zich. Het zijn onderdelen van verbeteringen die, met de burgemeester als trekker en in lijn met de Kadernota Veiligheid, op het veiligheidsdossier tot stand worden gebracht. Het betreft:

a. Het 'opplussen' van het Programma Veiligheid
b. Toezicht en handhaving: meer personeel en zakelijkheid
c. Bestuurlijke handhaving: grotere actiebereidheid
d. Het interventieteam: integrale analyse en actie
e. Wijkveiligheidsoverleg
f. BOTOC[75]: een preventieve aanpak in de steigers
g. Uitbreiding van Bibob-toetsing
h. Ondermijning: meldpunt en bewustwordingsbijeenkomsten
i. Een externe projectleider (stadmarinier) in het Spijkerkwartier

[75] BOTOC staat voor (het landelijk opgezette en gefinancierde) Breed Offensief Tegen Ondermijnende Criminaliteit.

j. Herstelagenda Coronacrisis

Ad a.) Het 'opplussen' van het Programma Veiligheid
Aan de vooravond van de huidige collegeperiode, in 2017, telde de gemeente zeven veiligheidsambtenaren (plus twee medewerkers van het veiligheidshuis), ondergebracht in de staf van de burgemeester. In 2019 wordt veiligheid een programma, binnen het cluster Strategie, Beleid & Regie (SBR).[76] De personele capaciteit wordt uitgebreid en in 2021 zijn er elf vaste kracht ambtenaren (op de loonlijst van de gemeente), aangevuld met vijf tijdelijk ingehuurde professionals. Tot die laatste categorie behoren onder meer de programmamanager, de projectleider voor het Spijkerkwartier en adviseur van een preventieprogramma in Arnhem-Oost (zie punt f.). Belangrijke inspanningen, zoals het preventieprogramma en de aanpak van radicalisering, worden (tijdelijk) gefinancierd door de Rijksoverheid.

De personele uitbreiding geeft wat meer ruimte voor de ondermijningsspecialist om gestalte te geven aan de integrale aanpak van RIEC-casus. Temeer omdat de onderlinge verhoudingen tussen gemeente en RIEC zijn verbeterd sinds 2017, mede doordat de programmamanager en burgemeester een integrale aanpak steunen en aanmoedigen.

Ad b) Toezicht en handhaving: meer personeel en zakelijkheid
In 2019 telt Vergunning & Handhaving, als onderdeel van het cluster Openbare Ruimte, ongeveer vijftien BOA's. Dit wordt uitgebreid met vier BOA's. Inclusief externe inhuur staat de teller in 2021 op vijfentwintig BOA's. Vier BOA's worden ingezet voor afval en twee krachten zijn voltijds bij het leerbedrijf. Dit betekent dat achttien BOA's operationeel inzetbaar zijn voor een omvangrijke taak: van bijzondere wetgeving tot de brede openbare ruimte-taak (ergernissen, overlast en eenvoudige milieuzaken). Het huidige afdelingshoofd is afkomstig van het programma Veiligheid en heeft recent een tweede coördinator aangesteld (voor een jaar gedetacheerd vanuit de politie). Hij investeert in opleiding en training en hij introduceert zakelijkheid rondom de BOA-inzet. Allerhande ambtelijke verzoeken, bijvoorbeeld van wijkmanagers, resulteren niet langer bijna automatisch in deelopdrachten. Ook na de personele uitbreiding is schaarste-management geboden, want de handhavingsorganisatie wordt overvraagd. In reactie daarop is de netto inzetbare capaciteit berekend, wordt geprioriteerd en op straat worden deeltaken gecombineerd. Voorts wordt tijd gereserveerd om kwaliteit te leveren, zoals het correct en volledig op papier zetten van bevindingen. Dat is belangrijk bij (de opvolging van) zaken die betrekking hebben op ondermijning, zoals over-bewoning, illegaal gokken, illegale prostitutie of drugscriminaliteit. Alertheid op ondermijning wordt gewaardeerd en aangemoedigd. Daarbij wordt geprofiteerd van informatiebijeenkomsten over ondermijning (zie punt h.) en van materiekennis die binnen de handhavingsorganisatie beschikbaar is. Die kennis is deels gebaseerd op jarenlange observaties op straat van misstanden die verband (kunnen) houden met georganiseerde criminaliteit en deels op een achtergrond als veiligheidsambtenaar of politiemedewerker.

Ad c.) Bestuurlijke handhaving: grotere actiebereidheid
Vanaf 2018 tot en met 2020 worden vaker bestuursrechtelijk panden gesloten dan in de drie jaren daarvoor. Van 2015 tot en met 2017 gebeurt dit zeven maal en in de periode van 2018 tot en met 2020 komt de teller uit op 24 sluitingen: tien woningen en 14 lokalen. Er wordt zestien keer hennep(teelt) aangetroffen, vier maal harddrugs en één keer hennep en harddrugs. In 2020 wordt een café gesloten vanwege een schietpartij en twee woningen vanwege illegaal vuurwerk. De

[76] Dat cluster telt, naast veiligheid, de volgende programma's: Vitale economie Arnhem-Nijmegen, Doorbraak naar werk; Energie en klimaat, Vitale economie Arnhem-Nijmegen en bruisende binnensteden; Ruimte, wonen, mobiliteit en milieu; Zorg dichterbij; Stedelijk programma sociaal en onderwijs; Vitale Economie Arnhem-Nijmegen; en Inclusie.

gemeente registreert, vanwege politieke vragen en zorgen daarover, of in het pand minderjarigen aanwezig waren. Dat is geen enkele keer het geval.[77]

De stijging is in absolute aantallen niet groot (17 keer). Dit neemt niet weg dat de toename past bij de actiestand waarin de burgemeester de ambtelijke organisatie plaatst. Bij misstanden dient - zeker als burgers overlast ondervinden - te worden opgetreden. Dit behoort zichtbaar te zijn, zodat duidelijk wordt dat de gemeente paal en perk stelt aan overlast, criminaliteit en gevaarlijke situaties.

Ad d.) Het interventieteam: integrale analyse en actie

Sinds 2019 is het zogenoemde Interventieteam Ondermijning (verder: interventieteam) actief.[78] Dit team geeft gestalte aan projectmatige integrale interventies op ondermijningsgevoelige locaties. De activiteiten worden aangestuurd door de lokale driehoek (burgemeester, officier van justitie en plaatselijke politiechef), met de burgemeester als trekker. De ambtelijke aansturing ligt in handen van de ondermijningsspecialist van het programma Veiligheid. De acties worden voorbereid door vaste deelnemers die wekelijks overleggen (politie en RIEC) en door het Openbaar Ministerie. Naast de gemeente betreft het de politie, het Openbaar Ministerie en het RIEC. De kern van de aanpak is dat op basis van locatiekennis - gebaseerd op straatinformatie van professionals én op een analyse van relevante systemen - wordt bezien welke organisaties en professionals worden ingezet bij controleacties. Daarbij wordt samengewerkt met publieke organisaties, zoals de Omgevingsdienst Regio Arnhem, Belastingdienst, Douane, Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst (FIOD), de Inspectie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid (ISZW) en Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). Ook wordt gebruik gemaakt van de kennis, apparatuur of bevoegdheden van netbeheerders en brancheorganisaties.

In korte tijd wordt de stap gezet van driehoeksopdracht, via analyse en voorbereiding, naar gemeenschappelijke actie. Het zijn publiek-private acties die zichtbaar zijn en criminaliteit en overtredingen aan het daglicht brengen. Zo wordt een norm gesteld en onderstreept dat de controle- en pakkans toenemen. De eerste acties hadden plaats op 26 november 2019 en op 21 januari 2020 op bedrijventerrein Het Broek. Er volgden acties in Geitenkamp (september 2020), in Malburgen-Oost (augustus 2020) en op en rondom station Arnhem Centraal (september 2020). Nu de gemeente - samen met onder meer de politie en Omgevingsdienst - toch gereed is voor interventies, werd de kans aangegrepen om ook acties op te zetten in het kader van het regionale project Stuwdam, gericht op het terugdringen van ondermijning in het buitengebied. In december 2020 werd in het Arnhemse buitengebied gezocht naar “(…) hennepkwekerijen, drugslabs en drugsdumpingen”, als “startschot” van dit project.[79] De combinatie van analyse en actie valt op de werkvloer in goede aarde, zo constateren ambtenaren, burgemeester en politiechefs. Professionals stellen het op prijs dat (“eindelijk”) wordt opgetreden, mede op basis van hun (straat)kennis. De nasleep van de acties legt wel druk op de (dun bezette) ambtelijke organisatie.

Ad e.) Wijkveiligheidsoverleg

De burgemeestersronde resulteert in wijkveiligheidsagenda’s.[80] De informatie is niet volledig, maar de agenda’s leggen urgente problemen op tafel. Burgers drongen in klare taal aan op actie. De wijkveiligheidsagenda’s resulteerden in een opdracht van de burgemeester aan het programma Veiligheid om door de hele stad een wijkveiligheidsoverleg op te starten. Hiertoe wordt samengewerkt met de wijkmanagers van de TLO’s, ondergebracht bij het cluster wijken. Arnhem telt acht TLO’s en ongeveer 35 wijkmanagers. Daarnaast beschikt elk TLO over een ondersteuner.

---

[77] Van 2018 tot en met 2020 worden ook elf vergunningen ingetrokken: vier in 2018, zeven in 2019 en nul in 2020. In 2021 zijn inmiddels twee vergunningen ingetrokken.

[78] Brief aan de gemeenteraad, *Interventieteam Ondermijning Arnhem*, 4 februari 2020.

[79] Bron: https://www.gelderlander.nl/arnhem/operatie-stuwdam-team-zoekt-drugslabs-in-arnhems-buitengebied~a469a608/

[80] Brief aan de gemeenteraad, *Wijkveiligheid in Arnhem*, 3 maart 2020.

Daarmee is de beschikbare capaciteit voor gebiedsgericht werken dus aanzienlijk groter dan voor het programma Veiligheid. Er wordt in tien gebieden wijkveiligheidsoverleg gevoerd. Het voorzitterschap ligt in handen van een veiligheidsambtenaar en/of wijkmanager. Vaste deelnemers zijn politie, toezicht en handhaving, de zorgcoördinator, wijkmanager en veiligheidsambtenaar. meestal is ook het jongerenwerk vertegenwoordigd. Het overleg wordt ondersteund door een zogenoemde veiligheidsradar die wordt ontwikkeld door Bureau Beke. Dit instrument geeft een actueel beeld van de veiligheids- en leefbaarheidsproblematiek.

Bij de opzet van het wijkveiligheidsoverleg bestonden spanningen tussen veiligheidsambtenaren en wijkmanagers. De wijkveiligheidsagenda's haalden de TLO-wijkprogramma's in, want: *a.)* de agenda's legden problemen bloot die ontbraken in de programma's, en *b.)* de agenda's onderstreepten dat de veiligheidsproblemen volgens burgers urgent zijn. De verhouding tussen 'veiligheid' en 'wijken' verbeterde toen in november 2020 twee minicrises druk legde op de ambtelijke organisatie. In het Spijkerkwartier werd een man doodgeschopt door zogenoemde 'pedojagers' en in Geitenkamp braken ongeregeldheden uit nadat het vuurwerkverbod was afgekondigd. Dit leidde tot intensief contact tussen de veiligheidsambtenaar (met wijkveiligheid in portefeuille) en wijkmanagers. Er werd in Geitenkamp een top-20 gemaakt van relschoppers, er werden veertien waarschuwingsbrieven verstuurd en zes gebiedsverboden opgelegd. Bovendien stelt de ambtelijk trekker van het wijkveiligheidsoverleg zich op als verbinder.

Ad f.) BOTOC: een preventieve aanpak in de steigers

In het kader van het landelijke Breed Offensief Tegen Ondermijnende Criminaliteit (BOTOC) wordt de aanpak van de criminele drugsindustrie versterkt, in die zin dat wordt geprobeerd instroom van jongeren in de drugswereld te voorkomen. Acht gemeenten met een fors drugsprobleem, waaronder Arnhem, konden een projectvoorstel indienen voor een wijkgerichte aanpak van georganiseerde drugscriminaliteit bij het ministerie van Veiligheid en Justitie. Het Arnhemse voorstel is gehonoreerd en heeft betrekking op Arnhem Oost, in het bijzonder Presikhaaf en Malburgen, met de bedoeling dit in de komende jaren geografisch gezien uit te breiden. De doelgroep zijn jongeren en jongvolwassenen tot 24 jaar. Er zijn twee intensieve trajecten opgestart, steeds gericht op zestig jongeren. De politie geeft gestalte aan de strafrechtelijke aanpak van onder meer straatdealers en wijkkoningen met een sturende criminele rol. Het jongerenwerk wordt doorontwikkeld, met de inzet van enkele ervaren frontlijnprofessionals. Ze leggen contacten met gezinnen en trachten risicojongeren op het (juiste) pad van school en werk te houden of te brengen. Er komen ook activiteiten voor doorsnee jongeren die niet in een risicocategorie vallen. Waar nodig wordt gewerkt aan anti-radicalisering. Straatcoaches zijn partners van jongerenwerkers en leggen zich toe op toezicht op straatniveau, ook in en om school. De schoolgebouwen worden een aangrijpingspunt bij interventies en gedragsbeïnvloeding. Het dienen veilige gebouwen te zijn (dus zonder drugs en wapens) en locaties waar kinderen zich ontwikkelen en, zo nodig, tijdig worden geholpen of worden aangesproken of aangepakt. Hiertoe wordt het Preventief Interventieteam (PIT) geïntroduceerd. De burgemeester streeft naar een veilige én pedagogische wijk. De stap naar vervolgonderwijs en werk is cruciaal. Daartoe wordt het zogenoemde Jeugd Buurtbedrijf in stelling gebracht.[81]

Het programma wordt tijdens het veldwerk van dit rapport ingericht. Het staat daarmee in de kinderschoenen. Een meerjarige aanpak is nodig, zo constateren geïnterviewde professionals, waarbij preventie en repressie worden gecombineerd. Preventie en repressie worden gezien als twee-eenheid: zonder repressie lonkt het criminele voorbeeld van wijkkoningen en zonder preventie en 'kansen' dreigen groepen afstand te nemen van de overheid. De combinatie van preventie en repressie is een doorbraak in Arnhem, waar dit eerst vaak los van elkaar stond.

[81] Infographic Programma BOTOC.

Ad g.) Uitbreiding van Bibob-toetsing
De gemeente Arnhem maakte tot december 2020 op een beperkt aantal terreinen gebruik van de wet Bibob. Bibob-toetsing werd namelijk louter uitgevoerd bij horeca-inrichtingen (inclusief coffeeshops), seksinrichtingen, escortbedrijven en speelautomatenhallen. Op 1 december 2020 wordt Bibob-toetsing geïntroduceerd op de volgende terreinen: evenementenvergunningen; vastgoedtransacties; omgevingsvergunningen; subsidies; en overheidsopdrachten.[82] Om dit te kunnen implementeren zijn een Bibob-coördinator en -onderzoeker aangesteld die in het eerste kwartaal van 2021 zijn gestart. De gemeenteraad moest overtuigd worden van de noodzaak tot intensivering van het Bibob-beleid.

Ad h.) Ondermijning: meldpunt en bewustwordingsbijeenkomsten
Er zijn eind 2019 en begin 2020 in samenwerking met het RIEC twee zogenoemde bewustwordingsbijeenkomsten over ondermijning georganiseerd voor gemeenteambtenaren.[83] De bijeenkomsten duurden twee uren en er namen elf ambtelijke afdelingen[84] deel, plus het RIEC, de Omgevingsdienst Regio Arnhem en de Havenmeester. Op twaalf afdelingen hebben negentien ambtenaren zich aangemeld als aandachts-functionaris ondermijning, die deze problematiek met collega-ambtenaren bespreken en bij hen onder de aandacht brengen. Zo wordt getracht een impuls te geven aan de ambtelijke signalering van ondermijning, waartoe ambtenaren terecht kunnen bij een meldpunt, ondergebracht bij het programma Veiligheid.

Ad i.) Een projectleider in het Spijkerkwartier
In het najaar van 2020 wordt een projectleider (die vaak stadsmarinier wordt genoemd) aangetrokken om de veiligheid in het Spijkerkwartier te verbeteren, met bijzondere aandacht voor de Steenstraat en omgeving. De marinier is een externe expert die 16 uur per week actief is. Hij formuleert drie basisvoorwaarden voor deze taak: korte lijnen met de burgemeester (en zo nodig met andere bestuurders); medewerking van ambtelijke afdelingen, professionals, ondernemers en burgers; en een kantoor in het werkgebied. Inmiddels is de projectleider ingetrokken in het pand Steenstraat 66, zodat de aanwezigheid van de gemeente zichtbaar is. De directe lijn met de burgemeester is bedoeld als steun in de rug om - met 'geleend gezag' - ambtelijke inzet en actie vlot te trekken. In het actieplan worden dertien inspanningen beschreven, waaronder de aanpak van ondermijning. Dat vergt duurzame actie en wordt getrokken door twee ambtenaren van het programma Veiligheid. De gedachte is dat pand voor pand de situatie wordt bekeken. Er wordt gestreefd naar een coalitie met bonafide ondernemers. Daarnaast worden interventies en controles voorbereid, zowel systematisch als via incidentele acties. De aanpak van ondermijning vergt een lange adem. Daarom worden – los van ondermijning - ook maatregelen gepland waarmee op korte termijn zichtbare resultaten vallen te boeken, zoals de aanpak van zwerffietsen, verlichting op donkere plekken, cameratoezicht en beter onderhoud; het gaat om schoon en heel. Voorts worden enkele bestaande beleidslijnen doorgetrokken, zoals het realiseren van een divers winkelaanbod en interventies om de overlast van verwarde personen en arbeidsmigranten te verminderen. Dit vergt samenwerking en gemeenschappelijke actie van de projectleider met wijkmanagers, programma Veiligheid, Vergunning & Handhaving en Economische Zaken. Het gaat dus om een brede aanpak, al is de zwaarste opgave duidelijk: een duurzame aanpak van de (al decennialang aanwezige) ondermijning.

Ad j.) Herstelagenda Coronacrisis: oog voor ondermijning

[82] Brief aan de gemeenteraad, *Beleidsregels Wet Bibob gemeente Arnhem 2020*, 1 december 2020.
[83] Daarnaast nemen Arnhemse ambtenaren zo nu en dan deel aan soortgelijke externe bijeenkomsten of congressen.
[84] Team leefomgeving; vergunningen & handhaving; klantcontact-centrum; vastgoed; onderhoud; werk & inkomen; economische zaken; zorg; informatie; sportbedrijf; en burgerzaken.

De gemeente heeft een herstelagenda opgesteld vanwege duurzame ongunstige effecten van de coronacrisis op sociaaleconomische omstandigheden en omdat de crisissituatie een impuls is voor criminele praktijken.[85] De agenda wijst op signalen dat ondernemers met financiële problemen extra vatbaar zijn voor financiële ondersteuning vanuit criminele hoek, bijvoorbeeld via leningen, investeringen of overnames. Op straatniveau zijn ook nog andere effecten zichtbaar, zoals een toename van de illegale drugshandel op straat en door bezorgers. Bovendien maken financiële problemen niet alleen ondernemers vatbaarder voor criminele invloeden en inkomsten, maar ook burgers, bijvoorbeeld vanwege het wegvallen van (tijdelijk) werk. Met het vaststellen van de herstelagenda komt structureel jaarlijks € 400.000,- voor handhaving, veiligheid en ondermijning beschikbaar. Deze corona-gelden worden ingezet voor twee Bibob-coördinatoren en vier handhavers.

4.3 De aanpak van ondermijning: knellende grenzen

De extra inspanningen lopen tegen grenzen aan. Dit is deels het product van de pragmatiek die bij de vooruitgang aan de dag wordt gelegd. Meer concreet komen de volgende knelpunten komen in beeld:

a. De organisatorische positie van het programma Veiligheid
b. Programma Veiligheid: een (te) hoge werkdruk
c. Versnippering van de veiligheidstaak
d. Bibob-beleid: een wereld (terug) te winnen
e. Ruimte voor (zorg)fraudeurs

Ad a.) De organisatorische positie van het programma Veiligheid
Veiligheid heeft geen centrale plaats gekregen in de ambtelijke organisatie. De veiligheidstaak is als één van de acht programma's ondergebracht bij het cluster SBR. Arnhem telt dus geen afdeling of directie die gestalte geeft aan de complexe veiligheidstaak. Er is geen formule beschikbaar om te berekenen hoeveel capaciteit beschikbaar dient te zijn voor veiligheidsbeleid, al dient de slagkracht te passen bij de lokale veiligheidsproblematiek. Die is in Arnhem onevenredig groot, terwijl het programma Veiligheid juist relatief weinig ambtenaren telt: ongeveer tien in loondienst, aangevuld met tijdelijk ingehuurde professionals.[86] De sterkte is enigszins uitgebreid (bij het programma Veiligheid en bij V&H), maar dat neemt niet weg dat de organisatorische positie van veiligheid een knelpunt blijft. De capaciteitsuitbreidingen vergden een stevig politiek debat, omdat dit binnen de bestaande personeelsbegroting diende te worden gerealiseerd. Door de uitbreiding komt niet langer de hele ambtelijke ondermijningstaak uit bij één specialist, want dit wordt ook opgepakt in het BOTOC-programma, door de projectleider (stadsmarinier), door een ambtenaar die opdracht heeft gekregen het prostitutiebeleid te actualiseren en als aspect van de wijkveiligheidsagenda's. Dit neemt niet weg dat het takenpakket van deze ondermijningsspecialist netto groeit, onder meer door het inrichten van het interventieteam en door het aanjagen van ambtelijke signalering bij het meldpunt ondermijning.

Ad b.) Programma Veiligheid: een (te) hoge werkdruk
Het programma Veiligheid geeft invulling aan een brede taak. Belangrijke dossiers zijn - naast ondermijning - fysieke veiligheid (crisisbeheersing), radicalisering, prostitutiebeleid, mensenhandel en het brede terrein van wijkveiligheid. Veiligheidsambtenaren maken werk van de zogenoemde persoonsgerichte aanpak en nemen deel aan (casusoverleg van) het zorg- en veiligheidshuis.

[85] Gemeente Arnhem, Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis.
[86] De afdeling Veiligheid in Nijmegen telt in 2018 bijvoorbeeld ruim 30 fte (toezichthouders en BOA's vallen onder Stadsbeheer).

Veiligheidsambtenaren ondersteunen de burgemeester bij lastige of ingewikkelde kwesties of dossiers, zoals de voetbalportefeuille (Vitesse), het coffeeshopbeleid of vluchtelingen. Deze ambtenaren ondersteunen de burgemeester ook bij kwesties die als incident of minicrisis opspelen en vragen om snelle analyses en actie. Bijvoorbeeld ongeregeldheden in de wijk Geitenkamp of illegale feesten. De werkdruk is hoog en dat speelt het programma parten, ook wat betreft de aanpak van ondermijning. Dit komt tot uitdrukking in de volgende patronen:

- Er worden (tijdelijke) externe middelen verworven en benut, onder meer bij de aanpak van radicalisering, bij het BOTOC-programma in Arnhem-Oost en voor een onderzoek naar ondermijning op wijkniveau.
- Er worden tijdelijk externe krachten ingehuurd, ook op belangrijke functies en bij belangrijke programma's. Het betreft onder meer de programma-manager, de adviseur van het BOTOC - programma en de projectleider in het Spijkerkwartier.
- Vanwege het complexe en urgente karakter van de veiligheidsopdracht zijn bij de recente personele uitbreiding ervaren professionals aangesteld. Het voordeel is dat ze gelijk van start konden. Ze beschikken echter nauwelijks over organisatorische en inhoudelijke ondersteuning.
- Urgente kwesties verdringen belangrijke taken, zoals het opbouwen van een kennis- en informatiehuishouding. Ambtenaren constateren dat fenomenen, probleemlocaties en zichtbare verschijningsvormen van ondermijning in beeld zijn, maar dat er beperkte informatie is over criminele netwerken en over criminele werkwijzen. Analyse en onderzoek zijn recent ter hand genomen. Er wordt door criminologen onderzoek gedaan naar criminele netwerkvorming en naar ondermijning op wijkniveau. De inzet van het interventieteam wordt gebaseerd op bondige analyses en de opbrengsten van de acties verschaffen informatie.
- Door de beperkte formatie van het programma Veiligheid dient ook bij de aanpak van ondermijning telkens te worden bekeken wat wel en niet wordt opgepakt. Er wordt geselecteerd op welke dossiers veiligheidsambtenaren een trekkersrol vervullen, zoals bij het interventieteam en het BOTOC-programma. De problematiek vanwege kamerverhuur wordt in Arnhem aangepakt, al gebeurt dit niet vanuit de invalshoek van ondermijning, want het ruimtelijke ordeningsperspectief staat centraal. De beleidsevaluatie en in gang gezette aanpak nemen de woningmarkt als uitgangspunt en niet de criminele netwerken die investeren panden en die huurders onder druk zetten of uitbuiten. Bewoners constateren dat - ook op locaties met overlast van kamerverhuur (zoals het Spijkerkwartier) - geldende regels niet worden gehandhaafd. Zoals de regel dat de verhuurder de hoofdbewoner van het pand moet zijn. Er bestaat wat betreft kamerverhuur een gat tussen beleid en handhaving.

Ad c.) Versnippering van de veiligheidstaak

De ambtelijke veiligheidstaken zijn verdeeld over functionele clusters én over gebiedsgerichte activiteiten. V&H maakt deel uit van het cluster OR en programma Veiligheid is onderbracht bij het cluster SBR.[87] Het typeert Arnhem dat sterk wordt ingezet op gebiedsgericht werken, in samenspel tussen burgers en wijkmanagers. Er zijn in totaal ongeveer 35 wijkmanagers, verdeeld over acht TLO's. Er zijn brede wijkprogramma's opgesteld met concrete en strategische punten. Voor zover de TLO's wijkveiligheid agendeerden, betrof het voornamelijk sociale veiligheid, zoals woonoverlast. Woonoverlast is een vast thema voor TLO's, want elk TLO-werkgebied kent een Overlast en Zorg Overleg (OZO). Deelnemers zijn de wijkmanagers, de wijkagent, een corporatie-

[87] Ook in gemeenten waar wél een substantiële veiligheidsafdeling is opgebouwd, komt deze organisatorische scheiding voor. Dat neemt niet weg dat toezichthouders en handhavers belangrijker worden bij het verzamelen en doorgeven van informatie, ook wat betreft ondermijning. Ook neemt het (opleidings-)niveau van deze functionarissen toeneemt, waardoor veiligheid, toezicht en handhaving wat dat betreft naar elkaar toegroeien.

medewerker en de zorg- en overlastcoördinator die in verbinding staat met het sociaal wijkteam. Deze teams beschikken over een breed arsenaal met sociaal-preventieve interventies, zoals begeleiding, arbeidsbemiddeling, opvoedingsondersteuning of ondersteuning bij het op orde brengen van de financiële situatie.

De aanpak van ondermijning vergt samenwerking tussen ambtenaren met veiligheidstaken en ambtenaren met sociale en/of gebiedsgerichte taken. Qua visie wordt de brug inmiddels geslagen, maar de praktijk kampt met knelpunten:

- Wijkveiligheid vraagt om decentrale actie op het niveau van straten, buurten of groepen, maar ook systematische en centrale informatieanalyses en daarop gebaseerde actie en prioriteiten. Het heeft weinig zin om straatdealers of foute huisjesmelkers wel in de ene wijk aan te pakken, maar (dezelfde personen of netwerken) een paar honderd meter verderop niet. In het kader van het wijkveiligheidsoverleg worden centraal opgezette analyses straks gecombineerd met lokale actie. Dit krijgt gestalte vanuit het programma Veiligheid, met de burgemeester als trekker. Wijkmanagers zijn decentraal gericht en het ontbreekt bij gebiedsgericht werken aan een trekker die zorgt voor centrale informatiesturing.
- Wijkmanagers hebben geen uitvoerende taak, want het idee is dat zij - op basis van locatiekennis - ambtenaren in de staande organisatie aanzetten tot inspanningen op wijkniveau. Wat veiligheidsbeleid betreft levert dit scheve verhoudingen op. Dat betekent namelijk dat ongeveer 35 wijkmanagers een beroep doen op het programma Veiligheid met tien vaste ambtenaren. Wat ondermijning betreft, wordt op een nog veel kleiner aantal veiligheidsambtenaren een beroep gedaan.
- Wijkveiligheid is als topprioriteit benoemd door burgers én de burgemeester (zie paragraaf 4.1). Wijkmanagers nemen deel aan de uitvoering van wijkveiligheidsagenda's, maar zijn qua opleiding, achtergrond en kennis vaak generalisten, terwijl concrete thema's of problemen vragen om direct beschikbare veiligheidsexpertise.
- Buiten het programma Veiligheid wordt onveiligheid voornamelijk gedefinieerd als een vraagstuk dat van ambtenaren sociale of preventieve interventies vergt. Bij kamerverhuur en bij de exploitatie van winkelpanden wordt bijvoorbeeld voorbij gegaan aan criminele investeringen in vastgoed en aan criminele invloed op (afhankelijke) huurders.
- Professionals die voor hun werk op straat komen (en in verhuurde kamers), zien sociale problemen (o.a. verslaving of financiële problemen) en jongvolwassenen die beginnen met criminaliteit en daarbij onder invloed staan van wijkkoningen. Sociale wijkteams zoeken volgens respondenten doorgaans echter geen toenadering tot mensen met dergelijke problemen, omdat het idee is dat de klant met een vraag naar het team dient te komen. De overheid werkt met andere woorden niet of nauwelijks *outreachend*, terwijl criminelen dat juist wel doen. Criminelen ronselen immers vatbare personen.

Ad d.) Bibob-beleid: een wereld (terug) te winnen

Het Bibob-beleid bleef tot voor kort (december 2020) beperkt tot vergunningen in een klein aantal risicobranches: horeca (inclusief coffeeshops), seksinrichtingen, escortbedrijven en speelautomatenhallen. Hier komt bij dat bij Bibob-onderzoek sporadisch een beroep werd gedaan op het Landelijk Bureau Bibob (LBB). Door de beperkte toepassing van de Wet Bibob kwamen drie functies van de Wet Bibob in geringe mate uit de verf: *a.)* het blokkeren van ongewenste vergunningen; *b.)* eerlijke concurrentie voor ondernemers; en *c.)* duidelijk maken dat Arnhem alert is op indicaties voor criminaliteit. Het lange tijd terughoudende Bibob-beleid trok ondermijning aan. Inmiddels is Bibob-toetsing uitgebreid naar andere terreinen (zie paragraaf 4.2) en er zijn in het eerste kwartaal van 2021 een Bibob-coördinator en -onderzoeker aangesteld. Deze beleidsomslag is vooruitgang, al is er een lange weg te gaan om via Bibob-toetsing (merkbaar) invloed te krijgen op ondermijning:

- Ambtelijke afdelingen worden door het nieuwe Bibob-beleid in een andere rol geplaatst. Er wordt een meer onderzoekende en kritischer houding gevraagd, bijvoorbeeld bij een toelichting op een (mogelijke) Bibob-toets. Ook tegenover (rechts)personen waarmee een relatie bestaat. De ambtelijke stijl dient te worden aangepast, waarbij een balans wordt gezocht tussen ondernemersgerichtheid en alertheid op mogelijke ondermijning. Dit is met name belangrijk als Bibob-toetsing een optie is en geen standaard-instrument.
- Inmiddels hebben criminele of verdachte netwerken en (rechts)personen zich in Arnhem gevestigd, mede omdat geen Bibob-toets is uitgevoerd of omdat ze bij zo'n toets zaken wisten af te schermen. In maart 2018 wordt een Arnhemmer aangehouden, op verdenking van "gewoonte-witwassen, waarbij hij met crimineel verkregen geld horecagelegenheden op de Korenmarkt kocht."[88] De burgemeester sluit vier horecazaken. Respondenten wijzen – los van deze casus - op ingewikkelde bedrijfsconstructies en stromanconstructies. Hierdoor vergt een Bibob-onderzoek tijd en energie, mogelijk inclusief een beroep op het LBB. Bij dergelijke Bibob-onderzoeken kan een recente aanpassing van de Wet-Bibob worden benut, namelijk de optie om onderzoek te doen naar de zakelijke omgeving van een (rechts)persoon, zoals een geldschieter, bestuurder of aandeelhouder. De Arnhemse uitbreiding van de Bibob-toetsing is fors en de complexiteit neemt dus ook toe.
- Programma Veiligheid heeft een meldpunt ondermijning ingericht. Het is nu nog louter een mailadres, al is het de bedoeling om een goed werkend meldpunt in te richten. De consequentie is dat - na implementatie- niet alleen preventieve Bibob-onderzoeken 'aan de voorkant' worden uitgevoerd, maar ook analyses op basis van signalen over mogelijke ondermijning. Vanwege de criminele kansen in Arnhem valt te verwachten dat dit een stroom relevante meldingen oplevert. Ook dit resulteert in extra werk voor het programma Veiligheid.

Ad e.) Ruimte voor (zorg)fraudeurs

Met de invoering van de Jeugdwet en Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 2015 is het gemeentelijke takenpakket stevig uitgebreid. In eerste instantie ging de aandacht vooral uit naar het continueren van de zorg, maar reeds in 2015 en 2016 komt georganiseerde zorgfraude in beeld.[89] Daarbij kan het gaan om grote fraudebedragen, ook bij kleine recent opgerichte zorgaanbieders. Respondenten herkennen dit in Arnhem en benadrukken dat bij (regionale) aanbestedingen aanvankelijk nauwelijks werd gescreend. Het resulteerde in (een wildgroei van) vele honderden gecontracteerde zorgaanbieders. Ruim 700 volgens de ene respondent en meer dan 800 volgens anderen, maar in elk geval veel. Een deel is opgericht om zorgfraude te plegen. Respondenten wijzen daarnaast op aanwijzingen voor: drugscriminaliteit op het niveau van (het netwerk rondom) zorgaanbieders en drugshandel door zorgcliënten; rekrutering van zorgcliënten in achterstandswijken in Arnhem en in de Randstad; en huisvesting van zorgcliënten in Arnhem in panden van kamerverhuurders. In de vorige collegeperiode kon bij zorgfraude een tijd lang het onterecht uitgekeerde geld niet worden teruggevorderd, namelijk als geen beschikking was afgegeven. Hier komt bij dat de pakkans laag was en is. Arnhem telt enkele honderden gecontracteerde zorgaanbieders en drie Wmo-toezichthouders (dat waren er tot voor kort twee) plus twee BOA's voor zowel Wmo als Participatiewet. Criminelen van binnen en buiten Arnhem investeerden in zorgaanbieders en/of in huisvesting van zorgcliënten. In Arnhemse probleemwijken rijden personen rond in dure auto's die op naam staan van een zorgaanbieder. Inmiddels zijn beleidsaanscherpingen doorgevoerd. Er worden beschikkingen afgegeven, zodat kan worden teruggevorderd. Ook wordt gelet op zorgaanbieders met opvallend hoge winsten en/of lage

[88] Bron: https://www.gelderlander.nl/arnhem-e-o/drugsbaron-die-cafes-korenmarkt-financierde-opgepakt-kroegen-per-direct-dicht~a18c4398/

[89] Fenger e.a., 2016.

personeelskosten. Er zijn strengere regels opgesteld voor aanbestedingstrajecten. Het aantal gecontracteerde zorgaanbieders is ongeveer gehalveerd, maar ligt nog steeds op een hoog niveau. De zogenoemde Open House-aanbesteding is gestopt.[90] Er wordt nu een semi Open House-methode gehanteerd, waarbij gedurende een afgebakende periode kan worden ingeschreven door aanbieders. Echter, er zijn inmiddels frauderende zorgaanbieders in Arnhem actief. Er zijn netwerken opgebouwd die weten dat de sancties vanwege zorgfraude vaak meevallen, waardoor zorgfraude loont, en er bestaat weinig zicht op zorgaanbieders die optreden als onderaannemer.

Zorgfraude wordt in Arnhem gecombineerd met kamerverhuur aan zorgcliënten. Formeel mag deze koppeling nu niet meer. Bij de combinatie van verhuur en zorg werd geprofiteerd van de snelle en eenvoudige manier waarop mensen die verhuizen zich kunnen inschrijven in de BRP. Dat biedt niet alleen kansen voor zorgfraude, maar ook voor andere fraude, zoals uitkeringsfraude. Hier komt bij dat de sociale rechercheurs zijn verdeeld over de geografische gebiedsteams. Dit trekt een wissel op de samenwerking, informatie-uitwisseling en slagkracht bij fraudebestrijding.

4.4 Aandacht voor ondermijning bij de gemeenteraad

De gemeenteraad stelt in februari 2019 de Kadernota Veiligheid 2018-2022 vast en bepaalt daarmee ook de prioriteiten van het Arnhemse Veiligheidsbeleid. De Kadernota Veiligheid is uitvoerig behandeld in de gemeenteraad en daarmee heeft veiligheid veel politieke aandacht gekregen. Eén van de prioriteiten is ondermijning. Ondanks de hierboven genoemde uitgebreide behandeling van het onderwerp veiligheid is de gemeenteraad beperkt geïnformeerd en betrokken op specifiek het onderwerp ondermijning. Een aantal signalen hiervoor is:

- De gemeenteraad is met diverse raadsinformatiebrieven geïnformeerd door het college over thema's uit de kadernota Veiligheid. Het aantal raadsbrieven dat specifiek ingaat op de opgaven en aanpak van ondermijning is beperkt.[91] Overigens had het college wel in 2020 een themabijeenkomst gepland staan voor de gemeenteraad. Deze is niet doorgegaan vanwege Corona. Ook heeft de burgemeester bij de behandeling van de Kadernota Veiligheid de toezegging gedaan om twee keer per jaar voor de gemeenteraad een informerende bijeenkomst te organiseren met de politie over het brede thema veiligheid, waaronder ondermijning. De laatste bijeenkomst was in september 2020.
- Een zoekopdracht in het raadsinformatiesysteem bij gestelde artikel 44 vragen op de zoektermen 'veiligheid', 'georganiseerde criminaliteit', 'criminaliteit', 'ondermijning' en 'drugs' levert voor de periode vanaf 2018 in totaal 10 hits op. Daar zitten geen schriftelijke vragen bij die betrekking hebben op het specifieke onderwerp ondermijning.
- Een zelfde zoekopdracht levert bij het raadsinstrument moties in de periode 2018-2021 in totaal 7 hits op.
- Er zijn wel vragen gesteld over vakantiepark Arnhem of dit vrijplaats taferelen waren. Daarnaast is de raad ook geinformeerd over Ariadne aanpak.
- In de periode 2018-2021 heeft de gemeenteraad geen fundamenteel debat gevoerd over de Arnhemse opgave, de visie en de aanpak op het gebied van specifiek ondermijning. Het college heeft het debat niet geagendeerd en de gemeenteraad heeft niet om het debat en/of voorbereidende stukken gevraagd. In het kader van het onderzoek is een sessie met een

[90] Open House is een toelatingssysteem voor de levering van (zorg)voorzieningen op basis van een vooraf bekendgemaakte toelatingsprocedure. Een gemeente stelt slechts geschiktheidseisen of minimumeisen, waarna aanbieders in beginsel gedurende de hele looptijd van het systeem kunnen toetreden.
[91] Op 4 februari 2020 stuurt het college een raadsbrief naar de raad over het Interventieteam Ondermijning Arnhem.

afvaardiging van de gemeenteraad georganiseerd. Tijdens deze sessie werd door aanwezigen de behoefte geuit om nog meer meegenomen te worden door het college op dit onderwerp.

Met het vaststellen van de Kadernota Veiligheid 2018-2022 heeft de gemeenteraad geen integrale visie op ondermijning vastgesteld. Het vraagstuk in hoeverre de prioriteiten in balans zijn met de beschikbare middelen komt niet expliciet op de agenda van de gemeenteraad terecht. Op twee momenten is er sprake van een kleine ophoging van het budget voor veiligheid en ondermijning:

1. In het coalitieakkoord 2018-2022 is een verhoging van structureel 300.000,- per jaar afgesproken voor onder andere het tegengaan van ondermijning en overlast. Deze middelen zijn in de Meerjaren Programmabegroting van 2019 ook daadwerkelijk beschikbaar gesteld.
2. In de Herstelagenda Corona (vastgesteld door de raad op 2 september 2020) is een aanvullend structureel budget van 400.000,- opgenomen voor handhaving, veiligheid en ondermijning. Deze corona-gelden worden ingezet voor twee Bibob-coördinatoren en vier handhavers. De gemeenteraad heeft een amendement aangenomen waarin is opgenomen dat het college de dekking van deze extra middelen moet realiseren binnen het bestaande budget voor personeel (een taakstelling). [92]

[92] Bij de behandeling van de Perspectiefnota 2021-2024/Arnhemse herstelagenda coronacrisis op 2 september 2020 neemt de raad onder andere de volgende twee amendementen aan: 'Wel handhaven, maar taakstelling op personeel' (20A66) en 'Opsporen en bestraffen van criminelen geen taak van de gemeente' (20A63g).

5. In antwoord op de empirische deelvragen

Inleiding
Dit hoofdstuk kan worden gelezen als samenvatting. Het geeft antwoord op de empirische deelvragen.

5.1 Ondermijning: belangrijke fenomenen

Wat zijn de belangrijkste criminele fenomenen, werkwijzen en markten in Arnhem en in de schaduweconomie van het Spijkerkwartier, met bijzondere aandacht voor de Steenstraat én voor criminele functies van bedrijven en vastgoed?

Het veldwerk levert in Arnhem een duidelijke top-3 op van criminele fenomenen, namelijk: drugscriminaliteit, mensenhandel en misstanden met vastgoed, zoals sociale ellende onder huurders van sobere woonruimte.

Drugs
De heroïne- en hennepmarkten zijn belangrijk (geweest) voor het opbouwen van criminele infrastructuren die inmiddels ook blijken te worden benut op andere criminele (drugs)markten. De enquêtecommissie opsporingsmethoden concludeerde in 1996 dat internationale heroïnesmokkel en -handel de basis had gelegd voor Koerdisch-Turkse investeringen in vastgoed en bedrijven in Turkije en in het Spijkerkwartier. Respondenten typeren Arnhem anno 2021, wat drugs betreft, echter als "hennepstad". Vanaf de jaren negentig komt hennepteelt in beeld op woonwagencentra en in volkswijken. Daarna strekte het zich uit naar het centrum en naar multiculturele wijken, zoals Presikhaaf en Malburgen. Dichtbevolkte stadswijken lenen zich niet goed voor productie van synthetische drugs, al worden in het buitengebied dumpingen aangetroffen en wordt zo nu en dan een lab aangetroffen. Op de illegale drugsmarkt is het drugsaanbod divers. Alle populaire drugs (softdrugs, xtc, amfetamine en cocaïne) worden besteld en geleverd. Kenners benadrukken de populariteit van twee legale middelen: lachgas en partydrug 3-MMC. Op locaties met geconcentreerde drugscriminaliteit wordt, verspreid over de stad, door tientallen dealers drugs verkocht. Bezorging is in de hele stad mogelijk. Aan de onderkant van de drugsmarkt stromen (jong)volwassenen en jongeren in, deels in navolging van criminelen met status: "wijkkoningen."

Mensenhandel
Arnhem is een stad met (van oudsher) veel prostitutie. Respondenten zijn bezorgd over seksuele uitbuiting op kamers en woningen die tijdelijk worden gehuurd en waar prostituées worden gewisseld, om de controle- en pakkans te verminderen. Dekmantelbedrijven, zoals massagesalons en de beautysector, worden gebruikt voor illegale prostitutie. Het Spijkerkwartier is daartoe aantrekkelijk, want hier komen veel klanten voor betaalde seks. Ook ronselen loverboys (jonge) vrouwen. Via contactadvertenties worden klanten geworven.

Wat niet-seksuele uitbuiting betreft, wijzen respondenten op kamers of kleine woningen waar tijdelijk arbeidsmigranten worden gehuisvest. Arbeidsmigranten rouleren (tussen woningen en gemeenten) en staan onder druk door de koppeling tussen huisvesting en arbeid.

Hennepteelt is gevoelig voor criminele druk. Het onderscheid is klein tussen (profiterende) daders en slachtoffers van criminele uitbuiting. Er worden schuldenaren geronseld en onder druk gezet. Als een hennepkwekerij wordt geruimd, is de kans groot dat het 'voetvolk' de schuld terug moet verdienen. Respondenten wijzen op Vietnamezen die onder slechte omstandigheden worden aangetroffen bij hennepteelt. Zorgbureaus bezitten of huren goedkope woonruimte en plaatsen daar zorgcliënten die nauwelijks zorg ontvangen. Zorgbudgetten worden gebruikt voor de (hoge) huur. Ook worden zorgcliënten ingezet bij drugscriminaliteit.

Criminelen ronselen jongeren, onder andere voor drugscriminaliteit. Ook worden jongeren onder dwang (verder) in de problemen gebracht, bijvoorbeeld als misdaadgeld op hun bankrekening wordt gestort.

Misstanden met vastgoed

Respondenten zien of vermoeden misstanden met vastgoed. Arnhem is aantrekkelijk voor huisjesmelkers. Wie beschikt over criminele antecedenten hoeft niet bevreesd te zijn over de uitkomsten van een Bibob-toets (bij een bouw- of splitsingsvergunning), want die werd niet uitgevoerd. Het is gemakkelijk om personen in te (laten) schrijven in de BRP of om dit juist niet te doen. Er worden tegen hoge prijzen kamers of sobere woningen verhuurd, ook aan personen die door criminelen onder druk worden gezet. Vastgoed en bedrijven worden benut bij criminele praktijken: witwassen, criminele ontmoetingen en als dekmantel voor onder meer drugscriminaliteit en illegaal gokken. Er bestaat sociale ellende onder personen die eenvoudige woonruimte (zoals een kleine woning, kamer of louter een matras) huren. Deze signalen en zorgen strekken zich uit over stad: in het centrum, in het Spijkerkwartier en in kwetsbare wijken.

De horeca was lang één van de weinige branches met Bibob-toetsing. Dit leidde tot contrastrategieën: stromanconstructies en criminelen of verdachte (rechts)personen die (met ondoorzichtige bedrijfsconstructies) de stap (lijken te) zetten van onder- naar bovenwereld. Er is invloedsuitoefening geconstateerd in de horecasector vanuit outlaw motorgangs. Voorts valt op dat een categorie horecazaken zich tijdens de coronacrisis zonder noodsteun staande houdt. Er wordt een toename van het aantal horeca-overnames geconstateerd, al is onduidelijk of het criminele investeringen betreft.

Overige fenomenen

Naast de bovenstaande ondermijnende praktijken wijzen respondenten onder meer op illegaal gokken en op handel in illegaal vuurwerk. Respondenten benadrukken dat het in Arnhem gemakkelijk is om uitkeringsfraude te plegen, ook systematisch of georganiseerd, onder meer omdat inschrijving in de BRP gemakkelijk is. Het valt op dat respondenten met uiteenlopende functies wijzen op de snelle opkomst van frauderende zorgaanbieders.

Spijkerkwartier

De belangrijkste vormen van Arnhemse ondermijning komen stuk voor stuk voor in het Spijkerkwartier: drugshandel, prostitutie, personen die onder druk worden gezet door middel van woonruimte, onder meer door (criminele) huisjesmelkers en/of vanuit (hoogstwaarschijnlijk frauderende) zorgaanbieders. Wat criminaliteit betreft formuleerde de enquêtecommissie opsporingsmethoden harde conclusies over een Koerdisch-Turkse criminele enclave (dit was letterlijk de term die werd gehanteerd) die in het moederland en in het Spijkerkwartier investeerde in vastgoed en bedrijven, waarbij die bedrijven - zoals supermarktjes, horeca, koffiehuizen, pizzeria's, shoarmazaken en reisbureaus - werden benut als dekmantel voor criminele activiteiten.

Anno 2021 is het glas half vol voor veel bewoners en ondernemers in het Spijkerkwartier. Ze wijzen op de aantrekkelijke aspecten van de wijk, zoals de fraaie oude huizen, het winkelaanbod, de ligging, diversiteit en aangename levendigheid. 93 respondenten geven de buurt gemiddeld een 7,1 als rapportcijfer, al benoemen ze veel overlast en criminaliteit, met name in en vanaf de avonduren. 55 procent van de respondenten rapporteert (zeer) vaak overlast. Drugsoverlast word het meest genoemd. Respondenten storen zich aan een optelsom van verschillende vormen van overlast, zoals rommel op straat, hanggroepen, graffiti, intimidatie (met name in de avonduren op en rondom hotspots) en (bedelende zwervers). Er wordt frequent gewezen op verkeeroverlast. Het gaat niet alleen om 'reguliere' verkeersproblemen (zoals parkeeroverlast en risico's), maar ook over

paraderende auto's en motoren die rondjes rijden in gepimpte auto's en die geluidsoverlast veroorzaken. 44 procent van de respondenten ziet (zeer) vaak illegale drugshandel en 29 procent rapporteert (zeer) vaak andere vormen van illegale handel of criminaliteit in het Spijkerkwartier. Het valt op dat de deals eenvoudig kunnen worden geobserveerd. Respondenten zien of vermoeden criminaliteit in telefoonwinkels, kappers, massagesalons en andere (vage) winkels.

Op basis van open bronnen hebben we een analyse uitgevoerd van winkels in de Steenstraat en van winkels in een risicobranches elders in het Spijkerkwartier. We zochten naar afwijkingen van het normale patroon, als indicatie voor *mogelijke malafide* activiteiten. Slechts een kleine categorie scoort ongunstig. Toch zijn goed geïnformeerde respondenten bezorgd over afgeschermde verdachte of criminele praktijken. Ze merken onder meer dat bedrijven zich vooral op bepaalde locaties willen vestigen, zonder dat er een realistisch bedrijfsplan is of een klantenstroom. Ze vrezen criminele motieven. Er bestaan incongruenties tussen aan de ene kant de bezorgdheid van respondenten over malafide winkels en criminele praktijken, en aan de andere kant de niet ongunstige uitkomsten van onze bedrijvenanalyse (waarbij geen justitiële informatie is geraadpleegd). Dit roept de vraag op of de criminaliteit of verdenkingen worden overdreven door een categorie respondenten of dat criminele praktijken worden afgeschermd, net (zo goed) als in 1996, toen de enquêtecommissie opsporingsmethoden het Spijkerkwartier typeerde als een " (…)enclave die criminele activiteiten zoals drugshandel aan de openbaarheid onttrekt."[93] Het is de vraag of en hoe invloedrijke en vermogende criminele netwerken met vastgoed zouden kunnen verdwijnen, zonder dat de overheid hier met wezenlijke inspanningen tegen heeft opgetreden. Het alarmsignaal uit 1996 heeft niet geleid tot een bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit.

5.2 Beleidstheorie en -praktijk

Wat is in de periode vanaf 2014 de beleidstheorie én uitvoeringspraktijk (o.a. instrumenten, acties en resultaten) bij de integrale en gemeentelijke aanpak van ondermijning in het Spijkerkwartier en in Arnhem als geheel?

Tussen 2014 en 2017 raakt de Arnhemse veiligheidsorganisatie achterop bij door het land gangbare ontwikkelingen in (middel)grote gemeenten. Investeringen in personele capaciteit blijven achterwege en veiligheid wordt geen pijler van het gemeentelijk beleid. Visievorming over de bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit blijft tot 2018 uit, omdat college en gemeenteraad dit vooral zien als een taak voor politie en justitie. Terwijl criminele netwerken sociale ellende veroorzaken in Arnhem en misbruik maken van het beperkte Bibob-beleid en van het gemak waarmee zorgaanbieders contracten en budgetten kunnen krijgen. Er wordt vanaf 2018 een inhaalslag in gang gezet.

De aanpak van ondermijning: achterop geraakt

De bestuurlijke veiligheidsorganisatie is in Arnhem tussen 2000 en 2018 achterop geraakt, toen veiligheid in veel (middel)grote gemeenten een drager werd van het gemeentelijk beleid. Tegelijkertijd vermeldt de Kadernota Veiligheid (2018-2022) dat de (georganiseerde) criminaliteit op een hoog niveau ligt voor een middelgrote stad. Veiligheid was lang een zaak van enkele kabinetsambtenaren en de burgemeester. Het betrof ongeveer zes jaar geleden vijf veiligheidsambtenaren (waaronder een ambtenaar voor crisisbeheersing, radicalisering en beleidskwesties) en dit werd circa vier jaar geleden uitgebreid naar zeven, plus twee medewerkers van het veiligheidshuis. Ook de Arnhemse handhavings- en toezichtorganisatie is in 2017, met

[93] Tweede Kamer, vergaderjaar 1995-1996, 24 072, nr. 16. *Enquêtecommissie Opsporingsmethoden*. Eindrapport Georganiseerde criminaliteit in Nederland, p. 73.

ongeveer vijftien BOA's, in relatieve en absolute zin klein. De bestuurlijke aanpak van ondermijning rust in 2017 ambtelijk vrijwel op de schouders van één ambtenaar. Het Coalitieakkoord 2018-2022 onderstreept dat in Arnhem andere prioriteiten gelden, want het reserveert - ondanks de forse beleidstekorten - voor het thema veiligheid slechts € 300.000,- op jaarbasis.

Ondanks het knellende Coalitieakkoord wordt door de burgemeester en het programma Veiligheid al doende een - deels ongeschreven - visie ontwikkeld op (de aanpak van) ondermijning. Het uitgangspunt is dat ondermijnende praktijken een structureel karakter hebben en aanjager zijn van overlast, criminaliteit én sociale problemen. Criminele rolmodellen ("wijkkoningen") krijgen navolging. Criminele praktijken veroorzaken sociale problemen vanwege uitbuiting, slechte woonomstandigheden of vanwege verslaving. Voorts wordt onderkend dat met beleidsprocedures te weinig barrières werden opgeworpen, bijvoorbeeld bij Bibob-toetsing. Georganiseerde criminaliteit vergt handhaving, maar ook preventieve inspanningen, onder meer via onderwijs in een veilige omgeving. Deze ontluikende visie krijgt weinig steun in het Coalitieakkoord en in de gemeenteraad. Met pijn en moeite is de veiligheidscapaciteit enigszins uitgebreid. Veiligheid is een programma geworden met tien medewerkers in loondienst, aangevuld met vijf tijdelijke externe krachten, waaronder professionals met een sleutelfunctie.[94] Een omvangrijk project in Arnhem-Oost, dat sociaalpreventieve maatregelen koppelt aan handhaving, wordt (tijdelijk) extern gefinancierd, met een externe expert als projectleider.

Instrumentarium: de inhaalslag is ingezet

Het Arnhemse veiligheidsbeleid staat in 2018 in de kinderschoenen. De aanpak van ondermijning wordt vrijwel afgebakend tot losse inspanningen of instrumenten, plus regionale trajecten waarbij wordt aangesloten, zoals het veiligheidshuis en de integrale RIEC-aanpak van casus. Vanaf 2018 worden deze instrumenten vaker of meer strategisch benut. Daarnaast worden nieuwe instrumenten ingezet of in de steigers gezet, met de burgemeester in een trekkersrol. De beperkte ambtelijke capaciteit voor de aanpak van ondermijning noopt daarbij tot pragmatiek.

Er zijn vijf instrumenten die in de gehele onderzoeksperiode (dus van 2014 tot heden) worden ingezet: Bibob-toetsing (op 1 december 2020 wordt dit geïntroduceerd bij evenementenvergunningen; vastgoedtransacties; omgevingsvergunningen; subsidies en overheidsopdrachten); sluitingen van panden (26 keer van 2015 tot en met 2020); het integrale pandenoverleg dat wordt gericht op de operationele aanpak van woonoverlast; toezicht en handhaving ten aanzien van niet-vergunde of illegale prostitutie[95]; en in RIEC-verband worden integraal ondermijningscasus aangepakt.

In 2019 hoort de burgemeester, tijdens een ronde door de stad, van bewoners en ondernemers dat ondermijning voor hen dichtbij komt. Het is een stimulans voor de aanpak van ondermijning die – als één van de tien thema's – wordt genoemd in de Kadernota Veiligheid. Naast enige capaciteitsuitbreiding, wat meer bestuurlijke sluitingen sinds 2018 (negentien tot en met 2020, tegenover zeven in de periode van 2014 tot en met 2017) en uitbreiding van de Bibob-toetsing, worden langs vijf lijnen verbeteringen gerealiseerd:

- Sinds 2019 geeft het Interventieteam Ondermijning gestalte aan projectmatige integrale interventies op ondermijningsgevoelige locaties. In korte tijd wordt de stap gezet van driehoeksopdracht, via analyse en voorbereiding, naar gemeenschappelijke actie.
- De burgemeestersronde door de stad resulteert in wijkveiligheidsagenda's die de basis zijn voor zogenoemd wijkveiligheidsoverleg, met programma Veiligheid als trekker.

[94] Er zijn bij Vergunning & Handhaving (cluster Openbare Ruimte) vier extra BOA's aangesteld. Inclusief externe inhuur zijn er thans vijfentwintig BOA's.

[95] Toezicht en Handhaving verricht met AVIM (politie) de controles bij vergunde seksinrichtingen. AVIM doet dit alleen bij onvergunde seksinrichtingen.

- Een Arnhemse voorstel om de criminele drugswereld op wijkniveau (namelijk Arnhem-Oost, in het bijzonder Malburgen en Presikhaaf) terug te dringen, is gehonoreerd door het ministerie van Justitie en Veiligheid. Er zijn intensieve trajecten opgestart, met steeds zestig jongeren en jongvolwassenen tot 24 jaar.
- Er zijn in 2020 in twee bewustwordingsbijeenkomsten over ondermijning georganiseerd voor gemeenteambtenaren. Op twaalf ambtelijke afdelingen hebben negentien ambtenaren zich beschikbaar gesteld als aandachts-functionaris ondermijning. Zo wordt een impuls gegeven aan ambtelijke signalering van ondermijning, waartoe een meldpunt is ingericht.
- Er is een projectleider aangesteld om de veiligheid in het Spijkerkwartier te verbeteren.

5.3 Knelpunten en kansen

Welke problemen, knelpunten en kansen zien bewoners, ondernemers en professionals (in het Spijkerkwartier)?

De onveiligheid in Arnhem is – zo constateert de Kadernota Veiligheid (2018-2022) - disproportioneel omvangrijk voor een middelgrote stad. Tegelijkertijd is de gemeentelijke veiligheidsorganisatie qua capaciteit, informatiepositie en intern-organisatorische invloed in de afgelopen twintig jaar juist achter gebleven op ontwikkelingen in grote en middelgrote gemeenten in Nederland. Dit resulteert in knelpunten. De belangrijkste kans schuilt in een ontluikende visie op (de aanpak van) ondermijning.

Knelpunten
Ondermijning is een schadelijk fenomeen in Arnhem. Het is een maatschappelijk vraagstuk dat doortastendheid vergt bij preventie, sociale interventies en handhaving. Dit komt tot uitdrukking in een ontluikende visie op ondermijning, al stagneert de stap van visie naar beleid vanwege de volgende knelpunten (die ook gelden voor het Spijkerkwartier):

- De geringe beschikbare capaciteit voor veiligheidstaken in Arnhem binnen Programma Veiligheid, bij gemeentelijk toezicht en voor rechtmatigheidsonderzoek op het sociaal domein – afgezet tegen de omvang en schadelijke impact van ondermijnende praktijken.
- De organisatorische versnippering van de veiligheidstaak. Deze taak is namelijk verdeeld over functionele clusters (cluster SBR en cluster OR) en over gebiedsgerichte activiteiten van de TLO's en sociaal wijkteams. De brede gebiedsgerichte taak binnen de TLO's - voor een schakelfunctie tussen burgerparticipatie, agendavorming en uitvoering door andere ambtelijke afdelingen - geniet politieke prioriteit en vergt veel capaciteit.
- De sociale wijkteams zoeken doorgaans geen toenadering tot mensen met sociale problemen (mogelijk door toedoen van criminele praktijken), omdat het idee is dat de klant met een vraag naar het team dient te komen. Dit is niet *outreachend*, terwijl criminelen dat juist wel zijn.
- De kloof tussen aan de ene kant frontlijnambtenaren die de sociale schade vanwege ondermijning zien, en aan de andere kant topambtenaren, bestuurders en gemeenteraadsleden die dit niet onderkennen of hier weinig organisatorische consequenties aan verbinden.
- De gemeentelijke poortwachtersfunctie is matig ontwikkeld, getuige: een tot voor kort minimale benutting van mogelijkheden tot Bibob-toetsing; het gemak waarmee burgers zich kunnen inschrijven in de BRP; en beperkte *screening* van zorgaanbieders. De consequentie is dat de stad criminaliteit en criminelen aantrok en aantrekt.
- De informatie en kennis over ondermijning liggen op een laag niveau. Dit wordt inmiddels verbeterd door analyses ten behoeve van het interventieteam en enkele recent gestarte

onderzoeken, onder meer naar criminele netwerkvorming en ter ondersteuning van het wijkveiligheidsoverleg.

Kansen

Anno 2021 kent de ambtelijke organisatie een smaldeel van gespecialiseerde veiligheidsambtenaren. Het betreft ongeveer zestien professionals (waaronder vijf externe krachten) bij programma Veiligheid, met daarbinnen een ondermijningsspecialist en ervaren professionals die trajecten trekken die daarop betrekking hebben (o.a. de projectleider en het BOTOC-programma) of raakvlakken mee hebben, zoals de wijkveiligheidsagenda's en het daarop gebaseerde overleg. Voorts kan worden geprofiteerd van de toegenomen beschikbaarheid, zakelijkheid en kwaliteit van BOA's die meewerken aan acties en die informatie verstrekken over ondermijnende praktijken. Ook wordt sinds kort werk gemaakt van kennis- en informatieverzameling, als basis voor keuzen en acties. Dit gebeurt bij het interventieteam, maar ook bij de ondersteuning en aansturing van het wijkveiligheidsoverleg, waarbij afstemming wordt gerealiseerd tussen veiligheidsambtenaren en wijkmanagers.

Nog belangrijker is de ontluikende (en nog ongeschreven) visie op ondermijning, met als uitgangspunt dat ondermijnende criminaliteit in de stad substantiële sociale schade veroorzaakt en dat Arnhem lang een te aantrekkelijke stad was voor (investerende) criminelen. De criminaliteit ligt volgens bronnen (respondenten en de Kadernota Veiligheid) op een hoger niveau dan past bij de schaal van Arnhem. Er is een coalitie ontstaan tussen burgemeester en burgers die meer actie en daadkracht willen bij veiligheidsbeleid, inclusief de aanpak van (uitwassen van) ondermijning. Professionals die via hun werk intensief kennismaken met de stad, zien dat criminaliteit en sociale problemen met elkaar verweven zijn geraakt.

Spijkerkwartier

Er dient zich een kans aan in het Spijkerkwartier, want daar is inmiddels een projectleider gestart om de onveiligheid en ondermijning aan te pakken. Deze professional houdt kantoor middenin de wijk, geniet de steun van de burgemeester: om op de korte termijn vooruitgang te boeken en om op de lange termijn de orde en rechtsstatelijkheid te herstellen. De problemen bij kamerverhuur en de hoogfrequente drugsoverlast en drugshandel staan met stip op de prioriteitenlijst. Net als een strategische vraag die in feite sinds 1996 op de agenda staat, al is deze nooit beantwoord als opmaat tot integrale actie: in hoeverre zijn er anno 2021 criminele machtsposities door middel van investeringen in vastgoed en bedrijven en wat kan hiertegen worden gedaan?

5.4 De gemeenteraad

Hoe is de gemeenteraad betrokken bij het beleid en in welke mate is zij op de hoogte (gebracht) van criminele ontwikkelingen?

De betrokkenheid van de gemeenteraad bij het bepalen van beleid en aanpak van ondermijning concentreert zich op de behandeling en vaststelling van de Kadernota Veiligheid 2018-2022. Het debat over een visievorming op ondermijning, ambities, aanpak en benodigde middelen is niet gevoerd.

Kaderstelling

Voor de politieke betrokkenheid bij het veiligheidsbeleid, en meer in het bijzonder de aanpak van ondermijning, is 2018 een belangrijk jaar vanwege de verkiezingen en de collegevorming, kort na de benoeming van Marcouch als burgemeester in 2017. Die benoeming wordt geïnterpreteerd als een politieke wens om werk te maken van de veiligheidstaak. Daarnaast stelt de gemeenteraad begin 2019 de Kadernota Veiligheid 2018-2022 vast. De raad stelt prioriteiten vast, waarvan ondermijning

er één is. De gemeenteraad behandelt de kadernota uitvoerig. De raad heeft daarna echter geen specifieke kaders en/of een integraal plan van aanpak ter vaststelling aangeboden gekregen noch hierom gevraagd bij het college. Dit is opvallend gezien de omvang van de Arnhemse problematiek en de achterstand in de aanpak van ondermijning.

Ambities versus middelen

De Kadernota Veiligheid is ambitieus en benoemt acht prioriteiten, waaronder ondermijning en - op basis van een amendement van D66, PvdA en Groenlinks - online criminaliteit. Er wordt daarnaast inzet gevraagd en geleverd bij de aanpak van radicaliseringen, op het terrein van fysieke veiligheid en wat betreft de veiligheid bij wedstrijden van Vitesse. Als de nota wordt vastgesteld door de gemeenteraad , zijn er bijna net zoveel veiligheidsprioriteiten als veiligheidsambtenaren. Er is weliswaar twee keer besloten tot een kleine financiele impuls van het budget voor veiligheid en ondermijning, maar een fundamenteel debat in de raad over ambities versus middelen is niet gevoerd.

Aan de gemeenteraad

Datum : 4 februari 2020
Zaaknummer : 437249
Contactpersoon : Simone Roosenboom
Telefoonnummer : 026 3775244

Onderwerp: Interventieteam Ondermijning Arnhem

Geachte voorzitter en leden,

Graag informeer ik u over het Interventieteam Ondermijning Arnhem én de eerste resultaten van de acties op het bedrijventerrein Het Broek, d.d. 26 november 2019 en 21 januari 2020. Tot slot sta ik stil bij een aantal ontwikkelingen.

Inleiding
Ondermijning, als gevolg van georganiseerde misdaad, is één van onze prioriteiten. Dit heeft uw raad bepaald in de Kadernota Veiligheid 2018-2022: ‘Arnhem; Veilige Stad’.
Terecht, want ondermijning betekent niet alleen dat mensen in de val van de misdaad worden getrokken door auto’s of woningen te verhuren, maar het kan ook gaan om kinderen die rekeningnummers beschikbaar stellen. De georganiseerde misdaad kan bovendien sluipenderwijs onze democratie ondermijnen, want ook raadsleden, ambtenaren en bestuurders kunnen geïntimideerd worden bij het nemen van besluiten, het houden van controles of het verlenen van vergunningen.

In de kadernota staat de methode om hindernissen op te werpen die maakt dat criminelen moeilijk vervoer, woningen, witwassers, vergunningen en andere benodigdheden vinden. Eén onderdeel om dit te bewerkstelligen is dat Arnhem werkt met een breed scala aan partners met wie integrale controles worden uitgevoerd. De eerste acties van het interventieteam waren op het bedrijventerrein Het Broek. Door deze acties is de overheid zichtbaar én vergroot haar slagkracht. Er zijn veel bedrijven die goed willen en goed doen. De rotte appels worden eruit gehaald.

Nieuw is dat Arnhem:

- De samenwerking verbreedt. De veiligheidsketen en de handhavingsorganisaties krijgen gezelschap van netbeheerders, woningcorporaties, brancheorganisaties en andere maatschappelijke organisaties, die elkaar doelgericht versterken in specifieke acties met elk hun eigen kennis, apparatuur en bevoegdheden.
- Meer slagkracht creëert. Het interventieteam komt wekelijks bij elkaar om informatie te verzamelen, acties uit te zetten en te verwerken om een gezamenlijke actie op korte termijn uit te voeren.

Het Interventieteam Ondermijning Arnhem: Controle bedrijventerrein Het Broek

Het Interventieteam bestaat uit de Politie, het Openbaar Ministerie, het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (hierna: RIEC) en de gemeente Arnhem. Aan de hand van de wekelijkse sessies worden de controles voorbereid en nieuwe thema's of gebieden uitgekozen. De afstemming verloopt via de Lokale Driehoek. Om de noodzakelijke slagkracht te creëren wordt samengewerkt met de veiligheidspartners de Belastingdienst, de Omgevingsdienst Regio Arnhem, de Douane, FIOD, ISZW, NVWA en Alliander. Door het succes van de eerste controle sluiten steeds meer partners aan waaronder het UWV en Landelijke Informatiecentrum Voertuigcriminaliteit. De coördinatie en organisatie is in handen van het Interventieteam Ondermijning Arnhem.

De acties waren mede bedoeld om routine te ontwikkelen voor deze nieuwe multidisciplinaire aanpak met een compact geografisch gebied. De geleerde lessen neem ik mee in de vervolgacties om de aanpak en de samenwerking te verbeteren.

De bevindingen

Op 26 november 2019 zijn zes bedrijven bezocht en 69 opslagboxen gecontroleerd. Op 21 januari 2020 zijn 17 bedrijven bezocht en 1 loods met opslag.

De controles hebben het volgende opgeleverd:

- Chemicaliën en goederen ten behoeve van de productie van synthetische- en harddrugs. Dit heeft geleid tot een aanhouding van een persoon in een woning;
- Enkele duizenden illegale medicinale pillen. De FIOD is met de Inspectie Gezondheidszorg een nader onderzoek gestart naar merkvervalsing;
- 541 Flessen grotendeels gevuld met lachgas (maximaal mogelijk liters circa 2.800 liter). Een strafrechtelijk onderzoek wordt ingesteld;
- 200 kilo illegale waterpijptabak (shisha) waarvoor geen accijns is betaald;
- Een gestolen auto;
- Auto-onderdelen voor de samenstelling van in ieder geval drie auto’s;
- Verschillende locaties worden mogelijk in strijd met het bestemmingsplan gebruikt, nader onderzoek is gestart;

- Meerdere locaties voldoen niet aan de Milieuwetgeving en worden aangeschreven;
- De Belastingdienst heeft voor een kleine € 100.000 euro aan openstaande vorderingen geïncasseerd mede door in beslagname van apparatuur;
- Door het UWV en gemeente Arnhem wordt nader onderzoek gedaan naar zwart werken;
- Een hennepkwekerij met meer dan duizend hennepplanten is geruimd. Het pand is per direct door mij gesloten.

Ik ben blij met deze opbrengst. Het laat zien dat het noodzakelijk is om dit soort controles uit te voeren. De hoge opbrengst is te danken aan de samenwerking en krachtenbundeling van bevoegdheden. Hier blijkt uit dat inzicht in elkaars bevoegdheden de strijd tegen ondermijning sterk vooruit kan helpen.

Overige speerpunten in de lokale aanpak van Ondermijning
Voor de strijd tegen ondermijning bij georganiseerde criminaliteit wil ik de komende jaren de nieuwe aanpak verder ontwikkelen en intensiveren. Het interventieteam Ondermijning is slechts één spoor in de lokale aanpak van ondermijning. De andere sporen zijn:

- Themabijeenkomst voor de raad
  Het is belangrijk dat de raad wordt meegenomen in de lokale aanpak van Ondermijning. Op korte termijn wordt er een bijeenkomst georganiseerd voor de raad in samenwerking met het RIEC om inzicht te geven in het ondermijningsbeeld van Arnhem en onze lokale aanpak.

- Bewustwordingsbijeenkomsten Ondermijning:
  Intern worden bewustwordingsbijeenkomsten georganiseerd voor onze ambtenaren. Variërend van baliemedewerker tot bouwinspecteur en van vergunningverlener tot handhaver. Momenteel ben ik op zoek naar aandachtsfunctionarissen die ondermijning bij hun collega's onder de aandacht kunnen brengen & houden én signalen omtrent ondermijning bespreekbaar maken. Samen weerbaar tegen ondermijning.

- Preventieve aanpak jeugdige drugscriminelen
  Ik ben in gesprek met het Ministerie van Justitie en Veiligheid en de Provincie Gelderland over een vernieuwende aanpak van jeugdige drugscriminelen waarbij preventie en de betrokkenheid van ouders een voorname rol spelen.

- City Deal ‘Zicht op Ondermijning’:
  De City Deal Zicht op Ondermijning is een landelijk samenwerkingsverband tussen veertien gemeenten (waaronder Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en Tilburg), de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Financiën en Justitie en Veiligheid, de Belastingdienst, het Openbaar Ministerie, de Nationale Politie en het Centraal Bureau voor de Statistiek. Het doel van deze City Deal is om bij te dragen aan de preventieve aanpak van ondermijnende criminaliteit. Ik heb ons aangemeld en ik ben in afwachting van het definitieve besluit om deel te nemen.

Hoogachtend,
de burgemeester,

A. Marcouch

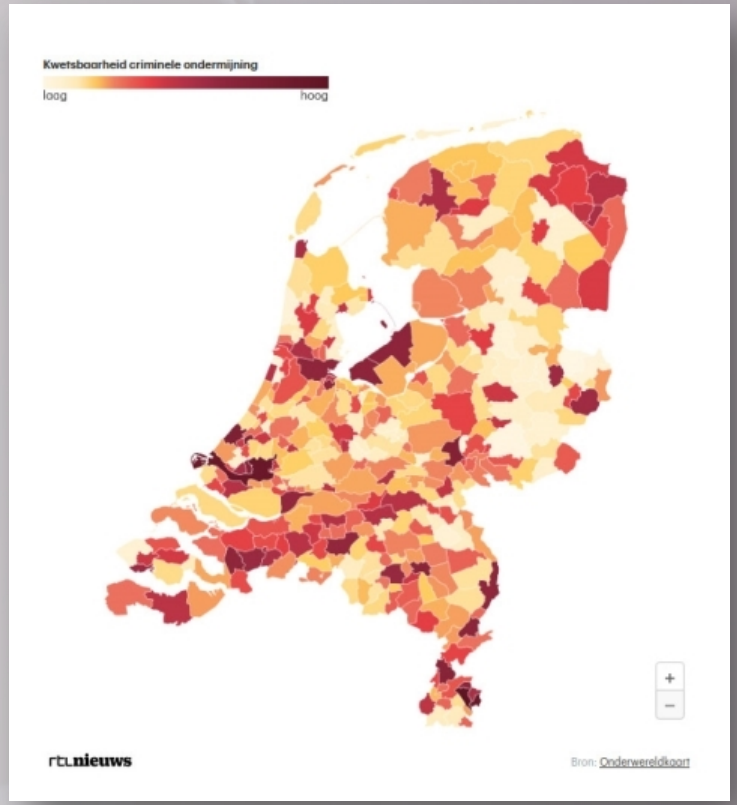

Ondermijningsbeeld en Jonge aanwas

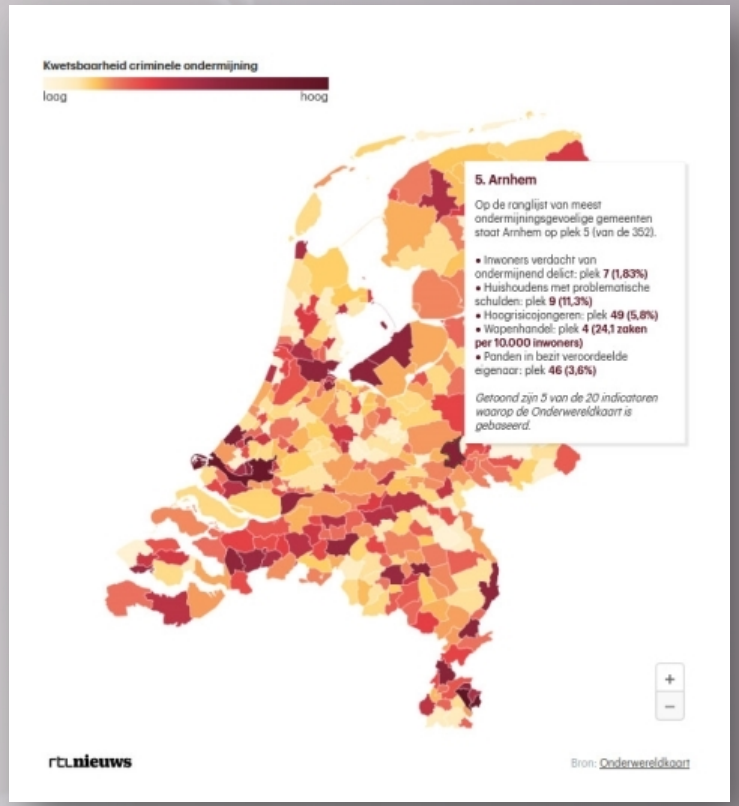
Gemeenteraad Arnhem, 8 februari 2023

Bureau Beke

Ondermijningskaart van Nederland

Arnhem en kwetsbaarheid voor ondermijning

5. Arnhem

Op de ranglijst van meest ondermijningsgevoelige gemeenten staat Arnhem op plek 5 (van de 352).

- Inwoners verdacht van ondermijnend delict: plek **7 (1,83%)**
- Huishoudens met problematische schulden: plek **9 (11,3%)**
- Hoogrisicojongeren: plek **49 (5,8%)**
- Wapenhandel: plek **4 (24,1 zaken per 10.000 inwoners)**
- Panden in bezit veroordeelde eigenaar: plek **46 (3,6%)**

Getoond zijn 5 van de 20 indicatoren waarop de Onderwereldkaart is gebaseerd.

Ingroei en rekrutering van jongeren in de georganiseerde criminaliteit

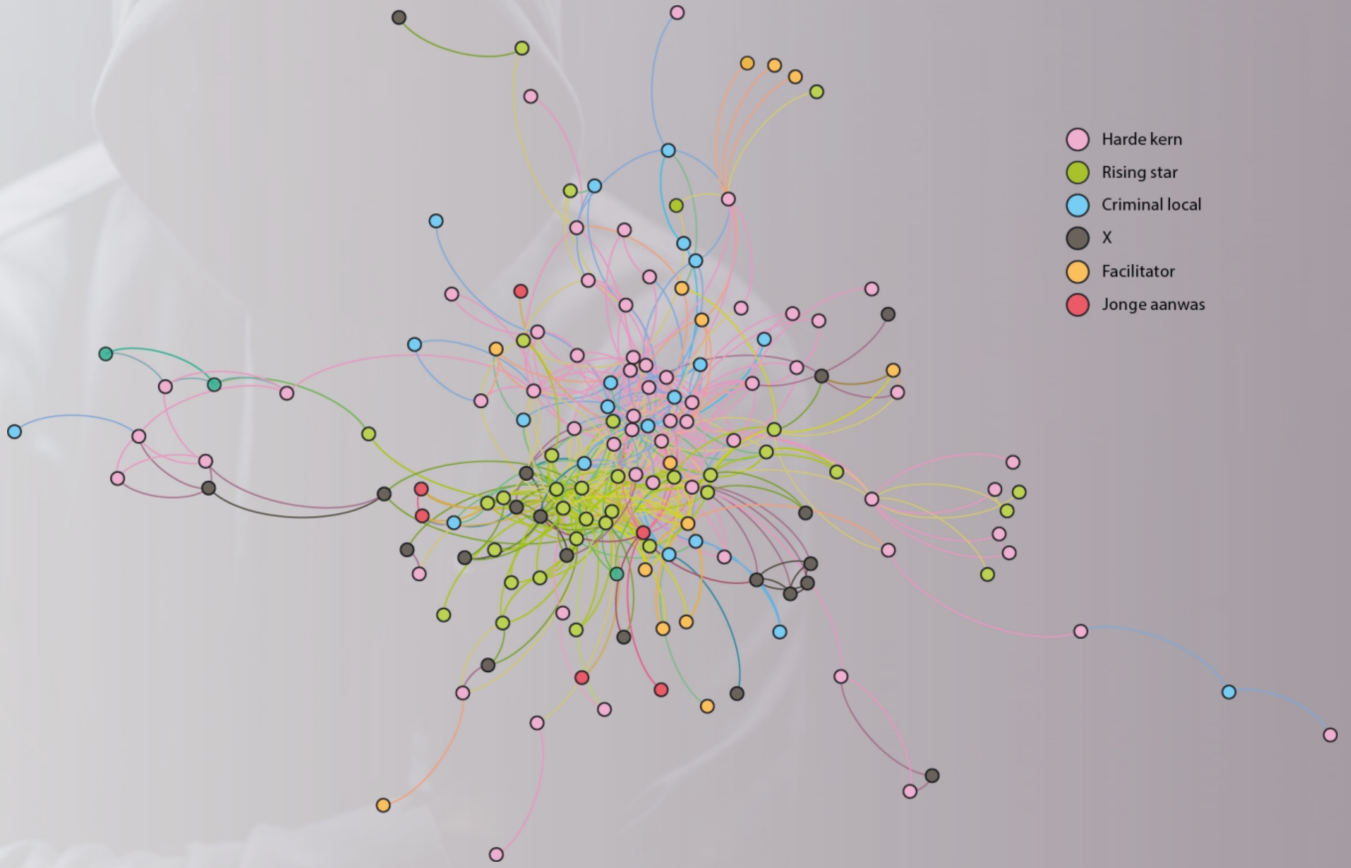
Ingroeimechanismen

- Via sociale verbanden (familie, vrienden en kennissen)
- Via het werk
- Via hobby’s en nevenactiviteiten
- Na negatieve levensloopgebeurtenissen (ontslag, overlijden, stukgelopen relatie)
- Via rekrutering

Rekrutering van jongeren

LinkedIn van de misdaad

Welke jongeren zijn interessant voor criminele organisaties?

- Iets kunnen
- Iets durven
- Bereid zijn iets te doen
- Betrouwbaar zijn
- Waardevolle skills hebben
- Beïnvloedbaar zijn

Waarom is de georganiseerde criminaliteit aantrekkelijk?

Erbij willen horen, belangrijk gevonden willen worden (iemand zijn)

Opwinding, risico's willen aannemen

Aantrekkelijke levensstijl

Makkelijk veel geld verdienen

Vaardigheden, lef en kennis

Familie, vrienden doen al mee

Risicofactoren voor ingroei en rekrutering

1. Drugsgebruik
2. Laag opgeleid zijn
3. Geen dagbesteding hebben (schoolverlater, geen baan)
4. Financieel kwetsbaar zijn
5. Antisociale persoonlijkheidskenmerken hebben
6. Een gevoel van desillusie hebben

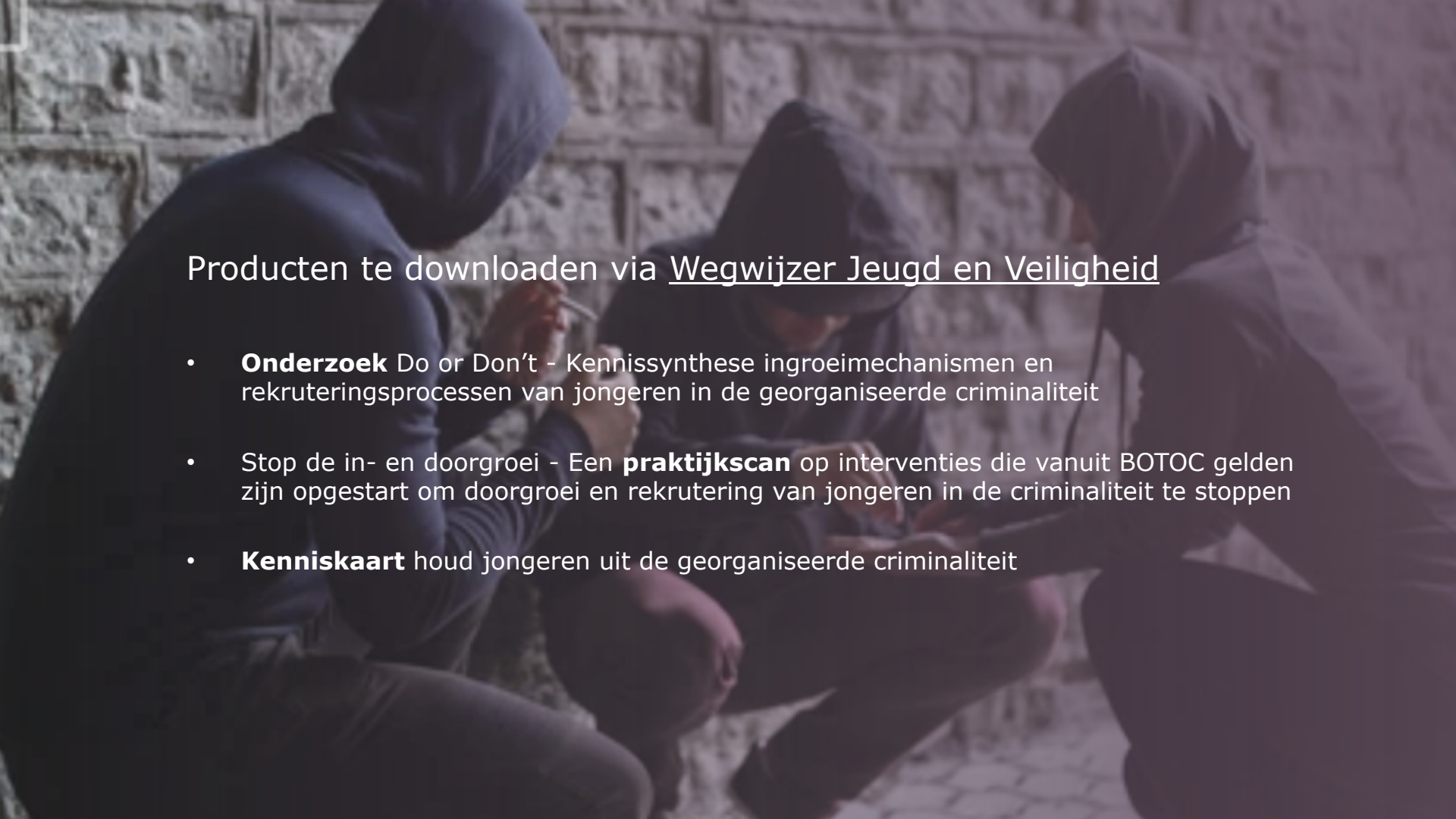
Risicofactoren voor ingroei en rekrutering

7. Een (werk)omgeving hebben waarin sociale banden met personen in de georganiseerde criminaliteit ontstaan
8. Bij een (criminele) jeugdgroep (willen) horen
9. Het idee dat georganiseerde criminele groepen een aantrekkelijke levensstijl leiden, makkelijk en snel geld verdienen
10. In de sociale omgeving zijn georganiseerde criminele groepen actief
11. Tijdens de jeugd of adolescentie zijn geweldsdelicten gepleegd

Aanpak

- Focus op interventies die werken c.q. die inspelen op de risicofactoren die de kans op rekrutering vergroten
  - Zoals: geen dagbesteding hebben, financiële kwetsbaarheid (schulden), onderdeel zijn van een criminele jeugdgroep of het plegen van geweldsdelicten
- Speel in op de beschermende factoren die de kans op rekrutering verkleinen
  - Zoals: een betekenisvolle steunende derde hebben, erkenning krijgen voor talenten of een verandering van omgeving
- Wees alert op het feit dat sommige jongeren al onderdeel zijn van het LinkedIn van de misdaad!

Producten te downloaden via Wegwijzer Jeugd en Veiligheid

- **Onderzoek** Do or Don’t - Kennissynthese ingroeimechanismen en rekruteringsprocessen van jongeren in de georganiseerde criminaliteit
- Stop de in- en doorgroei - Een **praktijkscan** op interventies die vanuit BOTOC gelden zijn opgestart om doorgroei en rekrutering van jongeren in de criminaliteit te stoppen
- **Kenniskaart** houd jongeren uit de georganiseerde criminaliteit

BEHANDELRESULTAAT

Informatieve behandeling 8 februari 2023

GEMEENTE Arnhem

Uiteenzetting en rondetafelgesprek bij het agenderingsverzoek “Ondermijnende Criminaliteit” en het raadsvoorstel “APV Arnhem aanvullen met artikelen ten behoeve van aanpak ondermijnende criminaliteit”

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Marcouch
Resultaat van bespreking:	

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Conrad (Forum voor Democratie), Roelen (SP), Loor (D66), Scholten (Volt), Hoogenhout (Partij voor de Dieren), Dayioglu (GroenLinks), Van Plateringen (Burgerbelang Arnhem), Verheij (PVV), Koorn (CDA), Maref (VVD) (deel 1), Eppich (VVD) (deel 2) Groot (Arnhem Centraal), Van Munster (PvdA) (deel 1).
De fracties van de ChristenUnie en DENK waren niet vertegenwoordigd bij de bespreking.

Deel 1: Uiteenzetting onder voorzitterschap van mevrouw Eppich
De heer Pieter Tops (supervisie rekenkameronderzoek 'De wet van de stimulerende achterstand' - onderzoek naar ondermijning (2021)) en de heer Henk Ferwerda (criminoloog, politieonderzoeker en inhoudelijk directeur van Bureau Beke), hebben op uitnodiging, de raadskamer geïnformeerd over ondermijning in het algemeen en de rol van de gemeente en in het bijzonder over jonge aanwas en het ondermijningsbeeld van RTL. Naar aanleiding hiervan heeft de raadskamer vragen gesteld aan de gastsprekers. De presentatie en bijdrage is hier terug te kijken.

Deel 2: rondetafelgesprek/expertmeeting onder voorzitterschap van mevrouw Van Munster
Op uitnodiging van de indieners van het agenderingsverzoek hebben de volgende personen deelgenomen aan het rondetafelgesprek over ondermijnende criminaliteit; Sigrid Planting (Openbaar Ministerie – beleidsofficier); Luc Lenselink (Openbaar Ministerie); Gideon Zandstra (Teamchef Politie); Pepijn Boekhorst (operationeel expert ondermijning politie Arnhem Zuid); Marc Teunissen (operationeel expert ondermijning politie Arnhem Noord); Maarten de Wever (RIEC, bestuurskundige); Etienne van Koningsveld (voormalig stadsmarinier Spijkerkwartier); Melvin Kolf (Presikhaaf University); Lucas Hubrecht (Vereniging Ondernemers Spijkerkwartier) en Hans-Robert van der Doe (voorzitter Stichting Arnhemse Bedrijventerreinen (StAB). Het rondetafelgesprek is hier terug te kijken.

Conclusie
Onder dankzegging in de richting van de heer Tops en Ferwerda en alle deelnemers aan het rondetafelgesprek voor hun komst en bijdrage aan de bijeenkomst stellen de voorzitters vast dat de vergadering, en daarmee de informatieve fase, is afgerond.

De raadsadviseur,

P. Wielaard

De voorzitters,

N. Eppich
M.J.A. van Munster

BEHANDELRESULTAAT

Meningsvormende behandeling 1 maart 2023

GEMEENTE Arnhem

Agenderingsverzoek “Ondermijnende Criminaliteit” en het raadsvoorstel “APV Arnhem aanvullen met artikelen ten behoeve van aanpak ondermijnende criminaliteit”

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Marcouch

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Conrad (Forum voor Democratie), Elfrink (SP), Loor (D66), Scholten (Volt), Hoogenhout (Partij voor de Dieren), Dayioglu (GroenLinks), Van Plateringen (Burgerbelang Arnhem), Verheij (PVV), Koorn (CDA), Maref (VVD), Groot (Arnhem Centraal), Van Munster (PvdA), Jansen (ChristenUnie).
De fractie DENK was niet vertegenwoordigd bij de bespreking.

Verder aanwezig: Marcouch (burgemeester), Roosenboom (adviseur)

Verloop agenderingsverzoek en meningsvormende fase
In verband met de samenhang is het agenderingsverzoek en voorstel gezamenlijk besproken, fracties hebben in hun eerste termijn zowel het agenderingsverzoek als het raadsvoorstel behandeld.
De indieners van het agenderingsverzoek hebben het verzoek toegelicht en vragen gesteld aan de portefeuillehouder, gevolgd door de overige partijen. De burgemeester is gestart met het reageren en beantwoorden van vragen in de eerste termijn van het college. Aan de zijde van het college is de beantwoording in eerste termijn nog niet afgerond.

De burgemeester zal bij de vervolgbehandeling duidelijkheid verschaffen over het aantal BOA’s en handhavers in relatie tot de aangenomen motie "Stel aantal BOAs op straat veilig" (22M133) en de uitkomsten van de “Benchmark formatie Handhaving”.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat de eerste termijn aan de zijde van de raadskamer is afgerond. De vergadering wordt voortgezet bij het vervolg van de eerste termijn aan de zijde van het college.

De raadsadviseur,

P. Wielaard

De voorzitters,

W. de Boef

BEHANDELRESULTAAT

Vervolg Meningsvormende behandeling 22 maart 2023

GEMEENTE Arnhem

Agenderingsverzoek “Ondermijnende Criminaliteit” en het raadsvoorstel “APV Arnhem aanvullen met artikelen ten behoeve van aanpak ondermijnende criminaliteit”

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Marcouch

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers van Munster (PvdA), Scholten (Volt), Groot (Arnhem Centraal), Loor (D66), Dayioglu (GroenLinks), Dobbe (SP), Nede (ChristenUnie), Groot (CDA), Maref (VVD), Hoogenhout (Partij voor de Dieren).
De fractie DENK, Burgerbelang Arnhem, PVV en Forum voor Democratie waren niet vertegenwoordigd bij de bespreking.

Verder aanwezig: Marcouch (burgemeester), Roosenboom (adviseur)

Verloop
De portefeuillehouder heeft de in eerste termijn de gestelde vragen (van 1 maart) beantwoordt. Er is onder andere gesproken over handhavingscapaciteit, BiBob-toets, financiële middelen, preventieve en repressieve uitwerking, verbonden partijen en ketenpartners, districtelijke programma Samen Weerbaar. De portefeuillehouder geeft aan bereidt te zijn om jaarlijks alle gebieden en categorieën te toetsen en de raad hierover te informeren.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat de eerste termijn aan de zijde van het is afgerond. De vergadering wordt voortgezet bij tweede termijn aan de zijde van de raadskamer.

De raadsadviseur,

P. Wielaard

De voorzitters,

A.D.M. van der Laak

BEHANDELRESULTAAT

Vervolg Meningsvormende 1 behandeling 5 april 2023

GEMEENTE Arnhem

Agenderingsverzoek “Ondermijnende Criminaliteit” en het raadsvoorstel “APV Arnhem aanvullen met artikelen ten behoeve van aanpak ondermijnende criminaliteit”

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Marcouch

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Spruijt (Arnhem Centraal), Hobbelen (Burgerbelang Arnhem), Dayioglu (GroenLinks), Hoogenhout (Partij voor de Dieren), Loor (D66), Groot (CDA), Kumas (VVD), Dobbe (SP), Scholten (Volt).
De fractie DENK, PVV en Forum voor Democratie waren niet vertegenwoordigd bij de bespreking.

Verder aanwezig: Marcouch (burgemeester), Verhoeven (adviseur)

Verloop en toezeggingen
Zowel de raadskamer als de portefeuillehouder hebben de tweede termijn van de meningsvorming 1 afgerond. Daarbij zijn de volgende toezeggingen gedaan:

Geactualiseerd handhavings- en veiligheidsbeleid
De portefeuillehouder, Marcouch, zegt toe om voor het zomerreces een actualisatie van het integrale veiligheidsplan en handhavingsbeleid ter vaststelling aan de raad aan te bieden.

Jaarlijkse rapportage aanwijzingsbesluiten
De portefeuillehouder, Marcouch, zegt toe om de raad jaarlijks te informeren over de toepassing en monitoring van aanwijzingsbesluiten van gebouwen, gebieden of bedrijfsmatige activiteiten.

Raad informeren bij nieuwe aanwijzingsbesluit of wijziging
De portefeuillehouder, Marcouch, zegt toe om de raad direct te informeren bij het afgeven van nieuwe aanwijzing en/of bij het wijzing van een reeds afgegeven aanwijzing van een gebied of categorie ondernemers.

Beslistermijn Bibob-toets
De portefeuillehouder, Marcouch, zegt toe om de Bibob-toetsing, in het geval van afwijkende financieringsconstructies, dusdanig te organiseren dat een besluit op de aanvraag binnen 8 weken mogelijk is.

Bedrijfseconomische gevolgen aanwijzingsbesluit
De portefeuillehouder, Marcouch, zegt toe om de mogelijkheden te onderzoeken om de bedrijfseconomische gevolgen van de vergunningsplicht voor ondernemers te kunnen monitoren en de raad hier over te informeren.

BEHANDELRESULTAAT

Vervolg Meningsvormende 1 behandeling 5 april 2023

Amendementen en moties

De fractie van D66 overweegt een amendement (aanvraag- en overgangstermijnen) in te dienen, de fracties van het CDA (drugsvrije stad/begroting), VVD (begroting) en SP (capaciteit) overwegen één of meerdere moties in te dienen.

Conclusie

De voorzitter concludeert met instemming van de raadskamer dat de meningsvormende 1 bespreking is afgerond. Het voorstel wordt doorgeleid naar de meningsvormende fase 2 ter bespreking van de aangekondigde concept wijzigingsvoorstellen.

De raadsadviseur,

P. Wielaard

De voorzitters,

M.J.A. van Munster

RAADSKAMERADVIES

Raadsvoorstel "APV Arnhem aanvullen met artikelen ten behoeve van aanpak ondermijnende criminaliteit" 19 april 2023

Raadsvoorstel "APV Arnhem aanvullen met artikelen ten behoeve van aanpak ondermijnende criminaliteit"

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Marcouch
Resultaat van bespreking:	

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Luurssen (Forum voor Democratie), Roelen (SP), Scholten (Volt), Maref (VVD), Koorn (CDA), Nede (ChristenUnie), Loor (D66), Hoogenhout (Partij voor de Dieren), Dayioglu (GroenLinks), Hobbelen (BurgerBelang Arnhem), Groot (Arnhem Centraal), Van Munster (PvdA).

De fracties van DENK en PVV en zijn niet aanwezig.

Verder zijn aanwezig: Marcouch (burgemeester), Roosenboom (bestuursadviseur)

Bespreking
Tijdens de meningsvormende 2 bespreking zijn onderstaand amendement en moties besproken en van preadvies van het college voorzien.

- Amendement "*Gemeente verantwoordelijk voor tijdig beslissen*" (23A12) van de fracties D66 en VVD.
  Preadvies: de portefeuillehouder adviseert positief ten aanzien van het eerste deel van het dictum maar kan niet positief adviseren over het tweede deel van het dictum omdat dit in de uitvoering betekent dat er in het geval er sprake is van een malafide ondernemer en een maand geen handelingsperspectief is.

- Motie "*Arnhemse cyberwegenkaart 2.0*" (23M32) van de fractie VVD.
  Preadvies: de portefeuillehouder staat positief tegenover de motie maar wijst de indiener op het ontbreken van dekking ten behoeve van de uitvoering. De portefeuillehouder geeft de indiener in overweging om dit te betrekken bij het geactualiseerde veiligheidsplan dat voor de zomer aan de raad wordt aangeboden.

- motie "*Jaarlijkse Veiligheidstafel Gemeenteraad*" (23M33) van de fracties CDA en VVD
  Preadvies: de portefeuille adviseert positief op de motie wanneer deze zo gelezen mag worden dat de raad informerend door partijen wordt bijgepraat over de ontwikkelingen.

- motie "*Onderzoek naar veiligheid op en rond stations Arnhem*" (23M34) van de fracties Arnhem Centraal en PvdA
  Preadvies: de portefeuillehouder adviseert negatief op deze motie. De gemeente heeft een convenant met de NS en andere vervoerders, BOA's, Politie en Marechaussee. Iedere maand vindt er een groot offenief in en om de stations Velperpoort, Zuid en Centraal plaats. Een onderzoek heeft geen meerwaarde.
  De motie wordt na bespreking door de indieners **ingetrokken**.

Conclusie

RAADSKAMERADVIES

GEMEENTE Arnhem

Raadsvoorstel "APV Arnhem aanvullen met artikelen ten behoeve van aanpak ondermijnende criminaliteit" 19 april 2023

De voorzitter heeft aan het einde van de bespreking geconcludeerd dat de meningsvormende fase 2 is afgerond. Het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende vergadering als bespreekstuk.

De raadsadviseur,

P. Wielaard

De voorzitter,

C. Prinsen

Titel/onderwerp: # Nota Grondbeleid 2023

Raadsadviseur: M. Piscaer Telefoonnr: 06 31114892 Maaike.piscaer@arnhem.nl

Van:	College van B&W	Ambtenaar:	Bonne Hijlkema
Portefeuillehouder:	P. Smeulders	Telefoonnr:	0625070174
		E-mailadres:	bonne.hijlkema@arnhem.nl
Doel activiteit	Informatief en meningsvormend 1		
Toelichting	**Kernboodschap vanuit het college** In maart 2020 is de (eerste) woondeal Arnhem-Nijmegen vastgesteld. De ambities en woningbouwopgave die daarin zijn vastgesteld (ca 16.000 woningen in Arnhem erbij tot 2040) hebben hun vertaling gekregen in de Omgevingsvisie. Een passend actiever grondbeleid is noodzakelijk zodat deze ambities en opgaves ook ruimtelijk kunnen ontstaan en gerealiseerd kunnen worden. **Wat wordt er aan de gemeenteraad gevraagd?** 1. De nota grondbeleid 2023 vast te stellen en gelijktijdig de nota grondbeleid 2005 en de aanvulling nota grondbeleid 2013 in te trekken. 2. Plankosten van een (her)ontwikkeling te activeren nadat uit een raadsbesluit is gebleken dat er bestuurlijke instemming is voor deze (her)ontwikkeling. Deze werkwijze te verwerken in de nota Investeren, Waarderen en Afschrijven. 3. Het mandaat van het college tot het aankopen van strategische gronden en vastgoed te verhogen van € 25 miljoen naar € 50 miljoen per jaar, en de maximale totale boekwaarde van het totale strategisch bezit te verhogen van € 50 miljoen tot € 100 miljoen **Motie Grip op de gereedschapskist grondbeleid Arnhem** In de nota is invulling gegeven aan de motie “Grip op de gereedschapskist grondbeleid” (22M66) waarmee deze motie door het college als afgedaan wordt beschouwd. Er is een inventarisatie van de grondbeleidsinstrumenten opgenomen (paragraaf 2.2) en er zit een afwegingskader in waarin het proces is vastgelegd om te komen tot een doelmatige en passende inzet van de instrumenten (paragraaf 2.1). Ten aanzien van participatie wordt verwezen naar de paragraaf ‘participatie’ in dit voorstel. **Financiën** Het grondbeleid op zich zelf heeft geen financieel effect, het toepassen ervan wel. Een actiever grondbeleid zal leiden tot meer strategische aankopen en tot het voeren van een groter aantal grondexploitaties. **Meer lezen?** Grondbeleid voor raadsleden | VNG Grondbeleid | Dossiers | Kennispunt lokale politieke partijen		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Start en afronding van de informatieve en de meningsvormende (M1) fase en besluit over vervolgbehandeling.		
Spreekrecht publiek	Ja		

Behandeladvies	Informatieve fase Ten tijde van het publiceren van de agenda is er geen verzoek ontvangen om te komen inspreken. Vergaderorde M1 Er wordt in twee termijnen vergaderd. • Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. • De portefeuillehouder reageert na een termijn van de raad als alle fracties aan het woord zijn geweest. De portefeuillehouder beantwoordt de gestelde vragen, waarbij hij of zij antwoorden kan samenvoegen waardoor herhaling van vrijwel overeenkomstige punten achterwege blijft. De voorzitter ziet erop toe dat de beantwoording van de portefeuillehouder ter zake is en in gaat op de gestelde vragen. • Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken. Uitkomst van de Meningsvormende (MI) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.
Bijlagen	
	Raadsvoorstel "Nota grondbeleid 2023"
	Bijlage - Nota Grondbeleid Arnhem 2023

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 115533

Onderwerp: Nota grondbeleid 2023

Kernboodschap

In maart 2020 is de (eerste) woondeal Arnhem-Nijmegen vastgesteld. De ambities en woningbouwopgave die daarin zijn vastgesteld (ca 16.000 woningen in Arnhem erbij tot 2040) hebben hun vertaling gekregen in de Omgevingsvisie. Een passend actiever grondbeleid is noodzakelijk zodat deze ambities en opgaves ook ruimtelijk kunnen ontstaan en gerealiseerd kunnen worden.

Voorstel

1. De nota grondbeleid 2023 vast te stellen en gelijktijdig de nota grondbeleid 2005 en de aanvulling nota grondbeleid 2013 in te trekken.
2. Plankosten van een (her)ontwikkeling te activeren nadat uit een raadsbesluit is gebleken dat er bestuurlijke instemming is voor deze (her)ontwikkeling. Deze werkwijze te verwerken in de nota Investeren, Waarderen en Afschrijven.
3. Het mandaat van het college tot het aankopen van strategische gronden en vastgoed te verhogen van € 25 miljoen naar € 50 miljoen per jaar, en de maximale totale boekwaarde van het totale strategisch bezit te verhogen van € 50 miljoen tot € 100 miljoen.

Inleiding

Grondbeleid is doelgericht overheidsoptreden in de grond- en vastgoedmarkt. Het grondbeleid is een hulpmiddel bij het uitvoeren van het omgevingsbeleid van de gemeente, een middel om ruimtelijke doelstellingen op het gebied van de volkshuisvesting, lokale economie, natuur en groen, duurzaamheid, infrastructuur en maatschappelijke voorzieningen te realiseren. In het kader van het omgevingsbeleid wordt de maatschappelijk gewenste bestemming van de grond vastgelegd. Dit gebeurt via een plan of besluit op basis van de Wet ruimtelijke ordening (Wro). Het grondbeleid draagt eraan bij dat die bestemmingen werkelijkheid worden.

Doelstelling van het grondbeleid is het zodanig sturing geven aan de inzet en het gebruik van grond dat daarmee gestelde doelen kunnen worden gerealiseerd. Grondbeleid is zodoende een middel en geen doel op zich.

Gelet op de huidige ambities en doelstellingen vanuit de Woondeal Arnhem-Nijmegen 2020 (en de geactualiseerde woondeal van dit jaar) en de Omgevingsvisie is een actiever grondbeleid

Gemeente Arnhem

noodzakelijk. De keuze voor een actiever gemeentelijk grondbeleid vormt een trendbreuk met de gemeentelijke werkwijze in de afgelopen jaren. Dit vraagt om een actualisatie van de kaders van het Arnhemse grondbeleid en duidelijke spelregels bij toepassing ervan. Daarom zijn de nota's Grondbeleid 2013 en 2005 geactualiseerd. Gevolg hiervan is ook dat de financiële techniek behorende bij het grondbeleid tegen het licht gehouden en aangepast is zodat het actievere grondbeleid ook effectief toegepast kan worden. Conform Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) mag de gemeente gedurende vijf jaar plankosten activeren vooruitlopend op een grondexploitatie. Noodzakelijk is dat er wel bestuurlijke instemming is voor de betreffende ontwikkeling blijkende uit een aangenomen raadsvoorstel.

De focus van grondbeleid zal actiever zijn. Dit betekent dat er ook meer strategische aankopen gedaan zullen worden uit bijvoorbeeld (lopende) gebieden waar een voorkeursrecht op grond van de Wet voorkeursrecht gemeenten is gevestigd.

Om een weloverwogen beslissing te nemen over een (gebieds)ontwikkeling en inzet van het grondbeleidsinstrumentarium is het nodig dat we vooraf middels een integrale afweging een goed inzicht krijgen. Daarom staat in de voorliggende nota grondbeleid een afwegingskader om dit op de juiste manier te borgen en inzichtelijk te houden.

In de nota is verder invulling gegeven aan de motie "Grip op de gereedschapskist grondbeleid" (22M66, Grip op de gereedschapskist grondbeleid Arnhem) waarmee deze motie als afgedaan wordt beschouwd. Er is een inventarisatie van de grondbeleidsinstrumenten opgenomen (paragraaf 2.2) en er zit een afwegingskader in waarin het proces is vastgelegd om te komen tot een doelmatige en passende inzet van de instrumenten (paragraaf 2.1). Ten aanzien van participatie wordt verwezen naar de paragraaf 'participatie' in dit voorstel.

Beoogd effect

1. Een vastgesteld grondbeleid passend bij de grote ambities en opgaves waarvoor Arnhem staat.
2. Randvoorwaarden te scheppen die passen bij een actiever grondbeleid.

Argumenten

1.1 Een nieuwe nota grondbeleid is noodzakelijk vanwege de ambities en doelstellingen van Arnhem.

Het grondbeleid uit 2005 is situationeel, wat inhoud dat per geval bekeken wordt hoe grondbeleid toegepast zal worden. In 2013 is daaraan een aanvullende kleuring gegeven dat er behoudend opgetreden diende te worden wat in de tijdsgeest goed paste (kredietcrises).
Op dit moment zijn de opgaves en doelstellingen voor de gemeente groter dan ooit. Om dit mogelijk te maken, is een actiever grondbeleid noodzakelijk.

1.2 De invoering van de Omgevingswet en veranderende financiële spelregels geven aanleiding tot een nieuwe nota grondbeleid.

Sinds 2013 is het landschap van regels die impact hebben op grondbeleid gewijzigd. Zo wordt – naar verwachting - de Omgevingswet per 1 januari 2024 ingevoerd, wat het noodzakelijk maakt om het grondbeleid 'Omgevingswetbestendig' te maken. Dat is in de voorliggende nota gebeurd.
Ook heeft het zogenaamde 'Didam-arrest' invloed op het uitgeven van onroerend goed. Basis is dat alle uitgiftes door de gemeente via een openbare procedure in de markt worden gezet tenzij er maar één partij is die voor het verkrijgen ervan in aanmerking komt. Hoe dit precies werkt, staat omschreven in de nota (zie bijlage 5 bij de nota onder 'Didam-arrest').
Financieel zijn de spelregels ook gewijzigd. De commissie Besluit Begroting & Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) heeft in 2019 de Notitie 'Grondbeleid in begroting en jaarstukken' vastgesteld waarbij de gemeente verplicht is om conform deze notitie het grondbeleid uit te voeren en te verantwoorden. Ook dit heeft zijn beslag gekregen in het voorliggende grondbeleid.

2.1 *Het activeren van plankosten maakt het mogelijk om plankosten te maken voorafgaand aan en leidend tot het vaststellen van een grondexploitatie.*

Voordat een grondexploitatie wordt vastgesteld moeten er kosten worden gemaakt voor onderzoek en inzet van ambtelijke capaciteit. Mits uit een raadsbesluit blijkt dat er bestuurlijke instemming is om plannen voor een ontwikkeling te gaan maken, biedt het BBV de mogelijkheid om deze plankosten gedurende maximaal vijf jaren te activeren. Zodra een grondexploitatie wordt vastgesteld, worden deze kosten alsnog toegerekend aan de desbetreffende grondexploitatie.

2.2 Activeren van plankosten is strijdig met de nota Investeren, Waarderen en Afschrijven.

In de nota Investeren, Waarderen en Afschrijven is de keuze gemaakt om kosten voor onderzoek en ontwikkeling niet te activeren. Voorgesteld wordt om voor plankosten een uitzondering te maken en deze voortaan wel te activeren, rekening houdend met de voorwaarden die het BBV hieraan verbindt. De nota Investeren, Waarderen en Afschrijven zal hierop worden aangepast. Met dit besluitpunt is mogelijk om tussentijds afwijkend van die nota te handelen.

2.3 *Het eerder activeren van plankosten geeft beter inzicht.*

Door plankosten te activeren en later toe te rekenen aan een grondexploitatie blijven de totale kosten inzichtelijk per project. Hiermee krijgt de raad beter zicht op de totale businesscase van een project. Verder kunnen kosten beter in aanmerking komen voor cofinanciering wanneer ze projectgebonden zijn.

3.1 *Een passend mandaat voor strategische aankopen draagt bij aan de realisatie van gewenste ruimtelijke ontwikkelingen.*

Een strategische aankoop drukt niet op de (exploitatie)begroting van de gemeente. De aankoopkosten van het onroerend goed worden op de balans van de gemeente verantwoord. Zodra het verworven vastgoed onderdeel gaat uitmaken van een gebiedsontwikkeling worden de aankoopkosten in de grondexploitatie opgenomen en vermindert de omvang van het strategisch bezit. Op dit moment heeft het college het mandaat in gedurende het jaar voor €25 miljoen te verwerven, waarbij de totale omvang van het verworven strategisch bezit maximaal € 50 miljoen mag bedragen. Vanwege het voeren van een actiever grondbeleid in relatie tot de verstedelijkingsstrategie die de Raad heeft vastgesteld en ook gelet op de voorkeursrechten die spelen in Schaapdrift en Rijnpark is de verwachting dat het jaarbedrag voor strategische aankopen en de maximale totale boekwaarde strategisch bezit te laag zullen zijn. Om snel en met passende handelingssnelheid te kunnen reageren, is het noodzakelijk deze bedragen te verhogen.

Kanttekeningen en risico's

1.1 *Financiële risico's stijgen door actiever grondbeleid.*

Een groter strategisch bezit leidt tot grotere risico's in het kader van onderhoud, tijdelijk verhuur en waardevermindering. Een actiever grondbeleid zal ook leiden tot een toename van het aantal grondexploitaties en een toename van de daarmee gepaard gaande risico's. Bij de bepaling van het gemeentelijke weerstandsvermogen wordt steeds rekening gehouden met de actuele risico's van grondexploitatie.

2.1 *Als een grondexploitatie niet (tijdig) wordt vastgesteld dienen de geactiveerde plankosten te worden afgeboekt.*

De grondexploitatie waarvoor plankosten worden geactiveerd dient binnen een periode van vijf jaren te worden vastgesteld. Indien binnen deze termijn geen grondexploitatie wordt vastgesteld, of wanneer wordt besloten om de voorgenomen ontwikkeling niet door te zetten, dan komen de geactiveerde kosten ten laste van het jaarresultaat op de grondexploitatie. Deze afboeking vindt dan jaarlijks plaats voor het bedrag dat 5 jaar eerder werd op de balans werd geactiveerd.
Om dit risico te beperken zal in de begroting, paragraaf grondbeleid jaarlijks het voor het komende jaar maximaal te activeren bedrag aan plankosten worden opgenomen. In de

financiële jaarrapportage projecten (FJP) zal jaarlijks de omvang van de geactiveerde plankosten inzichtelijk worden gemaakt.

3.1 Een strategische aankoop brengt risico's met zich mee.

De gemeente loopt als eigenaar ook een financieel risico, zoals eventuele waardevermindering en tekorten op het beheer van vastgoed. Deze risico's zijn ook omschreven in de onderhavige nota grondbeleid en worden meegenomen in het risicoprofiel van het grondbedrijf. Ter dekking van eventuele tekorten op het beheer is de bestemmingsreserve strategische posities beschikbaar.

Participatie

Binnen gebiedsontwikkeling speelt participatie een belangrijke rol. Om tot een gedragen ontwikkeling te komen zal participatie altijd in meer of mindere mate toegepast worden in de planvorming. In startnotities wordt daarom ook een participatieladder opgenomen zodat de raad aan de voorzijde ziet welke stappen daarin genomen zullen worden.

De diverse instrumenten uit het grondbeleid hebben verschillende mogelijkheden tot participatie. Zo heeft een voorkeursrecht vanuit de essentie (speculatie voorkomen) geen participatie in zich. Bij de overige instrumenten is participatie in beginsel mogelijk. Of en hoe dit wordt vormgegeven volgt uit de betreffende ontwikkeling. Hierbij nemen we in ieder geval als uitgangspunt dat we omgevingssensitief handelen, duidelijk zijn over invloed van stakeholders in het proces, stakeholders tijdig betrekken bij de visie- en planvorming waaruit inzet van grondbeleidsinstrumenten kan volgen en helder en duidelijk te communiceren.

Financiën

Het grondbeleid op zich zelf heeft geen financieel effect, het toepassen ervan wel. Een actiever grondbeleid zal leiden tot meer strategische aankopen en tot het voeren van een groter aantal grondexploitaties.

Uitvoering

Na vaststelling van de nota grondbeleid zal voorafgaand aan het inzetten van een instrument van het grondbeleid het in de nota opgenomen afwegingskader gevolgd en vastgelegd worden.
De nota zal kaderstellend zijn ten aanzien van de werkwijze van het grondbedrijf. Verder zal de Nota Investeren, Waarderen en Afschrijven in lijn worden gebracht met het activeren van plankosten. De kosten van projecten zullen voortaan worden geactiveerd nadat er een raadsbesluit is waaruit bestuurlijke instemming blijkt.
Voor de volgende projecten waarvoor nog geen grondexploitatie is vastgesteld, geldt dat de Raad al wel een besluit heeft genomen waaruit deze bestuurlijke instemming blijkt: Schaapsdrift, Rijnpark, Nijmeegseweg, Koningsplein/Stadstheater, Presikhaaf 3, Bestuurskwartier, Woudrichemstraat/Brabantweg, en de Kloosterstraat. De plankosten die voor deze projecten

worden gemaakt zullen dan ook conform de in de nota grondbeleid beschreven werkwijze worden geactiveerd en bij vaststelling van de grondexploitatie aan deze projecten worden toegerekend.

Communicatie

Na vaststelling van de nota grondbeleid zal deze online bekend gemaakt worden via de gemeentelijke website en het gemeenteblad.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Nota grondbeleid 2023

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	115533

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 7 maart 2023, nummer: 115533;

besluit:

1. De nota grondbeleid 2023 vast te stellen en gelijktijdig de nota grondbeleid 2005 en de aanvulling nota grondbeleid 2013 in te trekken.
2. Plankosten van een (her)ontwikkeling te activeren nadat uit een raadsbesluit is gebleken dat er bestuurlijke instemming is voor deze (her)ontwikkeling. Deze werkwijze te verwerken in de nota Investeren, Waarderen en Afschrijven.
3. Het mandaat van het college tot het aankopen van strategische gronden en vastgoed te verhogen van € 25 miljoen naar € 50 miljoen per jaar, en de maximale totale boekwaarde van het totale strategisch bezit te verhogen van € 50 miljoen tot € 100 miljoen.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

NOTA

Grondbeleid Arnhem 2023

Gemeente Arnhem,
Maart 2023

GEMEENTE Arnhem

Inhoudsopgave

Inleiding 3

Leeswijzer 3

1. Grondbeleid in Arnhem 4
1.1 Welke soorten grondbeleid zijn er? 4
1.2 Grondbeleid in het verleden 4
1.3 Keuze gemeentelijk grondbeleid: actiever grondbeleid 5
1.4 Grondbeleid en Governance 6

2. Afwegingskader gereedschapskist instrumenten grondbeleid 7
2.1 Afwegingskader ontwikkeling en toepassing grondbeleid 8
2.2 Actief grondbeleid en bijbehorende instrumenten 9
2.2.1 Minnelijke verwerving 9
2.2.2 Het vestigen van een voorkeursrecht op grond van de Wet Voorkeursrecht gemeenten 10
2.2.3 Onteigening 10
2.2.4 Gronduitgifte 10
2.3 Faciliterend grondbeleid en bijbehorende instrumenten 11
2.3.1 Kostenverhaal – anterieure overeenkomst 11
2.3.2 Kostenverhaal - exploitatieplan 12

3. Financiële kaders 13
3.1 Algemene Kaders 13
3.1.1 BBV 13
3.1.2 Vpb 13
3.1.3 Staatssteun 13
3.2 Strategische aankopen 14
3.3 Grondexploitaties 14
3.4 Activeren van plankosten en voorstudiebudget 15
3.5 Reserves grondbedrijf 15
3.5.1 Bestemmingsreserve Voorstudies 15
3.5.2 Bestemmingsreserve Strategische Posities 16
3.5.3 Bestemmingsreserve Grondexploitaties 16
3.6 Risicomanagement en weerstandsvermogen 16
3.7 Grondbedrijf en verantwoording 16

Bijlagen
Bijlage 1 stromingen grondbeleid 18
Proactief faciliterend grondbeleid 18
Passief faciliterend grondbeleid 18

Bijlage 2 besluitvormingsmatrix grondbeleid 19

Bijlage 3 Wijzigingen instrumenten tgv Omgevingswet 20

Bijlage 4 Schema instrumenten en grondbeleid 22

Bijlage 5 Gronduitgifte en techniek 23
Grondprijzen 23
Vastgoedplein 23
Didam-arrest 23
Tijdelijk beheer 23

Bijlage 6 Verdieping risicomanagement en weerstandsvermogen 24

Inleiding en leeswijzer

De opgaven in Arnhem zijn groot. De ruimtelijke kwaliteit, gezonde leefomgeving (waaronder vergroening), economische vitaliteit, woningbouw en -transformatie, bereikbaarheid en schone mobiliteit en energietransitie. De gemeente Arnhem kiest in de Omgevingsvisie 2040 voor een actieve gemeentelijke rol om deze opgaven te realiseren. In hoofdstuk 8 van de Omgevingsvisie staat:

“De opgave in het fysiek domein is groot. Van klimaatverandering en vergroening tot de woningbouw-opgave en van bereikbaarheid tot een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijvigheid. De omvang en complexiteit van de opgaven vraagt om een actieve regierol van de gemeente.”

Om deze regierol te kunnen uitvoeren, is een daarbij passend en actiever grondbeleid noodzakelijk inclusief een afwegingskader. Dit vraagt om een actualisatie van de uitvoeringskaders van het Arnhemse grondbeleid en daarbij passende spelregels wat in deze nota is gebeurd.

Grondbeleid is een middel om als gemeente de ruimtelijke opgaven te realiseren. Het staat daarmee ten dienste van de verschillende ruimtelijke beleidsdoelen, variërend van een faciliterende rol waarin de gemeente uitsluitend planologische medewerking verleent en haar eigen kosten verhaalt op initiatief-nemers, tot een actieve rol waarin de gemeente zelf risicodragend locaties aankoopt en tot ontwikkeling brengt. Vanwege de omvang van de ruimtelijke opgaven als onderdeel van de Omgevingsvisie en de daarbij gewenste regie, kiest de gemeente voor een actiever grondbeleid dan in de afgelopen jaren is toegepast.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 wordt omschreven wat grondbeleid is, welke soorten grondbeleid er zijn en welke keuze in Arnhem gemaakt wordt. Hoofdstuk 2 gaat in op de gereedschapskist van instrumenten die behoren bij grondbeleid en hoe wij welke keuzes maken in de toepassing van die instrumenten. Hoofdstuk 3 geeft de financiële spelregels die gehanteerd worden bij het uitvoeren van het grondbeleid en haar instrumentarium.

1. Grondbeleid in Arnhem

Grondbeleid is doelgericht overheidsoptreden in de grond- en vastgoedmarkt. Het grondbeleid is een hulpmiddel bij het uitvoeren van het omgevingsbeleid van de gemeente om ruimtelijke doelstellingen op het gebied van de volkshuisvesting, economie, natuur en groen, duurzaamheid, infrastructuur en maatschappelijke voorzieningen te realiseren. In het kader van het omgevingsbeleid wordt de maatschappelijk gewenste bestemming van de grond vastgelegd. Dit gebeurt via een plan of besluit op basis van de Wet ruimtelijke ordening (Wro, straks op basis van de Omgevingswet). Het grondbeleid draagt eraan bij dat die bestemmingen werkelijkheid worden.

Doelstelling van het grondbeleid is het zodanig sturing geven aan de inzet en het gebruik van grond dat daarmee gestelde doelen kunnen worden gerealiseerd. Grondbeleid is een middel en geen doel op zich.

1.1 Welke soorten grondbeleid zijn er?

Grondbeleid heeft 2 hoofdstromingen: actief grondbeleid en faciliterend grondbeleid. Bij actief grondbeleid neemt de gemeente een actieve rol indien de ruimtelijke ontwikkeling in belangrijke mate bijdraagt aan de realisatie van gemeentelijke ambities. De ruimtelijke ontwikkeling is maatschappelijk zeer wenselijk en heeft een hoge prioriteit. Bij actief grondbeleid treedt de gemeente op als private partij in de grondmarkt. Voor eigen rekening en risico voert de gemeente de grondexploitatie. De gemeente koopt en ontwikkelt gronden of werkt risicodragend samen met private partijen. De gemeente doorloopt een planologische procedure om de gewenste bestemming te verkrijgen en zorgt ervoor dat de grond geschikt wordt gemaakt om op te bouwen (bouwrijp) en te leveren (woonrijp).

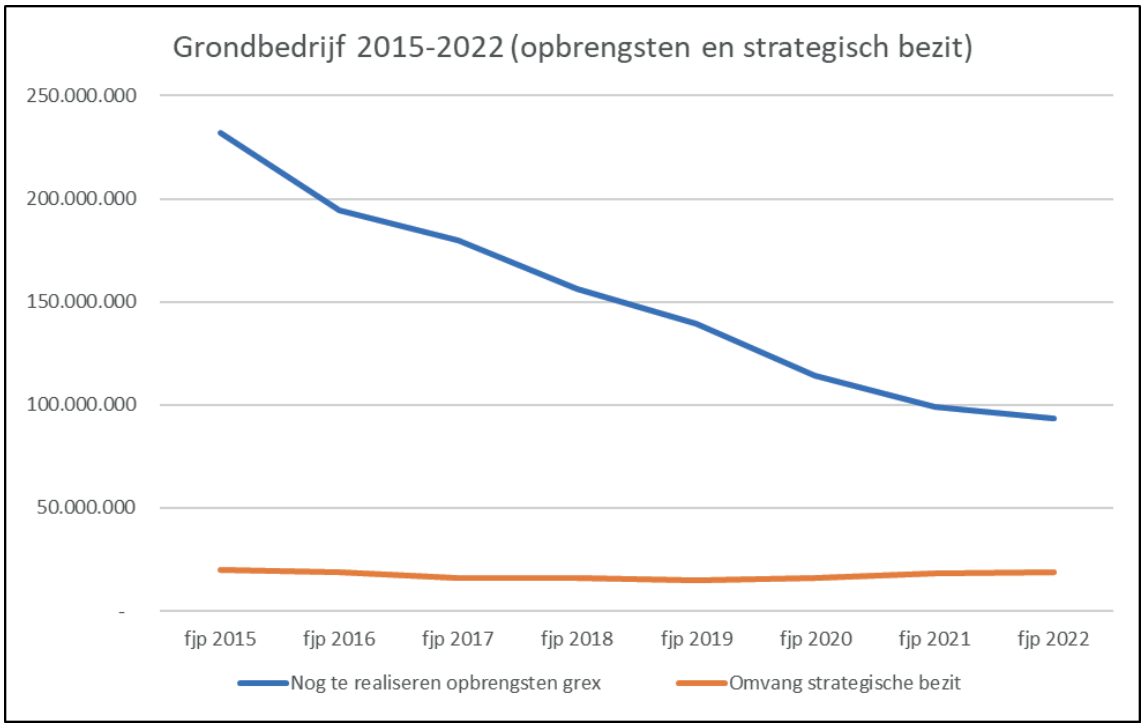
Bij faciliterend grondbeleid (ook wel passief grondbeleid genoemd) beperkt de gemeente zich tot haar publiekrechtelijke taak. Zij stelt de kaders voor de ontwikkeling vast (in de vorm van een bestemmingsplan), maar derden (zoals ontwikkelaars of woningcorporaties) zijn verantwoordelijk voor de realisatie. De gemeente is hierbij wel verplicht haar eigen kosten (fysieke inrichtingskosten en plankosten) te verhalen op de betreffende initiatiefnemers.

Binnen de bandbreedte van deze twee uitersten zijn er nog diverse tussenvarianten mogelijk. Een totaaloverzicht van de verschillende varianten is als **bijlage 1** bij deze nota toegevoegd. De kern van het verlenen van medewerking aan ontwikkelingen komt voort uit de toets of en in hoeverre bijgedragen kan worden aan gemeentelijke beleidsdoelstellingen of vastgestelde kaders die volgen uit bijvoorbeeld de Omgevingsvisie.

1.2 Grondbeleid in het verleden

In 2013 is de Herijking 2013 Grondbeleid Gemeente Arnhem vastgesteld naar aanleiding van veranderingen in wetgeving, ontwikkelingen in de vastgoedmarkt en in de gemeentelijke financiën en organisatie. Dit leidde tot de keuze om het grondbeleid situationeel toe te passen. Dat betekent dat voor elke concrete ontwikkeling inhoudelijk én financieel voor het gebied en de stad of stedelijke samenleving in meest brede zin goed afgewogen keuzes gemaakt moeten worden, een meer faciliterende of actieve rol. Verder blijkt uit deze nota uit 2013 (die midden in de kredietcrisis werd vastgesteld) dat waar de gemeente geen grote positie heeft het haast ondoenlijk is om actief grondbeleid te gaan voeren. Zodoende is tot 2022 (behoudend) situationeel grondbeleid toegepast.

In de periode 2015 tot 2022 heeft dit geleid tot afname van de grondpositie van de gemeente in grondexploitaties en zijn er nauwelijks verwervingen geweest door de gemeente. In de volgende afbeelding is de afname in beeld gebracht ten aanzien van gemeentelijke grondposities.

Figuur 1

In de grondexploitaties (GREX) is de hoeveelheid te realiseren grondopbrengsten fors minder geworden doordat gronden zijn verkocht. Daarnaast is de omvang van het strategisch bezit ongeveer gelijk gebleven, aangezien nagenoeg geen nieuwe aankopen zijn gedaan. Ook in de volgende paragraaf wordt dit bevestigd door de nog relatief korte termijn van mogelijke programma-ontwikkeling op eigen gronden (zie paragraaf 1.4).

1.3 Keuze gemeentelijk grondbeleid: actiever grondbeleid

De laatste jaren wordt er anders gekeken naar de benodigde rol van de gemeente in het fysieke domein. Voor het realiseren van de woningbouwopgave ligt er een belangrijke rol voor de gemeente. Uit de voortgangsrapportage ‘Arnhem biedt woonruimte’ blijkt dat er sterk ingezet moet worden op de harde plancapaciteit. Van de plannen behorende tot de huidige plancapaciteit is de gemeente voor ongeveer voor de helft afhankelijk van derden waarbij faciliterend grondbeleid wordt toegepast. Dit betekent dat de gemeente geen actieve regie kan voeren op de realisatie en voor uitvoering afhankelijk is van marktpartijen.

Dit brengt risico’s met zich mee in het tempo van de realisatie, zeker wanneer er sterke prijsschommelingen van woningen en bouwkosten zijn. Wanneer marktpartijen geen zicht (meer) hebben op een haalbare businesscase zullen zij projecten uitstellen of annuleren. Anderzijds loopt de gemeente bij dergelijke ontwikkelingen vrijwel geen risico vanwege het kostenverhaal (zie hoofdstuk 2.3). Maar ook in gevallen van actief grondbeleid en regie is de gemeente afhankelijk van derden, de gemeente bouwt zelf geen woningen. Zodoende is de gemeente ook in die gevallen - weliswaar in mindere mate - afhankelijk van de markt. Voordeel is wel dat er meer sturing op de realisatie van beleidsdoelstellingen gegeven kan worden en tempo in ontwikkeling door wijze van contractvorming maar ook wijze van methode van uitgifte.

Uit de kaders vanuit de Woondeal en de Omgevingsvisie blijkt dat er een woningbouwbehoefte bestaat van 16.000 woningen. Naast de woningen is het noodzakelijk om ook daarbij passende (maatschappelijke) voorzieningen (zoals groen, parken etc.) en infra te realiseren. Niet minder belangrijk is dat er ook ruimte is om te werken. Een toename van woningen vraagt ook om een toename van werklocaties.
Voor de korte en middellange termijn heeft de gemeente op verschillende plekken in de stad nog enkele woningbouwontwikkelingen die middels actief grondbeleid worden gerealiseerd, namelijk Schuytgraaf, Gaardenhage en Olympus. Van deze (harde) plancapaciteit komt de overgrote meerderheid van de te realiseren woningen in Schuytgraaf. Voor de middellange termijn worden verschillende locaties voorbereid (Spoorzone Oost). In deze gebieden heeft de gemeente weinig grondpositie. Om deze gebieden onder regie van de gemeente te kunnen ontwikkelen, is actief grondbeleid noodzakelijk.

De omvang en complexiteit van de opgaven op het vlak van woningbouw, groen, duurzaamheid en klimaatadaptatie vragen een actievere gemeentelijke rol. Dit is ook verankerd in de Omgevingsvisie, waarin de keuze wordt gemaakt voor een actiever gemeentelijk grondbeleid. Op de meest urgente locaties en daar waar de prioritaire opgaven gerealiseerd moeten gaan worden gaat de gemeente actief sturen. Waar mogelijk zal hier een actief gemeentelijk grondbeleid worden ingezet passend binnen het afwegingskader (zie hierna paragraaf 2.1).

1.4 Grondbeleid en Governance

De uitvoering van het grondbeleid is een taak van het college. De raad stelt de kaders van het grondbeleid vast en controleert of het college het grondbeleid uitvoert binnen deze kaders.
De wijze van verslaglegging over het gevoerde grondbeleid wordt zodanig vormgegeven dat de raad in staat is haar controlerende functie naar behoren uit te voeren. De precieze rolverdeling tussen college en raad is opgenomen in **bijlage 2**, waarin de besluitvormingsmatrix grondbeleid is opgenomen.

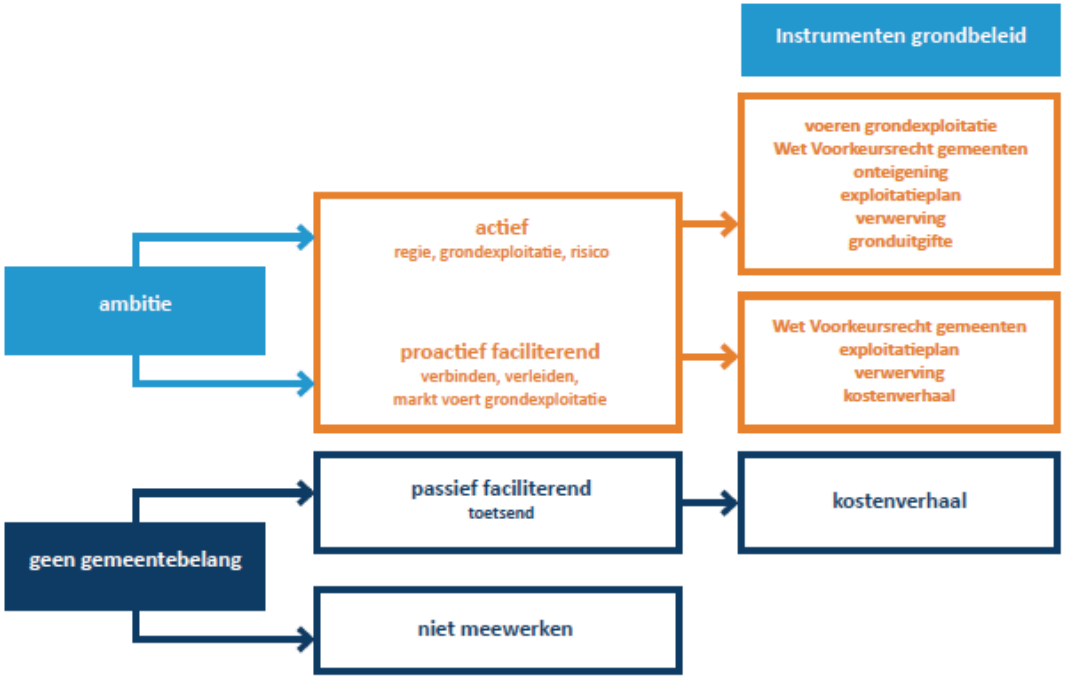
2. Afwegingskader gereedschapskist instrumenten grondbeleid

Afhankelijk van de keuze die per ontwikkeling wordt gemaakt zijn diverse instrumenten beschikbaar voor de uitvoering van het grondbeleid. Actief, proactief faciliterend en passief faciliterend grondbeleid kennen elk hun eigen instrumenten.

Wanneer de gemeente een actievere rol aanneemt is het doel om eigendom te verkrijgen om van daaruit te kunnen sturen op een voorgenomen ontwikkeling. Daarbij komen de volgende instrumenten in beeld om grip te krijgen op een specifieke locatie:

- minnelijk (vrijwillig) verwerven van strategische posities in een gebied (zie paragraaf 2.2.1). Eventueel aangevuld met:
- vestigen van voorkeursrecht (op grond van de Wet voorkeursrecht gemeenten) om ongewenste speculatie tegen te gaan en regie te verkrijgen (zie paragraaf 2.2.2). Eventueel aangevuld met:
- onteigening (als laatste middel om posities van onwelwillende eigenaren te verkrijgen, zie paragraaf 2.2.3).

Wanneer gemeenten posities hebben verworven en met de ontwikkeling wordt gestart opent de gemeente een grondexploitatie. Dit is een begroting die wordt opgesteld om grondkosten en grondopbrengsten van een ruimtelijk ontwikkelingsplan (zoals een nieuw bestemmingsplan) in beeld te brengen.

Figuur 2

Figuur: Actief, proactief faciliterend en passief grondbeleid en de bijbehorende instrumenten

Zoals in hoofdstuk 1 paragraaf 1.4 opgenomen, zal de gemeente gaan sturen op actiever grondbeleid. Met name waar er kansen zijn, zal de gemeente instrumenten toepassen vanuit actief dan wel proactief faciliterend grondbeleid. Verder zal de gemeente ook vaker trachten strategische grondposities te verwerven. In paragraaf 2.1 wordt beschreven hoe de gemeente Arnhem van plan is de verschillende instrumenten in te zetten (afwegingskader).
Paragraaf 2.2 omschrijft wanneer de gemeente een strategische aankoop kan doen en welke spelregels daarvoor gelden. In paragraaf 2.2 tot en met 2.3 staat per type grondbeleid uitgewerkt welke instrumenten daarbij horen en wat deze inhouden. In **bijlage 3** staat welke wijzigingen (in grote lijnen) de invoering van de Omgevingswet op deze instrumenten heeft.
Bijlage 4 geeft een weergave van de verschillende types grondbeleid en welke instrumenten en welke ambtelijke invulling daarbij horen.

2.1 Afwegingskader ontwikkeling en toepassing grondbeleid

In het kader van de Omgevingsvisie staat Arnhem voor een integrale en gebiedsgerichte werkwijze. Daarbij is het belangrijk dat de gemeente niet over onbeperkte middelen beschikt (financieel en capaciteit). Daarom kiest de gemeente ervoor om de regie te voeren op die locaties, waar prioritaire ontwikkelingen plaatsvinden die zonder gemeentelijke inmenging niet tot realisatie komen. Door op een integrale manier naar de ontwikkeling te kijken, kunnen de belangen van verschillende beleidsterreinen worden meegenomen en afgewogen. Een integrale beoordeling voorkomt verder dat ambities stapelen zonder naar de gevolgen daarvan te kijken. Op deze manier wordt bovendien vroegtijdig besproken wat haalbaar is bij een gebiedsontwikkeling.

Om een weloverwogen beslissing te nemen over een (gebieds)ontwikkeling en te kunnen prioriteren is het nodig dat vooraf door middel van deze integrale afweging inzicht wordt verkregen om de inzet van het grondbeleids-instrumentarium gericht vorm te kunnen geven. Dit geldt bij de grotere opgaven maar ook per zelfstandig project buiten grote(re) gebiedsontwikkelingen. Daarom is in het kader van een actiever grondbeleid een afwegingskader voor de inzet van het grondbeleid opgesteld. Het dwingt tot integrale afweging en zorgt voor een zorgvuldige motivatie en prioritering van de inzet van de instrumenten en middelen van het grondbeleid.

Het afwegingskader maakt een onderscheid tussen ‘willen’ (beleid) en ‘kunnen’ (uitvoering). In eerste instantie dient te worden beoordeeld of een ontwikkeling past binnen beleid en/of ambities en of de gemeente de ontwikkeling ook ***wil***. Vervolgens zal naar de uitvoering worden gekeken en met name gekeken worden hoe de ontwikkeling of plan gerealiseerd ***kan*** worden. Vooral voor de inzet van actief grondbeleid geldt namelijk dat de handelswijze van de gemeente mede afhankelijk is van de positie en handelswijze van andere in het gebied aanwezige actoren.

Bij alle besluiten over inzet van instrumenten uit het grondbeleid wordt vanaf vaststelling van de nota grondbeleid 2023 een argumentatie opgesteld die dit afwegingskader volgt.

In een schema vertaalt dit stappenplan zich als volgt:

Figuur 3

Willen/ Beleid

1. Belang

Allereerst is het van belang om in beeld te krijgen in welke mate het plan/ ontwikkeling bijdraagt aan ambities en doelstellingen van de gemeente. Deze ambities en doelstellingen volgen in eerste instantie uit de (concept)omgevingsvisie en (huidige maar ook toekomstige) programma's en sectoraal beleid.

2. Prioriteit

Als tweede stap zal voorafgaand een ontwikkeling het noodzakelijk zijn te prioriteren: welke ambities/ doelstellingen hebben prioriteit vanuit een integrale gebiedsgerichte benadering. Dit is noodzakelijk om te voorkomen dat door stapeling van ambities de ontwikkeling bij voorbaat onhaalbaar wordt en om te voorkomen dat ambities worden opgelegd die onderling strijdig zijn. Daarbij dient de huidige (dan wel voorzienbare toekomstige) problematiek in het gebied als onderlegger te worden gebruikt. Hiermee kunnen we bijdragen aan de mogelijke oplossingen daarvan.

3. Fasering

De derde stap is fasering: binnen welke termijn kan het plan /ontwikkeling worden gerealiseerd? Wil de gemeente invloed op het tempo van de ruimtelijke ontwikkeling en/ of versnelling, vertraging of afstemming in de diverse programma's realiseren? Ook personele capaciteit dient hierin meegewogen te worden.

Deze drie stappen vormen de basis voor de uitgangspunten om vervolgens te bepalen of en in hoeverre dit haalbaar is, dan wel of deze uitgangspunten bijgesteld dienen te worden. De volgende afwegingen zijn onderling samenhangend/ iteratief.

Kunnen/ Uitvoering

4. Actoren

Welke actoren zijn betrokken en is gemeentelijke betrokkenheid noodzakelijk? Hierbij hoort de vraag of de markt de ontwikkeling kan oppakken binnen voor de gemeente acceptabele voorwaarden of is er sprake van marktfalen waarbij de gemeente als kartrekker moet fungeren.

5. Instrumenten

Welke grondbeleidsinstrumenten kan de gemeente inzetten en wat is het meest effectief/ efficiënt? Aan de hand van de voorgaande stappen/ uitgangspunten (1 tot en met 4) wordt het te bereiken resultaat met betreffende ontwikkeling gekoppeld aan het effect van inzet van de instrumenten. Dit kunnen actieve of faciliterende instrumenten zijn naar gelang wat de ontwikkeling/ het plan vraagt.

6. Afweging

In samenhang met de voorgaande stappen dient een totale afweging te worden gemaakt. Naast financiën wordt ook gekeken naar de maatschappelijke toegevoegde waarde. Hier worden alle voor- en nadelen gewogen en wordt tevens gekeken naar de kosten, opbrengsten en risico's. Daarbij kan het zijn dat op basis van deze weging toch besloten wordt dat de randvoorwaarden uit stappen 1 t/m 3 niet houdbaar zijn, dan wel dat stap 4 en 5 anders beschouwd dienen te worden. In dat geval zal opnieuw naar alle stappen moeten worden gekeken. Dit kan leiden tot bijstelling van de ambities en/of inzet van grondbeleidsinstrumenten.

Verwacht wordt dat binnen deze kadering de ambities en doelstellingen van de gemeente Arnhem tot volle wasdom kunnen komen en daarmee van Arnhem een stad van nog meer kwaliteit kunnen maken. De stappen zijn volgordelijk weergegeven, maar de praktijk van grondbeleid laat zien dat ontwikkelingen niet altijd zo voorspelbaar verlopen. Het is daarmee goed mogelijk dat op een later moment in het planproces de afweging wordt heroverwogen omdat de omstandigheden zijn gewijzigd.

2.2 Actief grondbeleid en bijbehorende instrumenten

Hierna wordt ingegaan op de instrumenten die vallen onder actief grondbeleid (zie ook schema instrumenten en grondbeleid in bijlage 4). Let wel, alvorens tot inzet van één van deze instrumenten wordt overgegaan, zal dat gestaafd moeten worden door het afwegingskader zoals bedoeld in paragraaf 2.1.

2.2.1 Minnelijke verwerving

Bij minnelijke (ongedwongen) grondverwerving gaan de gemeente en de eigenaar in onderhandeling over de aankoop van de grond of pand, veelal op basis van een taxatie door deskundigen. Als de gemeente en grondeigenaar tot overeenstemming komen, resulteert dit meestal in een koopovereenkomst. De notaris zal de leveringsakte aan de hand daarvan opstellen en na passeren daarvan bij het Kadaster aanbieden en laten inschrijven in de openbare registers. Daarmee ligt de nieuwe eigendomssituatie vast. Minnelijke verwerving is een collegebevoegdheid.

In geval de nut en noodzaak van de verwerving noodzakelijker wordt, kunnen ook andere instrumenten worden ingezet zoals de Wvg (zie paragraaf 2.1.2) en als ultimum remedium de onteigening (zie paragraaf 2.1.3).

Gelet op de opgaven vanuit de omgevingsvisie, en de diverse beleidsvelden zal de gemeente vaker het initiatief nemen tot aankopen om zo ook onze opgaves fysiek vorm te kunnen geven.

2.2.2 Het vestigen van een voorkeursrecht op grond van de Wet Voorkeursrecht gemeenten

De gemeente krijgt hiermee een voorkeurspositie binnen het gebied waar dit recht gevestigd wordt. Eigenaren van percelen waarop het gemeentelijk voorkeursrecht zijn – op enkele uitzonderingen na – in geval van voorgenomen verkoop verplicht hun percelen eerst aan de gemeente aan te bieden. Deze wet kent drie doelen: het versterken van de regierol van gemeenten bij de uitvoering van ruimtelijk beleid, meer inzichtelijkheid in de grondmarkt en prijsbeheersing. Participatie is bij een Wvg niet mogelijk omdat vooraf participeren juist leidt tot speculatie waarmee het doel van de Wvg wordt ondermijnd.
Het vestigen van een voorkeursrecht is een raadsbevoegdheid. Het zogenaamde voorbeschermingsvoorkeursrecht is een collegebevoegdheid en vervalt bij een raadsbesluit die het voorkeursrecht opvolgt. In geval het raadsbesluit niet binnen drie maanden na het collegebesluit wordt genomen, vervalt het voorkeursrecht.

Het vestigen van het voorkeursrecht wordt niet lichtzinnig toegepast. In voorkomende gevallen zal het noodzakelijk zijn. Zeker in gebieden waar we grote opgaven hebben, waar we een regierol willen hebben dan wel waar het een strategische locatie betreft. Waar het toegepast wordt, zorgen wij voor zorgvuldige communicatie met alle betrokkenen.

2.2.3 Onteigening

Onteigenen is het ontnemen van grondeigendom in het algemeen belang voor het ontwikkelen, gebruiken of beheren van de fysieke leefomgeving. Indien de gemeente niet door middel van een projectaankoop de gronden op minnelijke wijze kan verkrijgen en als een duidelijk aantoonbaar algemeen belang de drijfveer is voor de grondaankoop, dan beschikt de gemeente over het instrument van onteigening. Dit geldt niet alleen voor gebiedsontwikkeling in de breedte maar kan in voorkomende gevallen dus ook spelen bij specifieke opgaves vanuit mobiliteit en infrastructuur.
Onteigening maakt inbreuk op een fundamenteel recht dat een persoon op een zaak kan hebben: eigendom.
De toepassing hiervan is gebonden aan zeer strikte toetsingscriteria die zijn vastgelegd in de Onteigeningswet en –recht. De eigenaar van de te onteigenen zaken (vaak grond) heeft het recht op zelfrealisatie. Dit betekent dat als hij aantoont de nieuwe bestemming (die de overheid wenst) zelf te kunnen bereiken, onteigening niet aan de orde is. Een onteigening geldt als uiterst middel: het slaagt uitsluitend als een gemeente kan aantonen dat op grond van redelijkheid en billijkheid geen minnelijke oplossing kan worden bereikt en dat voor de eigendomsverkrijging nut, noodzaak en urgentie bestaat en de gemeenteraad tot onteigening heeft besloten. De gemeente probeert altijd eerst minnelijk de grond te verwerven. Dit wordt getoetst in de onteigeningsprocedure door de rechter.
Bij onteigening (en de hieraan voorafgaande minnelijke onderhandeling) betaalt de gemeente een volledige schadeloosstelling. Deze procedure is kostbaar en is tijdrovend (>2 jaar).
Voor het starten van een onteigeningsprocedure is een raadsbesluit noodzakelijk.

Het toepassen van onteigening heeft veel impact en passen we enkel toe indien het niet anders kan.

2.2.4 Gronduitgifte

De gemeente heeft gronden in eigendom en kan deze uitgeven door middel van verkoop, verhuur of het vestigen van een zakelijk recht (bijvoorbeeld opstalrecht, erfpachtrecht etc.). Richtinggevend hierbij is dat de verkoop bijdraagt aan het realiseren van ruimtelijke doelen die de gemeente heeft.
De gemeente handelt altijd binnen de algemene beginselen van behoorlijk bestuur en binnen aanbestedingsrecht. Zo dienen gronduitgiften te voldoen aan het gelijkheidsbeginsel.
Bij meerdere gegadigden (of de verwachting) biedt de gemeente mededingingsruimte. Deze procedure maakt zij openbaar. Hierdoor houdt de gemeente de gronduitgifte transparant en stelt zij private partijen in de gelegenheid dat zij onder de gestelde selectiecriteria, vrij kunnen mededingen op de grondpositie.
Voor elke gronduitgifte stelt de gemeente objectieve, toetsbare en redelijke criteria op conform het Didam-arrest.[1]
Daarbij gelden marktconforme voorwaarden en prijzen conform de gemeentelijke grondprijzennota.
In geval – binnen de kaders van het Didam-arrest – het voornemen bestaat om één-op-één tot gronduitgifte over te gaan, zal dat voornemen vooraf worden gepubliceerd.

[1] Zie in dit kader bijlage 5 onder ‘Didam-arrest’.

Grond of vastgoed die in de strategische voorraad zit, kan worden uitgegeven aan derden om een door de gemeente gewenste ontwikkeling tot stand te brengen. Uitgifte van bouwrijpe grond geschiedt tegen de marktconforme waarde per m2 gekoppeld aan de functie zoals die in de nota grondprijzen is vastgelegd. Deze grondprijs dient marktconform te zijn. Ook voor de levering van vastgoed aan derden wordt een marktconforme prijs gehanteerd. Uitgifte van bestaand vastgoed aan een intern beleidsveld (bijvoorbeeld voor eigen huisvesting), geschiedt voor de boekwaarde tenzij de marktconforme waarde lager is. In dat geval dient de marktconforme waarde gehanteerd te worden. Deze waarde komt dan ten laste van het desbetreffende beleidsveld.

Voor gronduitgifte zijn nog een aantal andere punten van belang, zoals de wijze van vaststellen van de grondprijzen, waar we uit te geven vastgoed publiceren, tijdelijk beheer tot moment uitgifte en jurisprudentie (Didam-arrest). Deze punten zijn nader omschreven in **bijlage 5**.

Bij gronduitgifte zal het afwegingskader zoals genoemd onder hoofdstuk 2.1 worden gevolgd. Via dat kader zal dan ook blijken welke vorm van uitgifte (bijvoorbeeld verkoop, erfpacht, opstal etc.) het meest geschikt is. De uitgifte is een collegebevoegdheid.

Erfpacht en opstal
Bijzondere uitgiftevormen die nog aandacht verdienen zijn erfpacht en opstal.
Erfpacht betekent dat iemand het zakelijk recht heeft om een stuk grond te houden of te gebruiken dat eigendom is van een ander. De erfpachter betaalt hiervoor een bedrag aan de eigenaar van de grond, het zogeheten erfpachtcanon. Erfpacht heeft voordelen voor de gemeente. Zo kan de gemeente via privaatrechtelijke weg invloed blijven uitoefenen op het gebruik van het perceel. Ook kan het als alternatieve financieringsbron worden gehanteerd. Een erfpachter hoeft namelijk niet de grond ineens te betalen, maar betaalt daarover canon.

Ten opzichte van een opstalrecht zijn er geen grote verschillen (meer). Het grootste verschil is dat bij een opstalrecht vaak de afmetingen van het te bouwen object worden vastgelegd, terwijl dat bij een erfpachtrecht flexibeler is. Ook is een opstalrecht formeel een zakelijk eigendomsrecht terwijl erfpacht een zakelijk gebruiksrecht is.

In geval de beoogde ontwikkeling baat kan hebben bij uitgifte in erfpacht of opstal, staat de gemeente daarvoor open.

2.3 Faciliterend grondbeleid en bijbehorende instrumenten

Bij faciliterend grondbeleid heeft de gemeente geen grondeigendom en is zij daar ook niet op uit. Daarmee zijn de instrumenten om te sturen op de inhoudelijke kaders van een ontwikkeling uitsluitend de reguliere planologische kaders. Het inzetten van reguliere planologische kaders (bestemmingsplanwijziging, omgevingsvergunning), kost de gemeente geld. De dekking van die kosten wordt geregeld via anterieure overeenkomsten en via exploitatieplannen.

In aanvulling op de sturing vanuit die kaders is de gemeente verplicht haar kosten te verhalen. Dit kostenverhaal biedt ruimte voor het maken van kwalitatieve en financiële afspraken over de voorgenomen ontwikkeling. Het kostenverhaal kan via privaatrechtelijke route worden verzekerd middels een anterieure overeenkomst (zie paragraaf 2.2.1), die voorafgaand aan de ontwikkeling en het voorleggen van een bestemmingsplan wordt afgesloten. Als er geen overeenkomst kan worden gesloten moet via de publiekrechtelijke route middels een exploitatieplan worden opgelegd (zie paragraaf 2.2.2).
Ook hier geldt dat alvorens tot inzet van één van deze instrumenten wordt overgegaan, dit gestaafd moeten worden door het afwegingskader zoals bedoeld in paragraaf 2.1.

2.3.1 Kostenverhaal – anterieure overeenkomst

Wie een woning, bedrijfspand of ander gebouw bouwt of verbouwt, moet hiervoor in veel gevallen een bijdrage betalen aan de gemeente. Deze bijdrage is onder andere voor de kosten van het opstellen van plannen, het aanleggen van openbare voorzieningen en het inrichten van de openbare ruimte. Dit noemen we kostenverhaal: de gemeente is wettelijk verplicht deze kosten te verhalen. De kosten die de gemeente kan verhalen staan vermeld in het Besluit ruimtelijke ordening (artikelen 6.2.3, 6.2.4 en 6.2.5 Bro) waarbij ook de kosten voor bovenwijkse voorzieningen[2] in aanmerking kunnen komen voor kostenverhaal. Voor deze laatste post dient wel een aparte nota bovenwijkse voorzieningen te worden vastgesteld. Naarmate er meer zelfrealisatoren in een gebied zijn, profiteert de gemeente steeds minder van grondwaardestijging om deze voorzieningen te kunnen realiseren. In die gebieden kan het (gedeeltelijk) verhalen van kosten van bovenwijkse voorzieningen interessant zijn.

[2] Kosten uit bovenwijkse voorzieningen zien op nieuw aan te leggen voorzieningen van openbaar nut, ten behoeve van ontwikkellocaties zoals infrastructuur. Het betreffen niet maatschappelijke voorzieningen zoals scholen e.d.

Het afsluiten van een overeenkomst tussen de initiatiefnemer van de bouwactiviteit en de gemeente heeft daarbij de voorkeur. In de meeste gevallen betreft dit een anterieure overeenkomst die voorafgaand aan de ontwikkeling en het voorleggen van een bestemmingsplan wordt afgesloten. In deze overeenkomst kunnen allerlei nadere afspraken worden vastgelegd, bijvoorbeeld over kostenverhaal, taakverdeling, doelgroepen, duurzaamheid en fasering van de ontwikkeling. Bij kleine initiatieven is het mogelijk om het kostenverhaal te verzekeren met de leges voor omgevingsvergunningen planologisch afwijken en een planschadeovereenkomst.
Als het niet mogelijk is een overeenkomst af te sluiten, is de publiekrechtelijke weg verplicht (via een exploitatieplan, zie hierna paragraaf 2.2.2). Ook daarna is het nog mogelijk om een overeenkomst af te sluiten, te weten de posterieure overeenkomst.
Het aangaan van een anterieure of posterieure overeenkomst is een collegebevoegdheid.

2.3.2 Kostenverhaal - exploitatieplan

Functie van het exploitatieplan is om in geval van particuliere grondexploitatie een publiekrechtelijke grondslag te bieden voor de gemeente om kosten van grondexploitatie bij de particuliere ontwikkelaar te kunnen verhalen en om eisen en regels te kunnen stellen aan de ontwikkeling van de locatie op grond van artikel 6.12, lid 1 Wet ruimtelijke ordening. Het vaststellen van een exploitatieplan is een raadsbevoegdheid. De gemeenteraad kan hiervan afzien in de volgende drie gevallen:

a. (1) het verhaal van de kosten van grondexploitatie moet anderszins verzekerd zijn (middels leges of via een privaatrechtelijke overeenkomst), (2) het bepalen van een tijdvak, fasering en koppelingen wordt niet noodzakelijk geacht en (3) het stellen van locatie-eisen wordt niet noodzakelijk geacht;
b. de bouwplannen die in het ruimtelijk besluit worden opgenomen op grond van een bestemmingsplan als bedoeld in artikel 10 of 11 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (hierna: WRO) reeds een bouwvergunning (volgens het recht geldend vóór inwerkingtreding van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, of kortweg Wabo) of een omgevingsvergunning (onder de vigeur van de Wabo) had kunnen worden verleend én waarvoor bij de herziening van dat bestemmingsplan geen andere bestemmingsregeling is vastgesteld voor de bouwplannen; en
c. in de in artikel 6.2.1a Bro aangegeven gevallen. Het gaat hier kort samengevat om gevallen waarin er in absolute zin nauwelijks reële kosten zijn die de gemeente kan verhalen en gevallen waarin in relatieve zin de opbrengsten van de grondexploitatie niet opwegen tegen de bestuurlijke kosten.

Het exploitatieplan is voor de gemeente zodoende een stok achter de deur om de kosten te kunnen verhalen. Inzet blijft altijd contracteren zoals aangegeven in paragraaf 2.3.1. Lukt dat niet, dan volgt een exploitatieplan.

Waar mogelijk brengen wij deze kosten in rekening bij ontwikkelingen. Waar nodig zullen we een exploitatieplan inzetten.

3. Financiële kaders

In dit hoofdstuk worden de financiële spelregels beschreven die gehanteerd worden bij het uitvoeren van het grondbeleid.

3.1 Algemene Kaders

Voor grondbeleid gelden algemene financiële kaders die volgens uit het Besluit begroting en verantwoording (BBV) maar ook uit de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 en Europese wetgeving ten aanzien van staatssteun. Deze algemene kaders zijn spelregels waaraan de gemeente zich altijd dient te houden.

3.1.1 BBV

Het is in het BBV vastgelegd dat gemeenten, provincies en waterschappen jaarlijks begrotings- en verantwoordingsstukken moeten opstellen. In het BBV is opgenomen dat er een commissie is met als taak zorg te dragen voor een eenduidige uitvoering en toepassing van het BBV.
In 2019 is de Notitie 'Grondbeleid in begroting en jaarstukken' van de commissie Besluit Begroting & Verantwoording provincies en gemeenten verschenen. Met het uitbrengen van die notitie had de commissie BBV drie doelen. Allereerst om te zorgen dat het BBV beter aansluit op de fiscale wetgeving. Daarnaast werd er geprobeerd om eenduidigheid te creëren in de manier waarop gemeenten en provincies hun verslaglegging regelen. Het zoveel mogelijk beperken van risico's bij het uitvoeren van grondbeleid was de derde reden.
In de notitie doet de commissie BBV ‘stellige uitspraken’ waarmee de Commissie BBV een interpretatie van de regelgeving geeft die leidend is. Hieraan dient de gemeente Arnhem – net als alle andere gemeenten – zich verplicht te houden. Zodoende is beleidsvrijheid beperkt. De gemeente Arnhem handelt bij het uitvoeren en verantwoorden van haar grondbeleid conform de stellige uitspraken van de commissie BBV.

Naast de genoemde notities over grondexploitaties en grondbeleid, heeft de commissie BBV in 2017 ook de notitie ‘Erfpacht Gronden’ uitgebracht, welke tevens van belang is voor het gemeentelijk grondbeleid. De gemeente dient zich bij erfpachtadministratie namelijk te houden aan de voorschriften die genoemd worden in de notitie.

3.1.2 Vpb

Overheidsondernemingen zijn per 1 januari 2016, in beginsel, belastingplichtig geworden voor vennootschapsbelasting (Vpb). Concreet betekent dit dat de gemeente Vpb moet betalen voor haar grondbedrijf, voor zover zij daarmee een onderneming drijft. Dat is het geval wanneer (cumulatief):
1. er sprake is van een duurzame organisatie van kapitaal en arbeid;
2. die deelneemt aan het economisch verkeer; en
3. met het oogmerk daarmee winst te behalen (winstoogmerk), welke winst ook redelijkerwijze te verwachten is.

De gemeente onderzoekt jaarlijks of zij met haar grondbedrijf redelijkerwijze winst verwacht. Tot op het moment van schrijven hoeft de gemeente geen vennootschapsbelasting hoeven te betalen.

3.1.3 Staatssteun

Op 19 mei 2016 trad de mededeling van de Europese Commissie over staatssteun in werking. Ook in de gebiedsontwikkeling en bij aan- of verkoop van gronden kan sprake zijn van staatsteun, waarmee deze mededeling ook van invloed kan zijn op het gemeentelijk grondbeleid.
De mededeling noemt dat de overheid dient te handelen volgens het ‘Market Economy Investors’ (MEI) principe. Dit houdt in dat een overheid zich moet afvragen of een particuliere investeerder een vergelijkbare investering zou doen onder normale markteconomische voorwaarden.
Wanneer sprake is van staatssteun betreft dit niet direct ongeoorloofde staatssteun. Er zijn vrijstellingen of uitzonderingen mogelijk waarbij de commissie staatssteun toestaat.

De gemeente Arnhem tracht te allen tijde ongeoorloofde staatssteun te voorkomen. Dit uit zich onder andere in de grondprijzennota welke jaarlijks wordt geactualiseerd. In de grondprijzennota noemt de gemeente welke grondprijsmethodieken zij gebruikt en geeft daarbij een indicatie van de grondprijzen. Uitgangspunt is dat methodieken worden gebruikt die leiden tot marktconforme grondprijzen.
Daarin zijn marktconforme grondprijzen het uitgangspunt. Verder wordt bij aankoop van gronden altijd getaxeerd; de gemeente betaalt een marktconforme prijs voor gronden die zij verwerft. Bij erfpacht is een marktconforme canon het uitgangspunt.

3.2 Strategische aankopen

Arnhem kan een (strategische) positie innemen op de grondmarkt of in een toekomstige ontwikkeling voordat een planologische beslissing of ander ruimtelijk bestuurlijk besluit is genomen. De aankoop wordt gedaan met een concreet doel of eindresultaat, waarbij de gemeente de realisatie van de gemeentelijke ambities denkt te bereiken door middel van een actieve rol. Dit zal ook gestaafd moeten worden door het afwegingskader zoals in hoofdstuk 2.1 is omschreven.
Een strategische aankoop heeft als voordeel dat de gemeente een concurrerende en marktconforme positie kan innemen. Strategische aankopen kunnen Arnhem helpen in de actieve sturing van een ruimtelijke ontwikkeling. Door cruciale (grond)posities in te nemen, krijgt de gemeente een betere onderhandelingspositie om invloed te kunnen uitoefenen op de richting en uitkomst van de ontwikkeling in een gebied waar ook marktpartijen een positie hebben ingenomen of kunnen innemen. Als strategische aankopen aan de orde zijn, wordt maatwerk toegepast. Wel zijn er algemene principes op een **strategische aankoop** van toepassing:

- De aankoop geschiedt wegens een toekomstige (gebieds)ontwikkeling dan wel herontwikkeling (andere functie) van de betreffende locatie;
- De aankoop kan worden gehanteerd als ruilobject voor (toekomstige) ontwikkelingen.

Bij het doen van strategische aankopen is een snelheid van handelen vereist. Door vooraf een financieel kader vast te stellen, kan snel worden gehandeld. Voor strategische aankopen wordt daarom door de gemeenteraad jaarlijks een kaderstellend bedrag vastgesteld voor het doen van strategische aankopen. De koopsommen van de strategische aankopen worden geactiveerd en worden opgenomen in de boekwaarde op de balans. Voor zover het tijdelijke beheer een tekort oplevert (kosten van beheer zijn hoger dan de opbrengsten, bijvoorbeeld huuropbrengsten) komt dit ten laste van de bestemmingsreserve Strategische Posities.
Indien door marktomstandigheden de waarde van het strategisch bezit vermindert, dan wel wanneer een strategische positie niet meer noodzakelijk blijkt te zijn en wordt verkocht, dan komt het financiële resultaat daarvan ten laste dan wel ten gunste van het jaarresultaat van het grondbedrijf.

Buiten het kader van strategische aankopen is het natuurlijk ook mogelijk om aankopen te doen. Dit ziet met name op aankopen waarbij de definitieve invulling van een beleidsveld van de gemeente al bekend is (zonder planologische functiewijziging van het te kopen object), dan wel dat het voor eigen huisvesting van de gemeente noodzakelijk is. In die gevallen zal het grondbedrijf van de gemeente de aankoop faciliteren in opdracht en met budget van het betreffende beleidsveld.

Zodra een grondexploitatie wordt vastgesteld door de raad waarbinnen strategische gronden vallen (zie hierna paragraaf 3.3), zal de boekwaarde van die gronden in de grondexploitatie worden opgenomen. De boekwaarde van de strategische voorraad zal daarmee afnemen. Andere redenen dat de boekwaarde kan afnemen zijn:
- verkoop van de locatie;
- aanwenden voor eigen huisvesting;
- afwaarderen.

3.3 Grondexploitaties

Binnen de gemeente zijn diverse gebiedsontwikkelingen in uitvoering en zal de huidige opgave gaan leiden tot nieuwe ontwikkelingen. Waar dit ontwikkelingen op gemeentelijk eigendom zijn, geldt dat een grondexploitatie (zogeheten Bouwgrond In Exploitatie, oftewel BIE) is of wordt vastgesteld op basis van het te realiseren programma en het ruimtegebruik. Het voeren van een grondexploitatie is een wijze van financieel verantwoorden. Zodoende dient de raad de grondexploitatie vast te stellen vanwege haar kaderstellende rol.

Gesproken wordt van een gebiedsexploitatie indien naast een vastgestelde grondexploitatie ook sprake is van:
- kostenverhaal voor de te ontwikkelen gronden die in particuliere handen zijn; of
- investeringsproject voor de investeringen in de openbare ruimte die niet worden toegerekend aan het nieuw te realiseren programma.

Het totaal van de kosten en opbrengsten zijn opgenomen in de gebiedsexploitatie.

De grondexploitaties moeten voldoen aan de “Notitie Grondbeleid in begroting en jaarstukken (2019)” van de commissie BBV. Dit betekent onder andere dat:
- Grondexploitaties enkel kosten- en opbrengstensoorten en elementen bevatten die op de kostensoortenlijst in het Wro/Bro staan c.q. het equivalent ervan onder de Omgevingswet, zoals:
  - Verwerving
  - Tijdelijk beheer
  - Civiele kosten en groenaanleg (bouw en woonrijp maken)
  - Planontwikkeling
  - Overige kosten

  - Grondopbrengsten en overige opbrengsten (subsidies en bijdragen)
  - Rente en kosten- en opbrengstenstijging
- De looptijd van een grondexploitatie in beginsel maximaal 10 jaar is. In het geval dat een gebiedsontwikkeling een langere looptijd heeft, worden extra risicobeperkende maatregelen genomen.
- Alle grondexploitaties jaarlijks herzien worden.
- Voor grondexploitaties met een geraamd negatief saldo een voorziening wordt getroffen ter hoogte van dit saldo.
- Voor grondexploitaties met een positief resultaat tussentijds winst wordt genomen op basis van Percentage Of Completion (POC-) methode conform de regels van het BBV.

Bij het vaststellen van een grondexploitatie door de raad wordt tevens een risicoparagraaf gemaakt. De vorm van die paragraaf hangt af van de aard van het project. Binnen de gemeente Arnhem zijn afspraken gemaakt over grote risicovolle projecten (zie raadsbrief van 5 oktober 2021, zaaknr. 607221). Als een grondexploitatie voldoet aan een aantal in deze raadsbrief genoemde criteria wordt een onafhankelijke los van de projectorganisatie staande risicoanalyse uitgevoerd. De raad wordt over deze risicoanalyse geïnformeerd.

3.4 Activeren van plankosten en voorstudiebudget

Wanneer een ruimtelijke ontwikkeling wenselijk is en er nog geen beleid, programma of gebiedsvisie als kader daarvoor werd vastgesteld, is er voorstudiebudget beschikbaar om de haalbaarheid te onderzoeken. Deze voorstudie zal in een korte periode worden uitgevoerd en zal leiden tot een raadsbesluit waarna de plankosten kunnen worden geactiveerd. Als er voor het einde van het boekjaar geen dergelijk raadsbesluit wordt genomen, of wanneer de ontwikkeling wordt gestopt blijven de kosten voor rekening van het voorstudiebudget.

Voordat een gebiedsontwikkeling of ontwikkeling start, worden (ná een eventuele voorstudie) aan de voorzijde kosten gemaakt. Deze kosten betreffen plankosten/project gerichte kosten. Deze kosten worden gemaakt voordat een grondexploitatie door de gemeenteraad wordt vastgesteld.

Deze kosten worden - conform de voorwaarden van de commissie BBV - jaarlijks geactiveerd onder Immateriële Vaste Activa (IVA). De condities hiervoor zijn:

- De kosten moeten passen binnen de kostensoortenlijst Wro/Bro
- De kosten mogen maximaal 5 jaar geactiveerd blijven staan. Dit betekent dat na maximaal 5 jaar de kosten moeten hebben geleid tot een vastgestelde grondexploitatie. Als na 5 jaar geen grondexploitatie wordt vastgesteld, worden de kosten afgeboekt ten laste van het jaarresultaat. Deze afboeking vindt dan jaarlijks plaats voor het bedrag dat 5 jaar eerder op de balans is geactiveerd.
- De plannen waarvoor de voorbereidingskosten worden gemaakt, moeten bestuurlijke instemming hebben, blijkend uit een raadsbesluit.

Bij vaststelling van de grondexploitatie worden de geactiveerde kosten ten laste van de desbetreffende grondexploitatie gebracht.

Instemming van de raad om plannen voor ontwikkeling van de grond te gaan maken, kan bijvoorbeeld blijken uit een raadsbesluit tot het instellen van Wvg, het vaststellen van een startnotitie, het vaststellen van een gebiedsvisie et cetera. In de toelichting van het desbetreffende raadsvoorstel wordt aangegeven dat voortaan de kosten van die ontwikkeling geactiveerd zullen worden. Het gaat hierbij om kosten die project specifiek zijn en niet meer vanuit beleid gedragen worden.

3.5 Reserves grondbedrijf

Gemeente Arnhem heeft drie bestemmingsreserves die betrekking hebben op het grondbedrijf, te weten:

- Bestemmingsreserve Voorstudies;
- Bestemmingsreserve Strategische posities; en
- Bestemmingsreserve Grondexploitatie.

Hierna worden deze reserves beschreven.

3.5.1 Bestemmingsreserve Grondexploitatie

Voor voorstudies is een jaarlijks budget beschikbaar. Dit budget is bedoeld voor het dekken van kosten die voorafgaand aan het activeren van de kosten worden gemaakt maar wel toe te schrijven zijn aan een specifiek project (zie ook paragraaf 3.4). De bestemmingsreserve voorstudies heeft het karakter van een egalisatiereserve: over- en onderbestedingen op het voorstudiebudget worden jaarlijks met deze reserve verrekend om fluctuaties in de jaarlijkse besteding van dit budget op te kunnen vangen.

3.5.2 Bestemmingsreserve Strategische Posities

Het saldo van de kosten en opbrengsten van het beheren en onderhouden van de strategische grondposities wordt verrekend met de bestemmingsreserve Strategische Posities. Deze bestemmingsreserve wordt jaarlijks aangevuld vanuit het jaarresultaat op de grondexploitatie tot het vastgestelde maximum, indien en voor zover sprake is van een positief jaarresultaat op de grondexploitatie.

3.5.3 Bestemmingsreserve Grondexploitatie

De reserve grondexploitatie dient als buffer om risico's en verliezen op te vangen die gepaard gaan met het uitvoeren van het grondbeleid. Een negatief jaarresultaat op de grondexploitatie wordt dan ook ten laste van de bestemmingsreserve Grondexploitatie gebracht. Een positief jaarresultaat op de grondexploitatie wordt – nadat eerst de bestemmingsreserve strategische posities op het vereiste niveau is gebracht – toegevoegd aan de bestemmingsreserve Grondexploitatie. De Reserve Grondexploitatie heeft ten hoogste een omvang die noodzakelijk is om geïnventariseerde risico's afdoende te kunnen dekken (zie paragraaf 3.6). Het meerdere wordt ten gunste van de bestemmingsreserve Stadsontwikkelfonds gebracht.

3.6 Risicomanagement en weerstandsvermogen

Een grondbedrijf brengt altijd risico's met zich mee. Het is belangrijk om die risico's financieel en inhoudelijk in kaart te brengen zodat deze beheerst kunnen worden. Dit is risicomanagement. Voor deze risico's is ook een financiële buffer noodzakelijk, zodat financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden en projecten niet stil komen te liggen. Deze buffer is het weerstandsvermogen.

De raad heeft een kader gesteld ten aanzien van risicomanagement en weerstandsvermogen in de Financiële Verordening en de Nota Risicomanagement en Weerstandsvermogen. Deze kaders zijn in lijn met het BBV en de notitie Grondbeleid 2019 van de commissie BBV.

Vanuit die kaders worden van alle projecten de risico's geïnventariseerd en zoveel mogelijk van maatregelen voorzien om deze risico's te beheersen. Als sprake is van risico's met mogelijk financieel nadelige gevolgen worden die betrokken bij de berekening van het gemeentelijke risicoprofiel (benodigde weerstandscapaciteit) en het benodigde weerstandsvermogen.

Weerstandsvermogen

Zoals aangegeven vormt het weerstandsvermogen een financiële buffer tegen risico's. Verliezen kunnen dan worden opgevangen vanuit deze buffer.
Zoals in paragraaf 3.5 genoemd, kent het grondbedrijf drie reserves: de Bestemmingsreserve Grondexploitaties, de Bestemmingsreserve Voorstudies en de Bestemmingsreserve strategische posities. Deze drie reserves vormen samen het beschikbare weerstandsvermogen van het grondbedrijf. Als de omvang van het weerstandsvermogen (het totaal van deze drie reserves) groter is dan 110% van het risicoprofiel wordt het meerdere vanuit de reserve Grondexploitatie overgeheveld naar het Stadsontwikkelfonds. In geval het weerstandsvermogen lager dan 100% is, zal de Algemene Reserve voor dat verschil tot 100% ook moeten dienen als weerstandsvermogen voor het grondbedrijf. In bijlage 6 is een verdieping toegevoegd t.a.v. de wijze waarop risico's in beeld worden gebracht en hoe het weerstandsvermogen technisch werkt.

Bij de Financiële Jaarrapportage Projecten (hierna: FJP, zie verder ook paragraaf 3.7) wordt jaarlijks de benodigde weerstandscapaciteit/ het totale risicoprofiel bepaald van onder andere de vastgestelde grondexploitaties, de anterieure overeenkomsten, de strategische posities en de geactiveerde kosten.

3.7 Grondbedrijf en verantwoording

In de Financiële Verordening is de financiële jaarcyclus vastgelegd. Deze verordening geldt ook voor het grondbedrijf. In het jaarverslag en de begroting is o.a. een paragraaf grondbeleid opgenomen. Daarnaast wordt de raad aanvullend geïnformeerd in de Najaarsrapportage Projecten (hierna: NJP) en de FJP.

De FJP is een geheime bijlage van het jaarverslag van de gemeente Arnhem. In dit document wordt de actualisatie van de vastgestelde grondexploitaties opgenomen. Daarnaast wordt weergegeven:

- de stand van zaken van bestedingen van de geactiveerde kosten;
- stand van zaken van de strategische verwervingen;
- stand van zaken van de anterieure overeenkomsten;
- stand van zaken van de reserve en benodigde weerstandsvermogen.

De FJP is vervolgens de basis voor de aanpassing van de begroting voor wat betreft de projecten. Om de onderhandelingspositie van de gemeente niet te schaden is de FJP geheim.

In de Najaarsrapportage wordt op hoofdlijnen de gang van zaken bij de projecten tegen het licht gehouden om te bezien of ze nog binnen de kaders blijven, waarbij de grootste afwijkingen in beeld worden gebracht en waarbij ook aandacht is voor de algemene ontwikkeling van de (Arnhemse) vastgoedmarkt. In het verlengde daarvan zit als bijlage bij de NJP de Nota Grondprijzen voor het komende jaar.

Naast de FJP en NJP wordt in enkele andere stukken het grondbedrijf van de gemeente, hoewel minder prominent, benoemd. Dat gebeurt in de Tussenrapportage 1 en 2 (hierna: TURAP 1 & 2), Begroting en de Perspectiefnota. In de Begroting wordt in een aparte paragraaf het gevoerde grondbeleid van de gemeente kort benoemd. In onderstaand schema staat weergegeven wanneer een financiële rapportage plaats vindt:

Document	Wanneer	Doel
TURAP 1	2e kwartaal	Tussentijdse verantwoording financiële stand van zaken
Perspectiefnota	2e kwartaal	Vooruitblik van de gemeente
TURAP 2	3e kwartaal	Tussentijdse verantwoording financiële stand van zaken
Begroting volgend jaar	3e kwartaal	Vastleggen van de gemeentelijke begroting
Najaarsrapportage (incl. Nota grondprijzen en parameterrapportage)	4e kwartaal	Rapporteren over tussenstand projecten en grondbeleid
FJP	1e kwartaal	Verantwoording financiële stand van zaken

Figuur 4

Bijlagen

Bijlage 1 stromingen grondbeleid

Binnen grondbeleid bestaat er twee hoofdstromingen: actief grondbeleid en faciliterend grondbeleid.

Bij actief grondbeleid neemt de gemeente een actieve rol als de ruimtelijke ontwikkeling in belangrijke mate bijdraagt aan de realisatie van gemeentelijke ambities. In geval van faciliterend grondbeleid (ook wel passief grondbeleid genoemd) beperkt de gemeente zich tot haar publiekrechtelijke taak. In dat geval komt initiatief en ontwikkeling vanuit de markt en stelt de gemeente enkel kaders via het bestemmingsplan en verzekert zij haar kostenverhaal.

Faciliterend grondbeleid kan worden gesplitst in proactief faciliterend en passief faciliterend grondbeleid en wordt hierna omschreven.

Proactief faciliterend grondbeleid

Een proactief faciliterende rol past als de ruimtelijke ontwikkeling in belangrijke mate bijdraagt aan de gemeentelijke ambities, waarbij een private partij de grondexploitatie voert. De gemeente ondersteunt het planologisch proces actief en kan dit ook initiëren. De gemeente denkt actief mee met private partijen. Bij het ontbreken van marktinitiatief stimuleert en verbindt de gemeente, neemt een makelaarsfunctie aan en schept het klimaat om een ruimtelijke ontwikkeling van de grond te krijgen.
De gemeente beschouwt zichzelf als partner in het project, waarbij zij bereidt is om geen of een beperkt risico te nemen.

Passief faciliterend grondbeleid

Als de ruimtelijke ontwikkeling in beperkte mate bijdraagt aan de realisatie van gemeentelijke ambities, kiest de gemeente voor een passief faciliterende rol. De gemeente laat de grondexploitatie over aan private partijen.
De gemeente stuurt op basis van haar publiekrechtelijke bevoegdheden. De kosten, die de gemeente maakt om het plan te faciliteren, verhaalt zij op de private partij. Het risico van de ontwikkeling ligt bij de private partij. De gemeente kiest dan voor haar reguliere publiekrechtelijke rol. De gemeente neemt geen initiatief en spoort de markt niet aan. De ontwikkeling heeft voor de gemeente geen of een lage prioriteit. Het initiatief en het ontwikkelproces liggen volledig bij de private partij, behoudens de publiekrechtelijke bevoegdheid van de gemeente.
De gemeente toetst vanuit haar publiekrechtelijke rol of de ontwikkeling strookt met haar beleid, doelen en ambities.
De gemeente stelt de publiekrechtelijke kaders en randvoorwaarden voor de ontwikkeling vast en neemt een toetsende houding aan waarbij de gemeente enkel faciliteert.

Bijlage 2 besluitvormingsmatrix grondbeleid

	Gemeenteraad	College van B&W	Ambtelijke organisatie
Grondbeleid	• Vaststellen grondbeleid • Beleidskader ruimtelijk beleid (Structuurvisie, Omgevingsvisie), bestemmingsplannen	• Sturing ruimtelijk beleid en grondbeleid • Vaststellen grondprijzen	• Operationele uitvoering ruimtelijk beleid en grondbeleid
Financiën/ Rapportages	• Financiële beleidskaders (Verordening financieel beleid en beheer) • MJPB Jaarrekening (FJP en tussenrapportages) Resultaatbestemming Grondbedrijf		• Opstellen financiële verantwoording in Nota FJP en TURAP's
Individuele grondexploitaties	• Openen nieuwe grond-exploitaties • Vaststellen grondexploitaties	• Informatieverstrekking aan raad over risico's nieuwe grondexploitaties (halfjaarlijks via FJP tenzij directer gewenst is gelet op de omvang en implicaties van de risico's	• Uitvoering grondexploitaties binnen aangegeven kaders • Afsluiten projecten • Start voorstudies
Verwerving en (tijdelijk) beheer	• Beschikbaar stellen budget strategische aankoop en vaststellen maximale totale boekwaarde strategisch bezit • Vestigen voorkeursrecht op grond van art. 2, 3, 4 en 5 Wvg • onteigening	• Vestigen voorkeursrecht op grond van art. 6 Wvg	• Aan- en verkopen (na instemming van de gemandateerde portefeuillehoudende wethouder) • Tijdelijke ingebruikgeving
Samenwerking	• Besluit tot oprichting of deelneming aan privaatrechtelijke rechtspersoon	• Besluit tot aangaan overeenkomst in kader van samenwerking	
Bouw- & Woonrijp maken	• Vaststellen inkoopbeleid		• Aanbesteden van werken en diensten
Uitgifte		• Vaststellen algemene verkoop- en erfpacht-voorwaarden • Vaststellen grondprijzenbeleid • Vaststellen uitgiftebeleid	• Uitgifte (na instemming van de gemandateerde portefeuillehoudende wethouder) • Uitvoeren selectieprocedures
Kostenverhaal	• Vaststellen (herziening) exploitatieplan	• Besluit tot aangaan anterieure of posterieure overeenkomst • Vaststellen (herziening) exploitatieplan behorende bij planologische omgevingsvergunning of wijzingingsplan (mits bevoegdheid daartoe is gedelegeerd)	• Voorbereiden exploitatieplan en overeenkomst over grondexploitatie • Aangaan overeenkomst over grondexploitatie (na instemming portefeuillehoudende wethouder)

Bijlage 3 Wijzigingen instrumenten tgv Omgevingswet

De invoering van de Omgevingswet is ten tijde van het schrijven uitgesteld naar 1 januari 2024. De Omgevingswet heeft enige wijzigingen in zich die invloed hebben op de gereedschapskist van grondbeleidsinstrumenten. Hierna wordt per instrument beschreven welke wijzigingen zich voordoen.

A. Verwerving

Op minnelijke grondverwerving door de gemeente heeft de Omgevingswet geen impact.

B. Wvg

Onder de Omgevingswet zal het voorkeursrecht op enkele onderdelen wijzigen. Zo zal de grondslag voor het vestigen/ in stand houden van het voorkeursrecht op grond van een structuurvisie of bestemmingsplan vervangen worden door de omgevingsvisie respectievelijk omgevingsplan.
Verder komt de intrekkingsbevoegdheid van het voorkeursrecht bij de gemeenteraad te liggen. Als laatste wijziging zal het voorkeursrecht op grond van een omgevingsplan niet 10 jaar duren, maar vervalt het na vijf jaar met de mogelijkheid het eenmaal met vijf jaar te verlengen via de raad.

C. Onteigening

Onder de Omgevingswet is de onteigeningsprocedure met name technisch gewijzigd en zal in feite met dezelfde waarborgen omkleed blijven. De inhoudelijke regels over bepaling van de schadeloosstelling zijn verder hetzelfde gebleven. De kring van rechthebbenden op schadeloosstelling is ook hetzelfde gebleven.
Hieronder staan de belangrijkste technisch/juridische wijzigingen onder de Omgevingswet:

- Het bevoegd gezag voor het planologisch besluit is ook bevoegd gezag voor onteigening.
- De rol van de Kroon is vervallen.
- De zienswijzeprocedure over de ontwerp-onteigeningsbeschikking komt in de plaats van de zienswijzeprocedure over verzoek tot onteigening.
- De adviesrol van de Raad van State is vervallen.
- De onteigeningsbeschikking moet bekrachtigd worden door de rechter. Belanghebbenden kunnen daarbij bedenkingen indienen. Dit komt in de plaats van het indienen van een reactie bij de rechtbank in het kader van de schadeloosstellingsprocedure in de onteigeningswet.
- Tegen het besluit omtrent bekrachtiging staat hoger beroep open bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Tegen het onteigeningsvonnis kon cassatie worden ingesteld bij de Hoge Raad.
- De schadeloosstellingsprocedure bij de rechtbank gaat uitsluitend nog over de schadeloosstelling. Er kunnen geen bezwaren tegen de onteigening worden ingebracht.
- De procedure omtrent schadeloosstelling is een verzoekprocedure in plaats van een dagvaardingsprocedure.
- De schadeloosstellingsprocedure mag starten zodra de onteigeningsbeschikking is bekendgemaakt. Onder de onteigeningswet startte deze procedure na het Kroonbesluit tot onteigening.
- De inhoudelijke regels over bepaling van de schadeloosstelling zijn hetzelfde gebleven. De kring van rechthebbenden op schadeloosstelling is hetzelfde gebleven.

D. Voeren grondexploitatie

De omgevingswet heeft hier geen impact op.

E. Gronduitgifte

De omgevingswet heeft geen impact op welke wijze de gemeentegrond uitgeeft.

F. Kostenverhaal

Er zijn op hoofdlijnen twee methoden voor gebiedsontwikkeling: integrale gebiedsontwikkeling en organische gebiedsontwikkeling. Met organisch wordt bedoeld dat er nog onzekerheid is over het eindbeeld en de termijn waarbinnen er gebouwd wordt. Voor beide methoden is een regeling voor kostenverhaal opgenomen in de Omgevingswet.
Naast dit kostenverhaal kan de gemeente soms een extra financiële bijdrage in rekening brengen. Dat mag alleen als dat geregeld is in het omgevingsplan. Het moet gaan om een bijdrage aan ontwikkelingen ter verbetering van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving die niet onder kostenverhaal vallen. De ontwikkeling moet tot een in het Omgevingsbesluit aangewezen categorie behoren, bijvoorbeeld de compensatie van het realiseren van te weinig woningen van een bepaalde categorie in het gebied, zoals te weinig sociale huurwoningen. Er gelden een aantal voorwaarden voor deze financiële bijdrage. Over deze bijdrage mogen ook in een overeenkomst afspraken worden gemaakt.

Ook onder de Omgevingswet zal het sluiten van een overeenkomst de voorkeur hebben om het kostenverhaal (en bijdrages) te regelen. Lukt dat niet, is de publieke weg verplicht. In dat geval vindt kostenverhaal plaats op basis van de regels in een omgevingsplan, een omgevingsvergunning voor een buitenplanse omgevingsplan-activiteit of een projectbesluit.

G. Exploitatieplan

Er bestaat geen exploitatieplan in de Omgevingswet. Publiekrechtelijk kostenverhaal is geïntegreerd met regels in het omgevingsplan, het projectbesluit of de omgevingsvergunning voor een buitenplanse omgevingsplan-activiteit en blijft dus qua techniek wel bestaan. Verder vervalt de plicht tot jaarlijkse actualisering van de cijfers.

Bijlage 4 schema instrumenten en grondbeleid

	Privaatrechtelijk	(Strategische) Grond-verwervingen, samenwerkings-, koop- en ontwikkel-overeenkomst, zakelijke rechten	Anterieure en posterieure overeenkomst	Anterieure overeenkomst
Financieel kader Welke geldstromen spelen er bij de gekozen rol?	Publiekrechtelijk	Leges (principeverzoek, omgevingsvergunning)	Leges (principeverzoek, omgevingsvergunning) Kostenverhaal (plankosten), planschade, openbare werken, boven-wijkse voorzieningen	Leges (principeverzoek, omgevingsvergunning) Kostenverhaal (plankosten), planschade, openbare werken, boven-wijkse voorzieningen
	Privaatrechtelijk	Sturen op de financiële stromen en risico's van de grondexploitatie portefeuille Marktconforme uitgifte-prijzen	Beheersen plan- en apparaatkosten Verankeren in voor- en anterieure overeenkomst met waarborg zekerheden, budgetsturing	Beheersen plan- en apparaatkosten Verankeren in voor- en anterieure overeenkomst met waarborg zekerheden, budgetsturing
Verantwoording Hoe verantwoordt het college?	Uitvoering grondbeleid	TURAP, Perspectiefnota, Begroting, Najaarsrapportage, FJP	TURAP, Perspectiefnota, Begroting, Najaarsrapportage, FJP	TURAP, Perspectiefnota, Begroting, Najaarsrapportage, FJP
Capaciteit Welke capaciteit zet je in voor de gekozen rol?	Inzet gemeente door projectmanager	Integraal projectverantwoordelijke en projectaansturing Projectmanagement, onderhandelingen markt-partijen ondersteund door planeconoom, grondzakenadviseur en verwerver	Integraal projectverantwoordelijke en projectaansturing Verbinder, makelfunctie, netwerker en bewaken haalbaarheid	Coördinatie
	Ruimtelijke ordening/ planologie	Kaders en woorwaarden stellen, planologische procedures	Kaders en woorwaarden stellen, planologische procedures	Kaders en woorwaarden stellen, planologische procedures
	Stedenbouw-kundige	Kaders voor ruimtelijke kwaliteit en plan hierop toetsen	Kaders voor ruimtelijke kwaliteit en plan hierop toetsen	Kaders voor ruimtelijke kwaliteit en plan hierop toetsen
	Planeconoom	Grondexploitatie, risicomanagement, gronduitgifte en markt-conforme grondprijzen	Toetsen economische haalbaarheid, berekenen kostenverhaal, (voorbereidingen op) opstellen exploitatieplan	Toetsen economische haalbaarheid, berekenen kostenverhaal
	Grondzaken-adviseur	Verwervingsstrategie, grondverwerving, samenwerking-, koop en ontwikkelovereenkomst, zakelijke rechten	Anterieure en posterieure overeenkomst	Anterieure overeenkomst

Bijlage 5 Gronduitgifte en techniek

Grondprijzen
Bij de uitgifte van gronden zijn uiteraard de grondprijzen van belang. De grondprijzen variëren sterk afhankelijk van de functie die aan de gronden is verbonden. De grondprijzen die de gemeente hanteert staan in de vorm van indicaties in de nota grondprijzen, welke jaarlijks geactualiseerd wordt om met veranderingen op de grondmarkt mee te kunnen bewegen.
Verder gelden voor enkele categorieën vaste prijzen, namelijk sociale woningbouw, sociaal maatschappelijke functies, snippergroen en nutsvoorzieningen. Bij maatschappelijke gronden en vastgoed rekent de gemeente niet de volledige marktwaarde van de grond, zodat de opstallen op die grond onder de liberalisatiegrens verhuurd kunnen worden, of voor een lagere VON-prijs dan de NHG-kostengrens verkocht kunnen worden. Voor deze gevallen hanteert de gemeente waar nodig een nabetalings-/anti-speculatie beding.

Naast uitgifteprijzen voor reguliere grondverkoop, worden de gehanteerde grondprijzen bij verhuur, recht van opstal en erfpacht vastgesteld en worden de verschillende gehanteerde grondprijsmethodieken nader toegelicht in de nota grondprijzen.

Vastgoedplein
Bij de uitgifte van vrije kavels biedt de gemeente deze via het Vastgoedplein aan. Het Vastgoedplein is een website waar de gemeente alle vrije kavels voor zowel woningen als bedrijven aanbiedt. Daarnaast kan ook bestaand vastgoed van de gemeente via deze manier worden aangeboden. Daarnaast zal de gemeente wanneer zij een tender uitschrijft, hiervan ook melding maken op het Vastgoedplein.

Didam-arrest
Het zogenaamde Didam-arrest heeft verder ook impact op gronduitgifte door de gemeente.[3] De gemeente hanteert een openbare verkoopprocedure. Enkel in uitzonderingsgevallen is het mogelijk om één-op-één te contracteren. Dit is het geval als er maar één gegadigde is en dient met objectieve redelijke en toetsbare criteria onderbouwd te worden. De gemeente publiceert vervolgens haar voornemen tot een één-op-één uitgifte in het Gemeenteblad en ook op de website www.vastgoedplein.nl. Als voorbeeld is een gronduitgifte één-op-één bijvoorbeeld mogelijk aan Aliander voor de bouw van een spanningsruimte.
Andere belangrijke uitzonderingen op de openbare verkoopprocedure zijn (o.a.): snippergroenuitgifte, bouwclaims en uitgifte aan toegelaten instellingen.

Tijdelijk beheer
Wanneer gronden en/of panden zijn verworven maar niet direct ontwikkeld worden, dienen deze te worden beheerd tot de ontwikkeling van de gronden start. Tijdelijk beheer kan door de gemeente worden uitgevoerd in het kader van een grondexploitatie. De gemeente kan er ook voor kiezen om het tijdelijk beheer uit handen te geven. Het doel van tijdelijk beheer is om risico's van verloedering en oneigenlijk gebruik te voorkomen. Daarbij worden gronden en opstal zoveel mogelijk kostendekkend beheerd, en wordt ervoor gezorgd dat de gronden tijdig beschikbaar zijn op het moment dat het bouwrijp maken van de gronden start. Planmatig verworven gronden die vallen binnen een grondexploitatie of opstallen vallen onder de verantwoordelijkheid van het project. Strategische verworven gronden vallen onder de verantwoordelijkheid van het grondbedrijf.

[3] HR d.d. 26 november 2021, ECLI:NL:HR:2021:1778

Bijlage 6 Verdieping risicomanagement en weerstandsvermogen

Wanneer de gemeente ervoor kiest om actief grondbeleid te voeren, neemt dat risico's met zich mee. Het is belangrijk om die risico's financieel en inhoudelijk in kaart te brengen zodat deze beheerd kunnen worden. Om die reden worden van alle projecten de risico's geïnventariseerd en zoveel mogelijk van maatregelen om deze risico's te beheersen voorzien. Als er sprake is van risico's met mogelijk financieel nadelige gevolgen worden die betrokken bij de berekening van het gemeentelijke risicoprofiel (benodigde weerstandscapaciteit) en het benodigde weerstandsvermogen. Jaarlijks worden deze risico's in beeld gebracht. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen:

- **Project risico's.** Dit zijn risico's die specifiek samenhangen met de nog te realiseren kosten en opbrengsten van de individuele grondexploitaties. Het gaat dan bijvoorbeeld om mogelijke aanwezigheid van bodemverontreiniging of asbest in te slopen opstal.
- **Conjuncturele risico's.** Dit zijn risico's ten aanzien van (macro) ontwikkelingen voor de totale grondexploitatieportefeuille. Het gaat dan bijvoorbeeld om conjunctuurrisico's op het gebied van economische groei of de vastgoedmarkt.
- **Beleidsonzekerheden.** Dit zijn risico's die samenhangen met mogelijke toekomstige programmatische aanpassingen van de grondexploitatie waarover de gemeenteraad nog moet beslissen. Hoewel dit risico's zijn voor de grondexploitatie, gaat het hier altijd om bewuste keuzes van de raad. Dit zijn dus risico's waar de gemeente zelf nog op kan sturen, en worden om die reden wel benoemd, maar niet meegenomen in de risicoanalyse.

Project risico's
Alle lopende grondexploitaties worden jaarlijks herzien. Voor die herziening wordt per grondexploitatie een risicoanalyse uitgevoerd. De projectspecifieke risico's worden in overleg tussen de betreffende projectleider en planeconoom geïnventariseerd. Voor elk risico wordt gekeken wat de kans van voorkomen is en wat de impact is als het risico zicht voordoet. Door de kans van voorkomen te vermenigvuldigen met de impact wordt het daadwerkelijke risico voor de grondexploitatie berekenend. Indien de project risico's gekwalificeerd kunnen worden als projectspecifieke risico's worden deze meegenomen in de berekeningen voor de tussentijdse winstneming. Gezien de strenge eisen aan de projectspecifieke risico's komt dit niet vaak voor.
Voor elk risico kijken de planeconomen en projectmanagers welke beheersmaatregelen mogelijk en toepasbaar zijn. De uitkomsten van de risicoanalyse worden beschreven in het FJP.

Conjuncturele risico's
Naast de projectspecifieke risico's zijn er de risico's wat betreft (macro) ontwikkelingen die gelden voor de gehele portefeuille, dit zijn dus risico's met een impact op elke grondexploitatie. Deze risico's worden ook voor de herzieningen geïnventariseerd. Voor deze risico's wordt middels een simulatie een kwantitatieve risicoanalyse van een "slecht-weer" scenario gedaan. Op die manier wordt de financiële impact van alle conjuncturele risico's in één keer duidelijk gemaakt.

Weerstandsvermogen
De drie reserves van het grondbedrijf (BR Grondexploitatie, BR Voorstudies en BR Strategische posities) vormen het beschikbare weerstandsvermogen van het grondbedrijf.
Om de hoogte van het noodzakelijk weerstandsvermogen te berekenen wordt allereerst de benodigde weerstandscapaciteit (het totale risicoprofiel van het grondbedrijf) berekend. Hiervoor worden de conjuncturele en projectspecifieke risico's opgeteld. Vervolgens wordt gekeken naar de gronden in strategisch bezit en anterieure overeenkomsten, waar een risicobedrag van 10% van de boekwaarde wordt gehanteerd. De benodigde weerstandscapaciteit is het totaal van het risicobedrag voor strategisch bezit en anterieure overeenkomsten en de conjuncturele en projectspecifieke risico's. Grondexploitaties die ook wanneer de risico's zich voor zouden doen nog een positief resultaat kennen worden daarbij buiten beschouwing gelaten. Hierna wordt de omvang van de benodigde weerstandscapaciteit/ het totale risicoprofiel van het grondbedrijf vergeleken met de optelsom van het beschikbare weerstandsvermogen van het grondbedrijf (de drie genoemde reserves). Afgesproken is dat het weerstandsvermogen binnen het grondbedrijf maximaal 10% hoger is dan het risicoprofiel/ de benodigde weerstandscapaciteit.

Van: Bonne Hijlkema
Verzonden: woensdag 19 april 2023

Onderwerp: FW: Technische vragen over nota grondbeleid

Dag Alwin,

Hieronder tref je de antwoorden aan in het rood. Ik neem de griffie in cc mee vanwege afspraken rondom technische vragen.

Met vriendelijke groet,

GEMEENTE Arnhem

Bonne Hijlkema
Adviseur Grondzaken

Eusebiusbuitensingel 53
6828 HZ Arnhem
Postbus 99
6800 AB Arnhem

Gebiedsrealisatie en Vastgoed
Afdeling Gebieds- en Vastgoedrealisatie
Aanwezig: ma, di, wo, do en vr ochtend.

Van: Alwin van Engelenburg
Verzonden: woensdag 19 april 2023
Aan: Bonne Hijlkema
Onderwerp: Technische vragen over nota grondbeleid

Goedemorgen Bonne,

Vanavond staat de nota grondbeleid op het programma. Over dat onderwerp heb ik een aantal (technische) vragen, hopelijk kan jij me daarmee helpen!

- Heeft de Gemeente Arnhem op dit moment nog onbebouwde grond in bezit?
    - Zo ja, hoeveel vierkante meters?
      Ca 63 Ha waarbij voor een deel langjarige gebruiksafspraken zijn gemaakt, zoals bijvoorbeeld zonneveld Kleefsewaard.
    - Welke bestemming(en) zit er op deze gronden?
      Diversen (agrarisch, maatschappelijk etc.)
    - Welke beperkingen en/of mogelijkheden zijn er om deze gronden te gaan ontwikkelen?
      De beperkingen blijken uit (nog op te starten) onderzoeken, zoals bijvoorbeeld bodemonderzoek en niet gesprongen explosieven tot bezonningsstudies, hindercontouren etc. Vaak is er ook een bestemmingsplanprocedure noodzakelijk met bijbehorend participatieproces en worden vervolgens – na onherroepelijk worden van de bestemming - de gronden bouwrijp gemaakt. Na bouwrijp maken

volgt uitgifte (vaak via tenders). Eigen grond betekent ook meer (schuif)ruimte voor ambities/ontwikkelingen in lijn met de Omgevingsvisie.
    - Bij bovenstaande gaat het mij niet om de huidige gebieden zoals Rijnpark en Schaapsdrift waar nu een WVG is gevestigd
- Welke ervaringen zijn er vanuit het verleden omtrent het opkopen van grote stukken grond?
    - Heeft de gemeente deze gronden in het verleden gemakkelijk kunnen (laten) ontwikkelen?
      Voorbeelden zijn dat delen van Schuytgraaf (2012) en Nijmeegse weg (2002-2005) strategisch zijn aangekocht. Deze worden inmiddels ontwikkeld. De term 'gemakkelijk' is subjectief en daarmee lastig te duiden.
    - Hoe hebben deze investeringen financieel uitgepakt?
      Deze resultaten staan in de (geheime) FJP.
    - Wat heeft dit extra opgeleverd ten opzichte van ontwikkeling in samenwerking met marktpartijen? (voor zover dit meetbaar is). Hierdoor is meer regie mogelijk en kunnen ook meer ambities van de gemeente vorm worden gegeven. Regie door bezit kan ook ontwikkelingen uit het slop trekken, zeker wanneer ontwikkelaars tegen financiële obstakels lopen. Daarbij is de gemeente bij de realisatie niet afhankelijk van 1 partij die toevallig de locatie heeft, maar kan de gemeente de beste partij selecteren. Ook heeft eigen grond (laten) ontwikkelen ruimte geboden voor realisatie van maatschappelijk vastgoed (bijvoorbeeld scholen) in plaats van enkel woningbouw. Het afwegingskader van de gemeente is breder dan alleen financieel.

Vanaf 14uur ben ik telefonisch goed bereikbaar dus mocht je het handiger vinden om even te bellen dan kunnen we dat ook doen.

Dank alvast,

Met vriendelijke groeten,

Alwin van Engelenburg
Gemeenteraadslid VVD Arnhem

RAADSKAMERADVIES

Nota Grondbeleid 2023 IM1 – 19 april 2023

Raadsvoorstel ‘Nota Grondbeleid 2023’

Portefeuillehouder:	P. Smeulders
Resultaat van bespreking:	

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Coenders (GroenLinks), Brandts (D66), Van Engelenburg (VVD) , Van der Laak (Arnhem Centraal), De Groot (Partij voor de Dieren), Visser (PvdA),Groot (CDA), Neutkens (Volt),Zijlstra (ChristenUnie)

De fracties van SP, DENK, PVV, BurgerBelangArnhem en FvD waren niet aanwezig
Verder aanwezig: Smeulders (wethouder), Hijlkema (bestuursadviseur)

Bespreking
Er hebben zich voor de informatieve fase geen insprekers gemeld waardoor direct gestart kan worden met de meningsvormende fase 1 (M1). Tijdens de eerste en termijn worden er vragen gesteld aan de portefeuillehouder, welke in de termijn van het college worden beantwoord. Door de fracties van het CDA, ChristenUnie en Partij voor de Dieren worden moties/amendementen aangekondigd. De voorzitter heeft geïnventariseerd of voor de bespreking van deze moties/amendementen een aparte M2 gewenst is of dat deze direct tijdens de besluitvormende fase besproken kunnen worden. Gezien de aard van de aangekondigde moties, stemt de raadskamer in met het bespreken van deze voorstellen tijdens de besluitvormende fase.

Toezegging(en)

Wethouder Smeulders zegt toe om het ‘Afwegingskader gereedschapskist instrumenten grondbeleid’ – zoals opgenomen in de Nota Grondbeleid - altijd te gebruiken en mee te nemen in de communicatie naar de gemeenteraad bij de inzet van de instrumenten Wvg/onteigening.

Conclusie
De voorzitter heeft aan het einde van de beraadslaging geconcludeerd dat de meningsvormende fase 1 is afgerond. Het voorstel wordt – met een aantal aangekondigde moties/amendementen – doorgeleid naar de besluitvormende fase.

De raadsadviseur, De voorzitter,

M. Piscaer W. De Boef

Titel/onderwerp: Agenderingsverzoek "Klachten door renovatie en het va afhalen van wijken"

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 377 2581 Willem.lammers@arnhem.nl

Van:	Sarah Dobbe (SP)	Ambtenaar:	
Portefeuillehouder:	Cathelijne Bouwkamp	Telefoonnr:	
		E-mailadres:	
Doel activiteit	Agenderingsverzoek		
Toelichting	**Inhoud agenderingsverzoek** De indiener van het agenderingsverzoek vraagt aandacht voor klachten door renovatie en het van het gas afhalen van wijken. 320 bewoners van de flats aan het Brandenburgseplein, Bergsehoofd, het Kleefseplein, en de Keizershof tekenden een bewonerspetitie met eisen om de renovatie die momenteel in de flat bezig is te verbeteren en klachten op te lossen. Bewoners hebben daarna ook een zwartboek gemaakt met klachten. De SP wilt dit agenderen en stelt daarnaast de volgende vragen: • De gemeente stuurt aan op grootschalige renovatie projecten, het van het gas afhalen van huizen en verduurzamen van huizen. Welke rol en verantwoordelijkheid heeft de gemeente vervolgens om te zorgen dat dit goed verloopt en Arnhemmers niet de dupe worden? • Bent u het ermee eens dat overlast door dit soort renovatie projecten zoveel als mogelijk voorkomen moet worden, en dat de belangen en klachten van huurders serieus genomen moeten worden genomen? • Bent u het met ons eens dat als er veel klachten zijn en overlast wordt ervaren en huurders aangeven dat de verhuurders dit niet oplost, dat de gemeente hier ook een verantwoordelijkheid heeft om te zorgen dat de klachten worden opgelost, omdat het Arnhemmers zijn? • Wat gaat het college doen om huurders met klachten aan het Brandenburgseplein, Bergsehoofd, het Kleefseplein, en de Keizershof te steunen als zij er niet uitkomen met hun verhuurder? Zie voor meer informatie het agenderingsverzoek.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Start en afronding van het agenderingsverzoek.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	<u>Inspreken</u> Ten tijde van de publicatie van de agenda is er één aanmelding ontvangen om te komen inspreken. Mevrouw Bachir krijgt vijf minuten de tijd om haar verhaal te vertellen, waarna de raadskamer de gelegenheid krijgt om vragen te stellen. Mogelijk volgen er meer aanmeldingen om in te spreken en wordt de vorm van inspraak omgezet naar een rondetafelgesprek. <u>Debat met portefeuillehouder</u> - Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. Bij een agenderingsverzoek krijgt of krijgen de indiener(s) van het verzoek (in dit geval de SP) als eerste het woord in de eerste termijn. - De portefeuillehouder reageert na de termijn van de raad als alle fracties aan het woord zijn geweest en beantwoordt de vragen, waarbij hij of zij antwoorden kan samenvoegen zodat herhaling van vrijwel overeenkomstige punten achterwege blijft. De voorzitter ziet erop toe dat de beantwoording van de wethouder ter zake is. - Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken.		

Bijlagen				
Agenderingsverzoek "Klachten door renovatie en het van het gas afhalen van wijken" van de fractie SP 15 KB				

Agenderingsverzoek: Klachten door renovatie en het van het gas afhalen van wijken

Geachte voorzitter,

In Arnhem bestaan grote plannen om huizen van het gas af te halen en om huizen te verduurzamen. De ambitie is dat in 2030 tien Arnhemse woonwijken van het gas zijn gehaald 1)2). Dat betekent dat er op grote schaal huizen zullen worden verbouwd en gerenoveerd. Het is belangrijk dat dit op een goede manier gebeurt. De Arnhemmers die er wonen mogen hier niet de dupe van worden.

Het van het gas afhalen van bij elkaar 456 flatwoningen in de Arnhemse wijk Immerloo en daarna ook flats in ’t Duifje werd gezien als de pionier van deze verduurzamingsoperatie. Vooraf met grote ambities en beloften om overlast voor bewoners tegen te gaan. Maar er zijn ondertussen veel langdurige klachten van bewoners.

Aan het Brandenburgseplein is eind 2021 al begonnen met een ingrijpende renovatie om de woningen van het gas af halen. Voor sommige bewoners is deze renovatie nu nog steeds bezig, die zorgt voor grote overlast, en die velen malen langer duurt dan van tevoren tegen bewoners is verteld. Maar liefst 320 bewoners van de flats aan het Brandenburgseplein, Bergsehoofd, het Kleefseplein, en de Keizershof tekenden een bewonerspetitie met eisen om de renovatie die momenteel in de flat bezig is te verbeteren en klachten op te lossen. Bewoners hebben daarna ook een zwartboek gemaakt met klachten.

Graag willen wij dit agenderen zodat we dit met het college en de overige raadsfracties kunnen bespreken.

- De gemeente stuurt aan op grootschalige renovatie projecten, het van het gas afhalen van huizen en verduurzamen van huizen. Welke rol en verantwoordelijkheid heeft de gemeente vervolgens om te zorgen dat dit goed verloopt en Arnhemmers niet de dupe worden?
- Bent u het ermee eens dat overlast door dit soort renovatie projecten zoveel als mogelijk voorkomen moet worden, en dat de belangen en klachten van huurders serieus genomen moeten worden genomen?
- Bent u het met ons eens dat als er veel klachten zijn en overlast wordt ervaren en huurders aangeven dat de verhuurders dit niet oplost, dat de gemeente hier ook een verantwoordelijkheid heeft om te zorgen dat de klachten worden opgelost, omdat het Arnhemmers zijn?
- Wat gaat het college doen om huurders met klachten aan het Brandenburgseplein, Bergsehoofd, het Kleefseplein, en de Keizershof te steunen als zij er niet uitkomen met hun verhuurder?

Hoogachtend,

Sarah Dobbe, SP

1) https://www.gelderlander.nl/arnhem/galerijflats-in-arnhemse-wijk-immerloo-van-het-gas-af~a95d1666/?cb=e3e63aee1b9b953d6663f3d64200ffd7&auth_rd=1
2) https://www.gelderlander.nl/arnhem/arnhem-wil-in-2030-tien-wijken-van-aardgas-af~a62fda7e/

Van: Raita Bachir
Verzonden: zondag 16 april 2023 16:50
Onderwerp: Voor Woensdag 19 april ivm renovatie

Geachte raadsleden,

Hierbij ontvangen jullie de oude verslagen van onze vergadering die door volkshuisvesting gehouden werden.

In het verleden had ik ook al het eea verstuurd en begreep van Sara dat het nog niet geagendeerd staat om te versturen waardoor het voor onduidelijkheid kon zorgen.
Hopelijk heeft dat voor de komende raadsvergadering jullie wel een beeld gegeven.

Verslagen van de vergaderingen:

Begin 2020 hebben we onze zorgen geuit over de flats nadat eind 2019 de Gelderseplein met hevige brand te maken had en de flat overeenkomt met onze flat. Klankbordgroep was nog klein en zaten andere bewoners in dan die later bij kwamen.
Het vreemde bij de eerste vergadering was dat de antwoorden mochten resulteren op een renovatie en dat we van het gas af gaan.
Klankbordgroep bestond vanaf dat de brand uitbrak en de renovatie heeft voor de brandveiligheid niet echt iets opgeleverd dat er bijvoorbeeld brandtrappen zijn gekomen.

Eerste verslag laat zien dat het zich richt op de renovatie. Sociaalplan wordt genoemd maar echter dmv een boekje die niet berust op persoonlijke situatie van de bewoners.
Situatie moet per bewoner bekeken worden en de ene kan meer tijd nodig hebben dan de ander bij de renovatie (ouderen, mensen met een beperking of aandoening), en kan je een boekje niet beschouwen als een sociaalplan.
Op een sociaalplan dient te staan tot wanneer het duurt en als het uitloopt je het recht krijgt om wekelijkse vergoeding te krijgen, die met 250,- euro begint (boete voor uitloop van de werkzaamheden). Lees artikel 55b lid 1 even na ivm dit standpunt.
Boekje is toegevoegd die ik enkel op de wisselwoning gevonden had en nooit zelf gekregen heb.
Als ik moet geloven wat erin staat, is de badkamer bij mij niet gedaan.

Tweede verslag staat in wanneer ze gaan beginnen en tot wanneer het duurt. 2 weken met strang en 8 maanden voor de hele flat.
Oktober 2021 zijn ze gestart.
Mijn vragen met de compensatie van de schade zijn bij alle vergaderingen open gebleven en nooit meegenomen.
Naderhand ook niets mee gedaan totdat ze bij mij thuis moesten zijn en ik ook van die twee weken uit ben gegaan (nadat ze in februari waren begonnen), en ik dacht dat ze voorafgaand aan mijn operatie van 13 april 2022 klaar zouden zijn en ik thuis kan herstellen.
Echter werd ik rond 8 april verzocht om op 13 april weer naar huis te gaan.
Omdat mijn muren in de keuken en hal nog niet in orde waren, werd het 29 april 2022, en was ik nog herstellende van de operatie ivm een hersentumor (die ik sinds 2015 al leek te hebben).

De hulp die ze hadden toegezegd aan mijn advocaat zijn ze niet nagekomen.
Vanwege mijn herstel en het niet kunnen ordenen van de woning, elders moeten verblijven.
Datum van de operatie met oplevering van de woning is toegevoegd.

Vragen die ik wil stellen mocht mijn spreektijd erop zitten:

Was het in 2019/2020 al bekend dat de gasprijzen in 2022 omhoog gaan door in 2020 een verduurzamingsproject in gang te zetten en van het gas af te gaan terwijl wij ons zorgen maakten over de brand bij de Gelderseplein?

Vraag over asbest verwijderen wordt nog besproken. Gemeente heeft vaak vergunning gegeven en de vraag reist nu of dat niet via een gecertificeerd bedrijf verwijderd moet worden ipv de aannemersbedrijf die aanwezig waren.

Als er nog overige vragen op me komen, stel ik die ook in 1 zin samen met de bovenste vragen.

Wat ik ga inspreken is een casus. Situatie is te complex en ik heb daar een casus van gemaakt.
Heb hem al wel voor de zekerheid met Sara Dobbe besproken een maand of 6 weken geleden.

Vertrouwend erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Tot woensdag avond.

Mvg

Raita Bachir

G. Bachir

Klachten over de renovatie

Wij, bewoners van het Brandenburgseplein, hebben veel klachten over de renovatie van onze huizen:

- Ons is verteld dat het twee tot drie weken zou duren, maar het duurt in heel veel huizen veel langer. Bij sommige bewoners vele maanden of zelfs een half jaar.
- Ons is vooraf niet verteld wat er precies zou gebeuren of hoe het eruit zou gaan zien. Nu blijkt dat we ruimte moeten inleveren, bijvoorbeeld onze voorraadkast. We hebben formeel toestemming gegeven, maar nooit de concrete plannen gezien voor ons huis. Tegen bewoners die nog geen akkoord hadden gegeven voor de renovatie is gezegd dat ze moesten instemmen en er stond soms elke dag iemand voor de deur net zolang totdat er werd ingestemd. Sommige bewoners voelen zich onder druk gezet.
- Terwijl we grote overlast hebben, door lawaai, rommel die niet wordt opgeruimd, stof, en de renovatie die veel langer duurt, kunnen we niet fatsoenlijk in onze huizen wonen. Maar de huren en de servicekosten zijn ondertussen wél flink verhoogd.
- Sommige bewoners moesten de wisselwoning uit terwijl de renovatie in de eigen woning nog niet klaar was. Ook was in veel gevallen schade nog niet hersteld bij terugkomst, waardoor bijvoorbeeld meubels nog niet teruggezet konden worden.
- Vaak kregen we pas heel kort van tevoren te horen dat we de woning uit moesten of een huis of kamer moesten leegmaken. Tegen sommige bewoners die zeiden dat het hen niet ging lukken is gezegd dat het zou worden afgedwongen. Er was beloofd dat er hulp zou zijn voor degenen die hulp nodig hadden, maar dat werd niet geboden.
- Er is geen verhuisvergoeding terwijl er wel kosten gemaakt zijn, en tijd is besteed, om te moeten verhuizen.
- Veel bewoners hebben schade door de renovatie aan bijvoorbeeld laminaat, muren, meubels of anders. Maar als we dat zeggen wordt er moeilijk gedaan en moeten we het zelf betalen.
- Er worden veel fouten gemaakt, bijvoorbeeld zijn er gaten geboord die er niet horen.
- Beloftes worden vaak niet nagekomen. De communicatie is heel slecht en we voelen ons vaak niet serieus genomen. Met veel klachten wordt niets gedaan. Vaak wordt de telefoon van contactpersonen voor de renovatie niet opgenomen of we krijgen voicemail of een onvriendelijk antwoord. Veel bewoners zijn bang geworden om te klagen, omdat ze bang zijn voor de reactie of voor de gevolgen.
- De tent die is neergezet voor de buurt om tijdens de renovatie op adem te kunnen komen is weer weggehaald, terwijl de renovatie nog lang niet is afgelopen. Ook was er in de tent nauwelijks informatie of ruimte voor vragen van bewoners. Door corona sloot de tent, maar de renovatie ging wel gewoon door. En nu is de tent helemaal weg.
- De renovatie levert ons veel stress op. Een aantal bewoners hebben gezondheidsklachten die erger zijn geworden of hebben problemen met de gezondheid gekregen. Tijdens de renovatie wordt geen rekening gehouden met beperkingen van mensen en aanpassingen die mensen in de eigen woning hadden gedaan waren niet aanwezig in de wisselwoning. Mensen met gezondheidsklachten die niet konden verhuizen moesten wel gedwongen de woning uit.
- De liften zijn vaak kapot en dan moeten we veel trappen op en aflopen. Dit is onveilig en voor sommige bewoners moeilijk. Mensen met een scootmobiel moeten langer lopen naar de tijdelijke liften.

We willen dat dit wordt opgelost en dat we serieus worden genomen.

Bewonerspetitie voor een goede renovatie

Wij willen:

- Dat er tijdens de renovatie goede communicatie komt, dat we onze klachten kunnen aangeven, dat onze klachten serieus worden genomen, en dat we nooit onvriendelijk worden behandeld.
- Een sociaal plan voor de renovatie, zodat we weten waar we aan toe zijn, en dat ons duidelijk wordt verteld wat er in ons huis gaat gebeuren en wanneer.
- Dat de schade die is veroorzaakt door de renovatie serieus wordt genomen en wordt vergoed, en dat niet over alles moeilijk wordt gedaan en de schuld onterecht bij de bewoner wordt gelegd.
- Dat we een verhuisvergoeding krijgen voor het moeten verhuizen naar een andere woning tijdens de renovatie.
- Dat de huurverhoging en verhoging van de servicekosten worden teruggedraaid en dat we de huur terugkrijgen voor de maanden dat we niet fatsoenlijk in ons huis hebben kunnen wonen. Ook willen we compensatie in de huurprijs voor verlies aan ruimte zoals de voorraadkast, of dat de voorraadkast wordt hersteld.
- Dat de renovatie, inclusief het herstellen van de schade, per flat wordt afgerond zodat mensen niet onnodig lang overlast hebben en het zo snel als mogelijk klaar is.

Lijst met insprekers – 19 april 2023

Agenderingsverzoek "Klachten door renovatie en het van het gas afhalen van wijken"

van de fractie SP

1	Raita Bachir
2	Samantha Sest
3	Anita schelling
4	Bert Timmer
5	R Rahimi

Assen 18 april 2023

Betreft: renovatie flats Volkshuisvesting Arnhem Brandenburgseplein e.o.

Edelachtbare dames en heren,

Inleiding
Als lid van een juridisch platform op facebook, waarin ik en mijn mede juristen proberen om op een laagdrempelige manier eerstelijnsadvies te geven, werd ik benaderd door mw. Bachir. Zij vertelde mij over de gang vangzaken aangaande de renovatie van de flats. Op 18 maart 2022 ben ik ter plekke gaan kijken om de situatie in ogenschouw te nemen. Wat mij direct opviel is dat er veel bewoners zijn, die problemen ondervinden, welke de Nederlandse taal onvoldoende machtig zijn. Ik wil hier bewust niet spreken over iets wat vooropgezet is, echter ik had meer zorgvuldigheid van Volkshuisvesting verwacht. Ik ben zijdelinks betrokken gebleven bij deze zaak en mevrouw Bachir heeft mij van tijd tot tijd op de hoogte gehouden van het project.

In bovengenoemde kwestie is mij gevraagd om vandaag als “onafhankelijk” jurist de vanuit een juridisch perspectief een blik te werpen op het geheel. Ik zal trachten om kort en helden weer te geven wat mijn bevindingen zijn en ben van harte bereid om uw vragen te beantwoorden. Ter info voor u: ik krijg alleen mijn reiskosten vergoed.

Als achtergrondinformatie: Arrest Hoge Raad
Allereerst wil ik u wijzen op arrest HR:2022:493, welke op 1 april 2022 is gewezen door de Hoge Raad. In een vraagstuk aangaande verhuiskostenvergoedingen zijn prejudiciële vragen gesteld en middels het voornoemde arrest heeft de Hoge Raad geantwoord. Duidelijk is dat er in de meeste gevallen geen verhuiskostenvergoeding betaald hoeft te worden als er een wisselwoning geboden wordt. In onderhavige casus is dit in de basis ook niet nodig, uitzonderingen daar gelaten. Immers Volkshuisvesting heeft wisselwoningen ter beschikking gesteld, echter betreffende de kwaliteit van deze woningen zijn vraag te stellen.
De keerzijde van dit arrest is dat een woningbouwcorporatie, daarin was de Hoge Raad glashelder, vooraf een uitgewerkt plan moet hebben en daar exact moet aangeven wat zij gaat doen en hoe zij de bewoners in hun kosten tegemoet gaat komt. Hieraan moet een woningbouwcorporatie zich dan ook houden en de plannen ook uitvoeren. Punten die sowieso terug moeten komen, naast de renovatieplannen zijn, kosten voor verblijf in de wisselwoning, kosten voor terugkeer, kosten door onvoorziene schade die ontstaan door de werkzaamheden en compensatie bij vertraging.

Kosten
De kosten welke renovatie met zich meebrengt vallen onder (art. 7:208 en 7:220 lid 2 BW), welke middels een vergoeding moet worden afgedaan. De uitvoering van dit deel van het plan verloopt niet geheel vlekkeloos. Met name omtrent de uitbetaling van kosten niet geplande kosten oftewel kosten veroorzaakt door de werkzaamheden. Ik wil de wethouden dan oproepen om hierover in gesprek te gaan met Volkshuisvesting.

Binnen de directe kosten moeten u vooraf een plan aanleveren, waarin ook het minst voor de hand liggende doemscenario is opgenomen. Ook hadden wat mij betreft, omdat het dit heel groot project is, de huurders vooraf proactief geïnformeerd moeten worden over de kostenvergoeding, het vastleggen van de bestaande situatie en wat te doen bij bijkomende schade. Wat mij betreft zijn hier steken laten vallen. Zeker om dat vele van de huurders waar het hierover gaat, het Nederlands niet of niet voldoende machtig zijn.

Wisselwoningen
Voor wat ik weet zijn er wisselwoningen aangeboden, echter zoals gesteld is de kwaliteit twijfelachtig. O.a. mw. Bachir kwam in een huis wat verre van schoon te noemen is. Even zo hoor ik verhalen van mensen die tijdens de renovatie in hun huis moeten blijven wonen. Of dit wenselijk is durf ik niet met zekerheid te zeggen, echter het hangt ook af van de duur van een renovatie.

Even ten voorbeeld: u heeft een koopwoning en beluit om een aannemer in te huren om uw wc en badkamer te renoveren. Gezegd wordt dat dit een week duurt en u tot die tijd krijgt u een mobieltoilet (Dixi) en kunt u niet douchten. Stel dat dit meerdere weken uitloopt bent u dan nog blij met uw Dixi en feit dat u elders moet douchen?
Blijven wonen in de woningen tijdens de renovatie moet wat mij betreft tot een minimum worden beperkt als de doorlooptijd langer dan 10 dagen duurt voor de badkamer 2-3 dagen voor een wc.

Duurzaamheid
Van het gas af en duurzaamheid is een prima uitgangspunt, echter het gaat hier in sommige gevallen mis. Dit doordat bewoners verplicht zijn om hun contract te beëindigen en worden daardoor geconfronteerd met hoge boetes. Ik roep de wethouder dan ook op om scherp toe te zien op de naleving van de gedane uitspraken in deze zake, door Volkshuisvesting.
Ik verzoek om de boetes van de energieleveranciers, welke nu bij de huurders belanden, voor rekening te laten komen van de woningbouw. Deze kosten zijn rechtstreeks het gevolg van de renovatie en moeten daarom met terugwerkende kracht verrekend worden.

Overlast en huurgenot.
De renovatie glipt uit de handen van Volkshuisvesting, dat moge duidelijk zijn voor allen die hier aanwezig zijn. De termijnen worden overschrijden en alles duurt langer dan vooraf te voorzien was, in mijn optiek zijn de huurders hiervan de dupe. Een compensatie of huurverlaging is wat mij betreft een oplossing die passend is.

Klachten
Er is nu een optie om te klagen, echter dit is gefaciliteerd door Volkshuisvesting. Een meer passende oplossing is een klachteninstituut wat aangestuurd wordt door de gemeente, waarbij de kosten achteraf verhaalt op de woningbouwcorporatie. Voordeel hiervan is dat er mijns inziens een grote drempel wordt weggehaald om te gaan klagen. Anders krijg je een situatie die gelijkend is aan Groningen. De NAM was in der tijd: veroorzaker van de schade, beoordelaar en klachten instituut, oftewel een zeer onwenselijke situatie.

Tot slot
Samenvattend kan ik niet anders concluderen dan dat niet alles even goed uitgevoerd wordt binnen deze renovatie. Mijn belangrijkste adviezen voor de woningbouw inzake dit project zal ik hieronder weergeven:

- Geef op gepaste wijze uitvoering aan het arrest van de Hoge Raad.
- Informeer de bewoners vooraf proactief en bied zo nodig ondersteuning om alles te regelen.
  Voor de toekomst is het mogelijk aan te raden om (studenten) teams in te huren en deze proactief met de bewoners foto's van de woningen te laten maken zodat duidelijk is hoe de situatie vooraf was, of minder ingrijpend duidelijk communiceren dat de situatie vooraf inklaart gebracht moet worden.
- Vergoed de ongeplande kosten welke ontstaan door de werkzaamheden. Ik denk gezien de problemen dat een ruimhartige benadering wenselijk is.
- Vergoed de boetes welke ontstaan het opzeggen van de gascontracten.
- Compenseer waar nodig voor gederfd huurgenot en/of langdurige overlast.
- Communiceer naast het Nederlands ook in een taal die mensen spreken. Omdat er veel mensen zijn, welke binnen dit project wonen, die het Nederlands onvoldoende machtig zijn.
- Organiseer een meer onafhankelijke wijze om te klagen.

Met vriendelijke groet,

Namens Timmer Juridisch advies,

R.A.H. Timmer

BEHANDELRESULTAAT

19.30 uur - 21.00 uur: Agenderingsverzoek “Klachten door renovatie en het van het gas afhalen van wijken” - 19-04-2023

Agenderingsverzoek “Klachten door renovatie en het van het gas afhalen van wijken”

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp
Resultaat van bespreking:	

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Eppich (VVD), Kemperman (D66), Simonis (GroenLinks), Manders (Arnhem Centraal), Aït Chrif (PvdA), Van den Broek (CDA), Lukassen (FvD), Dobbe (SP) en Eliëns (PvdD). De fractie van de PVV, Volt, Denk, CU en BurgerBelang Arnhem waren niet aanwezig.

Bespreking
De vergadering is gestart met een inspraakronde van drie inwoners en een jurist: mevrouw Bachir, mevrouw Sest, mevrouw Schelling en de heer Timmer. Zij hebben per persoon vijf minuten ingesproken, waarna raadsleden vragen hebben gesteld.

Na de informatieve fase is gestart met het debat met de wethouder. De eerste termijn aan de zijde van de raad is afgerond, maar aan de zijde van het college nog niet.
.

Conclusie
De bespreking is nog niet afgerond. De eerste termijn aan de zijde van het college moet nog worden afgerond. Daarom is een vervolg gewenst.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

W. Heemskerk

Titel/onderwerp: 1. Startnotitie Schaapsdrift
2. Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o.

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 377 2581 Willem.lammers@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Kirsten van Rijen
Portefeuillehouder:	Cathelijne Bouwkamp	Telefoonnr:	06-52513572
		E-mailadres:	Kirsten.van.Rijen@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend fase 2 (M2)		
Toelichting			

Dit behandeladvies betreft twee raadsvoorstellen:
1. Startnotitie Schaapsdrift
2. Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o.

Vanwege de samenhang worden beiden voorstellen gelijktijdig behandeld in de raadskamers.

Kernboodschap 'Startnotitie Schaapsdrift'
Met de startnotitie Schaapsdrift worden de kaders voo
r de planvorming in Schaapsdrift vastgesteld. De herontwikkeling van Schaapsdrift draagt bij aan onze ambities voor het realiseren van 16.000 nieuwe woningen in Arnhem in 2040 en het realiseren van werkgelegenheid in de stad. De startnotitie gaat uit van een gezonde, groene en vitale wijk voor huidige en toekomstige bewoners.

Context
- Op 1 juni 2022 heeft de raad het opleggen van de Wet voorkeursrecht gemeenten op Schaapsdrift en omgeving bevestigd.
- Bij de behandeling van het besluit Wvg Schaapsdrift e.o. is motie 22M63 (Begrijpelijke en menselijke communicatie voor participatie) aangenomen, die het college met dit raadsvoorstel als afgedaan ziet.
- De raad heeft per motie 22M93 (Startnotitie voor ruimtelijke ontwikkelingen) opgedragen dat het college met een startnotitie moet komen bij ruimtelijke ontwikkelingen van een bepaalde omvang (zoals in Schaapsdrift).

Kernboodschap 'Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o.'
Op het eerdere raadsbesluit van 1 juni 2022 zijn bezwaarschriften ingediend die door de gemeenteraad afgehandeld moeten worden. De bezwaarschriftencommissie heeft de bezwaarmakers gehoord en een advies uitgebracht. Op basis van dat advies komt het college met dit voorstel voor een beslissing op het bezwaar.

Samenhang behandeling raadsvoorstel 'Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o.'
- Het raadsvoorstel 'Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o.' betreft de voorbereiding op de beslissing op bezwaar van de gemeenteraad op de ingediende bezwaarschriften tegen het besluit van het vestigen van de Wvg.
- De algemene bezwaarschriftencommissie adviseert een aantal bezwaarschriften "in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad het besluit op bezwaar nader moet motiveren op het punt van het verbeterde en meer intensieve gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren".
- Het college neemt dat advies over en verwijst voor de nadere motivatie naar de startnotitie.
- Dat betekent dat de raad eerst het raadsvoorstel over de startnotitie vast dient te stellen, zodat de nadere motivatie vaststaat, alvorens het raadsvoorstel over het afhandelen van het bezwaar vast te stellen.

	Zie voor meer informatie het raadsvoorstel.
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Start en afronding van de meningsvormende (M2) fase voor de raadsvoorstellen ‘Startnotitie Schaapsdrift’ en ‘Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o.’ door bespreking van alle ingediende moties en amendementen.
Spreekrecht publiek	Nee
Behandeladvies	Vergaderorde M2 Het doel van de M2 is het bespreken van de reeds ingediende moties en/of amendementen. Behandeling gebeurt per motie of amendement, op volgorde van volgnummer: 1. Indiener licht motie of amendement toe 2. Woordvoerders van andere fracties krijgen de gelegenheid om vragen te stellen aan de indiener of hun standpunt te delen 3. De portefeuillehouder krijgt de gelegenheid om te reageren op de motie of amendement (pre-advies) 4. Woordvoerders kunnen reageren op de bijdrage van de portefeuillehouder Daarna is de volgende motie of amendement aan de beurt, totdat alle moties of amendementen zijn besproken. Interrupties zijn toegestaan, maar kunnen vanwege de tijd beperkt worden. Als in de m2-behandeling naar het oordeel van de raadskamer alle concept-moties en -amendementen behandeld zijn, kan het voorstel worden doorgeleid naar de besluitvorming.
Bijlagen	

amendement "Gelijk speelveld; vergoeding juridische kosten" (23A10) van de fractie BurgerBelang Arnhem **120 KB**			
amendement "Respecteer de Schaapsdrift e.o. en haar bewoners. Plan voor sloop en nieuwbouw beperken tot het bedrijventerrein (23A11) van de fracties SP en ChristenUnie **120 KB**			
Raadsvoorstel "Startnotitie Schaapsdrift" **63 KB**			
Bijlage 1 - Startnotitie Schaapsdrift **53 MB**			
Bijlage 2 - Communicatie- en participatieplan Schaapsdrift **406 KB**			
Lijst van deelnemers rondetafelgesprek **14 KB**			
Raadsvoorstel "Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o." **378 KB**			
Bijlage 1 - Bezwaarschriften - geanonimiseerd **11 MB**			
Bijlage 2 - Adviezen van de bezwaarschriftencommissie - geanonimiseerd **33 MB**			
Bijlage 3 - Lijst met bezwaarmakers - geanonimiseerd **300 KB**			
Handen af van Park Presikhaaf van de Werkgroep Woonomgeving Presikhaaf 1, d.d. 29-1-2023 **21 KB**			
Schriftelijke bijdrage vereniging Schaapsdrift e.o. d.d. 31 januari 2023 **238 KB**			
Schriftelijke bijdrage van Peter Broens d.d. 31 januari 2023 **15 KB**			
Schriftelijke bijdrage van mevrouw Kho d.d. 2 februari 2023 **14 KB**			
Behandelresultaat 1 februari 2023, informatieve & meningsvormende (1) behandeling **69 KB**			
Behandelresultaat 8 februari 2023, 2e meningsvormende (1) behandeling **70 KB**			
Aanvullend advies bezwaarschriftencommissie bij bezwaarprocedure Van Collem, inclusief open brief en reactie van de heer Van Collem, d.d. 21 februari 2023 **197 KB**			
Schriftelijke bijdrage vereniging Schaapsdrift e.o. d.d. 28 februari 2023 **145 KB**			
Behandelresultaat 1 maart 2023, 3e meningsvormende (1) behandeling **70 KB**			

Schriftelijke bijdrage vereniging tot behoud van Schaapsdrift e.o., d.d. 20 maart 2023 **13 KB**			
Behandelresultaat 22 maart 2023, 4e meningsvormende (1) behandeling **84 KB**			
Behandelresultaat 5 april 2023, 5e meningsvormende (1) behandeling **86 KB**			

GEMEENTERAAD ARNHEM

Amendement

Datum raadsvergadering:
Nummer amendement: **23A10**
Zaaknummer: 715441
Status
Onderwerp: Startnotitie Schaapsdrift & Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o.

Titel:

Gelijk speelveld; vergoeding juridische kosten

Aan de gemeenteraad

Ondergetekenden stellen de volgende wijziging voor:

Constaterende dat:

- de gemeente de Wet voorkeursrecht heeft opgelegd aan ruim 150 eigenaren van woningen in het gebied Schaapsdrift Plattenburg;
- de bewoner die zijn/haar woning wenst of moet verkopen de gemeente de woning moet aanbieden en de gemeente vervolgens bepaalt – aan de hand van taxatie – wat de verkoopprijs is;
- het niet is uitgesloten dat de bewoner niet kan instemmen met het bod van de gemeente en hierover een conflictueuze situatie ontstaat die de bewoner aan de rechter wenst voor te leggen of dat de bewoner wordt geconfronteerd met een voorgenomen onteigening;

Overwegende dat:

- het wenselijk is dat de bewoner en de gemeente op een gelijk speelveld opereren en de bewoner zich moet kunnen laten bijstaan door de juridisch adviseur/advocaat en een contra-expertise kan laten uitvoeren; beide op kosten van de gemeente;

Vult het voorgenomen raadsbesluit aldus aan;
2. In een conflictueuze situatie rond de verwerving van de woning door gemeente, vergoedt de gemeente de kosten van juridische bijstand, griffierecht en de eventueel noodzakelijke contra-expertise, opdat van beide partijen een gelijk speelveld aanwezig is.

Toelichting:

In de jarenlange slepende kwestie rond het dossier Woonboten, heeft de gemeente Arnhem bewoners ook een gelijk speelveld geboden door de contra-expertise te vergoeden.

Indieners:

Nico Wiggers – BurgerBelang Arnhem

GEMEENTE Arnhem

GEMEENTERAAD ARNHEM

Amendement

Datum raadsvergadering:
Nummer amendement: **23A11**
Zaaknummer: 715441
Status
Onderwerp: Startnotitie Schaapsdrift & Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o.

Respecteer de Schaapsdrift e.o. en haar bewoners. Plan voor sloop en nieuwbouw beperken tot het bedrijventerrein

Aan de gemeenteraad

Ondergetekenden stellen de volgende wijziging voor in het document ‘Startnotitie Schaapsdrift’:

1. Op pagina 59 wordt voor opgave 5 (Wonen, werken en voorzieningen gemengd om zo een aantrekkelijke stadswijk te creëren als aanvulling op omliggende wijken.) een opgave toegevoegd met als formulering:
   “Uit respect voor de huidige bewoners en de historie van de wijk worden bestaande en gebruikte woningen niet gesloopt en wordt iedere woning die nu bewoond is ingepast in het te ontwikkelen plan”

2. Op pagina 59 wordt voor opgave 5 (Wonen, werken en voorzieningen gemengd om zo een aantrekkelijke stadswijk te creëren als aanvulling op omliggende wijken.) een tweede opgave toegevoegd met als formulering:
   “Het zwaartepunt van het te ontwikkelen gebied is het bedrijventerrein, zoals weergegeven staat op de kaart in de bijlage.”

3. Op pagina 59 wordt de zin
   “Waarbij we tussen de 500 en 1000 woningen willen toevoegen ten bate van een (hoger) stedelijk woonmilieu, passend bij de kwalitatieve woondoelstellingen in Schaapsdrift.”
   vervangen door de zin
   “Waarbij we tussen de 100 en 500 woningen willen toevoegen ten bate van een (hoger) stedelijk woonmilieu, passend bij de kwalitatieve woondoelstellingen in Schaapsdrift.

Toelichting:

Door het slopen van bestaande woningen ontwikkel je geen nieuwe woningen, maar zorg je voor veel verdriet, woede en wantrouwen naar de gemeente bij de bestaande bewoners en andere inwoners van Arnhem. Inwoners van onze stad dwingen tot verkoop en sloop van hun thuis is niet wat wij moeten willen. Het doel van dit amendement is om dit te voorkomen. Door de nadruk te leggen op het bedrijventerrein in plaats van de woonwijk is het mogelijk dat er een mooie ontwikkeling plaats kan vinden die de wijk verrijkt en tegelijk nieuwe woningen toevoegt. Het aantal te ontwikkelen woningen is naar beneden bijgebracht, maar er blijven ook meer bestaande woningen bestaan. Massief en langdurig verzet, die ontwikkeling jarenlang op slot zet wordt weggenomen.

Indieners:

GEMEENTE Arnhem

Gerrie Elfrink – SP
Nathalie Nede - ChristenUnie

GEMEENTE Arnhem

GEMEENTERAAD ARNHEM

Amendement

Datum raadsvergadering:
Nummer amendement: **23A13**
Zaaknummer: 715441
Status
Onderwerp: Startnotitie Schaapsdrift & Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o.

Titel:

Toekomstperspectief Schaapsdrift en omstreken

Aan de gemeenteraad

Ondergetekenden stellen de volgende wijziging voor:

Het besluit als volgt aan te passen:

1. Bij de uitwerking van de gebiedsvisie Schaapsdrift en omstreken de volgende kaders te hanteren:
    a. We nemen bestaande bouw als uitgangspunt voor de ontwikkeling van het plangebied en zijn terughoudend met sloop van woningen. Er kan alleen sprake zijn van sloop en/of onteigening als dit een zeer groot belang dient. Deze afweging dient stevig onderbouwd te worden. Voor toevoegen van woningen is het gebied waarop Innoforte en Vivare hun panden hebben (ook) van groot belang, we onderzoeken hoe in dat gebied bouwambities verwezenlijkt kunnen worden.
    b. Punt a geldt ook voor woningen die door de gemeente zijn of worden aangekocht.
    c. In het plangebied voegen we extra woningen toe, zodat het plangebied een meer stedelijk karakter krijgt. Dit doen we binnen de hier gestelde kaders; we gaan uit van goede stedenbouwkundige inpassing. We maken gebruik van de kansen die station Presikhaaf biedt.
    d. We brengen het gebied in balans door naast woningen in een stedelijke mix te streven naar extra banen in het gebied.
    e. Het historisch karakter van het gebied, bestaand groen en de loop van de beek nemen we mee in de planvorming.
    f. De Schaapsdrift en omstreken wordt een toekomstbestendige stadswijk waarin huidige en nieuwe bewoners zich thuis en verbonden voelen met hun leefomgeving.
    g. Voor huidige bewoners die dat wensen kan het gesprek worden gevoerd over mogelijkheden om met voorrang binnen het plan terug te keren.
    h. We nemen de visie op de buurt van de Vereniging Schaapsdrift e.o. en andere bewoners als input mee bij de verdere planvorming.
    i. We dragen het college op om voor het zomerreces een afweging te maken voor welke delen in het plangebied het voorkeursrecht opgeheven kan worden.
2. De Startnotitie Schaapsdrift ter kennisgeving aan te nemen.

Arnhem GEMEENTE

Toelichting:

De voorliggende startnotitie nemen we ter kennisgeving aan. De indieners vinden het nodig om als gemeenteraad (meer) heldere kaders mee te geven voor de verdere ontwikkeling van het plangebied. We nemen bestaande bouw als uitgangspunt voor de ontwikkeling van het plangebied. Als er toch sprake is van sloop en/of onteigening dan kan dat alleen als er een zeer groot belang is wat stevig onderbouwd is. Onder een groot belang dient voor het plangebied meer te worden verstaan dan alleen het argument dat er meer woningen bij moeten komen.

Zolang de Wvg nog op de Schaapsdrift en omstreken ligt, begrijpen we dat het bewoners in onzekerheid laat. Wij willen de bewoners zo snel mogelijk perspectief bieden. Daarom vragen we het college voor het zomerreces te komen met een voorstel waarin staat voor welke delen van het gebied het voorkeursrecht opgeheven kan worden.

Indieners:

Mark Coenders - GroenLinks
Rebin Maref - VVD
Scott van den Broek - CDA
Kiki Groot - Arnhem Centraal
Nathalie Nede - ChristenUnie
Marlies Neutkens - Volt
Giovanni Visser - PvdA
Hans Eliëns - Partij voor de Dieren
Nico Wiggers - BurgerBelang Arnhem

Gemeente Arnhem

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 715441

Onderwerp: Startnotitie Schaapsdrift

Kernboodschap

Met de startnotitie Schaapsdrift worden de kaders voor de planvorming in Schaapsdrift vastgesteld. De herontwikkeling van Schaapsdrift draagt bij aan onze ambities voor het realiseren van 16.000 nieuwe woningen in Arnhem in 2040 en het realiseren van werkgelegenheid in de stad. De startnotitie gaat uit van een gezonde, groene en vitale wijk voor huidige en toekomstige bewoners.

Voorstel

1. De startnotitie Schaapsdrift, inclusief de bijlage Communicatie- en participatieplan Schaapsdrift, vast te stellen

Inleiding

Onze stad is in trek bij inwoners, bedrijven en bezoekers. De stad groeit en de urgentie is groot om voldoende woningen beschikbaar te hebben voor onze huidige en toekomstige bewoners. Deze groei willen we benutten om de stad gezonder en veiliger, vitaler en socialer te maken. We willen meer mensen huisvesten in de stad en het groen in de stad versterken. Vele functies strijden om een plek in de schaarse ruimte. Innovatieve oplossingen in het ruimtegebruik van de stad zijn daarom nodig. Om de woningbouwopgave aan te pakken in balans met de stad kiest de gemeente ervoor om binnen de bestaande stad te bouwen. In de (ontwerp) Omgevingsvisie Arnhem 2040 wordt gekozen voor het verdichten rondom OVknooppunten.

In het Ontwikkelperspectief Spoorzone Arnhem-Oost wordt de groeiopgave vertaald naar een aantal samenhangende ambities en opgaven voor de Spoorzone. Schaapsdrift en omgeving is daar onderdeel van. De buurt kent een mix van woontypes en bouwstijlen, kent veel (perifere) bedrijvigheid en een zorgcomplex aan de Velperweg. Het ligt direct aan station Presikhaaf; een van de slechtst gewaardeerde stations van Nederland. Dit station vormt een belangrijk OV-knooppunt voor de HAN en de Kenniscampus regio Arnhem. ProRail onderkent de problemen van het station en wil investeren in station Arnhem Presikhaaf, in samenhang met het verbeteren van de kwaliteit van de directe omgeving. Ook heeft Arnhem de ambitie om meer werkgelegenheid voor de stad realiseren. We streven naar het realiseren van 1 baan per toegevoegde woning (zoals vastgelegd in de Verstedelijkingsstrategie Arnhem Nijmegen Foodvalley).

Bovenstaande punten geven aan dat er een stevige ambitie en opgave ligt voor de Spoorzone . Een opgave die wordt herkend en erkend door het Rijk met de aanwijzing van de Spoorzone Arnhem-Oost tot Grootschalige Woningbouwlocatie en de toekenning van de eerste versnellingsgelden (in het BO-

MIRT van november 2022). Met de (gedeeltelijke) herontwikkeling van Schaapsdrift wordt een start gemaakt met het realiseren van deze ambities. Dit kan niet zonder een zorgvuldig proces zowel voor de planvorming als de participatie. Het gaat immers om een gebied waar sinds jaar en dag mensen wonen. De herontwikkeling van Schaapsdrift heeft dus direct impact op de leefomgeving en het woongeluk van bewoners. Een aantal bewoners ervaart veel onzekerheid sinds de gemeenteraad op 1 juni 2022 het voorkeursrecht op hun woning vestigde voor een periode van drie jaar. Dit betekent dat eigenaren die hun huis willen verkopen dit eerst aan de gemeente moeten aanbieden. Het college wil bewoners zo snel mogelijk duidelijkheid geven over de toekomst van hun wijk, maar ook voldoende tijd nemen om mensen in de gelegenheid te stellen mee te denken, zodat belangen van bewoners, omwonenden en andere belanghebbenden mee kunnen wegen in de plan- en besluitvorming. Daarom is bij deze startnotitie een communicatie- en participatieaanpak opgesteld.

Beoogd effect

Realiseren van een aantrekkelijk woon-werkgebied waar 500 tot 1000 woningen een plek vinden in een aangename, groene en gezonde leefomgeving in combinatie met passende vormen van werkgelegenheid.

Argumenten

1.1 Startnotitie Schaapsdrift als eerste stap in het proces van planvorming

De startnotitie Schaapsdrift is de eerste stap in het proces van planvorming en uitwerking voor de Schaapsdrift en omgeving. Het ambitiedocument ‘Ontwikkelperspectief Spoorzone Arnhem-Oost’ vormt de basis en is aangevuld met een ruimtelijke, programmatische en sociaal-maatschappelijke analyse en de ambities voor het gebied op diverse thema’s.

Bevolkingsprognoses (Primos) laten zien dat Arnhem tot 2030 groeit met ruim 10.000 inwoners terwijl de huidige woningnood al groot is. In het licht hiervan hebben wij in het kader van de Verstedelijkingsstrategie Arnhem Nijmegen Foodvalley en de regionale Woondeal Arnhem-Nijmegen de afspraak gemaakt om voor 2030 10.000 woningen te realiseren. Naast de kwantitatieve opgave, willen we voor verschillende doelgroepen een gevarieerd woningaanbod realiseren; aantrekkelijke levensloopbestendige woningen voor ouderen, huur- en koopwoningen in alle prijsklassen en geschikte woningen voor het toenemende aantal kleinere huishoudens. Over deze opgaven en het belang van Spoorzone Arnhem-Oost ontving u onlangs een raadsbrief. Gezien de potentie van het gebied Schaapsdrift én de omvang van de huidige planvoorraad, is het noodzakelijk in dit gebied in te zetten op een (hoger) stedelijk woonmilieu waarbij we tussen de 500-1000 woningen willen toevoegen. Dit om onze opgave zowel kwalitatief als kwantitatief te kunnen invullen.

1.2 In de startnotitie is de motie 22M64 Zorgvuldig Vervolgproces Schaapsdrift meegenomen

De raad heeft zich uitgesproken over het zwaarwegend belang van behoud van bestaande woningen en de balans tussen sloop en toevoegen van woningen. Ook is meegegeven dat bestaand groen, de loop van de beek en de ontstaansgeschiedenis van het gebied als onderliggende lagen in de planvorming betrokken moeten worden. Deze onderwerpen hebben een plek gekregen in de startnotitie en zullen in de uitwerking naar een gebiedsvisie een plek krijgen.

Het college acht de motie daarom nog niet afgedaan, maar heeft deze wel een plek gegeven in het proces.

1.3 Werkgelegenheid toevoegen in ontwikkeling is een van de stadsopgaven

In de stad streven we het principe van het toevoegen van 1 extra baan per toegevoegde woning na. Dit is ook onderdeel van de afspraken in het verstedelijkingsakkoord. Het toevoegen van werkgelegenheid kent daarmee stadsbreed een opgave van 16.000 banen.
Nieuwe uitbreidingsruimte voor bedrijvigheid in Arnhem is nauwelijks voor handen. Dit betekent dat bij elke ontwikkeling bekeken moet worden op welke wijze de afspraak een extra baan per toegevoegde woning verkend moet worden. Het toevoegen van deze afspraak qua banen is niet altijd direct door te voeren in elke gebiedsontwikkeling. Wanneer er op meerdere locaties niet kan worden voldaan aan de afspraak voor toevoegen van een evenredig aantal banen als toe te voegen woningen, zal de doelstelling rond werkgelegenheid stadsbreed niet behaald worden.
In de verstedelijkingsstrategie is op het uitgangspunt opgenomen dat verdichting rondom OV-locaties gewenst is. In het te onderzoeken gebied Schaapsdrift en omgeving bevindt zich station Presikhaaf. Om die reden is verkennen van verdichten van werkgelegenheid in de gebiedsvisie Schaapsdrift en omgeving opgenomen in deze startnotitie.

1.4 Startnotitie Schaapsdrift als startpunt voor het participatietraject

Na het raadsbesluit in juni 2022 over het vestigen van de Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) zijn de eerste stappen gezet in de planvorming voor de Schaapsdrift en omgeving. De raad heeft met de aangenomen motie 22M93 ‘Startnotitie ruimtelijke ontwikkelingen’ aangegeven dat zij eerst kaders voor de ruimtelijke ontwikkeling wil bepalen (concrete ruimtelijke ambitie en beoogde vorm van participatie) voordat er gestart kan worden met participatie over de inhoud van de planvorming. Het vaststellen van de startnotitie is daarmee tevens het startpunt van het participatietraject om tot een gebiedsvisie en vervolgens tot een stedenbouwkundig plan te komen. Daarvoor is bijgevoegde communicatie- en participatieaanpak bedoeld. Deze aanpak sluit aan bij de motie. De formele afdoening van deze motie volgt op een ander moment.

Gelet op de impact die de Wvg heeft op bewoners van Schaapsdrift e.o., blijkt participatie geen eenvoudige opgave. De inzet van het college is er dan ook op gericht bewoners zo snel mogelijk duidelijkheid te kunnen geven over de toekomst van hun wijk en de betekenis voor de bewoners. In het communicatie- en participatieplan Schaapsdrift e.o. wordt weergegeven hoe wij voornemens zijn de communicatie en participatie rond de planvorming voor Schaapsdrift vorm te geven.

Participatie is in de eerste plaats bedoeld om – met inbreng en ideeën van betrokkenen – het best mogelijke plan te maken voor de Schaapsdrift e.o. Ieders inbreng is daarbij welkom, uiteraard is niemands inbreng verplicht. Een aantal bewoners heeft aangegeven, vanwege het voorkeursrecht, niet te willen participeren. Voor dit standpunt hebben wij uiteraard begrip, maar dit ontslaat ons niet van de plicht de betrokkenen zorgvuldig en actief te informeren over de stappen in het proces en benaderbaar te zijn voor vragen. Daarbij zullen wij de bewoners blijven uitnodigen om op enig moment (alsnog) aan te sluiten bij het participatieproces of onderdelen daarvan.

1.5 Motie 22M63 Begrijpelijke en menselijke communicatie voor participatie is hiermee afgedaan.

In de motie 22M63 verzoekt de raad het college om bij grote ruimtelijke ontwikkelingen zorg te dragen voor communicatie die aansluit op de beleving van de doelgroep en bij ingewikkelde en/of juridische aankondigingen standaard een begeleidende brief toe te voegen met uitleg in begrijpelijke taal en indien van toepassing een uitnodiging voor de eerstvolgende gemeentelijke bijeenkomst. Het college heeft deze motie een plek gegeven in het communicatie- en participatieplan voor Schaapsdrift en borgt daarmee de uitvoering van deze motie.

1.6 Er worden externe onderzoeken voorzien

Volgens toezegging 1250 wordt bij startnotities aangegeven of een extern onderzoek gewenst is. Vooralsnog voorzien wij dat voor Schaapsdrift de volgende opgaven extern onderzocht zullen worden: mobiliteit, economie en stedenbouw. Daarnaast de milieukundige onderzoeken (waaronder in ieder geval geluid) die benodigd zijn.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Woningbouwaantallen en woonmilieus zijn onderdeel van verdere planuitwerking

We willen tussen de 500 en 1000 woningen toevoegen en werken aan hoger stedelijke woonmilieus (met gestapelde woningbouw) in de Schaapsdrift. De bandbreedte en typering is in deze fase van planvorming nog erg ruim en abstract en zal in de verdere planuitwerking worden geconcretiseerd.

1.2 Aanpassen gebied voorkeursrecht nu niet mogelijk

Het college heeft steeds aangegeven zo snel mogelijk duidelijkheid te willen geven aan bewoners over de toekomst van de wijk. Op basis van de uitgangspunten in de startnotitie is bekeken of het mogelijk is, de grenzen van het gebied waarop voorkeursrecht gevestigd is aan te passen en het gebied daarmee te verkleinen. We constateren echter dat elke inperking van het gebied direct tot gevolg heeft, dat de mogelijkheden voor een samenhangende en kwalitatieve gebiedsontwikkeling dan worden ingeperkt, zonder dat dit goed onderzocht is. Op dit moment kunnen we nog niet zeggen hoe het in de startnotitie genoemde programma kan worden gerealiseerd en welk gebied binnen het voorkeursrecht hier voor nodig is, mede gelet op de wens voor een samenhangende en kwalitatieve gebiedsontwikkeling en een goede inpasbaarheid van de vele functies. Daarmee constateren we dat er nog onvoldoende zekerheid is of en hoe de begrenzing kan worden aangepast. Een nieuw weegmoment ontstaat bij de agendering van de gebiedsvisie en stedenbouwkundig plan in 2023.

Participatie

De ontwikkeling van Schaapsdrift e.o. heeft een stevige impact op de omgeving, zowel voor de huidige bewoners en gebruikers van het gebied als de toekomstige. Dat pleit voor een participatieaanpak waarin kennis, ervaringen, perspectieven, belangen en creativiteit van inwoners en andere betrokkenen bij elkaar worden gebracht. Het doel van participatie is om tot het best mogelijke plan te komen, samen met de betrokkenen. Door inzicht te krijgen in belangen en wensen van betrokkenen, de mogelijkheden om tegemoet te komen aan die wensen of belangen te verkennen en om (ervarings)deskundigheid te betrekken. In de communicatie- en participatieaanpak zijn, in lijn met het door uw raad vastgestelde Arnhems stappenplan voor participatie, uitgangspunten opgenomen voor de aanpak.

Het participatieproces vindt gefaseerd plaats: van startnotitie naar gebiedsvisie, van gebiedsvisie naar stedenbouwkundig plan, en kan daarna vervolgd worden in de fase van stedenbouwkundig plan naar omgevingsplan. Voor deze participatierondes nodigen we niet alleen de direct betrokkenen uit, maar willen we in breder opzicht belangen, ideeën, meningen, kennis en creativiteit ophalen. Denk bijvoorbeeld aan woningzoekenden, studenten, gebruikers van het treinstation en omwonenden in omliggende buurten. We werken van breed naar smal, waarbij elke participatieronde uitgaat van de participatieniveaus informeren, raadplegen en adviseren. Van elke participatieronde wordt een verslag gemaakt dat dient als input voor de besluitvorming en terugkoppeling naar de deelnemers en betrokkenen.

Financiën

Dit voorstel heeft geen financiële gevolgen. De uitwerking van de startnotitie tot een gebiedsvisie en vervolgens een stedenbouwkundig plan vraagt plankosten die gedekt worden uit de structurele verstedelijkingsmiddelen. Voorafgaand aan het bestemmingsplan (of omgevingsplan onder de Omgevingswet) zal een businesscase (grondexploitatie) worden opgesteld voor de realisatie van de ontwikkeling. Deze zal samen met de inhoudelijke visie worden voorgelegd aan de raad ter besluitvorming.

Uitvoering

Als de raad heeft ingestemd met de startnotitie zal het vervolgproces om te komen tot een gebiedsvisie worden opgestart evenals de bijbehorende participatie en communicatie zoals beschreven in het bijgevoegde plan.

Communicatie

Wij informeren betrokkenen bij elke stap in over inhoud en proces, onder meer via de online nieuwsbrief Schaapsdrift e.o., de website www.arnhem.nl/schaapsdrift en de algemene communicatiekanalen van de gemeente Arnhem. Bewoners die geen toegang hebben tot de digitale middelen sturen wij desgewenst informatie per post toe. In al onze communicatie hebben wij aandacht voor begrijpelijke taal op B1 niveau. Over deze startnotitie organiseren wij – los van het op te starten participatietraject - een bewonersavond voor de groep bewoners die direct is betrokken bij het vestigen van de Wvg. Daarin lichten wij de startnotitie en de stand van zaken toe en is er ruim gelegenheid tot het stellen van vragen. Ook zullen wij de Vereniging tot behoud van Schaapsdrift e.o. uitnodigen voor een gesprek naar aanleiding van dit raadsvoorstel.

In het communicatie- en participatieplan Schaapsdrift is de aanpak concreet uitgewerkt in een communicatiekalender met activiteiten.

Bijlagen

- Startnotitie Schaapsdrift
- Communicatie- en participatieplan Schaapsdrift

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 715441

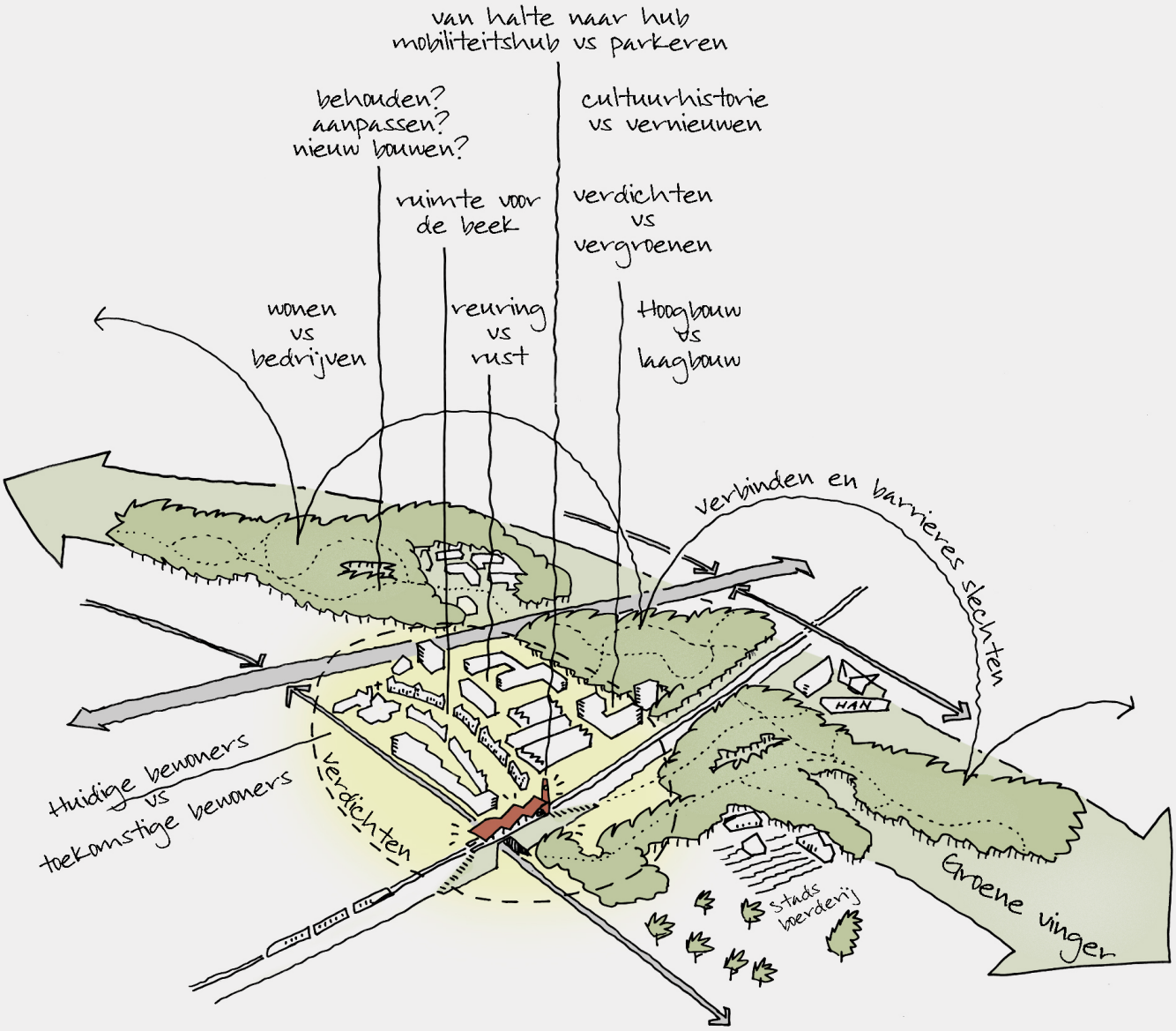
DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 17 januari 2023,715441;

gelet op artikel artikel 147, tweede lid, Gemeentewet besluit:

1. De startnotitie Schaapsdrift, inclusief de bijlage Communicatie- en participatieplan Schaapsdrift, vast te stellen

De griffier, De voorzitter,

Startnotitie Schaapsdrift, Arnhem

18-01-2023

Ziegler | Branderhorst

Inhoudsopgave

1. Inleiding 4

1.1 Aanleiding

1.2 Doel

1.3 Onderzoeksgebied & plangebied

1.4 Proces

2. Ruimtelijke beleidskaders 10

3. Analyse Schaapsdrift 14

3.1 Historische analyse

3.2 Kaart historie

3.3 Ruimtelijke analyse

3.4 Programmatische analyse

3.5 Sociaal maatschappelijke analyse

3.6 Conclusie: kwaliteiten en knelpunten

4. Ambities Schaapsdrift 40

4.1 Wonen & woonomgeving

4.2 Werken & voorzieningen

4.3 Mobiliteit

4.4 Stadsklimaat & groen

4.5 Energie & circulariteit

4.6 Milieu & bodem

4.7 Integrale ambitie- en opgavenkaart

5. Vervolg 62

5.1 Vervolgstap

5.2 Financiële haalbaarheid

5.3 Participatie

1. Inleiding

In deze startnotitie zijn de ruimtelijke ambities en bijbehorende onderzoeksvragen, de kaders en randvoorwaarden en de beoogde vorm van participatie beschreven om tot een gebiedsvisie en stedenbouwkundig plan voor Schaapsdrift en omgeving te komen.

1.1 Aanleiding

Onze stad is in trek bij inwoners, bedrijven en bezoekers. De stad groeit en de urgentie is groot om voldoende woningen beschikbaar te hebben voor onze huidige en toekomstige bewoners. Deze groei willen we benutten om de stad gezonder en veiliger, vitaler en socialer te maken. We willen meer mensen huisvesten in de stad en het groen in de stad versterken. Vele functies strijden om een plek in de schaarse ruimte. Innovatieve oplossingen in het ruimtegebruik van de stad zijn daarom nodig. Om de woningbouwopgave aan te pakken in balans met de stad kiest de gemeente ervoor om binnen de bestaande stad te bouwen. In de (ontwerp) Omgevingsvisie Arnhem 2040 wordt gekozen voor het verdichten rondom OV-knooppunten..

In het Ontwikkelperspectief Spoorzone Arnhem-Oost wordt de groeiopgave vertaald naar een aantal samenhangende ambities en opgaven voor de Spoorzone. Schaapsdrift en omgeving is daar onderdeel van. De buurt kent een mix van woontypes en bouwstijlen, kent veel (perifere) bedrijvigheid en een zorgcomplex aan de Velperweg. Het ligt direct aan station Presikhaaf; een van de slechtst gewaardeerde stations van Nederland. Dit station vormt een belangrijk OV-knooppunt voor de HAN en de Kenniscampus regio Arnhem. ProRail onderkent de problemen van het station en wil investeren in station Arnhem Presikhaaf, in samenhang met het verbeteren van de kwaliteit van de directe omgeving. Ook heeft Arnhem de ambitie om meer werkgelegenheid voor de stad realiseren. We streven naar het realiseren van 1 baan per toegevoegde woning (zoals vastgelegd in de Verstedelijkingsstrategie Arnhem Nijmegen Foodvalley).

Bovenstaande punten geven aan dat er een stevige ambitie en opgave ligt voor de Spoorzone . Een opgave die wordt herkend en erkend door het Rijk met de aanwijzing van de Spoorzone Arnhem-Oost tot Grootschalige Woningbouwlocatie en de toekenning van de eerste versnellingsgelden (in het BO-MIRT van november 2022). Met de (gedeeltelijke) herontwikkeling van Schaapsdrift wordt een start gemaakt met het realiseren van deze ambities. Dit kan niet zonder een zorgvuldig proces zowel voor de planvorming als de participatie. Het gaat immers om een gebied waar sinds jaar en dag mensen wonen.

De herontwikkeling van Schaapsdrift heeft dus direct impact op de leefomgeving en het woongeluk van bewoners. Een aantal bewoners ervaart veel onzekerheid sinds de gemeenteraad op 1 juni 2022 het voorkeursrecht op hun woning vestigde voor een periode van drie jaar. Dit betekent dat eigenaren die hun huis willen verkopen dit eerst aan de gemeente moeten aanbieden. Het college wil bewoners zo snel mogelijk duidelijkheid geven over de toekomst van hun wijk, maar ook voldoende tijd nemen om mensen in de gelegenheid te stellen mee te denken, zodat belangen van bewoners, omwonenden en andere belanghebbenden mee kunnen wegen in de plan- en besluitvorming. Daarom is bij deze startnotitie een communicatie- en participatieaanpak opgesteld.

1.2 Doel

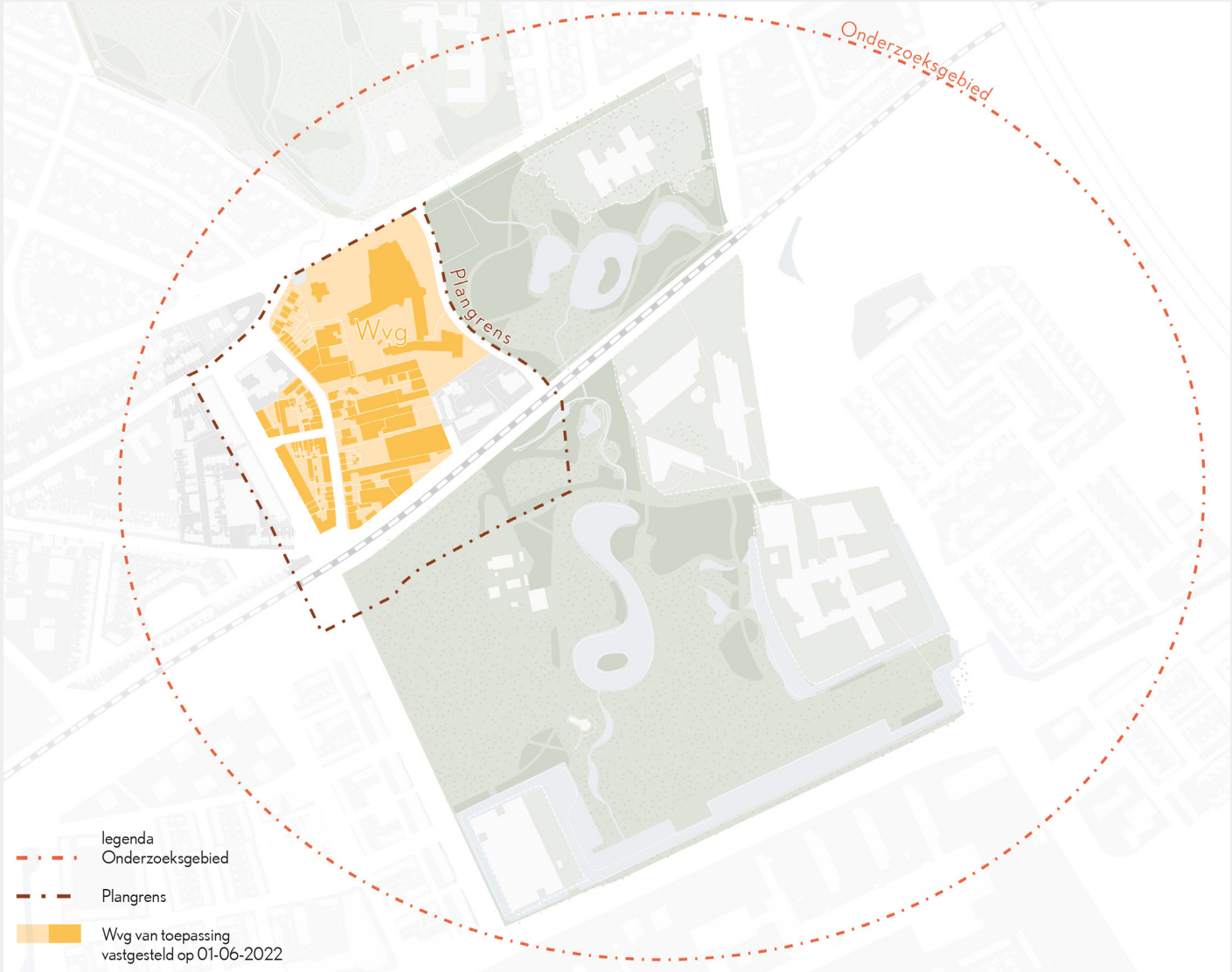
Waarom een startnotitie?

Om tot uitwerking van de gebiedsvisie Schaapsdrift te komen is instemming van de gemeenteraad nodig. In de aangenomen motie 22M93 'Startnotitie ruimtelijke ontwikkelingen' is aangegeven dat de raad eerst kaders voor de ruimtelijke ontwikkeling wil bepalen (concrete ruimtelijke ambitie en de beoogde vorm van participatie) voordat er gestart kan worden met de verdere planvorming en participatie. Het vaststellen van deze startnotitie is hiervoor het startpunt en dient als leidraad voor de verdere planvorming en het participatietraject.

1.3 Onderzoeksgebied & plangebied

De plangrens is het gebied waarbinnen de gebiedsontwikkelingsopgaven landen, zoals het beoogde programma en ambities. Het onderzoeksgebied is een stuk groter dan de plangrens. Het onderzoeksgebied geeft de ruimte om de context zoals het landschap, de bereikbaarheid, de samenhang me de verschillende wijken en de KennisCampus goed te betrekken bij de ontwikkeling van de Schaapsdrift.

Binnen de plangrens is voor een deel de Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) van kracht. De Wvg is een instrument dat ingezet kan worden bij binnenstedelijke herstructureringsprojecten om te voorkomen dat versnippering van eigendom, grondspeculatie en tussentijdse verkoop van kavels planvorming en integrale ontwikkeling in de weg staat (of ernstig vertragen). Dit betekent dat de eigenaren de gronden, bij voorgenomen verkoop, eerst aan de gemeente Arnhem te koop moeten aanbieden.

Onderzoeksgebied, plangrens en Wvg voor de gebiedsvisie Schaapsdrift

1.4 Proces

Na het raadsbesluit in juni 2022 over het vestigen van de Wvg zijn de eerste stappen gezet in de planvorming voor Schaapsdrift e.o. De inzet van het college is erop gericht bewoners de komende tijd zo snel mogelijk duidelijkheid te geven over de toekomst van hun wijk. De maanden na het besluit zijn benut om inzicht te krijgen in de wensen rondom participatie bij de bewoners en omwonenden van Schaapsdrift e.o. Uit de gesprekken met aanwezige bewoners blijkt dat zij mogelijkheden zien voor ontwikkeling op het bedrijventerrein. Ook zien zij de noodzaak en mogelijkheden om de wijk beter te maken en woningen toe te voegen. Hierover wil men graag meepraten en ideeën inbrengen, maar zij geven ook aan dat zij dat niet willen zolang er een voorkeursrecht op hun woning is gevestigd. Wel is er een klankbordgroep met tot dusver acht belangstellenden gevormd.

In de afgelopen periode is gewerkt aan deze startnotitie. Er is een projectgroep opgestart en een extern stedenbouwkundig bureau geselecteerd, Ziegler|Branderhorst stedenbouw en architectuur, om de gebiedsvisie op te stellen. In een aantal werkbijeenkomsten zijn de kaders en onderzoeksvragen geformuleerd die in hoofdstuk 4 van deze startnotie terug zijn te vinden.

In hoofdstuk 1 wordt aanleiding en doel beschreven. In hoofdstuk 2 gaan we in op de ruimtelijke en planologische beleidskaders. In hoofdstuk 3 komt een historische, ruimtelijke, programmatische en sociale analyse aan bod. Deze wordt samengevat in een kwaliteiten- en knelpuntenkaart. In hoofdstuk 4 worden de ambities en onderzoekvragen samengevat in een ambitiekaart. Deze startnotitie dient als vertrekpunt voor een vervolgproces dat ruimte biedt om belangen en ervaringsdeskundigheid van bewoners, omwonenden en andere betrokkenen in te brengen en mee te wegen, op weg naar de gebiedsvisie. Het vervolg voor de verdere planvorming en participatie wordt beschreven in hoofdstuk 5 met bijbehorend een communicatie- en participatieplan Schaapsdrift (zie aparte bijlage).

2. Ruimtelijke beleidskaders

Omgevingsvisie Arnhem 2040 (voorontwerp)

De Omgevingsvisie Arnhem 2040 schetst het beeld voor de fysieke leefomgeving op de langere termijn. De omgevingsvisie biedt uitgangspunten, criteria en randvoorwaarden waarbinnen en waarmee beleid en gebiedsvisies worden ontwikkeld. In dit geval de gebiedsvisie Schaapsdrift. De Omgevingsvisie ligt ter inzage t/m eind december 2022.

In de Gebiedsuitwerking Arnhem-Oost komen veel ambities en keuzes samen; niet alleen de verstedelijkingsopgave maar ook het beschermen en behoud van bestaande waarden. Voor Schaapsdrift worden enkele specifieke opgaven benoemd:

- Schaapsdrift: onderzoekslocatie ontwikkelen woon-werkmilieu, wonen en voorzieningen.
- Ontwikkelen van het station tot dynamisch knooppunt.
- Ontwikkeling van de Kenniscampus regio Arnhem met de focus op educatie en toegepaste wetenschappen, schone mobiliteit, circulaire economie en energie.
- Investeren in de buitenruimte tot een aaneengesloten, divers en hoogwaardig groenblauw raamwerk.

Inzoom van de Omgevingsvisie (voorontwerp)

Ontwikkelperspectief Spoorzone Arnhem-Oost

Het Ontwikkelperspectief Spoorzone Arnhem-Oost beschrijft de ambities en opgaven voor de Spoorzone Arnhem-Oost voor 2040. Het vormt het langetermijnperspectief voor dit deel van de stad. Inmiddels is de Spoorzone Arnhem-Oost door het Rijk aangemerkt als 'grootschalige woningbouwlocatie'; bij deze locaties draagt het Rijk bij aan de gebiedsontwikkeling. Hierbij is een sterke verbinding met het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid Arnhem-Oost. Schaapsdrift is een van de gebieden binnen de Spoorzone Arnhem-Oost.

Voor de Spoorzone Arnhem-Oost zijn voor de toekomst 4 doelen gesteld die voor de op Schaapsdrift van toepassing zijn:

1. Verbonden

De buurten zijn goed met elkaar verbonden en er zijn goede verbindingen met de stad en het landschap. Het gebied is goed bereikbaar met onder andere het openbaar vervoer en het is er aantrekkelijk om te lopen en te fietsen.

2. Nieuwe Arnhemse Mix

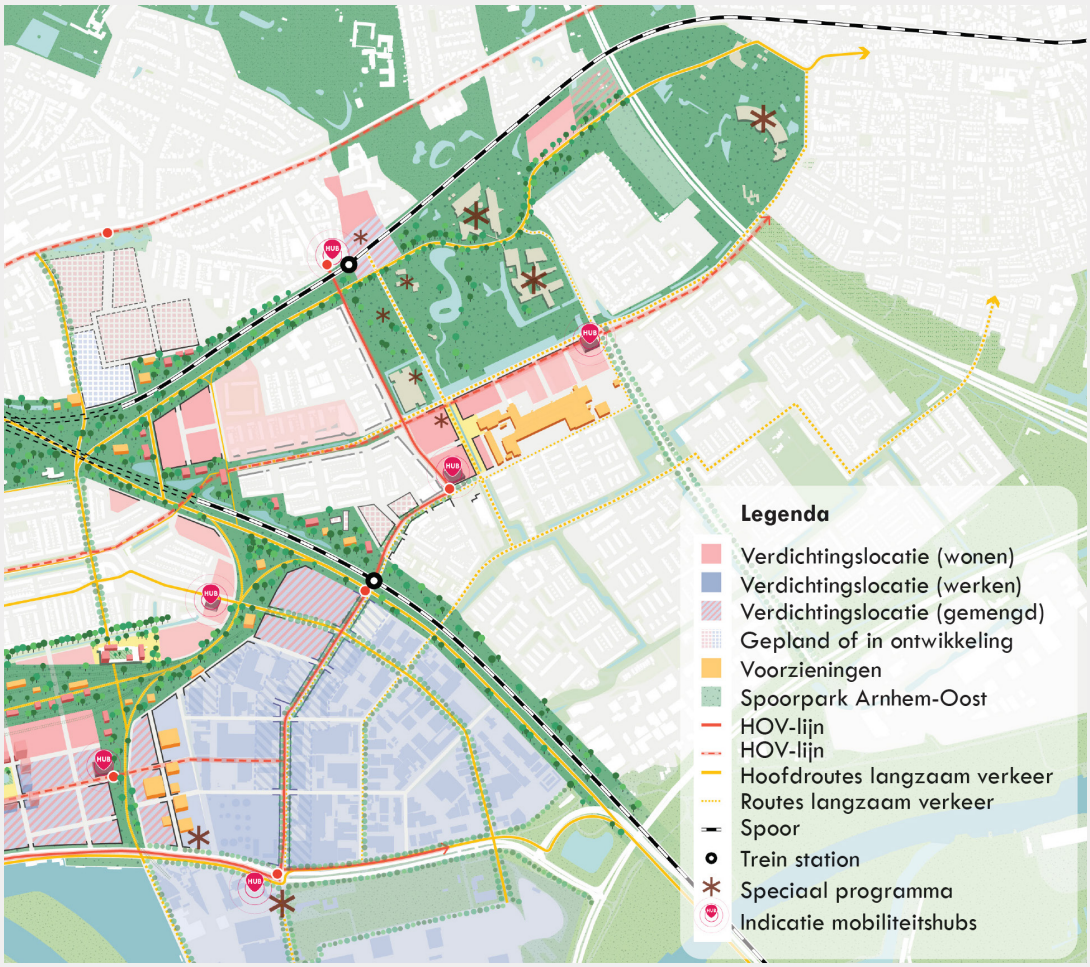
Spoorzone Arnhem-Oost is een aantrekkelijk stadsdeel met een rijk pallet aan woon- en werkfuncties, die slim gebruikmaken van de ruimte, zorgen voor dynamiek, levendigheid en ontmoeting. De functies vullen elkaar goed aan.

3. Energiek

Spoorzone Arnhem-Oost is een energiek en duurzaam stadsdeel met ruimte voor alle vormen van ondernemerschap. Samenwerkingen en verbindingen zorgen voor een innovatieklimaat en waardecreatie. Voor station Arnhem Presikhaaf e.o. ligt een grote kans bij de onderwijsinstellingen. De ontwikkeling biedt o.a. ruimte voor start ups en samenwerkingen met nieuwe bedrijven.

4. Trots op Oost

Spoorzone Arnhem-Oost is een stadsdeel om trots op te zijn en waar mensen met verschillende achtergronden zich mee verbonden voelen. Er zijn diverse plekken waar men elkaar ontmoet. Het versterken van de verbinding met de befaamde stadsparken met hun fraaie beeklopen en de realisatie van kwalitatieve buitenruimte zorgen voor een waardering en trots bij nieuwe en huidige inwoners. Het versterken van deze kwaliteit en beter verbinden met de woon- en leefomgeving draagt bij aan de trots en kwaliteit in Arnhem-Oost.

Inzoom van de ambitiekaart Spoorzone Arnhem-Oost

Bestemmingsplan

Het vigerende bestemmingsplan voor Schaapsdrift is: Velperweg e.o.

Grote delen van het gebied hebben hoge archeologische (verwachtings)waarden. Daarnaast zijn de noordelijk gelegen gronden mede bestemd voor bescherming en instandhouding van de aanwezige leemlagen en de doorstroming van beken.

De zorgcomplexen van Innoforte hebben een gemengde bestemming van wonen met een maatschappelijke functie. De bedrijven bevinden zich aan de oostzijde van de Schaapsdrift en hebben een maximum waardering van categorie 2 bedrijvigheid. Aan de straat is wonen bovenop bedrijvigheid toegestaan. Overige gronden zijn toegewezen aan wonen. De Willibrordkerk heeft een maatschappelijke bestemming inclusief de 'dienstwoningen' aan de Oude Velperweg. Deze woningen hebben een gemeentelijke monumenten status.

Het spoor heeft de enkelbestemming railverkeer. Deze gronden zijn bestemd voor personen- en goederenvervoer per spoor met daarbij behorende technische voorzieningen en bouwwerken, stations, (on)gelijkvloerse kruisingen, geluidswerende voorzieningen, groenvoorzieningen, water en onderdoorgangen.

Bouwregels:
Bijna elk bouwveld aan de Schaapsdrift (straat) heeft een maximale bouwhoogte van 11 meter met een goothoogte van 6 of 7 meter. Aan de Wichard van Pontlaan mag opbouwend worden gebouwd tussen de 4 tot 18 meter hoog. Alle bouwvelden met de bestemming bedrijf hebben een maximale bouwhoogte van 7 meter.

De zuidzijde van het spoor behoort tot een ander bestemmingsplan: Bestemmingsplan Winkelcentrum- en Park Presikhaaf.
Het gehele park Presikhaaf heeft de bestemming groen-park.

Bestemmingsplan Velperweg e.o.

3. Analyse Schaapsdrift

3.1 Historische analyse

Schaapsdrift kent een lange en bewogen historie. Grofweg zijn 7 tijdslagen te onderscheiden die hebben bijgedragen aan hoe Schaapsdrift en omgeving er nu uit ziet.

1300 -1700

Buitenplaatsen langs de overgang van de hoge en lage gronden

Langs de overgang van de hoge droge gronden naar de lagergelegen uiterwaarden lag een belangrijke route tussen Arnhem en Zutphen. Langs deze route lagen grote buitenplaatsen als Presikhaaf, Larenstein en Rennen Enk. Boerderijen als Plattenburg en het klooster Bethanië waren ook gevestigd aan deze route. Het land was grotendeels in gebruik als weiland en/of bouwland. Er werden onder andere schapen gehouden. De schapen werden vanaf de schaapskooi bij Bethanië richting de heide van Rennen Enk geleid. De route liep langs een van de 7 beken van Arnhem, Beek op de Paasberg, en werd bekend als de Schaapsdrift. Sinds 1643 is de ligging van deze weg vrijwel hetzelfde gebleven.

Detail van de 'Caerte van een gedeelte van het schependom van Arnhem', uit 1749, door Gijsbert Verbeek. Bron: Gelders Archief, toegang 2003 ORA Arnhem, inventarisnummer 469-0004.

1300 -1700 - Buitenplaatsen langs de overgang van de hoge en lage gronden

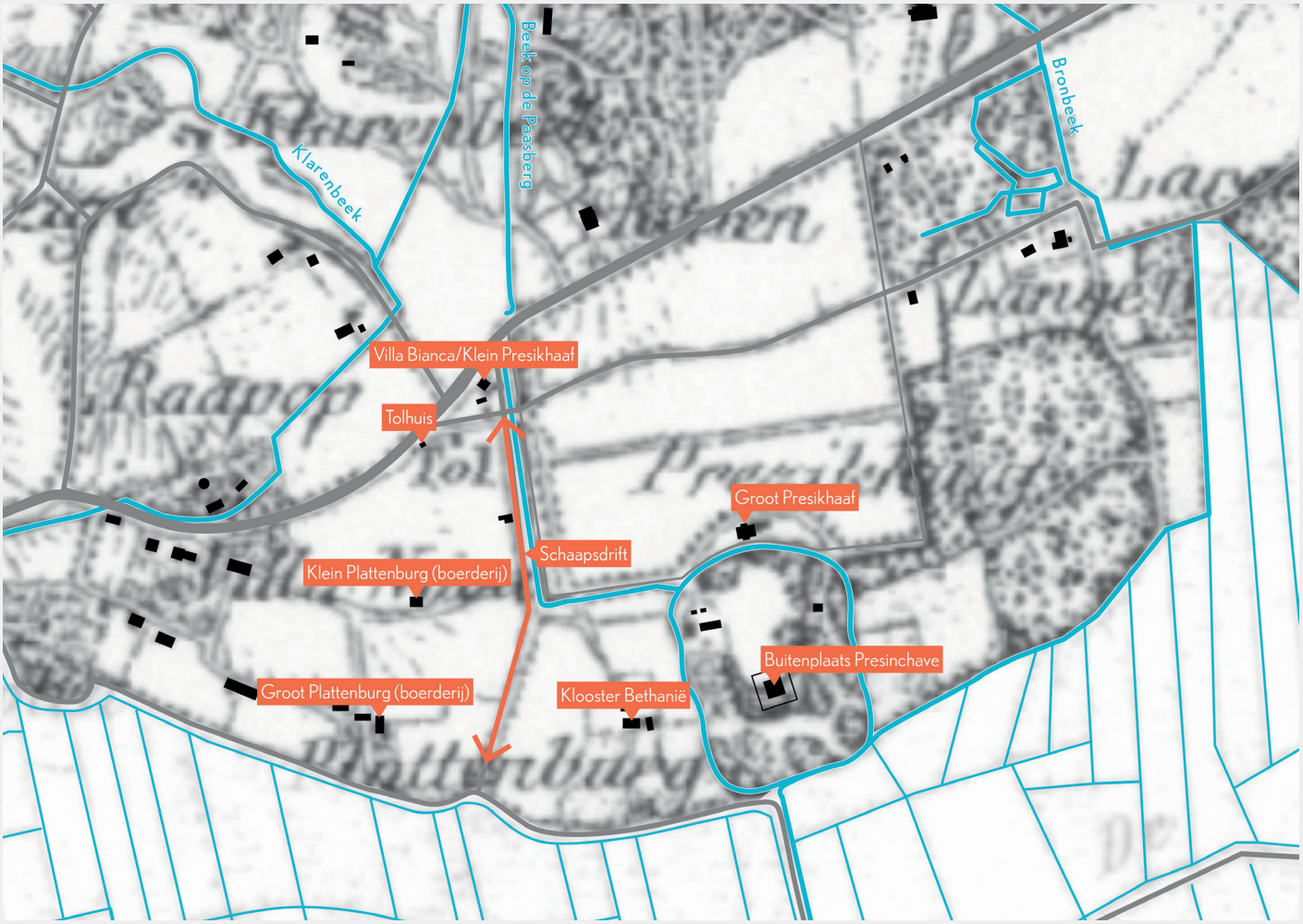
1700 – 1850

Groei tot gehucht ‘Plattenburg’

De buitenplaatsen Presikhaaf, Rennen Enk en Bronbeek groeiden uit tot een landschap van tuinen, lanen, grachten en beken. Langs de (oude) Velperweg werd tol geheven voor de weg van Arnhem naar Zutphen. De Tolpost lag nabij Klein Presikhaaf (later Villa Blanco) op de kruising van de Velperweg en de Schaapsdrift. Beetje bij beetje groeide de bebouwing langs de Schaapsdrift richting boerderij Plattenburg uit tot een eigen gehucht. Plattenburg is daarmee een van de weinige wijken in Arnhem die uit een boeren nederzetting is ontstaan.

Klein Presikhaaf (Villa Brianca) aan de Velperweg, ca. 1850. Bron: Gelders Archief, toegang 1551 Topografisch-Historische Atlas Gelderland, inventarisnummer 3020.

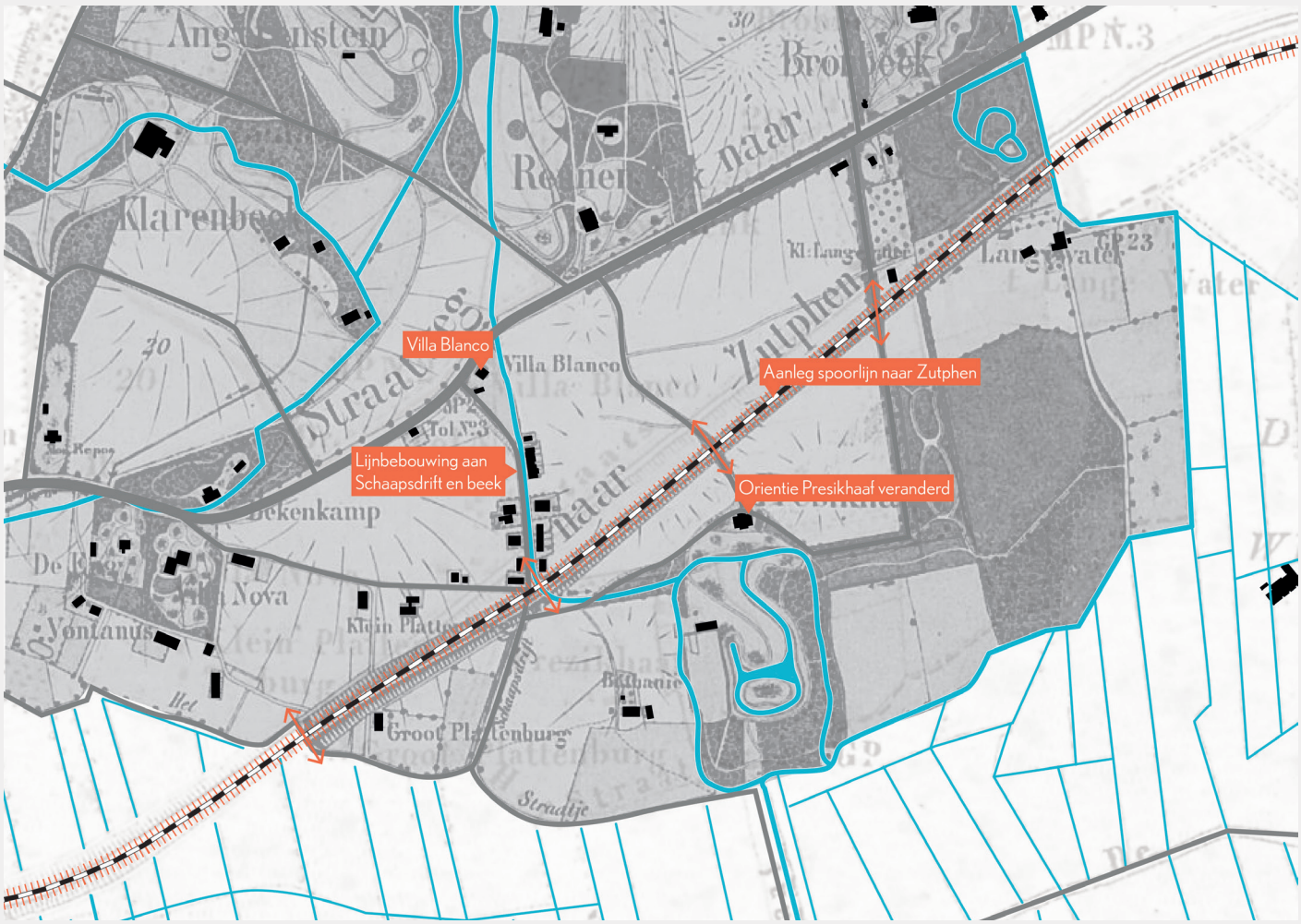

1700 - 1850 - Groei tot gehucht ‘Plattenburg’

1850 – 1870

Spoorlijn Arnhem - Zutphen

In 1865 werd het gebied, inclusief buitenplaats Presikhaaf, in tweeën gesplitst door de aanleg van de spoorlijn naar Zutphen. Het gehucht Plattenburg kreeg een eigen halte. Met de komst van het station ontstond meer bedrijvigheid, waarbij slim gebruik werd gemaakt van het schone stromende water van de beek. Meerdere (stoom)wasserijen vestigden zich aan de Schaapsdrift.

1820 - 1870 - Spoorlijn Arnhem - Zutphen

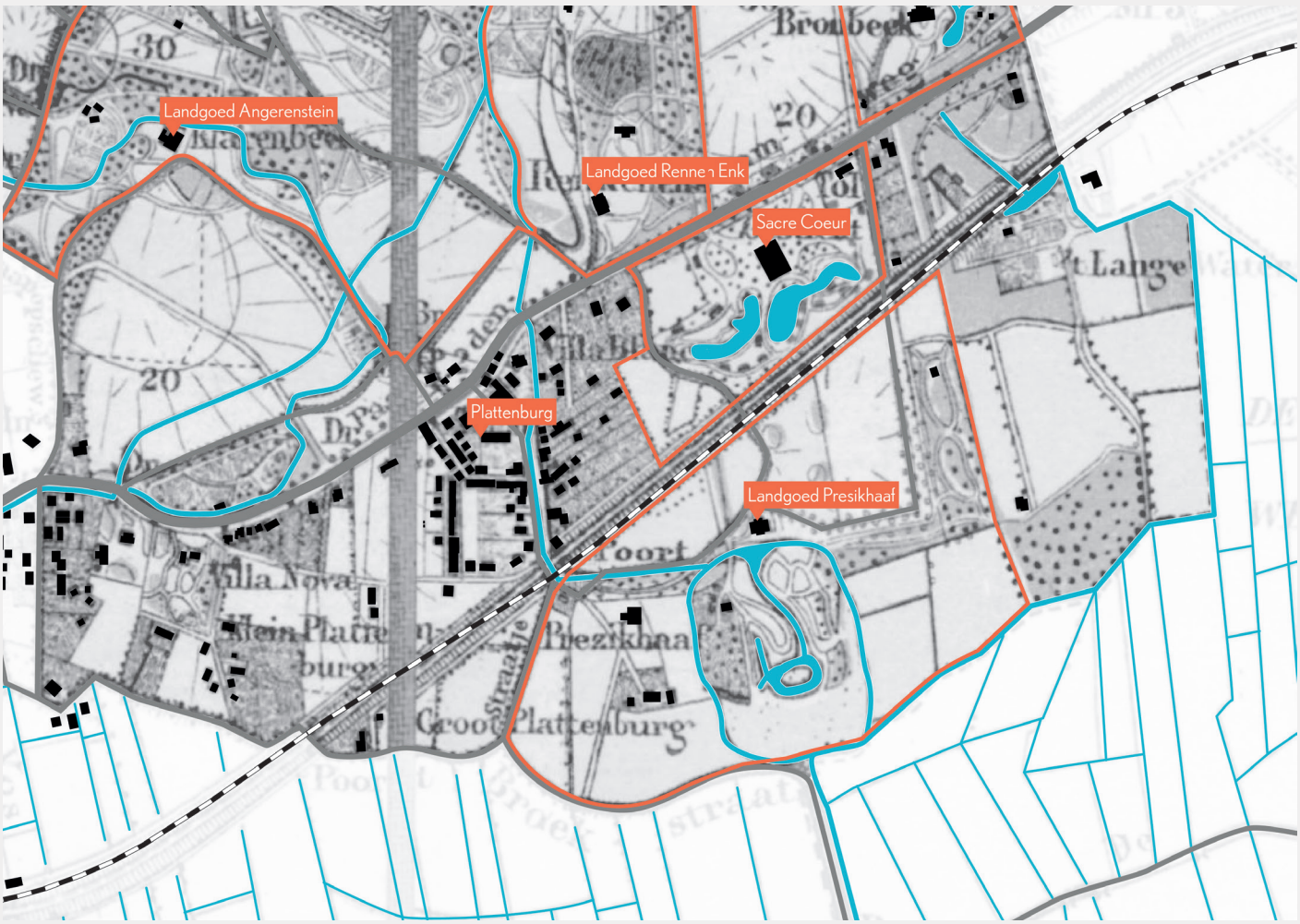
1870 - 1900

Versnipperde landgoederen en ontwikkelingen

De gronden van de buitenplaatsen en landgoederen werden gesplitst en verkocht. Aan de Schaapsdrift werden steeds meer woningen en wasserijen gebouwd. Op het hoogtepunt waren er 7 wasserijen gevestigd. Het industriële karakter van het gebied is waarschijnlijk grotendeels uit deze tijd afkomstig. Het noordelijke gedeelte van landgoed Presikhaaf onderging, zowel qua bebouwing als landschap, meerdere malen een transformatie. Uiteindelijk zaten er voornamelijk maatschappelijke functies, en kreeg het in het begin van de twintigste eeuw de naam Sacré Coeur. De naam is te danken aan de Zusters van Sacré Coeur die in het leegstaande hotel trokken in 1913.

Het sanatorium (later Sacre Coeur) aan de Velperweg, ca. 1900. Bron: Gelders Archief, toegang 1500 Prentbriefkaarten collectie Arnhem, inventarisnummer 4731.

1870 - 1900 - Versnipperde landgoederen en ontwikkelingen

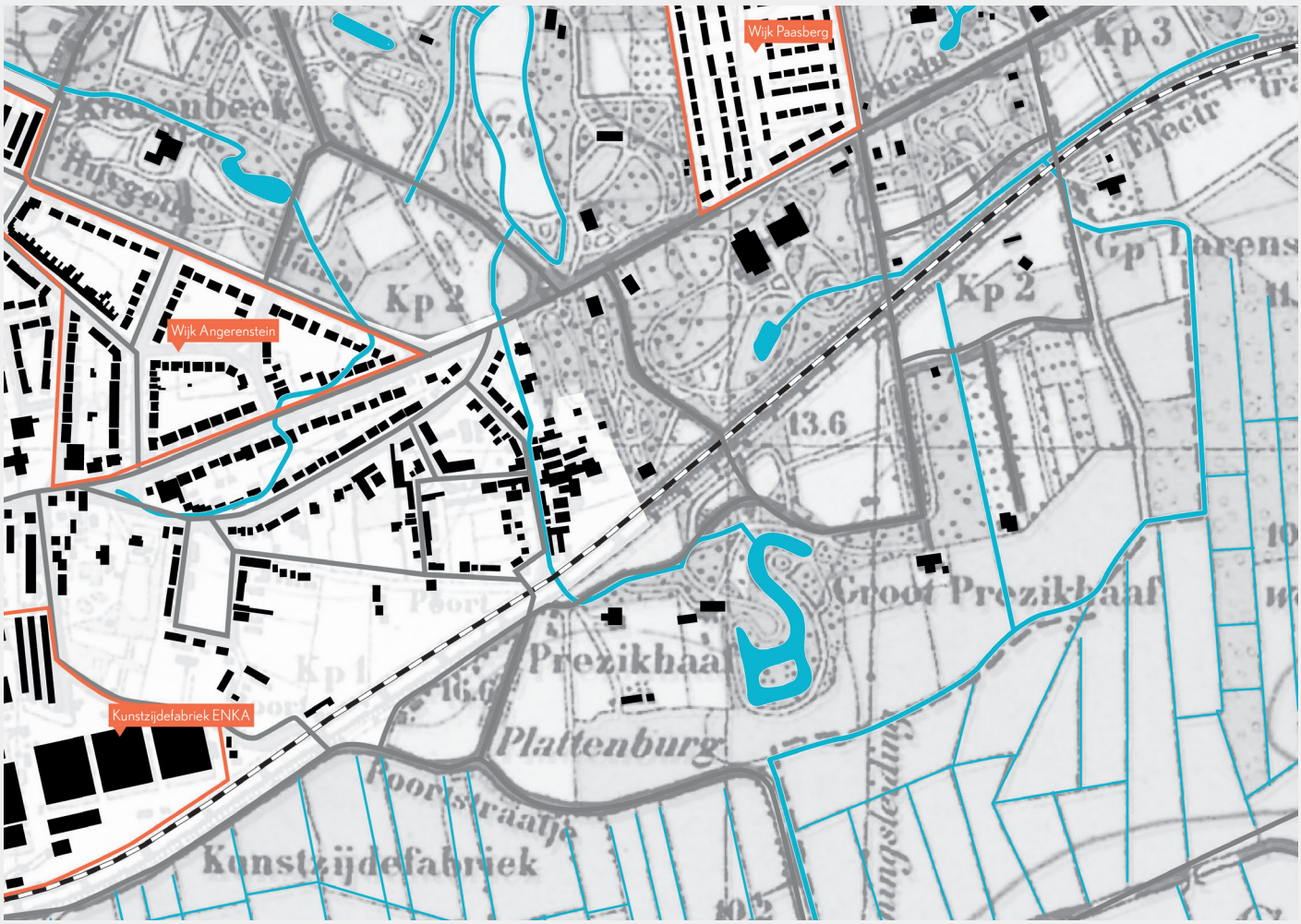
1900 – 1940

Industrialisatie

De industrialisatie was op stoom. Wijken en buurten werden gebouwd voor de arbeiders en fabrieksdirecties. De tuindorpen Plattenburg (Maria van Gelrestraat), Angerenstein en later villapark Klarenbeek werden gebouwd. Gelijktijdig maakten de landgoederen plaats voor meer publieke parken in de toen geliefde Engelse landschapstijl, zoals de parken Angerstein, Sacré Coeur en Presikhaaf.

Stoomwasserij Schultink aan de Schaapsdrift 97, ca. 1920-1930. Bron: Gelders Archief, toegang 1501 Fotocollectie Gelders Archief, inventarisnummer 11832.

1900 - 1940 - Industrialisatie

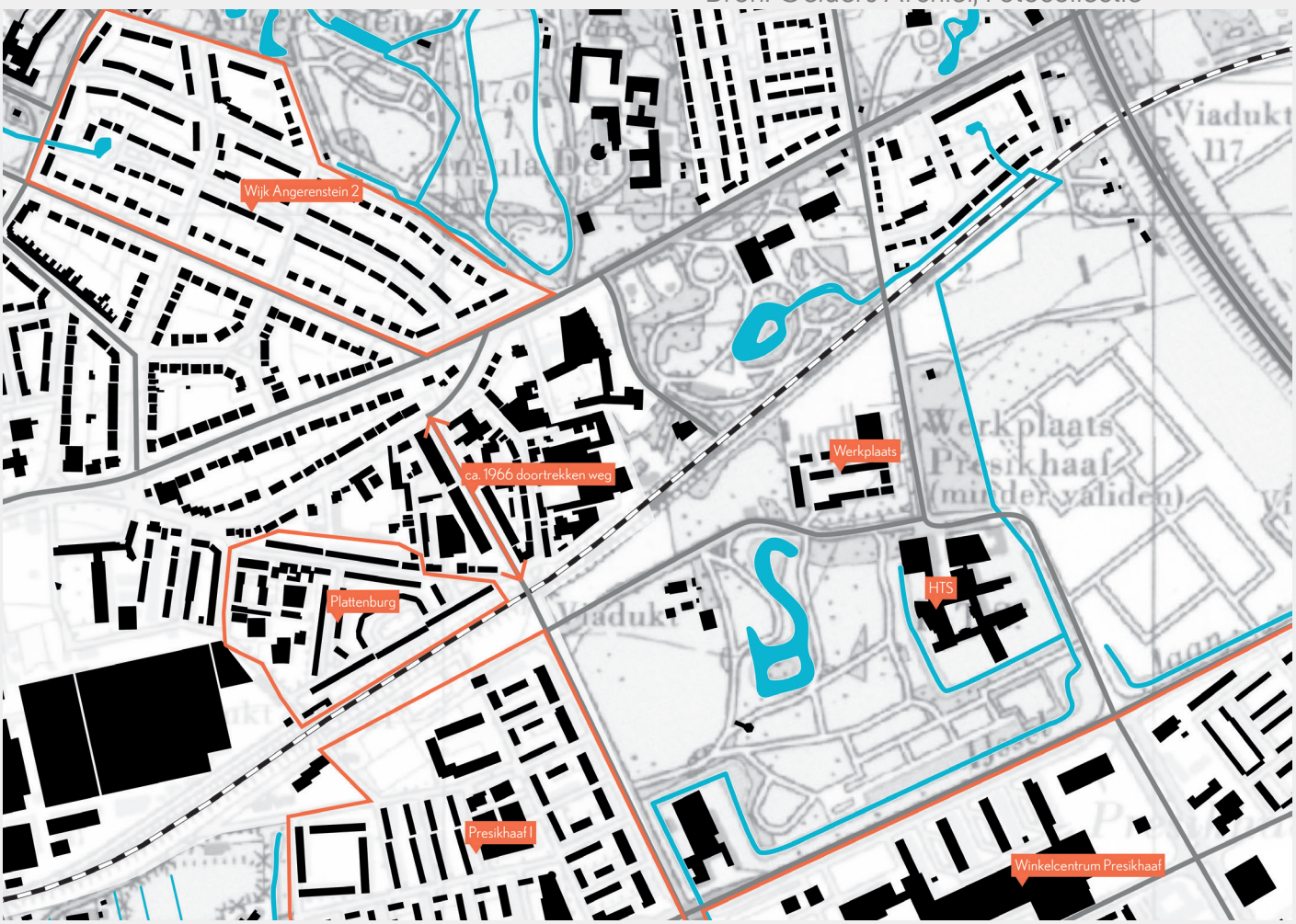
1950 – 1965

Wederopbouw

De Tweede Wereldoorlog heeft grote schade aangericht in het gebied. De spoorweg was flink beschadigd, huizen werden verwoest, en de beek langs de voortuinen van de huizen aan de Schaapsdrift lag onder het puin. Met vernieuwde energie werd een positieve toekomst bedacht na de donkere jaren van de oorlog. Presikhaaf 1 was de voorloper op een grootschalig uitbreidingsplan van Arnhem. Licht, lucht en ruimte waren het credo. De auto stond centraal, en ontsluiting was daarom een must. Een doorbraak dwars door het fijne woonweefsel van Plattenburg was nodig om Presikhaaf aan de Velperweg te koppelen. De Wichard van Pontlaan was een feit, de Oude Velperweg kreeg een secundaire functie. Met fiere flats werd de route begeleid. De verbinding met de Velperweg is nooit voltooid.

Verwoeste woningen aan de Schaapsdrift.
Bron: Gelders Archief, Fotocollectie

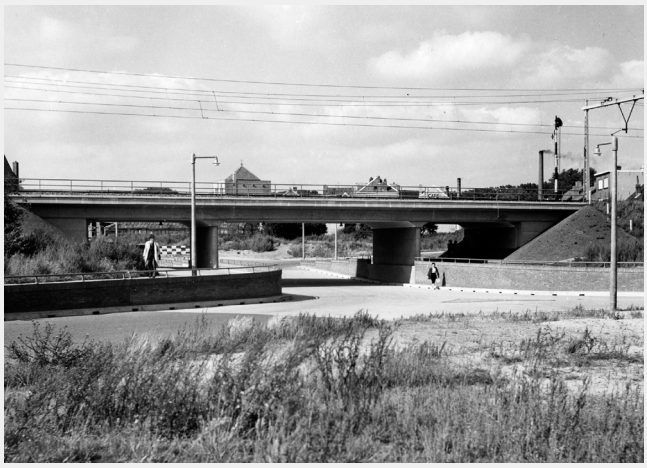

1950 - 1965 - Wederopbouw

1965 - 2022

Van stadsrand naar stedelijk gebied

Er vond verdichting plaats binnen de wijken, onder andere op de diepe kavels van de Schaapsdrift. Presikhaaf werd vernieuwd en de herkenbare stempel verdween. Aan de randen van park Sacré Coeur werd het verzorgingstehuis flink uitgebreid; de Esperantolaan ontstond. In park Presikhaaf vestigde zich de HTS, later de HAN. De oude beekloop langs het Lange Water werd omgelegd en maakte plaats voor de buurt Elsweide. Landgoed Presikhaaf is meerdere malen getransformeerd, en werd een stadspark te midden tussen drie wijken en het spoor. Het eiland in de vijver is de plek van de oorspronkelijke burcht van de familie Van Presichaven die de buitenplaats stichtten.

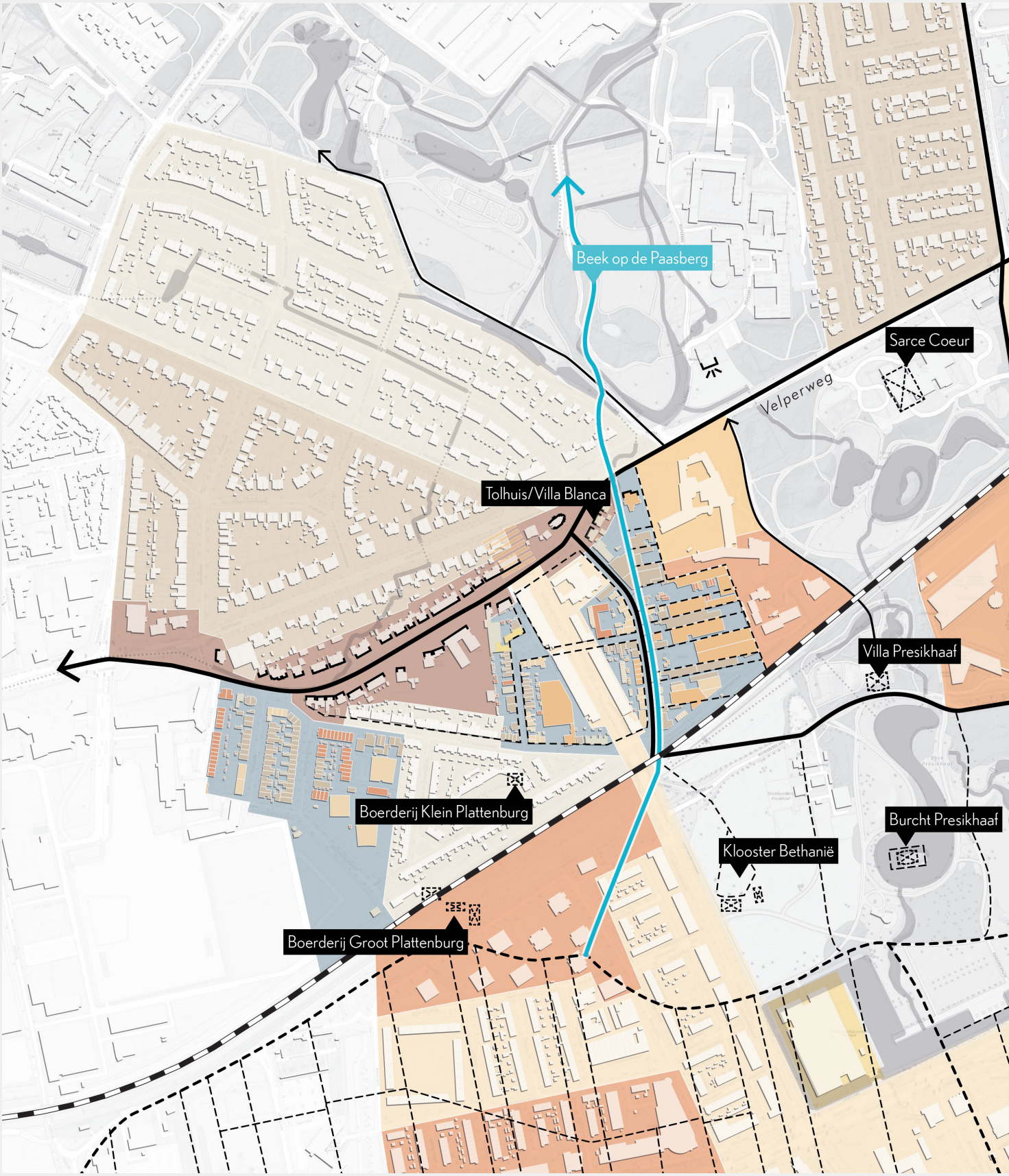

Nieuwe viaduct van de Schaapsdrift, ca. 1952
Bron: Gelders Archief, Fotocollectie

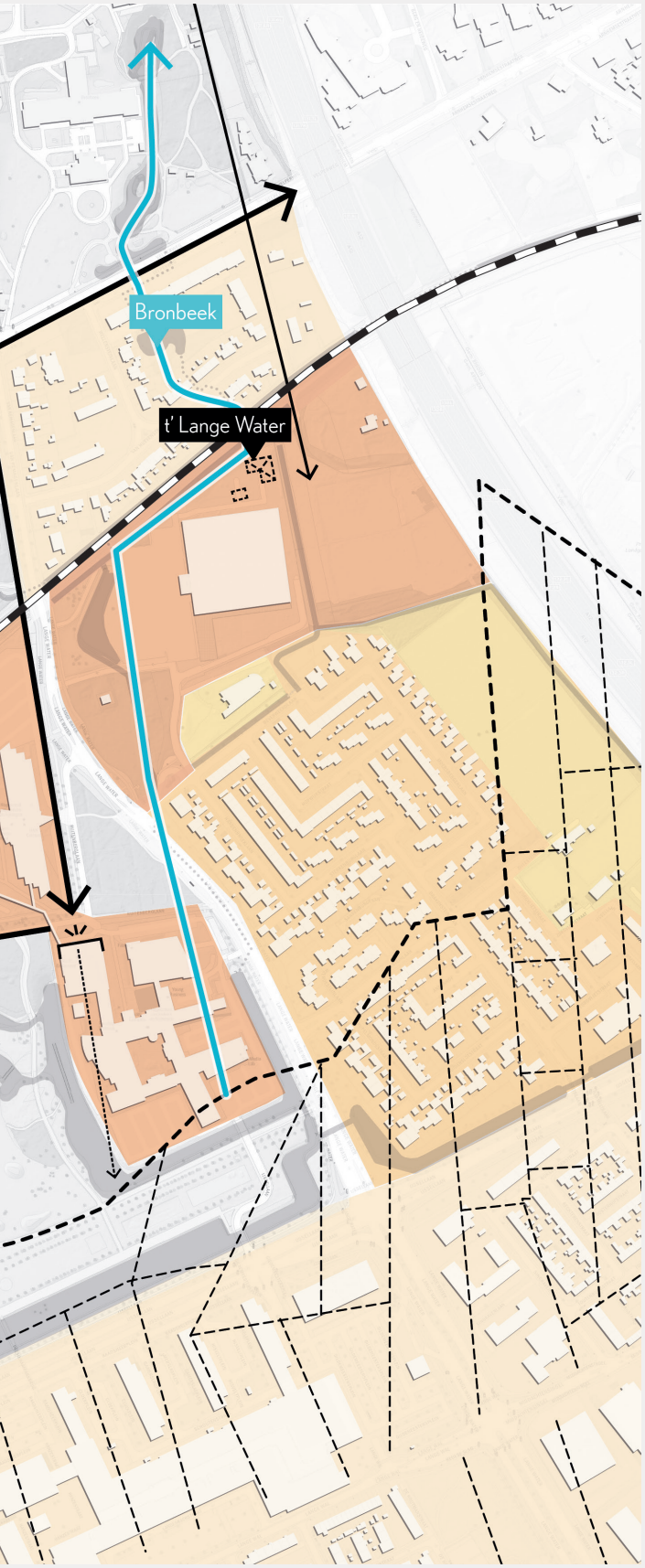

1965 - 2022 - Van stadsrand naar stedelijk gebied

3.2 Kaart historie

Verschillende tijdlagen over elkaar in één kaartbeeld

Door verschillende tijdlagen over elkaar te leggen worden relicten en richtingen in de wijk verklaard. Op de rand van hoge en droge gronden werd o.a. klooster Bethanië gesticht. Langs het klooster was een route (langs een beekloop) waar de schapen van de weilanden in de uiterwaarden van de Rijn naar de hoge droge heide werden geleid. Hieraan dankt de Schaapsdrift haar naam.

Legenda

- 1300 - 1900
- 1900 - 1930
- 1930 - 1945
- 1945 - 1960
- 1960 - 1985
- 1985 - nu
- gemengd
- historische lijnen
- verloren historische lijnen
- historische relicten

0 50 100 200

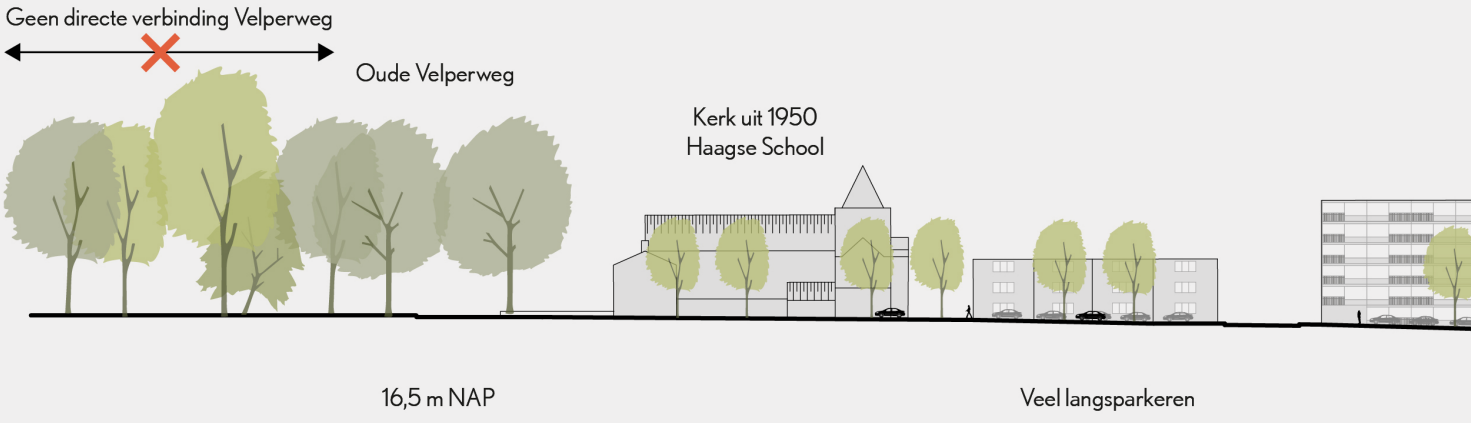
N

Het station is
onherkenbaar
en oogt meer als
een halte dan een
volwaardig station
BRAXIS
XV-610-B

8-THP-65

3.3 Ruimtelijke analyse

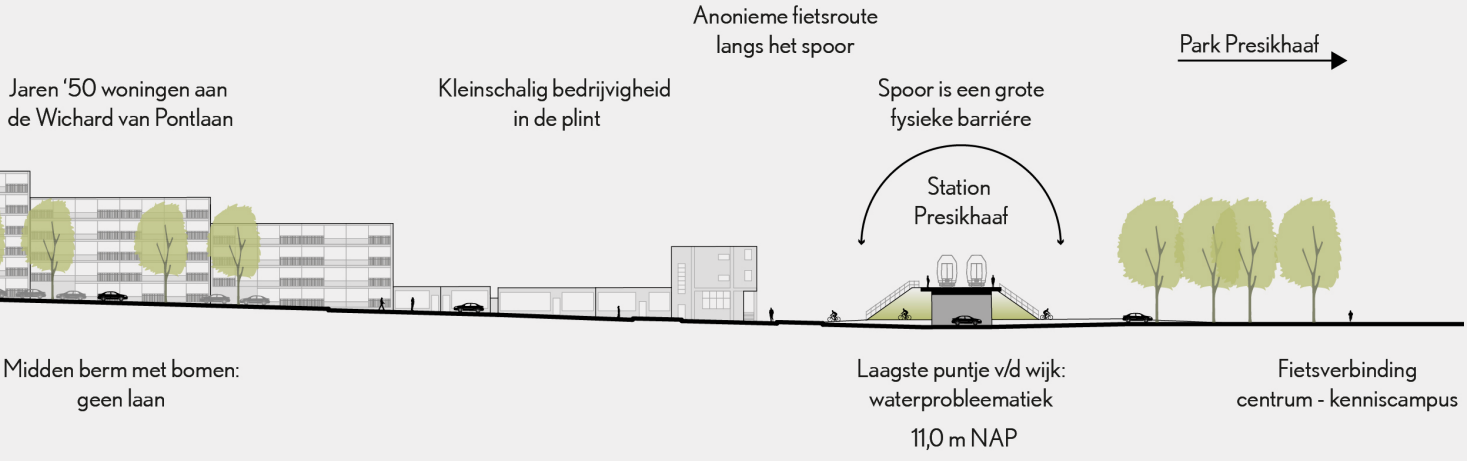
Schaapsdrift is een versneden wijk met vele tijdslagen. De wijk is geïsoleerd geraakt van de wijk Plattenburg en afgesneden van het Park Sacré Coeur door bedrijvigheid en grootschalige wooncomplexen. De spoorlijn snijdt Plattenburg in tweeën en scheidt Schaapsdrift van park Presikhaaf. De tunnel, als enige noord-zuid verbinding overgebleven, vormt een verzamelpunt voor oppervlaktewater. In de loop der jaren is groen opgeofferd voor woningbouw. De beeklopen zijn meermaals aangepast en zijn ondergronds verdwenen. De grote voortuinen (oude loop) en een oude gevel van een stoomwasserij zijn herinneringen hieraan. De drie 2 onder 1 kap woningen uit de jaren '30 van vorige eeuw kenmerken de Oude Velperweg en de cultuurhistorie van de tuindorpen en wijken die zo worden gewaardeerd. Na de verwoesting van Schaapsdrift in de oorlog zorgde de ontstane doorbraak (Wichard van Pontlaan) voor lucht in de wijk. Deze werd echter niet doorgetrokken waardoor deze wijk niet direct is verbonden met de Velperweg. De twee lege kavels met voetpad zijn hiervan het relict. De moderne flats van 4 tot 6 lagen hoog met plat dak staan in schril contrast met de voornamelijk 1 tot 2-laagse bebouwing met kap van Plattenburg en Schaapsdrift. Ze vormen een harde barrière in het oude weefsel van Plattenburg.
De buurt staat met zijn zijkant naar het spoor. Er loopt een smalle doodlopende route voor autovoertuigen langs de voet van de spoordijk die wordt begeleid door anonieme garageboxen. Dit resulteert in een praktische maar onaangename fietsroute. Het station zelf is onherkenbaar en oogt meer als een halte dan als een volwaardig station. De fietsenstalling staat tegen een stalen damwand, en wordt goed gebruikt. De ruimtelijke opbouw en verschijningsvorm reflecteren niet altijd de kwaliteit die bewoners zelf ervaren. De Schaapsdrift is ook een plek waar mensen in relatieve rust te wonen, werken en leven.

Doorsnede over de Wichard van Pontlaan van noord naar zuid (links naar rechts)

Anonieme fietsroute tussen garageboxen en spoorweg talud

De auto domineerd het straatbeeld, het smalle profiel geeft geen ruimte voor bomen

Wonen boven bedrijvigheid

Perifeer programma aan de Schaapsdrift

Doodlopende stegen tussen de bedrijven. Bedrijven en (zorg)woningen staan rug aan rug

Grootschalige winkels en bedrijvigheid vormen een barrière tussen Park Sacré Coeur en Schaapsdrift

Brede Wichard van Pontlaan met groene middenberm begeleid door appartementengebouwen

Schaapsdrift is versneden buurt met vele tijdslagen

Smal profiel (ca. 13,5 meter) met ondergrondse beek

Damwand geplaatst om ruimte te winnen voor de fietsenstalling

Met name een kleine korrel van twee lagen en een kap aan de Schaapsdrift

Het plangebied is omringd door de prachtige stadsparken Angerenstein, Sacré Couer en Bronbeek (Engelse landschapsstijl) met haar romantische beeklopen en waterpartijen. De heemtuin, park Presikhaaf en de Stadsboerderij vormen aan de zuidzijde van het spoor een groot stadspark waarin het kennis- en opleidingsinstituut HAN gedijt.

Nabijgelegen fabrieksterreinen worden getransformeerd, zoals het voormalige AKZO-terrein waar de het Zijdekwartier wordt ontwikkeld met circa 600 woningen. Maar ook binnen Schaapsdrift maken bedrijven/ loodsen plaats voor woningen.

Aan de oostrand van Schaapsdrift staan een aantal grote wooncomplexen, voornamelijk gericht op senioren. De Schaapsdrift en de wooncomplexen staan met de rug naar elkaar. Het grootste complex is Vreedenhoff, dat 2 tot 6 lagen hoog is. Ander complexen zijn 4 tot 6 lagen hoog en staan voornamelijk in het groen. Daardoor zijn de parkeerplaatsen op het maaiveld storend. De Esperantolaan functioneert als auto-ontsluiting maar loopt dood in het gebied. Voorheen was dit de oprijlaan voor landgoed Presikhaaf en was deze verbonden met de andere kant van het spoor.

Prachtige stadsparken Angerenstein, Sacré Couer en Bronbeek (Engelse landschapsstijl)

Grote (zorg)complexen in het groen

Grootschalige complexen met gezicht naar het park. Autostraat en parkeren zijn storend

Groene kwaliteit van het aangrenzende Park Sacré Coeur

Het gebied wordt omringd door prachtige stadsparken

3.4 Programmatische analyse

In Schaapsdrift en omgeving staan circa 235 woningen, binnen het Wvg-gebied. Er wonen ongeveer 525 inwoners. 20% van de woningen is in bezit van corporaties, 45% is vrije huur en 35% bestaat uit koopwoningen. Er staan circa 35 grondgebonden woningen en 200 appartementen in hoofdzakelijk portiekflats (100) en galerijflats (80). Het overige deel (20) bestaat uit andere vormen van appartementen, zoals boven-benedenwoningen.

Woon zorgcomplex Vreedenhof

Achter de Schaapsdrift concentreert zich bedrijvigheid en detailhandel. In totaal bijna 13.000m2. De Praxis en de kringloopwinkel zijn de twee grootste eenheden. Verder zit er een digitale drukkerij, een opslag voor een evenementen, een antieke meubelwinkel en een groen- en grondwerkbedrijf. Dit is typisch perifere bedrijvigheid (relatief goedkoop en goede autobereikbaarheid), die wordt ervaren als een rafelrand van de stad. Verder ligt het winkelcentrum Presikhaaf op loopafstand.

Nabij winkelcentrum Presikhaaf

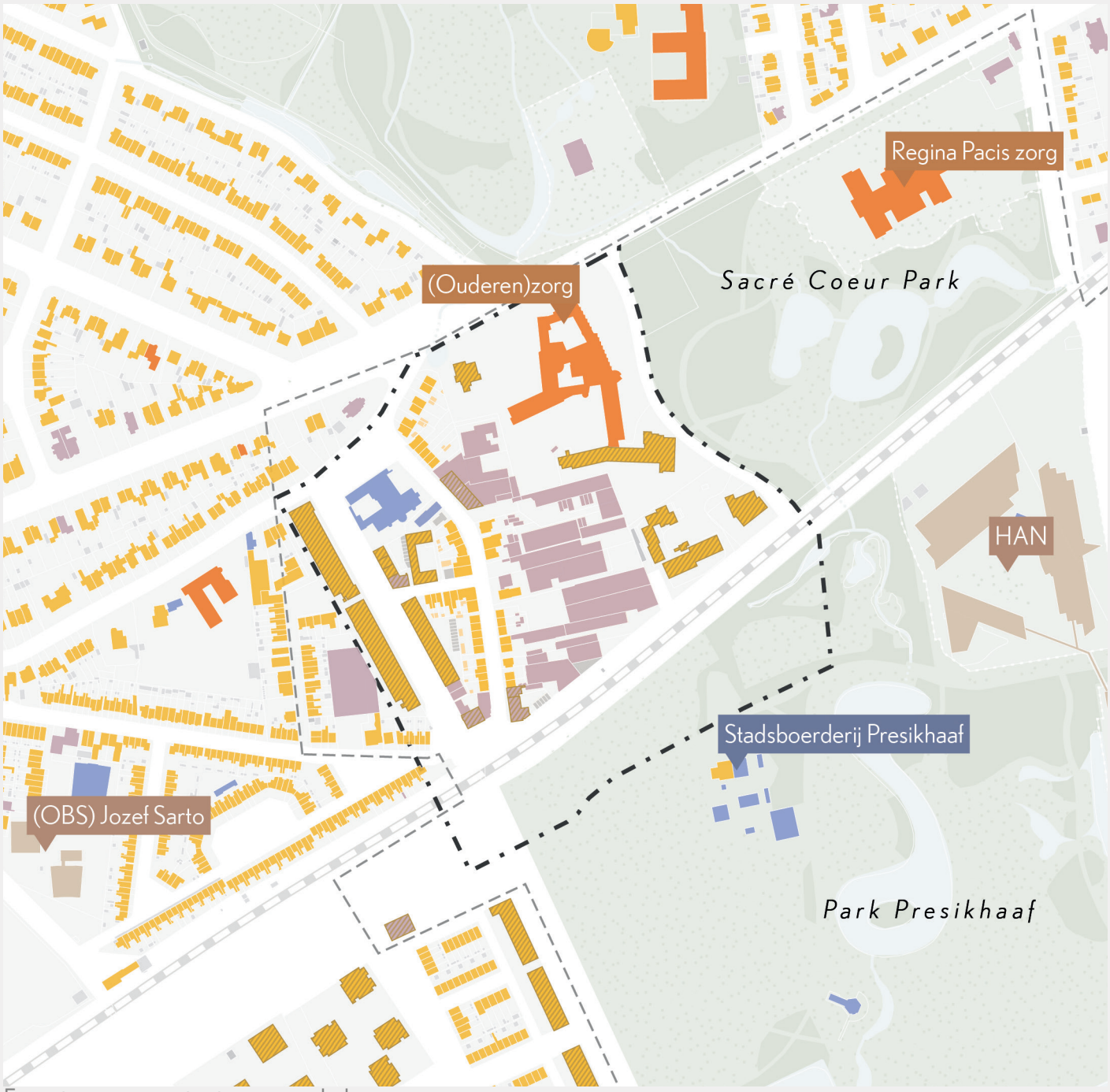
De rand van Schaapsdrift heeft een aantal wooncomplexen, voornamelijk gericht op senioren. In totaal zijn dit meer dan 400 appartementen. Vreedenhoff van Stichting Innoforte bestaat uit 242 zorgappartementen. Het bijbehorende complex Nijenstede bevat 20 appartementen. Het complex Tuinstede bevat 48 appartementen. Daarnaast staan in het zuiden nog Casimirstate met circa 80 woningen en het recente Sacré Coeur met circa 25 appartementen.

Perifere bedrijvigheid naast het station

Functies en voorzieningen
Schaapsdrift, Arnhem

legenda
Analyse
- bijeenkomst
- gezondheidszorg
- bedrijvigheid
- onderwijs
- sport
- winkel
- wonen grondgebonden
- wonen gestapeld
- overige gebruikfunctie

Functies en voorzieningen op de kaart.

3.5 Sociaal maatschappelijke analyse

Plattenburg/Schaapsdrift maakt als buurt onderdeel uit van Velperweg e.o. De Arnhemse wijkmonitor (https://arnhem.incijfers.nl/content/cijfers-per-wijk) toont een wijk (Velperweg e.o.) waar de sociale kwaliteit en de fysieke, sociale en financiële gezondheid relatief hoog zijn ten opzichte van het gemiddelde van Arnhem. Velperweg e.o. doet het op geen enkel aspect minder goed dan het Arnhems gemiddelde. In sociaal-maatschappelijk opzicht en onderscheidt Plattenburg/Schaapsdrift zich van de overige buurten (Velperweg-Noord, Angerenstein, Paasberg/Wellenstein, Molenbeke en het ENKA-terrein). Het aantal huurwoningen ligt er aanzienlijk hoger dan in de rest van de wijk. Ten opzichte van 2019 zijn er een paar indicatoren die een positieve dan wel een negatieve ontwikkeling hebben doorgemaakt. Zo zijn de sociale cohesie en de sociale buurtkracht verbeterd, ervaren minder inwoners overlast van vermogensdelicten, denken meer inwoners dat de buurt erop vooruit zal gaan en zijn meer inwoners (meestal) in staat tot een onverwachte uitgave van 1.000 euro. Inwoners die aangeven dat Plattenburg achteruit is gegaan, noemen met name parkeerproblemen, graffiti (verloedering) en de verkamering.
Bijna de helft van de woningen (45%, circa 100 woningen) zijn naoorlogse huurwoningen. Een groot deel van deze woningen oogt gedateerd en sleets. De lage huren trekken veel starters aan. De wijk kent daardoor een hoog verloop. Meer dan 85% van deze bewoners woont er korter dan 10 jaar.

De route van de HAN naar het station door het park wordt in de donkere dagen ook als onaangenaam ervaren

Route van station Presikhaaf naar de HAN door Park Presikhaaf

3.6 Conclusie: kwaliteiten en knelpunten

Op basis van de inventarisatie van het gebied zijn de kansen en knelpunten in beeld gebracht, Hierbij is gekeken naar zowel het gebied binnen de plangrens als ook naar het ruimere onderzoeksgebied. Deze zijn hieronder puntsgewijs opgesomd en verbeeld op de bijgaande kaarten. Hierbij is het van belang te benadrukken dat een ruimtelijke analyse de meer functionele kwaliteiten en knelpunten benoemd. De kwaliteiten en knelpunten die worden ervaren door de mensen die in de buurt wonen, werken en leven kunnen juist via het participatietraject ingebracht worden.

Kwaliteiten

- De Schaapsdrift (straat) is een zeer oude historische lijn. Deze heeft duidelijke kenmerken van de ontstaansgeschiedenis, zoals de oude stoomwasserij. Helaas is de beekloop verloren gegaan.
- Aantrekkelijke stadsbeelden: de Oude Velperweg met statige herenhuizen, samenhangende baksteenarchitectuur van de jaren '30 buurten, de monumentale kerk en aanleunwoningen.
- Directe nabijheid van gewaardeerde stadsparken en voormalige landgoederen.
- Nabijheid van voorzieningen, zoals het winkelcentrum Presikhaaf, het stadscentrum maar ook de HAN-campus en ROC-campus op het Zijdekwartier.
- Goede OV-bereikbaarheid vanwege station Arnhem Presikhaaf, maar tegelijkertijd een onherkenbare stationsomgeving.
- Charme van de kleine korrel en de diversiteit aan programma. In vergelijking met de samenhangende jaren '30 architectuur van de omliggende buurten is dit echter een vrij magere kwaliteit.

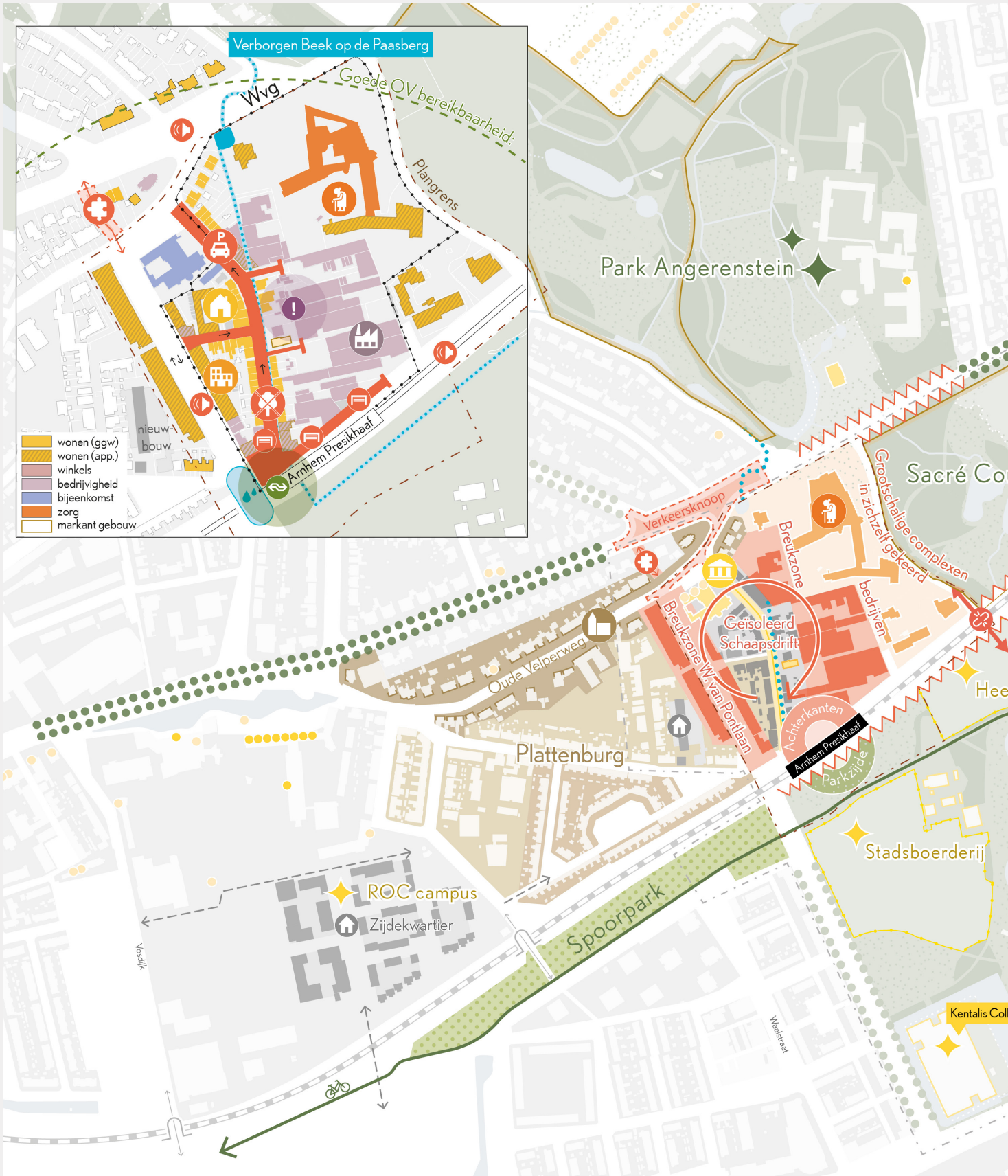
Knelpunten

- Wederopbouw doorbraak (Wichard van Pontlaan) is onafgemaakt waardoor het zowel ruimtelijk als functioneel een knelpunt oplevert op de kruising Oude Velperweg/ Velperweg (oost).
- Schaapsdrift is geïsoleerd geraakt als gevolg van twee breukzones: de flats aan de Wichard van Pontlaan en de ondoordringbare bedrijvenzone. Hierdoor ontbreken er logische verbindingen en doorzichten naar zowel Plattenburg als Sacré Coeur.
- Grootschalige (senioren/zorg) complexen vormen een slechte parkrand met park Sacré Coeur. Ze liggen met hun rug naar de Schaapsdrift (straat) en zijn in zichzelf gekeerd. Hierdoor kan Schaapsdrift onvoldoende profiteren van het park. Daarnaast is er gebrek aan groen in de buurt.
- Schaapsdrift kent een grote functiemenging, maar de vele aanwezige bedrijven kennen een sterk perifeer karakter. Daardoor ontbreekt zowel functioneel als ruimtelijk samenhang tussen wonen en werken.
- De straten van Schaapsdrift zijn stenig en smal, en de historische beekloop is onzichtbaar en ondergronds verdwenen. De omgeving oogt sleets en de beperkte ruimte wordt door de auto gedomineerd.

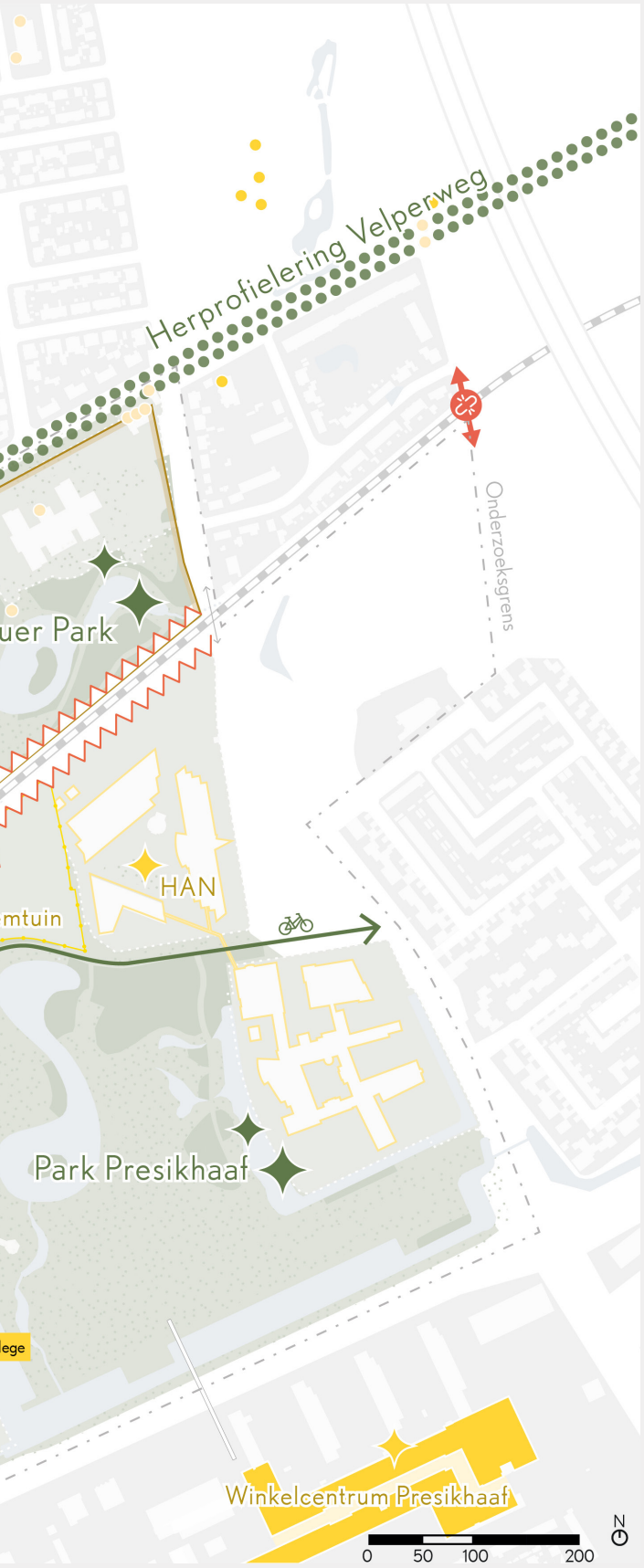

Ingezoomde conclusiekaart kwaliteiten en knelpunten

Conclusiekaart kwaliteiten en knelpunten

Conclusiekaart kwaliteiten en knelpunten

Kwaliteiten

Schaapsdrift is een zeer oude historische lijn. Duidelijk ' kenmerk van de ontstaansgeschiedenis. Zoals de oude stoomwasserij, helaas is de beekloop verloren gegaan.

- Schaapsdrift als historische lijn
- Oude stoomwasserij aan de Schaapsdrift

Aantrekkelijke stadsbeelden: oude Velperweg met statige herenhuizen, samenhangende baksteenarchitectuur van de jaren '30 buurten, de monumentale kerk en aanleunwoningen.

- Rijksmonument
- Gemeentelijk monument
- Beschermd stadsgezicht (park)

Directe nabijheid van gewaardeerde stadsparken en voormalige landgoederen.

Nabijheid van voorzieningen, zoals de HAN en winkelcentrum Presikhaaf, stadscentrum en ROC-campus op Zijdekwartier.

Goede OV bereikbaarheid middels halte Presikhaaf tegelijkertijd een onherkenbare stationsomgeving

Charme van de kleine korrel en de diversiteit aan programma. In vergelijking met de samenhangende jaren '30 architectuur van de omliggende buurten is dit echter een vrij magere kwaliteit.

Knelpunten

Wederopbouw doorbraak, Wichard van Pontlaan, is onafgemaakt waardoor het ruimtelijk als functioneel botst op de kruising oude Velperweg/Velperweg (oost).

Schaapsdrift is geïsoleerd geraakt als gevolg van twee breukzones, flats aan de Wichard van Pontlaan en de ondoordringbare bedrijvenzone. Hierdoor ontbreken er logische verbindingen en doorzichten, zowel Plattenburg als Sacré Coeur.

Grootschalige (senioren/zorg) complexen vormen een slechte parkrand met park Sacré Coeur. Ze liggen met hun rug naar de Schaapsdrift (straat) en zijn in zichzelf gekeerd. Hierdoor kan Schaapsdrift onvoldoende profiteren van het park. Daarnaast is er gebrek aan groen in de buurt.

Schaapsdrift kent een grote functiemenging, maar de vele aanwezige bedrijven kennen een sterk perifeer karakter. Daardoor ontbreekt zowel functioneel als ruimtelijk samenhang tussen wonen en werken.

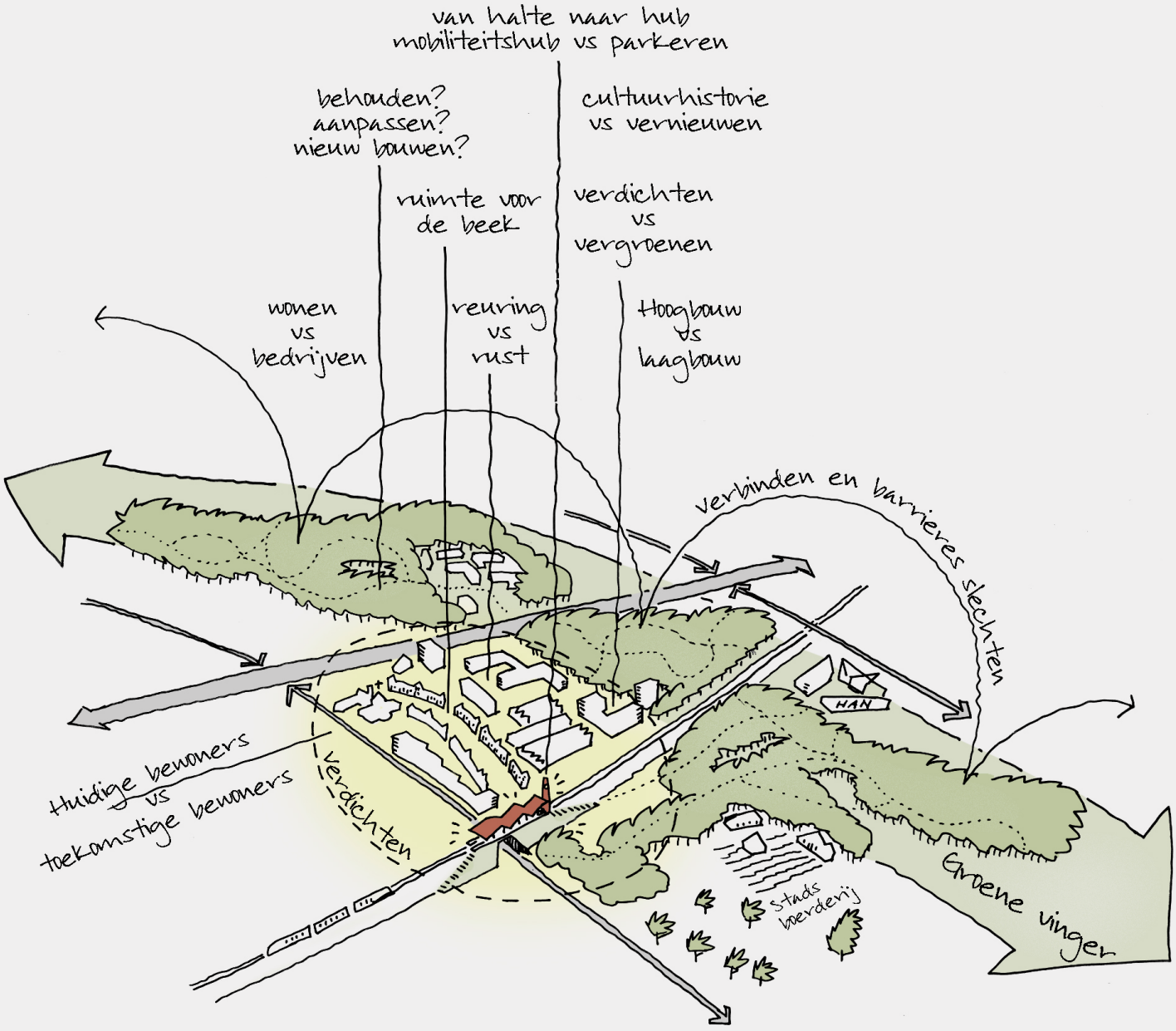
De straten van Schaapsdrift zijn stenig en smal, en de historische beekloop is onzichtbaar en ondergronds verdwenen. De omgeving oogt sleets en de beperkte ruimte wordt door de auto gedomineerd.

Overige

- vervuilde grond en grondwater
- hittestress in de Schaapdrift (geen bomen aanwezig)
- garageboxen en achterkanten aan het station
- belangrijke en kwalitatieve fietsverbinding
- wateroverlast (laagste puntje van de buurt)
- barrière werking door infrastructuur
- geluidshinder spoor en wegen
- nieuwbouw project in de omgeving
- verdwenen verbinding

4. Ambities Schaapsdrift

In de op te stellen gebiedsvisie streven we naar een transformatie van het diffuse woon-werkgebied naar een levendige en groene stadwijk. In de volgende tekst worden de uitgangspunten en ambities in de fysieke leefomgeving benoemd waarmee we van start gaan. De notitie is een startpunt en geen eindbeeld. Het eindbeeld wordt weergeven in de op te stellen gebiedsvisie en stedenbouwkundig plan voor Schaapsdrift en omgeving. Aangezien de belangen en wensen van de huidige en nieuwe bewoners en ondernemers belangrijk zijn is daarvoor een apart participatie plan opgesteld.

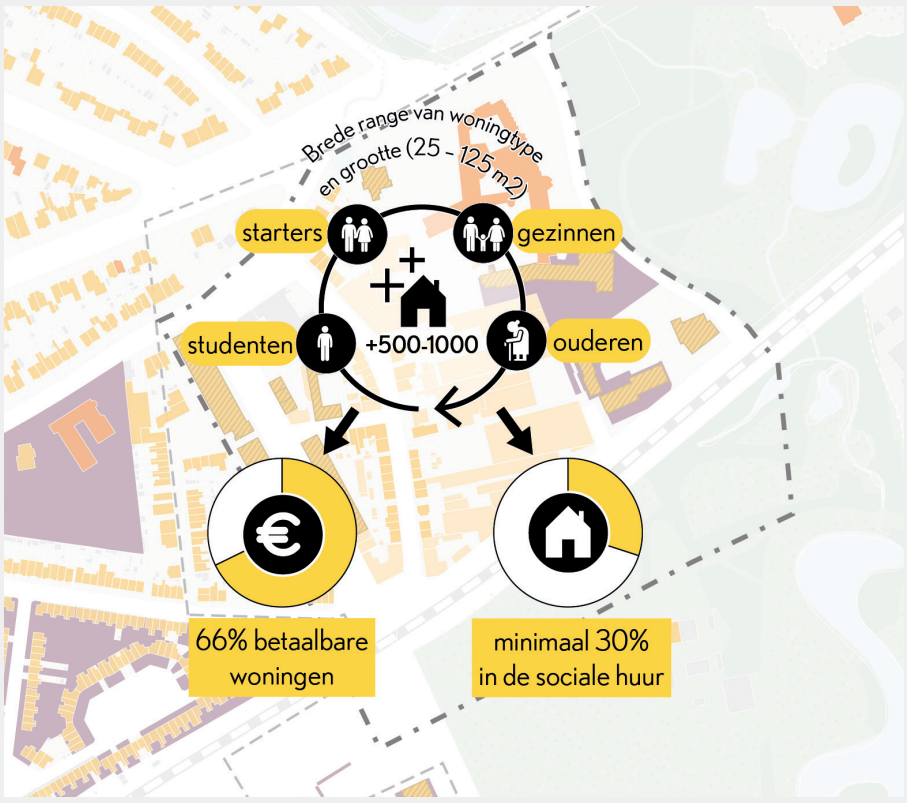
Verkennende schets ambities Schaapsdrift

4.1 Wonen & woonomgeving

Het potentieel van dit gebied (groene kwaliteiten van Arnhem, nabijheid van de onderwijsinstellingen en het station, bestaande ouderenzorgvoorziening, de mix van wonen en werken) biedt kansen voor de huisvesting van verschillende doelgroepen en de ontwikkeling van een levensloopbestendig en gemengd woonmilieu.

Beleidskaders

Op basis van de beleidskaders uit het Plan van Aanpak Woningbouwontwikkeling, de (voorontwerp) Omgevingsvisie Arnhem 2040, de regionale Woondeal Arnhem-Nijmegen en de Verstedelijkingsstrategie regio Arnhem-Nijmegen en Foodvalley, zijn een aantal uitgangspunten geformuleerd voor Schaapsdrift en omgeving.

Wonen
Schaapsdrift, Arnhem

legenda
wonen grondgebonden
wonen gestapeld
zorgwonen
overige bebouwing
eigendom woningcorporaties

De belangrijkste ambities en opgaven voor wonen en woonomgeving op de kaart geprojecteerd

Uitgangspunten

Zorg voor een aanzienlijke versterking en uitbreiding van een bestaande Arnhemse stadswijk met een gemengd woon-werk milieu. Bevolkingsprognoses (Primos) laten zien dat Arnhem tot 2030 groeit met ruim 10.000 inwoners. In het licht van dat aantal hebben wij in het kader van de Verstedelijkingsstrategie Arnhem Nijmegen Foodvalley en de regionale Woondeal Arnhem-Nijmegen de afspraak gemaakt om voor 2030 10.000 woningen te realiseren. Gelet op het gebied Schaapsdrift én de huidige planvoorraad, is het noodzakelijk in dit gebied in te zetten op een (hoger) stedelijk woonmilieu waarbij we tussen de 500 en 1000 woningen willen toevoegen.. Dit om onze opgave zowel kwalitatief als kwantitatief te kunnen invullen en de beschikbare en betaalbare woningvoorraad voor de inwoners van de stad te vergroten.

Borg het aandeel betaalbare woningen in Schaapsdrift:

- Uitgangspunt is om in de nieuwbouw 66% betaalbare woningen te realiseren, waarvan:
- Minimaal 30% in de sociale huur (in premium partnership met de corporaties).
- Bereikbare koop tot 355.000 euro. Waarbij betaalbare koop tot 250.000 euro heel gewenst is, maar moeilijk haalbaar.

Bouw voor de verschillende doelgroepen:

- Bouw voor starters, studenten, ouderen en gezinnen, biedt een brede range aan van type en grootte woningen en/of appartementen.
- Kleine woningen (25-50 m²) voor studenten en/of zorgwoningen zijn alleen mogelijk bij zeer hoge kwaliteit gemeenschappelijke voorzieningen en omgeving/ buitenruimte (groen, autoluw, looproutes, ontmoetingsplekken etc).

Woonkwaliteit en leefomgeving:

Niet alleen het woningproduct maar ook de woonomgeving bepaalt de kwaliteit van wonen en leven in Schaapsdrift; nu en in de toekomst. Aandachtspunten bij de gebiedsontwikkeling zijn daarbij:

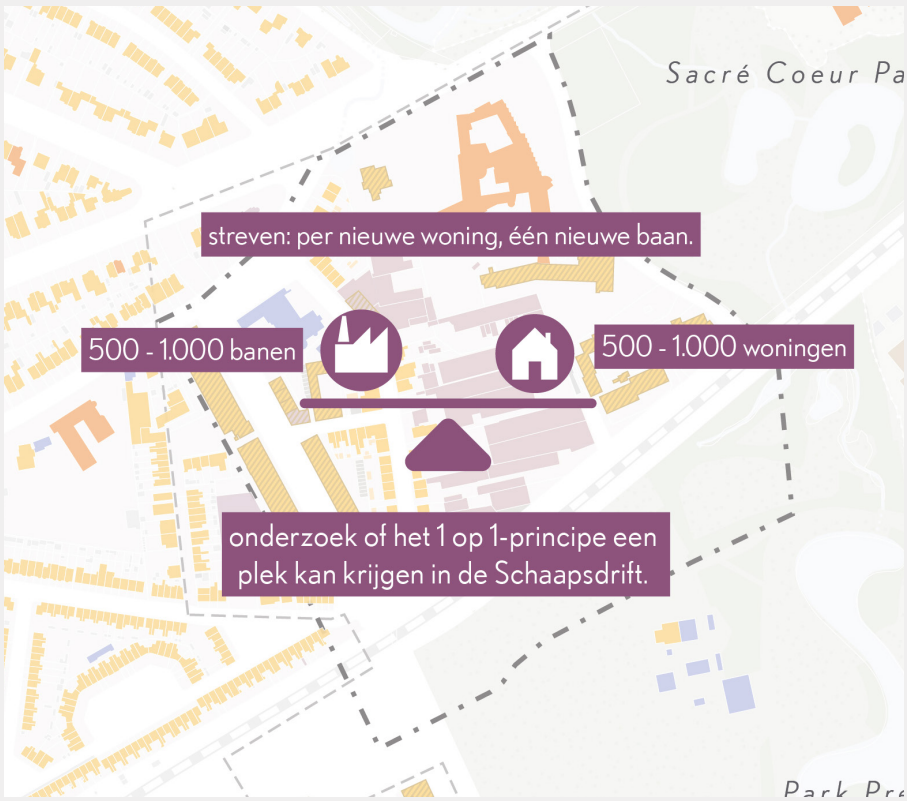
- Richt de openbare ruimte groen, klimaatadaptief en aantrekkelijk in voor verschillende doelgroepen & leeftijdscategorieën.
- Zorg voor een levendige plint met diversiteit aan functies bij gebouwd programma in de buurt van het station en HAN-terrein.
- Borg een gezonde fysieke leefomgeving.

Opgave en onderzoeksvragen

De ontwikkeling van Schaapsdrift biedt kansen voor een versterking van de bestaande wijk met een toekomstbestendig woonprogramma, waarbij mensen zich met deze plek verbonden voelen. Toekomstbestendig betekent dat voor zowel bestaande als nieuwe bewoners een lange wooncarrière in de eigen wijk mogelijk is, dan wel doorstroming naar omliggende gebieden . En toekomstbestendig betekent ook een stadswijk waarin werk is gemaakt van een gezonde fysieke leefomgeving, een autoluwe zone, flexibele woonvormen en -concepten. De uitwerking in de gebiedsvisie en stedenbouwkundig plan moet inzichtelijk maken welke doelgroepen, typen en aantallen woningen gerealiseerd kunnen worden in een woonomgeving die daarbij past Aanvullend onderzoek naar doelgroepen en bijbehorende woonconcepten is hiervoor nodig. Datzelfde geldt voor het gewenste serviceniveau van de wijk. Deze moet passen bij de bestaande en gewenste doelgroepen en ruimtelijke mogelijkheden.

4.2 Werken & voorzieningen

Als wonen, werken en voorzieningen elkaar goed aanvullen, ontstaat ruimte voor dynamiek, levendigheid en ontmoeting, kan Schaapsdrift zich onderscheiden van omliggende wijken. Werkgelegenheid creëren rond OV-knooppunten sluit aan bij de uitgangspunten. De nabijheid van de kenniscampus en de combinatie met onderwijsfaciliteiten bieden kansen voor (nieuwe) bedrijvigheid.

Beleidskader

De Concept Kantorennota 2022-2030 (november 2022) stelt dat er vooral behoefte is aan kwalitatieve meters op toekomstbestendige locaties. OV-locaties worden voor kantoorgebruikers steeds belangrijker. Er is in Arnhem een overaanbod aan kantoren, maar er is een tekort aan toekomstbestendige locaties. In de Kantorennota is het programma rondom station Arnhem Presikhaaf niet opgenomen, maar in nota staat wel dat het toevoegen van (kleinschalige) kantoorconcepten (op de OV-locaties station Presikhaaf/Schaapsdrift) kan worden verkend.

Uitgangspunten

- Breng het gebied in balans door voor elke toegevoegde woning te streven naar een extra baan.
- Wonen, werken en voorzieningen moeten zowel ruimtelijk als qua programma slim gemixt worden en elkaar aanvullen om zodoende een aantrekkelijke wijk te vormen.
- Houd er rekening mee dat het programma geen concurrentie mag vormen met winkelcentrum Presikhaaf en buurtstrip Vrij Nederlandstraat. De ontwikkeling rondom Schaapsdrift is te klein om een extra buurtstrip te legitimeren.
- Er is beperkt ruimte voor horeca, voornamelijk wijkhoreca.
- Het gebied rondom station Arnhem Presikhaaf biedt kansen voor kantoren, met name door de nabijheid van de kenniscampus en in combinatie met onderwijsfaciliteiten.

Opgaven en onderzoeksvragen

Hoe kan de gewenste mix van wonen, werken en voorzieningen in de Schaapsdrift een plek krijgen?

- Onderzoek op welke wijze het streven naar werk- en voorzieningenprogramma, met uitgangspunt een-baan-per-een-woning, binnen het plangebied ontwikkeld kan worden in de gewenste mix en stapeling met wonen.
- Onderzoeken van mogelijkheden en ruimtebehoefte voor bedrijvigheid (inclusief maatschappelijke voorzieningen en onderwijsfaciliteiten) op basis van het uitgangspunt verdichting rondom OV-locaties uit de verstedelijkingstrategie én rekening houdend met de stadsbrede werkgelegenheidsopgave. Dit uitwerken in een werk- en voorzieningenprogramma passend bij de economische werkgelegenheidsdoelstelling van de stad om een-baan-per-een-woning realiseren in een groeiende stad.
- Onderzoeken of een bouwmarkt, in de vorm van een city-concept gemengd met andere functies, kan terugkeren in het plangebied of elders in Arnhem.
- Onderzoek in het kader van de wijkeconomie of er draagvlak is voor een gemakswinkel/ kleine supermarkt in de nabijheid van het station.

4.3 Mobiliteit

Station Arnhem Presikhaaf is een knooppunt in de ontwikkeling van een groeiend stadsdeel Arnhem-Oost. De woonontwikkelingen in Arnhem-Oost versterken het belang van dit station. Daarnaast is de Kenniscampus regio Arnhem een belangrijke bestemmingen nabij het station. Het station is daarmee een middelpunt van wonen, werken, reizen en onderwijs.

Beleidskader

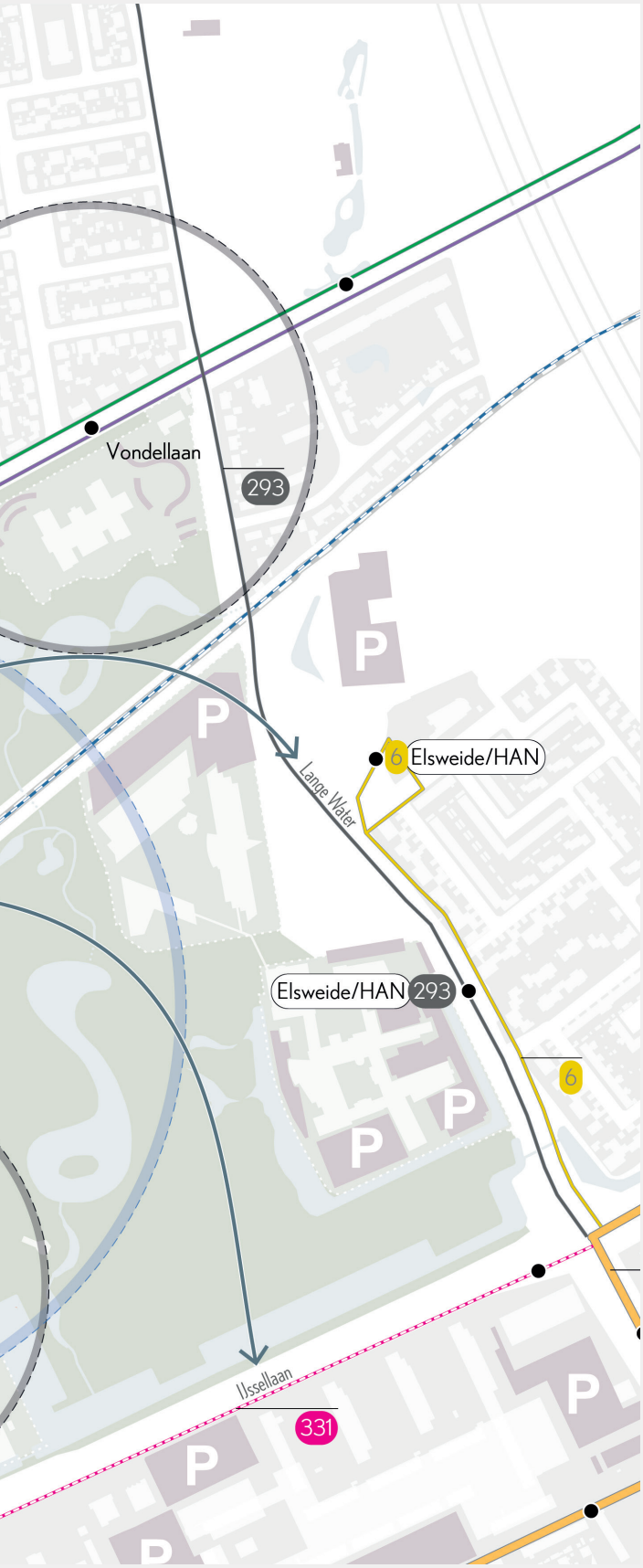
De volgende beleidsdocumenten zijn van toepassing op de locatie:
Accentnota Fiets : zet in op goede fietsverbindingen van en naar stations en goede en voldoende fietsparkeerfaciliteiten.
Toekomstbeeld Stedelijk OV Arnhem-Nijmegen: Arnhem Presikhaaf blijft een HOV-halte binnen het openbaar vervoersysteem van Arnhem en de regio.
Momenteel wordt gewerkt aan een Duurzaam Mobiliteitsplan en Parkeerbeleid.

Uitgangspunten

- Opwaardering station Arnhem Presikhaaf is noodzakelijk. Dit moet samen met alle partners zoals Rijk, NS en ProRail worden uitgewerkt.
- Het station is nu onvoldoende toegankelijk. De gemeente is in gesprek met ProRail om dit te verbeteren.
- Ontwikkelen dichtbij het station biedt kansen voor een waardig alternatief voor de auto. Het toepassen van het ontwerpprincipe 'STOMP' helpt bij het creëren van een autoluwe omgeving, met meer ruimte voor lopen en fietsen.
- Het spoor- en plangebied dient bereikbaar te zijn voor hulpdiensten.
- Met de herontwikkeling streven we naar centraal parkeren mogelijk te maken. Dit biedt mogelijkheden voor een combinatie met andere modaliteiten. Hierdoor ontstaat voldoende parkeergelegenheid voor bewoners.
- Het verbeteren van de fiets- en voetgangersverbinding tussen de noord- en zuidkant van het spoor, door middel van tunnels onder het spoor.
- Station Arnhem Presikhaaf blijft een HOV-halte binnen het openbaar vervoersysteem van Arnhem en de regio. De bereikbaarheid per (HOV-)bus moet dus worden gewaarborgd.
- De HAN (en de KennisCampus) is een belangrijke bestemming voor reizigers in het gebied. Het verbeteren van de toegang van en naar de HAN is een belangrijk uitgangspunt. De verbeteringen kunnen worden gezocht op en nabij het station, maar bijvoorbeeld ook met een of meerdere tunnels onder het spoor.

De ambities en opgaven voor mobiliteit op de kaart geprojecteerd met de huidige OV-verbindingen

Opgaven en onderzoeksvragen

- Creëer een autoluwe omgeving vanuit het ontwerpprincipe STOMP. Onderzoek hoe centraal parkeren hieraan bijdraagt, of dit de vorm kan krijgen van centraal parkeren waarbij parkeren door buurtbewoners de voornaamste functie is, en hoe deze eruit zou moeten zien.Onderzoek daarbij de toegankelijkheid en consequenties voor servicediensten, zoals vuilniswagens, hulpdiensten enzovoort.
- Onderzoek welke parkeernorm met en zonder regulering mogelijk is. Onderzoek de verkeerskundige gevolgen van het toevoegen van programma voor de (auto) mobiliteit. Bekijk daarbij ook de afwaardering van de Wichard van Pontlaan/Laan van Presikhaaf van 50km/u naar 30 km/u.
  Om dit te beoordelen in het netwerk is het noodzakelijk om ook de verkeersstructuur rondom de Wichard van Pontlaan mee te nemen. Daarnaast zijn in de omgeving meerdere ruimtelijke ontwikkelingen die hun weerslag hebben op de infrastructuur. Deze projecten moeten worden meegenomen in het onderzoek. Wegen en straten die moeten worden onderzocht zijn: Wichard van Pontlaan, Laan van Presikhaaf, IJssellaan, Lange Water, Velperweg.
- Onderzoek de gewenste opwaardering van station Presikhaaf: wat zijn de gevolgen van de ruimtelijke ontwikkelingen in Arnhem-Oost voor het gebruik van het station? Wat is de verwachte studentengroei van de HAN-campus? Welke autonome ontwikkeling ziet de NS? Door deze drie vragen te beantwoorden is inzichtelijk wat de inzet moet zijn voor het station.

4.4 Stadsklimaat & groen

Schaapsdrift en omgeving liggen op de onderste rand van de Veluwestuwwal en nabij de overgang naar de voormalige uiterwaarden van de IJssel. Met het Beekdal op de Paasberg, het park Sacré Coeur en park Presikhaaf maakt het onderdeel uit van een groter geheel van landgoederen en groengebieden in dit deel van de stad. Deze groengebieden vormen dan ook een waardevol leefgebied voor flora en fauna. Alhoewel Schaapsdrift aan deze groengebieden ligt is het gebied zelf niet groen. Bomen, speelplekken en buurtgroen ontbreken. Niet alleen kan dat snel leiden tot wateroverlast, ook in warme perioden (hittegolven) zal het gebied snel opwarmen en slecht afkoelen waardoor het een minder aangenaam verblijfsgebied wordt waar hittestress wordt ervaren. Hoewel het plangebied aan bijna drie zijden begrensd wordt door koele parken, kleurt op de hittekaart het gebied oranje tot rood. Ten aanzien van water is het gebied gevoelig voor wateroverlast (o.a. Velperweg tussen de Huijghenslaan en de Esperantolaan en de tunnelbak bij station Arnhem Presikhaaf). Door het plangebied stroomt de Beek op de Paasberg, vanaf de Velperweg nog een klein stukje bovengronds, maar al snel gaat de beek ondergronds en is deze niet meer zichtbaar. De beek is pas in de heemtuin in park Presikhaaf weer zichtbaar. Vanuit klimaatadaptatie, water- en groenkwaliteit en een aantrekkelijke woon- en leefomgeving een gemiste kans die verzilverd moet worden passend bij de historie van dit gebied.

Beleidskader

Beleidskaders voor stadsklimaat en groen zijn verankerd in de Groenvisie , Bomenplan en de Strategie klimaatadaptatie. Ook geeft het huidige coalitieakkoord richting aan de uitgangspunten voor Schaapsdrift.

Uitgangspunten

Ecologie:

- Versterk de ecologische, landschappelijke en recreatieve verbinding tussen de parken. Bijvoorbeeld met verbindingen onder de spoorlijn door. Daarbij mag geen verstoring door verlichting in het park en omgeving plaatsvinden.
- Behoud de Heemtuin, boerderij en erf en weides als educatieve stadsboerderij (Natuurcentrum), als kwaliteit vanuit educatie, stadslandbouw en natuur.
- De parken hebben een groenbestemming.
- Vergroot parken en ecozones langs het spoor en zet deze in voor het verbinden van natuur. Ecozones zijn 40m breed.

Versterk het leefgebied van aanwezige soorten en nieuwe stadssoorten (o.a. vleermuis, huismus, gierzwaluw, vlinders en wilde bijen).

Natuurinclusief bouwen, inrichten (omgeving) en beheren (Puntensysteem):

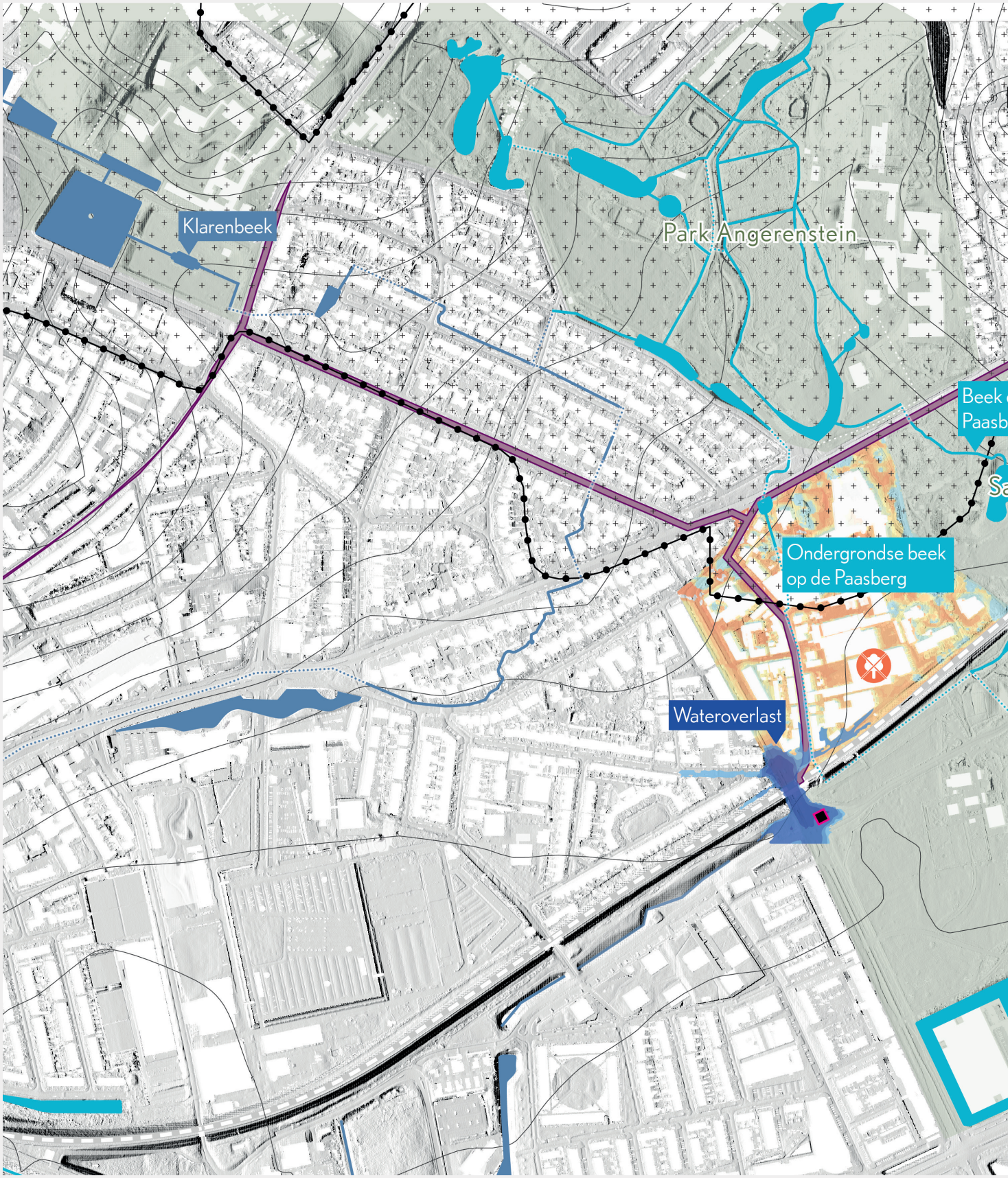
- Duurzaam behoud van bestaand groen en bomen en uitbreiden.
- Hanteer de 3-30-300 regel voor bomen (zicht op 3 bomen vanuit je huis, 30% bladerdek en ieder huis ligt 300 meter af van een park). Hierbij is boominclusief ontwerpen het uitgangspunt met behulp van een Boomafwegingsrapportage. Let op de toegankelijkheid van de openbare ruimte en eventueel aan te leggen speelplek(ken).

Water en klimaatadaptatie:

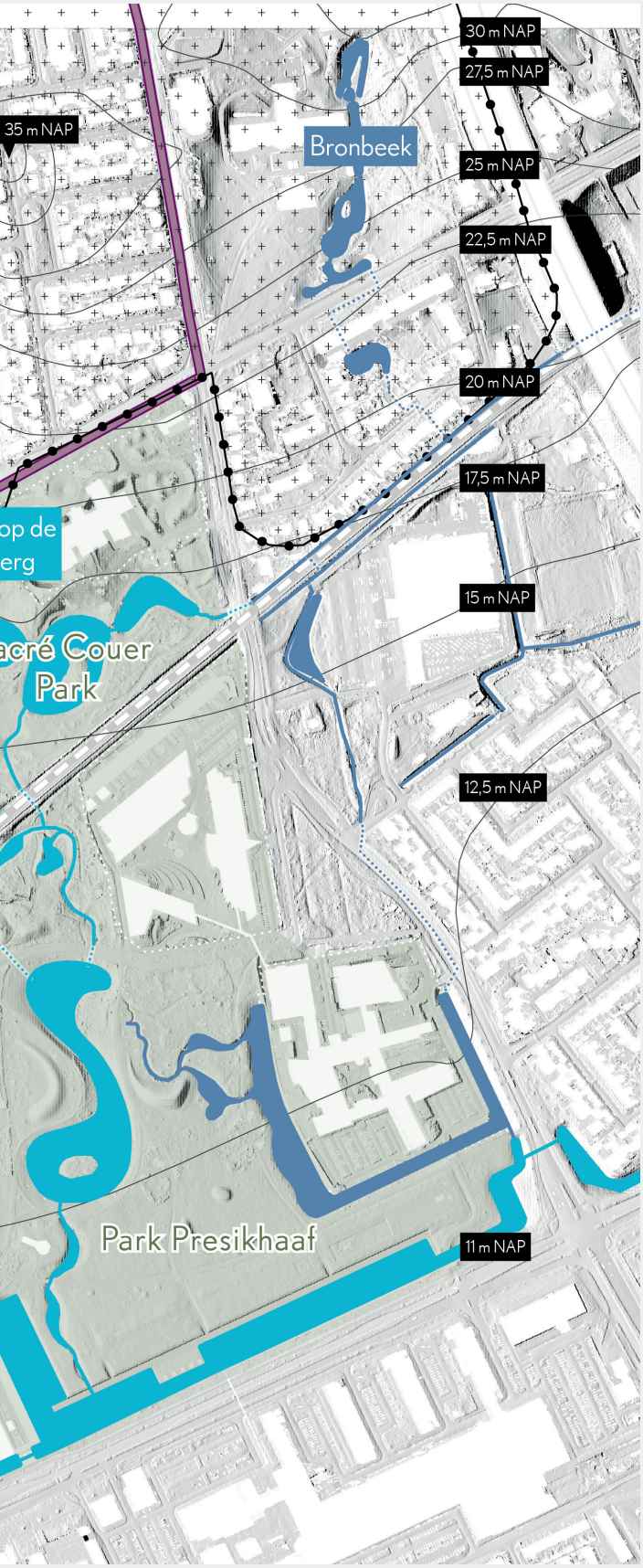
- Een klimaatadaptieve buurt ontwikkelen/ herinrichten betekent dat het aspect klimaatadaptatie (water en hitte) in alle onderdelen van het proces een plek moet krijgen. De basis vormt het verwijderen van overbodige verharding (min. 10%). Voor hitte kan dat ook betekenen dat het naast de ruimtelijke inpassing ook een plek moet krijgen in het beeldkwaliteitsplan omdat het kan gaan over materialen, kleuren en externe maatregelen aan gebouwen.
- Aandachtspunt is de ligging van het transportriool (ei 1200/1800 mm) uit 1930.

Opgaven en onderzoeksvragen

- Gebruik de geomorfologie / bodem en watersysteem als kader voor het ontwerp. Het gebied ligt op de grens van stuwwal en polder, met de daarbij behorende ondergrond. Stroomgebied en ligging van bestaande en nieuwe beken zijn elementen om hierin mee te nemen. Leemlagen zijn aanwezig in het noordelijk deel van dit gebied. Het is niet toegestaan deze te beschadigen.
- Houd water zoveel mogelijk vast (natuurlijk groen) en zichtbaar om water te bufferen en de afstroom te vertragen. Onderzoek hoe de beek bovengronds gehaald kan worden en ruimtelijk een plek kan krijgen in de gebiedsontwikkeling. Houd rekening met de opvang van (regen-)water binnen het gebied, de gevoeligheid voor wateroverlast en mogelijke overloop vanaf de Velperweg.
- Laat met het landschap en beplanting in de openbare ruimte (bomen, struiken en water) zien waar je bent, met bijvoorbeeld andere soorten groen op de stuwwal en in de polder. Ontwerp het gebied natuur-, klimaat- en bomeninclusief, en maak gebruik van het Klimaattoets en natuurinclusief bouwen puntensysteem. Neem hierbij ruimte voor spelen en ontmoeten mee (ca 10 % voor kinderen en jeugd).

De belangrijkste uitgangspunten en huidige (hinder)contouren voor stadsklimaat en groen geprojecteerd op de kaart

legenda

oppervlakte water Beek op de Paasberg

overige beeklopen

duikers

beschermde leemlaag vanuit bestemmingsplan

.... m NAP
peilhoogte t.o.v. NAP
bron: AHN

hittestress door het ontbreken van bomen

waterzuiveringsinstallatie

Hoogtelijnen

Transportriool

0 50 100 200

N

4.5 Energie & circulariteit

In Arnhem streven we naar een duurzame stad en een circulaire economie. In deze gebiedsontwikkeling passen we dit beleid toe op energie en duurzaam bouwen.

Beleidskader

Het beleidskader voor energie & circulariteit is verankerd in de Woondeal regio Arnhem-Nijmegen van 4 maart 2020 en New energy made in Arnhem 2020 – 2030, 'De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie'. Dit geeft input voor de uitgangspunten.

Uitgangspunten

Bouw met circulaire bouwmaterialen:

- Voor sociale woningbouw geldt het uitgangspunt minimaal 25% gebruik van circulaire bouwmaterialen voor projecten tussen 2020-2030. Voor 2030-2050 geldt 50% en na 2050 geldt het gebruik van 100% circulaire bouwmaterialen.
- Het percentage circulaire bouwmaterialen toetsen in de eenheid kilogram. De circulaire impactladder is beschikbaar voor het toetsen van het percentage circulariteit in projecten. Deze impactladder maakt het mogelijk de mate van circulariteit in een woningbouwplan te meten.
- Ontwerp toekomstbestendig: zorg ervoor dat componenten in de toekomst kunnen worden gedemonteerd zodat ze opnieuw te gebruiken zijn en zorg dat er materiaalpaspoorten en/of een gebouwpaspoort is waardoor informatie hierover te ontsluiten is.

Nieuwbouw en energie:

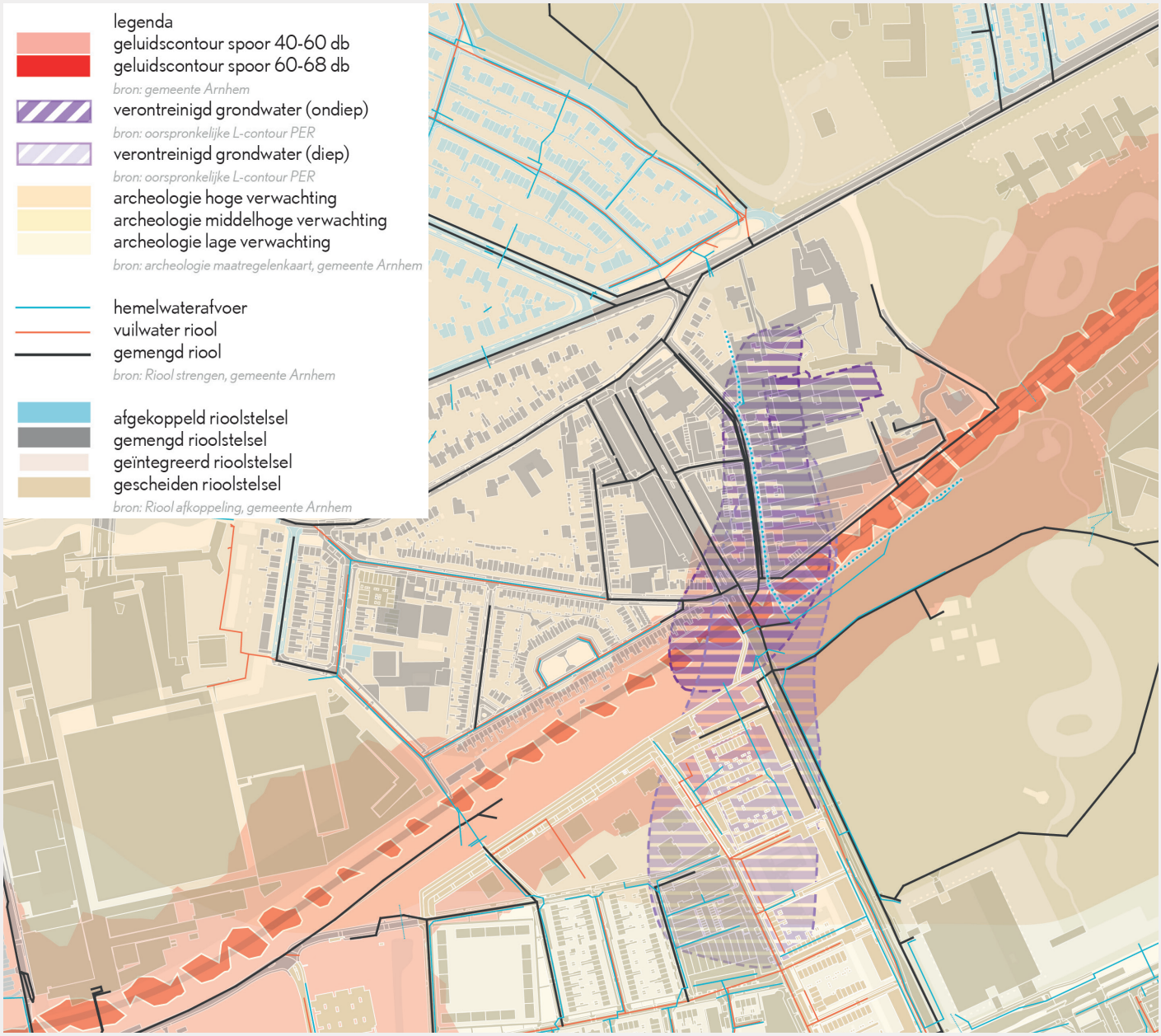
- Bij nieuwbouw wordt alleen lage temperatuur verwarming toegestaan. Individueel dan wel collectief. Hieronder verstaan we: 35 tot 50 graden Celsius. Deze vereiste is in de Transitievisie Warmte opgenomen, die op 17 februari 2022 is vastgesteld door de gemeenteraad.
- Energieneutraliteit is het streven.

Opgave en onderzoeksvragen

Onderzoek naar mogelijkheden om het gebied en de omgeving aardgasvrij maken .
Voor wat betreft de warmteoplossing wordt gevraagd verder te gaan dan alleen hun eigen ontwikkeling en onderzoek te doen naar de mogelijkheden om een deel van de omliggende gebouwde omgeving tevens van het aardgas af te halen. Het doel is om het momentum van de ruimtelijke ontwikkeling te benutten om ook (een deel van de) omliggende bestaande bebouwing van het aardgas af te halen.

4.6 Milieu & bodem

In Arnhem streven we naar een gezonde fysieke leefomgeving, rekening houdend met de ondergrond, bovengrond en de milieuhinder aspecten.

De uitgangspunten en huidige (hinder)contouren voor milieu en bodem geprojecteerd op de kaart

Beleidskader

Wet bodembescherming, Besluit bodemkwaliteit, Beleidsnota bodem (2012) Provincie Gelderland Arnhem- Nijmegen, Bodembeheernota 2011; Milieu Regio Arnhem (MRA), Verordening Kabels en Leidingen gemeente Arnhem (2013), Beleidsplan geluid (2008), Nota uitvoeringsbeleid hogere grenswaarde gemeente Arnhem (2007), Beleidsplan geur (2010), Beleidsplan externe veiligheid (2005) met verlenging (2015), Handleiding "omgaan met conventionele explosieven uit de 2e WO binnen de gemeente Arnhem" tijdens grondroerende werkzaamheden (2016).

Uitgangspunten

- Het creëren van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving.
- Houd rekening met geluidshinder van wegen Wichard van Pontlaan, Oude Velperweg en Velperweg.
- Houd rekening met geluid, trillingen en externe veiligheid (transport van gevaarlijke stoffen) van het spoor.
- Houd rekening met de aanwezige bodemverontreiniging in het gebied. Sanering in het gebied loopt
- Leemlagen zijn aanwezig in het noordelijk deel van dit gebied. Het is niet toegestaan deze te beschadigen (zie kaart leemlagen).
- In de ondergrond van Schaapsdrift ligt een belangrijk transportriool (ei 1200/1800 mm) uit 1930 (zie kaartje riolering).

Opgaven en onderzoeksvragen

Bodem:

- Onderzoek welke bodemkwaliteit (klasse wonen, stedelijk wonen of zelfs industrie) gewenst is om te zorgen voor een gezonde fysiek leefomgeving.
- Onderzoek of de lopende sanering reeds toereikend is. Mogelijk is het doel van de beoogde bodemkwaliteit al bereikt. Mocht dit niet voldoende zijn dan onderzoeken wat nodig is om de boogde bodemkwaliteit te bereiken.

Milieu:

Zorg voor een veilige en gezonde fysieke leefomgeving binnen het plangebied Schaapsdrift, rekening houdend met de hinder door wegen en het spoor.
In de ontwerpfase kan dit worden onderzocht door:

- Geluidsrapport opstellen door extern bureau waarbij de maatregelen (opties) worden aangegeven op basis van de geluidssterkte op de bron en de ontvanger voor geluidsgevoelige functies.
- Onderzoek hoe de stedenbouwkundige opzet kan bijdragen aan de bovenstaande opgave, bijvoorbeeld door middel van afschermende bebouwing, afstand te creëren tussen de bron en bebouwing, bebouwing die bestand is tegen trillingen van het spoor.
- Neemt de geluidshinder af wanneer de Wichard van Pontlaan wordt afgewaardeerd naar 30km/u? Neemt de geluidshinder toe wanneer treinen frequenter stoppen op station Presikhaaf ?

4.7 Integrale ambitie- en opgavenkaart

De startnotitie brengt de kaders, uitgangspunten en opgaven voor Schaapsdrift en omgeving in beeld en vertaalt deze naar de integrale ambitie- en opgavenkaart. Voor Schaapsdrift staat betaalbaar wonen, menging van wonen en werken, bereikbaarheid en vergroening voorop. Daarnaast moet de gebiedsontwikkeling bijdragen aan de vier gestelde doelen voor het gebied: Verbonden, Energiek, Nieuwe Arnhemse Mix en Trots op Oost. Er zijn zestien opgaven geformuleerd die de vier doelen versterken.

Verbonden

1. Gebiedsontwikkeling Schaapsdrift aan laten sluiten op de omliggende wijken en rekening houden met de historische kwaliteiten, eigen signatuur en de ligging nabij het station.
2. De wijken Plattenburg en Schaapsdrift (hernieuwd) verbinden met park Sacré Coeur door nieuwe routes en verbindingen en door een samenhangende uitstraling en sfeer te creëren.
3. Opwaardering station Arnhem Presikhaaf; door een functionele verbetering en een kwaliteitsimpuls van station en stationsomgeving in balans met de direct woon- en leefomgeving.
4. Creëer een autoluwe omgeving vanuit het ontwerpprincipe STOMP en onderzoek welke reductie ten aanzien van de parkeernorm mogelijk is gezien de nabijheid van het station Presikhaaf.

Nieuwe Arnhemse Mix

5. Wonen, werken en voorzieningen gemengd om zo een aantrekkelijke stadswijk te creëren als aanvulling op omliggende wijken.
6. Natuurinclusief en klimaatadaptief bouwen in combinatie met het toepassen van het 3-30-300 principe voor een groene duurzame stadswijk.
7. Kans om stedelijke ambitie te versmelten met het kleinschalige karakter van Schaapsdrift en omgeving.
8. Waarbij we tussen de 500 en 1000 woningen willen toevoegen ten bate van een (hoger) stedelijk woonmilieu, passend bij de kwalitatieve woondoelstellingen in Schaapsdrift.
9. Uitwerken van het werk- en voorzieningenprogramma passend bij het aantal woningen met een bandbreedte van 500-1000 woningen én passend bij de economische werkgelegenheidsdoelstelling om voldoende banen te houden/realiseren passend bij een groeiende stad. In deze bandbreedte zitten ook functies zoals hoger onderwijsfaciliteiten.

Energiek

10. Koppel de ontwikkelopgave aan de energieen circulariteitsopgave (bouw circulair, gasloos, energieneutraal).
11. Vergroot het innovatieklimaat en ondernemerschap. Door de HAN-campus te laten floreren met het toevoegen van hoger onderwijsfaciliteiten in het gebied rondom het station Presikhaaf.

Trots op Oost

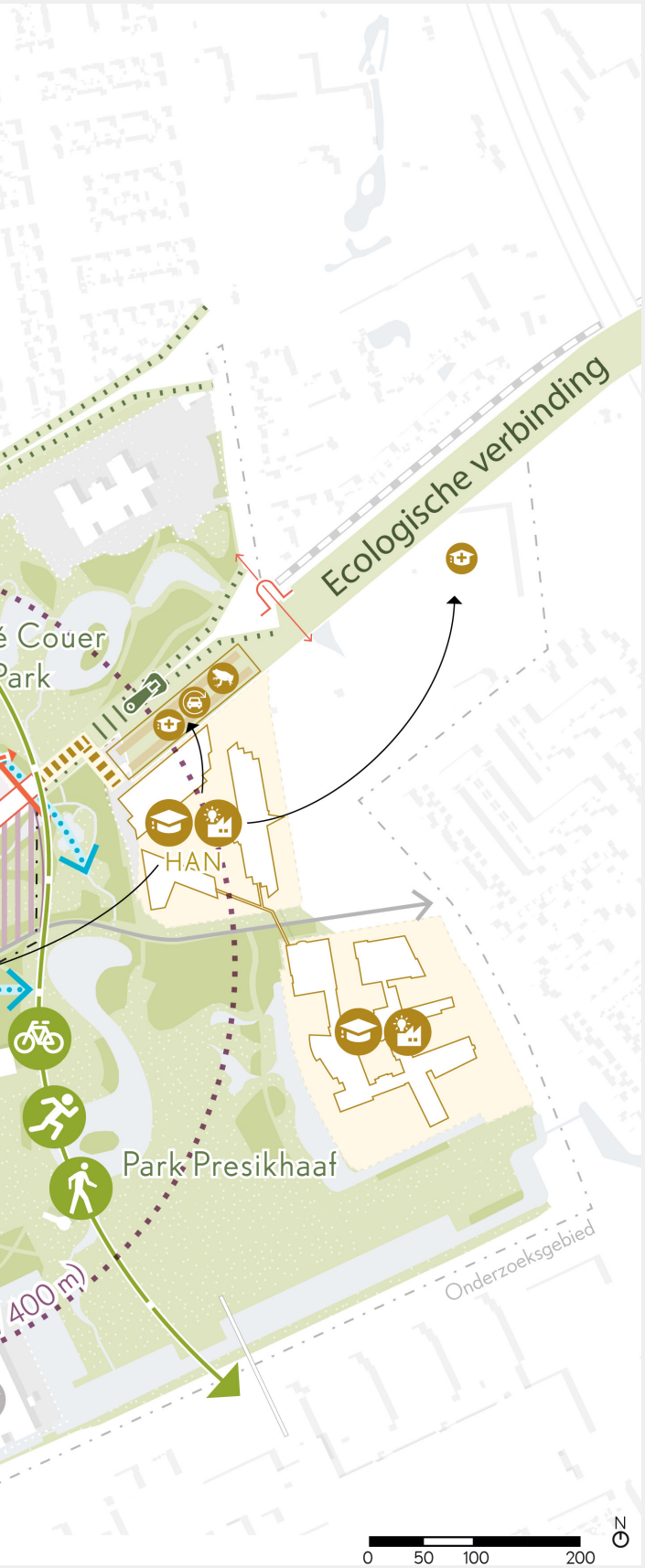
12. Versterken en verbinden van de ketting van stadsparken en groengebieden middels het slechten van barrières en het verbinden van groen, water en routes (fiets/voet) met meer ruimte voor ontmoeting, gezond gedrag en biodiversiteit.
13. Ambitie is te komen tot een gezonde groene en veilige woonwijk waarbij voetgangers en fietsers (autoluw) voorrang hebben. Mobiliteitstransitie inzetten met het benutten van de ligging nabij station Presikhaaf en het onderzoeken van de haalbaarheid van een buurthub.
14. Ecologische verbinding langs het spoor richting Zutphen verenigen met de kwaliteitsimpuls op en rondom station Presikhaaf en de HAN-campus met behoud en versterken van de Heemtuin.
15. Herstellen/zichtbaar makent van de voormalige beek in Schaapsdrift. Onderzoeken waar de beekloop gerealiseerd kan worden in relatie met de klimaatopgave in en om het gebied.
16. Een toekomstbestendige stadswijk waarin huidige en nieuwe bewoners zich thuis en verbonden voelen met hun leefomgeving.

Integrale ambitie- en opgavenkaart

Inzoom integrale verstedelijkingsstrategie Schaapsdrift

De integrale ambitie- en opgavenkaart

Verbonden

Gebiedsontwikkeling Schaapsdrift aan laten sluiten op de omliggende wijken en rekening houden met de historische kwaliteiten, eigen signatuur en de ligging nabij het station.

De wijken Plattenburg en Schaapsdrift (hernieuwd) verbinden met park Sacré Coeur door nieuwe routes en verbindingen en door een samenhangende uitstraling en sfeer te creëren.

Opwaardering station Arnhem Presikhaaf; door een functionele verbetering en een kwaliteitsimpuls van station en stationsomgeving in balans met de direct woon- en leefomgeving.

- Creëer een autoluwe omgeving vanuit het ontwerpprincipe STOMP en onderzoek welke reductie ten aanzien van de parkeernorm mogelijk is gezien de nabijheid van het station Presikhaaf.

Nieuwe Arnhemse Mix

Wonen, werken en voorzieningen gemengd voor een aantrekkelijk stadswijk als aanvulling op omliggende wijken.

Natuurinclusief en klimaatadaptief bouwen in combinatie met het toepassen van het 3-30-300 principe voor een groene duurzame stadswijk.

Kans om stedelijke ambitie te versmelten met het kleinschalige karakter van Schaapsdrift en omgeving.

Waarbij we tussen de 500 en 1000 woningen willen toevoegen ten bate van een (hoger) stedelijk woonmilieu, passend bij de kwalitatieve woondoelstellingen in Schaapsdrift.

Uitwerken van het werk- en voorzieningenprogramma passend bij het aantal woningen met een bandbreedte van 500-1000 woningen én passend bij de economische werkgelegenheidsdoelstelling om voldoende banen te houden/realiseren passend bij een groeiende stad. In deze bandbreedte zitten ook functies zoals hoger onderwijsfaciliteiten.

Energiek

Koppel de ontwikkelopgave aan de energie- en circulariteitsopgave (bouw circulair, gasloos en energieneutraal)

Vergroot het innovatieklimaat en ondernemerschap. Door de HAN-campus te laten floreren met het toevoegen van hoger onderwijsfaciliteiten in het gebied rondom het station Presikhaaf.

Trots op oost

Versterken en verbinden van de ketting van stadsparken en groengebieden middels het slechten van barrières en het verbinden van groen, water en routes (fiets/voet) met meer ruimte voor ontmoeting, gezond gedrag en biodiversiteit.

Ambitie is te komen tot een gezonde groene en veilige woonwijk waarbij voetgangers en fietsers (autoluw) voorrang hebben. Mobiliteitstransitie inzetten met het benutten van de ligging nabij station Presikhaaf en het onderzoeken van de haalbaarheid van een buurthub.

Ecologische verbinding langs het spoor richting Zutphen verenigen met de kwaliteitsimpuls op en rondom station Presikhaaf en de HAN-campus met behoud en versterken van de Heemtuin.

Herstellen/zichtbaar maken van de voormalige beek in Schaapsdrift. Onderzoeken waar de beekloop gerealiseerd kan worden in relatie met de klimaatopgave in en om het gebied.

Een toekomstbestendige stadswijk waarin huidige en nieuwe bewoners zich thuis en verbonden voelen met hun leefomgeving.

5. Vervolg

5.1 Vervolgstap

Deze startnotie vormt het kader en de opgave voor het opstellen van de gebiedsvisie. De gebiedsvisie schetst een toekomstbeeld voor Schaapsdrift dat zo breed mogelijk wordt gedragen.

Gebiedsvisie en Stedenbouwkundig plan

We starten vanaf januari de planvorming voor de gebiedsvisie en aansluitend het stedenbouwkundig plan. De gebiedsvisie en stedenbouwkundig plan zijn naar verwachting in 2023 gereed.

Bestemmingsplan traject 2024

2024 staat in het teken van het doorlopen van de ruimtelijke procedures zodat er uiterlijk 31 mei 2025 (3 jaar na vestiging van het voorkeursrecht) een door uw raad vastgesteld bestemmingsplan of omgevingsplan ligt.

In onderstaande planning is het proces weergegeven.

5.2 Financiële haalbaarheid

Schaapsdrift maakt onderdeel uit van Spoorzone Arnhem-Oost. De haalbaarheid van de ontwikkeling van Schaapsdrift moet dan ook bezien worden in het grotere geheel van Spoorzone Arnhem-Oost. Zoals in de Omgevingsvisie Arnhem 2040 al aangehaald, kennen grote binnenstedelijke herontwikkelingen zoals Schaapsdrift, een (publiek) onrendabele top. Hiervoor is de inzet van subsidies en eigen middelen nodig. Een ontwikkelstrategie opstellen, waarbij aandacht is voor financiering van de gebiedsontwikkeling maakt onderdeel uit van de haalbaarheid. Daarnaast moet in de planvorming ook ruimte zijn voor voldoende verschillende opties/ varianten/faseringen waar in de verdere planuitwerking mee gerekend en getekend kan worden om de locatie Schaapsdrift te ontwikkelen en haalbaar te maken. Bij het vaststellen van een stedenbouwkundig plan / ter inzage leggen van een omgevingsplan moet duidelijk zijn dat de gebiedsontwikkeling financieel haalbaar is.

5.3 Participatie

Participatie is in de eerste plaats bedoeld om – met inbreng en ideeën van betrokkenen – het best mogelijke plan te maken voor de stad. Ieders inbreng is daarbij welkom, uiteraard is niemands inbreng verplicht. Het college heeft aangegeven begrip te hebben voor bewoners die niet willen participeren vanwege de Wvg. Dat neemt niet weg dat het college het als haar taak ziet om juist de betrokkenen bij de Wvg goed te informeren over elke stap in het proces. Daarbij blijft voor hen de deur altijd open staan om aan te sluiten bij het participatieproces of onderdelen daarvan. Het communicatie- en participatieplan Schaapsdrift, dat als aparte bijlage bij deze startnotitie is gevoegd, benoemt de doelen informeren en participeren daarom bewust apart: mensen hoeven niet te participeren om goed geïnformeerd te zijn.

Het participatieproces vindt gefaseerd plaats: van startnotitie naar gebiedsvisie, van gebiedsvisie naar stedenbouwkundig plan, en kan ook daarna vervolgd worden in de fase van stedenbouwkundig plan naar omgevingsplan. Voor deze participatierondes worden niet alleen de direct betrokkenen uitgenodigd, maar worden ook in breder opzicht belangen, ideeën, meningen, kennis en creativiteit opgehaald. Denk bijvoorbeeld aan woningzoekenden, studenten, gebruikers van het station en omwonenden in omliggende buurten en wijken. Elke participatieronde werkt van breed naar smal, en gaat uit van de participatieniveaus informeren, raadplegen en adviseren. Van elke participatieronde wordt een verslag gemaakt dat dient als input voor de besluitvorming en terugkoppeling naar de deelnemers en betrokkenen.

Colofon

Deze startnotitie van 18 januari 2023
is opgesteld door Ziegler|Branderhorst
stedenbouw en architectuur, te Rotterdam. In
opdracht van de gemeente Arnhem.

GEMEENTE Arnhem

Communicatie- en participatieplan Schaapsdrift e.o.

Spoorzone Arnhem-Oost - gemeente Arnhem

Inhoud

1 Inleiding 2

2 Doel en afbakening 3

3 Communicatie met betrokkenen bij de Wvg 4

3.1 Waar gaat het om? 4

3.2 Om wie gaat het? 4

3.3 Uitgangspunten communicatieaanpak 4

4 Participatie over de planvorming 5

4.1 Waar gaat het om? 5

4.2 Om wie gaat het? 5

4.3 Uitgangspunten voor de participatieaanpak 6

Arnhemse randvoorwaarden voor participatie 6

Uitgangspunten voor de participatieaanpak Schaapsdrift e.o. 7

4.4 Wat doen we met de uitkomsten? 9

5 Communicatiekalender 10

5.1 Uitwerking participatie- en communicatiemomenten 11

5.2 Ondersteunende communicatie 13

6 Vervolg 13

1 Inleiding

Na het raadsbesluit in juni 2022 over het vestigen van de Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) zijn de eerste stappen gezet in de planvorming voor de Schaapsdrift en omgeving. De raad heeft met de aangenomen motie 22M93 'Startnotie ruimtelijke ontwikkelingen' aangegeven dat zij kaders voor de ruimtelijke ontwikkeling wil bepalen voordat gestart kan worden met participatie over de inhoudelijke planvorming. Het vaststellen van de startnotitie is daarmee het startpunt van het participatietraject om tot een gebiedsvisie en vervolgens een stedenbouwkundig plan te komen. In opdracht van de gemeente Arnhem heeft Beck Communicatie hiervoor een communicatie- en participatieaanpak uitgewerkt.

Gelet op de impact die de Wvg heeft op bewoners van Schaapsdrift e.o., blijkt participatie geen eenvoudige opgave. De inzet van het college is erop gericht bewoners de komende tijd zo snel mogelijk duidelijkheid te geven over de toekomst van hun wijk. De maanden na het raadsbesluit van juni 2022 zijn benut om inzicht te krijgen in de wensen rondom participatie bij de bewoners en omwonenden van Schaapsdrift e.o. In een enquête, een klankbordgesprek en een bewonersbijeenkomst is met deelnemers besproken hoe zij betrokken willen worden in het planproces. Naar aanleiding van de enquête hebben tot dusver acht mensen zich aangemeld voor een klankbordgroep van bewoners en omwonenden. In een verslag van de participatie- en communicatieactiviteiten tussen juni en oktober, als bijlage bij een raadsbrief van 2 november jl., zijn de uitkomsten hiervan toegelicht. Uit de gesprekken blijkt dat aanwezigen mogelijkheden zien voor ontwikkeling op het bedrijventerrein. Ook zien zij de noodzaak en mogelijkheden om de wijk beter te maken en woningen toe te voegen. Hierover wil men graag meepraten en ideeën inbrengen, maar zij geven ook aan dat zij dat niet willen zolang er een voorkeursrecht op hun woning is gevestigd. Het college schrijft hierover in de raadsbrief: "Wij zijn ons er terdege van bewust hoe moeilijk dat voor de eigenaren en bewoners in het gebied is en snappen daarom goed dat deze groep in overgrote meerderheid aangeeft dat het voorkeursrecht hen in de weg staat om te kunnen participeren. Daarom willen wij zo snel mogelijk duidelijkheid aan de eigenaren en bewoners geven over de visie voor het gebied."

Waarom participatie, waarom communicatie?

Participatie is in de eerste plaats bedoeld om – met inbreng en ideeën van betrokkenen – het best mogelijke plan te maken voor de stad. Ieders inbreng is daarbij welkom, uiteraard is niemands inbreng verplicht. Hoewel het college begrip heeft voor de wens van bewoners om niet te willen participeren, ontslaat dat de gemeente niet van de taak om juíst de betrokken bij de Wvg goed te informeren over elke stap in het proces. Daarbij blijft de deur altijd open staan om aan te sluiten bij het participatieproces of onderdelen daarvan. In het communicatie- en participatieplan benoemen we de communicatie- en participatieaanpak daarom bewust apart: betrokkenen hoeven niet te participeren om goed geïnformeerd te zijn.

Gefaseerde aanpak

Het participatieproces vindt gefaseerd plaats: van startnotitie naar gebiedsvisie, van gebiedsvisie naar stedenbouwkundig plan, en kan ook daarna vervolgd worden in de fase van stedenbouwkundig plan

naar omgevingsplan. Voor deze participatierondes nodigen we[1] niet alleen de direct betrokkenen uit, maar willen we ook in breder opzicht belangen, ideeën, meningen, kennis en creativiteit ophalen. Denk bijvoorbeeld aan woningzoekenden, studenten, gebruikers van het station en omwonenden in omliggende buurten en wijken. We werken van breed naar smal, waarbij elke participatieronde uitgaat van de participatieniveaus informeren, raadplegen en adviseren. Van elke participatieronde wordt een verslag gemaakt dat dient als input voor de besluitvorming en terugkoppeling naar de deelnemers en betrokkenen.

2 Doel en afbakening

Deze communicatie- en participatieaanpak kent twee belangrijke doelen:

1. Direct betrokkenen bij de Wvg voelen zich goed en tijdig geïnformeerd over het proces van de planontwikkeling Schaapsdrift e.o., waarbij de gemeente ernaar streeft zo snel mogelijk duidelijkheid te geven aan de betrokkenen over de toekomst van hun wijk.
2. We nodigen behalve de direct betrokkenen ook de bredere omgeving uit om mee te denken bij het maken van het toekomstplan voor het stadsdeel Schaapsdrift e.o., als onderdeel van de Spoorzone Arnhem-Oost. Het doel daarvan is dat belangen, meningen, kennis en creativiteit op tafel komen, waarmee we het plan beter maken. Een goed en zorgvuldig participatieproces draagt bij aan een zo soepel mogelijk proces van plan tot realisatie.

Dit zijn twee verschillende doelen die vragen om een eigen aanpak en uitwerking, maar die wel met elkaar in verbinding staan. In dit communicatie- en participatieplan zijn beide sporen apart uitgewerkt:

- Communicatie en informatie over het vervolgproces, met direct betrokkenen bij de vestiging van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
- Participatie over de planvorming voor Schaapsdrift e.o. met zowel stakeholders van Schaapsdrift e.o. als een brede groep betrokkenen bij en belangstellenden voor de Spoorzone Arnhem-Oost.

Dit communicatie- en participatieplan is gericht op de ontwerpfase, ofwel: de periode tussen het aanbieden van de startnotitie aan de gemeenteraad tot en met het vaststellen van het stedenbouwkundig plan, en beslaat daarmee heel 2023. De participatieaanpak zoals die in dit stuk is beschreven geeft een beeld van de aanpak, maar is niet in beton gegoten. Als wij gaandeweg nieuwe kansen of betere mogelijkheden zien om beter met elkaar in gesprek te komen, zullen we het niet nalaten die te benutten. De reguliere communicatie met (o.a. overheids)partners in het project is in deze aanpak buiten beschouwing gelaten. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om bestuurlijke en ambtelijke overleggen met de provincie, het waterschap, de betrokken ministeries, ProRail, woningcorporaties en de Groene metropoolregio Arnhem Nijmegen.

[1] 'Wij' en 'we' verwijst in dit stuk naar de gemeente Arnhem.

3 Communicatie met betrokkenen bij de Wvg

3.1 Waar gaat het om?

Het vertrouwen bij de bewoners van de Schaapsdrift e.o. is in de voorgaande periode geschaad. De oorzaak daarvoor ligt zowel bij het proces als bij de inhoud. Inhoudelijk is de Wvg een zwaar instrument dat onzekerheid met zich meebrengt voor de betrokken bewoners. Want hoewel de Wvg hen niet verplicht om de woning te verkopen, vragen veel bewoners zich af of zij op de lange termijn in hun woning kunnen blijven wonen. De communicatie rond de besluitvorming over de Wvg kwam laat op gang en de initiële brief was formeel van aard en niet voor iedere lezer begrijpelijk. Het college van B en W heeft hiervoor spijt betuigd en beterschap toegezegd. Ook de raad riep hiertoe op in een aangenomen motie over begrijpelijke communicatie en een aangenomen motie over een zorgvuldig vervolgproces bij het raadsbesluit.

Een aantal bewoners heeft aangegeven dat het voorkeursrecht hen in de weg staat om te kunnen participeren in de planontwikkeling over Schaapsdrift e.o.. Het college heeft begrip voor dit standpunt en wil de betrokken bewoners zo spoedig mogelijk duidelijkheid bieden over de toekomst van hun wijk.

Tot die duidelijkheid er is moeten de direct betrokkenen kunnen rekenen op tijdige en zorgvuldige informatie over het gehele proces rondom de planontwikkeling. Oók als zij niet willen participeren. Waarbij er altijd gelegenheid moet zijn om vragen te stellen of in gesprek te gaan.

3.2 Om wie gaat het?

- Huurders en eigenaren van woningen waarop de Wvg is gevestigd.
- Ondernemers (huurders en eigenaren) van bedrijfspanden waarop de Wvg is gevestigd.
- Klankbordgroep Schaapsdrift e.o.
- Vereniging tot behoud van de Schaapsdrift e.o.

3.3 Uitgangspunten communicatieaanpak

- Betrokkenen worden bij elke stap in het proces vroegtijdig geïnformeerd over inhoud en proces, gelijktijdig of zo snel mogelijk na het informeren van de gemeenteraad .
- Betrokkenen worden eveneens op de hoogte gehouden van de planning en uitkomsten van het participatietraject en kunnen bij elk participatiemoment opnieuw bepalen of zij al dan niet deelnemen. Wij zullen hen daar steeds voor uitnodigen.
- Informatie wordt in principe **online schriftelijk** gedeeld met de direct betrokkenen (via de online nieuwsbrief van Schaapsdrift e.o. of website arnhem.nl/schaapsdrift). Betrokkenen kunnen zich aanmelden voor de nieuwsbrief of de website raadplegen: www.arnhem.nl/schaapsdrift.
- Direct betrokkenen die geen toegang hebben tot de digitale middelen kunnen dit telefonisch of schriftelijk bij de gemeente aangeven. Zij ontvangen de online nieuwsbrieven dan (wel één tot enkele werkdagen later) per post.
- Nieuwsbrieven en andere communicatie voor de betrokkenen worden in begrijpelijke taal geschreven, in het Nederlands, op B1-niveau.
- Rond de belangrijke mijlpalen in het proces organiseert de gemeente bewonersavonden voor de groep bewoners die direct is betrokken bij het vestigen van de Wvg. Daarin licht de gemeente de stand van zaken toe en is er ruim gelegenheid tot het stellen van vragen.

- Het is altijd mogelijk om vragen te stellen of een afspraak te maken voor een gesprek. Het projectteam van de gemeente Arnhem is bereikbaar via schaapsdrift@arnhem.nl. Dit geldt zowel voor bewoners als bedrijven.

In hoofdstuk 5 wordt de communicatieaanpak concreet uitgewerkt in een kalender met mijlpalen en middelen.

4 Participatie over de planvorming

4.1 Waar gaat het om?

De startnotitie die in februari 2023 aan de gemeenteraad wordt voorgelegd is een belangrijke eerste stap in de ontwikkeling van Schaapsdrift e.o., één van de eerste deelprojecten van de Spoorzone Arnhem-Oost die tot ontwikkeling komt. De ambities voor de Spoorzone zijn hoog, zeker in totaliteit bezien gaat het om een grootschalige wijziging in de stad, met meerdere functies en infrastructurele wijzigingen. Voor de Schaapsdrift e.o. geldt dat het om een herontwikkeling van een gebied gaat dat meerdere kavels, gebouwen en functies betreft. Behalve transformatie, sloop en nieuwbouw van gebouwen, spelen ook aanpassingen in de openbare ruimte een rol. Denk bijvoorbeeld aan de infrastructuur, de inrichting van groen en water, maar ook grote voorzieningen zoals het station Presikhaaf en de stationsomgeving. Het te ontwikkelen plan draagt bij aan meerdere opgaven en ambities in de stad, zoals geformuleerd in de startnotitie. Kortom: de ontwikkeling van Schaapsdrift e.o. heeft een forse impact op de omgeving, zowel voor de huidige bewoners en gebruikers van het gebied als de toekomstige. Dat pleit dan ook voor een stevige participatieaanpak waarin kennis, ervaringen, perspectieven, belangen en creativiteit van inwoners en andere betrokkenen bij elkaar worden gebracht. Het doel van participatie is ook om inzicht te krijgen in belangen en wensen van betrokkenen, inzicht in de mogelijkheden om tegemoet te komen aan die wensen of belangen en om (ervarings)deskundigheid te betrekken, om tot het best mogelijke plan te komen.

4.2 Om wie gaat het?

Voor het participatietraject nodigen we zowel (stads)breed als gericht uit. Het participatietraject is voor iedereen toegankelijk en sluit niemand uit. Onderstaande lijst is dan ook niet een uitputtende of exclusieve opsomming.

Huidige bewoners (en hun vertegenwoordigers)

- Huurders en eigenaren van woningen aan de Schaapsdrift e.o.
- Ondernemers (huurders en eigenaren) in en rond Schaapsdrift e.o.
- Klankbordgroep Schaapsdrift e.o.
- Vereniging tot behoud van de Schaapsdrift e.o.

Omwonenden (en hun vertegenwoordigers)

- Direct omwonenden Schaapsdrift e.o.
- Bewoners en bewonersgroep Plattenburg
- Bewoners omliggende wijken (Angerenstein, Presikhaaf)

Gebruikers van het gebied

- Reizigers NS / gebruikers van het station

- Studenten HAN
- Bezoekers/klanten

Potentiële toekomstige bewoners

- Woningzoekenden (jongeren/studenten, doorstromers, etc.)

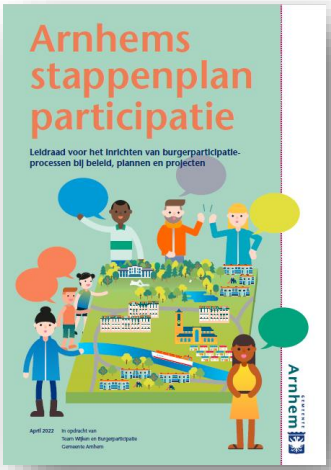
Professionele belanghebbenden in het gebied

- NS
- ProRail
- HAN
- Innoforte (Vreedenhof)
- Woningcorporatie Vivare
- Eigenaar park Sacré Coeur
- Eigenaar Heemtuin
- Waterschap Rijn en IJssel
- Groenforum (samenwerking van natuur en milieuorganisaties)
- Boomkwaliteitsteam (benoemd door college)
- Natuurcentrum Arnhem (stadsboerderij Presikhaaf)

4.3 Uitgangspunten voor de participatieaanpak

Arnhemse randvoorwaarden voor participatie

Het door de raad vastgestelde Arnhems stappenplan voor participatie biedt houvast om de participatie rond Schaapsdrift e.o. vorm en inhoud te geven. Bijvoorbeeld door invulling te geven aan de vier randvoorwaarden voor participatie die in het stappenplan beschreven staan:

1. Er is ruimte voor participatie

Met het vaststellen van de startnotitie stelt de gemeenteraad van Arnhem onderzoeksvragen en ruimtelijke kaders vast voor de (gedeeltelijke) herontwikkeling van Schaapsdrift e.o.. Binnen deze kaders, en ook als er straks een gebiedsvisie ligt, is er nog veel ruimte voor uiteenlopende opties en alternatieven waarvoor de deelnemers aan het participatietraject inbreng kunnen leveren. Voor elk participatiemoment en elke fase geldt wel dat een heldere *participatievraag* geformuleerd dient te worden.

2. Het onderwerp is van belang voor inwoners

Het onderwerp is voor verschillende groepen inwoners van belang. Dat geldt in de eerste plaats voor de bewoners van Schaapsdrift e.o.. Maar ook potentiële toekomstige bewoners, ondernemers, woningzoekenden, omwonenden van de wijk Plattenburg en omliggende wijken, treinreizigers, studenten en andere groepen betrokken inwoners spelen een rol. Dat vraagt om brede participatie die begrijpelijk en uitnodigend is. Om brede en diverse groepen inwoners, waaronder het

zogenoemde ‘stille midden’ (niet-georganiseerde groepen) te bereiken, zetten we laagdrempelige, vernieuwende participatievormen in.

3. Er is voldoende tijd te creëren
Participatie neemt tijd in beslag. Tijd is in dit project een kritieke factor. De gemeenteraad en het college hebben aangegeven dat zij snel duidelijkheid willen bieden aan bewoners in het kader van de Wvg. Tegelijkertijd wil het gemeentebestuur – zeker in projecten als deze, met een grote maatschappelijke impact – een zorgvuldig en transparant planontwikkelproces doorlopen met veel ruimte voor inbreng van betrokkenen. Aan beide doelen proberen we tegemoet te komen met een compact, maar intensief participatietraject dat zowel de breedte als de diepte opzoekt.

4. Er is voldoende capaciteit en budget
Dit traject vraagt om voldoende ambtelijke capaciteit bij de verschillende betrokken afdelingen en de afdeling communicatie. Daarnaast is budget nodig om de verschillende participatiemomenten en bijbehorende communicatiemiddelen te realiseren.

Uitgangspunten voor de participatieaanpak Schaapsdrift e.o.

Voor de participatie zijn verder de volgende uitgangspunten van belang:

1. We zetten een mix in van participatie-instrumenten
Lang niet iedereen die een belang heeft, laat ook zijn mening horen. Het betrekken van het ‘stille midden’ geeft vaak een completer beeld. Dat vraagt wel extra inspanning, want juist deze groep komt niet snel vanuit interesse voor het onderwerp naar bijeenkomsten of activiteiten. Het invullen van een online vragenlijst is dan vaak een aantrekkelijk alternatief: dit kan eenvoudig thuis, op een zelfgekozen moment. Het vraagt wél extra ondersteunende communicatie om mensen te stimuleren de vragenlijst in te vullen, bijvoorbeeld door hen te benaderen via sociale media of door hen op te zoeken op logische plekken (bijvoorbeeld op straat, de campus van de HAN, of het station). Door informatiebijeenkomsten niet alleen fysiek voor direct betrokkenen te organiseren, maar ook digitaal (met terugkijkmogelijkheid), kunnen mensen zich bovendien gemakkelijk op een zelfgekozen moment laten informeren.

2. We halen breed én diep op
We zetten verschillende vormen van participatie in waarmee we ons zowel richten op kwantiteit (een brede groep deelnemers en zo veel mogelijk inbreng ophalen) als op kwaliteit (een inhoudelijk gesprek voeren over relevante thema’s binnen het plan). Dit doen we door in elke participatieronde eerst breed op te halen met een brede online raadpleging. En door vervolgens – met de uitkomsten van de online raadpleging als input – in kleinschalige sessies, waarin de diverse belangen zoveel als mogelijk zijn vertegenwoordigd, het verdiepend gesprek aan te gaan. De uitkomsten daarvan worden weer breed teruggekoppeld.

3. Participatie is een middel om tot het best mogelijke plan te komen
Participatie is niet bedoeld als een representatief draagvlakonderzoek voor een plan. Participatie is bedoeld om – met inbreng en ideeën van betrokkenen – het best mogelijke plan te maken voor de stad. Ieders inbreng is daarbij welkom, maar niemands inbreng is verplicht.

4. Oog voor gemeenschappelijk en individueel belang
We hebben oog voor mensen die willen meedenken vanuit het gemeenschappelijke belang en participanten die staan voor een individueel belang. Beide hebben recht van spreken en moeten ruimte krijgen om hun inbreng te doen. We variëren in participatievormen om hieraan recht te doen.

5. Partijen hoeven het niet met elkaar eens te worden
Door de groei van de stad zal Arnhem er anders uit gaan zien. Soms is dat gunstig, omdat er bijvoorbeeld meer woningen en voorzieningen komen. Anderen zullen ingrepen in hun omgeving juist nadelig vinden. Doel van de werksessies is dan ook niet dat iedereen het met elkaar eens is, maar dat alle belangen, meningen, kennis en creativiteit tijdig op tafel komen. Dat vraagt een goed onafhankelijk voorzitterschap én goede verslaglegging waaruit ook dilemma's kunnen blijken. We maken onderscheid in waarover iedereen het eens is en waarover men van mening verschilt.

6. Transparantie en onafhankelijkheid waarborgen
Voor de online raadplegingen dragen we zorg voor een afgewogen objectieve vraagstelling en we maken een feitelijk verslag van de uitkomsten en alle inbreng, dat onderdeel zal vormen van het (tussentijds) participatieverslag. Voor de werksessies geldt dat we streven naar een vorm die objectief, gebalanceerd en praktisch werkbaar is en waarin betrokkenen eigen verantwoordelijkheid dragen.

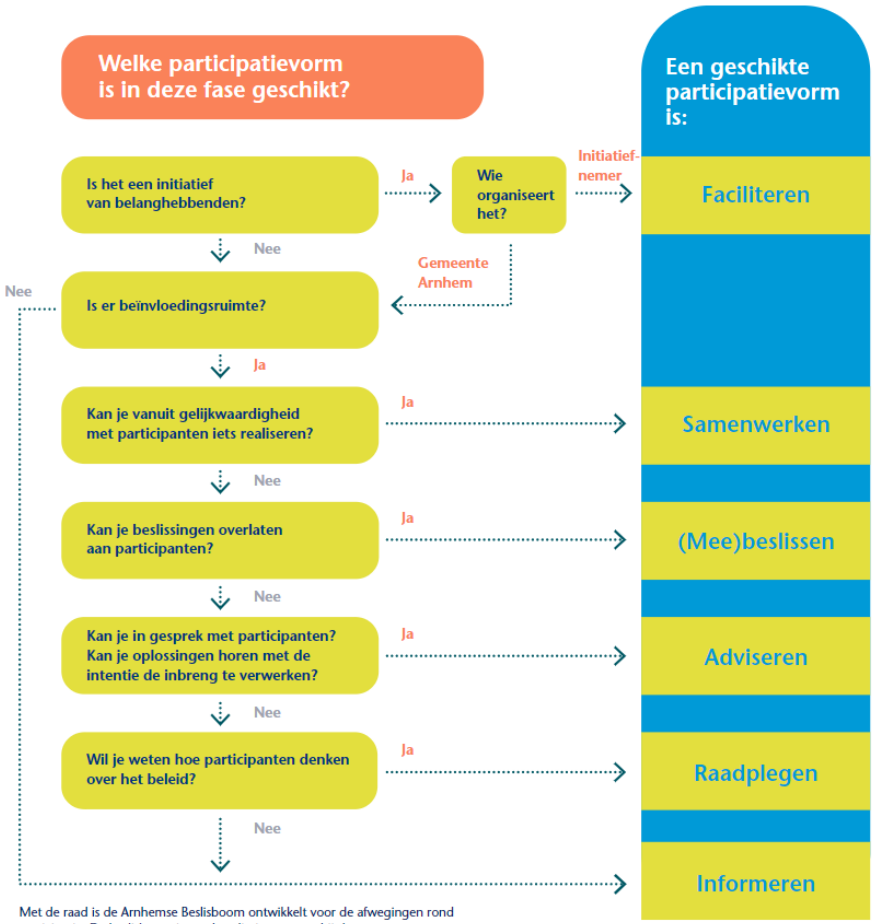
Dat betekent dat:

- de gesprekken worden geleid door een onafhankelijke gespreksleider die het vertrouwen krijgt van de deelnemers;
- de gespreksleider vooraf duidelijke spelregels stelt voor de dialoog, met ruimte voor hoor en wederhoor;
- de sessies voor iedereen toegankelijk zijn, zowel deelnemers als toehoorders. Het aantal en de samenstelling van deelnemers kan per bijeenkomst variëren, zo is het mogelijk voor specifieke thema's in- of externe deskundigen in te schakelen, en staat het deelnemers vrij aan bepaalde bijeenkomsten wel of niet deel te nemen. Tegelijk is het streven dat de aanwezige belanghebbenden gelijkwaardig en gebalanceerd ruimte krijgen om inbreng te leveren. Het is aan de gespreksleider om hierover afspraken te maken met de deelnemers en de juiste werkvorm te bepalen.
- er een eigen verantwoordelijkheid ligt voor deelnemers om, indien zij een achterban vertegenwoordigen, input op te halen en resultaten terug te koppelen.
- het conceptverslag van de werksessies ter goedkeuring aan de deelnemers wordt voorgelegd. De definitieve verslagen van de werksessies zijn openbaar en maken onderdeel uit van het participatieverslag.
- we regelmatig bij deelnemers toetsen hoe ze het proces hebben beleefd en of ze voldoende inbreng hebben gehad.

4.4 Wat doen we met de uitkomsten?

De raad heeft een Arnhemse beslisboom ontwikkeld om afwegingen rond participatie te maken. Deze beslisboom geeft inzicht in de te kiezen participatievorm. De mate waarin de uitkomsten van het participatieproces meewegen bepaalt het participatieniveau. Door duidelijk te zijn over het participatieniveau scheppen we duidelijke verwachtingen richting deelnemers en bestuurders.

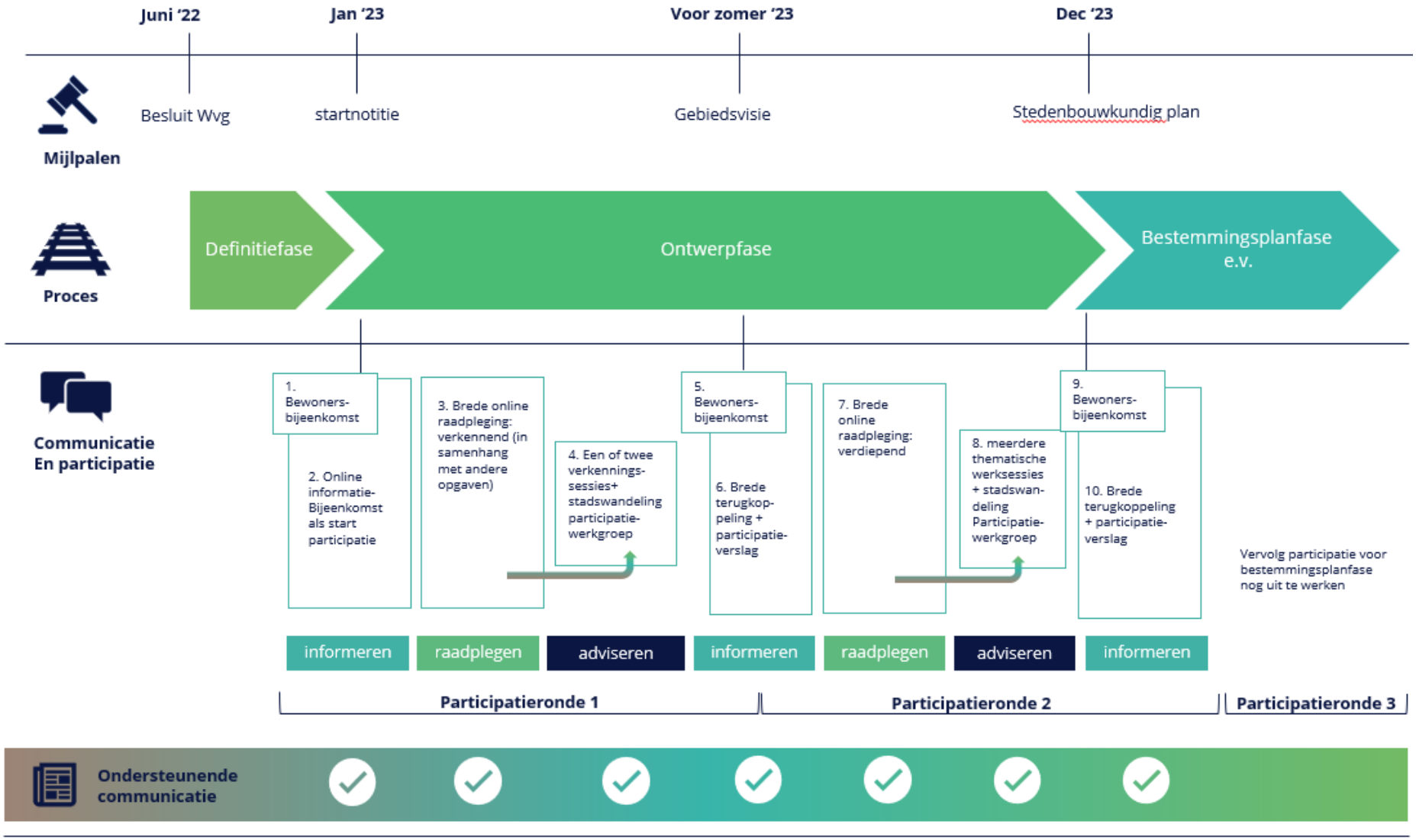
In de participatieaanpak voor Schaapsdrift e.o. gaan we uit van het participatieniveau **raadplegen** en **adviseren.** In de participatiekalender is aangegeven op welke momenten hier sprake van is en van welke vorm. Meningen, ervaringen en ideeën worden geïnventariseerd en gebundeld in het participatieverslag dat na elke participatieronde wordt opgesteld. De uitkomsten van de online vragenlijsten worden zo mogelijk ook ingebracht in de werksessies, bijvoorbeeld om de gespreksthema's te bepalen. Waar mogelijk worden de uitkomsten benut in de planuitwerking, maar ze zijn voor de gemeente niet bindend.

Met de raad is de Arnhemse Beslisboom ontwikkelt voor de afwegingen rond participatie. De beslisboom is een handig instrument bij deze stap.

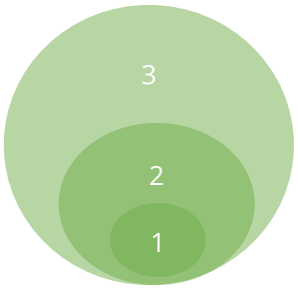
De uitkomsten van de werksessies kunnen zowel raadplegend als adviserend van aard zijn. Wanneer de deelnemers aan de werksessies het – onder leiding van de onafhankelijk voorzitter – eens worden over bepaalde ideeën, richtingen of voorkeuren, worden die in de vorm van een **advies** voorgelegd aan het gemeentebestuur. Zij kunnen hier bij de besluitvorming van afwijken. Voor ideeën, meningen en reacties waarover geen overeenstemming bestaat geldt de werkwijze van **raadplegen**.

5 Communicatiekalender

5.1 Uitwerking participatie- en communicatiemomenten

De communicatiekalender op de vorige pagina geeft een globaal overzicht van de beoogde mijlpalen, de bijbehorende communicatie- en participatiemomenten. Grosso modo is het traject verdeeld in twee cycli van informeren-raadplegen-adviseren-informeren. In dit hoofdstuk lichten we de genoemde communicatie en participatiemomenten kort toe. In de kolom 'voor wie' wordt verwezen naar groep 1, 2 en 3. Dit zijn:

1. Direct betrokkenen bij Wvg
2. Stakeholders Schaapsdrift e.o.
3. Stadsbrede betrokkenen en belangstellenden (bijv. woningzoekenden, reizigers, bewoners omliggende wijken)

Groep 1 maakt uiteraard deel uit van groep 2, groep 2 maakt deel uit van groep 3.

Volgorde	Wanneer	Voor wie*	Wat gaan we doen
1	Jan '23	1	**Bewonersbijeenkomst bij publicatie startnotitie (informeren)** Z.s.m. nadat de startnotitie door het college aan de raad is aangeboden ontvangen abonnees een online nieuwsbrief. De direct betrokkenen bij de Wvg nodigen we uit voor een bewonersbijeenkomst. Daarin geven we toelichting op de startnotitie, het vervolgproces en de wijze waarop belangstellenden kunnen meedoen aan het participatietraject.
	Jan/feb '23	1	**Bezoek aan bedrijven** in Schaapsdrift e.o. door contactfunctionaris. Onderwerp van gesprek is hoe de bedrijven betrokken en op de hoogte willen blijven.
2	Feb '23	1,2,3	**Start participatieronde 1** **Online informatiebijeenkomst (informeren)** Als de raad de startnotitie heeft vastgesteld kan het participatietraject beginnen. Als aftrap organiseren we een online informatiebijeenkomst (webinar) voor alle betrokkenen en belangstellenden (breed). De bijeenkomst is ervoor bedoeld dat iedereen over de benodigde informatie beschikt om deel te nemen aan het participatietraject, in welke vorm dan ook. Inhoud: toelichting op de ambitie voor het gebied, de ruimtelijke analyse, de kaders die de raad heeft gesteld en de mogelijkheden om mee te denken en praten over het plan. Uiteraard kan met behulp van polls al gereageerd worden op vragen en stellingen. De opnamen van de bijeenkomst zijn later terug te kijken.
3	Mrt '23	1,2,3	**Brede online raadpleging in samenhang met andere opgaven (raadplegen)** Deze raadpleging (via meedenken.arnhem.nl) gaat niet alleen over de Schaapsdrift e.o., maar in feite over het hele vraagstuk van wonen, werken, leven in de Spoorzone van Arnhem: wat voor woningzoekenden zouden zich daar straks willen vestigen? Wat hebben zij nodig om zich thuis te voelen? Wat verwachten zij van hun

			leefomgeving, welke voorzieningen horen daarbij, en welke niet? Wat vinden zij belangrijk als het om groen en mobiliteit gaat? Idealiter vindt deze online raadpleging breed plaats (Spoorzone, mogelijk gecombineerd met input woonvisie, mobiliteitsvisie etc.). Als dit in de tijd niet matcht organiseren we een eigen proces.
4	Mrt/april	1,2	**Verkenningssessies + stadswandeling met een brede werkgroep (raadplegen/adviseren)** Met deelnemers die zich daarvoor aanmelden gaan we, tijdens één of twee werksessies en een stadswandeling met de stedenbouwkundige, onder leiding van een onafhankelijke gespreksleider, in gesprek over elementen voor de gebiedsvisie: welke grote thema's zien we, welke mogelijke ontwikkelrichtingen zijn denkbaar, welke dilemma's en te maken keuzes levert dat op. Zie ook doelgroepen onder 4.2 en de randvoorwaarden en uitgangspunten in hoofdstuk 4.3.
Participatieverslag ronde 1 + Evaluatie en zo nodig bijstellen participatieplan			
5	April/mei	1	**Bewonersbijeenkomst na besluit B en W gebiedsvisie (informeren)** Nadat de gebiedsvisie is vastgesteld ontvangen bewoners/abonnees een online nieuwsbrief. De direct betrokkenen bij de Wvg nodigen we uit voor een bewonersbijeenkomst. Daarin geven we toelichting op de gebiedsvisie, het participatieverslag, het vervolgproces en de wijze waarop belangstellenden kunnen meedoen aan de volgende ronde in het participatietraject.
6	Mei '23	1,2,3	**Terugkoppeling / Start participatieronde 2** **Online informatiebijeenkomst (informeren)** Tijdens een tweede brede online informatiebijeenkomst koppelen we terug wat de opbrengst is van de eerste participatieronde en hoe de opbrengst daarvan is verwerkt in de gebiedsvisie. De gebiedsvisie wordt toegelicht, maar ook het vervolgproces en de wijze waarop men in de tweede participatieronde kan meedoen. De opnamen van de bijeenkomst zijn later terug te kijken.
7	Mei/juni '23	1,2,3	**Brede online raadpleging, verdiepend (raadplegen)** Deze tweede raadpleging gaat specifieker over Schaapsdrift e.o., met het doel input op te halen voor de vertaling van de gebiedsvisie naar het stedenbouwkundig plan. Via meedenken.arnhem.nl leggen we vragen en opties voor aan belangstellenden, die daarmee hun voorkeuren kunnen aangeven voor bijvoorbeeld de beeldkwaliteit, ruimtelijke keuzes, functies en voorzieningen in het plangebied.
8	Juni-okt '23	1,2	**Verdiepingssessies + stadswandeling met de brede werkgroep (raadplegen/adviseren)** Met deelnemers die zich daarvoor aanmelden gaan we opnieuw in gesprek tijdens een aantal werksessies en een stadwandeling met de stedenbouwkundige. De gesprekken zijn bedoeld om de belangrijke thema's in het stedenbouwkundig plan gezamenlijk door te denken en daarvoor input en ideeën op te halen. Per thema nodigen we specifieke expertise uit. Zie ook doelgroepen onder 4.2 en de randvoorwaarden en uitgangspunten in hoofdstuk 4.3.

Participatieverslag ronde 2 + Evaluatie en zo nodig bijstellen participatieplan			
9	Nov-dec ’23	1	**Bewonersbijeenkomst na besluit B en W stedenbouwkundig plan (informeren)** Z.s.m. nadat het stedenbouwkundig plan door het college aan de raad is aangeboden ontvangen bewoners/abonnees een online nieuwsbrief. De direct betrokkenen bij de Wvg nodigen we uit voor een bewonersbijeenkomst. Daarin geven we toelichting op het stedenbouwkundig plan, het participatieverslag, het vervolgproces en de wijze waarop belangstellenden kunnen meedoen aan de volgende ronde in het participatietraject in aanloop naar het bestemmingsplan.
10	Jan ‘24	1,2,3	**Terugkoppeling (en mogelijk tevens start participatieronde 3)** **Online informatiebijeenkomst (informeren)** Tijdens een derde brede online informatiebijeenkomst koppelen we terug wat de opbrengst is van de tweede participatieronde en hoe de opbrengst daarvan is verwerkt in het stedenbouwkundig plan. Het plan wordt toegelicht, maar ook het vervolgproces en de wijze waarop men in de volgende participatieronde kan meedoen. De opnamen van de bijeenkomst zijn later terug te kijken.

5.2 Ondersteunende communicatie

Het gehele communicatie- en participatietraject wordt uiteraard ondersteund met de inzet van diverse ondersteunende communicatiemiddelen, met als doel de betrokkenen op de hoogte te brengen van de inhoudelijke plannen en de mogelijkheden om te participeren. Denk hierbij aan:

- De projectwebsites van Schaapsdrift en Spoorzone Arnhem Oost op Arnhem.nl
- De online nieuwsbrief Schaapsdrift e.o.
- Reguliere gemeentelijke kanalen, zoals ArnhemMail, Arnhemse Koerier, social mediakanalen, persbericht
- Campagnematige middelen (bijv. betaalde social mediaposts, flyers/posters/borden en eventuele andere creatieve acties om inwoners te motiveren bijvoorbeeld de online vragenlijsten in te vullen).

6 Vervolg

Dit communicatie- en participatieplan strekt tot de vaststelling van het stedenbouwkundig plan door de gemeenteraad, voorzien eind 2023. Als het stedenbouwkundig plan vastgesteld is, volgt de doorvertaling in een bestemmingsplan dat ook formeel ter inzage wordt gelegd. Het is goed denkbaar om tijdens die terinzagelegging een derde participatieronde te organiseren met een vergelijkbare opzet (derde cyclus van informeren-raadplegen-adviseren-informeren).

Colofon

Dit communicatie- en participatieplan is in november en december 2022 opgesteld door Beck Communicatie B.V., in opdracht van de gemeente Arnhem.

Januari 2023

beck communicatie

Vlamovenweg 2
5708 JV Helmond
t +31 (0)492 255 210
e info@beckcommunicatie.nl
www.beckcommunicatie.nl

Lijst van deelnemers rondetafelgesprek bij de behandeling van het raadsvoorstel ‘Startnotitie Schaapsdrift’ d.d. 1 februari 2023

1.	Charlotte Bink	
2.	Remco van der Wekken	
3.	Loes Bonekamp	
4.	Ronnie Rouwenhorst	Vereniging tot behoud van Schaapsdrift e.o.
5.	Liesbeth Kruijsen	Vereniging tot behoud van Schaapsdrift e.o.

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 644509

Onderwerp: Afhandelen bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o.

Kernboodschap

Het nemen van een beslissing op de ingediende bezwaarschriften op het raadsbesluit tot vestigen van het voorkeursrecht voor de locatie Schaapsdrift e.o.

Voorstel

1. Kennis te nemen van het advies van de algemene bezwaarschriftencommissie.
2. Het advies over te nemen en met de in dit voorstel opgenomen nadere motivering aan dit besluit ten grondslag te leggen.
3. Het raadsbesluit d.d. 1 juni 2022 in stand te laten.
4. De bezwaarschriften zoals opgenomen in de bijlage “Overzicht bezwaarmakers Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o. conform het bepaalde in deze bijlage niet ontvankelijk te verklaren dan wel ontvankelijk, maar met inachtneming van de nadere motivering in dit raadsvoorstel ongegrond te verklaren.
5. De beslissingen over de ingekomen ingebrekestellingen naar aanleiding van de bezwaarschriftenprocedure tegen de vestiging van de Wvg Schaapsdrift e.o. te mandateren aan de raadsgriffier.

Inleiding

Op 1 juni 2022 heeft uw raad besloten tot het vestigen van een voorkeursrecht op de gronden gelegen tussen de Wichard van Pontlaan, (Oude) Velperweg, Esperantolaan en het spoor in Arnhem en globaal aangegeven op onderstaande kaart:

Het voorkeursrecht is gevestigd op grond van artikel 5 Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) en werd vooraf gegaan door een voorlopige vestiging door burgemeester en wethouders op 8 maart 2022 op grond van artikel 6 Wvg.

Het besluit heeft vanaf 4 juni tot en met 15 juli 2022 ter inzage gelegen. In deze periode konden belanghebbenden een bezwaarschrift indienen. Eerder ingediende bezwaarschriften tegen het collegebesluit van 8 maart 2022 worden op grond van artikel 6 lid 3 Wvg geacht mede te zijn gericht tegen het raadsbesluit.

In dit voorstel leggen wij u de bezwaarschriften en de adviezen van de bezwaarschriftencommissie ter besluitvorming voor. Tevens doen wij u een voorstel hoe om te gaan met de opmerking van de bezwaarschriftencommissie over de nadere motivering.

Beoogd effect

Een beslissing te nemen op de ingediende bezwaarschriften en afhandeling van de ingebrekestellingen te delegeren aan het college.

Argumenten

1.1 Kennisnemen van de adviezen van de algemene bezwaarschriftencommissie

Naar aanleiding van de besluiten van het college d.d. 8 maart 2022 en de raad d.d. 1 juni 2022 zijn in totaal 33 bezwaarschriften ingediend namens 67 bezwaarmakers. In enkele gevallen hebben bezwaarmakers zowel tegen het collegebesluit als het raadsbesluit een bezwaarschrift ingediend. Ook bleek dat een aantal bezwaarmakers hun bezwaar twee keer hebben toegezonden, één keer in eigen persoon en één keer als onderdeel van een bezwaarschrift van meerdere partijen. Een overzicht van de bezwaarmakers is bij dit voorstel gevoegd.

De gemeente beschikt over een onafhankelijke bezwaarschriftencommissie voor bezwaar- en beroepsschriften. Deze bezwaarschriftencommissie hoort de bezwaarmakers en vertegenwoordigers

van het bestuursorgaan en geeft het bestuursorgaan, in dit geval de gemeenteraad, advies of de bezwaarschriften ontvankelijk zijn en gegrond of ongegrond zijn.

De hoorzittingen hebben plaatsgevonden op 3, 4 en 18 november 2022. In het kader van zorgvuldigheid in relatie tot efficiënte behandeling hebben de hoorzittingen gedeeltelijk gevoegd plaatsgevonden. Gevoegd wil zeggen dat bijvoorbeeld alle bezwaarmakers uit één complex of straat op dezelfde hoorzitting worden gehoord. Daarbij is de bezwaarmakers van tevoren gevraagd of zij bezwaar hadden tegen deze gevoegde behandeling. In totaal hebben 16 hoorzittingen plaatsgevonden. Tijdens deze hoorzittingen hebben de bezwaarmakers hun bezwaarschrift mondeling kunnen toelichten, heeft de bezwaarschriftencommissie vragen gesteld aan bezwaarmakers en de gemeente en heeft de gemeente namens het bestuursorgaan verweer gevoerd. Daarna heeft de bezwaarschriftencommissie 31 keer advies uitgebracht.

De bezwaarschriftencommissie heeft voor 4 bezwaarmakers geadviseerd om het bezwaarschrift niet-ontvankelijk te verklaren. Voor de overige bezwaarmakers heeft de bezwaarschriftencommissie geadviseerd om de bezwaarschriften *"in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad het besluit op bezwaar nader moet motiveren op het punt van het verbeterde en meer intensieve gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren"*

2.1 Advies overnemen met nadere motivering

De bezwaarschriftencommissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.

De bezwaarschriftencommissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend.

De bezwaarschriftencommissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De bezwaarschriftencommissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan. In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt volgens de bezwaarschriftencommissie. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van

appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de gemeente in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik “wonen” leidt bij de bezwaarschriftencommissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De bezwaarschriftencommissie adviseert de gemeenteraad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen.

Het advies hebben wij voorgelegd aan de stadsadvocaat. Deze concludeerde dat voor een vestiging op grond van artikel 5 Wvg niet vereist is dat sprake is van een wezenlijk ander gebruik. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar beter of intensiever gebruik dan het bestaande, is van afwijkend gebruik sprake. Het is, gezien het stadium van de planontwikkeling, logisch dat er niet op perceelsniveau duidelijk moet zijn dat er sprake is van afwijkend (beter en intensiever) gebruik. Ook wijst de advocaat erop dat uit de rechtspraak bij een vestiging op grond van artikel 5 Wvg niet blijkt dat in alle gevallen een toename van woningaantallen moet worden genoemd.

Uit de motivering van het aanwijzingsbesluit (onder verwijzing naar de bijlagen) volgt dat de gemeente tot een intensievere ontwikkeling (van wonen naar hoogwaardig gemengd stedelijk gebied) wil komen van een stationsgebied met nieuwe bebouwing, een gemengde functie met meer én andersoortige woningen, bedrijven, maatschappelijke voorzieningen. Daarnaast wordt voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Tijdens de beraadslaging door de raad is een indicatief aantal genoemd van 500 woningen. Daarbij is ook aangegeven dat dit woningaantal niet kan worden gerealiseerd op enkel het bedrijventerrein aan de Schaapsdrift.

Zoals in de zienswijzennota en tijdens de raadsvergadering in mei/juni 2022 is aangegeven werkt de gemeente aan het opstellen van een startnotitie, die begin 2023 aan de gemeenteraad kan worden voorgelegd. Deze startnotitie wordt gevolgd door een gebiedsvisie en een stedenbouwkundig plan naar verwachting aan het einde van 2023. In 2024 kan dan het bestemmingsplantraject worden gestart en kan het bestemmingsplan in de eerste helft van 2025 worden vastgesteld.

Inmiddels is er een startnotitie in concept opgesteld, welke gelijktijdig met dit voorstel aan uw raad wordt voorgelegd. Alhoewel het juridisch niet nodig is om de toename van woningaantallen te kwantificeren, wordt in deze startnotitie een aantal uitgangspunten voor de planvorming, inclusief woningaantallen en m² BVO bedrijven/kantoren/voorzieningen genoemd. Daarmee kunnen wij voldoen aan het advies van de bezwaarschriftencommissie om specifieker te zijn over de woningaantallen.

In de startnotitie wordt de lijn die bij het besluit over het voorkeursrecht is ingezet bevestigd. Als uitgangspunten voor de ontwikkeling Schaapsdrift wordt ingezet op een (hoger) stedelijk woonmilieu waarbij we tussen de 500 en 1.000 woningen willen toevoegen. Daarbij worden ook kaders gesteld voor het aandeel betaalbare woningen voor de verschillende doelgroepen. Naast wonen wordt ook het werk- en voorzieningenprogramma uitgewerkt, passend bij het aantal woningen én passend bij de economische werkgelegenheidsdoelstelling om voldoende banen te houden/realiseren passend bij een groeiende stad (één-woning-één-baan). In deze bandbreedte zitten ook functies zoals hoger

onderwijsfaciliteiten. Voor de kaders voor de verdere planontwikkeling wordt verwezen naar de concept startnotitie, welke u in een apart raadsvoorstel is voorgelegd.

Op basis van de uitgangspunten in de startnotitie menen wij dat de regiefunctie, zoals dit in het oorspronkelijke raadsvoorstel is aangegeven nog steeds van belang wordt geacht om tot een optimale ontwikkeling van de locatie te kunnen overgaan. Zeker gezien de noodzakelijke planvoorraad en de uitvoering van de Woondeal Arnhem-Nijmegen en de Verstedelijkingsstrategie regio Arnhem-Nijmegen.

Met de nadere motivering staat voldoende vast dat sprake is van een afwijkend gebruik, waarbij een betere en intensievere invulling wordt nagestreefd. Het voorkeursrecht kan daarmee in stand blijven. De bezwaarschriften van bezwaarmakers, voor zover ontvankelijk, moeten daarom ongegrond worden verklaard.

De bezwaarschriftencommissie adviseert de bezwaarschriften van bezwaarmakers 1a, 13c, 19q en 26 niet-ontvankelijk te verklaren.
De Wet voorkeursrecht gemeenten voorziet in de plicht voor een eigenaar, appartementsgerechtigde of andere beperkt gerechtigde om zijn onroerende zaak eerst aan de gemeente aan te bieden voordat hij het aan een derde kan verkopen. Daaruit volgt dat alleen eigenaren, appartementsgerechtigden of andere beperkt gerechtigden als bedoeld in artikel 1 van de Wvg belanghebbende kunnen zijn bij het besluit. Een belanghebbende is iemand wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken.

De bezwaarschriftencommissie adviseert u om de genoemde bezwaarmakers niet ontvankelijk te verklaren aangezien niet is gebleken dat de bezwaarmakers eigenaar, appartementsgerechtigde of anderszins beperkt gerechtigde zijn op gronden waarvoor het voorkeursrecht geldt.

5.1 Mandatering raadsgriffier voor afhandeling ingebrekestelling

In de Algemene wet bestuursrecht is een termijn opgenomen waarbinnen het bestuursorgaan moet beslissen op een bezwaarschrift. Dit is, bij het inschakelen van de algemene bezwaarschriftencommissie, 18 weken. Wordt deze termijn niet gehaald dan kan de bezwaarmaker de gemeente in gebreke stellen voor niet-tijdige besluitvorming en een dwangsom vorderen. Het bestuursorgaan dat het primaire besluit heeft genomen, zal hierover moeten beslissen. In dit geval is dat de gemeenteraad.

Op 1 november 2022 is de gemeenteraad geïnformeerd over de voortgang van de bezwaarprocedure. Hierbij is expliciet stilgestaan bij het feit dat de behandeltermijn van de bezwaren overschreden zal worden.

Alle inzet bij de voorbereiding van de besluitvorming over de bezwaarschriften is er op gericht om de bezwaarmakers een zorgvuldige rechtsgang te bieden. Zo is er ruimte gegeven aan bezwaarmakers die meer tijd nodig hadden om hun bezwaren aan te vullen. Daarnaast zijn er twee speciale zittingsdagen (los van de reguliere zittingen) gepland. Door alle bezwaren, behoudens één omdat de bezwaarmaker heeft aangegeven niet te kunnen, op die twee dagen te behandelen kon de

onafhankelijke bezwaarschriftencommissie zich een goed en volledig beeld vormen van alle bezwaren.

Tot slot merken wij op dat de bezwaarschriftenprocedure tegen het voorkeursrecht afwijkt van het overgrote deel van de bezwaren die door de gemeente worden behandeld. De meeste bezwaren zijn immers gericht tegen collegebesluiten en kunnen veelal ambtelijk, in mandaat, worden afgedaan. Dit maakt de procedurele afhandeling van een bezwaar, na ontvangst van het advies van de onafhankelijke bezwaarschriftencommissie, relatief eenvoudig.

Het opleggen van een voorkeursrecht betreft echter een raadsbesluit. Dit houdt in dat na ontvangst van het advies er via het college een raadsvoorstel moet worden voorbereid dat zal moeten worden geagendeerd voor een (besluitvormende) raadsvergadering. Op 8 december 2022 zijn de adviezen van de bezwaarschriftencommissie uitgebracht. Dit is voor een deel van de bezwaarmakers nog voor het moment waarop de maximale behandelduur van bezwaarprocedure is verstreken. Vervolgens is gestart met de behandeling in het college en de voorbereiding van het raadsvoorstel. Deze procedurele afhandeling neemt aanzienlijk meer tijd in beslag dan die van reguliere bezwaarprocedures en draagt daarom bij aan de overschrijding van de behandeltermijn.

Na overleg met de griffie heeft deze verzocht om dit beslispunt op te nemen zodat de ingebrekestellingen, binnen de systematiek van de Algemene wet bestuursrecht, kunnen worden afgedaan. De afdeling juridische zaken zal de besluiten inhoudelijk voorbereiden en de griffier zal dan via mandaat namens de raad besluiten. Daarbij worden de wettelijke kaders in acht genomen.

Tegen dit besluit op de ingebrekestelling kan bezwaar gemaakt worden, waarmee de rechtsbescherming is gewaarborgd.

Kanttekeningen en risico's

3.1. Bezwaarmakers kunnen beroep instellen bij de rechtbank Gelderland

Tegen een beslissing op het bezwaarschrift kunnen de bezwaarmakers beroep instellen bij de rechtbank Gelderland. De rechtbank beoordeelt dan nogmaals of de raad een goed besluit heeft genomen.

Participatie

Bij de verdere planuitwerking zullen wij de bewoners en omwonenden en andere actoren betrekken. Participatie vindt daarom vooral plaats naar aanleiding van de nieuwe invulling van het gebied in het kader van de ruimtelijk planologische procedures.

Financiën

Niet van toepassing.

Uitvoering

Artikel 7:11 van de Algemene wet bestuursrecht verplicht het bestuursorgaan dat het bestreden besluit heeft genomen tot een heroverweging van het bestreden besluit op grond van de gemaakte bezwaren.

Privacy
Overheidsinformatie is in beginsel openbaar, tenzij een wettelijke eis zich daartegen verzet. In het kader van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) heeft de gemeente geen rechtsgrond om de persoonsgegevens van natuurlijke personen in de openbare besluiten weer te geven.

Bij het besluit is een lijst met de namen van de bezwaarmakers gevoegd. In de stukken die worden gepubliceerd en ter inzage worden gelegd, ook op de gemeentelijke website en in iBabs, worden de namen en voorletters van natuurlijke personen en eventuele gegevens waaruit de namen en voorletters zijn te herleiden (zoals adresgegevens en kadastrale gegevens) in het kader van de AVG geanonimiseerd. Daarom is in het voorstel en het conceptbesluit verwezen naar een nummering die correspondeert met de nummering op de lijst met de namen van de bezwaarmakers.

Communicatie

De besluiten worden op de gebruikelijke wijze bekend gemaakt. Nadat uw raad het besluit genomen heeft zullen de bezwaarmakers worden geïnformeerd over de inhoud van het besluit en hun beroepsmogelijkheden.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
- Bezwaarschriften geanonimiseerd
- Adviezen van de bezwaarschriftencommissie geanonimiseerd
- Lijst met bezwaarmakers, geanonimiseerd.

Ter inzage stukken voor gemeenteraad
- Bezwaarschriften, niet openbaar;
- Adviezen van de bezwaarschriftencommissie niet openbaar
- Lijst met bezwaarmakers, niet openbaar

Besluit van

Zaaknummer 644509

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 17 januari 2023;

gelet op artikel 7:11 van de Algemene wet bestuursrecht;

besluit:

1. Kennis te nemen van het advies van de algemene bezwaarschriftencommissie.
2. Het advies over te nemen en met de in dit voorstel opgenomen nadere motivering aan dit besluit ten grondslag te leggen.
3. Het raadsbesluit d.d. 1 juni 2022 in stand te laten.
4. De bezwaarschriften zoals opgenomen in de bijlage “Overzicht bezwaarmakers Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o. conform het bepaalde in deze bijlage niet ontvankelijk te verklaren dan wel ontvankelijk, maar met inachtneming van de nadere motivering in dit raadsvoorstel ongegrond te verklaren.
5. De beslissingen over de ingekomen ingebrekestellingen naar aanleiding van de bezwaarschriftenprocedure tegen de vestiging van de Wvg Schaapsdrift e.o. te mandateren aan de raadsgriffier.

De griffier, De voorzitter,

INGEKOMEN 14 JULI 2022

Van Veen ADVOCATEN

Keesomstraat 7
6717 AH Ede

Postbus 442
6710 BK Ede

e info@vanveen.com
t 0318 - 68 78 78

vanveen.com

AANTEKENEN
Raad van Arnhem
Postbus 9200
6800 HA ARNHEM

Ede, woensdag 13 juli 2022

Inzake	:	VVEWVP/Arnhem
Dossiernummer	:	[405910]
Uw referentie	:	651757
Doorkiesnummer	:	[redacted]
Direct faxnummer	:	
E-mail	:	

BEZWAARSCHRIFT

Geachte dames en heren,

Partijen, besluit.

1. Tot mij wendden zich:

   A. de **Vereniging van Appartementseigenaren Wichard van Pontlaan nummers 16 tot en met 112 (even)** (KvK-nummer: 55497896, **productie 1**), gevestigd te (6861 DE) Oosterbeek aan de Steijnweg 41;

   B. [redacted] wonende te [redacted] en

   C. [redacted] wonende te [redacted]

   Bezwaarde sub A is eigenaar van het appartementencomplex aan de Wichard van Pontlaan huisnummer 16 tot en met 112 te Arnhem, bezwaarden sub B en C zijn appartementsgerechtigden van elk één appartement in dat complex.

2. Cliënten stellen vast dat uw Raad op 1 juni 2022 heeft besloten (**productie 2**) het voorkeursrecht voor het gebied Schaapsdrift e.o. met drie jaar te verlengen. Het betreft hier een verlenging van het voorkeursrecht dat bij besluit van 10 maart

2022 (**productie 3**) door Burgemeesters en Wethouders op het gebied was gelegd.

3. Cliënten kunnen zich met dit voorkeursrecht niet verenigen en komen door dezen daartegen in bezwaar.

Juridisch kader

4. Het criterium voor de vraag of een voorkeursrecht al dan niet kan worden gevestigd is opgenomen in de artikelen 3 van de Wvg:

> *Voor aanwijzing komen in aanmerking gronden waaraan bij het bestemmingsplan of inpassingsplan een niet-agrarische bestemming is toegekend en waarvan het gebruik afwijkt van dat plan.*

5. *Zoals blijkt uit de geschiedenis van de totstandkoming van de Wvg is met de invoering van die wet beoogd de positie van gemeenten bij grondverwerving ten behoeve van de (tijdige) verwezenlijking van hun ruimtelijke beleid te versterken, voorts om te voorkomen dat het gemeentelijke beleid op dit terrein zou worden doorkruist door aankopen door andere gegadigden, en om prijsopdrijving tegen te gaan. Inherent hieraan is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat, nu in dit stadium niet op perceelsniveau kan worden aangegeven welke bestemming daaraan zal worden toegekend.*
Voorts behoeft nog niet van elk in de aanwijzing betrokken perceel duidelijk te zijn of het kan worden ingepast[1].

6. *Volgens vaste jurisprudentie van de Afdeling (onder meer de uitspraak van 25 april 2012 in zaak nr. 201105317/1/A3) is bij de parlementaire behandeling van de Wvg tot uitdrukking gebracht dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar, maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken.*

7. *Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (uitspraak van 15 december 2010 in zaak nr. 201004705/1/H3) brengt de systematiek van de Wvg mee dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd. Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in*

[1] Aldus ECLI:NL:RBUTR:2009:BK4399, r.ov. 2.9

de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht.

8. *Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg, welke bepaling ertoe strekt dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, opdat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden teneinde te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat, aldus voormelde uitspraak. Dat nog geen duidelijke bestemming bestaat voor de gronden waarop het voorkeursrecht is gevestigd, heeft de rechtbank daarom terecht niet doorslaggevend geacht.*[2]

Gronden van het bezwaar

9. De overwegingen uit de rechtspraak die hiervoor zijn geciteerd, geven een college of Raad veel ruimte, maar betekenen niet dat aan een voorkeursrecht *geen enkel* vereiste meer wordt gelegd.

Gebruik verandert niet

10. Voornaamste grond van het bezwaar is dat het op zichzelf juist is dat aan de gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht, maar onjuist is dat gebruik 'intensiever en beter' zou kunnen worden.

11. Een intensiever gebruik dan het gebruik dat cliënten maken van de gronden in de vorm van een flatgebouw met appartementen is niet goed denkbaar. Voor wat betreft 'beter' geldt dat cliënten het voornemen hebben het flatgebouw verder te verduurzamen. Zij kunnen dat in eigen beheer.

Er is nog niet het begin van een plan

12. In de toelichting op de website[3] windt de Raad daar in feite ook geen doekjes om: er is niet veel meer van te maken dan dat de Raad 'de komende periode aan de slag gaat met de verdere planuitwerking'. De Raad verwacht (pas) in het voorjaar van 2025 (!) een bestemmingsplan of omgevingsplan te hebben:

---

[2] *Deze twee alinea's komen uit de uitspraak van de Afdeling d.d. 22 oktober 2014, r.ovv 4.2 en 4.3*
[3] https://www.arnhem.nl/stad_en_wijken/projecten/Voorkeursrecht_Schaapsdrift_en_omgeving

Vervolgstappen

We maken een plan van aanpak voor de uitwerking van de "Ruimtelijke motivatie ontwikkeling Schaapsdrift e.o.". Als eerste gaan we in gesprek met bewoners of en hoe zij betrokken willen worden. Aan de hand daarvan maken we een participatieplan.

We organiseren na de zomer (waarschijnlijk in september 2022) een participatiebijeenkomst met eigenaren, bewoners, bedrijven en maatschappelijke instellingen. Eigenaren, huurders en andere betrokkenen ontvangen eind juni een nieuwsbrief.

We werken de komende tijd aan de plannen zoals een startnotitie en een stedenbouwkundig plan. We hebben uiterlijk in het voorjaar van 2025 een bestemmingsplan of omgevingsplan. Op deze pagina zullen we de stappen en de planning aangeven.

13. Als er nog geen begin van een plan is, is niet te verklaren waarom de Raad in het onderhavige geval heeft gekozen voor het gebied-Schaapsdrift, en bijvoorbeeld niet voor andere gebieden waarin inbreiding en kwaliteitsverbetering noodzakelijk is, zoals bijvoorbeeld Schaarsbergen, en de wijken Schuytgraaf en Kronenburg.

<u>Willekeurige begrenzing</u>

14. Cliënten stellen bovendien aan de orde dat de grenzen van het gebied waarop het voorkeursrecht is gevestigd willekeurig zijn getrokken, zonder dat (enig) concreet uitzicht is op een gebruik dat hetzij intensiever, hetzij beter, hetzij beiden van dat zou zijn.

15. Vlak voordat het voorlopige voorkeursrecht door burgemeester en wethouders werd gelegd zaten de particuliere woningen en het complex van cliënten nog niet binnen de begrenzingen van het voorkeursrecht. Het is cliënten onduidelijk waarom de particuliere woningen binnen de begrenzingen zijn gebracht, als gezegd, zonder dat daar een gedachte of plan over is geformuleerd.

<u>Bedoeling van de wet: de voet dwars aan ontwikkelaars</u>

16. Bovendien gaat de vestiging van het voorkeursrecht eraan voorbij dat voor cliënten geldt dat zij heel goed in staat zijn om daar zelf stappen in te zetten. Van een (gegronde) vrees van een proces waarin (in) het gebied projectontwikkelaars het gemeentelijke beleid zouden doorkruisen door aankopen te doen, is in het geheel geen sprake: er is sprake van een woongebied met koopwoningen en -appartementen.

17. Het is niet uit te leggen waarom het voorkeursrecht (mede) op de percelen van cliënten is gelegd. Dat perceel wordt immers al gebruikt voor het appartementencomplex van cliënten, waarin niet weinig woningen zijn gevestigd.

18. Cliënten stellen zich dan ook op het standpunt dat het voorkeursrecht in strijd met de wet is gevestigd, nu ten aanzien van haar appartementencomplex niet valt in te zien dat het toekomstige gebruik in relevante mate afwijkt van het huidige gebruik. De grenzen van het voorkeursrecht zijn willekeurig getrokken. Niet valt in te zien in welk opzicht het voorziene gebruik intensiever of beter zou zijn.

19. Cliënten verzoeken u daarom het voorkeursrecht te herroepen, voor zover het is gevestigd op haar (bloot-)eigendommen.

Berokkent nu al schade

20. Dat is bovendien van belang in het kader van de door uw Raad te verrichten belangenafweging. Het bestaan van een (vrije) bevoegdheid vereist, immers afweging van de betrokken belangen.

21. Uit niets blijkt waarom de Raad *op de percelen van cliënten* de vestiging van een voorkeursrecht nodig achtte. Reeds in zoverre is het bestreden besluit onvoldoende gemotiveerd.

22. Daarbij heeft de Raad onvoldoende rekening gehouden met de belangen van cliënten, en het feit dat met de vestiging van het voorkeursrecht de financiële positie van cliënten reeds nu ernstig wordt aangetast. Ik licht dat toe.

23. De vestiging van het voorkeursrecht brengt nu reeds schade met zich omdat hierdoor niet meer de benodigde leningen kunnen worden afgesloten voor het uitvoeren van groot onderhoud en het vervangen van de warmtevoorziening in het pand. Cliënten hadden het voornemen dat met een lening via het warmtefonds te doen maar thans blijkt dat het Warmtefonds hoogstwaarschijnlijk niet bereid is dergelijke leningen te verstrekken ten behoeve van gebouwen waarop een voorkeursrecht rust, althans niet op basis van dezelfde voorwaarden.

24. Aldus worden noodzakelijke investeringen onmogelijk gemaakt.

25. Ook de Raad van State brengt in verschillende uitspraken tot uitdrukking dat het voorkeursrecht een ingreep is op het eigendomsrecht van eigenaren van de gronden waarop het voorkeursrecht is gevestigd, maar dat dat in een democratische en rechtstatelijke samenleving mogelijk moet zijn. Cliënten onderschrijven dit uitgangspunt.

Belangenafweging ontbreekt

26. Dat laat onverlet dat uw Raad bij besluit dat een voorkeursrecht moet worden opgelegd, had behoren te inventariseren, alvorens tot verlenging zou worden overgegaan, of er wellicht belangen waren aan de zijde van de eigenaren (van woningen) die met zich brengen dat de raad van het verlengen had behoren af te

zien. Dat is niet gebeurd, zodat de (her)vestiging van het voorkeursrecht onvoldoende zorgvuldig is voorbereid. Die hervestiging is daarom tevens onevenredig gelet op de daarmee te dienen doelen. Bovendien is de evenredigheid van doel en middelen – in ieder geval voor het appartementencomplex van cliënten – zoek. Het voorkeursrecht is derhalve ook in strijd met artikel 3:4 Awb gevestigd.

27. Daarbij mogen ook de persoonlijke gevoelens van de heren Vos en Koster niet onbenoemd blijven. Het feit dat een voorkeursrecht is gevestigd lijdt tot enorm veel stress, omdat het een ingreep in hun eigendomsrecht is dat zekerheden voor de oude dag aantast (kan ik nog wel blijven wonen waar ik nu gelukkig en relatief goedkoop woon? Hoe lang gaat het duren voordat duidelijk wordt wat het plan is, etc.). Cliënten Vos en Koster hebben hun gevoelens op papier gezet, welke hierbij wordt overgelegd als **producties 4 en 5**.

28. Ook om die reden behoort het voorkeursrecht niet te worden gevestigd op het appartementencomplex van cliënten.

Slot

29. Namens cliënten verzoek ik u het voorkeursrecht te herroepen, althans voor zover het gaat om het flatgebouw van cliënten en ik verzoek u bij herroeping en/of aanpassing van het besluit in deze zin, een vergoeding toe te kennen voor de kosten van ten dezen beroepsmatig verleende rechtsbijstand.

Ede, 13 juli 2022

Tj.P. Grünbauer
Advocaat/gemachtigde

Producties:

1. Uittreksel Kamer van Koophandel
2. Raadsbesluit d.d. 1 juni 2022
3. Besluit d.d. 10 maart 2022
4. Reactie [redacted] d.d. 10 juli 2022
5. Reactie [redacted] d.d. 11 juli 2022

VVEWVP -[redacted]-[redacted]

Reactie [redacted] d.d. 10 juli 2022

PRODUCTIE 4

Van Veen
ADVOCATEN

Arnhem, 10 juli 2022

Zaaknummer: 651757

Betreft: bezwaar wet voorkeursrecht Schaapsdrift e.o.

Geachte Raad,

Op 1 juni 2022 heeft uw Raad met een nipte meerderheid een voorkeursrecht verlengd op mijn appartement aan de [redacted]

Ik ben het daar niet mee eens, omdat ik net een jaar geleden mijn hypotheek met een zeer gunstige rente heb kunnen afsluiten voor mijn gezin en zo dacht dat we kunnen genieten van onze oude dag. Dit valt dan rauw op onze dak in een tijd waar de woningnood hoog is en we niet meer zomaar een nieuw huis kunnen vinden die aan onze eisen voldoet. Hoe krijgen wij weer een passend huis, hoe krijgen we een hypotheek! En bovenal waar komen we terecht!

De wet voorkeursrecht is op ons huis gevestigd zonder plan, zoals de wethouder steeds vermeldde in de raadsvergaderingen waar ik steeds bij was. Hoe moeten wij dan plannen kunnen maken als jullie ons zolang in het ongewisse laten! Waar moeten we naartoe als er toch besloten wordt dat de boel tegen de vlakte moet, is er een terugkeergarantie voor ons en kunnen we dat dan wel betalen. Hele onzekere tijden in een hele onzekere wereld, wat ons zomaar overkomt. En voor wat, voor maar een paar extra woningen op dit kleine stukje grond.

Er zijn zoveel meer plaatsen in Arnhem te bedenken. Ik ben een geboren en getogen Arnhemmer en weet nog wel veel meer plekken waar gebouwd kan worden zonder aan ons mooie stukje te komen. Ik noem bijvoorbeeld Schaarsbergen, waar ontzettend veel gebouwd kan worden op de defensieterreinen die aangeboden zijn aan de Gemeente Arnhem.

Ik begrijp niet waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze nu zijn gelegd. Daar was in eerste instantie geen sprake van. De woningen zijn er later met een pennenstreek bijgevoegd. Er is geen reden om te denken dat ons appartementencomplex moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken waarin nog meer mensen kunnen worden gehuisvest. Ik woon hier prima, en ik wil hier blijven wonen, net zoals de rest van mijn gezin. Ik pieker er niet over om dit appartement te verkopen.

Ik vind dat het voorkeursrecht terecht is gevestigd op de oostkant van het gebied, want de bedrijven daar nemen inderdaad veel ruimte in, terwijl er een grote behoefte is aan volkshuisvesting. Maar dat geldt dus niet voor mijn appartement (en gebouw). In eerste instantie toen de tijdelijke voorkeursrecht (de datum 10 maart 2022) op onze woning was geplaatst zag ik er nog het positieve ervan in en heb een zienswijze ingediend, waar ik ook nog kansen zag en onze appartementencomplex zo een duurzame metamorfose kan laten ondergaan en zo een voorbeeld is voor de nieuwe buurt. Maar dat verdween als sneeuw voor de zon, want hoe de Gemeente Arnhem zich nu manifesteert tegen over zijn eigen burgers kan ik mij op dit moment niet in vinden!

De Raad heeft er ook geen rekening mee gehouden dat het vestigen van een voorkeursrecht direct ook voor mij gevolgen heeft. Onze Vereniging Van Eigenaren zijn al een aantal jaren bezig om onze warmteketels (Vr naar Hr) te vernieuwen en de rookgaskanalen aan te passen en een nieuw ventilatiesysteem te plaatsen. Alsmede dat we het dak en spouwmuren willen vernieuwen, dus alles zo langzamerhand gaan verduurzamen! Dat is noodzakelijk, want het is nu niet op orde. Dat betekent trouwens niet dat ons hele gebouw moet worden gesloopt, dat is nergens voor nodig. Het gevolg van het voorkeursrecht nu is dat onze Vereniging Van Eigenaren nu geen leningen kan krijgen om deze voorzieningen aan te laten brengen. Dat betekent dat ik de komende jaren hogere kosten zal hebben voor verwarming. Daar lijd ik schade door.

Vanaf het moment dat ons dit is overkomen, wat mij betreft erg ondoordacht en kort door de bocht van het College van burgemeester en wethouders van Arnhem, zijn we beland in een nachtmerrie. Elke dag zijn we ermee bezig, we gaan ermee naar bed en we staan er mee op. Het is niet alleen als bewoner dat ik ermee te maken heb, maar ben ook bestuurslid van onze VVE Wichard van Pontlaan 16-112a en ben dus ook nog eens belast samen met mijn medebestuursleden en technische commissie om de veiligheid van ons pand te waarborgen. Daar gaat ook heel veel tijd in zitten en we zijn maar vrijwilligers die ook graag willen wonen.

Graag verzoek ik uw Gemeenteraad om de verlenging van het voorkeursrecht te heroverwegen. Wat mij betreft moet ons appartementencomplex aan de Wichard van Pontlaan in ieder geval buiten de begrenzingen van het voorkeursrecht vallen.

Ik wil op dit bezwaar worden gehoord.

Hoogachtend, verblijf ik [redacted]

[redacted]

VVEWVP -[redacted]-[redacted]

Reactie [redacted] d.d. 11 juli 2022

PRODUCTIE 5

Van Veen
ADVOCATEN

Arnhem, 11 juli 2022

Zaaknummer 651757

Betreft: bezwaar Wet voorkeursrecht Schaapsdrift e.o.

Geachte raad,

Sinds 2015 zijn mijn vrouw en ik inwoners van Arnhem. Na vijf jaren van huur, kregen we in 2020 de mogelijkheid om ons appartement te kopen. Voor ons een fantastische eerste stap om verder te kunnen bouwen aan onze toekomst. Maar alle positieve gevoelens die horen bij het bezitten van een eerste eigen huis werden ons ontnomen toen op 1 juni 2022 uw raad op dit appartement aan de [redacted] het voorkeursrecht verlengde.

Met dat besluit zijn wij het niet eens.

We wonen hier erg fijn en denken er niet aan om dit appartement dat we met zeer veel moeite in de huidige markt hebben kunnen kopen, te verkopen. De argumenten om de Wet voorkeursrecht gemeente op te heffen zijn reeds benoemd in de brieven die door mr. Grünbauer en [redacted] zijn opgesteld. Daar willen we ons graag bij aansluiten. Graag zouden we daar de volgende persoonlijke noten aan toe willen voegen.

De Wvg schaadt ons in het ten uitvoer kunnen brengen van onze toekomstplannen. We verheugden ons zeer in het verbouwen en het ons eigen maken van onze woning. Met alle onzekerheid die er heerst door de Wvg staan al onze plannen in de pauze stand. We kunnen pas verder plannen tot we zeker weten wat de bedoeling is met dit pand. Investeren doe je pas in iets als je weet dat het nut heeft voor de lange termijn. Dit geld ook voor de plannen die we hadden met de buurt om onze straat leefbaarder en gezelliger te maken. Het is zelfs zo, dat we nu vrezen voor een verloedering van de buurt.

Al maanden is de aandacht volledig gericht op de vraag; Hoe gaan de komende jaren er voor ons uitzien? Wonen we in een pand dat gedoemd is om te worden gesloopt? Het blijft moeilijk om de toekomst positief in te blijven zien met zoveel onzekerheid. De Wvg schaadt ons hiermee in de persoonlijke sfeer. De Wvg heeft ook een zeer negatief effect op onze mentale gezondheid door de onzekerheid die het met zich mee brengt en de tijd die we er in moeten steken.

De Wvg brengt ons nu ook in een onmogelijke positie. We kunnen niet verder met het maken van plannen en het heeft ons ons woongenot ontnomen en al zouden we weg willen we kunnen niet verkopen omdat onze persoonlijke situatie is veranderd en we niet dezelfde hypotheek zullen krijgen. Ook is de kans zeer klein dat we op de huidige woningmarkt een gelijkwaardige woning kunnen kopen.

Ook schaadt de Wvg de veiligheid en langetermijnplanning van dit appartementencomplex. De geplande vernieuwing van de rookgaskanalen en vervanging van ketels zou moeten leiden tot een nog veiligere situatie en kostenreductie. De voorbereiding en plannen waren al jaren in de maak. Doordat deze plannen nu niet kunnen worden uitgevoerd kunnen we met ons pand niet

mee met de toekomst en hebben daardoor straks hogere kosten voor verwarming. Dit samen met de stijgende energieprijzen maken dat wij hier extra schade door lijden. Gaat de gemeente Arnhem deze extra kosten voor ons compenseren of moeten bewoners hun spaargeld opsnoepen om de energierekening te kunnen betalen?

Ook kunnen we hierdoor de beoogde efficiencyslag op het gebied van ketelonderhoud niet maken waardoor iedere woningeigenaar zelf verantwoordelijk blijft voor een gedegen onderhoud en het naleven van de veiligheidsregels. We lopen daardoor het risico dat het appartementencomplex de komende jaren als een soort lappenpop in stand wordt gehouden. Dit brengt voor het VvE bestuur en de Technische Commissie nog meer extra en onnodig werk met zich mee.

De gemeente Arnhem heeft over het beheer van aangekochte panden het volgende gezegd; "Wanneer de gemeente een pand wil verhuren, dient deze in veilige staat te zijn. De gemeente stelt zich actief op binnen de VvE en zal ook overgaan tot het noodzakelijke onderhoud voor elk pand dat de gemeente verwerft."

Uiteraard heeft veiligheid ook voor onze VvE prioriteit maar daarnaast willen we ook verder kijken naar de toekomst. In een tijd waar duurzaamheid en energiebesparing hoog op de politieke agenda staat wekt de Gemeente Arnhem met deze uitspraak niet het vertrouwen dat deze ook duurzaamheidsinitiatieven in onze wijk gaat ondersteunen.

Bij het doorzetten van de Wvg zal deze ons op den duur belemmeren in het gezond houden en goed laten functioneren van de VvE. De gemeente Arnhem wordt na verloop van tijd steeds meer eigenaar van ons appartementencomplex waardoor er een groter aandeel zal ontstaan van bewoners met kortlopende huurcontracten ten opzichte van eigenaars die hier zelf wonen. Dit gaat gevolgen hebben voor de mate van betrokkenheid van bewoners. Daardoor zijn de VvE verantwoordelijkheden straks voor een steeds kleiner wordende groep mensen. Of mogen wij verwachten dat de Gemeente Arnhem extra middelen zal aanwenden om straks als eigenaar ook te helpen bij de dagelijkse ondersteuning van de VvE?

Belangrijker nog hoe denkt de Gemeente Arnhem de kwaliteit van onze woningen in onze wijk op peil te houden? Door te stellen dat dit zaken zijn die pas na een participatietraject aan de orde dienen te komen onderschat de raad de ernst van de huidige situatie en neemt ons wederom onvoldoende serieus. De Wvg schaadt de betrokkenheid die huidige bewoners hebben in de wijk.

Wij vinden het zeer kwalijk dat de gemeente Arnhem de afgelopen periode zo kortzichtig met haar burgers is omgegaan en niet eerst alle problemen heeft bekeken. Kijk eerst wat er binnen de bedrijventerreinen mogelijk is voor u onze woningen hierbij annexeert!

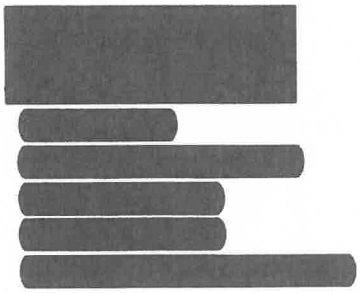
U kunt zich afvragen of we ons onnodig druk maken. We gaan uit van het beste in de mens en geven iedereen graag een kans. Echter de gemeente Arnhem heeft voldoende gelegenheid gehad om direct na het vestigen van voorlopige Wvg in te gaan op de twijfels en onzekerheden die bij ons de bewoners heersten. De gemeente Arnhem heeft alleen niets gedaan om deze onrust weg te nemen. In de aanloopfase is niet tijdig en helder gecommuniceerd naar de bewoners. Er is niets gedaan met de 150 handtekeningen die zijn aangeboden. Er is niet inhoudelijk ingegaan op de vele zienswijzen die werden ingediend. Er is niet serieus omgegaan met de gestelde vragen van de raadsleden. Kortom er zijn geen zichtbare pogingen ondernomen om de tegenstanders te overtuigen van de noodzaak van de gemaakte plannen en daarmee om te vormen tot medestanders. Dit biedt ons geen vertrouwen in de oprechtheid en bereidheid van de Gemeente Arnhem om naar ons te luisteren in een toekomstig participatietraject.

Wij blijven er van overtuigd dat de Wvg op onze woningen niet zal kunnen leiden tot iets waar de gemeente Arnhem trots op kan zijn. Maar zich zal moeten schamen dat het zijn eigen inwoners in de kou heeft gezet.

Graag verzoeken wij U de Arnhemse gemeenteraad daarom dringend om de verlenging van het voorkeursrecht te heroverwegen. Wat ons betreft moet ons appartementencomplex aan de Wichard van Pontlaan in ieder geval buiten de begrenzingen van het voorkeursrecht vallen.

Op dit bezwaar zou ik graag worden gehoord.

Hoogachtend,

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 2

INGEKOMEN 19 JULI 2022

Gemeente Arnhem
T.a.v. de Gemeenteraad
Postbus 9200
6800HA Arnhem

2022-1006612b

Betreft WVG Omgeving Schaapsdrift, zaaknummer 651757
Datum 12 juli 2022

Geachte Raad,

Op 1 juni 2022 heeft uw Raad een voorkeursrecht verlengd op mijn appartement aan de [redacted] Ik maak hier tegen bezwaar.

Het besluit maakt allereerst niet duidelijk waarom er een noodzaak is dat het appartementencomplex waar nummer [redacted] deel van uit maakt zou moeten wijken met als reden dat er dan verdichting zou kunnen plaatsvinden.

Ik begrijp niet waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze nu zijn gelegd. Er is geen reden om te denken dat ons appartementencomplex moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken waarin nog meer mensen kunnen worden gehuisvest.

Ik vind dat het voorkeursrecht terecht is gevestigd op de oostkant van het gebied, want de bedrijven daar nemen inderdaad veel ruimte in, terwijl er een grote behoefte is aan volkshuisvesting. Maar dat geldt dus niet voor mijn appartement(engebouw).

De Raad heeft er ook geen of onvoldoende rekening mee gehouden dat het vestigen van een voorkeursrecht direct ook voor mij gevolgen heeft. Doordat er onzekerheid is gecreëerd over de toekomst is het niet mogelijk om investeringsbeslissingen te nemen op het gebied van onderhoud en verduurzaming. Ook drukt dit gebrek aan duidelijkheid de prijsontwikkeling van genoemd appartement. Ik lijd hierdoor schade.

Onze Vereniging Van Eigenaren is bezig om onze warmteketels te vernieuwen en de rookgaskanalen aan te passen. Dat is noodzakelijk, want het is nu niet op orde. Dat betekent trouwens niet dat ons hele gebouw moet worden gesloopt, dat is nergens voor nodig. Het gevolg van het voorkeursrecht nu is dat onze Vereniging Van Eigenaren nu geen leningen kan krijgen om deze voorzieningen aan te laten brengen. Dat betekent dat ik de komende jaren hogere kosten zal hebben voor verwarming. Daar lijd ik schade door evenals het milieu.

Deze en andere schade/derving door de vestiging van de WVG zal ik proberen op u te verhalen.

Graag verzoek ik uw Gemeenteraad om de verlenging van het voorkeursrecht te heroverwegen. Wat mij betreft moet ons appartementencomplex aan de Wichard van Pontlaan in ieder geval buiten de begrenzingen van het voorkeursrecht vallen.

Ik wil op dit bezwaar worden gehoord.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Per adres: [redacted]

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 3

INGEKOMEN 15 JULI 2022

Gemeente Arnhem
T.a.v. College van burgemeester en wethouders
Postbus 9200
6800 HA ARNHEM

Arnhem, 12 juli 2022

651757

Betreft: Bezwaar tegen WvG, zaaknummer 644509

Geacht College,

Op 1 juni 2022 heeft uw Raad een voorkeursrecht verlengd op mijn appartement aan de [redacted]

Ik ben het daar niet mee eens, derhalve teken ik hierbij bezwaar aan tegen de Wet voorkeursrecht gemeente, zoals die nu is uitgesproken met betrekking tot locatie Schaapsdrift e.o.

Het voorkeursrecht zoals dat nu gevestigd is op het complex Wichard van Pontlaan, exact de grens van het beoogde nieuwbouwproject, is mijns inziens onterecht daar de gebouwen in overeenstemming zijn met de aan de overzijde gelegen appartementencomplexen, die echter blijven staan... Mede gezien het grote aantal mensen wat er in de appartementencomplexen van de Wichard van Pontlaan zijn gehuisvest, en dat deze woningen bijdragen aan betaalbaar wonen voor een gemêleerde groep van bewoners die zich verenigd voelt als onderdeel van de buurt Schaapsdrift, wordt er door deze beslissing van u een bom gelegd onder aspecten zoals bijv. sociale cohesie, 1 van de vaandels van Mark Rutte,... help elkaar, kom voor elkaar op, we moeten het samen doen.
In mijn optiek wordt er nu geheel voorbij gegaan aan sociaal democratisch beleid.

Ik ben hier in februari 2022 vanuit de Randstad naartoe gekomen om gelijkvloers te kunnen wonen in een omgeving waar de mensen er nog voor elkaar zijn. Dit blijkt nu ook na 4 maanden, gezien het contact wat ik met de wijkbewoners heb.
Dat dit op de schop moet beschouw ik wederom als antisociaal democratisch beleid.

Gezien de huidige woningnood is het mijns inziens een slechte zaak daar, indien de voorgenomen sloopplannen worden uitgevoerd, ikzelf en met mij vele honderden medebewoners op straat komen te staan. Dit ook nog eens zonder 1e recht van aankoop op de nog te ontwikkelen nieuwbouwplannen. Het laten installeren van een compleet nieuwe keuken had ik dan bijvoorbeeld ook achterwege gelaten.

Nogmaals ik heb geen begrip voor de vaststelling van de grenzen van het gebied waarop nu het voorkeursrecht ligt.

Het voorkeursrecht op de oostzijde van het gebied, en met name de bedrijven die daar gehuisvest zijn, kan ik wel begrijpen. De bedrijven met hun terreinen bieden de mogelijkheid, na verwijdering, tot het bouwen van meerdere, al dan niet hoge appartementencomplexen.

De Raad heeft er tevens geen rekening mee gehouden dat het vestigen van een voorkeursrecht ook direct voor mij gevolgen heeft. Onze Vereniging Van Eigenaren is bezig om onze warmteketels te vernieuwen en de rookgaskanalen aan te passen.

Dit is noodzakelijk, want het is nu niet op orde. Dat betekent trouwens niet dat ons hele gebouw moet worden gesloopt, de geplande ingreep maakt het gebouw weer up to date.
Het gevolg van het voorkeursrecht nu is dat onze Vereniging Van Eigenaren nu geen leningen kan krijgen om deze voorzieningen aan te laten brengen. Dat betekent dat ik de komende jaren hogere kosten zal hebben voor verwarming. Daar lijd ik schade door.

Graag verzoek ik uw Gemeenteraad om de verlenging van het voorkeursrecht te heroverwegen. Wat mij betreft moet ons appartementencomplex aan de Wichard van Pontlaan in ieder geval buiten de begrenzingen van het voorkeursrecht vallen.

Ik wil op dit bezwaar worden gehoord.

Hoogachtend,

[redacted]

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 4

INGEKOMEN 13 JULI 2022

Gemeente Arnhem
T.a.v. De gemeenteraad
Postbus 9200
6800 HA Arnhem
Betreft: Wet Voorkeursrecht gemeent (Wvg) Schaapsdrift.
Zaaknummer 651757

Arnhem, 11-07-2022

Geachte Raad,

Op 1 juni 2022 heeft uw Raad een voorkeursrecht verlengd op mijn appartement aan de [redacted]

Ik ben het daar niet mee eens.

Ik begrijp niet waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze nu zijn gelegd. Er is geen reden om te denken dat ons appartementencomplex moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken waarin nog meer mensen kunnen worden gehuisvest. Ik woon hier prima, en ik wil hier blijven wonen.

Ik vind dat het voorkeursrecht terecht is gevestigd op de oostkant van het gebied, want de bedrijven daar nemen inderdaad veel ruimte in, terwijl er een grote behoefte is aan volkshuisvesting. Maar dat geldt dus niet voor mijn appartementencomplex, want dat is al hoogbouw. Hoe hoog wil men het hebben!? Bovendien vallen de appartementen aan de overkant van de flat niet in het gebied waar het voorkeursrecht op gevestigd is, en waarom die niet en mijn appartementencomplex wel? Dat lijkt op willekeur!

De Raad heeft er ook geen rekening mee gehouden dat het vestigen van een voorkeursrecht direct ook voor mij gevolgen heeft. Onze Vereniging Van Eigenaren is bezig om onze warmteketels te vernieuwen en de rookgaskanalen aan te passen. Dat is noodzakelijk, want het is nu niet op orde. Het gevolg van het voorkeursrecht nu is dat onze Vereniging Van Eigenaren nu geen leningen kan krijgen om deze voorzieningen aan te laten brengen. Financiers zijn namelijk huiverig te investeren in onroerend goed dat mogelijk gesloopt gaat worden. Dat betekent dat ik de komende jaren hogere kosten zal hebben voor verwarming. Daar lijd ik financiële schade door.

Graag verzoek ik uw Gemeenteraad om de verlenging van het voorkeursrecht te heroverwegen. Wat mij betreft moet ons appartementencomplex aan de Wichard van Pontlaan in ieder geval buiten de begrenzingen van het voorkeursrecht vallen.

Graag verneem ik spoedig een reactie op mijn bezwaar.

Hoogachtend,

[redacted]

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 5

[redacted]

INGEKOMEN 12 JULI 2022

Gemeenteraad van de gemeente Arnhem
Postbus 9200
6800 HA Arnhem

Zaaknummer: 651757
Datum: Dinsdag 12 juli 2022

Geachte Raad,

Op 1 juni 2022 heeft uw Raad een voorkeursrecht verlengd op mijn appartement aan de [redacted]

Ik ben het daar niet mee eens.

Ik begrijp niet waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze nu zijn gelegd. Er is geen reden om te denken dat ons appartementencomplex moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken waarin nog meer mensen kunnen worden gehuisvest. Ik woon hier nu sinds 2 jaar en het heeft mij heel veel moeite gekocht om destijds iets te kopen in de gekte van de huizenmarkt en een appartement te vinden waar ik gelukkig kan worden. Dit is een appartement waar ik oud zou kunnen en willen worden, met een mooie woonoppervlakte, een fijne en veilige buurt, dus ik peins er niet over om dit appartement te gaan verkopen in de toekomst.

Ik vind dat het voorkeursrecht terecht is gevestigd op de oostkant van het gebied, want de bedrijven daar nemen inderdaad veel ruimte in, terwijl er een grote behoefte is aan volkshuisvesting. Maar dat geldt dus niet voor mijn appartement (en gebouw).

De Raad heeft er ook geen rekening mee gehouden dat het vestigen van een voorkeursrecht direct ook voor mij gevolgen heeft. Onze Vereniging Van Eigenaren is bezig om onze warmteketels te vernieuwen en de rookgaskanalen aan te passen. Dat is noodzakelijk, want het is nu niet op orde. Dat betekent trouwens niet dat ons hele gebouw moet worden gesloopt, dat is nergens voor nodig. Het gevolg van het voorkeursrecht nu is dat onze Vereniging Van Eigenaren nu geen leningen kan krijgen om deze voorzieningen aan te laten brengen. Dat betekent dat ik de komende jaren hogere kosten zal hebben voor verwarming. Daar lijd ik schade door.

Graag verzoek ik uw Gemeenteraad om de verlenging van het voorkeursrecht te heroverwegen. Wat mij betreft moet ons appartementencomplex aan de Wichard van Pontlaan in ieder geval buiten de begrenzingen van het voorkeursrecht vallen.

Ik wil op dit bezwaar worden gehoord.

Hoogachtend,

[redacted]

[redacted]

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 6

INGEKOMEN 12 JULI 2022

Arnhem 11-07-2022

zaaknummer: 651757

Geachte Raad,

Op 1 juni 2022 heeft uw Raad een voorkeursrecht verlengd op mijn garage aan de [redacted]

Ik ben het daar niet mee eens.

Ik begrijp niet waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze nu zijn gelegd. Er is geen reden om te denken dat het appartementencomplex moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken waarin nog meer mensen kunnen worden gehuisvest. Ik heb achter dit appartementen complex een garage gekocht .En wil dit houden .Mede gelet op de parkeer overlast in de wijk. Ik pieker er niet over om deze garage te verkopen.

Ik vind dat het voorkeursrecht terecht is gevestigd op de oostkant van het gebied, want de bedrijven daar nemen inderdaad veel ruimte in, terwijl er een grote behoefte is aan volkshuisvesting. Maar dat geldt dus niet voor mijn garage dat onder het appartementen complex valt .

De Raad heeft er ook geen rekening mee gehouden dat het vestigen van een voorkeursrecht direct ook voor mij gevolgen heeft . Onze Vereniging Van Eigenaren, waaronder ook mijn garage valt, is bezig om warmteketels te vernieuwen en de rookgaskanalen aan te passen. Dat is noodzakelijk, want het is nu niet op orde. Dat betekent trouwens niet dat ons hele gebouw moet worden gesloopt, dat is nergens voor nodig. Het gevolg van het voorkeursrecht nu is dat onze Vereniging Van Eigenaren nu geen leningen kan krijgen om deze voorzieningen aan te laten brengen. En dit wellicht gevaren kan gaan op leveren voor de bewoners van het complex

Graag verzoek ik uw Gemeenteraad om de verlenging van het voorkeursrecht te heroverwegen. Wat mij betreft moet ons appartementencomplex aan de Wichard van Pontlaan in ieder geval buiten de begrenzingen van het voorkeursrecht vallen.

Ik wil op dit bezwaar worden gehoord.

[redacted]

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 7

INGEKOMEN 12 JULI 2022

Gemeenteraad van de gemeente Arnhem
Postbus 9200
6800 HA Arnhem
Zaaknummer 651757

Arnhem, 10 juli 2022

Geachte Raad,

Op 1 juni 2022 heeft uw Raad een voorkeursrecht Schaapsdrift verlengd op mijn appartement aan de [redacted]

Ik ben het daar niet mee eens.

Ik begrijp niet waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze nu zijn gelegd. Er is geen reden om te denken dat ons appartementencomplex moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken waarin nog meer mensen kunnen worden gehuisvest. Ik woon hier prima, en ik wil hier blijven wonen. Ik pieker er niet over om dit appartement te verkopen.

Ik vind dat het voorkeursrecht terecht is gevestigd op de oostkant van het gebied, want de bedrijven daar nemen inderdaad veel ruimte in, terwijl er een grote behoefte is aan volkshuisvesting. Maar dat geldt dus niet voor mijn appartement(engebouw).

De Raad heeft er ook geen rekening mee gehouden dat het vestigen van een voorkeursrecht direct ook voor mij gevolgen heeft.

[redacted]

Onze Vereniging Van Eigenaren is bezig om onze cv ketels te verduurzamen en de rookgaskanalen te renoveren. Dat is noodzakelijk. Dat betekent trouwens niet dat ons hele gebouw moet worden gesloopt, dat is nergens voor nodig. Het gevolg van het voorkeursrecht nu is dat onze Vereniging Van Eigenaren nu geen leningen kan krijgen om deze verduurzaming aan te laten brengen. Tevens gaat als gevolg van de oplegging van de WVG de dakisolatie en spouwmuurisolatie niet door. Dat betekent dat ik de komende jaren hogere kosten zal hebben voor verwarming. Daar lijd ik direct schade door.

Graag verzoek ik uw Gemeenteraad om de verlenging van het voorkeursrecht te heroverwegen. Wat mij betreft moet ons appartementencomplex aan de Wichard van Pontlaan in ieder geval buiten de begrenzingen van het voorkeursrecht vallen.

Ik wil op dit bezwaar worden gehoord.

Hoogachtend,

[redacted]

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 8

INGEKOMEN 12 JULI 2022

Gemeenteraad van de gemeente Arnhem
Postbus 9200
6800 HA Arnhem
Zaaknummer 651757

Arnhem, 10 juli 2022

Geachte Raad,

Op 1 juni 2022 heeft uw Raad een voorkeursrecht Schaapsdrift verlengd.

Dit heb ik uit de krant moeten vernemen.
Ik heb daarvan **geen** bevestigingsbrief ontvangen van de Gemeente Arnhem.
Daarmee zijn jullie in gebreke gebleven.

Derhalve ga ik ervan uit dat dit Voorkeursrecht niet op mijn appartement [redacted] ligt.

Mocht dit om welke onduidelijke reden toch zo zijn dat het voorkeursrecht ook op mijn appartement rust dan ben ik het daar ook niet mee eens.

Ik begrijp niet waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze nu zijn gelegd. Er is geen reden om te denken dat ons appartementencomplex moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken waarin nog meer mensen kunnen worden gehuisvest. Ik woon hier prima, en ik wil hier blijven wonen. Ik pieker er niet over om dit appartement te verkopen.

Ik vind dat het voorkeursrecht terecht is gevestigd op de oostkant van het gebied, want de bedrijven daar nemen inderdaad veel ruimte in, terwijl er een grote behoefte is aan volkshuisvesting. Maar dat geldt dus niet voor mijn appartement(engebouw).

De Raad heeft er ook geen rekening mee gehouden dat het vestigen van een voorkeursrecht direct ook voor mij gevolgen heeft.

[redacted]

Onze Vereniging Van Eigenaren is bezig om onze cv ketels te verduurzamen en de rookgaskanalen te renoveren. Dat is noodzakelijk. Dat betekent trouwens niet dat ons hele gebouw moet worden gesloopt, dat is nergens voor nodig. Het gevolg van het voorkeursrecht nu is dat onze Vereniging Van Eigenaren nu geen leningen kan krijgen om deze verduurzaming aan te laten brengen. Tevens gaat als gevolg van de oplegging van de WVG de dakisolatie en spouwmuurisolatie niet door. Dat betekent dat ik de komende jaren hogere kosten zal hebben voor verwarming. Daar lijd ik direct schade door.

Graag verzoek ik uw Gemeenteraad om de verlenging van het voorkeursrecht te heroverwegen. Wat mij betreft moet ons appartementencomplex aan de Wichard van Pontlaan in ieder geval buiten de begrenzingen van het voorkeursrecht vallen.

Ik wil op dit bezwaar worden gehoord.

Hoogachtend,

[redacted]

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 9

INGEKOMEN 14 JULI 2022

[redacted]

2022-1006475M

[redacted] 10 juli 2022

De Gemeenteraad van de Gemeente Arnhem
Postbus 9200
6800 HA Arnhem

Betreft: bezwaarschrift WVG Schaapsdrift – zaaknummer 651757 – [redacted]

Geachte Raad,

Op 1 juni 2022 heeft uw Raad een voorkeursrecht verlengd op mijn appartement aan de [redacted] Ik schrijf deze brief namens mij en mijn vrouw.

Ik ben het daar niet mee eens.

Ik begrijp niet waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze nu zijn gelegd. Er is geen reden om te denken dat ons appartementencomplex moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken waarin nog meer mensen kunnen worden gehuisvest. Ons appartement wordt momenteel verhuurd aan een jong stel en ze wonen daar in volle tevredenheid.

Ik vind dat het voorkeursrecht terecht is gevestigd op de oostkant van het gebied, want de bedrijven daar nemen inderdaad veel ruimte in, terwijl er een grote behoefte is aan volkshuisvesting. Maar dat geldt dus niet voor mijn appartement(engebouw).

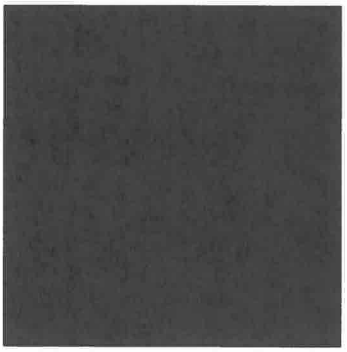
De Raad heeft er ook geen rekening mee gehouden dat het vestigen van een voorkeursrecht direct ook voor mij gevolgen heeft. Onze Vereniging Van Eigenaren is bezig om onze warmteketels te vernieuwen en de rookgaskanalen aan te passen. Dat is noodzakelijk, want het is nu niet op orde. Dat betekent trouwens niet dat ons hele gebouw moet worden gesloopt, dat is nergens voor nodig. Het gevolg van het voorkeursrecht nu is dat onze Vereniging Van Eigenaren nu geen leningen kan krijgen om deze voorzieningen aan te laten brengen.

Daarnaast hebben wij dit appartement destijds gekocht voor ons pensioen, ondertussen zijn de spelregels in Arnhem veranderd en is de opkoopbescherming c.q. zelfbewoningsplicht van toepassing. Dat betekent dat het niet meer is toegestaan een woning te kopen en deze te verhuren. Dit adres valt daar buiten omdat het reeds verhuurd was op het moment dat deze regel werd ingevoerd. Dit is voor mij een waardevol punt waar ik in het geval van WVG extra schade door lijd.

Graag verzoek ik uw Gemeenteraad om de verlenging van het voorkeursrecht te heroverwegen. Wat mij betreft moet ons appartementencomplex aan de Wichard van Pontlaan in ieder geval buiten de begrenzingen van het voorkeursrecht vallen.

Ik wil op dit bezwaar worden gehoord.

Hoogachtend,

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 10

INGEKOMEN 14 JULI 2022

651757

[redacted]

Gemeenteraad Gemeente Arnhem
Postbus 9200
6800 HA Arnhem

2022-1006474A

Arnhem, 07-07-2022

Betreft: Bezwaar Wet voorkeursrecht Schaapsdrift e.o.

Geachte Raad,

Op 1 juni 2022 heeft uw Raad een voorkeursrecht verlengd op mijn appartement aan de [redacted]

Ik ben het daar niet mee eens.

Ik begrijp niet waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze nu zijn gelegd. Er is geen reden om te denken dat ons appartementencomplex moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken waarin nog meer mensen kunnen worden gehuisvest. Het biedt al aan veel mensen huisvesting.
De appartementen aan de Ernst Casimirlaan zijn wel buiten schot gebleven van het voorkeursrecht. Tijdens de eerste bijeenkomst voor buurtbewoners in het gemeentehuis werd door de wethouder als reden gegeven dat het appartementencomplexen zijn die voldoende huisvesting bieden. Waarom geldt dat dan niet voor ons appartementencomplex?

Ik vind dat het voorkeursrecht terecht is gevestigd op de oostkant van het gebied, want de bedrijven daar nemen inderdaad veel ruimte in, terwijl er een grote behoefte is aan volkshuisvesting. Maar dat geldt dus niet voor mijn appartement(engebouw).

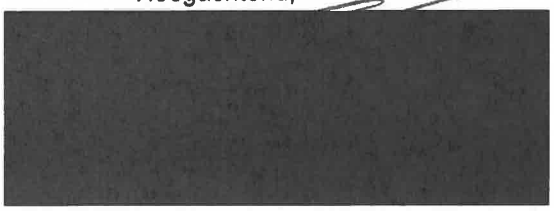
De Raad heeft er ook geen rekening mee gehouden dat het vestigen van een voorkeursrecht direct ook voor mij gevolgen heeft. Onze Vereniging Van Eigenaren is bezig om onze warmteketels te vernieuwen en de rookgaskanalen aan te passen. Dat is noodzakelijk, want het is nu niet op orde. Dat betekent trouwens niet dat ons hele gebouw moet worden gesloopt, dat is nergens voor nodig. Het gevolg van het voorkeursrecht nu is dat onze Vereniging Van Eigenaren nu geen leningen kan krijgen om deze voorzieningen aan te laten brengen. Dat betekent dat ik de komende jaren hogere kosten zal hebben voor verwarming. Daar lijd ik schade door.

Hoewel ik nog steeds met veel plezier woon in mijn appartement, in een populaire en centraal gelegen wijk in Arnhem, zal ik in de nabije toekomst groter willen wonen. De huizenprijzen stijgen de pan uit, en de komende jaren gaat dat niet minder worden. De wet voorkeursrecht en de daarbij behorende regel dat ik mijn woning alleen aan de gemeente aan mag bieden voor verkoop, geeft mij een enorme financiële strop. Een marktconforme prijs voor mijn woning is niet hetzelfde als de prijs die je voor je woning krijgt op de huizenmarkt. Ik ben 35 jaar en woon alleen en hierbij komt de financiering op mij neer. Wat betekent dat het mij bijna onmogelijk wordt gemaakt om een andere woning te kopen, nu en in de toekomst.

Graag verzoek ik uw Gemeenteraad om de verlenging van het voorkeursrecht te heroverwegen. Wat mij betreft moet ons appartementencomplex aan de Wichard van Pontlaan in ieder geval buiten de begrenzingen van het voorkeursrecht vallen.

Ik wil op dit bezwaar worden gehoord.

Hoogachtend,

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 11

De Gemeenteraad van de Gemeente Arnhem

Koningstraat 38

6811 DG ARNHEM

Arnhem, 13 juli 2022

Betreft: zaaknummer 651757.

Geachte Raad,

Op 1 juni 2022 heeft uw Raad een voorkeursrecht verlengd op mijn appartement aan [redacted]

Ik ben het daar niet mee eens. Het doel is meer huisvestingsmogelijkheden creëren, echter voor de mensen die er al gelukkig wonen is er een grote kans dat voor hen het leven vele malen duurder wordt en tevens onbetaalbaar om daar te kunnen (blijven) wonen.

Ik begrijp de keuze om het bedrijvengedeelte van het gebied opnieuw te ontwikkelen heel goed. Deze bedrijven nemen veel ruimte in op een plek die planmatig ook onlogisch is. Ik begrijp echter niet waarom ons appartementengebouw daarin meegenomen moet worden.Er is geen reden om te denken dat ons appartementencomplex moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken waarin nog meer mensen kunnen worden gehuisvest. Ik heb dit appartement 6 jaar geleden gekocht en ben heel gelukkig met mijn woonplek. Ik wil mijn appartement helemaal niet verkopen. Dit was en is nog steeds financieel ook voor mij een van de weinige mogelijkheden om in Arnhem te kunnen wonen (in een zelfstandige woning) als alleenstaande vrouw.

Het financiële plaatje gaat niet alleen voor mij een probleem opleveren, ook voor andere bewoners die, stel er wordt ons iets nieuws aangeboden zeer waarschijnlijk niet de financiële ruimte hebben om deze nieuw gecreëerde woonruimte te kunnen betalen.

De Raad heeft er ook geen rekening mee gehouden dat het vestigen van een voorkeursrecht direct ook voor mij gevolgen heeft. Onze Vereniging Van Eigenaren is bezig om onze warmteketels te vernieuwen en de rookgaskanalen aan te passen. Dat is noodzakelijk, want het is nu niet op orde. Dat betekent trouwens niet dat ons hele gebouw moet worden gesloopt, dat is nergens voor nodig. Het gevolg van het voorkeursrecht nu is dat onze Vereniging Van Eigenaren nu geen leningen kan krijgen om deze voorzieningen aan te laten brengen. Dat betekent dat ik de komende jaren hogere kosten zal hebben voor verwarming. Daar lijd ik schade door.

Graag verzoek ik uw Gemeenteraad om de verlenging van het voorkeursrecht te heroverwegen. Wat mij betreft moet ons appartementencomplex aan de Wichard van Pontlaan in ieder geval buiten de begrenzingen van het voorkeursrecht vallen.

Ik wil op dit bezwaar worden gehoord.

Vriendelijke groet,

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmakers 12a en 12b

AANTEKENEN

Het College van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem
Postbus 9200
6800 HA ARNHEM

Betreft	:	Bezwaar tegen vestiging voorlopig voorskeursrecht
Dagtekening	:	14 april 2022
Zaaknummer	:	644509 en 644509
Onroerende zaak adres	:	[redacted]

Geacht college,

Wij ontvingen uw schrijven m.b.t. het vestigen van een voorlopig voorkeursrecht op grond van de Wet voorkeursrecht gemeenten, gedagtekend dd. 10-03-2022, betreffende het perceel kadastraal bekend gemeente [redacted]

Tevens voegen wij aan dit bezwaar zaaknummer 644509 i.v.m. de op 26-02-2022 door ons aangekochte percelen kadastraal bekend gemeente [redacted] toe.

Tegen deze vestiging van deze wet voorkeursrecht op genoemde 3 percelen maken wij bezwaar op grond van:

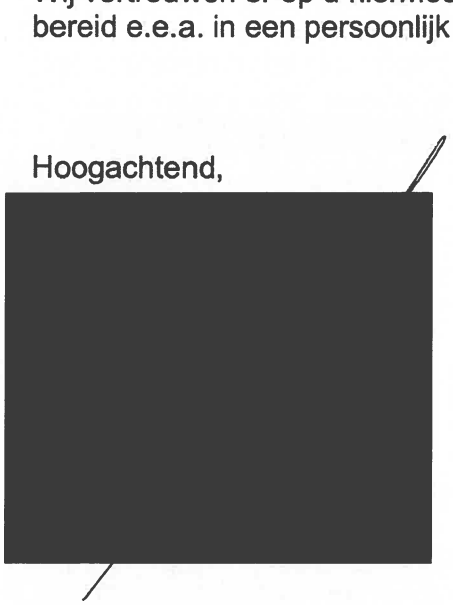
- Het voorgenomen besluit uwerzijds is op basis van een onduidelijk geformuleerde stelling. Citaat van deze stelling: *"omdat we de gronden op een andere wijze willen gaan gebruiken dan ze nu worden gebruikt"*, suggereert een andere bestemming dan wonen. Echter blijkt uit de verdere omschrijving en hetgeen gemeld tijdens de informatieavond dd. 29-03-2022 dat het voornemen is om woningbouw te realiseren. Dit lijkt ons geen andere wijze dan hoe genoemde percelen momenteel worden gebruikt;
- Het voorgenomen besluit uwerzijds is op basis van een te summier omschreven plan en een vervolgens te ruim geselecteerd gebied. Door wethouder (Mw. C. Bouwkamp) werd tijdens genoemde informatieavond bevestigd dat het voorgenomen besluit hoofdzakelijk gericht is op de aanwezige bedrijfspercelen waarbij de naam Fa. Praxis herhaaldijk viel. Dit zou ook logisch zijn m.b.t. het voornemen van een andere wijze van gebruik. M.b.t. de in het besluit meegenomen omliggende woningen zou volgens de wethouder "*nog even bekeken moeten worden wat we er mee gaan doen*";
- Het voorgenomen besluit uwerzijds leidt voor ons als woningbezitter tot grote financiële schade daar een marktconforme verkoopprijs momenteel niet wordt bepaald door taxateurs maar door forse overbiedingen i.v.m. een grote krapte op de woningmarkt. Deze marktwerking wordt volledig tenietgedaan door uw voorgenomen besluit;

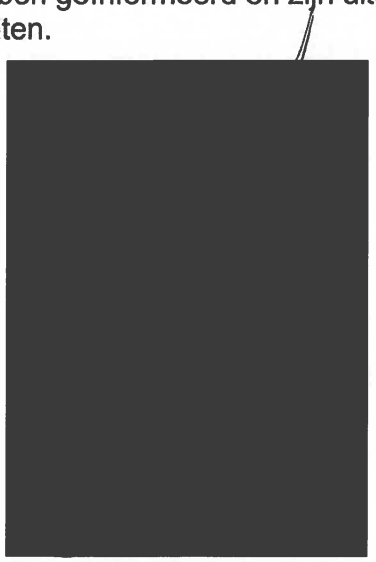
- Het voorgenomen besluit uwerzijds biedt geen enkel perspectief voor ons als woningbezitter om de financiële schade te beperken door bijvoorbeeld in aanmerking te komen voor een nieuwe woning of kavel elders of in het (ontbrekende) nieuwe plan.

Vanzelfsprekend zijn wij niet tegen verbetering van de leefomgeving rondom onze woningen echter uw voorgenomen besluit leidt tot aanzienlijke financiële schade. Wij behouden ons het recht voor om te allen tijde de door ons geleden en te lijden schade ongeacht van welke aard dan ook, die is veroorzaakt door u, uw voorgenomen besluit en/of uw contractpartners op u te verhalen.

Wij vertrouwen er op u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en zijn uiteraard bereid e.e.a. in een persoonlijk gesprek toe te lichten.

Hoogachtend,

Bijlagen:

-

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmakers 13a, 13b, 13c en 13d

College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Arnhem
Postbus 9200
6800 HA Arnhem
betreft: zaaknummer 644509

20 APR. 2022

651757

Arnhem, 18 april 2022,

2022-1003587

Geacht college,

Namens de eigenaren en bewoners van de [redacted] tekenen wij bezwaar aan tegen het voorgenomen besluit om een voorkeursrecht te vestigen conform het ontwerpraadsbesluit "Aanwijzing Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o.". Een kopie van het voorgenomen besluit, inclusief het bijbehorende ontwerpraadsvoorstel is als bijlage bij deze brief opgenomen.

Achtergrond

De woningen aan de [redacted] bevinden zich aan de rand van het aangewezen gebied. De Willibrord-kerk, de monumentale kantoorvilla aan de Velperweg 148 en de Velperweg zelf worden allen verbonden door onze woningen. Onze woningen versterken de karakteristieke uitstraling van deze panden en zorgen voor een mooie gezichtslijn en verbinding met dit gedeelte van de Gemeente Arnhem. Onze jaren-30 woningen bevatten nog originele vloeren, glas-in-lood, kamer-en-suite-deuren en meer originele bouwdetails. De woningen zijn goed onderhouden. De verschillende bouwstijlen in het gebied Schaapsdrift e.o. geven het gebied een unieke en karakteristieke uitstraling wat een reden is geweest om hier te gaan wonen.

In het van kracht zijnde bestemmingsplan Velperweg e.o. dat van toepassing is op bovengenoemde woningen is het onderscheid tussen woonbestemming en bedrijfsbestemming in gebruiksfuncties planologisch vastgelegd. De woningen waar door de Gemeente op 11 maart jl. een voorkeursrecht is gevestigd, hebben in dit bestemmingsplan de bestemming wonen.

Gronden voor bezwaar

<u>Rechtszekerheid / vertrouwen Ontwikkelingsperspectief Spoorzone Arnhem – Oost fase 1</u>
Er is een Ontwikkelingsperspectief Spoorzone Arnhem-Oost fase 1. Het Ontwikkelingsperspectief beschrijft de ambitie van de Gemeente om 16.000 woningen te realiseren tot 2040. Om dit doel te realiseren zijn er verschillende verdichtingslocatie voor wonen aangemerkt. In het Ontwikkelperspectief Spoorzone Arnhem-Oost, fase 1, en in de Gebiedsuitwerking Spoorzone Arnhem-Oost is voor het gebied ten noorden van Station Presikhaaf alleen het bedrijventerrein ten oosten van de Schaapsdrift aangewezen als verdichtingslocatie en de woongebieden niet. De woningen aan de [redacted] vielen überhaupt buiten alle eerder gepresenteerde plannen.

In het aanwijzingsbesluit bij het collegevoorstel is het onderscheid tussen het woongebied en het te ontwikkelen bedrijventerrein losgelaten. Dit zorgt voor veel onrust en onzekerheid,

vooral omdat op de voorlichtingsavond van 29 maart jl. reeds gesproken is over mogelijke onteigening.

Op geen enkele manier konden en moesten wij weten dat onze woningen onderdeel zouden zijn van het ontwikkelingsgebied. Op basis van het Ontwikkelingsperspectief mochten wij er dan ook op vertrouwen dat onze woningen niet geraakt zouden worden door de plannen van de Gemeente. Menig woning is recent dan ook nog verbouwd, dan wel zijn er investeringen gedaan om het huis te verduurzamen, zoals gevelisolatie, zonnepanelen, hybride warmtepompen, etc. Investeringen die wij niet hadden gedaan als wij op de hoogte waren geweest van de plannen van de Gemeente voor het vestigen van een voorkeursrecht op onze woningen en mogelijke onteigening.

Het bericht van 11 maart jl. kwam dan ook als donderslag bij heldere hemel. Drie van ons hebben überhaupt nog steeds geen aangetekende brief ontvangen, hetgeen in strijd is met de bepalingen van de Wvg.

<u>Toegedachte bestemming wijkt niet af van huidig gebruik.</u>

Artikel 5

- *1.In afwijking van de artikelen 3, eerste lid, en 4, eerste lid, komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan, of structuurvisie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.*
- *2.Artikel 3, tweede en derde lid, is van toepassing.*

Het voornemen van de gemeente om onze percelen aan te wijzen als te bebouwen percelen is bovendien geen houdbaar argument, omdat deze reeds als woonpercelen fungeren. De beoogde intensivering van bebouwing die de gemeente voor ogen heeft ligt kennelijk ten grondslag aan de aanwijzing, maar hoort niet op onze percelen plaats te vinden, doch op het bedrijventerrein ten oosten van de Schaapsdrift, zoals eerder door de gemeente gepland en gecommuniceerd.

<u>Geen noodzaak aanwijzing woonpercelen</u>
Onze woningen zijn zoals gezegd reeds in gebruik als woonpercelen. De intensivering van bebouwing zou plaats moeten vinden op het bedrijventerrein ten oosten van de Schaapsdrift.

Deugdelijke motivering: op grond van artikel 3:46 Awb dient een besluit te berusten op een deugdelijke motivering. We hebben de motivering van de voorgenomen aanwijzing echter gelezen, maar naar onze mening is de motivering niet volledig en rechtvaardigt daarom niet zo'n grote inbreuk op ons eigendomsrecht. In de motivering is opgenomen dat het de bedoeling is van de ontwikkelaars om de langgerekte appartementen aan de zijde van de Wichard van Pontlaan terug te brengen. Waarom zijn onze woningen dan aangewezen?

Wij hebben begrepen dat de Gemeente voornemens is om onze karakteristieke jaren-dertigwoningen te vervangen door hoogbouw, dan wel een weg. Indien deze huizen op termijn zouden verdwijnen wordt de gezichtslijn en de geschiedenis van onze wijk op een dusdanige manier aangetast die niet meer te herstellen is. Het aanwijzen van de percelen levert ook geen bijdrage aan het herstellen van de historische verbinding tussen de Schaapsdrift en Plattenburg. Ook druist het in tegen de plannen over de herinrichting van de Velperweg.

Sinds 2021 zijn wij betrokken bij de plannen van de Gemeente voor de herinrichting en vergroening van de Velperweg (project Renaissance van de Velperweg). In dit plan wordt de infrastructuur opnieuw ingericht. Er komen o.a. rotondes bij, verkeerslichten, de wegen worden smaller en er worden groenstroken toegevoegd. Met deze plannen wil de Gemeente Arnhem het stadsaanzicht in ere herstellen. Wij bewonen onder architectuur gebouwde karakteristieke jaren dertig woningen, die niet alleen uitkijken op de Velperweg, maar ook bijdragen aan de sfeer van toen ('een bomenrijke laan vol geschiedenis') die de gemeente op en rond de Velperweg in ere wil herstellen. Een voornemen dat wij van harte ondersteunen en een project waar wij nu en in de toekomst deel van willen uitmaken. Het is voor ons onbegrijpelijk dat we voor het project Velperweg een belangrijk onderdeel zijn vanwege de bepalende uitstraling van onze woningen en dat we voor de herinrichting van de Schaapsdrift e.o. wellicht plaats moeten maken voor een wijkontsluiting.

Het opknappen van Station Presikhaaf en directe omgeving juichen wij toe. Ook het vervangen van verloederde en/of braakliggende bedrijventerreinen in de wijk Plattenburg kan op onze instemming rekenen. De Gemeente heeft het plan om meer groen, biodiversiteit en klimaatadapatie te realiseren. Dit strookt echter niet met het voornemen om op of nabij de aan de (Oude) Velperweg liggende percelen intensieve bebouwing te vestigen. Wij hebben veel groen rondom onze woningen. Onze woningen kijken bovendien uit op park Angerenstein en maken deel uit van het groene karakter dat de gemeente wil herstellen aan de (Oude) Velperweg en omgeving.

<u>Onjuiste belangenafweging</u>
Uw raad dient op grond van artikel 3:4 Awb bij de vaststelling van het (definitieve) aanwijzingsbesluit een afweging te maken tussen enerzijds de belangen van de Gemeente en anderzijds de belangen van de grondeigenaren voor het ongestoord genieten van hun eigendomsrecht.

We hebben het hier dan niet alleen over het woongenot en het mentale aspect van ongestoord genieten van een eigendomsrecht, maar ook over de nadelige financiële gevolgen voor de bewoners. Het is alom bekend dat de waarde van een woning waar een voorkeursrecht op gevestigd is afneemt. Daarnaast is de prijsvaststellingsprocedure in deze markt eveneens niet realistisch. De Gemeente is verplicht om een marktconforme prijs te bieden. Deze marktwaarde zal alleen maar dalen naar mate een voorkeursrecht gevestigd is en / of buren toch besluiten om te verkopen en er leegstand ontstaat. Dan hebben wij het nog niet eens over het feit dat op huizen tegenwoordig flink overboden wordt. De prijs wordt bepaald doordat partijen tegen elkaar opbieden. Hiervan is geen sprake als de Gemeente betaalt op basis van een marktconforme prijs. Bovendien moeten wij dan weer een nieuwe woning kopen, waar we wel moeten overbieden. We kunnen nooit meer een

soortgelijke woning kopen voor hetzelfde geld. De financiële gevolgen zijn voor ons dan ook niet te overzien.

Wij begrijpen goed dat de Gemeente een belang heeft bij het vestigen van een voorkeursrecht wanneer er sprake is van bedrijventerreinen, dan wel om speculatie te voorkomen. Echter bij het vestigen van een voorkeursrecht op onze woningen heeft de Gemeente een onjuiste belangenafweging gemaakt en staat het in geen verhouding tot de inbreuk op ons eigendomsrecht. Onze woningen waren reeds aangemerkt als woonbestemming, daarvoor hoefde geen voorkeursrecht te worden gevestigd. Er zijn ook andere opties waarmee de Gemeente haar doelen kan bereiken die veel minder vergaand gaan, bijvoorbeeld de aanwijzing van alleen het oostelijk gelegen bedrijventerrein.

Ook het argument om speculatie te voorkomen is onvolledig aangezien geen van ondergetekenden van plan is zijn/haar woning te verkopen. Sterker nog: tot aan de brief van 10 maart jl. woonden wij met veel plezier in deze vitale straat met haar historische karakter en waren we druk bezig om onze woningen te verduurzamen en te verbouwen. U zult niet verbaasd zijn dat dergelijke investeringen de komende tijd vanwege de door de gemeente veroorzaakte onrust en onzekerheid door ons voorlopig op het laagst mogelijke pitje zijn gezet. Tevens geldt per januari 2022 een opkoopbescherming om juist ongewenst speculeren van beleggers tegen te gaan. Waarom wij niet eerder geïnformeerd konden worden blijft voor ons dan ook onduidelijk.

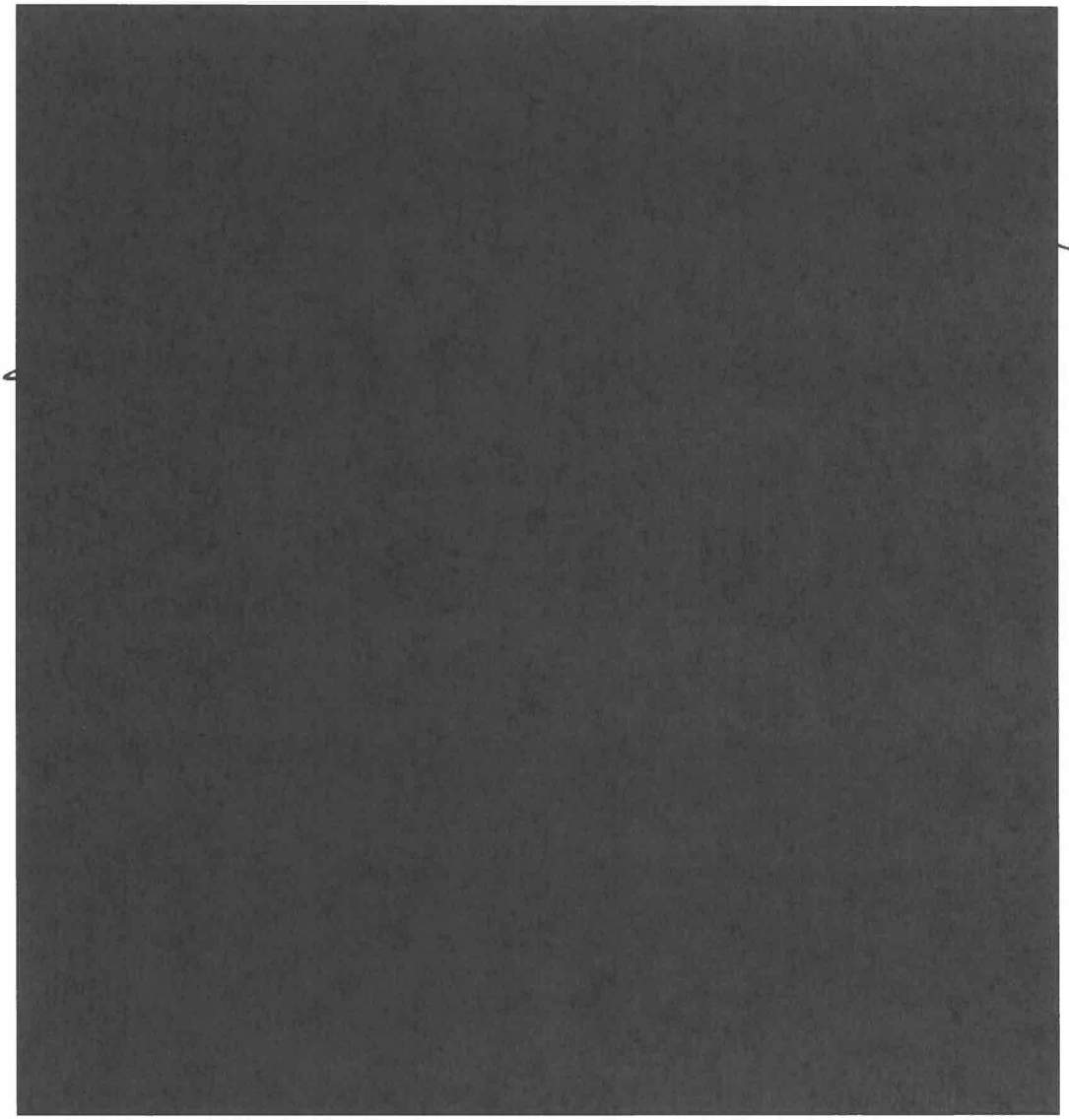
De inbreuk op ons eigendomsrecht is in strijd met het evenredigheidsbeginsel. Het gebied is onnodig groot en er heeft geen correcte belangenafweging plaatsgevonden. De gerechtvaardigde belangen van de bewoners is onvoldoende meegewogen en daarom in strijd met artikel 3:4 Awb.

Conclusie en verzoek
Op basis van bovenstaande kan dan ook niet anders geconcludeerd worden dan dat de voorgenomen aanwijzing van onze gronden geen doorgang kan vinden. Ons inziens ligt aan de vestiging van de Wvg, het raadsvoorstel en de ruimtelijke motivatie een onjuiste en op sommige punten zelfs juridisch onhoudbare handelwijze en argumentatie ten grondslag. Derhalve verzoeken wij u als bewoners van de [redacted] om de Wvg op onze woningen op te heffen; een verzoek dat wij per afschrift eveneens zullen doen toekomen aan alle gemeenteraadsleden met het advies om tegen de Wvg te stemmen indien u deze ter goedkeuring aan de afgevaardigden voorlegt. Wij verzoeken u dan ook met klem om af te zien van de bestendiging van de aanwijzing voor onze gronden.

Als wijkbewoners hebben wij een visie op de gewenste ontwikkeling van het gebied Schaapsdrift e.o. Het opknappen van Station Presikhaaf achten wij een goede zaak. Gezien het tekort aan woonruimte in ons land, kunnen wij ons evenzeer voorstellen dat de bedrijvigheid in dit gedeelte van de stad – denk aan vervallen loodsen e.d. – (deels) plaatsmaakt voor nieuwe woningen en dat verouderde woningen worden opgeknapt om te voldoen aan de eisen van deze tijd. Dit zal de leefbaarheid van de wijk een impuls geven. Wij willen graag met de Gemeente in overleg om in gezamenlijkheid tot een breed gedragen oplossing te komen. Dit kan niet zolang er een voorkeursrecht op onze woningen is gevestigd.

Wij vragen u vriendelijk om de ontvangst van deze brief aan ons te bevestigen.

Hoogachtend,
Namens de betrokken huizen aan de [redacted]

Zaaknummer : 678456
Ontvangstdatum : 07-07-2022

Geachte [redacted]

Hartelijk dank voor uw aanvraag of melding. Uw zaaknummer is 678456

Als u de melding of aanvraag ingediend heeft via DigiD, kunt u de voortgang volgen op uw persoonlijke pagina:

https://www.arnhem.nl/mijnarnhem.

Heeft u nog aanvullende vragen, neem dan contact op. Onze contactinformatie vindt u op https://www.arnhem.nl/contact.

Met uw zaaknummer kunnen wij u sneller helpen. Houd daarom uw zaaknummer bij de hand als u ons belt.

Met vriendelijke groet,

Gemeente Arnhem

Uw Aanvraag of Melding

Naw gegevens	
Naambeschrijving:	[redacted]
Adresbeschrijving:	[redacted]
Persoonlijke gegevens	
E-mailadres	[redacted]
Telefoonnummer	[redacted]
Ik maak bezwaar tegen het volgende besluit	Het toepassen van de Wvg in de Schaapdrift e.o.
Datum van het besluit (formaat bijvoorbeeld: 01-02-2017)	20220601
Zaaknummer van het besluit	644509
BSN	Bekend
Achternaam:	[redacted]
Tussenvoegsels:	[redacted]
Voorletters:	[redacted]
Voornamen:	[redacted]
Geboortedatum:	[redacted]
Geslachtsnaam:	[redacted]
Geslachtsaanduiding:	[redacted]

Straatnaam:	[redacted]
Postcode:	[redacted]
Huisnummer:	[redacted]
Woonplaatsnaam:	[redacted]
telefoonnummer	[redacted]
emailadres	[redacted]
Ik ben het om de volgende redenen niet eens met dit besluit	Bezwaarschrift [redacted] 7 juli 2022 Zaaknummer: 651757 Zaaknummer besluit: 644509 Geachte Raad van de gemeente Arnhem Uw raadsbesluit van 1 juni 2022 met zaaknummer 644509 is een aantasting van mijn recht op eigendom. Dit grondrecht mag alleen worden geschonden met een weloverwogen besluit met zwaarwegende argumenten in het algemeen belang. Daar is hier niet aan voldaan. Immers: Er is geen studie gedaan naar het beoogde effect. Er is geen studie gedaan naar de noodzaak. Er is geen studie gedaan naar alternatieven. Er is helemaal geen studie gedaan. Het besluit is genomen onder door de indieners ervan zelf gecreëerde tijdsdruk waardoor voorgestelde alternatieven niet zijn overwogen. Er is spraken van onzorgvuldig bestuur en mogelijk ook machtsmisbruik. De Wvg is niet bedoeld waarvoor de Gemeente Arnhem hem inzet. Ik eis dat u het besluit ongedaan maakt en de inmiddels met de Wvg verkregen woningen weer op de vrije markt brengt. Hoogachtend, [redacted]
Akkoordverklaring	Ik verklaar dit formulier naar waarheid te hebben ingevuld
Ik wil graag alle communicatie met betrekking tot deze zaak digitaal ontvangen op het e-mail adres d	Ja

Naam ondertekenaar	[redacted]
Plaats	Arnhem
Datum ondertekening	20220707

Zaaknummer : 677574
Ontvangstdatum : 04-07-2022

Geachte [redacted]

Hartelijk dank voor uw aanvraag of melding. Uw zaaknummer is 677574

Als u de melding of aanvraag ingediend heeft via DigiD, kunt u de voortgang volgen op uw persoonlijke pagina:

https://www.arnhem.nl/mijnarnhem.

Heeft u nog aanvullende vragen, neem dan contact op. Onze contactinformatie vindt u op https://www.arnhem.nl/contact.

Met uw zaaknummer kunnen wij u sneller helpen. Houd daarom uw zaaknummer bij de hand als u ons belt.

Met vriendelijke groet,

Gemeente Arnhem

Uw Aanvraag of Melding

Naw gegevens	
Naambeschrijving:	[redacted]
Adresbeschrijving:	[redacted]
Persoonlijke gegevens	
E-mailadres	[redacted]
Telefoonnummer	[redacted]
Ik maak bezwaar tegen het volgende besluit	Vestiging Voorkeursrecht gemeenten (Wvg) Schaapsdrift e.o.
Datum van het besluit (formaat bijvoorbeeld: 01-02-2017)	20220601
Zaaknummer van het besluit	644509
BSN	Bekend
Achternaam:	[redacted]
Voorletters:	[redacted]
Voornamen:	[redacted]
Geboortedatum:	[redacted]
Geslachtsnaam:	[redacted]
Geslachtsaanduiding:	[redacted]
Straatnaam:	[redacted]

Postcode:	[redacted]
Huisnummer:	[redacted]
Woonplaatsnaam:	[redacted]
telefoonnummer	[redacted]
emailadres	[redacted]

Ik ben het om de volgende redenen niet eens met dit besluit	Ik maak bezwaar tegen het raadsbesluit van 1 juni j.l. om de volgende redenen: Er is geen reden om aan te nemen dat het toekomstige gebruik van de grond op mijn eigendom gaat afwijken van de huidige vorm, namelijk bewoning. Aangezien de wethouder herhaaldelijk heeft beweerd dat er geen plan ligt mag er niet worden aangenomen dat er zwaarwegende argumenten zijn in het algemeen belang, zoals het aanleggen van een weg of een treinspoor. Er is geen studie gedaan naar alternatieve bouwlocaties en naar efficiency voor deze locatie, te weten Schaapsdrift e.o.. De gemeenteraad heeft geen tijd gehad om de meer dan 300 WOO verzoeken te bestuderen en haar besluit daarop te kunnen funderen. Ook de toekomstvisie van de wethouder om halte Presikhaaf verder te ontwikkelen zijn niet realistisch. De provincie en ProRail hebben geen mogelijkheden hiervoor. Halte Presikhaaf (zo benoemd door ProRail) is slechts een tussenstop op de lijn Arnhem - Zutphen. Treinen vaker dan 2 maal per uur laten stoppen is niet mogelijk omdat de intercity achter de Sprinter aanrijdt. Tot slot wil ik u wijzen op vormfouten. Niet iedere eigenaar heeft op 11 maart j.l. een aangetekend schrijven ontvangen van de gemeente. Dit betreft brieven die niet bezorgd zijn op [redacted] en [redacted] In de Wet voorkeursrecht gemeenten artikel 7, 2e lid staat dat iedereen die het betreft moet worden ingelicht. Ik verwacht dan ook dat mijn bezwaar gegrond word verklaard. Met vriendelijke groet, [redacted] [redacted]

	[redacted]
Akkoordverklaring	Ik verklaar dit formulier naar waarheid te hebben ingevuld
Ik wil graag alle communicatie met betrekking tot deze zaak digitaal ontvangen op het e-mail adres d	Ja
Naam ondertekenaar	[redacted]
Plaats	[redacted]
Datum ondertekening	20220704

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 15

INGEKOMEN 05 APR. 2022

Aan: College van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem

Postbus 9200

6800 HA ARNHEM

Van: [redacted]

[redacted]

[redacted]

Datum: 2 april 2022

Onderwerp: Bezwaar tegen voorlopig voorkeursrecht gevestigd per 8 maart 2021 op perceel [redacted]

Zaaknummer: 644509 651757

College,

Via deze weg maak ik, [redacted] bezwaar tegen het vestigen van het voorkeursrecht op mijn woning, [redacted]

Er is een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op mijn huis, terwijl het nog niet eens zeker is of mijn huis ook bij het plan betrokken wordt. Het voorkeursrecht plaatsen op mijn huis lijdt bij mij tot emotionele schade. Het idee dat mijn huis mijn huis niet meer is, waar ik graag oud in wil worden.

Het zijn prachtige jaren 30 woningen waarin ik woon. Deze staan al 100 jaar en zullen nog zeker 100 jaar kunnen blijven staan. Mooi aangezicht voor de wijk, dus onbegrijpelijk dat deze voor een eventueel plan moeten wijken.

De gemeente heeft aangegeven het voorlopige voorkeursrecht te plaatsen op de wijk, zodat speculanten niet de huizen op kunnen kopen. Dit is bijzonder aangezien je tegenwoordig niet meer met een huis mag speculeren als je het koopt, je zult er eerst zelf, als koper, 4 jaar in moeten wonen. Dit staat lijnrecht tegenover het waarom van het voorkeursrecht.

Mijn leeftijd is [redacted] jaar, stel dat ik blijf zitten totdat de plannen helder zijn ben ik al op leeftijd en zal het voor mij heel moeilijk worden, ondanks dat ik dit prachtige huis nu bezit, om eenzelfde soort huis terug te vinden. Mocht ik al een andere plek kunnen vinden. De persoonlijke schade is dan niet te overzien.

Ik lees dat het gemeentebestuur van Arnhem heeft verzwegen dat er 18 miljoen euro te kort is in kas. Hoe kunnen zij het voorstel voor dit project met droge ogen indienen terwijl dit project als ik snel reken 80/100 miljoen euro zal gaan kosten, hoe willen de gemeente dit project gaan financieren? Dus ze vestigen een voorkeursrecht alleen weten zij niet of ze überhaupt de plannen kunnen realiseren. De emotionele schade is al gedaan bij de bewoners, eigenaars en huurders. En daarnaast de financiële gijzeling van de eigenaren.

Via deze weg verzoek ik u om het voorlopige voorkeursrecht/definitieve voorkeursrecht van mijn huis af te halen.

In afwachting van uw reactie, verblijf ik,

[redacted]

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 16 (B&W)

INGEKOMEN 24 MAART 2022

[redacted]

2022-1002564

ARNHEM 19-3-2022

BETREFT; BEZWAAR VOORKEURSRECHT [redacted]

GEACHTE HEER/MEVROUW

IN HET RAADSBESLUIT BETREFFENDE BOVENVERMELD VOORKEURSRECHT LEES IK O.A.,

"INDIEN ER GEEN VOORKEURSRECHT WORDT GEVESTIGD BESTAAT HET RISICO DAT DE GRONDEN AAN DERDEN WORDEN OVERGEDRAGEN DIE DE GRONDEN WILLEN AANWENDEN VOOR ANDERE DOELEINDEN"

BOVENSTAAND RISICO IS IN MIJN OGEN CORRECTER EN EFFICIËNTER TE BESTRIJDEN MET HET OPLEGGEN VAN GEBRUIKSEISEN AAN GENOEMD PAND. HET OPLEGGEN VAN HET VOORKEURSRECHT IS IN MIJN OGEN EEN ONNODIG ZWARE MAATREGEL, DIE MIJ TE ZEER BEPERKT IN MIJN VERKOOPRECHTEN

OM DEZE REDEN VERZOEK IK U HET VOORKEURSRECHT OP [redacted] WEG TE NEMEN.

VERDER BEHOUD IK MIJ ALLE RECHTEN VOOR

HOOGACHTEND,

[redacted]

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 16 (raad)

- 1 JULI 2022

[redacted]

2022-1005997=

De gemeenteraad van de gemeente Arnhem
Postbus 9200
6800 HA Arnhem
Zaaknummer: 651757

Arnhem, 28 juni 2022

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij zend ik u dit bezwaarschrift m.b.t. het voorkeursrecht dat u op [redacted] heeft gemeend te moeten plaatsen.

Het bezwaar betreft het feit dat het bestemmingsplan in de buurt waar [redacted] is gelegen niet is veranderd. Het bestemmingplan was wonen/werken en is dat gebleven. Dat u kennelijk voornemens bent bebouwing in de buurt een ander karakter te gaan geven dan de huidige is géén verandering van de bestemming. Ondergetekende is om die reden van mening dat er géén grond is een voorkeursrecht op [redacted] te plaatsen en dat daarmee de plaatsing ervan niet wettig is.

Om die reden verzoekt ondergetekende u het voorkeursrecht van [redacted] te halen zodat ondergetekende als burger vrijelijk over dit goed kan beschikken.

Hoogachtend, [redacted]

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 17

INGEKOMEN 14 APR. 2022

achmea rechtsbijstand

2022-1003487U

Stichting Achmea Rechtsbijstand
Postbus 4116
7320 AC Apeldoorn

Sophialaan 50
Leeuwarden

Telefoon 088 462 3700
Fax 088 462 2799
klantenservice@achmearechtsbijstand.nl
www.achmearechtsbijstand.nl

PER AANGETEKENDE POST
Gemeente Arnhem
t.a.v. college van burgemeester en wethouders
Postbus 9200
6800 HA ARNHEM

Datum	*Ons zaaknummer*	*Behandeld door*
13 april 2022	R220815112	[redacted]
Onderwerp	*Uw kenmerk*	
bezwaarschrift aanwijzing Wet voorkeursrecht gemeenten	644509	

651757

Geachte heer, mevrouw,

[redacted] vraagt ons om juridische hulp.

Cliënt is het niet eens met uw besluit van 8 maart 2022 (kenmerk 644509)
U wilt van het gebied Schaapsdrift e.o. een intensieve stationslocatie maken met primaire functie wonen en een hogere gemengde bebouwing, volgens de *Ruimtelijke motivatie ontwikkeling Schaapsdrift e.o.*. Daarom hebt u een perceel grond, kadastraal bekend [redacted] aangewezen als grond waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) van toepassing zijn. Cliënt is eigenaar van deze grond. Cliënt is het niet eens met deze voorlopige aanwijzing ex artikel 6 Wvg ten aanzien van zijn perceel.

Het gebruik van deze grond wijkt niet af van de door u gewenste bestemming
Cliënt woont op deze grond. Daarom bent u niet bevoegd een voorkeursrecht op zijn grond te leggen. In het besluit geeft u niet of onvoldoende aan hoe cliënt zijn grond gebruikt en hoe dit afwijkt van de gewenste bestemming. Op het perceel van cliënt rust reeds een woonbestemming. Een beschrijving van de beoogde bestemming ontbreekt in het besluit. Desalniettemin concludeert cliënt dat het gebruik van de grond niet afwijkt van de toegedachte bestemming[1], er wordt niet voldaan aan de eis uit artikel 6, eerste lid Wvg.

De noodzaak van deze aanwijzing hebt u onvoldoende aangetoond
Uit het besluit blijkt niet of en hoe de voor de grond gewenste niet-agrarische bestemming overeen komt met het ontwikkelplan. Niet staat vast dat zijn grond op korte termijn nodig is om een niet-agrarische bestemming te realiseren. Cliënt betwist dan ook dat u gebruik kunt maken van de

[1] Conform ruimtelijke motivatie ontwikkeling Schaapsdrift e.o. is de primaire functie wonen.

aanwijzingsbevoegdheid van de Wvg. De door u gewenste bestemming van het gebied staat nog niet op perceelsniveau vast. Cliënt vindt dat uw gemeente geen voorrang kan geven aan het algemeen belang ten koste van zijn belangen. Ook op dit punt vindt cliënt het bestreden besluit onvoldoende gemotiveerd.

Cliënt heeft bezwaar tegen de waardevermindering van zijn grond
In de wet zijn waarborgen opgenomen om dit effect tot een minimum te beperken. Toch is de door uw gemeente te betalen vergoeding voor de grond altijd lager dan de waarde in het vrije economische verkeer. Cliënt lijdt dus schade door het voorkeursrecht. Niet alleen beperkt het hem in zijn contractsvrijheid. Ook is zijn grond aanmerkelijk minder waard dan zonder het voorkeursrecht.

Cliënt verzoekt u uw besluit te heroverwegen
Ook vragen wij u op grond van artikel 7:15 van de Algemene wet bestuursrecht om de kosten voor rechtsbijstand te vergoeden. Deze kosten zijn gemaakt voor het opstellen en de behandeling van dit bezwaarschrift.

Bel of mail mij gerust als u nog vragen hebt
U bereikt mij op telefoonnummer [redacted] Mailen kan naar klantenservice@achmearechtsbijstand.nl. Ons zaaknummer is R220815112. Wilt u dit nummer altijd noemen als u belt of mailt? Wij kunnen u dan sneller helpen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 18

20 APR. 2022

[redacted]

651757

College van burgemeester en wethouders van gemeente Arnhem
Postbus 9200
6800 HA Arnhem

Arnhem, 19 april 2022

2022-1003589w

Betreft: Bezwaar tegen vestiging voorkeursrecht Schaapsdrift
Kenmerk: zaaknummer 644509

Geachte heer/mevrouw,

Middels deze brief teken ik bezwaar aan tegen uw beslissing van 8 maart 2022 waar u de Wet voorkeursrecht gemeente op mijn woning, [redacted] wilt toepassen.

Ik woon hier al 34 jaar, het huis en de grond is mijn eigendom. Het recht om hier te wonen en te leven is voor mij vele malen groter dan het recht van de gemeente om hier zomaar een streep door te zetten. De kinderen zijn er geboren en getogen, en er zijn zoveel herinneringen die je niet zomaar achter je kunt laten. Je hebt nu het gevoel dat er een zwaard van Damocles boven je hoofd hangt.

De gemeente heeft in mei 2021 een plan opgesteld, Ontwikkelingsperspectief Spoorzone Arnhem-Oost, waarin het de bedoeling is woningen te bouwen op het bedrijvencomplex in dit gebied. De bestaande woningen langs de Schaapsdrift zouden gewoon blijven staan!
Daar vertrouwde ik op! Dat is echter nu teruggedraaid!
Waarom zou je eerst goede woningen slopen, mensen hun huis uit jagen en dan weer nieuwe huizen bouwen?

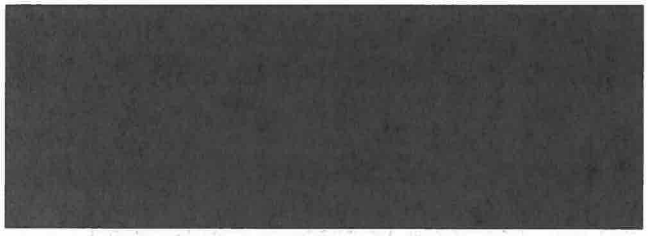
Het deel waar ik woon zijn karakteristieke jaren-30 woningen met een beekje aan de achterzijde. Deze zijn beeldbepalend, samen met dezelfde soort huizen aan de Oude Velperweg en ook de Willibrordkerk, en zijn goed onderhouden. De woningen zijn in de loop der jaren verduurzaamd: geïsoleerd, uitgebouwd, zonnepanelen, etc.
Kortom het zou kapitaalvernietiging zijn om deze huizen af te breken. Deze gaan nog vele jaren mee!

Ik begrijp dat er bepaalde plekken in het gebied zijn bv. de garages langs het spoor en het bedrijvencomplex, die opgeknapt kunnen worden en goed geschikt zouden kunnen zijn voor woningen. Maar laat de bestaande woningen gewoon staan.

Daarbij is het belangrijk dat de huidige bewoners mee mogen denken, en dat er ook naar hen geluisterd word, over de invulling van het gebied.
Dat we samen tot een oplossing komen!

Ik verzoek u de vestiging van voorkeursrecht op mijn woning ongedaan te maken.

Met vriendelijke groet,

INGEKOMEN 14 JULI 2022

RECHTSKUNDIG
ADVIESBUREAU R&O
R & O is juridisch intermediair en organisatieadviseur

Aan:
AANGETEKEND
De raad van de Gemeente Arnhem
Postbus 9200,
6800 HA ARNHEM

Betreft:
Bezwaar (pro forma) tegen het besluit van 1 juni 2022 tot de vestiging voorkeurrecht (Schaapsdrift e.o.) (zaaknummer: 651757)

Arnhem, 13 juli 2022

Geachte raadsleden,

Namens een groot aantal eigenaren/bewoners van de Schaapsdrift e.o. ben ik gemachtigd om bezwaar te maken tegen het bovengenoemde besluit van uw Raad van 1 juni 2022 waarmee u op grond van de Wet voorkeursrecht gemeente (hierna: de Wvg) een voorkeursrecht heeft gevestigd op hun eigendommen binnen het aangewezen gebied.

De eigenaren/bewoners, die ik in deze bezwaarzaak vertegenwoordig, hebben de bij dit bezwaarschrift bijgevoegde machtigingslijst ingevuld en ondertekend. Op deze plaats volsta ik met een verwijzing naar die lijst (**Bijlagen**).

In de Nieuwsbrief van uw Raad die op vrijdag 3 juni jl. per e-mail is verspreid was onder het kopje 'Schaapsdrift' het volgende te lezen:

"Al weken uitten buurtbewoners hun woede, onrust en onbegrip over de situatie in schaapdrift. De gemeente ziet kansen om meer woningen te bouwen in dit gebied."

Bij gebrek aan een ruimtelijke en financiële onderbouwing zien de eigenaren/bewoners die kansen niet. Bovendien hebben zij moeite met de verplichting om hun eigendom aan u ter verkoop aan te bieden, laat staan dat zij onteigend zouden worden. Een en ander zal ik namens de eigenaren/bewoners nader uitwerken in een aanvullend bezwaarschrift.

In deze instantie wil ik alvast aangeven dat ik uw besluit in strijd acht met de van toepassing zijnde wettelijke bepalingen, de algemene beginselen van bestuur en de rechtspraak. Uw onterechte en voor de eigenaren/bewoners zeer ingrijpende besluit zal uiteindelijk niet in stand kunnen blijven. Ik verzoek u hierbij tevens om een vergoeding van de proceskosten.

Ik wil u hierbij vragen om mij i.v.m. de vakantieperiode een termijn van 8 weken te gunnen om de bezwaargronden nader uit te werken en deze bij u in te dienen.

Hoogachtend,

[redacted]

Hoensbroekstraat 23, 6845 DP ARNHEM, Tel: 06-57386229
Rekening-courant NL29 RABO 0356 0871 15 t.n.v. Rechtskundig Adviesbureau R&O
KvK: 24257497

Overzichtslijst machtigingen bezwaar

naam	adres
[redacted]	[redacted]

INGEKOMEN 12 AUG. 2022

RECHTSKUNDIG
ADVIESBUREAU R&O
R & O is juridisch intermediair en organisatieadviseur

Aan:
AANGETEKEND EN PER GEWONE POST
De raad van de Gemeente Arnhem
Postbus 9200,
6800 HA ARNHEM

2022-1007383?

Betreft:
Bezwaar (aanvullend) tegen het besluit van 1 juni 2022 tot de vestiging voorkeursrecht (Schaapsdrift e.o.) (zaaknummer: 651757)

Arnhem, 11 augustus 2022

Geachte raadsleden,

Namens 25 eigenaren/bewoners van de Schaapsdrift e.o. (verder: mijn cliënten) ben ik gemachtigd om bezwaar te maken tegen het bovengenoemde besluit van uw Raad van 1 juni 2022 waarmee u op grond van de Wet voorkeursrecht gemeente (hierna: de Wvg) een voorkeursrecht heeft gevestigd op hun eigendommen binnen het aangewezen gebied.

Met mijn brief van 13 juli 2022 heb ik tegen het genoemde besluit (pro forma) bezwaar aangetekend. Met deze brief wil ik het bezwaar verder aanvullen. Ik merk daarbij op dat de heer [redacted] thans niet meer door mij vertegenwoordigd zal worden, maar door een gemachtigde namens de Stichting Achmea Rechtsbijstand.

In het ingediende pro forma bezwaarschrift heb ik al aangegeven dat de door mij vertegenwoordigde eigenaren/bewoners niet die kansen zien, zoals de gemeente aangeeft, om meer woningen te bouwen in het gebied waarop het voorkeursrecht is gevestigd, althans niet in die omvang die de gemeente voor ogen heeft. Om die reden is het op zijn minst onzorgvuldig om in deze situatie gebruik te maken van het voorkeursrecht.

Beperkte verdichtingsmogelijkheid en financieel niet-sluitende exploitatie
Het totale gebied waarop het voorkeursrecht is gevestigd bedraagt 6,63 ha (bruto[1]) en omvat circa 170 woningen. Dat komt neer op 25 woningen per hectare. Dat is vergelijkbaar met de (bruto) woningdichtheid in een wijk als De Laar (25 wo/ha) of Elderveld (20 wo/ha[2]). Bij een relatief hoge woningdichtheid van 50 wo/ha is er in het gebied een theoretische ruimte voor circa 330 woningen.

Die ruimte kan alleen worden gecreëerd indien het de gemeente uiteindelijk zou lukken om alle woningen en bedrijfspanden in het gebied te verwerven. Een kleine rekensom leert dat bij een woningwaarde van € 250.000 er € 42,5 miljoen geïnvesteerd zou moeten worden in eventuele aankoop van alleen de woningen in het gebied en bij een woningwaarde van

[1] De genoemde oppervlakten betreffen het bruto gebied. Er zal dan ook nog rekening moeten worden gehouden met een reductie van 3 - 5% voor water en verharding. Deze oppervlakte is een optelsom van de percelen waarop het voorkeursrecht is gevestigd. Mocht die oppervlakte niet juist zijn, dan is het Raadsbesluit onjuist
[2] Woningen per hectare (kort: wo/ha)

€ 300.000 al zo'n € 51 miljoen. Dat is dan nog zonder de kosten voor een taxatie, advies en belastingen[3]. Tevens is daarbij de eventuele aankoop van de bedrijfsopstallen nog niet berekend, evenals de kosten voor de sloop, bodemsanering[4], asbestsanering, grond- en waterwerken en uiteraard nieuwbouw. Al met al wordt de beoogde herinrichting of optimalisatie een uiterst kostbaar miljoenenproject.

Het zijn de bovenstaande gedachten van mijn cliënten, die zelfs als leken inzien dat de financiële haalbaarheid uiterst twijfelachtig is, zo niet geheel nihil, die hun conclusie rechtvaardigen dat de vestiging van het voorkeursrecht een uitermate lichtzinnige beslissing is geweest, van zowel het college als ook de gemeenteraad. In juridisch termen kan dat vertaald worden in onzorgvuldig, onvoldoende gemotiveerd of onder deze omstandigheden zelfs onrechtmatig.

Want een en ander is zelfs nog een twijfelachtiger opgave dan hiervoor al ter sprake kwam. Binnen het gebied waarop het voorkeursrecht is gevestigd, wil de gemeente circa 1.000 woningen én werkplekken (laten) realiseren[5]. Dat zou circa 150 wo/ha betekenen[6], wat een volstrekt onrealistische aanname is. In vergelijking, het centrum-gebied van de VINEX-locatie 'Saendelft' (Zaanstad) omvat 117 wo/ha (100% stapeling) en daarnaast zijn er nog twee VINEX-locaties die boven de 100 wo/ha uitkomen[7]. De vestiging van het voorkeursrecht is dus gebaseerd op een niet realistische aanname omtrent de woningbouwopgave en de verdichtingsmogelijkheden. Het aantal realiseerbare woningen staat nog verder onder druk omdat inmiddels gedacht wordt aan de combinatie van wonen en werken.

Indien een professionele partij een besluit neemt over het vestigen van een voorkeursrecht, dit terwijl zij zou kunnen en moeten weten dat daarmee een evident onhaalbare doelstelling is beoogd, dan is dat een onevenredig besluit binnen de afweging van het algemeen belang ten opzichte van het individuele belang van cliënten en kan dat besluit ook als onrechtmatig worden bestempeld. Willens en wetens worden mijn cliënten gedurende een periode van ten minste drie jaar in een onzekere positie geplaatst. De gemeente heeft daarbij nagelaten om op basis van een ruimtelijk inpasbaar en financieel haalbaar plan haar afweging te kunnen onderbouwen.

Haalbaarheid planvorming brokkelt af

Los van de financiële onhaalbaarheid van het plan en de ontegenzeggelijke onmogelijke ruimtelijke inpasbaarheid van het beoogde aantal woningen - ook al zouden dat een fractie zijn van 1.000 woningen - zijn er nog een aantal recente tegenvallers te bespeuren die een forse afbreuk doen aan de haalbaarheid van de plannen van de gemeente.

Voor de beoogde ontwikkeling van het gebied zijn er een aantal voorwaarden geformuleerd. Dat betreft ten eerste het 'upgraden' van station Arnhem Presikhaaf als HOV mobiliteitshub of intercitystation[8]. ProRail heeft echter laten weten dat dit niet gaat gebeuren, althans dat zij daar geen plannen voor heeft. Gedeputeerde Staten willen dit nog wel met het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat bespreken in het kader van het MIRT[9], laten daarbij weten dat de totale kosten hoog zijn (minstens € 1 miljard) en dat het zonder verbeteringen aan de (brede) duurzame bereikbaarheid van de Groene Metropoolregio en Foodvalley niet mogelijk

---

[3] Aangenomen wordt een verhoging met 10% naar € 46,75 en € 56,1 miljoen

[4] Als algemeen bekend mag worden verondersteld dat er vanwege de vroegere wasserijen een grote bodemsaneringsopgave aanwezig is

[5] Uitspraak portefeuillehouder in de raadvergadering van 25 mei 2022 dat met alleen het bedrijvendeel plus een deel over het spoor tot 500 woningen en werkplekken gerealiseerd kunnen worden en met het woondeel erbij een ruime verdubbeling

[6] Ook in dit geval betreft dit het bruto gebied, zonder rekening te houden met water en verharding (3 - 5%)

[7] Vinex Atlas, J. Boeijenga en J. Mensink, Rotterdam, 2008

[8] Ontwikkelperspectief Spoorzone Arnhem-Oost

[9] Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT)

is de extra woningen te realiseren. Dit is dus een onzekere factor die bekend is geworden nadat het voorkeursrecht is gevestigd.

Ten tweede zou dat de realisatie van het station Arnhem-oost moeten zijn. In de Statenbrief[10] van 14 juli 2022 hebben Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland geschreven dat binnen de planhorizon (2040) het niet meer realistisch is dat een dergelijk station gerealiseerd kan worden. Ook deze tegenvaller is bekend geworden na de vestiging van het voorkeursrecht. Dit maakt dat de door de gemeente gewenste optimalisatie van het gebied Schaapsdrift e.o. uitermate onzeker is geworden, zo het ruimtelijk en financieel al een haalbare kaart zou zijn.

De juridische grondslag voor het voorkeursrecht
Het uitgangspunt van de Wet voorkeursrecht gemeenten is dat voor aanwijzing gronden in aanmerking komen waaraan bij het bestemmingsplan of inpassings-plan een niet-agrarische bestemming is toegekend en waarvan het gebruik afwijkt van dat plan[11]. Hiervan is in de onderhavige situatie echter geen sprake. In het Raadsvoorstel (zaaknummer 644509) wordt vermeld dat "intensiever of beter gebruik ook gelden als criteria" en dat de gemeente een andere invulling voor ogen heeft:

"Het gebied krijgt een woon-werk bestemming met de bijbehorende groen voorzieningen. Waarbij het werken meer relatie heeft met het wonen dan de bedrijvigheid die nu aanwezig is. Er wordt een meer stedelijk karakter voorzien voor dit gebied en intensiever bebouwd dan nu het geval is. Hiermee wordt voldaan aan de criteria van afwijkend gebruik."

In de zienswijzennota Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o. wordt met betrekking tot dat laatste aspect verwezen naar een uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State[12], waarin het echter gaat om een toevoeging van een aantal woningen in een bestaande wijk:

"Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (onder meer in de uitspraak van 18 april 2007, ECLI:NL:RVS:2007:BA3222) is bij de parlementaire behandeling van de Wvg tot uitdrukking gebracht dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar, maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. De toevoeging van het hiervoor genoemde aantal woningen zal leiden tot een intensievere woonfunctie en derhalve een afwijkend gebruik, zoals de Wvg vereist."

Zoals het er bij het gebied Schaapsdrift e.o. nu uitziet zal er voor wat betreft het ruimtegebruik naar uitzien dat, gelet op het aantal gewenste woningen, alle woningen en andere opstallen gesloopt zouden moeten worden en dat er totale nieuwbouw moet worden gerealiseerd. Dat is geen "toevoeging van woningen" in de zin van de Wvg.

Bij de bespreking van zienswijze 4 en 10 wordt het volgende gesuggereerd:

"Bij de verdere uitwerking van de plannen zal worden bekeken of er panden kunnen worden ingepast. (...) De keuze om al dan niet te slopen moet blijken uit het uiteindelijke plan voor het gebied. In de komende periode zullen de kaders van de ontwikkeling verder worden uitgewerkt, waarbij rekening wordt gehouden met de ruimtelijke inpasbaarheid van de gebouwen en hun kwaliteit. Pas dan kunnen we gaan spreken over sloop of behoud van panden."

---

[10] Statenbrief 14 juli 2022, zaaknummer 2020-007245
[11] Artikel 3, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten
[12] Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, 22 mei 2019, ECLI:NL:RVS:2019:1638

Met het voorgaande wordt telkens gesuggereerd dat er (extra) woningen of gebouwen zouden worden "ingepast". Gelet op de woningbouwopgave ten opzichte van de beschikbare ruimte is dat een 'understatement'. Die opgave is namelijk alleen maar te realiseren bij een complete herontwikkeling van het gebied, maar ook dan kan de opgave, zoals hierboven al is aangegeven, niet gerealiseerd worden. Voor een dergelijke complete herontwikkeling is de Wvg niet bedoeld.

Conclusies
Het voorgaande leidt tot de volgende conclusies die ik namens mijn cliënten naar voren wil brengen:

1. De vestiging van het voorkeursrecht, zonder dat de gemeente concrete plannen heeft is, alhoewel theoretisch mogelijk, in de onderhavige situatie volstrekt prematuur, dit gelet op het feit dat de ruimtelijke inpasbaarheid en de financiële haalbaarheid sterk in twijfel kan worden getrokken, als een en ander al mogelijk zou zijn;

2. Het instrument 'voorkeursrecht' wordt in de onderhavige situatie oneigenlijk gebruikt, althans niet waar het voor is bedoeld. Zoals de woningbouwopgave nu wordt beoogd is feitelijk alleen complete sloop van alle woningen en een totale herinrichting van het gebied;

3. Na de vestiging van het voorkeursrecht is duidelijk geworden dat de flankerende plannen voor de realisatie van station Arnhem-oost en 'upgrading' van station Presikhaaf niet doorgaan, dan wel dat de realisering uiterst onzeker is, wat ook de haalbaarheid van de woningbouwplannen ondermijnt;

4. Een en ander zal nog verder onder druk komen te staan indien één of meerdere eigenaren in het gebied dat onder het voorkeursrecht valt een beroep zal doen op 'zelfrealisatie', wat niet ondenkbaar is.

Gelet op het voorgaande wil ik u vragen om de bezwaren gegrond te verklaren, het bestreden besluit in te trekken en de kosten voor de bezwaarprocedure te vergoeden.

Hoogachtend,

[redacted]

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 20

[redacted]

16 MAART 2022

Aan

College van burgemeester en wethouders
Gemeente Arnhem
Afdeling Bezwaar en beroep
Postbus 9200
6800HA Arnhem

2022-1002289P

Diemen, 11-03-2022

Onderwerp: bezwaarschrift vestiging (voorlopig) voorkeursrecht.
Zaaknummer: 644509

Geachte heer, mevrouw,

Via deze weg tekenen ik [redacted] eigenaar van [redacted] bezwaar aan tegen uw beslissing van 08-03-2022. (Ik stuur een kopie van de beslissing met dit bezwaarschrift mee.)

Ik/Wij zijn het niet eens met de beslissing omdat wij als collectieve Vve t'Reinald van het jonge wooncomplex (2010) aan de Reinaldstraat te Arnhem van mening zijn niet binnen de visie van de voorgenomen plannen tot herontwikkeling behoren.

Zoals aangegeven is het gehele complex in 2010 is opgeleverd en voldoen de woningen zowel aan de bestemmingsplan alsmede de eisen die daarbij komen kijken zoals beschreven in uw eigen gemeentelijke visie.

Herontwikkeling en/of herinrichting van een jong en modern complex die voldoet aan de eisen van duurzaamheid druist in tegen alle milieu eisen, woonbesluiten en is daarnaast dan ook een aanslag op de al schaarste grondstoffen etc.

Dit lijkt mij dan ook een onwenselijke en onhoudbare situatie. Dit is een onnodige bureaucratische beperking die dan op deze woning/complex wordt gelegd die uitluidend vertragingen en ongemakkelijkheden met zich meebrengt in het geval een eigenaar zou willen/moeten verkopen.

Wij zijn zeker van mening dat de Schaapsdrift aan herinrichting toe is, ook gezien de staat van sommige complexen en de leeftijd. Dit zal de gemeente maar ook de wijk zeker goed doen. Ook begrijpen wij dat het maatwerk is en uit zekerheid de gemeente een hele zone meeneemt in hun besluit.

Echter zijn wij van mening dat wij niet binnen deze zone/plannen thuishoren en verzoeken u dan ook ons complex en dus ook mijn woning [redacted] uit de plannen en de WvG te schrappen. Wij als eigenaren kunnen sowieso geen andere bestemming geven aan de grond aangezien wij bestemming wonen hebben en een VvE zijn. Het is een onnodige belastende beperking voor ons als eigenaren.

Via de VvE Beheerder zullen alle leden actief worden benaderd om allemaal een bezwaar in te dienen. Echter hopen wij dat u inziet dat het complex niet thuishoort in de plannen en de vestiging van (voorlopig) voorkeursrecht niet van toepassing is.

Financiële-schade/gevolgschade WvG

Mocht u aan de hand van dit bezwaarschrift alsnog besluiten de WvG **NIET** van ons complex verwijderen, dan wil ik u dringend verzoeken schriftelijk regelingen te treffen en/of toezeggingen te doen in de vorm van zekerheden en/of compensatie m.b.t. alle kosten die eigenaren moeten maken en/of hebben gemaakt voor aankoop van de woning.

Maar ook kosten in het kader van verduurzaming/onderhoud op lange/korte termijn die wettelijk zijn verplicht bijvoorbeeld via het MJOP van de VvE of maatregelen/kosten om van het gas te gaan.

Tevens ook de gevolgschade van het wel of niet kunnen nemen van maatregelen omdat de gemeente ons in onzekerheid laat over de toekomst van ons eigendom. Bijvoorbeeld de energieprijzen stijgen en vragen om snel van het gas af te gaan. Echter is deze investering niet snel terugverdiend.

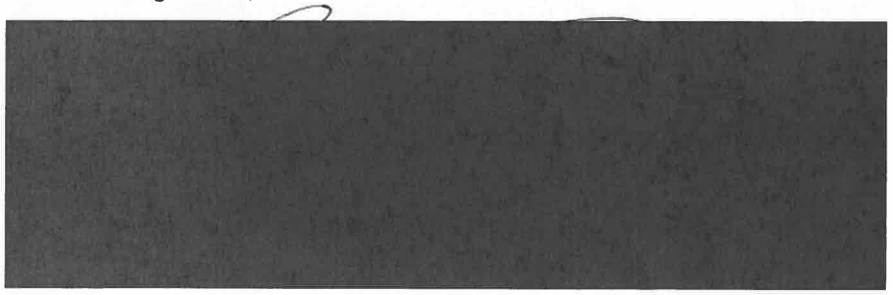
Naast de financiële schade en onzekerheid bij uw inwoners, creëert u nu ook een situatie waarbij eigenaren niet meer durven/willen/kunnen investeren in verduurzaming/onderhoud en dus zeer nadelig is voor de wijk, het milieu en waarde van het vastgoed. (Schade waarvoor de gemeente aansprakelijk is)

Indien er geen toezeggingen komen over de financiële en maatschappelijke gevolgen zullen wij als bewonersvereniging juridische stappen moeten ondernemen tegen het besluit van de gemeente.

Bijlage: kopie van de beslissing

In afwachting van de inhoudelijke reactie verblijf ik,

Hoogachtend,

2022-10023599

INGEKOMEN 17 MAART 2022

Arnhem, 15 maart '2

Zaaknummer 644509

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 21

Beste heer, dame.

Op 14 maart werd ik ter kennis gesteld door de bestemmings plannen van de gemeente Arnhem. Niet alleen ik maar waarschijnlijk honderden andere mensen schrikken hier enorm van en zijn het hé niet mee eens.

Ik zelf woon aan de [redacted] een nieuwbouw complex dat bestaat sinds 2011. Jullie willen meer woningaanbod creëren verteilen jullie in de brief. Dit complex werkt daar aan mee en telen dan ook bezwaar aan voor deze plannen.
Het is in mijn ogen absoluut zonde om dit complex weer met de grond gelijk te maken. Er huis vesten en woningen in dit complex voor jongeren / starters. Allemaal koop woningen.
Hopelijk hier u voldoende mee te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet

[redacted]

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 22

INGEKOMEN 29 MAART 2022

College Gemeente Arnhem
Postbus 9200
6800HA ARNHEM

Betreft: Bezwaar voorlopige voorziening zaaknummer 644509

651757

Geachte College,

Wij zijn het niet eens met de beslissing, omdat wij als eigenaar van een appartement in het gebouw/Vve t' Reinald van het jonge wooncomplex (2010) aan de Reinaldstraat te Arnhem, van mening zijn niet binnen de visie van de voorgenomen plannen tot herontwikkeling behoren.
Zoals aangegeven is het gehele complex in 2010 opgeleverd (energieklasse A) en voldoen de woningen zowel aan de bestemmingsplan alsmede de eisen die daarbij komen kijken zoals beschreven in uw eigen gemeentelijke visie.
Herontwikkeling en/of herinrichting van een jong en modern complex die voldoet aan de eisen van duurzaamheid druist in tegen alle milieu eisen, woonbesluiten en is daarnaast dan ook een aanslag op de al schaarste van grondstoffen etc.
Dit lijkt mij dan ook een onwenselijke en onhoudbare situatie. Dit is een onnodige bureaucratische beperking die dan op deze woning/complex wordt gelegd die uitsluitend vertragingen en ongemakkelijkheden met zich meebrengt in het geval een eigenaar zou willen/moeten verkopen.

Wij zijn zeker van mening dat de Schaapsdrift aan herinrichting toe is (vooral gedeelte industrieterrein, oostelijk van Schaapsdrift), ook gezien de staat van sommige complexen en de leeftijd. Dit zal de gemeente maar ook de wijk zeker goed doen. Ook begrijpen wij dat het maatwerk is en uit zekerheid de gemeente een hele zone meeneemt in hun besluit.

Echter zijn wij van mening dat wij niet binnen deze zone/plannen thuishoren en verzoeken u dan ook ons complex en dus ook mijn woning [redacted] uit de plannen en de WvG te schrappen. Wij als eigenaren kunnen sowieso geen andere bestemming geven aan de grond aangezien wij bestemming wonen hebben en een VvE zijn. Het is een onnodige belastende beperking voor ons als eigenaren.

Wij hopen dat u inziet dat het complex niet thuishoort in de plannen en de vestiging van (voorlopig) voorkeursrecht niet van toepassing is.

Financiële-schade/gevolgschade WvG
Mocht u aan de hand van dit bezwaarschrift alsnog besluiten de WvG **NIET** van ons complex te verwijderen, dan wil ik u dringend verzoeken schriftelijk regelingen te treffen en/of toezeggingen te doen in de vorm van zekerheden en/of compensatie m.b.t. alle kosten die eigenaren moeten maken en/of hebben gemaakt voor aankoop van de woning.

Maar ook kosten in het kader van verduurzaming/onderhoud op lange/korte termijn die wettelijk zijn verplicht bijvoorbeeld via het MJOP van de VvE of maatregelen/kosten om van het gas te gaan. Hiertoe hebben wij persoonlijk al kosten gemaakt door eind 2018 lage temperatuurverwarming aan te leggen (vloerverwarming).
Tevens ook de gevolgschade van het wel of niet kunnen nemen van maatregelen omdat de gemeente ons in onzekerheid laat over de toekomst van ons eigendom. Bijvoorbeeld de energieprijzen stijgen en vragen om snel van het gas af te gaan. Echter is deze investering niet snel terugverdiend.

Naast de financiële schade en onzekerheid bij uw inwoners, creëert u nu ook een situatie waarbij eigenaren niet meer durven/willen/kunnen investeren in verduurzaming/onderhoud en dus zeer nadelig is voor de wijk, het milieu en waarde van het vastgoed (schade waarvoor de gemeente aansprakelijk is)

Arnhem, 28 maart 2022

Met vriendelijke groet,

[redacted]

INGEKOMEN - 5 APR. 2022

651757

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmakers 23a en 23b

[redacted]

2022-1003130z

03-04-2022

College van burgemeester en wethouders
Gemeente Arnhem
Postbus 9200, 6800 HA Arnhem
Betreffende zaaknummer: 644509
Onderwerp: Vestiging voorlopig voorkeursrecht

Beste College van burgemeester en wethouders,

Wij zijn het niet eens met de beslissing omdat wij als eigenaar van een appartement in het gebouw/ Vve t'Reinald van het jonge wooncomplex (2010) aan de Reinaldstraat te Arnhem van mening zijn niet binnen de visie van de voorgenomen plannen tot herontwikkeling behoren.

Zoals aangegeven is het gehele complex in 2010 opgeleverd en voldoen de woningen zowel aan de bestemmingsplan alsmede de eisen die daarbij komen kijken zoals beschreven in uw eigen gemeentelijke visie.

Herontwikkeling en/of herinrichting van een jong en modern complex die voldoet aan de eisen van duurzaamheid druist in tegen alle milieu eisen, woonbesluiten en is daarnaast dan ook een aanslag op de al schaarse grondstoffen etc.

Dit lijkt mij dan ook een onwenselijke en onhoudbare situatie. Dit is een onnodige bureaucratische beperking die dan op deze woning/complex wordt gelegd die uitsluitend vertragingen en ongemakkelijkheden met zich meebrengt in het geval een eigenaar zou willen/moeten verkopen.

Wij zijn zeker van mening dat de Schaapsdrift aan herinrichting toe is, ook gezien de staat van sommige complexen en de leeftijd. Dit zal de gemeente maar ook de wijk zeker goed doen. Ook begrijpen wij dat het maatwerk is en uit zekerheid de gemeente een hele zone meeneemt in hun besluit.

Echter zijn wij van mening dat wij niet binnen deze zone/plannen thuishoren en verzoeken u dan ook ons complex en dus ook mijn woning Reinaldstraat 47 uit de plannen en de WvG te schrappen. Wij als eigenaren kunnen sowieso geen andere bestemming geven aan de grond aangezien wij bestemming wonen hebben en een VvE zijn. Het is een onnodige belastende beperking voor ons als eigenaren.

Wij hopen dat u inziet dat het complex niet thuishoort in de plannen en de vestiging van (voorlopig) voorkeursrecht niet van toepassing is.

Financiële -schade/gevolgschade WvG

Mocht u aan de hand van dit bezwaarschrift alsnog besluiten de WvG NIET van ons complex te verwijderen, dan wil ik u dringend verzoeken schriftelijk regelingen te treffen en/of toezeggingen te doen in de vorm van zekerheden en/of compensatie m.b.t. alle kosten die eigenaren moeten maken en/of hebben gemaakt voor aankoop van de woning.

Maar ook kosten in het kader van verduurzaming/onderhoud op lange/korte termijn die wettelijk zijn verplicht bijvoorbeeld via het MJOP van de VvE of maatregelen/kosten om van het gas te gaan.

Tevens ook de gevolgschade van het wel of niet kunnen nemen van maatregelen omdat de gemeente ons in onzekerheid laat over de toekomst van ons eigendom. Bijvoorbeeld de energieprijzen stijgen en vragen om snel van het gas af te gaan. Echter is deze investering niet snel terugverdiend.

Naast de financiële schade en onzekerheid bij uw inwoners, creëert u nu ook een situatie waarbij eigenaren niet meer durven/willen/kunnen investeren in verduurzaming/onderhoud en dus zeer nadelig is voor de wijk, het milieu en de waarde van het vastgoed. (Schade waarvoor de gemeente aansprakelijk is)

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmakers 24a en 24b (college)

College van B.& W. van de gemeente
Arnhem
T.a.v. secr. Bezwaarschriftencommissie
Postbus 9200
6800 HA ARNHEM

Telefax: 026-3774830

ARAG SE Nederland

Postbus 240
3830 AE Leusden
Kastanjelaan 2
3833 AN Leusden
T (033) 4342342
F (033) 4342300
www.arag.nl

Datum	19 april 2022	Behandeld door	[redacted]
Ons kenmerk	00804056	E-mail	[redacted]
Uw kenmerk	644509	Telefoonnummer	033-4342287
Onderwerp	Bezwaarschrift Awb	Faxnummer	033-4342170

Geacht College,

Namens cliënten, [redacted] en [redacted] wonende [redacted], dien ik hierbij een bezwaarschrift Awb in tegen uw besluit d.d. 10 maart 2022 met bovengenoemd kenmerk inhoudende de vestiging van een voorlopig voorkeursrecht op hun perceel. Ik heb een afschrift van het besluit bijgevoegd.

Clienten kunnen met uw besluit **niet** instemmen en wel om de navolgende redenen.

[redacted] heeft o.a. namens mijn clienten een zienswijze d.d. 7 april jl. bij de gemeenteraad ingediend tegen het ontwerpraadsbesluit: aanwijzing WVG Schaapsdrift e.o. Ik heb een afschrift van deze zienswijze bijgevoegd en is een integraal onderdeel van dit bezwaarschrift.

Kort samengevat zijn de bezwaren in de kern dat er een te grote claim door de gemeente wordt gelegd op een gebied waar al gewoond wordt en het niet noodzakelijk is om juist daar een voorkeursrecht te vestigen. Clienten voelen zich overvallen door de besluitvorming en hun zwaarwegende belangen hebben geen enkele rol in deze besluitvorming gespeeld. Zij wonen hier juist heel prettig en willen absoluut niet verhuizen. De motivering van het besluit is dan ook verre van volledig.

De conclusie moet zijn dat in deze kwestie er geen zorgvuldig onderzoek is gedaan. Het gebied waar het voorlopig voorkeursrecht is gevestigd is te groot. Er is in dit besluit ook geen rekening gehouden met de zwaarwegende belangen van cliënten. Het besluit is in strijd met het bepaalde in art. 3: 2 jc 3:4 Awb.

Ik behoud mij het recht voor dit bezwaarschrift nog nader aan te vullen en ik doe een beroep op het bepaalde in art. 7: 15 Awb.

Ik verzoek u tenslotte vriendelijk altijd het boven deze brief genoemde kenmerk **00804056** in uw correspondentie te vermelden.

Ik wacht uw berichten nu af maar ik zie een ontvangstbevestiging graag op korte termijn tegemoet.

Hoogachtend,
ARAG Rechtsbijstand

[redacted]
Jurist bestuurs-omgevingsrecht
Bijlagen: 2 - besluit B.& W. 10 maart 2022
Zienswijze d.d. 7 april 2022

Dirkzwager
legal & tax

Postbus 111
6800 AC Arnhem
Velperweg 1
6824 BZ Arnhem
T +31 (0)88 2424 100
F +31 (0)88 2424 111
www.dirkzwager.nl

AANTEKENEN
De raad van de gemeente Arnhem
Postbus 9200
6800 HA ARNHEM

Tevens per email: schaapsdrift@arnhem.nl
cc: griffie@arnhem.nl

Datum	7 april 2022
Van	J.L.G. Niederer, advocaat sectie Overheid en Vastgoed
Inzake	Zienswijze op ontwerpraadsbesluit "Aanwijzing Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o."
Dossiernummer	5072560
Uw referentie	zaaknummer 644509; contactpersoon dhr. M. van de Logt
Telefoonnummer	(026) 353 84 45
Faxnummer	(026) 353 84 37
E-mailadres	[redacted]

– ZIENSWIJZE OP VESTIGING VOORKEURSRECHT –

Geachte raadsleden,

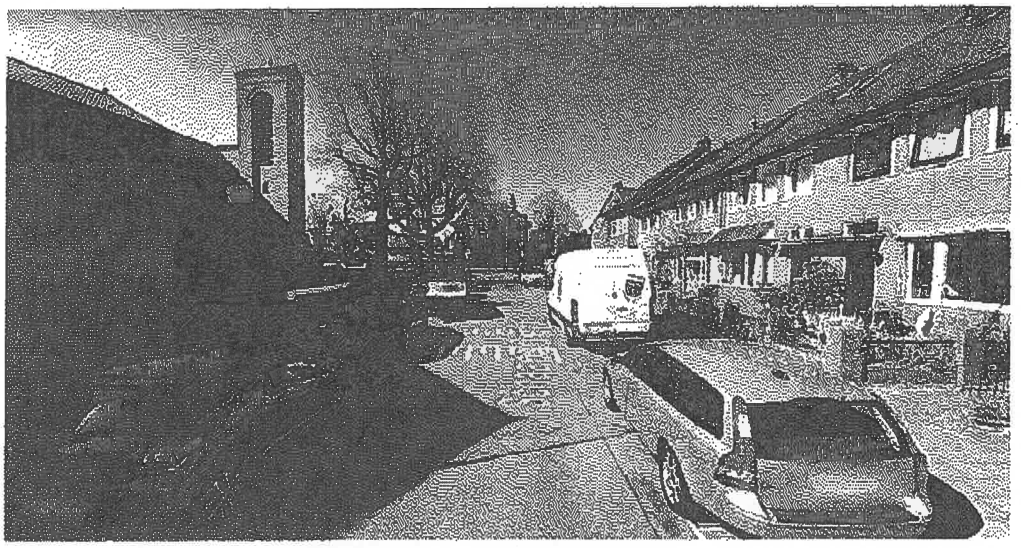
Namens cliënten, [redacted] en de andere personen als opgenomen op de lijst die als **bijlage 1** aan deze brief is gehecht, voor wie ik in deze procedure als advocaat-gemachtigde optreedt, dien ik de onderhavige zienswijze in tegen het ontwerpraadsbesluit "Aanwijzing Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o.", hierna ook te noemen: "de voorgenomen aanwijzing". Een kopie van het voorgenomen besluit, inclusief het bijbehorende ontwerpraadsvoorstel, is als **bijlage 2** bij deze brief opgenomen.

1. Inleiding en voorgeschiedenis

Cliënten, hierna te noemen: "de bewoners", wonen aan de Schaapsdrift en Reinaldstraat in Arnhem, het gebied ten westen en noorden van het treinstation Arnhem Presikhaaf. Dit woongebied, dat hoofdzakelijk ten westen en noordoosten van de Schaapsdrift ligt, bestaat uit meerdere historische gebouwen, die bijdragen aan de authentieke uitstraling van het gebied. Veel van deze gebouwen, zoals de nabijgelegen Willibrordkerk en de koopwoningen van de bewoners, verkeren in goede staat en zijn (recentelijk) opgeknapt. De verschillende bouwstijlen geven het gebied een unieke uitstraling die voor de bewoners een belangrijke reden heeft gevormd om juist hier te gaan wonen.

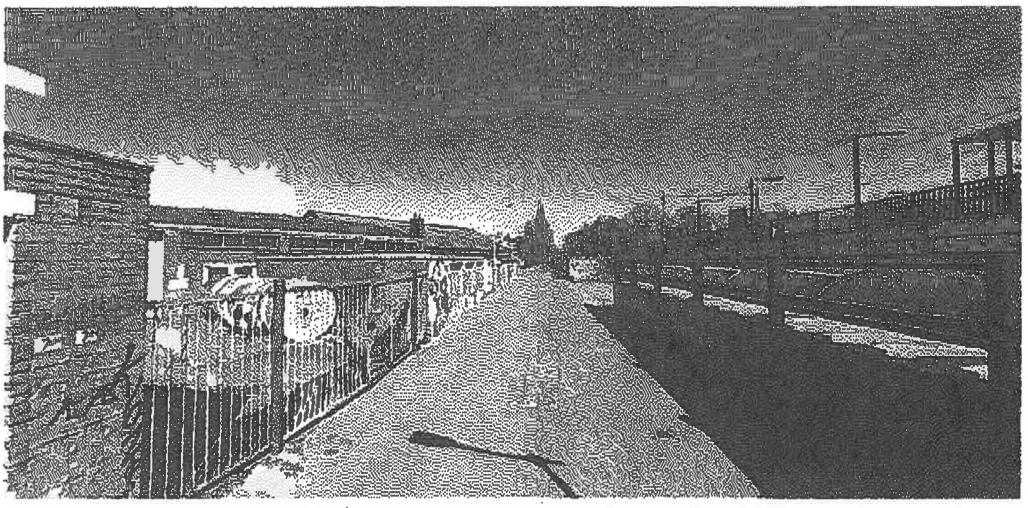
Dirkzwager legal & tax is een handelsnaam van Dirkzwager N.V., statutair gevestigd te Arnhem en ingeschreven in het handelsregister onder nr. 09155757. Alle werkzaamheden worden verricht krachtens een overeenkomst van opdracht gesloten met Dirkzwager N.V. Daarop zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer een beperking van aansprakelijkheid is opgenomen. U kunt deze algemene voorwaarden inzien, lezen op en downloaden (PDF) van onze website op www.dirkzwager.nl/algemene-voorwaarden.

Dirkzwager
legal & tax

Figuur 1: woongebied Schaapsdrift e.o.

De Schaapsdrift vormt een natuurlijke afbakening van dit woongebied en het overige gebied rondom station Presikhaaf. Dit gebied ten oosten van de Schaapdrift bestaat hoofdzakelijk uit opslaglocaties en bedrijfsbebouwing, zoals een Praxis en een kringloopwinkel. Het gebied heeft, in tegenstelling tot het noordelijk en westelijk gelegen woongebied, nagenoeg geen historische bebouwing en wordt gekenmerkt door een industrieel ogende uitstraling en weinig groen:

Figuur 2: omgeving rondom station Arnhem Presikhaaf

In het vigerende bestemmingsplan "Velperweg e.o." is het onderscheid in gebruiksfuncties tussen de twee gebieden ook planologisch verankerd. Op de onderstaande verbeelding is goed zichtbaar dat in het westen en noorden de percelen met de bestemming "wonen" liggen (geel), en in het oosten en zuiden de percelen met de bestemming "bedrijf" (paars):

Figuur 3: uitsnede verbeelding bestemmingsplan Velperweg e.o.

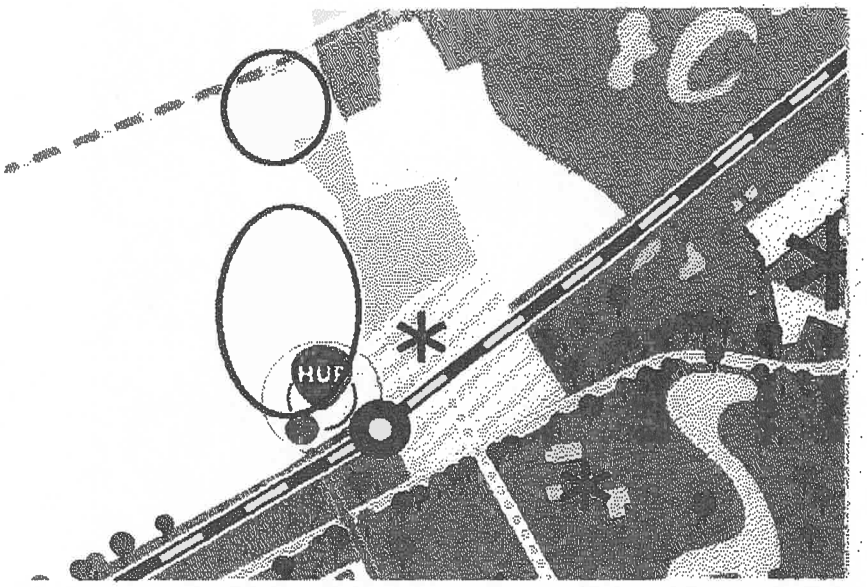
2. Ontwikkeling Spoorzone Arnhem-Oost

Uw gemeente is al enkele jaren bezig met het opstellen van een beleidskader voor de ontwikkeling van het gebied rondom station Presikhaaf, als onderdeel van de integrale gebiedsontwikkeling van de Spoorzone Arnhem-Oost als gemengd woon- en werkgebied. Deze voorgenomen ontwikkeling heeft in mei 2021 geleid tot de vaststelling van het "Ontwikkelperspectief Spoorzone Arnhem-Oost, fase 1, de ambitie" (**bijlage 3**, hierna te noemen: "het Ontwikkelperspectief").

Het Ontwikkelperspectief vertaalt de ambitie van de gemeente op basis van de Woondeal Regio Arnhem-Nijmegen naar een eerste beleidsvisie op de ontwikkeling van de Spoorzone Arnhem-Oost.

Dirkzwager
legal & tax

De ambitie is daarbij de realisatie van 16.000 woningen tot 2040. Daarvoor wordt ingezet op verschillende verdichtingslocaties voor wonen, die in roze zijn weergegeven op de Ambitiekaart Spoorzone Arnhem-Oost (pag. 20). Voor het gebied ten noorden van station Presikhaaf is daarbij alleen het bestaande bedrijventerrein ten oosten van de Schaapsdrift aangewezen:

Figuur 4: uitsnede Ambitiekaart met zwart omcirkeld de bestaande woongebieden

De bestaande woongebieden zijn in 2021 dus niet aangewezen als verdichtingslocatie voor wonen. Dat is overigens niet opmerkelijk, omdat uw gemeente in het Ontwikkelperspectief met name inzet op de transformatie van een deel van de versteende bedrijventerreinen in het gebied. De woningen van de bewoners liggen echter buiten dat gebied, en zijn logischerwijs dan ook niet als verdichtingslocatie aangewezen. Dat is ook in lijn met de vigerende Structuurvisie Arnhem 2020-2040 (bijlage 4), waarin is benoemd dat er kansen liggen om bijzondere woonmilieus en woonvormen met andere functies toe te voegen door in te zetten op functiewijziging van bedrijfspanden naar wonen via verbouw en transformatie (pag. 63).

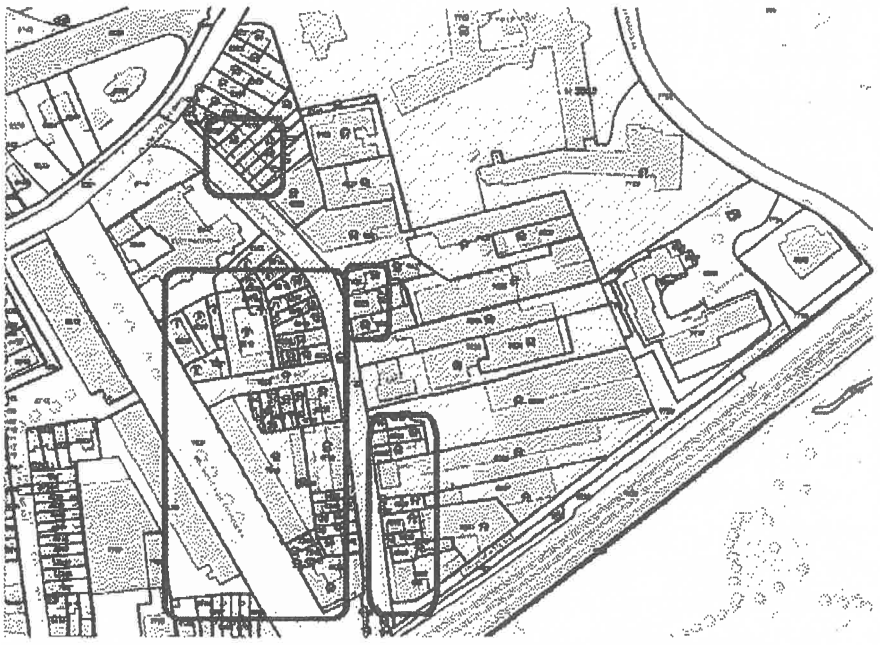
De bewoners mochten op basis van het Ontwikkelperspectief erop vertrouwen dat hun woningen niet geraakt zouden worden door de beoogde uitbreidingsplannen van uw gemeente. En dat hebben zij ook gedaan. Desondanks worden zij nu – nog geen jaar later! – geconfronteerd met de vestiging van een gemeentelijk voorkeursrecht, met een fors grotere claim dan voorheen is gecommuniceerd.

Dirkzwager
legal & tax

3. Aanwijzingsbesluit en voorgenomen aanwijzing Wet voorkeursrecht gemeenten

Het college van burgemeester en wethouders van uw gemeente heeft op 10 maart 2022 in het Gemeenteblad met nummer 107345 bekendgemaakt dat zij op grond van artikel 6 van de Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) een groot deel van het gebied ten noorden van station Presikhaaf, waaronder de percelen van de bewoners, heeft aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 t/m 15, 24 en 26 van de Wvg van toepassing zijn. Het aanwijzingsbesluit met het collegevoorstel, de lijst van aangewezen percelen en het kadastraal overzicht, is als **bijlage 5** bij deze zienswijze gevoegd.

Op de grondplantekening bij het aanwijzingsbesluit zijn de percelen weergegeven waarop het college een (voorlopig) voorkeursrecht heeft gevestigd. Duidelijk te zien is dat nagenoeg het gehele gebied ten noorden van station Presikhaaf, en dus ook de percelen van de bewoners, onderdeel uitmaken van de aanwijzing:

Figuur 5: grondplantekening met in zwart het woongebied van de bewoners

Het aanwijzingsbesluit en de voorgenomen aanwijzing door uw raad zijn gebaseerd op de toegedachte bestemming "hoogwaardig gemengd stedelijk gebied". Uit het ontwerpraadsvoorstel volgt dat uw gemeente inzet op nieuwe ontwikkeling van de locatie Schaapsdrift en het omliggende gebied tot een stedelijk gemengd gebied met wonen, werken, maatschappelijke voorzieningen en zorg. Deze ontwikkeling is nader omschreven in de "Ruimtelijke motivatie ontwikkeling Schaapsdrift

e.o." (bijlage 6, hierna: "de Leidraad"), die als leidraad geldt voor de verdere planologische uitwerking van het gebied. In deze Leidraad wordt verwezen naar het Ontwikkelperspectief, de in voorbereiding zijnde "Omgevingsvisie Arnhem 2040" en de in het najaar van 2021 vastgestelde "Verstedelijkingsstrategie" (deel 1, het Verstedelijkingsconcept).

De voorlopige aanwijzing heeft tot gevolg dat de eigenaren van aangewezen gronden, indien zij hun percelen willen vervreemden (lees: verkopen of bezwaren), deze eerst aan de gemeente moeten aanbieden. Met andere woorden: zij kunnen zonder toestemming van de gemeente niet meer verkopen aan andere partijen. Hiermee worden speculanten buiten de deur gehouden.

Het aanwijzingsbesluit geldt voor de duur van drie maanden. Bij het aanwijzingsbesluit is een ontwerpraadsbesluit gevoegd, op grond waarvan de voorlopige aanwijzing wordt verlengd voor de duur van drie jaar. Dit is de voorgenomen aanwijzing waartegen deze zienswijze is gericht.

4. Kern van deze zienswijze

Het aanwijzingsbesluit van het college en de voorgenomen aanwijzing door uw raad is rauw op het dak gevallen van de bewoners. De voorgenomen aanwijzing voorziet in een aanzienlijk grotere claim op grond dan oorspronkelijk is geprojecteerd en gecommuniceerd. Daarbij is het onderscheid tussen het bestaande woongebied en het nog te ontwikkelen bedrijventerrein volledig losgelaten. Door de bestaande woonpercelen ook in de aanwijzing te betrekken, worden de bewoners geconfronteerd met een onzeker toekomstperspectief. In het raadsvoorstel wordt zelfs al een voorschot genomen op de mogelijke onteigening van de gronden (pag. 6)!

De bewoners menen dat in het aanwijzingsbesluit en de voorgenomen aanwijzing onzorgvuldig is omgesprongen met hun gerechtvaardigde belangen. Het aanwijzingsbesluit en de voorgenomen aanwijzing gaan veel verder dan nodig is. Er bestaat helemaal geen noodzaak om de percelen van de bewoners aan te wijzen, omdat deze percelen al als woonpercelen in gebruik zijn. De motivering in de Ruimtelijke motivatie is op dit onderdeel onjuist, onvolledig en bovenal onvoldoende om het aanwijzingsbesluit en de voorgenomen aanwijzing te kunnen dragen. Het voorkomen van speculatie met gronden is evenmin aan de orde. De bewoners willen juist in het gebied blijven wonen. Zij hebben fors geïnvesteerd in hun woningen met het oog op een duurzaam en langdurig verblijf in een vitale woonwijk. Door de vestiging van het voorkeursrecht dreigen veel van deze investeringen teniet te worden gedaan, terwijl hier helemaal geen reden toe is.

In de visie van de bewoners zijn hun belangen onvoldoende betrokken in de totstandkoming en motivering van het aanwijzingsbesluit, en is de voorgenomen aanwijzing in strijd met de wet en de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, in het bijzonder het zorgvuldigheidsbeginsel van artikel

Dirkzwager
legal & tax

3:2 Algemene wet bestuursrecht (Awb) en het motiveringsbeginsel van artikel 3:46 Awb. Ook is het bijbehorende raadsvoorstel en de Ruimtelijke motivatie voorzien van een onjuiste en onvolledige motivering. De bewoners verzoeken uw raad dan ook met klem om af te zien van het aanwijzen van hun percelen. Concreet dienen zij daarbij de volgende gronden aan:

	Blz.
▪ Geen toezending aanwijzingsbesluit en ontwerpraadsbesluit (§ 5)	7
▪ Toegedachte bestemming wijkt niet af van huidig gebruik (§ 6)	8-9
▪ Geen noodzaak aanwijzing woonpercelen (§ 7)	9-10
▪ Onjuist verwijzing naar beleid (§ 8)	10-11
▪ Onjuiste belangenafweging en geen grondspeculatie (§ 9)	11-13
▪ Aanwijzing in strijd met het gelijkheidsbeginsel (§ 10)	14

Deze gronden worden hierna nader toegelicht, en afgerond wordt met de persoonlijke ervaringen van de bewoners en een conclusie en verzoek aan uw raad.

5. Geen toezending aanwijzingsbesluit en ontwerpraadsbesluit

Op grond van artikel 3:41 lid 1 Awb geschiedt de bekendmaking van besluiten die tot een of meer belanghebbenden zijn gericht, door toezending of uitreiking aan hen. In artikel 5 van het Besluit voorkeursrecht gemeenten (Bvg) is bovendien bepaald dat alle schriftelijke mededelingen aan of van de vervreemder (lees: de grondeigenaren), in de wet voorzien, bij aangetekende brief met ontvangstbevestiging worden gedaan.

Het college stelt in de bekendmaking van het aanwijzingsbesluit dat de grondeigenaren afzonderlijk, per aangetekende brief, bericht over de inhoud van dit besluit en de gevolgen hiervan. In ieder geval twee bewoners (Schaapsdrift 48 en 63) hebben echter helemaal geen brief ontvangen. Zij moesten van medebewoners in de wijk en berichtgeving in de krant en op internet kennis nemen van het feit dat de gemeente had besloten om een claim op hun gronden neer te leggen.

Door het aanwijzingsbesluit en de voorgenomen aanwijzing niet per (aangetekende) brief naar alle bewoners toe te zenden heeft uw gemeente in strijd met artikel 3:41 lid 1 Awb en artikel 5 Bvg gehandeld. De voorgenomen aanwijzing is aldus in strijd met de wet voorbereid. De bewoners zijn hierdoor benadeeld, nu zij pas later kennis hebben kunnen nemen van het ontwerpraadsbesluit en niet op de voorgeschreven wijze zijn geïnformeerd over een voor hen ingrijpend besluit. Zij hebben dan ook serieuze twijfels bij de zorgvuldigheid van de besluitvormingsprocedure die is doorlopen, en menen dat dit op zichzelf al voldoende reden is om niet over te gaan tot de vaststelling van het voorliggende ontwerpraadsbesluit.

Dirkzwager
legal & tax

6. Toegedachte bestemming wijkt niet af van huidig gebruik

De voorgenomen aanwijzing door uw raad wordt, zo volgt uit het ontwerpraadsvoorstel (pag. 4), gebaseerd op een toegedachte bestemming als bedoeld in artikel 5 Wvg. Op grond van dit artikel kan een besluit om het voorkeursrecht te vestigen ook vooruitlopend op een bestemmingsplan of structuurvisie worden genomen. In dat geval moet in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming worden toegedacht, waarbij het gebruik afwijkt van die bestemming.

Over het vigerende gebruik en de voorgenomen toegedachte invulling van het gebied wordt in het ontwerpraadsvoorstel het volgende overwogen (pag. 4):

> *"Voor het vestigingsgebied geldt het bestemmingsplan 'Velperweg e.o.' vastgesteld door de gemeenteraad op 27 november 2017. Binnen het gebied gelden de bestemmingen 'Bedrijf', 'Bedrijf – Nutsvoorziening', 'Wonen', 'Gemengd', 'Groen', 'Groen – Landschap en park' en 'Verkeer - Verblijfsgebied' met diverse dubbelbestemmingen.*
>
> *De gemeente heeft een andere invulling voor ogen. Het gebied krijgt een woon-werk bestemming met de bijbehorende groen voorzieningen. Waarbij het werken meer relatie heeft met het wonen dan de bedrijvigheid die nu aanwezig is. Er wordt een meer stedelijk karakter voorzien voor dit gebied en intensiever bebouwd dan nu het geval is. Hiermee wordt voldaan aan de criteria van afwijkend gebruik. De gemeente zal dan ook een nieuw bestemmingsplan voorbereiden. Op basis van de ligging, de bereikbaarheid en de gevolgen voor de omgeving acht de gemeente de locatie geschikt voor een integrale woningbouwontwikkeling."*

Gesteld wordt – kort gezegd – dat de voorgenomen invulling voorziet in intensiever gebruik van de gronden, doordat er meer stedelijk karakter is voorzien en dat er intensiever gebouwd zal worden dan nu het geval is. De bewoners vragen zich echter af hoe en waar uw gemeente binnen het Wvg-gebied deze intensivering in bebouwing wil realiseren. Deze intensivering zal hoofdzakelijk ten oosten van de Schaapsdrift plaatsvinden, omdat daar het huidige, verouderde bedrijventerrein ligt. Ten aanzien van het woongebied ligt het in de rede om vooral in te zetten op bestaande appartementslocaties, omdat dit nu juist de langgerekte percelen zijn die de gemeente klaarblijkelijk wil aanpakken (Ruimtelijke motivatie, pag. 6). Een intensivering van de woonbestemming op de percelen van de bewoners kan wat hen betreft dan ook niet aan de orde zijn.

Bovendien wordt in het ontwerpraadsvoorstel niet inzichtelijk gemaakt op welke wijze er met de toegedachte bestemming *"meer stedelijk karakter (wordt) voorzien"*. Gaat zij dit doen door meer gemengde functies toe te voegen? En hoe verhouden die functies zich tot de gewenste verdichting? Nergens uit de toelichting volgt wat deze verstedelijking nu precies inhoudt voor de woningen van de

bewoners. De opmerking *"Waarbij het werken meer relatie heeft met het wonen dan de bedrijvigheid die nu aanwezig is"* is in dit verband ook nietszeggend, omdat het ook hier alleen maar gaat om het bedrijventerrein ten oosten van de Schaapsdrift. De bewoners realiseren zich dat een deel van de keuzes voor het gebied zullen landen in het nog op te stellen bestemmingsplan, maar dat doet er niet aan af dat uw raad op zijn minst inzichtelijk dient te maken wat zij op hoofdlijnen voor ogen heeft met de percelen van de bewoners. Dat is nu – ten onrechte – niet gebeurd.

De bewoners betwijfelen dan ook of het in het ontwerp-raadsvoorstel omschreven afwijkend gebruik wel aan de orde is. Zeker als het gaat om hun eigen percelen. In hun visie is niet aan deze voorwaarde voldaan en is de voorgenomen aanwijzing om die reden in strijd met artikel 5 Wvg.

7. Geen noodzaak aanwijzing woonpercelen

Het belangrijkste bezwaar dat de bewoners hebben tegen de aanwijzing van hun gronden, is dat de noodzaak hiertoe ontbreekt. De percelen zijn immers al in gebruik als woonpercelen. De beoogde intensivering van bebouwing behoort bovendien niet op deze percelen te landen, maar op het bedrijventerrein ten oosten van de Schaapsdrift.

Op grond van artikel 3:46 Awb dient een besluit te berusten op een deugdelijke motivering. Dat betekent dat uw raad bij het aanwijzen van gronden dient te motiveren waarom de noodzaak bestaat om juist op deze gronden de beoogde woningbouwontwikkeling te realiseren. De motivering van de voorgenomen aanwijzing, als opgenomen in de Ruimtelijke motivatie, is echter onvolledig en kan de voorgenomen aanwijzing niet dragen. Zo wordt namelijk over het woongebied van de bewoners overwogen (pag. 6):

> *"Het gebied tussen de Wichard van Pontlaan en de Schaapsdrift wordt gekenmerkt door jaren 60 tot 80 woningen met aan de zijde van de Wichard van Pontlaan langgerekte appartementen met drie tot zes bouwlagen. Juist door de langgerektheid van de bebouwing, wordt het gebied wat daarachter ligt afgesloten van de rest van de wijk en is de historische samenhang tussen de Schaapsdrift en Plattenburg verloren gegaan."*

De keuze het aanwijzen van het woongebied heeft dus betrekking op het terugbrengen van de langgerekte appartementen aan de zijde van de Wichard van Pontlaan. Als dit de voornaamste reden is, waarom zijn dan ook de woningen van de bewoners aangewezen? Het probleem van langgerekte bebouwing speelt bij deze koopwoningen geen rol van betekenis. In zoverre bestaat er dan ook geen noodzaak om ook deze percelen aan te wijzen.

Het aanwijzen van de percelen van de bewoners levert ook geen bijdrage aan het herstellen van de historische verbinding tussen de Schaapsdrift en Plattenburg. Integendeel: de huidige keuze voor het Wvg-gebied lijkt ervan uit te gaan dat ook op dit deel van de wijk woningbouw wordt vervangen door intensieve nieuwbouw (hoogbouw). Daarmee gaat juist een deel van de historische bebouwing verloren. De bewoners zijn niet tegen een (groene) overgang van een deel van de historische bouw op de naastgelegen wijk, maar dan moet de bestaande historische bouw wel worden gerespecteerd. De voorgenomen aanwijzing geeft daar nu onvoldoende blijk van.

De belangrijkste reden voor de aanwijzing is dat uw gemeente een impuls wil geven aan de omgeving rondom station Presikhaaf. Dat begrijpen de bewoners, maar zij zien niet in waarom zij daarvan de dupe moeten worden. Zeker nu hun woningen juist geen onderdeel uitmaken van het versteende gebied waar uw gemeente wil inzetten op meer groen, biodiversiteit en klimaatadaptatie. Dat gebied ligt namelijk ten oosten van de woningen aan de Schaapsdrift. En het moet in de visie van de bewoners ook daar zijn dat het zwaartepunt van de door uw gemeente beoogde woningbouwontwikkeling komt te landen. Het ligt dus juist in de rede om de woningen van de bewoners buiten de aanwijzing te houden.

Bovendien biedt het bestaande bedrijventerrein op zichzelf al meer dan genoeg ruimte om nieuwe woningbouw te realiseren. Dit bedrijventerrein loopt vanaf de Schaapsdrift tot de Esperantolaan. Uw gemeente heeft niet gemotiveerd waarom het naast de aanwijzing van het bedrijventerrein ook nog nodig is om ook het bestaande woongebied en daarmee de woningen van de bewoners in de aanwijzing te betrekken. In de visie van de bewoners is die noodzaak er dan ook niet.

De noodzaak om de percelen van de bewoners (ook) aan te wijzen, ontbreekt dus. Uw raad behoort er dus in redelijkheid voor te kiezen om de voorgenomen aanwijzing niet te bestendigen, en in ieder geval om in het geval van een bestendiging de gronden van de bewoners uit de aanwijzing te laten. Alleen dan wordt voldaan aan het vereiste van deugdelijk gemotiveerde besluitvorming als bedoeld in artikel 3:46 Awb.

8. Onjuiste verwijzingen naar beleid

In de Ruimtelijke motivatie wordt ten onrechte verwezen naar meerdere beleidsdocumenten van uw gemeente om de voorgenomen aanwijzing te onderbouwen.

Zo wordt in het ontwerpraadsvoorstel verwezen naar de HUB-aanduiding in de Ambitiekaart van het Ontwikkelperspectief die bij station Presikhaaf is opgenomen, als onderbouwing van de Ruimtelijke motivatie. Hiermee wordt echter miskend dat in datzelfde Ontwikkelperspectief ervoor is gekozen om de woonpercelen ten westen van de Schaapsdrift niet aan te wijzen (zie figuur 4, pag. 4 in deze

zienswijze). Het Ontwikkelperspectief kan dus geen basis vormen voor de motivering van uw raad om te kiezen voor een groter Wvg-gebied.

De verwijzing naar de Omgevingsvisie Arnhem 2040 kan in deze ook niet baten. De Omgevingsvisie betreft slechts een ontwerpversie die nog niet door uw raad definitief is vastgesteld. Aan de Omgevingsvisie komt dan ook geen betekenis toe. Bovendien kan uit de aanduiding op de uitsnede van figuur 3 in de Ruimtelijke motivatie (pag. 3) niet worden afgeleid dat de gemeente concrete plannen had om ook op de percelen van de bewoners nieuwe woningbouw te realiseren.

Kortom: de uitgangspunten die in de Ruimtelijke motivatie worden genoemd zijn niet alleen onjuist, maar kunnen bovendien de voorgenomen aanwijzing van de percelen van de bewoners niet dragen. Ook op dit onderdeel zou de bestendiging van het voorkeursrecht door uw raad in strijd zijn met artikel 3:46 Awb.

9. Onjuiste belangenafweging en geen grondspeculatie

Uw raad dient op grond van artikel 3:4 Awb bij de vaststelling van het (definitieve) aanwijzingsbesluit een afweging te maken tussen de belangen van uw gemeente bij de vestiging van het voorkeursrecht enerzijds, en de belangen van de grondeigenaren bij het ongestoord kunnen genieten en uitoefenen van hun eigendomsrecht anderzijds.

Het belang van de gemeente bij het vestigen van het voorkeursrecht is het behoud van regie op de functiewijziging van de gronden en het voorkomen van grondspeculatie (ontwerpraadsvoorstel, pag. 2). Voor de percelen van de bewoners is een functiewijziging niet of maar slechts beperkt aan de orde, aangezien de percelen al gebruik zijn voor wonen. In zoverre komt aan het belang bij het behoud van de regie op deze percelen slechts beperkte betekenis toe.

Daarnaast is de door de gemeente gevreesde grondspeculatie voor deze percelen niet aan de orde. De bewoners hebben bewust gekozen voor de aankoop van hun woningen met het oog op de lange termijn. Zij zijn – op basis van de huidige situatie – helemaal niet voornemens om ergens anders te gaan wonen, en hun woningen te verkopen aan een marktpartij. Dat uw gemeente speculatie wil voorkomen met percelen die nu nog niet worden gebruikt voor woningbouw valt te begrijpen, maar voor de woningen van de bewoners kan dit geen reden vormen om over te gaan tot vestiging van het onderhavige voorkeursrecht.

De belangen die uw gemeente meent te hebben bij de vestiging van het voorkeusrecht zijn in beginsel legitiem, maar komen slechts beperkte betekenis toe als het gaat om de percelen van de bewoners. Deze belangen staan daarmee niet tot de inbreuk op de individuele belangen van de

Dirkzwager
legal & tax

bewoners en andere grondeigenaren in het gebied. Zij worden geconfronteerd met een langdurige claim op hun grond, en daarmee een beperking van hun eigendomsrecht. De vestiging van de Wvg heeft vaak ook een waardedrukkend effect, omdat potentiële kopers worden afgeschrikt door de onzekerheid die gepaard gaat met de voorgenomen planontwikkeling in het gebied.

De belangenafweging die op pag. 4 en 5 van het ontwerpraadsvoorstel is beschreven, is dan ook veel te kort door de bocht. Het belang van de gemeente is niet zodanig zwaarwegend dat hiervoor zonder meer de belangen van bestaande woningeigenaren op zij kunnen worden gezet. Zeker nu de gemeente ook had kunnen kiezen voor een minder verregaande optie waarmee zij hetzelfde doel had bereikt om betere mogelijkheden om het middengebied in te richten, namelijk de aanwijzing van alleen het oostelijk gelegen bedrijventerrein. Bovendien heeft de opmerking dat de aanwijzing geen afbreuk doet aan de bouwmogelijkheden feitelijk geen enkele betekenis. Welke grondeigenaar gaat nog investeren in zijn woning met het aanmerkelijke risico dat hij over een paar jaar wordt onteigend?

De verwijzing naar de prijsvaststellingsprocedure is eveneens feitelijk betekenisloos. Mochten de bewoners in de toekomst willen verkopen, hetgeen zij zoals gezegd niet van plan zijn, dan krijgen zij slechts de marktwaarde vergoed, terwijl in deze tijd overbieden tot 15% de norm is. De bewoners die willen (of uiteindelijk: *moeten*) vertrekken hebben zo geen zicht op een reële kans op vergelijkbare woonruimte in Schaapsdrift e.o. en de stad Arnhem. Daarbij komt dat het de gemeente te allen tijde vrij staat een dergelijk verzoek in te trekken, en zo te voorkomen dat zij kan worden verplicht om de grond aan te kopen. De bewoners komen dan klem te zitten: zij beschikken dan over een stuk onverkoopbare grond, in afwachting van eventuele plannen van de gemeente.

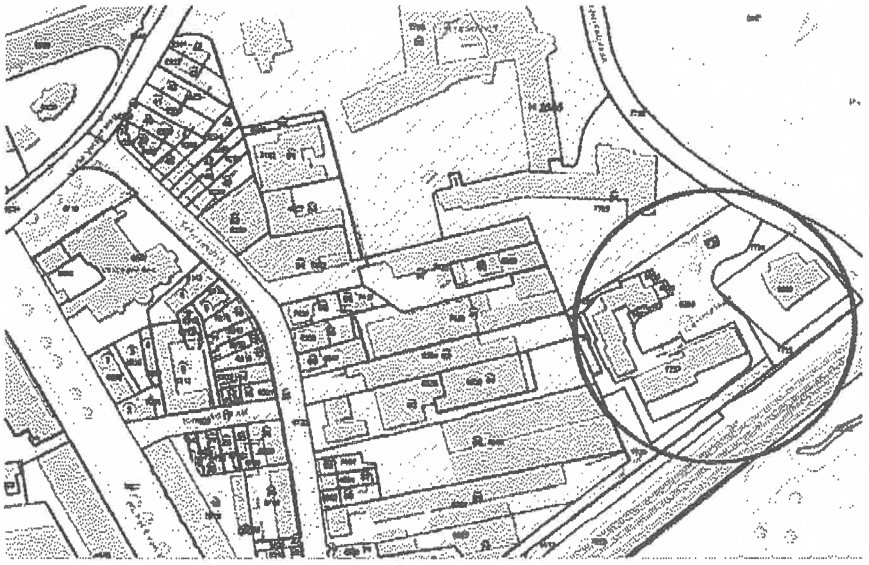
De bewoners menen dat de aanwijzing op dit onderdeel ook in strijd met het evenredigheidsbeginsel van artikel 3:4 lid 2 Awb is. Er wordt immers een groot gebied aangewezen, dat uiteindelijk in een onteigening zal moeten worden betrokken. De bewoners hebben bovendien serieuze twijfels of een onteigening van een dergelijke omvang voor de gemeente financieel haalbaar is. Uitgaande van een financiering van ca. € 300.000,- per object zal alleen al de onteigening van het woongebied ca. € 45 miljoen kosten, zonder nog te bespreken over het nabijgelegen bedrijventerrein dat volledig moet worden gerenoveerd. En dan moeten de benodigde woningen nog worden gerealiseerd. Een dergelijke financiële opgave lijkt op voorhand dan ook onhaalbaar, zeker indien uw gemeente op grote schaal grondeigenaren zal moeten onteigenen. Ook deze mogelijke onuitvoerbaarheid van het project is een omstandigheid die in de belangenafweging had moeten worden betrokken.

De conclusie is dat in de belangenafweging die in de voorgenomen aanwijzing is opgenomen, de gerechtvaardigde belangen van de bewoners onvoldoende zijn meegewogen. De belangenafweging

is dan ook onvolledig en onzorgvuldig, en kan de getrokken conclusie niet dragen. De bestendiging van het voorkeursrecht zou daarmee in strijd zijn met artikel 3:4 lid 1 Awb. Reden temeer waarom uw raad behoort af te zien van de voorgenomen aanwijzing.

10. Strijd met het gelijkheidsbeginsel

Verder constateren de bewoners dat het college ervoor heeft gekozen om een deel van de gronden ten noordoosten van station Presikhaaf, aan de Ernst Casimirlaan, buiten de (voorlopige) aanwijzing te laten. Dat is opmerkelijk, omdat deze percelen onderdeel uitmaken van hetzelfde gebied ten noorden van het treinstation:

Figuur 6: uitsnede kadastraal overzicht met in zwart de niet-aangewezen woonpercelen

De bewoners begrijpen niet waarom de hiervoor genoemde gronden niet zijn aangewezen en hun eigen woonpercelen wel. Zowel het omcirkelde gebied als de percelen van de bewoners worden gebruikt voor wonen. Beide gebieden maken onderdeel uit van het gebied ten noorden van station Presikhaaf, dat uw gemeente beoogt te ontwikkelen tot gemengd woongebied.

Het gaat met andere woorden om gelijke situaties, die op gelijke wijze moeten worden behandeld. Door dat niet te doen handelt uw raad in strijd met het gelijkheidsbeginsel. Nu het college ervoor gekozen heeft om de omcirkelde woonpercelen buiten de aanwijzing te houden, brengt een zorgvuldige toepassing van het gelijkheidsbeginsel met zich mee dat ook de percelen van de bewoners buiten de aanwijzing door uw raad moeten worden gehouden.

Dirkzwager
legal & tax

Persoonlijke ervaringen bewoners

De bewoners willen dat uw raad goed doordrongen is van de belangrijke keuze waar uw raad voor staat, en de ingrijpende gevolgen die de bestendiging van de aanwijzing voor de toekomst van de bewoners met zich meebrengt. Daarom hebben de bewoners hun eigen, persoonlijke verhalen zelf op papier gezet. Deze persoonlijke verhalen zijn, samen met een algemene visie van de buurt op de Wvg-aanwijzing, als **bijlage 7** aangehecht.

In hun persoonlijke verhalen beschrijven van de bewoners wie zij zijn en wat hun ervaring is met wonen in de Schaapsdrift. Hoewel hun achtergronden verschillend zijn en zij er nog niet allemaal even lang wonen staat in alle zienswijzen één ding centraal: de bewoners wonen met plezier op deze locatie en zij willen hier ook graag blijven wonen!

De bewoners hopen dat uw raad goed kennis neemt van hun persoonlijke verhalen. Zij zijn niet tegen woningbouw, niet tegen duurzaamheid en niet tegen verandering. Maar zij willen wel kunnen blijven wonen waar ze nu wonen, in hetzelfde huis waarin ze nu met plezier wonen, zonder de dreiging van een eventuele onteigening. De bewoners hopen dan ook dat uw raad recht doet aan hun woonsituatie, en afziet van de bestendiging van de aanwijzing op hun gronden.

Conclusie en verzoek

De voorgenomen aanwijzing van de gronden van de bewoners door uw raad kan gelet op het voorgaande in redelijkheid geen doorgang vinden. Het ontwerpraadsbesluit is op meerdere onderdelen onzorgvuldig voorbereid en ondeugdelijk gemotiveerd. Zo is het ontwerpbesluit niet per aangetekende brief toegezonden naar de bewoners, en is er geen sprake van een toegedachte bestemming die afwijkt van het huidige gebruik van de gronden. Het belangrijkste bezwaar is echter dat er geen enkele reden bestaat om de gronden van de bewoners aan te wijzen, omdat de percelen nu al worden gebruikt voor wonen. Grondspeculatie is ook niet aan de orde. Verder is de belangenafweging die aan de voorgenomen aanwijzing ten grondslag ligt onjuist en onvolledig, en zijn er andere woonpercelen in het gebied die niet zijn meegenomen in de voorgenomen aanwijzing.

De bewoners begrijpen dat uw gemeente wordt geconfronteerd met een grote woningbouwopgave, en dat beschikbare bouwgrond schaars is. Zij begrijpen ook dat uw gemeente de omgeving rondom station Presikhaaf een nieuwe impuls wil geven en zij zijn nadrukkelijk niet tegen de realisatie van nieuwe woningen in hun directe leefomgeving. Waar zij echter wél grote moeite mee hebben, is het proces waarmee de gemeente tot deze aanwijzing is gekomen. De bewoners hebben er altijd op vertrouwd dat zij proactief zouden worden meegenomen in de ontwikkeling van hun woonomgeving en dat is niet gebeurd. Integendeel: het Ontwikkelperspectief Spoorzone Arnhem-Oost was duidelijk

Dirkzwager
legal & tax

dat er op hun percelen geen woningbouwontwikkeling zou landen. Er was dan ook geen aanleiding om te reageren op dit document. Dat nu, nog geen jaar later, de gemeente plotseling van koers wijzigt en zonder enige communicatie vooraf een dermate ingrijpende ontwikkeling inzet, is voor veel bewoners dan ook onbegrijpelijk en onverteerbaar. De keuze voor zowel de inzet van de Wvg als de omvang van het aan te wijzen gebied, zonder enige differentiatie in bestaand en niet-bestaand woongebied, is niets meer dan een bestuurlijk paardenmiddel.

De aanwijzing heeft langdurige negatieve gevolgen voor de eigenaren. Zij worden geconfronteerd met een langdurige claim op hun grond, en een dreigende onteigening van hun percelen zonder dat zij zicht hebben op vervangende woonruimte in Schaapsdrift e.o. en de stad Arnhem. De waarborgen die de Wvg biedt aan grondeigenaar zijn in dat kader onvoldoende. En bovenal willen de bewoners graag blijven wonen in hun karakteristieke huizen, waar zij nu al met veel plezier wonen. De bewoners verzoeken uw raad dan ook met klem om af te zien van de bestendiging van de aanwijzing voor hun gronden.

REDEN WAAROM:

De bewoners uw raad eerbiedig verzoeken om met inachtneming van deze zienswijze:

I. te besluiten het ontwerpraadsbesluit "Aanwijzing Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o.", dat geregistreerd is onder zaaknummer 644509, niet vast te stellen, dan wel het besluit bij amendement gewijzigd vast te stellen, inhoudende dat de percelen van de bewoners, kadastraal bekend als gemeente [redacted] plaatselijk bekend als [redacted] niet aan te wijzen als gronden waarop de Wvg van toepassing is.

Tot slot zijn de bewoners bereid om tijdens de inhoudelijke behandeling van het raadsvoorstel hun bezwaren tegen de voorgenomen aanwijzing ten overstaan van uw raad nader toe te lichten.

De berichtgeving over het vervolg van deze procedure zie ik met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,
Dirkzwager N.V.

J.L.G. Niederer

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmakers 24a en 24b

College van B.& W. van de gemeente
Arnhem
T.a.v. secr. Bezwaarschriftencommissie
Postbus 9200
6800 HA ARNHEM

Telefax: 026-3774830

ARAG SE Nederland

Postbus 230
3830 AE Leusden
Kastanjelaan 2
3833 AN Leusden
T (033) 4342342
F (033) 4342300
www.arag.nl

Datum	23 juni 2022	Behandeld door	[redacted]
Ons kenmerk	00804056	E-mail	[redacted]
Uw kenmerk	644509	Telefoonnummer	033-4342287
Onderwerp	Bezwaarschrift Awb	Faxnummer	033-4342170

Geacht College,

Namens cliënten [redacted] en [redacted] wonende [redacted] dien ik hierbij een bezwaarschrift Awb in tegen het raadsbesluit d.d. 1 juni 2022 met bovengenoemd kenmerk inhoudende de vestiging van een definitief voorkeursrecht op hun perceel. Ik heb een afschrift van het besluit bijgevoegd.

Clienten hadden reeds tegen de voorlopige aanwijzing voorkeursrecht bezwaar aangetekend en de inhoudelijk bezwaren gelden ook voor dit raadsbesluit. Op zich staat in de bijlage 1 van dit besluit op blz. 5 dat er geen afzonderlijk bezwaarschrift ingediend behoeft te worden maar clienten wensen dit – voor alle zekerheid – wel te doen. Ik verwijs naar de motivering van het bezwaarschrift dat bij u bekend is onder het bovengenoemde nummer.

Ik behoud mij het recht voor dit bezwaarschrift nog nader aan te vullen en ik doe een beroep op het bepaalde in art. 7: 15 Awb.Ik verzoek u tenslotte vriendelijk altijd het boven deze brief genoemde kenmerk **00804056** in uw correspondentie te vermelden.

Ik wacht uw berichten nu af maar ik zie een ontvangstbevestiging graag op korte termijn tegemoet. Ik neem aan dat een mogelijke hoorzitting pas na de zomervakantie zal plaatsvinden.

Hoogachtend,
ARAG Rechtsbijstand

[redacted]

ARAG rechtsbijstand
[redacted]
Jurist bestuurs-omgevingsrecht

2022-1003641\

INGEKOMEN 21 APR. 2022

Stout Beheer B.V.

Postbus 159
3370 AD Hardinxveld-Giessendam

Contactpersoon: [redacted]
Tel:
Mail:

Rabobank NL96 RABO 0113 0058 49
KvK 23053559
BTW NL0075.90.386.B.01

College van Burgemeester en Wethouders
van de gemeente Arnhem
Postbus 9200
6800 HA ARNHEM

DATUM : 20 april 2022
Betreft: bezwaarschrift voorkeursrecht

651757

Geacht College.

Middels dit schrijven maak ik bezwaar tegen het door u gevestigde voorkeurrecht op de locatie Schaapsdrift 41 - 43 - 45 te Arnhem. De locatie wordt kadastraal aangeduid gemeente Arnhem, sectie Q. met nummers 6300 en 4927. De reden van mijn bezwaar is gelegen in het feit dat Stout Beheer B.V. de kennis en kunde heeft om zelf tot een herontwikkeling van deze locatie te komen. In het verleden is hiervoor reeds tweemaal een principeverzoek ingediend waarvan de laatste in samenspraak met Maro Nederland B.V. waarmee overigens voor de vestiging van het voorkeursrecht een koopovereenkomst is gesloten. Uiteraard zijn wij bereid om de herontwikkeling in samenwerking met u tot stand te berengen en stellen derhalve voor om op korte termijn een overleg te hebben met de door u aangewezen contactpersonen Gaby van der Bijl en Marc van de Logt.

In het vertrouwen je hiermee voldoende te hebben geïnformeerd, verblijf ik met vriendelijke groet

Stout Beheer B.V.

[redacted]

'STELLICHER
ADVOCATEN

INFO@STELLICHER.NL
T +31 26 3777 111
F +31 26 3777 222

SICKESZPLEIN 1
Postbus 3155
6802 DD Arnhem

KVK 65886119

INGEKOMEN 21 APR. 2022

AANTEKENEN
Het college van Burgemeester en Wethouders
van de gemeente Arnhem
Postbus 9200
6800 HA ARNHEM

2022-1003645%

Arnhem, 20 april 2022

651757

Uw kenmerk	: 644509
Ons kenmerk	: D20220104
Inzake	: Maro Nederland B.V. / Advies voorkeursrecht WVG Schaapsdrift
Betreft	:
Doorkiesnummer	: +31 26 3777 188
Direct faxnummer	: +31 26 3777 222
E-mail	: [redacted]

PRO-FORMA BEZWAARSCHRIFT

Geachte heer/mevrouw,

Namens Maro Nederland B.V., gevestigd te (6861 EJ) Oosterbeek aan de Stationsweg 46 en ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel onder het nummer 80646840, wordt hierbij (pro-forma) bezwaar gemaakt tegen uw besluit:

- van 8 maart 2022, bekend gemaakt op 10 maart 2022, met kenmerk 644509 om gronden, globaal gelegen tussen de Wichard van Pontlijn, (oude) Velperweg, Esperantolaan en het spoor in Arnhem voorlopig aan te wijzen als gronden, waarop de artikelen uit de Wvg van toepassing zijn. Het voorkeursrecht betreft gronden die globaal zijn gelegen aan en nabij de Schaapsdrift te Arnhem.

Een kopie van de bekendmaking van het besluit in het Gemeenteblad met nummer 107345 wordt hierbij gevoegd als bijlage 1. Een kopie van een uittreksel uit de Kamer van Koophandel van cliënte wordt hierbij gevoegd als bijlage 2..

Cliënte heeft onder meer kort voor de publicatie van uw besluit gronden gekocht die onderdeel uitmaken van uw besluit. Dit betreffen de gronden gelegen aan de Schaapsdrift 41, 43 en 45 te Arnhem, kadastraal bekend gemeente Arnhem, sectie Q, nummer 6300 en 4927.

Cliënte maakt bezwaar tegen alle onderdelen van het besluit en verzoekt u haar een termijn te geven van 4 weken om nadere gronden in te dienen.

Tevens zou cliënte graag een afspraak met u ofwel de contactpersonen Gaby van der Bijl en Marc van de Logt plannen om de situatie en mogelijkheden ten aanzien van de gronden met elkaar te bespreken en door te nemen. Zou ik daarvoor een aantal data van u mogen vernemen?

Graag in afwachting van uw bericht,

met vriendelijke groet,
Stellicher advocaten N.V.

Rosanne de Groot
advocaat

STELLICHER
ADVOCATEN

INFO@STELLICHER.NL
T +31 26 3777 111
F +31 26 3777 222

SICKESZPLEIN 1
Postbus 3155
6802 DD Arnhem

KVK 65886119

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 26

Het college van Burgemeester en Wethouders
van de gemeente Arnhem
Postbus 9200
6800 HA ARNHEM

Tevens per e-mail: Schaapsdrift@arnhem.nl

Arnhem, 25 mei 2022

Uw kenmerk	: 651757
Ons kenmerk	: D20220104
Inzake	: Maro Nederland B.V. / Advies voorkeursrecht WVG Schaapsdrift
Betreft	:
Doorkiesnummer	: [redacted]
Direct faxnummer	: [redacted]
E-mail	: [redacted]

AANVULLING BEZWAARSCHRIFT

Geachte heer/mevrouw,

Namens Maro Nederland B.V., gevestigd te (6861 EJ) Oosterbeek aan de Stationsweg 46 en ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel onder het nummer 80646840, is bezwaar gemaakt tegen uw besluit:

- van 8 maart 2022, bekend gemaakt op 10 maart 2022, met kenmerk 644509 om gronden, globaal gelegen tussen de Wichard van Pontlijn, (oude) Velperweg, Esperantolaan en het spoor in Arnhem voorlopig aan te wijzen als gronden, waarop de artikelen uit de Wvg van toepassing zijn. Het voorkeursrecht betreft gronden die globaal zijn gelegen aan en nabij de Schaapsdrift te Arnhem.

Het bezwaar is bij u bekend onder het nummer 651757.

In het bezwaarschrift is gevraagd om een afspraak te plannen met u ofwel de contactpersonen Gaby van der Bijl en Marc van de Logt om de situatie en mogelijkheden ten aanzien van de gronden met elkaar te bespreken en door te nemen. Daarvoor is

gevraagd naar een opgave van een aantal data voor het plaatsvinden van een dergelijk gesprek.

Zoals u weet, heeft cliënte onder meer kort voor de publicatie van uw besluit gronden gekocht die onderdeel uitmaken van uw besluit. Dit betreffen de gronden gelegen aan de Schaapsdrift 41, 43 en 45 te Arnhem, kadastraal bekend gemeente Arnhem, sectie Q, nummer 6300 en 4927. Aan de koop zijn onder meer voorbereidingen, projectplanning en andersoortige afspraken en investeringen voorafgegaan. Aangezien de notariële/juridische levering van de betreffende percelen vanwege het voorkeursrecht nu niet kan plaatsvinden, lijdt cliënte schade. Deze schade loopt met de dag op. Cliënte heeft dan ook bezwaar gemaakt tegen alle onderdelen van het besluit en verzocht om een overleg met u om dit, alsmede de vervolgmogelijkheden, te bespreken. Hiervoor wordt onder meer, maar niet uitsluitend, gewezen op artikel 10, zesde lid, Wvg. Dringend wordt daarom verzocht spoedig een overleg te laten plaatsvinden. Mag ik daarvoor een aantal data van u vernemen?

Tevens ziet cliënte zich genoodzaakt haar bezwaarschrift aan te vullen op hoofdlijnen, hetgeen zij hieronder puntsgewijs doet.

Beperking uitvoering koopovereenkomst
De vestiging van het voorkeursrecht heeft directe gevolgen voor de koopovereenkomst. De koopovereenkomst, welke kort voor het vestigen van het voorkeursrecht is gesloten, kan nu niet notarieel worden uitgevoerd. Cliënte is dan ook niet met u van mij mening dat er geen sprake is van een 'aanbiedingsplicht'. In deze situatie, waarin er reeds een koopovereenkomst is gesloten en de notariële levering thans wordt gefrustreerd door de latere vestiging van het voorkeursrecht, is er immers feitelijk sprake van een aanbiedingsplicht. Hierdoor is er geen sprake van een redelijk evenwicht tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de rechten van de eigenaar. De vestiging van dit voorkeursrecht heeft immers een directe beperking van het eigendomsrecht en gebruiksrecht tot gevolg. Hiervoor wordt onder meer verwezen naar de vaste recente jurisprudentie van de Afdeling omtrent de toepassing van het beginsel 'evenredigheid van besluitvorming' en de adviezen hieromtrent van de advocaat-generaal. Dit heeft een ongeoorloofde schending van artikel 1 van het eerste Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden of in enig ander internationaal verdrag neergelegd fundamenteel recht tot gevolg.
In uw besluitvorming en belangenafweging heeft u dergelijke situaties en de toepassing van het evenredigheidsbeginsel volgens de recente uitspraken van de Afdeling niet meegenomen en op het verzoek om een overleg heeft u niet gereageerd. Cliënte stelt dan ook dat het besluit niet goed is gemotiveerd en belangen niet correct zijn afgewogen. Het belang van cliënte tot uitvoering van de koopovereenkomst zou moeten prevaleren boven het belang van de gemeente. Daarbij is mede van belang dat u het besluit heeft gebaseerd

op een zeer onzekere toekomstige gebeurtenis (er zijn immers nog geen plannen in ontwerp/voorbereiding) en het verleden leert dat visies voor dit gebied niet worden uitgevoerd. Er zijn immers al meerdere plannen geweest voor de ontwikkeling van het gebied Schaapsdrift, welke ook niet tot verdere uitvoering hebben geleid. Verwezen wordt onder meer naar de Structuurvisie 2020-2040. Cliënte zet door de telkenmale verandering van visies omtrent de locatie 'Schaapsdrift', maar ook bijvoorbeeld vanwege de maatschappelijke problemen omtrent onder meer personeelstekorten haar vraagtekens bij de uitvoerbaarheid, haalbaarheid en totstandkoming van een bestemmingsplan/omgevingsplan in de komende 3 jaar. Het vestigen van een voorkeursrecht, zonder dat er een bestemmingsplan of structuurvisie een basis vormt en de verwachting er is dat er ook niet binnen een termijn van 3 jaar een bestemmingsplan wordt vastgesteld, vergt een bepaalde terughoudendheid, belangafweging/evenredigheid, zorgvuldigheid en motivering van het besluit. Cliënte stelt dat dit onvoldoende is gebeurd en het besluit hierdoor in strijd is met genoemde algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

Geen afwijkend gebruik

Voor het vestigen van het voorkeursrecht is vereist dat aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. Dit laatste betekent dat de feitelijke gebruikstoestand dient af te wijken van de toegedachte bestemming.

Het raadsvoorstel lezende, kent het gebied thans al de bestemmingen bedrijf, bedrijf-nutsvoorziening, wonen, gemengd, groen, groen-landschap en park en verkeer-verblijfsgebied met diverse dubbelbestemmingen.

De gemeente zou dan nu een andere invulling voor ogen hebben, namelijk een woon-werk bestemming met de bijbehorende groenvoorzieningen. Er wordt dan in een meer stedelijker karakter voorzien voor dit gebied en intensiever bebouwd dan nu het geval is, aldus het raadsvoorstel. De enkele mededeling dat er intensiever bebouwd gaat worden is echter onvoldoende om aan de voorwaarde van artikel 5 Wvg te voldoen. Er dient een gedegen motivering aan ten grondslag te liggen waaruit blijkt dat de feitelijke gebruikstoestand ook echt afwijkt van de toegedachte bestemming. De bijgevoegde ruimtelijke motivatie voldoet niet. Geenszins blijkt waarom de feitelijke gebruikstoestand afwijkt van de toegedachte bestemming. Immers: beperkt de aanwezige feitelijke gebruikstoestand en onherroepelijke bestemming de algemeen geformuleerde doelstelling om er een intensief woon-werkgebied van te maken? Is er sprake van afwijkend gebruik? Het is niet, althans onvoldoende, gemotiveerd waarom het huidige gebruik en de huidige onherroepelijke bestemming niet zou voldoen. Het huidige gebruik en de huidige onherroepelijke bestemming laten immers wonen en werken juist toe in het gebied. Ook in een intensieve vorm. Het vestigen van een voorkeursrecht is ook op dit punt onredelijk en in strijd met de algemene beginselen van

behoorlijk bestuur. Cliënte stelt dan ook dat het besluit op dit punt niet voldoende is gemotiveerd, niet zorgvuldig is voorbereid, onevenredig is en strijdig is met artikel 5 Wvg.

Gelet op voorstaande verzoekt cliënte u:

1. om spoedig een overleg te laten plaatsvinden;
2. haar bezwaar ontvankelijk en gegrond te verklaren;
3. het besluit tot het vestigen van het voorkeursrecht te herroepen; en
4. haar proceskostenvergoeding toe te kennen op grond van de Awb en het Besluit proceskosten.

Graag in afwachting van uw bericht,

met vriendelijke groet,
Stellicher advocaten N.V.

Rosanne de Groot
advocaat

INGEKOMEN 21 APR. 2022

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmakers 27a en 27b

Aan het college van burgemeester en wethouders
Postbus 9200
6800 HA Arnhem

651757

2022-1003642h

Arnhem, 20 april 2022
Betreft: Bezwaar tegen vestiging voorkeursrecht zaaknr. 644509 betreft sectie [redacted]

Geacht college,

N.a.v. onderstaande mailwisseling zijn wij tot de conclusie gekomen om toch bezwaar aan te tekenen

Het antwoord op **vraag 1 en 2** vinden wij veel te vrijblijvend. Het kan niet zo zijn dat de gemeente ons voor 3 tot 15 jaar gaat "gijzelen"! Om speculatie te voorkomen had (kan nog steeds) men ook kunnen kiezen om verkamering te verbieden en alleen eigen bewoning toe te staan. Of alleen aankoop met verhuur toe staan in het licht van "gezins"bewoning. Dat zouden wij als eigenaren zeker toejuichen. Mochten we verkopen. dan zouden wij ook zeker ons huurders de kans geven om het appartement in eigendom verwerven.

Overigens vinden wij, en volgens ons vele bewoners in de wijk, dat de gemeente het project moet beperken tot de bedrijfsterreinen! En wellicht is het toevoegen van de kerk ook nog te overwegen. Daar kunnen veel woningen gecreëerd worden in de kerk of op de plaats van de kerk (ook hoogbouw). **Wij vragen dan ook om onze appartementen (reeds hoogbouw en ook nog aan de rand van het gebied) buiten het plan te houden!**

Eigenlijk weten we niet hoe we op **antwoord 3** moeten reageren. Maar dat is onacceptabel. Gemeente bepaald taxateur en waarde marktconform is taxatiewaarde. Dat is niet waarvoor huizen al enkele jaren verkocht worden. Als je het dan netjes wil doen, dan ga je als gemeente meebieden bij een openbare verkoop. Als daarop de restrictie zit dat je er zelf moet gaan wonen of alleen mag verhuren aan een alleenstaande, stel of gezin dan sluit je speculatie al enigszins uit. De gemeente kan gewoon Martkconform meebieden!

Stel dat wij zouden overwegen om aan de gemeente te verkopen, dan zou het ten aanzien van **antwoord 4** toch wel fijn zijn als de gemeente , als het zover is, de huurders wel een alternatieve (huur)woning zou aanbieden. Uiteraard zolang die behoefte er is en de huurder niet al tussentijds zelf een andere keuze heeft gemaakt. Kortom hier zouden wij graag de garantie van de gemeente willen krijgen dat zij daarvoor zorg dragen!

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Bijlage: mailwisseling met projectsecretaris

Van: Schaapsdrift <schaapsdrift@arnhem.nl>

Datum: 14 april 2022 om 15:50:04 CEST

Aan: [redacted]

Kopie: [redacted]

Onderwerp: RE: 644509 betreft[redacted]

Beste[redacted]

Hartelijk dank voor uw email. Hieronder vindt u antwoorden op onderstaande vragen.

V1: Wanneer wordt er duidelijkheid geboden over welke locatie behouden blijft en buiten het plan gaat vallen?

A: In het komende jaar wordt gestart met het maken van een plan. De buurt wordt hierbij betrokken. Er zal hiervoor ook een stedenbouwkundig bureau worden geselecteerd die een plan zal gaan opstellen.

V2: Welke criteria worden gehanteerd ivm de hoogbouw waar onze appartementen al deel van uitmaken?

A: Tijdens het uitwerken van de plannen zal duidelijk worden wat de mogelijkheden voor intensivering van woningbouw in dit gebied zijn. Er wordt gedacht aan hoogbouw in een groene omgeving.

V3: Wat is marktconform in de ogen van de gemeente? Er werd namelijk op de inloopavond alleen over taxatiewaarde gesproken.

A: De gemeente vraagt een taxateur om het pand te taxeren en de marktwaarde van het pand te bepalen. De taxatiewaarde is dus de marktwaarde.

V4: Wat gebeurt er met huurders, mocht er tot verkoop aan de gemeente worden overgegaan?

A: Wanneer u uw pand in verhuurde staat aan de gemeente verkoopt, wordt de gemeente de verhuurder. De gemeente heeft het streven om op termijn de huurders te laten verhuizen. Dit is afhankelijk van de toekomstige plannen voor het gebied. Wanneer er sprake is van een huurovereenkomst van bepaalde tijd, kan de gemeente de huur tijdig aanzeggen. Wanneer er sprake is van een huurovereenkomst voor onbepaalde tijd kunnen wij op termijn met de huurder in gesprek gaan over verhuizing afhankelijk van de gekozen invulling van het gebied.

V5: Is er een planoloog of projectontwikkelaar bij betrokken? Wij kunnen ons niet voorstellen dat deze Wvg zomaar uit de lucht is komen vallen.

A: De ruimtelijke motivatie is in overleg met meerdere disciplines waaronder een planoloog opgesteld. Er is geen projectontwikkelaar betrokken bij het vestigen van het voorkeursrecht.

Bij verdere vragen blijven wij voor u beschikbaar.

Met vriendelijke groet,

Eusebiusbuitensingel 53

6828 HZ Arnhem

Postbus 9200

6800 HA Arnhem

Mitchel Zimmermann

Projectsecretaris

projectteam Schaapsdrift

Bereikbaar op ma-di-wo-do

Van: [redacted]

Verzonden: woensdag 6 april 2022 21:17

Aan: Schaapsdrift <schaapsdrift@arnhem.nl>

CC: [redacted]

Onderwerp: 644509 betreft [redacted]

Beste gemeente Arnhem, bedankt voor de wvg aankondiging via de post.

Wij zijn naar aanleiding hiervan naar de inloopavond op het gemeentehuis geweest in de hoop enkele antwoorden op algemene vragen te krijgen.

Helaas werd er geen mogelijkheid geboden om een en ander plenair te behandelen en waren medewerkers ter wille om naar ons te luisteren, maar hadden geen antwoorden.

Wij overwegen bezwaar te maken tegen deze vorm van,in onze ogen gijzeling,van ons als eigenaren van genoemde appartementen. Het kan niet zo zijn dat er geen plan is en dat we maar moeten afwachten tot er duidelijkheid is.

Wij begrijpen heel goed dat er woningnood is, maar het aangewezen gebied is veel te groot aangemerkt en is ons inziens niet haalbaar om in zijn geheel aan te passen. Kijk eerst naar de vrije ruimte en het eventueel her huisvesten van de bedrijven zodat daar woningen geplaatst kunnen worden.

Wij vragen dan ook om binnen 3 maanden te laten weten of onze appartementen behouden blijven voor onze huurders [redacted]

Vraag 1 . Wanneer wordt er duidelijkheid geboden over welke locatie behouden blijft en buiten het plan gaat vallen

Vraag 2 . Welke criteria worden gehanteerd ivm de hoogbouw waar onze appartementen al deel van uitmaken.

Vraag 3 . Wat is marktconform in de ogen van de gemeente. Er werd namelijk op de inloopavond alleen over taxatiewaarde gesproken.

Vraag 4. Wat gebeurt er met huurders, mocht er tot verkoop aan de gemeente worden overgegaan

Vraag 5. Is er een planoloog of projectontwikkelaar bij betrokken. Wij kunnen ons niet voorstellen dat deze wvg zomaar uit de lucht is komen vallen.

Graag uw reactie voor 15 april.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

INGEKOMEN 18 JULI 2022

[redacted]

2022-10065380

Gemeente Arnhem
Postbus 9200
6800 HA Arnhem

Arnhem, 14 juli 2022

Betreft: zaaknummer 651757

Geachte Raad,

Op 1 juni 2022 heeft uw Raad een voorkeursrecht verlengd op mijn garagebox aan de [redacted]

Ik ben het daar niet mee eens.

Ik begrijp niet waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze nu zijn gelegd. Er is geen reden om te denken dat het appartementencomplex en daarbij behorende garageboxen moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken waarin nog meer mensen kunnen worden gehuisvest. Ik ben zeer tevreden met de ligging van de garagebox en wens deze niet te koop aan te bieden.

Ik vind dat het voorkeursrecht terecht is gevestigd op de oostkant van het gebied, want de bedrijven daar nemen inderdaad veel ruimte in, terwijl er een grote behoefte is aan volkshuisvesting. Maar dat geldt dus niet voor het appartementencomplex waartoe mijn garagebox behoord.

De Raad heeft er ook geen rekening mee gehouden dat het vestigen van een voorkeursrecht direct gevolgen heeft voor mij. Doordat de garagebox dichtbij mijn eigen woning ligt (ik woon niet het appartementencomplex zelf), hoef ik geen aparte inboedelverzekering af te sluiten voor de inhoud van deze garagebox. Op het moment dat de onteigening van start gaat en ik een andere garagebox moet zoeken, is de kans heel groot dat deze niet dichtbij mijn eigen woning is en ik alsnog een aparte inboedelverzekering moet afsluiten. Hierdoor maak ik (onnodig) extra kosten. Daarnaast heb ik dan een langere reistijd, waar ik nu eenvoudig naar de garagebox kan lopen.

Graag verzoek ik uw Gemeenteraad om de verlenging van het voorkeursrecht te heroverwegen. Wat mij betreft moet het appartementencomplex en de bijbehorende garageboxen aan de Wichard van Pontlaan in ieder geval buiten de begrenzingen van het voorkeursrecht vallen.

Ik wil op dit bezwaar worden gehoord.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 29

INGEKOMEN 18 JULI 2022

Aan het College van B&W Gemeente Arnhem

[redacted]

Arnhem 14 juli 2022

Betreft: Bezwaarschrift tegen de Wet voorkeursrecht Gemeente op Schaapsdrift te Arnhem, zaaknummer 644509

Geacht College,

Ik woon als eigenaar in de woning op [redacted]

Hiermee teken ik bezwaar aan tegen het besluit van de Gemeente Arnhem om de Wvg op te leggen op onze buurt, de Schaapsdrift.

Hierna volgt mijn argumentatie.

Het toepassen van deze wet heeft zowel gevolgen voor de buurt alsook voor mijn privé situatie en die zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Al de voorlopige aanwijzing **Wet voorkeursrecht gemeenten** die het College B&W op 8 maart j.l. bekend maakte, betekende voor mij en samen met mij voor vele buurtbewoners van **Schaapsdrift veel zorg en onrust. Het treft ons in ons wonen, in ons bestaan.**

De gemeente confronteert ons om hiermee zonder ons tijdig erbij te betrekken, met de boodschap: in de eerste fase kunt u vrijwillig uw eigendom aanbieden en daarna volgt de Wet van onteigening.
We werden met dit ingrijpende besluit onvoorbereid en zonder inspraak geconfronteerd.

De inspraak die later met de raadsvergadering beloofd is heeft bij mijn weten nooit echt plaatsgevonden.
Daarnaast bleek op de infoavond dat de gemeente geen plan heeft. In een later stadium tijdens de raadsvergaderingen ook niet.

De sociale cohesie van deze buurt zal in het geval van slopen verloren gaan, ook al is de buurt heterogeen, er is wel duidelijk sprake van een gemeenschap.

De wethouder noemt het mogelijk slopen het ontwikkelen van woongebied. Ontwikkelperspectief Spoorzone Arnhem Oost behelst geen plan voor Schaapsdrift. Voor ons als huidige bewoners betekent het opleggen van deze wet een inperking van onze vrijheid om ons vrij te vestigen en ook al zijn we al gevestigd op deze plaats: participeren in de vormgeving van de buurt waar de gemeente huizen wil opkopen, lees- ons wegjagen en potentieel slopen (om de woningen te realiseren, gebied te intensiveren qua wonen- dit waren de worden van de wethouder).
U zult begrijpen dat participeren van huidige bewoners voor de toekomstige buurt, waar we weg moeten, dan onverenigbaar is met gezond verstand.

De gemeente wil woningen realiseren maar jaagt ook 524 inwoners weg van de Schaapsdrift, die zich elders moeten vestigen. Wij zijn ook burgers van de gemeente Arnhem. Wil het College dit in acht nemen?
Een andere locatie vinden valt namelijk niet mee. Buren kwijtraken en de voorzieningen zoals nabijheid station en bushalte, parkeren, dit valt niet mee. Verhuizen is stressvol an-sich.

Ik kan niet willekeurig van A naar B en bovendien heb ik dit niet zelf besloten.

- **uiteendrijven gemeenschap**
- **verlies openbare voorzieningen, de locatie**
- **weinig aanbod op woningmarkt**
- **gemeente doet inbreuk op mijn privaatrecht**

Bij gebrek aan eigen perspectief WAAR moet ik wonen en aan perspectief WAT hier in deze wijk gaat gebeuren blijft alles erg onduidelijk en dit is de reden dat ik bezwaar maak tegen dit besluit.

De ruimtelijke notitie waar de gemeente zijn besluitvorming op baseert lijkt mij gebrekkig en kraakt de wijk alleen maar af. De gemeente heeft in het verleden zelf slecht gezorgd voor de leefbaarheid in deze wijk en kan de hand in eigen boezem steken.
Ik stoor me aan een **onduidelijke toekomstvisie op de eigenaar en invulling van de wijk.**

Het toepassen van deze wet is een uiterst extreme, drastische maatregel, een grove manier om ons huis af te pakken en ons als buurtbewoners weg te jagen, uit onze huizen. Hier bovenop komt de ongunstige huidige woningmarkt waardoor niet voldoende alternatief aanwezig is lijkt me dit besluit in strijd met mensenrechten en burgerrechten.

Denkend aan breder perspectief - nieuwbouw en verdichting van woningen ga ik mee akkoord slechts met goede compensatie én een goed alternatief geboden wordt voor ons bewoners.

Door het toedoen van het invoeren van Wet voorkeursrecht Gemeente is mijn woning al vanaf maart jl. 'bevroren', dus de gemeente berokkent de schade toe aan mijn bezit. Dit vind ik oneerlijk.

Nu zijn er 4 inloopspreekuren in het leven geroepen door de gemeente op 4 april verstuurd, en op 5 april vond de eerste al plaats. Dit lijkt mij een onredelijke termijn en onprofessioneel handelen van de gemeente.

Ik wil dat de gemeente bij het uitvoeren van plannen zorgvuldig handelt en mij als bewoner niet benadeelt. Dit zijn plannen die wij als bewoners van deze wijk en eigenaars van de huizen en woningen niet geïnitieerd hadden.

Toepassing van deze wet betekent voor mij individueel veel onrust in mijn leven, want ik ben nog maar kortgeleden, 2 jaar, hier naartoe verhuisd en heb mijn huis nieuw ingericht. Ik koos deze woning met name om de locatie en omdat het gelijkvloers is.

Voor de keuze van deze woning had ik zwaarwegende persoonlijke redenen:

1 soort woning

Ik heb een gelijkvloerse woning nodig omdat ik gediagnosticeerd [redacted] heb [redacted] Mijn huidige woning is voorzien van een lift en is gelijkvloers.

2 De locatie - nabijheid van het station - is voor mij belangrijk omdat mijn studerende kinderen die op kamers wonen- makkelijk thuis kunnen komen.

3 De locatie - nabijheid parken- is voor mij belangrijk omdat ik de hond in het nabij gelegen park uit kan laten. In verband met mijn beperkte mobiliteit is dit voor mij niet alleen maar handig maar van ook van wezenlijk belang.

Ik hoop op uw begrip en heroverweging van uw besluit.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 30

Stichting Achmea Rechtsbijstand
Postbus 4116
7320 AC Apeldoorn

Dellaertweg 1
Leiden

Telefoon 088 462 3700
Fax 088 462 2799
klantenservice@achmearechtsbijstand.nl
www.achmearechtsbijstand.nl

Per email en aangetekend R220823406
Gemeente Arnhem, t.a.v. bezwaarschriftencommissie
Postbus 9029
6800 EL ARNHEM

Datum	*Ons zaaknummer*	*Behandeld door*
22 juli 2022	R220823406	[redacted]
Onderwerp	*Uw kenmerk*	[redacted]
	651757	

Geachte heer, mevrouw,

Tot mij wendde zich [redacted] met het verzoek zijn belangen te behartigen in het volgende. Bijgevoegd tref u de machtiging aan (productie I). Hij is eigenaar van het perceel kadastraal bekend gemeente [redacted]

U heeft aan mijn cliënt de ontvangst van het tijdig ingediende bezwaar tegen het besluit om op zijn perceel het voorkeursrecht op grond van de Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) te vestigen, bevestigd (productie II). Ik heb uw kenmerk bovenin deze brief vermeld.

Op 1 juni 2022 vestigde u het voorkeursrecht, krachtens de Wet voorkeursrecht gemeenten, op het perceel van mijn cliënt. Sinds 8 maart 2022 gold er een voorlopig voorkeursrecht. U heeft de intentie om het gebied bij het station Arnhem Presikhaaf. Te ontwikkelen. Namens (onder andere) mijn cliënt is tegen uw besluit bezwaar ingediend. Voor het aanvullen van de gronden verleende u een termijn tot en met 12 augustus 2022. Namens mijn cliënt wens ik de volgende gronden aan te voeren.

1. Totstandkoming besluit

Allereerst wens ik namens mijn cliënt de formele zorgvuldigheid aan te kaarten.

U heeft mijn cliënt nooit op de hoogte gesteld van de vestiging van een voorlopig voorkeursrecht, en ook niet van de verlenging van het voorlopig voorkeursrecht. Hij heeft een zienswijze kunnen geven omdat hij via buurtbewoners op de hoogte raakte. Aangezien hij nooit een besluit tot voorlopige

aanwijzing heeft ontvangen, en ook geen besluit tot de verlenging met 3 jaar, is dit besluit voor hem tot op heden niet inwerking getreden. Bovendien is dit in strijd met artikel 7 lid 2 Wvg.

Temeer nu op grond van artikel 5 Besluit voorkeursrecht gemeenten alle brieven aan een vervreemder aangetekend moeten worden verzonden. Ook hier heeft uw gemeente niet aan voldaan.

Als u al een besluit tot (voorlopige) aanwijzing op de formeel juiste heeft verstuurd, namelijk aangetekend en op de juist datum, zijnde besluiten zoals gedefinieerd in artikel 1 Besluit voorkeursrecht gemeenten 2010, dan voldoen uw besluiten niet aan de volgende eisen. Daarbij ga ik ook uit van de stukken die ik heb kunnen raadplegen op uw website, bij raadsinformatie over het project "schaapsdrift", deze stukken maakten echter geen deel uit van de aan de eigenaren verzonden besluiten.
Ten aanzien van de aan de eigenaren verzonden besluiten tot (voorlopige) aanwijzing ontbreekt in het besluit/de besluiten het volgende, met tussen haakjes de toelichting:

1. de kadastrale aanduidingen, bestaande uit achtereenvolgens de naam der kadastrale gemeente, de aanduiding der sectie en het perceelnummer van de in de aanwijzing opgenomen percelen in numerieke volgorde geplaatst (bij de besluiten ontbreken de lijsten op numerieke volgorde met perceelnummers);
2. de kadastrale grootte van elk van de in de aanwijzing opgenomen percelen en indien een gedeelte van een perceel in de aanwijzing is opgenomen, de kadastrale grootte van dat gedeelte;
3. de namen van de eigenaren van en de beperkt gerechtigden tot de in de aanwijzing opgenomen percelen en perceelsgedeelten (ook dit ontbreekt in beide besluiten);
4. een en ander bestaande op een in het besluit aangegeven tijdstip.
5. Ten aanzien van elk tot de aangewezen gronden behorend perceel of perceelsgedeelte de vermelding van de planologische grondslag op basis waarvan het besluit is genomen, alsmede de eerst mogelijke vervaldatum van het voorkeursrecht. (Uit beide besluiten valt niet op te maken wat de planologische grondslag is voor de vestiging van het voorkeursrecht specifiek voor het perceel van mijn cliënt. Het besluit tot voorlopige aanwijzing noch het besluit tot verlenging met 3 jaar vermeldt welke beoogde bestemming op perceel kadastraal bekend gemeente [redacted] tot de (voorlopige) aanwijzing noodzaakt.
6. De vermelding in het besluit of, en zo ja, wanneer en op welke grondslag het perceel eerder was aangewezen alsmede het tijdstip waarop het bevoegd gezag de vorige aanwijzing heeft

doen vervallen. (in beide besluiten wordt niet vermeld of er eerder een voorkeursrecht was gevestigd en zoja: wanneer dit is komen te vervallen.)

De besluiten treden pas in werking op het moment dat zij gepubliceerd zijn in het gemeenteblad. Bewijs dat de besluiten zijn gepubliceerd ontbreekt, dus ook om die reden zijn de besluiten niet in werking getreden. Bij elkaar geven bovengenoemde gebreken voldoende aanleiding om de besluiten wegens strijd met artikel 3:2, 3:4 en 3:46 Awb in te trekken.

2. Noodzakelijkheid

Mijn cliënt bewoont een koopwoning, die duurzaam verbouwd is en toekomstbestendig. Op dit moment is er voor hem en voor bijna alle bewoners van Schaapsdrift geen enkele reden om zijn woning te verkopen of te behouden vanwege mogelijke ontwikkelmogelijkheden. In de gemeente Arnhem geldt er bovendien zelfbewoningsplicht. Hij kan dus zijn woning geen eens verkopen aan iemand die er niet zelf wilt gaan wonen. Dat geldt voor alle bewoners in het gebied uiteraard. Sinds uw gemeentelijke visie spoorzone Arnhem-oost uit mei 2021 konden speculanten al weten dat het gebied met bedrijven bij het station Arnhem Presikhaaf ontwikkeld zou gaan worden tot woongebied, door de visie van 8 maart 2022 is daarin geen wijziging opgetreden. Voor de aankoop van alle woningen in dit gebied, waar het voorkeursrecht op is gevestigd, is een bedrag van 80 miljoen of meer nodig.

Er wordt voorzien in 500 extra woningen, voor het gebied waar nu meer dan 170 woningen aanwezig zijn: woningen die soms pas onlangs gebouwd zijn, woningen die bijna allemaal in zeer goede staat zijn. Dat houdt dus pure kapitaalvernietiging in. Voor het gebied waar nu bedrijven gevestigd zijn, wordt ook voorzien in 500 woningen. Dit houdt in dat er grote flats gebouwd moeten gaan worden, wat niet per definitie leidt tot een prettig woongebied. Dit past dus niet in de ontwikkelvisie voor dit gebied. Zelfs als u gemeente beperkt zou gaan ontwikkelen, dan is het toepassen van het voorkeursrecht op alle woningen langs de Schaapsdrift en omgeving, inclusief gloednieuwe appartementengebouwen, niet noodzakelijk. Er is altijd de mogelijkheid om te onteigenen.

Waarom andere gebieden in Arnhem ontzien worden, maar voor nieuwe en goede woningen aan de Schaapsdrift een voorkeursrecht wordt gevestigd, om ter plaatse appartementengebouwen van 5 hoog te gaan ontwikkelen in plaats van de huidige aanwezige woningen, wordt in het geheel niet gemotiveerd. Er is geen noodzaak om het aanwijzingsbesluit voor de woningen aan de Schaapsdrift, en meer specifiek voor de woning van mijn cliënt, te vestigen.

Er is geen dreiging voor speculatie in woningen aan de Schaapsdrift. Er is geen visie die de sloop van de huidige goede woningen rechtvaardigt. Er is geen noodzaak om een voorkeursrecht te vestigingen op goede duurzame moderne woningen.

3. Belangenafweging

Op grond van het voorgaande zou ook in het kader van een goede belangenafweging geen grond gevonden kunnen worden in het aanwijzen van de woning van mijn cliënt tot de vestiging van het voorkeursrecht. In de huidige situatie van de Nederlandse woningmarkt, die ook al aanwezig was in maart van dit jaar toen het besluit tot voorlopige aanwijzing werd gevestigd, is er al een groot tekort aan woningen. Er is geen noodzaak om op de woning van mijn cliënt een voorkeursrecht te vestigen. De gemeente wilt woningen realiseren, maar kan niet onderbouwen waarom dit moet op de plek waar al woningen staan en hoe dit gerealiseerd moet worden.
Terwijl mijn cliënt, mocht hij vanwege zijn werk of persoonlijke situatie, genoodzaakt zijn te verhuizen, zijn woning eerst moet aanbieden aan de gemeente, waarbij op voorhand al veronderstelt kan worden dat de gemeente voor alleen de woning van mijn cliënt gen gebruik zal willen maken van zijn voorkeursrecht.
Wat zou de waarde van de woning zijn als de woning ook weer bewoond moet gaan worden, zolang de andere woningen niet aangekocht zijn is de enkele aankoop van 1 woning zinloos. Terwijl het belang van mijn cliënt wel ernstig wordt aangetast: Hij kan zijn woning in eerste instantie niet aan een potentiële koper verkopen, en als hij het al mag verkopen, dan is de aanwezigheid van het voorkeursrecht voor andere kopers dan de gemeente een reden om de woning niet te kopen. De woning wordt dus onverkoopbaar. Mijn cliënt heeft in 2019 ruim 100.000 euro geïnvesteerd in zijn woning. Hij is niet de enige, in de staat zijn er tientallen die veel hebben geïnvesteerd in hun woning. Hoe gaat de gemeente al deze mensen, en meer specifiek mijn cliënt, compenseren voor die investering. Mijn cliënt heeft daarom een groot probleem: zijn hypotheekverstrekker heeft hem een hypotheek verstrekt voor een woning zonder voorkeursrecht, en heeft niet de zekerheid dat de investering in de woning die betaald is met die hypotheek zich in een waardestijging uitbetaald, nu de waarde van de woning van mijn cliënt gekelderd is. Daarnaast: er wordt een WVG voorkeursrecht gevestigd voor een woonopgave van 500 woningen. Er zijn nu 172 woningen met 535 bewoners. Hoe kan met een beschikbaar budget van 25 miljoen nu in dat gebied met de bestaande, soms zeer recent opgeleverde of gerenoveerde woningen, een opgave voor 318 extra woningen gerealiseerd worden zonder te kort te doen aan de waarde van het woongebied, en zonder de belangen van bestaande bewoners en eigenaren te kort te doen. Op grond van die belangenafweging had geen voorkeursrecht gevestigd moeten worden op woningen zoals die van mijn cliënt.

Op grond van een zorgvuldige belangenafweging hadden daarom deze besluiten niet genomen mogen worden.

Verzoek intrekking besluiten
Om voorgaande redenen verzoek ik u namens mijn cliënt uw besluiten in te trekken. Uw gemeente had geen voorkeursrecht moeten vestigen op de woning van mijn cliënt. Het is onzorgvuldig voorbereid, het besluit is onzorgvuldig genomen, omdat er geen noodzaak is om het voorkeursrecht op de woning van mijn cliënt te vestigen, en de ruimtelijke visie bevat geen planologische grondslag die de aanwijzing op het perceel van mijn cliënt kan rechtvaardigen, zeker niet in de afweging tussen het belang van mijn cliënt en uw belang om meer woningen te kunnen realiseren.

Ik verzoek u om die reden het bezwaar gegrond te verklaren, en uw besluiten in te trekken. Ook verzoek ik uw gemeente om aan mijn cliënt de proceskosten te vergoeden op grond van artikel 7:15 Awb.

Bel of mail mij gerust als u nog vragen hebt
U bereikt mij op telefoonnummer [redacted] Mailen kan naar klantenservice@achmearechtsbijstand.nl. Ons zaaknummer is R220823406. Wilt u dit nummer altijd noemen als u belt of mailt? Wij kunnen u dan sneller helpen.

Met vriendelijke groet,
[redacted]
[redacted]
Achmea Rechtsbijstand

Bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 31

Geachte Raad,

Op 1 juni 2022 heeft uw Raad een voorkeursrecht verlengd op mijn appartementen aan de [redacted]

Ik ben het daar niet mee eens.

Ik begrijp niet waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze nu zijn gelegd. Er is geen reden om te denken dat ons appartementencomplex moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken waarin nog meer mensen kunnen worden gehuisvest. Ik verhuur deze appartementen aan starters. De huursom is ver onder de vrije huurgrens. Op deze manier gun ik starters een mooie opstap.
Doordat we ze niet meer kunnen verhuren lopen wij financiële schade op.

Ik vind dat het voorkeursrecht terecht is gevestigd op de oostkant van het gebied, want de bedrijven daar nemen inderdaad veel ruimte in, terwijl er een grote behoefte is aan volkshuisvesting. Maar dat geldt dus niet voor mijn appartement(engebouw).

De Raad heeft er ook geen rekening mee gehouden dat het vestigen van een voorkeursrecht direct ook voor mij gevolgen heeft. Onze Vereniging Van Eigenaren is bezig om onze warmteketels te vernieuwen en de rookgaskanalen aan te passen. Dat is noodzakelijk, want het is nu niet op orde. Dat betekent trouwens niet dat ons hele gebouw moet worden gesloopt, dat is nergens voor nodig. Het gevolg van het voorkeursrecht nu is dat onze Vereniging Van Eigenaren nu geen leningen kan krijgen om deze voorzieningen aan te laten brengen. Dat betekent dat ik de komende jaren hogere kosten zal hebben voor verwarming. Daar lijd ik schade door.

Graag verzoek ik uw Gemeenteraad om de verlenging van het voorkeursrecht te heroverwegen. Wat mij betreft moet ons appartementencomplex aan de Wichard van Pontlaan in ieder geval buiten de begrenzingen van het voorkeursrecht vallen.

Ik wil op dit bezwaar worden gehoord.

Hoogachtend,

[redacted]

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmakers 1a, 1b en 1c

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van mr. Tj.P. Grünbauer van Van Veen Advocaten, namens meerdere bezwaarmakers, tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Door dit besluit is er een voorkeursrecht komen te rusten op de percelen die kadastraal bekend zijn als gemeente Arnhem Q, 7810 (VvE), gemeente [redacted] (eigendom [redacted] en gemeente [redacted] (eigendom [redacted]

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht heeft de heer mr. Tj.P. Grünbauer van Van Veen Advocaten een bezwaarschrift ingediend, namens:

- de Vereniging van Eigenaars Wichard van Pontlaan 16 tot en met 112 (even);

Hierna: de vereniging.

- [redacted] wonende te [redacted]
- [redacted] wonende te [redacted]

Hierna: bezwaarmakers.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 14 juli 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van 3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.

Ter zitting zijn verschenen:

- De heer mr. Tj.P. Grünbauer, als gemachtigde van de Vereniging van appartementseigenaren Wichard van Pontlaan 16 tot en met 112 (even) en als gemachtigde van de individuele bezwaarmakers [redacted]
- [redacted] als individuele bezwaarmaker,

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

- [redacted] als individuele bezwaarmaker;
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke Msc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift

Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen. Voor wat betreft de ontvankelijkheid in bezwaar van de Vereniging, overweegt de commissie als volgt.

Het recht om in bezwaar op te komen tegen besluiten is op grond van de artikelen 1:2, 7:1, eerste lid, en 8:1 van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb) beperkt tot belanghebbenden. De vraag is of de Vereniging een bezwaarschrift belanghebbende is bij het primaire besluit. Op grond van artikel 10, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten is geregeld dat een verkoper eerst tot vervreemding kan overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te kopen. Gelet op het bepaalde in dit artikel heeft een bezwaarmaker slechts een rechtstreeks belang bij het primaire besluit van 1 juni 2022 voor zover hij of zij eigenaar van een of meer appartementsrechten of rechthebbende op een ten aanzien van een of meer van die appartementsrechten gevestigd recht van opstal, erfpacht beklemming of vruchtgebruik is. Hiervan is in casu niet gebleken, zodat de vraag beantwoord moet worden of de vereniging anderszins een belanghebbende is in de zin van artikel 1:2, derde lid van de Awb.

Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) (o.m. 18 september 2002, ECLI:NL:RVS:2002:AE7713) volgt dat het bij de belangen van een rechtspersoon als bedoeld in artikel 1:2, derde lid, van de Awb, gaat om een aan de statutaire doelstellingen ontleend collectief belang, dat door een besluit direct wordt of dreigt te worden aangetast. De commissie overweegt dat uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken is gebleken dat de vereniging, anders dan ieder van de appartementseigenaren, geen belanghebbende is bij het primaire besluit. De rechtsgevolgen van dat besluit betreffen de bevoegdheid tot vervreemding. Aangezien niet is gebleken dat de vereniging eigenaar of anderszins rechthebbende ten aanzien van appartementsrechten is, is haar betrokkenheid bij het besluit niet gelegen in de mogelijke aanwending van een zodanige bevoegdheid. Gelet hierop adviseert de commissie de vereniging niet ontvankelijk te verklaren in haar bezwaar.

Nu [redacted] eigenaar zijn van de percelen waarop het voorkeursrecht rust, en dit dus ook kunnen vervreemden, voldoen zij wel aan de eis dat er sprake moet zijn van een belanghebbende. Nu zij verder ook aan alle ontvankelijkheidseisen voldoen, acht de commissie zich bevoegd om kennis te nemen van de gronden van bezwaar.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te

bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[2] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmakers stellen – kort gezegd- dat er geen sprake is van gewijzigd gebruik en dat er nog geen begin is van een plan. Ter zitting heeft gemachtigde aangegeven dat er bij de onderbouwing van het besluit sprake is van dun ijs. Hij is van mening dat er onvoldoende gemotiveerd is aangegeven dat er sprake is van verandering van het gebruik, in ieder geval in het gebied van de Wichard van Pondlaan. Hier wordt immers al (intensief) gewoond. Het appartementengebouw dat daar staat is te renoveren, te verduurzamen en in te passen, aldus gemachtigde. Van een (gegronde) vrees van een proces waarin in het gebied projectontwikkelaars het gemeentelijke beleid zouden doorkruisen door aankopen te doen is geen sprake, nu er sprake is van een woongebied met koopwoningen en appartementen.

---

[2] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.

Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[3]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[4] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. [5]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[6] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

---

[3] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[4] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

Begrenzing
Bezwaarmakers zijn verder van mening dat de getrokken grenzen van het gebied waarop het voorkeursrecht is gevestigd willekeurig zijn gekozen. Daarbij merken zij op dat hun woning in eerdere plannen nog niet binnen het gebied vielen, maar nu zonder dat daar een gedachte of plan bij is geformuleerd wel.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.
Voor wat betreft het appartementencomplex aan de Ernst Casimirlaan heeft de raad ter zitting aangegeven dat dit complex past in de visie die men heeft voor de ontwikkeling van het gebied. Er is sprake van intensieve woningbouw in een groene omgeving. Gelet hierop is dit appartementencomplex buiten de aanwijzing van het voorkeursrecht gehouden. Dit wil overigens niet zeggen dat bij het ontwikkelen van het gebied niet ook gekeken wordt naar de omgeving ervan, aldus de raad.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Bezwaarmakers/ VvE leiden financiële schade
Gemachtigde heeft verder aangegeven dat de financiële positie van bezwaarmakers met de vestiging van het voorkeursrecht reeds nu ernstig wordt aangetast. De vestiging van het voorkeursrecht brengt nu reeds schade met zich omdat hierdoor niet meer de benodigde leningen kunnen worden afgesloten

voor het uitvoeren van groot onderhoud en het vervangen van de warmtevoorziening in het pand. Bezwaarmakers hadden dit met een lening via het Warmtefonds willen doen, maar thans lijkt het Warmtefonds hoogstwaarschijnlijk niet bereid dergelijke leningen te verstrekken ten behoeve van gebouwen waarop een voorkeursrecht rust. Althans niet onder dezelfde voorwaarden.

Ter zitting is de commissie gebleken dat de gemeente als eigenaar van panden in het appartementencomplex zich als goed eigenaar zal gedragen en voor leningen zal stemmen die noodzakelijk zijn voor het onderhoud aan het pand. Voor wat betreft investeringen die gedaan zullen worden in het kader van de verduurzaming van het pand, zal de gemeente dit moeten afwegen, zoals iedere eigenaar dit zal moeten doen. Voorts is gebleken dat de lening waar het bezwaarschrift over spreekt op dit moment nog niet is aangevraagd. Het besluit tot het aangaan van de lening door de VvE moet nog in stemming gebracht worden in de algemene vergadering. Gelet hierop merkt de commissie op dat nog niet definitief duidelijk kan zijn dat de VvE geen leningen kan aangaan. Mede gelet op de inspanningen van de zijde van het gemeentebestuur die ter zitting toegezegd zijn en staan het verweerschrift, gaat de commissie aan dit bezwaar voorbij.

Belangenafweging
Daarnaast heeft gemachtigde aangegeven dat de raad bij het nemen van het bestreden besluit had moeten inventariseren of er wellicht belangen waren aan de zijde van de eigenaren (van woningen) die met zich meebrengen dat de raad van het bevestigen van het voorkeursrecht had behoren af te zien. Naar het oordeel van bezwaarmakers is dit niet gebeurd, zodat de (her)bevestiging van het voorkeursrecht daarmee onvoldoende zorgvuldig is voorbereid. Die herbevestiging is daarom tevens onevenredig gelet op de daarmee te dienen doelen.

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmakers worden immers niet gedwongen om hun perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmakers. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmakers (in dit geval als bewoners & eigenaren van het perceel) niet langer de hun toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Zij zullen uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[7]

Gelet hierop is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmakers. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt. De commissie kan zich gelet hierop dan ook niet vinden in het standpunt dat het besluit hiermee ook onzorgvuldig is voorbereid en onevenredig is.

Tot slot hebben bezwaarmakers uiteen gezet wat de vestiging van het voorkeursecht voor hen persoonlijk betekent. De commissie heeft hier vanzelfsprekend kennis van genomen. Hoewel de commissie de gevoelens van bezwaarmakers invoelbaar vindt en begrip heeft voor het feit dat onduidelijkheid over de toekomst voor deze gevoelens kan zorgen, maakt dit niet dat de raad vanwege het algemeen belang niet in redelijkheid het voorkeursrecht heeft kunnen vestigen.

---

[7] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Proceskostenvergoeding
Bezwaarmakers hebben verzocht om aan hen de proceskosten te vergoeden zoals bedoeld in artikel 7:15, van de Algemene wet bestuursrecht.

De commissie is van mening dat indien de raad het besluit op bezwaar nader motiveert en vervolgens ongegrond verklaart, geen proceskosten vergoed hoeven te worden. Indien de raad besluit het bezwaar gegrond te verklaren en (gedeeltelijk) te herroepen, adviseert de commissie proceskosten te vergoeden, waarbij de proceskosten dienen te worden toegekend overeenkomstig het Besluit proceskosten bestuursrecht.

Advies
De commissie adviseert het bezwaarschrift van de Vereniging van Appartementseigenaren Wichard van Pondlaan nummers 16 tot en met 112 (even), tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 niet-ontvankelijk te verklaren.

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] en [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad het besluit op bezwaar nader moet motiveren op het punt van het verbeterde en meer intensieve gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

<DATUM>

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Algemene wet bestuursrecht

Artikel 1:2

1. Onder belanghebbende wordt verstaan: degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken.
2. Ten aanzien van bestuursorganen worden de hun toevertrouwde belangen als hun belangen beschouwd.
3. Ten aanzien van rechtspersonen worden als hun belangen mede beschouwd de algemene en collectieve belangen die zij krachtens hun doelstellingen en blijkens hun feitelijke werkzaamheden in het bijzonder behartigen.

Artikel 7:1

1. Degene aan wie het recht is toegekend beroep bij een bestuursrechter in te stellen, dient alvorens beroep in te stellen bezwaar te maken, tenzij:
   a. het besluit in bezwaar of in administratief beroep is genomen,
   b. het besluit aan goedkeuring is onderworpen,
   c. het besluit een goedkeuring of een weigering daarvan inhoudt,
   d. het besluit is voorbereid met toepassing van afdeling 3.4,
   e. het besluit is genomen op basis van een uitspraak waarin de bestuursrechter met toepassing van artikel 8:72, vierde lid, onderdeel a, heeft bepaald dat afdeling 3.4 geheel of gedeeltelijk buiten toepassing blijft,
   f. het beroep zich richt tegen het niet tijdig nemen van een besluit,
   g. het besluit is genomen op grond van een voorschrift als genoemd in de bij deze wet behorende Regeling rechtstreeks beroep dan wel het besluit anderszins in die regeling is omschreven.
2. Tegen de beslissing op het bezwaar kan beroep worden ingesteld met toepassing van de voorschriften die gelden voor het instellen van beroep tegen het besluit waartegen bezwaar is gemaakt.

Artikel 8:1

Een belanghebbende kan tegen een besluit beroep instellen bij de bestuursrechter.

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2

De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5

1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6

1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie

maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7

1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8

1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;
   d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
   e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
   f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde

van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.

3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.
6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 2

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Door dit besluit is er een voorkeursrecht komen te rusten op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 18 juli 2022, ingekomen 19 juli 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig na afmelding was:

- [redacted]

Afwezig zonder afmelding waren:

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift
Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaar heeft zij de taak om de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift te toetsen.

De commissie heeft geconstateerd dat het bezwaarschrift van bezwaarmaker buiten de wettelijke bezwaartermijn van zes weken is ingediend.[2] De bezwaartermijn ving aan op 4 juni 2022 en eindigde op het moment dat het 16 juli 2022 werd. Het bezwaarschrift is verzonden op 18 juli 2022 en ontvangen op 19 juli 2022. Een bezwaarschrift dat buiten de wettelijke bezwaartermijn is ingediend kan, mits er geen verschoonbare redenen van termijnoverschrijding bestaan, niet-ontvankelijk worden verklaard.[3]

Desgevraagd heeft de raad zich ter zitting op het standpunt gesteld dat hij het gebrek dat aan het bezwaarschrift kleeft, wil passeren, zodat het bezwaarschrift inhoudelijk behandeld kan worden.

De commissie overweegt dat het enige gebrek dat aan het bezwaarschrift kleeft de overschrijding van de bezwaartermijn is. Voor het overige is het bezwaarschrift ontvankelijk.
Gelet op het feit dat de bestuursrechter niet langer ambtshalve controleert of bezwaarschriften tijdig zijn ingediend en het bevoegde bestuursorgaan in deze zaak te kennen geeft de bezwaargronden te willen bespreken, acht de commissie zich bevoegd om kennis te nemen van de inhoud van het bezwaarschrift.[4]

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de

---

[2] Voor de wettelijke bezwaartermijn zie artikel 6:7, van de Algemene wet bestuursrecht.
[3] Dit blijkt uit artikel 6:6, aanhef en onder a, van de Algemene wet bestuursrecht in samenhang gelezen met artikel 6:11, van de Algemene wet bestuursrecht.
[4] De bestuursrechter doet dit niet meer sinds de uitspraak van 9 juli 2021, (ECLI:NL:CRVB:2021:1500).

Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[5] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmaker merkt allereerst op dat het besluit niet duidelijk maakt waarom het noodzakelijk is dat het appartementencomplex waar zijn woning onderdeel van uitmaakt zou moeten wijken met als reden dat er verdichting zou kunnen plaatsvinden.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[6]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[7] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een

[5] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[6] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[7] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).

bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. 8

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[9] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing
Bezwaarmaker kan zich niet vinden in de begrenzing van het gebied. Er is volgens hem geen reden om te denken dat zijn appartementencomplex moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken waarin nog meer mensen kunnen worden gehuisvest. Hij kan zich wel vinden in het vestigen van het voorkeursrecht op het bedrijventerrein, omdat daar veel ruimte is en er veel behoefte is aan huisvesting.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.

---

[8] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[9] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Duurzaamheidsinvesteringen
Bezwaarmaker is van mening dat de raad met het nemen van het bestreden besluit onvoldoende rekening heeft gehouden met de gevolgen die het besluit voor hem heeft. Door de gecreëerde onzekerheid over de toekomst is het niet mogelijk om investeringsbeslissingen te nemen op het gebied van onderhoud en verduurzaming. Dit drukt de prijsontwikkeling van zijn appartement en hierdoor leidt hij schade.

De commissie begrijpt dat de onduidelijke toekomst voor bezwaarmaker vervelend is. Bezwaarmaker zal, overigens net als alle andere eigenaren van percelen, moeten afwegen of de investering in zijn woning, gezien de onzekere toekomst, rendabel is. Toch maakt deze onzekerheid niet dat het voorkeursrecht niet op het perceel van bezwaarmaker mag worden gevestigd. Daarvoor gelden de criteria die opgesomd staan in artikel 5, van de Wvg. Als daaraan voldaan wordt, mag het voorkeursrecht door de raad worden gevestigd. De onzekerheid over investeringen valt buiten deze beoordeling. Daarom gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Bezwaarmaker/ VvE leidt financiële schade
De Vereniging van Eigenaren is bezig met de vernieuwing van de warmteketels en het aanpassen van rookgaskanalen van het complex. De vestiging van het voorkeursrecht brengt met zich mee dat hierdoor niet meer de benodigde leningen kunnen worden afgesloten. Bezwaarmaker geeft aan hierdoor hogere kosten voor verwarming te hebben en daardoor schade te leiden.

Ter zitting is de commissie gebleken dat de gemeente als eigenaar van panden in het appartementencomplex zich als goed eigenaar zal gedragen en voor leningen zal stemmen die noodzakelijk zijn voor het onderhoud aan het pand. Voor wat betreft investeringen die gedaan zullen worden in het kader van de verduurzaming van het pand, zal de gemeente dit moeten afwegen, zoals iedere eigenaar dit zal moeten doen. Voorts is gebleken dat de lening waar het bezwaarschrift over spreekt op dit moment nog niet is aangevraagd. Het besluit tot het aangaan van de lening door de VvE moet nog in stemming gebracht worden in de algemene vergadering. Gelet hierop merkt de commissie op dat nog niet definitief duidelijk kan zijn dat de VvE geen leningen kan aangaan. Mede gelet op de inspanningen van de zijde van het gemeentebestuur die ter zitting toegezegd zijn en staan in het verweerschrift, gaat de commissie aan dit bezwaar voorbij.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Advies
De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad het besluit op bezwaar nader moet motiveren op het punt van het verbeterde en meer intensieve gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

6 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;
   d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
   e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
   f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.
3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.
6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 3

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Door dit besluit is een voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 15 juli 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
18 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] als bezwaarmaker;
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries en de heer mr. S.A. Joosten, als vertegenwoordigers van de raad.

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift
Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, heeft zij tot taak de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift te controleren.

De commissie heeft geconstateerd dat het door bezwaarmaker ingediende bezwaarschrift niet is ondertekend. Een bezwaarschrift, waaraan een dergelijk gebrek kleeft, kan niet-ontvankelijk verklaard worden, mits de bezwaarmaker de kans gehad heeft dit gebrek te herstellen.[2]

Bezwaarmaker heeft van de gelegenheid gebruik gemaakt om ter zitting zijn bezwaarschrift te ondertekenen.

Daarmee is het enige gebrek dat aan het bezwaarschrift kleefde weggenomen, waardoor de commissie zich bevoegd acht om kennis te nemen van de inhoud van het bezwaarschrift.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat

[2] Artikel 6:6, aanhef en onder a, van de Algemene wet bestuursrecht in samenhang gelezen met artikel 6:5, van de algemene wet bestuursrecht.

hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[3] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmaker is het niet eens met het gevestigde voorkeursrecht. Gelet op de woningnood vindt hij het verder een slechte zaak dat hijzelf en vele honderden medebewoners op straat komt te staan. Dit ook nog zonder het eerste recht van aankoop op de nog te ontwikkelen nieuwbouw. Er woont een grote hoeveelheid mensen in de appartementencomplexen die bijdragen aan betaalbaar wonen voor een gemêleerde groep van bewoners die zich verenigd voelt als onderdeel van de buurt Schaapsdrift.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[4]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[5] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. [6]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit

---

[3] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[4] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[5] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[6] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).

nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[7] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing
Bezwaarmaker kan zich niet vinden in de wijze waarop de grenzen van het voorkeursrecht zijn gevestigd. Het voorkeursrecht zoals dat nu is gevestigd op het complex Wichard van Pontlaan, exact de grens van het beoogde nieuwbouwproject, is zijns inziens onterecht omdat de gebouwen in overeenstemming zijn met de aan de overzijde gelegen appartementencomplexen. Deze mogen echter blijven staan. Hij kan zich wel vinden in het vestigen van het voorkeursrecht op de oostzijde van het gebied, en met name daar waar de bedrijven zijn gevestigd. De bedrijven met hun terreinen bieden de mogelijkheid, na verwijdering, tot het bouwen van meerdere, al dan niet hoge appartementencomplexen. Ter zitting heeft hij zijn verbazing uitgesproken over het feit dat de kerk en het appartementencomplex aan de Ernst Casimirlaan niet zijn meegenomen binnen de grenzen van het voorkeursrecht, terwijl zijn appartementencomplex wel is meegenomen.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.
Voor wat betreft het appartementencomplex aan de Ernst Casimirlaan heeft de raad ter zitting aangegeven dat dit complex past in de visie die men heeft voor de ontwikkeling van het gebied. Er is sprake van intensieve woningbouw in een groene omgeving. Gelet hierop is dit

[7] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

appartementencomplex buiten de aanwijzing van het voorkeursrecht gehouden. Dit wil overigens niet zeggen dat bij het ontwikkelen van het gebied niet ook gekeken wordt naar de omgeving ervan, aldus de raad.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Belangenafweging
Bezwaarmaker is van mening dat de raad in de belangenafweging ten onrechte te weinig gewicht heeft toegekend aan de sociale cohesie van de buurt. Hij is vanuit een andere stad hier korte tijd geleden komen wonen om gelijkvloers te kunnen wonen en te wonen in een omgeving waar mensen er nog voor elkaar zijn.

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmaker wordt immers niet gedwongen om zijn perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmaker. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmaker (in dit geval als bewoner en eigenaar van het perceel) niet langer de hem toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Hij zal uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[8]

Gelet hierop is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmaker. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

[8] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Bezwaarmaker/ VvE leidt financiële schade
Bezwaarmaker heeft voorts aangegeven dat de raad er – ten onrechte - geen rekening mee heeft gehouden dat het vestigen van het voorkeursrecht voor hem direct gevolgen heeft. Van belang daarbij is dat de VvE geen leningen krijgt om noodzakelijk onderhoud aan het pand uit te voeren. Daarbij kunnen belangrijke investeringen in het kader van verduurzaming van het pand niet plaatsvinden. Dit heeft onder meer tot gevolg dat bewoners van het appartementencomplex hogere kosten zullen hebben voor verwarming en onder meer daardoor schade lijden.

Ter zitting is de commissie gebleken dat de gemeente als eigenaar van panden in het appartementencomplex zich als goed eigenaar zal gedragen en voor leningen zal stemmen die noodzakelijk zijn voor het onderhoud aan het pand. Voor wat betreft investeringen die gedaan zullen worden in het kader van de verduurzaming van het pand, zal de gemeente dit moeten afwegen, zoals iedere eigenaar dit zal moeten doen. Voorts is gebleken dat de lening waar het bezwaarschrift over spreekt op dit moment nog niet is aangevraagd. Het besluit tot het aangaan van de lening door de VvE moet nog in stemming gebracht worden in de algemene vergadering. Gelet hierop merkt de commissie op dat nog niet definitief duidelijk kan zijn dat de VvE geen leningen kan aangaan. Mede gelet op de inspanningen van de zijde van het gemeentebestuur die ter zitting toegezegd zijn en staan het verweerschrift, gaat de commissie aan dit bezwaar voorbij.

Duurzaamheidsinvesteringen
De commissie begrijpt dat de onduidelijke toekomst voor bezwaarmaker vervelend is. Bezwaarmaker zal, overigens net als alle andere eigenaren van percelen, moeten afwegen of de investering in zijn woning, gezien de onzekere toekomst, rendabel is. Toch maakt deze onzekerheid niet dat het voorkeursrecht niet op het perceel van bezwaarmaker mag worden gevestigd. Daarvoor gelden de criteria die opgesomd staan in artikel 5, van de Wvg. Als daaraan voldaan wordt, mag het voorkeursrecht door de raad worden gevestigd. De onzekerheid over investeringen valt buiten deze beoordeling. Daarom gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

6 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Algemene wet bestuursrecht

Artikel 6:5

1. Het bezwaar- of beroepschrift wordt ondertekend en bevat ten minste:
   a. de naam en het adres van de indiener;
   b. de dagtekening;
   c. een omschrijving van het besluit waartegen het bezwaar of beroep is gericht;
   d. de gronden van het bezwaar of beroep.
2. Bij het beroepschrift wordt zo mogelijk een afschrift van het besluit waarop het geschil betrekking heeft, overgelegd.
3. Indien het bezwaar- of beroepschrift in een vreemde taal is gesteld en een vertaling voor een goede behandeling van het bezwaar of beroep noodzakelijk is, dient de indiener zorg te dragen voor een vertaling.

Artikel 6:6

Het bezwaar of beroep kan niet-ontvankelijk worden verklaard, indien:

a. niet is voldaan aan artikel 6:5 of aan enig ander bij de wet gesteld vereiste voor het in behandeling nemen van het bezwaar of beroep, of
b. het bezwaar- of beroepschrift geheel of gedeeltelijk is geweigerd op grond van artikel 2:15,

mits de indiener de gelegenheid heeft gehad het verzuim te herstellen binnen een hem daartoe gestelde termijn.

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2

De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5

1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6

1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden,

wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7

1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8

1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;
   d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
   e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
   f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde

van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.

3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.
6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 4

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Door dit besluit is een voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 13 juli 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.

Ter zitting zijn verschenen:

- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig na afmelding was:

- [redacted]

Afwezig zonder afmelding waren:

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[2] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

[2] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmaker geeft in zijn bezwaarschrift aan dat er geen reden is om te denken dat het appartementencomplex waarin hij woont, moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken waarin nog meer mensen kunnen worden gehuisvest. Zijn appartementencomplex is al hoogbouw en hoe hoog wil men het hebben, aldus bezwaarmaker.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[3]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[4] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. 5

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[6] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet

---

[3] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[4] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing
Bezwaarmaker geeft in zijn bezwaarschrift aan dat hij niet begrijpt waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze zijn gelegd. Hij vindt het terecht dat het voorkeursrecht is gevestigd op de oostkant van het gebied, omdat de bedrijven daar inderdaad veel ruimte innemen, terwijl er veel behoefte is aan volkshuisvesting. Hij snapt niet dat de appartementen aan de overkant van zijn flat niet in het gebied vallen waar het voorkeursrecht op is gevestigd en zijn appartementencomplex wel. Hij verzoekt de raad zijn appartement buiten de begrenzingen te brengen.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Bezwaarmaker wil niet verkopen aan de gemeente
Bezwaarmaker merkt voorts op dat hij prima in zijn appartement woont en er in wil blijven wonen.

Hierover wil de commissie het volgende opmerken. Het bestreden besluit betreft de vestiging van een voorkeursrecht op grond van artikel 5 van de Wvg op het perceel van bezwaarmaker. Hiervan is het gevolg dat er een eerste recht van koop voor de gemeente op het perceel van bezwaarmaker wordt gevestigd. Dit heeft *expliciet niet* tot gevolg dat bezwaarmaker een plicht wordt opgelegd om het perceel te verkopen. Het eerste recht van koop geldt alleen als de eigenaar zijn perceel wenst te verkopen. Gelet hierop gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Bezwaarmaker/ VvE leidt financiële schade
Tot slot heeft bezwaarmaker aangegeven dat de raad er ook geen rekening mee heeft gehouden dat het vestigen van het voorkeursrecht ook direct voor hem gevolgen heeft. De vestiging van het voorkeursrecht brengt nu reeds schade met zich, omdat hierdoor niet meer de benodigde leningen kunnen worden afgesloten voor het uitvoeren van groot onderhoud en het vervangen van de warmtevoorziening in het pand. Financiers zijn namelijk huiverig te investeren in onroerend goed dat mogelijk gesloopt gaat worden. Bezwaarmaker merkt op hierdoor de komende jaren hogere kosten te zullen hebben voor verwarming en daar financiële schade door te leiden.

Ter zitting is de commissie gebleken dat de gemeente als eigenaar van panden in het appartementencomplex zich als goed eigenaar zal gedragen en voor leningen zal stemmen die noodzakelijk zijn voor het onderhoud aan het pand. Voor wat betreft investeringen die gedaan zullen worden in het kader van de verduurzaming van het pand, zal de gemeente dit moeten afwegen, zoals iedere eigenaar dit zal moeten doen. Voorts is gebleken dat de lening waar het bezwaarschrift over spreekt op dit moment nog niet is aangevraagd. Het besluit tot het aangaan van de lening door de VvE moet nog in stemming gebracht worden in de algemene vergadering. Gelet hierop merkt de commissie op dat nog niet definitief duidelijk kan zijn dat de VvE geen leningen kan aangaan. Mede gelet op de inspanningen van de zijde van het gemeentebestuur die ter zitting toegezegd zijn en staan het verweerschrift, gaat de commissie aan dit bezwaar voorbij.

De commissie begrijpt dat de onduidelijke toekomst voor bezwaarmaker vervelend is. Bezwaarmaker zal, overigens net als alle andere eigenaren van percelen, moeten afwegen of de investering in zijn woning, gezien de onzekere toekomst, rendabel is. Toch maakt deze onzekerheid niet dat het voorkeursrecht niet op het perceel van bezwaarmaker mag worden gevestigd. Daarvoor gelden de criteria die opgesomd staan in artikel 5, van de Wvg. Als daaraan voldaan wordt, mag het voorkeursrecht door de raad worden gevestigd. De onzekerheid over investeringen valt buiten deze beoordeling. Daarom gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Advies

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad het besluit op bezwaar nader moet motiveren op het punt van het verbeterde en meer intensieve gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

6 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;
   d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
   e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
   f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.
3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.
6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 5

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Door dit besluit is een voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 12 juli 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.

Ter zitting zijn verschenen:

- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig na afmelding was:

- [redacted]

Afwezig zonder afmelding waren:

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[2] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

[2] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmaker geeft in haar bezwaarschrift aan dat er geen reden is om te denken dat het appartementencomplex waarin zij woont, moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken om nog meer mensen te kunnen huisvesten.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[3]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[4] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. 5

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[6] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie

---

[3] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[4] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing
Bezwaarmaker merkt verder in haar bezwaarschrift op dat zij niet begrijpt waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze zijn gelegd. Zij vindt het terecht dat het voorkeursrecht is gevestigd op de oostkant van het gebied, omdat de bedrijven daar inderdaad veel ruimte innemen, terwijl er veel behoefte is aan volkshuisvesting. Zij verzoekt de raad haar appartementencomplex buiten de begrenzing te brengen.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Bezwaarmaker wil niet verkopen aan de gemeente
Bezwaarmaker geeft voorts aan dat zij sinds 2 jaar in het appartement woont. Het heeft haar veel moeite gekost om destijds iets te kopen in de gekte van de huizenmarkt en een appartement te vinden waar ze gelukkig in kan worden. Dit is een appartement waar zij oud in zou kunnen en willen worden. Het heeft een mooie woonoppervlakte, een fijne en veilige buurt en zij peinst er dus niet over om dit appartement te gaan verkopen in de toekomst.

Hierover wil de commissie het volgende opmerken. Het bestreden besluit betreft de vestiging van een voorkeursrecht op grond van artikel 5 van de Wvg op het perceel van bezwaarmaker. Hiervan is het gevolg dat er een eerste recht van koop voor de gemeente op het perceel van bezwaarmaker wordt gevestigd. Dit heeft *expliciet niet* tot gevolg dat bezwaarmaker een plicht wordt opgelegd om het perceel te verkopen. Het eerste recht van koop geldt alleen als de eigenaar haar perceel wenst te verkopen. Gelet hierop gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Bezwaarmaker/ VvE leidt financiële schade
Tot slot heeft bezwaarmaker aangegeven dat de raad er ook geen rekening mee heeft gehouden dat het vestigen van het voorkeursrecht ook direct voor haar gevolgen heeft. De vestiging van het voorkeursrecht brengt nu reeds schade met zich omdat hierdoor niet meer de benodigde leningen kunnen worden afgesloten voor het uitvoeren van groot onderhoud en het vervangen van de warmtevoorziening in het pand. Financiers zijn namelijk huiverig te investeren in onroerend goed dat mogelijk gesloopt gaat worden. Bezwaarmaker merkt op hierdoor de komende jaren hogere kosten te zullen hebben voor verwarming en daar financiële schade door te leiden.

Ter zitting is de commissie gebleken dat de gemeente als eigenaar van panden in het appartementencomplex zich als goed eigenaar zal gedragen en voor leningen zal stemmen die noodzakelijk zijn voor het onderhoud aan het pand. Voor wat betreft investeringen die gedaan zullen worden in het kader van de verduurzaming van het pand, zal de gemeente dit moeten afwegen, zoals iedere eigenaar dit zal moeten doen. Voorts is gebleken dat de lening waar het bezwaarschrift over spreekt op dit moment nog niet is aangevraagd. Het besluit tot het aangaan van de lening door de VvE moet nog in stemming gebracht worden in de algemene vergadering. Gelet hierop merkt de commissie op dat nog niet definitief duidelijk kan zijn dat de VvE geen leningen kan aangaan. Mede gelet op de inspanningen van de zijde van het gemeentebestuur die ter zitting toegezegd zijn en staan het verweerschrift, gaat de commissie aan dit bezwaar voorbij.

De commissie begrijpt dat de onduidelijke toekomst voor bezwaarmaker vervelend is. Bezwaarmaker zal, overigens net als alle andere eigenaren van percelen, moeten afwegen of de investering in haar woning, gezien de onzekere toekomst, rendabel is. Toch maakt deze onzekerheid niet dat het voorkeursrecht niet op het perceel van bezwaarmaker mag worden gevestigd. Daarvoor gelden de criteria die opgesomd staan in artikel 5, van de Wvg. Als daaraan voldaan wordt, mag het voorkeursrecht door de raad worden gevestigd. De onzekerheid over investeringen valt buiten deze beoordeling. Daarom gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

<DATUM>

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag

indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.

3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;
   d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
   e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
   f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.
3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de

openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.

6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 6

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Door dit besluit is er een voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 12 juli 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.

Ter zitting zijn verschenen:

- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig na afmelding was:

- [redacted]

Afwezig zonder afmelding waren:

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[2] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

[2] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmaker geeft in haar bezwaarschrift aan dat er geen reden is om te denken dat het appartementencomplex waar zij een garage achter heeft moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken om nog meer mensen te kunnen huisvesten.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[3]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[4] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. 5

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[6] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie

---

[3] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[4] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing
Bezwaarmaker merkt in haar bezwaarschrift op dat zij niet begrijpt waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze zijn gelegd. Zij vindt het terecht dat het voorkeursrecht is gevestigd op de oostkant van het gebied, omdat de bedrijven daar inderdaad veel ruimte innemen, terwijl er veel behoefte is aan volkshuisvesting. Zij verzoekt de raad het appartementencomplex waarachter haar garage is gelegen buiten de begrenzingen te brengen.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Bezwaarmaker wil niet verkopen aan de gemeente
Bezwaarmaker merkt op dat zij een garage achter het appartementencomplex heeft gekocht. Zij wil deze garage houden en piekert er niet over om de garage te verkopen. Dit houdt mede verband met de parkeeroverlast in de wijk.

Hierover wil de commissie het volgende opmerken. Het bestreden besluit betreft de vestiging van een voorkeursrecht op grond van artikel 5 van de Wvg op het perceel van bezwaarmaker. Hiervan is het gevolg dat er een eerste recht van koop voor de gemeente op het perceel van bezwaarmaker wordt gevestigd. Dit heeft *expliciet niet* tot gevolg dat bezwaarmaker een plicht wordt opgelegd om het perceel te verkopen. Het eerste recht van koop geldt alleen als de eigenaar haar perceel wenst te verkopen. Gelet hierop gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Bezwaarmaker/ VvE leidt financiële schade
Tot slot heeft bezwaarmaker aangegeven dat de raad er ook geen rekening mee heeft gehouden dat het vestigen van het voorkeursrecht ook direct voor haar gevolgen heeft. De vestiging van het voorkeursrecht brengt nu reeds schade met zich omdat hierdoor niet meer de benodigde leningen kunnen worden afgesloten voor het uitvoeren van groot onderhoud en het vervangen van de warmtevoorziening in het pand, waaronder ook haar garage valt. Het gevolg is dat de Vereniging van Eigenaren nu geen leningen kan krijgen om deze voorzieningen aan te laten brengen. En dit levert wellicht gevaren op voor de bewoners van het complex.

Ter zitting is de commissie gebleken dat de gemeente als eigenaar van panden in het appartementencomplex zich als goed eigenaar zal gedragen en voor leningen zal stemmen die noodzakelijk zijn voor het onderhoud aan het pand. Voor wat betreft investeringen die gedaan zullen worden in het kader van de verduurzaming van het pand, zal de gemeente dit moeten afwegen, zoals iedere eigenaar dit zal moeten doen. Voorts is gebleken dat de lening waar het bezwaarschrift over spreekt op dit moment nog niet is aangevraagd. Het besluit tot het aangaan van de lening door de VvE moet nog in stemming gebracht worden in de algemene vergadering. Gelet hierop merkt de commissie op dat nog niet definitief duidelijk kan zijn dat de VvE geen leningen kan aangaan. Mede gelet op de inspanningen van de zijde van het gemeentebestuur die ter zitting toegezegd zijn en staan het verweerschrift, gaat de commissie aan dit bezwaar voorbij.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

<DATUM>

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;
   d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
   e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
   f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.
3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.
6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 7

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Door dit besluit is een voorkeursrecht gevestigd op het perceeel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 12 juli 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als gemachtigde van [redacted]
- [redacted] (vader), ter ondersteuning van [redacted] en [redacted]
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig zonder afmelding waren:

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[2] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

[2] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmaker kan zich niet vinden in het vestigen van het voorkeursrecht op zijn appartementencomplex. Hij vindt dat het voorkeursrecht terecht is gevestigd op de oostkant van het gebied, want bedrijven daar nemen inderdaad veel ruimte in, terwijl er een grote behoefte is aan huisvesting. Maar dat geldt dus niet voor zijn appartement(engebouw).

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[3]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[4] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. [5]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[6] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet

---

[3] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[4] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing
Bezwaarmaker begrijpt verder niet waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze nu zijn gelegd. Er is geen reden om te denken dat het appartementencomplex moet worden gesloopt om het mogleijk te maken om meer mensen te huisvesten.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.
Voor wat betreft het appartementencomplex aan de Ernst Casimirlaan heeft de raad ter zitting aangegeven dat dit complex past in de visie die men heeft voor de ontwikkeling van het gebied. Er is sprake van intensieve woningbouw in een groene omgeving. Gelet hierop is dit appartementencomplex buiten de aanwijzing van het voorkeursrecht gehouden. Dit wil overigens niet zeggen dat bij het ontwikkelen van het gebied niet ook gekeken wordt naar de omgeving ervan, aldus de raad.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Belangenafweging
Bezwaarmaker heeft verder aangegeven dat de raad geen rekening heeft gehouden met het feit dat het vestigen van het voorkeursrecht direct voor hem gevolgen heeft.

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmaker wordt immers niet gedwongen om zijn perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmaker. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmaker (in dit geval als bewoner en eigenaar van het perceel) niet langer de hem toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Hij zal uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[7]

Gelet hierop is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmaker. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

Bezwaarmaker wil niet verkopen aan de gemeente
Bezwaarmaker merkt op dat hij prima woont in zijn woning en dat hij er wil blijven wonen. Hij piekert er niet over om zijn appartement te verkopen.

Hierover wil de commissie het volgende opmerken. Het bestreden besluit betreft de vestiging van een voorkeursrecht op grond van artikel 5 van de Wvg op het perceel van bezwaarmaker. Hiervan is het gevolg dat er een eerste recht van koop voor de gemeente op het perceel van bezwaarmaker wordt gevestigd. Dit heeft *expliciet niet* tot gevolg dat bezwaarmaker een plicht wordt opgelegd om het perceel te verkopen. Het eerste recht van koop geldt alleen als de eigenaar zijn perceel wenst te verkopen. Gelet hierop gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Bezwaarmaker/ VvE leidt financiële schade
Bezwaarmaker heeft voorts aangegeven dat de raad er – ten onrechte - geen rekening mee heeft gehouden dat het vestigen van het voorkeursrecht direct gevolgen heeft voor hem en andere bewoners. Van belang daarbij is dat de VvE geen leningen krijgt om noodzakelijk onderhoud aan het pand uit te voeren. Daarbij kunnen belangrijke investeringen in het kader van verduurzaming van het pand niet plaatsvinden. Dit heeft onder meer tot gevolg dat bewoners van het appartementencomplex hogere kosten zullen hebben voor verwarming en onder meer daardoor schade lijden.

Ter zitting is de commissie gebleken dat de gemeente als eigenaar van panden in het appartementencomplex zich als goed eigenaar zal gedragen en voor leningen zal stemmen die noodzakelijk zijn voor het onderhoud aan het pand. Voor wat betreft investeringen die gedaan zullen worden in het kader van de verduurzaming van het pand, zal de gemeente dit moeten afwegen, zoals iedere eigenaar dit zal moeten doen. Voorts is ter zitting gebleken dat de lening waar het bezwaarschrift over spreekt op dit moment nog niet is aangevraagd. Het besluit tot het aangaan van de lening door de VvE moet nog in stemming gebracht worden in de algemene vergadering. Gelet hierop merkt de commissie op dat nog niet definitief duidelijk kan zijn dat de VvE geen leningen kan

[7] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

aangaan. Mede gelet op de inspanningen van de zijde van het gemeentebestuur die ter zitting toegezegd zijn en staan het verweerschrift, gaat de commissie aan dit bezwaar voorbij.

Duurzaamheidsinvesteringen
De commissie begrijpt dat de onduidelijke toekomst voor bezwaarmaker vervelend is. Bezwaarmaker zal, overigens net als alle andere eigenaren van percelen, moeten afwegen of de investering in zijn woning, gezien de onzekere toekomst, rendabel is. Toch maakt deze onzekerheid niet dat het voorkeursrecht niet op het perceel van bezwaarmaker mag worden gevestigd. Daarvoor gelden de criteria die opgesomd staan in artikel 5, van de Wvg. Als daaraan voldaan wordt, mag het voorkeursrecht door de raad worden gevestigd. De onzekerheid over investeringen valt buiten deze beoordeling. Daarom gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Halte Presikhaaf
Ter zitting heeft bezwaarmaker opgemerkt dat de raad weliswaar uitgaat van een mobiliteitshub, maar dat de komende jaren er niets gebeurt met halte Presikhaaf, zo blijkt uit de pers.

De commissie merkt hierover het volgende op. Gelet op het verhandelde ter zitting bestaan er stukken van het ministerie van I&W die gaan over de situatie van de sporen en de haltes/station in de gemeente Arnhem. Desgevraagd heeft de raad aangegeven de stukken (deels) te kennen, maar dat het hier nog plannen betreffen die geen (definitieve) status hebben. Dergelijke plannen zijn van belang om in de gaten te houden en doorlopend mee te wegen, net zoals dat geldt voor de jurisprudentie omtrent de stikstofproblematiek. De raad heeft echter aangegeven dat deze plannen nog niet concreet genoeg zijn om hierin reden te zien om het voorkeursrecht niet (meer) te vestigen en de ruimtelijke ontwikkeling daar te stoppen. Ook overigens zonder een treinhalte of – station vindt de raad Schaapsdrift en omstreken nog een goede plek om woningbouw te ontwikkelen. Gelet op de onderbouwing van de besluitvorming is de commissie van mening dat – in ieder geval in eerste instantie – de aanwezigheid van de halte Presikhaaf en de plannen daarmee onderdeel uitmaken van de motivering voor het vestigen van het voorkeursrecht. De commissie leidt uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken echter af dat de plannen van het ministerie niet dusdanig concreet zijn dat hiermee dit gedeelte van de motivering komt te vervallen. De commissie adviseert de raad deze ontwikkelingen inderdaad – zoals aangegeven ter zitting – te volgen en mee te wegen in verdere besluitvorming. Hierbij is de commissie zich er overigens van bewust dat eventuele ontwikkelingen op dat gebied niet hoeven te leiden tot een situatie dat hiermee alle motivering van de ruimtelijke ontwikkeling ter plekke komt te vervallen.

Zorgvuldigheid en communicatie
Uit het verhandelde ter zitting en de gronden van bezwaar leidt de commissie af dat er in het proces naar het vestigen van het voorlopig voorkeursrecht door het college en het definitieve voorkeursrecht door de raad niet alles procedureel goed is gegaan. Bezwaarmaker heeft aangegeven dat niet iedereen de brief met de aankondiging van het voorkeursrecht heeft ontvangen. Verder zijn ook enquêtes niet onder alle bewoners verspreid en/of aangekomen. Ook het moment van het inlichten van de bewoners over het voorlopig gevestigde voorkeursrecht – vrijdagavond om 7 uur – heeft tot extra onrust en onvrede bij de bewoners geleid. Niet alleen omdat er op dat moment geen telefonische bereikbaarheid was voor vragen, maar ook omdat de maandag erna de stembureaus voor de gemeenteraadsverkiezingen opengingen. Ook het feit dat het vestigen van het voorkeursrecht hierdoor geen onderdeel (meer) kon uitmaken van de standpunten van de politieke partijen voor die verkiezingen, heeft bezwaarmaker als vreemd ervaren. De wijze waarop over de wijk wordt gesproken heeft bezwaarmaker als grievend ervaren.

De commissie wil hierover het volgende opmerken. Inherent aan het vestigen van een voorlopig voorkeursrecht is dat hieraan geen transparante openbare procedure voorafgaat. Desalniettemin is de commissie van mening dat het ongelukkig is een dergelijk besluit kenbaar te maken op het moment dat inwoners geen vragen kunnen stellen. De commissie merkt op dat ter zitting is gebleken dat bij het vestigen van het definitieve voorkeursrecht de (telefonische) bereikbaarheid ondanks het pinksterweekeinde wel was geregeld. De commissie adviseert de laatste wijze van handelen in toekomstige procedures over te nemen.
Voor wat betreft de besluiten die niet aangekomen zouden zijn, merkt de commissie op dat niet gebleken is dat een van de bezwaarmakers in zijn belangen is geschaad. Wel vraagt de commissie hiervoor blijvende aandacht.
Voor wat betreft het niet krijgen van enquêtes, heeft de commissie begrepen dat dit wordt ondervangen door de uitslag hiervan slechts te gebruiken als vertrekpunt van de verdere planontwikkeling. Tijdens deze ontwikkeling zullen belanghebbenden ruim de mogelijkheid hebben om hun zienswijze kenbaar te maken.

Tot slot
Tot slot heeft bezwaarmaker uiteen gezet wat de vestiging van het voorkeursecht voor hem persoonlijk betekent. De commissie heeft hier vanzelfsprekend kennis van genomen. Hoewel de commissie de gevoelens van bezwaarmaker invoelbaar vindt en begrip heeft voor het feit dat onduidelijkheid over de toekomst voor deze gevoelens kan zorgen, maakt dit niet dat de raad vanwege het algemeen belang niet in redelijkheid het voorkeursrecht heeft kunnen vestigen.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

6 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag

indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.

3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;
   d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
   e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
   f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.
3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de

openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.

6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 8

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Door dit besluit is een voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 12 juli 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.

Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] als gemachtigde van [redacted]
- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] (vader), ter ondersteuning van [redacted] en [redacted]
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig zonder afmelding waren:

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Verzoek van bezwaarmaker om op een ander moment te worden gehoord
Bezwaarmaker heeft bij monde van zijn gemachtigde gevraagd om op een ander moment te worden gehoord. Dit motiveert hij door aan te geven dat hij in het verweerschrift geen reactie heeft gekregen op zijn persoonlijke gronden. Voorts kan hij op het tijdstip van de hoorzitting niet verschijnen. Deze moet voor acht uur of na vijf uur plaatsvinden.
De commissie overweegt in dit verband dat bezwaarmaker zich door een gemachtigde heeft laten vertegenwoordigen ter zitting en dat hij voorafgaand aan de zitting niet heeft verzocht om uitstel. Bovendien is ter zitting namens de raad aangegeven dat abusievelijk niet op zijn persoonlijke gronden is ingegaan. Dat is ter plekke alsnog gebeurd door te verwijzen naar een reactie van de raad op gelijksoortige gronden die wel in het verweerschrift staat. Gelet hierop is de commissie van mening dat betrokkene niet in zijn belangen is geschaad en wijst ze zijn verzoek tot nogmaals horen af.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is

dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[2] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmaker kan zich niet vinden in het vestigen van het voorkeursrecht op zijn appartementencomplex. Hij vindt dat het voorkeursrecht terecht is gevestigd op de oostkant van het gebied, want bedrijven daar nemen inderdaad veel ruimte in, terwijl er een grote behoefte is aan huisvesting. Maar dat geldt dus niet voor zijn appartement(engebouw).

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[3]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[4] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. [5]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[6] In ieder geval werd in de daar

---

[2] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[3] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[4] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing
Bezwaarmaker begrijpt verder niet waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze nu zijn gelegd. Er is geen reden om te denken dat het appartementencomplex moet worden gesloopt om meer huisvesting mogelijk te maken.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.
Voor wat betreft het appartementencomplex aan de Ernst Casimirlaan heeft de raad ter zitting aangegeven dat dit complex past in de visie die men heeft voor de ontwikkeling van het gebied. Er is sprake van intensieve woningbouw in een groene omgeving. Gelet hierop is dit appartementencomplex buiten de aanwijzing van het voorkeursrecht gehouden. Dit wil overigens niet zeggen dat bij het ontwikkelen van het gebied niet ook gekeken wordt naar de omgeving ervan, aldus de raad.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de

planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Belangenafweging
Bezwaarmaker heeft verder aangegeven dat de raad er geen rekening mee heeft gehouden dat het vestigen van het voorkeursrecht direct voor hem gevolgen heeft.

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmaker wordt immers niet gedwongen om zijn perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmaker. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmaker (in dit geval als bewoner en eigenaar van het perceel) niet langer de hem toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Hij zal uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[7]

Gelet hierop is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmaker. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

Bezwaarmaker wil niet verkopen aan de gemeente
Bezwaarmaker merkt op dat hij prima in zijn woning woont en dat hij er wil blijven wonen. Hij piekert er niet over om zijn appartement te verkopen.

Hierover wil de commissie het volgende opmerken. Het bestreden besluit betreft de vestiging van een voorkeursrecht op grond van artikel 5 van de Wvg op het perceel van bezwaarmaker. Hiervan is het gevolg dat er een eerste recht van koop voor de gemeente op het perceel van bezwaarmaker wordt gevestigd. Dit heeft *expliciet niet* tot gevolg dat bezwaarmaker een plicht wordt opgelegd om het perceel te verkopen. Het eerste recht van koop geldt alleen als de eigenaar zijn perceel wenst te verkopen. Gelet hierop gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Bezwaarmaker/ VvE leidt financiële schade
Bezwaarmaker heeft voorts aangegeven dat de raad er – ten onrechte - geen rekening mee heeft gehouden dat het vestigen van het voorkeursrecht direct gevolgen heeft voor hem en andere bewoners. Van belang daarbij is dat de VvE geen leningen krijgt om noodzakelijk onderhoud aan het pand uit te voeren. Daarbij kunnen belangrijke investeringen in het kader van verduurzaming van het

[7] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

pand niet plaatsvinden. Dit heeft onder meer tot gevolg dat bewoners van het appartementencomplex hogere kosten zullen hebben voor verwarming en onder meer daardoor schade lijden.

Ter zitting is de commissie gebleken dat de gemeente als eigenaar van panden in het appartementencomplex zich als goed eigenaar zal gedragen en voor leningen zal stemmen die noodzakelijk zijn voor het onderhoud aan het pand. Voor wat betreft investeringen die gedaan zullen worden in het kader van de verduurzaming van het pand, zal de gemeente dit moeten afwegen, zoals iedere eigenaar dit zal moeten doen. Voorts is ter zitting gebleken dat de lening waar het bezwaarschrift over spreekt op dit moment nog niet is aangevraagd. Het besluit tot het aangaan van de lening door de VvE moet nog in stemming gebracht worden in de algemene vergadering. Gelet hierop merkt de commissie op dat nog niet definitief duidelijk kan zijn dat de VvE geen leningen kan aangaan. Mede gelet op de inspanningen van de zijde van het gemeentebestuur die ter zitting toegezegd zijn en staan in het verweerschrift, gaat de commissie aan dit bezwaar voorbij.

Duurzaamheidsinvesteringen
De commissie begrijpt dat de onduidelijke toekomst voor bezwaarmaker vervelend is. Bezwaarmaker zal, overigens net als alle andere eigenaren van percelen, moeten afwegen of de investering in zijn woning, gezien de onzekere toekomst, rendabel is. Toch maakt deze onzekerheid niet dat het voorkeursrecht niet op het perceel van bezwaarmaker mag worden gevestigd. Daarvoor gelden de criteria die opgesomd staan in artikel 5, van de Wvg. Als daaraan voldaan wordt, mag het voorkeursrecht door de raad worden gevestigd. De onzekerheid over investeringen valt buiten deze beoordeling. Daarom gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Zorgvuldigheid en communicatie
Uit het verhandelde ter zitting en de gronden van bezwaar leidt de commissie af dat er in het proces naar het vestigen van het voorlopig voorkeursrecht door het college en het definitieve voorkeursrecht door de raad niet alles procedureel goed is gegaan.

Bezwaarmaker heeft aangegeven de aangetekende brief niet te hebben gehad. Uit het verhandelde ter zitting is gebleken dat de aangetekende brief echter in zijn vakantie is aangeboden. De commissie overweegt hieromtrent dat het voor rekening en risico van bezwaarmaker komt dat hij in zijn vakantie niet iemand zijn post heeft laten verzorgen.

Tot slot
Tot slot heeft bezwaarmaker uiteen gezet wat de vestiging van het voorkeursecht voor hem persoonlijk betekent. De commissie heeft hier vanzelfsprekend kennis van genomen. Hoewel de commissie de gevoelens van bezwaarmaker invoelbaar vindt en begrip heeft voor het feit dat onduidelijkheid over de toekomst voor deze gevoelens kan zorgen, maakt dit niet dat de raad vanwege algemeen belang niet in redelijkheid het voorkeursrecht heeft kunnen vestigen.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

6 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag

indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.

3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;
   d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
   e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
   f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.
3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de

openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.

6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmakers 9a en 9b

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift [redacted] en [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Door dit besluit is een voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] en [redacted] eigenaar zijn.

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht hebben [redacted] en [redacted] (hierna: bezwaarmakers) een bezwaarschrift ingediend.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 14 juli 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.

Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als gemachtigde van [redacted]
- [redacted] (vader), ter ondersteuning van [redacted] en [redacted]
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig zonder afmelding waren:

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[2] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Verbeterde en meer intensief gebruik

[2] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Bezwaarmakers kunnen zich niet vinden in het vestigen van het voorkeursrecht op hun appartementencomplex. Zij vinden dat het voorkeursrecht terecht is gevestigd op de oostkant van het gebied, want bedrijven daar nemen inderdaad veel ruimte in, terwijl er een grote behoefte is aan huisvesting. Maar dat geldt dus niet voor hun appartement(engebouw).

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[3]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[4] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. [5]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[6] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie

---

[3] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[4] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing
Bezwaarmakers begrijpen verder niet waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze nu zijn gelegd. Er is geen reden om te denken dat hun appartementencomplex moet worden gesloopt om meer huisvesting mogelijk te maken.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Belangenafweging
Bezwaarmakers zijn van mening dat de raad bij het vestigen van het voorkeursrecht onvoldoende rekening heeft gehouden met hun belangen. Zij hebben het appartement gekocht voor hun pensioen. Ondertussen zijn er wat regels gewijzigd in de gemeente Arnhem en is de opkoopbescherming/zelfbewoningsplicht van toepassing. Dat betekent dat het niet meer is toegestaan een woning te kopen en deze te verhuren. Dit adres valt daarbuiten omdat het reeds was verhuurd op het moment dat deze regel werd ingevoerd. Bezwaarmakers vinden dit een waardevol punt waar zij in het geval van een voorkeursrecht extra schade door lijden.

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmakers worden immers niet gedwongen om hun perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmakers. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmakers (in dit geval als eigenaars van het perceel) niet langer de hen toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Zij zullen uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[7]

Gelet hierop is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmakers. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

Bezwaarmakers willen niet verkopen aan de gemeente
Bezwaarmakers hebben het appartement gekocht voor hun pensioen en verhuren het op dit moment aan een jong stel. Ze wonen er in volle tevredenheid.

Hierover wil de commissie het volgende opmerken. Het bestreden besluit betreft de vestiging van een voorkeursrecht op grond van artikel 5 van de Wvg op het perceel van bezwaarmakers. Hiervan is het gevolg dat er een eerste recht van koop voor de gemeente op het perceel van bezwaarmakers wordt gevestigd. Dit heeft *expliciet niet* tot gevolg dat bezwaarmakers een plicht wordt opgelegd om het perceel te verkopen. Het eerste recht van koop geldt alleen als de eigenaar zijn perceel wenst te verkopen. Gelet hierop gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Bezwaarmakers/ VvE leiden/leidt financiële schade
Bezwaarmakers merken voorts op dat de raad er – ten onrechte - geen rekening mee heeft gehouden dat het vestigen van het voorkeursrecht direct gevolgen heeft voor hen en bewoners van de appartementen. Van belang daarbij is dat de VvE geen leningen krijgt om noodzakelijk onderhoud aan het pand uit te voeren. Daarbij kunnen belangrijke investeringen in het kader van verduurzaming van het pand niet plaatsvinden. Dit heeft onder meer tot gevolg dat bewoners van het appartementencomplex hogere kosten zullen hebben voor verwarming en onder meer daardoor schade lijden.

Ter zitting is de commissie gebleken dat de gemeente als eigenaar van panden in het appartementencomplex zich als goed eigenaar zal gedragen en voor leningen zal stemmen die noodzakelijk zijn voor het onderhoud aan het pand. Voor wat betreft investeringen die gedaan zullen worden in het kader van de verduurzaming van het pand, zal de gemeente dit moeten afwegen, zoals iedere eigenaar dit zal moeten doen. Voorts is gebleken dat de lening waar het bezwaarschrift over spreekt op dit moment nog niet is aangevraagd. Het besluit tot het aangaan van de lening door de VvE moet nog in stemming gebracht worden in de algemene vergadering. Gelet hierop merkt de commissie op dat nog niet definitief duidelijk kan zijn dat de VvE geen leningen kan aangaan. Mede gelet op de inspanningen van de zijde van het gemeentebestuur die ter zitting toegezegd zijn en staan in het verweerschrift, gaat de commissie aan dit bezwaar voorbij.

---

[7] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

<u>Het advies van de commissie</u>
De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] en [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

6 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;
   d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
   e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
   f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.
3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.
6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 10

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Door dit besluit is een voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 14 juli 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] als gemachtigde van [redacted]
- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] (vader), ter ondersteuning van [redacted] en [redacted]
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig zonder afmelding waren:

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift
Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen. Bezwaarmaker heeft een bezwaarschrift ingediend tegen het collegebesluit van 8 maart 2022. Dit besluit is van rechtswege komen te vervallen op het moment dat het raadsbesluit van 1 juni 2022 werd genomen.[2] Dit betekent dat het besluit waartegen bezwaarmaker het bezwaarschrift heeft gericht niet langer bestaat. De Wvg bepaalt echter dat bezwaarschriften die tegen het collegebesluit zijn ingediend ook worden geacht te zijn gericht tegen een vervangend raadsbesluit.[3] Dit betekent dat het bezwaarschrift wordt behandeld of zij was gericht tegen het raadsbesluit van 1 juni 2022.

Nu het bezwaarschrift en bezwaarmaker verder ook aan alle ontvankelijkheidseisen voldoen, acht de commissie zich bevoegd om kennis te nemen van de gronden van bezwaar.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de

[2] Artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[3] Artikel 6, derde lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[4] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmaker geeft aan het niet eens te zijn met het vestigen van een voorkeursrecht op haar appartement. Er is geen reden om te denken dat het appartementencomplex moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken waarin nog meer mensen kunnen worden gehuisvest. Het appartementencomplex biedt al aan veel mensen huisvesting.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[5]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[6] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. [7]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen

---

[4] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[7] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).

de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[8] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing
Bezwaarmaker begrijpt niet waarom de grenzen van het gebied van het voorkeursrecht liggen zoals ze zijn gelegd. De appartementen aan de Ernst Casimirlaan zijn wel buiten schot gebleven van het voorkeursrecht. Tijdens de eerste bijeenkomst voor de buurtbewoners in het gemeentehuis werd door de wethouder als reden gegeven dat het appartementencomplexen zijn die voldoende huisvesting bieden, Waarom geldt dat niet voor haar appartementencomplex?
Zij vindt het wel terecht dat het voorkeursrecht is gevestigd aan de oostkant van het gebied, want de bedrijven daar nemen inderdaad veel ruimte in, terwijl er grote behoefte is aan volkshuisvesting. Maar dat geldt dus niet voor haar appartement(engebouw).

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.
Voor wat betreft het appartementencomplex aan de Ernst Casimirlaan heeft de raad ter zitting aangegeven dat dit complex past in de visie die men heeft voor de ontwikkeling van het gebied. Er is sprake van intensieve woningbouw in een groene omgeving. Gelet hierop is dit appartementencomplex buiten de aanwijzing van het voorkeursrecht gehouden. Dit wil overigens niet zeggen dat bij het ontwikkelen van het gebied niet ook gekeken wordt naar de omgeving ervan, aldus de raad.

---

[8] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

Voor zover bezwaarmaker heeft aangegeven dat in casu binnen de gemeente Arnhem andere plekken zijn om de verstedelijkingsopgave te realiseren heeft de raad aangegeven dat ook andere potentiële gebieden worden onderzocht om het gewenste resultaat te bereiken. De hoeveelheid woningen die in Arnhem gebouwd moet worden is te groot om alleen binnen het aangewezen gebied te realiseren.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Belangenafweging

Bezwaarmaker geeft voorts aan nu nog met veel plezier in haar appartement te wonen, maar in de toekomst groter te willen gaan wonen. De huizenprijzen stijgen echter de pan uit, zodat van belang is dat ze haar woning op de huizenmarkt kan verkopen. Zij geeft aan dat de marktconforme prijs die de gemeente haar gaat bieden haar een financiële strop oplevert. Gelet op haar persoonlijke omstandigheden wordt het haar bijna onmogelijk gemaakt om een andere woning te kopen.

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmaker wordt immers niet gedwongen om haar perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmaker. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmaker (in dit geval als bewoner en eigenaar van het perceel) niet langer de haar toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Zij zal uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[9]

Daarbij overweegt de commissie dat het wettelijk stelsel – artikel 40b tot en met 40f van de Wvg in combinatie met de Onteigeningswet – dusdanig in elkaar zit dat bezwaarmaker er in redelijkheid op kan vertrouwen dat zij een marktconforme prijs voor haar appartement krijgt, waarbij tevens gekeken wordt naar de dan geldende marktomstandigheden.

---

[9] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Gelet hierop is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmaker. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

Bezwaarmaker/ VvE leidt financiële schade
Bezwaarmaker heeft voorts aangegeven dat de raad er – ten onrechte - geen rekening mee heeft gehouden dat het vestigen van het voorkeursrecht direct gevolgen voor haar heeft. Van belang daarbij is dat de VvE geen leningen krijgt om noodzakelijk onderhoud aan het pand uit te voeren. Dit heeft onder meer tot gevolg dat bewoners van het appartementencomplex hogere kosten zullen hebben voor verwarming en onder meer daardoor schade lijden.

Ter zitting is de commissie gebleken dat de gemeente als eigenaar van panden in het appartementencomplex zich als goed eigenaar zal gedragen en voor leningen zal stemmen die noodzakelijk zijn voor het onderhoud aan het pand. Voor wat betreft investeringen die gedaan zullen worden in het kader van de verduurzaming van het pand, zal de gemeente dit moeten afwegen, zoals iedere eigenaar dit zal moeten doen. Voorts is ter zitting gebleken dat de lening waar het bezwaarschrift over spreekt op dit moment nog niet is aangevraagd. Het besluit tot het aangaan van de lening door de VvE moet nog in stemming gebracht worden in de algemene vergadering. Gelet hierop merkt de commissie op dat nog niet definitief duidelijk kan zijn dat de VvE geen leningen kan aangaan. Mede gelet op de inspanningen van de zijde van het gemeentebestuur die ter zitting toegezegd zijn en staan in het verweerschrift, gaat de commissie aan dit bezwaar voorbij.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

6 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 11

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Door dit besluit is een voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 13 juli 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.

Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als gemachtigde van [redacted]
- [redacted] (vader), ter ondersteuning van [redacted] en [redacted]
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig zonder afmelding waren:

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[2] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

[2] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmaker geeft aan het niet eens te zijn met het vestigen van een voorkeursrecht op haar appartement. Het doel van het vestigen van het voorkeursrecht is meer huisvesting creëren, echter voor de mensen die al gelukkig in de Schaapsdrift wonen is er een grote kans dat voor hen het leven vele malen duurder wordt en tevens onbetaalbaar om daar te kunnen (blijven) wonen. Er is geen reden om te denken dat het appartementencomplex moet worden gesloopt om een ontwikkeling mogelijk te maken waarin nog meer mensen worden gehuisvest.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[3]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[4] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. [5]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[6] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot

[3] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[4] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing
Bezwaarmaker geeft aan dat wat haar betreft het appartementencomplex aan de Wichard van Pontlaan buiten de begrenzing van het voorkeursrecht gehouden moet worden.
Ze begrijpt de keuze om het bedrijvengedeelte van het gebied opnieuw te ontwikkelen heel goed. Deze bedrijven nemen veel ruimte in op een plek die planmatig ook onlogisch is. Ze begrijpt echter niet waarom het appartementencomplex in het voorkeursrecht meegenomen moet worden.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Belangenafweging
Bezwaarmaker is van mening dat in de besluitvorming onvoldoende is meegenomen dat het financiële plaatje voor haar (en andere bewoners) een probleem gaat worden. Stel dat er iets nieuws wordt aangeboden, dan hebben zij niet de financiële ruimte om deze nieuw gecreëerde woonruimte te kunnen betalen.

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmaker wordt immers niet gedwongen om haar perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmaker. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmaker (in dit geval als bewoner en eigenaar van het perceel) niet langer de haar toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Zij zal uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[7]

Gelet hierop is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmaker. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

Bezwaarmaker wil niet verkopen aan de gemeente
Bezwaarmaker geeft aan haar woning niet te willen verkopen aan de gemeente. Dit was en is nog steeds financieel een van de weinige mogelijkheden om in Arnhem te kunnen wonen (in een zelfstandige woning) als alleenstaande vrouw.

Hierover wil de commissie het volgende opmerken. Het bestreden besluit betreft de vestiging van een voorkeursrecht op grond van artikel 5 van de Wvg op het perceel van bezwaarmaker. Hiervan is het gevolg dat er een eerste recht van koop voor de gemeente op het perceel van bezwaarmaker wordt gevestigd. Dit heeft *expliciet niet* tot gevolg dat bezwaarmaker een plicht wordt opgelegd om het perceel te verkopen. Het eerste recht van koop geldt alleen als de eigenaar haar perceel wenst te verkopen. Gelet hierop gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Bezwaarmaker/ VvE leidt financiële schade
Bezwaarmaker merkt verder op dat de raad er – ten onrechte - geen rekening mee heeft gehouden dat het vestigen van het voorkeursrecht direct gevolgen voor haar heeft. Van belang daarbij is dat de VvE geen leningen krijgt om noodzakelijk onderhoud aan het pand uit te voeren. Dit heeft onder meer tot gevolg dat bewoners van het appartementencomplex hogere kosten zullen hebben voor verwarming en onder meer daardoor schade lijden.

Ter zitting is de commissie gebleken dat de gemeente als eigenaar van panden in het appartementencomplex zich als goed eigenaar zal gedragen en voor leningen zal stemmen die noodzakelijk zijn voor het onderhoud aan het pand. Voor wat betreft investeringen die gedaan zullen worden in het kader van de verduurzaming van het pand, zal de gemeente dit moeten afwegen, zoals iedere eigenaar dit zal moeten doen. Voorts is ter zitting gebleken dat de lening waar het bezwaarschrift over spreekt op dit moment nog niet is aangevraagd. Het besluit tot het aangaan van

[7] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

de lening door de VvE moet nog in stemming gebracht worden in de algemene vergadering. Gelet hierop merkt de commissie op dat nog niet definitief duidelijk kan zijn dat de VvE geen leningen kan aangaan. Mede gelet op de inspanningen van de zijde van het gemeentebestuur die ter zitting toegezegd zijn en staan het verweerschrift, gaat de commissie aan dit bezwaar voorbij.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Het advies van de commissie
De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

6 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag

indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.

3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;
   d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
   e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
   f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.
3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de

openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.

6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmakers 12a en 12b

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] en [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Door dit besluit is een voorkeursrecht gevestigd op de percelen die kadastraal bekend zijn als gemeente [redacted] waarvan [redacted] en [redacted] beide voor de helft eigenaar zijn.

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht hebben [redacted] en [redacted] (hierna: bezwaarmakers) een bezwaarschrift ingediend.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 14 juli 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] als bezwaarmakers;
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van der Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.
Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift
Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen. Bezwaarmaker heeft een bezwaarschrift ingediend tegen het collegebesluit van 8 maart 2022. Dit besluit is van rechtswege komen te vervallen op het moment dat het raadsbesluit van 1 juni 2022 werd genomen.[2] Dit betekent dat het besluit waartegen bezwaarmaker het bezwaarschrift heeft gericht niet langer bestaat. De Wvg bepaalt echter dat bezwaarschriften die tegen het collegebesluit zijn ingediend ook worden geacht te zijn gericht tegen een vervangend raadsbesluit.[3] Dit betekent dat het bezwaarschrift wordt behandeld of zij was gericht tegen het raadsbesluit van 1 juni 2022.

Nu het bezwaarschrift en bezwaarmaker verder ook aan alle ontvankelijkheidseisen voldoen, acht de commissie zich bevoegd om kennis te nemen van de gronden van bezwaar.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:
- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is

[2] Artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[3] Artikel 6, derde lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[4] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmakers zijn van mening dat het besluit is genomen op basis van een onduidelijke stelling, namelijk: "omdat we de gronden op een andere wijze willen gaan gebruiken dan ze nu worden gebruikt". Dit suggereert een andere bestemming dan wonen. Uit de informatieavond voor de bewoners bleek echter dat het voornemen is om woningbouw te realiseren. Dat is niet anders dan hoe hun percelen nu worden gebruikt.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[5]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[6] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. [7]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen

[4] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[7] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).

de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[8] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing
Bezwaarmakers vinden dat er sprake is van een te summier plan en vervolgens een te ruim geselecteerd gebied. Door de wethouder is op de informatieavond gezegd dat het hoofdzakelijk gaat om de aanwezige bedrijfspercelen. Dat vinden bezwaarmakers ook logisch gelet op het voornemen tot een andere wijze van gebruik. Voor wat betreft de woningen gaf de wethouder aan dat er nog even bekeken moet worden wat ze ermee gaan doen.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.
Voor wat betreft het appartementencomplex aan de Ernst Casimirlaan heeft de raad ter zitting aangegeven dat dit complex past in de visie die men heeft voor de ontwikkeling van het gebied. Er is sprake van intensieve woningbouw in een groene omgeving. Gelet hierop is dit appartementencomplex buiten de aanwijzing van het voorkeursrecht gehouden. Dit wil overigens niet zeggen dat bij het ontwikkelen van het gebied niet ook gekeken wordt naar de omgeving ervan, aldus de raad.

Voor zover bezwaarmakers hebben aangegeven dat in casu binnen de gemeente Arnhem andere plekken zijn om de verstedelijkingsopgave te realiseren heeft de raad aangegeven dat ook andere

[8] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

potentiële gebieden worden onderzocht om het gewenste resultaat te bereiken. De hoeveelheid woningen die in Arnhem gebouwd moet worden is te groot om alleen binnen het aangewezen gebied te realiseren.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Belangenafweging

Omdat zij woningbezitter zijn, die de woningen verhuren, leidt het voorgenomen voorbereidingsbesluit tot grote financiële schade. De marktconforme verkoopprijs wordt op dit moment niet bepaald door taxateurs, maar door forse overbiedingen in verband met de krapte van de woningmarkt, aldus bezwaarmakers. Deze marktwerking wordt volledig tenietgedaan door het voorbereidingsbesluit en derhalve zijn bezwaarmakers in hun belangen geschaad. Verder wordt hun in het besluit geen enkel perspectief geboden om de financiële schade te beperken door bijvoorbeeld in aanmerking te komen voor een nieuwe woning of kavel elders of in het (ontbrekende) nieuwe plan.

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmakers worden immers niet gedwongen om hun perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmakers. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmakers (in dit geval als eigenaren van het perceel) niet langer de hun toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Bezwaarmakers zullen uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[9]

Daarbij overweegt de commissie dat het wettelijk stelsel – artikel 40b tot en met 40f van de Wvg die vervolgens in combinatie met de Onteigeningswet – dusdanig in elkaar zit dat bezwaarmakers er in redelijkheid op kunnen vertrouwen dat zij een marktconforme prijs voor hun appartement krijgen, waarbij tevens gekeken wordt naar de dan geldende marktomstandigheden.

---

[9] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

De commissie overweegt voorts dat bij het vestigen van een voorkeursrecht nog geen verplichting tot verkoop ontstaat, alleen wanneer men wil verkopen moet men dat aan de gemeente Arnhem doen. De grond van bezwaar dat hun geen andere woning of andere kavel wordt aangeboden en daarmee financiële schade ontstaat, treft derhalve geen doel.

Gelet op het hiervoor overwogene is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmakers. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Het advies van de commissie
De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] en [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

6 decmeber 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.

2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge

a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
c. een uiterste wilsbeschikking;
d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.

3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:

a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.

4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan,

en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.

6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmakers 13a en 13b

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] en [redacted] tegen het besluit van het college van burgemeester en wethouders van Arnhem van 8 maart 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken voorlopig zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Door dit besluit is een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op de percelen die kadastraal bekend zijn als gemeente [redacted] waarvan [redacted] en [redacted] eigenaar zijn.

Tegen het vestigen van dit voorlopig voorkeursrecht hebben [redacted] en [redacted] (hierna: bezwaarmakers) een bezwaarschrift ingediend.

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 20 april 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

Niet aanwezig na afmelding waren:

- [redacted]
- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

- [redacted]

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift
Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen. Bezwaarmakers hebben een bezwaarschrift ingediend tegen het collegebesluit van 8 maart 2022. Dit besluit is van rechtswege komen te vervallen op het moment dat het raadsbesluit van 1 juni 2022 werd genomen.[2] Dit betekent dat het besluit waartegen bezwaarmakers het bezwaarschrift hebben gericht niet langer bestaat. De Wvg bepaalt echter dat bezwaarschriften die tegen het collegebesluit zijn ingediend ook worden geacht te zijn gericht tegen een vervangend raadsbesluit.[3] Dit betekent dat het bezwaarschrift wordt behandeld of zij was gericht tegen het raadsbesluit van 1 juni 2022.

Nu het bezwaarschrift en bezwaarmakers verder ook aan alle ontvankelijkheidseisen voldoen, acht de commissie zich bevoegd om kennis te nemen van de gronden van bezwaar.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:
- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er

[2] Artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[3] Artikel 6, derde lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[4] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmakers geven aan dat de toegedachte bestemming niet afwijkt van het huidige gebruik. Het voornemen van de gemeente om de aangewezen percelen aan de Oude Velperweg aan te wijzen als te bebouwen percelen is geen houdbaar argument, omdat deze reeds als woonpercelen fungeren.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[5]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[6] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. [7]

---

[4] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[7] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[8] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing

De beoogde intensivering van bebouwing van de percelen die de gemeente voor ogen heeft ligt kennelijk ten grondslag aan de aanwijzing, maar hoort niet op deze percelen plaats te vinden, maar op het bedrijventerrein ten oosten van de Schaapsdrift, zoals eerder door de gemeente gepland en gecommuniceerd. Bezwaarmakers verwijzen naar de eerdere plannen en geven aan dat in die plannen de woningen aan de Oude Velperweg niet werden genoemd en ook niet eerder als verdichtingslocatie zijn aangemerkt. Zij konden op geen enkele wijze op de hoogte zijn van het feit dat zij geraakt zouden worden door de plannen van de gemeente. Menig huis is daarom ook nog verbouwd, dan wel zijn er investeringen gedaan om het huis te verduurzamen.

Bezwaarmakers hebben begrepen dat de gemeente voornemens is om de karakteristieke jarendertig woningen te vervangen door hoogbouw, dan wel een weg. Indien deze huizen op termijn zouden verdwijnen, wordt de gezichtslijn en de geschiedenis van de wijk op een dusdanige manier aangetast dat die niet meer te herstellen is. Het aanwijzen van de percelen levert ook geen bijdrage aan het herstellen van de historische verbinding tussen de Schaapsdrift en Plattenburg. Ook druist het in tegen de plannen over de herinrichting van de Velperweg. Dit project ziet ook op de aangewezen woningen aan de Oude Velperweg.
Bezwaarmakers kunnen zich wel vinden in het opknappen van Station Presikhaaf en zijn omgeving. Ook het herontwiklen van het verloederde en/of braakliggende bedrijventerreinen in de wijk Plattenburg kan op hun instemming rekenen. De gemeenten wil meer groen, biodiversiteit en klimaatadaptatie realiseren. Dit strookt echter niet met het voornemen om op of nabij de aan de (Oude) Velperweg liggende percelen intensieve bebouwing te vestigen. Er is rondom die woningen veel groen en bovendien kijken zij uit op park Angerenstein.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

---

[8] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Belangenafweging
Bezwaarmakers zijn van oordeel dat er een onjuiste belangenafweging heeft plaatsgevonden. Zij hebben het hierbij niet alleen over het woongenot en het mentale aspect van ongestoord genieten van een eigendomsrecht, maar ook de financiële gevolgen voor de bewoners. Door het vestigen van het voorkeursrecht zal de marktwaarde van de woning afnemen. Deze waarde zal alleen maar dalen als de buren besluiten toch te verkopen en er leegstand ontstaat. Bovendien wordt op dit moment op huizen flink overboden door partijen die tegen elkaar opbieden. Wanneer de gemeente dan een marktconforme prijs betaalt en er een nieuwe woning gekocht moet worden, moeten bezwaarmakers ook overbieden. Ze kunnen nooit meer een soortgelijke woning kopen voor hetzelfde geld. De financiële gevolgen zijn niet te overzien.

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmakers worden immers niet gedwongen om hun perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmakers. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmakers (in dit geval als bewoners en eigenaars van

het perceel) niet langer de hun toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Zij zullen uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[9]

Daarbij overweegt de commissie dat het wettelijk stelsel – artikel 40b tot en met 40f van de Wvg in combinatie met de Onteigeningswet – dusdanig in elkaar zit dat bezwaarmakers er in redelijkheid op kunnen vertrouwen dat zij een marktconforme prijs voor hun perceel krijgen, waarbij tevens gekeken wordt naar de dan geldende marktomstandigheden.

Gelet op het hiervoor overwogene is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmakers. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

Duurzaamheidsinvesteringen
Bezwaarmakers geven voorts aan dat tot het het voorkeursrecht door de gemeente werd gevestigd, ze druk waren met het verduurzamen en verbouwen van de woning. Dit zal door het vestigen van het voorkeursrecht op het laagst mogelijke pitje worden gezet.

De commissie begrijpt dat de onduidelijke toekomst voor bezwaarmakers vervelend is. Bezwaarmakers zullen, overigens net als alle andere eigenaren van percelen, moeten afwegen of de investering in hun woning, gezien de onzekere toekomst, rendabel is. Toch maakt deze onzekerheid niet dat het voorkeursrecht niet op het perceel van bezwaarmakers mag worden gevestigd. Daarvoor gelden de criteria die opgesomd staan in artikel 5, van de Wvg. Als daaraan voldaan wordt, mag het voorkeursrecht door de raad worden gevestigd. De onzekerheid over investeringen valt buiten deze beoordeling. Daarom gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Opkoopbescherming
Bezwaarmakers hebben in het bezwaarschrift gewezen op de opkoopbescherming die in Arnhem geldt, juist om ongewenst speculeren tegen te gaan.

De commissie overweegt dat in artikel 12 en artikel 13 van de Huisvestingsverordening 2020 (hierna: de Huisvestingsverordening) een opkoopbescherming is neergelegd. Deze opkoopbescherming houdt in dat de woningen in de gebieden die omschreven zijn in artikel 13, tweede lid in beginsel vier jaren na aankoop bewoond moeten worden door de koper. Van deze regel kan worden afgeweken door een ontheffing die door het college kan worden verleend.

De commissie overweegt dat deze bepalingen tot op zekere hoogte speculatie met woningen tegengaat. Het vestigen van een voorkeursrecht op basis van de artikelen 2 juncto 5 Wvg dient naar het oordeel van de commissie echter ook een doel dat niet door de opkoopbescherming wordt nagestreefd. Het voorkeursrecht is bedoeld om een eerste recht op koop te verkrijgen, zodra een eigenaar de woning wil verkopen. Hiermee tracht de raad in een vroegtijdig stadium grip te krijgen op het aangewezen gebied om zo de regiefunctie stevig in handen te hebben. Op deze manier gaat de raad tegen dat er andere, verstorende ontwikkelingen in het aangewezen gebied kunnen plaatsvinden.

Gelet op bovenstaande is de commissie van oordeel dat het feit dat de opkoopbescherming bestaat niet afdoet aan de mogelijkheid tot het vestigen van een voorkeursrecht.

---

[9] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Zorgvuldigheid en communicatie
Uit het verhandelde ter zitting en de gronden van bezwaar leidt de commissie af dat er in het proces naar het vestigen van het voorlopig voorkeursrecht door het college en het definitieve voorkeursrecht door de raad niet alles procedureel goed is gegaan. Bezwaarmakers hebben aangegeven dat niet iedereen de brief met de aankondiging van het voorkeursrecht heeft ontvangen. Verder zijn ook enquêtes niet onder alle bewoners verspreid en/of aangekomen. Ook het moment van het inlichten van de bewoners over het voorlopig gevestigde voorkeursrecht – vrijdagavond om 7 uur – heeft tot extra onrust en onvrede bij de bewoners geleid. Niet alleen omdat er op dat moment geen telefonische bereikbaarheid was voor vragen, maar ook omdat de maandag erna de stembureaus voor de gemeenteraadsverkiezingen opengingen. Ook het feit dat het vestigen van het voorkeursrecht hierdoor geen onderdeel (meer) kon uitmaken van de standpunten van de politieke partijen voor die verkiezingen, bevreemdt bezwaarmakers. Ook de wijze waarop over hun wijk wordt gesproken hebben zij als grievend ervaren. Daarnaast vragen bezwaarmakers zich af waarom zij niet eerder gewaarschuwd konden worden voor de aanstaande vestiging van het voorkeursrecht.

De commissie wil hierover het volgende opmerken. Inherent aan het vestigen van een voorlopig voorkeursrecht is dat hieraan geen transparante openbare procedure voorafgaat. Desalniettemin is de commissie van mening dat het ongelukkig is een dergelijk besluit kenbaar te maken op het moment dat inwoners geen vragen kunnen stellen. De commissie merkt op dat ter zitting is gebleken dat bij het vestigen van het definitieve voorkeursrecht de (telefonische) bereikbaarheid ondanks het pinksterweekeinde wel was geregeld. De commissie adviseert de laatste wijze van handelen in toekomstige procedures over te nemen.
Voor wat betreft de besluiten die niet aangekomen zouden zijn, merkt de commissie op dat niet gebleken is dat een bezwaarmaker in zijn belangen is geschaad. Wel vraagt de commissie hiervoor blijvende aandacht.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] en [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

6 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;
   d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
   e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
   f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.
3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.
6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 13c

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van het college van burgemeester en wethouders van Arnhem van 8 maart 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken voorlopig zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]
Tegen dit besluit heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend, omdat door het besluit een voorlopig voorkeursrecht is gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als [redacted]
Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 20 april 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

Niet aanwezig na afmelding waren:

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

De overwegingen van de commissie

Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift

Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen. Bezwaarmaker heeft een bezwaarschrift ingediend tegen het collegebesluit van 8 maart 2022. Dit besluit is van rechtswege komen te vervallen op het moment dat het raadsbesluit van 1 juni 2022 werd genomen.[2] Dit betekent dat het besluit waartegen bezwaarmaker het bezwaarschrift heeft gericht niet langer bestaat. De Wvg bepaalt echter dat bezwaarschriften die tegen het collegebesluit zijn ingediend ook worden geacht te zijn gericht tegen een vervangend raadsbesluit.[3] Dit betekent dat het bezwaarschrift wordt behandeld of zij was gericht tegen het raadsbesluit van 1 juni 2022.

Voor wat betreft de ontvankelijkheid in bezwaar van bezwaarmaker, overweegt de commissie als volgt.
Een bezwaarschrift kan niet-ontvankelijk worden verklaard als het bezwaarschrift niet aan de eisen van artikel 6:5, of enige andere wettelijke eis voldoet. Dit blijkt uit artikel 6:6, aanhef en onder a, van de Algemene wet bestuursrecht.
Het recht om in bezwaar op te komen tegen besluiten is op grond van de artikelen 1:2, 7:1, eerste lid, en 8:1 van de Algemene wet bestuursrecht beperkt tot belanghebbenden. De vraag is of bezwaarmaker belanghebbende is bij het primaire besluit. Op grond van artikel 10, eerste lid, van de Wvg is geregeld dat een verkoper eerst tot vervreemding kan overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te kopen.
Gelet op het bepaalde in dit artikel heeft een bezwaarmaker slechts een rechtstreeks belang bij het primaire besluit van 1 juni 2022 voor zover hij eigenaar van de woning is of rechthebbende op een ten aanzien van een of meer van die woning gevestigd recht van opstal, erfpacht beklemming of vruchtgebruik is. Hiervan is in casu niet gebleken. Gelet hierop is bezwaarmaker geen belanghebbende. Gelet hierop adviseert de commissie bezwaarmaker niet ontvankelijk te verklaren in zijn bezwaar.

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted], tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 niet ontvankelijk te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

6 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

[2] Artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[3] Artikel 6, derde lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Algemene wet bestuursrecht

Artikel 1:2

1. Onder belanghebbende wordt verstaan: degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken.
2. Ten aanzien van bestuursorganen worden de hun toevertrouwde belangen als hun belangen beschouwd.
3. Ten aanzien van rechtspersonen worden als hun belangen mede beschouwd de algemene en collectieve belangen die zij krachtens hun doelstellingen en blijkens hun feitelijke werkzaamheden in het bijzonder behartigen.

Artikel 6:6

Het bezwaar of beroep kan niet-ontvankelijk worden verklaard, indien:
a. niet is voldaan aan artikel 6:5 of aan enig ander bij de wet gesteld vereiste voor het in behandeling nemen van het bezwaar of beroep, of
b. het bezwaar- of beroepschrift geheel of gedeeltelijk is geweigerd op grond van artikel 2:15, mits de indiener de gelegenheid heeft gehad het verzuim te herstellen binnen een hem daartoe gestelde termijn.

Artikel 7:1

1. Degene aan wie het recht is toegekend beroep bij een bestuursrechter in te stellen, dient alvorens beroep in te stellen bezwaar te maken, tenzij:
   a. het besluit in bezwaar of in administratief beroep is genomen,
   b. het besluit aan goedkeuring is onderworpen,
   c. het besluit een goedkeuring of een weigering daarvan inhoudt,
   d. het besluit is voorbereid met toepassing van afdeling 3.4,
   e. het besluit is genomen op basis van een uitspraak waarin de bestuursrechter met toepassing van artikel 8:72, vierde lid, onderdeel a, heeft bepaald dat afdeling 3.4 geheel of gedeeltelijk buiten toepassing blijft,
   f. het beroep zich richt tegen het niet tijdig nemen van een besluit,
   g. het besluit is genomen op grond van een voorschrift als genoemd in de bij deze wet behorende Regeling rechtstreeks beroep dan wel het besluit anderszins in die regeling is omschreven.
2. Tegen de beslissing op het bezwaar kan beroep worden ingesteld met toepassing van de voorschriften die gelden voor het instellen van beroep tegen het besluit waartegen bezwaar is gemaakt.

Artikel 8:1

Een belanghebbende kan tegen een besluit beroep instellen bij de bestuursrechter.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 13d

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van het college van burgemeester en wethouders van Arnhem van 8 maart 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken voorlopig zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]
Hierdoor is een voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.
Tegen het vestigen van dit voorlopig voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.
Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 20 april 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van 3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

Niet aanwezig na afmelding waren:

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie

Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift

Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen. Bezwaarmaker heeft een bezwaarschrift ingediend tegen het collegebesluit van 8 maart 2022. Dit besluit is van rechtswege komen te vervallen op het moment dat het raadsbesluit van 1 juni 2022 werd genomen.[2] Dit betekent dat het besluit waartegen bezwaarmaker het bezwaarschrift heeft gericht niet langer bestaat. De Wvg bepaalt echter dat bezwaarschriften die tegen het collegebesluit zijn ingediend ook worden geacht te zijn gericht tegen een vervangend raadsbesluit.[3] Dit betekent dat het bezwaarschrift wordt behandeld of zij was gericht tegen het raadsbesluit van 1 juni 2022.

Nu het bezwaarschrift en bezwaarmaker verder ook aan alle ontvankelijkheidseisen voldoen, acht de commissie zich bevoegd om kennis te nemen van de gronden van bezwaar.

Inleiding

Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5

De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat

[2] Artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[3] Artikel 6, derde lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[4] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmaker geeft aan dat de toegedachte bestemming niet afwijkt van het huidige gebruik. Het voornemen van de gemeente om de aangewezen percelen aan de Oude Velperweg aan te wijzen als te bebouwen percelen is geen houdbaar argument, omdat deze reeds als woonpercelen fungeren.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[5]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[6] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. [7]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen

[4] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[7] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).

de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[8] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing
De beoogde intensivering van bebouwing van de percelen die de gemeente voor ogen heeft ligt kennelijk ten grondslag aan de aanwijzing, maar hoort niet op deze percelen plaats te vinden, maar op het bedrijventerrein ten oosten van de Schaapsdrift, zoals eerder door de gemeente gepland en gecommuniceerd. Bezwaarmaker verwijst naar de eerdere plannen en geeft aan dat in die plannen de woningen aan de Oude Velperweg niet werden genoemd en ook niet eerder als verdichtingslocatie zijn aangemerkt. Bezwaarmaker kon op geen enkele wijze op de hoogte zijn van het feit dat zij geraakt zou worden door de plannen van de gemeente. Menig huis is daarom ook nog verbouwd, dan wel zijn er investeringen gedaan om het huis te verduurzamen.

Bezwaarmaker heeft begrepen dat de gemeente voornemens is om de karakteristieke jarendertig woningen te vervangen door hoogbouw, dan wel een weg. Indien deze huizen op termijn zouden verdwijnen wordt de gezichtslijn en de geschiedenis van de wijk op een manier aangetast die niet meer te herstellen is. Het aanwijzen van de percelen levert ook geen bijdrage aan het herstellen van de historische verbinding tussen de Schaapsdrift en Plattenburg. Ook druist het in tegen de plannen over de herinrichting van de Velperweg. Dit project ziet ook op de aangewezen woningen aan de Oude Velperweg.
Bezwaarmaker kan zich wel vinden in het opknappen van Station Presikhaaf en zijn omgeving. Ook het herontwikkelen van verloederde en/of braakliggende bedrijventerreinen in de wijk Plattenburg kan op haar instemming rekenen. De gemeenten wil meer groen, biodiversiteit en klimaatadaptatie realiseren. Dit strookt echter niet met het voornemen om op of nabij de aan de (Oude) Velperweg liggende percelen intensieve bebouwing te vestigen. Er is rondom die woningen veel groen en bovendien kijken zij uit op park Angerenstein.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke

[8] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Belangenafweging

Bezwaarmaker is van oordeel dat er een onjuiste belangenafweging heeft plaatsgevonden. Zij heeft het hierbij niet alleen over het woongenot en het mentale aspect van ongestoord genieten van een eigendomsrecht, maar ook de financiële gevolgen voor de bewoners. Door het vestigen van het voorkeursrecht zal de marktwaarde van de woning afnemen. Deze waarde zal alleen maar dalen als de buren besluiten toch te verkopen en er leegstand ontstaat. Bovendien wordt op dit moment op huizen flink overboden door partijen die tegen elkaar opbieden. Wanneer de gemeente dan een marktconforme prijs betaalt en er een nieuwe woning gekocht moet worden, moet bezwaarmaker ook overbieden. Ze kan nooit meer een soortgelijke woning kopen voor hetzelfde geld. De financiële gevolgen zijn niet te overzien.

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmaker wordt immers niet gedwongen om haar perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmaker. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmaker (in dit geval als bewoner en eigenaar van het

perceel) niet langer de haar toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Zij zal uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[9]

Daarbij overweegt de commissie dat het wettelijk stelsel – artikel 40b tot en met 40f van de Wvg in combinatie met de Onteigeningswet – dusdanig in elkaar zit dat bezwaarmaker er in redelijkheid op kan vertrouwen dat zij een marktconforme prijs voor haar appartement krijgt, waarbij tevens gekeken wordt naar de dan geldende marktomstandigheden.

Gelet op het hiervoor overwogene is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmaker. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

Duurzaamheidsinvesteringen
Bezwaarmaker geeft voorts aan dat tot het voorkeursrecht door de gemeente werd gevestigd, ze druk was met het verduurzamen en verbouwen van de woning. Dit zal door het vestigen van het voorkeursrecht op het laagst mogelijke pitje worden gezet.

De commissie begrijpt dat de onduidelijke toekomst voor bezwaarmaker vervelend is. Bezwaarmaker zal, overigens net als alle andere eigenaren van percelen, moeten afwegen of de investering in haar woning, gezien de onzekere toekomst, rendabel is. Toch maakt deze onzekerheid niet dat het voorkeursrecht niet op het perceel van bezwaarmaker mag worden gevestigd. Daarvoor gelden de criteria die opgesomd staan in artikel 5, van de Wvg. Als daaraan voldaan wordt, mag het voorkeursrecht door de raad worden gevestigd. De onzekerheid over investeringen valt buiten deze beoordeling. Daarom gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Opkoopbescherming
Bezwaarmaker heeft in het bezwaarschrift gewezen op de opkoopbescherming die in Arnhem geldt, juist om ongewenst speculeren tegen te gaan. Bezwaarmaker begrijpt niet waarom zij niet eerder gewaarschuwd kon worden.

De commissie overweegt dat in artikel 12 en artikel 13 van de Huisvestingsverordening 2020 (hierna: de Huisvestingsverordening) een opkoopbescherming is neergelegd. Deze opkoopbescherming houdt in dat de woningen in de gebieden die omschreven zijn in artikel 13, tweede lid in beginsel vier jaren na aankoop bewoond moeten worden door de koper. Van deze regel kan worden afgeweken door een ontheffing die door het college kan worden verleend.

De commissie overweegt dat deze bepalingen tot op zekere hoogte speculatie met woningen tegengaan. Het vestigen van een voorkeursrecht op basis van de artikelen 2 juncto 5 Wvg dient naar het oordeel van de commissie echter ook een doel dat niet door de opkoopbescherming wordt nagestreefd. Het voorkeursrecht is bedoeld om een eerste recht op koop te verkrijgen, zodra een eigenaar de woning wil verkopen. Hiermee tracht de raad in een vroegtijdig stadium grip te krijgen op het aangewezen gebied om zo de regiefunctie stevig in handen te hebben. Op deze manier gaat de raad tegen dat er andere, verstorende ontwikkelingen in het aangewezen gebied kunnen plaatsvinden.

Gelet op bovenstaande is de commissie van oordeel dat het feit dat de opkoopbescherming bestaat niet afdoet aan de mogelijkheid tot het vestigen van een voorkeursrecht.

---

[9] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Zorgvuldigheid en communicatie
Uit het verhandelde ter zitting en de gronden van bezwaar leidt de commissie af dat er in het proces naar het vestigen van het voorlopig voorkeursrecht door het college en het definitieve voorkeursrecht door de raad niet alles procedureel goed is gegaan. Bezwaarmakers hebben aangegeven dat niet iedereen de brief met de aankondiging van het voorkeursrecht heeft ontvangen. Verder zijn ook enquêtes niet onder alle bewoners verspreid en/of aangekomen. Ook het moment van het inlichten van de bewoners over het voorlopig gevestigde voorkeursrecht – vrijdagavond om 7 uur – heeft tot extra onrust en onvrede bij de bewoners geleid. Niet alleen omdat er op dat moment geen telefonische bereikbaarheid was voor vragen, maar ook omdat de maandag erna de stembureaus voor de gemeenteraadsverkiezingen opengingen. Ook het feit dat het vestigen van het voorkeursrecht hierdoor geen onderdeel (meer) uit kon maken van de standpunten van de politieke partijen voor die verkiezingen, vindt bezwaarmaker vreemd. De wijze waarop over haar wijk wordt gesproken heeft zij als grievend ervaren.

De commissie wil hierover het volgende opmerken. Inherent aan het vestigen van een voorlopig voorkeursrecht is dat hieraan geen transparante openbare procedure voorafgaat. Desalniettemin is de commissie van mening dat het ongelukkig is een dergelijk besluit kenbaar te maken op het moment dat inwoners geen vragen kunnen stellen. De commissie merkt op dat ter zitting is gebleken dat bij het vestigen van het definitieve voorkeursrecht de (telefonische) bereikbaarheid ondanks het pinksterweekeinde wel was geregeld. De commissie adviseert de laatste wijze van handelen in toekomstige procedures over te nemen.
Voor wat betreft de besluiten die niet aangekomen zouden zijn, merkt de commissie op dat niet gebleken is dat een bezwaarmaker in zijn belangen is geschaad. Wel vraagt de commissie hiervoor blijvende aandacht.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

6 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;
   d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
   e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
   f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.
3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.
6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmakers 14a en 14b

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] en [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Hierdoor is een voorkeursrecht gevestigd op de percelen die kadastraal bekend zijn als gemeente [redacted] waarvan [redacted] en [redacted] eigenaar zijn.

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht heeft [redacted] op 7 jul 2022 en [redacted] op 4 juli 2022 een bezwaarschrift ingediend (hierna: bezwaarmakers).

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van [redacted] van 7 juli 2022 en het bezwaarschrift van 4 juli 2022 van [redacted] Deze bezwaarschriften maken deel uit van dit advies en dienen hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als bezwaarmaker;
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift
Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen. Bezwaarmakers hebben een bezwaarschrift ingediend tegen het collegebesluit van 8 maart 2022. Dit besluit is van rechtswege komen te vervallen op het moment dat het raadsbesluit van 1 juni 2022 werd genomen.[2] Dit betekent dat het besluit waartegen bezwaarmakers hun bezwaarschriften hebben gericht niet langer bestaat. De Wvg bepaalt echter dat bezwaarschriften die tegen het collegebesluit zijn ingediend ook worden geacht te zijn gericht tegen een vervangend raadsbesluit.[3] Dit betekent dat de bezwaarschriften worden behandeld of zij waren gericht tegen het raadsbesluit van 1 juni 2022.

Nu de bezwaarschriften en bezwaarmakers verder ook aan alle ontvankelijkheidseisen voldoen, acht de commissie zich bevoegd om kennis te nemen van de gronden van bezwaar.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de

[2] Artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[3] Artikel 6, derde lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[4] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Verbeterde en meer intesief gebruik
Bezwaarmakers kunnen zich niet vinden in het besluit van de raad om het voorkeursrecht te vestigen op het perceel. Er is volgens bezwaarmakers geen reden om aan te nemen dat het toekomstige gebruik van de grond gaat afwijken van het huidige gebruik, namelijk bewoning. Ter zitting hebben bezwaarmakers opgemerkt dat in de Ruimtelijke motivatie alleen bij de bedrijfsterreinen een verschil is tussen de toegedachte bestemming en het gebruik hiervan. Als verandering wordt opgesomd: 1. Intensieve invulling met meer woningen dan nu, 2. Oplossingen voor combinatie van werken en wonen en 3. Een goede bereikbaarheid. Deze genoemde veranderingen zijn naar mening van bezwaarmakers alleen van toepassing op de bedrijfsterreinen. De ruimtelijke motivatie bevat volgens bezwaarmakers geen argumenten om een voorkeursrecht op grond van artikel 5, eerste lid van de Wvg te vestigen.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[5]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[6] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen

[4] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).

worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. [7]

Bezwaarmaker heeft ter zitting aangegeven dat de raad de ruimtelijke motivatie ten onrechte als leidraad heeft genomen, omdat de ruimtelijke motivatie geen bestemmingsplan, structuurvisie of inpassingsplan is. De commissie overweegt hieromtrent dat de ruimtelijke motivatie geen status heeft in de zin van een plan op grond van de Wet ruimtelijke ordening. Onder verwijzing naar de verdere inhoud van haar advies merkt de commissie op dat het in dit stadium en bij deze gekozen grondslag van de Wvg echter nog niet nodig is om een uitgewerkt plan te hebben.

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[8] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing

Bezwaarmaker is verder van mening dat het voorkeursrecht niet zomaar gevestigd kan worden nu er geen studie is gedaan naar alternatieve bouwlocaties en naar efficiency voor deze locatie, te weten Schaapsdrift e.o. Bezwaarmaker heeft ter zitting aangegeven dat op perceelsniveau niet is aangegeven wat de planologische grondslag is op basis waarvan het besluit is genomen. Er zijn percelen waarbij het gebruik volledig overeenkomt met de beoogde bestemming. De Wvg is niet bestemd om lukraak in hele wijken het eigendomsrecht te beperken, aldus bezwaarmaker.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de

[7] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[8] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.

Voor zover bezwaarmaker heeft aangegeven dat in casu binnen de gemeente Arnhem andere plekken zijn om de verstedelijkingsopgave te realiseren heeft de raad aangegeven dat ook andere potentiële gebieden worden onderzocht om het gewenste resultaat te bereiken. De hoeveelheid woningen die in Arnhem gebouwd moet worden is te groot om alleen binnen het aangewezen gebied te realiseren.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Het feit dat het perceel kadastraal bekend als [redacted] abusievelijk niet is opgemerkt bij het opstellen van de Wvg-tekening en de lijst, maakt het voorgaande niet anders.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Belangenafweging

Bezwaarmaker is van oordeel dat nu de wethouder herhaaldelijk heeft beweerd dat er geen plan ligt, er niet mag worden aangenomen dat er zwaarwegende argumenten zijn in het algemeen belang, zoals het aanleggen van een weg of een treinspoor. Er wordt aangenomen dat het vestigen van de Wvg de regiepositie van de gemeente versterkt. Een aanname is geen reden om een Wvg te vestigen. Voor een belangenafweging dient gedegen onderzoek gedaan te worden. De gemeente heeft dit verzuimd.
Als gevolg van het besluit verliezen bezwaarmakers de concrete mogelijkheid om hun eigendom aan derden te verkopen. Voorafgaand aan dit besluit hoorden zij geregeld alarmerende woorden van de wethouder over onteigening en sloop. Zij verwijzen naar artikel 1, eerste lid van het eerste Protocol van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een

voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmakers worden immers niet gedwongen om hun perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmakers. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmakers (in dit geval als bewoners/eigenaren van het perceel) niet langer de hun toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Hij zal uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[9]

Gelet hierop is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmakers. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

Halte Presikhaaf

Bezwaarmaker heeft ter zitting aangegeven dat de gemeente zich dient te houden aan de Algemene wet bestuursrecht, meer specifiek artikel 3:2 en 3:4. Met de kennis van nu - wetende dat halte Presikhaaf minder toekomst zal hebben als voorzien en gehoopt door de wethouder – daarom vindt bezwaarmaker het niet reëel om vast te blijven houden aan de Wvg voor Schaapsdrift eo. Hierbij is ter zitting verwezen naar de berichtgeving in de Arnhemse Courant van 1 september en 20 oktober. In haar bezwaarschrift heeft zij al aangegeven dat zij de toekomstvisie van de wethouder om halte Presikhaaf verder te ontwikkelen niet realistisch vindt. Het vaker dan twee maal per uur laten stoppen van een trein is niet mogelijk omdat de intercity achter de sprinter aanrijdt.

De commissie merkt hierover het volgende op. Gelet op het verhandelde ter zitting bestaan er stukken van het ministerie van I&W die gaan over de situatie van de sporen en de haltes/station in de gemeente Arnhem. Desgevraagd heeft de raad aangegeven de stukken (deels) te kennen, maar dat het hier nog plannen betreffen die geen (definitieve) status hebben. Dergelijke plannen zijn van belang om in de gaten te houden en doorlopend mee te wegen, net zoals dat geldt voor de jurisprudentie omtrent de stikstofproblematiek. De raad heeft echter aangegeven dat deze plannen nog niet concreet genoeg zijn om hierin reden te zien om het voorkeursrecht niet (meer) te vestigen en de ruimtelijke ontwikkeling daar te stoppen. Ook overigens zonder een treinhalte of – station vindt de raad Schaapsdrift en omstreken nog een goede plek om woningbouw te ontwikkelen. Gelet op de onderbouwing van de besluitvorming is de commissie van mening dat – in ieder geval in eerste instantie – de aanwezigheid van de halte Presikhaaf en de plannen daarmee onderdeel uitmaken van de motivering voor het vestigen van het voorkeursrecht. De commissie leidt uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken echter af dat de plannen van het ministerie niet dusdanig concreet zijn dat hiermee dit gedeelte van de motivering komt te vervallen. De commissie adviseert de raad deze ontwikkelingen inderdaad – zoals aangegeven ter zitting – te volgen en mee te wegen in verdere besluitvorming. Hierbij is de commissie zich er overigens van bewust dat eventuele ontwikkelingen op dat gebied niet hoeven te leiden tot een situatie dat hiermee alle motivering van de ruimtelijke ontwikkeling ter plekke komt te vervallen.

[9] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Zorgvuldigheid en communicatie
Uit het verhandelde ter zitting en de gronden van bezwaar leidt de commissie af dat er in het proces naar het vestigen van het voorlopig voorkeursrecht door het college en het definitieve voorkeursrecht door de raad niet alles procedureel goed is gegaan. Bezwaarmakers hebben aangegeven dat niet iedereen de brief met de aankondiging van het voorkeursrecht heeft ontvangen. Verder zijn ook enquêtes niet onder alle bewoners verspreid en/of aangekomen. Ook het moment van het inlichten van de bewoners over het voorlopig gevestigde voorkeursrecht – vrijdagavond om 7 uur – heeft tot extra onrust en onvrede bij de bewoners geleid. Niet alleen omdat er op dat moment geen telefonische bereikbaarheid was voor vragen, maar ook omdat de maandag erna de stembureaus voor de gemeenteraadsverkiezingen opengingen. Ook het feit dat het vestigen van het voorkeursrecht hierdoor geen onderdeel (meer) kon uitmaken van de standpunten van de politieke partijen voor die verkiezingen, vinden bezwaarmakers vreemd. De wijze waarop over hun wijk wordt gesproken hebben zij als grievend ervaren.

De commissie wil hierover het volgende opmerken. Inherent aan het vestigen van een voorlopig voorkeursrecht is dat hieraan geen transparante openbare procedure voorafgaat. Desalniettemin is de commissie van mening dat het ongelukkig is een dergelijk besluit kenbaar te maken op het moment dat inwoners geen vragen kunnen stellen. De commissie merkt op dat ter zitting is gebleken dat bij het vestigen van het definitieve voorkeursrecht de (telefonische) bereikbaarheid ondanks het pinksterweekeinde wel was geregeld. De commissie adviseert de laatste wijze van handelen in toekomstige procedures mee te nemen.
Voor wat betreft de besluiten die niet aangekomen zouden zijn, merkt de commissie op dat niet gebleken is dat een bezwaarmaker in zijn belangen is geschaad. Wel vraagt de commissie hiervoor blijvende aandacht.
Voor wat betreft de punten die bezwaarmaker hieromtrent heeft aangekaart in zijn pleitnotitie, verwijst de commissie naar de aanvullende reactie van de raad. De commissie heeft kennisgenomen van deze punten en de reactie. Deze worden hier als herhaald en ingelast beschouwd. De commissie merkt op dat uit deze overgelegde stukken is gebleken dat bezwaarmaker niet in zijn belangen is geschaad.
Voor wat betreft het niet krijgen van enquêtes, heeft de commissie begrepen dat dit wordt ondervangen door de uitslag hiervan slechts te gebruiken als vertrekpunt van de verdere planontwikkeling. Tijdens deze ontwikkeling zullen belanghebbenden ruim de mogelijkheid hebben om hun zienswijze kenbaar te maken.
Voor zover bezwaarmakers aangeven de uitlatingen over hun wijk als grievend ervaren te hebben, adviseert de commissie om in de communicatie zoveel als mogelijk rekening te houden met de gevoelens van de ontvangende partijen en bewoordingen zo zorgvuldig mogelijk te kiezen.

Voor wat betreft de grond dat raadsleden via Woo-verzoeken aan informatie moesten komen, overweegt de commissie als volgt. De raad heeft de besluitvormingsstukken behorende bij het voorstel tot vestiging van het voorkeursrecht op de gebruikelijke wijze ontvangen. Er zijn door raadsfracties nadere vragen gesteld, zowel tijdens de openbare beraadslagingen als in de vorm van zogenaamde artikel 44-vragen. Deze vragen zijn door het college beantwoord. Daarnaast heeft de raad uitgebreid beraadslaagd over de vestiging en hebben zij besloten om het voorkeursrecht te vestigen. De commissie is niet gebleken van onjuistheden op dit gebied.

Tot slot
Tot slot hebben bezwaarmakers uiteen gezet wat de vestiging van het voorkeursecht voor hen persoonlijk betekent. De commissie heeft hier vanzelfsprekend kennis van genomen. Hoewel de commissie de gevoelens van bezwaarmakers invoelbaar vindt en begrip heeft voor het feit dat

onduidelijkheid over de toekomst voor deze gevoelens kan zorgen, maakt dit niet dat de raad vanwege algemeen belang niet in redelijkheid het voorkeursrecht heeft kunnen vestigen.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Het advies van de commissie
De commissie adviseert de bezwaarschriften van [redacted] en [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

6 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;
   d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
   e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
   f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.
3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.
6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 15

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van het college van burgemeester en wethouders van Arnhem van 8 maart 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken voorlopig zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]
Hierdoor is een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.
Tegen het vestigen van dit voorlopig voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.
Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 5 april 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als gemachtigde van [redacted]
- [redacted] als bezwaarmaker;
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

Afwezig na afmelding was:

- [redacted]

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift
Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen. Bezwaarmaker heeft een bezwaarschrift ingediend tegen het collegebesluit van 8 maart 2022. Dit besluit is van rechtswege komen te vervallen op het moment dat het raadsbesluit van 1 juni 2022 werd genomen.[2] Dit betekent dat het besluit waartegen bezwaarmaker het bezwaarschrift heeft gericht niet langer bestaat. De Wvg bepaalt echter dat bezwaarschriften die tegen het collegebesluit zijn ingediend ook worden geacht te zijn gericht tegen een vervangend raadsbesluit.[3] Dit betekent dat het bezwaarschrift wordt behandeld of zij was gericht tegen het raadsbesluit van 1 juni 2022.

Nu het bezwaarschrift en bezwaarmaker verder ook aan alle ontvankelijkheidseisen voldoen, acht de commissie zich bevoegd om kennis te nemen van de gronden van bezwaar.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van

[2] Artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[3] Artikel 6, derde lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[4] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmaker geeft in haar bezwaarschrift aan dat er nu een voorlopig voorkeursrecht is gevestigd, terwijl het nog niet eens zeker is of haar huis ook bij het plan betrokken wordt. Het zijn prachtige jaren 30 woningen, waarin zij woont. Deze staan al 100 jaar en zullen zeker nog 100 jaar kunnen blijven staan. Zij zijn een mooi aangezicht voor de wijk, dus het is voor bezwaarmaker onbegrijpelijk dat deze voor een eventueel plan moeten wijken.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[5]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[6] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen

[4] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).

worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. [7]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[8] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing

Voor zover bezwaarmaker haar bezwaren richt op de begrenzing van het voorkeursrecht, overweegt de commissie als volgt. De begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, moeten gebaseerd zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.
Voor wat betreft het appartementencomplex aan de Ernst Casimirlaan heeft de raad ter zitting aangegeven dat dit complex past in de visie die men heeft voor de ontwikkeling van het gebied. Er is sprake van intensieve woningbouw in een groene omgeving. Gelet hierop is dit appartementencomplex buiten de aanwijzing van het voorkeursrecht gehouden. Dit wil overigens niet zeggen dat bij het ontwikkelen van het gebied niet ook gekeken wordt naar de omgeving ervan, aldus de raad.

---

[7] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[8] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

Voor zover bezwaarmaker heeft aangegeven dat in casu binnen de gemeente Arnhem andere plekken zijn om de verstedelijkingsopgave te realiseren heeft de raad aangegeven dat ook andere potentiële gebieden worden onderzocht om het gewenste resultaat te bereiken. De hoeveelheid woningen die in Arnhem gebouwd moet worden is te groot om alleen binnen het aangewezen gebied te realiseren.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Belangenafweging
Bezwaarmaker heeft door middel van persoonlijke opmerkingen aangegeven hoeveel belang zij hecht aan het kunnen blijven wonen in haar woning. Het terugkrijgen van eenzelfde soort woning zal heel moeilijk worden, als het al lukt.

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmaker wordt immers niet gedwongen om haar perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmaker. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmaker (in dit geval als bewoner en eigenaar van het perceel) niet langer de haar toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Zij zal uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[9]

Gelet hierop is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmaker. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

---

[9] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Opkoopbescherming
Bezwaarmaker merkt in haar bezwaar op dat zij zich niet kan vinden in het argument van de raad dat een voorkeursrecht gevestigd moet worden, zodat speculanten de huizen niet op kunnen kopen. Zij wijst erop dat je tegenwoordig niet meer mag speculeren met een huis als je het koopt, je moet er eerst vier jaar zelf in wonen. Dit staat lijnrecht tegenover het voorkeursrecht, aldus bezwaarmaker.

De commissie overweegt dat in artikel 12 en artikel 13 van de Huisvestingsverordening 2020 (hierna: de Huisvestingsverordening) een opkoopbescherming is neergelegd. Deze opkoopbescherming houdt in dat de woningen in de gebieden die omschreven zijn in artikel 13, tweede lid in beginsel vier jaren na aankoop bewoond moeten worden door de koper. Van deze regel kan worden afgeweken door een ontheffing die door het college kan worden verleend.

De commissie overweegt dat deze bepalingen tot op zekere hoogte speculatie met woningen tegengaat. Het vestigen van een voorkeursrecht op basis van de artikelen 2 juncto 5 Wvg dient naar het oordeel van de commissie echter ook een doel dat niet door de opkoopbescherming wordt nagestreefd. Het voorkeursrecht is bedoeld om een eerste recht op koop te verkrijgen, zodra een eigenaar de woning wil verkopen. Hiermee tracht de raad in een vroegtijdig stadium grip te krijgen op het aangewezen gebied om zo de regiefunctie stevig in handen te hebben. Op deze manier gaat de raad tegen dat er andere, verstorende ontwikkelingen in het aangewezen gebied kunnen plaatsvinden.

Gelet op bovenstaande is de commissie van oordeel dat het feit dat de opkoopbescherming bestaat niet afdoet aan de mogelijkheid tot het vestigen van een voorkeursrecht.

Halte Presikhaaf
Bezwaarmaker heeft ter zitting gewezen op de plannen voor de sporen en treinstations in de gemeente Arnhem die worden geïnitieerd vanuit het ministerie I&W. Deze kunnen van invloed zijn op de halte Presikhaaf en de plannen die het college hiermee heeft. Bezwaarmaker vraagt zich af of de plannen van het ministerie er niet voor zorgen dat daarmee de motivering van het bestreden besluit komt te vervallen.

De commissie merkt hierover het volgende op. Gelet op het verhandelde ter zitting bestaan er stukken van het ministerie van I&W die gaan over de situatie van de sporen en de haltes/station in de gemeente Arnhem. Desgevraagd heeft de raad aangegeven de stukken (deels) te kennen, maar dat het hier nog plannen betreffen die geen (definitieve) status hebben. Dergelijke plannen zijn van belang om in de gaten te houden en doorlopend mee te wegen, net zoals dat geldt voor de jurisprudentie omtrent de stikstofproblematiek. De raad heeft echter aangegeven dat deze plannen nog niet concreet genoeg zijn om hierin reden te zien om het voorkeursrecht niet (meer) te vestigen en de ruimtelijke ontwikkeling daar te stoppen. Ook overigens zonder een treinhalte of – station vindt de raad Schaapsdrift en omstreken nog een goede plek om woningbouw te ontwikkelen. Gelet op de onderbouwing van de besluitvorming is de commissie van mening dat – in ieder geval in eerste instantie – de aanwezigheid van de halte Presikhaaf en de plannen daarmee onderdeel uitmaken van de motivering voor het vestigen van het voorkeursrecht. De commissie leidt uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken echter af dat de plannen van het ministerie niet dusdanig concreet zijn dat hiermee dit gedeelte van de motivering komt te vervallen. De commissie adviseert de raad deze ontwikkelingen inderdaad – zoals aangegeven ter zitting – te volgen en mee te wegen in verdere besluitvorming. Hierbij is de commissie zich er overigens van bewust dat eventuele ontwikkelingen op dat gebied niet hoeven te leiden tot een situatie dat hiermee alle motivering van de ruimtelijke ontwikkeling ter plekke komt te vervallen.

Financiën gemeente
Bezwaarmaker merkt daarbij op dat het gemeentebestuur heeft verzwegen dat er 18 miljoen euro te kort is in de kas. Zij vraagt zich dan ook af hoe zij dit voorstel met droge ogen kunnen indienen terwijl dit project 80 tot 100 miljoen euro gaat kosten. Hoe wil de gemeente dit project gaan financieren?

De commissie overweegt hieromtrent dat in het verweerschrift terecht is opgemerkt dat dit bezwaar meer op de vraag ziet of de ruimtelijke ontwikkeling kan plaatsvinden. Het is niet zozeer gekoppeld aan het vestigen van een voorkeursrecht dat een eerste recht van koop regelt. Voorts volgt uit vaste jurisprudentie dat de financiële haalbaarheid van de beoogde ontwikkelingen geen voorwaarde is voor het vestigen van een voorkeursrecht.[10] De commissie gaat derhalve aan dit bezwaar voorbij.

Zorgvuldigheid en communicatie
Uit het verhandelde ter zitting leidt de commissie af dat er in het proces naar het vestigen van het voorlopig voorkeursrecht door het college en het definitieve voorkeursrecht door de raad niet alles procedureel goed is gegaan. Bezwaarmakers hebben aangegeven dat niet iedereen de brief met de aankondiging van het voorkeursrecht heeft ontvangen. Verder zijn ook enquêtes niet onder alle bewoners verspreid en/of aangekomen. Ook het moment van het inlichten van de bewoners over het voorlopig gevestigde voorkeursrecht – vrijdagavond om 7 uur – heeft tot extra onrust en onvrede bij de bewoners geleid. Niet alleen omdat er op dat moment geen telefonische bereikbaarheid was voor vragen, maar ook omdat de maandag erna de stembureaus voor de gemeenteraadsverkiezingen opengingen. Ook het feit dat het vestigen van het voorkeursrecht hierdoor geen onderdeel (meer) kon uitmaken van de standpunten van de politieke partijen voor die verkiezingen, vindt bezwaarmaker vreemd. De wijze waarop over de wijk wordt gesproken heeft zij als grievend ervaren.

De commissie wil hierover het volgende opmerken. Inherent aan het vestigen van een voorlopig voorkeursrecht is dat hieraan geen transparante openbare procedure voorafgaat. Desalniettemin is de commissie van mening dat het ongelukkig is een dergelijk besluit kenbaar te maken op het moment dat inwoners geen vragen kunnen stellen. De commissie merkt op dat ter zitting is gebleken dat bij het vestigen van het definitieve voorkeursrecht de (telefonische) bereikbaarheid ondanks het pinksterweekeinde wel was geregeld. De commissie adviseert de laatste wijze van handelen in toekomstige procedures over te nemen.
Voor wat betreft de besluiten die niet aangekomen zouden zijn, merkt de commissie op dat niet gebleken is dat een bezwaarmaker in haar belangen is geschaad. Wel vraagt de commissie hiervoor blijvende aandacht.
Voor wat betreft het niet krijgen van enquêtes, heeft de commissie begrepen dat dit wordt ondervangen door de uitslag hiervan slechts te gebruiken als vertrekpunt van de verdere planontwikkeling. Tijdens deze ontwikkeling zullen belanghebbenden ruim de mogelijkheid hebben om hun zienswijze kenbaar te maken.
Voor zover bezwaarmaker aangeeft de uitlatingen over haar wijk als grievend ervaren te hebben, adviseert de commissie om in de communicatie zoveel als mogelijk rekening te houden met de gevoelens van de ontvangende partijen en bewoordingen zo zorgvuldig mogelijk te kiezen.

[10] Uitspraak van 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871).

Tot slot
Tot slot heeft bezwaarmaker uiteen gezet wat de vestiging van het voorkeursecht voor haar persoonlijk betekent. De commissie heeft hier vanzelfsprekend kennis van genomen. Hoewel de commissie de gevoelens van bezwaarmaker invoelbaar vindt en begrip heeft voor het feit dat onduidelijkheid over de toekomst voor deze gevoelens kan zorgen, maakt dit niet dat de raad vanwege algemeen belang niet in redelijkheid het voorkeursrecht heeft kunnen vestigen.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

<u>Het advies van de commissie</u>
De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

6 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;
   d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
   e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
   f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.
3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.
6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 16

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van het college van burgemeester en wethouders van Arnhem van 8 maart 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken voorlopig zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn en tegen het besluit van 1 juni 2022 van de gemeenteraad van Arnhem, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 24, 26 en 27, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]
Hierdoor is een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.
Tegen het vestigen van dit voorlopige voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.
Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar de bezwaarschriften van 24 maart 2022 en 1 juli 2022. Deze bezwaarschriften maken deel uit van dit advies en dienen hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als gemachtigde van [redacted]
- [redacted] als bezwaarmaker;

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

- [redacted] als bezwaarmaker;
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig na afmelding was:

- [redacted]

De overwegingen van de commissie

Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift

Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen. Bezwaarmaker heeft een bezwaarschrift ingediend tegen het collegebesluit van 8 maart 2022. Dit besluit is van rechtswege komen te vervallen op het moment dat het raadsbesluit van 1 juni 2022 werd genomen.[2] Dit betekent dat het besluit waartegen bezwaarmaker het bezwaarschrift heeft gericht niet langer bestaat. De Wvg bepaalt echter dat bezwaarschriften die tegen het collegebesluit zijn ingediend ook worden geacht te zijn gericht tegen een vervangend raadsbesluit.[3] Dit betekent dat het bezwaarschrift wordt behandeld of zij was gericht tegen het raadsbesluit van 1 juni 2022.

Nu het bezwaarschrift en bezwaarmaker verder ook aan alle ontvankelijkheidseisen voldoen, acht de commissie zich bevoegd om kennis te nemen van de gronden van bezwaar.

Inleiding

Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5

De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

---

[2] Artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[3] Artikel 6, derde lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[4] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmaker geeft in zijn bezwaarschrift aan dat het bestemmingsplan in de buurt waar [redacted] is gelegen niet is veranderd. Het bestemmingsplan was wonen/werken en dat is het gebleven. Dat de raad kennelijk voornemens is bebouwing in de buurt een ander karakter te gaan geven dan de huidige, is géén verandering van bestemming. Bezwaarmaker is dan ook van oordeel dat er geen grond is een voorkeursrecht op [redacted] te plaatsen en vindt dat de plaatsing ervan niet wettig is.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[5]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[6] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een

[4] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).

bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. [7]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[8] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Opkoopbescherming
Bezwaarmaker citeert allereerst in zijn bezwaarschrift de volgende passage: "Indien er geen voorkeursrecht wordt gevestigd bestaat het risico dat de gronden aan derden worden overgedragen die de gronden willen aanwenden voor andere doeleinden". Daarbij merkt bezwaarmaker op dat dit risico in zijn ogen correcter en efficiënter te bestrijden zijn met het opleggen van gebruikseisen aan een pand.

De commissie merkt op dat het vestigen van een voorkeursrecht op basis van de artikelen 2 juncto 5 Wvg ook een doel dient dat niet door het opleggen van gebruikseisen wordt nagestreefd. Het voorkeursrecht is bedoeld om een eerste recht op koop te verkrijgen, zodra een eigenaar de woning wil verkopen. Hiermee tracht de raad in een vroegtijdig stadium grip te krijgen op het aangewezen gebied om zo de regiefunctie stevig in handen te hebben. Op deze manier gaat de raad tegen dat er andere, verstorende ontwikkelingen in het aangewezen gebied kunnen plaatsvinden.

Gelet op bovenstaande is de commissie van oordeel dat het feit dat er gebruikseisen opgelegd kunnen worden niet afdoet aan de mogelijkheid tot het vestigen van een voorkeursrecht.

---

[7] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[8] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

Belangenafweging
Het opleggen van het voorkeursrecht is in de ogen van bezwaarmaker een onnodig zware maatregel die hem te zeer beperkt in zijn eigendomsrecht.

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmaker wordt immers niet gedwongen om zijn perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmaker. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmaker (in dit geval als bewoner en eigenaar van het perceel) niet langer de hem toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Hij zal uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[9]

Gelet hierop is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmaker. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

[9] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

6 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;
   d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
   e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
   f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.
3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.
6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 17

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] van Stichting Achmea Rechtsbijstand, namens [redacted] tegen het besluit van het college van burgemeester en wethouders van Arnhem van 8 maart 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken voorlopig zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]
Hierdoor is een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.
Tegen het vestigen van dit voorlopig voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.
Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 13 april 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als gemachtigde van [redacted]
- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als bezwaarmaker;
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig na afmelding was:

- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift
Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen. Bezwaarmaker heeft een bezwaarschrift ingediend tegen het collegebesluit van 8 maart 2022. Dit besluit is van rechtswege komen te vervallen op het moment dat het raadsbesluit van 1 juni 2022 werd genomen.[2] Dit betekent dat het besluit waartegen bezwaarmaker het bezwaarschrift heeft gericht niet langer bestaat. De Wvg bepaalt echter dat bezwaarschriften die tegen het collegebesluit zijn ingediend ook worden geacht te zijn gericht tegen een vervangend raadsbesluit.[3] Dit betekent dat het bezwaarschrift wordt behandeld of zij was gericht tegen het raadsbesluit van 1 juni 2022.

Nu het bezwaarschrift en bezwaarmaker verder ook aan alle ontvankelijkheidseisen voldoen, acht de commissie zich bevoegd om kennis te nemen van de gronden van bezwaar.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de

[2] Artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[3] Artikel 6, derde lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[4] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmaker draagt allereest – kort gezegd - aan dat het gebruik van de gronden niet afwijkt van de door de raad gewenste bestemming. Hij woont immers zelf op het perceel. Er wordt onvoldoende aangegeven op welke wijze het gebruik van de grond van bezwaarmaker afwijkt van de gewenste bestemming. Een beschrijving van de beoogde bestemming ontbreekt in het besluit. Verder is bezwaarmaker van oordeel dat onvoldoende is aangetoond dat er een noodzaak van de aanwijzing Bestaat. Het staat niet vast dat de grond van bezwaarmaker op korte termijn nodig is om een niet-agrarische bestemming te realiseren. Hij betwist dat de raad gebruik kan maken van zijn aanwijsbevoegdheid op grond van de Wvg.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[5]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[6] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. [7]

---

[4] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[7] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[8] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing
Bezwaarmaker geeft aan dat uit alles blijkt dat de voorgenomen ontwikkeling met name ziet op het transformeren van het verouderde bedrijventerrein, het ontwikkelen van het gebied bij het station Presikhaaf en dat primair de functie wonen blijft gelden in het overige gebied.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.
Voor wat betreft het appartementencomplex aan de Ernst Casimirlaan heeft de raad ter zitting aangegeven dat dit complex past in de visie die men heeft voor de ontwikkeling van het gebied. Er is sprake van intensieve woningbouw in een groene omgeving. Gelet hierop is dit appartementencomplex buiten de aanwijzing van het voorkeursrecht gehouden. Dit wil overigens niet zeggen dat bij het ontwikkelen van het gebied niet ook gekeken wordt naar de omgeving ervan, aldus de raad.

[8] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

Voor zover bezwaarmaker heeft aangegeven dat in casu binnen de gemeente Arnhem andere plekken zijn om de verstedelijkingsopgave te realiseren heeft de raad aangegeven dat ook andere potentiële gebieden worden onderzocht om het gewenste resultaat te bereiken. De hoeveelheid woningen die in Arnhem gebouwd moet worden is te groot om alleen binnen het aangewezen gebied te realiseren.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Belangenafweging
Nu de gewenste ontwikkeling van het gebied nog niet op perceelsniveau vaststaat, vindt bezwaarmaker dat de raad geen voorrang kan geven aan het algemeen belang ten koste van zijn belangen. Bezwaarmaker vindt het inzetten van de Wvg een veel te zwaar middel om de voorliggende wijziging mogelijk te maken. Het aanwijzen van de woning van bezwaarmaker als herontwikkelingsgebied voelt willekeurig.
Daarnaast heeft bezwaarmaker in recente jaren veel geïnvesteerd om zijn woning toekomstbestendig en duurzamer te maken. Dit met het oog om er nog lang in te blijven wonen.
Tot slot maakt bezwaarmaker bezwaar tegen de waardevermindering van zijn grond. Hij geeft aan dat indien de gemeente zijn woning op grond van het voorkeursrecht koopt, hij een prijs krijgt die altijd lager is dan de waarde in het vrije, economische verkeer.

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmaker wordt immers niet gedwongen om zijn perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmaker. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmaker (in dit geval als bewoner en eigenaar van het perceel) niet langer de hem toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Hij zal uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[9]

[9] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Daarbij overweegt de commissie dat het wettelijk stelsel – artikel 40b tot en met 40f van de Wvg in combinatie met de Onteigeningswet – dusdanig in elkaar zit dat bezwaarmaker er in redelijkheid op kan vertrouwen dat hij een marktconforme prijs voor zijn appartement krijgt, waarbij tevens gekeken wordt naar de dan geldende marktomstandigheden.

Gelet hierop is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmaker. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

Halte Presikhaaf
Bezwaarmaker heeft ter zitting gewezen op de plannen voor de sporen en treinstations in de gemeente Arnhem die worden geïnitieerd vanuit het ministerie I&W. Deze kunnen van invloed zijn op de halte Presikhaaf en de plannen die het college hiermee heeft. Bezwaarmaker vraagt zich af of de plannen van het ministerie er niet voor zorgen dat daarmee de motivering van het bestreden besluit komt te vervallen.

De commissie merkt hierover het volgende op. Gelet op het verhandelde ter zitting bestaan er stukken van het ministerie van I&W die gaan over de situatie van de sporen en de haltes/station in de gemeente Arnhem. Desgevraagd heeft de raad aangegeven de stukken (deels) te kennen, maar dat het hier nog plannen betreffen die geen (definitieve) status hebben. Dergelijke plannen zijn van belang om in de gaten te houden en doorlopend mee te wegen, net zoals dat geldt voor de jurisprudentie omtrent de stikstofproblematiek. De raad heeft echter aangegeven dat deze plannen nog niet concreet genoeg zijn om hierin reden te zien om het voorkeursrecht niet (meer) te vestigen en de ruimtelijke ontwikkeling daar te stoppen. Ook overigens zonder een treinhalte of – station vindt de raad Schaapsdrift en omstreken nog een goede plek om woningbouw te ontwikkelen. Gelet op de onderbouwing van de besluitvorming is de commissie van mening dat – in ieder geval in eerste instantie – de aanwezigheid van de halte Presikhaaf en de plannen daarmee onderdeel uitmaken van de motivering voor het vestigen van het voorkeursrecht. De commissie leidt uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken echter af dat de plannen van het ministerie niet dusdanig concreet zijn dat hiermee dit gedeelte van de motivering komt te vervallen. De commissie adviseert de raad deze ontwikkelingen inderdaad – zoals aangegeven ter zitting – te volgen en mee te wegen in verdere besluitvorming. Hierbij is de commissie zich er overigens van bewust dat eventuele ontwikkelingen op dat gebied niet hoeven te leiden tot een situatie dat hiermee alle motivering van de ruimtelijke ontwikkeling ter plekke komt te vervallen.

Zorgvuldigheid en communicatie
Uit het verhandelde ter zitting en de gronden van bezwaar leidt de commissie af dat er in het proces naar het vestigen van het voorlopig voorkeursrecht door het college en het definitieve voorkeursrecht door de raad niet alles procedureel goed is gegaan. Bezwaarmakers hebben aangegeven dat niet iedereen de brief met de aankondiging van het voorkeursrecht heeft ontvangen. Verder zijn ook enquêtes niet onder alle bewoners verspreid en/of aangekomen. Ook het moment van het inlichten van de bewoners over het voorlopig gevestigde voorkeursrecht – vrijdagavond om 7 uur – heeft tot extra onrust en onvrede bij de bewoners geleid. Niet alleen omdat er op dat moment geen telefonische bereikbaarheid was voor vragen, maar ook omdat de maandag erna de stembureaus voor de gemeenteraadsverkiezingen opengingen. Ook het feit dat het vestigen van het voorkeursrecht hierdoor geen onderdeel (meer) kon uitmaken van de standpunten van de politieke partijen voor die verkiezingen, vindt bezwaarmaker vreemd. De wijze waarop over de wijk wordt gesproken heeft hij als grievend ervaren.

De commissie wil hierover het volgende opmerken. Inherent aan het vestigen van een voorlopig voorkeursrecht is dat hieraan geen transparante openbare procedure voorafgaat. Desalniettemin is de commissie van mening dat het ongelukkig is een dergelijk besluit kenbaar te maken op het moment dat inwoners geen vragen kunnen stellen. De commissie merkt op dat ter zitting is gebleken dat bij het vestigen van het definitieve voorkeursrecht de (telefonische) bereikbaarheid ondanks het pinksterweekeinde wel was geregeld. De commissie adviseert de laatste wijze van handelen in toekomstige procedures over te nemen.
Voor wat betreft de besluiten die niet aangekomen zouden zijn, merkt de commissie op dat niet gebleken is dat een bezwaarmaker in zijn belangen is geschaad. Wel vraagt de commissie hiervoor blijvende aandacht.
Voor wat betreft het niet krijgen van enquêtes, heeft de commissie begrepen dat dit wordt ondervangen door de uitslag hiervan slechts te gebruiken als vertrekpunt van de verdere planontwikkeling. Tijdens deze ontwikkeling zullen belanghebbenden ruim de mogelijkheid hebben om hun zienswijze kenbaar te maken.

Voor zover bezwaarmaker aangeeft de uitlatingen over de wijk als grievend ervaren te hebben, adviseert de commissie om in de communicatie zoveel als mogelijk rekening te houden met de gevoelens van de ontvangende partijen en bewoordingen zo zorgvuldig mogelijk te kiezen.

Tot slot
Tot slot heeft bezwaarmaker uiteen gezet wat de vestiging van het voorkeursecht voor hem persoonlijk betekent. De commissie heeft hier vanzelfsprekend kennis van genomen. Hoewel de commissie de gevoelens van bezwaarmaker invoelbaar vindt en begrip heeft voor het feit dat onduidelijkheid over de toekomst voor deze gevoelens kan zorgen, maakt dit niet dat de raad vanwege algemeen belang niet in redelijkheid het voorkeursrecht heeft kunnen vestigen.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Proceskostenvergoeding
Bezwaarmaker heeft verzocht om aan hem de proceskosten te vergoeden zoals bedoeld in artikel 7:15, van de Algemene wet bestuursrecht.

De commissie is van mening dat indien de raad het besluit op bezwaar nader motiveert en vervolgens ongegrond verklaart, geen proceskosten vergoed hoeven te worden. Indien de raad besluit het bezwaar gegrond te verklaren en (gedeeltelijk) te herroepen, adviseert de commissie proceskosten te vergoeden, waarbij de proceskosten dienen te worden toegekend overeenkomstig het Besluit proceskosten bestuursrecht.

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

6 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;
   d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
   e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
   f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.
3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.
6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 18

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van het college van burgemeester en wethouders van Arnhem van 8 maart 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken voorlopig zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]
Hierdoor is een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.
Tegen het vestigen van dit voorlopig voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.
Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 19 april 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
3 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als gemachtigde van [redacted]
- [redacted] als bezwaarmaker;
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. M. van de Logt, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig na afmelding was:

- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift
Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen. Bezwaarmaker heeft een bezwaarschrift ingediend tegen het collegebesluit van 8 maart 2022. Dit besluit is van rechtswege komen te vervallen op het moment dat het raadsbesluit van 1 juni 2022 werd genomen.[2] Dit betekent dat het besluit waartegen bezwaarmaker het bezwaarschrift heeft gericht niet langer bestaat. De Wvg bepaalt echter dat bezwaarschriften die tegen het collegebesluit zijn ingediend ook worden geacht te zijn gericht tegen een vervangend raadsbesluit.[3] Dit betekent dat het bezwaarschrift wordt behandeld of zij was gericht tegen het raadsbesluit van 1 juni 2022.

Nu het bezwaarschrift en bezwaarmaker verder ook aan alle ontvankelijkheidseisen voldoen, acht de commissie zich bevoegd om kennis te nemen van de gronden van bezwaar.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg). Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad van de gemeente Arnhem (hierna: raad) op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:
- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de

[2] Artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[3] Artikel 6, derde lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[4] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmaker kan zich niet vinden in het vestigen van een voorkeursrecht op haar woning. Zij geeft in persoonlijke bewoordingen aan hoezeer zij hecht aan haar woning en de herinneringen die daaraan verbonden zijn. Zij merkt op dat in mei 2021 een plan is opgesteld – "Ontwikkelingsplan Spoorzone Oost" – waarin het de bedoeling was om woningen te bouwen op het bedrijventerrein in dit gebied. Nu is dat teruggedraaid, terwijl zij daarop vertrouwde. Zij vraagt zich af waarom je eerste goede woningen zou slopen, mensen hun huis uit zou jagen en dan weer nieuwe woningen zou gaan bouwen.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[5]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[6] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend. [7]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit

---

[4] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[7] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).

nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[8] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing
Bezwaarmaker begrijpt dat er bepaalde plekken in het gebied zijn, bijvoorbeeld de garages langs het spoor en het bedrijventerrein, die opgeknapt kunnen worden en goed geschikt zouden kunnen zijn voor woningen. Zij is echter van mening dat de bestaande woningen zouden moeten blijven staan.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.
Voor wat betreft het appartementencomplex aan de Ernst Casimirlaan heeft de raad ter zitting aangegeven dat dit complex past in de visie die men heeft voor de ontwikkeling van het gebied. Er is sprake van intensieve woningbouw in een groene omgeving. Gelet hierop is dit appartementencomplex buiten de aanwijzing van het voorkeursrecht gehouden. Dit wil overigens niet zeggen dat bij het ontwikkelen van het gebied niet ook gekeken wordt naar de omgeving ervan, aldus de raad.

Voor zover bezwaarmaker heeft aangegeven dat in casu binnen de gemeente Arnhem andere plekken zijn om de verstedelijkingsopgave te realiseren heeft de raad aangegeven dat ook andere potentiële gebieden worden onderzocht om het gewenste resultaat te bereiken. De hoeveelheid

[8] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

woningen die in Arnhem gebouwd moet worden is te groot om alleen binnen het aangewezen gebied te realiseren.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Belangenafweging
Het deel waar bezwaarmaker woont, bestaat uit karakteristieke jaren 30 woningen met een beekje aan de achterzijde. Ze zijn beeldbepalend, goed onderhouden en in de loop der jaren verduurzaamd. Het is naar het oordeel van bezwaarmaker kapitaalvernietiging deze huizen af te breken. Ze gaan nog vele jaren mee!

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmaker wordt immers niet gedwongen om haar perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmaker. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmaker (in dit geval als bewoner en eigenaar van het perceel) niet langer de haar toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Zij zal uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[9]

Gelet hierop is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmaker. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

Halte Presikhaaf
Bezwaarmaker heeft ter zitting gewezen op de plannen voor de sporen en treinstations in de gemeente Arnhem die worden geïnitieerd vanuit het ministerie I&W. Deze kunnen van invloed zijn op de halte Presikhaaf en de plannen die het college hiermee heeft. Bezwaarmaker vraagt zich af of de

[9] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

plannen van het ministerie er niet voor zorgen dat daarmee de motivering van het bestreden besluit komt te vervallen.

De commissie merkt hierover het volgende op. Gelet op het verhandelde ter zitting bestaan er stukken van het ministerie van I&W die gaan over de situatie van de sporen en de haltes/station in de gemeente Arnhem. Desgevraagd heeft de raad aangegeven de stukken (deels) te kennen, maar dat het hier nog plannen betreffen die geen (definitieve) status hebben. Dergelijke plannen zijn van belang om in de gaten te houden en doorlopend mee te wegen, net zoals dat geldt voor de jurisprudentie omtrent de stikstofproblematiek. De raad heeft echter aangegeven dat deze plannen nog niet concreet genoeg zijn om hierin reden te zien om het voorkeursrecht niet (meer) te vestigen en de ruimtelijke ontwikkeling daar te stoppen. Ook overigens zonder een treinhalte of – station vindt de raad Schaapsdrift en omstreken nog een goede plek om woningbouw te ontwikkelen. Gelet op de onderbouwing van de besluitvorming is de commissie van mening dat – in ieder geval in eerste instantie – de aanwezigheid van de halte Presikhaaf en de plannen daarmee onderdeel uitmaken van de motivering voor het vestigen van het voorkeursrecht. De commissie leidt uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken echter af dat de plannen van het ministerie niet dusdanig concreet zijn dat hiermee dit gedeelte van de motivering komt te vervallen. De commissie adviseert de raad deze ontwikkelingen inderdaad – zoals aangegeven ter zitting – te volgen en mee te wegen in verdere besluitvorming. Hierbij is de commissie zich er overigens van bewust dat eventuele ontwikkelingen op dat gebied niet hoeven te leiden tot een situatie dat hiermee alle motivering van de ruimtelijke ontwikkeling ter plekke komt te vervallen.

Zorgvuldigheid en communicatie
Bezwaarmaker geeft voorts aan dat zij het belangrijk vindt dat huidige bewoners mee mogen denken, en dat er ook naar hen geluisterd wordt als het gaat om de invulling van het gebied. Dit om samen een oplossing te vinden.

Uit het verhandelde ter zitting en de gronden van bezwaar leidt de commissie af dat er in het proces naar het vestigen van het voorlopig voorkeursrecht door het college en het definitieve voorkeursrecht door de raad niet alles procedureel goed is gegaan. Bezwaarmakers hebben aangegeven dat niet iedereen de brief met de aankondiging van het voorkeursrecht heeft ontvangen. Verder zijn ook enquêtes niet onder alle bewoners verspreid en/of aangekomen. Ook het moment van het inlichten van de bewoners over het voorlopig gevestigde voorkeursrecht – vrijdagavond om 7 uur – heeft tot extra onrust en onvrede bij de bewoners geleid. Niet alleen omdat er op dat moment geen telefonische bereikbaarheid was voor vragen, maar ook omdat de maandag erna de stembureaus voor de gemeenteraadsverkiezingen opengingen. Ook het feit dat het vestigen van het voorkeursrecht hierdoor geen onderdeel (meer) kon uitmaken van de standpunten van de politieke partijen voor die verkiezingen, maakt dat bezwaarmaker de timing vreemd vindt. De wijze waarop over de wijk wordt gesproken heeft zij als grievend ervaren.

De commissie wil hierover het volgende opmerken. Inherent aan het vestigen van een voorlopig voorkeursrecht is dat hieraan geen transparante openbare procedure voorafgaat. Desalniettemin is de commissie van mening dat het ongelukkig is een dergelijk besluit kenbaar te maken op het moment dat inwoners geen vragen kunnen stellen. De commissie merkt op dat ter zitting is gebleken dat bij het vestigen van het definitieve voorkeursrecht de (telefonische) bereikbaarheid ondanks het pinksterweekeinde wel was geregeld. De commissie adviseert de laatste wijze van handelen in toekomstige procedures over te nemen.

Voor wat betreft de besluiten die niet aangekomen zouden zijn, merkt de commissie op dat niet gebleken is dat een bezwaarmaker in zijn belangen is geschaad. Wel vraagt de commissie hiervoor blijvende aandacht.
Voor wat betreft het niet krijgen van enquêtes, heeft de commissie begrepen dat dit wordt ondervangen door de uitslag hiervan slechts te gebruiken als vertrekpunt van de verdere planontwikkeling. Tijdens deze ontwikkeling zullen belanghebbenden ruim de mogelijkheid hebben om hun zienswijze kenbaar te maken.
Voor zover bezwaarmaker aangeeft de uitlatingen over haar wijk als grievend ervaren te hebben, adviseert de commissie om in de communicatie zoveel als mogelijk rekening te houden met de gevoelens van de ontvangende partijen en bewoordingen zo zorgvuldig mogelijk te kiezen.

Tot slot
Tot slot heeft bezwaarmaker uiteen gezet wat de vestiging van het voorkeursecht voor haar persoonlijk betekent. De commissie heeft hier vanzelfsprekend kennis van genomen. Hoewel de commissie de gevoelens van bezwaarmaker invoelbaar vindt en begrip heeft voor het feit dat onduidelijkheid over de toekomst voor deze gevoelens kan zorgen, maakt dit niet dat de raad vanwege algemeen belang niet in redelijkheid het voorkeursrecht heeft kunnen vestigen.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert de commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

<u>Het advies van de commissie</u>
De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

6 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag

indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.

3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;
   d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
   e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
   f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.
3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de

openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.

6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmakers 19a, 19b, 19c, 19d, 19e, 19f, 19g, 19h, 19i, 19j, 19k, 19l ,19m, 19n, 19o, 19p, 19q, 19r, 19s, 19t, 19u, 19v, 19w, 19x en 19y

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] van Rechtskundig Adviesbureau R&O, namens de in bijlage 1 genoemde bezwaarmakers, tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Hierdoor is een voorkeursrecht gevestigd op nagenoemde percelen die kadastraal bekend zijn als:

- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]
- Gemeente [redacted]

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht hebben de in bijlage 1 genoemde personen (hierna: bezwaarmakers) een bezwaarschrift ingediend.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 14 juli 2022 aangevuld op 12 augustus 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

---

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De procedure
Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
4 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als gemachtigde van bezwaarmakers;
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. S.A. Joosten, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig zonder afmelding waren:

- De overige in bijlage 1 genoemde personen.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage 2 bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift
Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen.

Ter zitting is geconstateerd dat [redacted] geen eigenaar is van één van de percelen, waarop het voorkeursrecht is gevestigd, noch is hij in het bezit van een beperkt zakelijk recht dat gevestigd is op één van de percelen. Dit betekent dat hij geen belanghebbende is bij het bestreden besluit.[2] Hierdoor wordt voor zover het bezwaarschrift namens [redacted] is ingediend niet voldaan aan alle wettelijke eisen, waardoor het bezwaarschrift naar het oordeel van de commissie niet ontvankelijk is.[3]

Nu het bezwaarschrift en de overige bezwaarmakers verder aan alle ontvankelijkheidseisen voldoen, acht de commissie zich bevoegd om kennis te nemen van de gronden van bezwaar.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wvg. Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

---

[2] Zie artikel 1:2, van de Algemene wet bestuursrecht in samenhang gelezen met artikel 1, aanhef en onder e, in samenhang gelezen met artikel 10, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[3] Zie artikel 6:6, aanhef en onder a, van de Algemene wet bestuursrecht.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[4] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Beter en intensiever gebruik
Bezwaarmakers hebben zich in het bezwaarschrift en ter zitting op het standpunt gesteld dat onduidelijk is dat er sprake is van beter en meer intensief gebruik van de percelen. Bezwaarmakers hebben uitgelegd dat er, volgens hun berekeningen, ongeveer 300 woningen extra gebouwd kunnen worden. Dit vinden bezwaarmakers onvoldoende om van een beter of meer intensief gebruik te spreken. Om die reden had de raad moeten afzien van het vestigen van het voorkeursrecht.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[5] Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[6] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in

[4] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).

een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend.[7] Evenmin hoeft vast te staan dat de plannen financieel haalbaar zijn.[8]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[9] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing van het gebied
Bezwaarmakers zijn het oneens met de begrenzing van het gebied. Bezwaarmakers hebben het gevoel dat er sprake is van willekeur. De Ernst Casimirlaan is bijvoorbeeld buiten de begrenzing gelaten. Bezwaarmakers hebben er ook op gewezen dat de verstedelijking zou kunnen plaatsvinden op het bedrijventerrein.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift en omstreken is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.
Voor wat betreft het appartementencomplex aan de Ernst Casimirlaan heeft de raad ter zitting aangegeven dat dit complex past in de visie die men heeft voor de ontwikkeling van het gebied. Er is sprake van intensieve woningbouw in een groene omgeving. Gelet hierop is dit appartementencomplex buiten de aanwijzing van het voorkeursrecht gehouden. Dit wil overigens niet

[7] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[8] Zie de uitspraak van 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871).
[9] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

zeggen dat bij het ontwikkelen van het gebied niet ook gekeken wordt naar de omgeving ervan, aldus de raad. Dit geldt overigens ook expliciet voor aangrenzende plannen.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat er een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Halte Presikhaaf en stikstof
Bezwaarmakers vragen zich af of het voorkeursrecht gevestigd kan worden, nu halte Presikhaaf onderdeel uitmaakt van de ruimtelijke onderbouwing die hoort bij de vestiging van het voorkeursrecht en het volgens bezwaarmakers zo is dat deze halte geen intercitystation zal worden. Bezwaarmakers hebben tevens verwezen naar recente rechtspraak op het gebied van stikstof en bouwen. Zij vragen zich af of de plannen van de raad wel doorgang kunnen vinden en in het verlengde daarvan of het redelijk is het voorkeursrecht te vestigen als de plannen geen doorgang kunnen vinden.

De commissie merkt hierover het volgende op. Gelet op het verhandelde ter zitting bestaan er stukken van het ministerie van I&W die gaan over de situatie van de sporen en de haltes/stations in de gemeente Arnhem. Desgevraagd heeft de raad aangegeven de stukken (deels) te kennen, maar dat het hier nog plannen betreffen die geen (definitieve) status hebben. Dergelijke plannen zijn van belang om in de gaten te houden en doorlopend mee te wegen, net zoals dat geldt voor de jurisprudentie omtrent de stikstofproblematiek. De raad heeft echter aangegeven dat deze plannen nog niet concreet genoeg zijn om hierin reden te zien om het voorkeursrecht niet (meer) te vestigen en de ruimtelijke ontwikkeling daar te stoppen. Ook overigens zonder een treinhalte of – station vindt de raad Schaapsdrift en omstreken nog een goede plek om woningbouw te ontwikkelen.

Gelet op de onderbouwing van de besluitvorming is de commissie van mening dat – in ieder geval in eerste instantie – de aanwezigheid van de halte Presikhaaf en de plannen daarmee onderdeel uitmaken van de motivering voor het vestigen van het voorkeursrecht. De commissie leidt uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken echter af dat de plannen van het ministerie niet dusdanig concreet zijn dat hiermee dit gedeelte van de motivering komt te vervallen. De commissie adviseert de raad deze ontwikkelingen inderdaad – zoals aangegeven ter zitting – te volgen en mee te wegen in verdere besluitvorming. Hierbij is de commissie zich er overigens van bewust dat eventuele ontwikkelingen op dat gebied niet hoeven te leiden tot een situatie dat hiermee alle motivering van de ruimtelijke ontwikkeling ter plekke komt te vervallen.
De commissie adviseert tevens om de ontwikkelingen die zich voordoen in de rechtspraak op het gebied van stikstof en bouwen nauwlettend in de gaten te houden en deze ontwikkelingen te betrekken bij de planvorming. De commissie is van mening dat de huidige stand van de jurisprudentie het niet onmogelijk maakt om te bouwen, gelet daarop is de commissie van oordeel dat de raad niet hoeft af te zien van het vestigen van het voorkeursrecht, omdat de plannen onmogelijk te verwezenlijken zouden zijn.

Zorgvuldigheid en communicatie
Uit het verhandelde ter zitting en de gronden van bezwaar leidt de commissie af dat er in het proces naar het vestigen van het voorlopig voorkeursrecht door het college en het definitieve voorkeursrecht door de raad niet alles procedureel goed is gegaan. Bezwaarmakers hebben aangegeven dat niet iedereen de brief met de aankondiging van het voorkeursrecht heeft ontvangen. Ook het moment van het inlichten van de bewoners over het voorlopig gevestigde voorkeursrecht – vrijdagavond om 7 uur – heeft tot extra onrust en onvrede bij de bewoners geleid. Niet alleen omdat op dat moment geen telefonische bereikbaarheid was voor het stellen van vragen, maar ook omdat de maandag erna de stembureaus voor de gemeenteraadsverkiezingen opengingen. Ook het feit dat het vestigen van het voorkeursrecht hierdoor geen onderdeel (meer) uit kon maken van de standpunten van de politieke partijen voor die verkiezingen, hebben bezwaarmakers als vreemd ervaren. De wijze waarop over hun wijk wordt gesproken hebben zij als grievend ervaren. Verder zijn enquêtes over participatie bij het proces (na het vestigen van het voorkeursrecht) niet onder alle bewoners verspreid, althans deze bewoners hebben de vragenlijsten niet ontvangen.

De commissie wil hierover het volgende opmerken. Inherent aan het vestigen van een voorlopig voorkeursrecht is dat hieraan geen transparante openbare procedure voorafgaat. Desalniettemin is de commissie van mening dat het ongelukkig is een dergelijk besluit kenbaar te maken op het moment dat inwoners geen vragen kunnen stellen. De commissie merkt op dat ter zitting is gebleken dat bij het vestigen van het definitieve voorkeursrecht de (telefonische) bereikbaarheid ondanks het pinksterweekeinde wel was geregeld. De commissie adviseert de laatste wijze van handelen in toekomstige procedures over te nemen.
Voor wat betreft de besluiten die niet aangekomen zouden zijn, merkt de commissie op dat niet gebleken is dat een bezwaarmaker in zijn belangen is geschaad. Wel vraagt de commissie hiervoor blijvende aandacht.
Voor wat betreft het niet krijgen van enquêtes, heeft de commissie begrepen dat dit wordt ondervangen door de uitslag hiervan slechts te gebruiken als vertrekpunt van de verdere planontwikkeling. Tijdens deze ontwikkeling zullen belanghebbenden ruim de mogelijkheid hebben om hun zienswijze kenbaar te maken.
Voor zover bezwaarmakers aangeven de uitlatingen over hun wijk als grievend ervaren te hebben, adviseert de commissie om in de communicatie zoveel als mogelijk rekening te houden met de gevoelens van de ontvangende partijen en bewoordingen zo zorgvuldig mogelijk te kiezen.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert te commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en een meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Proceskostenvergoeding
Bezwaarmakers hebben verzocht om aan hen de proceskosten te vergoeden zoals bedoeld in artikel 7:15, van de Algemene wet bestuursrecht.

De commissie is van mening dat indien de raad het besluit op bezwaar nader motiveert en vervolgens ongegrond verklaart, geen proceskosten vergoed hoeven te worden. Indien de raad besluit het bezwaar gegrond te verklaren en (gedeeltelijk) te herroepen, adviseert de commissie proceskosten te vergoeden, waarbij de proceskosten dienen te worden toegekend overeenkomstig het Besluit proceskosten bestuursrecht.

Het advies van de commissie
De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022:

- Niet-ontvankelijk te verklaren voor zover het is ingediend namens [redacted]
- Voor de overige bezwaarmakers in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

7 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

bijlage 1: lijst van bezwaarmakers

Bijlage 2: wettelijk kader

Algemene wet bestuursrecht

Artikel 1:2

1. Onder belanghebbende wordt verstaan: degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken.
2. Ten aanzien van bestuursorganen worden de hun toevertrouwde belangen als hun belangen beschouwd.
3. Ten aanzien van rechtspersonen worden als hun belangen mede beschouwd de algemene en collectieve belangen die zij krachtens hun doelstellingen en blijkens hun feitelijke werkzaamheden in het bijzonder behartigen.

Artikel 6:6
Het bezwaar of beroep kan niet-ontvankelijk worden verklaard, indien:
a. niet is voldaan aan artikel 6:5 of aan enig ander bij de wet gesteld vereiste voor het in behandeling nemen van het bezwaar of beroep, of
b. het bezwaar- of beroepschrift geheel of gedeeltelijk is geweigerd op grond van artikel 2:15, mits de indiener de gelegenheid heeft gehad het verzuim te herstellen binnen een hem daartoe gestelde termijn.

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 1
In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

- **a.** bestemmingsplan: bestemmingsplan als bedoeld in artikel 3.1 van de Wet ruimtelijke ordening;
- **b.** inpassingsplan: inpassingsplan als bedoeld in artikel 3.26 onderscheidenlijk 3.28 van de Wet ruimtelijke ordening;
- **c.** Onze Minister: Onze Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer;
- **d.** structuurvisie: structuurvisie als bedoeld in artikel 2.1, 2.2 onderscheidenlijk 2.3 van de Wet ruimtelijke ordening;
- **e.** vervreemder: eigenaar van een onroerende zaak of rechthebbende op een beperkt recht als bedoeld in onderdeel f die tot vervreemding wenst over te gaan, alsmede degene die bij ontbinding van een gemeenschap met de vereffening is belast en tot vervreemding wenst over te gaan;
- **f.** vervreemding: overdracht in eigendom of verdeling van een onroerende zaak alsmede overdracht of verdeling dan wel vestiging van een recht van opstal, erfpacht, beklemming of vruchtgebruik, waaraan een onroerende zaak is onderworpen.

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5

1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 7

1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8

1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

- **1.** Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
- **2.** Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
    - **a.** een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
    - **b.** verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
    - **c.** een uiterste wilsbeschikking;
    - **d.** een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de *Staatscourant* bekendgemaakt;
    - **e.** een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
    - **f.** een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.
- **3.** Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
    - **a.** vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en

    - **b.** de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
    - **c.** de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
- **4.** Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
- **5.** Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.
- **6.** Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 20

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van het college van burgemeester en wethouders van Arnhem van 8 maart 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken voorlopig zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]
Hierdoor is een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.
Tegen het vestigen van dit voorlopig voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.
Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 16 maart 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
4 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw L. van Dulmen LLB, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. S.A. Joosten, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig na afmelding was:

- [redacted]

Afwezig zonder afmelding waren:

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift
Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen. Bezwaarmaker heeft een bezwaarschrift ingediend tegen het collegebesluit van 8 maart 2022. Dit besluit is van rechtswege komen te vervallen op het moment dat het raadsbesluit van 1 juni 2022 werd genomen.[2] Dit betekent dat het besluit waartegen bezwaarmaker het bezwaarschrift heeft gericht niet langer bestaat. De Wvg bepaalt echter dat bezwaarschriften die tegen het collegebesluit zijn ingediend ook worden geacht te zijn gericht tegen een vervangend raadsbesluit.[3] Dit betekent dat het bezwaarschrift wordt behandeld of zij was gericht tegen het raadsbesluit van 1 juni 2022.

Nu het bezwaarschrift en bezwaarmaker verder ook aan alle ontvankelijkheidseisen voldoen, acht de commissie zich bevoegd om kennis te nemen van de bezwaargronden.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wvg. Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is

[2] Artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[3] Artikel 6, derde lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[4] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Beter en intensiever gebruik
Bezwaarmaker heeft zich in het bezwaarschrift op het standpunt gesteld dat het om een jong appartementencomplex gaat (2010), dat voldoet aan alle gestelde eisen. Hij is van mening dat het daarom zonde is om dit appartementencomplex af te breken om er vervolgens een ander appartementencomplex voor terug te zetten. Dit is slecht voor het milieu en de stad, zo betoogt bezwaarmaker.
Daarnaast rust op de gronden waarop het appartementencomplex staat al de bestemming "wonen", zo geeft bezwaarmaker aan, waardoor een ander gebruik door de eigenaren nu al niet mogelijk is, ook daarvoor hoeft naar het oordeel van bezwaarmaker dus geen voorkeursrecht te worden gevestigd.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[5] Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[6] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend.[7]

---

[4] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[7] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[8] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing van het gebied

Bezwaarmaker merkt in het bezwaarschrift op dat hij van mening is dat de Schaapsdrift aan een herinrichting toe is. Vooral het industrieterrein (oostelijk van Schaapsdrift) zou daarvoor in aanmerking komen, aldus bezwaarmaker. Bezwaarmaker bestrijdt de huidige begrenzing echter, omdat hij van mening is dat het appartementencomplex aan de Reinaldstraat buiten de begrenzing zou moeten worden gelaten.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat er een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt.

---

[8] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Verduurzaming
Bezwaarmaker heeft in het bezwaarschrift verder aangevoerd dat het vestigen van het voorkeursrecht voor hem gevolgen heeft, doordat de onduidelijke toekomst ertoe leidt dat hij niet weet of hij zijn huis kan verduurzamen of in zijn huis moet investeren.

De commissie begrijpt dat de onduidelijke toekomst voor bezwaarmaker vervelend is. Bezwaarmaker zal, overigens net als alle andere eigenaren van percelen, moeten afwegen of de investering in zijn woning, gezien de onzekere toekomst, rendabel is. Toch maakt deze onzekerheid niet dat het voorkeursrecht niet op het perceel van bezwaarmaker mag worden gevestigd. Daarvoor gelden de criteria die opgesomd staan in artikel 5, van de Wvg. Als daaraan voldaan wordt, mag het voorkeursrecht door de raad worden gevestigd. De onzekerheid over investeringen valt buiten deze beoordeling. Daarom gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Schade
Bezwaarmaker heeft verzocht om, wanneer het besluit in stand blijft, schriftelijk een regeling te treffen, waardoor er zekerheden of compensatiemaatregelen getroffen worden voor alle kosten die bezwaarmaker heeft gemaakt (of nog gaat maken) voor het aankopen van de woning.

De commissie overweegt dat de procedure omtrent de financiële compensatie voor bezwaarmaker, mocht hij zijn woning willen verkopen, of mocht er later in de procedure onteigening plaatsvinden, wettelijk is verankerd in de Wvg respectievelijk de onteigeningswet. Ook overigens merkt de commissie op dat de bezwaargrond buiten het voorliggende geschil valt, omdat slechts voorligt of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert te commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en een meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

7 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag

indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.

3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 21

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van het college van burgemeester en wethouders van Arnhem van 8 maart 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken voorlopig zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceel lijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]
Hierdoor is een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.
Tegen het vestigen van dit voorlopig voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.
Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 17 maart 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
4 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw L. van Dulmen LLB, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. S.A. Joosten, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig na afmelding was:

- [redacted]

Afwezig zonder afmelding waren:

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift
Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen. Bezwaarmaker heeft een bezwaarschrift ingediend tegen het collegebesluit van 8 maart 2022. Dit besluit is van rechtswege komen te vervallen op het moment dat het raadsbesluit van 1 juni 2022 werd genomen.[2] Dit betekent dat het besluit waartegen bezwaarmaker het bezwaarschrift heeft gericht niet langer bestaat. De Wvg bepaalt echter dat bezwaarschriften die tegen het collegebesluit zijn ingediend ook worden geacht te zijn gericht tegen een vervangend raadsbesluit.[3] Dit betekent dat het bezwaarschrift wordt behandeld of zij was gericht tegen het raadsbesluit van 1 juni 2022.

Nu het bezwaarschrift en bezwaarmaker verder ook aan alle ontvankelijkheidseisen voldoen, acht de commissie zich bevoegd om kennis te nemen van de gronden van bezwaar.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wvg. Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:
- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is

[2] Artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[3] Artikel 6, derde lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[4] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Beter en intensiever gebruik
Bezwaarmaker heeft zich in het bezwaarschrift op het standpunt gesteld dat het om een jong appartementencomplex gaat (2011), waarin onder meer koopwoningen voor starters op de woningmarkt gevestigd zijn. Bezwaarmaker merkt op dat het zonde is om een dergelijk appartementencomplex af te breken om er vervolgens iets anders voor terug te zetten. Vooral omdat de gemeente voor meer woningen wil zorgen en dit appartementencomplex bijdraagt aan de hoeveelheid woningen in het gebied.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[5] Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[6] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend.[7]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen

[4] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[7] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).

de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[8] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert te commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en een meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

[8] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

7 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag

indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.

3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 22

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van het college van burgemeester en wethouders van Arnhem van 8 maart 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken voorlopig zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]
Hierdoor is een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.
Tegen het vestigen van dit voorlopig voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.
Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 29 maart 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
4 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw L. van Dulmen LLB, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. S.A. Joosten, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig na afmelding was:

- [redacted]

Afwezig zonder afmelding waren:

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift
Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen. Bezwaarmaker heeft een bezwaarschrift ingediend tegen het collegebesluit van 8 maart 2022. Dit besluit is van rechtswege komen te vervallen op het moment dat het raadsbesluit van 1 juni 2022 werd genomen.[2] Dit betekent dat het besluit waartegen bezwaarmaker het bezwaarschrift heeft gericht niet langer bestaat. De Wvg bepaalt echter dat bezwaarschriften die tegen het collegebesluit zijn ingediend ook worden geacht te zijn gericht tegen een vervangend raadsbesluit.[3] Dit betekent dat het bezwaarschrift wordt behandeld of zij was gericht tegen het raadsbesluit van 1 juni 2022.

Nu het bezwaarschrift en bezwaarmaker verder ook aan alle ontvankelijkheidseisen voldoen, acht de commissie zich bevoegd om kennis te nemen van de gronden van bezwaar.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wvg. Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is

[2] Artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[3] Artikel 6, derde lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[4] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Beter en intensiever gebruik
Bezwaarmaker heeft zich in het bezwaarschrift op het standpunt gesteld dat het om een jong appartementencomplex gaat (2010), dat voldoet aan alle gestelde eisen. Hij is van mening dat het daarom zonde is om dit appartementencomplex af te breken om er vervolgens een ander appartementencomplex voor terug te zetten. Dit is slecht voor het milieu en de stad, zo betoogt bezwaarmaker.
Daarnaast rust op de gronden waarop het appartementencomplex staat al de bestemming "wonen", zo geeft bezwaarmaker aan, waardoor een ander gebruik door de eigenaren nu al niet mogelijk is, ook daarvoor hoeft naar het oordeel van bezwaarmaker dus geen voorkeursrecht te worden gevestigd.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[5] Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[6] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend.[7]

---

[4] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[7] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[8] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing van het gebied
Bezwaarmaker merkt in het bezwaarschrift op dat hij van mening is dat de Schaapsdrift aan een herinrichting toe is. Vooral het industrieterrein (oostelijk van Schaapsdrift) zou daarvoor in aanmerking komen, zo geeft bezwaarmaker aan. Bezwaarmaker bestrijdt de huidige begrenzing echter, omdat hij van mening is dat het appartementencomplex aan de Reinaldstraat buiten de begrenzing gelaten zou moeten worden.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat er een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt.

[8] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Verduurzaming
Bezwaarmaker heeft in het bezwaarschrift aangevoerd dat het vestigen van het voorkeursrecht voor hem gevolgen heeft, doordat door de onduidelijke toekomst ertoe leidt dat hij niet weet of hij zijn huis kan verduurzamen of in zijn huis moet investeren.

De commissie begrijpt dat de onduidelijke toekomst voor bezwaarmaker vervelend is. Bezwaarmaker zal, overigens net als alle andere eigenaren van percelen, moeten afwegen of de investering in zijn woning, gezien de onzekere toekomst, rendabel is. Toch maakt deze onzekerheid niet dat het voorkeursrecht niet op het perceel van bezwaarmaker mag worden gevestigd. Daarvoor gelden de criteria die opgesomd staan in artikel 5, van de Wvg. Als daaraan voldaan wordt, mag het voorkeursrecht door de raad worden gevestigd. De onzekerheid over investeringen valt buiten deze beoordeling. Daarom gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Schade
Bezwaarmaker heeft verzocht om, wanneer het besluit in stand blijft, schriftelijk een regeling te treffen, waardoor er zekerheden of compensatiemaatregelen getroffen worden voor alle kosten die bezwaarmaker heeft gemaakt (of nog gaat maken) voor het aankopen van de woning.

De commissie overweegt dat de procedure omtrent de financiële compensatie voor bezwaarmaker, mocht hij zijn woning willen verkopen, of mocht er later in de procedure onteigening plaatsvinden, wettelijk is verankerd in de Wvg respectievelijk de Onteigeningswet. Ook overigens merkt de commissie op dat de bezwaargrond buiten het voorliggende geschil valt, omdat slechts voorligt of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert te commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en een meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

7 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag

indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.

3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmakers 23a en 23b

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] en [redacted] tegen het besluit van het college van burgemeester en wethouders van Arnhem van 8 maart 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken voorlopig zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Hierdoor is een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op de percelen die kadastraal bekend zijn als gemeente [redacted] waarvan [redacted] en [redacted] eigenaar zijn.

Tegen het vestigen van dit voorlopig voorkeursrecht hebben [redacted] en [redacted] (hierna: bezwaarmakers) een bezwaarschrift ingediend.

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 5 april 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
4 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw L. van Dulmen LLB, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. S.A. Joosten, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig na afmelding was:

- [redacted]

Afwezig zonder afmelding waren:

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift
Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen. Bezwaarmakers hebben een bezwaarschrift ingediend tegen het collegebesluit van 8 maart 2022. Dit besluit is van rechtswege komen te vervallen op het moment dat het raadsbesluit van 1 juni 2022 werd genomen.[2] Dit betekent dat het besluit waartegen bezwaarmakers het bezwaarschrift hebben gericht niet langer bestaat. De Wvg bepaalt echter dat bezwaarschriften die tegen het collegebesluit zijn ingediend ook worden geacht te zijn gericht tegen een vervangend raadsbesluit.[3] Dit betekent dat het bezwaarschrift wordt behandeld of zij was gericht tegen het raadsbesluit van 1 juni 2022.

Nu het bezwaarschrift en bezwaarmakers verder ook aan alle ontvankelijkheidseisen voldoen, acht de commissie zich bevoegd om kennis te nemen van de gronden van bezwaar.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wvg. Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.
Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is

[2] Artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[3] Artikel 6, derde lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[4] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Beter en intensiever gebruik
Bezwaarmakers hebben zich in het bezwaarschrift op het standpunt gesteld dat het om een jong appartementencomplex gaat (2010), dat voldoet aan alle gestelde eisen. Zij zijn van mening dat het daarom zonde is om dit appartementencomplex af te breken om er vervolgens een ander appartementencomplex voor terug te zetten. Dit is slecht voor het milieu en de stad, zo betogen bezwaarmakers.
Daarnaast rust op de gronden waarop het appartementencomplex staat al de bestemming "wonen", zo geven bezwaarmakers aan, waardoor een ander gebruik door de eigenaren nu al niet mogelijk is, ook daarvoor hoeft naar het oordeel van bezwaarmakers dus geen voorkeursrecht te worden gevestigd.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[5] Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[6] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend.[7]

---

[4] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[7] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[8] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing van het gebied

Bezwaarmakers merken in het bezwaarschrift op dat zij van mening zijn dat de Schaapsdrift aan een herinrichting toe is. Vooral het industrieterrein (oostelijk van Schaapsdrift) zou daarvoor in aanmerking komen, zo geven bezwaarmakers aan. Bezwaarmakers bestrijden de huidige begrenzing echter, omdat zij van mening zijn dat het appartementencomplex aan de Reinaldstraat buiten de begrenzing gelaten zou moeten worden.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat er een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt.

---

[8] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Verduurzaming
Bezwaarmakers hebben in het bezwaarschrift aangevoerd dat het vestigen van het voorkeursrecht voor hen gevolgen heeft, doordat de onduidelijke toekomst ertoe leidt dat zij niet weten of zij hun huis kunnen verduurzamen of in hun huis moeten investeren.

De commissie begrijpt dat de onduidelijke toekomst voor bezwaarmakers vervelend is. Bezwaarmakers zullen, overigens net als alle andere eigenaren van percelen, moeten afwegen of de investering in hun woning, gezien de onzekere toekomst, rendabel is. Toch maakt deze onzekerheid niet dat het voorkeursrecht niet op het perceel van bezwaarmakers mag worden gevestigd. Daarvoor gelden de criteria die opgesomd staan in artikel 5, van de Wvg. Als daaraan voldaan wordt, mag het voorkeursrecht door de raad worden gevestigd. De onzekerheid over investeringen valt buiten deze beoordeling. Daarom gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Schade
Bezwaarmakers hebben verzocht om, wanneer het besluit in stand blijft, schriftelijk een regeling te treffen, waardoor er zekerheden of compensatiemaatregelen getroffen worden voor alle kosten die bezwaarmakers hebben gemaakt (of nog gaan maken) voor het aankopen van de woning.

De commissie overweegt dat de procedure omtrent de financiële compensatie voor bezwaarmakers, mochten zij hun woning willen verkopen, of mocht er later in de procedure onteigening plaatsvinden, wettelijk is verankerd in de Wvg respectievelijk de onteigeningswet. Ook overigens merkt de commissie op dat de bezwaargrond buiten het voorliggende geschil valt, omdat slechts voorligt of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert te commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en een meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] en [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

7 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag

indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.

3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmakers 24a en 24b

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] van Arag Rechtsbijstand, namens [redacted] en [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Hierdoor is een voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] en [redacted] eigenaar zijn.

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht hebben [redacted] en [redacted] (hierna: bezwaarmakers) een bezwaarschrift ingediend.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 23 juni 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
4 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] als bezwaarmakers;
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw L. van Dulmen LLB, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. S.A. Joosten, als vertegenwoordigers van de raad.

  Afwezig na afmelding was:
- [redacted] (gemachtigde van bezwaarmakers).

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Begrenzing van het gebied
Bezwaarmakers merken in het bezwaarschrift op en hebben verder toegelicht tijdens de zitting dat zij de noodzaak zien om de Schaapsdrift opnieuw in te richten. Bezwaarmakers zien ook de noodzaak van het bouwen van meer woningen. Bezwaarmakers zijn echter van mening dat hun perceel onterecht is aangewezen. Zij stellen zich op het standpunt dat op het bedrijventerrein en op het terrein van zorgcentrum Vredenhof woningen gerealiseerd kunnen worden. Bezwaarmakers geven aan dat de eigenaren van beide percelen daarvoor open lijken te staan. Ook bevreemdt het bezwaarmakers dat de Ernst Casimirlaan niet is aangewezen als gebied waarop een voorkeursrecht is gevestigd.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.
Voor wat betreft het appartementencomplex aan de Ernst Casimirlaan heeft de raad ter zitting aangegeven dat dit complex past in de visie die men heeft voor de ontwikkeling van het gebied. Er is sprake van intensieve woningbouw in een groene omgeving. Gelet hierop is dit appartementencomplex buiten de aanwijzing van het voorkeursrecht gehouden. Dit wil overigens niet zeggen dat bij het ontwikkelen van het gebied niet ook gekeken wordt naar de omgeving ervan, aldus de raad.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat er een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en

gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Beter en intensiever gebruik
Nu naar het oordeel van de commissie de begrenzing niet onredelijk of onjuist is, reist de vraag of er sprake is van beter en intensiever gebruik van de percelen binnen deze begrenzing. Dit is namelijk het standpunt dat de raad heeft ingenomen.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[2]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[3] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend.[4]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[5] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de

---

[2] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[3] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[4] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[5] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Belangenafweging
Bezwaarmakers hebben in het bezwaarschrift en ter zitting uitgelegd dat hun belangen niet minder zwaar zouden moeten wegen dan het algemene belang (het ontwikkelen van een meer stedelijk gebied met meer woningen dan nu het geval is). Bezwaarmakers hebben toegelicht dat als de plannen van de gemeente worden doorgezet ongeveer 500 mensen hun woning zullen moeten verlaten, onder wie zij. Dit belang is onvoldoende in het besluit betrokken. Daarbij speelt tevens mee dat het niet eenvoudig zal zijn voor bezwaarmakers een nieuwe woning te vinden die voldoet aan hun eisen. Een voorbeeld hiervan is de mogelijkheid om ongestoord gitaarles te kunnen geven aan het leerlingenbestand van [redacted] Veel van zijn leerlingen komen uit de directe omgeving van de woning.

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmakers worden immers niet gedwongen om hun perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmakers. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmakers (in dit geval als bewoners en eigenaren van het perceel) niet langer de hun toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Zij zullen uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[6]

De commissie begrijpt dat bezwaarmakers zich zorgen maken om de vraag of zij een andere woning zullen kunnen vinden die aan hun wensen voldoet. Maar die vraag komt pas aan de orde als de gemeente zou besluiten om tot onteigening over te gaan. Dan zullen dergelijke belangen door de gemeente moeten worden meegenomen in de besluitvorming. Bezwaarmakers kunnen tegen een dergelijk besluit dan ook weer rechtsmiddelen aanwenden, zodat bezien kan worden of de belangenafweging juist is geweest.

Gelet hierop is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmakers. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

Woning wordt niet verkocht
Bezwaarmakers hebben ter zitting uitgelegd dat zij hun woning niet willen verkopen en dat zij zich zullen blijven verzetten tegen de onteigening van de woning.

Hierover wil de commissie het volgende opmerken. Het bestreden besluit betreft de vestiging van een voorkeursrecht op grond van artikel 5 van de Wvg op het perceel van bezwaarmakers. Hiervan is het

[6] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

gevolg dat er een eerste recht van koop voor de gemeente op het perceel van bezwaarmakers wordt gevestigd. Dit heeft *expliciet niet* tot gevolg dat bezwaarmakers een plicht wordt opgelegd om het perceel te verkopen. Het eerste recht van koop geldt alleen als de eigenaar zijn perceel wenst te verkopen. Als de gemeente zou besluiten om op een zeker moment tot onteigening over te gaan, staat het bezwaarmakers uiteraard vrij om alle rechtsmiddelen tegen dit besluit aan te wenden die daartegen openstaan, maar dat is in de onderhavige procedure nog niet aan de orde. Gelet hierop gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert te commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en een meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Het advies van de commissie
De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] en [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

7 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 25

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] namens Stout Beheer BV, tegen het besluit van het college van burgemeester en wethouders van Arnhem van 8 maart 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken voorlopig zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]
Door dit besluit is een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op de percelen die kadastraal bekend zijn als gemeente Arnhem Q, 4927 en 6300, waarvan Stout Beheer BV eigenaar is.
Tegen het vestigen van dit voorlopig voorkeursrecht heeft Stout Beheer BV (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.
Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 21 april 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
4 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] (vertegenwoordiger van Stout Beheer BV), als bezwaarmaker;
- [redacted] (vertegenwoordiger van Maro Nederland BV), als bezwaarmaker;
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw L. van Dulmen LLB, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. S.A. Joosten, als vertegenwoordigers van de raad.

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift
Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen. Bezwaarmaker heeft een bezwaarschrift ingediend tegen het collegebesluit van 8 maart 2022. Dit besluit is van rechtswege komen te vervallen op het moment dat het raadsbesluit van 1 juni 2022 werd genomen.[2] Dit betekent dat het besluit waartegen bezwaarmaker het bezwaarschrift heeft gericht niet langer bestaat. De Wvg bepaalt echter dat bezwaarschriften die tegen het collegebesluit zijn ingediend ook worden geacht te zijn gericht tegen een vervangend raadsbesluit.[3] Dit betekent dat het bezwaarschrift wordt behandeld of zij was gericht tegen het raadsbesluit van 1 juni 2022.

Ter zitting heeft [redacted] een machtiging overgelegd, waaruit blijkt dat hij bevoegd is om namens Stout Beheer BV een bezwaarschrift in te dienen en ter zitting het woord te voeren. Deze machtiging is door de commissie als deugdelijk beoordeeld.

Gelet op bovenstaande is de commissie van mening dat het bezwaarschrift aan alle ontvankelijkheidseisen voldoet en acht zij zich bevoegd om kennis te nemen van de bezwaargronden.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wvg. Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een

[2] Artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[3] Artikel 6, derde lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[4] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.

Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Beter en intensiever gebruik
De raad heeft overwogen dat de percelen binnen het begrensde gebied beter en intensiever gebruikt zullen gaan worden.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[5]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[6] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend.[7]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit

---

[4] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[7] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).

nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[8] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Zelfrealisatie
Bezwaarmaker heeft zich op het standpunt gesteld dat op de percelen waarvan hij eigenaar is onterecht een voorkeursrecht is gevestigd. Bezwaarmaker is van mening dat hij zelf in staat is om de plannen zoals de gemeente die heeft te realiseren. Daarvoor is voldoende kennis en kunde aanwezig. Hiervoor heeft hij al eerder plannen aan de gemeente overgelegd,

De commissie overweegt als volgt. De raad heeft een voorkeursrecht op de percelen gevestigd, omdat hij beoogt de regie in het aangewezen gebied in handen te hebben om zo de verstedelijkingsopgave te kunnen realiseren, zonder dat er verstoring van de verwezenlijking van de plannen kan plaatsvinden. Dit betekent niet dat door het vestigen van een voorlopig voorkeursrecht de mogelijkheid tot zelfrealisatie teloor is gegaan. In het verweerschrift en tijdens de zitting heeft de raad toegelicht dat zelfrealisatie van de percelen mogelijk is als het gerealiseerde maar voldoet aan de plannen die de raad met de percelen heeft. Niet is gebleken dat de gemeente niet bereid zou zijn om over de mogelijkheid tot zelfrealisatie te spreken.
Gelet op bovenstaande heeft de raad het algemene belang van de verstedelijkingsopgave mogen laten prevaleren boven het individuele belang van bezwaarmaker (de zelfrealisatie) en heeft de raad het voorkeursrecht mogen vestigen.[9]

De commissie wijst er voorts op dat artikel 8, van de Wvg de mogelijkheid biedt om het voorkeursrecht van een perceel te verwijderen. Het ligt voor de hand dat het college dit zal doen als de zelfrealisatie heeft geleid tot de verwezenlijking van de plannen van de raad.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert te commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en een meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

---

[8] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).
[9] Vergelijk voor een dergelijke belangenafweging ook de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 22 november 2006, (ECLI:NL:RVS:2006:AZ2785) en de uitspraak van de rechtbank Noord-Holland van 19 november 2021, (ECLI:NL:RBNHO:10625).

Het advies van de commissie
De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] namens Stout Beheer BV, tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

7 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.

3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 26

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van mevrouw mr. R. de Groot van Stellicher Advocaten, namens Maro Nederland BV, tegen het besluit van het college van burgemeester en wethouders van Arnhem van 8 maart 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken voorlopig zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]
Door dit besluit is een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op de percelen die kadastraal bekend zijn als gemeente Arnhem Q, 4927 en 6300.
Tegen het vestigen van dit voorlopig voorkeursrecht heeft Maro Nederland BV (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.
Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 20 april 2022 aangevuld op 25 mei 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
4 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] (vertegenwoordiger Maro Nederland BV), als bezwaarmaker;
- [redacted] (vertegenwoordiger Stout Beheer BV), als bezwaarmaker;
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw L. van Dulmen LLB, mevrouw J. Krikke MSc en de heer mr. S.A. Joosten, als vertegenwoordigers van de raad.

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift
Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, heeft zij tot taak de ontvankelijkheid daarvan te controleren.

De commissie merkt vooraleerst op dat bezwaarschriften die ingediend zijn tegen het collegebesluit van 8 maart 2022 behandeld moeten worden alsof zij ingediend zijn tegen het besluit van de raad van 1 juni 2022. Dit omdat het collegebesluit van rechtswege is komen te vervallen.[2]

Ingevolge artikel 6:6, aanhef en onder a, van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb) kan een bezwaarschrift niet ontvankelijk worden verklaard indien het bezwaarschrift niet voldoet aan de eisen die in artikel 6:5, van de Awb zijn opgenomen of als niet voldaan wordt aan enige andere eis bij de wet gesteld. De bezwaarmaker moet, indien mogelijk, in de gelegenheid worden gesteld het verzuim te herstellen.

Eén van de wettelijke eisen is dat een bezwaarmaker belanghebbende moet zijn. Ingevolge artikel 1:2, eerste lid, van de Awb is een belanghebbende degene wiens belang rechtstreeks bij het besluit is betrokken. Ingevolge artikel 10, eerste lid, van de Wvg kan een vervreemder eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen. Ingevolge artikel 1, aanhef en onder e, van de Wvg wordt onder vervreemder verstaan de eigenaar van een onroerende zaak of een rechthebbende op een beperkt recht die tot vervreemding wenst over te gaan.

De commissie overweegt dat Stout Beheer BV de eigenaar is van de percelen die kadastraal bekend zijn als gemeente Arnhem Q, 4927 en 6300. Maro Nederland BV is ook geen beperkt rechthebbende zoals bedoeld in artikel 1, aanhef en onder e, van de Wvg.
De commissie overweegt tevens dat uitzondering van artikel 10, derde lid, van de Wvg in dit geval evenmin van toepassing is, reeds omdat de koopovereenkomst niet voorafgaand aan het vestigen van het voorkeursrecht op de juiste manier is ingeschreven.

Dit betekent dat Maro Nederland BV, als koper, slechts een afgeleid belang heeft bij het bestreden besluit en geen rechtstreeks belang. Hierdoor kan Maro Nederland BV naar het oordeel van de commissie niet in zijn bezwaren worden ontvangen.[3]

Conclusie
De commissie overweegt op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting dat Maro Nederland BV slechts een afgeleid belang heeft bij het bestreden besluit en dat het bezwaar daarom niet-ontvankelijk verklaard kan worden.

---

[2] Dit volgt uit artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten in samenhang gelezen met artikel 6, derde lid, van diezelfde wet.
[3] Vergelijk de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 8 april 2015, (ECLI:NL:RVS:2015:1083) en lagere rechtspraak van bijvoorbeeld de rechtbank Almelo van 22 oktober 2007, (ECLI:NL:RBALM:2007:BB6390) en de rechtbank Noord-Holland van 22 oktober 2020, (ECLI:NL:RBNHO:8745).

Proceskostenvergoeding
Bezwaarmaker heeft verzocht om aan hem de proceskosten te vergoeden zoals bedoeld in artikel 7:15, van de Algemene wet bestuursrecht.

Nu de commissie van mening is dat het bezwaarschrift niet-ontvankelijk is, bestaat er geen grond om de proceskosten te vergoeden.

Het advies van de commissie
De commissie adviseert het bezwaarschrift van mevrouw mr. R. de Groot, namens Maro Nederland BV, tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 niet-ontvankelijk te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

7 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Algemene wet bestuursrecht

Artikel 1:2

1. Onder belanghebbende wordt verstaan: degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken.
2. Ten aanzien van bestuursorganen worden de hun toevertrouwde belangen als hun belangen beschouwd.
3. Ten aanzien van rechtspersonen worden als hun belangen mede beschouwd de algemene en collectieve belangen die zij krachtens hun doelstellingen en blijkens hun feitelijke werkzaamheden in het bijzonder behartigen.

Artikel 6:6

a. Het bezwaar of beroep kan niet-ontvankelijk worden verklaard, indien:
   a. niet is voldaan aan artikel 6:5 of aan enig ander bij de wet gesteld vereiste voor het in behandeling nemen van het bezwaar of beroep, of
   b. het bezwaar- of beroepschrift geheel of gedeeltelijk is geweigerd op grond van artikel 2:15,
b. mits de indiener de gelegenheid heeft gehad het verzuim te herstellen binnen een hem daartoe gestelde termijn.

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 1

In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

a. bestemmingsplan: bestemmingsplan als bedoeld in artikel 3.1 van de Wet ruimtelijke ordening;
b. inpassingsplan: inpassingsplan als bedoeld in artikel 3.26 onderscheidenlijk 3.28 van de Wet ruimtelijke ordening;
c. Onze Minister: Onze Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer;
d. structuurvisie: structuurvisie als bedoeld in artikel 2.1, 2.2 onderscheidenlijk 2.3 van de Wet ruimtelijke ordening;
e. vervreemder: eigenaar van een onroerende zaak of rechthebbende op een beperkt recht als bedoeld in onderdeel f die tot vervreemding wenst over te gaan, alsmede degene die bij ontbinding van een gemeenschap met de vereffening is belast en tot vervreemding wenst over te gaan;
f. vervreemding: overdracht in eigendom of verdeling van een onroerende zaak alsmede overdracht of verdeling dan wel vestiging van een recht van opstal, erfpacht, beklemming of vruchtgebruik, waaraan een onroerende zaak is onderworpen.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge
   a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
   b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
   c. een uiterste wilsbeschikking;

d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.

3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:
   a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
   b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
   c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.
4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.
6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmakers 27a en 27b

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] en [redacted] tegen het besluit van het college van burgemeester en wethouders van Arnhem van 8 maart 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken voorlopig zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]
Door dit besluit is een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op de percelen die kadastraal bekend zijn als gemeente [redacted] waarvan [redacted] en [redacted] eigenaar zijn.
Tegen het vestigen van dit voorlopig voorkeursrecht hebben [redacted] en [redacted] (hierna: bezwaarmakers) een bezwaarschrift ingediend.
Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 20 april 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
4 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] als bezwaarmakers;
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw L. van Dulmen LLB en de heer mr. S.A. Joosten, als vertegenwoordigers van de raad.

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift
Alvorens de commissie toekomt aan de inhoudelijke behandeling van het bezwaarschrift, moet zij de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift beoordelen. Bezwaarmakers hebben een bezwaarschrift ingediend tegen het collegebesluit van 8 maart 2022. Dit besluit is van rechtswege komen te vervallen op het moment dat het raadsbesluit van 1 juni 2022 werd genomen.[2] Dit betekent dat het besluit waartegen bezwaarmakers het bezwaarschrift hebben gericht niet langer bestaat. De Wvg bepaalt echter dat bezwaarschriften die tegen het collegebesluit zijn ingediend ook worden geacht te zijn gericht tegen een vervangend raadsbesluit.[3] Dit betekent dat het bezwaarschrift wordt behandeld of zij was gericht tegen het raadsbesluit van 1 juni 2022.

Nu het bezwaarschrift en bezwaarmakers verder ook aan alle ontvankelijkheidseisen voldoen, acht de commissie zich bevoegd om kennis te nemen van de gronden van bezwaar.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wvg. Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is

[2] Artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[3] Artikel 6, derde lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[4] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

Beter en meer intensief gebruik
Bezwaarmakers hebben in hun bezwaarschrift en tijdens de zitting het standpunt ingenomen dat geen sprake is van een beter en meer intensief gebruik van hun perceel. Zij hebben uitgelegd dat reeds een hoogbouw appartementencomplex aanwezig is dat bijdraagt aan het realiseren van woningen in het gebied. Om die reden zou de raad volgens bezwaarmakers moeten afzien van het vestigen van het voorkeursrecht.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[5]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[6] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend.[7]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen

[4] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[7] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).

de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[8] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing van het gebied
Bezwaarmakers merken in hun bezwaarschrift op dat zij begrijpen dat de gemeente de Schaapsdrift wil herontwikkelen; vooral het bedrijventerrein achten zij daarvoor de aangewezen plaats. Eventueel zou de plaats waar nu de kerk staat ook meegenomen kunnen worden. Bezwaarmakers zijn van mening dat hun percelen buiten de begrenzing zouden moeten vallen, daar hun percelen aan de rand van het aangewezen gebied gesitueerd zijn.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat er een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende

[8] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus, 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Marktconforme prijs
Bezwaarmakers hebben in hun bezwaarschrift aangevoerd dat de gemeente mee hoort te bieden op de huizenmarkt, om er zo voor te zorgen dat een reële prijs voor de aangekochte woningen betaald wordt.

De commissie overweegt dat het wettelijk stelsel, artikel 40b tot en met 40f, van de Wvg in combinatie met de Onteigeningswet, dusdanig in elkaar zit dat bezwaarmakers er in redelijkheid op kunnen vertrouwen dat zij een marktconforme prijs voor hun eigendom krijgen, waarbij tevens gekeken wordt naar de dan geldende marktomstandigheden. Dit wettelijk systeem zorgt ervoor dat de gemeente niet hoeft mee te bieden op de openbare markt. Gelet op vorenstaande gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Opkoopbescherming
Bezwaarmakers geven aan dat de gemeente geen voorkeursrecht hoeft te vestigen om speculatie op de woningmarkt tegen te gaan. Bezwaarmakers voeren aan dat de gemeente er ook voor had kunnen kiezen om een zelfbewoningsplicht in te voeren, waardoor speculatie met woningen wordt tegengegaan.

De commissie overweegt dat in artikel 12 en artikel 13 van de Huisvestingsverordening 2020 (hierna: de Huisvestingsverordening) een opkoopbescherming is neergelegd. Deze opkoopbescherming houdt in dat de woningen in de gebieden die omschreven zijn in artikel 13, tweede lid in beginsel vier jaren na aankoop bewoond moeten worden door de koper. Van deze regel kan worden afgeweken door een ontheffing die door het college kan worden verleend.

De commissie overweegt dat deze bepalingen tot op zekere hoogte speculatie met woningen tegengaan. Het vestigen van een voorkeursrecht op basis van de artikelen 2 juncto 5 Wvg dient naar het oordeel van de commissie echter ook een doel dat niet door de opkoopbescherming wordt nagestreefd. Het voorkeursrecht is bedoeld om een eerste recht op koop te verkrijgen, zodra een eigenaar de woning wil verkopen. Hiermee tracht de raad in een vroegtijdig stadium grip te krijgen op het aangewezen gebied om zo de regiefunctie stevig in handen te hebben. Op deze manier gaat de raad tegen dat er andere, verstorende ontwikkelingen in het aangewezen gebied kunnen plaatsvinden.

Gelet op bovenstaande is de commissie van oordeel dat het feit dat de opkoopbescherming bestaat niet afdoet aan de mogelijkheid tot het vestigen van een voorkeursrecht.

Huurders
Bezwaarmakers hebben in hun bezwaarschrift en ter zitting uitgelegd dat zij de garantie willen dat hun huurders in de woning kunnen blijven wonen, of andere huisvesting krijgen aangeboden wanneer de woning komt te vervallen. Bezwaarmakers zouden hun eigendom ook liever aan de huurders verkopen dan aan de gemeente.

De commissie overweegt dat een dergelijke garantie niet hoeft te worden gegeven bij het vestigen van een voorkeursrecht. Het juridisch kader voor het rechtmatig vestigen van een voorkeursrecht is neergelegd in artikel 2 en artikel 5 van de Wvg. Daarin worden geen eisen gesteld aan de herhuisvesting van huurders.

Bezwaarmakers kunnen, indien zij dat wensen, hun eigendom inclusief de aanwezigheid van huurders verkopen aan de gemeente. In dat geval heeft de raad toegezegd dat de gemeente zich, zo lang de woningen blijven staan, zal gedragen als een goed verhuurder. In het verdere verloop van de planontwikkeling zal de raad vervolgens kijken op welke manier goed rekening gehouden kan worden met de belangen van de huurders.

De commissie merkt ook op dat één van de huurders van bezwaarmakers hun zoon is. De Wvg staat er niet aan in de weg dat de woning aan een kind wordt overgedragen, mochten bezwaarmakers dit wensen.[9] Aan een ander verkopen, wordt door de Wvg wel verhinderd.[10]

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert te commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en een meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

[9] Artikel 10, tweede lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.
[10] Artikel 10, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] en [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

7 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 6
1. Burgemeester en wethouders kunnen gronden voorlopig aanwijzen, mits bij het hiertoe strekkend besluit aan die gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht en het gebruik afwijkt van de toegedachte bestemming. Het besluit vervalt van rechtswege drie maanden na dagtekening of zoveel eerder als een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing ingevolge artikel 3, 4 of 5 in werking treedt.
2. De artikelen 3, tweede en derde lid, 10 tot en met 15, 24 en 26 zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Indien bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit tot voorlopige aanwijzing en dit besluit vervalt omdat een besluit van de gemeenteraad tot aanwijzing in werking is getreden, wordt het bezwaar of beroep mede geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag

indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.

3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge

a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
c. een uiterste wilsbeschikking;
d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.

3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:

a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.

4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de

openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.

6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020

Artikel 12. Definities

In dit hoofdstuk wordt verstaan onder:

- beschermde woonruimte: in artikel 13, tweede lid, aangewezen goedkope of middeldure woonruimte;
- datum van inschrijving: datum van inschrijving in de openbare registers van de akte van levering van de woonruimte aan de nieuwe eigenaar;
- verhuurvergunning opkoopbescherming: vergunning als bedoeld in artikel 41, eerste lid, van de wet.

Artikel 13. Verhuurvergunning opkoopbescherming, aanwijzing beschermde woonruimte

1. Gedurende de periode van vier jaren na de datum van inschrijving is het verboden beschermde woonruimte te verhuren zonder verhuurvergunning opkoopbescherming van burgemeester en wethouders.
2. Als beschermde woonruimte wordt aangewezen iedere woonruimte:

a. die gelegen is in een van de volgende delen van de gemeente:
   1. Arnhemse Broek,
   2. Centrum,
   3. De Laar,
   4. Elderveld,
   5. Elden,
   6. Geitenkamp,
   7. Heijenoord/Lombok,
   8. Klarendal,
   9. Malburgen-Oost (Noord),
   10. Malburgen-Oost (Zuid),
   11. Malburgen-West,
   12. Monnikenhuizen,
   13. Presikhaaf-Oost,
   14. Presikhaaf-West,
   15. Rijkerswoerd,
   16. Schuytgraaf,
   17. Spijkerkwartier,
   18. St. Marten/Sonsbeek-Zuid,
   19. Velperweg e.o.,
   20. Vredenburg/Kronenburg, en;

b. waarvan de WOZ-waarde niet meer bedraagt dan € 325.000, en;

c. die op de datum van inschrijving:
   1. vrij was van huur en gebruik, of
   2. in verhuurde staat was voor een periode van minder dan zes maanden, of
   3. werd verhuurd met een verhuurvergunning opkoopbescherming, en

d. waarvan de datum van inschrijving na het tijdstip van inwerkingtreding van dit artikel ligt, en
e. die niet in eigendom is van de gemeente of een toegelaten instelling, en
f. die niet in opdracht van de gemeente is aangekocht.

3. Onder WOZ-waarde wordt verstaan: de waarde van de woonruimte, vastgesteld overeenkomstig de Wet waardering onroerende zaken en geldend voor het jaar waarin de datum van inschrijving valt.

Artikel 14. Aanvraag verhuurvergunning opkoopbescherming

Een aanvraag om een verhuurvergunning opkoopbescherming wordt ingediend door gebruikmaking van het formulier dat te vinden is op de website van de gemeente Arnhem en/of de Omgevingsdienst Regio Arnhem. Daarop staat vermeld welke gegevens moeten worden verstrekt.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 28

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Hierdoor is een voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 15 juli 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
4 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.

Ter zitting zijn verschenen:

- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw L. van Dulmen LLB en de heer mr. S.A. Joosten, als vertegenwoordigers van de raad.

Afwezig na afmelding was:

- [redacted]

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wvg. Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[2] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

[2] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Beter en meer intensief gebruik
Bezwaarmaker voert in zijn bezwaarschrift aan dat de flats aan de Wichard van Pontlaan al veel mensen huisvesten. Bezwaarmaker voert aan dat deze flats, inclusief zijn garagebox, daarom niet in het voorkeursrecht zouden moeten worden betrokken.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.

Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[3]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[4] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend.[5]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[6] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet

---

[3] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[4] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

De begrenzing van het gebied
Bezwaarmaker heeft in het bezwaarschrift aangevoerd dat hij begrijpt dat er meer woningen gerealiseerd moeten worden. Bezwaarmaker merkt op dat het bedrijventerrein daarvoor geschikt is. Daar kunnen volgens bezwaarmaker veel woningen gerealiseerd worden. Het perceel waarvan bezwaarmaker eigenaar is, ligt echter aan de rand van het aangewezen gebied en zou daarom buiten het gebied gelaten moeten worden.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat er een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Belangenafweging
Bezwaarmaker heeft aangevoerd dat de raad tot een onjuist besluit is gekomen. Zijn belangen (het dicht bij de garagebox wonen en het niet hoeven betalen van een inboedelverzekering) zouden zwaarder moeten wegen dan het belang van de raad.

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmaker wordt immers niet gedwongen om zijn perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmaker. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmaker (in dit geval als eigenaar van het perceel) niet langer de hem toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Hij zal uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[7]

Gelet hierop is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmaker. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

Geen verkoop aan de gemeente
Bezwaarmaker heeft ten slotte aangevoerd dat hij niet van plan is zijn garagebox aan de gemeente te verkopen.

Hierover wil de commissie het volgende opmerken. Het bestreden besluit betreft de vestiging van een voorkeursrecht op grond van artikel 5 van de Wvg op het perceel van bezwaarmaker. Hiervan is het gevolg dat er een eerste recht van koop voor de gemeente op het perceel van bezwaarmaker wordt gevestigd. Dit heeft *expliciet niet* tot gevolg dat bezwaarmaker een plicht wordt opgelegd om het perceel te verkopen. Het eerste recht van koop geldt alleen als de eigenaar zijn perceel wenst te verkopen. Gelet hierop gaat de commissie aan deze bezwaargrond voorbij.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert te commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en een meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

---

[7] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

7 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10
1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge

a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;

b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;
c. een uiterste wilsbeschikking;
d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.

3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:

a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.

4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.
6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 29

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Door dit besluit is een voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 15 juli 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
4 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted]
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw L. van Dulmen LLB en de heer mr. S.A. Joosten, als vertegenwoordigers van de raad.

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wvg. Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[2] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

[2] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Beter en meer intensief gebruik
Bezwaarmaker heeft in het bezwaarschrift gesteld dat er meer dan 500 mensen in de woningen wonen die nu in de Schaapsdrift staan. Bezwaarmaker vindt het onwenselijk dat deze burgers hun woning moeten verlaten om vervolgens nieuwe woningen te realiseren.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.

Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[3]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[4] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend.[5]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[6] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet

---

[3] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[4] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Halte Presikhaaf
Bezwaarmaker heeft ter zitting stukken overgelegd. Bezwaarmaker heeft zich ter zitting op het standpunt gesteld dat de halte Presikhaaf zal komen te vervallen. Bezwaarmaker heeft de vraag opgeworpen of daarmee het nut van het voorkeursrecht niet komt te vervallen, omdat de halte deel uitmaakt van de ruimtelijke onderbouwing.

De commissie merkt hierover het volgende op. Gelet op het verhandelde ter zitting bestaan er stukken van het ministerie van I&W die gaan over de situatie van de sporen en de haltes/station in de gemeente Arnhem. Desgevraagd heeft de raad aangegeven de stukken (deels) te kennen, maar dat het hier nog plannen betreffen die geen (definitieve) status hebben. Dergelijke plannen zijn van belang om in de gaten te houden en doorlopend mee te wegen, net zoals dat geldt voor de jurisprudentie omtrent de stikstofproblematiek. De raad heeft echter aangegeven dat deze plannen nog niet concreet genoeg zijn om hierin reden te zien om het voorkeursrecht niet (meer) te vestigen en de ruimtelijke ontwikkeling daar te stoppen. Ook overigens zonder een treinhalte of – station vindt de raad Schaapsdrift en omstreken nog een goede plek om woningbouw te ontwikkelen.

Gelet op de onderbouwing van de besluitvorming is de commissie van mening dat – in ieder geval in eerste instantie – de aanwezigheid van de halte Presikhaaf en de plannen daarmee onderdeel uitmaken van de motivering voor het vestigen van het voorkeursrecht. De commissie leidt uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken echter af dat de plannen van het ministerie niet dusdanig concreet zijn dat hiermee dit gedeelte van de motivering komt te vervallen. De commissie adviseert de raad deze ontwikkelingen inderdaad – zoals aangegeven ter zitting – te volgen en mee te wegen in verdere besluitvorming. Hierbij is de commissie zich er overigens van bewust dat eventuele ontwikkelingen op dat gebied niet hoeven te leiden tot een situatie dat hiermee alle motivering van de ruimtelijke ontwikkeling ter plekke komt te vervallen.

Zorgvuldigheid en communicatie
Bezwaarmaker heeft in het bezwaarschrift en tijdens de zitting toegelicht dat zij de gang van zaken rond het vestigen van het (voorlopig) voorkeursrecht onzorgvuldig vindt. Zij heeft gewezen op de schrik die het vestigen van het (voorlopig) voorkeursrecht veroorzaakt heeft. Ook heeft bezwaarmaker gewezen op de moeizame communicatie rond het vestigen van het voorkeursrecht en de gebrekkige participatie die mogelijk was.

De commissie wil hierover het volgende opmerken. Inherent aan het vestigen van een voorlopig voorkeursrecht is dat hieraan geen transparante openbare procedure voorafgaat. Desalniettemin is de commissie van mening dat het ongelukkig is een dergelijk besluit kenbaar te maken op het moment dat inwoners geen vragen kunnen stellen. De commissie merkt op dat ter zitting is gebleken dat bij het vestigen van het definitieve voorkeursrecht de (telefonische) bereikbaarheid ondanks het pinksterweekeinde wel was geregeld. De commissie adviseert de laatste wijze van handelen in toekomstige procedures mee te nemen.
Voorafgaand aan het vestigen van het definitieve voorkeursrecht is de mogelijkheid geboden om zienswijzen in te dienen. Ter zitting is gebleken dat er tijdens verschillende vergaderingen van de gemeenteraad gesproken is over het voorliggende onderwerp. Tijdens deze raadsvergaderingen zijn er mogelijkheden tot inspraak geboden. Dit maakt naar het oordeel van de commissie dat er

voldoende mogelijkheden door de raad zijn geboden om zienswijzen, bedenkingen of twijfels kenbaar te maken aan de raad.

Belangenafweging
Bezwaarmaker heeft in het bezwaarschrift en ter zitting uitgelegd dat het besluit onjuist genomen is. Naar het oordeel van bezwaarmaker had het belang van de raad (de verstedelijkingsopgave en het realiseren van meer woningen) minder zwaar moeten wegen dan de belangen van bezwaarmaker en de bewoners (het hebben van een woning op de plaats waar zij nu wonen, de onzekerheid over welk bedrag betaald zal worden bij verkoop/onteigening, de sociale cohesie in de buurt en de stress en de onzekerheid die veroorzaakt wordt door het vestigen van het voorkeursrecht en de daaropvolgende plannen).

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmaker wordt immers niet gedwongen om haar perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmaker. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmaker (in dit geval als eigenaar van het perceel) niet langer de haar toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Zij zal uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[7]

De onzekerheid en het verdwijnen van de sociale cohesie in de buurt zijn geen belangen die bij het vestigen van het voorkeursrecht, juridisch, hoeven te worden meegewogen. De onzekerheid zal zoveel als mogelijk moeten worden weggenomen door goede communicatie gedurende de planontwikkeling en de sociale cohesie van de buurt komt door het enkel vestigen van het voorkeursrecht niet in gevaar. Immers bewoners hoeven hun eigendom niet te verkopen.
Het wettelijke stelsel (artikel 40b tot en met 40f, van de Wvg, waarin verwezen wordt naar de Onteigeningswet) zorgt ervoor dat bezwaarmaker en andere bewoners verzekerd zijn van een marktconforme verkoopprijs bij verkoop of later bij de onteigening.

Gelet hierop is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmaker. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert te commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en een meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

---

[7] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

7 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5
1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 7
1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8
1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10
1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge

a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;

c. een uiterste wilsbeschikking;
d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.

3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:

a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.

4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.
6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmaker 30

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] van Rechtskundig Adviesbureau R&O, namens [redacted] aangevuld door [redacted] van Stichting Achmea Rechtsbijstand, tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Door dit besluit is een voorkeursrecht gevestigd op het perceel dat kadastraal bekend is als gemeente [redacted] waarvan [redacted] eigenaar is.

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht heeft [redacted] (hierna: bezwaarmaker) een bezwaarschrift ingediend.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 14 juli 2022, aangevuld op 8 augustus 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
4 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn (telefonisch) verschenen:

- [redacted] als bezwaarmaker;
- [redacted] als gemachtigde van [redacted]
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw L. van Dulmen LLB en de heer mr. S.A. Joosten, als vertegenwoordigers van de raad.

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wvg. Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[2] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

[2] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmaker heeft aangevoerd dat er relatief weinig woningen extra gebouwd zullen worden. In dat licht vindt hij het niet redelijk om de bestaande woningen af te breken, daar wonen immers ook bewoners in.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[3]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[4] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend.[5]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[6] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg. De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie

---

[3] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[4] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing van het gebied
Bezwaarmaker heeft aangevoerd dat hij begrijpt dat er extra woningen gerealiseerd moeten worden en dat de raad wil verstedelijken. Bezwaarmaker is van mening dat het bedrijventerrein zich daar goed voor leent. Bezwaarmaker is echter van mening dat het perceel waarvan hij eigenaar is buiten de begrenzing zou moeten vallen. Bezwaarmaker heeft er ook op gewezen dat het totaal aantal woningen niet alleen in de Schaapsdrift en omstreken gerealiseerd kan worden.

De commissie overweegt hieromtrent dat de begrenzing van een gebied waarop een voorkeursrecht geldt, gebaseerd moet zijn op de gronden die nodig zijn om de voorgenomen ontwikkeling mogelijk te maken. Voor de percelen binnen een voorkeursrechtbesluit geldt namelijk dat er moet worden voldaan aan de eisen zoals gesteld in artikel 5 van de Wvg.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.

Voor zover bezwaarmaker heeft aangegeven dat in casu binnen de gemeente Arnhem andere plekken zijn om de verstedelijkingsopgave te realiseren heeft de raad aangegeven dat ook andere potentiële gebieden worden onderzocht om het gewenste resultaat te bereiken. De hoeveelheid woningen die in Arnhem gebouwd moet worden is te groot om alleen binnen het aangewezen gebied te realiseren.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat er een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Halte Presikhaaf
Bezwaarmaker heeft zich ter zitting op het standpunt gesteld dat halte Presikhaaf zal komen te vervallen. Bezwaarmaker heeft gesteld dat het de bedoeling is om een ander station te realiseren, op een andere plaats. Dit station zal halte Presikhaaf vervangen. Bezwaarmaker heeft gesteld dat daarmee de onderbouwing voor het voorkeursrecht komt te vervallen, omdat het station deel uitmaakt van de ruimtelijke onderbouwing.

De commissie merkt hierover het volgende op. Gelet op het verhandelde ter zitting bestaan er stukken van het ministerie van I&W die gaan over de situatie van de sporen en de haltes/station in de gemeente Arnhem. Desgevraagd heeft de raad aangegeven de stukken (deels) te kennen, maar dat het hier nog plannen betreffen die geen (definitieve) status hebben. Dergelijke plannen zijn van belang om in de gaten te houden en doorlopend mee te wegen, net zoals dat geldt voor de jurisprudentie omtrent de stikstofproblematiek. De raad heeft echter aangegeven dat deze plannen nog niet concreet genoeg zijn om hierin reden te zien om het voorkeursrecht niet (meer) te vestigen en de ruimtelijke ontwikkeling daar te stoppen. Ook overigens zonder een treinhalte of – station vindt de raad Schaapsdrift en omstreken nog een goede plek om woningbouw te ontwikkelen.

Gelet op de onderbouwing van de besluitvorming is de commissie van mening dat – in ieder geval in eerste instantie – de aanwezigheid van de halte Presikhaaf en de plannen daarmee onderdeel uitmaken van de motivering voor het vestigen van het voorkeursrecht. De commissie leidt uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken echter af dat de plannen van het ministerie niet dusdanig concreet zijn dat hiermee dit gedeelte van de motivering komt te vervallen. De commissie adviseert de raad deze ontwikkelingen inderdaad – zoals aangegeven ter zitting – te volgen en mee te wegen in verdere besluitvorming. Hierbij is de commissie zich er overigens van bewust dat eventuele ontwikkelingen op dat gebied niet hoeven te leiden tot een situatie dat hiermee alle motivering van de ruimtelijke ontwikkeling ter plekke komt te vervallen.

Belangenafweging
Ten slotte heeft bezwaarmaker aangevoerd dat het besluit onjuist en onredelijk tot stand is gekomen, omdat de belangenafweging in het voordeel van bezwaarmaker had moeten uitvallen. De algemene belangen (de verstedelijkingsopgave en het realiseren van meer woningen) hadden ondergeschikt moeten zijn aan de belangen van bezwaarmaker (in zijn woning kunnen wonen). Dit te meer omdat niet vaststaat dat de gemeente de plannen zal kunnen verwezenlijken. Bezwaarmaker stelt dat daarvoor de financiële middelen ontbreken.

De commissie overweegt als volgt. Bij besluitvorming als de onderhavige, moeten gemeentelijke belangen in het besluit (de verstedelijkingsopgave en daarmee het realiseren van woningen) worden afgewogen tegen de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waaronder de financiële belangen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat het vestigen van een voorkeursrecht slechts een betrekkelijk beperkte inbreuk maakt op in dit geval het eigendomsrecht. Bezwaarmaker wordt immers niet gedwongen om zijn perceel te verkopen. Gelet hierop kan niet worden gezegd dat in de Wvg niet een redelijk evenwicht is bereikt tussen het door de wet nagestreefde algemene belang en de belangen van bezwaarmaker. De vestiging van het voorkeursrecht heeft niet tot gevolg dat bezwaarmaker (in dit geval als eigenaar van het perceel) niet langer de hem toekomende rechten zou kunnen uitoefenen. Hij zal uitsluitend bij het overgaan tot verkoop eerst de gemeente in de gelegenheid moeten stellen de gronden te kopen.[7]

[7] Vergelijk de uitspraken van 4 maart 2009, (ECLI:NL:RVS:2009:BH4666) en 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW3871) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Ook overigens merkt de commissie op dat in het huidige stadium van de planvorming de financiële onderbouwing van de plannen nog niet rond hoeft te zijn.[8]

Gelet hierop is de commissie van mening dat de raad het algemeen belang zwaarder heeft mogen laten wegen dan de individuele belangen van bezwaarmaker. Zij is van mening dat de raad terecht en op goede gronden deze afweging heeft gemaakt.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert te commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en een meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Proceskostenvergoeding
Bezwaarmaker heeft verzocht om aan hem de proceskosten te vergoeden zoals bedoeld in artikel 7:15, van de Algemene wet bestuursrecht.

De commissie is van mening dat indien de raad het besluit op bezwaar nader motiveert en vervolgens ongegrond verklaart, geen proceskosten vergoed hoeven te worden. Indien de raad besluit het bezwaar gegrond te verklaren en (gedeeltelijk) te herroepen, adviseert de commissie proceskosten te vergoeden, waarbij de proceskosten dienen te worden toegekend overeenkomstig het Besluit proceskosten bestuursrecht.

<u>Het advies van de commissie</u>
De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

7 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

[8] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 25 april 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:3871).

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5

1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 7

1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8

1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Artikel 10

1. Een vervreemder kan eerst tot vervreemding overgaan nadat de gemeente in de gelegenheid is gesteld het desbetreffende goed te verkrijgen.
2. Het bepaalde in het vorige lid geldt niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge

a. een overeenkomst tussen bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn tot in de tweede graad of met een pleegkind. Onder pleegkind wordt verstaan degene, die duurzaam als een eigen kind is onderhouden en opgevoed;
b. verdeling van een huwelijksgemeenschap of een nalatenschap;

c. een uiterste wilsbeschikking;
d. een overeenkomst met de Staat, een provincie, een waterschap of een door Ons aan te wijzen publiekrechtelijk lichaam of in het openbaar belang werkzame rechtspersoon. Onze aanwijzing wordt in de Staatscourant bekendgemaakt;
e. een verkoop krachtens wetsbepaling of bevel des rechters of een executoriale verkoop, met dien verstande dat ingeval van een onderhandse executoriale verkoop als bedoeld in artikel 3: 268, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek de voorzieningenrechter niet beslist omtrent het verzoek tot onderhandse verkoop zolang niet het bestuursorgaan in de gelegenheid is gesteld om, gelet op het gunstiger bod, een bod te doen;
f. een overeenkomst, betrekking hebbende op gronden die zijn aangewezen bij een besluit als bedoeld in artikel 5 of 6 dan wel artikel 9a, eerste of tweede lid, in samenhang met artikel 5 of 6, gesloten met een pachter aan wie ten aanzien van deze gronden ten tijde van de inwerkingtreding van dit besluit een voorkeursrecht toekwam als bedoeld in artikel 378 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek.

3. Voorts geldt het bepaalde in het eerste lid niet ingeval de vervreemding geschiedt ingevolge een overeenkomst betreffende een onroerende zaak, dan wel een overeenkomst behelzende een verplichting van de vervreemder betreffende een onroerende zaak, voorzover:

a. vervreemding geschiedt aan een in die overeenkomst met name genoemde partij, en een tegen een in die overeenkomst met name genoemde prijs, dan wel tegen een volgens die overeenkomst bepaalbare prijs, en
b. de overeenkomst is ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in afdeling 2 van titel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, voordat een besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing in werking is getreden, en
c. de vervreemding geschiedt binnen zes maanden na de dag van de inschrijving van de overeenkomst in de openbare registers als bedoeld onder b.

4. Een overeenkomst als bedoeld in het derde lid, aanhef, kan worden ingeschreven in de openbare registers, bedoeld in het derde lid, mits deze is vervat in een akte. De inschrijving heeft het rechtsgevolg dat voor de vervreemder niet de verplichting zoals bedoeld in het eerste lid ontstaat, voorzover is voldaan aan de in het derde lid, onder a, b en c, genoemde vereisten.
5. Het derde lid is telkens gedurende een periode van drie jaar op een overeenkomst als bedoeld in dat lid met betrekking tot een bepaalde onroerende zaak of een gedeelte daarvan, en de daarin met name genoemde vervreemder of verkrijger, slechts één maal van toepassing. De periode van drie jaar vangt aan op de datum van eerste inschrijving in de openbare registers. Onder verkrijger wordt in dit geval verstaan de partij waarmee een overeenkomst is gesloten.
6. Het eerste lid geldt eveneens niet indien burgemeester en wethouders op aanvraag van een vervreemder op grond van door die vervreemder aannemelijk gemaakte gewichtige redenen daartoe besluiten. Zij kunnen daarbij beperkingen opleggen.

Advies bezwaarschrift Wvg Schaapsdrift - bezwaarmakers 31a en 31b

Advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van [redacted] en [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Voorgeschiedenis

Bij besluit van 8 maart 2022 heeft het college van burgemeester en wethouders van Arnhem (hierna: het college) de gronden zoals weergegeven op de bij het besluit behorende tekening en vermeld in de perceelslijst van de in de aanwijzing opgenomen percelen voorlopig aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) van toepassing zijn. Dit besluit is bekendgemaakt in het Gemeenteblad van 10 maart 2022, nr. 107345 en is de dag daarna in werking getreden.[1]

Bij besluit van 1 juni 2022 heeft de gemeenteraad (hierna: de raad) overeenkomstig het voorstel van het college, het besluit van 8 maart 2022 bekrachtigd en de gronden zoals aangegeven op de bij het besluit behorende tekening en de lijst van percelen van de in de aanwijzing opgenomen gronden aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wvg van toepassing zijn. Dit besluit is op 3 juni 2022 bekendgemaakt in het Gemeenteblad, 2022 nr. 254023 en is een dag daarna in werking getreden.

Door dit besluit is een voorkeursrecht gevestigd op de percelen die kadastraal bekend zijn als gemeente [redacted], waarvan [redacted] en [redacted] eigenaar zijn.

Tegen het vestigen van dit voorkeursrecht hebben [redacted] (hierna: bezwaarmakers) een bezwaarschrift ingediend.

Het bezwaar

Voor de bezwaren wordt verwezen naar het bezwaarschrift van 14 juli 2022. Dit bezwaarschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

Het verweer

Voor het verweer wordt verwezen naar het verweerschrift van 19 oktober 2022. Het verweerschrift maakt deel uit van dit advies en dient hier als ingelast te worden beschouwd.

De procedure

Het bezwaarschrift is behandeld in de hoorzitting van de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) van
4 november 2022. Van de zitting is een geluidsopname gemaakt.
Ter zitting zijn verschenen:

- [redacted] als bezwaarmakers;
- Mevrouw mr. ing. J. de Vries, mevrouw L. van Dulmen LLB en de heer mr. S.A. Joosten, als vertegenwoordigers van de raad.

[1] Artikel 7, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

De overwegingen van de commissie
Het wettelijke kader is opgenomen in de bijlage bij dit advies.

Op basis van de stukken en het verhandelde ter zitting overweegt de commissie als volgt.

Inleiding
Op 8 maart 2022 heeft het college een voorlopig voorkeursrecht gevestigd op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wvg. Het college heeft nadat hij een voorlopig voorkeursrecht heeft gevestigd, de raad verzocht dit voorlopige voorkeursrecht te bekrachtigen in de zin van artikel 2 juncto 5 van de Wvg. Dit heeft de raad op 1 juni 2022 gedaan.

Eisen van artikel 5
De commissie zal het bekrachtigde voorkeursrecht toetsen aan artikel 5 van de Wvg. Uit dit artikel volgt dat het voorkeursrecht ook op gronden kan worden gevestigd indien er nog geen bestemmingsplan, instemmingsplan of structuurvisie is vastgesteld wanneer er aan twee cumulatieve eisen voldaan is:

- Aan de gronden waarop het voorkeursrecht wordt gelegd moet een niet agrarische bestemming worden toegedacht;
- De nieuw toegedachte bestemming moet afwijken van het huidige gebruik.

De commissie merkt in algemene zin op dat uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) blijkt dat uit de systematiek van de Wvg volgt dat op het moment dat het voorkeursrecht kan en dient te worden aangewend, veelal onzeker zal zijn of de geplande (her)ontwikkeling feitelijk zal kunnen worden gerealiseerd.

Gelet op het doel van de wet, het verschaffen van voorrang aan gemeenten bij aankoop van gronden benodigd voor het realiseren van toekomstige planologische ontwikkelingen, staat de gestelde onzekerheid niet in de weg aan het gebruik van de bij wet gegeven bevoegdheid tot het vestigen van een voorkeursrecht. Dit geldt temeer bij toepassing van artikel 5 van de Wvg. Deze bepaling strekt er immers toe dat de raad reeds voor aanvang van de procedure tot vaststelling van een bestemmingsplan, projectbesluit of structuurvisie een voorkeursrecht kan vestigen op gronden waaraan een niet agrarische bestemming wordt toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik, zodat hij in een vroeg stadium slagvaardig kan optreden om te voorkomen dat de verwezenlijking van de toegedachte bestemming wordt belemmerd. Inherent aan de toepassing van artikel 5 van de Wvg is dat van de toekomstige bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat.[2] Tegen deze achtergrond moeten de bezwaren volgens de commissie worden bezien.
Niet in geschil is dat de raad in het bestreden besluit geen agrarische bestemming heeft toegedacht aan de percelen. Daarmee is aan de eerste van de twee cumulatieve eisen voldaan. Hierdoor resteert de vraag of de nieuw toebedachte bestemming een "ander gebruik" is dan het huidige gebruik. Waarbij een ander gebruik volgens de vaste jurisprudentie van de Afdeling ook inhoudt beter of intensiever gebruik dat niet afwijkt van het huidig gebruik. In de besluitvorming heeft de raad zich op het standpunt gesteld dat van het laatste sprake is. Daarbij heeft de raad verwezen naar de "Ruimtelijke motivatie ontwikkelingen Schaapsdrift e.o.".

[2] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 15 december 2010, (ECLI:NL:RVS:2010:BO7340) en 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:3786).

Verbeterde en meer intensief gebruik
Bezwaarmakers hebben zich in het bezwaarschrift op het standpunt gesteld dat hun woning niet hoeft te verdwijnen om meer woningen in Arnhem mogelijk te maken. Bezwaarmakers hebben uitgelegd dat zij hun woningen verhuren en daarmee een bijdrage leveren aan de mogelijkheid om in Arnhem te wonen. Zij zien niet in hoe er intensivering zal plaatsvinden. Bezwaarmakers hebben daarbij tevens uitgelegd dat zij hun woningen verhuren aan starters.

De commissie overweegt dat voor de vraag of het voorkeursrecht rechtmatig is gevestigd, ook al is er nog geen ruimtelijk plan, wel sprake moet zijn van een indicatie van een ruimtelijk plan, waarbij het huidige gebruik afwijkt van het toekomstige plan. Een dergelijk toekomstig plan hoeft in deze fase van het ontwikkelingsproces nog niet nader te zijn uitgewerkt. Wel moet duidelijk zijn dat de gemeente plannen heeft en deze nader wenst uit te werken.
Uit het verhandelde ter zitting en de overgelegde stukken leidt de commissie af dat de raad tot een intensievere ontwikkeling wil komen van het stationsgebied met meer en andersoortige woningen, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen. De raad heeft aan het besluit een ruimtelijke motivatie ten grondslag gelegd. Hierbij heeft de raad ter zitting meer gemotiveerd aangegeven hoe hij wil voorzien in een betere invulling van het gehele gebied. Bijvoorbeeld door wonen, groen en werken te combineren en het gebied te laten aansluiten op de rest van de gemeente Arnhem. Dit is van groot belang vanwege de verstedelijkingsopgave waarvoor de gemeente Arnhem staat.
De commissie realiseert zich dat de plannen op basis waarvan het voorliggende voorkeursrecht gevestigd is nog niet nader behoeven te zijn uitgewerkt en het voldoende is dat van de toegedachte bestemming nog slechts een globaal beeld bestaat[3]. Uit jurisprudentie valt af te leiden dat een globaal beeld van de toekomstige bestemming voldoende is om een voorkeursrecht te vestigen. Uit de parlementaire geschiedenis en uit jurisprudentie[4] volgt tevens dat de voorkeursregeling niet zo beperkt behoeft te worden opgevat, dat deze alleen zou kunnen worden toegepast wanneer sprake is van een bestemming voor wezenlijk andere gebruiksvormen. Ook wanneer de nieuwe bestemming voorziet in een vergelijkbaar maar intensiever gebruik dan het bestaande, zal van een afwijkend gebruik kunnen worden gesproken. Ook hoeft in dit stadium op grond van de jurisprudentie nog niet op perceelsniveau te worden aangegeven welke bestemming zal worden toegekend.[5]

De commissie merkt echter op dat de onderbouwing van het besluit wel moet kunnen leiden tot de conclusie dat er sprake is van "afwijken van het huidige gebruik". De commissie overweegt dat uit nadere bestudering van de aangehaalde jurisprudentie omtrent dit vraagstuk volgt dat in die gevallen de invulling van de plannen concreter waren dan in onderhavig plan.[6] In ieder geval werd in de daar gebezigde motivering aangegeven hoeveel extra woningen er ongeveer gerealiseerd zouden worden. Een dergelijke indicatie ontbreekt in het onderhavige plan. Dit klemt te meer omdat er zich op percelen binnen het aangewezen gebied onder meer intensief gebruik voor wat betreft "wonen" bevindt, namelijk in de vorm van appartementencomplexen. Tevens is hierdoor niet controleerbaar of het beoogde aantal woningen te realiseren is op het bedrijventerrein. Hoewel de raad in de hoorzittingen wel heeft aangegeven over te willen gaan naar een intensivering en verbeterslag binnen het gebied, is het voor de commissie niet voldoende inzichtelijk geworden of hiermee voldaan wordt aan de eisen die artikel 5 van de Wvg stelt om het voorkeursrecht te mogen vestigen. Ook het standpunt van de raad dat hij mogelijk wil afwijken van het huidige gebruik "wonen" leidt bij de commissie niet tot voldoende inzicht om de vraag te beantwoorden of voldaan is aan de eisen van artikel 5 van de Wvg.

---

[3] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[4] Uitspraak van 19 januari 2011, (ECLI:NL:RVS:2011:BP1306).
[5] Uitspraak van 28 maart 2012, (ECLI:NL:RVS:2012:BW0295).
[6] Uitspraak van 22 mei 2019, (ECLI:NL:RVS:2019:1638) en uitspraak van 19 augustus 2020, (ECLI:NL:RVS:2020:1989).

De ruimtelijke onderbouwing biedt daarvoor onvoldoende aanknopingspunten. De commissie acht niet uitgesloten dat deze onderbouwing alsnog door de raad gegeven kan worden. De commissie adviseert de raad derhalve om in zijn heroverweging de motivering van het besluit hieromtrent nader aan te vullen en acht de bezwaren in zoverre gegrond.

Begrenzing van het gebied
Bezwaarmakers hebben in het bezwaarschrift het standpunt ingenomen dat hun eigendom buiten de begrenzing van het gebied zou moeten vallen. Zij begrijpen dat de gemeente meer woningen wil realiseren, maar zijn van mening dat het bedrijventerrein daarvoor de aangewezen plaats is.

De begrenzing van het gebied waarop het voorkeursrecht van toepassing is, heeft de raad bepaald aan de hand van de ruimtelijke kaders. Deze zijn genoemd in het raadsvoorstel en in de "Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.". Namens de raad is aangegeven dat voor het realiseren van de mobiliteitshub reeds is gekeken naar het gebied direct ten noorden van de spoorlijn, tussen de Wichard van Pontlaan en de Ernst Casimirlaan. In de 'Ruimtelijke motivatie Schaapsdrift e.o.' is het zoekgebied uitgebreid naar het gebied tussen de Wichard van Pontlaan, de Oude Velperweg en het gebied rondom het zorgcentrum Vredenhof. De raad heeft betoogd dat daardoor een aaneengesloten gebied ontstaat waarbinnen de grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd moet worden. Tevens heeft de raad aangegeven dat de redenen voor de vergroting van het gebied gelegen waren in de verstedelijkingsopgave en in een goede ruimtelijke inpassing hiervan.

De commissie realiseert zich dat op het moment dat er een gebied begrensd moet worden, deze grenzen altijd onderwerp van discussie kunnen zijn. De raad heeft omwille van een goede ruimtelijke ordening, de te realiseren kwaliteit en de ontsluiting van de nieuw te realiseren bebouwing besloten om een groter gebied bij het voorkeursrecht te betrekken dan oorspronkelijk de bedoeling was. De raad heeft daarbij gemotiveerd aangegeven waarom de keuzes gemaakt zijn, zoals ze zijn gemaakt. Daarbij heeft de raad ter zitting aangegeven dat de grenzen van het voorkeursrecht getrokken zijn, maar dat dit niet betekent dat de gebieden die hierbuiten vallen niet betrokken zullen worden bij de planologische ontwikkeling. Met de ontwikkeling zal aansluiting gezocht worden bij de omliggende gebieden zodat er één geheel ontstaat. Gelet op het hiervoor overwogene en het verhandelde ter zitting acht de commissie de door de raad gehanteerde begrenzing niet onredelijk of onjuist.

Tot slot merkt de commissie op dat het college op grond van artikel 8 van de Wvg (delen van) het voorkeursrecht kan intrekken als uit de planvorming duidelijk wordt dat bestaande bebouwing en gebruik kan worden ingepast. Zij adviseert het college – zoals ook door de raad ter zitting is aangegeven - zo spoedig mogelijk gebruik te maken van deze bevoegdheid indien een dergelijke situatie zich voordoet.

Bezwaarmakers leiden financiële schade
Bezwaarmakers hebben aangevoerd dat het voorkeursrecht ervoor zorgt dat de vereniging van eigenaars geen lening kan afsluiten, waardoor de rookgaskanalen niet kunnen worden onderhouden. Ook kan er door het voorkeursrecht niet verduurzaamd worden, waardoor bezwaarmakers schade leiden vanwege de hoge energieprijzen.

Ter zitting is de commissie gebleken dat de gemeente als eigenaar van panden in het appartementencomplex zich als goed eigenaar zal gedragen en voor leningen zal stemmen die noodzakelijk zijn voor het onderhoud aan het pand. Voor wat betreft investeringen die gedaan zullen worden in het kader van de verduurzaming van het pand, zal de gemeente dit moeten afwegen, zoals iedere eigenaar dit zal moeten doen. Voorts is ter zitting gebleken dat de lening waar het

bezwaarschrift over spreekt op dit moment nog niet is aangevraagd. Het besluit tot het aangaan van de lening door de VvE moet nog in stemming gebracht worden in de algemene vergadering. Gelet hierop merkt de commissie op dat nog niet definitief duidelijk kan zijn dat de VvE geen leningen kan aangaan. Mede gelet op de inspanningen van de zijde van het gemeentebestuur die ter zitting toegezegd zijn en staan het verweerschrift, gaat de commissie aan dit bezwaar voorbij.

Marktconforme prijs
Ten slotte hebben bezwaarmakers ter zitting vragen gesteld over de manier waarop de prijs bij eventuele verkoop of onteigening wordt gegarandeerd. Ook wanneer er door de planontwikkelingen bijvoorbeeld leegstand ontstaat.

De commissie merkt hierover op dat deze bezwaargrond in beginsel niet afdoet aan de vraag of het voorkeursrecht terecht gevestigd is, omdat de marktconforme prijs niet binnen de afweging van de artikelen 2 en 5, van de Wvg valt.

De commissie merkt daarom ten overvloede op dat het wettelijke stelsel (artikel 40b tot en met 40f, van de Wvg in samenhang gelezen met de Onteigeningswet) ervoor zorgt dat bij verkoop van percelen of bij onteigening van de percelen een marktconforme prijs wordt betaald. De raad heeft ter zitting toegelicht dat de veranderingen die ontstaan door de uitvoering van de plannen daarbij in de taxatie niet worden meegenomen. Waardoor ook bij leegstand in andere panden een marktconforme prijs wordt betaald.

Conclusie
Uit de overgelegde stukken en het verhandelde ter zitting concludeert te commissie dat het bestreden besluit in zoverre dient te worden aangepast dat nader gemotiveerd moet worden waarom er sprake is van een verbetering en een meer intensief gebruik van de aangewezen percelen.

Het advies van de commissie

De commissie adviseert het bezwaarschrift van [redacted] en [redacted] tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

7 december 2022

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

[redacted]

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

[redacted]

BIJLAGE: Wettelijk Kader

Wet voorkeursrecht gemeenten

Artikel 2
De gemeenteraad kan gronden aanwijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing zijn.

Artikel 5

1. In afwijking van de artikelen 3, eerste lid en 4, eerste lid komen voor aanwijzing ook in aanmerking gronden die nog niet zijn opgenomen in een bestemmingsplan, inpassingsplan of structuurviesie, maar waarbij in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming wordt toegedacht en waarvan het gebruik afwijkt van die bestemming. In het besluit tot aanwijzing wordt aangegeven of nadien nog zal worden overgegaan tot het vaststellen van een structuurvisie.
2. Artikel 3, tweede en derde lid is van toepassing.

Artikel 7

1. Het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders bekendgemaakt. Het besluit treedt in werking de dag na dagtekening van het gemeenteblad waarin het is bekendgemaakt.
2. Van het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing wordt door het college van burgemeester en wethouders mededeling gedaan aan ieder van de in het besluit vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden.

Artikel 8

1. Voor zover een aanwijzing niet meer voldoet aan de eisen, gesteld in artikel 3, eerste lid, 4, eerste lid, onderscheidenlijk 5, eerste lid, besluiten burgemeester en wethouders tot het intrekken van die aanwijzing. In het besluit worden vermeld de percelen of perceelsgedeelten waarop de intrekking betrekking heeft. Het besluit tot intrekking wordt gevoegd bij de ingevolge artikel 7, eerste lid, ter inzage gelegde stukken en in kopie gezonden naar de desbetreffende eigenaren en beperkt gerechtigden.
2. Degene die een recht heeft op aangewezen gronden uit hoofde van eigendom of een beperkt recht als bedoeld in artikel 1, onderdeel f kan bij burgemeester en wethouders een aanvraag indienen tot intrekking van het besluit tot aanwijzing. Zij nemen een besluit uiterlijk vier weken na de dag van ontvangst van de aanvraag.
3. In geval van onherroepelijke vernietiging in beroep van het in artikel 3, eerste lid, bedoelde bestemmingsplan of inpassingsplan, geldt de in artikel 3 bedoelde aanwijzing tot een jaar na de datum van de vernietiging als zijnde in overeenstemming met de eisen gesteld in artikel 3, eerste lid, behoudens eerdere intrekking door burgemeester en wethouders.

Overzicht bezwaarmakers Wet voorkeursrecht gemeente Schaapsdrift e.o.

Behorende bij raadsvoorstel afhandelen bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o.

Nr.	Naam	Adresgegevens	Kadastrale gegevens: Arnhem, Q,	Datum indienen bezwaar	Beslissing ontvankelijkheid	Beslissing gegrond/ongegrond
1	a. Vereniging van Eigenaars Wichard van Pontlaan 16 tot en met 112 (even) b. [redacted] c. [redacted]	Steijnweg 41, 6861 DE Oosterbeek [redacted] [redacted]	7810 [redacted] [redacted]	14-7-2022	Niet-ontvankelijk Ontvankelijk Ontvankelijk	- Ongegrond Ongegrond
2	[redacted]	[redacted]	[redacted]	18-7-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
3	[redacted]	[redacted]	[redacted]	15-7-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
4	[redacted]	[redacted]	[redacted]	13-7-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
5	[redacted]	[redacted]	[redacted]	12-7-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
6	[redacted]	[redacted]	[redacted]	12-7-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
7	[redacted]	[redacted]	[redacted]	12-7-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
8	[redacted]	[redacted]	[redacted]	12-7-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
9	a. [redacted] b. [redacted]	[redacted]	[redacted]	14-7-2022	Ontvankelijk Ontvankelijk	Ongegrond Ongegrond
10	[redacted]	[redacted]	[redacted]	14-7-2022	Ontvankelijk	Ongegrond

Nr.	Naam	Adresgegevens	Kadastrale gegevens: Arnhem, Q,	Datum indienen bezwaar	Beslissing ontvankelijkheid	Beslissing gegrond/ongegrond
11	[redacted]	[redacted]	[redacted]	13-7-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
12	a. [redacted] b. [redacted]	[redacted]	[redacted]	14-7-2022	Ontvankelijk Ontvankelijk	Ongegrond Ongegrond
13	a. [redacted] b. [redacted] c. [redacted] d. [redacted]	[redacted]	[redacted]	20-4-2022	Ontvankelijk Ontvankelijk Niet-ontvankelijk Ontvankelijk	Ongegrond Ongegrond - Ongegrond
14	a. [redacted] b. [redacted]	[redacted]	[redacted]	7-7-2022 4-7-2022	Ontvankelijk Ontvankelijk	Ongegrond Ongegrond
15	[redacted]	[redacted]	[redacted]	5-4-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
16	[redacted]	[redacted]	[redacted]	24-3-2022 en 1-7-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
17	[redacted]	[redacted]	[redacted]	13-4-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
18	[redacted]	[redacted]	[redacted]	19-4-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
19	a. [redacted] b. [redacted] c. [redacted] d. [redacted] e. [redacted]	[redacted]	[redacted]	13-7-2022 en 12-8-2022	Ontvankelijk Ontvankelijk Ontvankelijk Ontvankelijk Ontvankelijk	Ongegrond Ongegrond Ongegrond Ongegrond Ongegrond

Nr.	Naam	Adresgegevens	Kadastrale gegevens: Arnhem, Q,	Datum indienen bezwaar	Beslissing ontvankelijkheid	Beslissing gegrond/ongegrond
	f. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond
	g. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond
	h. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond
	i. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond
	j. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond
	k. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond
	l. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond
	m. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond
	n. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond
	o. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond
	p. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond
	q. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Niet-ontvankelijk	-
	r. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond
	s. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond
	t. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond
	u. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond
	v. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankeljik	Ongegrond
	w. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond
	x. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond

Nr.	Naam	Adresgegevens	Kadastrale gegevens: Arnhem, Q,	Datum indienen bezwaar	Beslissing ontvankelijkheid	Beslissing gegrond/ongegrond
	y. [redacted]	[redacted]	[redacted]		Ontvankelijk	Ongegrond
20	[redacted]	[redacted]	[redacted]	16-3-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
21	[redacted]	[redacted]	[redacted]	17-3-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
22	[redacted]	[redacted]	[redacted]	29-3-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
23	a. [redacted] b. [redacted]	[redacted]	[redacted]	5-4-2022	Ontvankelijk Ontvankelijk	Ongegrond Ongegrond
24	a. [redacted] b. [redacted]	[redacted]	[redacted]	20-4-2022 en 23-6-2022	Ontvankelijk Ontvankelijk	Ongegrond Ongegrond
25	Stout Beheer B.V.	Binnendamseweg 19, 3381GA Giessenburg Eigendom: Schaapsdrift 41, 43 en 45	4927 en 6300	20-4-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
26	Maro Nederland B.V.	Stationsweg 46, 6861 EJ Oosterbeek	-	20-4-2022 en 25-5-2022	Niet-ontvankelijk	-
27	a. [redacted] b. [redacted]	[redacted]	[redacted]	20-4-2022	Ontvankelijk	Ongegrond

Nr.	Naam	Adresgegevens	Kadastrale gegevens: Arnhem, Q,	Datum indienen bezwaar	Beslissing ontvankelijkheid	Beslissing gegrond/ongegrond
28	[redacted]	[redacted]	[redacted]	15-7-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
29	[redacted]	[redacted]	[redacted]	15-7-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
30	[redacted]	[redacted]	[redacted]	8-8-2022	Ontvankelijk	Ongegrond
31	a. [redacted] b. [redacted]	[redacted]	[redacted]	14-7-2022	Ontvankelijk Ontvankelijk	Ongegrond Ongegrond

Handen af van Park Presikhaaf en Heemtuin!

Ook hierbij ontbreekt iedere vorm van participatie!

Tekst als inspraak bij agendapunt ‘Startnotitie Schaapsdrift’ op 1 februari 2023

Werkgroep Woonomgeving Presikhaaf 1 | presikhaafeen@hetnet.nl | tel. 06- 14282488

31 januari 2023

Geachte college en beste raadsleden

Wij hebben kennis genomen van de teleurstellende startnotitie Schaapsdrift en omgeving.
De startnotitie is een belangrijk document omdat het dient als vertrekpunt voor het vervolgproces.
De inhoud van de startnotitie wordt door ons, om meerdere redenen als een schoffering ervaren.
Dit maakt ook dat wij enkele op- en aanmerkingen graag met u delen.
Allereerst starten we met het benoemen van de hoofdpunten.

Dit zijn:

1. Het eerste en tevens het principiële uitgangspunt: behoud en inpassing van huidige woningen is niet integraal terug te vinden. Het lijkt of de motie van Arnhem Centraal, PvdD, PvdA, D66 en Groen Links totaal geen plek heeft gekregen (geen sloop van goede woningen).
2. Thema werkgelegenheid is opeens toegevoegd. Het gaat toch om woningbouw!
3. Diverse analyses beschrijven en geven een breder gebied weer dan het eerder plangebied WVG
4. Totaal aan genoemde toevoeging van 500-1000 woningen en 500-1000 banen is alleen haalbaar bij sloop
    a. Omvang ontwikkeling Neijenhuis en extra woningen Innoforte geeft al ongeveer 500 woningen.
    b. Als vergelijking: Zijdekwartier 600 woningen en omvang gebied vergelijkbaar.
5. Bijzonder detailleringsniveau voor een startnotitie (omvang van 66 pagina's!). Dat zet bij voorbaat al zaken op slot. Minder speelruimte dus.
6. Participatie behelst uitsluitend informeren en adviseren. Dit is niet acceptabel. Participeren doe je op basis van gelijkwaardigheid.

Ook inhoudelijk hebben wij een aantal punten onderzocht. Een aantal punten zijn hieronder toegelicht.

1. Hittestress klopt niet.

Op de hittestresskaart van de gemeente Arnhem heeft alleen het bedrijventerrein de kleur oranje: "urgentie om verdere opwarming te voorkomen". Het woongebied is geel: "behoud van de huidige situatie". Hittestress gaat dus niet over de bewoning.

7. Hoog verloop binnen de bewonersgroep?
   Dit betreft niet de grondgebonden woningen. Het hoge verloop is een gevolg van studentenbewoning (waarbij we groei zagen in de studentenwoningen toen gemeentelijk beleid ingreep in het spijkerkwartier) en de appartementen aan Wichard van Pontlaan. Dit zijn altijd al "doorstroom" appartementen geweest met een korte woonduur.

8. Cirkelredenatie van Halte naar Station.
   Er is op dit moment geen groei en onvoldoende relevante OV bewegingen om dit station te upgraden. Tenzij men de werkgelegenheid gaat gebruiken om juist te rechtvaardigen dat men van Halte naar Station wilt.
9. Visie Prorail
   In het dossier staat dat Prorail de problemen erkend. Echter, WOO verzoek 2022 van de Arnhemsche Courant geeft een ander beeld. Daarnaast de NS. Vooralsnog is er alleen sprake van beperkt opknappen indien de gemeente ook stappen maakt. De groei HAN zou alleen bij verdubbeling merkbare impact hebben op OV beweging bij het station.
10. De Schaapsdrift en omgeving is een geïsoleerde wijk?
    Hoezo is de Schaapsdrift en omgeving geïsoleerd en afgesloten en kan niet profiteren van parken? Elke kant waar je op loopt, loop je binnen 1 minuut naar de parken in de buurt (Sacre Coeur, park Presikhaaf en Angerenstein). Als we de schaapsdrift als geïsoleerd zien, dan zijn veel andere wijken dat ook.

11. Overaanbod kantoren in Arnhem
    er is in Arnhem een overaanbod aan kantoren, maar er is een tekort aan toekomstbestendige locaties. Onder het argument dat een deel niet duurzaam is, moet opeens in dit gebied kantorenruimte ontstaan. Highpark is het voorbeeld dat oude kantoren prima toekomstbestendig te maken zijn. Vandaar dat we ook binnen Arnhem circulaire bouwen als belangrijk achten. Er is bovendien te veel kantoorruimte, niet in de laatste plaats door de trend van het vele thuiswerken. Deze trend is blijvend.
12. Frame

Frame van de wijk als diffuus woon- en werkgebied, kleine korrel (verschillende bouwstijlen), geïsoleerd, onvoldoende profiteren van park. Onvoldoende groen (let wel: de wijk wilde dit in 2016 bij herstart Buiten Gewoon Beter (BGB), maar het geld was opgegaan aan de duurdere wijken om ons heen). Voor ons is dat de charme waarom wij hier wonen. Niet omdat wij moeten, maar omdat wij willen. Niet iedereen valt voor de “charmes” van bijvoorbeeld de Schuytgraaf.

2. Verdichting
   De verdichtende ambitie en hoogbouw bij de gestelde aantallen staat loodrecht op het gestelde op pagina 61 bij Nieuwe Arnhemse mix: wonen, werken en voorzieningen gemengd voor een aantrekkelijke stadswijk als aanvulling op omliggende wijken. Daar willen we stellen dat alle wijken en parken in de directe omgeving, behalve Presikhaaf 1 laagbouw is. Ten aanzien van voorzieningen liggen er op drie locaties winkels op loopafstand en zijn er diverse gezondheidsvoorzieningen aanwezig in de direct omgeving.
3. Bouwmarkt
   De bouwmarkt terug laten komen i.p.v. bewoning is een vreemde uitspraak. Dit zeker ook in het licht van de dreiging met onteigening van goede woonhuizen.

Wij zien Schaapsdrift en omgeving als een diverse wijk met een historische karakter, verschillende bouwstijlen, studenten, huiseigenaren en huurders, diverse leeftijd en opleidingsniveaus. Bewoners en zeker ook een deel bedrijven wonen en werken hier met hart voor de buurt. Het is hier prettig wonen! De wijk, juist gezien de historie en karakter, leent zich niet voor kantoren. Wel voor initiatieven van kleine bedrijfjes, cultuur en kunst. Het kleinschalige karakter, de diversiteit in bewoners en de historische aspecten inclusief behoud van de historische panden zouden we graag op basis van gelijkwaardigheid willen bespreken. Dit i.c.m. vergroening, bespreken mobiliteit (auto) en terugbrengen beek in de buurt.

Wat willen wij

1. Inpassing en behoud bewoning en historische karakter.
2. Participatie op basis van gelijkwaardigheid (blijft het dilemma WvG en participatie mogelijk maken).
3. Transparante en open proces met en tussen alle stakeholders

Dat wil ook zeggen dat in de startnotitie behoud en inpassing van huidige woningen als uitgangspunt geldt.

Met vriendelijke groet,

Vereniging tot behoud van de Schaapsdrift e.o.

Van: Peter Broens
Verzonden: dinsdag 31 januari 2023
Onderwerp: Reactie Startnotitie en bijeenkomst maandag 30 januari

Beste raadsleden, burgemeester en wethouders

Betreft behandeling startnotitie en behandeling bezwaarschriften wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift e.o

Helaas kunnen wij morgenavond niet aanwezig zijn ivm andere verplichtingen, maar wellicht doet zich nog een andere gelegenheid voor om ons uit te spreken.

Allereerst willen wij opmerken dat eigenaren, niet zijnde bewoners of ondernemers, niet worden genoemd. Ook niet in het communicatieplan van Beck.
Ons is ter ore gekomen dat men deze onder de noemer huisjesmelkers scharen waar niet naar geluisterd hoeft te worden. Wij hebben ernstig moeite met deze stellingname. Naast dat het feitelijk onjuist is willen wij onze situatie kort schetsen.

In de moeilijke woningmarkt voor starters waren wij in de gelukkige omstandigheid een appartement aan te kopen om daar onze zoon een eigen plek te verschaffen. In het "hofje" woont hij met veel plezier en is ook het sociale aspect daar zeer belangrijk.

Los van de onzekerheid die de wvg voor hem en ons geeft hebben wij bij de bezwaarcommissie aangekaart dat we zouden willen zien dat als er op enig moment besloten wordt om onze appartementen in het plan te laten vallen, dat er op z'n minst vervangende huisvesting geregeld wordt.
Als je kunt plannen dat je meer woningen wil realiseren, hoort dit wat ons betreft er onlosmakelijk bij.
Ook zijn wij van mening dat de wvg een veel te zwaar middel is en zijn doel voorbij schiet. De menselijke maat is vanaf dag 1 ver te zoeken en wordt niet beter met een ingehuurd communicatiebureau zoals op 30 januari pijnlijk duidelijk werd.

Wij hebben in onze appartementen nette huurders en verhuren waarvoor de bewoning bedoeld is (geen verkamering!), tegen een nette huur en goed onderhouden door zowel de huurders als ons.

Wij zijn zeer betrokken ook als bestuurder van de VVE van het complex en zouden willen vragen om te zorgen dat er 1 juli duidelijkheid komt over wat wel en niet binnen het plan valt. Naar aanleiding van de presentatie zouden we willen zeggen, maak het wat minder ambitieus. Ga voor 250 woningen en een goed station of maak die ondergronds, zodat je er ook bovenop kunt bouwen . Zorg dat zoveel mogelijk mensen kunnen blijven wonen op hun vertrouwde plek.

In Arnhem zijn er genoeg locaties te vinden waar tot op heden niets mee is gedaan of waar kantoorpanden leeg staan die staan te verkrotten.
Hopelijk komt er snel duidelijkheid voor alle betrokkenen.

Bedankt voor uw aandacht.

Met vriendelijke groet,
Karin Nuis en Peter Broens

Van: Tamara Kho
Verzonden: donderdag 2 februari 2023
Onderwerp: Zorgen (over Presikhaaf 1)

Beste leden van de gemeenteraad, beste wethouder Smeulders, weth. Bouwlamp.

Spijt, dat ik in Presikhaaf ben komen wonen. Deze wijk heeft slecht Karma, dat krijg je ervan als je op een moeras bouwt. In een moeras zakt alles weg.

Deze heemtuin is nu net leuk, maar valt binnen het plangebied om opnieuw te gaan ontwikkelen. Dit werd bekend gemaakt in een startnotitie van de aanliggende wijk Schaapsdrift, gepresenteerd wijkwethouder Cathelijne Bouwkamp.
De heemtuin ligt echter in de wijk Presikhaaf.
Maar in Presikhaaf hoeven we niet te informeren. We hoeven daar ook geen startnotitie op te stellen.
Catalijne is geen enkele keer in Presikhaaf geweest, terwijl ze daar ook wijkwethouder is?

"Gelet op het, voor bewoners, abstracte niveau van de visie is er voor gekozen om aan te sluiten op natuurlijke ontmoetings- en communicatiemomenten zoals in 2019 aan te schuiven bij een wijkdiner", valt er in het raadsvoorstel 525220 te lezen.
Ander gezegd, we zijn hier te dom en weten niet wat goed voor ons is.
In 2019 was er een 'diner-bijeenkomst', wat meetelt als participatie, maar we leven in 2023, wat is er dan intussen gebeurd?

Qua communiceren is er voor Schaapsdrift een fancy bureau ingehuurd die als 'onafhankelijke partij' kwam vertellen hoe de procedure en stappen zijn om tot ontwikkelen vd wijk te komen, zodat er idealiter gezamenlijk met bewoners middels co-creatie een sprookje van een nieuwe wijk kan komen. Het mag ook wel want Cathelijne heeft op woningen een WVG opgelegd, en daarbij mogelijk relevante informatie verzwegen.

En in Presikhaaf, ach priko, wat hebben we hier aan communicatie? Te weinig geld om wijkwebsite te onderhouden, een wijkkrant die door de allerbeste vrijwilligers soms net iets te laat wordt bezorgd. Het communiceren via Facebook wordt door de gemeente gezien als relevante breed gedragen communicatie.
.
We zijn alle gelijk, maar sommigen zijn net iets meer gelijk.

Gister kwam het voorstel voor 2e informatie ronde (terwijl er vragen zijn over participatie) in een onduidelijke stemronde (5 voor, 4 tegen, 1 onthouden van stemmen), waarbij de wethouder Smeulders een voorschot nam op zgn deadlines, al uitgaande dat het raadsvoorstel is aangenomen. De voorzitter vergat in de hectiek van dat moment van rol te verwisselen zodat hij wel kon stemmen.

Met vriendelijke groet,

Tamara Kho

BEHANDELRESULTAAT

19.45 uur - 21.30 uur: Startnotitie Schaapsdrift (i/m1) & Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift (m1) - 01-02-2023

Raadsvoorstel ‘Startnotitie Schaapsdrift’ (i/m1) & Raadsvoorstel ‘Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift’ (m1)

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp
Resultaat van bespreking:	

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Maref (VVD), Heemskerk (D66), Neutkens (Volt), Prinsen (GroenLinks), Groot (Arnhem Centraal), Visser (PvdA), Wiggers (BurgerBelang Arnhem), Malda (CU), Usta (Denk), Elfrink (SP), Eliëns (PvdD), Lukassen (FvD) en Van den Broek (CDA). De fractie van de PVV was niet aanwezig.

Bespreking
Ten aanzien van het raadsvoorstel ‘Startnotitie Schaapsdrift’ heeft een rondetafelgesprek plaatsgevonden met de volgende insprekers:

1. Remco van der Wekken
2. Loes Bonekamp
3. Ronnie Rouwenhorst (Vereniging tot behoud van Schaapsdrift e.o.)
4. Liesbeth Kruijsen (Vereniging tot behoud van Schaapsdrift e.o.)

De informatieve fase is afgerond. Met de meningsvormende fase is nog niet gestart.

Conclusie
De voorzitter heeft aan het einde van de beraadslaging geconcludeerd dat de informatieve fase is afgerond en dat de voorstellen worden doorgeleid naar de meningsvormende fase.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

K. Koorn

BEHANDELRESULTAAT

20.15 uur - 21.45 uur: Startnotitie Schaapsdrift (m1) & Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift (m1) - 08-02-2023

Raadsvoorstel ‘Startnotitie Schaapsdrift’ (m1) & Raadsvoorstel ‘Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift’ (m1)

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp
Resultaat van bespreking:	

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Maref (VVD), Heemskerk (D66), Neutkens (Volt), Coenders (GroenLinks), Spruijt (Arnhem Centraal), Visser (PvdA), Wiggers (BurgerBelang Arnhem), Malda (CU), Elfrink (SP) en Eliëns (PvdD). De fractie van de PVV, Denk, CDA en FvD waren niet aanwezig.

Bespreking
Er is een start gemaakt van de M1. Daarin is de eerste termijn aan de zijde van de raad afgerond. De volgende bespreking kan starten met de eerste termijn aan de zijde van het college.

Conclusie
De voorzitter heeft aan het einde van de beraadslaging geconcludeerd dat de meningsvormende fase nog niet is afgerond en dat de voorstellen nog niet worden doorgeleid naar de besluitvormende fase.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

L. Manders

Open brief aan de gemeenteraad van Arnhem
Arnhem, 25 januari 2023

Opmerkingen naar aanleiding van het uitbrengen van het advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het opleggen van een Wvg in de Schaapsdrift e.o.

Geachte raadsleden,

Het is voor mij onbegrijpelijk dat dit advies zo is uitgebracht.

De adviezen bij de verschillende bezwaarmakers bestaan uit min of meer standaard verhaaltjes waarbinnen, als het de commissie goeddunkt, punten van de bezwaarmakers worden genoemd. Hoewel de commissie veelvuldig naar jurisprudentie van gerechtelijke uitspraken verwijst, neemt zij die schrijfstijl niet over: Wat is er ingebracht, wat is het verweer en wat vindt de rechtbank ervan. En dit puntsgewijs.
Om de chaos compleet te maken zijn in het advies de ingebrachte standpunten van de verschillende bezwaarmakers door elkaar gehusseld.
Hierdoor is het advies één grote camouflage van hetgeen ingebracht is en besproken bij de hoorzittingen.

Zo zijn bij mij tijdens de hoorzitting belangrijke punten besproken die niet in het advies zijn opgenomen. Dat blijkt duidelijk uit het audioverslag van de hoorzitting.
Populair gezegd: ”In het advies staan alleen de punten waarmee de gemeente makkelijk kan scoren.”

Daarnaast heeft de gemeente tijdens de hoorzitting aangegeven dat mijn inbreng te gedetailleerd was om er op dat moment een reactie op te geven. Daar zijn toen afspraken over gemaakt waarin de voorzitter van de commissie mij letterlijk nog een termijn in het vooruitzicht stelde.
Ondanks vragen en klagen heb ik hier nooit meer iets van vernomen.
Zelfs dat de heer Nico Wiggers, raadslid van BurgerBelang Arnhem, er artikel 44 vragen over heeft gesteld, heeft niks geholpen.
Als deze fout niet gecorrigeerd wordt voel ik mij gedwongen naar de rechtbank te stappen.

De constateringen en het advies van de commissie zijn tegenstrijdig.
Want de vraag aan de commissie was of het genomen raadsbesluit van 1 juni voldeed aan de eisen die er op 1 juni aan gesteld werden.
Het antwoord van de commissie is: “Ja, als je achteraf je handelen verbeterd.”
Dat betekent dat het besluit op 1 juni niet goed was en moet het advies zijn het bezwaar gegrond te verklaren.

Het is niet verwijtbaar aan de commissie maar een deel van de onderbouwing van het advies is inmiddels achterhaald.
Door het op 21 december 2022 aangenomen amendement “Verzoek tot opheffing geheimhouding Wvg Schaapsdrift” is pijnlijk duidelijk geworden dat de aanname van de commissie dat “niet gebleken is van onjuistheden op dit gebied” een misvatting is.

Ik dank u voor de aandacht.
Hoogachtend,
C. M. van Collem

Arnhem, 8 februari 2023

Zaaknummer:651757

Reactie van C. M. van Collem op:

Nadere reactie voor de algemene bezwaarschriftencommissie van 14 november 2022

Om te beginnen teken ik protest aan tegen de wijze waarop de gemeente uit mijn pleitnotitie citeert. In het door de gemeente opgestelde “Nadere reactie voor de algemene bezwaarschriftencommissie van 14 november 2022” wordt de suggestie gewekt dat ik word geciteerd en dat de gemeente daar een reactie bij plaatst. Dat is echter niet altijd het geval. Sommige citaten zijn zo aangepast dat het punt dat ik wil maken er niet meer in staat.
Vervolgens is de reactie van de gemeente een reactie op het veranderde citaat. Hierdoor wordt de lezer, in dit geval de algemene bezwaarschriftencommissie, op het verkeerde been gezet. Dat dit gebeurd is blijkt ook uit het feit dat in het reeds uitgebrachte advies van de algemene bezwaarschriftencommissie op de betreffende punten niet wordt ingegaan.
Deze handelwijze is strijdig met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

Ik ga hier niet mee akkoord.

Citaat uit nadere reactie voor de algemene bezwaarschriftencommissie:

> **Inhoudelijke reactie**
> a) De bevoegdheid tot vestiging van het voorkeursrecht is bedoeld om regie te behouden en prijsopdrijving te voorkomen. Deze bevoegdheid kan in redelijkheid niet worden uitgeoefend als op voorhand duidelijk is dat de beoogde bestemming niet gerealiseerd kan worden.
> b) De invoering is niet binnen de wettelijke kaders verlopen.
>
> *Reactie: In het verweerschrift en tijdens de hoorzitting is hierop ingegaan. Er is geen behoefte om dit nader aan te vullen.*

Einde citaat

Het is onjuist om te stellen dat met het verweerschrift en de hoorzitting een reactie op het verwijt b, “De invoering is niet binnen de wettelijke kaders verlopen”, is gegeven. Mijn pleitnotitie van 3 november 2022 bevat een opsomming van onwettigheden. Door als gemeente een termijn voor een reactie hierop te vragen is het duidelijk dat dit punt nog niet was afgehandeld.

Door nu te reageren met *”Er is geen behoefte om dit nader aan te vullen”,* is dat ook met de latere reactie niet gedaan.

Ik wacht nog steeds op een verklaring van de gemeente over de juridische gevolgen van de gemaakte fouten.

Sinds 3 november zijn we inmiddels 14 weken verder. Dat is 2 weken langer dan een normale bezwaarprocedure behoort te zijn. Wat is er in die tussentijd gebeurd?
– De gemeente heeft zich niet aan de verlengde termijn van 18 weken voor de bezwaarprocedure gehouden. Overtreding artikel 7:10 lid 3 Algemene wet bestuursrecht.
– De termijn waarbinnen de beschikking over de ingebrekestelling moest worden vastgesteld is overschreden. Overtreding artikel 6:1 Circulaire Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen.
– De nadere reactie van de gemeente en de termijn die mij tijdens de hoorzitting was toegezegd is mij langdurig onthouden.
Nadat ik op 13 december van een ambtenaar van de gemeente had vernomen dat de algemene bezwaarschriftencommissie haar advies al had geschreven heb ik daar melding van gemaakt bij de betreffende ambtenaar. Nooit meer iets van gehoord. Via het online klachtenformulier van de gemeente heb ik een klacht ingediend. Nooit meer iets van vernomen. Ik heb hier melding van gemaakt bij de Nationale ombudsman.
Over de niet verkregen termijn heb ik op 18 december een email aan de gemeenteraadsleden verstuurd. Naar aanleiding hiervan zijn artikel 44 vragen gesteld. Mijn email is daar als bijlage in opgenomen. Er zijn wel algemene antwoorden gekomen maar er is niet op de gestelde misstand ingegaan. Er is door de gemeente totaal geen aandacht aan geschonken.
Op 25 januari heb ik een brief over het advies van de algemene bezwaarschriftencommissie naar de raadsleden verstuurd. Bij een poging deze brief in het online raadsdossier over de Schaapsdrift e.o. te krijgen heeft de griffie op 1 februari, de dag dat het advies in de raad besproken zou gaan worden, ingegrepen. Pas die dag is mij een termijn geboden. Op 2 februari heb ik pas de toegezegde “Nadere reactie voor de algemene bezwaarschriftencommissie van 14 november 2022” ontvangen. Het is goed dat hiermee voor nu een gang naar de rechter is voorkomen.
Het handelen van de gemeente als geheel is echter wel strijdig met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Overtreding van het fair play beginsel “Het bevoegd gezag mag de burger geen mogelijkheden om voor zijn belang op te komen ontnemen. Dit mag ook niet door een overigens volgens de letter van de wet toegestane handelswijze.”
– Door het op 21 december 2022 aangenomen amendement “Verzoek tot opheffing geheimhouding Wvg Schaapsdrift” is duidelijk geworden dat de gemeente regelmatig obstructie heeft gepleegd. Dat dit proces nog niet is gestopt blijkt uit de nu lopende rechtszaak tegen de gemeente over de Woo over stukken met betrekking tot de Schaapsdrift e.o. Door onterechte geheimhouding op de stukken is er net als hierboven spraken van overtreding van het fair play beginsel uit de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.
Uit de inmiddels wel vrijgegeven documenten blijkt dat deze informatie bevatten die voor de bezwaarmakers van belang zijn.

Op 6 februari zijn enkele van de documenten die via Woo verzoeken zijn aangevraagd op internet verschenen. Ik zal er een tweetal aan het einde van dit schrijven toevoegen.
– Memo donderdag 29 september 2022:
In deze memo aan het Bestuurlijk overleg Spoorzone wordt de planning van de behandeling van de bezwaarschriften besproken. In de planning staat de raadsvergadering voor februari 2023. Dit terwijl de beslissing op de bezwaarschriften medio november 2022 had moeten worden genomen. Een geplande grove overschrijding van de termijn. Moedwillig overtreden van de Algemene wet bestuursrecht. Over het doel kan ik alleen maar gissen. Wel duidelijk is dat door deze handelwijze een beroep over het vaststellen van de Wvg bij een onafhankelijke instantie maanden is geblokkeerd, bewoners in onzekerheid zijn gehouden en dat het met de mentale gezondheid in de wijk het niet goed gesteld is. Allemaal strijdig met het fair play beginsel uit de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

– Concept besluitenlijst bestuurlijke afstemmingstafel Spoorzone Arnhem Oost:
In deze lijst staat als besluit:
“(Zwart gelakt) zal de directeuren aangeven dat Arnhem een embargo op het totaal wil leggen tot na het akkoord van de Tweede Kamer.” en
“Mocht het Rijk met een lager bedrag komen dan zal er sprake zijn van een ander plan en ambitieniveau. Realisatie van 6000 woningen is alleen mogelijk als daar fysiek de ruimte voor is. Een lager bedrag zou kunnen betekenen dat wij ons kunnen niet committeren aan de in het verstedelijkingsakkoord genoemde aantallen”.
Met deze besluiten wordt er maximale ruimte gecreëerd om anders te handelen dan dat de Tweede kamer bedoeld. Deze niet transparante handelswijze heeft niks met het voorkomen van speculatie met de woningen in de Schaapsdrift en het behouden van de regie te maken. Hier is de Wvg niet voor bedoeld.
De voorgenomen sloop van de wijk blijkt wisselgeld voor het opstrijken van gelden van het Rijk i.p.v. een bittere noodzaak.

Citaat gemeente na punt 2 uit nadere reactie voor de algemene bezwaarschriftencommissie:

> *Reactie: Het perceel kadastraal bekend als gemeente Arnhem, sectie Q, nummer 6990 betreft een klein perceel in de achtertuin van een woning waarvoor het voorkeursrecht wel geldt. Het perceel is eigendom van een derde, niet zijnde de heer Van Collem. Door het kleine perceel is dit perceel per abuis niet opgemerkt bij het opstellen van de Wvg-tekening en de lijst.*

Einde citaat

Uit de bovenstaande reactie blijkt dat er een vormfout gemaakt is. Dat heeft nogal wat gevolgen. Als de kaart wel klopt, kloppen de lijsten niet. Alle lijsten met perceelnummers zijn dus incompleet en voldoen allemaal niet aan de eisen die er in het artikel 2 Besluit voorkeursrecht gemeenten 2010 aan worden gesteld.
De lijsten voldoen sowieso niet aan de eisen omdat de volgorde van de percelen niet numeriek is gesorteerd zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 A Besluit voorkeursrecht gemeenten 2010.
Ook staat het vergeten perceel nu met een verkeerde aantekening bij het kadaster geregistreerd.

Uit de reactie op punt 3 blijkt dat we het eens zijn dat de plannen met de Velperweg en met de Schaapsdrift niet op elkaar zijn afgestemd.

In de reactie op punt 4 gaat de gemeente niet in op mijn opmerking dat de lijst niet klopte. Al lag hij op het gemeentehuis ter inzage, er mochten geen drie data als conformiteit met het kadaster opstaan. Artikel 2 lid 1 (na c) Besluit voorkeursrecht gemeenten 2010.

Ik bestrijd dat de gemeente met het op hun wijze versturen van een afschrift van een collegebesluit en een raadsbesluit aan zijn informatieverplichting heeft voldaan. De gemeente heeft de verplichting het besluit mede te delen aan belanghebbenden. Dat volstaat niet met: “Als je het wilt weten, moet jij maar bij ons langs komen”. De grondtekening en de lijst met percelen maakt integraal deel uit van het besluit. Ze moeten voldoen aan de eisen die de wet eraan stelt en aan de belanghebbenden worden toegekomen. Dat was niet het geval.

De gemeente verschuilt zich achter artikel 4 lid 1 Besluit voorkeursrecht gemeenten.

“De mededeling overeenkomstig artikel 7, derde lid, van de wet aan de in het besluit tot aanwijzing of voorlopige aanwijzing vermelde eigenaren en beperkt gerechtigden, gaat vergezeld van een afschrift van het besluit dan wel een uittreksel daaruit met de voor de geadresseerde eigenaar of beperkt gerechtigde van belang zijnde gegevens”

Echter de Wet voorkeursrecht gemeenten Artikel 7 kent geen derde lid. Artikel 4 lid 1 Bvg verwijst naar niks.

Citaat na punt 5 uit nadere reactie voor de algemene bezwaarschriftencommissie:

> *Reactie: De raad heeft de besluitvormingsstukken behorende bij het voorstel tot vestiging van het voorkeursrecht op de gebruikelijke wijze ontvangen. Er zijn door raadsfracties nadere vragen gesteld, zowel tijdens de openbare beraadslagen als in de vorm van zogenaamde artikel 42-vragen. Deze vragen zijn door het college beantwoord. Daarnaast heeft de raad uitgebreid beraadslaagd over de vestiging en hebben zij besloten om het voorkeursrecht te vestigen. Wij nemen afstand van de opmerking dat de verantwoordelijke bestuurder niet transparant is geweest.*

Einde citaat

Helaas is het in de politiek voldoende om bij vragen iets terug te zeggen. Of het als antwoord wordt aangemerkt is louter een politieke beslissing van de meerderheid van de stemgerechtigden. Daarom is er een bezwaarprocedure en een hoorzitting. Als het nemen van een raadsbesluit een bewijs voor goed handelen was, waren die procedures overbodig.

Hieronder enkele punten waarbij vragen niet zijn beantwoord:
– De vragen van raadsleden die zelf tijdens de raadsvergadering hebben aangegeven dat het college ze niet beantwoord.
– De Woo verzoeken met betrekking tot de Schaapsdrift die onterecht zijn afgewezen. (Zie het op 21 december 2022 aangenomen amendement “Verzoek tot opheffing geheimhouding Wvg Schaapsdrift”.)
– De inmiddels gestarte rechtszaak over het Woo verzoek door de media.
– De artikel 44 vragen “Algemene wet bestuursrecht – Schaapsdrift“ werden op 17 januari als beantwoord beschouwd. Later bleek dat dat dus het niet het geval was. Op delen van de vragen was totaal niet ingegaan. Met als bewijs hiervoor het feit dat er later door de griffie werd beslist over mijn klacht die in de vragen was opgenomen.
– Geen reacties op ingediende klachten.

Citaat van punt 8.1 uit mijn pleitnotitie:

> De ‘Ruimtelijke motivatie ontwikkeling Schaapsdrift e.o.’ is geen bestemmingsplan, inpassingsplan, of structuurvisie.
> Door ‘Ruimtelijke motivatie ontwikkeling Schaapsdrift e.o.’ als leidraad te nemen ontstond de verplichting in het besluit aan te geven of er nog zal worden overgegaan tot het aanstellen van een structuurvisie. Dit volgens de Wvg Artikel 5 lid 1.
> Aan deze verplichting is niet voldaan.

Einde citaat.

Dit is in de “Nadere reactie voor de algemene bezwaarschriftencommissie” zo veranderd weergegeven dat mijn punt, dat er in de wet staat dat het wel of niet aanstellen van een structuurvisie in het besluit dient worden opgenomen, er niet meer in staat.
De reactie van de gemeente is een lang verhaal over een ander onderwerp.
Ik protesteer tegen deze manier van handelen door de gemeente.

Over de punten 9 t/m 13 van mijn pleitnotitie:

De reactie van de gemeente is gebaseerd op de aanname dat er voor een vestiging van een Wvg totaal geen planologische onderbouwing hoeft te zijn. Een: “Wij denken dat”, moet voldoende zijn. Hierbij verwijst de gemeente naar jurisprudentie waar het gelijk uit moet blijken.
Echter, er is nog nooit een Wvg met zo’n grote omvang en zulke grote gevolgen op een woonwijk in Nederland gevestigd. Het is helemaal niet duidelijk of dit wel mag.

De bevoegdheid tot vestiging van het voorkeursrecht is bedoeld om regie te behouden en prijsopdrijving te voorkomen. Deze bevoegdheid kan in redelijkheid niet worden uitgeoefend als op voorhand duidelijk is dat de beoogde bestemming niet gerealiseerd zal worden.

Het klopt dat het plan met de wijk nog geen vaste contouren hoeft te hebben maar of het plan is om de hele wijk te slopen, hetgeen strijdig is met wat in de gemeenteraad is afgesproken, of het opleggen van een Wvg op een hele wijk, is volstrekt overbodig.
De Wvg is niet bestemd om lukraak in hele wijken het eigendomsrecht te beperken. Verbod op détournement de procedure Algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

De wijze waarop de Wvg is ingevoerd, is strijdig met wat in de Algemene beginselen van behoorlijk bestuur is beschreven over het proces van voorbereiding en besluitvorming :
– Zorgvuldige voorbereiding
– Fair play beginsel (verbod op vooringenomenheid)
– Verbod op détournement de procedure

In gestelde vragen verschoont de gemeente zich regelmatig voor het overschrijden van termijnen met de reden zorgvuldigheid.
Zorgvuldigheid is ook niet de wet overtreden hetgeen in deze gehele procedure van oplegging van een Wvg veelvuldig is voorgekomen.

Ik heb dit eerder onzorgvuldig bestuur en mogelijk ook machtsmisbruik genoemd.
Later heb ik begrepen dat machtsmisbruik een term is die ook in verband met grensoverschrijdend gedrag en corruptie wordt gebruikt.
Ik wil duidelijk stellen dat ik daar niemand van beschuldig.

Mijn conclusie

Uit mijn reactie van hierboven kunt u opmaken dat ik van mening ben dat de gemeente niet en niet zorgvuldig is ingegaan op fouten die zij hebben gemaakt en dat de gehele procedure niet zorgvuldig en deels ook niet binnen de wet is verlopen. Ik blijf bij mijn eerdere eisen.

Memo

Datum : donderdag 29 september 2022

Aan : Bestuurlijk overleg Spoorzone

Van : [redacted]

Betreft : Behandeling bezwaarschriften Wvg Schaapsdrift

Bezwaarschriften tegen het besluit Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift
Belanghebbenden konden bezwaarschriften indienen tegen het raadsbesluit van 1 juni 2022 waarin de Raad van de gemeente Arnhem het door het college voorlopig gevestigde voorkeursrecht Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift bestendigd. Er zijn uiteindelijk 34 bezwaren ingediend.
Als belanghebbenden eerder bezwaar hebben gemaakt tegen de voorlopige aanwijzing door het college wordt dit bezwaar ook gezien als bezwaar tegen het raadsbesluit.

Bezwaartermijn en verlenging tot 26 aug.
Het raadsbesluit is genomen op 1 juni. Er was 6 weken bezwaartermijn tot 15 juli 2022. Enkele belanghebbende hebben een adviseur/advocaat gemachtigd om namens hen bezwaar te maken. Een aantal van deze gemachtigden hebben een proforma-bezwaar ingediend en in verband met de vakantieperiode gevraagd om een verlenging van de termijn gevraagd om de bezwaargronden nader uit te werken. De laatste heeft tot 26 augustus 2002 gegund gekregen.

Beslistermijn
Op basis van artikel 7:10 Awb moet er een beslissing op bezwaar komen binnen 18 weken (12 weken te verlengen met 6 weken). De beslistermijn is daarmee opgeschort tot eind december 2022.

Bezwaarschriftencommissie
De onafhankelijke bezwaarschriftencommissie brengt uiteraard via het college aan de raad adviezen uit over de bezwaarschriften en de ambtelijk op te stellen -en te versturen verweerschriften. Deze procedure, met onder meer een hoorzitting, vraagt echter mede gezien het aantal bezwaarschriften tijd tot en met eind december 2022.

Vervolgtraject
De ingekomen bezwaren zijn verzameld en gevoegd. Dat betekent dat er is gekeken naar een logische samenhang in de bezwaren om de zittingen goed vorm te kunnen geven. Ook zijn verweerschriften opgesteld en is met de bezwaarschriftencommissie data gepland voor de hoorzittingen op 3 en 4 november.
Aan de bezwaarmakers is op 26 september een brief gestuurd met daarin uitgelegd de taak van de bezwaarschriftencommissie en de mogelijkheid dat bezwaren gevoegd behandeld kunnen worden tijdens de hoorzitting. Hier kunnen zij binnen veertien dagen na verzending bezwaar tegen maken. Indien hier bezwaar tegenkomt, zal gekeken worden hoe de bezwaarmakers gehoord kunnen worden tijdens de hoorzitting op 3 en 4 november of dat er een extra zitting komt. Na de zitting wordt het advies door de bezwaarschriftencommissie opgesteld. Aan de hand daarvan wordt het college en raadsvoorstel

gemaakt en in procedure gebracht. Naar verwachting kan dit aangeleverd worden voor de raadsvergadering van februari 2023.

Planning

De planning is als volgt:

- Toezenden procedurebrief hoorzitting en planning	26 september
- Verzenden verweerschriften	21 oktober
- Hoorzittingen	3 en 4 november
- Opstellen adviezen bezwaarschriftencommissie	7 november tot 8 december
- Opstellen stukken college en raad	8 december tot 23 december
- Aanleveren stukken college	23 december
- Collegebesluit	10 januari 2023
- Aanleveren stukken raad	10 januari tot 31 januari
- Raadsvergadering	februari 2023

Informatievoorziening richting raad

De raad zal op korte termijn door het college geïnformeerd worden over deze planning en procedure door middel van een Raadsbrief.

Concept besluitenlijst bestuurlijke afstemmingstafel Spoorzone Arnhem Oost

Datum : 13 oktober 2022
Tijdstip : 13.30 – 15.00 uur
Plaats : Stadhuis, vergaderzaal U2.18
Voorzitter : [redacted]
Notulist : [redacted]

Verder Aanwezig	Afwezig
Wethouder Cathelijne Bouwkamp Wethouder Nermina Kundic Wethouder Paul Smeulders [redacted] [redacted] [redacted]	

Nr.	Onderwerp	Bijl.	Beslispunt	Besluit	Actie
1.	Vaststellen agenda, aanvullende agenda-punten			Toevoegen: bespreken vervolgproces BO MIRT	
2.	Besluitenlijst bestuurlijke afstemmingstafel van 8 september 2022 met actielijst	ja	Ter vaststelling	Vastgesteld. Actielijst: - 220908-1 en 220908-2 m.b.t. raadsvoorstel en -brief verstedelijkingsstrategie ANF & Spoorzone Arnhem Oost: afgehandeld. - Buiten verzoek [redacted]	
3.	Collegevoorstel verstedelijkingsafspraken ANF	ja	Akkoord gaan met het collegevoorstel voor de collegevergadering van 18 oktober. Het document verstedelijkingsafspraken (95% versie) wordt in alle gemeenten gelijktijdig voorgelegd aan de colleges. Het college wordt gevraagd akkoord te gaan met machtiging van de burgemeester van Rheden om namens de gemeenten de	- Akkoord met het collegevoorstel - [redacted] zal de directeuren aangeven dat Arnhem een embargo op het totaal wil leggen tot na het akkoord van de Tweede Kamer. - Redactionele opmerkingen op de concept verstedelijkingsafspraken kunnen aan [redacted] worden gemaild. [redacted] stuurt ze alvast door aan [redacted] - De concept verstedelijkingsafspraken worden	[redacted] Allen [redacted]

			verstedelijkingsafspraken te ondertekenen. Planning: - Vrijdag 14 oktober: besluit Ministerraad. Cathelijne Bouwkamp wordt telefonisch op de hoogte gebracht over de uitkomst. - Dinsdag 18 oktober: collegenota met verstedelijkingsafspraken in college	paginagewijs doorgenomen. [redacted] maakt een lijst van de gemaakte opmerkingen en de redactionele opmerkingen t.b.v. het college. Mocht het Rijk met een lager bedrag komen dan zal er sprake zijn van een ander plan en ambitieniveau. Realisatie van 6000 woningen is alleen mogelijk als daar fysiek de ruimte voor is. Een lager bedrag zou kunnen betekenen dat wij ons kunnen niet committeren aan de in het verstedelijkingsakkoord genoemde aantallen.	[redacted]
4.	Buiten verzoek	Buiten verz	Buiten verzoek	Buiten verzoek	[redacted]
5.	Rondvraag en mededelingen	Nee	- Bespreken vervolgproces BO MIRT - Buiten verzoek - Buiten verzoek Buiten verzoek	- Volgende keer agenderen. - Buiten verzoek - Buiten verzoek	[redacted]

Aanvullend advies van de algemene bezwaarschriftencommissie inzake het bezwaarschrift van de heer C.M. van Collem, tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022, waarbij de gronden horende bij de Schaapsdrift en omstreken zijn aangewezen als gronden waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26, van de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn. Deze procedure is bekend onder het zaaknummer 651757.

Opmerking vooraf

Op 6 december 2022 adviseerde de algemene bezwaarschriftencommissie (hierna: de commissie) over het bezwaarschrift van de heer C.M. van Collem (hierna: bezwaarmaker), dat gericht is tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem (hierna: de raad) van 1 juni 2022.
Dit advies is een aanvulling op voornoemd advies en dient in samenhang met voornoemd advies te worden gelezen.

Reden voor het aanvullend advies

Tijdens de hoorzitting van de commissie op 3 november 2022 heeft bezwaarmaker een pleitnotitie ingebracht met daarin opmerkingen die als aanvullend op zijn bezwaarschrift diende te worden beschouwd.
De raad was tijdens de zitting, vanwege de omvang en de gedetailleerdheid van de aanvullingen, niet in staat om tijdens de zitting adequaat op de aanvulling in te gaan. De commissie heeft de raad daarom in de gelegenheid gesteld om schriftelijk op de aanvulling te reageren. Hetgeen de raad heeft gedaan op 18 november 2022.
De commissie heeft vervolgens een advies uitgebracht.
Bij nadere bestudering van de geluidsopname die op 3 november 2022 van de hoorzitting gemaakt is, is gebleken dat bezwaarmaker in de gelegenheid gesteld had moeten worden om zijn reactie te geven op de schriftelijke reactie van de raad alvorens de commissie tot een advies kon overgaan.
Bezwaarmaker is op zijn verzoek deze mogelijkheid alsnog geboden.
Bezwaarmaker heeft van deze mogelijkheid op 8 februari 2023 gebruik gemaakt door een reactie in te zenden.
Dit aanvullende advies ziet op de reactie van bezwaarmaker van 8 februari 2023 op het schriftelijk reageren van de gemeenteraad.

De overwegingen van de commissie

De commissie is van mening dat de reactie van bezwaarmaker geen aanleiding geeft om het uitgebrachte advies van 6 december 2022 te wijzigen. De commissie ligt dit als volgt toe.

Tekeningen en lijsten kloppen niet met elkaar

Bezwaarmaker heeft aangevoerd dat de tekeningen en de lijsten niet met elkaar kloppen en dat daardoor het op zijn perceel gevestigde voorkeursrecht niet in stand kan blijven.

De commissie heeft geconstateerd dat het perceel kadastraal bekend als gemeente Arnhem, sectie Q, nummer 6990 op de tekening is aangewezen als een perceel waarop het voorkeursrecht gevestigd is, terwijl dit perceel niet op de lijst terug te vinden is. De vraag of hierdoor een voorkeursrecht gevestigd is op dit perceel kan bezwaarmaker echter niet baten, nu hij geen eigenaar is van het perceel noch over enig zakelijk recht beschikt dat rust op dit perceel. Het bezwaar is in zoverre niet-ontvankelijk.[1]

Ten overvloede wijst de commissie erop dat het perceel dat mogelijk niet is aangewezen zo klein is, en ook hoort bij een groter perceel dat wél is aangewezen, dat het mogelijk niet aanwijzen van voornoemd perceel geen rechtsgevolg heeft voor het gebied als totaal. De Integrale ontwikkeling kan naar het oordeel van de commissie nog altijd plaatsvinden.

Plannen Velperweg en voorkeursrecht sluiten niet op elkaar aan

[1] Zie bijvoorbeeld de uitspraak van de afdeling bestuursrechtspraak van de raad van state van 22 oktober 2014, (ECLI:NL:RVS:2014:13786).

Bezwaarmaker heeft erop gewezen dat het voorkeursrecht niet goed aansluit bij de plannen die in ontwikkeling zijn over de Velperweg.

De commissie is van mening dat dit onderwerp besproken is tijdens de zitting. De raad heeft in zijn reactie op dit standpunt gereageerd.
De vraag of er een goede aansluiting gevonden gaat worden met de plannen die rond de Velperweg gemaakt worden, is naar het oordeel van de commissie niet relevant voor de vraag of het voorkeursrecht juist gevestigd is. De aansluiting op anderen plannen komt aan bod bij de verdere planontwikkeling en staat niet in de weg aan de vestiging van het voorkeursrecht op het perceel van bezwaarmaker.

Besluit niet juist
Bezwaarmaker heeft gewezen op onvolkomenheden in de besluiten en zich op het standpunt gesteld dat het voorkeursrecht om die reden niet in stand kan blijven.

De commissie merkt vooraleerst op dat het besluit van de raad van 1 juni 2022 voorligt. Dat besluit heeft het besluit van het college en wethouders van Arnhem van 8 maart 2022 vervangen. Het besluit van 8 maart 2022 bestaat sindsdien niet meer.[2] De commissie is van mening dat procedurele bezwaren tegen dat besluit daarom buiten bespreking kunnen blijven.

De commissie constateert dat het besluit van 1 juni 2022 is ondertekend. Het besluit bevat een kaart met de schaal 1-1500. Het besluit bevat tevens een lijst met welke percelen zijn aangewezen; deze lijst is conform de kadastrale registers van 13 april 2022 en is numeriek genummerd. Ook bevat het raadsbesluit een vervaldatum.

Bezwaarmaker merkt terecht op dat artikel 7, derde lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten (hierna: Wvg) niet bestaat, maar dat doet er niet aan af dat voor hem duidelijk is geweest op welke van zijn percelen het voorkeursrecht gevestigd is. Als bijlagen bij het collegebesluit zijn gevoegd:
- het college besluit;
- grondplantekening horende bij het collegebesluit;
- het conceptraadsvoorstel;
- het conceptraadsbesluit.

Als bijlagen bij de verzending van het raadsbesluit (verzenddatum 3 juni 2022) zijn gevoegd een uitleg over de gevolgen van het voorkeursrecht, het raadsbesluit met raadsvoorstel en de grondplantekening. In deze brief is ook duidelijk aangegeven welke percelen van bezwaarmaker zijn aangewezen.
Naar het oordeel van de commissie is met het verzenden van het raadsbesluit en de bijbehorende bijlagen aan bezwaarmaker het besluit juist aan bezwaarmaker bekendgemaakt.

Motivering van het opleggen van de wvg
Bezwaarmaker heeft verder vraagtekens gezet bij het opleggen van het voorkeursrecht.

Het opleggen van het voorkeursrecht is uitgebreid besproken tijdens de hoorzitting. Ook in het advies van 6 december 2022 heeft de commissie daar uitgebreid aandacht aan besteed. De commissie blijft bij het door haar afgegeven advies. Hetgeen in de reactie van bezwaarmaker is aangevoerd, brengt in dat advies geen verandering.

[2] Artikel 6, eerste lid, van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

Het advies van de commissie
Dit advies luidt hetzelfde als het advies van december 2022.
De commissie adviseert het bezwaarschrift van de heer C.M. van Collem, tegen het besluit van de gemeenteraad van Arnhem van 1 juni 2022 in zoverre gegrond te verklaren dat de gemeenteraad in het besluit op bezwaar nader moet motiveren waarom sprake is van verbeterde en meer intensief gebruik van de percelen en voor het overige adviseert de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren.

Dit advies is vastgesteld door mevrouw mr. M.W.M. Marée als voorzitter, de heer mr. J.M.N. Packbier en mevrouw mr. R. Bouwmeester als leden, met ondersteuning van de secretarissen de heer mr. B. Roelen en mevrouw mr. M. van Dongen,

21 februair 2023

de secretaris,

de heer mr. B. Roelen

de voorzitter,

mevrouw mr. M.W.M. Marée

Vereniging voor behoud van Schaapsdrift e.o.

schaapsdrifteo@gmail.com
28 februari 2023

Beste raadsleden.

Graag vragen wij jullie aandacht voor de startnotitie, het integreren van de motie daarin, wat wij willen en hoe wij tegen participatie aankijken.

Startnotitie - Beeld
Zoals eerder gesteld is de startnotitie als overweldigend ervaren. Veel te ambitieus. Maar ook werd de Wvg louter als een middel neergezet om speculatie te voorkomen. Geen woord over de gevolgen die de Wvg veroorzaakt: sociale onrust en stress. Teleurstellend. Terug naar de ambities. Vorig jaar heeft de vereniging al aangegeven dat gestelde en gewenste opgave niet haalbaar is, zonder grote consequenties voor de huidige invulling en bewoners. Zoals op de informatieavond op 30 januari 2023 al werd aangegeven door de woordvoerder van Ziegler Branderhorst moesten er steeds meer ambities worden toegevoegd. Ook zij hebben hun twijfel uitgesproken over de haalbaarheid.

Uit het WOO verzoek van de Arnhemsche Courant kwam de afgelopen weken ook bijgevoegd document beschikbaar. Een presentatie van Ziegler Branderhorst waarin een doorkijk is opgenomen hoe landelijke en lokale projecten op dit (kleine) plangebied zouden passen. De presentatie is in oktober 2022 gegeven en de link ernaartoe vindt u hier omdat het document te groot is om als bijlage bij te voegen. U kunt de PDF inzien op de website van www.kleinbelgie.net.

Vanaf de pagina's 11 en verder zijn deze "*schaalstudies*" opgenomen. Ook hieruit blijkt dat zelfs met de opdracht van 500 woningen de impact groot zal zijn voor de bestaande bewoners. Bij 1000 woningen zal onze buurt niet meer bestaan. Echter, dit resulteerde niet in enige aanpassing van de startnotitie. De hoge en onhaalbare ambitie bleef staan en werd nog eens verrijkt met de toevoeging van banen. Een baan per woning. Waar wij hoopten dat deze oude en historische buurt ook nog gezien werd als een te behouden kwaliteit, werd ook dat een teleurstelling.

De motie
We begrijpen ondertussen dat de raad bereid is om motie 22M64 in te voegen in de startnotitie en als centraal uitgangspunt te willen verankeren. We zijn content met de algemene strekking van de motie, namelijk behoud en inpassing van bestaande bewoning. Echter, in dezelfde motie wordt formuleringen gebruikt die tegenstrijdig kunnen zijn met behoud en inpassing.

We vragen de raad ondubbelzinnig duidelijk te maken dat behoud en inpassing, inclusief het historische karakter, centraal te laten staan zodat wij met een gerust hart en vol vertrouwen het verdere traject gezamenlijk met de gemeente en alle andere betrokken partijen in kunnen gaan.

Wat willen wij
Wij zien graag dat de uitgangspunten (pag 43) binnen de startnotitie als volgt verrijkt zullen worden:

- komen tot maximaal behoud en inpassing van bestaande woningen;
- zeer terughoudend en zorgvuldig zal worden omgegaan met eventuele onteigening en sloop;

- het historische karakter van de buurt als kwaliteit te zien.

Tevens willen wij dat de opgave t.b.v. de werkgelegenheid komt te vervallen, buiten het handhaven van bestaande bedrijven, niet gesitueerd op de achterliggende bedrijventerreinen.

Participatie
Wat ons betreft, met voldoende zekerheid op de hierboven gestelde punten, zien we graag dat in verder overleg met de gemeente en ons bestuur op welke deelaspecten de participatie verhoogd kan worden. Ingrijpende planvorming in en rond onze buurt, brengt ook de verwachting bij de bewoners dat zij inspraak krijgen. En vooral dat we een situatie voorkomen waarbij inbreng vrijblijvend is en wij niet gehoord worden. Een verandering die we toejuichen maar waarbij we ook serieus mee willen praten, meedenken en vooral af willen participeren op de thema's zoals mobiliteit, parkeren, vergroening e.d.

We hopen dat met deze stap er rust en toekomst ontstaat en we gezamenlijk kunnen werken aan het realiseren de noodzakelijke versnelling op de woningbouwopgave in deze buurt.

Met vriendelijke groet,
het bestuur Vereniging tot behoud van Schaapsdrift e.o.

Guido Janssen, voorzitter

BEHANDELRESULTAAT

18.45 uur - 20.15 uur: Startnotitie Schaapsdrift (m1) & Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift (m1) - 01-03-2023

Raadsvoorstel ‘Startnotitie Schaapsdrift’ (m1) & Raadsvoorstel ‘Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift’ (m1)

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp
Resultaat van bespreking:	

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Maref (VVD), Heemskerk (D66), Neutkens (Volt), Coenders (GroenLinks), Groot (Arnhem Centraal), Visser (PvdA), Wiggers (BurgerBelang Arnhem), Van den Broek (CDA), Malda (CU), Elfrink (SP) en Eliëns (PvdD). De fractie van de PVV, Denk en FvD waren niet aanwezig.

Bespreking
De vergadering is gestart met de vervolg van de M1. Wethouder Bouwkamp is gestart met haar eerste termijn. Daarin heeft zij de vragen beantwoord die vanuit de raadskamer zijn gesteld. Daarnaast zijn vanuit de raadskamer door middel van interrupties vragen gesteld. De eerste termijn van de wethouder is nog niet afgerond. De volgende keer zal de eerste termijn college worden voortgezet met de beantwoording van de nog openstaande vragen, plus de mogelijkheid tot het plegen van interrupties.

Conclusie
De voorzitter heeft aan het einde van de beraadslaging geconcludeerd dat de meningsvormende fase nog niet is afgerond en dat de voorstellen nog niet worden doorgeleid naar de besluitvormende fase.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

L. Manders

Van: Eimer Wieldraaijer
Verzonden: maandag 20 maart 2023 07:50

Onderwerp: Schaapsdrift e.o.

Arnhem, 20 maart 2023,

Geachte gemeenteraadsleden,

In ons vorige schrijven aan u, gedateerd 28 februari 2023, gaven we als Vereniging voor behoud van Schaapsdrift e.o. aan in te stemmen met de nadrukkelijke aanbeveling van de Arnhemse gemeenteraad om motie 22M64, met als strekking maximaal behoud en inpassing van bestaande woningen, als centraal uitgangspunt te verankeren in de startnotitie.
Zoals in dezelfde brief door ons aangegeven, vinden we het als vereniging essentieel de startnotitie op nog twee wezenlijke punten aan te vullen:
1. zeer terughoudend en zorgvuldig omgaan met eventuele onteigening en sloop,
2. het historische karakter van de buurt zo goed mogelijk veiligstellen.

In onze ogen zou het bovendien van toegevoegde waarde zijn als de gemeenteraad van Arnhem deze uitgangspunten in de vorm van een amendement vastlegt en als onwrikbare leidraad meegeeft aan het college van B&W bij alle volgende stappen in de planvorming en uitwerking van dit dossier. Een dossier dat de wijk nu al een jaar in een wurggreep houdt en een aantal bewoners vanwege de aanhoudende stress en alle daaruit voortvloeiende persoonlijke misère intussen deed besluiten om hun woning tegen wil en dank te verkopen.

Ten slotte dit: er is ons ter ore gekomen dat de voor de startnotitie verantwoordelijke stedenbouwkundige, in de aanloop naar de op te stellen gebiedsvisie, in klein comité heeft laten weten drie scenario's te zullen ontwikkelen, waarbij er slechts in één geval sprake zou zijn van het centraal stellen van maximaal behoud en inpassing van bestaande woningen. Wij pleiten er, in de geest van de door de gemeenteraad aangenomen motie, met klem voor dat dit uitgangspunt van behoud en inpassing in alle te ontwikkelen scenario's prioriteit zal genieten en verzoeken u als hoogste orgaan in het gemeentelijk besluitvormingsproces er nauwlettend op toe te zien dat dit ook daadwerkelijk gebeurt teneinde verdere onzekerheid en spanning in onze wijk te voorkomen en het gewenste participatieproces niet in de kiem te smoren. Alleen zo kan de rust hersteld worden, en ontstaat er een basis om in wederzijds vertrouwen onze geliefde buurt van de ook door ons gewenste kwaliteitsimpuls te voorzien.
Met vriendelijke groet,
het bestuur Vereniging tot behoud van Schaapsdrift e.o.

BEHANDELRESULTAAT

20.30 uur - 22.00 uur: Startnotitie Schaapsdrift (m1) & Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift (m1) - 22-03-2023

Raadsvoorstel ‘Startnotitie Schaapsdrift’ (m1) & Raadsvoorstel ‘Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift’ (m1)

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp
Resultaat van bespreking:	

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Maref (VVD), Heemskerk (D66), Neutkens (Volt), Coenders (GroenLinks), Groot (Arnhem Centraal), Visser (PvdA), Wiggers (BurgerBelang Arnhem), Van den Broek (CDA), Malda (CU), Dobbe (SP) en Eliëns (PvdD). De fractie van de PVV, Denk en FvD waren niet aanwezig.

Bespreking
De vergadering is gestart met de vervolg van de M1. Wethouder Bouwkamp heeft haar eerste termijn afgerond. Vervolgens is een start gemaakt met de tweede termijn aan de zijde van de raad. Deze is niet afgerond. De fracties Arnhem Centraal, PvdD, ChristenUnie, PvdA en Volt hebben nog niet hun tweede termijn gehad.
.

Conclusie
De voorzitter heeft aan het einde van de beraadslaging geconcludeerd dat de meningsvormende fase nog niet is afgerond en dat de voorstellen nog niet worden doorgeleid naar de besluitvormende fase. De volgende keer wordt gestart met de voortzetting van de tweede termijn aan de zijde van de raad.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

L. Manders

BEHANDELRESULTAAT

20.30 uur – 23.15 uur (Startnotitie Schaapsdrift (vervolg m1) & Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift (vervolg m1) – 05-04-2023

Raadsvoorstel ‘Startnotitie Schaapsdrift’ (m1) & Raadsvoorstel ‘Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift’ (m1)

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp
Resultaat van bespreking:	

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Maref (VVD), Heemskerk (D66), Neutkens (Volt), Coenders (GroenLinks), Groot (Arnhem Centraal), Visser (PvdA), Wiggers (BurgerBelang Arnhem), Van den Broek (CDA), Malda (CU), Elfrink (SP) en Eliëns (PvdD). De fractie van de PVV, Denk en FvD waren niet aanwezig.

Verder aanwezig: Bouwkamp (wethouder), Van Rijen, De Vries, Gubbens (bestuursadviseurs)

Bespreking
De vergadering is gestart met de vervolg van de M1. (De M1 is op 8 februari, 1 maart en 22 maart besproken) De laatste behandeling op 22 maart is gestopt midden in de tweede termijn aan de zijde van de raad. De fracties Arnhem Centraal, PvdD, ChristenUnie, PvdA en Volt houden hun tweede termijn. Wethouder Bouwkamp beantwoord de vragen uit de tweede termijn.

Conclusie
De voorzitter heeft aan het einde van de beraadslaging geconcludeerd dat de meningsvormende fase 1 is afgerond. In verband met de aankondigde moties en amendementen wordt het voorstel doorgeleid naar de meningsvormende fase 2.

De raadsadviseur,

M. Piscaer

De voorzitter,

G. Van der Laak

Vereniging voor behoud van Schaapsdrift e.o.

schaapsdrifteo@gmail.com
11 April 2023

Geachte raadsleden en college van Arnhem,

Na de afgelopen raadsvergadering en gezien de recente ontwikkelingen doen wij een oproep aan u.

Wat de vereniging betreft, is de huidige startnotitie met zijn hoge ambitieniveau het product van de gewenste volledige sloop van onze buurt, zoals het college kennelijk vanaf dag 1 heeft voorgestaan. Met het oog op het herstel van vertrouwen in het proces en de politiek hoort deze startnotitie van tafel te gaan. De instandhouding ervan, zelfs met de nodige pleisters, geeft de bewoners nog steeds het beeld van een zeer onzekere uitkomst en andermaal oplopende spanningen in de volgende fase van de toekomstige planontwikkeling. Ook indien de eerdere motie 22M64 “Zorgvuldig vervolgproces Schaapsdrift” in de startnotitie verankerd wordt. Ook die motie geeft immers nog te veel onduidelijkheid (wat is maximaal?) en houdt daarmee de onzekerheid in stand.

Intussen raken wij onze buurtbewoners al kwijt, een deel van hen houdt dit niet vol en vertrekt met tegenzin. Wellicht het doel van het college en direct het gevolg van een maatregel zoals de WVG, maar het verval en de sloop van onze buurt is al ingezet en moet stoppen. Nu, na meer dan een jaar, hebben wij recht op duidelijkheid en willen we graag met de gemeente samenwerken als het gaat om de planontwikkeling op de achterliggende bedrijfsterreinen en het werken aan vergroening van de wijk en verbetering van de buurt.

Beste raad, we hopen dat u tot een breed gedragen besluit komt, in het belang van onze bewoners. Een besluit dat ons vertrouwen in de verdere planvorming en in de politiek kan herstellen. Wij bepleiten hierbij het vaststellen van de volgende kader en uitgangspunten, duidelijk en helder verwoord:

1. Het behoud van de buurt en haar historische karakter staat centraal.
2. Voorop staat het behoud van de huizen, alleen in uitzonderlijke gevallen kan er sprake zijn van sloop en onteigening, en dan alleen op voorwaarde dat de gemeente overeenstemming bereikt met de bewoners en eigenaren. Bij nieuwbouw gaat het hierbij om inpassing.
3. Absolute terughoudendheid met verdere sloop: nu wij meer buurtgenoten zien vertrekken en de gemeente het eigendom neemt, wil dat wat ons betreft niet betekenen dat dit verworven bezit van de gemeente per definitie onderdeel zou moeten uitmaken van sloop van de buurt.
4. De door de vereniging en bewoners samen met de stedenbouwkundige op te stellen visie op de buurt is leidraad bij de verdere planvorming, niet alleen wat betreft aard en inpassing van nieuwbouw, maar ook bij thema’s zoals parkeren, ontsluiting en vergroening.
5. Voor het herwinnen van vertrouwen is het essentieel de vereniging en daarmee de bewoners vroegtijdig gelijkwaardige gesprekspartner te laten zijn in de op te stellen gebiedsvisie.

Wij verwachten hiermee dat de komende periode vanuit coalitie en oppositie verantwoording genomen wordt en toegewerkt gaat worden aan het verankeren van deze kaders.

Bedankt en met vriendelijke groet,

Het bestuur van de Vereniging tot behoud van de Schaapsdrift e.o.

BEHANDELRESULTAAT

20.30 uur - 22.00 uur: Startnotitie Schaapsdrift (m1) & Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift (m1) - 22-03-2023

Raadsvoorstel ‘Startnotitie Schaapsdrift’ (m2) & Raadsvoorstel ‘Afhandeling bezwaarschriften Wet voorkeursrecht gemeenten Schaapsdrift’ (m2)

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp
Resultaat van bespreking:	

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Maref (VVD), Heemskerk (D66), Neutkens (Volt), Coenders (GroenLinks), Groot (Arnhem Centraal), Visser (PvdA), Hobbelen (BurgerBelang Arnhem), Van den Broek (CDA), Malda (CU), Elfrink (SP) en Eliëns (PvdD). De fractie van de PVV, Denk en FvD waren niet aanwezig.

Bespreking
De vergadering is gestart met de bespreking van de drie ingediende amendementen. De volgende amendementen zijn besproken:

1. amendement "Gelijk speelveld; vergoeding juridische kosten" (23A10) van de fractie BurgerBelang Arnhem
2. amendement "Respecteer de Schaapsdrift e.o. en haar bewoners. Plan voor sloop en nieuwbouw beperken tot het bedrijventerrein (23A11) van de fracties SP en ChristenUnie

De bespreking van het volgende amendement is nog niet afgerond.

3. amendement "Toekomstperspectief Schaapsdrift en omstreken" (23A13) van de fracties GroenLinks, VVD, CDA, Arnhem Centraal, ChristenUnie, Volt, PvdA, Partij voor de Dieren en BurgerBelang Arnhem

Conclusie
De voorzitter heeft aan het einde van de beraadslaging geconcludeerd dat de meningsvormende fase 2 (M2) nog niet is afgerond en dat de voorstellen nog niet worden doorgeleid naar de besluitvormende fase. De volgende keer wordt gestart met de voortzetting van de bespreking van amendement 23A13 bij de beantwoording van de initiatiefnemers op de gestelde vragen.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

L. Manders

Titel/onderwerp: **Actualisering Opkoopbescherming: Wijziging Huisvestingverordening gemeente Arnhem 2020**

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 377 2581 Willem.lammers@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Bram van Oudheusden
Portefeuillehouder:	Paul Smeulders	Telefoonnr:	+31631102266
		E-mailadres:	bram.van.oudheusden@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend (i/M1)		
Toelichting	**Kernboodschap** In Arnhem voerden we in februari 2022 als een van de eerste gemeenten van Nederland de opkoopbescherming in. Door de opkoopbescherming zorgen we ervoor dat bestaande koopwoningen beschikbaar blijven voor mensen die er zelf in willen wonen, en voorkomen we dat woningen worden opgekocht door beleggers die de woningen willen verhuren om winst te maken. De opkoopbescherming laat in Arnhem goede effecten zien. Via dit besluit wordt de regeling geactualiseerd op enkele punten om hem up-to-date te houden. Belangrijkste onderdeel van dit voorstel is een verhoging van de (WOZ-) grens die bepaalt voor welke woningen de opkoopbescherming geldt. **Aandachtspunten** - Uit een kwartaalrapportage van het Kadaster blijkt dat Arnhem tot de top van steden behoort met de grootste afname van aankopen van woningen door investeerders. Uit navraag bij het Kadaster blijkt dat in Arnhem in 2022 4% van alle door eigenaar-bewoners verkochte woningen werd opgekocht door een investeerder. In 2020 was dit nog 15%. - Met dit voorstel wordt de WOZ-waarde uit de regeling verhoogd. Door het verhogen van de WOZ-waarde van € 325.000 naar € 355.000 wordt 66% van de Arnhemse koopwoningen als beschermde woonruimte aangemerkt. - Bij de introductie van de opkoopbescherming, werd per motie 22M38 de wens geuit om voor de opkoopbescherming te opteren voor een ‘zo hoog mogelijk grens’. Opteren voor een hogere WOZ-grens dan € 355.000 is volgens het college te risicovol, omdat de wet zich specifiek en uitsluitend richt op de goedkopere woningvoorraad. - Een tweede wijziging die wordt voorgesteld is de verduidelijking dat de opkoopbescherming enkel geldt voor bestaande woonruimten, en niet voor nieuwbouwwoningen. Door een aanstaande wetswijziging wordt het onmogelijk de opkoopbescherming toe te passen op nieuwbouwwoningen. - De aangenomen motie 22M43 is nog niet verwerkt. Die motie roept op om voorstel te ontwikkelen voor een leegstandsverordening. Dit is nog niet haalbaar gebleken door de benodigde tijds- en capaciteitsinvestering. Een voorstel kan de raad dit jaar verwachten. Zie voor meer informatie beide raadsvoorstel.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Start en afronding van de informatieve en de meningsvormende (M1) fase en besluit over het vervolg.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	<u>Informatieve fase (i)</u> Ten tijde van publicatie van de agenda is nog geen aanmelding om in te spreken ontvangen. <u>Vergaderorde M1</u> Er wordt in twee termijnen vergaderd.		

	• Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. • De portefeuillehouder reageert na een termijn van de raad als alle fracties aan het woord zijn geweest. De portefeuillehouder beantwoordt de gestelde vragen, waarbij hij of zij antwoorden kan samenvoegen waardoor herhaling van vrijwel overeenkomstige punten achterwege blijft. De voorzitter ziet erop toe dat de beantwoording van de portefeuillehouder ter zake is en in gaat op de gestelde vragen. • Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken. Uitkomst van de Meningsvormende (MI) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.			
Bijlagen				
Raadsvoorstel "Actualisering Opkoopbescherming: Wijziging Huisvestingverordening gemeente Arnhem 2020"				

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 152653

Onderwerp: Actualisering Opkoopbescherming: Wijziging Huisvestingverordening gemeente Arnhem 2020

Kernboodschap

In Arnhem voerden we in februari 2022 als een van de eerste gemeenten van Nederland de opkoopbescherming in. Door de opkoopbescherming zorgen we ervoor dat bestaande koopwoningen beschikbaar blijven voor mensen die er zelf in willen wonen, en voorkomen we dat woningen worden opgekocht door beleggers die de woningen willen verhuren om winst te maken. De opkoopbescherming laat in Arnhem goede effecten zien. Via dit besluit actualiseren we de regeling op enkele punten om hem up-to-date te houden. Belangrijkste onderdeel van dit voorstel is een verhoging van de (WOZ-) grens die bepaalt voor welke woningen de opkoopbescherming geldt.

Voorstel

1. De Verordening tot wijziging van de Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020 vast te stellen volgens bijgevoegd concept.

Inleiding

In Arnhem zien we de afgelopen jaren dat de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen onder druk is komen te staan door het opkopen van woningen door (particuliere) investeerders. Het opkopen van woningen zorgt voor schaarsteproblemen, omdat koopstarters en doorstromers met lagere en middeninkomens worden verdrongen van de koopwoningmarkt. Ook kan het opkopen van woningen door beleggers bijdragen aan leefbaarheidsproblemen.

Sinds februari 2022 kent Arnhem de opkoopbescherming. We behoorden tot de eerste gemeenten in Nederland waar de opkoopbescherming van kracht werd; nog voor steden als Amsterdam, Den Haag, Utrecht, Eindhoven en Groningen. Door de opkoopbescherming kunnen we ervoor zorgen dat koopwoningen beschikbaar blijven voor mensen die er zelf in willen wonen. We kunnen namelijk voorkomen dat woningen worden opgekocht door beleggers voor de verhuur. De regeling houdt in dat bestaande koopwoningen in het goedkope en middeldure segment na het aankopen niet in gebruik mogen worden gegeven aan derden.

De Arnhemse opkoopbescherming laat gunstige effecten zien: Uit een kwartaalrapportage van het Kadaster blijkt dat Arnhem tot de top van steden behoort met de grootste afname van aankopen van woningen door investeerders. Hoewel het ook door wijzigingen van belastingregels minder aantrekkelijk

Arnhem GEMEENTE

is geworden om woningen op te kopen voor de verhuur, heeft het sterke effect dat het Kadaster laat zien zich enkel voorgedaan in steden die de opkoopbescherming vroegtijdig invoerden en het voornemen daartoe tijdig kenbaar maakten. Uit navraag bij het Kadaster blijkt dat in Arnhem in 2022 4% van alle door eigenaar-bewoners verkochte woningen werd opgekocht door een investeerder. In 2020 was dit nog 15%. (Zie onder ‘kanttekeningen en risico’s’ hoe we met de handhaving omgaan).

Via voorliggend voorstel actualiseren en indexeren we de opkoopbeschermingsregeling. Hiertoe dient de huisvestingsverordening te worden aangepast. Met dit voorstel verhogen we de WOZ-waarde uit de regeling. Door het verhogen van de WOZ-waarde van € 325.000 naar € 355.000 wordt 66% van de Arnhemse koopwoningen als beschermde woonruimte aangemerkt.

Een tweede wijziging die we voorstellen is dat we verduidelijken dat de opkoopbescherming enkel geldt voor bestaande woonruimten, en niet voor nieuwbouwwoningen. Reden voor deze wijziging is dat de Huisvestingswet vorig jaar nog ruimte liet de opkoopbescherming ook toe te passen op nieuwbouwwoningen. Door een aanstaande wetswijziging wordt dit onmogelijk gemaakt. Met het oog op deze wetswijziging hebben we al acties ondernomen om ook koopwoningen te beschermen tegen opkoopgedrag. Het college stelde hiertoe eerder dit jaar een aanvullende regeling vast (zie argument 1.2).

Beoogd effect

Het actualiseren van de regeling opkoopbescherming om de beschikbaarheid van goedkope en middeldure koopwoningen te borgen en het voorkomen van leefbaarheidsproblematiek.

Argumenten

1.1 *Er is sprake van schaarste aan goedkope en middeldure huurwoningen, waarbij koopstarters en doorstromers worden verdrongen van de (koop)woningmarkt door beleggers. Door de WOZ-grens uit de Huisvestingsverordening te indexeren, blijven we woningen beschermen tegen opkoopgedrag.*

In Arnhem vinden we het belangrijk dat mensen een betaalbare woning kunnen vinden in een prettige leefomgeving. Uit gegevens van het Kadaster over onze woningvoorraad blijkt dat de Arnhemse woningmarkt uit balans is. Dat wordt mede veroorzaakt doordat investeerders zich in groten getale op onze woningmarkt begeven. Deze investeerders kopen met name woningen in het lagere en midden segment.

De opkoopbescherming mag volgens de wet enkel gelden voor de bestrijding van schaarste van goedkope en middeldure koopwoningen. Gemeenten moeten voor invoering van de opkoopbescherming kunnen aantonen dat er binnen deze segmenten actuele schaarste bestaat. In de toelichting is opgenomen dat gemeenten op basis van de lokale situatie zelf definities moeten bepalen voor ‘goedkope’ en ‘middeldure’ woningen, op basis van de waarde van lokale woningvoorraad. Gelet op de WOZ-waarden en WOZ-waardestijging van de Arnhemse koopwoningvoorraad (2022), indexeren we, ook op basis van het actuele woonbehoefteonderzoek van Companen (pagina 57), de definities van deze twee prijsklassen:

- De definitie van goedkope koopwoningen wijzigen we *van* woningen met een WOZ-waarde van € 200.000 *naar* woningen met een WOZ-waarde van € 245.000.
- De definitie van middeldure koopwoningen wijzigen we *van* woningen met een WOZ-waarde van € 325.000 *naar* woningen met een WOZ-waarde van € 355.000.

Reden voor het hanteren van deze grenzen is dat een derde van de Arnhemse koopwoningen een WOZ-waarde heeft onder de € 245.000; twee derde onder de € 355.000 en de overige derde een WOZ-waarde boven de € 355.000.

Door deze indeling doen we recht aan de wettelijke vereiste om de woningvoorraad in te delen in 'goedkoop', 'middelduur' en 'duur'. In vrijwel alle andere gemeenten waar de opkoopbescherming is ingevoerd, wordt ook gekozen voor een grens waarbij twee derde van de koopwoningvoorraad wordt beschermd. Een hogere grens kan risicovol zijn (zie 'kanttekeningen en risico's 1.1.').

Voor Arnhem hebben we eerder kunnen aantonen dat er binnen deze segmenten sprake is van schaarste. Voor deze onderbouwing en (de overige argumenten voor) de insteek van de Arnhemse opkoopbescherming, verwijzen we naar het raadsvoorstel ter introductie van de opkoopbescherming en de hierbij vastgestelde 'onderbouwing opkoopbescherming'. Bij de opdrachtverlening voor het recente Regionale Woonbehoefteonderzoek hebben we meegegeven om voor Arnhem te laten onderzoeken wat geschikte schaarstegrenzen zouden zijn. Dit voorstel volgt de uitkomsten van het onderzoek.

1.2 *We wijzigen de verordening in anticipatie op een aankomende wetswijziging, waardoor de opkoopbescherming niet meer toegepast kan worden op nieuwbouwwoningen.*

Op dit moment geldt de opkoopbescherming in Arnhem ook voor nieuwbouwwoningen. Reden daarvoor is dat de Huisvestingswet hiervoor impliciet de ruimte bood. Vanuit het Ministerie voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening is kenbaar gemaakt dat bedoeling van de wet was de opkoopbescherming enkel toe te passen op bestaande woningen. De minister heeft daarom een wetsvoorstel aan de Tweede Kamer aangeboden waarbij expliciet wordt verduidelijkt dat de opkoopbescherming enkel geldt voor "bestaande woonruimten". Om ons alvast te voegen naar deze wetswijziging, nemen we de definitie uit het wetsvoorstel over en passen we de opkoopbescherming niet meer toe op nieuwbouwwoningen.

Om te zorgen dat nieuwbouwwoningen nog steeds beschermd zijn tegen opkoopgedrag, heeft het college op 31 januari 2023 de 'beleidsregels zelfbewoningsplicht' vastgesteld. Door deze beleidsregels hebben we een werkwijze vastgesteld om bij nieuwbouwwoningen privaatrechtelijke afspraken te maken over de verplichting om een woning zelf te bewonen (en dus niet te verhuren). Na deze eerste bewoning is er sprake van een 'bestaande woonruimte' en geldt het regime van de opkoopbescherming.

1.3 *In dit voorstel worden, naast het bovenstaande, enkele kleine wijzigingen van de opkoopbescherming voorgesteld ter verduidelijking van de regeling.*

Naast de inhoudelijke wijzigingen hierboven, vinden enkele verschuivingen van teksten plaats om de regeling leesbaarder te maken.

Omdat het een wettelijke vereiste is dat de opkoopbescherming niet kan gelden voor woonruimten die reeds verhuurd werden voor een aankoop, verduidelijken we dat dit tevens geldt voor complexgewijze verkopen.

Kanttekeningen en risico's

1.1 *Als grens voor de opkoopbescherming stellen we een WOZ-waarde voor van € 355.000. Een hogere grens levert juridische risico's op.*

Bij de introductie van de opkoopbescherming, werd per motie 22M38 de wens geuit om voor de opkoopbescherming te opteren voor een 'zo hoog mogelijk grens'. Opteren voor een hogere WOZ-grens dan € 355.000 is onzes inziens te risicovol, omdat de wet zich specifiek en uitsluitend richt op de goedkopere woningvoorraad. Hoewel het in sommige wijken zo kan zijn dat óók een aantal dure woningen worden gekocht door beleggers, vormt deze wet geen basis om die aankopen een halt toe te roepen. We merken hierbij op dat we in Arnhem al een verbod en regels voor verkameringen en woningsplitsingen kennen, die wél gelden voor woningen in alle prijsklassen.

Een hogere Arnhemse prijsgrens zal vermoedelijk niet standhouden bij bezwaar en beroep. Uit jurisprudentie blijkt dat in die gevallen niet enkel de bezwaarmaker in het gelijk word gesteld, maar de rechter de gehele regeling onverbindend verklaard.

Belangrijk bij de gekozen grens is dat twee derde van de koopwoningvoorraad wordt beschermd. Uit gegevens van het Kadaster blijkt dat beleggers met name actief zijn en waren in de goedkopere segmenten. De wet en de gehanteerde grens zijn daardoor effectief om opkoopgedrag tegen te gaan en koopwoningen te beschermen. In G4- en G40-verband worden gesprekken met het ministerie gevoerd om 80% van de woningvoorraad te kunnen beschermen. Die vorderingen houden we in de gaten. Als de mogelijkheid er is een hogere grens te hanteren, zullen we dat uiteraard doen.

1.2 *De gemeenteraad heeft bij de introductie van de opkoopbescherming motie 22M43 aangenomen om in samenhang met de opkoopbescherming in Arnhem een leegstandsverordening te introduceren. Zo'n leegstandsverordening is nog niet gereed.*

We hebben helaas nog geen voorstel voor een leegstandsverordening aan uw raad voor kunnen leggen. Het opstellen van een dergelijke verordening en het borgen van een goede uitvoering vergt meer tijd en capaciteit dan verwacht. Desondanks blijft onze intentie om de motie uit te voeren en in Arnhem een leegstandsverordening in te stellen. Uw raad kan hiervoor dit jaar een voorstel verwachten.

1.3 *We vinden het belangrijk om de regeling te handhaven en overtredingen te herstellen. Handhaving kan echter pas plaats vinden als huurders al in de woningen wonen: zij moeten daardoor op deze krappe woningmarkt een andere woning zien te vinden.*

Logischerwijs vindt er pas een overtreding met de opkoopbescherming plaats nadat een verhuurder de woning al heeft verhuurd. Immers, een overtreding ontstaat pas nadat een woning

is opgekocht en daarna ‘in gebruik is gegeven’ aan een derde. Dilemma bij het toezicht en de handhaving is dan ook dat een consequentie van handhaving is dat huurders op zoek moeten naar een andere woning door het nalatige gedrag van de verhuurder.

Bij de introductie van de opkoopbescherming meldden we aan uw raad dat handhaving plaats zou vinden op basis van meldingen van omwonenden. Omdat er het afgelopen jaar slechts 5 meldingen waren, betekende dit dat we het afgelopen jaar slechts zeer incidenteel handhaafden. Op basis van de lessen die we leerden na gesprekken met andere gemeenten over de wijze waarop zij het toezicht en handhaving organiseren, gaan we binnenkort over op datagestuurd toezicht. De eerste stappen hebben we hiervoor al gezet. Dat houdt in dat we onlangs door middel van een vergelijking van gegevens van het Kadaster met de Basisregistratie Personen (BRP) hebben geïnventariseerd op welke adressen sinds de invoering van de opkoopbescherming de (nieuwe) eigenaar van een woning niet dezelfde persoon is als de bewoner. Deze woningeigenaren zullen we aanschrijven voor een vervolgonderzoek.

Als we een overtreding constateren leggen we zowel een (direct bestraffende) bestuurlijke boete op van € 21.750 als een last onder dwangsom (een maatregel gericht op het herstellen van de overtreding). Die laatstgenoemde dwangsom wordt opgelegd als de situatie niet wordt beëindigd en loopt op naarmate de overtreding voortduurt. Bij een tweede overtreding van een verhuurder kan een bestuurlijke boete worden opgelegd van € 87.000 (en daarnaast een last onder dwangsom).

Participatie

Voorafgaand aan de introductie van de opkoopbescherming is een uitgebreid participatietraject gevolgd. Omdat de aanpassingen die we nu voorstellen vooral technisch van aard zijn, is het niet nodig een document opnieuw in de inspraak te leggen.

Belanghebbenden zijn aan het eind van 2021 geïnformeerd over de opkoopbescherming en konden via een inspraakdocument reageren op het Arnhemse voorstel. Dit inspraakdocument heeft 4 weken ter inzage gelegen. De zienswijzen zijn meegenomen bij het uiteindelijke raadsvoorstel voor de opkoopbescherming.

Financiën

Voor de uitvoering en handhaving van regelingen die toezien op de regulering van de woningmarkt zijn vanaf de begroting van 2022 additionele, structurele middelen opgenomen. Hiervoor is €100.000 per jaar beschikbaar.

Uitvoering

Na vaststelling door de raad zal de verordening worden gepubliceerd in het elektronisch gemeenteblad. Het is niet mogelijk om beroep in te stellen tegen de huisvestingsverordening.

Communicatie

De verordening wordt gepubliceerd in het elektronisch gemeenteblad. De verordening en de bepalingen uit de verordening zullen we onder de aandacht (blijven) brengen in de stad.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Niet van toepassing.

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	152653

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 11 april 2023, nummer: 152653;

Gelet op artikelen 147 en 149 van de Gemeentewet en artikelen 41 en 45 van de Huisvestingswet 2014

besluit:

– Vast te stellen de Verordening tot wijziging van het Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020

I. **Wijziging**

A. In artikel 13, tweede lid, aanhef, wordt na het woord ‘iedere’ het woord ‘bestaande ’ toegevoegd;
B. In artikel 13, tweede lid, sub b wordt het bedrag van € 325.000,- vervangen door € 355.000,-;
C. In artikel 13, tweede lid, sub d vervalt het laatste woord ‘en’;
D. Artikel 13, tweede lid, sub e en f vervallen;
E. Artikel 13, derde lid wordt vernummerd tot lid 4 en de zinsnede ‘geldend voor het jaar waarin de datum van inschrijving valt’ wordt vervangen door ‘bekend op de datum van inschrijving’;
F. Er wordt in artikel 13 een nieuw derde lid ingevoegd dat luidt:
“Woonruimten worden niet aangewezen als beschermde woonruimte als bedoeld in lid 2, indien op de datum van inschrijving in de openbare registers van de akte van levering, sprake is van een bestaande woonruimte:
    a. die in eigendom is van de gemeente, of een toegelaten instelling als bedoeld in artikel 19, eerste lid, van de Woningwet;
    b. die in opdracht van de gemeente is aangekocht;
    c. die door één eigenaar wordt verkocht in een cluster van minimaal vijf woonruimten in één pand waarvan één of meerdere woonruimten in een periode van 12 maanden voor de verkoop werden verhuurd, en deze woonruimten gelijktijdig worden overdragen aan één opvolgende eigenaar (complexgewijze verkoop ‘groot’);
    d. waarvoor geldt dat tussen de ontwikkelaar of verhuurder van de woonruimte en burgemeester en wethouders aantoonbare programmatische afspraken zijn gemaakt waaruit blijkt dat verhuur is toegestaan en nog geen eerste bewoning heeft plaatsgevonden.”

G. In de Bijlage 1 Toelichting wordt de laatste alinea behorende bij de toelichting van artikel 13 vervangen door:

In dit artikel staat ook de WOZ-waarde die als grens geldt voor wat nog goedkope of middeldure woonruimte is (tweede lid, onder b, en vierde lid). De onderdelen a en b uit het tweede lid bepalen de eigenlijke keus voor de beschermde woonruimten. De onderdelen c,d en e zijn wettelijk verplicht. Het is niet toegestaan de opkoopbescherming toe te passen op de

nieuwbouwvoorraad, vandaar dat in de verordening is verduidelijkt dat het gaat om ‘bestaande woonruimte’. Voor nieuwbouwwoningen zijn de ‘beleidsregels zelfbewoningsplicht’ van toepassing. Omdat de gemeente en woningcorporaties beschermde woonruimte alleen zullen verhuren als daarvoor een goede reden is, en tegen passende, matige prijzen, is het niet nodig de vergunningplicht ook te laten gelden voor de woonruimten uit hun bezit (derde lid). Ook voor woningen die in opdracht van de gemeente worden aangekocht geldt het verbod niet. Woningen waarvoor aantoonbare schriftelijke programmatische afspraken zijn gemaakt, waaruit blijkt dat verhuur is toegestaan, vallen buiten de reikwijdte van de opkoopbescherming.

In gevallen van een complexgewijze verkoop kan het voorkomen dat één of meerdere woonruimten in één pand leeg stonden. Als er in een dergelijk complex in één of meerdere woonruimte sprake was van een verhuursituatie in de 12 maanden voorafgaand aan de verkoop, valt complexgewijze verkoop buiten de reikwijdte van de opkoopbescherming. Reden voor deze uitzondering is dat het kan voorkomen dat één woonruimte in een dergelijk complex leegstaat en het complex in zijn geheel niet verkocht kan worden.

II Slotbepaling

1. Dit besluit treedt in werking op de dag na die van bekendmaking.
2. Dit besluit wordt aangehaald als: Verordening tot wijziging van de Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020 – opkoopbescherming.

Aldus vastgesteld in de raadsvergadering van

De griffier, De voorzitter,

Toelichting:
Voor de overzichtelijkheid is hieronder weergegeven wat er in de regeling wijzigt. In de bestaande regeling is cursief weergegeven, wat wordt gewijzigd. De bepaling zoals deze uiteindelijk komt te luiden, ook als er sprake is van een nieuw gedeelte (aanvulling) is in vet weergegeven.

Huidig artikel 13	***Nieuw artikel 13***
Artikel 13. Verhuurvergunning opkoopbescherming, aanwijzing beschermde woonruimte 1. Gedurende de periode van vier jaren na de datum van inschrijving is het verboden beschermde woonruimte te verhuren zonder verhuurvergunning opkoopbescherming van burgemeester en wethouders. 2. Als beschermde woonruimte wordt aangewezen iedere woonruimte: a. die gelegen is in een van de volgende delen van de gemeente: 1. Arnhemse Broek, 2. Centrum, 3. De Laar, 4. Elderveld, 5. Elden, 6. Geitenkamp, 7. Heijenoord/Lombok, 8. Klarendal, 9. Malburgen-Oost (Noord), 10. Malburgen-Oost (Zuid), 11. Malburgen-West, 12. Monnikenhuizen, 13. Presikhaaf-Oost, 14. Presikhaaf-West, 15. Rijkerswoerd, 16. Schuytgraaf, 17. Spijkerkwartier, 18. St. Marten/Sonsbeek-Zuid, 19. Velperweg e.o., 20. Vredenburg/Kronenburg, en; b. waarvan de WOZ-waarde niet meer bedraagt dan *€ 325.000*, en; c. die op de datum van inschrijving: 1. vrij was van huur en gebruik, of 2. in verhuurde staat was voor een periode van minder dan zes maanden, of 3. werd verhuurd met een verhuurvergunning	Artikel 13. Verhuurvergunning opkoopbescherming, aanwijzing beschermde woonruimte 1. Gedurende de periode van vier jaren na de datum van inschrijving is het verboden beschermde woonruimte te verhuren zonder verhuurvergunning opkoopbescherming van burgemeester en wethouders. 2. Als beschermde woonruimte wordt aangewezen iedere **bestaande** woonruimte: a. die gelegen is in een van de volgende delen van de gemeente: 1. Arnhemse Broek, 2. Centrum, 3. De Laar, 4. Elderveld, 5. Elden, 6. Geitenkamp, 7. Heijenoord/Lombok, 8. Klarendal, 9. Malburgen-Oost (Noord), 10. Malburgen-Oost (Zuid), 11. Malburgen-West, 12. Monnikenhuizen, 13. Presikhaaf-Oost, 14. Presikhaaf-West, 15. Rijkerswoerd, 16. Schuytgraaf, 17. Spijkerkwartier, 18. St. Marten/Sonsbeek-Zuid, 19. Velperweg e.o., 20. Vredenburg/Kronenburg, en; b. waarvan de WOZ-waarde niet meer bedraagt dan **€ 355.000**, en; c. die op de datum van inschrijving: 1. vrij was van huur en gebruik, of 2. in verhuurde staat was voor een periode van minder dan zes maanden, of

opkoopbescherming, en d. waarvan de datum van inschrijving na het tijdstip van inwerkingtreding van dit artikel ligt, ~~*en*~~ ~~*e. die niet in eigendom is van de gemeente of een toegelaten instelling, en*~~ ~~*f. die niet in opdracht van de gemeente is aangekocht.*~~ 3. Onder WOZ-waarde wordt verstaan: de waarde van de woonruimte, vastgesteld overeenkomstig de Wet waardering onroerende zaken *en geldend voor het jaar waarin de datum van inschrijving valt.*	3. werd verhuurd met een verhuurvergunning opkoopbescherming, en d. waarvan de datum van inschrijving na het tijdstip van inwerkingtreding van dit artikel ligt. **3. Woonruimten worden niet aangewezen als beschermde woonruimte als bedoeld in lid 2, indien, op de datum van inschrijving in de openbare registers van de akte van levering, sprake is van een bestaande woonruimte:** **a. die in eigendom is van de gemeente, of een toegelaten instelling als bedoeld in artikel 19, eerste lid, van de Woningwet;** **b. die in opdracht van de gemeente is aangekocht;** **c. die door één eigenaar wordt verkocht in een cluster van minimaal vijf woonruimten in** **één pand waarvan één of meerdere woonruimten in een periode van 12 maanden voor de verkoop werden verhuurd, en deze woonruimten gelijktijdig worden overdragen aan één opvolgende eigenaar (complexgewijze verkoop 'groot');** **d. waarvoor geldt dat tussen de ontwikkelaar of verhuurder van de woonruimte en** **burgemeester en wethouders aantoonbare programmatische afspraken zijn gemaakt waaruit blijkt dat verhuur is toegestaan en nog geen eerste bewoning heeft plaatsgevonden.** 4. Onder WOZ-waarde wordt verstaan: de waarde van de woonruimte, vastgesteld overeenkomstig de Wet waardering onroerende zake**n en bekend op de datum van inschrijving.**

RAADSKAMERADVIES

Raadsvoorstel "Actualisering Opkoopbescherming: Wijziging Huisvestingverordening gemeente Arnhem 2020" 19 april 2023

Raadsvoorstel "Actualisering Opkoopbescherming: Wijziging Huisvestingverordening gemeente Arnhem 2020"

Zaaknummer:	152653
Portefeuillehouder:	Smeulders

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Prinsen (GroenLinks), Scholten (Volt), Van der Laak (Arnhem Centraal), De Groot (Partij voor de Dieren), Brandts (D66), Groot (CDA), Van Engelenburg (VVD).

De fracties van de PvdA, SP, DENK, BurgerBelang Arnhem, ChristenUnie, PVV en FvD zijn niet aanwezig.

Verder zijn aanwezig: Smeulders (wethouder), Van Oudheusden (bestuursadviseur)

Bespreking
Er worden tijdens deze meningsvormende 1 bespreking in twee termijnen door de aanwezige fracties vragen gesteld aan het college. Deze zijn beantwoord door de portefeuillehouder.

Conclusie
De voorzitter heeft aan het einde van de bespreking geconcludeerd dat de meningsvormende fase 1 is afgerond en dat er geen amendementen en/of moties zijn aangekondigd. Het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende vergadering als bespreekstuk.

De raadsadviseur,

P. Wielaard

De voorzitter,

N. Eppich